

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU

ISSN : 2287-0121

Social Science Review

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ฉบับพิเศษ พฤษภาคม 2560

Vol.6 No.2 special issue May 2017

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม / ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน / ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน / ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี

พระราชวรเมธี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

พระราชวรมนี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมาจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

พระโสภณวิชราภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผศ. ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. - ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระปลัดระพี นพธิสาร, ดร.

ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนท์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ดร.

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

ผศ.ดร.ธนกร ลีสุคันธา

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผศ.ดร.ธิตูมิ หมั่นมี

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา

อ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนา

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรรณกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขานุการ :

ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์

ศิลปกรรม :

ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ - อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา - อ.กรกต ขาบัณฑิต

สำนักงาน :

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐๙-๘๘๓๒-๘๓๑๒

จัดพิมพ์โดย :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชปรีดีทิพย์, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระเทพปริยัติเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระครูปริยัติกิจธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูปริมาณรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระมหาสมบุญ ฐิตฺตโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดิศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สติชัย ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพธต์ บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
33. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
34. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
35. อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วาริแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. รองศาสตราจารย์ วราคม ทิสุกะ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
6. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สรเสริญ อินทร์ตัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
10. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจริญจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลบเพลิง คงชนะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรตระกูล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ อดิศักดิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
26. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.อนันท์ ใจสมุทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก	มหาวิทยาลัยนครพนม
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัลยาณี พรพิเนตพงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมินรัตน์ นวะบุศย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษุกร นาคธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พัทธ์รัตน์ ทรรพสุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
36. อาจารย์ ดร.ณัด แก้วเจริญไพศาล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
37. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ	สถาบันพระปกเกล้า
38. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
39. อาจารย์ ดร.วรรณงค์ โกวิทเสถียรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
40. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

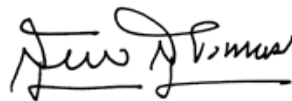

บรรณาธิการ

ด้วย วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดงานครบรอบ “๑ ทศวรรษ การจัดการเชิงพุทธ” โดยหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) นั้น มีความพิเศษแตกต่างไปจากการเรียนการศึกษาทั่วไป คือนอกจากจะได้เรียนวิชาการจัดการแล้วยังได้ศึกษาการบริหารกิจการทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย นับว่าได้ศึกษาทั้งหลักการบริหารองค์กรและหลักการบริหารจิตใจ สมดังปรัชญาของ มจร ที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” กล่าวคือ “พระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจ ศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาสังคม” ในวารสารฉบับนี้ มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อจากหลากหลายสาขาวิชาเช่นเคย ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาเป็นผู้อ่านและมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกองบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre)

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

การอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย : สัมพันธ์ กล้าโกมล, ทรงคุณ จันทจร	1
รูปแบบคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : จารุพิชญา ตลับนาค	13
กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา : สรรเพชร โทวิชา และคณะ	25
การมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังความรุนแรง ในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี : กัญญิกา พลอยทับทิม และคณะ	37
ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ยังมีคู่สมรส : กานต์สินี ทิพย์มณฑียร และคณะ	51
อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ในศูนย์เยาวชน เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ : จุฑารัตน์ คชรรัตน์ และคณะ	63
ปัจจัยการคงอยู่ในองค์กรของพยาบาลวิชาชีพที่ขาดแคลนของโรงพยาบาล : กิตติยา ชัชวาลชาญชนกิจ และคณะ	81
ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน : อธิธ คำตะลุง และคณะ	87
มาตรการทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวน : วัลลภ เกี่ยมะยูร และคณะ	101
การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย : วรเชษฐ์ โทอิน และคณะ	113

การบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ : วันเฉลิม จันทรากุล และคณะ	127
การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ : อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود และคณะ	143
การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 2 : พระมหาไชยณรงค์ ภาทุมณี (เสริมแก้ว) และคณะ	161
การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี : พระครูประศาสน์ธรรมนันท์ (สมเดช ฐิติสมนฺโน) และคณะ	175
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ : ณัฏยาณี บุญทองคำ	189
การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา : พระครูเวฬุวันพัฒนาวร (ชัยวัฒน์ ชุตินธโร)	203
พุทธบูรณาการพัฒนาก้าวหน้าที่มีความฉลาดทางอารมณ์สำหรับความยั่งยืนของ องค์กร : ณัฏฐพงศ์ จันทราทิพย์	221
การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อป้องกันสถานการณ์อุทกภัย ในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง : ทิพย์สุดา ภูมิพาณิชย์ และคณะ	229
การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 : พระครูศรีอรรถศาสตร์ (อรรถชัย มหาตฺโต) และคณะ	239
การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาก้าวหน้าทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร : ประจักษ์ ชูราชี และคณะ	255
รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ : ชนະຍຸທ ເກຕູ່ຢູ່ ແລະ ຄະນະ	269
กระบวนการประชาคมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล บางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ : ธวัชชัย แสงวทรัพย์ และคณะ	281
ผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	293

: สมชาย รัตน์ภูมิภิญโญ และคณะ	
การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี	305
: โสภภาพิมพ์ สิมะกำธร และคณะ	
การพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยใช้	
แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ	315
: รัชฎาพร อีราวรรณ และคณะ	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน	
แห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	331
: วนิดา เลิศทองคำ และคณะ	
รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุนวันหมดอายุสำหรับวัดพุทธ	341
: ณิชฉรียา คำยัง และคณะ	
การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงาน	353
: บุษบง อัยมาตร	
การพัฒนาแบบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก	369
: รัชฎา พงษ์ประยูร และคณะ	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี	383
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	
: สาโรจน์ เผ่าวงศ์กุล และคณะ	
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน :	397
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	
: กอบกุล ประเสริฐลาภ และคณะ	
อุดมการณ์รัฐไทยกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา	413
: พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ (อัสสาร)	
ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเจรามี เบนธัม : การศึกษาเชิงวิพากษ์	425
: มณเฑียร อรรฉาภิ	
บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน	441
: กิตติทัศน์ ผกาทอง	
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา	453
: ศราวุฒิ เมืองอินทร์	
วิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส	467
: สรรธาน ภูคา	
การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการริบทรัพย์สิน คดียาเสพติด	477
: พจนนล พลเยี่ยม	

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรม การจัดงานศพ ของชาวล้านนา	487
: ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	
การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กร ชุมชนในจังหวัดชลบุรี	501
: เจ้าอธิการพิชิตศักดิ์ สุภาจาโร (จีบสันเทียะ)	
การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี	515
: พระสุรวุฒิ สิริวิฑฒโก (อุกฤษโซค)	
การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	527
: จีราวัฒน์ มั่นธรา	
การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะ สตรีวัยทอง	545
: นางลักขณ์ ศรีขจรเกียรติ, ฐิติศักดิ์ เวชกามา	
รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขตกรุงเทพมหานคร	555
: พระครูสุนทรจารุวรรณ	
การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร	571
: พระครูรัตนเขมากร (ประเมิน เขมนนโท)	
ทัศนภาพการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในการจัดการความ ขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน	583
: วิชาญ น้อยโต	
การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ ร่วมกันของชุมชน ต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง	597
: พระครูวินัยธรเอนก เตชวโร (ไยอินทร์)	
กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองกับความขัดแย้งในองค์การ	619
: วรวุฒิ อินทนนท์	
แรงงานคุณภาพอาชีพศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0	635
: พีรพล ไทยทอง	
วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด	647
: กิตติพงษ์ พิพิธกุล	
ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสำนักงานสมัยใหม่	659
: เหมิกา ทองเรือง	

การพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0	673
: ไพรพล ไทยทอง	
ศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ	685
: พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร	
การบริหารการพัฒนาราชการไทย	697
: วรวิมล อินทนนท์	
รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม	709
: อภิภินิษฐา นาลาห์	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน	725
: ฐปนวัชร สระสม	
บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดธรรม กายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	735
: พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโตและคณะ	
การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา	753
: อัจจิมา มาศนิยม	
แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0	765
: วีรณัฐ โรจนประภา	
การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16	779
: ไวรวิญ พยุ่งเกียรติคุณ	
การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8	793
: วรณภา งอกनावัง	
ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา	809
: พัฒน์ มาศนิยม	
การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้าน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา	823
: ณัฐพันธ์ วรกุล	

การพัฒนาแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8	837
: ชุตินา รักษ์อาษา	
สมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี	849
: จุฬาลักษณ์ บุญอินทร์	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน	861
: ฉิ้น ประสบพิชัย	
สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช	873
: คมสัน ศุภวิมุตติ	
การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์การของรัฐโดยการอนุมัติโครงการด้าน พลังงานชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา	883
: อนันต์ ไกรบำรุง	
การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	893
: ประภร ปุระกัน	
แนวทางกฎหมายเพื่อกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิด จริยธรรม	905
: ธรรมศโนย พิงส์นทีเยะ	
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	915
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา	
: จิตพร เปกะมล	
ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรไทยโดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัย ภูเบศร	925
: น้ำฝน ศิริวันสาธิต	
จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4	937
: วรณพัชร ชื่นตรง	
การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	949
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2	
: โชติกา ปิลาผล	
การทำงานของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ	963
: นพรัตน์ จันทร์เกษม	

รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 : พิมพ์ชนก อีริยศภูวนันท์	977
รูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 : ภราดา ศาสตราจารย์พณิช	989
กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณีเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา : อารี หนูชูสุข	997
การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา : ณัฐนันท์ ชุมแก้ว	1007
การปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น : กวีวัฒน์ คงพงศา	1019
การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 : ลักษณะพร ใจดี	1029
การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ : กวินกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์	1041
การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย : ปิยมิตร แสงทอง	1051
บุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร : พงษ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี	1061
ภาคผนวก	1067
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์	1068
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	1069
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	1074
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	1075

การอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย THAI LONGEVITY TONIC HERBS WITH PROPERTIES OF TREATING A SYNDROME CONCERNING SEXUAL POTENCY AND IMPOTENCY ACCORDING TO THE PHARMACOPEIAS OF WASTING DISEASE

สัมพันธ์ กล้าโกลม * ทรงคุณ จันทจร **

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาบริบทภายในชุมชนและบริบทภายนอกชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย ๒. เพื่อศึกษาผลของการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย และ ๓. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชายเริ่มด้วยการรู้จักสมุนไพรรักษาอายุวัฒนะที่ประกอบไปด้วย 2 ประการ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาอายุวัฒนะที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ด้วยวิธีท่องจำและจากตำราที่มีการรวบรวมเอาไว้ และจากประสบการณ์ของผู้สืบทอดกันมา 2) สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย ซึ่งเกิดการสูญหายจากป่าธรรมชาติ ที่มีการบุกรุกทำลายป่า ส่งผลให้สมุนไพรมีจำนวนน้อยลง จึงต้องอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะที่ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน 1. การคัดพันธุ์ 2. การเตรียมดิน 3. การปลูก 4. การให้น้ำ 5. การให้ปุ๋ย 6. การกำจัดวัชพืช 7. การขยายพันธุ์ การอนุรักษ์สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงใหม่ เป็นการเรียนรู้โดยลงมือทำจริงควบคู่การเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้ การสังเกตจากผู้รู้และประสบการณ์ มีการทดลองปลูกในแปลงทดลอง แล้วนำมาปรับปรุงให้ได้ผลดี ถูกต้องตามหลักวิธีการ ซึ่งได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จนประสบความสำเร็จในชุมชน ในขณะเดียวกันประชาชนในชุมชนทางครอบครัวได้ ปลูกสมุนไพรรักษาอายุวัฒนะเพื่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยว สามารถทำเป็นอาชีพหลักจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง

คำสำคัญ : การอนุรักษ์, สมุนไพรรักษาอายุวัฒนะ, สมรรถภาพทางเพศชาย

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม คณะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ABSTRACT

The Objectives of this research were 1. To study was to examine the context within the community and outside the community context. A conservative approach involves herbal elixir Thailand to care about male sexual performance. 2. To study the effects of conservation Thailand herbal elixir that care about male sexual performance. And 3. To study the conservation of medicinal elixir Thailand to care about male sexual performance. This research study using qualitative research with documentary research and in-depth interviews. Community Population Municipality Mai. Pho Chai Roi Et province consisting of 84 people who were among the 21 professionals who perform the work of 42 people and general groups of 20 people and the general public of this research. The qualitative research.

The research findings wear as follows:

The research results indicated that elements of the conservation of Thai longevity tonic herbs with properties of treating a syndrome concerning sexual potency and impotency according to the pharmacopeias of wasting disease consisted of 2 elements : 1) the body of knowledge of ancient wisdom inherited from ancestors through a recitation from recipes and an interpretation using knowledge and experience of descendants , 2) the situation of problems and the ways of conservation of Thai longevity tonic herbs with properties of treating a syndrome concerning sexual potency and impotency according to the pharmacopeias of wasting disease. Many kinds of herbs were extinct in natural forests because the natural forests were destroyed so the herbs were also decreased. Thus, they must be conserved through 7 stages : 1. plant selection , 2. soil preparation , 3. planting 4. Watering, 5. fertilizing, 6. weeding, and plant propagation. The pattern of conservation of herbs of Chiang Mai Sub-District municipal community was conducted in a form of learning by doing through learning , observing from learned persons and one's experience. The herbs were planted in experimental patches and improved properties according to the principles guided by state and private organizations , this way led to community's success while each family planted herbs instead of a mono crop and they could firmly lead their life by this occupation.

Keywords : Conservation , Thai longevity tonic herbs , Treatment of sexual potency, Pharmacopeias of wasting disease.

1. บทนำ

ปัญหาอาการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศชาย นับว่าเป็นปัญหาที่ทำลายความเป็นชาย ความบกพร่องในการแข็งตัวขององคชาติ ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อครอบครัว และรวมไปถึงสังคมอีกด้วย จากการสำรวจพบว่า ชายทั่วโลกมีอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศสูงถึง 55 ล้านคน โดยพบตั้งแต่วัยหนุ่มจนถึงวัยสูงอายุ ในประเทศไทยพบว่าชายไทยที่มีอายุ 40-70 ปี มีอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ส่งผลให้เกิดการหย่าร้างในที่สุด (อนุพันธ์์ ดันติวงศ์. 2544 : 11) แพทย์หญิงพรณพิมล วิปลากร โฆษกกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่าในปี 2555 มีผู้จดทะเบียนสมรสใหม่ทั่วประเทศ จำนวน 314,338 คู่ แต่มีคู่สมรสหย่าร้างจำนวน 111,377 คู่ สาเหตุการหย่าร้างส่วนหนึ่งมาจากปัญหาความเสื่อมสมรรถภาพทางเพศชาย (การหย่าร้าง “ฐานเศรษฐกิจ” 14 เมษายน 2557 : 1)

ภายใต้สถานการณ์ของปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ดังกล่าวนี้นี้ ทำให้ราษฎร์กลุ่มหนึ่งจากชุมชนเทศบาลตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ให้ความสำคัญในการรักษาสุขภาพ โดยใช้สมุนไพรอายุวัฒนะในการดูแลตนเองเบื้องต้น เนื่องจากปัจจุบันกระแสของสมุนไพรนี้มาแรงมาก ประกอบกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สมุนไพร จึงเป็นการพัฒนา การแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ปัญหาพบว่าทรัพยากรสมุนไพรขาดแคลน ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากระบบนิเวศที่ไม่สมบูรณ์ ขาดองค์ความรู้ถึง ความสำเร็จของสมุนไพร เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของถิ่นกำเนิดจากระบบนิเวศที่ไม่สมบูรณ์ สาเหตุจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อปลูกพืชชนิดใหม่ การเก็บสมุนไพรจากป่าไปขายแล้วไม่มีการปลูกทดแทน จึงทำให้การประยุกต์ใช้ไม่แพร่หลาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสะสมประสบการณ์ และการเรียนรู้มายาวนาน องค์ความรู้ด้านต่างๆ เชื่อมโยงกันไปหมดทุกด้านของสังคม ระบบความคิดที่ชุมชนมีต่อสมุนไพรอย่างมีพลวัต (Dynamic) หมอพื้นบ้านและยาสมุนไพรซึ่งเป็นแหล่งที่พึ่งที่สำคัญที่สุด ชุมชนเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บเป็นเรื่องของการเสียสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม การรักษาพยาบาลเพื่อให้หายจากเจ็บป่วย จึงต้องรักษาให้เกิดการสมดุลของระบบนิเวศ รักษาวัฒนธรรมนั่นเอง การล่มสลายของระบบนิเวศอันเนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกด้วยการเผา การใช้เทคโนโลยีการผลิต ทำให้เกิดการตกค้างของสารเคมี ทำให้เกิดการสูญหายของพืชพันธุ์สมุนไพรและสัตว์ต่างๆ (เสถียร ฉันทะ. 2542 : 4) ซึ่งสอดคล้องกับเพ็ญภา ทรัพย์เจริญ กล่าวว่าปัญหาของประชาชนยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสมุนไพร เนื่องจากปัจจุบันมีการนำสมุนไพรมาใช้ในระบบการแพทย์ และแต่ละระบบการแพทย์มีฐานคิดวิธีการผลิต การใช้ แตกต่างกันไป เช่น ระบบการแพทย์จากภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional Medicine) ระบบการแพทย์แผนใหม่ (Modern Medicine) (เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ. 2543 : 60)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเลือกยุทธวิธีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ของชุมชน ตามระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เทศบาลตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดย

มีคำถามวิจัยว่าภูมิปัญญาการอนุรักษ์สมุนไพรอายุวัฒนะ ของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงใหม่เป็นอย่างไร และสภาพปัญหาการอนุรักษ์สมุนไพรอายุวัฒนะเป็นอย่างไร อีกทั้งประสบการณ์ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สมุนไพรอายุวัฒนะ จะสามารถทำให้ชุมชนพึ่งพาอุปสรรคต่างๆ ได้หรือไม่ โดยผู้วิจัยจะมุ่งเน้นการศึกษาทำความเข้าใจ องค์ความรู้นำไปสู่การอนุรักษ์สมุนไพรอายุวัฒนะ ทั้งยังสามารถใช้องค์ความรู้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้โครงสร้างของสังคมสมบูรณ์แบบ ได้อย่างผสมผสานกลมกลืนกับสภาพความเป็นอยู่ และการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ ต่อไป

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับ ยุทธวิธีการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชายตามคัมภีร์ภิกษุ แนวทางการปลูกสมุนไพร และรูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทย การอนุรักษ์สมุนไพรไทยจะสามารถทำให้ ชุมชนสามารถปรับปรุงแก้ไข การปลูกสมุนไพรเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สมุนไพร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และบริษัทผลิตยา หรือวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตยาสมุนไพร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล องค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์แผนไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ และเผยแพร่สมุนไพรไปสู่กลุ่มเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทภายในชุมชนและบริบทภายนอกชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย
2. เพื่อ ศึกษาผลของการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย
3. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร (Document) และเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ ความเป็นมา เพื่อประยุกต์ใช้ในการที่เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเป็นตัวกำหนดทิศทางการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้ คือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษา 2 ลักษณะ

1. ศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยเฉพาะข้อมูลผลงานวิจัยเพื่อ

ศึกษาบริบทภายในชุมชนและบริบทภายนอกชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทย อายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย

2. ศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบรายกลุ่ม (Group Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบรายกลุ่มและรายบุคคล แบบเจาะจง โดยวิธีการสโนว์บอลเทคนิค (Snow Ball Technique) และคัดเลือกบุคคล (Key Informant) เพื่อศึกษาผลของการอนุรักษ์สมุนไพรไทย อายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชายและกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) กลุ่มชาวบ้านและประชาชนทั่วไป (General Informant)

เพื่อศึกษาบริบทภายในชุมชนและบริบทภายนอกชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย.เพื่อศึกษาผลของการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย และเพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. แบบสำรวจ (Survey) เป็นการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทพื้นที่และสำรวจจากจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เช่น สภาพชุมชน วิถีชีวิตลักษณะสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่อกำหนดพื้นที่วิจัยโดยดำเนินการตรวจภาคสนามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ สังคม การประกอบอาชีพ ศาสนา ภาษา ความเชื่อ การตั้งหลักแหล่งของชุมชน สถานที่สำคัญของชุมชน เช่น วัด ศาลาหมู่บ้าน เป็นต้น โดยเน้นเนื้อหาที่ครอบคลุม ใช้ภาษาชัดเจนเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทย อายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศชาย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยได้เจาะจงคัดเลือก (Purposive Selection) และวิธีการสโนว์บอลเทคนิค (Snow Ball Technique) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย กลุ่มผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชน และผู้ปฏิบัติ และการประชุมเชิงปฏิบัติการหมอบ้าน และเกษตรกร โดยการบันทึก และร่วมกันทำโครงการศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมสมุนไพรเพื่อสุขภาพ

3. การสังเกต (Observation) มีสองชนิด คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participatory Observation) ใช้สังเกตภาคสนาม เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ สังคม การประกอบอาชีพ ศาสนา ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต การใช้ภูมิปัญญา การตั้งหลักแหล่งของชุมชน พิธีกรรม สถานที่ในชุมชน เช่น บ้านเรือน วัด ศาลาหมู่บ้าน ร้านค้าขายอาหารในชุมชน สถานที่อยู่อาศัย เป็นต้น

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการจัดสนทนาโดยใช้ตัวแทน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กำหนดประเด็นหัวเรื่องตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่สำคัญในการวิจัย โดยเน้นกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้สนับสนุนส่งเสริม และกลุ่มทั่วไปไม่เกิน 6-8 คน ต่อการจัดสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนที่มีการอนุรักษ์และ

รูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทย ให้ดำรงคงอยู่อย่างยั่งยืน โดยเลือกทำการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมภาคสนาม ดำเนินการโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลชุดเดียวกันที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากหลายแหล่ง กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลมาแล้ว ได้ทำการตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นถูกต้องหรือไม่ ด้วยการตรวจสอบข้อมูลชุดเดียวกันจากหลายแหล่งข้อมูลที่มาของข้อมูล เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคน และข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษาครัวเรือน เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งว่า ข้อมูลที่ได้มานั้นเหมือนกันหรือไม่อย่างไร หากเหมือนกัน สอดคล้องกัน หรือเสริมซึ่งกันและกัน แสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง และมีความกระจ่าง หากไม่ตรงกันก็ทำการตรวจสอบ หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะมีความชัดเจน

2) การตรวจสอบข้อมูลจากการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีเปรียบเทียบกัน โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการศึกษาครัวเรือนเป็นกรณีศึกษา รวมทั้งการค้นคว้าเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงได้พิจารณาตัดสินจากความสอดคล้องของข้อมูลชุดเดียวกันที่ได้มา โดยใช้วิธีการต่างกันเหล่านี้ด้วย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical Reasoning) และการหาข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเริ่มดักยการทำความเข้าใจกับความหมายของแต่ละเรื่อง การจัดหมวดหมู่ตามประเด็น การหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุผลระหว่างประเด็นต่างๆ และกับบริบทของชุมชน ทั้งนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในชุมชน และตอบโจทย์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการเลือกยุทธวิธีการดำรงชีพเพื่อความยั่งยืน ภายใต้บริบทที่เป็นอยู่นำมาสังเคราะห์ข้อสรุป และอภิปรายผลการวิจัย แล้วจึงนำมาเขียนเป็นรายงานเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

พบว่าบริบทของชุมชนตำบลเชียงใหม่ และแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะสภาพปัญหาการอนุรักษ์สมุนไพร

1) สมุนไพรไทยนั้นวันจะหายากขึ้นมาก เพราะส่วนใหญ่สมุนไพรจะได้มาจากป่าธรรมชาติ แต่ป่าไม่ถูกบุกรุกมีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง มีผลทำให้สมุนไพร ลดน้อยลงหรือบางชนิดก็สูญหายไป เนื่องจากสมดุลทางธรรมชาติ เมื่อความต้องการการใช้สมุนไพรมากขึ้น จึงทำให้เกิดการปลอมปนของสมุนไพร

2) การเตรียมดินที่จะใช้ในการปลูกสมุนไพรมิใช่ดินที่ใช้ในการปลูกสมุนไพรมิใช่ดินที่ร่วนซุย ทำให้อากาศถ่ายเทไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้รากของสมุนไพรมิสามารถงอกขึ้นหาอากาศได้ดี สมุนไพรมิบางชนิดมีรากมาก ก็จะไม่สามารถเกาะยึดทรงลำต้นได้ ทำให้โค่นล้มง่าย ดินที่เหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรมิต้องเป็นดินที่ร่วนซุย

3) การปลูกสมุนไพรมิไทย ขาดผู้ให้ความรู้ทางด้านสมุนไพรมิที่มีความรู้จริง สภาพของดินมิเหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรมิไทย เช่น ระบบการระบายน้ำในดินมิดีเท่าที่ควร ดินแข็งแน่นทึบ ทำให้อากาศของพืชสมุนไพรมิอุดน้ำ เพื่อไปเลี้ยงลำต้นรับน้ำมิเพียงพอ

4) การให้น้ำสำหรับการปลูกสมุนไพรมิไทย น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่ง ขาดแหล่งน้ำสะอาดที่เหมาะสมแก่การปลูกสมุนไพรมิไทย ต้องมิมีน้ำท่วมขังที่ทำความเสียหายแก่สวนสมุนไพรมิไทยได้ ฝนตามธรรมชาติมิตกต้องตามฤดูกาล เกิดการแห้งแล้งขาดน้ำ ในการปลูกสมุนไพรมิไทย ต้องอาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนองบึง คู ร่องสวน หรือน้ำบาดาล การให้น้ำต้องมีเพียงพอและสม่ำเสมอ

5) การให้ปุ๋ยเป็นอีกเรื่องที่สำคัญ ในการบำรุงต้นสมุนไพรมิไทย การให้ปุ๋ยก่อนปลูกต้นสมุนไพรมิไทย จะต้องมีการให้ปุ๋ยเวลาปลูกครั้งหนึ่งที่ทันหลุม โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักก็ได้ เพราะการให้ปุ๋ยจำพวกนี้จะทำให้อินดินมีรากอุ้มน้ำได้

6) การกำจัดวัชพืช เป็นปัญหาต่อการปลูกสมุนไพรมิไทยประการหนึ่ง สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะสารกำจัดวัชพืชที่มิได้ผลในการกำจัดวัชพืช ทำให้อากาศกำจัดวัชพืชที่ใช้ตกค้างในดิน ทำให้อากาศปลูกในแปลงหรือพืชที่ปลูกใกล้เคียงเป็นพิษ

7) การขยายพันธุ์ คือการเพิ่มจำนวนต้นและพันธุ์ของสมุนไพรมิไทยที่มีอยู่ให้มีเพิ่มมากยิ่งขึ้น พันธุ์สมุนไพรมิไทยที่ต้องการนำมาขยายพันธุ์ขึ้นอยู่กัลักษณะของพันธุ์สมุนไพรมิไทย ซึ่งมีลักษณะประจำพันธุ์หรือเพราะสภาพแวดล้อม ทำให้มีการกลายพันธุ์มิตรงตามความต้องการของพันธุ์ที่ดี ขาดการสนับสนุนการขยายพันธุ์ อย่างเป็นรูปธรรม จึงเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สมุนไพรมิไทย

สรุปผลการวิจัย ได้ว่า

ชุมชนตำบลเชียงใหม่ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สมุนไพรมิไทยอายุวัฒนะ ประกอบไปด้วย 7 ประการ ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางการอนุรักษ์สมุนไพรมิไทย กล่าว คือ หมอพื้นบ้านจะรู้การอนุรักษ์สมุนไพรมิไทย จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีท่องจำจากตำรา หรือสมุดข่อย มีการรวบรวมและแปลความหมายจากหลักฐานต่างๆ นั้น ซึ่งได้จากความรู้และประสบการณ์จากผู้สืบทอด ยึดถือคำสั่งสอนจากบรรพบุรุษ แต่ก่อนขยายป่า ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเขตเทศบาลเชียงใหม่ อุดมไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่า พืชสมุนไพรมิไทยมากมายหลายร้อยหลายพันชนิดมิต้องไปหาซื้อที่ไหน จากการสืบทอดประสบการณ์จากบรรพบุรุษ ทำให้เขาารู้ว่าสมุนไพรมิไทยแต่ละชนิด มีการเก็บเวลาใด ฤดูกาลใด เก็บส่วนไหน เพื่อนำมาปรุงเป็นยาในการรักษาดูแลสุขภาพ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สมุนไพรมิไทย ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และการนำไปใช้ประโยชน์โดยบูรณาการศาสตร์ของความเชื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ตามภูมิปัญญาอย่างชาญฉลาดจากประสบการณ์และหลักวิชาการของ

ขั้นตอนแต่ละอย่าง ประกอบด้วย การคัดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช/แมลง และการขยายพันธุ์

2) สภาพปัญหาของการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคไทยอายุวัฒนะ สมุนไพรในชุมชนเกิดการสูญหาย และถูกทำลายไปอย่างมากและต่อเนื่อง มีผลทำให้สมุนไพรรลดน้อยลงหรือบางชนิดก็สูญหายไป เมื่อความต้องการใช้สมุนไพรมากขึ้น พันธุ์ของสมุนไพรมีการปลอมปนของสมุนไพรมากขึ้น

3) การเตรียมดินที่จะใช้ในการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย ดินที่ใช้ในการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย ดินไม่ร่วนซุย ทำให้อากาศถ่ายเทไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้รากของสมุนไพรรักษาโรคไทยไม่สามารถงอกขึ้นหาอากาศได้ดี สมุนไพรรักษาโรคไทยบางชนิดมีรากมาก ก็จะไม่สามารถเกาะยึดทรงลำต้นได้ ทำให้โค่นล้มง่าย ดินที่เหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทยต้องเป็นดินที่ร่วนซุย การปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย ขาดผู้ให้ความรู้ทางด้านสมุนไพรรักษาโรคไทยที่มีความรู้จริง สภาพของดินไม่เหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย เช่น ระบบการระบายน้ำในดินไม่ดีเท่าที่ควร ดินแข็งแน่นทึบ ทำให้อากาศของพืชสมุนไพรรักษาโรคไทยไม่เพียงพอไปเลี้ยงลำต้นรับน้ำไม่เพียงพอ

4) การให้น้ำสำหรับการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่ง ขาดแหล่งน้ำสะอาดที่เหมาะสมแก่การปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย ต้องไม่มีน้ำท่วมขังที่ทำความเสียหายแก่สวนสมุนไพรรักษาโรคไทย ผืนตามธรรมชาติไม่ถูกต้องตามฤดูกาล เกิดการแห้งแล้งขาดน้ำ ในการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทย ต้องอาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนองบึง คู ร่องสวน หรือน้ำบาดาล การให้น้ำต้องมีเพียงพอและสม่ำเสมอ

5) การให้ปุ๋ยเป็นอีกเรื่องที่สำคัญ ในการบำรุงต้นสมุนไพรรักษาโรคไทย การให้ปุ๋ยก่อนปลูกต้นสมุนไพรรักษาโรคไทย จะต้องมีการให้ปุ๋ยเวลาปลูกครั้งที่หนึ่งที่กันหลุม โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักก็ได้ เพราะการให้ปุ๋ยจำพวกนี้จะทำให้ดินมีการอุ้มน้ำได้

6) การกำจัดวัชพืช เป็นปัญหาต่อการปลูกสมุนไพรรักษาโรคไทยประการหนึ่ง สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะสารกำจัดวัชพืชที่ใช้ไม่ได้ผลในการกำจัดวัชพืช ทำให้สารกำจัดวัชพืชที่ใช้ตกค้างในดิน ทำให้พืชปลูกในแปลงหรือพืชที่ปลูกใกล้เคียงเป็นพิษ

7) การขยายพันธุ์ คือการเพิ่มจำนวนต้นและพันธุ์ของสมุนไพรรักษาโรคไทยที่มีอยู่ให้มีเพิ่มมากยิ่งขึ้น พันธุ์สมุนไพรรักษาโรคไทยที่ต้องการนำมาขยายพันธุ์ขึ้นอยู่กับลักษณะของพันธุ์สมุนไพรรักษาโรคไทย ซึ่งมีลักษณะประจำพันธุ์หรือเพราะสภาพแวดล้อม ทำให้มีการกลายพันธุ์ไม่ตรงตามความต้องการของพันธุ์ที่ดี ขาดการสนับสนุนการขยายพันธุ์ อย่างเป็นรูปธรรม จึงเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สมุนไพรรักษาโรคไทย

5. อภิปรายผล

ผลของกระบวนการอนุรักษ์และรูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคไทยอายุวัฒนะ ของชุมชนตำบลเชิงใหม่ ทำให้คนรุ่นใหม่สามารถอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคไทยอายุวัฒนะด้วยคุณภาพ ซึ่งสืบทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อนำไปประกอบกับความสัมพันธ์ในชุมชน ส่งผลให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้แกกัน ในลักษณะโครงสร้างทางสังคมด้านสุขภาพ ที่มีส่วนทำให้สังคมนั้นมีความมั่นคง ในการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคไทยอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการอนุรักษ์และพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เศรษฐกิจ น้อยศรี (2530 : 1-6) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ รู้จักสรรพคุณของสมุนไพรรักษาโรคไทยและเกิดความพอใจ ที่จะรักษาด้วยสมุนไพรรักษาโรคไทย สภาพปัจจุบันเกิดการสูญหายของสมุนไพรรักษาโรคไทยบาง

ชนิด การอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรมีต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการ จัดระบบนิเวศวิทยา ให้เหมือนกับป่าธรรมชาติ (Reforestation) เพื่อให้สมุนไพรมีคุณภาพคง เดิมและสูงสุด สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ปลูกจะเป็นพืชล้มลุก ตั้งปรับปรุงสภาพดินให้เหมาะสมกับการ ปลูก การปลูกสมุนไพรยังสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม หรืออาชีพประจำให้แก่ชุมชน รูปแบบของการ พัฒนาการอนุรักษ์สมุนไพรมี หากนำมาจัดเป็นระบบและมีการนำเสนอที่ดี จะทำให้ผู้ที่สนใจมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ ตลอดจนเข้าถึงข้อมูลกระทำได้อย่างรวดเร็วขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนา อย่างแพร่หลาย ควรร่วมมือกันพัฒนาการอนุรักษ์สมุนไพรมีอย่างจัดเป็นระบบ ส่งเสริมพัฒนาองค์ ความรู้ จัดตั้งเครือข่ายการอนุรักษ์สมุนไพรมีให้เข้มแข็ง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสมุนไพรมีในการพัฒนา ทุกด้านจริง โดยที่สังคมนั้นไม่อาจจะละเลยได้ หากไม่กระทำเช่นนั้น สังคมนั้นๆ ไม่สามารถคงอยู่ ต่อไปได้ รุจิราถ อรรถสิทธิ์ (2535 : 33-35) ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ เป็นการยืนยันว่าแนวคิดการ อนุรักษ์สมุนไพรมีไทยอายุวัฒนะ เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจ วิธีการ อนุรักษ์สมุนไพรมีไทยของประชาชนในชุมชน ที่มีลักษณะเป็นองค์รวมโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้น ไปที่คนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สมุนไพรมี เป็นวิธีการที่เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจในการ อนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันชุมชนตำบลเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้ค้นพบตนเองที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สมุนไพรมี สามารถทำเป็นอาชีพในการผลิตสมุนไพรมี จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง แม้บาง ครอบครัวที่มีลูกหลานทำงานภาคอุตสาหกรรม แต่ก็มีบางส่วนที่อาจจะกลับมาทำอาชีพนี้ เมื่อถึงวัย อันควรเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุข

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่องการอนุรักษ์สมุนไพรมีไทยอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศ ชาย ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สมุนไพรมีไทย อายุวัฒนะ โดยกำหนดไว้เป็นนโยบายหรือกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนและ สิทธิชน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สมุนไพรมีอย่างเป็นระบบ การอนุรักษ์สมุนไพรมีที่หายากในรูปแบบของสวนสมุนไพรมี โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน นับว่าเป็นอีกนโยบายหนึ่ง ที่ควรมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เป็น ต้นว่า สวนสมุนไพรมีของแต่ละชุมชน พื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรมี ป่าสมุนไพรมีชุมชน แปลงทดลองและ ขยายพันธุ์สมุนไพรมี และการดำเนินการในรูปแบบอื่นๆ

2. ควรมีการดำเนินการอนุรักษ์สมุนไพรมีโดยการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน ชุมชน เป็นต้นว่า โรงพยาบาลชุมชน โรงเรียนวัด และสมาชิกในชุมชนทุกคน การระดมความคิด ระหว่างหมอสมุนไพรมีพื้นบ้านแพทย์แผนปัจจุบัน และผู้ที่สนใจโดยทั่วไปควรจัดให้มีขึ้น เพื่อกระตุ้น ให้ทุกภาคส่วนมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์สมุนไพรมีอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ผ่าน กิจกรรมและโครงการต่างๆ เช่น การปลูกสมุนไพรมีในวัด ในโรงเรียนและในบ้าน เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ควรมีการจัดการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับความรู้ความก้าวหน้าใหม่ๆ ทางด้านสมุนไพรขึ้นตามโอกาสที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะเกี่ยวกับการดูแลสมรรถภาพทางเพศชาย ควรมีแนวทางในการปฏิบัติการอนุรักษ์สมุนไพรไทยวัฒนะและสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางการแพทย์ซึ่งหายากนั้น ควรมีการศึกษาการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue Culture) อย่างเป็นทางการซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์และป้องกันไม่ให้สมุนไพรสูญพันธุ์ วิทยาการด้านการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจะช่วยเพิ่มปริมาณสมุนไพร ช่วยดำรงคุณสมบัติทางการแพทย์ ช่วยดำรงสายพันธุ์ดั้งเดิมของสมุนไพรโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเวลา

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยด้านการขยายพันธุ์สมุนไพร ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสำหรับสมุนไพรที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์
2. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการในการอนุรักษ์สมุนไพรอย่างเป็นระบบ โดยรูปของศูนย์การเรียนรู้ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และระดับประเทศ
3. ควรดำเนินการวิจัยด้านสมุนไพรที่มีคุณสมบัติทางยาในพื้นที่ของแต่ละชุมชนเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และการขยายพันธุ์
4. ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสมุนไพรในทั้งธุรกิจ โดยผ่านการบริหารจัดการในระบบวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์วีร์ วิวัฒน์พาณิชย์. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544. ฐานเศรษฐกิจ. การหย่าร้าง. 14 เมษายน 2557 : 1.
- เปี่ยม บุญยโชติ. ตำรายาไทยโบราณ ว่าด้วยโรคต่าง ๆ เล่ม 1, พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2514. (รวบรวมจากตำรายาจากภาคกลาง และภาคอื่น ๆ และได้มาจากท่านอาจารย์พระครูวิมลนวกการ (เผ่ง) เจ้าอาวาสวัดหน้าพระบรมธาตุ เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นยาที่ชาวไถ่เนียม). ตำรายาไทยโบราณ ว่าด้วยโรคต่าง ๆ เล่ม 6, พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2518. (ว่าด้วยเรื่องยาเด็กและยาท่านสุภาพสตรี)
- รุจิณาธ อรรถสิษฐ์. “คุณสมบัติและพฤติกรรมของหมอพื้นบ้านในชุมชน,” สารานุกรมสุขภาพ. 3 (1) : 33-38 ; มีนาคม 2535.
- ลือชัย ศรีเงินยวง และคณะ. สถานการณ์การใช้สมุนไพรในประเทศไทย. พิษณุโลก : วิทยาลัยการสาธารณสุขจังหวัด, 2545

- สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. ยาสมุนไพรรักษาโรคทางสาธารณสุขมูลฐาน. 2540.
- สุรนัย อมรไชย. การศึกษาพฤติกรรมและการส่งเสริมสมรรถภาพทางเพศของผู้ชายในเขตอำเภอตระการพืชผล. จังหวัดอุบลราชธานี, 2550.
- อุดมศักดิ์ มหาวิวัฒน์, เทอดศักดิ์ พรหมอารักษ์. การรับรู้การพ้องฮอร์โมนเพศชายและหย่อนสมรรถภาพทางเพศของชาย. มหาสารคาม, 2550.
- อารีกา วีระพงษ์ การแพทย์พื้นบ้านและยาสมุนไพรรักษาโรคทางเพศชายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, 2549
- Das, S., et al. Standardised extract of safed musli (*Chlorophytum borivilianum*) increases aphrodisiac potential besides being safe in male Wistar rats, 2016
- Kemp, Tanja. "The Prevalence and Associations of Low Testosterone Levels and Erectile Dysfunction in A Male Diabetic Urban Population," Dissertation Abstract International. 54(06) : 79 ; December 2016.
- Gabriel K.Kigan, Hillary K. Ronoh, Wilson K. Kipkore, and Joseph K. Rotich (2003). Current Trends Of Traditional Herbal Medicine practice in Kenya : A review. African Journal of pharmacology And Therapeutics. Vol. 2(1) p. 32-37

รูปแบบคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น MODEL OF ADMINISTRATION TRAITS CHILD DEVELOPMENT CENTER UNDER LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION

จารุพิชญา ตลับนาค *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เพื่อสร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) เพื่อตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิธีการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลที่ได้มา สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างได้คุณลักษณะผู้บริหารปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างรูปแบบเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่านโดยเลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจสอบความตรงของรูปแบบเชิงปริมาณโดยผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 200 คนโดยการสุ่มใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวแปร และวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1.1 คุณลักษณะทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านความเป็นผู้นำ (2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ (3) ด้านทักษะทางปัญญา 1.2 คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสังคม (2) ด้านบุคลิกภาพ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ (4) ด้านกายภาพ

2. สร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดสนทนากลุ่ม ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน พบว่า รูปแบบคุณลักษณะ

* หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ คุณลักษณะทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านความเป็นผู้นำ (2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ (3) ด้านทักษะทางปัญญาและ (4) ด้านความรู้ คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสังคม (2) ด้านบุคลิกภาพ และ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. ตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ายอมรับได้ว่าโมเดลทางทฤษฎีคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสถิติที่บ่งบอกถึงความสอดคล้อง ค่าไค-สแควร์ = 17.07 p-value = 0.20 ค่า GFI = 0.98 และค่า AGFI = 0.95 RMSEA = 0.035

คำสำคัญ: รูปแบบ, คุณลักษณะผู้บริหาร, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this research were to study 1) Administration of Child Development Center Under Local Government Organization. 2) The Found a model of the Administration Traits of Child Development Center Under Local Government Organization. 3) A Confirmation the Administration Traits of Child Development Center Under Local Government Organization. The research was divided into 3 phases : Phases 1: Study conceptual knowledge, theory and related document to the research conceptual framework using documentary and using field studies with 3 experts under Local Government Organization. The samples were 3 experts by purposive sampling. The instrument used was semi- structure interview. Phases 2 : The Found a model were Qualitative investigation of model using focus group with 9 experts by purposive sampling . Phases 3 : A confirm the model were Quantitative investigation using 200 experts by factor analysis using were 20 be equal to variable and multi-stage method questionnaire with Index of Consistency (IOC) between .80-1.00 and reliability at .98 and using were analyzed using confirmatory factor analysis.

The findings were as follows :

1. The components of administration of child development center under Local Government Organization consisted of two main features and seven traits consisted . The main features are as below : 1.1 The three Professional traits consisted of (1) Intellect skill consisted (2) leader ship consisted and (3) Motivation consisted. 1.2 The four Personality traits consisted of (1) social

consisted (2) personality consisted (3) morality and ethics consisted and (4) physical consisted.

2. The Found model of administration of child development center under Local Government Organization were Qualitative investigation of model using focus group with 9 experts consisted of two main features and seven traits consisted. The main features are as below : 2.1 The four Professional traits consisted of (1) Intellect skill consisted (2) leadership consisted (3) Motivation consisted and (4) knowledge consisted 2.2 The three Personality traits consisted of (1) social consisted (2) personality consisted and (3) morality and ethics consisted 3. A confirmation model of administration of child development center under Local Government Organization were as follows : A model of administration of child development center under Local Government Organization were related to empirical data with Chi-Square = 17.07, p-value = 0.20, df = 13, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.035

Keyword: Model, Administration Traits ,Child Development Center Local Government Organization

1. บทนำ

การเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ถือว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กที่จะปลูกฝังให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป ซิกมุนด์ فروยด์ (Sigmund Freud, 1949) นักจิตวิเคราะห์กล่าวว่าวัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์คือระยะ 5 ปีแรกของคนเรา ประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับในตอนต้นๆของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเรตลอดจนถึงวาระสุดท้ายเขาเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูในระยะปฐมวัยนั้นจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต อิริคสัน (Erikson, 1967) กล่าวว่าวัยทารกตอนปลายเป็นช่วงที่บุคคลเรียนรู้เจตคติของความมั่นใจหรือไม่มั่นใจซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่พ่อแม่ให้สิ่งที่เด็กต้องการได้แก่อาหารการเอาใจใส่และความรักอย่างชื่นชมเจตคติเหล่านี้จะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและสถานการณ์ของบุคคลได้แต่ด้วยภาวะสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันพ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวจึงไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยตนเองทำให้พ่อแม่ต้องพึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กทั้งของภาครัฐและเอกชนด้วยคาดหวังให้สถานรับเลี้ยงเด็กดูแลลูกเป็นอย่างดีดังนั้นภาครัฐควรตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลเด็กปฐมวัยและสถานรับเลี้ยงเด็กให้มีคุณภาพเพื่อเด็กจะได้รับ การส่งเสริมและเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพและป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มาอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ ตามพระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 16 ได้บัญญัติให้อำนาจ

และหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท อันได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยารับผิดชอบจัดการศึกษาให้เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งการถ่ายโอนภารกิจ อำนาจหน้าที่และงบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากภายหลังรัฐบาลได้มีนโยบาย ที่จะกระจายกิจกรรมการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีศักยภาพและความพร้อม ได้มีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามกำลังขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมาปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นจำนวน 7,853 แห่งประกอบด้วย อบจ. 75 แห่ง อบต. 6,157 แห่งเทศบาล 1,619 แห่งกรุงเทพมหานคร 1 แห่งและเมืองพัทยา 1 แห่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 18,988 แห่ง (ข้อมูลจากการสำรวจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2558) รายงานการตรวจประเมินมาตรฐานการจัดการศึกษาด้านปฐมวัยตามมาตรฐานกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งปรับปรุงมาจากมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2547 พบว่าการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังมีความปัญหาการบริหารจัดการ เช่น หัวหน้าศูนย์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษา ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา บุคลากรด้านการบริหารการศึกษาไม่พอเพียง

หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดวิสัยทัศน์และขาดคุณลักษณะชาดการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผล ขาดความชัดเจนในเรื่องความก้าวหน้าของบุคลากร การจัดประสบการณ์แก่เด็กยังไม่เตรียมความพร้อมให้กับเด็กอย่างจริงจังส่วนใหญ่มุ่งเร่งให้เด็กเรียนรู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น การกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ด้านบุคลากรยังพบว่ายังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์เด็ก ด้านงบประมาณยังขาดงบประมาณสนับสนุน ด้านอาคารสถานที่บางแห่งต้องอาศัยอาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นอกจากนี้พบว่าพ่อแม่ขาดโอกาสการเรียนรู้วิธีการเป็นพ่อแม่ที่ดีและวิธีรักลูกให้ลูกทางยังมีความเข้าใจผิดในการเลี้ยงดูลูก ครอบครัวยุคใหม่ และประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยขาดความเข้าใจในจิตวิทยาเด็กทำให้เด็กปฐมวัยไม่ได้รับการพัฒนาการเท่าที่ควร (สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาเด็กปฐมวัย, 2554) นอกจากนี้พบว่าผู้รับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดคู่มือในการดำเนินการประเมินเด็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินพัฒนาเด็ก และจากงานวิจัยการบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดกระทรวงมหาดไทย 20,010 ศูนย์ โดยมีภาพรวมของสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ยกเว้นด้านวิชาการ และการจัดประสบการณ์แก่เด็ก ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อย และจากผลงานวิจัยยังพบว่าการศึกษาปัญหาอุปสรรคและปัจจัยในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหาร

ส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของบุคลากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง (สุชาติ สมสวนจิตร, 2554) ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นภารกิจการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังมีความพร้อมไม่แตกต่างกันมากนัก สภาพปัญหาที่พบยังเป็นปัญหาด้านโครงสร้างองค์กร ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาของผู้บริหาร (กรมการปกครอง, 2550)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เหมาะสมกับบริบทในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพของเด็กเล็ก ที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมจนเป็นที่ยอมรับในศักยภาพการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.3 เพื่อตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อได้คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 วิเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ คุณลักษณะผู้บริหาร การบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สังเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปเนื้อหาประเด็นต่างๆ และสาระสำคัญขององค์ประกอบคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 ท่าน แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 ท่าน นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 ท่าน และผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 ท่าน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะ

ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1.1 ยกร่างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1.1 และ 1.2

1.2 สร้างรูปแบบโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 ท่าน ได้แก่ (1)ผู้เชี่ยวชาญด้านการกำหนดนโยบายและวางแผนการบริหารการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและมีส่วนสนับสนุนการบริหารการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านประสบการณ์การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (4) นักวิชาการบริหารการศึกษานาน 9 ท่าน ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง(Purposive Sampling) เพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยกเว้นกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา รวมทั้งสิ้น 200คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้มาโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวต่อ 1 ตัวแปร (Schumacker and Lomax: 2004) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน ผู้วิจัยกำหนดให้เขตภูมิศาสตร์และจังหวัดเป็นชั้นภูมิ (Strata)และกำหนดให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Units) โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแต่ละจังหวัด ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

4. ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

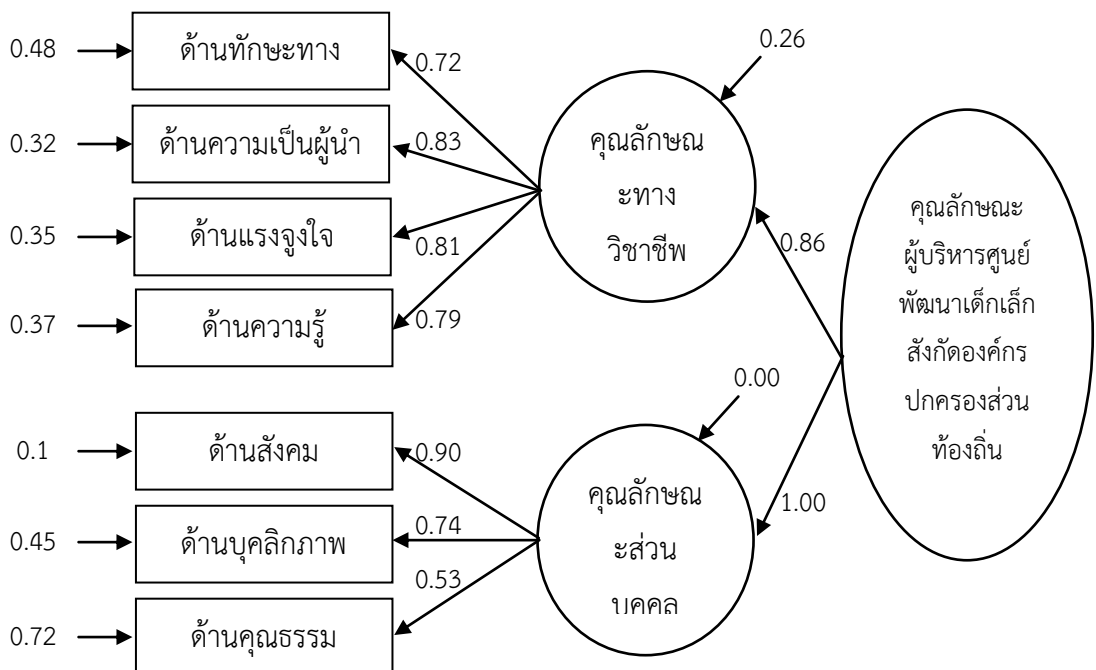
1.1 คุณลักษณะทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ(1) ด้านความเป็นผู้นำ (2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ (3) ด้านทักษะทางปัญญา

1.2 คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสังคม (2) ด้านบุคลิกภาพ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ (4) ด้านกายภาพ

2. สร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดสนทนากลุ่ม ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน พบว่า รูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

คุณลักษณะทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านความเป็นผู้นำ (2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ (3) ด้านทักษะทางปัญญาและ (4) ด้านความรู้ คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสังคม (2) ด้านบุคลิกภาพ และ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. ตรวจสอบความตรงของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ายอมรับได้ว่าโมเดลทางทฤษฎีคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสถิติที่บ่งบอกถึงความสอดคล้อง ค่าไค-สแควร์ = 17.07 p-value = 0.20 ค่า GFI = 0.98 และค่า AGFI = 0.95 RMSEA = 0.035

5. การอภิปรายผล

5.1 จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับคุณลักษณะผู้บริหารของ ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะร่วมของผู้บริหารที่ควรจะเป็นจะประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และ องค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ อันได้แก่ องค์ประกอบคุณลักษณะทางวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านทักษะทางปัญญา และองค์ประกอบคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านกายภาพ และเพื่อเป็นการช่วยให้ผลการวิเคราะห์ จากเอกสารต่างๆ เป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม เพื่อนำเอามุมมองของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มาสังเคราะห์เพิ่มเติมร่วมกับผลการวิเคราะห์ที่ได้ก่อนหน้านี้ โดยผลการ สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของทั้งสองแหล่ง พบข้อสรุปที่ออกมาในลักษณะเป็นเห็นเป็นผลซึ่งกันและ กันหรือออกมาในลักษณะที่เสริมกันว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบคุณลักษณะทางวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านทักษะทางปัญญาและองค์ประกอบ คุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านบุคลิกภาพ ด้าน คุณธรรมจริยธรรม และด้านกายภาพ

5.2 จากผลการสร้างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) คุณลักษณะทางวิชาชีพ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านทักษะ ทางปัญญาและ (2) คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านกายภาพผลปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็น ด้วยกับรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่ง สอดคล้องกับที่แมกนุสัน (Magnuson) ได้กล่าวเอาไว้ในการวิจัยที่ว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนนั้น จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะทั้งในด้าน ส่วนตัวและลักษณะทางด้านวิชาชีพ 2 คุณลักษณะหลักดังกล่าวถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น มีคุณลักษณะเช่นเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้วนั้น จะทำให้ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถ ที่จะบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างประสบความสำเร็จ

5.3 จากโมเดลทางทฤษฎีรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้นหมายความว่า โมเดลทางทฤษฎี รูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าวนี

สามารถวัดได้หรือประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ คุณลักษณะส่วนบุคคล และคุณลักษณะทางวิชาชีพ อย่างแท้จริง ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้นี้ยังพบอีกว่า ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณลักษณะใน 2 องค์ประกอบหลักดังกล่าวอยู่ในระดับมากอีกด้วย จากผลการวิจัยในครั้งนีชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบหลักคุณลักษณะส่วนบุคคลและคุณลักษณะทางวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.87 นั้นหมายความว่า หากผู้บริหารมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นก็จะทำให้มีคุณลักษณะทางวิชาชีพที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หากผู้บริหารมีคุณลักษณะทางวิชาชีพที่เพิ่มสูงขึ้นก็จะทำให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นคุณลักษณะหลักที่สำคัญของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาในคุณลักษณะย่อยจะพบว่า คุณลักษณะด้านสังคม ซึ่งในการวิจัยนี้หมายความว่า ลักษณะเฉพาะตัวของผู้บริหารที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและชุมชน มีความยืดหยุ่น การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนและมีโอกาสเข้ามาตัดสินใจและพัฒนาองค์กร ผู้ที่สามารถปรับตัวทำงานกับผู้อื่นได้เพื่อดำรงอยู่ในสังคมและกระทำตนเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานและคนอื่นๆ มีการปรับเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามวัฒนธรรมองค์กร อันจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นั้นหมายความว่า ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีคุณลักษณะในการเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อเพื่อร่วมงาน และรวมถึงชุมชนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งอยู่เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการที่จะบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวิสัยทัศน์พันธกิจ ในการดำเนินงานด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะทางวิชาชีพ ก็เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยกว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล โดยคุณลักษณะย่อยด้านความเป็นผู้นำ และด้านแรงจูงใจ ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะย่อยที่สำคัญในลำดับต้นๆ ของคุณลักษณะนี้ นั้นหมายความว่า นอกเหนือจากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีคุณลักษณะที่ดีทางด้านสังคมแล้ว ก็ยังคงต้องมีในส่วนของความเป็นผู้นำที่ดีอีกด้วย พร้อมทั้งยังต้องมีคุณลักษณะด้านแรงจูงใจเพื่อใช้ในการกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และสามารถที่จะทำงานอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้เอง กระบวนการในการพิจารณาคัดเลือกหรือแม้แต่การฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีคุณลักษณะย่อยทั้งสองลักษณะนี้ประกอบเกณฑ์ในการพิจารณาหรือเสริมสร้างให้มีคุณลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อก่อให้เกิดคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึง

ประสงค์ในการที่จะบริหารจัดการทางด้านการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องด้วยคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เกือบร้อยละ 70 เป็นผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่มาจากสังกัดเทศบาล ด้วยเหตุนี้เอง จึงอาจจะทำให้รูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่มาจากสังกัดเทศบาลเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความมั่นใจของรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ทั้งในบริบทผู้บริหารที่มาจากสังกัดเทศบาล และผู้บริหารที่มาจากสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยเห็นควรที่จะนำรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษากับกลุ่มผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่มาจากสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะอีกครั้ง

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ระหว่างรูปแบบคุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษา หรือคุณภาพในการให้บริการการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะผู้บริหาร และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาหรือคุณภาพในการให้บริการการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการยืนยันได้เพิ่มเติมอีกว่า หากผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณลักษณะดังกล่าวแล้วจะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาหรือส่งผลต่อคุณภาพในการให้บริการการศึกษา ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2545). **แนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะ 15 ปี (2545-2559)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาธิตราชบัณฑิต.
- นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). **ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติการวิเคราะห์สำหรับการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ศรีบุญเรือง. (2556). **คุณลักษณะผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาปฐมวัย.(2550). **นโยบายและแผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (0-5ปี)**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สุชาดา สอนสมจิตร. (2554). **ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลพิมาย จังหวัดนครราชสีมา**.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Erickson, C.W. (1991). **Administering instructional Medea Programmers**. New York: The Mcmillan.
- Freud, S.The ego and the Id, In J. Strachey (Ed.).**The Standard Edition of the complete Psychological Works of Sigmund Freud**.London : Hogart,1961.
- Getzeis, J.W., E. G. (1971). **Social Behaviors and the administrative Process School**.Reviwe.
- Schumacker, Randall E. and Lomax,Richard G. (2004). **A beginner's Guide to Structural Equation Modeling**. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

**กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ADMINISTRATIVE STRATEGY OF HIGH PERFORMANCE
SCHOOL UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

สรเพชร โทธิษา * ศักดา สถาพรวงษา ** วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรารณณ์***

Sanphet Thovicha Sakda Sathapornwachana Wisut Wichitphatcharaporn

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้แบบศึกษาเอกสารขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยศึกษาภาคสนามกับสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาয়กร่างกลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันของสถานศึกษา พบว่า บางพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจดี มีการส่งบุตรหลานไปเรียนภายนอกชุมชน สถานศึกษามีครูเพียงพอและสอนตรงกับสาระวิชา มีความทุ่มเทให้กับงาน และมีการนิเทศการทำงานของครู ทำให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนภายนอกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา ปัญหาของสถานศึกษา พบว่า รัฐบาลออกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการของสถานศึกษา ขาดความต่อเนื่องในด้านนโยบาย งบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางไม่เพียงพอ นักเรียนยังมีความต้องการเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง แต่สถานศึกษาไม่สามารถรับได้ทั้งหมด สถานศึกษาบางแห่งว่างเว้นจากผู้บริหารระดับสูงเป็นเวลานาน ทำให้ไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

2) การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีองค์ประกอบของกลยุทธ์ คือ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) กลยุทธ์ย่อย 4) กลยุทธ์ ได้แก่ 3.1) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ความเป็น

* หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

*** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

สถานศึกษาสมรรถนะสูงกลยุทธ์การบริหารงานด้านวิชาการ) ประกอบด้วย เป้าประสงค์ และ 6 ยุทธวิธี 3.2) กลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ) กลยุทธ์ด้านการบริหารงานงบประมาณ (ประกอบด้วย เป้าประสงค์ และ 6 ยุทธวิธี 3.3) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่มืออาชีพ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมสร้างวินัยสู่ความเป็นเลิศ) กลยุทธ์ด้านการบริหารงานบุคคล(ประกอบด้วย เป้าประสงค์ และ 5 ยุทธวิธี 3.4) กลยุทธ์การบริหารงานธุรการอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชน ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ)กลยุทธ์ด้านการบริหารทั่วไป(ประกอบด้วย เป้าประสงค์ และ 5 ยุทธวิธี

คำสำคัญ: กลยุทธ์ การบริหารสถานศึกษา สมรรถนะสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to, 1) study the current situations and the problems of schools under Secondary Educational Service Area Office, 2) develop an appropriate strategy of Administrative Strategy Development of High Performance School under Secondary Educational Service Area Office and The research was divided into 2 phases: Phase 1: Study conceptual knowledge, theory and related documents to determine the research conceptual framework using documentary examination from. Phase 2: Develop strategy using field studies with 3 schools under Secondary Educational Service Area Office. The samples were 3 school administrators selected by purposive sampling. The instrument used was indepth-interview. The results from Phase 1 and 2, then were brought to draft the strategy. The data were analyzed by using content analysis.

The findings were as follows:

1) The current situations found that; some areas had economy to send their children go to studied to the outside community .The school had enough teachers and teaching the subject of study .The teachers Defending the work and supervision of the work of teachers making continuous improvement .The school is supported by the community. The stakeholders cooperation in education. The problems found that; government legislation to barrier to management school and had not continuous in policy , budget support from centrally not enough .The student wanted to study in the schools were highly competitive but the schools can not get them all .Some schools no senior executives for a long time It is impossible to decide on the matter.

2) Develop strategy of high performance school administration under Local Administrative Organization had components strategy: 1) vision 2) mission 3) sub strategy ; 3.1) Strategies to improve academic administration with information technology to high

performance school (Academic Administration Strategy) consisted of goal and 6 tactics. 3.2) The administration 's budget strategy with information technology effectively (Budgets Administration Strategy) consisted of goal and 6 tactics. 3.3) Strategic Human Resource Professional to enhance the efficiency of operations and Promote discipline to excellence (Personnel Administration Strategy) consisted of goal and 5 tactics 3.4) Strategic Administration systemically development of student affairs building and place and building relationships with the community with information technology (General Administration Strategy) consisted of goal and 5 tactics.

Keyword: strategy marketing school under local administrative organization.

1. บทนำ

จากรายงานสภากรรมการการศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ. 2556 ด้านคุณภาพการศึกษามีข้อสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ โครงการ PISA 2009 จำนวน 65 ประเทศ ในภาพรวมพบว่า นักเรียนไทยมีผลการประเมินต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ (OECD) ทุกวิชา และมีแนวโน้มผลการประเมินต่ำลงทุกวิชาเมื่อเทียบกับการประเมินครั้งแรก (PISA 2000) เมื่อเทียบกับ PISA 2006 พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2556) และรายงานการศึกษาเรื่องสมรรถนะในเวทีสากลและ ในเวทีสากล พ. ศ.2551 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, หน้า ฉ) พบว่า ในด้านการศึกษา เป็นจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในด้านอื่น ๆ แม้เกณฑ์ชี้วัดหลายเกณฑ์ของประเทศไทยจะอยู่ในอันดับที่ดี เช่น การตอบสนองความสามารถในการแข่งขันของระบบการศึกษา ในระดับมหาวิทยาลัย และการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ แต่เมื่อพิจารณาอันดับในภาพรวมด้านการศึกษาแล้วอยู่ในอันดับที่ 43 ถือว่าการศึกษาของประเทศไทยเป็นจุดอ่อนที่รั้งให้ศักยภาพของคนไทยและการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งแก้ไขจุดอ่อน อีกทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาจุดแข็ง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยให้มากยิ่งขึ้นไป

ดังนั้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จะต้องเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรแต่ละองค์กรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ซึ่งสาเหตุที่องค์กรต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นองค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization) นั้น เป็นเพราะความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างองค์กรและพนักงาน ในอดีตพนักงานจะมีความสัมพันธ์ที่ยาวนานกับองค์กร เพราะองค์กรมีการจ้างงานในระยะยาว แต่ความสัมพันธ์เหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงและมีรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่เกิดขึ้นซึ่งในความสัมพันธ์แบบใหม่นี้คนถือเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ทำให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขันการที่องค์กรปฏิสัมพันธ์ต่อพนักงานจะส่งผลทำให้พนักงานเกิดความผูกพันกับองค์กร ถ้าองค์กรปฏิบัติต่อพนักงานอย่างดี ก็จะมีผลดีทำให้พนักงานทุ่มเทความสามารถของเขาให้กับองค์กรได้ (Lawler, 2005) จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ทางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาโรงเรียนในสังกัด โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่จะมุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง เพื่อขับเคลื่อนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง โดยได้ปรับแต่งในส่วนต่างๆ เช่น โครงสร้าง กระบวนการ เทคโนโลยี บุคลากร วัฒนธรรมและค่านิยมให้มีความเหมาะสม สอดคล้องเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกันทั้งองค์กร แต่ยังไม่มีความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานหรือรูปแบบที่จะนำไปสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและเสนอกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสถานศึกษาได้ดังที่คาดหวัง และต้องการให้เป็นอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้แบบศึกษาเอกสาร ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยศึกษาภาคสนามกับสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วยตาราง SWOT Matrix จนได้วิสัยทัศน์ พันธกิจ และนำจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสใส่ตาราง TOWS Matrix มาয়กร่างกลยุทธ์ และได้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพปัจจุบันของสถานศึกษา พบว่า บางพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจดี มีการส่งบุตรหลานไปเรียนภายนอกชุมชน สถานศึกษามีครูเพียงพอและสอนตรงกับสาระวิชา มีความทุ่มเทให้กับงาน และมีการนิเทศการทำงานของครู ทำให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนภายนอกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาปัญหาของสถานศึกษา พบว่า รัฐบาลออกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการของสถานศึกษา ขาดความต่อเนื่องในด้านนโยบาย งบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางไม่เพียงพอ นักเรียนยังมีความ

ต้องการเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง แต่สถานศึกษาไม่สามารถรับได้ทั้งหมด สถานศึกษา

4.2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารของสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างมีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน และ รองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

พันธกิจ (Mission)

- 1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสถานศึกษา
- 2) มีความพร้อมที่สามารถรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- 3) มีความพร้อมสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม
- 4) มีความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน

ประกอบด้วยกลยุทธ์ย่อย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถในการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างเป็นระบบสู่ความเป็นสถานศึกษาสมรรถนะสูง : กลยุทธ์การบริหารงานด้านวิชาการ) Academic Administration Strategy)

เป้าประสงค์ที่ (Goal):

การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ตอบสนองความต้องการของผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง จัดการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย โดยการพัฒนาสื่อและจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้ ทันสมัย และการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ยุทธวิธี (Tactics)

1. ผู้บริหารมีการวางแผนของการยกระดับผลการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น
2. มีการพัฒนาบุคลากรให้ความสามารถทันกับวิชาการสมัยใหม่
3. มีสื่อการสอนและนวัตกรรมที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. มีการทำงานเป็นทีมในการให้บริการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความพึงพอใจ
5. มีการประเมินผลการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นธรรม
6. มีการให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชนทั่วไป หรือโรงเรียนคู่พัฒนา

2. กลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (กล ยุทธ์ด้านการบริหารงานงบประมาณ: Budgets Administration Strategy)

เป้าประสงค์ที่ (Goal):

ปรับปรุงการบริหารการใช้งบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงาน มีการตรวจติดตามการใช้ งบประมาณอย่างรอบด้าน มีการระดมทรัพยากร จากการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การบริหารการเงิน และการบัญชีให้สอดคล้องกับการวางแผนที่ตั้งไว้

ยุทธวิธี

1. ผู้บริหารมีการวางแผนการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพ
2. มีการพัฒนาบุคลากรให้ความสามารถในการเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเงิน
3. มีการพัฒนาวิธีการดำเนินงานด้านการเงินให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
4. มีการสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านการเงินของสถานศึกษา
5. มีการใช้เงินอย่างโปร่งใสและคุ้มค่า
6. มีการสร้างฝีมือในการช่วยเหลือสังคม

3. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นมืออาชีพ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมสร้างวินัยสู่ความเป็นเลิศ :กลยุทธ์ด้านการบริหารงานบุคคล) Personnel Administration Strategy)

เป้าประสงค์ที่ (Goal):

พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นผู้นำและมีความรู้ความสามารถ และเป็นบุคลากรต้นแบบของสังคม มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของการเป็นบุคลากรทางการศึกษา

ยุทธวิธี

1. ผู้บริหารมีการวางแผนในจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างสูงสุด
3. จัดสรรหน้าที่ให้เหมาะสมและเกิดความพึงพอใจต่อตนเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. จัดการประเมินผลงานของบุคลากรอย่างเสมอภาค
5. มีส่งบุคลากรต้นแบบเพื่อช่วยเหลือสังคม

4. กลยุทธ์การบริหารงานธุรการอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชน ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา :กลยุทธ์ด้านการบริหารทั่วไป) General Administration Strategy)

เป้าประสงค์ที่ (Goal):

พัฒนาการบริหารงานธุรการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนและสถานศึกษา

ยุทธวิธี

1. ผู้บริหารมีการวางแผนในการปรับปรุงอาคารสถานที่ข้อมูลสารสนเทศให้เพียงพอต่อการใช้งาน
2. การพัฒนาบุคลากรและระบบการบริหารการให้สามารถทำงานด้านสารสนเทศให้ทันสมัย
3. มีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้และอาคารสถานที่ให้ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. มีใช้อาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีการให้บริการอาคารสถานที่กับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นๆ

5. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของกลยุทธ์นั้นมีองค์ประกอบทั้งหมด 5 ส่วน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) กลยุทธ์ 4) เป้าประสงค์ 5) ยุทธวิธี สอดคล้องกับเดวิด เฟรด (David Fred R., 2005 (ทศพร ศิริสัมพันธ์) 2539)สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2543)พสุ เดชะรินทร์ (2552) ที่กล่าวว่ากลยุทธ์นั้นจะต้องประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ซึ่งในปัจจุบันสถาบันการศึกษาทุกระดับมีสถานะการแข่งขันสูง เนื่องจากมีจำนวนสถาบันการศึกษาเพิ่มมากขึ้นทั้งที่จัดการศึกษาในระบบและนอกระบบ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้มีวิสัยทัศน์ว่า สถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมการศึกษา พัฒนาวิชาการ เพิ่มปริมาณผู้เรียน ส่งเสริมคุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติร่วมรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 รวมทั้งข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกล่าวว่าการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ให้มากขึ้น ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า วิสัยทัศน์ (Vision) คือ สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างมีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน และรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดีวิสัยทัศน์สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชั้นนั้นควรมีความโดดเด่น มีความสามารถในการแข่งขัน และรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี การที่จะทำให้วิสัยทัศน์ดังกล่าวบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น ย่อมต้องกำหนด พันธกิจที่สอดคล้อง และแสดงถึงแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดพันธกิจไว้ 4 ประการสำคัญ โดยเฉพาะพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ดังได้กล่าวมาแล้วในสรุปผลการวิจัย ซึ่งการทำให้เกิดความยั่งยืนให้เป็นส่วนสำคัญให้สถานศึกษาเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สอดคล้องกับ ศรีสมบัติ นวนพรัตน์สกุล และคนอื่นๆ (2553) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นองค์กรสมรรถนะสูง: กรณีศึกษาคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญขององค์กร สมรรถนะสูง คือ ความต่อเนื่อง คือให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสร้างหรือนำเสนอความสามารถหลัก ความโดดเด่น คือมีผลผลิต/ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพและโดดเด่น ความยั่งยืน คือ มีการพัฒนาเติบโตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง ความเหนือกว่า คือ มีมาตรฐานอย่างยั่งยืนและเหนือกว่าลักษณะที่แสดงของกลุ่มที่เทียบเคียงกัน เพื่อให้ผู้นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติสามารถประเมินภาพความสำเร็จของพันธกิจได้ จึงมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้เป็นแนวทางในการประเมินด้วย สำหรับการวิจัยครั้งนี้กำหนดกลยุทธ์ไว้ทั้งหมด 4 กลยุทธ์ นำมาอภิปรายได้ดังนี้

กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ความเป็นสถานศึกษาสมรรถนะสูง) การบริหารงานด้านวิชาการ: Academic Administration Strategy) มีเป้าประสงค์ (Goal) คือการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง จัดการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย โดยการพัฒนาสื่อและจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้ทันสมัย และการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมี 6 ยุทธวิธี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ๓๕ (๒๕๕๘) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นต้นสมรรถนะสูง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า วิธีการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่องค์กรขั้นต้นสมรรถนะสูง ต้องมีวิธีการใช้ข้อมูลและสารสนเทศของงานบริหารวิชาการมาสนับสนุนการตัดสินใจ และสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ ICT ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีวิธีการทำงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานบริหารวิชาการและแสวงหาวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ

กลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพกลยุทธ์ด้านการบริหารงานงบประมาณ: Budgets Administration Strategy) โดยมีเป้าประสงค์ (Goal): ปรับระดับการบริหารการใช้งบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงาน มีการตรวจติดตามการใช้งบประมาณ มีการระดมทรัพยากร จากการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การบริหารการเงินและการบัญชี ให้สอดคล้องกับการวางแผนที่ตั้งไว้ มี 6 ยุทธวิธี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ๓๕ (๒๕๕๘) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นต้นสมรรถนะสูง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า วิธีการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาสู่องค์กรขั้นต้นสมรรถนะสูงนั้น สถานศึกษาต้องมีวิธีการทำงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานบริหารงบประมาณและแสวงหาวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ มีการมุ่งเน้นในสิ่งที่สถานศึกษามีความโดดเด่นสร้างจุดแข็งในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาและพัฒนาจุดแข็งเพื่อยกระดับของสถานศึกษา และมีวิธีการใช้ข้อมูลและสารสนเทศของงานบริหารงบประมาณมาสนับสนุนการตัดสินใจและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ ICT ได้อย่างเหมาะสม

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่มืออาชีพ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมสร้างวินัยสู่ความเป็นเลิศ (กลยุทธ์ด้านการบริหารงานบุคคล: Personnel Administration Strategy) มีเป้าประสงค์ (Goal) คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นผู้นำและมีความรู้ความสามารถ และเป็นบุคลากรต้นแบบของสังคม มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของการเป็นบุคลากรทางการศึกษา โดยมี 5 ยุทธวิธี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ๓๕ (๒๕๕๘) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นต้นสมรรถนะสูง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า วิธีการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาสู่องค์กรขั้นต้นสมรรถนะสูง สถานศึกษาต้องสามารถนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในครูและบุคลากรออกมาใช้ในการบริหารงานบุคคลอย่างเต็มศักยภาพเพราะครูและบุคลากรคือผู้ขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สถานศึกษา

ประสบผลสำเร็จ มีการมุ่งเน้นในสิ่งที่สถานศึกษามีความโดดเด่นสร้างจุดแข็งในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาและพัฒนาจุดแข็งเพื่อยกระดับของสถานศึกษามุ่งผลิตองค์ความรู้ ช่วยให้ผู้บริหารครูและบุคลากรเปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถมีความกระตือรือร้นและรอบรู้ในงานของสถานศึกษา และ พัฒนาครูและบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ในการบริหารงานบุคคล มีความเชี่ยวชาญ ความชำนาญสูงขึ้นและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงโดยมีการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนความรู้หรือทักษะระหว่างครูและบุคลากรและสร้างครูและบุคลากรต้นแบบในสถานศึกษาที่สามารถเป็นผู้ริเริ่มให้กับบุคคลอื่น

กลยุทธ์การบริหารงานธุรการอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชน ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (กลยุทธ์ด้านการบริหารทั่วไป: General Administration Strategy) โดยมีเป้าประสงค์ (Goal) ปรับการบริหารงานธุรการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมี 5 ยุทธวิธี สอดคล้องกับเขาวเรศ ตระกูลวีระยุทธ (2558) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขีดสมรรถนะสูงสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า วิธีการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาสู่องค์กรขีดสมรรถนะสูง ต้องมีวิธีการใช้ข้อมูลและสารสนเทศของงานบริหารทั่วไปมาสนับสนุนการตัดสินใจและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ ICT ได้อย่างเหมาะสม มีการจัดลำดับความสำคัญของงานบริหารทั่วไปให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเกิดนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานบริหารทั่วไปและแสวงหาวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ

6. บทสรุป

งานวิจัยนี้โดยสรุป พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนนำมากำหนดเป็น วิสัยทัศน์ คือ สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างมีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน และรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี และพันธกิจ (Mission) ได้แก่ 1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสถานศึกษา 2) มีความพร้อมที่สามารถรองรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 3) มีความพร้อมสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม 4) มีความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน และนำผลของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมใส่ตาราง TOWS Matrix ได้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ความเป็นสถานศึกษาสมรรถนะสูง(กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ Academic Administration Strategy) กลยุทธ์การบริหารงานงบประมาณด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (กลยุทธ์ด้านการบริหารงานงบประมาณ: Budgets Administration Strategy) กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผู้มีอาชีพ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมสร้างวินัยสู่ความเป็นเลิศ (กลยุทธ์ด้านการบริหารงานบุคคล : Personnel Administration

Strategy) กลยุทธ์การบริหารงานธุรการอย่างมีระบบ พัฒนากิจการนักเรียน อาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์แก่ชุมชน ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ กลยุทธ์การบริหารทั่วไป General Administration (Strategy)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

- 1) หน่วยงานระดับนโยบาย สามารถนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล ในการกำหนดนโยบาย และขั้นตอนการดำเนินงานเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานได้มากยิ่งขึ้น
- 2) หน่วยงานระดับปฏิบัติ สามารถนำผลของการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพทางการบริหารองค์การให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น
- 3) ผู้บริหารควรนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของสถานศึกษาในแต่ละที่

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- 2) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงประสิทธิผลของสถานศึกษาที่นำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาไปใช้
- 3) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ เพื่อหากลยุทธ์สถานศึกษาที่เหมาะสม

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยดีผู้วิจัยขอขอบคุณกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมเป็นกรรมการสอบและให้คำแนะนำ พร้อมทั้งประธานกรรมการที่ปรึกษา และกรรมการที่ปรึกษาร่วมที่ช่วยให้คำแนะนำในการทำวิจัย และผู้บริหารโรงเรียนที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- David, Fred R. (2005). Strategic management: cases. 10th ed. Upper Saddle River
- Lawler III, E. E. (2005). Creating High Performance Organization. Asia Pacific Journal of Human Resources. 43: 10.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). การวางแผนกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

- พสุ เดชะรินทร์. (2552). **การพัฒนางานการให้มีขีดสมรรถนะสูง**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพัฒนาระบบบริหารสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- พสุ เดชะรินทร์. (2552). **การพัฒนางานการให้มีขีดสมรรถนะสูง**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพัฒนาระบบบริหารสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- เยาวเรศ ตระกูลวีระยุทธ. (2558). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขีดสมรรถนะสูงสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศรีสมบัติ นวนพรัตน์สกุลและคณะ. (2553). แนวทางการพัฒนาเพื่อเป็นองค์กรสมรรถนะสูง : กรณีศึกษาคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. **วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ**, 54-61.
- สมชาย ภาคภาสน์วิวัฒน์. (2543). **กลยุทธ์การแข่งขันของธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: มติชน
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง : ฉบับสรุป**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำราญ บุญเจริญ. (2547). **การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

PARTICIPATION OF COMMUNITY FAMILY DEVELOPMENT CENTERS ON DOMESTIC VIOLENCE SURVEILLANCE, PATHUMTHANI PROVINCE

กัญญิกาพลอยทับทิม * จตุพร บานชื่น ** ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 255 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบแบบที การวิเคราะห์ความแปรปรวน หาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก มีการรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวในระดับมาก รวมถึงมีความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวยังมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน, การมีส่วนร่วม, การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว, จังหวัดปทุมธานี

* สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ABSTRACT

The purpose of this study was to study the participation of Community Family Development Center in domestic violence surveillance in Pathumthani province. Sampling consisted of 255 working groups. Questionnaire was the research tool for data collection. The statistics utilized for data analysis included the percentage, and the mean. Hypothesis was tested by t-test and one way analysis of variance. The Scheffe's test used to find a pair comparison and the Pearson's technique was used to find correlation coefficient. Statistical significance level was set at 0.05.

In this study, it was found that the working groups in the Community Family Development Center has level of participation in surveillance domestic violence in high level. The study also indicated that role recognition and violence surveillance in the family has significantly relations toward the working-group participation at its significantly as of 0.05. In addition, the opinion toward violence in family also has relations toward the participation of community working groups for family in violence surveillance at its significantly as of 0.001.

Keywords: Community Family Development Centers, Public Participation, Domestic Violence Surveillance, Pathumthani Province

1. บทนำ

ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมข่มขู่เพื่อควบคุมหรือคุกคามต่อสมาชิกในครอบครัว หรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อาทิ ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส ผู้ปกครองกระทำต่อเด็ก เด็กกระทำต่อเด็ก เด็กกระทำต่อผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ปกครองและเด็กกระทำต่อผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งอาจครอบคลุมถึงการกระทำต่อร่างกาย ทางเพศ ทางอารมณ์ ทางเศรษฐกิจ และการทอดทิ้ง (Department of Justice, November 20, 2016) ความรุนแรงในครอบครัวจึงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกประเทศ ทุกวัฒนธรรม และต่อทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะต่อผู้หญิง เด็ก คนพิการทางกายและจิตใจ และคนยากจน ซึ่งล้วนแต่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ตลอดชีวิต และจะมีผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยาวนาน (American Psychiatric Association. [November 20, 2016] การใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมานานเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเป็นปัญหาที่สังคมไทยปกปิดเพราะความเชื่อที่ว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่แตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไปการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้กลไกทางกฎหมายที่มีอยู่คือประมวลกฎหมายอาญายังไม่เอื้อต่อการใช้สิทธิผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวส่วนมากไม่ไปแจ้งความเนื่องจากเกิดความอับอายและหวาดกลัวส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ใน

สังคมไทยการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องหลายระดับหลายมิติ โดยสาเหตุที่เป็นรากเหง้าของปัญหามาจากความเชื่อวัฒนธรรมและค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทยที่ให้สิทธิและอำนาจผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิงจนเกิดความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงประกอบกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้นรวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครองชีพสูงขึ้นเกิดความเครียดในครอบครัวการใช้สารเสพติดการดื่มสุราการเล่นการพนันซึ่งเป็นปัจจัยเสริมให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวไม่เพียงแต่จะมีผลกระทบต่อผู้ถูกระทำและครอบครัวเท่านั้นแต่ยังมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม

สถิติการให้บริการของศูนย์พึ่งได้กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุขพ.ศ. 2549-2553 พบว่ามีเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงทั้งหมด 110,184 ราย โดยใน พ.ศ. 2549 มีเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงร้อยละ 14.41 และในพ.ศ. 2553 มีจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 23.36 ในจำนวนนี้เป็นเด็กร้อยละ 51 สตรีร้อยละ 48 ส่วนใหญ่มีมูลเหตุมาจากปัญหาครอบครัวจากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าจำนวนเด็กและสตรีที่มารับบริการในศูนย์พึ่งได้มีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งปัญหาและขนาดความรุนแรง (กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการรวบรวมข้อมูลจากระบบข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กสตรีและความรุนแรงในครอบครัวของ พ.ศ. 2553 รายงานว่าความรุนแรงต่อเด็กสตรีและความรุนแรงในครอบครัวที่มีความรุนแรงมากที่สุด 5 ประเภทประกอบด้วย 1) การทำร้ายร่างกายเป็นจำนวน 761 เหตุการณ์ 2) ทางจิตใจหยาบคาย/ตะคอก/ประจาน/ขู่/บังคับเป็นจำนวน 361 เหตุการณ์ 3) ทางเพศข่มขืน/กระทำชำเราเป็นจำนวน 60 เหตุการณ์ 4) ทางสังคมดูต่ำ/ดูถูก/ละเลย/ทอดทิ้งเป็นจำนวน 59 เหตุการณ์ 5) ไม่ระบุเป็นจำนวน 21 เหตุการณ์จากรายงานสถิติความรุนแรงของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวระบุว่าผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็กสตรีและความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพื่อนหรือคนรู้จักกรองลงมาเป็นสามีและบุคคลในครอบครัว

จากการรายงานข้างต้นทำให้ทราบว่าความรุนแรงในครอบครัวของสังคมยิ่งทวีความรุนแรงและมีการพัฒนาการจากการทำร้ายด้านจิตใจทำร้ายร่างกายเล็กน้อยมาเป็นการทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิตซึ่งไม่น่าเชื่อว่าการกระทำความรุนแรงนั้นจะมาจากบุคคลภายในครอบครัวและเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันมากที่สุดจะทำร้ายกันจนถึงแก่ความตายรวมทั้งทำร้ายตนเองและบุตร โครงสร้างของสังคมและครอบครัวที่เปลี่ยนไปจากการละทิ้งชนบทมาสู่เมืองมากขึ้นทำให้เกิดการดิ้นรนอยู่รอดภาวะของสังคมที่ขาดระเบียบวินัยการแก่งแย่งแข่งขันกันทำให้สังคมละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมความล้มเหลวของการทำหน้าที่ในครอบครัวของสมาชิกหน้าที่ของพ่อแม่ลูกเกิดการผันแปรบิดเบี้ยวไปตามสภาพสังคม

การดำเนินงานเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของจังหวัดปทุมธานีเนื่องจากปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมจากเดิมที่เป็นสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมืองและมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากภาคเกษตรเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเป็นแหล่งรองรับการเข้ามาหางานทาจากคนในทุกภูมิภาคของ

ประเทศนอกจากนี้การที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาทั้งในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาหลายแห่งทำให้มีเยาวชนเข้ามาศึกษาในจังหวัดปทุมธานีเป็นจำนวนมากจึงเป็นแหล่งรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยดังกล่าวเช่นปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดปัญหาอาชญากรรมปัญหาสิ่งแวดล้อมและชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วปทุมธานียังเป็นจังหวัดปริณทลซึ่งอยู่ใกล้ความเจริญจึงทำให้เกิดการเรียกร้องต้องการในการรับบริการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนจากส่วนราชการ

สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานีจากสถิติผู้ใช้บริการบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานีและสถิติการให้บริการศูนย์พึ่งได้จังหวัดปทุมธานีแสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้เข้ารับบริการบ้านพักเด็กและครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเด็กทรงลงมาเป็นสตรีและผู้สูงอายุจะมีจำนวนที่ลดลงขณะเดียวกันพบว่าเด็กและสตรีเข้ารับบริการในศูนย์พึ่งได้เป็นเด็กจำนวนสูงกว่าสตรี (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี, 2554)

ปัญหาความรุนแรงเป็นปัญหาหนึ่งที่หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างให้ความสำคัญในการดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีหลายหน่วยงานให้ความสำคัญและเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเช่นศูนย์พึ่งได้บ้านพักเด็กและครอบครัวสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานีที่ให้บริการทั้งเชิงรุกและเชิงรับในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่สามารถสิ้นสุดหรือสำเร็จได้โดยลำพังเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนซึ่งในจังหวัดปทุมธานีมีหน่วยงานที่เป็นกลไกสำคัญในการให้การช่วยเหลือเช่นศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีศูนย์พึ่งได้โรงพยาบาลปทุมธานีมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไปแต่เป็นเรื่องที่สังคมต้องตระหนักและเข้าไปแทรกแซงให้ทันทั่วทั้งที่ก่อนที่จะสายเกินเยียวยาอีกทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดบทบาทและภารกิจของหน่วยงานกลไกที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและจากข้อมูลความรุนแรงในครอบครัวเหตุการณ์การกระทำความรุนแรงต่อเด็กสตรีและความรุนแรงในครอบครัวทั่วไปซึ่งหน่วยงานส่วนกลางได้ดำเนินการตามนโยบายหรือกฎหมายเพื่อป้องกันแก้ไขความรุนแรงในครอบครัวแล้วหน่วยงานระดับท้องถิ่นรวมทั้งคนในหมู่บ้านชุมชนมีความสำคัญและถือเป็นกลไกหลักในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวภายในชุมชนเพราะชุมชนนั้นเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวมากที่สุดโดยเฉพาะศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนซึ่งมีจุดเด่นที่น่าสนใจคือเป็นศูนย์ที่มีการจัดตั้งขึ้นโดยมีประธานและคณะทำงานเป็นบุคคลในหมู่บ้านชุมชนทำให้ทราบและเข้าใจถึงสภาพและปัญหาที่แท้จริงรวมทั้งรู้แหล่งทรัพยากรในหมู่บ้านชุมชนได้เป็นอย่างดีซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าถึงและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างทันทั่วทั้งที่สำคัญคณะทำงาน

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว ป้องกันแก้ไขปัญหาคือครอบครัวการสำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและการให้คำปรึกษา แนะนำในการแก้ไขปัญหาคือครอบครัวจากการที่คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดและเข้าใจกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนมากที่สุดจึงได้เห็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษามาวางแผนการจัดการเฝ้าระวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนการจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานของทิมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และการเสริมสร้างกลไกการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและเกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีจำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังของคณะทำงานและความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนทั้งสิ้น 705 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, 2555)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ที่มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจำนวน 47 ตำบล จำนวนประชากรทั้งสิ้น 705 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี, 2555)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544)

ด้วยความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ซึ่งจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 255 คน หลังจากนั้นได้นำขนาดตัวอย่างมาเปรียบเทียบกับอัตราส่วนในแต่ละอำเภอของจังหวัดปทุมธานี จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากแบบไม่กลับคืนจนได้ครบตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน ส่วนบุคคลการรับรู้บทบาทหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนและการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว ความคิดเห็นต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การมีส่วนร่วมต่อการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

การทดสอบและหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาการวิจัยเพื่อทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดนนทบุรีจำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่า KR20 สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่นของการรับรู้บทบาทหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนและการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว มีค่าเท่ากับ 0.9000 ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่นของความคิดเห็นต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้ค่าเท่ากับ 0.9327 และการมีส่วนร่วมต่อการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ค่าเท่ากับ 0.9502

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติอนุมาน ใช้การทดสอบแบบที่ การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีเชฟเฟ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คำนัยสำคัญทางสถิติกำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

5. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวน 255 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 68.6 และเพศชายร้อยละ 31.4 โดยพบว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีอายุเฉลี่ย 32.16 ปี ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/อนุปริญญาร้อยละ 45.5 มีการประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/แม่บ้าน/พ่อบ้านร้อยละ 42.0 ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,001-15,000 บาทรายได้เฉลี่ย 13,200 บาทระยะเวลาเป็นคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนอยู่ระหว่าง 1-2 ปี ร้อยละ 66.3 การ

ดำรงตำแหน่งอื่นๆ เช่น เป็น อสม. ร้อยละ 60.0 เป็นอพม. ร้อยละ 86.7 เป็น กพสต., กพสอ. ร้อยละ 41.2 และมีประสบการณ์การฝึกอบรมเช่น อบรมการป้องกัน/ความรุนแรงในครอบครัวร้อยละ 69.4 และอบรมเฝ้าระวัง/ป้องกันยาเสพติดร้อยละ 73.0

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในแต่ละพื้นที่มาจากการประสานเชิญเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเนื่องจากในพื้นที่ผู้หญิงประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านจึงมีเวลามากกว่าและมีการส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมากขึ้นบุคคลดังกล่าวจะเป็นบุคคลที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมีความพร้อมในการทำงานด้วยใจอาสาผู้ที่เข้ามาเป็นคณะทำงานศพค. มีระยะเวลาการเป็นคณะทำงานและผ่านประสบการณ์การฝึกอบรมจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจึงปฏิบัติงานได้มากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาการเป็นคณะทำงานน้อยและไม่ผ่านการอบรม

2. การรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 0.75) เมื่อศึกษาเปรียบเทียบรายข้อพบว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 0.86) โดยพบว่ามีการรับรู้อยู่ในระดับมาก 10 ประเด็นโดยประเด็นที่มีการรับรู้มากที่สุดคือการดำเนินงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการทากิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 0.84) รองลงมาคือคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนให้เครือข่ายครอบครัวมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีด้านครอบครัวสุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัยและการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 0.82) และในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องทำการเฝ้าระวังเริ่มจากตัวบุคคลครอบครัวและชุมชน (ค่าเฉลี่ย 0.80) โดยภาพรวมคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจากคู่มือในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2547)

ประสบการณ์ในการทำงานการอบรมเฝ้าระวังปัญหาสังคมความรุนแรงในครอบครัวการร่วมรณรงค์ยุติความรุนแรงและการเข้าร่วมกิจกรรมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานีสม่ำเสมอซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลักษณาราชรัตนยานนท์ว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเรื่องการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (ลักษณาราชรัตนยานนท์, 2549) และถ้าหากมีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 คนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสามารถดูแลช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในเบื้องต้นได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2550)

ส่วนประเด็นที่คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีการรับรู้ในระดับปานกลางคือคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีบทบาทในการเฝ้าระวังความรุนแรงเรื่องพฤติกรรมเสี่ยง

ของเด็กและเยาวชน (การติดสุรายาเสพติดการใช้ความรุนแรงเป็นบทบาทหน้าที่ที่คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนยังมองเป็นปัญหาความเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองเป็นบทบาทหน้าที่ที่คณะกรรมการต้องทากิจกรรมเองโดยลำพังจึงมีส่วนทำให้ขาดความไม่มั่นใจในการทำงานและในส่วนประเด็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาครอบครัวอาจเนื่องมาจากคณะกรรมการยังเข้าใจในปัญหาครอบครัวไม่ถูกต้องและเป็นคณะกรรมการรุ่นใหม่ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาจึงมีการรับรู้ในส่วนของบทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวที่ยังไม่ชัดเจน

3. ความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (คะแนนค่าเฉลี่ย 47.0) เมื่อศึกษาเปรียบเทียบรายข้อพบว่าคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.03) โดยพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 12 ประเด็นโดยประเด็นที่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดคือคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับการที่พ่อแม่ทำร้ายร่างกายกันส่งผลต่อการเกิดความเครียดและวิตกกังวลของเด็กในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.51) รองลงมาได้แก่เมื่อเกิดความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นแบบอย่างให้เยาวชนรุ่นต่อไปใช้ความรุนแรงมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.47) และเมื่อมีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจจะทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวใช้สารเสพติดได้ (ค่าเฉลี่ย 4.44) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในทุกประเด็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับทราบแนวความคิดความรุนแรงในครอบครัวอยู่เสมอหรือมีส่วนในการที่พบเจอปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้เข้ามามีส่วนในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวได้ผ่านการอบรมเพิ่มความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์

ส่วนประเด็นที่คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางคือการที่ชายหญิงจะแต่งงานกันต้องให้ความรู้ในการเตรียมตัวและปรับตัวในการใช้ชีวิตคู่จะป้องกันความรุนแรงได้ (ค่าเฉลี่ย 3.62) คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีความคิดเห็นและความเชื่อว่าชายหญิงเมื่อแต่งงานกันแล้วก็สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ปัญหาภายในครอบครัวสามารถแก้ไขได้การทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างสามีภรรยาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวและความรุนแรงในครอบครัวคือการที่คนในครอบครัวเดียวกันใช้วาจาและการกระทำที่ทำให้กระทบกระเทือนต่อจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 3.53) เนื่องมาจากคณะกรรมการศพค. บางส่วนเป็นคณะกรรมการรุ่นใหม่ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาจึงมีการรับรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัวที่ยังไม่ชัดเจนต้องได้รับการอบรมและเข้าไปมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตัวอย่างของสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

4. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีทั้งภาพรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ดำเนินการในสถานการณ์ที่ไม่มีเหตุการณ์ใช้ความรุนแรง	3.80	0.53	มาก
2. ดำเนินการเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงในครอบครัว	3.75	0.66	มาก

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 45.23) ผู้ศึกษาได้ศึกษาการมีส่วนร่วม 2 ด้าน คือร่วมดำเนินการในสถานการณ์ที่ไม่มีเหตุการณ์ใช้ความรุนแรง (ค่าเฉลี่ย 3.80) และร่วมดำเนินการเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.75) การที่คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากเข้าร่วมตามภาระหน้าที่ที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการตามความสนใจมีเวลาว่างที่สะดวกเพื่อนชักชวนและประเด็นสำคัญเป็นการขอความร่วมมือให้เข้าร่วมและภาระหน้าที่ที่มีรูปแบบสนับสนุนให้การทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องการสนับสนุนให้คณะกรรมการเกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและยังเป็นการสร้างความเชี่ยวชาญในความสามารถในการจัดการปัญหาของคณะกรรมการด้วยซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1. ดำเนินการในสถานการณ์ที่ไม่มีเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงในครอบครัวผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวในสถานการณ์ที่ไม่มีเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงอยู่ในระดับมากและระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.63 – 3.91) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในช่วงที่ไม่เกิดเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสำรวจจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวการเข้าไปจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว (เช่นการให้ความรู้ก่อนการสมรส) และให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาครอบครัวและมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขอจัดสถานที่ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจึงเกิดเป็นพลังในการทำงานแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของไชยาเรืองดีที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระธรรมวิทยากรต่อการเฝ้าระวังปัญหาเยาวชนผลการศึกษาพบว่าในการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหามี 4 ประเด็นคือการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรณรงค์แก้ไขปัญหาคือพบว่าควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมรณรงค์เป็นระยะเวลาต่อเนื่องการมีส่วนร่วมในกลุ่มเครือข่ายการป้องกันปัญหาพบว่าควรมีการประชุมของ

เครือข่ายการเฝ้าระวังปัญหาและควรทำงานร่วมเป็นเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเฝ้าระวังปัญหาควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำชาวบ้านอาสาสมัครซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ปัญหาพบว่าควรมีการจัดเก็บข้อมูลหลังพบประเด็นปัญหาจากการได้ฟังและชมสื่อวิทยุโทรทัศน์ (ไชยา เรื่องดี, 2550)

2. ดำเนินการเมื่อเกิดเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงในครอบครัวผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าคณะทำงานมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมากและระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.53 – 3.93) ในประเด็นที่ว่าท่านร่วมในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวเบื้องต้นด้วยการห้ามปรามและท่านร่วมในการเฝ้าระวังการกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำเนื่องจากมีบางประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างยังเข้าใจไม่ถูกต้องข้อคำถามที่เป็นงานที่ตัวคณะทำงานต้องเข้าไปร่วมดำเนินการด้วยตัวเองมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากและไม่มั่นใจในการทำงานซึ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงสอดคล้องกับแนวคิดของ Reader ได้สรุปปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมว่าบุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของการปฏิบัติของสังคมโดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาสตามที่โครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้ (สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537)

5. การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร	การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว		
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	P-value
ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล		/	.339
- เพศ		/	.808
- อายุ		/	.433
- สถานภาพสมรส		/	.742
- การศึกษา		/	.055
- อาชีพ		/	.454
- รายได้ต่อเดือน		/	.689
- ระยะเวลาเป็นคณะทำงาน		/	.597
- ดำรงตำแหน่งอื่นๆ(อสม.)		/	.194
(อพม.)		/	.032*

(กพส., กพสอ.)		/	.002**
- ประสบการณ์อบรม (ป้องกัน/ความรุนแรง)	/		.020*
(เฝ้าระวัง/ป้องกันยาเสพติด)	/		.000***
การรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว	/		
ความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัว	/		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001

สมมติฐานที่1 คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่เพศ อายุ สถานภาพ สมรรถนะระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือน ตำแหน่งอื่นทางสังคม ระยะเวลาในการเป็นคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน การได้รับการอบรมต่างกันมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวแตกต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีที่มีประสบการณ์การฝึกอบรมที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 0.01 โดยพบว่า คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่มีประสบการณ์การฝึกอบรมในด้านการป้องกัน/ความรุนแรงในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 2.79) และอบรมเฝ้าระวัง/ป้องกันปัญหา ยาเสพติด (ค่าเฉลี่ย 2.77) มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะทำงานที่มีประสบการณ์การฝึกอบรมจะได้รับทราบแนวคิดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและเป็นบุคคลที่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมทำงานด้านสังคม

สำหรับคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีที่มีเพศ อายุ สถานภาพ การสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือน ระยะเวลาเป็นคณะทำงานดำรงตำแหน่งอื่นๆ ต่างกันมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 การรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่มีการรับรู้บทบาทหน้าที่และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมากมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมมากกว่าคณะทำงานที่มีการรับรู้ต่ำและปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะทำงานที่มีการรับรู้บทบาทหน้าที่และ

ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานด้านความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าคณะทำงานที่ไม่เคยเข้าร่วมการดำเนินงานด้านความรุนแรงในครอบครัวจึงทำให้เกิดความกระตือรือร้นเป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรัตน์ศรีฉ่าที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน (อมรรัตน์ ศรีฉ่า, 2552)

สมมติฐานที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาพบว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดปทุมธานีที่มีความคิดเห็นต่อแนวคิดความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยพบว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะทำงานที่มีการอบรมและผ่านประสบการณ์ปัญหาด้านความรุนแรงในครอบครัวจะสามารถปรับตัวและนำมาใช้ในครอบครัวตนเองจนเกิดการขยายผลสู่ครอบครัวข้างเคียงและยังทำให้เกิดความกระตือรือร้นเป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับผลการวิจัยของขวัญเนตร คาวีวงศ์ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเฝ้าระวังทางสังคมเพื่อป้องกันการหนีเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตพื้นที่การศึกษา 2 อำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางโดยมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อป้องกันการหนีเรียนรองลงมาคือการมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลเพื่อป้องกันการหนีเรียนมีส่วนร่วมติดตามข้อมูลข่าวสารทางสังคมที่มีผลต่อการหนีเรียนและการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเพื่อวางแผนป้องกันการหนีเรียน (ขวัญเนตร คาวีวงศ์, 2552)

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาได้พบว่าคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีความคิดเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนและเกิดขึ้นเนื่องจากทัศนคติค่านิยมความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดมาทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ว่าการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวและผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคมการยอมรับให้การทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างสามีภรรยาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวรวมทั้งบทบาททางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอีกทั้งความรุนแรงในครอบครัวยังเกิดจากการขาดความพร้อมในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในครอบครัวที่ขาดการอบรมเลี้ยงดูความเข้าใจความเอาใจใส่หรือครอบครัวที่มีการแสดงพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงใน

ครอบครัวนอกจากนี้ผู้ถูกระทำได้ด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังขาดความเข้าใจความตระหนักและไม่สามารถปกป้องคุ้มครองตนเองจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลสิทธิสตรีและสิทธิเด็กรวมทั้งชุมชนก็ยังมีได้มีส่วนรับผิดชอบและไม่สามารถช่วยเหลือปกป้องและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำได้

เพื่อเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและเพื่อให้ผลการศึกษาครั้งนี้เกิดประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างดังนี้

1. มีการสร้างเครือข่ายให้หลากหลายกลุ่มโดยเน้นบุคคลที่สามารถสละเวลาทำงานด้านครอบครัวได้อย่างจริงจังมีช่องทางในการแจ้งเบาะแสที่สะดวกรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติดำเนินการอย่างจริงจังเคร่งครัดและมีระบบการคุ้มครองผู้ให้เบาะแส

2. เน้นให้ชุมชนมีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในการทำหน้าที่เฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวและส่งเสริมให้มีบทบาทในการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวการแจ้งเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและรายงานผลการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพโดยมีทีมสหวิชาชีพเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติ

3. ควรสร้างแรงจูงใจและเสริมพลังในการปฏิบัติงานจัดกิจกรรมสนับสนุนให้คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีการทำงานเป็นทีมกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวที่ง่ายและชัดเจนมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเชื่อมั่นในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือมีค่าตอบแทน/ค่าเบี้ยเลี้ยงค่าพาหนะในการเดินทางเข้าร่วมประชุม

4. ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแก่คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนอย่างสม่ำเสมอกำหนดแผนงานในการนิเทศงานและติดตามการดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการให้คณะทำงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเชื่อมั่นในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

5. ควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะความหมายของความรุนแรงในครอบครัวให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนเช่นสถานศึกษาส่วนท้องถิ่นหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงเพื่อจะได้ป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การดำเนินการเพื่อเฝ้าระวังป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวควรสร้างความตระหนักให้ประชาชนโดยทั่วไปมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นสาธารณะที่ทุกคนหรือทุกภาคส่วนในสังคมต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทและดำเนินการช่วยเหลือ

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. **คู่มือการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2553). สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. **รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์พึ่งได้ปี 2547 - 2553**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนิเวศธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด,
- ขวัญนิตราวิวงศ์. (2552). “การมีส่วนร่วมเฝ้าระวังทางสังคมเพื่อป้องกันการหนีเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในเขตพื้นที่การศึกษา 2 อาเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี”. **ปริญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไชยาเรืองดี. (2550). “บทบาทพระธรรมวิทยากรต่อการเฝ้าระวังปัญหาเยาวชน”. **ปริญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลักษณารารจรรย์านนท์. (2549). “การใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนแออัดเขตกรุงเทพมหานคร”. **ปริญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคาแหง. (2553). **รายงานฉบับสมบูรณ์ “กระบวนการพัฒนาเครือข่ายสภาเด็กและเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม”**. มปท.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี. (2555). **พื้นที่จัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนแยกราชอาเภอ**. (อัดสำเนา).
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี. (2554). **สรุปจากแบบรายงานการให้บริการของศูนย์พึ่งได้ของโรงพยาบาลปทุมธานี**. (อัดสำเนา).
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพื่องฟ้า จำกัด,
- อมรรัตน์ศรีฉ่า. 2552. “ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขนต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวพ.ศ.2550”. **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ยังมีคู่สมรส PROPERTIES OF BUDDHIST MONK WHO HAVING SPOUSE

กานต์สินี ทิพย์มณฑิยา^{*} ชัยวรรณ ลีโรจนวุฒิกุล^{**}

บทคัดย่อ

เมื่อชายและหญิงจดทะเบียนสมรส บุคคลทั้งสองย่อมเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย หากยังไม่มีกรหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส การสมรสยังคงอยู่ การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุด ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส หากต่อมาการสมรสสิ้นสุดด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องแบ่งทรัพย์สินดังกล่าว สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น ส่วนสินสมรสต้องจัดแบ่งกันให้คนละครึ่ง หากการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายของภริยา ต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าว สินส่วนตัวกับสินสมรสส่วนของภริยาเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท แต่หากการสมรสสิ้นสุดด้วยการมรณภาพของพระภิกษุ สินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น ไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท

คำสำคัญ : การสมรส, สินส่วนตัว, สินสมรส, มรดก, ทรัพย์สินของพระภิกษุ

ABSTRACT

When the marriage between man and woman is registered, the spouses are husband and wife. If divorce does not happen or marriage is not cancelled by the Court, the marriage still exists. Marriage shall not be terminated by obtaining Buddhist monkhood of husband. Properties acquired during his monkhood are set as separate properties and community properties. If marriage is terminated by divorce or being cancelled by the Court, they shall be divided to the spouses ; each spouse's separate properties belong to his or her, community properties shall be divided equally between man and woman. If marriage is terminated by wife's death, spouses' properties shall be divided in the same way and wife's separate properties and community properties divided as her belongings shall devolve on her statutory heirs. If marriage is terminated by Buddhist monk's death, his separate properties and community properties divided as his belongings shall

^{*} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{**} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

become property of the monastery which is his domicile, shall not devolve on his statutory heirs.

Keywords : Marriage, Separate properties, Community properties, Inheritance, Property of Buddhist Monks

1. บทนำ

พระภิกษุคือชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : หน้า 870) หรือแปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอ หรือ ผู้มองเห็นภัยในสงสาร หรือ ผู้ทำลายกิเลส (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551 : หน้า 288) เมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้วต้องถือเพศพรหมจรรย์ไม่มีคู่สมรส ถือปฏิบัติตามนิสสัย 4 คือ ปัจจยเครื่องอาศัยของบรรพชิต 4 อย่าง ได้แก่ (1) ปิณฑยาโลป โภชนะ โภชนะที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข้งคือเที่ยวบิณฑบาต รวมทั้งภัตตาหารที่เป็นอดิเรกลาภ 10 อย่าง (2) บังสุกุลจีวร ผ้านุ่งห่มที่ทำจากของเขาทิ้งรวมทั้งผ้าที่เป็นอดิเรกลาภ 6 อย่าง (3) รุกขมูล เสนาสนะ ที่อยู่อาศัยคือโคนไม้ รวมทั้งที่อยู่อาศัยที่เป็นอดิเรกลาภ 5 อย่าง (4) ปุติมุตตเภสัช ยาน้ำ มูตรเน่า รวมทั้งเภสัชที่เป็นอดิเรกลาภ 5 อย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 170 – 171) ละเว้นอภินิหารกิจคือกิจที่บรรพชิตทำไม่ได้ 4 อย่าง ทำแล้วขาดจากความเป็นพระภิกษุ คือ (1) เสพเมถุน (2) ลักเอาของเขาดั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป (3) ชำนาญ (4) อวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน (**เรื่องเดียวกัน**, หน้า 471) และไม่ล่วงละเมิดศีล 227 ลักขบพ เมื่อพิจารณาตามหลักการดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่าวิถีชีวิตของพระภิกษุไม่อาจมีคู่สมรส ไม่อาจพักอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวส่วนในเรื่องทรัพย์สินก็ควรครอบครองมีเฉพาะปัจจัย 4 และทรัพย์สินที่จำเป็นสำหรับการบรรพชิตเท่านั้น เพราะวิถีชีวิตของพระภิกษุเป็นอยู่ด้วยความเรียบง่าย ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความมกน้อยสันโดษ ปัจจัยทั้งหลายที่จะได้รับก็แล้วแต่มีผู้บริจาคให้และเป็นไปเพื่อดำรงชีวิตตามอัตภาพแก่สมณภาวะเท่านั้น (दन्य प्रिषापेम्प्रेसिथि, 2552 :)

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อชายบวชเป็นพระภิกษุแล้ว พุทธศาสนิกชนย่อมให้ความเคารพนับถือและถวายสิ่งของให้เพื่อทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นข้าวปลาอาหารหรือยา รวมถึงทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น รถยนต์ ที่ดิน หรือเงิน เป็นต้น หรือบางครั้งพระภิกษุก็ได้ทรัพย์สินมาโดยทางอื่น เช่น ได้รับเงินรางวัลจากการถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นวิทยากร เป็นต้น แม้ตามหลักการในพระธรรมวินัยกำหนดให้พระภิกษุมีทรัพย์สินได้เท่าที่จำเป็นสำหรับการดำรงเพศบรรพชิต แต่ตามกฎหมายพระภิกษุยังมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา มีสิทธิหน้าที่เหมือนบุคคลอื่นทั่วไป เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติจำกัดสิทธิไว้เฉพาะ ดังนั้น หากพระภิกษุได้ทรัพย์สินมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ได้ลักขโมยมาหรือกระทำการอย่างอื่นที่ผิดกฎหมาย พระภิกษุนั้นย่อมมีเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น มีสิทธิใช้สอย จำหน่ายจ่ายโอน หรือหวงกัผู้อื่นเข้าเกี่ยวข้องได้เหมือนบุคคลอื่นโดยทั่วไป ส่วนการมีทรัพย์สินไว้ในครอบครองนั้นจะชอบตามหลักพระธรรมวินัยหรือเหมาะสมควรหรือไม่เป็นปัญหาในทางพระธรรมวินัยของสงฆ์

เนื่องจากชายที่บวชเป็นพระภิกษุได้ต้องมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ดังนั้น จึงมีชายบางส่วนที่บวชขณะยังมีคู่สมรส บางส่วนบวชขณะไม่มีคู่สมรส หากเป็นกรณีที่ชายบวชเป็นพระภิกษุโดยไม่มีคู่สมรสอยู่ก่อน และต่อมาได้รับทรัพย์สินขณะอยู่ในสมณเพศมักไม่ค่อยมีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวมากนักเพราะทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมามีเป็นกรรมสิทธิ์ของพระภิกษุนั้น หากพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินที่ยังเหลือจากการจำหน่ายจ่ายโอนในขณะพระภิกษุยังมีชีวิตหรือเหลือจากการทำพินัยกรรมย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม” แต่สำหรับกรณีที่ชายบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรสจะมีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกที่น่าพิจารณาหลายประการ ดังจะนำมาพิจารณาในหัวข้อต่อไป

2. ปัญหาทางกฎหมายของชายที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรส

คำว่า ชายที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรส หมายถึงชายที่จดทะเบียนสมรสกับหญิงเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วยังไม่ได้จดทะเบียนหย่าหรือศาลยังไม่มีคำพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต่อมาชายผู้เป็นสามีไปบวชเป็นพระภิกษุ การที่ชายสามีบวชเป็นพระภิกษุในขณะยังมีคู่สมรสอยู่เช่นนี้มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกที่น่าพิจารณาคือ (1) สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสมีผลให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่ (2) ทรัพย์สินที่พระภิกษุนั้นได้รับมาในขณะเป็นพระภิกษุต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสหรือไม่ (3) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร (4) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุและยังเหลืออยู่จะถูกจัดสรรอย่างไร จะตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1263 หรือต้องแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภริยาก่อนแล้วสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด (5) ควรตีความบทบัญญัติ มาตรา 1623 อย่างไร

(1) สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสทำให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่

กฎหมายตราสามดวงมีกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 บัญญัติว่า “หญิงชายราษฎรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน สามีสรีรธาสะภรรยาแลทรัพย์สิ่งของบวดเปนภิกษุ สามเณรแล้ว แลสึกออกมาจะคืนอยู่กินด้วยหญิงอีกใช้ ถ้าหญิงมิสมักเปนภรรยาชายนั้นต่อไปก็ตามใจหญิง เหตุว่าบวดแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายถูกลากข่มขืนหญิงนั้น ท่านให้ไหมชายดุษฎ์ทำแก่หญิงหม้ายนั้น” ซึ่งหมายความว่า การที่สามีทั้งภริยาและทรัพย์บวชเป็นพระภิกษุทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ทั้งสองฝ่ายไม่ใช่สามีภริยากันอีกต่อไป หากชายขึ้นใจข่มขืนหญิง ชายต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนแก่หญิง

แต่กฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ครอบครัว กำหนดให้การสมรสสิ้นสุดลงด้วยสาเหตุ 3 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งกล่าวคือความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายคือคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายตามความจริง ไม่รวมถึงการถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ การถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง แต่เป็นเหตุให้คู่สมรสอีกฝ่ายฟ้องหย่าได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 5) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าได้แก่หย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายกล่าวคือสามีภริยาจดทะเบียนหย่า และหย่าโดยคำพิพากษาของศาลคือคู่สมรสฟ้องหย่าอีกฝ่ายโดยอ้างเหตุหย่าในมาตรา 1516 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1514, 1515 และ 1516) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยศาลพิพากษาให้เพิกถอนได้แก่การสมรสที่เป็นโมฆียะ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1502) เนื่องจากชายหญิงที่สมรสกันมีอายุไม่ครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1488 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในคู่สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1505 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสถูกกลั่นแกล้งให้สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1506 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสถูกข่มขู่ให้สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1507 ประกอบมาตรา 1503) และการสมรสของผู้เยาว์อายุเกินสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แต่ไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1509 ประกอบมาตรา 1503)

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายดังกล่าวแล้วพบว่า การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ใช่กรณี que สมรสตาย ไม่ใช่การสมรสเป็นโมฆียะที่อาจจะถูกศาลพิพากษาให้เพิกถอน และไม่ใช่กรณีที่สามีภริยาจดทะเบียนหย่าด้วยความยินยอมหรือกรณี que สามีภริยาฟ้องหย่า ดังนั้น การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ว่าจะบวชนานเพียงใดไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุด สามีที่บวชเป็นพระภิกษุกับภริยายังเป็นคู่สมรส มีสิทธิหน้าที่ของสามีภริยาต่อกัน แต่พระภิกษุไม่อาจร่วมใช้ชีวิตคู่อยู่กับภริยาได้เหมือนเดิมต่อไปเพราะขัดกับหลักธรรมวินัยของสงฆ์ อย่างไรก็ตาม หากสามีตั้งใจทั้งภริยาบวชนานเกินหนึ่งปีโดยภริยาไม่ยินยอม ภริยาฟ้องหย่าพระภิกษุสามีได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 4) หรือหากสามีไปบวชเป็นพระภิกษุนานเกินสามปีโดยภริยายินยอม พระภิกษุหรือภริยามีอำนาจฟ้องหย่าอีกฝ่ายได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 4/2) การฟ้องหย่านี้อาจเกิดคำถามว่า หากมีเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 พระภิกษุผู้เป็นยังสามีมีอำนาจฟ้องหย่าภริยา หรือภริยามีอำนาจฟ้องหย่าพระภิกษุผู้เป็นสามีได้หรือไม่ ตอบว่า ตามกฎหมายแล้วพระภิกษุมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา เมื่อมีเหตุให้ฟ้องหย่าพระภิกษุย่อมมีอำนาจฟ้องหย่าภริยาหรือถูกภริยาฟ้องหย่าได้เหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป ส่วนการฟ้องหรือถูกฟ้องดังกล่าวจะเหมาะสมแก่ความเป็นพระภิกษุหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

(2) ทรัพย์สินที่พระภิกษุนั้นได้มาในขณะที่เป็นพระภิกษุต้องแยกเป็นส่วนตัวและสินสมรสหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว บัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาไว้ว่า ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นส่วนตัวย่อมเป็นสินสมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1470) สินส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส (2) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับตามควรแก่ฐานะหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (3) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา (4) ที่เป็นของหมั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1471) สินส่วนตัวนั้นถ้าได้แลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาทดแทนหรือขายได้เป็นเงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มาเป็นสินส่วนตัว สินส่วนตัวที่ถูกทำลายทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1472) สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส (2) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส (3) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว ถ้าสงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ใช่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474)

เมื่อการที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดดังกล่าว พระภิกษุจึงยังเป็นสามีตามกฎหมาย และไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ห้ามนำบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาคือสินส่วนตัวและสินสมรสมาใช้บังคับแก่กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุ ดังนั้น ทรัพย์สินของพระภิกษุหรือทรัพย์สินที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุจึงอยู่ในบังคับระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามกฎหมายครอบครัว กล่าวคือต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสตามมาตรา 1471, 1472 และ 1474 ทรัพย์สินใดเข้าลักษณะตามมาตรา 1471 และ 1472 ทรัพย์สินนั้นเป็นสินส่วนตัวของพระภิกษุ เช่น ทรัพย์สินที่พระภิกษุมียู่ก่อนสมรสย่อมเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (1) เครื่องใช้ส่วนตัวหรือเครื่องแต่งกายตามสมควรแก่ฐานะารูปของพระภิกษุเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (2) หรือพระภิกษุรับโอนที่ดินมาโดยการรับมรดกหรือพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาในพระภิกษุจึงถวายที่ดิน รอยนตร์หรือเงินให้แก่พระภิกษุ หรือถวายทรัพย์สินทำบุญอันเนื่องจากการประกอบกิจนิมนต์เป็นการได้รับมาโดยการให้โดยเสน่หา เพราะถวายให้แก่พระภิกษุนั้น ทรัพย์สินนั้นเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (3) หรือพระภิกษุขายที่ดินที่รับถวายและได้เงินค่าที่ดิน เงินค่าที่ดินเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1472 ส่วนทรัพย์สินใดเข้าลักษณะตามมาตรา 1474 ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรส เช่น พระภิกษุถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือบรรยายได้เงินค่าวิทยากร หรือได้เงินกำไรจากกิจการบางอย่าง ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรสเพราะได้มาระหว่างสมรสตามมาตรา 1474 (1) หรือพระภิกษุได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมโดยพินัยกรรมระบุให้เป็นสินสมรส ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474 (2) หรือดอกผลของสินส่วนตัวของพระภิกษุยอมเป็นสินสมรส เช่น พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาในพระภิกษุ ถวายที่ดิน รอยนตร์ หรือเงินให้แก่พระภิกษุ ที่ดิน รอยนตร์ หรือเงินดังกล่าวเป็นสินส่วนตัว พระภิกษุให้บุคคลภายนอกเช่า

ที่ดินหรือรถยนต์ หรือฝากเงินไว้ในธนาคาร ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่ารถยนต์ และดอกเบี้ยเงินฝากที่ได้รับ มาจัดเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474 (3)

เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายดังกล่าวประกอบกับสถานะของพระภิกษุโดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสนั้น ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุมีทั้งที่เป็นสินส่วนตัวและที่เป็นสินสมรส แต่ทรัพย์สินดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นสินส่วนตัว เพราะได้รับมาโดยการให้โดยเสนหา สำหรับทรัพย์สินที่พุทธศาสนิกชนถวายให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์ผ่านพระภิกษุ เช่นถวายที่ดินให้เป็นสมบัติของวัดหรือสำนักสงฆ์ หรือทำบุญถวายปัจจัยให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์เพื่อนำไปก่อสร้างอุโบสถหรือศาลาหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ผู้เขียนเห็นว่า ที่ดินหรือทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นที่ธรณีสงฆ์หรือสมบัติของวัด หรือเป็นสมบัติส่วนรวมของสำนักสงฆ์แห่งนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินของพระภิกษุผู้รับการถวาย จึงไม่ใช่สินส่วนตัวของพระภิกษุ ส่วนทรัพย์สินของภริยาหรือที่ภริยาได้มาระหว่างที่สามีบวชเป็นพระภิกษุก็จัดเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน

ในเรื่องการจัดการทรัพย์สินนั้น สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดก็ให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1473) ส่วนสินสมรสสามีและภริยาต้องจัดการร่วมกัน หรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายในกรณีต่อไปนี้ (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนองซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ (2) ก่อตั้งหรือทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี (4) ให้กู้ยืมเงิน (5) ให้โดยเสนหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศล สังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา (6) ประนีประนอมยอมความ (7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย และ (8) นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล การจัดการสินสมรสนอกจากกรณีดังกล่าวนี้ สามีหรือภริยาจัดการได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1476) ดังนั้น การจัดการทรัพย์สินซึ่งหมายถึงการจำหน่ายจ่ายโอนหรือการก่อภาระติดพันแก่ทรัพย์สินที่ได้มาในขณะที่สามีบวชเป็นพระภิกษุก็ต้องจัดการตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว หากเป็นการจัดการทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัว พระภิกษุและภริยาจัดการได้เอง หากเป็นการจัดการสินสมรสซึ่งมีลักษณะสำคัญ 8 กรณี ต้องจัดการร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่าย หากไม่ใช่การจัดการสินสมรสซึ่งมีลักษณะสำคัญดังกล่าว แต่ละฝ่ายก็จัดการได้เอง

สรุปได้ว่า กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุหรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุต้องแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสตามระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว หากเป็นสินส่วนตัวพระภิกษุย่อมจัดการทรัพย์สินนั้นได้เอง หากเป็นการจัดการสินสมรสที่มีลักษณะสำคัญ 8 กรณี ตามที่ระบุในมาตรา 1476 พระภิกษุต้องจัดการร่วมกันกับภริยาหรือได้รับความยินยอมจากภริยา จะจัดการลำพังไม่ได้ หากเป็นการจัดการสินสมรสที่ไม่สำคัญ พระภิกษุสามารถจัดการได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากภริยาแต่อย่างใด ในฝ่ายภริยาก็เช่นเดียวกัน

(3) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินที่พระ ภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร

แม้ว่าสามีจะบวชเป็นพระภิกษุแล้วก็ตาม แต่ตามกฎหมายพระภิกษุยังมิฐานะเป็นบุคคลธรรมดา มีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลทั่วไป เมื่อพระภิกษุนั้นยังมีคู่สมรสตามที่กล่าวมาในข้อ (1) หากพระภิกษุและภริยาประสงค์จะหย่าโดยความสมัครใจคือไปจดทะเบียนหย่า หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าก็สามารถดำเนินการได้ เมื่อหย่ากันแล้วการสมรสก็สิ้นสุดลง หากการสมรสเป็นโมฆียะ พระภิกษุหรือภริยาอาจฟ้องขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรสได้ เมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสแล้ว การสมรสย่อมสิ้นสุดลง เมื่อการสมรสสิ้นสุดแล้วระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่จัดเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสย่อมสิ้นสุดลง กล่าวคือ ทรัพย์สินที่แต่ละฝ่ายได้รับมาหลังจากนั้นไม่จัดเป็นสินส่วนตัวหรือสินสมรสอีกต่อไป แต่เป็นทรัพย์สินของฝ่ายที่ได้ทรัพย์สินมาเพียงลำพัง

กรณีที่มีการสมรสสิ้นสุดเพราะการหย่าโดยความยินยอมหรือคำพิพากษาของศาล ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา หากเป็นการหย่าโดยความยินยอม ให้แบ่งทรัพย์สินที่มีอยู่ในเวลาแบ่งทรัพย์สิน แต่หากเป็นการหย่าตามคำพิพากษาของศาล การแบ่งทรัพย์สินตามคำพิพากษาให้ย้อนหลังไปมีผลตั้งแต่วันที่ฟ้องหย่า (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532) สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใด ฝ่ายนั้นเอาคืนไปได้ เพราะแม้ระหว่างสมรสก็ถือว่าสินส่วนตัวของฝ่ายไหนก็เป็นสิทธิของฝ่ายนั้นที่จะจำหน่ายจ่ายโอน หรือก่อให้เกิดภาระติดพันได้อยู่แล้ว (ประสพสุข บุญเดช, 2552 : หน้า 509) ส่วนสินสมรสต้องแบ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1533 คือแบ่งให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน โดยต้องมีการขอใช้สินสมรสที่ คู่สมรสฝ่ายหนึ่งจำหน่ายไปเป็นที่เสียหายแก่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1534 (ถ้ามี) การแบ่งสินสมรสให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากันคือแบ่งให้คนละครึ่งหรือขายแล้วเอาเงินที่ขายได้ มาแบ่งกัน หรือขายโดยประมวลราคากระหว่างชายหญิง หรือขายทอดตลาด แม้สินสมรสเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนมีชื่อสามีหรือภริยาเป็นเจ้าของคนเดียวก็ต้องนำมาแบ่งคนละครึ่ง (ประสพสุข บุญเดช, หน้า 508 - 509) กรณีที่มีการสมรสสิ้นสุดเพราะศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเช่นเดียวกับการหย่าโดยคำพิพากษามาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1512 กล่าวคือ สินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายนั้นก็รับไป สินสมรสต้องแบ่งกันคนละครึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1533 โดยต้องขอใช้สินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1534 (ถ้ามี) คำพิพากษาส่วนที่บังคับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยามีผลย้อนหลังไปถึงวันฟ้องให้เพิกถอนการสมรส (เรื่องเดียวกัน, หน้า 355)

กล่าวโดยสรุป เมื่อพระภิกษุหย่าภริยาโดยการจดทะเบียนหย่าหรือโดยคำพิพากษาของศาล หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะ ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินของพระภิกษุกับภริยาโดยแยกทรัพย์สินเป็นสินส่วนตัวของแต่ละฝ่าย และสินสมรส ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายใดย่อมเป็นของฝ่ายนั้น ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสต้องแบ่งให้พระภิกษุและภริยาได้ส่วนเท่ากัน ดังนั้น ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมาหรือมีญาติโยมถวายแก่พระภิกษุซึ่งเป็นสินส่วนตัว เมื่อพระภิกษุหย่ากับภริยาแล้วหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสแล้ว สินส่วนตัวดังกล่าวย่อม

เป็นของพระภิกษุ ส่วนดอกผลของสินส่วนตัวจัดเป็นสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง และทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาโดยทางอื่นซึ่งไม่ใช่การได้รับมรดกหรือได้รับการยกให้โดยเสนหา เป็นสินสมรส ต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่งเช่นเดียวกัน

(4) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ทรัพย์สินที่พระภิกษุที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร

การสมรสสิ้นสุดลงเพราะความตายนั้นมีผลที่สำคัญคือต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเพื่อให้ทราบจำนวนทรัพย์สินมรดกของผู้ตายว่ามีอยู่มากน้อยเท่าใด โดยขั้นแรกต้องแยกทรัพย์สินระหว่างสามีกับภริยาในวันที่ผู้ตายถึงแก่ความตายก่อนว่ามีสินส่วนตัวของผู้ตายอะไรบ้าง มีสินสมรสครึ่งหนึ่งที่เป็นของผู้ตายอะไรบ้าง แล้วนำสินส่วนตัวและสินสมรสเช่นนี้มารวมกันเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเพื่อแบ่งให้แก่ทายาทของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1625 และคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกอีก โดยถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมตามที่ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, หน้า 337) การแบ่งทรัพย์สินสามีภริยาจึงต้องพิจารณาตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายลักษณะมรดก ในส่วนของกฎหมายครอบครัวนั้น ต้องแบ่งทรัพย์สินซึ่งมีอยู่ในขณะคู่สมรสตาย สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น แต่สินสมรสต้องแบ่งให้คนละส่วนเท่ากัน คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะได้รับทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของตน ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของคู่สมรสผู้ตายจะเป็นทรัพย์สินมรดกตกทอดไปยังทายาท และคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นทายาทมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกผู้ตายอีกด้วย

กรณีที่ภริยาตาย พระภิกษุคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ ต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าวไว้ข้างต้น ทรัพย์สิน ที่เป็นสินส่วนตัวของพระภิกษุก็เป็นของพระภิกษุ ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของภริยาผู้ตายเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสต้องแบ่งให้แก่พระภิกษุครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งของภริยาผู้ตายเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้มรดกของภริยาด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 1635 แต่กรณีพระภิกษุคู่สมรสถึงแก่ภรรณภาพ ภริยายังมีชีวิตอยู่ จะเกิดปัญหาว่าจะแบ่งทรัพย์สินของพระภิกษุในลักษณะดังกล่าวได้หรือไม่ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุไว้เฉพาะว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิต หรือโดยพินัยกรรม” ปัญหาดังกล่าวนี้คือ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งเหลืออยู่ที่จะตกเป็นสมบัติของวัดนั้น ตกเป็นสมบัติของวัดทั้งหมดโดยไม่แบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภริยา หรือต้องแบ่งสินสมรสให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่งแล้วสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด ปัญหานี้มีความสำคัญอยู่ไม่น้อยในกรณีที่พระภิกษุคู่สมรสได้รับทรัพย์สินมาเป็นจำนวนมากขณะยังเป็นพระภิกษุ และทรัพย์สินบางส่วนเป็นสินสมรสดังที่กล่าวข้างต้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณภาพและภริยาต้องการได้สินสมรสส่วนของตนก็จะเกิดปัญหาฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์สินดังกล่าวได้

ปัญหานี้มีความเห็นเป็นสองฝ่าย (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2558 : หน้า 158) ฝ่ายแรกเห็นว่า ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในขณะที่อยู่ในสมณเพศไม่ใช่มรดก เพราะกฎหมายบัญญัติให้ตกเป็นสมบัติของวัดโดยเฉพาะ กฎหมายไม่ใช่คำว่าเป็นมรดกตกทอดแก่วัด ดังนั้น ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาขณะอยู่ในสมณเพศ หากพระภิกษุไม่จำหน่ายจ่ายโอนขณะยังมีชีวิตย่อมตกเป็นสมบัติของวัดทั้งสิ้น คู่สมรสไม่มีสิทธิขอแบ่งสินสมรสได้ (อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, 2553 : หน้า 78 - 80) ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้มาโดยมีผู้ทำบุญถวายหรือโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นได้อุทิศไว้เป็นทานแก่ผู้ใด จึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่ตกเป็นสมบัติของวัด (โชค จารุจินดา, 2531 : หน้า 51) ฝ่ายที่สองเห็นว่า เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณาภาพ แต่ภริยายังมีชีวิตอยู่ ต้องแบ่งทรัพย์สินเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น สินส่วนตัวของพระภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดตามมาตรา 1623 สินส่วนตัวของภริยาเป็นของภริยา ส่วนสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง ครึ่งหนึ่งของพระ ภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุนั้น (พินัย ณ นคร , 2554 : 264 - 265) ตามความเห็นของฝ่ายที่สอง ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศที่จะตกเป็นสมบัติของวัดคือสินส่วนตัวของพระภิกษุและสินสมรสส่วนของพระภิกษุภายหลังจากที่แบ่งครึ่งหนึ่งแก่ภริยาแล้ว ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายที่สองด้วยเหตุผลดังจะกล่าวในข้อต่อไป

(5) ควรตีความบทบัญญัติมาตรา 1623 อย่างไร

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 จะบัญญัติไว้ทำนองว่าให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุทุกกรณีเพราะไม่ได้บัญญัติยกเว้นแก่กรณีชายสามีบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรส การสมรสยังไม่สิ้นสุดด้วยการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส และต่อมาพระภิกษุนั้นถึงแก่ภรรณาภาพด้วย แต่ผู้เขียนเห็นว่า ควรตีความบทบัญญัติมาตรา 1623 เป็น 2 กรณี กล่าวคือ กรณีแรก หากพระภิกษุถึงแก่ภรรณาภาพโดยไม่มีคู่สมรส ไม่ว่าจะเป็นเพราะว่าชายบวชขณะไม่มีคู่สมรส หรือชายบวชหลังการสมรสสิ้นสุดลง ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งเหลืออยู่ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 กรณีที่สอง หากพระภิกษุที่ถึงแก่ภรรณาภาพยังมีคู่สมรสและการสมรสยังไม่สิ้นสุดลงโดยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ซึ่งเหลืออยู่ต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สำหรับสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง โดยต้องชดใช้สินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1637 และ 1638 (ถ้ามี) ก่อน เฉพาะสินส่วนตัวของพระภิกษุและสินสมรสส่วนของพระภิกษุเท่านั้นที่ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว สามีที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสและการสมรสยังไม่สิ้นสุดลง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ใน

สมณเพศอยู่ในบังคับของระบบทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุ กล่าวคือต้องแบ่งเป็นส่วนตัวและสินสมรส

(2) หากการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าไม่ว่าจะหย่าด้วยความยินยอมโดยการจดทะเบียนหย่าหรือโดยคำพิพากษาของศาล หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส ส่วนตัวของฝ่ายใดเป็นของฝ่ายนั้น ส่วนสินสมรสให้แบ่งคนละครึ่ง

(3) หากการสมรสสิ้นสุดลงโดยภิกษุถึงแก่ความตาย ต้องแบ่งทรัพย์สินสามภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส ส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น ส่วนตัวของพระภิกษุคู่สมรส พระภิกษุก็ได้รับไป ส่วนส่วนตัวส่วนของภิกษุเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ส่วนสินสมรสต้องแบ่งกันคนละครึ่ง พระภิกษุคู่สมรสได้รับครึ่งหนึ่ง ส่วนสินสมรสอีกครึ่งหนึ่งของภิกษุเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุมีสิทธิได้รับมรดกของภิกษุด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก ดังนั้น หากเป็นกรณีพระภิกษุคู่สมรสถึงแก่กรรมภาพ ก็ควรจัดแบ่งทรัพย์สินในลักษณะเดียวกันเพื่อให้สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกดังกล่าว และทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ภิกษุที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย

(4) สำหรับเหตุผลที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 เป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งให้ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศที่เหลืออยู่ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น เนื่องจากทรัพย์สินดังกล่าวพุทธศาสนิกชนถวายให้มาด้วยความเคารพศรัทธาในพระภิกษุหรือพุทธศาสนา ผู้เขียนเห็นว่า กรณีพระภิกษุถึงแก่กรรมภาพขณะยังมีคู่สมรส แม้จะตีความว่าต้องแบ่งทรัพย์สินที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส และต้องแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภิกษาก่อน ส่วนส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด ก็ไม่น่าจะกระทบต่อความเคารพหรือศรัทธาในพระภิกษุหรือพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน เพราะหากพุทธศาสนิกชนถวายทรัพย์สินให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์โดยพระภิกษุนั้นเป็นผู้รับแทน ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นของวัดหรือส่วนรวมของสำนักสงฆ์นั้น ไม่เป็นทรัพย์สินของพระภิกษุผู้รับแทนวัดหรือสำนักสงฆ์ ส่วนทรัพย์สินที่พุทธศาสนิกชนถวายให้แก่พระภิกษุด้วยความศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุหรือถวายให้เนื่องจากปฏิบัติศาสนกิจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการให้โดยเสน่หา อันเป็นส่วนตัวของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุอยู่นั้นแล้ว ส่วนสินสมรสส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาโดยทางอื่นซึ่งไม่ใช่การรับถวายหรือเป็นดอกผลของส่วนตัว และเมื่อแบ่งสินสมรสดังกล่าวครึ่งหนึ่งให้แก่ภิกษุแล้ว สินสมรสครึ่งหนึ่งของพระภิกษุยังตกเป็นสมบัติของวัดด้วย ผู้เขียนเห็นว่า การตีความเช่นนี้เป็นธรรมทั้งแก่ภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่และวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุทั้งสองฝ่าย เพราะภิกษุมีสิทธิได้รับสินสมรสส่วนของตนอยู่บ้าง ขณะเดียวกันทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุส่วนใหญ่ยังตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น ตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623

3. บทสรุป

การที่สามิभवเป็นพระภิกษุบวชขณะยังมีคู่สมรสไม่ทำให้การสมรสไม่สิ้นสุดลง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุ ต้องแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส หากต่อมากการสมรสระหว่างพระภิกษุกับภริยาสิ้นสุดลงโดยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น สินสมรสต้องแบ่งคนละครึ่ง หากการสมรสสิ้นสุดเพราะภริยาถึงแก่ความตายต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าว สินส่วนตัวของภริยาและสินสมรสส่วนของภริยาเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกของภริยาผู้ตายด้วย แต่กรณีที่พระภิกษุ คู่สมรสมรณภาพประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623 กำหนดให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาอยู่ในสมณเพศที่เหลืออยู่ตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยไม่มีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศที่เหลืออยู่ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น ส่วนกรณีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพขณะยังมีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ซึ่งจะตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนานั้น ได้แก่ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินส่วนสมรสส่วนของพระภิกษุหลังจากที่แบ่งสินสมรสครั้งหนึ่งแก่ภริยาแล้ว การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างสามิภริยาและการแบ่งทรัพย์สินมรดกในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว และบรรพ 6 มรดก และเป็นธรรมแก่ภริยาคู่สมรสที่ยังมีชีวิตและแก่วัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุด้วยกันทั้งสองฝ่าย

บรรณานุกรม

- โชค จารุจินดา. (2531). คำบรรยายลักษณะมรดกมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- ประสพสุข บุญเดช. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2558). คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พินัย ฦ นคร. (2554). คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์ พรินท์ จำกัด (มหาชน).

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก.

กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2552). รายงานวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว. กรุงเทพมหานคร

: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนใน ศูนย์เยาวชน เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

SCENARIO OF LIFELONG EDUCATION MANAGEMENT TO DEVELOP THE QUALITY OF LIFE OF THE YOUTH IN SPECIAL ADMINISTRATION ZONE IN SOUTHERN BORDER

จุฑารัตน์ คชรรัตน์* มนต์ทิwa ไชยแก้ว** นุรชีตา เพอแผละ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและเพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) และทำการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross-Impact Analysis) และวางแผนภาพอนาคต (Scenario Planning) เพื่อแสวงหาแนวคิดหรือบทบาทสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุน การเตรียมตัวป้องกันและการเตรียมการต่าง ๆ สำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ที่ชัดเจนต่อไป ผลการวิจัยพบว่า

อนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Optimistic-Realistic Scenario) จะต้องมีการกำหนดหลักสูตร/ เนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ไม่ควรรีดยีนโยบายมาจากต่างประเทศให้เน้นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง รวมทั้งเร่งเพิ่มทักษะ/อาชีพในศตวรรษที่ 21 และทักษะการเรียนรู้ การสอนด้านภาษาอังกฤษ

* หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

** โรงเรียนวัดควนแพรกหา สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาพัทลุง เขต 2
E-mail : monthiwa@hotmail.com

*** หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

อนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic-Realistic Scenario) ต้องไม่พิจารณาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าความมั่นคงของรัฐในการกำหนดนโยบายการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenario) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา : เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม : สนับสนุนให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมโดยมีการหลอมรวม บูรณาการศาสนา วิชาสามัญ สอดแทรกวิชาชีพเพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร : ครูจะต้องรักและเข้าใจท้องถิ่น มีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริงจะต้องคำนึงถึงสัจธรรม (Truth) ความยุติธรรม (Justice) ความรัก (Love) และเสรีภาพ (Freedom) 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม : สนับสนุนให้เอกชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล : มีวิธีการประเมินผลอย่างหลากหลาย ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy - Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับโจทย์จริงในชีวิตประจำวันได้และนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่ไปสร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เช่น การประเมินผลงานของครู การประเมินสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ

คำสำคัญ : เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาตลอดชีวิต เยาวชน

ABSTRACT

Purposes of the present study were 1) to survey problems and needs of lifelong education management for quality of life of the youth in special administration zone in the southern border (SAZSB) and 2) to present the possible scenario for lifelong education management for quality of life of youth in the SAZSB. In-depth interviews were conducted for problems and needs survey. Ethnographic Delphi Futures Research, Cross-impact analysis, and Scenario planning were also employed for searching of ideas and roles of educational agencies and related organizations. The results may be used for making policies, strategies, measures for promoting lifelong education management and for quality of life of youth in the SAZSB in the next decade. The results revealed that;

The Optimistic-realistic Scenario showed that curriculum and learning contents should agree with ways of life and needs of people in this area. The curriculum development should not be based only on foreign theory. The following contents should be emphasized in the lifelong education curriculum; nation's history, civics, vocational skills of the 21th century, and English communication skills.

The Pessimistic-realistic Scenario suggested that educational policy making in the SAZSB should not emphasize human stability than national security.

The Most-probable Scenario for lifelong education management for quality of life of youth in the SAZSB can be divided into 5 scenes. Firstly, various clusters of people in the SAZSB should get involve in lifelong education curriculum process.

Secondly, teaching methods and activities in the youth center should equally allow the youth to conduct their religious activities. Religious and vocational skills should be included in the leaning activities, thus the youth can use these skills for their jobs in the future.

Thirdly, teachers and trainers should love and understand nature of the SAZSB area. They should have authentic spirit of teachers and should consider in principle of truth, justice, love, and freedom.

Fourthly, private sectors, parents, community organizations, religious organizations, local businesses, and other organizations should be promoted to participate in education process. The youth center should recruits allvalued-human resources in the community for youth learning activities, for examples, local wisdomand local experts.

Finally, various measurement methods should be employed in learning measurement process. Standardized national test should be reformed to be a literacy-based test which should conform to the youth's daily life situations. A new standardized national test results should be used for educational accountability, for examples, teacher and learning center evaluation.

Keywords : Special Administration Zone In Southern Border Lifelong Education Youth

1. บทนำ

เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของประเทศ เป็นกำลังสำคัญที่จะสืบทอดความเป็นไปของสังคมและพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ซึ่งเด็กและเยาวชนทุกคนถือเป็น

ทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข จึงกล่าวได้ว่า คุณภาพของเยาวชนในชาติจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมืองประเทศชาติจะพัฒนาได้นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการเงินหรือทรัพยากรธรรมชาติหากแต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนที่จะสามารถจัดการกับทรัพยากรอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดความสมดุลในสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555 : 8) (Green and Happiness Society) หากแต่จากสภาวะสังคมในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งการก้าวเข้าสู่ยุคของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้นแต่ความเจริญทางด้านจิตใจกลับลดลงเยาวชนกำลังเผชิญกับปัญหาที่รุนแรง โดยจะเห็นได้จากเยาวชนในสังคมเกิดปัญหาในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีพฤติกรรมเสี่ยงและประพฤติตัวไม่เหมาะสม (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554 : 10) ปัญหาทั้งหลายมาจากตัวของเยาวชนเองและจากผู้ใหญ่ซึ่งสร้างปัญหาให้กับเยาวชนรวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในกลุ่มเด็กและเยาวชน

จากสภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ประชาชนต้องอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่วิกฤติและอันตรายนานาประการ รวมถึงไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงตลอดจนขาดโอกาสการเข้ารับบริการทางการศึกษาในระบบเป็นจำนวนมากและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติมากนัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, [18 ตุลาคม 2558])

รัฐบาลได้มีนโยบายที่ต้องการให้พื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดสตูล จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอยะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย เป็น “เขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้” ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดสันติสุขเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อความเป็นเอกภาพอย่างยั่งยืนในพื้นที่ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2550) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเพื่อการมีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมจึงเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการมีคุณภาพที่ดีประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) 2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) และ 4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) (สุวัฒน์ มหัตถินรัตน์กุล, 2540 : หน้า 45) แผนพัฒนาประชากรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555- 2559) ในเรื่องของโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่กระทบ

ต่อระบบการจัดการศึกษาของชาติ โดยข้อมูลของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า อัตราเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเด็กชายและมีแนวโน้มก่อปัญหาอาชญากรรมหรือสร้างความรุนแรงมากขึ้น ขณะนี้มีเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาประมาณ 5 ล้านคน ทั้งกลุ่มเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แรงงานเด็ก แม่ค้ารายวัน เด็กด้อยโอกาสและเด็กยากจน ทางออกของเรื่องนี้คือ การปรับระบบการศึกษาในระบบให้มีความยืดหยุ่น ดึงเด็กและผู้สูงอายุเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องเร่งคลอด พ.ร.บ. จัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กที่หลุดนอกระบบไปจนถึงผู้สูงอายุเพราะเป็นกฎหมายที่ยืดหยุ่นรองรับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมไทย (สยามรัฐ, 2557 : 11) สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้รับมอบหมายก็ได้จัดทำแผนการจัดการศึกษาพร้อมทั้งสำรวจจำนวนเด็กที่ตกหล่นจากระบบโรงเรียนที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวนทั้งสิ้น 9,805 คน แยกเป็นตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3,331 คน ตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 185 คน และตกหล่นจากระบบโรงเรียนสังกัดโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม/สถาบันการศึกษาปอเนาะ จำนวน 6,289 คน สำหรับจังหวัดที่มีกลุ่มเด็กที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับสูงสุด คือ 5 อำเภอใน จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อ.จะนะ อ.นาทวี อ.สะบ้าย้อย อ.เทพา และ อ.สะเดา มีจำนวน 2,632 คน รองลงมาคือจังหวัดปัตตานี 2,461 คน จังหวัดยะลา 2,408 คน จังหวัดนราธิวาส 1,848 คน ส่วนที่น้อยที่สุดคือ จังหวัดสตูล 456 คน (อติภา พิสมนต์, (26 มิถุนายน 2557) : 13)

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมุ่งที่จะศึกษาในประเด็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยให้ประชากรไทยทุกช่วงวัยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, [18 ตุลาคม 2558]) สอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 24) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ซึ่งให้ความสำคัญกับ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong learning) โดยกำหนดเป็น “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน” กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงเพื่อสนองความจำเป็นและความต้องการในการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน และเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต (UNESCO, 1970 : 71) ดังนั้น การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิธีที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ต้อง

ออกไปทำงานเพราะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูงในทุกๆ ด้านไม่ว่าเรื่อง การกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล รวมทั้งเนื้อหาและหลักสูตรก็สามารถกำหนดให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ที่ระบุหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความเสมอภาค มีการกระจายอำนาจให้เครือข่ายเน้นศักยภาพกำลังคน ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมอุดมปัญญา กลยุทธ์สำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ได้แก่ การลงไปสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่อยากจะเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาให้กับตนเอง สังคม และชุมชนได้อย่างแท้จริง เพราะในสภาพความเป็นจริงบริบทของชุมชนย่อมมีความแตกต่างกัน สภาพ ปัญหาและความต้องการ ความอยากรู้อยากเรียนของคนในแต่ละพื้นที่ก็ย่อมแตกต่างกันตามไปด้วย ดังนั้น กระบวนการจัดการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความจำเป็นสำหรับการค้นหา รูปแบบ วิธีการ หลักสูตร และเนื้อหาให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการโดยให้มีการประสานสัมพันธ์กันทั้งในด้านความต่อเนื่องของเวลา (ตลอดช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนเราจะต้องนำความรู้ไปใช้ตลอดชีวิต ผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจ ต้องรู้ว่าหลักสูตรและเนื้อหาที่คนในพื้นที่หรือชุมชนต้องการคืออะไร เป็นหลักสูตรและเนื้อหาที่เยาวชนหรือคนในชุมชนสนใจอยากจะเรียนหรือไม่ เมื่อเรียนแล้วเกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเนื่องจากเป็นกระบวนการเพื่อความเจริญงอกงามของเยาวชน โดยถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับคนทุกกลุ่มอายุ และเป็นแนวทางที่ช่วยให้เยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนในการพัฒนาประเทศทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม โดยที่กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติให้การจัดการศึกษายึดหลักการที่สำคัญประการหนึ่งคือเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หากแต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปรากฏว่า มีปัญหาต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหลายประการ โดยเฉพาะคุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ รวมทั้งการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาเท่าที่ควร การให้บริการการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสยังไม่ทั่วถึง การศึกษาตลอดชีวิตขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้มีสัมฤทธิ์ผลตามที่ควร ขาดการปรับปรุงกฎระเบียบที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา แม้ว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติที่สำคัญกลไกหนึ่งก็ตาม เพื่อให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิถีชีวิตของคนในชาติทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา สามารถพัฒนา

คุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาและเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาประเทศที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554 : 12)

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่กลไกดังกล่าวยังไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตที่บรรลุตามหลักการและเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนในชาติได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรง ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นอันจะเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนไทยทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงเพื่อให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิถีชีวิตของคนในชาติอย่างแท้จริงและคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีโอกาสเรียนรู้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยเฉพาะได้ดำเนินการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกพื้นที่ เติมเต็มระบบการศึกษาให้รองรับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวคิดหรือบทบาทสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุน การเตรียมตัวป้องกันและการเตรียมการต่าง ๆ สำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565) ที่ชัดเจนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อนำเสนอภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556-2565)

3. ขอบเขตของการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 29,342 คน (จังหวัดนราธิวาส 7,245 คน จังหวัดปัตตานี 10,512 คน จังหวัดยะลา 7,299 คน จังหวัดสตูล 2,194 คน จังหวัดสงขลา 4 อำเภอ คือ จะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย 2,092 คน) (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, [18 ตุลาคม 2558])

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรเป้าหมาย โดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด เนื่องจากในทางปฏิบัติไม่สามารถทำการศึกษาประชากรทั้งหมดได้ เพราะปัญหาและอุปสรรคในด้านค่าใช้จ่ายและเวลาในการศึกษา จึงต้องมีความจำเป็นจะต้องกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับงานวิจัย โดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดและวิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการยอมรับในการศึกษา โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 395 คน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าประชากรมีโอกาสรับเลือกเป็นตัวแทนของประชากรในการวิจัย ผู้ศึกษาได้ใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 (วรรณิ์ แกมเกตุ, 2551 : 283)

เมื่อแทนค่าตามสูตรของ Taro Yamane จะได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{31,250}{1 + (31,250 \times 0.05)^2} \\ &= 395 \quad \text{คน} \end{aligned}$$

เมื่อคำนวณด้วยสูตรดังกล่าวตามวิธีของ Taro Yamane จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 31,250 คน จึงกำหนดประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (n) จำนวนทั้งสิ้น 395 คน ที่ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (e) 5 เปอร์เซ็นต์

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบบสอบถามกับคืนมาจำนวน 365 ชุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิงจำนวน 200 คน (ร้อยละ 54.80) เป็นชายจำนวน 165 คน (ร้อยละ 45.20)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาในการศึกษาในกิจกรรมได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งแยกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านวิธีสอน/กิจกรรม 3) ด้านผู้สอน/วิทยากร 4) ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม และ 5) ด้านการวัดและการประเมินผล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต (Future Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) และการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross Impact Analysis) โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

การเลือกผู้เชี่ยวชาญงานวิจัยนี้มีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คนที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการตอบคำถามและให้ข้อมูล การเลือกสรรกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง การพิจารณาผู้ที่ได้รับการฝึกฝนและมีความรู้เป็นเลิศในเรื่องนั้นๆ และรวมไปถึงผู้ที่มีประสบการณ์สามารถให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการได้ การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้ในการวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากผลการวิจัยจะถูกต้องมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยคัดสรรมาในงานวิจัยนี้จะนำเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) มาใช้ในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นการเลือกตัวอย่างในลักษณะการสร้างเครือข่ายข้อมูล โดยเลือกจากหน่วยตัวอย่างกลุ่มแรกและตัวอย่างกลุ่มนี้เสนอบุคคลอื่นที่มี ลักษณะใกล้เคียงต่อไปโดยสามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างได้เป็นสี่กลุ่มดังนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 6 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 2 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross Impact Analysis) จากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 50 คน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่มตามพื้นที่ของเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

ภาพที่ 1 กระบวนการในการทำวิจัย

5. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาเป็นรายด้าน

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	3.35	0.54
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.12	0.70
ด้านผู้สอน/วิทยากร	3.04	0.84
ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	3.00	0.83
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.14	0.75

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชนเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านหลักสูตรหรือเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.35 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54) รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผลที่มีค่าเฉลี่ย 3.14 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.12 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70) และด้านผู้สอนหรือวิทยากร ค่าเฉลี่ย 3.04 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม ที่มีค่าเฉลี่ย 3.00 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83)

ตารางที่ 2 ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกของแต่ละด้าน

ด้าน	ปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	จำนวนรายวิชามากเกินไป	3.65	0.82
	เนื้อหาในแต่ละรายวิชามากเกินไป	3.51	0.79
	เวลาเรียนในแต่ละรายวิชาสั้นเกินไป	3.38	0.75
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก	3.41	0.80
	ให้เรียนรู้จากหนังสือเป็นหลัก	3.35	0.90
	ขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน	3.21	1.07
ด้านผู้สอน/วิทยากร	ผู้สอนมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน	3.20	1.03
	ผู้สอนคนเดียวสอนหลายวิชามากเกินไป	3.19	1.13
	ผู้สอนขาดความรู้ความชำนาญในวิชาที่สอน	3.18	1.15
ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	ผู้เรียนมีภาระงานประจำไม่สามารถมาเรียนได้	3.28	1.04

ด้านการวัดและ การประเมินผล	ขาดแคลนสื่อเทคโนโลยี	3.18	1.11
	หนังสือเรียนไม่เพียงพอกับจำนวน นักศึกษา	3.14	1.06
	การวัดผลใช้ข้อสอบปรนัยเพียงอย่างเดียว	3.40	0.94
	เนื้อหาที่สอบยาก ไม่ตรงกับที่เรียน	3.25	0.98
	จำนวนวันที่สอบมากเกินไป	3.23	1.03

เมื่อพิจารณาปัญหาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นรายข้อ สามารถระบุปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร/เนื้อหาพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสามอันดับสูงสุดได้แก่ปัญหาจำนวนรายวิชาที่มาก เนื้อหาในแต่ละวิชามีปริมาณมาก แต่ให้เวลาเรียนสั้นเกินไป

ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ผู้สอนสอนแบบบรรยายเป็นหลักโดยให้เรียนรู้จากหนังสือ และขาดกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียน

ด้านผู้สอน/วิทยากรพบว่าปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้สอน 2 ข้อ คือมีจำนวนผู้สอนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน และจำนวนวิชาที่สอน นอกจากนั้นยังเป็นปัญหาผู้สอนที่ขาดความชำนาญในวิชาที่สอน

ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือสภาพการจัดเวลาเรียนที่ตรงกับเวลาที่ผู้เรียนมีภาระงานประจำทำให้ไม่สามารถมาเรียนใน อีกสองปัญหาเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีการขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีและหนังสือเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

ด้านการวัดและการประเมินผลพบว่าปัญหาที่เกี่ยวกับรูปแบบของการวัดและประเมินผลที่ใช้ข้อสอบแบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของเครื่องมือที่มีเนื้อหาที่ไม่ตรงกับที่เรียน และเนื้อหาที่สอบยาก นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนวันสอบที่มากเกินไป

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพความต้องการเป็นรายด้าน

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร/เนื้อหา	3.37	0.55
ด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.64	0.59
ด้านผู้สอน/วิทยากร	3.71	0.59
ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม	3.71	0.61
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.73	0.64

ผลการศึกษาความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจากการรายงานของเยาวชน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการวัดและประเมินผล โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64) รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม และ ด้านผู้สอนหรือวิทยากร ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 3.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 และ 0.59 ตามลำดับ) ต่อด้วยด้านวิธีสอนหรือกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.64 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านหลักสูตรหรือเนื้อหา ที่มีค่าเฉลี่ย 3.37 (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55)

ตารางที่ 4 ความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกของแต่ละด้าน

ด้าน	ปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านหลักสูตร /เนื้อหา	หลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน	3.69	0.84
	หลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน	3.67	0.94
	หลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	3.65	0.98
ด้านวิธีสอน /กิจกรรม	มีสื่อการเรียนรู้ที่สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง	3.87	0.81
	ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น	3.73	0.82
	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องทุกสัปดาห์	3.71	0.88
ด้านผู้สอน /วิทยากร	ครูผู้สอนมีความตั้งใจในการสอน	3.85	0.83
	ครูผู้สอนมีความสามารถในการสอนสามารถอธิบายเนื้อหาที่สอนให้เข้าใจได้	3.79	0.80
	ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม	3.76	0.91
ด้านบรรยากาศ /สภาพแวดล้อม	มีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษา	3.90	0.78
	ห้องเรียนสะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย	3.80	0.92
	มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยพร้อมใช้	3.77	0.86
ด้านการวัดและ การประเมินผล	มีเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ชัดเจน	3.82	0.88
	แจ้งเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ	3.79	0.85
	การตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม	3.77	0.85

เมื่อพิจารณาความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละด้านเป็นรายข้อ สามารถระบุความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรกในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร/เนื้อหา พบว่าความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ความต้องการหลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับผู้เรียน หลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและหลักสูตรผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ด้านวิธีสอน/กิจกรรม พบว่ามีความต้องการให้จัดหาสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมให้นักศึกษามีส่วนร่วมมากขึ้นและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ต่อเนื่องสัปดาห์

ด้านผู้สอน/วิทยากร พบว่าเป็นความต้องการเกี่ยวกับความตั้งใจในการสอนของผู้สอน ความสามารถในการสอน และบุคลิกภาพของผู้สอน

ด้านบรรยากาศ/สภาพแวดล้อม พบว่าสองข้อแรกเป็นความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ คือมีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมของนักศึกษาและ ห้องเรียนสะอาด เงียบสงบ เย็นสบาย อีกข้อเป็นความต้องการเกี่ยวกับสื่อคือมีการมีสื่อที่ทันสมัยพร้อมใช้

ด้านการวัดและการประเมินผล พบว่ามีความต้องการเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์การตัดสินให้ชัดเจนและแจ้งให้ผู้เรียนทราบ อีกข้อหนึ่งเป็นความต้องการให้ตัดสินผลการเรียนอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม

6. อภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ด้วยตนเอง โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) การใช้ แบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการสอบถามในรอบแรกแล้ว นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม รอบที่ 2 ในแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 สเกล นำคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 มาวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่าง ควอไทล์และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ของแต่ละ คำถามสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 นี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละมัธยฐาน ฐานนิยม ความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับค่าฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์นำผล ที่ได้มาสรุปและสร้างอนาคตภาพจากการทำวิจัย

การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross Impact Analysis) เป็นขั้นตอนของการประเมินสถานการณ์ที่ได้จากการจากการทำเดลฟายโดยสร้างเมตริกซ์ของเหตุการณ์และผลของแนวโน้มโดยสร้างทั้งแนวนอนและแนวตั้ง และทำการวิเคราะห์โดยที่หาเครื่องหมายลงในเมตริกซ์ว่าความเป็นไปได้แค่ไหนและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆการวิเคราะห์เมตริกซ์ผลกระทบไขว้ของอนาคตภาพโดยใช้เกณฑ์ค่ามัธยฐานเช่นเดียวกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ ตัวแปร

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นต่อภาพอนาคตในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษ

หน้า (พ.ศ.2556 – 2565) ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพอนาคต	ความเห็นต่อภาพอนาคต			
	Mean	Median	Mode	Std.Deviation
อนาคตภาพทางบวก	4.19	5.00	5.00	0.42
อนาคตภาพทางลบ	3.12	2.00	2.00	0.00
อนาคตภาพด้านหลักสูตร/เนื้อหา	4.08	4.00	4.00	0.52
อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม	3.73	4.00	4.00	0.52
อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร	4.23	5.00	5.00	0.42
อนาคตภาพด้านบรรยากาศสภาพแวดล้อม	4.90	5.00	5.00	0.32
อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	4.60	5.00	5.00	0.52

ผลจากการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross – Impact Analysis) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 10 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับภาพอนาคตโดยมีภาพอนาคตในด้านบรรยากาศ / สภาพแวดล้อม เป็นภาพที่เห็นด้วยมากที่สุดและด้านการวัดประเมินผลและด้านผู้สอน/ วิทยากรเป็นอนาคตภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด และด้านวิธีสอน/กิจกรรมมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นน้อยที่สุด

ตารางที่ 12 ค่าผลกระทบระหว่างอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565)

ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ค่าผลกระทบต่อภาพอนาคต						
	1	2	3	4	5	6	7
1. อนาคตภาพทางบวก	X	-	1.19	1.91	0.72	0.62	0.30
2. อนาคตภาพทางลบ	0	X	0	0	0	0	0
3. อนาคตภาพด้านหลักสูตร/เนื้อหา	1.44	-	X	2.16	0.52	0.59	0.82

4. อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม	0.11	-	0	X	0	0.36	0.24
5. อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากร	0.89	-	0.75	2.91	X	1.83	0.88
6. อนาคตภาพด้านบรรยากาศ / สภาพแวดล้อม	0.05	-	0	0	0.43	X	0
7. อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผล	0.13	-	0.12	1.04	0.37	0.48	X

ค่าผลกระทบระหว่างอนาคตภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในศูนย์เยาวชนเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565) ในส่วนผลของปฏิสัมพันธ์จากเมทริกซ์ผลกระทบไขว้ พบว่า อนาคตภาพทางบวกส่งผลกระทบต่อภาพอนาคตด้านหลักสูตร/เนื้อหาและภาพอนาคตด้านวิธีสอน/กิจกรรม ภาพอนาคตด้านหลักสูตร/เนื้อหาส่งผลกระทบต่ออนาคตภาพทางบวกและอนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม อนาคตภาพด้านผู้สอน/ วิทยากรส่งผลกระทบต่ออนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรมและอนาคตภาพด้านบรรยากาศ /สภาพแวดล้อม อนาคตภาพด้านการวัดประเมินผลส่งผลกระทบต่ออนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรม อนาคตภาพด้านวิธีสอน/กิจกรรมพบว่าไม่มีแนวโน้มของปฏิสัมพันธ์ที่จะส่งเสริมเหตุการณ์อื่นๆ

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีได้รับงบประมาณสนับสนุนจากฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และงบประมาณสมทบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ขอขอบคุณ ดร.อมรวิชช์ นาครทรรพ ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ และ ดร.จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์ ที่มองเห็นและให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้ามาเรียนรู้ประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่ง ทั้งความรู้ด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์และความรู้ อันเกี่ยวกับเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่หลากหลายประเด็นและหลากหลายมุมมอง ซึ่งถือว่ามีประโยชน์ต่อผู้วิจัยอย่างหาค่ามิได้ ขอขอบคุณ รศ.ดร.ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ รศ.ดร.สมจิต แดนสีแก้ว และ พ.อ.ดร. สมคิด ทับทิม ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะแก่งานวิจัยซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้

ขอขอบคุณน้องๆ เยาวชนในพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับมิตรไมตรี ข้อเสนอแนะแนวคิดตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ทั้งประเด็นการวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับ ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลาย รวมถึงปัญหาที่พบเจอได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นประสบการณ์และความรู้ของผู้วิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิด ความเท่าเทียมด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสังคมไทย โดยหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องสะท้อนความเคารพในประวัติศาสตร์ ศาสนา และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ควบคู่กับการให้การศึกษาที่มีคุณภาพที่จะวางรากฐานอนาคตที่ดีให้แก่เยาวชน ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลตลอดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นการทำงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้วิจัย ทุกความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากโครงการวิจัยนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะเก็บรักษาไว้และพัฒนาให้ยิ่งขึ้นไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนยุทธศาสตร์การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในระดับของการออกแบบการเรียนรู้ใหม่และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพื่อการเจริญงอกงามอย่างมั่นคงของเยาวชนในพื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

- Philip H. Coombs. (1973). **Non-Formal Education for Rural Development: Strengthening Learning Opportunities for Children and Youth.** Interim report prepared by the International Council for Educational Development.
- The Adult and Continuing Education of Korea. (2007). **Finding Places for Asian Lifelong Educational in Globalizing World.** International Conference 2007. Seoul, Korea.
- UNESCO. (1970). **An Introduction to Lifelong Education.** Paris: UNESCO.
- World Bank. (2002) **Lifelong Learning in the Global for Developing Countries.** OCED: The World Bank Education.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). **การศึกษาและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : มปท.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555 – 2559.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สยามรัฐ. (21 สิงหาคม 2557) **วอน รบ. เร่งผลักดัน พรบ.การศึกษาตลอดชีวิต เอื้อเด็กนอกระบบ – รับสังคมคนสูงวัย.** กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2554 – 2559.** [ออนไลน์]
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). **นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการ ปฏิรูป การศึกษาด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร : สำนัก

นโยบายด้านการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง(พ.ศ.2552 – 2559)**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 2. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล. (2540). **เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุด 300 ตัวชี้วัดและ 26 ตัวชี้วัด**. กรุงเทพมหานคร.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. (2550). **รายงานการวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. กรุงเทพมหานคร : วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น.

ปัจจัยการคงอยู่ในองค์การของพยาบาลวิชาชีพที่ขาดแคลนของโรงพยาบาล

FACTORS OF JOB RETENTION IN THE SCARCE REGISTERED NURSE

PROFESSION IN REGIONAL HOSPITALS UNDER OFFICE OF PERMANENT SECRETARY

กิตติยา ชัชวาลชาญชนกิจ จิตาภา ถิรศิริกุล พรเทพ ศิริวนารังสรรค์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยข้อมูลเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากสื่อต่างๆ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต มาเป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย

ผลการศึกษาแนวคิดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงพยาบาล แนวคิดการคงอยู่ในองค์การพยาบาลวิชาชีพ แนวคิดความผูกพันองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โอกาสของความก้าวหน้าในวิชาชีพ การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การและความสุขในการทำงานนำมาซึ่งปัจจัยการคงอยู่ในองค์การของพยาบาลวิชาชีพที่ขาดแคลนของโรงพยาบาลในด้านปัจจัยกลยุทธ์ในการส่งเสริมศักยภาพทุนมนุษย์ มุ่งองค์ประกอบคือการกำหนดความก้าวหน้าในวิชาชีพ แนวทางการพัฒนาทักษะที่ใช้ในงาน มีการดำเนินงานที่ชัดเจนในการปฏิบัติกลยุทธ์ ด้านปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มุ่งองค์ประกอบคือเป็นผู้มีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นปัญญา คำนึงถึงการเป็นปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัยการรับรู้ความยุติธรรม มุ่งองค์ประกอบคือการจัดสรรผลตอบแทน การมอบหมายงาน การเลื่อนตำแหน่ง ด้านปัจจัยความก้าวหน้าในวิชาชีพในองค์การที่ปฏิบัติงานอยู่ มุ่งองค์ประกอบคือมีการวางแผนการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงขึ้น มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร และด้านปัจจัยความสุขในการทำงาน มุ่งองค์ประกอบคือบรรยากาศการทำงาน ลักษณะงานและภาระงาน คุณภาพชีวิต

คำสำคัญ: พยาบาลวิชาชีพ, การคงอยู่, โรงพยาบาล

ABSTRACT

This research employed the documentary research methodology. Information was collected through different sources such as academic documents, journals, articles, theses, research reports, and information on the internet. These primary sources along with related researches and theories were used to develop the conceptual framework and research hypotheses.

The result of the study showed that factors of job retention in the scarce registered nurse profession derived from conceptual review of hotel management structure, the concept of professional nurse retention, the concept of organizational commitment, transformational leadership concept, human capital development strategy, a chance for career progression, perception of organizational justice and happiness at work. In addition, the factors of human capital development consisted of career progression planning, skill development guidance, and clear execution plan in accordance to strategy, whereas the factors of transformational leadership were an ideologist, motivation, knowledge stimulation, and consideration of individualism. The factors of perception of organizational justice comprised compensation and benefits management, job assignment, and job promotion. Moreover, the factors of career achievement were composed of career advancement planning and human resource development, whereas the factors of happiness at work were workplace environment, job description and responsibilities, and quality of life.

Keywords: registered nurse profession, retention, hospitals

1. บทนำ

สภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และมีความก้าวหน้าอย่างมากไม่ว่าทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง บนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องมีการบริหารจัดการที่ปรับเปลี่ยนให้ทันและเหมาะสมต่อสภาวะการณ์ต่างๆ แต่ไม่ว่าทิศทางการเคลื่อนไหวไปในทิศทางใดมีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างไร คนยังเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ทุกองค์การต้องใส่ใจอยู่เสมอ ดังเห็นได้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8(พ.ศ.2545-2549) จนถึง ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-1559) ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ก็เช่นกัน โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีแผนและวางแนวทางที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยพัฒนาศักยภาพคนในด้านความรู้ ด้านความเท่าเทียม ด้านสุขภาพ ด้านอยู่ดีมีสุขของคน โดยล้วนมุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมโดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้องค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนขับเคลื่อนไปจนถึงเป้าหมายที่องค์กรวางไว้

การให้บริการได้แบ่งการบริหารจัดการแบ่ง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่บริหารจัดการโดยภาครัฐซึ่งมีอัตราส่วนถึงร้อยละ 80 และบริหารจัดการโดยภาคเอกชนร้อยละ 20 จำนวนสถานพยาบาลที่ให้ผู้ป่วยค้างคืนทั้งหมดทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 1,303 สถานพยาบาล เป็นสถาน

บริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 904 สถานพยาบาล (สำนักนโยบายยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข, 2557, 2) ภาระงานของสถานพยาบาล คือการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคภัย ตลอดจน การฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชน นายแพทย์พงษ์ พิสุทธิ์ จงอุดมสุข อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่ให้สัมภาษณ์สำนักข่าวเจาะลึกระบบสุขภาพ (Hfocus) ว่า “ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อระบบบริการและคุณภาพการรักษามาก โรงพยาบาลจำเป็นต้องใช้พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานแทนแพทย์ในบางโอกาส เนื่องจากเรามีอัตราแพทย์ต่อพยาบาลจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆที่อัตราแพทย์ต่อพยาบาลมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทำให้ระบบสาธารณสุขไทยมีการใช้พยาบาลในการทำหน้าที่แทนแพทย์ เพื่อดูแลสุขภาพประชาชนเบื้องต้น เรียกว่าเป็นกลไกทดแทน โดยเฉพาะในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และใน รพช. โดยเฉพาะโรงพยาบาลที่มีแพทย์ประจำเพียงคนเดียว เรียกว่าเป็นการจัดระบบทดแทนที่ดีและมีประสิทธิภาพ” สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ(2556) ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของโรงพยาบาลรัฐ ในระดับตติยภูมิ พบว่า บุคลากรทางการแพทย์เป็นปัจจัยสำคัญโดยเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์วิชาชีพซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีเป็นจำนวนมากในโรงพยาบาล มีบทบาทภาระการทำงานโดยตรงต่อผู้รับบริการ เมื่อบุคลากรทางการแพทย์ไม่เพียงพอในบางแผนกโดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพย่อมนำมาซึ่งปัญหาประกอบกับการให้บริการผู้ป่วยพักค้างคืนในโรงพยาบาลมีความหนักเบาที่แตกต่างกันและขึ้นอยู่กับประเภทของผู้ป่วยกรณีผู้ป่วยวิกฤติมากต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดในห้อง ICU โดยพบว่าทั้งประเทศมีเตียง ICU ทั้งหมด 7,295 เตียง โดยอยู่ในสังกัดสาธารณสุขทั้งหมด 3,816 เตียง (เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ, 2556)

นำมาซึ่งการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยของการให้พยาบาลวิชาชีพคงอยู่กับองค์กร และสามารถทำงานในห้องฉุกเฉินได้ยาวนานให้มีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แทนการมุ่งเน้นการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพียงด้านเดียว มีการพัฒนาให้สร้างเสริมศักยภาพตามท้องที่ความต้องการ ปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทกับงานในวิชาชีพและกับองค์กร การคงอยู่ในงานและองค์กรของพยาบาลวิชาชีพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของพยาบาลวิชาชีพที่ขาดแคลนของโรงพยาบาล

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในองค์กรของพยาบาลวิชาชีพที่ขาดแคลนในโรงพยาบาล โดยมีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุม 1) แนวคิดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงพยาบาล 2) แนวคิดการคงอยู่ในองค์กรของพยาบาลวิชาชีพ 3) แนวคิดความผูกพันองค์กร 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 5) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพมนุษย 6) โอกาสของความก้าวหน้าในวิชาชีพ 7) การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร 8) ความสุขในการทำงาน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากสื่อต่างๆ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต มาเป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมต่างๆพบว่าปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการตัดสินใจที่จะอยู่หรือไม่อยู่ในองค์กรโดยพบว่าองค์การสุขภาพภาครัฐให้ความสนใจกับการบริหารด้าน soft side ของแนวคิด 7S' คือ ด้านพนักงาน ทักษะ รูปแบบ การแบ่งปัน (เพื่อราภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ, 2556) ด้วยองค์การสุขภาพ(โรงพยาบาล)เป็นองค์กรที่ให้บริการโดยมีคนเป็นปัจจัยหลักและเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ แต่คนไม่ใช่เครื่องจักร การทำงานควรมีขอบเขต ระยะเวลา และภาระงานที่ชัดเจน (ศิริพร จิรวัดนกุล และ คณะ, 2554, อรุณรัตน์ คันทา, 2556) อีกทั้งพยาบาลเป็นมนุษย์ย่อมมีความรู้สึกกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อทำให้เกิดความเหนื่อยล้าทั้งทางร่างกายและจิตใจจนนำไปสู่การโยกย้าย การลาออกจากองค์กรหรือออกจากวิชาชีพ (Tummers, Groeneveld & Lankhaar, 2013 ; รัชณี ศุภจินทรรัตน์ และ คณะ, 2556) ดังนั้นการบริหารจัดการเพื่อลดความรู้สึกดังกล่าวและสร้างการรับรู้และความพึงพอใจกับพนักงานคงเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรใส่ใจและตระหนัก จากงานวิจัยที่ศึกษาพบว่าสิ่งที่จะทำให้บรรยากาศของการทำงานในองค์กรดีและเป็นแรงจูงใจในการทำงานได้ประกอบด้วย ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและให้ความเป็นอิสระในการทำงานกับผู้ใต้บังคับบัญชา ให้โอกาส ให้ความเป็นธรรมและความเสมอภาคโปร่งใสในการจัดสรรค่าตอบแทน สวัสดิการและการฝึกอบรมโดยมีกระบวนการจัดการที่สามารถตรวจสอบ

อย่างไรก็ตามคำตอบแทนอาจจะไม่ใช่เหตุผลที่สำคัญที่สุดของการคงอยู่ในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน ความสัมพันธ์ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจลาออกมากกว่าผลประโยชน์ (จิรัชยา เจียวักก, 2556) เมื่อพยาบาลมีความสุขในการทำงานโดยปัจจัยเอื้อดังที่กล่าว ส่งผลทำให้พยาบาลเกิดความรักความผูกพันองค์กรและผู้ร่วมงานทำให้พยาบาลเกิดกำลังใจที่จะทำงานอย่างขยันขันแข็ง ทุ่มเท และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับงานรักในวิชาชีพ มีความสุขการทำงาน(หทัยกร กิตติมานนท์, 2557; นวียา ผ่องพรรณ, 2557; ศรีณย์ พิมพ์ทอง, 2557; สมหญิง ลมูลพัทตร์, 2558; สมั่นที่สุทธารัตน์, 2558; Wang, 2012) บนความพึงพอใจในงาน และผลตอบแทนที่ได้รับตลอดจนความผูกพันต่าง ๆ นั้น ในปัจจุบันการบริหารจัดการไม่ได้สนใจหรือใส่ใจในลูกค้ายานนอกเพียงอย่างเดียว ต้องใส่ใจในลูกค้ายานใน (พนักงาน) ภายในด้วย การทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการบริหารจัดการขององค์กร เกิดความไว้วางใจจนเป็นความจงรักภักดีได้เมื่อไหร่จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความมั่นคงและยั่งยืนอันเป็นสิ่งที่ทุกองค์กรต้องการเพราะบุคลากรที่จงรักภักดีไม่ว่าจะเกิดอุปสรรคอะไรก็จะยึดมั่นผูกพันกับองค์กรอันเป็นที่มาของงานวิจัยว่าปัจจัยหรือรูปแบบการบริหารจัดการใดบ้างที่มีน้ำหนักมากเพียงพอที่จะส่งผลทำให้พยาบาลเกิดความพึงพอใจพัฒนาสู่การจงรักภักดี

ผลการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ประกอบด้วยปัจจัยกลยุทธ์ในการส่งเสริมศักยภาพทุนมนุษย์ ประกอบด้วย กำหนดความก้าวหน้าในวิชาชีพ แนวทางการพัฒนาทักษะที่ใช้ในงาน มีการดำเนินงานที่ชัดเจนในการปฏิบัติกลยุทธ์ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย เป็นผู้มีความมุ่งมั่น การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นปัญญา คำนึงถึงการเป็นปัจเจกบุคคล ปัจจัยการรับรู้ความยุติธรรม ประกอบด้วย การจัดสรรผลตอบแทน การมอบหมายงาน การเลื่อนตำแหน่ง ปัจจัยความก้าวหน้าในวิชาชีพในองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ ประกอบด้วย มีการวางแผนการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงขึ้น มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ปัจจัยความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย บรรยากาศการทำงาน ลักษณะงานและภาระงาน คุณภาพชีวิต

6. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำปัจจัยที่ได้จากการศึกษาไปกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่สามารถทำให้องค์กรบริหารจัดการเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรวิชาชีพพยาบาลต่อไป

7.2 เป็นแนวทางในศึกษาลักษณะของการบริหารจัดการการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์และเป็นแนวทางในการจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายองค์กรทำให้เกิดการคงอยู่ของพยาบาลวิชาชีพต่อไป

บรรณานุกรม

- ลักษณะ วจนะวิศิษฐ์, และคณะ. (2553). **ประเด็นและแนวโน้มวิชาชีพการพยาบาล**. กรุงเทพฯ, สำนักนิติบุคคลสหประชาชาติ.
- วรารพร หาญคุณะเศรษฐ. (2547). **ซึ่งโหมงการพยาบาลเพื่อความปลอดภัย ต้นทุนและผลิตภาพ งานในการบริหารอัตรากำลัง**. กรุงเทพมหานคร, พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- ฐนันดรศักดิ์ บวรนันท์กุล.(2557). การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 6(2).
- เบญจวรรณ ขุนดี. “ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมอาหารจานด่วนที่ได้รับแฟรนไชส์จังหวัดปทุมธานี”,วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2558): 161-168.
- พิมลรัตน์ คำแก้ว. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับการตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ วารสารก่อการณณ์ , 21
- ศิริพร จิรวัดน์กุล. (2554). วิชาชีพการพยาบาล:ความหมายเชิงเพศภาวะ.วารสารสภาการพยาบาล.26 (2), 26-41.
- อดุลย์ กองสัมฤทธิ์. “การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): 127-134.
- กฤษดา แสงวดี. (2550). สถานการณ์การท างานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยในสิ่งแวดล้อม ปกป้องภัยการพยาบาลไทยมีคุณภาพ ประชาชนผู้เป็นสุข. ในการประชุมวิชาการ วันที่ 16-18 พฤษภาคม 2550 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร.
- จรัสศรี เพ็ชรคง. (2552). การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก, ดุษฎีนิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ. (2556). การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของโรงพยาบาลรัฐในระดับตติยภูมิ, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสยาม.
- อรุณรัตน์ คันทา เดช เกตุฉ่ำ กฤษดา แสงวดีและดวงทิพย์ อีระวิทย์.(1556). การย้ายงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย. วารสารสภาการพยาบาล, 28 (3), 19-31
- Nelson, D.L. and Quick, J.C.(1997). *Organizational Behavior: Foundations Realities, and NJ: Psychology. 1st ed. NY: Worth.*
- Mueller, C. W., & McCloskey, J. C.(1990). Nurse’ job satisfaction: A proposed measure. *Nursing Research*, 39, 113-117.

ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

PROBLEMS CONCERNING THE ESTABLISHMENT OF THE MASS MEDIA PROFESSIONAL ASSOCIATION

อิทธิ คำตะลุง ปุ่น วิชชุไตรภพ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแนวคิดหลักการและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรสื่อมวลชนในต่างประเทศและประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรของสื่อมวลชนในประเทศไทย เพื่อที่จะศึกษาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

โดยวิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนแรกเป็นการศึกษา ความเป็นมาและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสื่อมวลชน บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนรวมถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสื่อมวลชน ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน และองค์กรสื่อมวลชนกับหลักภารกิจของรัฐและการจัดองค์กรของรัฐ ลักษณะขององค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ส่วนที่สองเป็นการศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อที่จะทำการศึกษาวามีเหมือนหรือมีความแตกต่างกันอย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน จะเห็นได้ว่ากลไกทางกฎหมายที่ควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนอันมีลักษณะที่เป็นข้อบังคับระหว่างองค์กร จึงไม่มีผลบังคับกับสื่อมวลชนทั้งหมด เนื่องจากกฎหมายไม่ได้รองรับให้จริยธรรมทางวิชาชีพมีสภาพบังคับทางกฎหมาย จึงส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มุ่งเน้นไปในเชิงธุรกิจ และเน้นการทำข่าวสารที่สื่อมวลชนนั้น ๆ สังกัดอยู่ ไม่ได้เน้นการทำหน้าที่ที่เป็นความต้องการของประชาชน 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนส่งผลให้ประเทศไทยไม่สามารถควบคุม กำกับดูแลการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ เมื่อสื่อมวลชนทำหน้าที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่งผลให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนรับผิดชอบเฉพาะในส่วนของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่มีโทษทางปกครองและอาญา ทำให้ส่งผลเสียต่อการควบคุมการทำงาน

ของสื่อมวลชน ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ไม่สมบูรณ์ 3) ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน จะเห็นได้ว่าองค์กรสื่อมวลชนในประเทศไทยมีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น สมาคม ชมรม อำนาจในการกำกับดูแลสื่อมวลชนนั้นไม่มีสถานะในทางกฎหมาย ในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาในการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของผู้ที่ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยควรนำเอาแนวความคิดพร้อมทั้งหลักการในทางทฤษฎี และหลักกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ที่ได้มีกลไกในการกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนที่เป็นมาตรฐานสากล ในการที่จะจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนที่เหมาะสม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาการทำงานของสื่อมวลชนในประเทศไทย โดยการให้มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พร้อมกันนี้ยังให้มีการจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อมวลชนแห่งชาติ เพื่อที่จะมีวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ ในการสนับสนุนการทำงานของสื่อมวลชนและกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกลาง พร้อมกับพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชนให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้สภาวิชาชีพสื่อมวลชนแห่งชาติยังมีอำนาจในการกำกับดูแลตนเองในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาในการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของผู้ที่ปฏิบัติงานสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาการทำงานของสื่อมวลชนให้มีความสมบูรณ์และเป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : สื่อมวลชน, จริยธรรม, อำนาจหน้าที่.

ABSTRACT

This dissertation aims to investigate basic principles and fundamental legal theories with regard to the establishment of the Mass Media Professional Association both in Thailand and in foreign countries. Furthermore, this dissertation also examines some problems regarding the establishment of the Mass Media Professional Association in Thailand in order to offer some solutions and suggestions, which could effectively and sustainably solve the problems concerning this matter.

The method of investigating in this dissertation resolves itself into two parts: namely, first, the study of backgrounds and underlying concepts as to the mass media, its functional role, the relation between its state and the mass media, right and freedom of the mass media, and also the mass media and its state main mission, the state organisation, and the regulating organization of

mass media profession; second, the comparative study of the Mass Media Professional Association between that in Thailand and that in foreign countries.

The study pointed to three facts. Firstly, there has been a problem regarding the lack of legal procedure for regulating the mass media. Legal procedures for regulating the mass media are valid only between associations, thereby having no compulsory effect on every kind of the mass media. And owing to the fact that there is no legal enforcement of professional ethics, the mass media that seek profits, and only gather pieces of news exclusively appertaining to their own type frequently have the people inflicted since the mass media do not serve what they need. Secondly, there has been no central organisation responsible for superintending and regulating the activities done by the mass media. When the mass media encroach upon right and freedom of the people, those from the media held accountable will be only punished in accordance with civil and commercial law, and other acts which dictate criminal and administrative penalties. This occurrence interferes with the regulation of the mass media. Thirdly, there have been problems concerning the authority of the mass media. There are mass media associations aplenty in Thailand, for instance, clubs, societies. When it comes to regulating the mass media, the authority of enforcing the ethical code has no legal status in judging the mass media.

Consequently, it is advisable to conduct a thorough study of legal concepts and ideas effectively implemented for regulating the mass media in many countries, e.g. Federal Republic of Germany, United States of America, French Republic, and Republic of Indonesia. Thailand should find the appropriate way of establishing the Mass Media Professional Association by enforcing the right and freedom protection law, and encouraging ethics and the mass media professional standard. Moreover, the foundation of the national council of the mass media profession is of paramount importance. This council shall be obliged, by following the common standard, to support, and regulate the mass media, and is also held responsible for the betterment of the standard of mass media profession. In addition, so as to improve the standard of the mass media, which will allow the mass media to carry on its activities more effectively, the national council of the mass media profession has the

authority to superintend the judgement of enforcing the ethical code of those who work in the media.

Keywords: Mass media, Ethics, Authority.

1. บทนำ

สื่อสารมวลชนเปรียบเสมือนองค์กรทางสังคมที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารและรับทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายในสังคมทั้งอดีตและปัจจุบัน รวมถึงอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้น ภายใต้บทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวลชนดังกล่าว จึงมีลักษณะที่เป็นเฉพาะ โดยยึดกระบวนการสื่อสารการเป็นหลัก กล่าวคือ ผู้ส่งสารในระบบการสื่อสารจะมีลักษณะเป็นองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและมีค่าใช้จ่ายในการทำงานสูง เนื่องจากการดำเนินกิจการด้านสื่อสารมวลชนเป็นการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ นอกจากนี้สื่อสารมวลชนยังมีการสื่อสารในลักษณะมุ่งสู่สาธารณชนเป็นหลักหาได้สื่อสารเฉพาะรายบุคคลไม่ ด้วยเหตุนี้เนื้อหาสาระของสารที่แพร่ออกไปจึงกว้างขวางเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ อย่างไรก็ตามข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้นมีความรวดเร็วและไปถึงผู้รับสารจำนวนมากในระยะเวลาใกล้เคียงกัน หรือแม้แต่ในเวลาเดียวกัน แต่เนื่องด้วยมีผู้ที่รับสารเป็นจำนวนมาก และมีความคิดที่แตกต่างกันในการรับสาร ไม่ว่าจะเป็นการรับสารผ่านโทรศัพท์มือถือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง หรือสื่อวิทยุโทรทัศน์ (วนิดา แสงสารพันธ์, 2554: 25-28)

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสื่อสารมวลชนนั้น มีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบข่าวสารที่แท้จริง สื่อสารมวลชนจึงจำเป็นต้องมีหน้าที่ของตนเองโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ความถูกต้องเที่ยงตรงอย่างแท้จริง โดยยึดหลักประโยชน์สาธารณะเป็นหลักในการนำเสนอข้อมูลที่แท้จริงต่อประชาชนโดยที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลใด เพื่อคุ้มครองสื่อมวลชนให้มีอิสระ สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และตรงไปตรงมา เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีลักษณะพิเศษของบทบาทหน้าที่ เพราะเป็นอาชีพที่จะต้องใช้ความรู้ความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของงาน ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ใช้สติปัญญามากกว่าฝีมือ รวมไปถึงการใช้วาทะที่จะทำให้ผู้ที่รับข่าวสารได้ติดตาม ผู้ประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชนนั้นยังต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม พร้อมกับความซื่อสัตย์ในการทำหน้าที่ของตนเองเหมือนการทำหน้าที่ของแพทย์ พยาบาล ทนายความ สถาปตยกรรม เป็นต้น

อนึ่ง ตัวของสื่อดังกล่าวนี้ไม่ได้มีชีวิตและจิตวิญญาณเหมือนกับมนุษย์ที่จะมีความสามารถผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมแต่ตัวของมนุษย์ที่เป็นผู้ประกอบการเป็นเจ้าของกิจการที่ใช้สื่อในการประกอบอาชีพได้ใช้การสื่อสารมวลชนเป็นทั้งคุณและโทษเป็นอันตรายต่อมวลชน และในขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็มีบทบาทเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ของมนุษย์ไปในทางที่ดีและไม่ดีต่อประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วัฒนา พุทธางกูรานนท์, 2531: 2)

จากความสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่ออิทธิพลสังคมดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้เริ่มมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนฉบับแรกของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือสิ่งพิมพ์ พ.ศ. 2465 จึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด กฎหมายได้ทำหน้าที่สำคัญในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนจนความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นบทบาทของกฎหมายในการบังคับให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม นอกจากนี้แล้วประเทศไทยยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในอดีตได้บัญญัติรับรองสิทธิในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนไว้ในมาตรา 46 ที่ให้พนักงานลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้นแต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ ตลอดจนครอบคลุมไปถึงข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ ก็ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงาน หรือลูกจ้างของบริษัทเอกชน รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ ห้ามขัดขวางการนำเสนอข่าว หรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประเด็นสาธารณะของสื่อมวลชน โดยมีข้อยกเว้นเฉพาะการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, พุทธศักราช 2550 มาตรา 46)

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในข้างต้น พบว่า กระบวนการสื่อสารประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ก็มีส่วนสำคัญที่ได้เป็นแรงผลักดันการปฏิรูปสังคมหลายด้าน แต่ถึงอย่างไรก็ดีสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ก็ยังกลับนิ่งเฉยต่อการปฏิรูปการทำงานของตนเอง เพราะสื่อมวลชนเป็นการทำงานที่มุ่งแต่วิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาของกระบวนการอื่น ๆ โดยที่ไม่ได้หันกลับมามองปัญหาในองค์กรของตนเอง เมื่อสื่อมวลชนนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคมแล้วมีปัญหามากมาย ๆ ด้านรวมไปถึงหน่วยงานกลางกำกับควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในการควบคุมดูแลความประพฤติหรือจริยธรรมในหมู่ของผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชนนั้น ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลอย่างง่ายดายโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ และเกิดการแข่งขันทางการตลาดในการหาแหล่งข่าว ขาดการตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลที่แท้จริงหรือไม่ หรือเป็นข่าวลือ การเผยแพร่ข้อมูลที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ขาดเนื้อหาสาระ ขาดความสร้างสรรค์ และในบางกรณีมีเนื้อหาที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีของประเทศ

รวมทั้งบุคคลที่ทำอาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนไม่มีต้นสังกัดที่เป็นสมาชิกองค์กรเดียวกัน อยู่เป็นเอกเทศโดยไร้การควบคุม เช่น วิทยุ-โทรทัศน์: สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย, สื่อสิ่งพิมพ์: สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, สื่อออนไลน์: สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ทำให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่จะร้องเรียนเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้นไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และสิ่งที่สำคัญตัวของสื่อมวลชนเองนั้น ขาดการอบรมอย่างต่อเนื่องในการทำงานจึงพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปัญหาการที่ขาดกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน และ 3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรสื่อมวลชนในต่างประเทศและประเทศไทย

2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรของสื่อมวลชนในประเทศไทย

2.4 เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

3. ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมทั้งกฎหมายในประเทศไทย โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย เพื่อให้เป็นสากล และทัดเทียมนานาประเทศต่อไป

4. สมมติฐานของการศึกษา

นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในอดีต และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน พบว่าเกิดปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายอยู่สามประการ ประการที่แรก คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อสารมวลชน ประการที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน และประการที่สาม คือ ปัญหาการที่ขาดกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อสารมวลชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขโดยการให้มีการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่กฎหมายกำหนดโดยเฉพาะ รวมไปถึงการกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบอาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนกำหนดข้อบังคับที่มีสภาพบังคับทางกฎหมายเพื่อให้สามารถควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนในประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะนำหลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน และแนวคิดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามหลักการทางกฎหมาย สืบต่อไป

5. วิธีการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบต่าง ๆ ตลอดจนบทความทางวิชาการ รายงาน งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และการค้นคว้าจากข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาหาข้อเสนอแนะต่อไป

6. อภิปรายผล

ในส่วนของการอภิปรายผลนั้นจะเป็นบทที่ใช้วิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชน โดยที่ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นในการใช้วิเคราะห์เพื่อที่จะได้ทำการศึกษาอย่างละเอียดโดยที่ได้แบ่งประเด็นเพื่อนำออกมาด้วยกันทั้งหมดสามประการ ได้แก่ ประการแรก ปัญหาการที่ขาดกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อสารมวลชน ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน และประการสุดท้าย ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนซึ่งผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในเชิงลึก รวมไปถึงการได้วิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงที่ผู้ศึกษาจะได้

นำข้อเท็จจริงดังกล่าว มาประกอบในงานชิ้นนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำวิทยานิพนธ์อย่างสูงสุด

7.1 ปัญหาการที่ชาดกลไกทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน

กลไกทางกฎหมายนั้นเป็นเครื่องมือในการกำกับให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นในสังคมและเป็นการควบคุมสื่อมวลชนตามประมวลกฎหมายซึ่งศาลยุติธรรมจะเป็นผู้ตัดสินและวินิจฉัยโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ในขณะเดียวกันเป็นช่องทางที่รัฐและหน่วยงานของรัฐสามารถที่จะออกกฎหมายเพื่อให้กฎหมายควบคุมสื่อมวลชน (สุกานดา วรพันธุ์พงศ์ และสมหมาย ปาจิณฉัตร, 2547: 205) ในปัจจุบันกลไกในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน คือ ข้อตกลงที่กฎหมายให้อำนาจแก่เอกชน ทำหน้าที่แทนรัฐในการเข้าไปทำหน้าที่ควบคุมสื่อมวลชนกันเอง เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพนั้นมีประสิทธิภาพ และสามารถควบคุมการทำหน้าที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของเอกชนด้วยตนเอง จึงหมายถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ว่ามีกรอบการทำหน้าที่เพื่อไม่ให้กระทบต่อประชาชน จึงได้กำหนดเป็นข้อบังคับเพื่อให้เป็นไปตามกลไกในการควบคุมการทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ใช้บังคับสมาชิกของสมาคม จึงเห็นได้ว่าในทางกฎหมายมหาชน ข้อบังคับต่าง ๆ ของสมาคมที่ได้กำหนดขึ้นไม่มีสภาพบังคับเหมือนกับกฎหมาย และข้อบังคับดังกล่าวไม่มีความชัดเจนแน่นอน ไม่ครอบคลุมทุก ๆ สื่อมวลชน ดังนั้นข้อบังคับของสมาคมนั้นไม่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ใช้บังคับได้แต่เฉพาะสมาคมของสื่อมวลชนนั้น ๆ

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทยได้อธิบายว่า กฎหมายคือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้วตามธรรมดาต้องโทษ รัฐจึงมีอำนาจในการออกกฎหมายโดยผ่านกระบวนการนิติบัญญัติและก่อให้เกิดกระแสแห่งความเชื่อว่าอำนาจรัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการสร้างกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคม

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า กลไกทางกฎหมายที่ควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนอันมีลักษณะที่เป็นข้อบังคับระหว่างองค์กร จึงไม่มีผลบังคับกับสื่อมวลชนทั้งหมด เนื่องจากกฎหมายไม่ได้รองรับให้จริยธรรมทางวิชาชีพมีสภาพบังคับทางกฎหมาย ที่สื่อมวลชนทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมิได้มีการกำหนดบทบัญญัติ การควบคุมการดำเนินงานของสื่อมวลชน เพื่อที่จะเป็นกลไกในการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน เพราะหากไม่มีการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน จะส่งผลให้สื่อมวลชนกระทำการ ต่าง ๆ โดยไม่สนใจกฎ กติกาของสังคม ซึ่งในประเทศไทยนั้น สิ่งที่เคยควบคุมจริยธรรมทางวิชาชีพที่มีลักษณะเป็นข้อบังคับที่มีผลต่อสมาชิกองค์กรวิชาชีพ มีเฉพาะแต่การกำหนดกระบวนการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ ที่มีการกระทำความผิดทางวิชาชีพ เช่น ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2552 ข้อบังคับด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 จะเห็นได้ว่า ธรรมนูญและข้อบังคับดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับเหมือนกับกฎหมาย ซึ่งมีความแตกต่างจากวิชาชีพทนายความ วิชาชีพบัญชี เนื่องจากจริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความ

หรือบัญชี มีลักษณะเป็นข้อบังคับระหว่างสมาชิกในองค์กร ซึ่งกฎหมายรองรับให้มีสภาพบังคับทางกฎหมาย จึงมีผลในการกำหนดจริยธรรมทางวิชาชีพ ที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ ในการควบคุมมารยาททนายความ และจรรยาบรรณผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชี

นอกจากนี้ กฎหมายได้กำหนดผลทางกฎหมายของการฝ่าฝืนมารยาททนายความ และจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ตามความหนักเบาของการประพฤติที่ฝ่าฝืน เช่น ภาคทัณฑ์ ห้ามเป็นทนายความ มีกำหนดไม่เกิน 3 ปี ลงชื่อให้ออกจากทะเบียนทนายความ สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีก็ได้กำหนดโทษเอาไว้เหมือนกัน เช่น ตักเตือนเป็นหนังสือ พักใช้ใบอนุญาต ห้ามประกอบวิชาชีพบัญชีด้านที่ประพฤติดิฉจรรยาบรรณ โดยมีกำหนดเวลาไม่เกิน 3 ปี เพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี 2534 ถึง 2546 ซึ่งพบปัญหาบ่อยครั้ง ได้แก่ ปัญหาความไม่เป็นกลางการนำเสนอเนื้อหาไม่ถูกต้อง การนำเสนอเนื้อหารุนแรง การละเมิดสิทธิ ส่วนบุคคล การตัดสินผู้ตกเป็นข่าว และการรับอามิสสินจ้าง ในการทำงาน ปัญหาของกลไกการกำกับดูแลอำนาจภายนอกและความคลุมเครือของหลักการทางกฎหมาย (ดวงกมล ขาดีประเสริฐ, 2547) เข้ามาทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ไม่มีกฎหมายควบคุมกำหนดขอบเขตในเรื่องของจรรยาบรรณ จริยธรรม และบทลงโทษในการทำผิด นอกจากนั้นแล้วไม่มีการไปกำหนดขอบเขตการทำงานสื่อมวลชน จึงส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มุ่งเน้นไปในเชิงธุรกิจ และเน้นการทำข่าวสารที่สื่อมวลชนนั้น ๆ สังเกตอยู่ ไม่ได้เน้นการทำหน้าที่ที่เป็นความต้องการของประชาชน นอกจากนั้นแล้วสื่อมวลชนยังมีหน้าที่จะต้องนำเสนอข่าวสารในด้านต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบข้อมูล เนื่องจากในสังคมปัจจุบันการทำหน้าที่ที่สื่อมวลชนนั้น จะเป็นการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับข่าวชาวบ้าน เชิงธุรกิจ เศรษฐกิจ การเมือง บ้านทุ่ง ดังนั้นข่าว ต่าง ๆ จึงมีลักษณะเฉพาะกลุ่มตามที่ต้นสังกัดของสื่อมวลชนนั้นต้องการ จะนำเสนอในด้าน นั้น ๆ รวมไปถึงผู้ประกาศข่าวยังทำหน้าที่เสนอข่าวสารที่ขาดความเป็นกลางอีกด้วย ดังนั้น จึงขาดกลไกการแก้ปัญหาในกรณีที่มีการปฏิบัติหน้าที่ฝ่าฝืนกับจริยธรรมทางวิชาชีพดังกล่าว

7.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน

ปัจจุบันประเทศไทยมีสมาคม ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนอยู่หลายองค์กรในการทำหน้าที่กำกับดูแลกันเองตามลักษณะของสื่อต่าง ๆ โดยมีลักษณะเป็นการรวมตัวกันตามลักษณะของวิชาชีพสื่อมวลชนที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2555, หน้า 464) เช่น ชมรม หรือเป็นองค์กรที่มีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลโดยการจดทะเบียนเป็นสมาคม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือเป็นการรวมตัวกันโดยมีกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะ ที่ให้มีพระราชบัญญัติสำหรับวิชาชีพนั้น ที่ให้จัดตั้งเป็นองค์กรวิชาชีพเป็นนิติ

บุคคลตามกฎหมายมหาชน เหมือนกับสภานายความ สภาวิชาชีพบัญชี นอกจากนั้นแล้ว องค์การสื่อมวลชนในประเทศไทย เป็นการรวมตัวกันโดยที่กฎหมายรองรับสิทธิในการจัดตั้งเป็น องค์การวิชาชีพ เช่น สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วน ภูมิภาคแห่งประเทศไทย, สมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย, สมาคมผู้สื่อข่าว บันเทิงแห่งประเทศไทย, สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคมผู้สื่อข่าวกีฬาแห่ง ประเทศไทย, สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, สมาคมผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ, สมาคม นักข่าวภาพกีฬาแห่งประเทศไทย, สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, สมาคมนักวิทยุและ โทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, มูลนิธิอิสรภาพ อมรินทร์ และมูลนิธิหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิชาชีพสื่อมวลชนไม่มีกฎหมายใดที่ได้ กำหนดให้เมืองกรวิชาชีพที่เป็นองค์กรกลางของสื่อมวลชน ส่งผลให้การทำงานของสื่อมวลชน มีเพียงสมาคมที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้นในการกำกับ ดูแล (คณาธิป ทองรวีวงศ์, เรื่องเดิม: 465.) จึงทำให้ไม่มีหน่วยงานกลางที่เป็นของรัฐเข้ามาดูแล ควบคุมเหนือสมาคมต่าง ๆ ดังนั้นการทำงานของสมาคมจึงเป็นการทำงานเพื่อให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ของสมาคม ส่งผลให้การทำงานของสมาคมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเท่านั้น แต่ในทางกฎหมายมหาชนยังไม่มี องค์กรกลางในการกำกับดูแลและสามารถควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน เพราะฉะนั้น สมาคมที่ดูแลเกี่ยวกับสื่อมวลชนนั้น ไม่มีอำนาจในการกำกับดูแลทางมหาชน จึงส่งผลให้ ประเทศไทยไม่สามารถควบคุมหรือกำกับดูแลการทำงานที่ของสื่อมวลชนได้ เพราะสื่อมวลชน ในบางครั้งทำหน้าที่ไปกระทบสิทธิของประชาชน เมื่อมีการกระทบต่อประชาชนจึงส่งผลให้ สมาคมได้รับผลกระทบตามกฎหมายแพ่ง จึงไม่มีผลต่อการเข้าไปควบคุมของสมาคม หากมี องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีอำนาจในทางมหาชนนั้น จะส่งผลดีในการกำกับดูแลการทำงานของ สื่อมวลชน ที่มีองค์กรของรัฐเข้ามากำกับดูแล พร้อมกันนี้จะส่งผลให้เป็นการยกระดับการ ทำงานของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการกำกับดูแลการทำงานที่ ของสื่อมวลชน โดยการที่มีองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมหาชนในการกำกับดูแล นอกจากนี้ ยังไม่เป็นไปตามแนวความคิดเรื่ององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ (นพดล เสงเจริญ, 2550: 10) ที่ หมายถึง องค์กรของรัฐที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจของรัฐตามบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายโดยเป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษ ซึ่งได้รับหลักประกันให้ สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้โดยอิสระ หลุดพ้นจากการแทรกแซงขององค์กรอื่นหรือสถาบัน การเมืองอื่น รวมทั้งอยู่เหนือกระแสการกดดันใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังในสังคมช่วงเวลาใดเวลา หนึ่ง และเป็นสถาบันบริหารที่จำเป็นสำหรับรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ซึ่งเห็นความจำเป็นของ การสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎร

เพื่อให้เกิดกระบวนการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นธรรม หรืออาจหมายถึงหน่วยงานรัฐที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารซึ่งจะต้องอาศัยความคล่องตัวสูงและสามารถแยกตัวออกจากส่วนราชการ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีพระราชบัญญัติในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพนั้น ส่งผลให้ประเทศไทยไม่สามารถควบคุม กำกับดูแล การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ กล่าวคือ เมื่อสื่อมวลชนทำหน้าที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนรับผิดชอบเฉพาะในส่วนของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้ามพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่มีโทษทางปกครองและอาญาควบคุม กำกับดูแลไม่ แสดงให้เห็นถึงการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน และการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้การที่ไม่มีองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน จึงทำให้สื่อมวลชนขาดความน่าเชื่อถือในการทำหน้าที่ เพราะต่างฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเองโดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน อันเนื่องมาจากการทำงานของสมาคมสื่อมวลชนนั้นไม่มีมาตรการใดที่จะไปบังคับให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ตามสิทธิเสรีภาพให้อยู่ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ กฎเกณฑ์ของสังคม

นอกจากนี้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนประกอบอาชีพโดยยึดถือหลักสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ที่ไม่ได้มีกรอบกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพไว้ จึงส่งผลให้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ยึดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้น ขาดกลไกในการควบคุมกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพว่ามากน้อยเพียงใด กับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนให้กระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด เพื่อให้เกิดดุลยภาพแก่สังคมเพราะสื่อมวลชนถือเป็นวิชาชีพที่จะต้องหาความจริงเพื่อนำเสนอต่อสังคมดังนั้นการกำกับดูแลตนเองโดยองค์กรวิชาชีพจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเพียง “เสือกระดาษ” ไม่สามารถกำกับดูแลด้านจริยธรรมของสมาชิกได้อย่างแท้จริง (วนิดา แสงสาร พันธุ์ และคณะ, : 2555: 6)

7.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชน

อำนาจหน้าที่ คือ สิ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ หรือองค์กรของรัฐสามารถเลือกตัดสินใจออกคำสั่ง หรือเลือกสั่งการอย่างใด ๆ ได้ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายหรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง อำนาจก็คืออำนาจที่กฎหมายเปิดช่องให้องค์กรฝ่ายปกครองของรัฐมีอิสระในการตัดสินใจ เมื่อมีเหตุการณ์หรือมีข้อเท็จจริงใด ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้นทั้งอำนาจผูกพันและอำนาจดุลพินิจส่วนใหญ่แล้วกฎหมายจะกำหนดให้ใช้อำนาจทั้งสองนี้ไปด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อมีข้อเท็จจริงอย่างใดเกิดขึ้นแล้ว องค์กรฝ่ายปกครองของรัฐจะต้องออกคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ แต่จะออกคำสั่งอย่างไรหรือจะเลือกใช้มาตรการอย่างใดในฝ่ายปกครองสามารถตัดสินใจได้อย่างมีอิสระตามที่กฎหมายเปิดช่องไว้ เช่น ข้าราชการกระทำผิดวินัยร้ายแรง กฎหมายบังคับไว้ชัดเจนว่า ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ

แต่งตั้งต้องสั่งตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยข้าราชการผู้นั้นแต่ผู้บังคับบัญชาก็มีอิสระในการตัดสินใจว่าจะสั่งลงโทษข้าราชการผู้นั้นสถานใด กล่าวคือ จะสั่งปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ขององค์กรที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนนั้น รัฐเองไม่ได้มอบอำนาจให้องค์กรดังกล่าวเพื่อที่จะให้ดำเนินกิจกรรมทางปกครอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในอดีต มาตรา 46 ได้กำหนดรับรองสิทธิในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งในปัจจุบันนั้น มีการกำหนดหลักการทางกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรวิชาชีพและการควบคุมกันเองในทางวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพสื่อมวลชน จะเห็นได้จากกฎหมายในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนไม่ได้กำหนดจัดตั้งองค์กรวิชาชีพใดสื่อมวลชนหนึ่งเป็นเฉพาะ สื่อมวลชนเองจึงได้จัดตั้งสมาคมที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลขึ้นมาโดยสถานะของนิติบุคคลดังกล่าวนี้ มีอำนาจตามสถานะของนิติบุคคลที่ได้จัดตั้งขึ้นมา และเป็นอำนาจในทางเอกชน ทำให้การควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และแบบแผนที่ดีขาดความเด็ดขาดในอำนาจ ซึ่งจะแตกต่างจาก สภากฎหมาย แพทย์สภา ถึงแม้จะเป็นเอกชนแต่ก็มีกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมอบหมายให้ใช้อำนาจในทางปกครองของรัฐ หรือมอบหมายให้ดำเนินกิจกรรมทางปกครอง เพื่อที่จะเป็นการป้องกันความเสียหายแก่ประชาชน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนไม่มีอำนาจในการที่จะออกกฎ หรือคำสั่ง ในทางปกครอง จะส่งผลเสียต่อประเทศไทยในการที่จะควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนให้เป็นมาตรฐานกลางในการกำกับดูแลสมาชิกภายในองค์กรสื่อมวลชน ตลอดจนอำนาจการกำหนดคุณสมบัติการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน จึงส่งผลให้เกิดปัญหา เกี่ยวกับการทำงานของสื่อมวลชนที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ขาดความเป็นกลาง และข่าวที่เป็นความจริงเสนอต่อประชาชน ถ้าหากสื่อมวลชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว หรือสื่อมวลชนเห็นแก่ประโยชน์อื่นใดที่สามารถจูงใจให้ปล่อยข่าวลือ หรือปล่อยข่าวที่เป็นความเท็จ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน จึงไม่มีผู้รับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าว ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนนั้นไม่ตระหนักถึงการทำหน้าที่ต่อประชาชน จึงก่อให้เกิดผลเสียและกระทบความเชื่อมั่นของสื่อมวลชน นอกจากนั้นแล้ว ทำให้ขาดการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นว่า ผู้ที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ดังนั้นอำนาจในการออก กฎ ข้อบังคับ ในทางปกครอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องมี เพื่อที่จะใช้อำนาจให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

8. ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการทำงานของสื่อมวลชนยังเป็นปัญหาอีกมากมายที่จะต้องศึกษาแก้วิธีการแก้ไขให้ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักการและทฤษฎี เนื่องจากสื่อมวลชนในประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในอดีตได้บัญญัติรับรองสิทธิในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนไว้ในมาตรา 46 ที่ให้พนักงานลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้นแต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ นอกจากนั้นแล้วยังครอบคลุมไปถึงข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ ก็ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงาน หรือลูกจ้างของบริษัทเอกชน รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ ห้ามขัดขวางการนำเสนอข่าว หรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประเด็นสาธารณะของสื่อมวลชน โดยมีข้อยกเว้นเฉพาะการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ

นอกจากรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติการจัดตั้งองค์กรสื่อมวลชนแล้วยังส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงโทรทัศน์ เพื่อที่จะทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระทำหน้าที่ควบคุมกันเองในหมู่คณะของผู้ที่ประกอบวิชาชีพกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จึงเกิด ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2552 ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ขึ้นมา จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นไม่ได้บัญญัติในการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพขึ้นโดยตรง เพียงแต่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มทางวิชาชีพ เพื่อให้การรวมกลุ่มทางวิชาชีพได้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของสมาชิกกันเองในรูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทยซึ่งผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางแก้ไข ดังนี้

8.1 ออกกฎหมายในการกำกับดูแล เพื่อที่จะส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ที่เป็นมาตรฐานกลางในการนำเสนอเนื้อหาและข้อมูลข่าวสาร ที่จะต้องมีผู้รับผิดชอบในผลกระทบที่เกินขึ้นจากการทำงานของสื่อมวลชน ในกรณีที่เสนอเนื้อหาและข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดหรือก่อให้เกิดผลกระทบ จะต้องแสดงความรับผิดชอบและประกาศการแก้ไขข้อบกพร่องต่อสาธารณชนในทันที

8.2 ให้มีองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน โดยการรวมตัวของสื่อมวลชนทุกแขนง มีกฎหมายรับรองคุ้มครองเสรีภาพการสื่อกิจการวิชาชีพ และมีระบบกลไกในการบริหารจัดการ เพื่อที่จะรองรับบทบาทขององค์กรในฐานะที่พึ่งพาของสื่อมวลชนและประชาชน

8.3 ให้องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจในทางปกครอง หรือให้ดำเนินกิจกรรมในทางปกครอง โดยที่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้มอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ หรือมอบหมายให้ดำเนินกิจกรรมทางปกครองหรืออีกนัยหนึ่งคือการจัดทำบริการสาธารณะ

บรรณานุกรม

- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2555.) **กฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- ดวงกมล ขาติประเสริฐ. (2547) “สถานภาพการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นพดล เสงเจริญ. (2550) “องค์กรอิสระ ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูประบบราชการ”, รวมบทความกฎหมายมหาชน เล่ม 6, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร: พิเพรส.
- วนิดา แสงสารพันธ์ และคณะ. (2555). “รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องขอบเขตการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย”, กรุงเทพมหานคร.
- วนิดา แสงสารพันธ์. (2554) **หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). **คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2531). **สื่อสารมวลชนกับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุกานดา วรพันธุ์พงศ์ และสมหมาย ปาจิณดัด. (2547). **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน หน่วยที่ 9-15**. พิมพ์ครั้งที่ 1 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

**มาตรการทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทในชุมชน
ด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์
เข้าสู่กระบวนการสอบสวน
MEASURES TO RESOLVE THE DISPUTE IN A COMMUNITY-ORIENTED
RECONCILIATION PROCESS TO STEP INTO THE COMPLAINT
INVESTIGATION PROCESS**

วัลลภ เกี่ยมะยูร อดุลย์ ทานาราช

บทคัดย่อ

ชุมชนนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวนเพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของสเปนปีค.ศ. 1996 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสและกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีเช่น The Criminal Code และ The Young Offenders Act 1984 ของแคนาดา เป็นต้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การระงับคดีในชั้นสอบสวนตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญามีการสัมภาษณ์เชิงลึก ตำรวจผู้พิพากษาอัยการผู้นำชุมชน และผู้เสียหายและคู่กรณีคดีพิพาทที่ได้รับการไกล่เกลี่ย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่รองรับสิทธิของตำรวจในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การไกล่เกลี่ย มาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดต่อแผ่นดินที่ยอมความไม่ได้ แม้จะเป็นคดีที่มีโทษจำคุกไม่ถึง 5 ปี จึงทำให้ตำรวจที่ทำการไกล่เกลี่ยอาจถูกร้องเรียนว่าละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 กระทั่งทรงยุติธรรมจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... เพื่อให้อำนาจตำรวจสามารถทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ แต่พระราชบัญญัตินี้มีปัญหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน คือ มาตรา 11 (3) การกำหนดให้คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้สามารถไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งมีผู้คัดค้านว่าอาจเป็นช่องทางให้ตำรวจใช้ดุลพินิจตั้งข้อหาโดยไม่ชอบได้

ผลการศึกษาคือ ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ควรจะมีการเพิ่มแนวทางหรือลักษณะการกระทำผิดที่จะให้ไกล่เกลี่ยเป็นมาตรฐานที่ชัดเจนขึ้น และสำนักงานยุติธรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงมาตรการต่าง ๆ ของร่าง

พระราชบัญญัติดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้ทราบถึงสิทธิที่ตนพึงมีหากต้องเกี่ยวข้องกับคดีความทางอาญา

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การสืบสวน

ABSTRACT

This dissertation aims to study about. Measures to resolve the dispute in a community-oriented reconciliation process to step into the complaint investigation process. To study theories on measures to settle the disputes with justice-oriented reconciliation. Thailand's comparison to the use of foreign law written like the Spanish Penal Code of Criminal Procedure 1996, France. And countries that use the common law system, such as The Criminal Code and The Young Offenders Act 1984 of Canada, etc. This research is qualitative research papers on process-oriented reconciliation. Mediation Settlements during the investigation by the Office of Criminal Procedure. Penal Code and in-depth interviews with police, prosecutors, judges, victims and community leaders and the parties dispute that has been mediated.

The study found that Thailand has no law that supports the rights of the police in bringing to justice-oriented reconciliation, such as mediation. Used in a criminal case against the land does not compromise. Despite a lawsuit with imprisonment up to five years, the Police mediation may be alleged omissions of duty, wrongful punishable under Section 157 of the Ministry of Justice has proposed draft measures instead of criminal charges. Fri. to enable the police to mediate in the investigation. But there are problems with the law during the investigation, mediation is Section 11 (3) of the offense with an imprisonment rate is not higher than five years. According to this Act annexed mediation. The objection that could be channeled to the police discretion was wrongfully charged.

The research is Draft measures instead of criminal charges should be added to the ... guidelines or characteristics of the perpetrator to give mediation a standard clear. Office of Justice and the promotion of the public should be aware of different measures of the bill even more. The public will be informed of their rights if they are closely related to the criminal case.

Keywords: Restorative Justice Process, Inquiry

1. บทนำ

ตำรวจเป็นองค์กรที่ควบคุมสังคมให้มีความสุข เป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา โดยจะเห็นได้ว่าสถานีตำรวจนั้นไม่มีวันและเวลาหยุดทำการเหมือนหน่วยงานราชการอื่น ๆ เหตุด้วยการก่ออาชญากรรมในสังคม หรือในชุมชนเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้นตำรวจจึงต้องพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อคอยระงับเหตุวุ่นเหตुर้ายอยู่เสมอ และจากแนวคิดของ Sir Robert Peel บิดาของการตำรวจยุคใหม่ ที่เน้นให้บุคลากรตำรวจได้ตระหนักว่า การป้องกันอาชญากรรมคืองานหลักของตำรวจและมีความสำคัญยิ่งกว่า การสืบสวนสอบสวน การจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นพื้นฐานของการก่อกำเนิดแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) เพื่อป้องกันอาชญากรรมขึ้น ยุทธวิธีหลักของตำรวจในการป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายก็คือ การตรวจท้องที่ ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นกระดูกสันหลังของงานตำรวจ แต่ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการกระบวนการสอบสวนก็ยังมีปัญหาดังต่อไปนี้

ปัญหาข้อเท็จจริง

เนื่องจากปัจจุบันไม่มีกฎหมายรองรับให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการคดีอาญาได้ จึงทำให้มีปัญหา ดังนี้

ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้อำนาจตำรวจสามารถไล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ แต่ในทางปฏิบัติปกติในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อมีข้อพิพาทในทางอาญา ที่เป็นความผิดอันยอมความได้มาสู่โรงพัก พนักงานสอบสวนจะพยายามไล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีให้ก่อน เนื่องจากเห็นว่าเป็นคดีเล็กน้อยและมีความเสียหายไม่มาก จึงทำให้ผู้เสียหายมีความเห็นว่า ตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและรับสินบนจากผู้ต้องหา จึงได้พยายามพูดโน้มน้าวให้ผู้เสียหายยอมความ หรือในบางกรณีถ้าผู้เสียหายทราบว่าตำรวจไม่มีอำนาจในการไล่เกลี่ย ก็จะไม่ยอมรับฟังความใดๆ ยืนยันจะให้ตำรวจส่งสำนวนต่ออัยการเพื่อดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล ทั้งที่ ผู้เสียหายไม่ได้รับความเสียหายมากมายแต่อย่างใด

ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่กล้านำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การไล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้กับคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย เพราะกลัวจะมีความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามกฎหมายอาญามาตรา 157 จึงทำให้มีจำนวนคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการสอบสวน และอัยการสั่งฟ้องให้เป็นคดีขึ้นสู่ศาลมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งดูได้จากสถิติคดีปี 2557 – 2558 ที่ศาลชั้นต้นมีปริมาณคดีอาญาที่ขึ้นสู่การพิจารณาในปี พ.ศ. 2558 ถึง 647,664 คดี ไม่มีกฎหมายรองรับให้ตำรวจสายตรวจมีอำนาจไล่เกลี่ยทั้งคดียอมความได้ และคดีอาญาแผ่นดิน ตำรวจสายตรวจ เป็นกลุ่มแรกที่ผู้เสียหายจะเข้าไปหาเมื่อเกิดคดีความขึ้น แต่ตำรวจสายตรวจไม่มีอำนาจในการไล่เกลี่ยทั้งคดีที่ยอมความได้ และยอมความไม่ได้ เพราะกฎหมายให้อำนาจเฉพาะเจ้าพนักงานสอบสวนเท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาทำให้มีคดีไปสู่พนักงานสอบสวนเป็นจำนวนมากนั่นเอง

ปัญหาข้อกฎหมาย

ปัจจุบันไม่มีกฎหมายรองรับให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน แต่เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ เช่น คดีลักทรัพย์ที่เป็นการลักเล็กขโมยน้อย การบุกรุกในเวลากลางคืน แต่ไม่ได้ไปทำความเสียหายร้ายแรงอะไรให้กับเจ้าของบ้าน ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย แต่ผู้ถูกทำร้ายบาดเจ็บเล็กน้อยไม่ถึงกับสาหัส ซึ่งหากพิจารณากฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ ก็จะมีในส่วนของการเปรียบเทียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยข้อบังคับในการปฏิบัติงานด้านคดีที่เกี่ยวกับการใช้หลักการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาข้อ 583 ที่กำหนดว่าในกรณีที่มีภรรยาทะเลาะวิวาทและมีการทำร้ายร่างกายกัน เมื่อมีการร้องทุกข์กล่าวโทษและคดีเข้าสู่การพิจารณาของพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนพยายามทำการประนีประนอมข้อพิพาทโดยจัดให้มีการเจรจาระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย เพื่อให้ข้อพิพาทนั้นระงับลง และไม่ต้องดำเนินกระบวนการตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว และหากได้พยายามจนถึงที่สุดแล้วไม่สามารถประนีประนอมข้อพิพาทได้จึงดำเนินการตามกฎหมายต่อไป และมีอำนาจหน้าที่ทำให้คดีอาญาลดลงได้ ตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 และเปรียบเทียบปรับตามมาตรา 38 เท่านั้น คดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวตามมาตรา 39 (2) คดีอาญาย่อมระงับในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น หากเกิดกรณีมีการไปร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในคดีที่ยอมความไม่ได้ เช่น คดีลักทรัพย์ที่เป็นความผิดเล็กน้อย หากต่อมาผู้กระทำความผิดเห็นว่าอาจจะพุดจาไกลเกลี่ยกันได้ ตามกฎหมายแล้วตำรวจไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่หากตำรวจดำเนินการไกลเกลี่ยตามความประสงค์ของผู้กระทำความผิด ก็จะเสี่ยงต่อความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 ทั้งที่ตำรวจนั้นกระทำไปด้วยเจตนาบริสุทธิ์ที่ต้องการจะให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องเป็นคดีความขึ้นสู่ศาล เพื่อลดค่าใช้จ่าย การเสียเวลา และเพื่อเป็นการยุติข้อพิพาทในชั้นตำรวจไม่ให้มีคดีอาญาขึ้นสู่ศาลมากจนเกินไป แต่ก็ไม่มีกฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครองแก่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตนั่นเอง

และจากปัญหาที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้นักวิชาการ และองค์กรต่าง ๆ มีความพยายามที่จะศึกษาและเสนอแนวคิดให้ประเทศไทย มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญา ทั้งคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาแผ่นดินที่เป็นความผิดเล็กน้อย คดีอาญาที่มีความผิดลหุโทษจนในที่สุดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก็ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติไกลเกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ.... ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้มีการไกลเกลี่ยคดีอาญาที่มีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท ยกเว้นการกระทำความผิดที่กำหนดในกฎกระทรวง และคดีความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ด้วยความยินยอมของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย และหากตกลงกันได้ ให้คดีก็เป็นอันยุติ และให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลง แต่ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ยังไม่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา ต่อมากระทรวงยุติธรรมต่อมา กระทรวงยุติธรรมได้นำร่างพระราชบัญญัติไกลเกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ... มารวมกันกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ... แล้ว

เปลี่ยนชื่อใหม่ เป็น “ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...” และมีการเสนอร่างกฎหมายฉบับนี้ ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาและคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้วไปแล้ว ขณะนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาบรรจุเป็นวาระเพื่อพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เหตุผลในการเสนอร่างกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ให้ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย (โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี) ได้รับโทษจำคุก หรือต้องถูกฟ้องจนศาลมีคำพิพากษา และเพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ดังนั้น ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา ผลดีและผลเสียของร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ และศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศ ไทย ของต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของประเทศไทยว่ามีปัญหาอย่างไรและควรแก้ไขอย่างไร พร้อมกับวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศกับของประเทศไทยว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมกับนานาประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวนของประเทศไทย ของต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวนของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวนของต่างประเทศกับของประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวนของต่างประเทศประเทศที่มีความเหมาะสม มาปรับใช้กับกฎหมายไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้

วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัย และกลุ่มเป้าหมายที่เลือกในการสัมภาษณ์หาข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ บุคลากรผู้ที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่อง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการสอบสวน ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ตำรวจ กลุ่มที่ 2 ผู้พิพากษา กลุ่มที่ 3 อัยการ กลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน กลุ่มที่ 5 ผู้ต้องหาและคู่กรณีคดีพิพาทที่ได้รับการไต่ถาม

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) คือ สัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยเรียงลำดับประเด็นคำถามตามแบบฟอร์มสัมภาษณ์เชิงลึก
2. บันทึกการสนทนาในกระดาษ เครื่องบันทึกภาพ และเครื่องบันทึกเสียงแหล่งทุติยภูมิ ได้มาจากการศึกษาเอกสารจากตัวบท กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย คุชชินีพนธ์ บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา สรุปและข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง มาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวน เนื่องจากมีปัญหาคำนวณคดีอาญาเข้าสู่ศาลยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปรากฏการณ์นักโทษล้นคุก รัฐจึงได้มีความพยายามที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีเพื่อให้มีจำนวนคดีเข้าสู่ศาลน้อยลง แต่ปรากฏว่าในชั้นตำรวจไม่มีกฎหมายรองรับให้ตำรวจนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือการประนีประนอมมาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย ทั้งที่ตำรวจเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมและเป็นชั้นที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์พบว่า มีแนวคิดทฤษฎีของต่างประเทศและของประเทศไทยที่นำมาปรับใช้กับงานวิจัยนี้ คือ แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง แนวคิดการบริหารความขัดแย้ง แนวคิดวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรและบุคลากรในกระบวนการทางอาญา นอกจากนั้นยังได้ศึกษาคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับกรณีคดีอาญาระงับในชั้นตำรวจตามมาตรา 37 คดีมีโทษปรับ กรณีถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน ในคดีความผิดส่วนตัวตามมาตรา 39 (2) และกรณีตำรวจถูกกล่าวหาว่าละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ อีกทั้งยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี

จากการศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงพบว่า มีปัญหาที่สำคัญ คือ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพราะไม่มีกฎหมายรองรับให้ตำรวจสามารถไล่เกลี้ยคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยได้ ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่กล้านำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การไล่เกลี้ยข้อพิพาทมาใช้กับคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย เพราะกลัวจะมีความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามกฎหมายอาญามาตรา 157 และไม่มีกฎหมายรองรับให้ตำรวจสายตรวจมีอำนาจไล่เกลี้ยทั้งคดียอมความได้ และคดีอาญาแผ่นดิน เพราะกฎหมายให้อำนาจเฉพาะเจ้าพนักงานสอบสวนเท่านั้นที่มีอำนาจสอบสวนคดีได้

จากการศึกษาปัญหาข้อกฎหมายพบว่า ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติลักษณะที่ 18 ว่าด้วยกรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ข้อ 538 ให้อาจพนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสียเฉพาะในเรื่องของการทะเลาะวิวาทระหว่างสามีภรรยาเท่านั้น ดังนั้นหากเป็นบุคคลอื่นทะเลาะกันก็พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจชี้แจงตักเตือนให้ยุติกันได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็บัญญัติให้คดียุติหรือเลิกกันได้ในชั้นสอบสวนเฉพาะคดีที่มีโทษปรับตามมาตรา 37 และคดีที่มีความผิดต่อส่วนตัวตามมาตรา 39 (2) เท่านั้น ดังนั้นหากเป็นคดีอาญาแผ่นดินถึงแม้จะมีความผิดเล็กน้อยก็ไม่สามารถทำให้คดียุติในชั้นสอบสวนตามกฎหมายมาตรา 39 (2) ได้ ส่วนร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ก็มีปัญหาที่มาตรา 11 (3) ที่กำหนดให้คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้สามารถไล่เกลี้ยในชั้นสอบสวนได้โดยมีปัญหาคือ พนักงานสอบสวนอาจปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบในเรื่องของการตั้งข้อหาแก่จำเลยให้สามารถมาอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ไล่เกลี้ยได้ เช่น คดีเรื่องประมาท เป็นต้น

5. สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษาปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของไทยกับของต่างประเทศ และเสนอแนะแนวทางของต่างประเทศที่เหมาะสมมาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศ

จากสมมติฐานที่ว่าในระบบกฎหมายของประเทศไทย ไม่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ตำรวจนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาทในชั้นสอบสวน หากประเทศไทยมีการแก้ไขกฎหมาย หรือมีการตรากฎหมายเพื่อให้อำนาจตำรวจเป็นศูนย์กลางในการไล่เกลี้ยข้อพิพาททั้งคดีที่ยอมความได้ คดีที่มีความผิดโทษปรับ คดีประมาท และคดีที่มีอัตราโทษไม่

เกิน 5 ปี จะทำให้การแก้ปัญหาอาชญากรรมในสังคมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น และจากผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากฎหมายไม่ให้อำนาจตำรวจสามารถทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย โดยเฉพาะคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความกันไม่ได้ ดังนั้น เมื่อตำรวจพยายามที่จะพูดให้ผู้เสียหายและคู่กรณีไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมกันก็จะเกิดความคลางแคลงใจว่า ตำรวจต้องการจะเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ จึงไม่เชื่อถือและอาจมีการฟ้องร้องตำรวจว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้ และในบางคดีหากยอมพูดจากตกลงกันด้วยดีเพราะมีโทษเพียงเล็กน้อย และผู้เสียหายก็ไม่ได้เสียหายมากมายแต่อย่างใด ก็สามารถจบเรื่องที่ขึ้นตำรวจได้ และไม่ต้องเสียเวลาไปขึ้นศาลซึ่งมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก แต่เพราะกฎหมายไม่ให้อำนาจตำรวจสามารถทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย โดยเฉพาะคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความกันไม่ได้ ตำรวจก็ไม่สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ จึงต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมสายหลัก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีความขัดแย้งขึ้นสู่ศาลมากเกินความจำเป็น ดังนั้น หากมีการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้อำนาจตำรวจทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ ทั้งคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ความผิดสุ่มเสี่ยง และคดีอาญาแผ่นดินที่มีความผิดจำคุกไม่เกิน 5 ปี ประชาชนก็จะมีความเชื่อมั่นว่าตำรวจได้กระทำการไกล่เกลี่ยโดยชอบด้วยกฎหมาย ลดคดีที่มีต่อตำรวจว่าต้องการจะหาประโยชน์จากผู้ต้องหา จึงยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแต่โดยดี และทำให้อัตราการขึ้นสู่ศาลมีจำนวนที่ลดลงได้

ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่กล้านำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้กับคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย อาจเป็นเพราะกลัวที่จะมีความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามกฎหมายอาญามาตรา 157 โดยปกติเมื่อมีประชาชนมาแจ้งความในคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย ตำรวจจะสอบถามปัญหาและรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหา ต่อมาก็สอบถามความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีความเสียหายอย่างไรบ้าง จากนั้นก็สอบถามความผู้เสียหายว่าที่มาแจ้งความนั้นต้องการให้ตำรวจช่วยเหลืออย่างไร เมื่อได้ความแล้วจึงเรียกทั้ง 2 ฝ่ายมาตกลงเจรจาเพื่อให้ได้ข้อยุติ และนำข้อยุติที่ได้มาบังคับใช้ทั้ง 2 ฝ่าย แต่การกระทำเหล่านั้นนี้ ไม่มีกฎหมายรองรับให้ทำได้จึงเหมือนกับเป็นการที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง แม้บางกรณีเป็นความประสงค์ของทั้งผู้เสียหายและคู่กรณีที่ต้องการจะไกล่เกลี่ยกันแต่หากเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความกันไม่ได้ ก็ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้เลย ซึ่งหากตำรวจทำการไกล่เกลี่ยให้ก็จะมีความผิดฐานเจ้าพนักงานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 แม้ตำรวจจะเข้าไปด้วยเจตนาบริสุทธิ์ที่ต้องการจะช่วยลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล และเพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชนไม่ให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย แต่ก็ไม่สามารถทำได้อย่างถูกต้องและสบายใจ จึงเห็นได้ว่าหลักสุจริตและหลักนิติศาสตร์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการยุติข้อพิพาทตามเหตุผล ความจำเป็น และความต้องการของคู่กรณีได้ (คณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา.2555:1) และจากการที่ไม่มีกฎหมายรองรับให้ตำรวจทำการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยได้ ตำรวจบางท่านที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยการ

ยึดหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด ก็จะไม่ยอมทำการไต่ถามคดีอาญาที่มีความผิดหรือความเสียหายเพียงเล็กน้อยให้กับคู่กรณีเลย คือเมื่อมีประชาชนมาแจ้งความก็ในคดีความผิดส่วนตัวที่ยอมความกันได้ ก็ให้ประชาชนร้องทุกข์ หรือคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความกันไม่ได้ และประชาชนไม่ต้องร้องทุกข์ก็ทำการสอบสวนตามขั้นตอน สรุปสำนวนส่งให้อัยการพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งการปฏิบัติงานเช่นนี้มีข้อดีคือ ผู้เสียหายวางใจได้ว่าได้รับความเป็นธรรมอย่างแน่นอนเพราะผ่านการพิจารณาจากศาลแล้ว แต่มีข้อเสียคือ คดีที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการสอบสวนในแต่ละวันนั้นจะมีเป็นจำนวนมาก และพนักงานสอบสวนจะทำงานไม่ทัน เช่น ในเขตพื้นที่ชุมชนเล็กๆ ที่มีประชากรอยู่จำนวนไม่มากวันหนึ่ง ๆ มีผู้มาแจ้งความคดีอาญาถึง 13 เรื่อง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก) แต่จำนวนพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจมีจำนวนน้อย และหากเป็นพื้นที่ใหญ่ ๆ เช่นในสังคมเมืองที่มีประชากรอยู่กันเป็นหมื่นเป็นแสนคนคดีความก็จะมากขึ้นตามลำดับ ทั้งคดี ฉก ชิง วังราว คดีลักเล็กขโมยน้อย เพื่อนบ้านทะเลาะกัน รถเฉี่ยวชนกัน บุกรุกเคหสถาน และคดีอื่น ๆ อีกจำนวนมาก จึงด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดปัญหา ปริมาณสำนวนการสอบสวนในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนมีมากจนเกิดไป ซึ่งประชาชนก็จะไม่เข้าใจและมองว่าตำรวจปฏิบัติงานล่าช้านั่นเอง

ในส่วนของการตรวจสอบคดีอาญา คือ ตำรวจสายตรวจนั้นไม่มีอำนาจในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้เลยไม่ว่าในกรณีใด เพราะผู้ที่จะมีอำนาจสอบสวนได้ต้องเป็นพนักงานสอบสวนเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงของการปฏิบัติงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ตำรวจสายตรวจนี้ถือเป็นผู้ที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด เป็นกลุ่มแรกที่ประชาชนจะเข้ามาหาและขอความช่วยเหลือ เพราะตำรวจสายตรวจแบ่งออกเป็นหลายหน่วยงานทั้ง สายตรวจชุมชน สายตรวจหมู่บ้าน สายตรวจเดินเท้า สายตรวจรถยนต์ และสายตรวจรถจักรยานยนต์ มีป้อมยามประจำจุดเกือบทุกหมู่บ้าน ดังนั้น เมื่อประชาชนในชุมชนเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นก็จะมาหาตำรวจสายตรวจนี้ก่อนเป็นด่านแรก ซึ่งถึงแม้ตำรวจสายตรวจจะไปถึงที่เกิดเหตุเป็นกลุ่มแรกแต่ก็ทำการสอบสวนไม่ได้ เพราะจะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนมายังที่เกิดเหตุเพื่อทำการสอบสวนโดยเร็ว แต่ในการปฏิบัติงานจริงอีกเช่นกัน หากตำรวจสายตรวจเห็นว่าเป็นคดีที่มีความผิดเพียงเล็กน้อย ก็จะพยายามพูดจาไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลงกันด้วยดี จะได้ไม่ต้องไปถึงโรงพักเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการสอบสวนที่มีความยุ่งยาก แต่ด้วยตำรวจสายตรวจไม่มีอำนาจเช่นนั้น เมื่อปฏิบัติไปแล้วก็เสี่ยงที่จะโดนร้องเรียนว่าเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ มีโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 เช่นกัน ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ หรือมีการตรากฎหมายใหม่เพื่อให้อำนาจตำรวจทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ ทั้งคดีที่เป็นความผิดส่วนตัว ความผิดลหุโทษ และคดีอาญาแผ่นดินที่มีความผิดจำคุกไม่เกิน 5 ปี ก็จะทำให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่อย่างสบายใจเพราะมั่นใจได้ว่าปฏิบัติถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อตำรวจกล้าที่จะปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยอย่างเต็มที่ จำนวนคดีที่ยุติในชั้นสอบสวนก็จะมากขึ้น อนาคตที่ว่าตำรวจทำงานล่าช้าก็จะน้อยลงเพราะคดีของผู้เสียหายไม่ต้องยืดเยื้อไปจนถึงชั้นศาลนั่นเอง

ปัญหาข้อกฎหมาย ปัจจุบันมีกฎหมายที่ให้อำนาจตำรวจสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาได้ คือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติลักษณะที่ 18 ว่าด้วยกรณี

บางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 กำหนดไว้ในบทที่ 13 ว่าด้วยเรื่องสามภริยาวิวาทกัน ข้อ 583 ซึ่งถ้าไม่มีการใช้อาวุธ ไม่บาดเจ็บสาหัส และไม่ได้ทะเลาะกันบนถนนหลวง ตำรวจก็มีอำนาจชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสียได้ เหตุผลที่กำหนดไว้เช่นนี้ เพราะว่าการรักษาสถาบันครอบครัวไม่ให้ความแตกแยกกัน จึงให้อำนาจตำรวจชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันได้ แต่ที่ไม่กำหนดให้ความผิดอาญาประเภทอื่นทำได้เหมือนกับกรณีการทะเลาะวิวาทระหว่างสามภริยานั้น ก็อาจเป็นเพราะว่าระเบียบสำนักงานตำรวจเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติงานของตำรวจ ไม่ใช่กฎหมายเหมือนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงให้แนวทางปฏิบัติได้ในบางเรื่องเท่านั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจตำรวจยุติคดีได้ในคดีที่มีโทษปรับตาม มาตรา 37 ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษไม่สูง เช่น จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท อาทิจ ความผิดตามกฎหมายจราจร หรือความผิดตามกฎหมายความสะอาด ที่ตำรวจมีอำนาจ “เปรียบเทียบปรับ” หรือการตีราคาค่าปรับตามความร้ายแรงของพฤติการณ์ แล้วให้คดีจบไปได้เลย โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้อัยการและศาล แต่ถ้าเป็นคดีที่มีโทษสูงกว่านี้ต้องส่งให้ศาลเป็นผู้พิจารณาทั้งหมด ตามมาตรา 39 (2) สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอน คำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในคดีเหล่านี้เมื่อประชาชนมาแจ้ง ความ ตำรวจยังสามารถที่จะพุดจ่าให้ผู้เสียหายและคู่กรณีตกลงยินยอมและทำให้คดียุติกันได้ แต่ที่มี ปัญหามากที่สุดคือ คดีอาญาแผ่นดินอันยอมความกันไม่ได้ และตำรวจก็มีอำนาจอย่างเด็ดขาดที่จะไปทำการไกล่เกลี่ย แต่ในทางปฏิบัติในคดีที่มีโทษจำคุกไม่ถึง 5 ปี ตำรวจมักจะพยายามทำให้ คู่กรณีตกลงกันเพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นคดีความขึ้นสู่ศาล ซึ่งเป็นเรื่องที่ผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 157 ตำรวจผู้ปฏิบัติอาจถูกลงโทษได้ ดังนั้น หากมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (2) ให้สิทธิ นาคดีอาญามาฟ้องระงับในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีด้วย ก็จะทำให้คดีอาญาสามารถยุติในชั้นสอบสวนได้มากขึ้นและมีคดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง

และด้วยเหตุที่กฎหมายไม่รองรับให้ตำรวจทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน จึงทำให้มี ปัญหาต่าง ๆ นั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงยุติธรรมจึงได้มีความพยายามที่จะเสนอ ร่างกฎหมายเพื่อให้อำนาจตำรวจสามารถทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ คือ ร่างพระราชบัญญัติ มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ขึ้นมา แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีนักวิชาการ และผู้พิพากษา คัดค้านพระราชบัญญัติฉบับนี้อยู่ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน คือ ปัญหา การกำหนดให้คดีความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ตามบัญชีท้าย พระราชบัญญัตินี้สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามมาตรา 11 (3) โดยมีความกังวลว่าตำรวจจะอาศัยอำนาจ นี้ในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ด้วยการตกลงกับผู้ต้องหาที่มีอำนาจทางการเงินสูงในการตั้งข้อหา ให้เป็นข้อหาที่อยู่ในหลักเกณฑ์ไกล่เกลี่ยได้ เช่น คดีข่มขืนบุคคลอื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตราย สาหัส หากความจริงเป็นเรื่องเจตนาเล็งเห็นผล ตำรวจอาจตกลงกับผู้ต้องหาให้เป็นการชดเชยโดย ประมาททำให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสเพื่อนำคดีมาสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้

ในประเด็นที่กล่าวว่าตำรวจจะปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยโดยไม่เป็นธรรมนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ใน พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องได้รับการแต่งตั้งจากคู่กรณี ผ่านการอบรมหลักสูตร

การใกล้เคียง มีกระบวนการในการตรวจสอบคุณสมบัติ การถอนชื่อ การตั้งรังเกียจ รวมถึงมีกระบวนการในการตรวจสอบถ่วงดุลในหลายขั้นตอน จึงถือว่ามีความเป็นกลางในระดับหนึ่ง ทำให้กระบวนการใกล้เคียงเกิดความเป็นธรรมกับคู่กรณีได้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม.2559:ออนไลน์) แต่ควรจะมีการเพิ่มแนวทางหรือลักษณะการกระทำผิดที่จะให้ใกล้เคียงเป็นมาตรฐานที่ชัดเจนขึ้น มากกว่าการที่กำหนดไว้แค่เพียงให้ “ความผิดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ” สามารถใกล้เคียงในชั้นสอบสวนได้ เพื่อความชัดเจนและมากขึ้น

การศึกษาวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง เรื่อง ปัญหาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นตอนก่อนฟ้องคดี ในประเด็นที่ควรมีการร่างกฎหมาย ให้นำคดีอาญาแผ่นดินที่ยอมความไม่ได้ ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี มาทำการใกล้เคียงในชั้นสอบสวนของตำรวจได้

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องมาตรการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดขั้นตอนการร้องทุกข์เข้าสู่กระบวนการสอบสวน ซึ่งพบปัญหาที่สำคัญหลายประการดังได้กล่าวมาแล้วจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 39 (2) จากเดิมที่บัญญัติว่า มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับ

(1) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ให้เพิ่มคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่มีโทษจำคุกไว้ใน (2) ด้วย ดังนี้

(2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว หรือคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย

2. ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ควรจะมีการเพิ่มแนวทางหรือลักษณะการกระทำผิดที่จะให้ใกล้เคียงเป็นมาตรฐานที่ชัดเจนขึ้น และสำนักงานยุติธรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงมาตรการต่าง ๆ ของร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...ให้มากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้ทราบถึงสิทธิที่ตนพึงมีหากต้องเกี่ยวข้องกับคดีความทางอาญาและหากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านแล้ว ควรมีการแยกพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ออกจากพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่สอบสวนตามปกติ เพื่อจะได้เป็นการลดภาระงานของพนักงานสอบสวนตามปกติ และจะได้เลือกพนักงานสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญด้านใกล้เคียงโดยตรงมาทำหน้าที่ใกล้เคียงได้

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภา. (2555). (ออนไลน์). รายงานการ พิจารณา
ศึกษา เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาชั้นสอบสวน. แหล่งที่มา
:library.senate.go.th/document/Ext6195/6195637_0002.PDF.
- ดล บุญนาค. (2559). (ออนไลน์). วิพากษ์ร่างพรบ.มาตรการแทนการฟ้อง. แหล่งที่มา :
weeklynewsonline.net
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2556). (ออนไลน์). คู่มือการบริหารงานป้องกันและ ป ร า บ ป ร า ม
อาชญากรรม 2556. แหล่งที่มา : <http://www.thaicrimes.org>.
- สุทธิพล ทวีชัยการ.(2547). รายงานการศึกษาดูงานระบบ Court ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกาของ
คณะผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง”. กรุงเทพมหานคร : วารศาลกฎหมาย
ศาลแพ่ง ฉบับปฐมฤกษ์ กันยายน 2547.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2559). (ออนไลน์). ถามตอบร่างพระราชบัญญัติ มาตรการ
แทนการฟ้องคดีอาญา. แหล่งที่มา : [http://news.num.edu.mn/wp-
content/uploads/2015/04/bigstock-Judge-s-hold-hammer-on- wooden-
46275952.jpg](http://news.num.edu.mn/wp-content/uploads/2015/04/bigstock-Judge-s-hold-hammer-on-wooden-46275952.jpg)

**การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน
ของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**
**STUDENT'S OPINIONS TO INSTRUCTIONAL PROCESS OF POLITICAL SCIENCE
OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY YASOTHON BUDDHIST COLLAGE**

วรเชษฐ์ โทอิน* ณัฐพล จินดารัมย์** ชัชพงศ์ เทียมทันวนิช***

worachet Tho-un Natthapol Jindarum Chatpong Thiamthanwanich

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปี 2554) และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปรับปรุงหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง (หลักสูตรปรับปรุง ปี 2559)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ที่ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 494 คน (ข้อมูลฝ่ายทะเบียนและวัดผล ปีการศึกษา 2558) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 220 คน ตามวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของ ทาโร ยามเน่ (Taro Yamane) จากแบบสอบถามที่เป็นลักษณะปลายปิด จำนวน 2 ตอน และ แบบสอบถามที่เป็นลักษณะปลายเปิด จำนวน 1 ตอน รวมทั้งหมด 3 ตอน

จากผลการวิจัยการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

* วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

** วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

*** วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร พบว่า อยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจาก มาก ไปหา น้อย ดังนี้ คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านเนื้อหารายวิชา และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับ มาก 2) ด้านเนื้อหาวิชาอยู่ในระดับ มาก และ 3) ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับ มาก

ส่วนข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนและการปรับปรุงหลักสูตรของสาขาวิชา รัฐศาสตร์การปกครอง จากการประมวลข้อเสนอแนะโดยภาพรวม พบว่า วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาส่วนมากได้ดี การจัดการเรียนการสอนควรมีความกระชับในด้านเนื้อหา ควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษ ควรมีการเอาใจใส่ต่อการออกเกรดทุกรายวิชาแต่ละภาคการศึกษาของนักศึกษาให้รวดเร็วขึ้น สามารถเข้าถึงได้ในระบบออนไลน์ (Checking Online Systems)

คำสำคัญ : การศึกษาความคิดเห็น, นักศึกษา, กระบวนการจัดการเรียนการสอนของ, สาขาวิชา รัฐศาสตร์การปกครอง, วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร.

ABSTRACT

The Objective of research "Student's opinions to instructional process of political science of mahamakut buddhist university yasothon buddhist collage consisted of 3 main objectives : the first was study students' opinion consequences to the instructional process of political science of yasothon buddhist collage the second one was study students' suggestions about the instructional process of political science of yasothon buddhist collage and the Third was study information In the course of political science for Improve and develop.

According to the study, 220 of students of political science as a sampling group, however, they were randomized by the Taro Yamane formula to answer the questionnaire with two part close-ended questions and one part open-ended questions.

The result of the student's opinions to instructional process of political science of mahamakut buddhist university yasothon buddhist collage showed that the overall scale or 3 consequences were instruction, subject contents, and assessment and evaluation. While consideration on every questions of each issue

instruction respectively, subject contents, and assessment and evaluation were all a high level respectively.

The Student's opinions to instructional process of political science of mahamakut buddhist university yasothon buddhist collage showed that the program should provide suitable activities, define contents coherent to the instruction, offer the students to participate in the activities and play attention to grading for the students in time by internet checking online systems.

Keywords : Opinions, Students, Instructional Process, Political Science, Yasothon Buddhist Collage.

1. บทนำ

สืบเนื่องจากหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรการปกครอง (มคอ.2 หลักสูตรปรับปรุง : 2554) คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้รับทราบการจัดการเรียนการสอนและให้ความเห็นชอบหลักสูตรนี้แล้ว เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2555 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตร การเรียนการสอนและจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 145 หน่วยกิต (1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต 2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า 109 หน่วยกิต และ 3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต) โดยเปิดการเรียนการสอน จำนวน 7 วิทยาเขต 2 วิทยาลัย ซึ่งจากผลการดำเนินการที่ผ่านมา นั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เปิดทำการเรียนการสอนตามกระบวนการและมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนดไว้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 – 2558 ปรากฏว่า มีนักศึกษาทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ (เสาร์-อาทิตย์) ที่สมัครเข้ามาเรียนในวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทุกๆ ปี แต่มีจำนวนนักศึกษาที่ลดลงทุกๆ ปี หลังจากที่ได้เข้ามาศึกษาแล้ว เช่น กรณีนักศึกษาบางกลุ่มศึกษาในหลักสูตรฯ ระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา แล้วออกไปโดยไม่รักษาสถานภาพ กรณีนักศึกษาบางกลุ่มศึกษาในหลักสูตร ระยะเวลา 1 ปีการศึกษาแล้วยุติการศึกษา โดยภาพรวมประมาณ 25 % (ข้อมูลงานทะเบียนและวัดผล ปีการศึกษา 2558) จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ ไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ของวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการลดจำนวนลงของนักศึกษาและการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาโดยการใช้ฐานข้อมูลทางสถิติความเคลื่อนไหวด้านการลดจำนวนลงและการสำเร็จการศึกษาย้อนหลังไม่ต่ำกว่า 5 ปี ย้อนหลังของวิทยาลัยศาสน

ศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในประเด็นนี้ได้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยฯ (Strategic Objectives / Targets) เป้าหมายเชิงปริมาณของมหาวิทยาลัยฯ (Quantity) ข้อที่ 1) นักศึกษาระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 15 / ปี ข้อที่ (1) มีการพัฒนาการเรียนการสอน โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในปรัชญา (2) มีการจัดหลักสูตรที่เน้นทางด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท และเน้นภาษาบาลีเชิงลึกเพื่อการศึกษาวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนา (3) มีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการสร้างประสบการณ์จริง (4) มีการเน้นพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทางการใช้ภาษาอังกฤษและสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของชาติ (5) การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงรูปแบบปกติ (ระบบเข้าห้องเรียน) การศึกษาทางไกลและรูปแบบอื่นที่เปิดโอกาสทางการศึกษาแก่มวลชน ให้สามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) ตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต้องการ และให้ความสำคัญต่อการยกระดับการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ว่ามุ่งพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อรองรับต่อประชาคมอาเซียน (แผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย : 2558)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บรรยายและอาจารย์ประจำหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงมีความสนใจที่จะมุ่งค้นหาคำตอบใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปี 2554) และที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง (มคอ.2 หลักสูตรปรับปรุง : 2554) 3) ศึกษาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร และ 4) นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครองให้สอดคล้องกับบริบทของวิทยาลัย และเชื่อมโยงกับความต้องการของนักศึกษาในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตร (หลักสูตรปี 2554) และที่มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

3) เพื่อนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและความต้องการทางการศึกษาของนักศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุง แก้ไข การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาและเชื่อมสัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียน

4) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง ตามกรอบระยะเวลาตามที่ สกอ. กำหนด (หลักสูตรปรับปรุง ปี 2559)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ด้านพื้นที่หน่วยงานหรือพื้นที่

การศึกษาวิจัยในเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย” จะครอบคลุมเฉพาะนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง จากช่วงชั้นปีที่ 1- ปีที่ 4 (ภาคปกติและภาคพิเศษ) ของวิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เท่านั้น ตำบลทุ่งแต้ อำเภอเมือง จังหวัดโยธธร เท่านั้น

2.2 ด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธร” จะมีขอบเขตครอบคลุมถึงโครงสร้างหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง (มคอ.2 หลักสูตรปรับปรุง : 2554) ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ให้การรับรองและอนุญาตให้เปิดทำการเรียนการสอน การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ พร้อมทั้งศึกษาความคิดเห็น ความต้องการ และข้อเสนอแนะของนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครองวิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปี 2554) และที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน มคอ.3 และผลสัมฤทธิ์รายวิชาตามที่ปรากฏใน มคอ.5 และ มคอ.7 ของแต่ละรายวิชา เช่น 1) ทักษะทางความรู้ 2) ทักษะทางปัญญา 3) ทักษะคุณธรรมจริยธรรม 4) ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น และศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงต่อความคิดเห็นหรือความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนตามโครงสร้างของหลักสูตรฯ ดังกล่าว

3.3 ด้านตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยง และสัมพันธ์กับนักศึกษา คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง (ภาคปกติและภาคพิเศษ) แบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่

- 1) เพศ อายุ อาชีพ และระดับชั้นปี
- 2) ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)
- 3) ปัจจัยด้านเนื้อหาวิชา (ตามโครงสร้างของ มคอ.2 ของหลักสูตรปี 2554)
- 4) ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล (ตามรายวิชาที่เปิดทำการเรียนการสอนในแต่ละภาคการศึกษา มคอ.3 มคอ.5 และ มคอ.7)

ตัวแปรตาม

ได้แก่ ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.4 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 (ภาคปกติและภาคพิเศษ) ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 และภาคการศึกษาที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2558 จำนวน 494 คน (ข้อมูลฝ่ายทะเบียนและวัดผล ปีการศึกษา 2558) และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 220 คน ตามสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)

3.5 ด้านระยะเวลา

กรอบระยะเวลาการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ครอบคลุมเวลา 6 เดือน (1 ตุลาคม 2558 – 31 มีนาคม 2559) ของปีการศึกษา 2558 เท่านั้น

4. ผลการวิจัย

4.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไป (ปัจจัยส่วนบุคคล) ของผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มตัวอย่าง) พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 220 คน เป็นเพศชาย จำนวน 80 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 140 คน จำแนกเป็น อายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 - 30 ปี จำนวน 130 คน อายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 50 คน อายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 30 คน และอายุระหว่าง 51 - 60 ปี จำนวน 11 คน จำแนกตามชั้นปี นักศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 จำนวน 60 คน อยู่ชั้นปีที่ 2 จำนวน 50 คน อยู่ชั้นปีที่ 3 จำนวน 70 คน และอยู่ในชั้นปีที่ 4 จำนวน 40 คน

4.2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาวิชา และด้านการวัดและประเมินผล ดังนี้

1) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ชี้แจงแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.97$) 2) แนะนำแนวทางการเรียนให้นักศึกษาทราบ ($\bar{X} = 3.91$) 3) มีเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานและสนใจการเรียน ($\bar{X} = 3.85$) 4) มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความจริงใจ เอาใจใส่ต่อการสอน ($\bar{X} = 3.83$) และ 5) เปิดโอกาสให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาด้วยกัน ($\bar{X} = 3.76$)

2) ด้านเนื้อหาวิชา พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในด้านเนื้อหาวิชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.93$) และจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน ($\bar{X} = 4.21$) 2) เนื้อหามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.01$) 3) เนื้อหาที่อาจารย์สอนตรงกับหลักสูตรที่กำหนดไว้ ($\bar{X} = 3.87$) 4) เนื้อหาที่สอนถูกต้อง ทันสมัย ($\bar{X} = 3.93$) และ 5) เนื้อหา มีประโยชน์และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 3.74$)

3) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการวัดและประเมินผล คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในด้านเนื้อหาวิชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.93$) และจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) จัดให้มีการทดสอบก่อนและหลังเรียน มอบหมายงานให้นักศึกษาทำเพื่อเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียนได้เหมาะสม ($\bar{X} = 4.07$) 2) แจ้งเกณฑ์การสอบผ่านและเครื่องมือประเมินผลการเรียนให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า ($\bar{X} = 4.02$) 3) วัดและประเมินผลได้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่ศึกษา ($\bar{X} = 4.00$) 4) การตัดสินผลการสอบของอาจารย์มีความยุติธรรม ($\bar{X} = 3.85$) และ 5) ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน ($\bar{X} = 3.72$)

4.3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของนักศึกษาที่มีต่อโครงสร้างรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปี 2554) และที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1) **ด้านการจัดการเรียนการสอน** เนื้อหาในรายวิชาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนมีจำนวนมาก, กิจกรรมในรายวิชามีมากเกินไป จนทำให้บางที่คั่นคว่ำและส่งงานไม่ทันเวลา, และบางรายวิชามีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กันและมีการรายงานที่บางที่ซ้ำซ้อนกัน

2) **ด้านเนื้อหาวิชา** เนื้อหาบางรายวิชาไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เช่น ภาษาบาลี-สันสกฤต, เนื้อหาสาระบางรายวิชามีความยากต่อการเรียน เช่น วิชาพระไตรปิฎกศึกษา 3, และนักศึกษาต้องการให้เพิ่มบางรายวิชาที่นำไปใช้จริงในการทำงาน เช่น ภาษาอังกฤษคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3) **ด้านการวัดและประเมินผล** นักศึกษามีการประเมินการสอนของอาจารย์ผู้บรรยายอย่างเดียว, อาจารย์มีการประเมินบางด้าน เช่น คุณธรรมและจริยธรรมที่แตกต่างกัน, และการออกเกรดของอาจารย์ผู้บรรยายมีความล่าช้ามาก

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย “การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย” มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

8.1 สมมติฐานการวิจัย ความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อยู่ในระดับ ปานกลาง

8.2 จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อยู่ในระดับ มาก และไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากการศึกษาผลการวิจัยความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ 1) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มีจุดประสงค์และเป้าหมายของการเรียนการสอนที่ชัดเจนตามโครงสร้างของหลักสูตร 2) โครงสร้างของหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง เนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น รายวิชาเฉพาะ รายวิชากฎหมาย เป็นต้น 3) อาจารย์ประจำหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มีการชี้แจงแนวการสอนให้

นักศึกษาทราบอย่างชัดเจนและมีความต่อเนื่อง 4) อาจารย์ประจำหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มีการแนะนำแนวทางให้นักศึกษาทราบ มีการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาทุกชั้น/ปี 5) อาจารย์ผู้บรรยายรายวิชานั้นๆ ได้มีการทดสอบก่อนและหลังเรียน มอบหมายงานให้นักศึกษาทำเพื่อเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียนได้เหมาะสม 6) อาจารย์ประจำหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มีการแจ้งเกณฑ์การสอบผ่าน และเครื่องมือประเมินผลการเรียนให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า

ดังนั้น ความคิดเห็นที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปี 2554) และที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครองวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย โดยภาพรวมจึงอยู่ในระดับ มาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการวิจัยในทุกด้าน ทุกปัจจัย และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาวิชา และด้านการวัดและประเมินผล มีอยู่ในระดับ มาก และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **สมคิด สวนศรี** (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่มีต่อการเรียนการสอนกลุ่มวิชาพลศึกษา มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่มีทัศนคติต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพลศึกษาเท่านั้น ประชากร กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนกลุ่มวิชาพลศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 360 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นนักศึกษาชาย จำนวน 138 คน เป็นนักศึกษาหญิง จำนวน 229 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาพลศึกษา ด้านอาจารย์ผู้สอนกลุ่มพลศึกษา ด้านสนาม ด้านอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านหลักสูตร และเนื้อหาวิชา อยู่ในระดับ เห็นด้วย ทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.23, 4.23, 4.19, และ 3.77 ตามลำดับ ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาพลศึกษา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **พัชรภรณ์ ร่องรักษาสัตว์** (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน และการนำหลักสูตรไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ ความคิดเห็นหลังจากเรียนจบหลักสูตร (5 ปี) ของสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รวม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การทำงาน 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาคั้งนี้ คือ นักศึกษาที่จบการศึกษาจาก สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใน พ.ศ. 2551 (หลักสูตร 5 ปี) รุ่นที่ 1 จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามออนไลน์ที่จัดทำขึ้น และทำการประมวลข้อมูล วิเคราะห์ โดยเชิงปริมาณหาค่าความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยรวมทุกด้านมีความเหมาะสมที่อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การทำงาน และด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ ปานกลาง สำหรับรายอื่น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำแนกตามเพศ นักศึกษาที่ได้รับทุนกับไม่ได้ รับทุน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสบการณ์ในการทำงาน อาชีพ เงินเดือน และนักศึกษาที่ทำงานเกี่ยวกับสาขาที่จบการศึกษาและไม่เกี่ยวข้อง โดยรวม มีความแตกต่างกัน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.74 มีการกระจายตัวไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้รับแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในด้านต่างๆ จากที่นักศึกษาให้ข้อเสนอแนะเป็นประโยชน์แก่ทางสาขาวิชา ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและถูกต้อง ตรงตามความต้องการของนักศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **ธารณี พวงสุนทร (2554: บทคัดย่อ)** ได้ศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป สำหรับนักเรียนชั้นปีที่ 1 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาพาณิชการ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิงห์บุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านและด้านการวัดและประเมินผล และ (2) ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักเรียนชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2553 มีจำนวน 6 ห้องเรียน รวม 180 คน ศึกษาโดยการใช้แบบสอบถาม และ (2) ครูสอนวิชาธุรกิจทั่วไป จำนวน 2 คน ศึกษาโดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มนักเรียน จำนวน 6 ห้อง ห้องละ 4 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ศึกษาโดยการใช้สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป สำหรับแบบสอบถามใช้มาตราส่วนส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความตรงเฉพาะหน้าโดยผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความเที่ยงโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ทั้งฉบับ คำนวณได้เท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป คะแนนเฉลี่ยทั้ง 5 ด้าน อยู่ใน

ระดับ มาก จากการศึกษาพบปัญหาความไม่เหมาะสมของจำนวน คาบเรียน กับ เนื้อหาวิชาในหลักสูตรและผู้เรียนยังมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอต่อการทำงานชั้นบูรณาการวิชาชีพ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรพิจารณาในประเด็นการจัดกิจกรรมในรายวิชาที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยและเชื่อมสัมพันธ์กับความต้องการของผู้ศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งจะได้สอดคล้องกับกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร (มคอ.2) ให้กระชับและชัดเจนมากขึ้นในเนื้อหาสาระรายวิชาหมวดพระพุทธศาสนา จำนวน 30 หน่วยกิต ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรปรับปรุงบางรายวิชาที่มีความยากและเพิ่มรายวิชาที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น รายวิชาภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

4) อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้บรรยายพิเศษ วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการปรับปรุงและเอาใจใส่ต่อการออกเกรตทุกรายวิชาภายในกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม เพราะจากการสำรวจความคิดเห็นและผลการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่า มีการส่งผลการเรียนและการประกาศเกรตที่ล่าช้ามากและไม่เชื่อมโยงกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การประกาศเกรต online เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่นๆ ที่เป็นพลวัตรและเชื่อมสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้มากขึ้น

2) วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา หรือกับองค์กรทางการศึกษาที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทุกวิทยาเขต และทุกวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. (2522). สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2556). **ความคิดเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพัฒนา.
- พรเพ็ญ เพชรสุศิริ. 2551. **การวัดทัศนคติ**, กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2525. **มูลนิธิ. พระไตรปิฎก**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545** กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- พระเทพโสภณ. (2548). **พุทธวิธีบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : วันดาต้าโปรดักส์.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). **การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3** กรุงเทพมหานคร, ฟีนี่พับพลิชซิ่ง.
- นวม สงวนทรัพย์. (2535). **สารัตถกิจวิทยาสังคม**, กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2546). **สัญญาตา**, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม 3 ภาค ครั้งที่ 15 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- สุชีพร ปุญญานาฎ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จารุมาศ เรืองสุวรรณ, พันเอก. (2548). **สังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท 4 ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทหารบก**, ปริญญาดุขฎฐิบัณฑิต (ปร.ด.) (อาชีวศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2539). **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ปริญญ์ จงวัฒนา. (2550). **พุทธธรรมเพื่ออภิปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : บจก. ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์**. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อารมณณ์ เพชรชื่น. (2547). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน**, วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน – มีนาคม
- กัญจกมล เกื้อนเหมือน. (2549). **ปัจจัยจูงใจในการเลือกเข้าศึกษาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีปทุม**, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีปทุม

- กนกพร ชัยประสิทธิ์ (2551) ปัจจัยความต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติระดับอุดมศึกษาของ
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยของรัฐบาล, ปทุมธานี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- มานะ สิมธวงศานนท์ (2550) ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน -
มีนาคม
- วิภา อร่ามรุ่งโรจน์ชัย (2544) แรงจูงใจในการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของนักศึกษาสถาบัน
ราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุขมหาเมฆ, ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สมลักษณ์ ล้นสุชีพ (2545) แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อวิทยาลัยนานาชาติ มหาลัษณ์มิตล,
วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมิตล
- กรรณิการ์ ใหม่ตาจักร และคณะ (2547) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับสัมฤทธิ์
ทางการเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโครงการหลักสูตรภาษาอังกฤษโรงเรียน
เบญจมราชูทิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร
- กิ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม (2542) ภาพการจัดการเรียนการสอนคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยี
ราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุขมหาเมฆตามทัศนะของนักศึกษา, ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ชวนชัย เชื้อสาธุชน (2541) โครงการประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับ
ประถมศึกษาตามหลักสูตรภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2539 จังหวัดอุบลราชธานี,
อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- ชูรัตน์ เจริญสุข (2545) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาการเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
ในสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ธารณี พวงสุนทร (2554) ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาธุรกิจทั่วไป สำหรับ
นักเรียนชั้นปีที่ 1 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาพาณิชการ วิทยาลัย
อาชีวศึกษาสิงห์บุรี
- สมคิด สวนศรี (2550) ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีต่อ
การเรียนการสอนกลุ่มวิชาพลศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
- พัชรภรณ์ ว่องรักษาสัตว์ (2553) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน
สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์จังหวัดเชียงใหม่
MANAGEMENT OF SEED VAULT BUILDING ON DOI INTANON
CHIANG MAI PROVINCE

วันเฉลิม จันทรากุล* อภินันท์ จันตะนี** บุษกร วัฒนบุตร***
Wanchalerm Chantrakul* Aphinant Chantaneer** Busakorn Watthanabut***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาตัวแบบอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด นอร์เวย์ 2. เพื่อศึกษาถึงตัวชี้วัดที่มีผลต่อการก่อเกิดนโยบายการสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ 3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด นอร์เวย์ โดยผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยคือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูป/คน จากผู้เกี่ยวข้องกันโยบายและผู้ที่ได้รับผลกระทบหากมีการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการอธิบายความ ตีความ และแปลความตามนัยยะ โดย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค 6' C คือ Concept(มโนทัศน์), Contents (สาระสำคัญ), Classify (จำแนกกลุ่ม/ระบุประเด็นสำคัญ), Category (จัดหมวดหมู่), Communication (การแปลความ ตีความข้อมูล) และ Conceptualize (การจัดทำกรอบความคิด การวิจัย) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความหมาย และแปลความหมายในรูปของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิค กระบวนการวิภาษวิธี ซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ ข้อมูลเชิงข้อเสนอ (Thesis) เชิงปฏิเสธ (Anti Thesis) และข้อมูลเชิงสรุป/สังเคราะห์ (Synthesis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแบบอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด นอร์เวย์ พบว่า องค์ประกอบของตัวแบบการจัดสร้างอุโมงค์

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เก็บพันธุ์พืชดอยอินทนนท์ตามแนวอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ดประกอบด้วย 8 ประการคือ 1. ทำเล 2.ผู้ผลักดันโครงการ 3. การบริหารจัดการและการดำเนินงาน 4.กฎระเบียบระหว่างประเทศที่ใช้ร่วมกัน 5.งบประมาณ 6.อาคารและระบบความปลอดภัย 7.แนวทางในการฝากเมล็ดพันธุ์และ 8.กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ตัวชี้วัดที่มีผลต่อการก่อเกิดนโยบายการสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มี 4 กลุ่ม ดังนี้คือ 1. ระบบทุนนิยมโลก 2. โครงสร้างส่วนบนของไทย 3. อุปทานนโยบาย 4. อุปสงค์นโยบาย โดยเฉพาะโครงสร้างส่วนบน ต้องให้ความสำคัญในเรื่อง ความคิด ความเชื่อ และข้อกฎหมาย

3. การบริหารจัดการการสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามี 7 ขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดหาบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดการงบประมาณ ส่วนกระบวนการก่อเกิดนโยบาย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การระบุปัญหา การกำหนดข้อนโยบาย และการสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบาย ทั้งนี้การดำเนินการต้องยึดการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมทฤษฎีสамัญญตา และการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมศีลสามัญญตา และการดำเนินการต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม คือ ระบบทุนนิยมโลก, โครงสร้างส่วนบน,อุปทานนโยบาย, และอุปสงค์นโยบาย

คำสำคัญ: อุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์, การบริหารจัดการ

ABSTRACT

Objectives of this study were of 3; 1. To study the model of the seed vault construction on Doi Inthanon, Chiangmai Province according to the Svalbard Global Seed Vault, Norway, 2) To study the indicators that affected the formulation of public policy in building seed vault on Doi Inthanon, Chiang Mai Province and 3) To study the management of seed vault building to store grain on Doi Inthanon Chiangmai Province according to the Svalbard Global Seed Vault, Norway. Methodology was the qualitative research collected data from 25 key informants with in-depth-interview form and from 12 participants in focus group discussion, purposefully selected from policy experts and effected groups from the seed vault building. Data were analyzed by 6c's; Concept, Contents, Classify,Category , Communication and Conceptualize . Data from focus group discussion were analyzed by analytical interpretation with 3 dialectic process; Thesis, Anti Thesis and Synthesis.

Findings were as follows:

1. The model of seed vault on Doi Inthanon,Chiangmai Province according to the Svalbard seed vault, Norway consisted of 8 components,1) Location 2)

Project promoter 3) Management and Operations, 4) Common international rules, 5) Project costs, 6) Building characteristics and building safety system, 7) Guidelines for seed deposit and 8) Laws.

2. Indicators that influenced policy formulation to build the seed vault on Doi Inthanon, Chiangmai Province consisted of four groups, 1) global capitalism, 2) The Thai upper structure, 3) supply policy, 4) demand Policy. Especially the upper structure must focus on ideas, beliefs and laws.

3. Management of the seed vault building on Doi Inthanon in Chiang Mai Province consisted of 7 steps; planning, organizing, Staffing, Directing, Coordinating, Reporting, and Budgeting. While, the process of policy making was divided into three major steps: identify the problem, to determine the policy, creating legitimacy for policy. However, action must be based on participation in accordance with the principle of Dittthi-samannata and participation in Sila-samannata principles. And the action must be taken into account the environment. That is the global capitalism, the upper structure, supply policy and demand Policy.

Keywords: Vault Storage Plant On Doi Inthanon, Management, Public Policy

1. บทนำ

นับตั้งแต่เริ่มกำเนิดโลกมา โลกของเราได้ประสบกับวิกฤติการณ์ความรุนแรง และการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย อันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันโลกก็ยังประสบอยู่ ภัยธรรมชาตินี้เป็นกระบวนการทางธรรมชาติ ทั้งเกิดขึ้นทั้งในบรรยากาศภาคพื้นสมุทรและภาคพื้นดิน ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นนับเป็นภัยพิบัติที่มีต่อมนุษย์ ทรัพย์สิน และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายมหาศาล ชีวิตและทรัพย์สินทั้งของส่วนตัวและของส่วนรวม รัฐและประชาชนต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากเพื่อช่วยเหลือ และบูรณะฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ (สมิทธ ธรรมสโรช, 2546 : 2) สำหรับผลกระทบต่อประเทศไทยที่ชัดเจนได้แก่ ภัยธรรมชาติทั้งหลาย ทั้งภัยแล้ง น้ำท่วม พายุหมุนต่างๆ รวมถึงพายุฤดูร้อนที่ทวีความรุนแรง รายงานหลายฉบับ ยืนยันแนวโน้มการเพิ่มจำนวนพายุหมุนที่คาดว่าจะพัดเข้าประเทศไทยมากขึ้นในอนาคตโดยเฉพาะ พายุขนาดใหญ่จากทะเลจีนใต้ (องชัย โรจนกันนท์, 2557: 75) จากปัจจัยดังที่กล่าวมา การจัดเก็บ แหล่งพันธุ์กรรมพืช หรือ ในรูปของธนาคารพันธุ์กรรมจึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งแล้วหลายแหล่งทั้งของหน่วยงานของรัฐรวมทั้งมหาวิทยาลัยและ สถานศึกษาต่างๆ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ออนไลน์) อาทิ ศูนย์ปฏิบัติการและเก็บรักษา เมล็ดเชื้อพันธุ์ข้าวแห่งชาติ ณ ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2480 และกระทำกันอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ.2493

อย่างไรก็ตาม เป็นที่สังเกตว่าแหล่งจัดเก็บพันธุ์กรรมพืชเหล่านี้ ทั้งหมดมีจุดอ่อนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่สูงและไม่แข็งแรงพอ ซึ่งอาจส่งผลเสี่ยงการได้รับความเสียหายได้จากภัยพิบัติ ในขณะที่ต่างประเทศ ได้ให้ความสนใจเอาใจจริงเอาใจถึงเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยเมื่อปี ค.ศ.2008 ประเทศนอร์เวย์ ได้เปิดเผยอุโมงค์ลับเก็บเมล็ดพันธุ์พืชทั่วโลก เพื่อเตรียมไว้เมื่อเกิดสงครามนิวเคลียร์หรือหายนะอื่นๆ โดยก่อสร้างขึ้นบนเกาะ Spitsbergen ในแถบขั้วโลกเหนือ โดยสามารถเก็บตัวอย่างเมล็ดพันธุ์พืช ได้ประมาณ 3 ล้านชนิด (มติชน, ออนไลน์)

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีดำเนินการดำเนินการดำเนินโครงการลักษณะนี้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการสร้างตัวแบบสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์กรรมลักษณะดังกล่าวขึ้นมาบริเวณยอดดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เพราะมีความเหมาะสมที่สุดในประเทศไทย จากนั้นจึงศึกษาการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชและผลักดันให้เป็นนโยบายสาธารณะ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแบบอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด นอร์เวย์
2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดที่มีผลต่อการก่อเกิดนโยบายการจัดสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตการวิจัย

การบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 เนื้อหา จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ คือ 1) หลักการบริหารจัดการ POSDCoRB 2) ตัวแบบกระบวนการ (Process) 3) หลักธรรมพุทธศาสนา คือ โยนิโสมนสิการ และหลักธรรมสารณียธรรม 6

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1)การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องและคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จำนวน 25รูป/คน 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องและคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จำนวน 12 รูป/คน

3.3 ประชากร ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน/มูลนิธิ นักกฎหมาย สื่อมวลชน เกษตรกร และพระสงฆ์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยคือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพไปวิเคราะห์ เพื่อสร้างรูปแบบในการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

5. ผลการวิจัย

การศึกษการบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีดังนี้คือ

5.1 การบริหารจัดการตามหลัก POSDCoRB (Gulick L. and Urwick J.,1937, pp. 17-18.)

1.การวางแผน (P=Planning) :

1.1 การวางแผนเก็บข้อมูล

1) การวางแผนควรเริ่มจากการเก็บข้อมูลต่างๆ เช่น ความสนใจของผู้คนที่เล็งเห็นว่าการเก็บพันธุ์พืชมีความจำเป็นต่อมนุษยชาติมากน้อยแค่ไหน

2) เมื่อผู้คนตระหนักเห็นความสำคัญของการเก็บเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าวสำหรับโลกในอนาคต ก็ถึงค่อยวางแผนเรื่องการจัดการสถานที่จัดเก็บ และผลักดันเป็นนโยบาย

3) โครงการนี้ ต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ หรือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะถ้ารัฐมีแผนก็เป็นเรื่องง่าย แต่ถ้ายังไม่มีแผนก็เป็นเรื่องยาก

2.การจัดองค์กร(O=Organizing) :

2.1 ควรจะร่วมมือกับภาคเอกชน ภาคประชาชน เป็นโครงการลักษณะความร่วมมือจากหลายฝ่าย คือทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม แต่แม่ข่ายหรือเจ้าของงานอาจเป็นภาครัฐ

2.2 ควรจัดตั้งองค์กรในลักษณะ Triple Helix ร่วมภาครัฐ เอกชน และภาคการศึกษา เพื่อกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ของโครงการขึ้นมา

3. การจัดหาบุคคล (S=Staffing) :

3.1 การจัดหาบุคคล (S=Staffing) ควรใช้บุคลากรของภาครัฐ ร่วมกับภาคการศึกษา

3.2 การจัดหาบุคคลต้อง เป็นลักษณะของการสรรหาแล้วก็มีลักษณะของอาสาสมัครที่มีจิตมุ่งมั่นเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง อาจจะไปอาศัยฐานจากกลุ่มที่ขับเคลื่อนเรื่องนี้อยู่ เช่น กลุ่มโจนจันได เกษตรกรชาวนา เป็นต้น

3.3 ถ้ามีลักษณะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนหรือ NGO ได้ จะทำให้ความเป็นคณะทำงาน และผู้บริหารองค์กรมีความสะดวกคล่องตัวสูง

4. การอำนวยการ (D-Directing) :

4.1 ควรมีการจัดตั้ง Command Center โดยขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ต้องยึดหลักความอิสระคล่องตัวสูง

4.2 ถ้าเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่ต้องไปอยู่ใต้กระทรวง ทบวง กรมใด

5. การประสานงาน(Co=Coordinating) :

5.1 ประสานงานสร้างเครือข่ายให้มันเกิดความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคประชาชน หรือภาคบริษัทธุรกิจ เพราะจะได้พันธมิตรและได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ

6. การรายงาน (R-Reporting) :

6.1 การจัดทำรายงาน ต้องเป็นระบบ มีกระบวนการศึกษา มียุทธศาสตร์ที่จะทำตามแผนที่ตั้งแต่ต้นที่

6.2 พอมมาถึงขั้นการรายงานผลให้เป็นการรายงานประจำปีขึ้นมา ให้กับทุกภาคี ทุกภาคส่วนได้รับทราบถึงความก้าวหน้า

6.3 ในปัจจุบันการสื่อสารเร็วขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารทางไลน์ ทาง messenger ควรจะนำเครื่องมือเหล่านี้มาใช้ประโยชน์

7. การจัดการงบประมาณ(B-Budgeting) :

7.1 ใช้งบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นหลัก

7.2 การสนับสนุนองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรอาหาร FAO

7.3 การสนับสนุนจากภาคเอกชน

5.2 การบริหารจัดการกระบวนการก่อเกิดนโยบายการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

ก. การระบุปัญหา:(Identifying Problems)

1.1 การพิจารณาปัญหาจากคุณลักษณะ :

(1) ความรุนแรงของปัญหา

สังคมไทยเขายังรู้สึกว่ายานี้มันใกล้ตัวเขามาก จนกว่ามันจะเกิดแล้ว ซึ่งถ้าปัญหามาแล้วจะทำไม่ทัน ดังนั้นสิ่งที่ต้องทำคือจะทำอย่างไรให้คนเห็นด้วยหรือตระหนักในเรื่องนี้ โดยต้องแยกกลุ่มคนในสังคมก่อนว่าใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง หรือใครมีส่วนได้เสียเสียบ้าง ดังนั้นคำถามนี้คือว่าจะทำอย่างไรให้คนส่วนใหญ่ซึ่งไม่เชื่อในเรื่องพวกนี้หันกลับมาเชื่อและให้ความสำคัญ ถ้าปล่อยให้ไปตามขั้นตอนคงใช้เวลาเนิ่นนานมาก

(2) จำนวนคนที่เห็นปัญหา

จำนวนคนที่มองเห็นเรื่องตรงนี้ยังมีไม่มาก แต่ว่าเราจะทำอย่างไรให้เขายอมรับตรงนี้ได้ ให้เข้าใจ หากใช้กระบวนการทำ work shop คนที่มีร่วมทำงาน work shop อาจจะเข้ามาเห็น ด้วยการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชมากขึ้น และคนที่ได้ฟังเวทีสาธารณะก็จะคล้อยตาม นี่คือการสร้างแนวร่วม

(3) การมองเห็นได้ชัด

เกิดแผ่นดินไหวมีมากขึ้น และภัยพิบัติเกิดแต่ละครั้งรุนแรงมาก แต่มีทางที่จะสร้างความเข้าใจตรงนี้ได้ โดยสื่อประชาสัมพันธ์ได้ส่วนหนึ่ง และช่องทางสื่อ Social media โดยต้องเตรียมข้อมูลให้เห็นชัดเจน จะทำให้คนที่ได้รับข้อมูลคิดถึงเรื่องนี้มากขึ้น

1.2 การพิจารณาถึงสาเหตุของการหิวยกปัญหาขึ้นเป็นปัญหาเชิงนโยบาย:

จากปัญหาภัยพิบัติที่มีมากขึ้นคาดว่าจะส่งผลต่อการสูญเสียพันธุ์พืชชนิดต่างๆ และต่อความมั่นคงทางอาหารในอนาคต แม้กระทั่งในปัจจุบัน เช่น ข้าวพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ สูญพันธุ์ไปมากกว่า 60 กว่าเปอร์เซ็นต์ ซึ่งหากมีอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชก็สามารถเก็บไว้ได้หลายพันธุ์ อาหารจะอุดมสมบูรณ์ ชาวสวนชาวเกษตรจะมีเมล็ดพันธุ์ต่อเนื่องในการเพาะปลูก ซึ่งการทำโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์บนอินเทอร์เน็ต จะเป็นประโยชน์มาก

1.3 บุคคล หรือองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการก่อรูปนโยบายสาธารณะ:

ประกอบด้วย หนึ่ง-ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงยุติธรรม สอง-องค์กรราชการ ประกอบด้วย ธนาคารเชื้อพันธุ์แห่งชาติ สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สาม-กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ อาทิ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยนอกพื้นที่ อาทิ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น สี่-ภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มูลนิธิที่ดำเนินเกี่ยวกับพันธุ์กรรมพืช ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น รวมถึงสื่อมวลชน ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นด้วย และห้า-การเคหะแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในก่อสร้างและยังมีส่วนร่วมใน"กลุ่มทำงาน"ในฐานะผู้สังเกตการณ์

ข.การกำหนดข้อนโยบาย (formulating policy proposals)

ก) สถานการณ์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ทำไมจึงเป็นปัญหา

การรักษาพันธุ์กรรมพืชเพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารในยามที่ประสบวิกฤติเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยประเทศไทยมีแหล่งจัดเก็บพันธุ์กรรมพืชหลายแห่ง แต่แหล่งจัดเก็บพันธุ์กรรมพืชเหล่านี้ทั้งหมดมีจุดอ่อนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่สูง และอาจเสี่ยงการได้รับความเสียหายได้จากภัยพิบัติและประสบการขาดแคลนอาหารตามมาได้ หากไม่เตรียมพร้อมในเรื่องนี้ให้ดีพอ

ข) ใครบ้างที่เชื่อว่า สถานการณ์นั้นมีปัญหา

กลุ่มที่หนึ่ง คือ ตัวนักวิชาการที่อยู่ในฝ่ายของการทำงานเชิงอนุรักษ์ หน่วยงานหรือสถาบันที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง คนในท้องถิ่น คนดั้งเดิมผู้สูงอายุ เชื่อว่าเขาจะเห็น

ปัญหาตรงนี้ นี่คือกลุ่มที่ออกมาในแนวนอนุรักษ์ กลุ่มที่สองที่น่าสนใจ คือ กลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่อง GMO กลุ่มที่สามคือ กลุ่มที่รับรู้เรื่องของภัยพิบัติ และกลุ่มที่สี่คือ กลุ่มที่บริโภคของสมัยใหม่

ค) หากมีการวิเคราะห์ปัญหาจะต้องทำอะไรบ้าง

1) การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์

(1) การกำหนดปัญหา

-ปัจจุบันพบว่าการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมยุคใหม่ เกิดขึ้นในอัตราเร็ว

-การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ หรือ ภัยจากมนุษย์ด้วยกัน เช่น สงคราม นิวเคลียร์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อโลกและมนุษย์

-ประเทศไทยมีแหล่งจัดเก็บพันธุกรรมพืชหลายแห่ง แต่แหล่งจัดเก็บพันธุกรรมพืชเหล่านี้ทั้งหมดมีจุดอ่อนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่สูง และอาจเสี่ยงต่อการได้รับความเสียหายได้จากภัยพิบัติ

(2) การกำหนดวัตถุประสงค์

-สร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด ราชอาณาจักรนอร์เวย์ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารสำหรับมนุษยชาติในอนาคต

-เปิดรับการฝากพันธุ์พืช ทั้งของไทยและจากต่างประเทศ หรือ รับฝากเฉพาะของไทย

2) กำหนดทางเลือกนโยบาย

โดยในส่วนของการเลือก ผู้วิจัยจะเสนอทางเลือกโดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

(1) รูปแบบของอุโมงค์เก็บพันธุ์พืช

ในการศึกษาทางเลือก การบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบของโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชดอยอินทนนท์จำนวน 4 รูปแบบคือ 1) ยึดรูปแบบขนาดตัวอาคารอุโมงค์เหมือนอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ดและเปิดรับจัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืชทั่วโลก 2) ย่อขนาดลงครึ่งหนึ่งของอุโมงค์สวาลบาร์ดและรับฝากพันธุ์พืชเฉพาะของไทย 3) ยึดรูปแบบขนาดตัวอาคารอุโมงค์เหมือนอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ดและเปิดรับจัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืชทั่วโลก แต่ให้มีการนำเมล็ดพืชเฉพาะของไทยไปให้เกษตรกรเพาะปลูก และนำพันธุ์มาเก็บใหม่ได้ 4) ย่อขนาดลงครึ่งหนึ่งของอุโมงค์สวาลบาร์ดและรับฝากพันธุ์พืชเฉพาะของไทย และให้มีการนำเมล็ดพืชไปให้เกษตรกรเพาะปลูกและนำพันธุ์มาเก็บใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางที่ 3 คือ ยึดรูปแบบขนาดตัวอาคารอุโมงค์เหมือนอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ดและเปิดรับจัดเก็บเมล็ดพันธุ์พืชทั่วโลก แต่ให้มีการนำเมล็ดพืชเฉพาะของไทยไปให้เกษตรกรเพาะปลูก และนำพันธุ์มาเก็บใหม่ได้เหมาะสมที่สุด เพราะว่า นอกจากประเทศไทยจะกลายเป็นแหล่งเก็บเมล็ดพันธุ์พืชของโลกแล้ว ยังจะช่วยให้เกษตรกร ได้รับประโยชน์ด้วยจากโครงการนี้จากการได้เมล็ดพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพจริงๆ ไปใช้ประโยชน์ และยังช่วยเก็บเมล็ดพันธุ์เมืองให้แก่เกษตรกร สามารถนำออกมาใช้ได้เมื่อมีความต้องการ และจะเป็นหลักประกันถึงประสิทธิภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ได้จริง เพราะมีการนำเมล็ดพันธุ์ที่ใหม่เข้าไปเก็บเป็นระยะๆ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหารที่แท้จริง และแนวทางนี้

ยังสอดคล้องกับแนวคิดความหลากหลายความมั่นคงที่สุดคือ อยู่ในถิ่น อยู่ในภูมิโนเวศน์ และความหลากหลายทางพันธุกรรม เพราะมีการเติบโตอย่างหลากหลาย ดังนั้นถ้าจะตั้งยีนแบงก์(แหล่งเก็บพันธุ์พืช)ต้องอนุรักษ์ในไร่นาไปคู่กันเสมอ ไม่เช่นนั้นการอนุรักษ์พันธุกรรมไม่สามารถเกิดได้ สรุปคือการอนุรักษ์ในสภาพไร่นาจะช่วยเติมเต็มและการอนุรักษ์ในไร่นาแท้จริงจะเป็นการสร้างหลักประกันให้มีเมล็ดพันธุ์อย่างยั่งยืน

(2) องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการ

ในการดำเนินการโครงการให้ลู่ทาง ผู้บริหารจัดการนับเป็นเรื่องสำคัญ แต่องค์กรที่จะเข้ามาจัดการควรเป็นแบบใด ควรตั้งองค์กรใหม่ หรือ ใช้หน่วยงานของราชการที่มีอยู่แล้ว จากการศึกษาพบว่าการจัดตั้งองค์กรขึ้นใหม่ในรูปขององค์การมหาชนจะเหมาะสม เพราะจะมีความสะดวกและอิสระในการบริหารงานระดับหนึ่ง และเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของการบริหารจัดการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืช แต่อย่างไรก็ตามระบบบริหารจัดการ ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วม เพราะถ้าชุมชนมีส่วนร่วมจะตอบคำถามเรื่องของการใช้ประโยชน์ความคล่องตัว

3) การพยากรณ์ทางเลือก (forecasting)

ประเด็นที่ยังเป็นข้อกังวลของทั้ง 4 ทางเลือกของรูปแบบอุโมงค์ที่กล่าวไว้ข้างต้นคือ เหตุแผ่นดินไหวและการถูกคัดค้านจากกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ กล่าวคือ

(1) เหตุแผ่นดินไหว เนื่องจากแนวรอยเลื่อนด้วยที่ภาคเหนือมีหลายแห่ง จะทำให้มีความเหมาะสมในการสร้างอุโมงค์น้อยกว่าทางภาคอีสาน แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้นักธรณีวิทยาระบุว่า ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะถ้าอยู่ในถ้ำส่วนใหญ่ถ้าไม่มีอะไรห้อยคอนข้างจะปลอดภัย ไม่ต้องห่วงเรื่องแผ่นดินไหว นอกจากนี้ ประเทศไทยมีอุโมงค์ที่เกิดจากการขุดเจาะภูเขาอยู่แล้วที่สำคัญ 3 แห่ง คือ อุโมงค์ขุนตาล อุโมงค์เขาพังเหย และ อุโมงค์พระพุทธฉาย ซึ่งขุดมานานแล้ว แต่ไม่ได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวแต่อย่างไร

(2) การถูกคัดค้าน

ในประเด็นการถูกคัดค้านจากประชาชน หรือ กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เห็นว่า อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอีกประเด็นที่ต้องพิจารณา โดยเรื่องนี้กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หรือ กลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ คงจะเป็นห่วงเรื่องผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมมากกว่า ส่วนเรื่องของการอนุรักษ์ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะมันยิ่งดีกว่า ถ้ามีการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์แบบนี้ ซึ่งทางออกในเรื่องนี้ผู้ดำเนินนโยบาย ต้องให้หลักประกันเรื่องการไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชี้ให้เห็นว่าการสร้างอุโมงค์ลักษณะนี้จะช่วยสร้างหลักประกันในเรื่องแหล่งอาหารในอนาคต และผลกระทบจากปัญหาอื่นๆ อาทิ ปัญหาจากโลกร้อน สงคราม และอื่นๆ

ค.การสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบาย(Legitimizing policies) หรือ การอนุมัตินโยบาย (Legitimizing Policy)

สำหรับการสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบาย(Legitimizing policies) หรือ การอนุมัตินโยบาย (Legitimizing Policy) น่าจะใช้ช่องทาง มติคณะรัฐมนตรี เพราะว่าเหมาะสมที่สุด หรือ จะ

เสนอผ่านช่องทางพรรคการเมืองก็ได้ หรือ ผ่านช่องทางสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็ได้เพราะสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้ริเริ่มนโยบายเกือบทุกอย่าง

ทั้งการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ทั้งหมดจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมสารณียธรรม 6 กล่าวคือ

- 1) การมีส่วนร่วมตามหลักธรรมทิวาสัมมัญญา คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมตามหลักธรรมศีลสัมมัญญา คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ คือ

ก) การมีส่วนร่วมปฏิบัติ

ข) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

ค) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์กระบวนการต่างๆ จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม (Environment) คือ ตัวชีวิตที่มีผลต่อการก่อเกิดนโยบายการสร้างอุโมงค์จัดเก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอยู่ 4 กลุ่มดังนี้คือ

1. ระบบทุนนิยมโลก ได้แก่ 1.1 ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2546 : 6-7) อาทิ ระเบียบเกี่ยวกับผลประโยชน์พันธุ์กรรมพืช อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants) หรือที่เรียกกันว่าอนุสัญญาอุโปฟ ,การคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าขององค์การการค้าโลก (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs) ,อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ(CBD), สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) เป็นต้น

1.2 บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ (อ้างแล้ว) : องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมพืช ที่สำคัญมี 4 หน่วยงานหลักๆ คือ 1) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) 2) สภาที่ปรึกษาด้านการวิจัยทางการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group On International Agricultural Research – CGIAR) 3) กองทุนความหลากหลายแห่งธัญพืชของโลก (Global Crop Diversity Trust) 4) องค์การความหลากหลายทางชีวภาพนานาชาติ (Bioversity International)

1.3 บทบาทของบริษัทนานาชาติ (อ้างแล้ว) ในปัจจุบันบริษัทผู้ค้าเมล็ดพันธุ์รายใหญ่ในเมืองไทย ประกอบด้วย บริษัท มอนซานโต้ ไทยแลนด์ ถือเป็นบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาตั้งฐานการผลิตและส่งออกเมล็ดพันธุ์ในประเทศไทยมายาวนาน มียอดขายสินค้าและบริการปีละกว่า 1.3 พันล้านบาท ปัจจุบันผู้ถือหุ้นใหญ่ของมอนซานโต้คือ บริษัท เชมินีส์ เวเจทิเทเบิล ซีดส์, อิงค์ โอลิมเปีย คอร์ป บริษัท มอนซานโต้ คาโรไบ แอล แอล ซี และบริษัท มอนซานโต้ อินเตอร์ อเมริกา จำกัด ซึ่งทั้งหมดเป็นบริษัทสัญชาติอเมริกัน มอนซานโต้เคยมีบทบาทสำคัญในการผลักดันเรื่องการ

ทดลองวิจัยพืชตัดแต่งพันธุกรรมหรือจีเอ็มโอในประเทศไทย แต่จนถึงปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการตอบสนองจากภาครัฐ

2. โครงสร้างส่วนบนของระบบเศรษฐกิจ (Super-structure) (อ้างแล้ว) ตัวชีวิตในกลุ่มนี้ประกอบด้วยระบอบการเมืองการปกครอง จารีตธรรมเนียมและวัฒนธรรมทางการเมือง ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ในสังคม เช่น ระบบอุปถัมภ์ และร่วมไปถึงความคิดความเชื่อ และข้อกฎหมายต่างๆ ทั้งนี้ความคิดความเชื่อ จากการศึกษาพบว่า การจะดำเนินการโครงการนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ต้องนำความคิดความเชื่อของท้องถิ่นล้านนา หรือ จังหวัดเชียงใหม่ มาพิจารณาด้วย โดยเฉพาะเรื่องหลงข้าวหรือยุ่งข้าว ทั้งเรื่องพิธีกรรมต่างๆ และสถาบันกรรม ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้ชื่ออุโมงค์แห่งนี้ว่า "ยังเก็บพันธุ์พืชล้านนา" และมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "lanna global seed barn " เพื่อให้ประชาชนรู้ว่าโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว

3. อุปทานของนโยบาย ประกอบด้วย 1)กลุ่มขุนนางนักวิชาการ 2)กลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจ อันได้แก่ ผู้ทรงอำนาจทางการเมืองที่ยึดกุมอำนาจรัฐ 3)พรรคการเมือง 4) รัฐสภา (อ้างแล้ว)

4. อุปสงค์ของนโยบายเศรษฐกิจ อุปสงค์ที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจใดๆ มาจากกลุ่มบุคคลอย่างน้อย 4 กลุ่ม (1) ประชาชน (2) สื่อมวลชน (3) นักวิชาการ (4) กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Interest Groups) มีทั้งกลุ่มผลประโยชน์อย่างไม่เป็นทางการ และกลุ่มผลประโยชน์อย่างเป็นทางการ (อ้างแล้ว) เช่น (1) สมาคมการค้า สำหรับสมาคมการค้าที่เกี่ยวกับพันธุ์กรรมพืช ได้แก่ 1.)สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย มีสมาชิกที่สำคัญ เช่น บริษัท เจียไต๋ จำกัด บริษัท มอนซานโตไทยแลนด์ จำกัด บริษัท เจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัด บริษัท ไฟโอเนีย ไฮ-เบรต (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัท ชินเจนทา ซีดส์ จำกัด สมาคมการค้าเหล่านี้นี้ยังได้เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันนโยบายของรัฐด้วย (2) กลุ่มวิชาชีพ อาทิ 1) สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย 2) สมาคมปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย การดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุโมงค์พันธุ์กรรมพืช ปัจจัยความเป็นไปได้ต้องขึ้นอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการเหล่านี้ด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกรณีของอุโมงค์สวาลบาร์ด นั้นได้รับการช่วยเหลืองบประมาณบางส่วนจากบริษัท มอนซานโต (Monsanto) บริษัท ดูปองท์ (DuPont) ดังนั้น เป็นไปได้ที่จะต้องขอความร่วมมือจากบริษัทเอกชน ที่เกี่ยวกับเรื่องพันธุ์พืชด้วย

สรุปว่า การบริหารจัดการการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปกระบวนการได้ดังนี้คือ 1. การบริหารจัดการตามหลัก POSDCoRB มี 7 ขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดหาบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน และการจัดการงบประมาณ 2.กระบวนการก่อเกิดนโยบายว่าด้วยการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การระบุปัญหา การกำหนดข้อนโยบาย และการสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบาย ทั้งนี้ในขั้นตอนทั้งหมด ทั้งการบริหารจัดการ และกระบวนการก่อเกิดนโยบายการจัดสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมตามตามหลักกรรมทวิญญูสามัญญดา และการมีส่วนร่วม

ตามหลักธรรมสี่สามัญญตา อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์กระบวนการต่างๆ จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม(Environment) คือ ตัวชี้วัดที่มีผลต่อการก่อเกิดนโยบายการสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอยู่ 4 กลุ่มดังนี้คือ 1. ระบบทุนนิยมโลก 2. โครงสร้างส่วนบนของระบบเศรษฐกิจ 3. อุปทานของนโยบาย 4. อุปสงค์ของนโยบาย เพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

7. การอภิปราย

ผลการวิจัยศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลได้ 3 ประเด็นหลักๆ คือ

ประเด็นแรกตัวแบบอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชของอุโมงค์สวาลบาร์ด นอร์เวย์ จากการใช้กรอบการพิจารณาตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ คือ การคิดอย่างถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง จากนั้นได้ใช้หลักธรรมที่เรียกว่า วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ มาแยกแยะส่วนประกอบกระจายเนื้อหาออกเป็นข้อๆ และประยุกต์เข้ากับองค์ประกอบในประเทศไทย ซึ่งจากองค์ประกอบของตัวแบบที่นำมาวิเคราะห์นี้ แสดงให้เห็นว่า การสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์มีความเป็นไปได้สูง โดยเฉพาะในประเด็นที่ตั้งของโครงการนั้นมีความเหมาะสม เพราะพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่บนภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย และมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี รวมถึงประเทศไทยมีองค์ประกอบหลายอย่างที่สามารถจะสร้างโครงการดังกล่าวได้ โดยเฉพาะการมีองค์ความรู้ทางด้านธนาการเชื้อพันธุ์ และการตั้งองค์กรคือธนาการเชื้อพันธุ์พันธุ์อยู่แล้วเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมพันธุ์พืช ซึ่งจากผลการศึกษาทำให้เข้าใจองค์ประกอบของการสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชที่ครบถ้วนได้ จะเป็นแนวทางในการผลักดันเป็นนโยบายที่เหมาะสมกับประเทศไทยและเกิดประโยชน์สูงสุด

ประเด็นที่สอง- **ตัวชี้วัดที่มีผลต่อกระบวนการนโยบายการสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชบนดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่** จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปัจจัยผลกระทบ มีทั้งปัจจัยภายนอกประเทศ และภายในประเทศ โดยเฉพาะปัจจัยภายนอกประเทศที่สำคัญคือความพยายามของประเทมหาอำนาจและบริษัทข้ามชาติ ได้เข้ามามีบทบาทต่อผลประโยชน์จากพันธุ์พืชอาหารและการเกษตรและพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเอง โดยตลอดที่ผ่านมาประเทมหาอำนาจและบริษัทข้ามชาติ ได้ผลักดันวางระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับระเบียบเกี่ยวกับผลประโยชน์พันธุ์กรรมพืช เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ หรือที่เรียกกันว่า อนุสัญญายูโปฟ, สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) เป็นต้น โดยใช้เครื่องมือคือ องค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO ผลักดันให้ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับระเบียบเกี่ยวกับผลประโยชน์พันธุ์กรรมพืชเป็นไปตามที่พวกตนต้องการ ซึ่งระเบียบนี้ประเทศต่างๆ ในโลกนี้ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถปฏิเสธได้รวมถึงประเทศไทยด้วย โดยเฉพาะล่าสุดคือ สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

(ITPGR) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามแล้วและรอตัดสินใจลงสัตยาบัน หากประเทศไทยมีการสร้าง อุโมงค์เก็บพันธุ์พืชดอยอินทนนท์ ก็ไม่สามารถปฏิเสธสนธิสัญญาฉบับนี้ได้ เนื่องจากเป็นหลัก สากลที่ประเทศต่างๆยอมรับและตามหลักของสนธิสัญญานี้ นอกจากนี้ ยังพบว่า บรรษัทข้ามชาติ ที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับพันธุ์พืช ได้เข้ามาขยายสาขาในประเทศไทย เช่น บริษัท มอนซานโต้ ไทยแลนด์ บริษัท ไฟโอเนีย ไฮ-เบรต (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัท ชินเจนทา ซีดส์ จำกัด โดยบริษัทเหล่านี้ได้ใช้ รัฐของไทย เป็นเครื่องมือในการเอื้อการออกนโยบาย และได้มีการก่อตั้งเป็นสมาคมต่างๆ เช่น สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย เพื่อผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายพันธุ์พืชที่สอดคล้องกับพวก ตน เรื่องนี้สอดคล้องกับบทความเรื่องนโยบายเกี่ยวกับพันธุ์พืชของประเทศไทย ของมูลนิธิชีววิถี ระบุว่า นโยบายส่งเสริมการลงทุนและสนับสนุนการให้บริษัทเอกชนสามารถใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรพันธุกรรมของรัฐ ทำให้บรรษัทข้ามชาติ เช่น มอนซานโต้ คาร์กิล ไฟโอเนียร์ แปซิฟิค ชิน เจนทา สามารถผูกขาดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและ พืชไร่หลายชนิดได้ อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดภายใน ระยะเวลาไม่ถึงสองทศวรรษ (มูลนิธิชีววิถี,ออนไลน์) ส่วนกรณีของผลกระทบต่อการก่อสร้าง อุโมงค์เก็บพันธุ์พืช บรรษัทเหล่านี้อาจจะขัดขวางโครงการอุโมงค์แห่งนี้เพราะเห็นว่าอุโมงค์เก็บ พันธุ์พืชจะเป็นแหล่งสร้างความมั่นคงด้านพันธุ์พืชในอนาคตและอาจจะเป็นขัดกับประโยชน์ของ บรรษัทเหล่านี้ เพราะเป็นธุรกิจของตน แต่อย่างไรก็ตามในทางกลับกันบรรษัทเหล่านี้พร้อมให้ ความร่วมมือกับโครงการอุโมงค์การเก็บพันธุ์พืช หากเห็นว่าบริษัทได้รับประโยชน์ในแง่ชื่อเสียงใน ฐานะผู้ให้การสนับสนุนโครงการด้วย ดังเช่นในกรณีของอุโมงค์สวาลบาร์ด ได้รับการช่วยเหลือ งบประมาณบางส่วนจากบริษัท มอนซานโต้ บริษัท คูปองท์ บริษัท ไฟโอเนีย ไฮ-เบรต และ มูลนิธิ Rockefeller

ประเด็นที่สาม-การบริหารจัดการการก่อสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืช จากการศึกษา กระบวนการนโยบายในแต่ละขั้นตอนนั้น แสดงให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญคือ แต่ละขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการนโยบายจะเป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของแต่ละตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ โรมัส ดาย ที่มองว่านโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมทางการเมือง ในกระบวนการ นโยบายทุกขั้นตอนมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังนั้นแล้วโจทย์ใหญ่จึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร ที่จะอย่างไรที่จะจัดสรรความขัดแย้งหรือผลประโยชน์ให้ผลประโยชน์ทางการเมืองในแต่ละขั้นตอน ลงตัว

แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้นโยบายเหล่านั้นลุล่วง ผู้ศึกษามีความเห็นเพิ่มเติมว่า ไม่ควรมองข้าม ประเด็นดังต่อไปนี้ด้วยคือ

1) การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์เพื่อหาทางออก เช่น ใน การก่อรูปของนโยบายสาธารณะ นอกจากคำนึงถึงหลักวิชาการเพื่อให้นโยบายลุล่วงไปด้วยดีผู้ศึกษา เห็นว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ จะต้องร่วมมือกันภายใต้หลักธรรมสาราณียธรรม 6 คือ เรื่องความสามัคคี ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็น แนวทาง ในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ใน ดำเนินงานให้บรรลุนี้ ซึ่งเรื่องนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิพร สายทอง (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง

การจัดการความรู้เชิงพุทธสู่การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน โดยได้เสนอรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธสู่การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน พบว่าควรมีการบูรณาการนำหลักธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนางานพัฒนาคน และการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2) การดำเนินนโยบายสาธารณะ ต้องไม่ทำให้เกิดความแปลกแยกสำหรับประชาชน ต้องให้สอดคล้องกับความคิดความเชื่อของท้องถิ่น เช่น ความเรื่องยุ่งช้าของทางภาคเหนือ โดยต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อว่าโครงการนี้เป็นยุ่งช้าขนาดใหญ่ สำหรับเก็บพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืช ไว้เพื่อบุญทุกคนในกรณีที่เกิดปัญหาภัยพิบัติ ที่อาจจะทำให้พันธุ์พืชเหล่านั้นเกิดการสูญพันธุ์ได้ ซึ่งจะมีการทำตามพิธีกรรมตามความเชื่อเดิมทุกอย่าง ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ" ของ อิทธิชัย สีดำ (2556) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายการคำนึงถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ของพื้นที่ เป็นไปได้ยากอย่างยิ่งที่นโยบายที่ขัดต่อวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ในพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จเพราะจะนำไปสู่การต่อต้านการนำนโยบายไปปฏิบัติจนนโยบายล้มเหลวในที่สุด และ ยังสอดคล้องกับ กันยารัตน์ รินศรี (2556) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้เสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย “สร้างคุณธรรมในจิตใจ ใช้กฎหมายควบคุมพฤติกรรมดำเนินงานแบบเครือข่าย และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น”

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลักดันนโยบายสาธารณะ รวมถึงโครงการอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชดอยอินทนนท์ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ เนื่องจากปัจจุบันสิทธิของประชาชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมของประชาชนจะได้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ปัญหาอุปสรรคต่างๆ หากมีการก่อสร้างโครงการขึ้นมาจริงๆ และจะได้ช่วยผลักดันโครงการให้ลุล่วงไปได้ ในขณะเดียวกัน หากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการของนโยบาย อาจจะทำให้ความไม่เข้าใจ และ อาจจะมีการขัดขวางการดำเนินโครงการ ซึ่งจะทำให้โครงการไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ" ของ อิทธิชัย สีดำ (2556) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบาย โดยระบุว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน นั่นคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของสุวัฒน์ อินทรประไพ(2556) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก ผลการศึกษาพบว่า แก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมอย่างยั่งยืน ภายใต้หลักธรรมาภิบาลโดย ต้องเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐบาลควรเร่งจัดให้มีการสัมมนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพันธกรรมพีช เพื่อศึกษาถึงความเป็นได้ในแง่มุมต่างๆ และสรุปออกมาเป็นแผนการเบื้องต้น
- 2) รัฐบาลควรจัดตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดตั้งอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชดอยอินทนนท์ โดยมีประชาชน เกษตรกร และนักวิชาการ เป็นแกนกลางเพื่อศึกษาความเป็นได้ และหารือกับฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งใน และต่างประเทศ
- 3) จัดส่งนักวิจัยหรือนักศึกษาไปศึกษาความเป็นได้จากอุโมงค์เก็บพันธุ์พืชสวาลบาร์ด นอร์เวย์

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) รัฐบาลควรมีแผนงานในการปฏิบัติการต้นแบบในการผลักดันนโยบายการก่อสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์พืช เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของทุกภาคส่วน
- 2) รัฐบาล ควรสนับสนุนการจัดทำแหล่งเก็บพันธุ์พืชในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับพันธกรรมพีช และนำไปใช้ประโยชน์

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาการบริหารจัดการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการก่อสร้างอุโมงค์เก็บพันธุ์
- 2) ศึกษาการบริหารจัดการเครือข่ายของอินแบงก์ ที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ให้สภาพไร่นา ผนวกกับภูมิปัญญาไปด้วย เพื่อเป็นโมเดลของประเทศ จากนั้นขยายและเชื่อมโยงกันระหว่างภูมิภาค
- 3) ศึกษานโยบายที่เหมาะสม ในการสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้สามารถอนุรักษ์พันธกรรมที่หลากหลายในสภาพไร่นา และการเก็บเมล็ดพันธุ์พืชในอุโมงค์ โดยให้อุโมงค์เก็บพันธุ์พืชมีหน้าที่ในการเติมเต็มการอนุรักษ์ในสภาพไร่นา

Reference

- Anderson, James E. (1984). Public Policy Making, Third edition, (New York : Holt, Rinehart and Winston. Cited in Piyapong Bussan (2009). Public Policy Formulation: Paradigms, Frameworks and Techniques. Bangkok: Sema Dharma Publishing.
- Peters, B. Guy (1986) . American Public Policy: Promise and Performance, 2nd ed., (New Jersey : Chatham House. Cited in Ruengvit Kesuwan (2007). Public Policy. Bangkok: Bophut Printing Co.. Ltd..
- Tanaphornpan R. (2003). **Thailand Economics Policies Determination Process : Historical, Economical and Political Review**. Bangkok: Kobfire Printing Project.

- Tammasarosh S. (2003). **Natural Disaster in Thailand**. Bangkok : Meteorological Department.
- Rojanoknan T. (2014). City Planning **Articles Collection**. Bangkok : Department of Public Works.
- Naphat keawnark (2012). Qualitative Data Analysis Technic : QDAT.(n.p.). (Mimeographed).
- Gulick L. and Urwick J. (1937). **Papers on the Science of Administration**.New York : Institute of Public Administration.
- Seedam I. (2013). "Keys Success Factors in Peace Creation in Southern Provinces of Thailand Case Study : Pattani Operation". *Parichart*, 25 ,2 (Oct 2012-Mar 2013).
- Rinsri K. (2013). "Integrative Buddhism Water Management Case Study : Ping River Conservation group in Chiangmai". (**Doctoral dissertation, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University**).
- Indrapapai S. (2013). "Public Participation in Pa-Suk River Water Management. (Doctoral dissertation, Graduate School, **Mahachulalongkornrajavidyalaya University**).
- Saitong S. (2013). "Integrative Buddhism Knowledge Management for Local **Government** in Northern of Thailand and Development of Knowledge Management in Thai Higher Education Institute". (**Doctoral dissertation, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University**).
- Srinakarin Viroj University. (2014,December 10). Plant genetic resources in Thailand, Retrieved from <http://www2.swu.ac.th/royal/book2/b2c9t4.html>
- Matichon. (2014,September 22). **The Apocalypse Tunnel “Svalbard Global Seed Vault”**, Retrieved from http://www.matichon.co.th/khaosod/khaosod_detail.php?s_tag=03fea01050650&day=2007/06/05&sectionid=0327

การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์

SOCIAL AND CULTURAL MANAGEMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NAKHONSAWAN PROVINCE

อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรอต * อนุวัต กระสังข์ ** พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์กิตติปัญโญ ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.967 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตัวเองกับกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 355 คน ซึ่งได้มาจากสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์พบว่า การจัดการสังคมโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับชุมชนและระดับครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และการจัดการ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วัฒนธรรมโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติและสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนาระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ การส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีและประเพณีสำคัญ การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์และการบริการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์พบว่า การจัดการองค์กร ทำนายการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ได้ร้อยละ 62.90 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการองค์กรมีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาคี/เครือข่าย ด้านการสื่อสาร/เทคโนโลยี ด้านนโยบาย ด้านบุคลากร และหลักอิทธิบาท 4 ทำนายการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 17.50 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหลักอิทธิบาท 4 มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ และด้านวิมังสา การหมั่นตรึงตรองพิจารณา

3. แนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) การจัดการสังคมโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเสริมสร้างจุดแข็ง ปิดจุดอ่อน และพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นคนเก่ง คนดี ในระดับชุมชน การสร้างคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลมีผล ในระดับครัวเรือน 2) การจัดการวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธรรมชาติและสุขภาพ คือ การพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในมิติความเจริญงดงามและยั่งยืน การส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 12 เดือนหรืออย่างน้อยให้เป็นไปตามฤดูกาล การส่งเสริมการตลาดการประชาสัมพันธ์และการบริการ ให้เห็นความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในนครสวรรค์ทั้งเชิงนิเวศน์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและเชิงเกษตรสร้างสรรค์ การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการนำสุขภาพดีคืนสู่ชีวิต

คำสำคัญ: การจัดการ, สังคมและวัฒนธรรม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

This research has the following objectives: 1) to study the level of social and cultural management of local government in NakhonSawan Province; 2) to study the factors which impact social and cultural management of local government in

NakhonSawan Province; and 3) to present guidelines for social and cultural management of local government in NakhonSawan Province.

The research used a methodology model mixing quantitative and qualitative approaches. The quantitative research tools used a questionnaire with a reliability coefficient of 0.967 for data collection carried out by the researcher on a sample group of administrators, civil servants and employees of the local government totaling 355 people chosen by simple random sampling. The data were analyzed with a statistical package to arrive at values for frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The tools used for qualitative research consisted of in-depth interviews of 25 key informants and a panel discussion with 11 specific experts using descriptive content analysis techniques.

The research found that:

1. In the social and cultural management of local government in NakhonSawan Province, social management by strengthening the community according to a philosophy of economic sufficiency was at a high level overall (=3.66). When considering categories at the levels of local government, community and household, the mean of each category was at a high level. Cultural management through the promotion of cultural, natural and health tourism was also at a high level overall (=3.57). Considering each category, it was found that the development and upgrade of cultural and natural attractions, promotion of events based on the annual tour calendar and important traditions, marketing promotion, public relations, and tour service have a mean at a high level level, and the development and promotion of health tourism has a medium-level mean.

2. In the factors that affect the social and cultural management of local government in NakhonSawan Province, organization management can predict the social and cultural management of local government in NakhonSawan Province at 62.90%. The factors affecting the result of organization management have 4 aspects, namely party/network, communication/technology, policy and personnel, and the Four Rddhippada (effective means to attain success) predict the social and cultural management of local government in NakhonSawan Province at 17.50%. The factors which impact the Four Rddhippada have 2 aspects, Chanda (satisfaction) and Vimamsa (diligent reflection and appraisal).

3. The guidelines found for social and cultural management of local government in NakhonSawan are: 1) social management by strengthening the community according to the philosophy of economic sufficiency through the integrated collaboration between government and civil society in order to strengthen the organization at the local government level, enhance strength, cover weaknesses and develop good, skillful community members at the community level, and create quality of life and rational living at the household level; and 2) cultural management by promoting cultural, natural and health tourism through the development and upgrade of cultural and natural attractions to be prosperous and sustainable, by promoting tour calendar-based events to take place all 12 months, or at least seasonally, and by market promotion, public relations and services to present the diversity of tourist attractions in NakhonSawan, be they ecological, historical, cultural, intellectual or agricultural initiatives, and by developing health tourism promoting the restoration of better health to life.

Keywords: management, social and culture, local administrative organization

1. บทนำ

แนวคิดการจัดการร่วมสมัย ในปัจจุบันจะพบแนวคิดและวิธีการหลายประการที่นำมาศึกษาและประยุกต์ใช้ เป็นการมองว่าองค์กรทุกองค์กรเป็นระบบใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆภายในองค์กร อาทิ การวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล การประเมินผล การจ่ายค่าตอบแทน การควบคุม ตลอดจนการเงินและการผลิต ดังนั้น การบริหารจัดการให้องค์กรมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีระบบย่อยเหล่านี้จะมีผลกระทบซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา (สาคร สุขศรีวงศ์, หน้า ๔๖-๕๑) อาทิ ผู้นำภายในองค์กร ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ เป็นการจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆในองค์กรและการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน ในด้านของความรับผิดชอบ ดังนั้น งานบริหารจัดการ เป็นการทำให้งานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าด้วยกัน (ธงชัย สันติวงษ์, ๒๕๔๓ : หน้า ๒๑-๒๒) และประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งวัตถุและคนมาดำเนินการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (G. John Hutchinson, 2010 : p.133)

เมื่อพิจารณาประเด็นการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีนโยบายในการสนับสนุนให้มีการขยาย

องค์กรเครือข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรมให้เกิดการกระจายอำนาจทางวัฒนธรรมไปทุกชุมชน ทุกท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนการดำเนินงานวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถสร้างกระแสการรับรู้ทางด้านวัฒนธรรม การเชื่อมโยงการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งเป็นการบูรณาการงานวัฒนธรรมเข้ากับยุทธศาสตร์จังหวัดโดยสามารถบรรจุโครงการและกิจกรรมทางวัฒนธรรม เข้าในแผนการดำเนินงานของหน่วยงานและบูรณาการเข้ากับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด (G. John Hutchinson, 2010 : p.133) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกำลังสำคัญในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน และขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งพัฒนาและสร้างสรรค์งานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น สร้างกระแสการรับรู้ไปสู่ชุมชนได้อย่างกว้างขวาง (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, [๓ พ.ค. ๒๕๕๙])

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏมียุทธศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการจัดการสังคมในด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการวัฒนธรรม ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติและสุขภาพ ซึ่งทั้ง 2 ด้านตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด โดยเชื่อมโยงแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการและกำหนดเป็นกลยุทธ์ซึ่งแต่ละท้องถิ่นสามารถปรับให้เข้ากับบริบทของแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกันกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, [๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙]) ในการจัดการดังกล่าวจะเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงไรยังมีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง อาทิ ด้านนโยบาย ด้านกระบวนการ ความพร้อมด้านบุคลากร เทคโนโลยี และด้านเครือข่าย และอีกประการหนึ่งเนื่องด้วยสังคมไทย และในองค์กรต่างๆ ให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานเกิดผลสำเร็จยิ่งขึ้น (พระมหาภูติชัย วชิรเมธี, ๒๕๕๑ : หน้า ๙๒)

เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ เกิดแนวทางการจัดการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอแนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอด รวมทั้งพัฒนาและสร้างสรรค์งานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์” ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดขอบข่ายประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาการจัดการสังคมและวัฒนธรรมอันประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

3.1.1 ขอบเขตด้านหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการกับการจัดการสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ

- 1) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
- 2) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น
- 3) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
- 4) วิมังสา หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

3.1.2 ขอบเขตด้านแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- 1) ด้านนโยบาย
- 2) ด้านกระบวนการจัดการ
- 3) ด้านบุคลากร
- 4) ด้านการสื่อสาร/เทคโนโลยี
- 5) ด้านภาคี/เครือข่าย

3.1.3 ขอบเขตด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ. 2557–2560) โดยศึกษาเฉพาะประเด็นยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติและสุขภาพ ดังนี้

- 1) การพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ
- 2) การส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปี และงานประเพณีสำคัญ
- 3) การส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการบริการการท่องเที่ยว

4) การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ดังนี้

- ๑) ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒)ระดับชุมชน
- ๓)ระดับครัวเรือน

3.2ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ดังนี้

1) ประชากร ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ (อบจ.) (2) เทศบาล มี 21 แห่ง โดยแยกเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 18 แห่ง และ (3) องค์การบริหารส่วนตำบล มี 121 แห่งรวมทั้งหมด 143 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,141 คน (สำนักงานกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, [๔พ.ค. ๒๕๕๙])

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นบุคคลสำคัญในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 25 ท่าน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อปรับปรุงการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 11 คน

3.3ขอบเขตด้านพื้นที่/สถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ (อบจ.) (2) เทศบาล มี 21 แห่ง โดยแยกเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 18 แห่ง และ (3) องค์การบริหารส่วนตำบล มี 121 แห่งรวมทั้งหมด 143 แห่ง

3.4ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม2559-มีนาคม2560 รวมระยะเวลา 8 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการสังคมวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative

Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พัฒนาแนวทางการจัดการให้สมบูรณ์ก่อนนำเข้าสู่การสอบดุขฎิพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ ให้เป็นมาตรฐานก่อนที่จะเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะในลำดับต่อไป

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

4.1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัดนครสวรรค์ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด จำนวน 143 แห่ง คัดเลือกเหลือเพียง 16 แห่ง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 355 คน

4.1.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมและสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม และร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดวัตถุประสงค์ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ โดยแบบสอบถามเป็นคำถามประเภทคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรม

4.1.3 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาดุขฎิพนธ์ตรวจสอบ เพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้ได้ข้อความที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สื่อความหมายชัดเจน เข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาดุขฎิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม

รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruent: IOC) (สุรชัย ศิริโกการภิรมย์, ๒๕๕๖ : หน้า๑๒๙-๑๓๐)

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์

2) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสังคมและวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการกับการจัดการ และนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เกี่ยวกับความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของความสอดคล้องกับเนื้อหาและทฤษฎี และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Instrument)

ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ ด้วยตนเองและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 355 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 (Silverman, D., 2000 : p.90) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหา ต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง (Creswell, J. W., p.121) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จำนวน 11รูป/คน จะใช้การสนทนากลุ่มแบบที่มีโครงสร้าง

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักก่อน โดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไปและใช้สัมประสิทธิ์การถดถอย

(regression coefficient)”เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อใช้อธิบายผลของตัวแปรเกิดขึ้น (สิน พันธุ์พินิจ, ๒๕๕๔ : หน้า ๒๔๒)

4.4.2.การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม

5. ผลการวิจัย

5.1 การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยต้องการทราบประเด็นการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 262 คนคิดเป็นร้อยละ 73.8 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 93คน คิดเป็นร้อยละ 26.2 ส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 151คน คิดเป็นร้อยละ 42.5 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 ส่วนใหญ่มีรายได้รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 114คนคิดเป็นร้อยละ 32.1 ส่วนใหญ่ประสบการณ์ในการทำงาน 1-10 ปี จำนวน 171 คนคิดเป็นร้อยละ 48.2 ส่วนใหญ่ อบอุ่น. ที่ผ่านกำลังปฏิบัติงาน เทศบาลจำนวน 250 คนคิดเป็นร้อยละ 70.4 ส่วนใหญ่ตำแหน่งข้าราชการมากที่สุด จำนวน 230 คนคิดเป็นร้อยละ 64.8 ผลการวิเคราะห์การจัดการสังคมโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับชุมชน ระดับครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์การจัดการวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสุขภาพ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

การพัฒนายกระดับแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีและประเพณีสำคัญ การส่งเสริมการตลาดการประชาสัมพันธ์และการบริการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยต้องการทราบประเด็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้คำตอบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) การจัดการองค์กร ทำนายการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ได้ร้อยละ 62.90 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการองค์กร มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาคี/เครือข่าย ด้านการสื่อสาร/เทคโนโลยี ด้านนโยบาย ด้านบุคลากร

2) หลักกิติธิบาท 4 ทำนายการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 17.50 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหลักกิติธิบาท 4 มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ และด้านวิมังสา การหมั่นตรึงตรองพิจารณา

5.3 แนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยต้องการทราบแนวทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้คำตอบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) การจัดการสังคมโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถจัดทำเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับชุมชน เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้องเสริมสร้างจุดแข็งปิดจุดอ่อน และพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นคนเก่ง คนดี เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง และในระดับครัวเรือน เป็นครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียงต้องส่งเสริมการสร้างคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล ให้คนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข รู้อยู่ รู้กิน รู้ใช้

2) การจัดการวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติและสุขภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยว ให้อยู่ในมิติความเจริญงดงาม และยั่งยืน เพื่อการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของวัฒนธรรมและธรรมชาติในระยะยาว การส่งเสริมกิจกรรมตามปฏิทินการท่องเที่ยว ให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมให้ครบทั้ง 12 เดือนหรืออย่างน้อยให้เป็นไปตามฤดูกาล และการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามทรัพยากรท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ การส่งเสริมการตลาดการประชาสัมพันธ์และการบริการ ให้

เห็นความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในนครสวรรค์ทั้งเชิงนิเวศน์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและเชิงเกษตรสร้างสรรค์ การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ให้เป็นไปตามแนวทางการนำสุขภาพที่ดีคืนสู่ชีวิต โดยการจัดบริการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเนื่องจากการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการเป็นการสร้างความรู้การจัดเก็บความรู้การนำความรู้ไปใช้การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้การบริการความรู้การสื่อสารความรู้การใช้เทคโนโลยีวัฒนธรรมการไว้วางใจการบริหารจัดการความรู้ลักษณะงานที่ผู้บริหารมีความต้องการที่จะให้มีการนำความรู้ใหม่ๆซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ด้านภาวะผู้นำและด้านกระบวนการบริหารจัดการเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวินีย์ มีผดุง (ภาวินีย์ มีผดุง, ๒๕๕๔)ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร:การสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทยผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า1.อาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเห็นต่อปัจจัยภายในองค์กรมิติด้านวัฒนธรรมองค์กรการบริหารจัดการที่ดีแรงจูงใจความผูกพันองค์กรและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนครสวรรค์โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเนื่องจากการสร้างวัฒนธรรมองค์กรความรู้สึกรักของข้าราชการพนักงานและเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิผลองค์กรแบบมุ่งการมีส่วนร่วมองค์กรแบบมุ่งสามัคคีวัฒนธรรมองค์กรแบบยึดถือยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสังคมการสื่อสารนั้นมีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคมด้านการสื่อสารเชิงพุทธคือสื่อสารด้วยสติบนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่นบนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริงก่อให้เกิดปัญหาสร้างสรรค์ต่อการบูรณาการงานวัฒนธรรมควรให้ความสำคัญด้านต่างๆในการการส่งเสริมรักษานูรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่นด้านสภาพแวดล้อมพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรมสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและเครือข่ายภาคีทางวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวินีย์ มีผดุง (ภาวินีย์ มีผดุง, ๒๕๕๔) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร:การสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทยผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า1.อาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเห็นต่อปัจจัยภายในองค์กรมิติด้านวัฒนธรรมองค์กรการบริหารจัดการที่ดีแรงจูงใจ

ความผูกพันองค์กรและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรในระดับมากยกเว้นปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในระดับปานกลาง 2. การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรด้านการบริหารจัดการที่ดีด้านแรงจูงใจด้านความผูกพันองค์กรและด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรและปัจจัยด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรทั้ง 2 ประการได้แก่ความจงรักภักดีและรักษาภาวะเยียบขององค์กรและควมมีจิตสาธารณะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายด้านการบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณธมมโสภณ) (พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธมมโสภณ), ๒๕๕๗) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างมากอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อวัฒนธรรมเช่นสิ่งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณีศิลปวัฒนธรรมนิสัยความเมตตาปราณีและความโอปอ้อมอารีสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทยพระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษานุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่นๆที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึงทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านอื่นอีกด้วย

1. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ธรรมอันเป็นเครื่องให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของฉานตรรกวิจารณ์ (ฉาน ตรรกวิจารณ์, ๒๕๕๐) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ” ผลจากการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนาโดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ทฤษฎีระบบทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาโดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับคือระดับโลกียธรรมและระดับโลกุตระธรรมส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ใช้ปัญหาของมนุษย์คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้งให้หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนาและมีการคิดเชิงระบบและกระบวนการพัฒนาในระดับโลกุตระธรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคลและระดับองค์กรจะมีตัวแบบในการพัฒนาซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วยและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชภูมิ สีชมพู (ชัชภูมิ สีชมพู, ๒๕๔๘) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล” ผลจากการวิจัยพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการการบริหารจัดการที่ดีทุกด้านส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมีองค์ประกอบ 2 ด้านคือด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการบริหารจัดการและส่วนด้านภาวะผู้นำและด้านกระบวนการบริหารจัดการเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ

7. กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์เรื่อง “การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์” ฉบับนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุชนิพนธ์ คือ อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ และพระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปิโย, ดร.ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการเขียนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มาร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะในการสนทนา และชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้ผลงานวิจัยครั้งนี้ดียิ่งขึ้นไป

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกายแนวคิดในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน การประชุมสัมมนา วิชาการและการอำนวยความสะดวกติดต่อภายในสำนักงาน

คุณค่าและประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าดุชนิพนธ์ฉบับนี้ขอบเป็นเครื่องบูชาคุณพระรัตนตรัยคุณพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดสติปัญญาและคุณูปการอันมหาศาลแก่ข้าพเจ้า คุณบิดามารดาผู้มีพระคุณผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและคุณครูอาจารย์ที่มีส่วนในการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนและเป็นแรงบันดาลใจให้กำลังใจในการศึกษาด้วยความรักและเมตตาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน และได้วางพื้นฐานทางการศึกษาแก่ผู้วิจัยจนได้รับความสำเร็จในการศึกษาในที่สุด สมดังเจตนามุ่งหมายที่ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทุกประการ

8. ข้อเสนอแนะ

งานศึกษาวิจัย “การจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์” ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานของรัฐโดยกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดแนวทางเผยแพร่การจัดการสังคมและวัฒนธรรมต้นแบบสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง

2. กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างแรงจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารงานในรูปแบบใหม่ ๆ เชิงสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาการบริหารงานท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบครบวงจร

4. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการเร่งพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

หากมีการระบุกำหนดการจัดการสังคมและวัฒนธรรมที่ชัดเจนจะส่งผลให้มีการนำกำหนดการจัดการสังคมและวัฒนธรรมไปประยุกต์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านหลักอิทธิบาท 4องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรรับฟังปัญหาเพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงานใคร่ครวญถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นและขั้นตอนและวิธีการทำงานก่อนปฏิบัติงานมากกว่านี้และควรมีการวางแผนในการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพิ่มมากขึ้น

2. ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีเครื่องมือช่วยองค์ความรู้ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องช่วยด้านผู้นำ เครื่องช่วยการเฝ้าระวังด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่นในกรณีเกิดปัญหาในระบบสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเครื่องช่วยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม เครื่องช่วยด้านนักวิชาการ/นักวิจัยมากขึ้น

3. ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควร ยุทธศาสตร์ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสุขภาพเช่น การเพิ่ม แหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ เช่นการนวดแผนไทย การจำหน่ายสินค้าOTOPด้านอาหารของดีเพื่อสุขภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพการส่งเสริมสินค้า/ผลิตภัณฑ์/ของฝากที่ระลึกให้มีเอกลักษณ์เช่นมีชื่อของตราสินค้าโลโก้ของตราสินค้าเพื่อสร้างความจดจำของตราสินค้ามีการจัดประกวดสินค้า/ผลิตภัณฑ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพของสินค้าเพิ่มมากขึ้น

8.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรทำการศึกษาวิจัยลักษณะของทุนทางสังคมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

2)ควรทำการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

พัทธยา สายหนู. **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 10, 2544.

สุวริย์ศิริโกการภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, 2546.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, 2554.

(๒) วิทยานิพนธ์

ชัยภูมิ สีชมพู. “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล”. **วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.

ฉาน ธรรมวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

พระสมุทรโชติธรม (โสภณ ธรรมโสภณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

ภาวินีย์ มีผดุง. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ: การสำรวจความคิดเห็นของ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์

หนังสือพิมพ์แนวหน้า. **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนวัฒนธรรมท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.naewna.com/local/162306>, [3 พฤษภาคม 2559].

ระบบสารสนเทศท้องถิ่นและชุมชน. **โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tlg.rmutt.ac.th/?p=855>, [3 พฤษภาคม 2559].

สำนักงานพัฒนาระบบ รูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://www.dla.go.th/servlet/TemplateServlet>, [4 พ.ค. 2559].

2. ภาษาอังกฤษ

Silverman, D. **Doing Qualitative Research: A Practical Handbook**. London, Sange, 2000.

Creswell, J. W. **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions**. Op. cit., 2007.

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

A DEVELOPMENT OF THE BEST MEDITATION CENTER OF PROVINCE MANAGEMENT IN SANGHA ADMINISTRATION REGION 2

พระมหาไชยณรงค์ ภทฺทมนี (เสริมแก้ว) * พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ **

บุษกร วัฒนบุตร ***

PhramahaChainarong Bhaddamuni (Sermkaew) * PhramahaKrissada Kittisopano **

Budsakorn Wattanaboot ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประสิทธิผล การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการแบบตัวต่อตัว ขั้นตอนที่สองเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่สองด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากรและด้านการจัดการ

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ คือ ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมมีชื่อเสียงมากขึ้นทำให้จำนวนคนมากขึ้นเกิดปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ด้านวิทยากร มีจำนวนผู้เข้าปฏิบัติมากขึ้นตลอดทุกปี จึงเกิดอุปสรรคด้านการขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรในการบรรยายธรรม ด้านการจัดการปัจจุบันแก้ไขปัญหาคารสถานที่ไม่พอด้วยการก่อสร้างเพิ่มเติมทำให้เกิดอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมในด้านเสียงรบกวนจากเครื่องจักรที่กำลังดำเนินการก่อสร้าง

2. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ **ด้านสถานที่** มีความสะอาด สงบ เป็นระเบียบ มีความเป็นธรรมชาติ มีมุมสบาย มีมุมผ่อนคลาย ไร้เสียงรบกวน ไม่แออัดเกินไป ที่พัก ที่ปฏิบัติ และห้องน้ำห้องสุขา ถูกหลักสุขอนามัย เป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก **ด้านวิทยากร** พระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร มีความรู้ดี มีเทคนิควิธีการสอนกรรมฐาน ให้เข้าใจง่าย มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส สนใจศึกษาค้นคว้าลงมือปฏิบัติเองแล้วจึง มาสอนต่อ มีจิตวิญญาณความเป็นครูผู้เสียสละสูง มีลักษณะสัตบุรุษ ด้วยการหลักสุปัสสธรรม 7 ประการเป็นที่ตั้ง จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมสนใจและเข้ามาปฏิบัติธรรมมากขึ้น **ด้านการจัดการ** มีระบบการจัดการที่เป็นไปในทิศทางที่ดีโดยนำระบบสมัยใหม่มาใช้เช่นการจัดเก็บข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การรักษาความปลอดภัย การให้ความดูแลเรื่องสุขอนามัยที่ดี

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ **ด้านสถานที่** สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีชื่อเสียงมากขึ้นผู้คนมากขึ้น จึงต้องปรับและพัฒนาสถานที่ ให้มีความสัปปายะมากขึ้น เช่น ขยายอาคารปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับจำนวนคนที่มากขึ้น เพิ่มสถานที่จอดรถ ปลุกดันไม้ให้มีโอโซนอากาศบริสุทธิ์แบบธรรมชาติมากขึ้น **ด้านวิทยากร** สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 เดิมมีพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักปฏิบัติธรรม จำนวนคนมากย่อมไม่ทั่วถึงในการสอนของพระอาจารย์รุ่นเดิม จึงต้องมีการพัฒนาพระวิทยากรรุ่นใหม่มาเสริม ด้วยหลักสุปัสสธรรม 7 ประการ คือ การศึกษาตามแบบอย่างพระเถระรุ่นเก่า **ด้านการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2** ได้นำระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่มาผสมผสานกับหลัก อปริหานิยธรรม 7 ให้เกิดความพอดี โดยไม่แสวงผลกำไรจากการบริหารจัดการเป็นตัวเลขทางการเงิน แต่ให้ได้ผลกำไรทางจิตใจของผู้เข้าปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหารจัดการ. สำนักปฏิบัติธรรม. เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

ABSTRACT

Objectives of this research were; 1. to study the present administrative conditions and problems of the provincial best meditation centers at Sangha administration region 2, 2. To study the administrative approaches of the provincial best meditation practice centers at Sangha administration, region 2 and 3. To

propose the guidelines for administration development of the provincial best meditation practice centers at Sangha administration region 2.

Methodology was the qualitative research collected data by two steps; step 1, data were collected from 30 key informants, purposefully selected from experts in effectiveness of meditation center with structured in-depth-interview by face-to-face-in-depth-interviewing. Step 2, data were collected from 9 participants, purposefully selected from experts and data from both steps were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The administrative conditions and problems of the provincial best meditation centers at Sangha administration region 2 were that: The place; meditation hall was wide and large, clean and quiet without disturbing noise. The resource persons; there famous mediation teachers who were able to teach with easily understanding techniques. The administration; there was good administration. There were clear and checkable accounts payable and receivable. There was the good safety protection system. Problems and obstacles were that, some center had limited space, crowded halls. Resource persons were limited, not in good proportion with practitioners who are increased every year. Administration; some centers had facility problems, not the comfortable and convenient places. Abodes, food, toilets, sanitariums and health care, safety, routine work and hospitality were not effectively managed.

2. Guidelines for Administrative effectiveness development of the provincial best meditation practice centers at the Sangha administration region 2 in 3 areas were: 1) the place; using Sappayadhamma to make the place clean, peaceful, orderly, natural and attractive to Dhamma practitioners, such as Avasasappaya, abodes and Dhamma practice halls were clearly separated. Kojarasappaya, travelling to and from the meditation centers were convenient, not too far, etc. 2) resource persons; using Sappurisdhamm 7 to train meditation teachers to have skill, teaching techniques, good conduct, at the meditation training centers according to the Sangha resolutions and 3) the management; using Apparihaniyadhamma in the managerial system in the good directions. The meditation centers operators or masters should undergo the training course of laws, rules and regulations of Sangha Order in order to use in the meditation centers management.

3. Methods of developing the provincial best meditation practice centers at the Sangha administration region 2 in 3 areas: 1) the place, facility; manage the places clean with convenient walkway, leisure and private corners, safety from dangerous animals and enough parking spaces. 2) the resource persons; using Sappurisdhamma to train meditation teachers for more knowledge with target for practice, good human relations, pleasant teaching styles, smartly look posture and know how to separate people and 3) management; using new managerial techniques to integrate with Apparihaniyadhamma 7 to train the centers operators or masters to have leadership. Account receivable and payable must be clean and transparent. Let practitioners practice safely and continuously all year round. There should have common rules and regulations, participations from the communities and regularly monitoring and evaluation.

1. บทนำ

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณพระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์ให้สัตว์โลกทั้งหลาย เข้าใจในพระสัทธรรม สามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างถูกต้อง ไม่เป็นทาสของกิเลส สามารถสร้างเสริมบารมีสละตนออกจากทุกข์ กระทำตนให้แจ้งถึงพระนิพพาน พระองค์ได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน แต่กมลแห่งพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้ดีแล้วก็ยังคงหมุนไปอย่างไม่หยุดยั้ง กระบวนการในการปฏิบัติธรรม ก็ยังเจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นตัวแทนพระพุทธองค์ ในการทำสังคายนาแต่ละครั้ง

การปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเป็นการปลูกฝังให้ราษฎรรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พุทธวิธีในการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นกันเอง ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ความเจริญวัตถุยังมีน้อย สภาพครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ผู้คนยังไม่หลงโลกหลงวัตถุมากเหมือนในยุคปัจจุบัน สถานภาพสังคมในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีการใช้เครื่องมือในการสื่อสารที่ทันสมัย ความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสนองความ สะดวกสบาย ส่งผลให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากขึ้น หลงโลกมากขึ้น จากการเน้นวัตถุในการพัฒนามากจนเกินไป ทำให้สภาพจิตใจของมนุษย์เสื่อมถอยออกจากความดี เป็นเหตุให้ปัญหาต่างๆ ทางสังคมเกิดขึ้นมากมาย ประชาชนก็ห่างจากศีลธรรม ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า “ศีลธรรมไม่กลับมาโลกจะวินาศ มนุษยชาติจะเลวร้ายกว่าสัตว์เดรัจฉาน มัวหลงเรื่องกินกามเกียจคร้าน นิพพานล้วนคือดำนไม่เหนียวรั้งบังคับใจ”(พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2539 : 2) เป็นการเตือนสติให้เราทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่ให้ประมาท

ปัญหาสังคมปัจจุบันได้กลายมาเป็นปัญหาทางสังคม (Global Social Problems. ตามยุคโลกาภิวัตน์ประชากรแต่ละประเทศมีปัญหาทางสังคมเช่นเดียวกัน เช่นปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม

เป็นต้น ผู้คนส่วนมากได้รับผลกระทบจากปัญหามากมายเพราะความเห็นผิดเห็นความสุขที่แท้จริงได้มาจากวัตถุภายนอก ซึ่งทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง มีการแสดงออกโดยการเอาวัดเอาเปรียบกัน เกิดการต่อสู้การทำลายซึ่งกันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความไม่สงบสุขจึงเกิดปัญหาตามมา ปัญหาในสังคมเริ่มจากคน ปัญหาคนเริ่มจากจิต เมื่อจิตมีความเห็นผิดแล้ว มนุษย์ก็ไร้ระเบียบวินัย ขาดจิตสำนึกที่ดี ปัญหาต่างๆ ก็ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน ปัญหาว่างงาน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาชีวิตและการแก้ปัญหาของสังคม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้มากมาย ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น “อริยมรรคมีองค์ 8” สรุปใจความ คือ การศึกษา “ไตรสิกขา” ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ถือว่าเป็นหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ การพัฒนาสังคมต้องเริ่มที่คน การพัฒนาคนต้องเริ่มที่จิต โดยพิจารณาตรวจสอบจิตตนเองอยู่เสมอ การปฏิบัติธรรมเป็นวิธีการฝึกอบรมให้คนเจริญงอกงาม ให้เข้าใจถึงสภาวะธรรมตามที่เป็นจริง จิตที่ได้รับการฝึกฝนอบรมเป็นพื้นฐานที่มั่นคงดีแล้วย่อมจะปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามสามารถพัฒนาทางกาย วาจา ใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทางไปสู่อิสรภาพและสันติสุขอย่างแท้จริง โดยการสำรวมใจให้มีสติ การปฏิบัติธรรมเป็นแนวทางในการฝึกจิตให้มีสติมีสมาธิเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป

ปัจจุบันมีประชาชนมุ่งต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตมากมายจึงต่างแสวงหาสำนักปฏิบัติธรรมจึงเกิดขึ้นมากการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจึงมีส่วนอย่างยิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้ดีขึ้น และทำให้สังคมเกิดความสงบสุขได้ ในปี พ.ศ.2543 องค์การปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์คือ มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ส่งเสริมให้มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะในแนวปฏิบัติ จึงได้จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นทั่วประเทศไทย

ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ฝายมหานิกาย มี 3 จังหวัด ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง นับว่าเป็นเขตปกครองคณะสงฆ์อีกเขตหนึ่งที่มีผู้นิยมไปปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก เพราะมีพื้นที่ หลากหลาย ทั้งป่าเขา และเรือกวานไรร่นา อีกทั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครละประมาณ ๓๐-๔๐ กิโลเมตรสะดวกในการเดินทางไปปฏิบัติธรรม มีวัดที่ได้รับการพิจารณาจากมหาเถรสมาคม ให้ตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดรวมทั้งสิ้น 41 สำนักแบ่งออกได้ดังนี้

1. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมด 20 แห่ง ประกอบไปด้วย วัดตึกคชหิรัญ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล วัดมเหยงค์ วัดทางหลวง วัดเจ้าเจ็ดใน วัดสีสุก วัดบึงลัญจิวน์ วัดบรมวงศ์อิศวรารามวรวิหาร วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดบ้านแพน วัดโคกทอง วัดสุทธาวาส วัดนครหลวง วัดตาลเอน วัดท่าการ้อง วัดเสาธง วัดโคกและวัดเวฬุวัน

2. จังหวัดสระบุรี ได้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมด 12 แห่ง ประกอบไปด้วย วัดศรีบุรียรัตนาราม วัดทองพุ่มพวง วัดเขาพระ วัดมะขามเรียง วัดพระพุทธบาท วัดเขาวง วัดเกาะแก้ว อรุณคาม วัดสมุหประดิษฐาราม วัดถ้ำดาวเขาแก้ว วัดดอนพุท วัดท่าพง และวัดแก่งป่าสัก

3. จังหวัดอ่างทองได้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมด 9 แห่ง ประกอบไปด้วย วัดต้นสน วัดช้าง วัดท่าโขลงกิตติยาราม วัดเกาะ วัดป่าโมก วัดสระแก้ว วัดมหานาม วัดม่วง และวัดอ่างทองวรวิหาร

ในจำนวนนี้มีสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับรางวัลดีเด่นรวมทั้งสิ้น 15 สำนักแบ่งออกได้ดังนี้
1.จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 8 สำนัก 2.จังหวัดสระบุรี มี 4 สำนัก 3.จังหวัดอ่างทอง มี 3 สำนัก

โดยมีรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 ซึ่งสำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนัก ก็จะมีการจัดสถานที่และปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการในการปฏิบัติไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเรื่องระดับของการปฏิบัติ ว่า สำนักปฏิบัติธรรมนี้ดีกว่า สำนักปฏิบัติธรรมโน้นสะดวกสบายกว่า สำนักปฏิบัติธรรมนั้นสอนดีกว่า เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาที่เห็นได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละสำนักนั้น แตกต่างกัน มีรูปแบบและวิธีการ รวมถึงการบริหารจัดการไม่เหมือนกัน ทั้งที่ยึดหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 เหมือนกัน จึงเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาและดำเนินการแก้ไขต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยเอง ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 และมีความมุ่งหวังว่า หากมีโอกาส มีเหตุปัจจัยพร้อม จะดำเนินการเพื่อให้วัดที่ตนเองดูแลอยู่ได้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” เพื่อจะได้นำผลการศึกษาวิจัย มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ให้มีรูปแบบและทิศทางการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน และเพื่อเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ส่วนอื่นๆ ด้วย รวมถึงเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

2.3 เพื่อเสนอวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนหนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการแบบตัวต่อตัว ขั้นตอนที่สองเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

จำนวน 9 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่สองด้วยการพรรณนาความ

4. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากรและด้านการจัดการ ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ คือ **ด้านสถานที่** สำนักปฏิบัติธรรมมีชื่อเสียงมากขึ้นทำให้จำนวนคนมากขึ้นเกิดปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ **ด้านวิทยากร** มีจำนวนผู้เข้าปฏิบัติมากขึ้นตลอดทุกๆปี จึงเกิดอุปสรรคด้านการขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรในการบรรยายธรรม **ด้านการจัดการ** ปัจจุบันแก้ไขปัญหาคารสถานที่ไม่พอด้วยการก่อสร้างเพิ่มเติมทำให้เกิดอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมในด้านเสียงรบกวนจากเครื่องจักรที่กำลังดำเนินการก่อสร้าง

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ **ด้านสถานที่** มีความสะอาด สงบ เป็นระเบียบ มีความเป็นธรรมชาติ มีมุมสบาย มีมุมผ่อนคลาย ไร้เสียงรบกวน ไม่แออัดเกินไป ที่พัก ที่ปฏิบัติ และห้องนั่ง ห้องสุขา ถูกหลักสุขอนามัย เป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก **ด้านวิทยากร** พระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร มีความรู้ดี มีเทคนิควิธีการสอนกรรมฐาน ให้เข้าใจง่าย มีปฏิภาณ เลื่อมใส สนใจศึกษาค้นคว้าลงมือปฏิบัติเองแล้วจึง มาสอนต่อ มีจิตวิญญาณความเป็นครูผู้เสียสละสูง มีลักษณะสัปปุริสธรรม 7 ประการเป็นที่ตั้ง จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติธรรมสนใจและเข้ามาปฏิบัติธรรมมากขึ้น **ด้านการจัดการ** มีระบบการจัดการที่เป็นไปในทิศทางที่ดีโดยนำระบบสมัยใหม่มาใช้เช่นการจัดเก็บข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การรักษาความปลอดภัย การให้ความดูแลเรื่องสุขอนามัยที่ดี

3. วิธีการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 3 ด้าน คือ 1. ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีชื่อเสียงมากขึ้นผู้คนมากขึ้น จึงต้องปรับและพัฒนาสถานที่ ให้มีความสบายมากขึ้น เช่น ขยายอาคารปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับจำนวนคนที่มากขึ้น เพิ่มสถานที่จอดรถ ปลุกต้นไม้ให้มีโซนอากาศบริสุทธิ์แบบธรรมชาติมากขึ้น 2. ด้านวิทยากรสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 เดิมมีพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักปฏิบัติธรรมจำนวนคนมากย่อมไม่ทั่วถึงในการสอนของพระอาจารย์รุ่นเดิม จึงต้องมีการพัฒนาพระวิทยากรรุ่นใหม่มาเสริม ด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือการศึกษาตามแบบอย่างพระเถระรุ่นเก่า 3. ด้านการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ได้นำระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่มาผสมผสานกับหลัก อปริหานิยธรรม 7 ให้เกิดความพอดี โดยไม่แสวงผลกำไรจากการบริหารจัดการเป็นตัวเลขาทางการเงิน แต่ให้ได้ผลกำไรทางจิตใจของผู้เข้าปฏิบัติธรรม

5. อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยจนได้ข้อสรุปผลของการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยครบถ้วน ทั้ง 3 ข้อมาแล้วข้างต้น และยังมีประเด็นการวิจัยที่น่าสนใจ เพื่อการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. วิธีการพัฒนาด้านสถานที่
2. วิธีการพัฒนาด้านวิทยาการ
3. วิธีการพัฒนาการด้านการจัดการ

โดยที่ละประเด็นการวิจัยที่น่าสนใจนี้ มีสาระสำคัญเพื่ออภิปรายผลการวิจัย คือ

1. วิธีการพัฒนาด้านสถานที่

เรื่องสถานที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญอีกด้านหนึ่งและมีอิทธิพลอย่างยิ่งแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรมและดึงให้คนสนใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดหรือสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน แม้จะเป็นวัดนอก คือ อาคารสถานที่ ก็จำเป็นต้องมีความสะอาดเป็นระเบียบเป็นสัดส่วนเมื่อผู้มาวัดแล้วก็จะเจริญตาเจริญใจ และที่สำคัญวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมต้องมีความปลอดภัย และสามารถป้องกันอันตรายจากสัตว์และสภาพดินฟ้าอากาศที่หนาวเย็น และมีความสะดวกสบายในการเดินทางมาวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม ที่สำคัญอีกประการคือ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง เมื่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ด้านสถานที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้วความสะดวกในด้านต่างๆ ก็ตามมา เพราะเมื่ออวาสสัปปายะ มีความเหมาะสมแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรมแล้ว สัปปายะด้านอื่นๆ สอดคล้องกับ พระมหาประสาณ อนุวตโธ (ทัศนารุณพงศ์) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานที่ คือ มีการแบ่งแยกที่พัก ตามเพศของผู้ใช้ มีความสะอาด บรรยากาศร่มรื่นมีต้นไม้เยอะ มีการจัดสถานที่สำหรับการเดินจงกรม มีอาคารนั่งฟังธรรมะบรรยายเพียงพอ มีอาคาร ศาลามีอากาศถ่ายเทสะดวกไม่อึดอัด มีอาหารพร้อมเพียงพอ ด้านวิทยาการ คือ วิทยาการมีความเข้าใจหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเป็นผู้นำ ด้านการบริหาร คือ เจ้าสำนักสนใจเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริง มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจน (พระมหาประสาณ อนุวตโธ (ทัศนารุณพงศ์) : 2557) สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม ที่บรรจง โสดาดี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมที่ยังไม่พร้อมด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสิ่งปลูกสร้าง ควรปลูกต้นไม้เพิ่มเติม และอาคารสิ่งปลูกสร้างให้เป็นระเบียบเพียงพอต่อการดำเนินการ โดยรัฐกับคณะสงฆ์และคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับสำนักปฏิบัติธรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (บรรจง โสดาดี และคณะ : 2549)

2. วิธีการพัฒนาด้านวิทยาการ

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการด้านวิทยานั้น เป็นรูปแบบเกิดจากการที่วิทยาการมีความรู้ มีความประพฤติกี่เหมาะสมและมีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ที่จะเกิด และผลที่จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาละเทศะ รู้จักกับบริษัทชุมชน และ

บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้วนำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ด้านบุคลากร ที่บรรจง โสตาดี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาด้านบุคลากร ทำได้โดยรัฐ และคณะสงฆ์กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมขั้นพื้นฐาน สำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่แล้วให้ยกระดับขีดความสามารถในการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น เน้นการสร้างจิตสำนึกสร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญและคุณค่าการปฏิบัติธรรม แนวทางที่เป็นรูปธรรมอาจตั้งศูนย์ผลิตบุคลากรด้านนี้ เหมือนกับระบบโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เร่งผลิตบัณฑิตสาขาวิชาวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้ได้ทั้งคุณภาพและปริมาณบรรจง (โสตาดี และคณะ : 2549) สอดคล้องกับงานวิจัยของแม่ชีเณร รัชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่ามีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร ส่วนรูปแบบในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา 6 ด้านได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหาร พัฒนาบุคลากร พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้ สอดคล้องกับผู้มาปฏิบัติ (แม่ชีเณรรัชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ : 2556)

3. วิธีการพัฒนาด้านการจัดการ

เรื่องการจัดการที่เป็นปัจจัยสำคัญอีกด้านหนึ่งและมีอิทธิพลอย่างยิ่งแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรมและดึงให้คนสนใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดหรือสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานและสื่อบุคคลที่สำคัญในการสอนการปฏิบัติกรรมฐานและให้ข้อมูลด้านเนื้อหาสาระธรรมะที่เหมาะสมกับการจัดหรืออุปนิสัยผู้มาศึกษาและปฏิบัติธรรม รูปแบบวิทยาการที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิดังที่กล่าวมา ณ เบื้องต้นแล้ว พบว่า การบริหารจัดการที่ดีนั้น ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเรื่อยๆ และจะให้ดีต้องการมีวางแผนประจำปี แผนประจำเดือน และแผนระยะยาว 3 ปี 5 ปี และต้องประสานกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดการเรื่องที่พักจัดและช่วงจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม ในการจัดการเรื่องวิทยาการ เสนอให้มีการเตรียมฝึกพระวิปัสสนาจารย์ ให้มีเพียงพอแก่ความต้องการ โดยภาพรวมแนวทางการพัฒนาด้านจัดการ ประกอบด้วย เจ้าสำนักมีความสนใจ และเห็นความสำคัญ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบ มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอ มีการรักษาความปลอดภัย มีการดูแลด้านสุขอนามัย มีการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี มีกฎบังคับ/หลักปฏิบัติเหมาะสมชัดเจน ประสานงานกับชุมชนจัดอาหารและน้ำดื่ม (โภชนาสปายะ.มีการประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับพระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์). ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ควรพัฒนา คือ ด้านสถานที่ให้มีความเป็นสปปายะ สำหรับจัดการกิจกรรมการสอนกัมมัฏฐานให้เพียงพอ และให้มีความอบอุ่นเพียงพอ (พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์) : 2557) สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ที่บรรจง

โสดาตี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาด้านการบริหารจัดการ โดยรัฐและคณะสงฆ์ร่วมกำหนดเป้าหมายทิศทางชัดเจน กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้มีความคล่องตัวและเชื่อมโยงกัน มีการกำกับควบคุมตรวจสอบประเมินการดำเนินการได้ ให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นไป อาจจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ควรให้มีคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคคณะสงฆ์ และภาคประชาชน เข้ามาร่วมบริหารร่วมรับผิดชอบกับสำนักปฏิบัติธรรม (บรรจง โสดาตี และคณะ : 2549)

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ด้านสถานที่

มีสถานที่ที่กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงามมีความเป็นสัปปายะมีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติมมีอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมอย่างพอเพียง ไม่แออัดคับแคบ มีมุ้งลวดป้องกันยุงแมลงรบกวนได้เป็นอย่างดี มีห้องน้ำห้องส้วมสะอาด และมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นทั้งห้องน้ำส่วนตัวในที่พัก และห้องน้ำรวมนอกสถานที่ที่พักอาศัยมีลานจอดรถกว้างขวาง รองรับรถยนต์ได้มาก แม้จะมีนักท่องเที่ยวมาในช่วงเทศกาลกันมาก ก็สามารถรองรับได้อย่างพอเพียงมีความเป็นธรรมชาติ รักษาธรรมชาติไว้เป็นอย่างดี ถึงอยู่ในเมืองก็สามารถรักษาสภาพของความเป็นป่าเอาไว้ได้สถานที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนักทำให้มีความสงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม แต่ยังเดินทางไปมาได้สะดวกมีการรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี ทั้งอาคารสถานที่ ห้องน้ำห้องส้วม ตลอดจนเครื่องใช้ไม่สอยต่างๆ ในที่พักอาศัยมีโรงครัวสะอาด ปราศจากแมลงรบกวนประกอบอาหารที่มีคุณค่ามีรสชาติเป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป และพอเพียงไม่ขาดแคลน มีการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ตลอดจนขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมาอำนวยความสะดวกด้านการจราจรให้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสำนัก หรือมีอดีตเจ้าสำนักเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทำให้ประชาชนเข้าไปกราบไหว้ขอพรกันเป็นปกติ มีสถานที่ปฏิบัติธรรมแยกส่วนไปจากพื้นที่วัด บางสำนักมีการซื้อที่ดินเพื่อสร้างเป็นส่วนปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะสามารถวางแผนพัฒนาสถานที่ได้ตามต้องการ มีสาธารณูปโภคพร้อมสมบูรณ์ ทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า มีการระบายน้ำและจัดเก็บขยะเป็นอย่างดี ทำให้สำนักสะอาดตาน่าเข้าไปปฏิบัติธรรม

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ด้านวิทยาการ

มีเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียง มีศีลจารวัตรทั้งดงาม เป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน หรือมีอดีตเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ที่ประชนชนยังระลึกถึงคุณความดีอยู่เสมอ เจ้าอาวาส เป็นหัวใจเป็นศูนย์รวมในการบริหารงานของสำนัก ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ควรอยู่ตอนรับญาติโยมที่เดินทางมาหาในวัดหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อรักษาศรัทธาของผู้ตั้งใจเดินทางมาไกล มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนธรรมนำปฏิบัติ พูดเข้าใจได้ง่าย ตอบปัญหาธรรมได้ชัดเจน รักษาสมณสาธตามพระธรรมวินัย มี

คณะทำงานที่เข้มแข็ง รู้งานรับผิดชอบงานด้านต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าสำนัก ตลอดจนมีศรัทธาญาติโยมมาช่วยเหลือเวลาที่มีการจัดงาน ถ้าเป็นงานใหญ่จนเกินกำลังของบุคลากรที่มีอยู่ ก็มีการประสานงานเพื่อขอบุคลากรมาช่วยเหลือ หรือขอแรงจากผู้ปฏิบัติธรรมให้มาช่วยงานได้มีการส่งบุคลากรของทางสำนัก ไปศึกษาอบรมเพิ่มความรู้ความสามารถ หรือส่งให้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป เป็นการสร้างบุคลากรไว้รองรับงานที่เพิ่มมากขึ้น บุคลากรของสำนักไม่ว่าจะเป็นเจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ คณะทำงาน ต้องทุ่มเท จิตใจให้กับการทำงานที่ เพื่อให้ผลงานออกมาดีที่สุดบุคลากรของทางสำนัก โดยเฉพาะพระวิปัสสนาจารย์ ควรศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับเทคโนโลยีทันสมัย เพื่อนำมาใช้เผยแพร่ธรรมะ ให้ทันยุคสมัย

การพัฒนาบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 2 ด้านการจัดการ

มีการนำเอาระบบการบริหารจัดการแบบสมัยใหม่ เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เจ้าสำนักดูแลการบริหารจัดการในภาพรวม เมื่อมีปัญหาที่เกินกำลังของคณะทำงาน จึงลงไปช่วยแก้ไขปัญหาให้ ตั้งคณะทำงานเข้ามารับผิดชอบในแต่ละส่วนของงาน กำหนดการหรือตารางเวลาในการปฏิบัติธรรมแต่ละวันอย่างชัดเจน มีผู้ให้คำแนะนำหรือแจกเอกสารที่มีรายละเอียดของสำนักให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีการตั้งกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ เพื่อการอยู่รวมกันอย่างมีความสุขของผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสำนักผ่านสื่อต่างๆ ทั้งเสียงตามสาย สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการประสานงานกับทางต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อขอบุคลากรมาช่วยงาน สามารถขอแรงจากผู้เข้าปฏิบัติธรรม มาช่วยเสริมในงานส่วนที่บุคลากรยังไม่พอเพียงได้ มีการลงทะเบียนข้อมูลของผู้เข้าปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นย้อนหลังได้ มีการวางแผนการจัดงาน ล่วงหน้าใน ระยะยาว เพื่อความสะดวกในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนทั่วไป มีการวางแผนทางงบประมาณเพื่อเอามารองรับการจัดกิจกรรมประจำปีของสำนัก มีการส่งคณะทำงานออกไปศึกษาดูงานจากสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงอื่น สนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีการสร้างเสริมบุคลากร เพื่อทดแทนบุคลากรชุดเดิม หรือเพื่อหมุนเวียนกันปฏิบัติงาน มีการประสานงานและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำเอาส่วนดีที่สุดของสำนักอื่นไปประยุกต์ใช้กับสำนักของตน มีการประสานงานกับหน่วยราชการ โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้นำคนเข้ามาปฏิบัติธรรมได้ มีการบริหารงานที่เป็นระบบ โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา มีโครงการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาสำนักของตน ทั้งด้านสถานที่ บุคลากร งบประมาณ และการจัดการอยู่เสมอ

สรุปการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ได้ความว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่ง มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักเป็นหัวใจของการบริหารจัดการ มีความยินดีพอใจในการเปิดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม มีความเพียรในการบริหารงานของสำนักให้เป็นไปด้วยดี มีใจจดจ่อแน่วแน่ไม่ผันแปรต่อเป้าหมายงานของ

ตน และมีการไต่ตรองทบทวนและประเมินผลงานเพื่อทำการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาสำนักของตนอยู่เสมอ จึงสามารถบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นได้ดีมีประสิทธิผล

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดีเด่นในครั้งต่อไป ควรจะไปลักษณะต่อไปนี้

1) ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะวัด ปัญหาที่พบคือ ขาดการดูแลเอาใจใส่ จำเป็นต้องมีนโยบายการตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมและเอาใจใส่จริงๆ ส่วนการที่ทางการให้ความช่วยเหลือน้อยมาก จึงควรทำหนังสือติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. โดยจัดทำโครงการเสนอกับทางราชการก่อนดำเนินการก่อสร้าง ตลอดจนชาวบ้านมีส่วนร่วม ค่อนข้างน้อยจึงจำเป็นต้องมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนและกำหนดนโยบาย พร้อมกับติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อประกาศเชิญชวนชาวบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วม อธิบายให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ

2) ด้านการพัฒนาวัด ปัญหาที่พบคือ งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ จึงต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดหางบประมาณก่อนที่จะสร้าง โดยจัดหางบประมาณสำรองไว้มากๆ จะได้ไม่มีปัญหาภายหลัง ตลอดจนช่วงเวลาก่อสร้าง ควรวางแผนในการก่อสร้างให้เสร็จก่อนเข้าหน้าฝนและวางแผนล่วงหน้าก่อนมีการก่อสร้างสัก 2 – 3 ปี

3) ด้านบุคลากร ปัญหาที่พบคือ ไม่เพียงพอ จึงควรมีนโยบายการประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมทั้งศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท..) เพื่อจัดทำโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ และอบรมพระภิกษุใหม่ให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาบุคลากร

4) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาที่พบคือ การทำงานยังไม่เป็นระบบทำให้ขาดประสิทธิผลสูงสุดในการประสานงาน จึงควรมีการประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดสัมมนาและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการพัฒนาบุคลากรและองค์กรให้ความรู้ในวัดเพิ่มเติม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการจัดการเรื่องสถานที่ปฏิบัติให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนที่พักชาย หญิง ห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติ ควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนกันในระหว่างปฏิบัติ และมีเครื่องปรับอากาศให้พอเพียงในอาคารสถานที่พักและปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติควรแยกออกจากกัน และแยกเป็นสัดส่วนในสถานที่ โรงอาหาร ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ

2) ควรเพิ่มเรื่องที่พักและสถานที่บริเวณสวนที่เขียวสดงดงามในบริเวณที่ปฏิบัติ

3) ควรเพิ่มการรับสมัคร ลงทะเบียนผู้เข้าปฏิบัติโดยมีกรอกประวัติและแสดงหลักฐานว่า มีที่อยู่ชัดเจน พร้อมทั้งประวัติสุขภาพส่วนตัว เพื่อป้องกันความผิดพลาด และสำหรับท่านที่ป่วยเป็นโรคชนิดใด จะได้มีความพร้อมที่จะรับหรือปฏิเสธให้เข้าปฏิบัติ

4) ควรมีการแนะนำปฐมนิเทศก่อนวันเริ่มปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุม หรือรูปแบบเอกสาร ควรมีการอบรมการสื่อสารถึงกันภายในวัด และส่งเสริมเมตตาธรรม จัดทำองค์ความรู้เพิ่ม ควรให้ผู้บริหารมาดูแลรับทราบปัญหาของผู้ปฏิบัติมากขึ้น พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารให้เห็นได้เป็นรูปธรรม รวมถึงการดูแลผู้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ต้องมีศักยภาพนอกเหนือจากความรู้เรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ควรมีทักษะในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งรับทราบระเบียบการต่างๆ ในการมาอยู่ภาวนา รวมถึงการใช้สอยและการรักษาอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เต็นท์ และเครื่องใช้ของส่วนกลาง แล้วเก็บรักษาส่งคืนเจ้าหน้าที่ก่อนกลับและนำเอาจุดอ่อนมาปรับปรุงแก้ไข

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ การดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับวัดไทยในต่างประเทศ เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีวิธีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

2) ควรศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้วิธีการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป

3) ควรศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมตามวัดที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาวิธีการและรักษารูปแบบ รวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรมให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป

References

- Phra Maha Chaloon Anuwatto "The Development of Buddhist Propagation Patterns of Phra Nakhon Si Ayutthaya Provincial Dhamma School". Ph.D. Ph.D. Buddhist management. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2557
- "The Study of the Way to Develop the Dharma Office in the Buddhist Sangha Region 11". Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2006
- Happy Anniversary Choteo "Analytical Study of Thai Nuns Act : Case study for organizational development and status development Thai nuns in the

- dimension of Theravada Buddhism ". Doctor of Philosophy Graduate School: Chulalongkorn University, 2006
- "The Study of the Way to Develop the Dharma Office in the Buddhist Sangha Region 11". Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2006.
- Mothership Rush Jatsak Sirisuphan. "Buddhist Management Approach for the Development of the Dharma Realm" Buddhist Dhamma Public administration Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2013
- Pancharoen Sri Ratana Thamavit Prakanon Pilar. "The Administrative Model of the Office of Buddhist Leadership in England." Buddhist Ph.D. Public administration Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2557.
- "The Study of the Way to Develop the Dharma Office in the Buddhist Sangha Region 11". Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2006
- "Management, monitoring and support of research" Research report. Office of Academic Resources and Information Technology: Phetchabun Rajabhat University, 2007
- Suwiboon Chamronsiri The study of the development of patronage and protection of Buddhism in Thailand. Doctor of Philosophy Buddhism ... Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2013
- Chaiyapat Phanwatanakul Intellectual Intelligence Studies for Improving Learning and Evaluation Bangkok: Faculty of Liberal Arts Journal. Siam University .. Year 12 Issue 22 July - December 2011
- Presentation of the model of education for sustainable development according to Buddhist philosophy. "Doctor of Education thesis. Graduate School: Chulalongkorn University, 1999

การพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี
BUDDHISM PROPAGATION MODEL OF SAGNHA ODER
IN CHONBURI PROVINCE

พระครูประศาสน์ธรรมนันท์ (สมเดช จิตฺตสมปนฺโน) * อนุวัต กระสังข์**

สุรินทร์ นียมามงกุล***

Phrakruprasasanathammananta (Somdej Titissampanno) * Anuwat Krasang **

Surin niyamangkul ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี 3) เพื่อนำการพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 277 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากร 403 รูป โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ๑๔ รูป วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีที่ไม่เด่นชัดและชัดเจน ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากมีบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นแตกต่างกันโดยพื้นที่ ต่างมีวิธีการ จึงทำให้มีการดำเนินงานได้ยาก จึงเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถจำแนกดังนี้ ขาดองค์การการสนับสนุน ด้านงบประมาณบุคลากร ขาด

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความรู้ด้านการใช้สื่อขยายความ บุคลากรขาดความทันสมัยในข้อมูลปัจจุบัน เช่น การพูดเหตุการณ์ปัจจุบัน ควบคู่กับการบรรยายธรรมและยังมีการใช้ข้อมูลแบบเดิมๆ ฉะนั้น บุคลากรควรสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อขยายความ องค์กรควรเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ต่างๆ บุคลากรควรศึกษาปรับข้อมูลให้มีความทันสมัย และให้ควบคู่ไปกับธรรมะ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ฟัง การปรับปรุงควรปรับปรุงโดยสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความชำนาญเกี่ยวกับการเผยแผ่และการแนะนำในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพที่ดีมากขึ้น

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ด้านปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมาคือ ด้านผู้รับสาร ($\bar{X} = 4.23$) และด้านปัจจัยที่มีผลน้อยที่สุด คือ ด้านช่องทางสื่อสาร ($\bar{X} = 4.13$) ตามลำดับ

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี พบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี 1) ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนได้ถูกต้องตรงตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 2) ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ 3) ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม 4) ต้องเริ่มต้นสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน 5) ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ความประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแล พระภิกษุสามเณรอย่างเคร่งครัด 6) ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรมีการสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตในชนบทด้วย 7) ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ 8) ควรมีเวทีสำหรับให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง ๙) ควรมีการพัฒนาูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ๑๐) ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1. study present condition, problems and obstacles of Buddhism propagation of Sangha Oder in Chonburi Province, 2. to study the factors affecting Buddhism propagation of Sangha Order In Chonburi Province and 3. to propose a Buddhism propagation model of Sangha Order in Chonburi Province.

Methodology was the mixed methods. Quantitative research collected data with questionnaires from 237 samples by simple random sampling from 403 people based on Taro Yamane' formula. The tools to collect data were questionnaires with reliability coefficient value at 0.96 The data were analyzed by descriptive statistics, frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research collected data from 25 key informants, purposefully selected with structured in-depth-interview form by face-to-face interviewing and data were also collected from 14 participants in focus group discussion, analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows :

1. Present condition, probles and obstacles of Buddhism propagation of Sangha Order in Chonburi Province were not prominent and clear in the same direction due to different background and locations. Each individuals had their own methods of teaching that caused difficulty in development due to these problems: organizations lacked supporting budget, personnel lacked knowledge in using new media, new data and new technology to support the Dhamma lecture. Buddhism propagating monks were used to old data and methods. Organizations should be aware of the importance of Buddhism dissemination by using public relations and supporting budget. Personnel should adopt new technique of teaching with new data along with Dhamma so that people could apply in their daily livelihood. Preachers should be improved and developed so that they would have new knowledge of communication and dissemination. Preachers should be developed with new knowledge and skill in dissemination by different methods and styles for more potentials and competency.

- 2) Factors affecting results of Buddhism propagation of Sangha Order in Chonburi Province by overall were at high level ($\bar{X} = 4.16$) and all aspects were at high level, the highest level was the content of propagation ($\bar{X} = 4.28$), the receivers were at $\bar{X} = 4.23$) and at the lowest level was the channel of communication $\bar{X} = 4.13$) respecdtively

- 3) Buddhism propagation model development of Sangha Order monks in Chonburi Province was that 1) There should be more training of Buddhism propagation for novices and monks so that they would be able to deliver Buddhism to lay people directly, correctly and effectively, 2) there should foundation

establishment specifically for Buddhism propagation, 3) more personnel recruitment was needed 4) starting to build team of Buddhism propagation to learn and exchange knowledge and experience, 5) there should be training in appropriate behavioral conducts and the administration should look after behaviors of novices and monks closely, 6) there should be more Buddhism propagations and incorporated local culture and ways of life with propagation, 7) there should be opportunities for new monks to preach Dhamma occasionally, 8) there should be arenas for novices and monks to express and preach Dhamma, 9) there should be training for new techniques and styles of Buddhism propagation to avoid boring and 10) there should enough resources allocations such as places for Dhamma teaching practice at various monasteries and villages.

1. บทนำ

ในอดีตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงใช้แบบแผนคือพระธรรมวินัย มีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน มีขั้นตอนในการเข้าถึงคือปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ มีกลยุทธ์กลวิธีที่แตกต่างกันไปตามภูมิปัญญาของผู้รับ ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ในเบื้องต้น พระองค์ทรงได้เสด็จไปแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตร แก่หมู่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมตามที่พระองค์ทรงสั่งสอน ต่อจากนั้น ทรงแสดงธรรมแก่สกุลบุตรและสหาย จึงทำให้เกิดมีพระอรหันตสาวกในพระพุทธศาสนาจำนวน 60 องค์ พระองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหมดไปเผยแผ่ธรรมะในที่ต่าง ๆ โดยไม่ซ้ำกัน โดยมีพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (Winai.Maha. 4/32/40)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ทำกันหลายรูปแบบได้แก่ การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับโดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ให้แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา อนุเคราะห์มุ่งจะให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดีผู้อื่น (สุชีพ ปุณฺณานุกาพ, 2540: 13) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ถือว่าเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค่านับควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนืองน่านุญอันยอดเยี่ยมของโลก (Machimanigai.

Mula/12/74/66) มีปณิธานในการเผยแผ่ และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนคุณธรรมในแก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้นท่านยังสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย

สมัยปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและคุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ปรับตัวเองไม่พอ ยังต้องปรับกลยุทธ์ปรับกลวิธีในการเผยแผ่ให้เข้ากับยุคสมัย อย่างที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เชิงรับหมายถึง การเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสั่งสอนเป็นหลัก การเผยแผ่เชิงรุกหมายถึงในการสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยบุคลากรที่มีความสามารถ มีการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน มีการวิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง มีการทำงานเป็นทีมโดยการสร้างเครือข่ายในการทำงาน การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาต้องมีการประยุกต์หลักธรรมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการใช้สื่อชี้ให้เห็นภาพ มีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง (PhraDhammakosajan (Prayoon Dhammachitto, 2548: 18)

วิธีการเผยแผ่ธรรมหรือกลยุทธ์การดำเนินการประกาศธรรม ถ้าจะวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน จะมีอยู่ 4 ประเด็น หรือเรียกว่าทฤษฎี 4 ส. (Ibiden: 44) อันเป็นหลักการที่ว่า สีสการเทศนาธรรม หมายถึง การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้งจะประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่

- 1) สันทสนาการ คือ การชี้แจงเรื่องที่ทรงสอนให้เห็นชัดเป็นการแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง หรือเห็นจริงเห็นจัง ดังได้เห็นกับตา
- 2) สมาทปนา คือ ขวนใจให้อยากปฏิบัติ เป็นการสอนให้เห็นว่าสิ่งที่ควรปฏิบัติ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่าและเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝน จนยอมรับและนำไปปฏิบัติ
- 3) สมุตเตชนา คือ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า เป็นการปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะมีกำลังใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้
- 4) สัมปหังสนา คือ ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงเป็นการบำรุงจิตใจให้ชุ่มชื่นเบิกบาน เห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและเบิกบานใจ (Teekanigai. Sila 9/198/161)

จากการศึกษากลยุทธ์และวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีวิธีการที่หลากหลาย น่าจะเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี เพราะโครงการการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ และมีปัญหาอาทิเช่น พระสงฆ์ขาดศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดอุปกรณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ขาดการบูรณาการหลักพุทธธรรม

การทำงานที่ผ่านมาของผู้วิจัย ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรี มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ภายหลังจากโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรีมีปัญหา คือ พระที่มีจิตอาสาสมัครในโครงการลดลง โครงการขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดอุปกรณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดแรงเสริมในการทำงาน การเข้าไม่ถึงจิตใจชาวบ้าน พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่างคนต่างทำงาน ไม่มีทีมงาน ไม่มีคณะทำงานที่รู้งานและมีความเข้มแข็ง ขาดกลยุทธ์ในการทำงาน ทำให้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรีหลายรูปท้อแท้หมดกำลังใจลาออกจากโครงการ

จากสภาพดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะสร้างการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จังหวัดชลบุรี เพื่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี
- 2.3 เพื่อนำการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

1. งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี ดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

1) เชิงปริมาณ

- (1) ประชากร คือ พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี จำนวน ๔๐๓ รูป
- (2) กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๒๓๗ รูป
- (3) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 234 คน

2) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

งานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยหลัก ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเช่น หนังสือ เอกสารทาง

วิชาการบทความ งานวิทยานิพนธ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรี และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ เจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 25 รูป

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

ในการเผยแผ่ที่ไม่เด่นชัดและชัดเจน ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากมีบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นแตกต่างกันโดยพื้นที่ ต่างมีวิธีการ จึงทำให้มีการดำเนินงานได้ยาก จึงเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถจำแนกดังนี้ ขาดองค์การสนับสนุน ด้านงบประมาณ บุคลากร ขาดความรู้ด้านการใช้สื่อขยายความ บุคลากรขาดความทันสมัยในข้อมูลปัจจุบัน เช่น การพูดเหตุการณ์ปัจจุบัน ควบคู่กับการบรรยายธรรมและยังมีการใช้ข้อมูลแบบเดิมๆ ฉะนั้น บุคลากรควรสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อขยายความ องค์การควรเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ต่างๆ บุคลากรควรศึกษาปรับข้อมูลให้มีความทันสมัย และให้ควบคู่ไปกับธรรมะ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ฟัง การปรับปรุง ควรปรับปรุงโดยสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความชำนาญเกี่ยวกับการเผยแผ่และการแนะนำในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพที่ดีมากขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

จะมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพได้ จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้มีความสามารถที่จะบริหารจัดการได้อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์คือการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา เพื่อให้เป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ อย่างครอบคลุม

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี

โดยการเผยแผ่เชิงรับทำให้เราตามไม่ทันศาสนาอื่น ถ้าขึ้นเราใช้วิธีการตั้งรับต่อไป เราจะสูญเสียพระพุทธศาสนาไปให้ศาสนาอื่น ในสมัยพระพุทธเจ้า ศาสนาพราหมณ์การเผยแผ่แบบเชิงรับ เราจึงพอแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์ในอินเดียได้ ต่อมาเมื่อศาสนาพราหมณ์ใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุกพระพุทธศาสนาก็ต้องเสียที่ในอินเดียให้ศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาย้ายมาลงหลักปักฐานในเมืองไทย แต่ก็พบคู่แข่งใหม่คือศาสนาคริสต์และอิสลาม ศาสนาทั้ง 2 ใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุก

ดังนั้น การเผยแผ่ในยุคปัจจุบันจึงไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงแค่ภายในวัดโดยพระสงฆ์เท่านั้น หากแต่พุทธบริษัท อันได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ก็มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่ท่ามกลางสังคมที่มีการแข่งขันสูง ต้องการความรวดเร็วทันใจ การที่จะให้ธรรมะเข้าถึงจิตใจได้ ต้องทำงานในลักษณะเชิงรุก จึงมีการเผยแผ่ในรูปแบบอื่นที่หลากหลาย พร้อมทั้งจะนำเสนอถึงที่บ้าน ที่ทำงานหรือที่สาธารณะต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะ เป็นต้น การใช้สื่อก็เป็นการบริหารจัดการจัดการด้านการเผยแผ่เชิงรุกแบบสื่อธรรมะยุคใหม่ ในรูปแบบการตูนแอนิเมชัน บทเพลงธรรมะ มีวีสควิดีโอธรรมะ สื่อธรรมะทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้สะดวกสบายในการสื่อ โดยไม่ต้องเสียเวลารอให้ถึงวันพระ หรือวันหยุดทางพระพุทธศาสนาแล้วจึงเข้าวัด

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการพัฒนาแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1) ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อค้นพบ ยังมีแนวทางในการเผยแผ่ที่ไม่เด่นชัดและชัดเจน ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากมีบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นแตกต่างกันโดยพื้นที่ ต่างมีวิธีการ จึงทำให้มีการดำเนินงานได้ยาก จึงเกิดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถจำแนกดังนี้ ขาดองค์การสนับสนุน ด้านงบประมาณบุคลากร ขาดความรู้ด้านการใช้สื่อขยายความ บุคลากรขาดความทันสมัยในข้อมูลปัจจุบัน เช่น การพูดเหตุการณ์ปัจจุบัน ควบคู่กับการบรรยายธรรมและยังมีการใช้ข้อมูลแบบเดิมๆ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พันตำรวจโทนาวิน วงศ์รัตนมัจฉา กล่าวว่า คณะสงฆ์ได้วางแผนดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตรประจำวัน (พันตำรวจโทนาวิน วงศ์รัตนมัจฉา, 2555) การเผยแผ่พระพุทธธรรมคำสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ พระสงฆ์จึงได้ตระหนักในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

- (1) ฝึกอบรมภิกษุสามเณร คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- (2) สัมปรายภิกษุสามเณร คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- (3) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน

บุคลากรสงฆ์ควรสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิตสื่อขยายความ องค์กรควรเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์

ต่างๆ บุคลากรควรศึกษาปรับข้อมูลให้มีความทันสมัย และให้ควบคู่ไปกับธรรมะ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ฟัง การปรับปรุง ควรปรับปรุงโดยสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความชำนาญเกี่ยวกับการเผยแผ่ และการแนะนำในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพที่ดีมากขึ้น

2. ด้านเทคนิควิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระ

ข้อค้นพบ มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกันคือว่า ในด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่นั้น ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ส่วนมากจะยกเรื่องในอดีตมาเผยแผ่ ซึ่งเป็นเรื่องราวต่างยุคต่างสมัย ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนั้นยังมีการใช้เทคนิคแบบเก่าอยู่นั่นคือการพูดคุย ซึ่งในกรณีนี้ก็เกิดขึ้นอยู่กับความถนัดของพระสงฆ์แต่ละท่านด้วยเช่นกัน จากข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับสาร (เนื้อหา) พบว่า การสนทนาด้วยวาจาเป็นส่วนมาก เพราะว่าจะมีความสะดวกคล่องตัว ถ้าเป็นสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์จะต้องใช้คนช่วยเหลือในแต่ละวัดนั้นศักยภาพไม่เท่ากันจึงต้องใช้อุปกรณ์ที่ติดมากับธรรมชาติ คือ อิริยาบถ ลักษณะท่าทาง ความสุขุมเยือกเย็น และธรรมะที่เกิดจากการเรียนรู้ปฏิบัติ ดังที่ พระครูวิสิฐพัฒนพิธาน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การเสนอดังเดิมก็จะเป็นพวกเอกสาร ในเมื่อเป็นเอกสาร ผู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ที่เป็นเอกสารชี้แจงตรงนั้นค่อนข้างที่จะยากนี้ประการหนึ่ง สองมีการเผยแผ่ทางสถานีวิทยุหรือลักษณะการเผยแผ่ที่เป็นเทปหรือ ซีดี เป็นสื่อช่วยการเรียนการสอน” ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับพระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) กล่าวว่า นักเทศน์ขึ้นแนวหน้าถือหลักว่า “ก่อนจะเทศน์ต้องเตรียม ถ้าไม่เตรียมก็เสียเหลี่ยมนักเทศน์” การเตรียมตัวของการเป็นนักเทศน์ที่ดีนั้นจะต้องเตรียมสิ่งที่พื้นฐาน ดังนี้ (พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์, 2553)

1) เตรียมตัว คือ เรียนรู้วิชาการต่างๆ ให้ถูกต้องตามขั้นตอนของจรรยาหรือศาสนพิธีที่เกี่ยวกับการเทศน์

2) เตรียมใจ คือ ผู้ที่จะเป็นนักเทศน์ต้องควบคุมใจให้มีสมาธิมีใจปลอดโปร่งสร้าง ความเชื่อมั่น ไม่หวั่นไหว กังวล พรณนาว่าในใจไปเป็นตอนๆ

3) เตรียมวิจัยผู้ฟัง คือ รู้ลักษณะคนฟัง และเลือกวิธีการเทศนาให้เหมาะสมกับคนฟัง เหมือนกับการป้อนข้าวว่าจะป้อนคำเล็กหรือคำโต ต้องดูขนาดปากของผู้ที่จะทานเสียก่อน

4) เตรียมหลักการเทศน์ คือ ถ้าต้องการให้เทศนางามในเบื้องต้น ในท่ามกลางและในที่สุด ก็ต้องอธิบายตามพุทธวิธี ๔ ส. คือ

ส.1 สันทัสสนา คือ เทศน์ได้แจ่มแจ้ง

ส.2 สมาทปนา คือ เทศน์ได้จุใจ

ส.3 สมุตเตชนา คือ เทศน์ปลุกให้กล้า

ส.4 สัมปหังสนา คือ เทศน์ให้รู้จริง

วิธีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนนี้ เป็นเหตุให้ประชาชนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง พร้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล คณะสงฆ์ภาค 2 ท่านได้มีรูปแบบและวิธีการในการ

เผยแพร่พุทธธรรม ซึ่งจะมีรูปแบบตามศักยภาพของวัดและบุคลากรภายในวัด โดยมีการเรียบเรียงเนื้อหาและการสรุปข้อคิดที่เป็นประโยชน์ทุกครั้ง จึงเป็นเหตุให้ประชาชนมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการฟังเรื่องที่เข้าใจยากให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น อันเนื่องจากได้ฟังการยกอุทาหรณ์และตัวอย่างมาประกอบเรื่อง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

3. ด้านสื่อในการเผยแพร่

ข้อค้นพบ มีแนวความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกันคือว่า ปัจจุบันสื่อการสื่อนั้น ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นเพราะว่าบุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ขาดอุปกรณ์ในการเผยแพร่ ทั้งนี้เพราะขาดการสนับสนุนทั้งในภาครัฐและคณะสงฆ์เอง ไม่มีการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณเพื่อมาดำเนินการในการสนับสนุนการเผยแพร่อย่างชัดเจน นอกจากนี้บางพื้นที่ยังมีการใช้สื่อที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและไม่ครอบคลุมเพียงพอ ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ เพราะขาดบุคลากรที่มีความรู้ บุคลากรไม่นิยมใช้สื่อการสื่อนอกจากข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับสื่อ (ช่องทาง) พบว่า จะใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสิ่งที่เป็นพาวเวอร์พอยต์ สื่อที่เป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพได้ง่าย เข้าใจได้ง่าย ตามสถานะของผู้รับฟังในที่นั้นๆ ดังที่ พระปลัดปัญญา ปัญญาโม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ในส่วนของวัดเราจะเน้นพาวเวอร์พอยต์และอินเตอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์” เหมือนกับท่านพระครูเวชคามธรรมนุกิจ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “พระวิทยากรที่จะมาสอนเตรียมมาเอง ใช้รูปแบบการเขียนกระดานและใช้รูปภาพประกอบพร้อมกับสื่อสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น” ข้อค้นพบมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” (ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี, 2550) เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะเป็นการแสดงธรรมการสื่อสาร ซึ่งแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. ซึ่งสามารถอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

- 1) แบบสันทัสสนา หมายถึง ทรงอธิบายให้เห็นได้ชัดเจนและแจ่มแจ้ง เช่นเดียวกับการจูงมือพาไปดูให้เห็นด้วยสายตาตนเอง
- 2) แบบสมมาทปนา หมายถึง ทรงชักจูงให้เห็นจริง ด้วยชวนให้คล้อยตามนั้น จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติให้ได้ผลตามนั้น
- 3) แบบสมุตเตชนา หมายถึง ทรงสอนให้เข้าใจ ให้แก่ล้าวกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะ มั่นใจว่าจะทำสำเร็จ
- 4) แบบสัมปหังสนา หมายถึง ทรงขโลมใจให้ร่าเริง แซ่ซึ้ง ไม่เบื่อหน่ายและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

4. ด้านบุคคลผู้ฟังธรรม

ข้อค้นพบ มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกันคือว่า ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆซึ่งบางครั้งประชาชนยังให้น้ำหนักของศรัทธาไปที่บุคคลมากกว่าการเชื่อและศรัทธาในหลักธรรม ยุคสมัยปัจจุบันพุทธศาสนิกชนมีอุปสรรคเกี่ยวเนื่องด้วยเวลาที่จะมาฟังธรรม มีกิจกรรมเพียงแค่อ่านหนังสือ

ดังนั้น ความเกี่ยวข้องกับบุคคลกล่าวคือการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับระดับครูบาอาจารย์ พวกศึกษานิเทศก์ ข้าราชการ พยายามให้มีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นกำลังให้พระสงฆ์ได้ ดังที่ พระครูโสมณปริยัตยานุยุต ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าไปสอนเด็กอย่างน้อยเด็กก็จำชื่อได้ ทักทายกัน” ข้อค้นพบมีความสอดคล้องกับ เอื้อมอร์ ชลวร (เอื้อมอร์ ชลวร, 2556) ว่าพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะแสดงที่ใดและแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกันคือมุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ให้มีทัศนคติและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้อง ในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น แต่เนื้อเรื่องและวิธีการสอนย่อมแตกต่างกันไปตามอุปนิสัย ความถนัดและความสนใจของผู้ฟัง สุดแต่เรื่องใดวิธีใด จะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมได้ดี พุทธวิธีในการสอนเป็นความยิ่งใหญ่และพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าในการถ่ายทอด พระองค์ทรงมีหลักสอนแยกแยะกลุ่มเป้าหมาย ลีลาการสอนเทคนิคการสอน กลวิธีและกุศโลบายประกอบการสอนต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระบรมครู

การเสนอการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี พบว่าการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบันนั้น ก็เนื่องมาจากการมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ เมื่อวัฒนธรรมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปการเผยแผ่ในวัด ก่อเกิดปัญหากระทบอันเนื่องมาจากลักษณะเป็นการเผยแผ่ในเชิงรับ ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมีเวลาน้อยลง ทำให้ขาดการสนใจต่อพระสงฆ์และเข้าวัดน้อยลง

การเผยแผ่เชิงรับทำให้เราตามไม่ทันศาสนาอื่น ถ้าขึ้นเราใช้วิธีการตั้งรับต่อไป เราจะสูญเสียพระพุทธศาสนาไปให้ศาสนาอื่น ในสมัยพระพุทธเจ้า ศาสนาพราหมณ์การเผยแผ่แบบเชิงรับเราจึงพอแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์ในอินเดียได้ ต่อมาเมื่อศาสนาพราหมณ์ใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุกพระพุทธศาสนาก็ต้องเสียทีในอินเดียให้ศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาย้ายมาลงหลักปักฐานในเมืองไทย แต่ก็พบคู่แข่งใหม่คือศาสนาคริสต์และอิสลาม ศาสนาทั้ง ๒ ใช้วิธีการเผยแผ่เชิงรุก ดังนั้นการเผยแผ่ในยุคปัจจุบันจึงไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงแค่วัดโดยพระสงฆ์เท่านั้น หากแต่พุทธบริษัท อันได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ก็มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่ท่ามกลางสังคมที่มีการแข่งขันสูงต้องการความรวดเร็วทันใจ การที่จะให้ธรรมะเข้าไปถึงจิตใจได้ ต้องทำงานในลักษณะเชิงรุก จึงมีการเผยแผ่ในรูปแบบอื่นที่หลากหลาย พร้อมทั้งจะนำเสนอถึงที่บ้าน ที่ทำงานหรือที่สาธารณะต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะ เป็นต้น การใช้สื่อก็เป็นการบริหารจัดการจัดการด้านการเผยแผ่เชิงรุกแบบสื่อธรรมะยุคใหม่ ในรูปแบบการ์ตูนแอนิเมชัน บทเพลงธรรมะ มีสื่อกวีตีโอธรรมะ สื่อธรรมะทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้สะดวกสบายในการสื่อ โดยไม่ต้องเสียเวลารอให้ถึงวันพระหรือวันหยุดทางพระพุทธศาสนาแล้วจึงเข้าวัด ซึ่งมีความสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “จรรณิกขเว จาริกิ พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมปายอตถายหิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ” ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”

จากข้อมูลเชิงลึกของการเผยแผ่ได้ชี้ให้เห็นรูปแบบวิธีการ เทคนิคการทำงานของบุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอน โดยเฉพาะหลักการกระบวนการสอน การนำเสนอ การสื่อสารทางกาย ทางใจ ทางวาจา มีการประยุกต์ลอกเลียนแบบอย่างมีความหมายส่งเสริมให้เกิดปัญญา เพิ่มทักษะและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างกลมกลืนตามความสามารถของแต่ละบุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ทุกคนที่ได้ศึกษาวิจัยมีผลงานออกมาสู่สังคมทำให้สังคมยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับรุ่นต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่หน่วยงานวิจัย หน่วยงานปฏิบัติการ เพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนาหน่วยงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและนักศึกษาวิจัย ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) คณะสงฆ์ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการเทศน์ สอน แสดงธรรม หรือปาฐกถาธรรม เพื่อขัดเกลากิจใจญาณิโยม

(2) คณะสงฆ์ควรพัฒนาสื่อที่ใช้ในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ ซีดี เป็นต้น

(3) สำนักงานพระพุทธศาสนาควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วทุกวัด ไม่กระจุกตัวอยู่เฉพาะเขตเมือง หรือเขตที่เจริญแล้วเพียงอย่างเดียว

๔. รัฐบาลควรกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งชาติ ให้คนในชาติได้รับการขัดเกลาคณธรรมจริยธรรมจากพระสงฆ์โดยตรง

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) คณะสงฆ์ควรประพัตินให้เป็นแบบอย่างที่ดี น่าเลื่อมใส เคารพศรัทธา เช่น พุดจาไฟเราะ อ่อนหวาน ไม่พูดคำหยาบ ประพัตินเหมาะสมแก่ตามสมณะสาธูป เป็นต้น

(2) คณะสงฆ์ควรรับฟังคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ได้ ตรงต่อเวลาและไม่เห็นแก่ลาภสักการะมากจนเกินไป

(3) คณะสงฆ์ควรเทศน์ให้กระชับเวลา ได้ใจความเทศน์เฉพาะสาระสำคัญๆ ไม่นานเกินไป ทันสมัย และเข้ากับโลกปัจจุบันได้

(4) คณะสงฆ์ควรมีสื่อและวิธีการเทศน์ที่น่าฟัง มีการยกอุทาหรณ์หรือยกตัวอย่างประกอบ

(5) คณะสงฆ์ควรจัดอบรมฝึกเทศน์เป็นประจำ เพื่อเพิ่มทักษะให้แก่พระสังฆาธิการ

(6) คณะสงฆ์ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

(7) คณะสงฆ์ควรมีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ หรือหนังสือธรรมะเพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นธรรมทานเพิ่มอีกด้วย

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

(1) ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดอื่นๆ

(2) ควรศึกษาทัศนคติของประชาชนในเขตปกครองที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการระดับหนหรือระดับประเทศ

(3) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในเชิงเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นๆ

Reference

- Sucheep Punyanuphap. **Religion Conclution**. Bangkok : Ramkamheang University, 2540.
- PhraDhammakosajarn (Prayoon Dhammajitto). Proactive propaganda.Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Published, 2548.
- Nawin Wongrattanamacha. “ The Effectiveness In Propagation of Buddhismin Lisu Ethnic Group By Phradhamma Cārika”. Doctor of Philosophy (Buddhist Studies) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University;, 2554.
- Phrakrubhavanasopit (Boonyarat Muangwong). “ Buddhist propaganda Management in Lanna”. Doctor of Philosophy. Human Resource Management. Graduate School: :Phatumthanee University, 2553.
- Songwit Keawsri. “ An Analytical Study of the Buddha’s Strategyin the Propagation. ”. Doctor of Philosophy (Buddhist Studies) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University;, 2554.
- Aeumaon Chonlaworn. “ A Study of The Development of Phra Pramote Pāmojjo’s Instructive Patterns”. Doctor of Philosophy (Buddhist Studies) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University;, 2556.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

PEOPLE'S PARTICIPATION IN AGRICULTURAL WATER MANAGEMENT AT PASAK BASIN, PHETCHABUN PROVINCE

ณัฏยาณี บุญทองคำ^{*}
Nattayanee Boontongkham^{*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยบริเวณพื้นที่แม่น้ำป่าสักไหลผ่านในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.960 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า สภาพทั่วไปของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยรวมทั้งหมด 4 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) โดย 1) ความตระหนักของสมาชิก มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น การมีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากร และการตระหนักถึงปัญหาหรือการได้รับผลกระทบ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความใส่ใจในกิจกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

^{*} Doctor of Philosophy in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

เช่น มีเวลา มีความสนใจ มีความตั้งใจ และสามารถเรียนรู้ นำไปใช้ประโยชน์ได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความเข้มแข็งของชุมชน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน การแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชน และมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) การได้รับการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.20$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การได้รับการสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง การได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดการน้ำ และการได้ไปศึกษาดูงานการจัดการน้ำที่อื่นๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การได้รับการสนับสนุน ความใส่ใจในกิจกรรมของชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน ที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 18.3 ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำตามหลักอุปทานนิยม มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) หมั่นประชุมเนื่องนิตย 2) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการน้ำตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การตัดสินใจการเข้าร่วมกิจกรรม และการตรวจสอบประเมินผล เช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ด้วยการนำหลักอุปทานนิยมมาบูรณาการ ใช้ควบคู่กับการจัดการน้ำ ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการนำน้ำมาใช้เพื่อการเกษตรได้ทุกฤดูกาล ตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน การจัดสรรน้ำด้วยความยุติธรรม เคารพกฎ ระเบียบของชุมชน และการควบคุมการใช้น้ำ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ อนุรักษ์คุณค่า เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในทุกชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ เกิดการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะนำไปสู่กระบวนการจัดการน้ำ ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการเกี่ยวกับการจัดการน้ำ การจัดสรรน้ำก็จะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน และยุติธรรม ได้น้ำที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานด้านการเกษตร และการควบคุมการใช้น้ำในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของพืช ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ สร้างรายได้ให้กับประชาชน นำไปสู่การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

ABSTRACT

Objectives of this research were: 1. to study the general condition of agricultural water management at Pasak basin, Phetchabun Province, 2. to study factors affecting the agricultural water management at Pasak basin, Phetchabun Province and 3. to propose a model of people's participation in agricultural water management at Pasak basin, Phetchabun Province.

Methodology was the mixed methods. The quantitative research collect data from 400 samples by simple random sampling using questionnaires with people in the Pasak River in Phetchabun province. The data collection instrument was a questionnaire with the reliability coefficient value of 0.960. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation and multiple correlation coefficient. Qualitative research Collect data from 27 key informants, purposefully selected from experts with structured in-depth-interview form by face-to-face interviewing. Data were also collected from 12 participants in focus group discussion and were analyzed in descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. General conditions of agricultural water management at Pasak basin, Phetchabun Province was found that overall conditions of total agricultural water management in all 4 areas were at high level ($\bar{x} = 3.85$). Members' conscious sense of responsibility was at the highest level ($\bar{x} = 4.58$). Each areas of agricultural water management revealed that; local loving consciousness. Sense of resource ownership and awareness of the problem and impact were at high level. Community Concern was at very high level ($\bar{x} = 4.34$). Each aspects of concern were that understand the importance of activities held in the community, being ready to participate in community activities such as having time, attention, willingness and ability to learn and use the benefits by overall were at very high level. Strength of the community was at high level with the mean level at ($\bar{x} = 4.27$). Each aspect of the community strength were that participation in public activities, idea expression for the benefit of the community, duty responsibility, by overall were at high level. The support receiving was at low level ($\bar{x} = 2.20$). Each aspect of support were that information support was at middle level, budget supporting for agricultural water and study tour to other areas were at low level.

2. Factors Affecting people's participation in agricultural water management the basin Pasak Phetchabun Province were found that the community

support, community concern and strength were at 18.3 percents. Factors affecting people's participation in agricultural water management at Pasak Basin, Phetchabun Province in 2 areas were participation in decision making and in benefit sharing. Factors affecting people's participation in agricultural water management according to Apparihaniyadhamma had 2 aspects; 1) regular meeting and 2) not to initiate new rules.

3. A model for agricultural Water management model by people's participation a Pasak basin, Phetchabun Province was that the participation of the people was the sensitive matter Therefore, it is necessary to develop knowledge and understanding in providing accurate information to the people. People's opinions hearing, opening opportunities for people to be involved in the water management process from the planning stage, activities participation, monitoring and evaluation, participation in meeting, in activities involving water conservation by integrating Apparihaniyadhamma with agricultural water management in order to use water in all seasons as well as water resource improvement and development for long lasting, water allocation with just and respecting rules and regulations of the communities, effective water uses controlling, enhancing people's knowledge in every community, enhancing the importance of water resource, using water with awareness to the fullest benefits. This criteria would hold people's participatory agricultural water resource management process that would bring the justice and equality to the water sharing and using with the appropriate amount for plants. In return, the plants would yield good crops for high incomes and the people's participation in agricultural water management would be the sustainable and long lasting process.

Keywords: Participation, Agricultural Water Management

1. บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ น้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องที่อาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน และน้ำบาดาล นับเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการบางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำลำธารมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมทรัพย์สินและพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการมีน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำเกิดขึ้นในหลายท้องที่ตามมาอีกด้วย

นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี น้ำจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติของคนไทยที่ต้องมีการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชนในลุ่มน้ำ ควรต้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการจัดการน้ำบางส่วนให้มีความเหมาะสม กับกาลปัจจุบันด้วยแนวคิดของนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง และสามารถปฏิบัติได้โดยอาศัยข้อมูล ความรอบรู้ และสติปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เข้าใจในรากเหง้าแห่งปัญหา (Pamot Maikut, 2540 : 26) ซึ่งการจัดการน้ำในปัจจุบันควรมีกลไกสำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการทำงานแบบร่วมด้วยช่วยกันคิด ช่วยกันหารูปแบบและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ แบบบูรณาการในทุกมิติเสมอ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืนโดยไม่เกิดความขัดแย้งในสังคม

การจัดการน้ำ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเน้นหนักในเรื่องการจัดการน้ำ สำหรับดูแลการเพิ่มของประชากรและความเข้มข้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้ง ดินน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้เพิ่มความต้องการน้ำมาเป็นลำดับ การขาดแคลนนํ้าเริ่มเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและถาวรมากขึ้น สถาบันการจัดการน้ำหลักของไทย คือ กรมชลประทานประสบปัญหาการจัดการน้ำมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหาจากการต่อต้านสร้างเขื่อน เพราะปัญหาด้านการชดเชยชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะด้านระบบนิเวศของป่าไม้ หน่วยงานของรัฐซึ่งแต่เดิมเคยมีหน้าที่จัดหาน้ำ (Provision) จึงจำเป็นต้องมารับหน้าที่จัดสรร (Allocation) แต่รัฐขาดทั้งกติกาสื่อและเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ เนื่องด้วยกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้างๆ ว่า ทรัพยากรน้ำเป็นของไทยทุกคน จึงเป็นการเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้อย่างเสรี นับเป็นต้นเหตุให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ จึงถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องรู้จักประหยัดในการใช้น้ำ ไม่ใช่น้ำอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังต้องระวังในเรื่องสิทธิของผู้ใช้ทรัพยากรน้ำว่าต้องได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกันอีกด้วย ความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำได้กลายเป็นปัญหาสำคัญในภาคเกษตร ทั้งในระหว่างราษฎรด้วยกันระหว่างราษฎรกับรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน การขยายตัวอย่างรวดเร็วของความต้องการน้ำของเมืองและภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากรน้ำ ระหว่างเมืองกับชนบท ถึงแม้โดยเปรียบเทียบกับนานาชาติในโลก ประเทศไทยได้จัดว่าไม่ขาดแคลนนํ้ามากนัก และสัดส่วนการกักเก็บน้ำของไทยอยู่ในระดับสูง แต่ไทยมีภาคเกษตรซึ่งปลูกข้าวเป็นหลัก ข้าวเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก สถานการณ์น้ำของประเทศไทยจึงจะตึงตัวตลอด 20 ปีข้างหน้า และตึงตัวสูงสุดปลายทศวรรษนี้ เกษตรกรได้ใช้น้ำใต้ดินเป็นน้ำสำรองเพื่อการเกษตร การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนแต่ทำลาย และสร้างความกดดันต่อระบบการจัดการน้ำแบบจำกัดและควบคุมในปัจจุบัน การปล่อยให้เกิดการเข้าถึงน้ำโดยเสรีเป็นระบบที่ขาดความเป็นธรรม ไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดและไม่เอื้ออำนวยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประสิทธิภาพในการใช้น้ำของชาวนาแตกต่างกันมากภายในลุ่มน้ำ เดียวกัน และผลตอบแทนต่อหน่วยของน้ำโครงการอื่นๆ ในลุ่มน้ำเดียวกันขาดสมรรถนะที่จะยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ความต้องการและอุปทาน

เนื่องจากจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะ ดังนั้นจึงมีห้วย คลอง บึง กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ และแม่น้ำที่สำคัญเพียงสายเดียว คือ แม่น้ำป่าสัก ต้นกำเนิดจากภูเขามาลาจังหวัดเลย เป็นแม่น้ำสำคัญที่สุดของจังหวัด ไหลผ่านอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพ รวม 7 อำเภอ คิดเป็นระยะทางประมาณ 350 กิโลเมตร เดิมแม่น้ำป่าสักมีความอุดมสมบูรณ์มาก เพราะมีน้ำใช้ในการเกษตรได้ตลอดทั้งปี แต่ในปัจจุบันมีสภาพตื้นเขิน มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งน้ำจะแห้งขาดเป็นตอนๆ ไม่เพียงพอแก่การเพาะปลูกและมีห้วยลำธาร (Pichet Detpei, 2546 : 111 - 112) นอกจากนี้ยังมีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้บุกรุกป่าและผู้ทิ้งขยะลงแม่น้ำอีกด้วย ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ประชาชนได้มีการรวมตัวกันในรูปแบบองค์กรท้องถิ่นที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน และเอกชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาอยู่บ้าง แต่ในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ พบว่าการรวมตัวกันของประชาชนยังไม่มีเอกภาพและไม่มีความเข้มแข็งเท่าที่ควร เพราะเป็นการรวมตัวของชุมชนและมีความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมในการอนุรักษ์ อีกทั้งยังมีชุมชนอีกหลายชุมชนในเขตลุ่มน้ำป่าสักไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ดังนั้น “น้ำ” จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะได้รับการจัดการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ปัจจุบันจังหวัดเพชรบูรณ์มีอ่างเก็บน้ำจำนวน 8 แห่ง และฝายจำนวน 3 แห่ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมชลประทาน เมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนกับอ่างเก็บน้ำและฝายแล้วถือว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้งจะประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเกษตร ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้เลือกเอาโครงการนำร่องลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่การศึกษา โดยพิจารณาเห็นว่าการแก้ไขปัญหา น้ำ ทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย เป็นเรื่องการบริหารจัดการที่ผิดพลาดไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งไม่อาจโยนความผิดไปให้ผู้ใดหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดได้ และเป็นเรื่องที่ป้องกันหรือบรรเทาไม่ให้เกิดผลกระทบรุนแรงได้ ถ้ามีความคิด ข้อมูลความรู้ มีการเตรียมการวางแผนและปฏิบัติการที่ดี และประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทุกฝ่ายจึงต้องมาแก้ปัญหาร่วมกัน ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเข้มข้น และมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแนวทางการจัดการกับปัญหาต่างๆ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรใหม่ที่มีทิศทางที่ชัดเจน และในขณะเดียวกันก็ยึดหยุ่นตามสถานการณ์ได้ตามความเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire แจกแบบสอบถามโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) แต่ละข้อจะมี Scale ระดับความคิดเห็นในการจัดการให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ก่อนที่จะขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation Method) คือ ตรวจสอบความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูลหลัก ความแตกต่างของเวลาที่ได้อ้างอิง และความแตกต่างของสถานที่ที่ได้อ้างอิง เมื่อตรวจสอบแล้วปรากฏว่าข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน จึงนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

4. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก พบว่า การใช้น้ำเฉพาะในเขตพื้นที่โครงการชลประทานนั้นๆ มีการบริหารจัดการน้ำ โดยคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการประชุมหารือกำหนดแนวทางการจัดการน้ำ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำด้านการอุปโภค-บริโภค รวมทั้งมีการประชุมตกลง กำหนดระยะเวลาเริ่มการปลูกข้าวนาปีตามสภาพน้ำต้นทุนที่มีอยู่ของแต่ละอ่างเก็บน้ำให้เหมาะสมกับสภาพน้ำ ของแต่ละอ่างเก็บน้ำ ส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ขาดระบบและกลไกการประสานทำงานร่วมกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การได้รับการสนับสนุน ความใส่ใจในกิจกรรมของชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน ที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 18.3 ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำตามหลักอธิปไตยธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) หนึ่งประชุมเนื่องนิยต์ 2) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ รูปแบบที่เหมาะสมคือ

3.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

5. อภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า เนื่องแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำที่บริหารจัดการยากที่สุดในประเทศไทย เพราะมีความลาดชัน ความขดเคี้ยว น้ำในแม่น้ำไหลเชี่ยวกราด จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ในช่วงฤดูน้ำหลาก ในฤดูฝนปริมาณน้ำในแม่น้ำแต่ละปี มีเพียงพอต่อพื้นที่การเกษตร แต่ประชาชนก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ในทุกแล้ง เนื่องจากงบประมาณที่จะใช้ในการกักเก็บน้ำต้องใช้งบประมาณสูง การแก้ไขปัญหาการส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ การขุดบ่อบาดาลก็ไม่สามารถทำได้ทุกชุมชน เนื่องจากบ่อบาดาลต้องใช้งบประมาณสูง เพราะบ่อบาดาลอยู่ลึกลงไปจากผิวดินลึกมาก งบประมาณสามร้อยถึงสี่ร้อยเมตร ถึงช่วงฤดูแล้งต่างพากันอพยพไปหางานทำในเมืองหลวง ทำให้คนแก่กับเด็กอยู่บ้านอย่างลำบาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยรวมทั้งหมด 4 ด้าน โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความตระหนักของสมาชิกอยู่ในระดับมากที่สุด ความใส่ใจในกิจกรรมของชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับมาก และการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับอยู่ในระดับ

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปราย รูปแบบการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

3.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการน้ำ เพราะถ้ามีน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี ก็จะทำให้เกิดอาชีพ เกิดรายได้ ไร้เลี้ยงครอบครัว ไม่ต้องอพยพ ย้ายถิ่นฐานไปหางานทำในเมืองหลวง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanyarat Rinsri (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่” พบว่า การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการทรัพยากร

น้ำให้คุ้มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องอิงอาศัยการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทรัพยากรน้ำด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanmaka Kasondungmai (2558) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบยั่งยืนของโบราณสถานประวัติศาสตร์วัดเขาไม้เดน ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ แนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน แยกเป็นรายด้านดังนี้ 1) การ โดยใช้สื่อต่างๆ ในการจัดกิจกรรม 2) การปลูกฝังจิตสำนึก ในการมองเห็นคุณค่า โดยการให้ผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องราวที่มา 3) การเสียสละเพื่อส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดเวรยามเพื่อทำการดูแล บำรุงรักษา และ 4) งบประมาณที่เพียงพอ เพื่อการดำเนินการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนให้มีรายได้มากขึ้น และมีกิจกรรมที่เน้นให้ประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ควบคุมและดูแลทำการติดตามผลการดำเนินการของทางที่มากขึ้น

3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการทำงานแบบร่วมด้วยช่วยกันคิด ช่วยกันหารูปแบบและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ แบบบูรณาการในทุกมิติเสมอ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืนโดยไม่เกิดความขัดแย้งในสังคม หน้าที่ในการให้น้ำแก่ผู้ใช้น้ำที่ร้องขอและใช้น้ำนั้นตามที่ได้รับอนุญาต ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ดูแลทรัพยากรน้ำของประเทศ การที่จะตัดสินใจว่าใครควรจะนำน้ำไปใช้ประโยชน์และไปใช้ในกิจกรรมใด ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล น้ำที่จัดสรรจะให้แก่ภาคอุตสาหกรรม หรือการชลประทานในปริมาณมาก ต้องมาแบ่งปันน้ำกันตามสัดส่วนของพื้นที่ แล้วในแต่ละพื้นที่ต้องดูว่าพื้นที่สัดส่วนย่อยๆ ภาครัฐจะต้องร่วมมือกันเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ ประชาชนจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Veerachai Jitbuntao (2552) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรน้ำ 2) การเข้าร่วมกิจกรรมอบรมสัมมนา และทัศนศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับการชลประทาน 3) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนบ้าน 4) ความเชื่อถือบุคคลสำคัญในท้องถิ่น 5) การได้รับน้ำและการใช้น้ำ 6) ลักษณะของโครงการชลประทาน 7) การสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการชลประทาน และ 8) บทบาทผู้นำสำหรับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมได้แก่ (1) ด้านการสงน้ำและบำรุงรักษา (2) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชลประทาน (3) ดานสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

3.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันรับผิดชอบ ใช้น้ำอย่างประหยัด ในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของพืชด้วยการรับฟังคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ หมั่นเข้าร่วมประชุมหากมีการจัดประชุม เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการน้ำ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง ประชาชนจะต้องมีความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส มีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งจะนำไปสู่การ

ควบคุมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwat Intrapapai (2557) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมของผู้นำ ความเข้มแข็งของชุมชนการได้รับสนับสนุนและการยอมรับการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanchai Chairukrank (2559) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเพราะ รัฐบาลมีวัตถุประสงค์ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง นับเป็นหัวใจ ของการพัฒนาในทุกระดับ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน เป็นการสร้างความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการ ประชาชนที่มี ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมจะสนใจเข้าร่วมดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ ตั้งแต่กระบวนการ เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ การกำหนดความต้องการของตนเอง การให้ความเห็น การริเริ่ม การคิดและตัดสินใจ การดำเนินการ การตรวจสอบ เพราะมีความรู้

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การมีส่วนร่วมตรวจสอบ ประเมินผลโครงการกับเกษตรกรผู้นำ การควบคุมกำกับประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ทำให้มีกรอบการทำงานชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการต่อรองที่แตกต่างกันออกไป ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เข้าร่วมในกระบวนการจัดการน้ำ ทำให้ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ในการจัดลำดับความสำคัญ และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการเปิดเผยข้อมูล รับฟังความคิดเห็นจากมุมมองที่แตกต่าง ตระหนักถึงความรู้และบทบาทของผู้มีส่วนร่วม ทำให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้นในการประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anekpong Thammathiwat and Boonchuey Suthiraksa (2555) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน พบว่า การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชนในการจัดการน้ำจึงต้องพัฒนา กลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการขึ้นมา (ปัจจุบันไม่มีกลไกด้านนี้ที่ชัดเจน) โดยเสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกัน ของฝ่ายราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนา การใช้และฟื้นฟู ทรัพยากรน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มในชุมชน พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำข้อมูลระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ เหล่านี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคม สามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการจัดการน้ำ การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น การเข้าร่วมประชุมในกิจกรรม

โครงการเกี่ยวกับกระบวนการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างพร้อมเพียงกัน เลิกประชุมตามเวลาที่กำหนด แสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำ ใช้เพื่อการเกษตร ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีส่วนร่วมในการวางแผน ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรด้วยความยุติธรรม เคารพเชื่อฟังผู้นำ สนับสนุนในสตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการน้ำ ด้วยการตระหนักถึงการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า ใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ในปริมาณที่พอเหมาะ และมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการเกี่ยวกับการจัดการน้ำ ร่วมประเมินผลโครงการทุกขั้นตอน หากมีปัญหาร่วมกันแก้ไข ปรับปรุงต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดให้การจัดการภัยพิบัติเป็นวาระแห่งชาติต้องดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ปรับปรุง-เพิ่มเติม-แก้ไข กำหนดให้มีกฎหมายที่ทันสมัยสอดคล้องความจริง เพื่อการจัดการภัยพิบัติอย่างเที่ยงธรรม ให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นกฎหมายหลัก ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

1.2 สร้างระบบบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องภัยพิบัติและดำเนินการด้วยพื้นฐานความรู้ทางเทคนิค และความรู้ในการจัดการที่ถูกต้องแม่นยำ

1.3 นำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นไปสร้างกลไกการปฏิบัติเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับธรรมชาติ ด้วยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน

1.4 การจัดการภัยพิบัติต้องมีความโปร่งใสเท่าเทียมและทั่วถึง อำนวยประโยชน์ให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเสมอภาค เคารพสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและเคารพวิถีเกษตรกรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 สนับสนุนงบประมาณในการจัดการน้ำให้ทั่วถึงทุกพื้นที่อย่างพอเพียง

2.2 การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อนำไปสู่การป้องกัน เฝ้าระวัง การเกิดภัยพิบัติต่างๆ

2.3 ให้ภาครัฐที่ดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทุกขั้นตอน ไม่ใช่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง

2.4 การถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5 การวางแผนการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ ควรเน้นการแก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทุกขั้นตอน โดยเฉพาะให้การมีส่วนร่วมขึ้นติดตามผลและผลสัมฤทธิ์ของการแก้ไขปัญหา

2.6 ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านตระหนักร่วมกันในการจัดการใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากการใช้น้ำของประชาชนที่ขาดการตระหนักการใช้น้ำ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการวิจัยปัญหาและอุปสรรคการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำป่าสัก

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหัวข้อปรีชาญาณธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

3.3 ควรทำการศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

3.4 ควรมีการจัดรูปแบบการจัดการน้ำเชิงนโยบายของระดับประเทศต่อผลกระทบเรื่องการจัดการน้ำด้วยตนเองของชาวบ้าน

References

- Anekpong Thammathiwat and Boonchuey Suthiraksa. (2555). **Community Participation in Water Resources Management of Phetchabun Province with Sufficiency Economy Philosophy**. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- Chanchai Chairukrank. (2559). The Public Participation in Building Strong Community of Prak Kret Town Municipality, Nonthaburi Province. **Journal of MCU Social Science Review**, 5(2), 115 -126.
- Kanyarat Rinsri. (2556). **Buddhish Integrated Water Resources Management : A Case Study of Ping River Conservation Organization, Chiang Mai Province (Doctoral Dissertation)**. Bangkok: Mahachulalongkorn- rajavathayalaya University.
- Pamot Maikut. (2540). **Sustainable integrated resource management**. Bangkok: Kasetsart University.
- Pichet Detpei. (2546). **Dam and water management in Thailand**. Bangkok: Mac Publishing Ltd.
- Suwat Intrapapai. (2557). **People's Participation in Water Resource Management of Pasak River Basin (Doctoral Dissertation)**. Bangkok: Mahachulalongkorn- rajavathayalaya University.
- Veerachai Jitbuntao. (2552). Farmers's Participation in Management of irrigation, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. **Journal of Phumthani University Academic**, 1(1), 29-30.

Wanmaka Kasondungmai. (2558). Management, Community Involvement and Sustainable Development of Historic Sites History Measuer was Inconspicuous Tumbon Ya Num Oi's Nakhon Sawan district **Journal of MCU Social Science Review**, 4(2), 170.

การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูเวฬุวันพัฒนาวร (ชัยวัฒน์ ชุตินธโร)*

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.866 กับกลุ่มตัวอย่าง คือพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 16 อำเภอ จำนวน 247 รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า

1.สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ และด้านการก่อสร้าง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ขาดความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติต่างๆ งานก่อสร้าง การก่อสร้างเสนาสนะต่างๆ ขาดการวางแผนผัง จึงไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประโยชน์ใช้สอยน้อยไม่คุ้มค่ากับเงินทุน งานบูรณปฏิสังขรณ์ ขาดความเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นของดั้งเดิม

* คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนา ได้แก่ หลักการบริหาร (PDCA) คู่กับหลักธรรม คือ (อปฺปหานิยธมฺม) ดังนี้ **ด้านการวางแผน** โดยการนำหลักอปฺปหานิยธมฺม เข้ามาบูรณาการให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม โดยพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารจัดการวัด บริหารพระเณรได้ ให้ร่วมในการพัฒนา ด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และการบริหาร โดยมีการวางแผนตั้งแต่การเรียกประชุม เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดความรับผิดชอบของแต่ละส่วน ศึกษาความเป็นไปได้ของกฎหมาย เนื่องจากพระไม่ชำนาญ คงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น **การปฏิบัติ**ให้เป็นไปตามแผนในการพัฒนาในการก่อสร้างสาธารณูปการ ต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ มีกรอบระยะเวลา มีการวางแผน สามารถตรวจสอบและหาแหล่งทุน ในการก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์ **ด้านการตรวจสอบ** ต้องร่วมกันปรึกษาหารือ และตรวจสอบ ตามความถนัดของพระสังฆาธิการแต่ละรูป ให้คงไว้ซึ่งสิ่งก่อสร้างที่เป็นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม **ด้านการแก้ปัญหา** สาธารณูปการของวัดให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ สวยงาม สามารถดึงดูดคนเข้าวัดหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีโบราณสถานที่พร้อมให้ทุกคนได้ศึกษา และมีความปลอดภัยทั้งวัด พระสงฆ์ ประชาชน นักท่องเที่ยว จากการก่อสร้าง การปฏิสังขรณ์ หลักอปฺปหานิยธมฺมเป็นการบริหารที่ดี ที่รวมคนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาร่วม

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า **1) ด้านการก่อสร้าง** ก่อนดำเนินการต้องมีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ ร่วมวางแผน ศึกษากฎหมาย และระเบียบการก่อสร้าง เน้นอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วางแผนระบบควบคุมการเงินการบัญชีโปร่งใสโดยคณะกรรมการของวัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า ตรวจสอบการรักษาคูณค่าทางพุทธศิลป์ ตรวจสอบกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง การแก้ปัญหาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น เน้นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม **2) ด้านการปฏิสังขรณ์** มีการวางแผนเพื่อให้วัดสะอาดร่มรื่นและสวยงาม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ดำเนินการโดยผู้รู้เฉพาะทาง ชำนาญเฉพาะด้าน ตรวจสอบข้อมูล กำหนดตารางการทำงาน ศึกษาปัญหา ระดมแหล่งทุน เพื่อวางระบบควบคุมการเงินการบัญชีที่โปร่งใส ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาคูณค่าทางพุทธศิลป์ โดยรวบรวมผู้รู้เฉพาะทาง กำหนดตารางการทำงาน ตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหา ระดมแหล่งทุน เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า รักษาคุณค่างานพุทธศิลป์คงความเป็นเอกลักษณ์และโครงสร้างแข็งแรงมั่นคง และ **3) ด้านการบริหารจัดการ** มีการวางแผนบริหารบริเวณวัด สิ่งก่อสร้าง สิ่งแวดล้อม ให้สะอาดร่มรื่นและสวยงาม ยึดประโยชน์ที่วัดจะได้รับในการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์นั้นๆ

ดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ พิจารณาความคุ้มค่าในการก่อสร้าง ในการแก้ปัญหา ให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อม ระบบการเงิน ระบบจัดเก็บหลักฐานแบบแปลน สิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยการระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ความสามารถ ในชุมชน ตรวจสอบความก้าวหน้า เน้นความเป็นระเบียบ สะอาดร่มรื่น

ABSTRACT

The Objective of this Research were: 1) to study the of Sangha Administrators in Ayutthaya Province general condition of Buddhist Construction and Renovation Management, 2) to study construction theory and Buddhist doctrines related to development of Buddhist Construction and Renovation Management of Sangha Administrators in Ayutthaya Province. and 3) to propose the guideline for Development of Buddhist Construction and Renovation Management of Sangha Administrators in Ayutthaya Province.

Methodology was the mixed methods; The qualitative research collected data from 20 key informants, purposefully selected, with the structured in-depth-interview, by face-to-face-interviewing. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 247 samples from monks who lived in monasteries from 16 districts in Ayuthaya Province and analyzed data by frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. general condition of Buddhist Construction and Renovation Management administrative monks in Ayuthaya Province by overall was at high level, Details in each aspect were that management of construction and renovation were at high level. The problems of Buddhist Construction and Renovation Management of administrative monks in Ayuthaya Province were that administrative. monks lacked specific knowledge about construction laws, construction was carried out without proper plan causing disorder and less cost effectiveness. Ancient buildings and cultural sites were left unattended.

2. Theory and Buddhadhamma for development using PDCA model along with Apparihaniyadhamma were that; planning; applying Apparihaniyadhamma to open the opportunity for all parties to participate in development of construction and restoration and administration, in calling for meeting to appoint administrative committee, scheduling working framework and responsibility for each sections, feasibility study of laws because monks were not keen on restoring community identity. Operation should go along with development plan in construction and restoration. Administration must divide responsibility according to expertise, knowledge and capacity of each working committee, setting up time frame of planning that could be checked and fund raising for construction and restoration. Operation check and monitoring; applying Apparihaniyadhamma for consulting, discussion and checking according to each individual expertise to restore the old buildings for cultural heritage and cultural tourism. Problem solving; facilities in monasteries were in good order and beautiful setting in order to draw people to come to monasteries for educational tour. Monasteries must be safe places for monks and lay people. Construction and restoration with Apparihaniyadhamma was the good administration that united good and expert persons to participate in administration in one place.

3. Guidelines for construction and restoration movement Development of administrative monks in Ayuthaya Province was that: 1) construction; there must be appointment of committee to study plan, rules and regulations, people participation, emphasizing community identity, former arts and cultural buildings were the place of worship, innovation style for tourists to visit. Construction cost should be supervised by monastery warden, people or monastery committee, 2) renovation and repair, using specialists and experts in specific areas, setting up time frame, data examining, problem identifying, budget collaborating for renovation and repairs, clear budget controlling, effective use of materials, renovation controlling to restore the Buddhist arts and 3) Administration; brain storming, cooperating between monasteries and communities, community wise persons, progress monitoring, pitfall examining for problem solving. Monasteries must be in good order, clean, beautiful and peaceful atmosphere.

Buddhist construction and restoration were the Buddhist arts for Buddhism learning center.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวพุทธไทยเรารู้สึกคุ้นเคยกับคำว่า “วัด” เพราะวัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่ ใช้ปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำดำรงตนอยู่ในศีล เจริญภาวนา สมัยครั้งพุทธกาลไม่มีการสร้างอาคารถาวรจะทำให้เกิดการยึดติดทรัพย์กำหนดสถานที่อาศัยพื้นฐาน การดูแลบริหารจัดการที่มีอำนาจชี้ขาดได้นั้นก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้บัญญัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสในมาตรา 37 (1) เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษา วัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี จะเห็นได้ว่าโดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่โดย พ.ร.บ.คณะสงฆ์นั้นก็ชัดเจนอยู่แล้วถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสในเรื่องการดูแลจัดการภายในวัดให้เรียบร้อย ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อาคารสิ่งปลูกสร้าง ได้รับการยกเว้นผ่อนผันการควบคุมทางกฎหมายไม่ต้องการขออนุญาตก่อสร้าง โดยเนื้อหากฎหมายตามกระทรวงฉบับที่ 9 ข้อ 1(4) ออกความตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎหมายกระทรวง แต่ในปัจจุบันยังไม่มีออกกฎหมายมาใช้ควบคุมอาคารทางศาสนาขั้นตอนการะบวนการในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการส่งแบบเพื่อแจ้งให้ทราบเท่านั้น โดยมีเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ 1. ควบคุมสาธารณูปการ 2. ส่งเสริมสาธารณูปการ

การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ นับเป็นหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพระสงฆ์เป็นการช่วยบำรุงรักษาพุทธสถานและเสนาสนะสงฆ์ (คืออาคารที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์) ให้คงดีอยู่ตลอดไป รวมทั้งเป็นโอกาสให้มีการสร้างสรรค์ศิลปกรรม เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สลุปเจดีย์ ตลอดไปถึงจิตรกรรม และลายวิจิตรต่างๆ

งานสาธารณูปการในยุคสมัยปัจจุบัน เป็นศิลปกรรมวัฒนธรรมแบบผสมผสาน แต่ละวัดพยายามแข่งขันกันที่จะสร้างถาวรวัตถุ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นในการทำบุญและดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้ามาทำบุญที่วัดให้มากๆ แนวความคิดแบบนี้ไม่ได้ส่งผลแต่ในด้านบวกเพียงอย่างเดียว เช่น การสร้างพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ของวัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้ดำเนินการก่อสร้างมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี แต่สุดท้ายยังดำเนินการไม่

บรรลุเป้าหมายสิ่งก่อสร้างนี้ได้พังทลายลงมาจนในที่สุดทางวัดก็ได้รื้อถอนพระปางไสยาสน์องค์นี้ออกไป เนื่องจากการก่อสร้างที่ผิดแบบแปลนโครงสร้าง หรืออีกตัวอย่างในการสร้างศาลาการเปรียญของวัดราษฎร์ประชุมชนาราม (วัดท่ามะขาม) จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้ทำการก่อสร้างศาลาการเปรียญจตุรมุข การก่อสร้างได้ดำเนินการมาจนสำเร็จแต่ภายหลังปรากฏว่าสิ่งก่อสร้างนี้ได้มีการทรุดตัวลงและมีการแตกร้าวของคานด้านล่างและผนังศาลาซึ่งในอนาคตอาจสร้างปัญหาตามมาในภายหลัง

งานสาธารณูปการที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ การบริหารไม่เหมาะสม เช่น การก่อสร้างของทางวัดเจติย จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ก่อสร้างรูปปั้นหลวงปู่ทวด และสมเด็จพระโตองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่บนแท่นสิ่งก่อสร้างเดียวกันสูง 10 เมตร โดยที่บริเวณก่อสร้างนั้นเดิมเป็นทุ่งนา ในการก่อสร้างในตอนแรกอาจเป็นเพราะไม่ได้ตอกเสาเข็มเพียงพอ จึงส่งผลให้สิ่งก่อสร้างนั้นซึ่งยังไม่เสร็จการดำเนินงานก็มีการทรุดตัวลงทั้ง (สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รวมเล่มเอกสารสำคัญ ปี 2555 งานคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (พระนครศรีอยุธยา : วัดพนัญเชิงวรวิหาร, 2555, หน้า 196–226)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสุ่มแบบเจาะจงเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ คณะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นักวิชาการศาสนา และผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน 12 รูป/คน

3.2 ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 648 รูป

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ การสาธารณูปการ ด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งประกอบด้วย คณะสงฆ์อำเภอจำนวน 16 อำเภอ, คณะสงฆ์ตำบลจำนวน 77 ตำบล, และวัดจำนวน 493 วัด

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล
2. นำหนังสือขอเก็บข้อมูลไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
3. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธี แจกแบบสอบถาม และได้รับคืนทั้งหมด
4. ในการแจกและเก็บแบบสอบถามผู้ศึกษาวิจัยได้แจกและเก็บคืนด้วยตนเองทั้งหมด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยรวบรวม และประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้เครื่องมือทางสถิติเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้
แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21 – 5.00	มากที่สุด
4	3.41 – 4.20	มาก
3	2.61 – 3.40	ปานกลาง
2	1.81 – 2.60	น้อย
1	1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) วิเคราะห์
เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ

7. ผลการวิจัย

แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตามความคิดเห็นของ
พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมเป็นรายด้าน

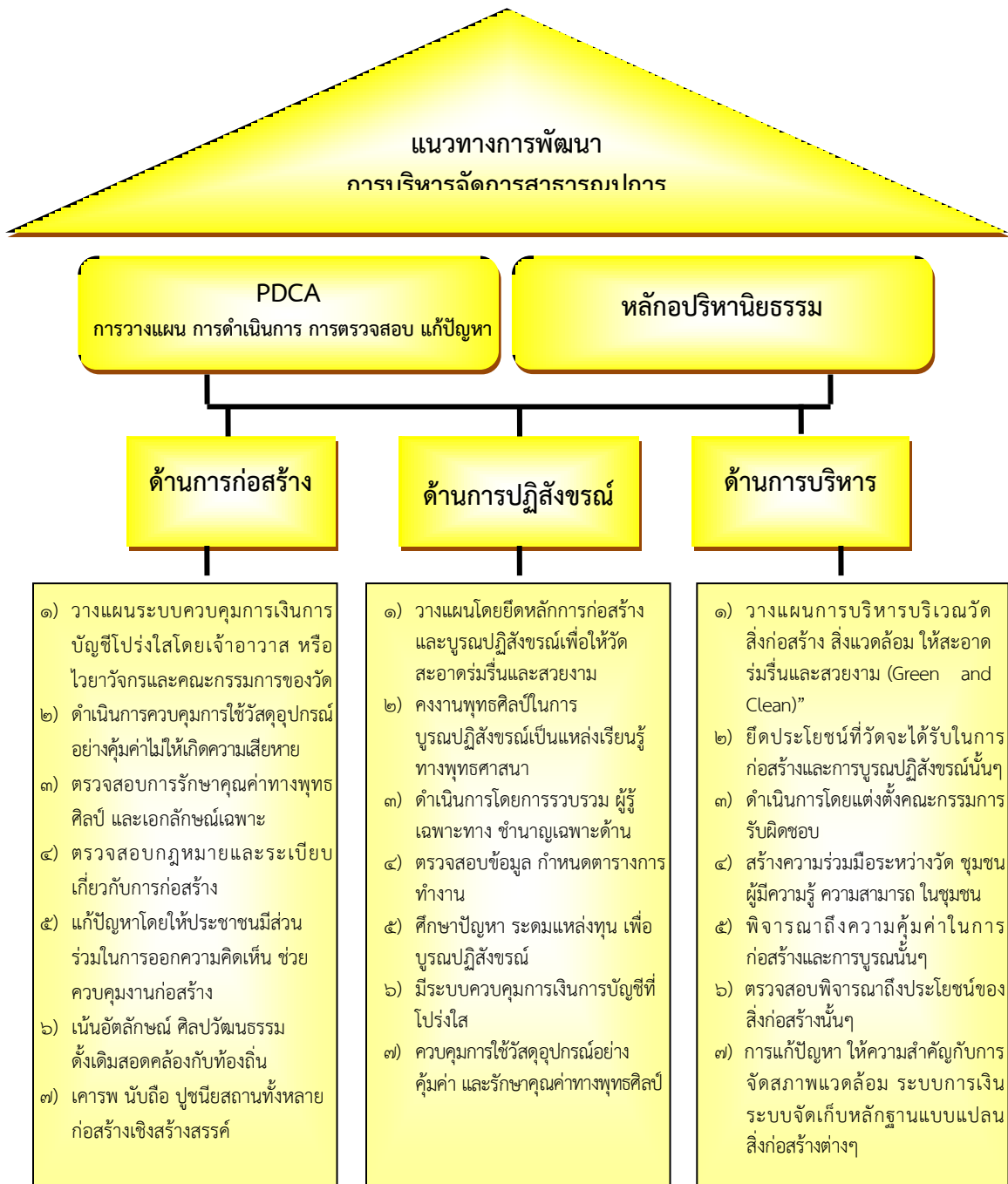
n=247

การบริหารจัดการสาธารณูปการ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		การ แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการก่อสร้าง	3.70	0.90	มาก
2. ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์	3.72	0.92	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการ	3.87	0.83	มาก
เฉลี่ยรวม	3.76	0.88	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการจัดงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.76$, S.D.=0.88) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า การบริหารสาธารณูปการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

8. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พระสังฆาธิการจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีมีความสามารถในการบริหารคน พัฒนางาน ส่งเสริมชุมชน อนุรักษ์งานพุทธศิลป์ และโบราณสถาน ในการบริหารและการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ และ 4) การแก้ไขปัญหา ในการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างระบบการบริหารที่ดี ตามหลักการบริหารนิยธรรมในการคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ทำให้มีวิจัยฉบับพหุองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 4.4 องค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระ

สังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย อธิบายได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการ สาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวางแผน การจัดการ องค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินและ งบประมาณ พระสังฆาธิการจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีมีความสามารถในการบริหารคน พัฒนา งาน ส่งเสริมชุมชน อนุรักษ์งานพุทธศิลป์ และโบราณสถาน ในการบริหารและการ พัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด เพื่อปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ของวัดจนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและ เป็นศูนย์กลางของชุมชน ในด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างระบบการ บริหารที่ดี ดังนี้

ด้านการก่อสร้าง การพัฒนาวัดให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึก ห่วงเห่น และช่วยกันดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างของวัด จะต้องเป็นที่พักอาศัยของ พระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทาง สังคมร่วมกันของชาวบ้าน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น

การวางแผน โดยการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ ร่วมพิจารณาศึกษา วางแผน ศึกษากฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เน้นอัต ลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้ชุมชนสถานทั้งหลายได้เป็นที่เคารพ สักการะ เข้ามาท่องเที่ยว เป็นสิ่งก่อสร้างเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

การปฏิบัติ มีระบบควบคุมการเงินการบัญชีโปร่งใสโดยเจ้าอาวาส หรือ ไวยาวัจกรและคณะกรรมการของวัด ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าไม่ให้เกิดความ เสียหาย พระสังฆาธิการต้องเอาใจใส่ ติดตามตรวจสอบดูงานอย่างใกล้ชิด ศึกษาลักษณะงาน ที่จะต้องปฏิบัติถึงลักษณะโครงการ งบประมาณ ค่าแรง ค่าวัสดุ ประเภทวัสดุ จะทำให้การ ก่อสร้างต่างๆ มีความผิดพลาดน้อยสำเร็จตามเป้าหมายได้ดี

การตรวจสอบ พระสังฆาธิการต้องเอาใจใส่ ติดตามตรวจสอบดูงานอย่าง ใกล้ชิด พระสังฆาธิการควรมอบหมายหน้าที่การตรวจสอบดูแลงานแก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เฉพาะด้านในการกำกับดูแล อยู่เสมอในส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง กับงานการ ก่อสร้างรวมทั้งงานปฎิบัติของวัด เช่นเรื่องเอกสารต่างๆ พวกบัญชีรายรับรายจ่าย การ จัดทำแผนผังวัด เพื่อใช้กำหนดสิ่งก่อสร้างที่จะทำขึ้นใหม่ได้อย่างเหมาะสม ส่วนใดที่เกะกะกร รุงรังก็ควรปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

การแก้ไขปัญหา เป็นสิ่งที่คณะสงฆ์จะต้องช่วยกันดูแล และร่วมมือกันแก้ไข ที่ใดเกิดความผิดพลาดจากการก่อสร้าง ก็ต้องมีการศึกษาถึงข้อผิดพลาด และนำมาเป็นครู

เพื่อการเรียนรู้ชี้แจงแก่พระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และระมัดระวังที่ไม่ให้เกิดความผิดพลาดเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป ศาสนสถานต่างๆ ที่สร้างขึ้นในวัดต่างๆ เป็นที่ทราบกันดี

2. ด้านการปฏิสังขรณ์ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือ สาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมารุ การจัดทาสถาปัตยกรรมให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

การวางแผน โดยการรวบรวม ตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหา ความจำเป็นในการปฏิสังขรณ์ต่างๆ การอนุรักษ์ โบราณสถานโบราณวัตถุ เช่น หอพระไตรปิฎก ตู้พระอภิธรรมเก่าๆ เป็นสมบัติของวัด ระดมแหล่งทุน เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ วางระบบควบคุมการเงิน การบัญชีที่โปร่งใส ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า

การดำเนินการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตนเอง การสร้างความเข้าใจ การระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดทำแผนการดำเนินการ และการดำเนินการตามแผน โดยพระสังฆาธิการจัดประชุม ไวยาวัจกรและคณะกรรมการเพื่อร่วมตัดสินใจก่อนทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในวัด

การตรวจสอบ ในการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องพิจารณารายละเอียดของเนื้องานให้ดี งานบูรณปฏิสังขรณ์ในส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมอาจจะมองไม่เห็น จึงต้องทำสัญญาว่าจ้างกันให้ดีเป็นที่ยอมรับเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย สัญญาทำให้ถูกต้องตามกฎหมายไม่ให้เกิดการได้เปรียบ เสียเปรียบกัน วัดก็ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ช่างก็ได้ค่าจ้างพอเลี้ยงตัวได้ไม่มากนักน้อยเกินไป เห็นอกเห็นใจกันเพราะเป็นชาวพุทธด้วยกัน การที่จะบูรณะต่อเติมต้องมีการรักษาลักษณะในด้านงานทางพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด

การแก้ปัญหา การที่จะบูรณะต่อเติมต้องมีการรักษาลักษณะในด้านงานทางพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพราะงานแต่ละอย่างมีเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่าและมีเสน่ห์เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน และถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาติด้วย เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์

3. ด้านการบริหารจัดการ มีแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับ **1) บริเวณวัด** ภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม สิ่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยดำเนินการในสิ่งต่างๆ ดังเช่น ป้ายชื่อวัด ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม มีแนวทางดังนี้

การวางแผน ระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ความสามารถ ในชุมชน ในการพัฒนาบริเวณวัด ภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม ส่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ การปรับปรุง พัฒนา ดูแลรักษาสสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด

การดำเนินการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย การสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เป็นศาสนสถาน เช่น ศาลา อุโบสถ เป็นต้น หรือ ศาสนวัตถุเช่น พระพุทธรูป รูปเคารพบูชาของพระสงฆ์ เป็นต้น การพัฒนาบริเวณวัดที่จำเป็นและส่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

การตรวจสอบ ความก้าวหน้า โดยการศึกษาข้อบกพร่อง หาแนวทางแก้ไข เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดร่มรื่น ยึดหลักวัดสะอาด ร่มรื่น และสวยงาม การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นงานพุทธศิลป์และแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนา

การแก้ปัญหา ได้รับความร่วมมือ และได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย การสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เป็นศาสนสถาน เช่น ศาลา อุโบสถ เป็นต้น หรือ ศาสนวัตถุเช่น พระพุทธรูป รูปเคารพบูชาของพระสงฆ์ เป็นต้น ก็จะต้องขออนุญาตกับทางหน่วยราชการในเขตของตน และแจ้งเจ้าคณะผู้ปกครองเหนือตนให้ทราบ โดยมีแบบพิมพ์เขียว ที่มีวิศวกรเป็นผู้เขียนออกแบบให้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องก่อนทำการก่อสร้าง

๑. ด้านการก่อสร้าง ก่อนดำเนินการต้องมีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมพิจารณาศึกษา วางแผน ศึกษากฎหมายและระเบียบการก่อสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วม เน้นอัตลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้ชุมชนสถานทั้งหลายได้เป็นที่เคารพสักการะ เข้ามาท่องเที่ยวเป็นสิ่งก่อสร้างเชิงสร้างสรรค์ ควบคุมค่าใช้จ่ายโดยไววายจักรประชาชนในชุมชน หรือคณะกรรมการของวัด อภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการไม่ชำนาญเฉพาะด้านงานกฎหมาย งานก่อสร้าง งานพุทธศิลป์ จึงต้องหาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเฉพาะทาง ต้องระดมคนที่มีความรู้ความสามารถ อาจจะเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น และสามารถลดต้นทุนการดำเนินงานได้ ถ้าหากได้คนในพื้นที่มาช่วย ดังนั้น พระสังฆาธิการ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานเป็นทีมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, 2553) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้กัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สถาบันอุดมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) ทีม (2) กระบวนการวิจัย (3) คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน (4) การแบ่งปันความรู้ และ (5) การประเมินผล ขั้นตอนการสร้างความรู้ร่วมกัน 9 ขั้นตอน (1) เตรียมความพร้อม (2) ตั้งทีมวิจัย (3) กำหนด

ประเด็นปัญหาวิจัยและแบ่งปันประสบการณ์ (4) วางแผนการวิจัย อภิปรายร่วมกัน (5) เก็บรวบรวมข้อมูล (6) วิเคราะห์ข้อมูล (7) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน (8) ผสานความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ (9) นำเสนอรายงานวิจัยและประเมินผล

๒. **ด้านการปฏิสังขรณ์** รวบรวมผู้รู้เฉพาะทางชำนาญเฉพาะด้านกำหนดตารางการทำงานตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหาพระคัมภีร์ เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์มีระบบควบคุมการเงินการบัญชีที่โปร่งใสควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าควบคุมการบูรณปฏิสังขรณ์ให้รักษาคุณค่าทางพุทธศิลป์อภิปรายได้ว่า เจ้าอาวาส ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในการบริหารงาน มีความสามารถควบคุมบุคคลากรให้อยู่ในกฎระเบียบ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อพัฒนาวัดและชุมชนให้มีความเจริญ และมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาเจ้าอาวาส ด้านการปกครอง ด้านการจัดการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้วยหลักการบริหารจัดการซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุ และการจัดการ ทั้งหมดนี้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาภาวะผู้นำ การเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสอย่างสมบูรณ์แบบและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำ การบูรณปฏิสังขรณ์ ต้องอาศัยทั้งคน เงินทุน ต้องมีการวางแผน การบริหารจัดการ การประสานและเชื่อมโยง และงานการติดตาม และประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, 2548) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่าด้านการสาธารณูปการ พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่การจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ การดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม และการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ส่วนการก่อสร้างเสนาสนะด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากราชการและการจัดงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงพระอารามการสาธารณูปการจะเน้นในส่วนรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัท จะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะของพระสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูป ต้องมองเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี จะต้องรู้วิธีบูรณปฏิสังขรณ์ โดยยึดหลักการบูรณปฏิสังขรณ์ การศึกษาดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุและศาสนสถานและการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาส และเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็น

งานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานด้านอื่นๆ การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

ด้านการบริหารจัดการ ระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ ความสามารถ ในชุมชนตรวจสอบความก้าวหน้าศึกษาข้อบกพร่อง หาแนวทางแก้ไข เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดร่มรื่นยึดหลักวัดสะอาดร่มรื่นและสวยงามการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เป็นงานพุทธศิลป์และแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนาอภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารคน บริหารวัด บริหารพระ เณร มีวิสัยทัศน์ ในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาธรรณวัฒน์ ศรีประเสริฐ, 2553) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครอง จังหวัดสิงห์บุรี” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการศึกษานั้น คณะสงฆ์ควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในแผนกสามัญเองส่วนด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำ งานเป็นทีม ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำ รุดสูญหายและควรจัดให้มีการทำ รายงานทรัพย์สินของวัด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และน่านโยบายคณะสงฆ์มาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) ด้านการก่อสร้าง พระสังฆาธิการควรเรียนรู้เพื่อเพิ่มเติมด้านกฎหมาย การบริหาร คณะสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมกับการวางแผนยุทธศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอสนับสนุนจากภาครัฐ สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ที่ขับเคลื่อนโดยพระสังฆาธิการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสงเคราะห์ประชาชน โดยคงความเป็นเอกลักษณ์วัดไทยภาคกลางไว้ และเป็นสถานที่ให้ประชาชน คณะสงฆ์ได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งปลูกสร้าง

2) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการศาลาของวัดรองรับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ของคณะสงฆ์ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ควบคู่กับการบำรุงรักษาศาลาหรือสิ่งปลูกสร้างภายในวัด

3) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการกับสิ่งปลูกสร้างภายในวัด โดยจัดทำป้ายเพื่อแนะนำประวัติเรื่องราวภายในวัด ป้ายสำหรับชี้แนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากสถานที่เพื่อให้เกิดการดูแลรักษาร่วมกัน

4) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการสถานที่โดยจัดสถานที่ภายในวัดให้เป็นสัดส่วนรองรับการพัฒนาและสงเคราะห์ประชาชนที่มีแนวโน้มเป็นชุมชนหนาแน่นในอนาคตอาจมีการรื้อล้างพื้นที่ของวัด

5) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาวัดให้อยู่ในสภาพสามารถรองรับการใช้ประโยชน์ของชุมชน

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการวัดสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การเพิ่มมูลค่าและรักษาวัฒนธรรมของวัดไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นร่วมอนุรักษ์งานพุทธศิลป์

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการศึกษากฎหมายการบริหารจัดการวัดสำหรับพระภิกษุสงฆ์

Bibliography

Campbell F Roald. (1997). *Introduction to Educational Administration*. Boston : Allyn and Bacon

Chapman. (1995). *Supervisor Survival Kit*. 2nd. California : Science Research Associates Inc.

- D. Silverman. (1220). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London : Sange,
- Don Hellriegel. (1982). *Management*. 3 rd ed. Addison : Wesley Publishing Company.lmc.,
- Ernest Dale. *Management : Theory and Practice*. New York : McGraw-Hill, 1973.
- Gregg. Russell T.(1957). *“The Administrative Process”*. *Administrative Behaviour in Education*. New York: Harper.
- Herbert A. Simon. (1947). *Administrative Behavior*. New york : Macmillian, Hutchinson. Jonh G.. *Organization : Theory and Classical Concepts*. New York : McGraw-Hill

พุทธบูรณาการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับความยั่งยืนขององค์กร

EMOTIONAL INTELLIGENT LEADERSHIP BUDDHISM INTEGRATED DEVELOPMENT APPROACH FOR ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY

ณัฏฐพงศ์ จันทราทิพย์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อวิเคราะห์ระดับระหว่างการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์และหลักพุทธธรรม (2) เพื่อได้ข้อมูลความฉลาดทางอารมณ์เชิงพุทธสำหรับผู้นำองค์กร และ (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบของการบูรณาการ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม สำหรับความยั่งยืนขององค์กร การวิจัยเป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้นำในองค์กรภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ และองค์กรภาคเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ขนาดตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการของ Taro Yamane ซึ่งหากจำนวนประชากรตั้งแต่ 500,000 คนขึ้นไป ที่ความเชื่อมั่น 95 % จะได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรับรู้ของผู้นำโดยภาพรวมเกี่ยวกับพุทธบูรณาการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สำหรับความยั่งยืนขององค์กร ทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self Awareness) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์มีความเป็นผู้รู้จักตน รู้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความพยายาม มีความมั่นใจในงาน และมีการพิจารณาด้วยใจที่เป็นธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนขององค์กร ภาวะผู้นำด้านความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเอง (Self Management) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรมีความมุ่งมั่นต่อสิ่งที่รู้จักชุมชน และรู้จักประมาณ สามารถวางใจเป็นกลาง เข้าใจและควบคุมความรู้สึกของตนเอง รวมถึงมีความสามารถในการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น ภาวะผู้นำด้านการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรทำประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเป็นผู้รู้จักเหตุ และความเป็นผู้รู้จักผล และควรทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ภาวะผู้นำด้านการมีความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่หยิ่งยโส

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

โอหังและเป็นผู้รู้จักบุคคล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนทุกระดับในองค์กร มีความรู้จักพิจารณาหาเหตุผล (วิมังสา) และมองด้วยใจที่เป็นธรรม (อุเบกขา) อีกทั้งยังควรมีความรักที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง (ฉันทะ) และเป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลัญญตา) พร้อมทั้งจะเปิดใจกว้าง

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, ความฉลาดทางอารมณ์, ความยั่งยืน

ABSTRACT

The three main objects of this research are 1) to analyze the level between an integration of Emotional Intelligence Leadership with Buddhist principle for organization leader 2) to receive data of the Buddhist Emotional Intelligence for organization leader 3) to present the model of Buddhist Integrated Approach to Emotional Intelligence Leadership Development for the Organizational Sustainability by the research methodology of this research is a mixed method research.

The findings of this research were as follow: The level of perception of leader concerning Emotional Intelligent leadership Buddhism Integrated Development approach for Organizational Sustainability on four aspects were on a high level. Emotional Intelligent Leadership regarding Self-awareness aspects, leaders should understand oneself, role and responsibility. Confident and fair considerations are the result to Organizational Sustainability. Emotional Intelligent leadership regarding Self-management aspect, leaders should be able to understand and control their own thoughts and also be able to listen to others opinion. On Social-awareness, leader should be able to contribute theirs afford to the society. On Relationship-management aspect, leader must have good relationship with people in all levels and should be a reasonable person. Moreover, leader must believe in good deed and must be ready for open mind.

Keywords : BUDDHISM INTEGRATED, .EMOTIONAL INTELLIGENT, SUSTAINABILITY

1. บทนำ

องค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะมีขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ต่างก็เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการแข่งขันของเศรษฐกิจโลก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ (Tierney P, Farmer SM, Graen GB, 1999; 52 : 591-620) ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีมามากจะพร้อมด้วยบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผู้จัดการหรือผู้นำองค์กร รวมทั้งปัจเจกบุคคลที่มีหน้าที่บริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น จะต้องเป็นผู้ที่สามารถมองไปข้างหน้าและ

พยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรได้อย่างแม่นยำ องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนจะต้องมีเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อความพร้อมและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงาน การแข่งขัน ผลของการเปลี่ยนแปลงย่อมสร้างความกดดันให้กับองค์กรและพนักงาน ในการตัดสินใจและมอบหมายภาระหน้าที่ไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นองค์กรจะต้องมีการสร้างกฎและเกมที่จะปฏิบัติกันใหม่ แต่ในขณะที่เดียวกันองค์กรจะต้องคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ระบบและกระบวนการใหม่ เพื่อให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์

ในอดีตภาวะผู้นำเป็นการศึกษาการสื่อสารทางเดียว (Halpin, A.W. and Winer, B.J. 1973) แต่ปัจจุบันนี้ ภาวะผู้นำแบบใหม่ เช่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะเป็นการสื่อสารสองทาง (Morgan, R.J.M., et al, 1997) ซึ่งหมายถึงการสั่งการและการรับฟัง ความคิดเห็นหรือปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชา ความฉลาดทางอารมณ์จึงเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ความฉลาดทางอารมณ์เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้นำเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล มีความเชื่อว่า เพราะในทางทฤษฎีผู้นำสามารถใช้อารมณ์ช่วยในกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งในการสื่อสารการสร้างโอกาส แก้ปัญหาจุดอ่อน หรือในกรณีคล้ายๆ กัน ผู้นำสามารถใช้การตระหนักรู้ในตนเองช่วยในการทำความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชาว่ารู้สึกอย่างไร หรือการสื่อสารเพื่อสร้างอิทธิพลทางความคิดให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา และมากกว่านั้น ความฉลาดทางอารมณ์ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถรับรู้ในเป้าหมายและสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรต้องการ

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้สร้างทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจากยังชี้ให้เห็นว่าผู้ใต้บังคับบัญชา ก็มีอารมณ์ตอบสนองต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันเช่นกัน ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theories) Bass ได้กล่าวถึงผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า อารมณ์ที่มีหลายๆอย่างจะมีอิทธิพลต่อผู้ตาม และอารมณ์คือส่วนที่กระทำลงไป เพื่อสร้างผลการทำงานที่มีประสิทธิผล (Kahn, W.A.,2009) เพราะเมื่อผู้นำการเปลี่ยนแปลงแสดงอารมณ์ในทางบวก ในการสื่อสาร เพื่อกระตุ้นให้สนใจในวิสัยทัศน์ ความรู้สึกของอารมณ์ในทางบวกนั้นสื่อสารไปยังระดับความคาดหวังในการบรรลุความสำเร็จไปสู่เป้าหมาย การแสดงออกทางบวกจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาในความคาดหวังที่เป็นจริงในการบรรลุเป้าหมาย (Eden, C., 1992) นอกจากนั้น ความไวเนื้อเชื่อใจ ความมั่นใจในตนเองสามารถสร้างอิทธิพลทางด้านจิตวิทยาได้อย่างง่ายดาย เพราะสิ่งเหล่านี้แสดงหรืออ้างถึงความมีตัวตน อารมณ์และจิตวิทยาในการทำงานนั้น มากไปกว่านั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาว่ารู้สึกว่ามันคง ปลอดภัย (Rich, B., Lepine, J. and Crawford, E., 2010)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมของพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำ ตามลักษณะของหลักธรรมที่มักจะเรียกว่าภาวะผู้นำเชิงพุทธ ซึ่งมีการนำหลักพุทธธรรมหลายระดับทั้งที่เป็นสังฆธรรมเบื้องต้น จนถึงหลักพุทธธรรมขั้นสูงไปปรับใช้กับการบริหารองค์กร ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนได้ ผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์เพียงแค่การครองตน (Managing Self) การครองคน (Managing Other) การครองงาน (Managing Career) ก็ยังไม่

เพียงพอต่อการพัฒนาองค์กร นอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพียงอย่างเดียวไม่สามารถต่อสู้กับบริบทของสังคมโลกที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างก้าวกระโดด ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สามารถเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนได้ ความฉลาดทางอารมณ์ในทัศนะของพระพุทธศาสนา หมายถึงการฝึกจิตให้มีคุณภาพดี มีสมรรถภาพดี และมีสุขภาพดี ต้องประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา ขันติ หิริโอตตปละ เป็นต้น มีสมรรถภาพดี หมายความว่า เป็นจิตที่เหมาะสมแก่การใช้งานได้ดี ตรงกับคุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้นำหรือนักปกครองในการที่จะทำให้ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเคารพนับถือ เชื่อมั่น และปฏิบัติตาม ผู้นำเชิงพุทธที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สามารถกำกับและควบคุมอารมณ์ ให้สามารถบริหารจัดการอารมณ์ และความรู้สึก ของตัวเองให้มีสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดี และสมรรถภาพจิตดี และพร้อมที่จะพัฒนาองค์กรให้เจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับระหว่างการบริหารงานภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์และหลักพุทธธรรม
2. เพื่อได้ข้อมูลความฉลาดทางอารมณ์เชิงพุทธสำหรับผู้นำองค์กร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบของการบริหารงาน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ด้วยหลักพุทธธรรม สำหรับความยั่งยืนขององค์กร

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ 1) ทฤษฎีภาวะผู้นำ 2) การพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) หลักพุทธธรรมต่างๆ และผลวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ หรือรูปแบบของพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สำหรับความยั่งยืนขององค์กร

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้นำในองค์กรภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจและองค์กรภาคเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง"พุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สำหรับความยั่งยืนขององค์กร"ครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้นำในองค์กรภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจและองค์กรภาคเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง ขนาดตัวอย่างเชิงปริมาณ กำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการของ Taro Yamane ซึ่งหากจำนวนประชากรตั้งแต่ 500,000 คนขึ้นไป ที่ความเชื่อมั่น 95 % จะได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง (Yamane, Taro, 1967, p. 110.)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสนทนากลุ่มแบบไม่มีโครงสร้าง ได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณจะดำเนินการดังนี้ 1) รวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร 2) รวบรวมแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างผู้ใต้บังคับบัญชา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักก่อน โดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน 361 ชุด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์หาค่าทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้

3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

4) การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูลหลัก ความแตกต่างของเวลาที่ได้ข้อมูล และความแตกต่างของสถานที่ที่ได้ข้อมูล เมื่อตรวจสอบแล้วปรากฏว่า ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน จึงนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม ซึ่งสตรอส และกอบิน ได้นำเสนอในประเด็นว่า “ในการวิจัยเชิงคุณภาพจำเป็นต้องได้รับการประเมินอย่างแม่นยำ เพื่อตอบย้ำถึงความชัดเจนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อว่าผู้อ่านผลงานการวิจัยที่ตีพิมพ์สามารถประเมินคุณค่าของงานวิจัยได้

5. ผลการวิจัย

ระดับการรับรู้ของผู้นำโดยภาพรวมเกี่ยวกับพุทธบูรณาการพัฒนภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สำหรับความยั่งยืนขององค์กร ทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.11)

โดยทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน เพื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) สัมปรีศธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 (= 4.19) รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเอง (Self Management) พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สัมปรีศธรรม 7 (= 4.14) และด้านการมีความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สัมปรีศธรรม 7 (= 4.09) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) พรหมวิหาร 4 สัมปรีศธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 (= 4.01)

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ภาวะผู้นำด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self Awareness) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์มีความเป็นผู้รู้จักตน (อัตตัญญูตา) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546, หน้า 25 – 28) รู้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความพยายาม (วิริยะ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2548, หน้า 19) มีความมั่นใจในงาน และมีการพิจารณาด้วยใจที่เป็นธรรม (อุเบกขา) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553, หน้า 210 – 211) ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนขององค์กร ภาวะผู้นำด้านความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเอง (Self Management) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรมีความมุ่งมั่นต่อสิ่งที่ทำ (จิตตะ) รู้จักชุมชน (ปริสัญญูตา) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553, หน้า 160) และรู้จักประมาณ (มัตตัญญูตา) สามารถวางใจเป็นกลาง (อุเบกขา เข้าใจและควบคุมความรู้สึกของตนเอง รวมถึงมีความสามารถในการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น

ภาวะผู้นำด้านการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรทำประโยชน์แก่ส่วนรวม (อัตถะจริยา) มีความเป็นผู้รู้จักเหตุ (ธัมมัญญูตา) และความเป็นผู้รู้จักผล (อัตถัญญูตา) และควรทำประโยชน์แก่ส่วนรวม (อัตถะจริยา)

ภาวะผู้นำด้านการมีความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่หยิ่งยโส โอหัง (สมานัตตา) และเป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลัญญตา) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนทุกระดับในองค์กร มีความรู้จักพิจารณาหาเหตุผล (วิมังสา) และมองด้วยใจที่เป็นธรรม (อุเบกขา) อีกทั้งยังควรมีความรักที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง (ฉันทะ) และเป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลัญญตา) พร้อมทั้งจะเปิดใจกว้าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548, หน้า 19)

7. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรที่ดีที่มีความประสงค์จะพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนควรกำหนดนโยบายพัฒนาบุคลากรในด้านความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้ฝึกเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

2) องค์กรที่ดีควรจะสนับสนุนส่งเสริมนโยบายพัฒนาบุคลากรเชิงจิตพิสัยเน้นด้านอารมณ์ จิตใจ ปฏิกิริยาศีลธรรมและความรู้ด้านพุทธศาสนา โดยจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จโดยมีกระบวนการติดตามและประเมินผล

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ เปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น อาจเป็นการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรกับองค์กรคู่ค้า หรือเปรียบเทียบระหว่างองค์กรเอกชนกับหน่วยงานราชการ เป็นต้น

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ ควรทำการวิจัยกระบวนการที่ทำให้เกิดพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในองค์กรโดยใช้การศึกษาในเชิงการทดลอง ปฏิบัติจริง มีการวัดผลก่อน และหลัง และติดตามประเมินผล

References

- Eden, C. "On the Nature of Cognitive Maps." *Journal of Management Studies*. 29 1992 : 261-265.
- Halpin, A.W. and Winer, B.J. "A factorial study of the leader behavior description." *Leader Behavior : Its Description and Measurement* Columbus, OH : College of Administrative Science, The Ohio State University, 1973.
- Rich, B., Lepine, J. and Crawford, E. 'Job engagement: antecedents and effects on job performance', *Academy of Management Journal*, 2010, 53(2) : 617-35.

Tierney P, Farmer SM, Graen GB, An examination of leadership and employee creativity: the relevance of traits and relationships. Personnel Psychology, www.academic.edu/3642673.

การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันสถานการณ์อุทกภัย ในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

Preparation of Local Governments to Protect the Flood's Situation in the Bangpakong Basin

ทิพย์สุตา ภูมิพาณิชย์* ยุตธนา ประณีต** เต็มศักดิ์ ทองอินทร์***

Tipsuda Phoompanit* Yutthana Praneet** Temsuk Thong-In***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง 2) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไข้ปัญหาในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง และ 3) เพื่อนำเสนอการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง พบว่า ดังนี้ 1) ปัญหาการแทรกแซงจากด้านการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ในการบริหารและจัดการน้ำ 2) ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อเชื่อมต่อประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 3) ปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการประสานงานในการบริหารและจัดการน้ำ 4. ปัญหาขาดด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ 5) ปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 6) ปัญหาการประสานงานระหว่างองค์กร 7) ปัญหาทางการเมืองและการปกครอง 8) ปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ 9) ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง 10) ปัญหาเรื่องงบประมาณ

2. แนวทางแก้ไข้ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง มี 5 แนวทางได้แก่ 1) การกำหนดกฎหมายด้านการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย 2) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์องค์รวมในระดับชาติ 3) การจัดทำศูนย์ข้อมูลหรือคลังข้อมูลระดับชาติ 4) การจัดทำระบบผังเมืองเพื่อกำหนดพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สำหรับจัดทำอ่างเก็บน้ำและระบายน้ำ และ 5. การสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการของทุกภาคส่วน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

3. รูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง มีข้อเสนอแนะรูปแบบแนวปฏิบัติในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยได้แก่ 1) ระบบการแจ้งเตือนภัย คือ การแจ้งเตือนประชาชนโดยตรง และแจ้งเตือนผ่านหน่วยงาน โดยใช้กลไกระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 2) การจัดตั้งองค์กร ให้รับผิดชอบการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากอุทกภัย และ 3) การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและลดผลกระทบจากภาวะอุทกภัย

คำสำคัญ : การเตรียมความพร้อม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อุทกภัยลุ่มน้ำบางปะกง

ABSTRACT

The Objectives of this research were 1) to study the problems in the preparation of local governments to accommodate the flood situation in the area of lowland river 2) to solve the problems and difficulties in the preparation of the government. to support local flood in the river basin district and 3) to offer a pattern of preparation of the local government. To accommodate the flood situation in the area of the river basin.

Finding were as follows :

1. Barriers to prepare local governments to accommodate the flood situation in the river basin district and found that: 1) the problem of interference from political and interest groups in the administration and management of water, 2) issues. Information to connect liaison between the administration and management of water, 3) information technology management and coordination of water management problems, lack of equipment 4 5) the lack of coordination between the executive. and water management, 6) issue of coordination between organizations 7) political and governance 8) problems with benefits 9) lack of understanding of the associated 10) the budget.

2. Solve the problems and difficulties in the preparation of local government to support flood in the river basin area has five ways: 1) the law on prevention and flood mitigation 2) the preparation of the strategic plan. Total national 3) the preparation of a national data center or data warehouse 4) preparation of system planning for residential areas. industrial area Green Area And space for a reservoir and drainage and creating 5. Participation integration of all sectors.

3. Form the preparation of local governments. To accommodate the flood situation in the area of the river basin. A feedback form practices to accommodate the flood situation: 1) the warning is to alert the public directly. And alert authorities The engine management system of provincial and local government 2) the establishment of the organization. Responsible for the protection and mitigation of

floods and 3) determine procedures for the prevention and reduction of the impact of an adventure.

Keywords: Preparation, Local Governments, Flood's Situation, Bangpakong Basin

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงด้านการกระจายตัวของปริมาณฝนที่ตกในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในทุกๆ ด้าน ฝนที่ตกติดต่อกันหลายเดือน และการระบายน้ำฝนมากกว่าปกติในช่วงฤดูฝน ส่งผลให้เกิดปัญหาอุทกภัยขึ้นเป็นประจำทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะผลกระทบจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงปี พ.ศ. 2554 ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่ตั้ง ของชุมชนในเขตลุ่มแม่น้ำบางปะกงอย่างมหาศาล เนื่องจากมีการผลักดันน้ำบางส่วนมาทางด้านตะวันออกเพื่อป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจ ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้มีการขยายตัวของพื้นที่อุทกภัยมายังลุ่มแม่น้ำบางปะกงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวงจรฤดูกาล วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนไปในช่วงฤดูฝนได้ส่งผลให้เกิดปริมาณน้ำหลากที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในแต่ละปีอาจมีพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบแตกต่างกันไป จนสร้างความเสียหายต่อพื้นที่ชุมชน พื้นที่การเกษตร และพื้นที่อุตสาหกรรมบางพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกงที่ลำนํ้าไหลผ่านเป็นบริเวณกว้าง จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนโดยรอบได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มในการเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างซ้ำซาก และสามารถขยายตัวรุนแรงขึ้นตามสภาพทางกายภาพ รวมถึงสภาวะจากปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชน/ชุมชน ในพื้นที่ ย่อมเป็นผู้ที่ต้องเผชิญกับสภาวะปัญหาดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พลั้งของคณในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ก็ได้ให้การสนับสนุน ทั้งด้านกฎหมาย งบประมาณ องค์ความรู้ ฯลฯ ไม่ว่าจะได้ทางตรงหรือทางอ้อมอยู่เสมอ หากแต่ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง” จึงได้มุ่งศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนโดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อหาต้นเหตุของปัญหานำมาสร้างรูปแบบในการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการจัดการกับอุทกภัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

3. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่ครอบคลุมเนื้อหา เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) มีจำนวน 25 รูป/คน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยลุ่มแม่น้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 10 อำเภอ ดังนี้

- 1) จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ 1.1) อำเภอบางคล้า 1.2) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว 1.3) อำเภอสนามชัยเขต
- 1.4) อำเภอบางปะกง 1.5) อำเภอราชสาส์น 1.6) อำเภอแปลงยาว 1.7) อำเภอลองเชื่อน และ 1.8) อำเภอพนมสารคาม
- 2) จังหวัดนครนายก ได้แก่ 2.1) อำเภอองครักษ์ และ 2.2) อำเภอเมืองนครนายก

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบระยะเวลาแผนการดำเนินการวิจัยไว้ 12 เดือน ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 14 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ดำเนินงานวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการมุ่งเน้นศึกษาประสบการณ์และความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบอยู่ ทั้งน้ำท่วมฉับพลัน และน้ำล้นตลิ่ง ตามกรอบการปฏิบัติงานในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ตั้งแต่ ก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิด อันจะนำไปสู่ “การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง”

4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยในครั้งนี้ กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสนทนากลุ่ม เพื่อยืนยันรูปแบบ/วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง ดังนี้

4.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 คน

4.2.2 การสนทนากลุ่ม จากผู้ปฏิบัติงานด้านอุทกภัย ผู้นำชุมชน และประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัย ในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง จำนวน 3 กลุ่ม จำนวน 9 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2) แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยนำ ร่างผลการวิจัยที่ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มากำหนดประเด็นคำถามเพื่อเป็นกรอบในการสนทนากลุ่ม สำหรับยืนยัน และ/หรือเพิ่มเติมผลการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ดังนี้

1) ติดต่อประสานงานผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 25 คน เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วันและเวลาในการสัมภาษณ์ 2) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

1) ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ 8 รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่มเฉพาะ พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลาในการสนทนากลุ่มเฉพาะ 2) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 4) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลาและสถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากภาคสนามและนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัย หลักตรรกะวิเคราะห์ (Logical Analysis) และเชิงเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศและจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ และนำข้อมูลที่ได้มาจัดอภิปรายกลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ จึงนำมาสังเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอเนื้อหาบรรยายเชิงเปรียบเทียบ

5. ผลการวิจัย

1. ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง พบว่า ดังนี้

1) ปัญหาการแทรกแซงจากด้านการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ในการบริหารและจัดการน้ำ 2) ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อเชื่อมต่อประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 3) ปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการประสานงานในการบริหารและจัดการน้ำ 4. ปัญหาขาดด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ 5) ปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 6) ปัญหาการประสานงานระหว่างองค์กร 7) ปัญหาทางการเมืองและการปกครอง 8) ปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ 9) ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง 10) ปัญหาเรื่องงบประมาณ

2. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง มี 5 แนวทางได้แก่ 1) การกำหนดกฎหมายด้านการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย 2) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมในระดับชาติ 3) การจัดทำศูนย์ข้อมูลหรือคลังข้อมูลระดับชาติ 4) การจัดทำระบบผังเมืองเพื่อกำหนดพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สำหรับจัดทำอ่างเก็บน้ำและระบายน้ำ และ 5. การสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการของทุกภาคส่วน

3. รูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง มีข้อเสนอแนะรูปแบบแนวปฏิบัติในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยได้แก่ 1) ระบบการแจ้งเตือนภัย คือ การแจ้งเตือนประชาชนโดยตรง และแจ้งเตือนผ่านหน่วยงาน โดยใช้กลไกระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 2) การจัดตั้งองค์กร ให้รับผิดชอบการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากอุทกภัย และ 3) การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและลดผลกระทบจากภาวะอุทกภัย

6. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง” นี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง พบว่า

ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้ 1) ปัญหาการแทรกแซงจากด้านการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ในการบริหารและจัดการน้ำ 2) ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อเชื่อมต่อประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 3) ปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการประสานงานในการบริหารและจัดการน้ำ 4. ปัญหาขาดด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ 5) ปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างกันในการบริหารและจัดการน้ำ 6) ปัญหาการประสานงานระหว่างองค์กร 7) ปัญหาทางการเมืองและการปกครอง 8) ปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ 9) ปัญหาการ

ขาดความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง 10) ปัญหาเรื่องงบประมาณ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Nonphithak Paksahan,2552) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำชี-มูล เพื่อป้องกันอุทกภัยจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรน้ำ ในลุ่มน้ำชี-มูล ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีผลต่อปัญหาอุทกภัยในจังหวัดอุบลราชธานี หลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษ ไม่มีการวางแผนงานร่วมกัน จากการที่ขาดการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานงานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องแผนป้องกันอุทกภัยอย่างถาวร ตลอดจนขาดความระมัดระวังในการพัฒนาชุมชน ควรคำนึงถึงผลกระทบทำให้อุทกภัยรุนแรงขึ้น มาประกอบการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้อุทกภัยที่เกิดขึ้นยังคงรุนแรงและยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้

2. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง จากการรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล 1) การกำหนดกฎหมายด้านการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย 2. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์รองรับในระดับชาติ 3.การจัดทำศูนย์ข้อมูลหรือคลังข้อมูลระดับชาติ 4. การจัดทำระบบผังเมืองเพื่อกำหนดพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สำหรับจัดทำอ่างเก็บน้ำและระบายน้ำ 5. การสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการของทุกภาคส่วน จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Suwat Inpraphai,2557) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก

ผลการวิจัย พบว่า ผลองค์ความรู้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก พบว่า ได้ 4 รูปแบบคือ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนควรดำเนินการ 3) องค์การภายนอกชุมชนเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สถาบันการศึกษา องค์การเอกชน ควรดำเนินการและให้การสนับสนุน 4) บูรณาการหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

3. รูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย หมายความว่า การกำหนดแผนหรือการดำเนินการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกันภัยพิบัติ การแก้ไขปัญหามลพิษ การฟื้นฟูและการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ หรือลุ่มน้ำ สิ่งที่ใช้ในการกักเก็บน้ำ ระบายน้ำ หรือกั้นน้ำและการจัดการพื้นที่รองรับน้ำ จึงมีแนวปฏิบัติในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยดังนี้ 1) ระบบการแจ้งเตือนภัย 2) การจัดตั้งองค์กร 3) การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและลดผลกระทบ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Thanat Keawcharearnphisan,2557) ได้วิจัยเรื่อง ตัวแบบป้องกันและ

จัดการวิกฤตอุทกภัย ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาวิจัยนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบเป็นกรอบในการศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเข้าสู่ระบบอุทกภัย พบว่า ผู้วิจัยได้เสนอตัวแบบป้องกันและจัดการวิกฤตอุทกภัยพิจารณาจากความจำเป็นของระยะเวลาในการนำสู่การปฏิบัติเป็น 3 ระยะเวลา รวม 10 ตัวแบบ คือ ตัวแบบระยะเร่งด่วน และตัวแบบระยะยาว

7. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันสถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัย จึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. แผนระยะสั้น ได้แก่ แผนฉุกเฉินเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง เช่น เทศบาล สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานชลประทาน หน่วยงานเหล่านี้ควรที่จะมีการเตือนภัยให้กับประชาชนโดยทางเจ้าหน้าที่เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้บอกข่าวเตือนภัยด้วยตนเอง โดยวิธีการเรียกประชุมชาวบ้านในช่วงก่อนที่เกิดอุทกภัย

2. แผนระยะยาว ได้แก่ การวางแผนทางด้านผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดินและมีการควบคุมการใช้พื้นที่ให้เป็นไปตามข้อกำหนดอย่างเข้มงวด เช่น การกำหนดระยะถอยร่นหรือให้มีพื้นที่ว่างริมคลองและพื้นที่ขนานริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงในระยะที่เหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. การปรับปรุงระบบระบายน้ำสายหลักและก่อสร้างระบบระบายน้ำสายย่อยเพิ่มเติมในเขตพื้นที่เทศบาล รวมทั้งการก่อสร้างสถานีสูบน้ำบริเวณที่ลุ่มต่ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการระบายน้ำของระบบระบายน้ำของเทศบาล

2. การขยายปรับปรุงทางน้ำที่ไหลอยู่ให้กว้างออก ทำให้น้ำปริมาณมากไหลได้เร็วขึ้น น้ำจะไม่เอ่อล้นตลิ่ง การปรับปรุงร่องน้ำอาจทำได้หลายวิธี เช่น การเคลื่อนย้ายวัตถุที่มาปิดกั้นทางน้ำไหล เพื่อให้ น้ำไหลสะดวกในฤดูน้ำหลาก การก่อสร้างสะพานให้มีเสาน้อยที่สุดเพื่อไม่ให้กีดขวางการไหลของน้ำ

3. การขุดลอกคูคลอง ร่องน้ำ เพื่อเพิ่มความจุของน้ำในฤดูน้ำหลาก นับว่าควรดำเนินการไว้แต่เนิ่น ๆ เช่น การเตรียมลอกท่อน้ำทิ้งสาธารณะก่อนฤดูฝนจะมาถึง รวมทั้งการไม่ถมคุระบายน้ำเพื่อขยายถนน เป็นต้น

4. การสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในเขตใกล้แม่น้ำ เมื่อน้ำในแม่น้ำไหลอย่างรุนแรง จะทำให้เกิดอุทกภัยขึ้นได้ การผันน้ำจากแม่น้ำให้ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำและค่อย ๆ ระบายออกเป็นระยะ จะทำให้ที่ราบสองข้างฝั่งไม่เกิดน้ำท่วม

5. การก่อสร้างและปรับปรุงประตูน้ำตามจุดตึงน้ำจากท่อระบายน้ำลงสู่แม่น้ำสายหลัก เพื่อควบคุมการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำสายหลัก และป้องกันการไหลย้อนกลับเข้าท่อระบายน้ำในแม่น้ำสูงในฤดูน้ำหลาก

6. การก่อสร้างเขื่อนริมตลิ่งหรือแม่น้ำลำคลอง เพื่อป้องกันการไหลล้นตลิ่งของน้ำป่าไหลที่หลากผ่านพื้นที่ชุมชน หรือการปรับปรุงและยกระดับคันดินริมแม่น้ำสายหลัก เพื่อป้องกันการไหลล้นตลิ่งของแม่น้ำในฤดูน้ำหลาก

7. ควรกำหนดช่องทางผันน้ำ (Flood Way) ควรผันน้ำเข้าทุ่งนาหรือพื้นที่เก็บน้ำ ในพื้นที่ใกล้เคียงลุ่มน้ำบางปะกง เนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เช่น ทุ่งนา เหมาะสมสำหรับใช้เป็นพื้นที่เก็บน้ำหรือเป็นแอ่งชะลอการไหลตามธรรมชาติ (Flood prone)

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยเป็นการเฉพาะ

2) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของประเทศไทยในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ หรือภาคใต้ เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบในการรองรับสถานการณ์อุทกภัยที่หลากหลายวิธีการ

References

- Nonphithak Paksahan. (2552). Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province. **Dissertation Graduate School : MCU.**
- Suwat Inpraphai. (2557). The Participation of the People in Water Human Resources Management for od in the Paasak River , **Dissertation Graduate School : MCU.**
- Thanat Keawcharearnphisan. (2557). Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province, **Dissertation Graduate School : MCU.**

การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ ภาค 14

Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14

พระครูศรีอรรถศาสตร์ (อรรถชัย มหาคตฺโต) * พระอุดมสิทธินายก ** พระสุธีวีรบัณฑิต ***

PhrakrusiUtthasart* PhraUdomsittinayok** Phrasutheevirabundith***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนคณะสงฆ์ ภาค 14 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14

การวิจัยเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 27 รูป/คน เพื่อหาการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 ก่อนจะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 269 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 รูป/คน นำไปวิเคราะห์แบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า สภาพทั่วไปของการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาความเป็นมาการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามระยะเวลาแบบมีโครงสร้าง พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการศึกษาตามพระราชบัญญัติ ตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียน

2. การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาสาระเก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็น

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าความเข้าใจ

2) สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ครูผู้สอนไม่เพียงพอ มักใช้ระบบพี่สอนน้อง ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง

3) สภาพปัญหาด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน คือ หนังสือ ตำราประกอบการเรียนเป็นตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุงและภาษาที่ใช้ยาก อาคารสถานที่มักใช้ศาลาการเปรียญ ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

4) สภาพปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ วิธีการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูผู้สอนขาดวิธีการที่ทันสมัย การเรียนการสอนไม่ค่อยเพิ่มการคิดวิเคราะห์

5) สภาพปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล คือ เกณฑ์การวัดและประเมินผลมักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์

3. รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า 1) ด้านการวางแผน คือ ให้มีนโยบายถึงผู้บริหารให้รับผิดชอบของการศึกษาเป็นรูปธรรมที่แน่นอน ให้สนับสนุนการศึกษาที่จริงจัง 2) ด้านการจัดองค์การ คือ โครงสร้างของสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นควรจัดวางโครงสร้างออกเป็นหน่วยงานที่แน่นอน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานให้เหมาะสมกับองค์กร 3) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนากับสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ทราบว่า อยากให้มีครูสอนบาลีประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนบาลีตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนสอบผ่านทุกชั้น 4) ด้านการอำนวยการ คือ การอำนวยการได้ดำเนินการตามกฎหมายแม่กองบาลีสนามหลวง คือ กำกับดูแลครูสอนตามลำดับชั้นธรรมศึกษาประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.5 ให้ปฏิบัติงานตรงเวลา กำกับดูแลนักเรียนทุกชั้นตั้งแต่เรียนไวยากรณ์ 5) ด้านการควบคุม คือ จำนวนระดับชั้นแต่ละสายไม่ควรให้มีจำนวนมากเกินไป จะทำให้ไม่สะดวกแก่การควบคุม อาจทำให้งานค้างคั่งได้

คำสำคัญ: การพัฒนา, ประสิทธิภาพ, การจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ภาค 14

ABSTRACT

1) to study the Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 2) to study Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 3) to propose the Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14.

This research was the mixed research method between the qualitative research and quantitative research. For the qualitative research used the documentary research and in-depth interview from 25 key informants as Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 and the quantitative research used the 169 questionnaires.

The data analysis was used the social sciences programme for descriptive statistics were the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.)

The finding of the research as follows:

1. State Administration of Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 today. Buddhist Monks have developed the model management related to the Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14. As well as rules related to court. should planning for the future Organizes the structure of the school device the position to management of the power should commanding the staff is equal by the status of the position the Coordinating between various affair in another place and the controlling is should the stability is to promote the creation of a novice monk, who is heir to inherit the old Buddhist monastery in addition to integrating the management problems that do not fit with the Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 Studies today. The major cause of blurred vision. Mission in appropriate the learning process is not clear.

2. Annalise the Concepts related to Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14. The results of questionnaires to a sample of 169 people found that a series of opinions on Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14. The overall high level. When considering each aspect found that opinions on Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 in each level is based on the principles of management include planning, organizing. The executive director of the control and so on.

3. Guidelines for Development Effective of Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section Education Management Region 14 that 1) Planning policy, as a practical measure to achieve that goal. Management practitioners at all levels is to practice as planned. Improvements Plan ahead and consult the conference. Working plans According to the scheduled time. To achieve 2) Organization, the relationships between individuals within the agency itself. The assignment of authority and responsibility. The management structure and systems to ensure compliance with the distribution of authority. Determine individual responsibility Lange. People known to carry out various projects provide appropriate resources appropriately. 3) Commanding, executives ordered subordinates to work either. And to confirm that he

has fulfilled the task assigned by the potential or not. Responsible management requires the ability to motivate subordinates to perform their best.

Keywords: Development, Effective, Phrapariyattidhamma Schools, Pali Section, Education Management, Region 14

1. บทนำ

ภาษาเป็นกุญแจไขไปสู่โลกของการเรียนรู้ การเรียนรู้ภาษาจึงเป็นการเริ่มต้นของการศึกษาในทุกแขนงวิชา ซึ่งภาษานั้นก็มีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาสัญลักษณ์หรือรูปภาพ รวมไปถึงภาษาใบ้ ซึ่งใช้สำหรับผู้พูดหรือเขียนไม่ได้ แม้แต่ภาษาของคนตาบอดก็ยังมี นี่แหละคือความจำเป็นของภาษา ใครรู้ภาษามากก็ย่อมมีความสามารถในการไขเอาวิชาความรู้ใส่ตนได้มาก ใครรู้ภาษาน้อยก็จะไปสู่การไขไปสู่ความรู้ได้น้อย ภาษาจึงมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของการศึกษาของศาสตร์ทั้งปวง

ดังนั้น การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบของการศึกษา ผู้บริหารจะต้องมองให้ถึงมิติของความคิดว่า ควรจะให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างไร มีขอบเขตวิสัยทัศน์อย่างไร การพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารต้องมองให้ชัดว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการศึกษาสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่จะต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ต้องรับรู้ปัญหาของตนเองและปัญหาของสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551 : 19) ก็จะสร้างคุณประโยชน์แก่สังคม แม้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีซึ่งเป็นการศึกษาระดับสูงที่คณะสงฆ์ยอมรับ โดยสมบูรณ์ว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและศักยภาพของบุคลากรของศาสนา ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและนำคำสอนเหล่านั้นไปเผยแพร่สู่ประชาชน และเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคมโดยส่วนรวมก็ตามแต่

การจัดการศึกษาในแผนกนี้ยังมีปัญหาอีกมากมายที่รอเวลาให้มีการแก้ไข ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542” พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร เนื้อหาสาระเก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลี การจัดการเรียนการสอน ยังไม่เป็นระบบใช้วิธีการเรียนการสอนเน้นการท่องจำและการแปลไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการวิเคราะห์ 2) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีไม่เพียงพอมีใช้ระบบการศึกษาแบบพี่สอนน้อง ครูสอนขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขาดประสบการณ์ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริงได้ 3) ด้านการวัดและประเมินผลเกณฑ์การวัดและประเมินผล มักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน ในผลงานวิจัยนี้ ยังได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้ดังนี้ คือหน่วยงานที่รับผิดชอบควร จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมจัดทำและพัฒนาสื่อที่น่าสนใจ และใช้อย่างแพร่หลาย และควรมีการทดสอบความยากง่ายของข้อสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน (นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์, 2545 : 15) จะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยนี้ปัญหาขบวนการเรียนการสอนเรื่องบาลียังขาดเรื่องการพัฒนา

ประสิทธิภาพ เพราะการจัดให้มีการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวก็อาจเป็นการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ยังไม่เพียงพอ หากจะทำให้มีประสิทธิภาพผลที่ดีต้องเริ่มจากขบวนการที่มีรูปแบบอันมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ ภาค 14 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมในการจัดการศึกษา สภาพการจัดการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาภาษาบาลี ในสำนักเรียนที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกันหลายสำนัก แม้บางจังหวัดจะมีการปรับเปลี่ยนโดยการรวมสำนักเรียนเป็นโรงเรียนสหบาลีเช่น จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น แต่ประสิทธิภาพก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ด้วยเหตุผลและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ ภาค 14” เพื่อต้องการนำเสนอผลจากการวิจัยครั้งนี้ต่อผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาประสิทธิภาพ รูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีประสิทธิภาพและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนคณะสงฆ์ ภาค 14

1.3.2 เพื่อศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

1.3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ภาค 14” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านสถานที่ ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นต้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14 ในประเด็น ดังต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา

ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14” นั้นผู้วิจัยได้จำแนกไว้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14 ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา/สำนักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 27 รูป/คน

2. เชิงปริมาณ (Quantitative Research) สำหรับการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14” ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่เป็นนักเรียนบาลีศึกษาซึ่งสังกัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 จำนวน 891 รูป

3. สันทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากพระสังฆาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง ปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14 จำนวน 9 รูป

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ประกอบด้วย

1. จังหวัดนครปฐม
2. จังหวัดสุพรรณบุรี
3. จังหวัดกาญจนบุรี
4. จังหวัดสมุทรสาคร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ.2557 จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2558 รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 14” ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยไว้ ดังนี้

การพัฒนา หมายถึง การพัฒนารูปแบบหรือการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้ทันสมัยโดยใช้วิธีการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แล้วนำเสนอการพัฒนาแบบขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องมีทักษะและประสบการณ์ในเชิงการบริหารแบบบูรณาการ คือส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่องและทันยุคสมัย มีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และขบวนการจัดการที่ชัดเจน

เป็นต้น

ประสิทธิภาพ หมายถึง ภาวะที่ทำให้เกิดความสำเร็จ หรือความสามารถที่ทำให้เกิดผล ในการทำงาน เมื่อใช้กับบุคคล หมายถึงความสามารถในการทำงานได้ดี รวดเร็ว และเสร็จตรงเวลา เมื่อ ใช้กับองค์กรหรือหน่วยงาน หมายถึงระบบการดำเนินงานที่ทำให้เกิดความสำเร็จได้อย่างดี

การจัดการ หมายถึง ผู้บริหารในสำนักเรียนมีการวางแผน การจัดองค์การ การบริหาร บุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น

การศึกษาภาษาบาลี หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ธรรมที่พึงศึกษาเล่าเรียนได้แก่ พระพุทธพจน์ หรือพระไตรปิฎก (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551 : 542) ซึ่งแบ่งระดับขั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย มี 9 ขั้น 8 ระดับ แบ่งเป็นชั้น ประโยค 1-2 คือ (ระดับที่ 1 ใช้เวลาเรียน 1-2 ปี) และระดับเปรียญ (ป.ธ.3 - 9) (7 ระดับ) รวม 8 ระดับ

ด้านหลักสูตร หมายถึง แผนหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.9 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดความมุ่งหมายไว้ เพื่อให้เป็นคนดี และคนเก่ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตร ซึ่งเป็นกิจกรรมระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน ที่ผ่านการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎี โดยอาศัยเทคนิควิธีการ ที่จะทำให้การเรียนการสอน และผู้เรียนแผนกบาลีบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน หมายถึง บรรยากาศการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และ การกระทำทุกอย่าง ที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดหมายที่ กำหนดไว้

ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ต่อเนื่องกัน มีความหมาย ครอบคลุมกิจกรรม ที่มีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกัน 2 ลักษณะ คือ “การวัดผล” และ “การ ประเมินผล” กระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้ว จึงจัดกิจกรรม การเรียนการสอน หลังจากนั้นจึงทำการวัดและประเมินผลการสอนว่าไปตามจุด ประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่นการสอบ กับผลการสอบ เป็นต้น

คณะสงฆ์ภาค 14 หมายถึง เขตการปกครองภายใต้การปกครองของเจ้าคณะใหญ่หน กลาง โดยเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 มีเขตอำนาจในการปกครองครอบคลุมตลอด 4 จังหวัด ประกอบด้วย นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสาคร

พระสงฆ์ หมายถึง บุคคลที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตามพุทธบัญญัติ ซึ่งสังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ใน 4 จังหวัด ประกอบด้วย นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสาคร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

5.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตเชียงใหม่ ส่วนกลาง และวิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 600 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่าง จากนิสิตที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 4 ภาค วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตเชียงใหม่ ส่วนกลาง และวิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 400 ตัวอย่าง ตามสัดส่วนแต่ละวิทยาเขต

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี และแนวคิด ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง แบบสอบถาม โดยครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ใช้ในการศึกษา โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ จากคณบดีคณะสังคมศาสตร์เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากนิสิตสาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลคืนผู้วิจัย ได้จัดระบบข้อมูลและประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการ วิเคราะห์ข้อมูลและนำมาจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยในรูปของตารางประกอบความเรียง ประกอบด้วย

1. สถิติพรรณนาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของ ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วิทยาเขตที่ศึกษา สถานภาพ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentages)

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 6 ปัจจัย ด้าน จิตวิทยา ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจในการเรียน 2) แรงจูงใจในการทำงาน 3) ทศนคติต่อวิชา รัฐศาสตร์ และด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ระบบการบริหารงานของสาขาวิชา 2) บรรยากาศในการ

เรียนการสอน และ 3) ความเอาใจใส่ของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนิสิตระดับพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า สภาพทั่วไปของการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาความเป็นมา การศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามระยะเวลาแบบมีโครงสร้าง พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการศึกษาตามพระราชบัญญัติ ตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียน การจัดการศึกษามีวัตถุประสงค์ให้บุคคลที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแนวทางสร้างบุคลากร คือ พระภิกษุและสามเณรให้มีความรู้ ภาควิชาและจัดการเชิงพุทธตามหลักสูตรบาลีสนาทนามหลวง สำนักเรียนให้การสนับสนุนนักเรียนบาลีทุกชั้นปีโดยด้วยการตามสั่งสอนนักเรียน คือ สามเณรและภิกษุผู้เข้ามาศึกษาให้พยายามเรียนหนังสือ ดูหนังสือ ขยันท่องหนังสือและสอบให้ได้ทุกรูป การอบรมสั่งสอนนักเรียน จะมอบหมายให้อาจารย์สอนประจำชั้นแต่ละชั้นเป็นธุระสั่งสอนนักเรียนให้ตั้งใจเรียนหนังสือ เคารพครูอาจารย์ เคารพกฎระเบียบของสำนักเรียนเป็นต้น สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีและได้จัดการเรียนการสอนทางโลก เพื่อรองรับแก่นักเรียนที่สนใจ โดยทางสำนักเรียนจะมีทุนการศึกษาให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนฟรีพร้อมที่พัก โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดำเนินการเรียนการสอนบาลีตั้งแต่เปรียญธรรม 1-2 ประโยค ถึงเปรียญธรรม 5 ประโยค มีการจัดการศึกษาบาลีมาเป็นระยะเวลานาน มีการดำเนินการให้เป็นไปตามสภาพเป็นจริง

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำหรับการเรียนการสอนที่มีการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาสาระเก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน หลักสูตรไม่ค่อยปรับปรุงในภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจยาก จัดระบบเนื้อหาในการสอนไม่ค่อยอธิบายให้เข้าใจต่อผู้เรียน ผู้สอนไม่ค่อยขีดเคลาสำนวนต่างๆ ของเนื้อหาให้สั้นและน้อยลง ผู้เรียนมีความเบื่อหลักสูตรที่ไม่ค่อยชัดเจน มีแต่ท่องจำอย่างเดียว

2) สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ครูผู้สอนไม่เพียงพอ มักใช้ระบบที่สอนน้อง ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษอบรมที่เป็นประโยชน์และขาดขวัญกำลังใจ ซึ่งครูผู้สอนไม่ค่อยอธิบายขยายความให้ชัดเจนในการแยกศัพท์บาลี ครูผู้สอนใช้เวลานานเกินไป สอนวันละ 2 ชั่วโมงเท่านั้น อีกทั้งยังไม่ค่อยส่งเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน ครูผู้สอน ที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางภาษาบาลีมีน้อยลง

3) **สภาพปัญหาด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน** คือ หนังสือ ตำรา ประกอบการเรียนเป็นตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุงและภาษาที่ใช้ยาก อาคารสถานที่มักใช้ศาลา การเปรียญ ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้เป็นหลักสูตรกลางและขัด กลาสำนวนต่างๆ ไม่ทันสมัยยังใช้ของเดิมในการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอนมีการใช้น้อย หรือแทบไม่มี ตำราสากลไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยคณะสงฆ์รับรองอย่างเป็นทางการ

4) **สภาพปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** คือ วิธีการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับ ครูผู้สอนขาดวิธีการที่ทันสมัย การเรียนการสอนไม่ค่อยเพิ่มการคิดวิเคราะห์ และปรับปรุงวิธีการ เรียนการสอนให้ทันสมัยเน้นการท่องจำและการแปลมากเกินไป ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการ คิดวิเคราะห์ จึงไม่ค่อยเน้นทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน

5) **สภาพปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล** คือ เกณฑ์การวัดและประเมินผลมักวัด ความจำมากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน ไม่ค่อย ปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีอื่นมีแต่เขียนอย่างเดียว การวัดผลไม่ค่อยอธิบายหลังการ ทดสอบการเขียนภาษาบาลี ให้คะแนนแล้วจบ การวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้น้อยกว่าวัด ความจำ

3. **รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า** 1) **ด้านการวางแผน** คือ ให้มีนโยบายถึงผู้บริหารให้รับผิดชอบของ การศึกษาเป็นรูปธรรมที่แน่นอน ให้สนับสนุนการศึกษาที่จริงจัง การกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ ว่ามี อะไรที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้นก่อนลง มือปฏิบัติการ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนศึกษาแผนกบาลีนั้น ควรมีการวางแผนการดำเนินงาน ควรสำรวจด้วยการลงพื้นที่จริงที่เป็นสภาพปัญหาอันเกี่ยวกับการดำเนินการ จัดการศาสนศึกษา เพื่อทราบปัญหาที่แท้จริงและเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดการวางแผนงาน รวบรวมและแยกแยะข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มปัญหาที่ลักษณะเดียวกันไว้รวมกันง่ายต่อการวางแผนนโยบาย แก้ไขต่อไป

2) **ด้านการจัดองค์กร** คือ โครงสร้างของสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นควรจัด วางโครงสร้างออกเป็นหน่วยงานที่แน่นอน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานให้เหมาะสมกับ องค์กร โดยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน การจัดโครงสร้างของ หน่วยงานหรือองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การ จัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงาน สำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีสามารถแบ่งออกเป็นหน่วยงาน หลักคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายธุรการ ฝ่ายติดตามและประเมินผล เป็นต้น

3) **ด้านการบริหารงานบุคคล** คือ การบริหารบุคคลตามที่ได้ประชุมสนทนากับสำนัก เรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ทราบว่า อยากให้มีครูสอนบาลีประจำโรงเรียนเพื่อช่วยในการเรียนการ สอนบาลีตามจุดประสงค์ของโรงเรียนและเป้าหมายให้นักเรียนสอบผ่านทุกชั้น การบริหารบุคคลควร เพิ่มจำนวนครูสอนบาลีที่มีความสามารถและอธิบายเนื้อหาได้เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนอยากเรียน

4) **ด้านการอำนวยการ** คือ การอำนวยการได้ดำเนินการตามกฎหมายเกณฑ์แม่กองบาลี สนามหลวงคือ กำกับดูแลครูสอนตามลำดับชั้นธรรมศึกษาประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.5 ให้

ปฏิบัติงานตรงเวลา กำกับดูแลนักเรียนทุกชั้นตั้งแต่เรียนไวยากรณ์ และประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 5 ให้เข้าเรียนตามเวลา กำกับดูแลเสนาสนะให้อยู่ในความพร้อมสมบูรณ์ เป็นต้น

5) ด้านการควบคุม คือ จำนวนระดับชั้นแต่ละสายไม่ควรให้มีจำนวนมากเกินไป จะทำให้ไม่สะดวกแก่การควบคุม อาจทำให้งานค้างคั่งได้ สายการบังคับบัญชามีความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทราบว่าการติดต่อสื่อสารมีทางเดินอย่างไร มีการควบคุมและรับผิดชอบอย่างไร

7. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14 ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการวางแผน : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาอำนาจ ปวทุณฺโณ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียนเพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคลคือพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนั้น ปัญหาอุปสรรคการจัดการเพื่อการบูรณาการที่ไม่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ สาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารบุคคล (Man) การบริหารการเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) เป็นต้น 2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทิวฐีสสามัญญตา เป็นต้น 3. นำเสนอการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ผลการแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 ชุดพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (พระมหาอำนาจ ปวทุณฺโณ, 2556)

2. ด้านการจัดการองค์กร : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) ภาวะผู้นำ 3) วิสัยทัศน์ 4) คุณธรรมจริยธรรมและ 5) การบริหารองค์กร 2. รูปแบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเป็นไปได้ ถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีของการวิจัย (พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์, 2552)

3. ด้านการบริหารบุคคล : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับ กิรติ ศรีวิเชียร(2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์หาค่าได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และประสบการณ์การสอน 2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์หาค่าได้แก่ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน 3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คานอนิโคลซุดแรก ได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน ชุดที่สอง ได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้นและค่านิยมยึด และในการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดีขึ้น ควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาความสนใจในการเรียนของนักเรียนและการจัดบรรยากาศในการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น (กิรติ ศรีวิเชียร, 2558)

4. ด้านการอำนวยการ : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด สกุลสถาปัตย์ (2558) ได้วิจัยเรื่องงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพการใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญาและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์สำหรับองค์ประกอบของการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน ประกอบด้วย กระบวนการเปลี่ยนแปลงสมดุล

ต่อเนื่อง เน้นผู้เรียน ปัจจัยนำเข้ามีพลังขับเคลื่อน ผลผลิตมีคุณภาพ ผลลัพธ์มีคุณภาพ เชิงพลวัต บริบทเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพอเพียง 2. รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมที่ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 11 องค์ประกอบ กล่าวคือ การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ การใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ ปัญญา และการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล) ซึ่งมีอิทธิพล ต่อปัจจัยนำเข้ามีพลังขับเคลื่อน กระบวนการเปลี่ยนแปลงสมดุล ต่อเนื่อง เน้นผู้เรียน ผลผลิตมี คุณภาพ ผลลัพธ์มีคุณภาพเชิงพลวัต บริบทเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพอเพียง (การปฏิรูป การศึกษาแบบยั่งยืน) ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

5. ด้านการควบคุม : การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก บาลีของคณะสงฆ์ ภาค 14

ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการ จัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคณะสงฆ์ ภาค 14 ด้านการวัดผลและประเมินผล โดย ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ขวณพิศ สิทธิธาดา (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) สมรรถนะด้านวิชาชีพ 2) สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ 3) สมรรถนะด้านหน้าที่ 4) สมรรถนะด้านบุคคลและ 5) สมรรถนะด้านการบังคับบัญชา 2. รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ที่มีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีของการวิจัย (ขวณพิศ สิทธิธาดา, 2552)

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) **ด้านแรงจูงใจในการเรียน** ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยให้นิสิตได้ไปทัศน ศึกษานอกสถานที่เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากสถานที่จริง

2) **ด้านแรงจูงใจในการทำงาน** ควรส่งเสริมการมีอาชีพรองรับหลังจบการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยจัดให้มีหน่วยงานภายในที่คอยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ให้นิสิต ทั้งในภาครัฐและ ภาคเอกชนซึ่งมีความประสงค์ต้องการใช้บัณฑิต

3) **ด้านทัศนคติต่อวิชารัฐศาสตร์** ควรทำให้นิสิตได้มีโอกาสพบปะบุคลากรและผู้นำทาง รัฐศาสตร์ โดยการเชิญบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นแบบอย่างทางรัฐศาสตร์ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจและ สร้างความกระตือรือร้น เมื่อได้เรียนสาขาวิชารัฐศาสตร์

4) **ด้านระบบการบริหารงานของสาขาวิชา** ควรสร้างความร่วมมือและความสามัคคีใน การบริหารจัดการ โดยการให้นิสิตร่วมแสดงความคิดเห็นและความประสงค์ ให้เกิดความรวดเร็ว ในการติดต่องาน กิจกรรมของสาขาวิชารัฐศาสตร์

5) **ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน** ควรให้อาจารย์ผู้บรรยายปรับเปลี่ยนหาวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบใหม่ โดยการเชิญอาจารย์ผู้สอนที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาบรรยายเพื่อสร้างความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงกับนิสิต

6) **ด้านความเอาใจใส่ของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่** ควรให้อาจารย์สอนสนใจว่านิสิตจะเข้าใจหรือไม่เวลาที่ตนเองบรรยาย โดยกำหนดเวลาให้นิสิตได้ซักถาม เพื่อเปิดโอกาสและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับอาจารย์และเพื่อนนิสิตร่วมชั้นเรียน ทุกครั้งที่มีการบรรยายจบในแต่ละครั้ง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “ติดตามประสิทธิผลนิสิตที่จบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “ประเมินประสิทธิภาพบัณฑิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “ความต้องการของตลาดแรงงานของบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์”

References

Jittima Phakpheang . (2558). The Model of Administrative according to Buddhadhamma of Provincial Administrative organization in lower Central Area. **Dissertation Graduate School, MCU.**

Kittiyaphorn Choksawatphinyo. (2553). study Social Development Quality of live of HIV people for people of the upper central region, **Dissertation Graduate School : MCU.**

Thanat Keawcharearnphisarn. (2557). Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province, **Dissertation Graduate School : MCU.**

Natthayaphorn Keawpokpong. (2556). study the holistic well-being administration for people of the local wisdom of Changrai Province. **Dissertation Graduate School : MCU.**

Nopmoldhol Sibmeunpaim,Valaiporn Siriphirom. (2545). Guidelines for the study of Buddhist School base on National Education Act 1999. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

Pharmaha Suthit Arphakaor. (2553). study the holistic well-being administration for people of the upper central region and Buddhist Approach, **Dissertation Graduate School : MCU.**

Phra Promkhunaporn (P.A.Payutto), (2551). Educational be tools for development. Bangkok : Sahadhammik.

Phradhammakittivong (2551). Dictionary for Buddhist Studies, Series KHUMWAT. Bangkok : Dhammasapha.

Phramaha Amnat Pavatthano, (2556). The development of Model for management of Buddhist School. Dissertation Graduate School : MCU.

Phramaha Klaiwan Punnakhan. (2552). The Strategic Leadership of the Executive of the Buddhist School. Dissertation Graduate School : MCU.

Somboon Thammalangkar. (2554). study the holistic well-being administration for people of the upper central region, **Dissertation Graduate School : MCU.**

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR EXECUTIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT OF BANGKOK METROPOLITAN

ประจักษ์ ชุราณี * อภินันท์ จันตะนี** ประเสริฐ ธิลาอ***
prajuckkhurasee* Aphinant Chantaneer** Prasert Tilao***

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และสนับสนุนโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยแจกแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 กับกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรที่อยู่ในหน่วยงานของ กรุงเทพมหานคร จำนวน 378 คน ซึ่งสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน 2) รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับ จำนวน 21 คน และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบูรณาการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพรหมวิหาร 4 ด้านสังคหวัตถุ 4 ด้านสัปปริยธรรม 4 และด้านอิทธิบาท 4 คิดเป็นร้อยละ 88.7 ($R^2.887$) โดยจำแนกตามหลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้เชิงทฤษฎี กล่าวคือ หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.782) ผู้นำแบบสนับสนุน (.780) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.799) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.775) ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

แบบบงการ (.760) ผู้นำแบบสนับสนุน (.778) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.797) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.770) หลักสัปปริสธรรม 7 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.860) ผู้นำแบบสนับสนุน (.888) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.893) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.867) และหลักอิทธิบาท 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.866) ผู้นำแบบสนับสนุน (.873) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.867) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.866)

2.การบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร โดยหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้ใดบังคับปัญหามีความสุข และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 มี ทาน คือต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือ แบ่งปันให้ความรู้และคำแนะนำ ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน น่ารัก และการแสดงออกด้วยการจริงใจ อตถจริยา คือ ทำประโยชน์ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน และ สมานัตตา คือ การวางตัวเหมาะสมถูกกาลเทศะ หลักอิทธิบาท 4 มี ฉันทะ คือ ความพอใจ ต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักและทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะ คือ ความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ จิตตะ คือ ความคิดตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดและวิมังสา คือ ความไตร่ตรองหรือทดลองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวผู้นำหรือผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของภาวะผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหลักสัปปริสธรรม 7 คือ รู้หลักการ รู้หน้าที่ รู้จุดหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผล รู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี รู้จักเวลา รู้คุณค่าเวลา รู้จักการบริหารเวลาอย่างเหมาะสม รู้ชุมชน รู้สังคม รู้บุคคล รู้ประเภท ของบุคคลที่ร่วมงานด้วยกัน

3.รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ในด้านการพัฒนาตน ผู้นำควรใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งหลักธรรมนี้มีครบด้าน เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผู้นำจะต้องมีและยึดถือในการปฏิบัติงาน ในด้านการพัฒนาคน ต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ผู้นำต้องมีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน การพูดจาต้องมีความไพเราะ วางตัวเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความยุติธรรมกับผู้ใดบังคับปัญหาในด้านการพัฒนางานผู้นำต้องใช้หลักพุทธธรรมสัปปริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน ในด้านการบริหารองค์กรผู้นำต้องนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาบริหารองค์กร ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมทั้ง 4 ด้านผู้นำควรนำหลักธรรมต่างๆเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ABSTRACT

The Objectives of this Research were: 1. to study factors relating to Buddhaddhamma integration for administrative leadership development of Bangkok Administration, 2. to study methods of appropriate Buddhaddhamma integration for

administrative leadership development of Bangkok Administration and 3. to propose a model of Buddhhadhamma integration for administrative leadership development of Bangkok Administration.

Methodology was the mixed methods using the quantitative research as the principal method, supported by the qualitative method. 1) the quantitative method collected data by survey method using questionnaires with reliability score of 0.96 from 378 samples who were personnel at Bangkok administrative branches and analyzed data with frequency, percentile, mean, standard deviation and Pearson's correlations. 2) the qualitative research collected data from 21 key informants and 8 participants in focus group discussion, analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Factors relating to Buddhhadhamma integration for administrative leadership development of Bangkok administration were of 4: Brahmavihara 4, Sanghahavattu 4, Sappurisdhamma 7 and Itthipadha 4 together were at 88.7 percent ($R^2 .887$). These 4 Dhamma had relations to leadership theories as follows: Brahmavihara 4 was related to dictatorship leader at 78.2 percent, supportive leader at 78.0 percent, participatory leader at 79.9 percent and success leader at 77.5 percent. Sanghahavattu 4 was related to dictatorship leader at 76.0 percent, supportive leader at 77.8 percent, participatory leader at 79.7 percent and success leader at 77.0 percent. Sappurisdhamma 7 was related to dictatorship leader at 86.0 percent, supportive leader at 88.8 percent, participatory leader at 89.3 percent and success leader at 86.7 percent. Itthipadha 4 was related to dictatorship leader at 86.6 percent, supportive leader at 87.3 percent, participatory leader at 86.7 percent and success leader at 86.6 percent.

2. Buddhhadhamma integration for administrative Leadership development of Bangkok Administration with Brahmaviharadhamma 4: Metta; loving-kindness, love and well wishing and helping others to be happy, Karuna; kindness, wishing to help other for suffering release, Mutita; sympathetic joy, joyous with subordinates with their success and happiness, Upekkha; neutrality, not to be glad or sorry with sides, performing with integrity. Sanghahavattu 4: Dana; giving, sacrifice, helping, sharing and advising with loving kindness, Piyavaca; speaking with sweet, kind and pleasant words and sincerity, Attacariya; being beneficiary to others with personal and organizational benefit without expecting things in return, Samanattata; proper conduct within time and place. Ittipadha4: Chanta; aspiration to perform duty, Viriya, effort to do things with exertion, Chitta: attention to what is being done, Vimamsa; examining and

testing things with wisdom to find out causes and effects. These Dhamma principles were used by leaders or administrators to develop local administrative organizations, both private and public, for highest effectiveness. Sappurisdhamma 7: knowing principles, duties, objectives, targets, results, self, moderation, time, time values, appropriate time management, community, society, and knowing types of persons working together.

3. A model of Buddhadhamma integration for administrative leadership development of Bangkok Administration were that: Self development; leaders should use Brahnaviharadhamma 4: Metta; loving-kindness, Karuna; kindness, Mutita; sympathetic joy and Upekkha; neutrality the leaders must apply in duty performance. Man development; leaders should use Sanghahavattu 4: giving, helping one another, Piyavaca, talking nicely to each other, behaving in neutrality, not taking sides, being just to subordinates. Work Development; leaders should use Sappurisdhamma 7 in administration by knowing cause, effects, moderation, time, place and knowing community. Organization development; leaders should use Itthipata 4 for successful operation of these 4 areas of development. These 4 groups of Buddhadhamma, when appropriately applied, will create good sense of performance responsibility and lead the organizations to the set success.

1. บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่แตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ประเภท อีกทั้งพื้นที่หรือเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครยังเป็นส่วนเดียวกับเมืองหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งของราชการบริหารส่วนกลางอีกด้วย และก่อนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนี้จะมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่เช่นในปัจจุบันได้ผ่านการเปลี่ยนแปลง แก้ไขมาหลายครั้ง บทบาทและความสำคัญทั้งในฐานะเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยและเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ ความเป็นรูปแบบพิเศษของกรุงเทพมหานคร ดังเห็นจากการมีพระราชบัญญัติเฉพาะองค์กร นั่นคือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยกำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น แบ่งพื้นที่ออกเป็นเขต ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งหมด 50 เขต มีฐานะคล้ายกับการปกครองระดับอำเภอ และแต่ละเขตยังแบ่งเป็นแขวง มีฐานะคล้ายกับตำบล

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยได้แก่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2539 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2550 ตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดสาระสำคัญในการบริหารงานกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ช่วยลดภาระของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ในลักษณะรวมศูนย์หรือรวมอำนาจการบริหารที่รัฐบาลในส่วนกลางนั้น ความเป็นจริงแล้วรวมทั้งอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการขัดขวางความเจริญก้าวหน้า เพราะรัฐไม่สามารถจัดสรรผลประโยชน์และการให้บริการ แก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ประหยัด ใกล้ชิด ทัวถึง และมีประสิทธิภาพ เพราะรัฐบาลต้องบริหารงานระดับชาติที่เกี่ยวกับการจัดหาและสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน และทางด่วน การติดต่อกับต่างประเทศ การป้องกันประเทศ การจัดเก็บภาษี การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้ และการลงทุน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในบริการหลัก ๆ เช่น การรักษาพยาบาล การจัดสวัสดิการสังคม

กรุงเทพมหานครได้รับการสถาปนาเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2325 และมีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็กริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามาเป็นมหานครที่ ครอบคลุมพื้นที่ 1,568.74 ตารางกิโลเมตร มีประชากรตามทะเบียนราษฎร 5,710,883 คน (พ.ศ.2551) และมีลักษณะเป็นเมืองเอกนคร หรือ เมืองโตเดี่ยว (Primate City) ซึ่งหมายถึง เมืองที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาจนทำให้มีการเติบโตเหนือเมืองอื่นๆ คาดการณ์ว่ารวมประชากรแฝงของกรุงเทพมหานครมีประชากรราว 10 ล้านคน การขยายตัวอย่างรวดเร็วและความสำคัญของกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารกรุงเทพมหานครอยู่ตลอดเวลา จากเดิมการบริหารกรุงเทพมหานครอยู่ในความรับผิดชอบของกรมเวียง ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นกระทรวงเมืองและกระทรวงนครบาล ตามลำดับและต่อมา มีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพในสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ทำให้มีการจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น และได้พัฒนาเป็นเทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และสุดท้ายจัดตั้งเป็นกรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีลักษณะเป็นเขตการปกครองแบบพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ซึ่งกำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง มีผู้ว่าราชการจังหวัดมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน และเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงานอยู่ในตำแหน่งตามวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง การดำเนินงานมีสภากรุงเทพมหานครที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงทำงานร่วมกัน มีเขตการปกครองอยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมด จำนวน 50 เขตด้วยกัน ผู้ว่ากรุงเทพมหานครถือว่าเป็นผู้แทนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด ซึ่งจะเรียกได้ว่าเป็น “ผู้นำท้องถิ่น” ซึ่งผู้นำท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่เป็นตัวแทนและกลไกของรัฐบาลมีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชน นอกจากจะเป็นเจ้าหน้าที่ของราชการแล้ว ผู้นำท้องถิ่นยังเป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนนั้นๆ ให้ความเคารพนับถือ จึงมีอิทธิพลที่จะชี้นำความคิดของประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เช่น การแนะนำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยการโน้มน้าวให้ประชาชนในเขตต่างๆ ที่ตนรับผิดชอบไปออกเสียงเลือกตั้ง เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความรู้กว่าผู้อื่น เป็นคนที่ประชาชนนับถือจะทำการสิ่งใดมักมีคนเอาเป็นตัวอย่างทำตาม เป็นที่พึงของ

ผู้อื่นยามที่ผู้อื่นมีปัญหา มีทุกข์ และที่สำคัญผู้นำท้องถิ่นมักเป็นผู้พิจารณาทำความเข้าใจสิ่งแปลกใหม่ ได้ง่ายและยอมรับไปปฏิบัติ

ความสำคัญอีกประการ คือ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาชีวิต ให้กับประชาชนในสังคมหรือชุมชน ความสำคัญของผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้ง หรือเลือกตั้งให้อำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชนเป็นสมมติราชพระราชา มีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางความเป็นสังคมและรัฐยังผลถึงความเป็นอยู่ ของสมาชิกหรือประชาชนภายใต้การนำนั้น แม้ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาก็ได้ให้ความสำคัญ กับผู้นำโดยตรัสถึงความเป็นผู้นำมีปรากฏดังพุทธพจน์ว่า

“เมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป โคหัวหน้าฝูงว่ายคด เมื่อมีโคหัวหน้าฝูงว่ายคดอย่างนี้ โคทั้งหมดก็ย่อมว่ายคดไปตามกัน ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนนอกนี้ประพฤติไม่เป็นธรรมโดยแท้ ถ้าพระราชาเป็นใหญ่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมไม่เป็นสุขทั่วกัน เมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป โคหัวหน้าฝูงว่ายข้ามตรง เมื่อมีโคผู้นำฝูงว่ายข้ามตรงอย่างนั้น โคทั้งหลายก็ย่อมว่ายข้ามตรงไปตามกัน ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ก็ย่อมประพฤติธรรมไปตามโดยแท้ ถ้าพระราชา เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมรัฐก็ย่อมเป็นสุขทั่วกัน”

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำ ต่อความอยู่สวัสดิภาพ และสันติสุขของตนเอง องค์กร สังคมและประเทศชาติทั้งหมด

ผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศและจะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดีงาม และความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วย หลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจนต้องมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการการพัฒนาคนและสังคม

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อขับเคลื่อนพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่เน้นหนักและให้ความสำคัญเฉพาะการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะแต่ขาดการนำหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ (Attribute) และเพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมเกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมทั้งเรื่องการเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำที่มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จและเป็นผู้นำที่สามารถโน้มน้าวใจคนให้ปฏิบัติตามได้อย่างแท้จริง โดยเลือกหลักพุทธธรรมธรรมสัปบุริธรรม 7 คือ อัมมัญญตา (รู้จักเหตุ), ตถัญญตา (รู้จักผล), อัตตัญญตา (รู้จักตน), มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ), กาลัญญตา (รู้จักเวลา), ปริสสัญญตา (รู้จักชุมชน), บุคคลปรปรัญญตา (รู้จักบุคคล) , หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา (ความรัก), กรุณา (ความสงสาร), มุทิตา (ความพลอยยินดี), อุเบกขา (ความมีน้ำใจเป็นกลาง), และ หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน การให้สิ่งของ และให้ความช่วยเหลือ, ปิยวาจา การพูด การแสดงออกด้วยความจริงใจ, อตถจริยา การทำประโยชน์ เรื่องงาน เรื่องส่วนตัวด้วยความเต็มใจ, สมานัตตตา การวางตนเหมาะสม ถูกกาลเทศะ และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม และหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความคิด), วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ภาวะผู้นำตามทฤษฎีเชิงสถานการณ์ และผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อ

องค์การที่มีประสิทธิภาพสูงเข้ามาบูรณาการในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการนำองค์กรขึ้นเป็นองค์การประสิทธิภาพสูงได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร

3.ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากพระไตรปิฎก ตำรา บทความ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

3.2.1 ตัวแปรเชิงปริมาณ ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

3.2.2 ตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.3.1 งานวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ บุคลากร พนักงานเจ้าหน้าที่ในสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาพื้นที่ไว้ 9 เขต ซึ่งประกอบด้วย เขตพระนคร, เขตปทุมวัน, เขตจตุจักร, เขตหนองจอก, เขตบางกอกน้อย, เขตบางขุนเทียน, เขตสายไหม, เขตวังทองหลาง และ เขตคันนายาว

3.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาพื้นที่ไว้ 9 เขต ดังนี้ คือ เขต พระนคร, เขตปทุมวัน, เขตจตุจักร, เขตหนองจอก, เขตบางกอกน้อย, เขตบางขุนเทียน, เขตสายไหม, เขต วังทองหลาง และเขตคันนายาว ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน

3.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือน พฤษภาคม 2559 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2560 รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน

4.วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร” เป็นการเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และสนับสนุนโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.2.1 รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยแจกแบบสอบถามกับบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร จำนวน 378 คน

4.2.2 รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสีย (In-depth Interview) จำนวน 21 คน และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) และโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนได้เสีย (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและแนวคิด ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ได้ศึกษา

4.4 การเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสีย (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการหลักสูตรเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์จากบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในหน่วยงานและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้มีส่วนได้เสียของ กรุงเทพมหานคร

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สถิติค่าความถี่และร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ (t-test, ANOVA: F- test) และ LSD. (Least- Significant Different) ดังนี้

4.5.1 ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Frequency and Percentage) เพื่อใช้อธิบายความถี่และร้อยละของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 ปัจจัยกลุ่มบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นในแต่ละด้านและสรุปในค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแต่ละกลุ่มด้วย

4.5.2 ค่าเฉลี่ย (X) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) ใช้อธิบายค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นระดับความคิดเห็นในแต่ละด้าน และสรุปในค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแต่ละกลุ่มด้วย

4.5.3 การทดสอบสมมติฐานด้วย t - test, ANOVA : F - test และ LSD. (Least - Significant Different) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งถ้ามีค่าเท่ากับหรือน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า Sig. มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน

4.5.4 การทดสอบสหสัมพันธ์ (Multiple Correlation) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's moment Correlation analysis) สำหรับทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม สำหรับการนำค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้มาแปลผลในรูปของความสัมพันธ์นั้นใช้เกณฑ์ เช่น ถ้าหากค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าไม่เท่ากับ 0 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน โดยทิศทางของความสัมพันธ์พิจารณาจากเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ โดยจะต้องแปลผลไปตามเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ ที่กำหนดไว้ในเกณฑ์การแปลผลระดับความสัมพันธ์นั้นๆ

5.ผลการวิจัย

5.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบูรณาการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 คือด้านพรหมวิหาร 4 ด้านสังคหวัตถุ 4 ด้านสัปปุริสธรรม 4 และด้านอิทธิบาท 4 คิดเป็นร้อยละ 88.7 (R^2 .887) โดยจำแนกตามหลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้เชิงทฤษฎี กล่าวคือหลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.782) ผู้นำแบบสนับสนุน (.780) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.799) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.775) ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.760) ผู้นำแบบสนับสนุน (.778) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.797) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.770) หลักสัปปุริสธรรม 7 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.860) ผู้นำแบบสนับสนุน (.888) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.893) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.867) และหลักอิทธิบาท 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.866) ผู้นำแบบสนับสนุน (.873) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.867) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.866)

5.2 การบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร โดยหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้ใดบังคับทุกข์มีความสุข และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่นินดี ยินร้าย ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 มี ทาน คือต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือ แบ่งปันให้ความรู้และคำแนะนำ ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน น่ารัก และการแสดงออกด้วยการจริงใจ อัตถจริยา คือ ทำประโยชน์ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน และ สมานัตตา คือ การวางตัวเหมาะสมถูกกาลเทศะ หลักอิทธิบาท 4 มี ฉันทะ คือ ความพอใจ ต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักและทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะ คือ ความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ จิตตะ คือ ความคิดตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดและวิมิงสา คือ ความไตร่ตรองหรือทดลองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวผู้นำหรือผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของภาวะผู้นำองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหลักสัปปริสธรรม 7 คือ รู้หลักการ รู้หน้าที่ รู้จุดหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผล รู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี รู้จักเวลา รู้คุณค่าเวลา รู้จักการบริหารเวลาอย่างเหมาะสม รู้ชุมชน รู้สังคม รู้บุคคล รู้ประเภท ของบุคคลที่ร่วมงานด้วยกัน

5.3 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร ในด้านการพัฒนาตน ผู้นำควรใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งหลักธรรมนี้มีครบด้าน เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผู้นำจะต้องมีและยึดถือในการปฏิบัติงาน ในด้านการพัฒนาคน ต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ผู้นำต้องมีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน การพูดจาต้องมีความไพเราะ วางตัวเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความยุติธรรมกับผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านการพัฒนางานผู้นำต้องใช้หลักพุทธธรรมสัปปริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน ในด้านการบริหารองค์กรผู้นำต้องนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาบริหารองค์กร ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมทั้ง 4 ด้านผู้นำควรนำหลักธรรมต่างๆ เหล่านี้มาประยุกต์ ใช้เพื่อให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพัฒนาหลักธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร” ให้มีการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการบูรณาการพัฒนาหลักธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร ในกรุงเทพมหานคร โดยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

6.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจที่มีของตนกระตุ้นชักนำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจแล้วกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร หรือของกลุ่มเมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำว่าผู้นำกับภาวะผู้นำพบว่า มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันที่ผู้นำหมายถึงบุคคล ส่วนภาวะผู้นำหมายถึงการใช้กระบวนการของความสามารถของบุคคลที่ใช้อิทธิพลของตนในการชักชวน ชักนำหรือชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตนในการ ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำ คือ ศรัทธาบารมี ทางการบริหารใช้คำว่า มี Power ซึ่งทำให้คนยอมรับ นับถือ เลื่อมใสเต็มใจปฏิบัติตาม อาจเทียบได้กับคำว่า “พระคุณ” ภาวะของผู้นำเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เรียกว่าวุฒิ 6 ประการ คือ ชาติวุฒิ เพศวุฒิ วัยวุฒิ ธนาวุฒิ คุณวุฒิ และปัญญาวุฒิ

ความเป็นผู้นำของแต่ละคน เกิดหรือได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากตัวตนแต่ละคนทั้งสิ้น นั่นคือทุกคนจะมีภาวะผู้นำอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าแต่ละคนจะรู้จักที่จะเรียนรู้ เข้าใจ และสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำในตัวเองให้ออกมา และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือไม่ ผู้นำที่ดีไม่ได้เป็นมาตั้งแต่เกิด หรือเป็นเพราะได้รับการคัดเลือกจากเจ้านาย แต่เกิดขึ้นจากความสามารถของคนๆ นั้น ในการที่จะรู้จักและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว) คนจะเป็นผู้นำ ได้นั้นจะต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจ และรู้จักตัวเองก่อน และไม่ใช่เพียงแค่ว่ารู้จักตัวเองเพียงอย่างเดียว ยังจะต้องมีการ

เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ธำรง โรจนตระกูล** (2556) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ” พบว่าภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ ในภาพรวมและองค์ประกอบนั้นอยู่ในระดับที่สูงมาก ส่วนตัวบ่งชี้ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน โดยภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรมทางการบริหารมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด ด้านการบริหารจัดการ และด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงไปตามลำดับ เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้าน ย่อมเป็นการประสานความเชื่อ แนวคิดในเชิงจริยธรรมสังคมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ จึงทำให้เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมทางการบริหารสูง

6.2 การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

การบูรณาการหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องนำหลักพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถมาบูรณาการเข้ากับหลักทั่วไปได้อย่างลงตัว เช่นเดียวกับหลักภาวะผู้นำเพื่อให้การทำงานให้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร ด้วยความถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ในกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเรามีหลายระดับ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง เราคิดเรื่องการวางแผน วิสัยทัศน์ การสร้างเครือข่ายผู้นำยุคใหม่หรือผู้บริหารยุคใหม่ต้องถอดหัวโขนเพื่อลดระดับลงมาคลุกคลีกับผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งเป็นพื้นเพองเล็กๆ เพิ่มแรงผลักดันให้งานแต่ละส่วนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จ ผู้นำหรือผู้บริหารต้องนำหลักพุทธธรรมนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกที่ควรอย่างสม่ำเสมอ รู้จักเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ยอมรับในผลของการกระทำ และนำไปแก้ไขให้ดีขึ้น มีสติในการทำงาน ปลุกฝังหลักพุทธธรรมลงในจิตใจทุกระดับและโดยทุกส่วนขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ไพโรจน์ พรหมมีเนตร** (2549) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม” พบว่า แนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา โดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรม และระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ใช้ปัญหาของมนุษย์ คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้งใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนา และมีการคิดเชิงระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**มนูญ คันธประภา** (2553) ในงานวิจัยเรื่อง “ทัศนคติในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร” พบว่าทัศนคติในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉลี่ยเห็นด้วยกับเรื่องการเห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ในการนับถือพระพุทธศาสนา เห็นด้วยกับกฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนาสอนให้มองโลกตามความเป็นจริง นิพพานเป็นภาวะที่ปราศจากกิเลสและเครื่องเศร้าหมอง นรกสวรรค์ เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงในพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ควรช่วยกันบำรุงส่งเสริมและรักษาไว้

6.3 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร

การบูรณาการหลักพุทธธรรมซึ่งประกอบด้วยหลักพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สปัจริยธรรม 7 และอิทธิบาท 4 กับหลักผู้นำ 4 ด้าน ประกอบด้วยผู้นำแบบบงการ ผู้นำแบบสนับสนุน ผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ จะเห็นได้ว่าเป็นการบูรณาการได้อย่างลงตัว โดยมีการเชื่อมโยงหลักธรรมทั้ง 4 หลักเข้ากับหลักผู้นำทีละด้าน กล่าวคือหลักพรหมวิหาร 4 หรือหลักพัฒนาตน ผู้นำด้านนี้ต้องมีคุณลักษณะประกอบด้วย 1) เป็นมิตรไมตรี มีความโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น 2) มีการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชา 3) มีการแสดงความยินดีทุกครั้งเมื่อผู้อื่นได้เลื่อนตำแหน่ง 4) ได้วางตนยึดถือความถูกต้องดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต ผู้นำแบบสนับสนุน ควบคู่กับหลักสังคหวัตถุ 4 หรือหลักพัฒนาคน ผู้นำด้านนี้ต้องมีคุณลักษณะประกอบด้วย 1) ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนอุปกรณ์ / เครื่องใช้ ในการทำงาน 2) ให้คำแนะนำด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวาน 3) ดูแลช่วยเหลือเอาใจใส่ให้คำปรึกษาแก่บุคลากร 4) กระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรเกิดความร่วมมือในการตั้งเป้าหมาย ผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม ควบคู่กับหลักสปัจริยธรรม 7 หรือหลักพัฒนางาน ผู้นำด้านนี้ต้องมีคุณลักษณะประกอบด้วย 1) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในระบบบริหารเป็นอย่างดี 2) เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงาน 3) เป็นผู้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 4) เป็นผู้มีความรอบคอบในการทำกิจกรรม 5) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน 6) มีความสามารถในการสื่อสาร 7) มีความสามารถในการประสานงานเป็น ผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ ควบคู่กับหลักอิทธิบาท 4 หรือหลักพัฒนาองค์กร ผู้นำด้านนี้ต้องมีคุณลักษณะประกอบด้วย 1) ประารถนาที่จะทำผลงานให้มีประสิทธิภาพ 2) มีความขยันหมั่นเพียร 3) สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร 4) หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาส ภาสัทธา (2558) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านความโปร่งใส ด้านการนำหลักนิติธรรมมาปฏิบัติเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน ประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ คือ (1) กฎเกณฑ์ (2) ระเบียบ (3) กฎหมาย การบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารงานและบุคลากร ด้านการนำการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน ประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ คือ (1) ร่วมคิด (2) ร่วมทำ (3) ร่วมตรวจสอบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรินทร์ธร ศิริกุล (2557) ได้วิจัยเรื่อง ผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมากที่สุดคือด้านหลักนิติธรรม รองลงมาหลักคุณธรรม น้อยที่สุดคือหลักความคุ้มค่า ส่วนความคิดเห็นของประชาชน ต่อการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านที่มากที่สุดคือหลักนิติธรรม รองลงมาคือหลักคุณธรรม น้อยที่สุดคือด้านหลักการมีส่วนร่วม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารระดับกลาง ระดับต้น และ การเตรียมคนเพื่อก้าวขึ้นสู่ผู้นำในอนาคต โดยการระบุไว้ในแผนวิสาหกิจ ระยะ 5 ปี ของเขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร

2) ผู้บริหารระดับสูง ควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ (Role Model) ในการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมให้เห็น

3) กำหนดนโยบายและถ่ายทอดการปฏิบัติผ่านกระบวนการวัดและประเมินผลการดำเนินงาน (Key Performance Individual : KPI) ของผู้บริหารระดับสูงทุกตำแหน่ง และสิทธิประโยชน์ (Compensation & Benefit)

4) ควรขยายเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานหรือสำนักงานเขตพื้นที่ใน กรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจควบคู่กับศาสตร์สมัยใหม่ เร่งการทำ MOU กับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (มจร.)

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) หน่วยงานวิจัยและพัฒนาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ควรจัดทำแผนพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักคุณธรรมบรรจุอยู่ในแผนทรัพยากรบุคคล ระยะ 5 ปี ที่รับการถ่ายทอดกลยุทธ์จากแผนวิสาหกิจ

2) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับปฏิบัติ เพื่อร่วมกันพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมควบคู่กับการบริหารพัฒนาองค์กร โดยอาจร่วมมือกับสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (มจร.) เพื่อนำกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการพัฒนาในหลักสูตรที่เหมาะสม

3) ควรจัดกิจกรรมนำผู้บริหารหรือผู้นำที่ก้าวขึ้นเป็นผู้นำ (นาร่อง) ไปร่วมพิธีงานทางพุทธศาสนา เช่น การถวายภัตตาหารเพล แต่พระภิกษุสงฆ์และร่วมปฏิบัติยามเที่ยง ณ วัดที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับหน่วยงานหรือสำนักงานเขตพื้นที่

4) ควรจัดกิจกรรมขยายผลลงสู่การปฏิบัติในระดับพนักงาน ลูกจ้าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั่วทั้งองค์กร (ไม่เน้นเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำ)

5) ควรวัดและประเมินผลทุกกิจกรรม

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับวัดและประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมของผู้บริหารทุกระดับ

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการพัฒนาภาวะผู้นำ

3) ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาหาประสิทธิภาพ เพื่อให้เหมาะกับการดำเนินงานของภาวะผู้นำของผู้บริหาร ทั่วไป

4) ควรนำการศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในองค์กรต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบว่า มีประสิทธิภาพแตกต่างกันหรือไม่

- Boo Arihi, **Thai Local Government**, (Songkhla: Songkhla Rajabhat University, Chulalongkorn University Press, 2555), 185.
- Boonriya Hama, **Thai Local Government**, (Songkhla: Songkhla Rajabhat University, Chulalongkorn University Press, 2555), 188 - 189.
- Dhamma Pitaka (Puyutto), **leadership: the importance of human development. Developing countries**. (Bangkok: Plain Publishers, 2003), 31 - 32.
- Information According to MIS 2, on October 1, 2015.
- Leadership**, (Bangkok: Printing Public Company Limited, 2007), 2.
- Manuan KhanPrapa, "Attitudes Toward the Use of Buddhist Principles in the Life of Students at Rajamangala University of Technology Phra Nakhon," **Research Report**, (Faculty of Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, 2010), 231.
- Pairoj Pemmethet, "Leadership Development Model of Buddhist Education", **Doctor of Education thesis**, (Graduate School: Chulalongkorn University, 2006).
- Pat Satatitita, "Integrating Buddhist Principles in Managing Transparency of Local Administrative Organizations", **Doctor of Philosophy**, (Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2558).
- Surintorn Sithikul, "Leadership in Good Governance of Local Government Organizations in Lower Northeastern Provinces", **Doctor of Philosophy** (Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2557).
- Thanastha Rojchanatrakul, "Leadership with Vision for Excellence of Administrators in Northern Rajabhat University", **Thesis, Doctor of Public Administration**, (Graduate School: Rajamangala University of Technology, Nakhon Ratchasima Rajabhat University., 2556).
- Wirat Virachamnianawan, **Metropolitan Administration and Local Administration**, (Bangkok: Publishers. Phoebe, 2002), 35.

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของ พระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

A MODEL OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH THE SANGHA DEVELOPMENT IN PETCHABOON PROVINCE

ชนะยุทธ เกตุอยู่* ปัญญา คล้ายเดช** สุรพล สุยะพรหม***

Chanayut Ketyoo* Panya Claidech** Surapol Suyaporn***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คนโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง พิจารณาถึงการได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นสำคัญ ร่วมกับการสนทนากลุ่มเฉพาะ เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันทั้งในด้านข้อมูล ด้านแนวคิดทฤษฎี และด้านผู้วิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงเอกสารเพื่อให้เกิดความถูกต้อง

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า 1) ด้านการศึกษา ได้แก่ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน 2) ด้านการฝึกอบรม ได้แก่ โครงการค่ายพุทธบุตร โครงการธรรมะสู่โรงเรียน 3) ด้านการพัฒนา ได้แก่ การนำบุคคลนั้นมาเป็น

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ตัวอย่างในการพัฒนาบุคคลอื่น การให้รางวัล เกิดจากผลของศึกษาและฝึกอบรม ทำให้เกิดความรู้สึกสงบเรียบร้อยในชุมชน เกิดความไม่ประมาทในกิจวัตรประจำวัน ความขัดแย้งลดลง และเกิดความรักความสามัคคีมากยิ่งขึ้น

2) การประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเหมาะสมมี 3 องค์ประกอบได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ที่สามารถบูรณาการนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ หลักศีล นำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรม หลักสมาธินำไปสู่การพัฒนาจิตใจ และ หลักปัญญา นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้

3) รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า 1) รูปแบบการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาพบว่า การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากตนเองด้วยการควบคุมกายวาจาใจมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมนำไปสู่การพัฒนาผู้อื่นและสังคม 2) รูปแบบการฝึกอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่าสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยอาศัยการจัดกิจกรรมหรือโครงการตามวันสำคัญต่างๆ ให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษามาเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดความชัดเจนในการพัฒนาพฤติกรรม เกิดแนวคิดที่ถูกต้องและมีเหตุผล 3) รูปแบบการพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดกิจกรรมให้มีความสนุกสนานมีการยกย่องบุคคลดีเป็นตัวอย่าง และการให้รางวัล ทำให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติตาม การชี้แนะให้เห็นถึงความไม่ประมาทในชีวิต และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและสังคม

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, เชิงพุทธ, พระสังฆพัฒนา,

ABSTRACT

Objectives of this Research were 1) to study condition of human resource development in Petchaboon province to study applied concepts, theory and Buddhadhamma relating to the human resource development, 2) to study applied concepts, theory and Buddhadhamma relating to the human resource development and 3) to propose a model of human resource development in accordance with Sangha Development in Petchaboon province.

Findings were as follows:

1. The condition of human resource development according to Buddhadhamma in Petchaboon Province was that; 1) education; teaching morality in schools and social service for public benefits, 2) training; Buddhaputra, sons of Buddha, camping activities and Dhamma to schools, and 3) Development; setting good example from model persons and rewarding and precaution resulting from education and training that brought peace and order in community, mindfulness in

daily activities. This practice reduced conflict and increased more love and harmony.

2. Concept and theory of human resource development consisted of 4 elements; education, training, morale enrichment, accident prevention and safety precaution that can be effectively integrated in human resource development. Buddhaddhamma related to human resource development are Tisihhka; Sila, precepts, for behavioral development, Samadhi, meditation, for mental development and Panna, wisdom, for body of knowledge development.

3. A model of human resource development in accordance with the Sangha development in Petchaboon Province revealed as follows; 1) model of education in line with Buddhism indicated that development began with self by controlling body, speech and mind, living livelihood with reasons leading to others and society development, 2) model of training according to Buddhism revealed that community participation in occasional activities on important days, using education as good basis of understanding, of behavioral development and right and reasonable concept, and 3) model of Development according to Buddhism was that there should be joyous activities, honoring good persons as examples and rewarding to help people have good morale to follow examples and indicated that guideline for mindfulness in life and daily activities induced peace and happiness for self and society.

Keyword: Model, Human resource Development, Buddhist, Sangha Development.

1. บทนำ

การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศ ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมในแก่คนในสังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 2 - 3)

การดำเนินการตามแผนพัฒนาฯ ทุกภาคส่วนจะต้องมีบทบาทในการขับเคลื่อน ให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพพอที่ พัฒนาศักยภาพประชาชน ให้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนา สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พร้อมรองรับกับความเปลี่ยนแปลง เสริมสร้าง

ความเข้มแข็งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ ผลักดันให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เข้าร่วมพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมที่ดีและพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงเห็นได้ว่าการพัฒนาคนในยุคปัจจุบันหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ต้องมีการพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกับการพัฒนาชุมชน องค์กรสังคมและประเทศชาติรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 10 – 11, 18)

การที่จะสามารถพัฒนาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคง ควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรม จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นการดำเนินการของพระสงฆ์ในตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นที่ตั้งของสังฆมณฑลหลายแห่ง โดยชักนำให้ประชากรในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันทางด้านพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านพิธีกรรม ทางด้านสาธารณกุศล และการรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลที่กล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนัทเลอร์ (Leonard Nadler) ร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ผลงานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยอาศัยสังฆพัฒนาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

คุชณินพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์" เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interviews) และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยลำดับขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย 4 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านเหล่าหญ้า (Laoya community) 2) ชุมชนบ้านแคมป์สน (Campson Community) 3) ชุมชนบ้านทางแดง (Tangdang community) และ 4) ชุมชนบ้านห้วยหมาก (Huaymark community) ในด้านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) รวม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย (Condition) 2) กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD Activities) 3) โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD Projects) และ 4) ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD results) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) เกี่ยวกับสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำนวน 14 ประเด็น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 10 รูป (Senders) 2) กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่ได้รับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Receivers) และ กลุ่มผู้นำชุมชนผู้สนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Supporters) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 10 รูป/คน เพื่อรับรองรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์ (Synthetic) องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 2 ภาคเอกสารงานวิจัย (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Review Literature) จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนัทเลอร์ (Leonard Nadler) คือ การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) และ 2) แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (Threefold training) คือ ศีล (Precept) สมาธิ (Concentration) และ ปัญญา (Wisdom) จากการประยุกต์องค์ความรู้ทั้ง 2 นั้น เห็นว่า หลักไตรสิกขาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งสามด้านในส่วนของคุณธรรมจริยธรรม (Moral and Ethical) ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ (Quality) และ คุณธรรม (Morality) ในบุคคลเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 ภาคนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ (SSW Model) ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งการวิจัยภาคสนาม (Field Research) จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) เพื่อให้เห็นสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) เกี่ยวกับทัศนคติในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับ หลักการ วิธีการ และแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ครอบคลุมบริบทของภาพรวมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย นำไปสู่การ

สนทนากลุ่มเฉพาะ (focus Group Discussion) เพื่อรับรองรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และการวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) ทั้งการประยุกต์ระหว่าง แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนัทเลอร์ (Leonard Nadler) ทั้งการฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (Three fold Training) ทั้งศีล (Precept) สมาธิ (Concentration) และ ปัญญา (wisdom) จึงทำให้สามารถสังเคราะห์ (Synthetic) เป็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้จากองค์ความรู้ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา

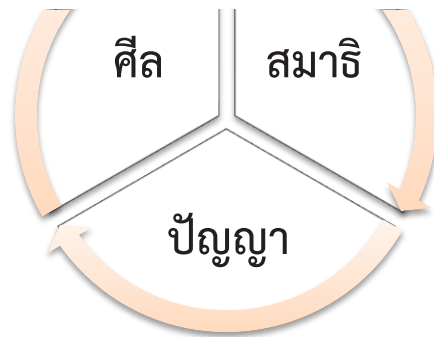
4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาสภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา นั้นพบว่า จะให้ความสำคัญในการให้การศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมให้เป็นปกติรวมไปถึงกิจกรรมในด้านศาสนพิธี เช่น การไหว้ การกราบ มารยาททางสังคม หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีหลักธรรมที่มุ่งเน้นในการพัฒนาพฤติกรรมคือ เบญจศีล หรือ ศีล 5 ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถควบคุมพฤติกรรมให้เป็นปกติ มีการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของตน ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาจิตโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 รวมไปถึงกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี เพื่อให้มีสติรู้ว่าสิ่งที่ตนเองแสดงออกก่อนว่าเป็นกุศลหรืออกุศล สามารถควบคุมจิตใจให้เป็นปกติ ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแต่ตนเองและผู้อื่น และ ให้ความสำคัญในการใช้เหตุผล มีการสั่งสอนหลักพระพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมกับเป็นอยู่ในสังคม เพื่อให้มีสติปัญญาที่ประกอบด้วยกุศล เช่น เมื่อมีสติปัญญามาใช้ในการปรับปรุงความคิดและพฤติกรรม จากเทศนาสั่งสอนในช่วงวันธรรมสวนะ เพื่อให้เกิดสติปัญญาเข้าใจ ในสิ่งที่ถูกต้องสามารถนำมาพัฒนาความคิดและพฤติกรรมให้เกิดประโยชน์

ในด้านกิจกรรมการฝึกอบรม มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการโดยอาศัยความร่วมมือในชุมชน หรือ บวร (บ้าน, วัด, โรงเรียน) มาเป็นแบบแผนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการฝึกอบรม นั้น ก็มีการฝึกอบรมตามหลักศีล 5 การประกอบอาชีพสุจริต การลดละเลิกอบายมุข สร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตนถูกต้องมากขึ้น มีการไหว้พระสวดมนต์เช้า - เย็น การแสดงพระธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีลทุกวันธรรมสวนะและฤดูพรรษา และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงโครงการต่างๆ เช่น ค่ายพุทธบุตร ไปจนถึงโครงการหนึ่งวันหนึ่งโรงเรียนถวายเป็นหลวง เป็นต้น ซึ่งหลักการหรือหลักธรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแต่สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะพุทธศาสนิกชนก็ได้

เข้าร่วมหลักสูตร โครงการ หรือ กิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริม การปฏิบัติตนที่ถูกต้องเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ร่วมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตาม แนวทางสติปัฏฐาน 4 แล้ว ยัง ฝึกอบรมเกี่ยวกับ วิธีการกำหนด

จิตต่อเวทนาที่ถูกต้อง มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการควบคุมจิตใจจากกิเลสที่ถูกต้อง และความรู้เกี่ยวกับ หลักธรรมที่ขัดขวางและส่งเสริมการพัฒนาจิตใจได้ถูกต้อง เกิดการชำระจิตใจจากกิเลสที่ถูกต้อง มี จิตใจที่ประกอบด้วยสติ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งมีหน่วยงานอื่นๆ เข้าร่วมอยู่ เสมอ เป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงบูรณาการ เช่น ตำรวจจะให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติด ในขณะที่พระภิกษุสงฆ์ก็จะฝึกอบรมโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีความรู้ ว่า สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรธรรม มีการให้ความรู้เกี่ยวกับมารยาทไทย ไป จนถึงศาสนาพิธีต่าง ๆ รวมทั้งประวัติของพระพุทธเจ้า ทุกกิจกรรมอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี ทำให้เกิดสติปัญญาสามารถควบคุมจิตใจให้ ประกอบด้วยเหตุผลในการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา

4.2 การประยุกต์แนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์

จากการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีและหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ พบว่า การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ จากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้สั่งสมมา เพื่อให้บุคคลนำมาตน พัฒนางาน พัฒนาทัศนคติ เป็นการ ยกระดับความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง และ เป็นไปในทิศทาง เป้าหมาย นโยบาย ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการศึกษาเป็นรากฐาน ของความรู้ที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลทุกคน เป็นสิ่งที่ต้องกระทำตลอดชีวิต เนื่องจากวิทยาการและ สิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่จะศึกษาในสิ่งที่ควรศึกษา อย่างกว้างขวาง เพื่อให้มีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่างๆ นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต พัฒนา ศักยภาพของตน การประกอบอาชีพ และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงาน คน และ องค์กร ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติ เพื่อให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมต่อ สถานการณ์ การที่จะเลือกวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ และข้อจำกัดต่างๆ ขององค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ ในขณะเดียวกัน หลักพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในงานวิจัยนี้ ได้แก่ หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พัฒนา มนุษย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ได้แก่ การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา ใน 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา การดำเนินชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้

แนวทางโดยผ่านหลักธรรมต่างๆ มากมาย แต่สามารถสรุปลงได้ในหลักไตรสิกขาทั้งสิ้น จึงสามารถแสดงแผนภาพในดังนี้

4.3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์" จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิเคราะห์ห้วงความรู้ทั้ง 2 ส่วน อันนำมาสู่การสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3 รูปแบบ (Synthetic Model) ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบสัมมาทิฐิเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) รูปแบบทักษะชีวิตกรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) รูปแบบปัญญา 3 เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

5. อภิปรายผล

5.1 สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น การจัดกิจกรรมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการศึกษาเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับหลักธรรมต่างๆ รวมทั้งศาสนพิธีซึ่งถือเป็นแนวทางในการสร้างกุศลที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้มีสติปัญญาสามารถควบคุมจิตใจให้ประกอบด้วยเหตุผลในการแสดงพฤติกรรม ไม่ให้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นต่อตนเองผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร. ฉาณ ตรรกวิจารณ์ (2550) เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เชิงพุทธมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ 1) พัฒนาให้มนุษย์เป็นคนมีประสิทธิภาพในการทำงาน 2) เป็นคนดีมีความสุข และ 3) พันทุข้ออย่างสิ้นเชิงโดยเข้าสู่ภาวะนิพพานหรือนิโรธ โดยกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี 4 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการพัฒนาเพื่อผลงาน 2) กระบวนการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ 3) กระบวนการพัฒนาระดับโลกียธรรม และ 4) กระบวนการพัฒนาระดับโลกุตระธรรม ซึ่งการพัฒนาจะความสำเร็จได้ต้องมีการพัฒนาครบทุกองค์ประกอบ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร

5.2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้มีแนวคิดทฤษฎีอยู่หลากหลาย ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้มีวิวัฒนาการมาจากการบริหารงานบุคคลซึ่งประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีที่มีความแตกต่างกัน 3 ประการโดยเริ่มจาก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการฝึกอบรม เนื่องจากมีทัศนะว่ากระบวนการฝึกอบรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษา เป็นกระบวนการที่นำความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากการศึกษาบูรณาการให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ความสามารถของบุคลากร ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปรับปรุงระบบการทำงานของ

ตนเองให้มีคุณภาพมากขึ้น สามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ตลอดเวลา การฝึกอบรมทำให้เกิดการยกระดับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามทิศทาง เป้าหมาย และนโยบายขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธฤติ รุ่งชัยวิฑูร (2557) กล่าวไว้ในบทความวิจัยรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ว่า การฝึกอบรม เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติท่าที ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม เพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานในปัจจุบันและการทำงานให้ประสบผลสำเร็จในอนาคต ตลอดจนการเตรียมคนให้พร้อมเพรียง เพื่อรับหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบสูงขึ้นไป ถือเป็นงานส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหาร ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ดร. เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย (2552) ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องมีกิจกรรมการฝึกอบรม พัฒนาพนักงาน เพื่อให้พนักงานได้เรียนรู้ พัฒนาที่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

5.3 รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. การศึกษา 2. การฝึกอบรม และ 3. การพัฒนา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร. เสี่ยม สายวรรณะ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคของเยาวชน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือ โฟโมรสสิ (4MORSSI) ที่ประกอบด้วยสี่และกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ คือ 1) แบบ (Model) เพราะการใช้ตัวแบบจะสามารถดึงดูดความสนใจได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ 2) แรงจูงใจ (Motivation) จะเป็นแรงกระตุ้นเพื่อโน้มน้าวให้เกิดจิตสำนึก เกิดความรู้สึกที่ดีเพื่อสร้างความศรัทธาในสิ่งที่จะเรียน 3) คุณธรรม (Morality) จะเป็นพื้นฐานที่ดีของการนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความเหมาะสม 4) การปรับพฤติกรรม (Modification) โดยการปรับพฤติกรรมจะเกิดผลดีและเห็นเป็นรูปธรรมได้นั้น ต้องเกิดมาจากความพึงพอใจและความต้องการของผู้ที่จะปรับพฤติกรรม เป็นไปด้วยความสมัครใจ 5) การเสริมแรง (Reinforcement) เพื่อให้เกิดกำลังใจและเป็นรางวัลในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม 6) การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นการเรียนรู้ทางสังคมและการอบรมสั่งสอนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข 7) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และ 8) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integration) จะช่วยให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้จากหลายๆด้าน เกิดการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบองค์รวม และสอดคล้องกับ ผศ. อนุรักษ์ นวพรไพศาล งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมในระดับอุดมศึกษา” พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา ในระดับมากเกือบทุกองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบด้านเนื้อหาของหลักสูตรที่มีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น

เพราะว่าในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านเนื้อหาของหลักสูตรที่จะต้องพิจารณาเป็นพิเศษเพราะเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิตโดยตรงที่ต้องการให้เป็นบัณฑิตที่มีความรู้และคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ ความคิด ประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนสร้างบุคลิกภาพ พัฒนานิสัยและพฤติกรรม ให้พร้อมที่จะเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งจะช่วยสร้างสรรค์ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดทางการสอน เพื่อพัฒนาปัญญาตามหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ การสอนเพื่อพัฒนามนุษย์ การสอนที่ส่งผลให้เกิดปัญญา และการสอนเพื่อให้เกิดปัญญาตามหลักไตรสิกขา และแนวคิดทั้งสามเป็นกระบวนการสอนเพื่อให้เกิดปัญญาโดยตรง คือการพัฒนาความเจริญงอกงามของมนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์อีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ได้แก่ 6.1.1 ผู้นำหรือบริหารจะต้องจัดทำนโยบายในการสร้างตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการองค์การและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงคุณธรรม ซึ่งอาจจะอาศัยหน่วยงานจากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้มาแนะนำ ตรวจสอบ และประเมินผลเพื่อให้เกิดการยอมรับในสากล 6.1.2 ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องมีนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมในหมวดต่างๆ มาบูรณาการกับรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมทุกระดับ มีนโยบายในการจัดการเรียนรู้ (KM) โดยอาศัยการเพิ่มกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เท่ากับการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมในองค์กร 6.1.3 ผู้นำผู้บริหารจะต้องมีนโยบายในการจัดการเรียนรู้ (KM) โดยอาศัยการเพิ่มกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เท่ากับการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมในองค์กร 6.1.4 ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องจัดทำนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆที่มีความทันสมัยโดยอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสากลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัยแห่งความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์

6.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 6.2.1 ผู้บริหารและพนักงานทุกองค์กรควรจัดสรรเวลาในทุกสัปดาห์ให้เป็นเวลาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการนิมนต์พระสงฆ์จากวัดบริเวณใกล้เคียงมาให้ความรู้และฝึกอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่างๆ ที่ทางวัดหรือที่ทางองค์กรได้จัดขึ้น 6.2.2 ดังนั้นผู้บริหารและพนักงานควรสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และต้องมีการ

ประเมินผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นโดยอาศัยหลักการที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ให้มีคุณค่าในปัจจุบัน เพื่อที่จะสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในอนาคต 6.2.3 ผู้บริหารและพนักงานควรสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และต้องมีการประเมินผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นโดยการอาราธนาอิมมิตพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยกิจกรรมทางด้านศาสนพิธีโดยจัดกิจกรรมอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง 6.2.4 ผู้บริหารและพนักงานควรปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในองค์กรโดยจัดบริเวณในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ทั้ง 2 ส่วน โดยจัดให้มีห้องสมุด หรือ สื่อวิทัศน์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บุคลากรได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในช่วงที่มีเวลาว่าง

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 6.3.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมหมวดอื่น เช่น เบญจศีล กุศลกรรมบถ 10 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 สัมปติสสธรรม 7 หรือสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น 6.3.2 ควรมีการประเมินผลความสอดคล้องระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสากล และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านจิตใจ หรือ พฤติกรรม รวมไปถึงสติปัญญา หรือการตัดสินใจ เป็นต้น 6.3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาองค์กรต่างๆ ในยุคปัจจุบัน 6.3.4 ควรมีการประเมินรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมแห่งความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ 6.3.5 ควรนำเอาผลของการวิจัยนี้ไปศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมแห่งเทคโนโลยีโดยอาศัยงานวิจัยเชิงอื่น ๆ ต่อไป

Reference

- Kriengkriyos Punthai (2009) "The Influence of Leadership Behaviors, Organizational Culture and Human Resource Development on Employee Performance in State Enterprises." Doctor of Public Administration Graduate School in Public Administration : Nation Institute Of Development Administration, 2009.
- Phamaha Taruti Rungchaivitul. "Pattern of Human Resource Development of Sangha Administrators for Efficiency of Sangha Administration", Journal of MCU Social Science Reviews , Vol. 3 No. 1 January – June, 2014.

- Office of the National Economic and Social Development Board. **National development plan 11 concluding 2012 - 2016**. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board, 2012.
- Shan Takawicharna (2007) "The Concept of Buddhist Human Resource Development". **Doctor of Philosophy Program** in Public Administration. Graduate School: Ramkhamhaeng University, 2007.
- Sa-ngiam Saiwanna "Pattern of Human Resource Development of Behavior of food consumption by Sufficiency Economy". **Doctor of Philosophy Program**, in Social Science. Graduate School: mae fah luang university, 2009.

**กระบวนการประชาคมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา
ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ**
**Community Processes in Strategic Development Plan of
Bankhachao Subdistrict Administrative Organization,
Phrapradaeng District, Samutprakarn Province**

ธวัชชัย แสวงทรัพย์* กมลพร กัลยาณมิตร** ชนะ รัตนภักดี*** ฉวีวรรณ ปุรานิธิ****
Thawatchai Saveangsub* Kamolporn Kanlayanamitr** Chana Rattanaphukdee***
Chaveewan Puranithi****

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ และหมู่บ้านที่อาศัย และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ t-test และ F-test (One – Way ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถ้าพบความแตกต่างจะวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Seheffe)

ผลการวิจัย พบว่า

* Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

** Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

**** Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับดี

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ หมู่บ้านที่อาศัย แตกต่างกัน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : กระบวนการประชาคม แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ABSTRACT

This research has a purpose to study the public opinion on community processes in strategic development plan of Bangkhachao Subdistrict Administrative Organization, Phrapradaeng District, Samutprakarn Province and to compare the public opinion towards the community process in the development strategy of the Bangkhachao Subdistrict Administrative Organization, Phrapradaeng District, Samutprakarn Province by sex, age, and village, and to study people's suggestions to the community process in strategic development plan of Bangkhachao Subdistrict Administrative Organization, Phrapradaeng District, Samutprakarn Province. The population used in this research was the people in Bangkhachao Subdistrict Administrative Organization, Phrapradaeng District, Samutprakarn Province. The instrument used to collect data was a questionnaire. The statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, and standard deviation. The statistics for hypotheses testing were t-test and F-test (One-way ANOVA) with statistically significant at .05 level. If the difference was found, the difference was analyzed by Scheffe's method.

The research found that :

1. People's opinion on the community process in the strategic development plan of Bang khachao Subdistrict Administrative Organization, Phrapradaeng District, Samutprakarn Province was overall good.

2. Comparison of public opinion towards community process in the strategic development plan of Bangkhachao Subdistrict Administrative Organization,

Phrapradaeng District, Samutprakarn Province by sex, age, and village are different but not different with a significant at the .05 level.

Keywords : strategic development plan

1. บทนำ

การวางแผนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงจากปัจจุบันสู่อนาคต ทำให้ทราบถึงศักยภาพของปัญหาและโอกาสที่ปัญหาเหล่านั้นจะเกิดขึ้น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการ การตัดสินใจภายในองค์กร การวางแผนเป็นเครื่องมือของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะจะเอื้อให้มีการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุดและเป็นระบบมากที่สุด ซึ่งปัญหาเล็กๆ อาจได้รับการแก้ไขในทันที ส่วนปัญหาที่ใหญ่ และมีความสำคัญจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ นอกจากนี้การวางแผนยังสามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์ได้ แม้ว่าความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด แต่การวางแผนเป็นวิธีที่จะทำให้ความต้องการได้รับการตอบสนองในเวลาที่รวดเร็ว และประหยัด ทั้งนี้นโยบายหรือคำสั่งที่ผู้บังคับบัญชา กำหนดให้มีการวางแผน ผู้วางแผนจะต้องมีการทำความเข้าใจในนโยบายหรือคำสั่งนั้นๆ ก่อนจะดำเนินการวางแผน เพราะอาจจะมีข้อมูลหรือมูลเหตุที่ผู้วางแผนอาจจะไม่ทราบหรือไม่เข้าใจการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น นอกจากการวางแผนที่ดีแล้ว จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองเพื่อสนองตอบความต้องการหรือแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และควบคุมติดตามการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการจัดหารายได้ กำหนดรายจ่าย มีความสามารถในการจัดทำงบประมาณ การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ต่างก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากนัก จึงเป็นที่น่าสนใจว่าสาเหตุของการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานั้นมีส่วนทำให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นได้มากหรือน้อย

เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนางค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาในอนาคตโดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และนโยบายในการพัฒนาตำบล การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยกำหนดสภาพการณ์ที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุบนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น และปัญหา/ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงมีความสำคัญต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีส่วนสำคัญที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้

เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องกำหนดถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและแนวทางในการที่จะกำหนดให้บรรลุถึงสภาพการณ์นั้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒาที่ดีจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิต ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การพัฒนากการเมืองและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และที่ผ่านมามีองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า พบว่าโครงสร้างพื้นฐานยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างมาก ประชาชนยังมีรายได้ต่อครัวเรือนที่ค่อนข้างต่ำ ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ มีการว่างงานตามฤดูกาล เยาวชนส่วนหนึ่งติดยาเสพติด เด็กและผู้สูงอายุยังต้องการดูแลมากขึ้น สุขภาพอนามัยของประชาชนยังต้องมีการพัฒนา การให้บริการด้านสาธารณสุขโรคและสาธาณูปการยังไม่ทั่วถึงและเพียงพอ ขาดการดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อจะได้ทราบผลการศึกษาที่นำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น

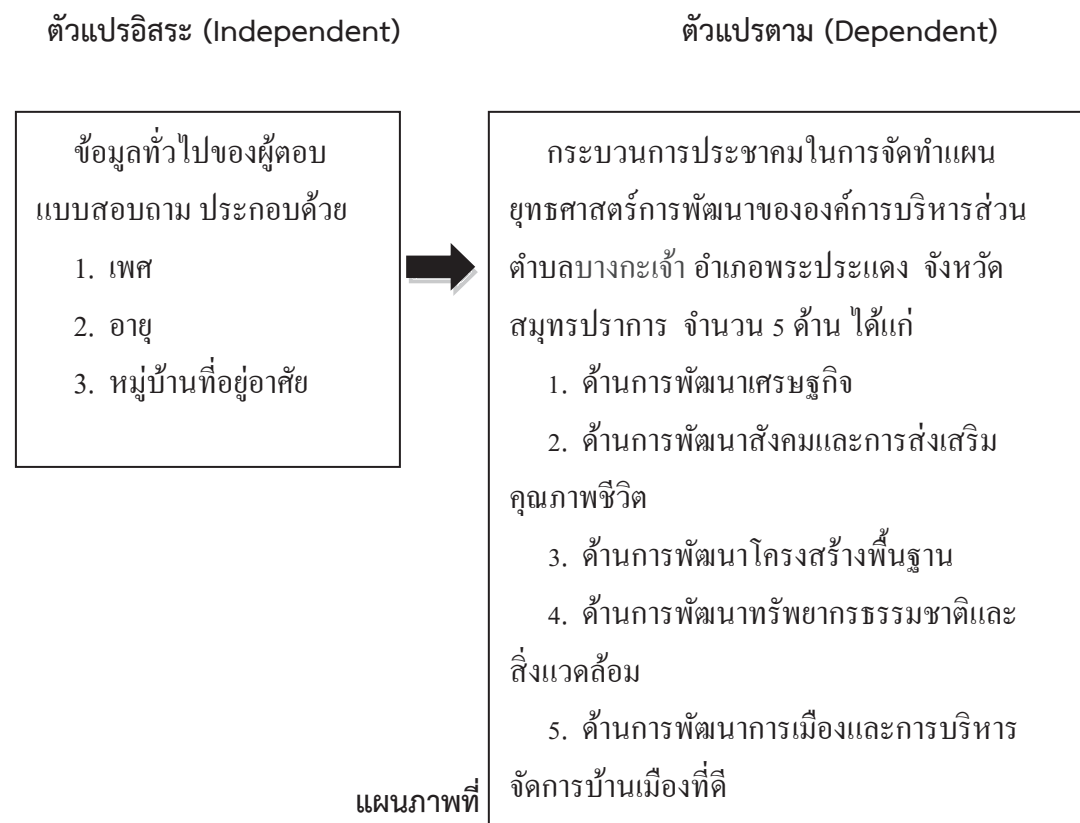
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเรื่องกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการประชาคม

ประชาคมเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลากหลายวิธีการ และขั้นตอนที่ชัดเจน ที่จัดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นที่หลากหลาย ข้อสังเกต และ/หรือข้อสรุป ของประชาชนหรือคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ว่ามีความรู้สึก หรือมีความคิดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความ

เป็นอยู่ของเขาทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไร และมีแนวทางที่จะแก้ปัญหา หรือผลักดันในประเด็นนั้นๆ อย่างไร และมีแนวทางที่จะแก้ปัญหา หรือผลักดันในประเด็นนั้นๆ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประชาชนมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของในการพัฒนานั้น

การจัดทำประชาคมเป็นวิธีการที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้าได้ดำเนินการทุกปี เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้ากับประชาชนในเขตพื้นที่ โดยมีการกำหนดประเด็นหรือปัญหาร่วมกัน โดยใช้เวทีในการสื่อสารเพื่อรับรู้และเข้าใจในประเด็นปัญหา และช่วยผลักดัน หรือหาข้อสรุปเป็นแนวทางแก้ไขประเด็นปัญหานั้นๆ และนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนา

เมื่อได้ผลสรุปจากการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้าแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้จัดทำโครงการจัดทำ (ร่าง) โครงการให้เรียบร้อยและนำเข้าสู่กระบวนการประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ และเป็นการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีการประสานงานและความร่วมมือกันเสนอนโยบายหรือความต้องการของชุมชนไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การทำงานของประชาคมนี้ทำให้การทำงานของท้องถิ่นเป็นระบบ และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้น

ลักษณะที่ดีของประชาคม

ประชาคมที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ (มนตรี เกิดมีมูล. 2551 : 93-94)

4.1 เป็นการรวมตัวที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ มิได้เกิดจากการจัดตั้ง หรือถูกเกณฑ์มาโดยผู้ใดผู้หนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

4.2 เป็นการรวมตัวที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วยคนทุกส่วน ทุกกลุ่มทุกฝ่ายของคนในชุมชน

4.3 เป็นการรวมตัวกันด้วยความรัก ความผูกพัน หรือมีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน

4.4 ผู้ที่มาร่วมกันจะต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ มีจิตใจที่จะทำเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ

4.5 ผู้นำต้องเปิดใจกว้างทางความคิดและมีภาวะผู้นำ

4.6 มีกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ

4.7 มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4.8 มีเครือข่ายและช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

1. ความหมายการพัฒนา

มีผู้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้หลากหลายดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 779) อธิบายว่า “การพัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง กิจกรรมที่บุคคล คณะบุคคล องค์กร ซึ่งอาจเป็น องค์กรเอกชนหรือองค์กรของรัฐมุ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น กิจกรรมดังกล่าวต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและความ ต้องการที่แท้จริงของประชาชน

2. หลักการพัฒนา

องค์การสหประชาชาติได้ให้แนวคิด ในหลักการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน 10 ประการ ดังนี้ (ยวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534 : 11-14)

2.1 โครงการดำเนินงานพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของ ประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.2 โครงการพัฒนานั้นจะต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อ แก้ปัญหาของชุมชน หรือปรับปรุงความสุข ความเจริญได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.3 การพัฒนาจะต้องเริ่มดำเนินการ เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนไป พร้อม ๆ กับการดำเนินงาน

2.4 ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเต็มที่เพื่อเป็นการ สร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบัน หรือหน่วยงานปกครองหน่วยงานบริการของประชาชนขึ้น

2.5 ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่นและพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามลักษณะ ของกิจกรรมและความจำเป็น

2.6 ต้องยอมเปิดโอกาสให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทร่วมพัฒนามากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทต่อการขยายตัวของงานและแนวคิดต่าง ๆ ส่วนเยาวชนนั้นจะสามารถเป็นกำลัง รับช่วงได้เป็นอย่างดี

2.7 รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อม เพื่อคอยเสริมงานของประชาชน และเป็น หลักประกันความสำเร็จของงานและเป็นการกำลังใจของผู้ปฏิบัติ

2.8 มีการวางแผนเพื่อการพัฒนาอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งการจัดบริการงานในทุกๆระดับ จะต้องมีความคล่องตัว และมี ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2.9 ในการดำเนินงานพัฒนานั้น ควรสนับสนุนให้องค์การเอกชน องค์กร อาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

2.10 ในการวางแผนเพื่อพัฒนานั้น ต้องมีการวางแผนดำเนินงานให้เกิดความเจริญ พร้อม ๆ กันไปทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้ได้ระดับกัน ทุกส่วนของประเทศ

5.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาคมในพื้นที่หมู่บ้านในตำบลบางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งสร้างตามความมุ่งหมายของการศึกษาและใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ F-test (One-way ANOVA)

6. สรุปผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับดี เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิต รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ แตกต่างกัน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ พิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ควรเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน ควรส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับกลุ่มแม่บ้าน ส่งเสริมให้ปลูกพืชปลอดสารพิษ และควรจัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3.2 ด้านการพัฒนาสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิต ควรหาแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน สอดส่องดูแลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการฉีดพ่นยากำจัดยุงลายในแต่ละหมู่บ้านให้เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน ควรจัดหาถังขยะให้เพียงพอทุกหมู่บ้าน และควรมีการจัดเก็บขยะเป็นประจำทุกวัน เพื่อลดปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นของขยะ และจัดหาที่ทิ้งขยะให้พอเพียง และทั่วถึงทั้งตำบล

3.3 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ควรวางท่อระบายน้ำให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และปรับปรุงท่อระบายน้ำให้ใช้การได้ดีเสมอ ควรติดตั้งไฟส่องสว่างตามหมู่บ้านให้ครอบคลุมและ

ซ่อมแซมให้ใช้ได้ดี ควรก่อสร้างระบบประปาให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและบำรุงรักษาให้ใช้ได้
 ด้อยู่เสมอ

3.4 ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ประชาชนปลูก
 ต้นไม้ ตามที่สาธารณะต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ ริมนนสาธารณะ เป็นต้น ควรสนับสนุนให้
 ประชาชนปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านให้มีความสวยงาม น่ามอง น่าอยู่อาศัย

3.5 ด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ผู้บริหารควรมี
 วิสัยทัศน์ ในการพัฒนา เช่น ตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ
 สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ควรดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ควรบริหารงานอยู่บนพื้นฐานของความ
 ประหยัด ประชาชนสามารถตรวจสอบโครงการได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าตรวจสอบการ
 บริหารงานได้ และควรเปิดโอกาสให้ประชาชน สตรี และเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้
 มากขึ้น

7. อภิปรายผล

ผลการวิจัยความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผน
 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผน
 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในระดับดี สอดคล้องกับ สมคิด ปัญญาดี (2556 :
 บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยความคิดเห็นของสมาชิกสภาเทศบาลต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบล
 ในเขตจังหวัดสุรินทร์ พบว่า สมาชิกสภาเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบล
 ในเขตจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ คณิน ญัฐธวัชณ์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำ
 การวิจัยเรื่องการดำเนินงานตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง
 จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยส่วนรวมเห็นว่า มีการ
 ดำเนินงานตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการ
 จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง
 จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตาม เพศ อายุ และหมู่บ้านที่อาศัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ
 และหมู่บ้านที่อาศัย แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผน
 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับปนัดดา จันท์ดี (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความ
 คิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนต่อการพัฒนาของเทศบาลตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัด
 ร้อยเอ็ด พบว่า คณะกรรมการชุมชน ที่มีเพศ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนต่อกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการพบว่า ประชาชนมีข้อเสนอแนะในหลายประเด็น ดังนี้ ควรมีการสำรวจและซ่อมแซมถนนคอนกรีตเสริมเหล็กที่ชำรุดเสียหายอย่างทั่วถึง มีติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างในบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยงและอันตรายในเวลากลางคืน ควรเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพในแต่ละหมู่บ้านให้มากขึ้น หาแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน สอดส่องดูแลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อเสนอแนะที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานแต่ละด้านเป็นอย่างดี

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบธุรกิจขนาดเล็ก เพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชนเพิ่มขึ้น
- 2) ควรเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน
- 3) ควรหาแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน และจัดอาสาสมัครชุมชนช่วยสอดส่องดูแล
- 4) ควรมีการติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างในบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยงและอันตรายในเวลากลางคืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาความต้องการของประชาชนต่อการการพัฒนาเศรษฐกิจและด้านการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อวิธีการจัดซื้อจัดจ้างให้โปร่งใสและคุ้มค่า

Reference

- Khanin Natthawat. (2557). Role of Tambon Administration Organization in Muang District, Yasothon Province. **Thesis of Master of Arts**. Sarakham Ratchapat University.
- Montree Kedmeemul. (2551). **Local Public utility Management of Local**. Bangkok : Expernet.
- Praphaphen Suwan. (2536). **Behavioral science Health and Happiness Behaviors**. Edition 2. Bangkok : Sri Anan Press.

- Panadda Chandee. (2556). The opinion of the community committee on the development of the municipality Sri Sri Subdistrict Sri Somdej District Roi ed. **Independent Research**, Master of Public Administration Sarakham Ratchapat University.
- Royal Academy. **Thai Dictionary version Royal Academy B.E.2542**. Bangkok : Nanmee Books Publication.
- Somyot Aksorn. (2546). The opinions of budget bureaus on the budget system to Budget-oriented work. **Thesis of Master of Arts**, Bankok : Krasertsart University.
- Somkid Panyadee. (2556) . Opinions of members of municipal councils on the operation of district councils. In the province of Surin. **Thesis of Master of Arts**, Sarakham : Mahasarakham Ratjaphat University.
- Yuwat Wutthimethee. (2534). **Community development from theory to practice**. Bangkok : Bangkok Blog.

**ผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการ
ของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม**
**QUALITY SERVICE ACHIEVEMENT OF KAMPHAENGSAEN
SUBDISTRICT MUNICIPALITY. NAKHONPATHOM PROVINCE**

สมชาย รัตนภูมิภิญโญ* กมลพร กัลยาณมิตร** สุรพร สิมะกำธร***
Somchai Rattanaphumphinyo* Kamolporn Kanlayanamitr**, Suraporn
Simakumtorn***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ และเพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค ตลอดจนความต้องการของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชาชนผู้มาใช้บริการกับเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้ง 5 กอง ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองการศึกษา และกองสาธารณสุข จำนวน 400 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 355 ฉบับ ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปวส. หรือ อนุปริญญาตรี และอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท
2. ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน

* Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

** Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

*** Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

ระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน 2 ด้าน คือ ด้านพนักงานผู้ให้บริการและด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการ

3. การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน พบว่า ประชาชนผู้รับบริการที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้าน พบว่า ด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการและด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกันโดยเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สูงกว่าเพศชาย

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการ

ABSTRACT

This research aimed to study the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality. Nakhonpathom Province by sex, age, education and income, and to study problems and obstacles and needs of people towards the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality. The samples used in this study were the people who came to Kamphaengsaen Subdistrict Municipality in five divisions namely : the Permanent Bureau, the Division of Finance, Division of Engineering, Division of Education and Public Health, totalling 400 respondents and received 355 questionnaires. The research instrument was a 5-level scale questionnaire. Data were analyzed by computer program for percentage, mean and standard deviation.

The research found that :

1. The basic information of the respondents is mostly female than male. They are between 20 and 30 years of age. and diploma. The occupations of most respondents are government officers/ enterprises. The average monthly income found that most of them earn 10,001 - 15,000 baht.

2. The level of people's satisfaction toward the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality, Nakhonpathom Province is at a high level. And when considering each aspect is found to be at a high level. The highest average of two aspects was staffs, service providers, and service knowledge of staffs.

3. Comparison of satisfaction level of people towards the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality, Nakhonpathom Province, sex, age, education, occupation and income were different. The satisfaction with the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality, Nakhonpathom Province, overall were not dissimilar. The statistical significance at the level was found at the .05 level. However, the information obtained from the service and the knowledge of personnel service provider were significantly different at .05 level. There was no difference in the opinions of the respondents about people satisfaction with the quality service achievement of Kamphaengsaen Subdistrict Municipality, Nakhonpathom Province were higher than male

Keywords : quality service achievement

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารคุณภาพเป็นระบบการบริหารงานที่ต้องอาศัยการทำงานประสานกัน ระบบคุณภาพเป็นที่รู้จักแพร่หลายระบบหนึ่งในการทำงานที่บุคลากรทุกคนต้องมีจิตสำนึกของคุณภาพ การให้บริการและร่วมมือกันปรับปรุงการทำงานให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบความพึงพอใจของผู้รับบริการ TQM (Total Quality Management) ระบบบริหารเชิงคุณภาพรวม คือ กรจัดการระบบและวินัยในการทำงานเพื่อป้องกันความผิดพลาด เสียหาย และมุ่งสร้างคุณค่าในกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทั้งด้านการบริหารองค์กร การบริหารการผลิต การบริหารการตลาด การบริหารการค้า การบริหารบุคลากร การบริหารการเงิน เป็นระบบการบริหารทางซีกโลกตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เป็นระบบการจัดการที่ร่วมมือกันของพนักงานทั่วทั้งองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างให้เกิดคุณภาพในทุกคน และทุกระดับขององค์กรที่จะนำไปสู่คุณภาพโดยรวมได้

การบริหารท้องถิ่นต้องมีการนำการบริหารเชิงคุณภาพมาใช้เพื่อให้เป็นไปตามการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ระบุไว้ในคู่มือการจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบการกำกับดูแลและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและชุมชน กำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยปฏิบัติให้มีตัวชี้วัดหลักของการดำเนินงานและมีการคาดการณ์ผลการดำเนินงาน การมุ่งเน้นประชาชนผู้รับบริการโดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนรวมถึงคำนึงความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นต้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาและการสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นจากเดิมเป็นการพิจารณาจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นการคิดแบบเดียวกันทั่วประเทศ ไม่ได้คำนึงมุมมองความแตกต่างในด้านพื้นที่ภูมิประเทศ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สภาพของปัญหาที่มีปัจจัยต่างๆ ไม่เหมือนกัน แลชะขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันรัฐได้มีการกระจายอำนาจการปกครองโดยสนับสนุนส่งเสริมให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่น

ได้เองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมทั้งได้มอบหมายให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการปกครองตนเอง และจัดตั้งบริการสาธารณะบางประการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ดังที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 78 และมาตรา 281 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการดำเนินนโยบายการปกครอง การบริหาร บริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง อย่างอิสระตามขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง(Decentralization) ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและความต้องการของตนเองภายใต้กรอบความคิดที่ว่าไม่มีองค์กรราชการใดที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด อยู่กับปัญหาความต้องการมากที่สุด (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น : 2550 :10)

เทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้บริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าได้โดยนํากรประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานตามภารกิจซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ คือ ด้านประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์ ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ และด้านการพัฒนาองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ : 2546 : 67) การประเมินทั้ง 4 มิติ นี้จะเป็นกรอบในการประเมินการให้บริการที่มีคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดหรือสามารถเพิ่มผลงานหรือผลสัมฤทธิ์โดยไม่เพิ่มค่าใช้จ่ายและคุ้มค่าต่อภารกิจของรัฐ หรือสามารถดำเนินการได้ตามแผนการลดค่าใช้จ่ายต่อหน่วย เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ : 2546 :11)

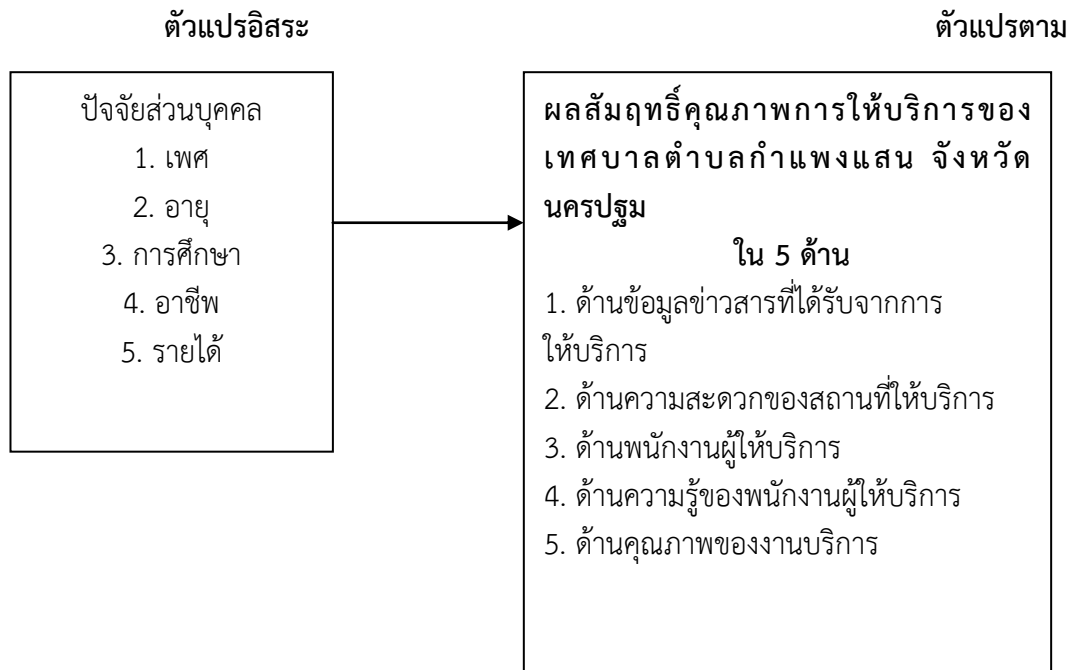
การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และเพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากขึ้น

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

3.กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. ทราบปัญหาและอุปสรรคของผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
3. นำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของประชาชนต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการให้ดีขึ้น

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายการบริการ

การบริการเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง ไม่มีตัวตน แต่การบริการทุกประเภทเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประกอบธุรกิจที่สามารถสร้างความพึงพอใจและความประทับใจให้แก่ผู้รับบริการในภาพรวมได้ ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการบริการได้ดังต่อไปนี้

บรรจบ กาญจนดุล (2535 : 19) ได้กล่าวถึงการบริการให้กับประชาชน ว่าเป็นกิจการทุกประเภทที่รัฐจัดทำขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2

ประเภท คือ กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการได้รับความปลอดภัยอย่างหนึ่งและกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการในด้านความสะดวกในการดำเนินชีวิต

รัชยา กุลวานิชไชยนันท์ (2535: 13) ได้กล่าวถึง งานบริการมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. งานบริการเป็นงานที่มีการผลิตและการบริโภคซึ่งเกิดขึ้นควบคู่พร้อมกัน คือ ไม่อาจกำหนดความต้องการแน่นอนได้ ขึ้นอยู่กับผู้ใช้บริการว่าต้องการเมื่อใด และต้องการอะไร เมื่อไหร่ หรือสถานที่ใด เป็นต้น

2. งานบริการเป็นงานที่ไม่อาจกำหนดปริมาณงานล่วงหน้าได้ การมาใช้บริการหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้มาใช้บริการ ดังนั้นการกำหนดปริมาณงานล่วงหน้าจึงไม่อาจทำได้นอกจากการคาดคะเนความน่าจะเป็นเท่านั้น

3. งานบริการเป็นงานที่ไม่มีตัวสินค้า ไม่มีผลผลิต สิ่งที่ใช้บริการจะได้คือความพึงพอใจ ความรู้สึกคุณค่าที่ได้มาใช้บริการ ดังนั้น คุณภาพของงานจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

4. งานบริการเป็นงานที่ต้องการตอบสนองในทันที ผู้ใช้บริการต้องการให้ลงมือปฏิบัติในทันที ดังนั้น ผู้ให้บริการจะต้องพร้อมที่จะตอบสนองตลอดเวลาและเมื่อใดเวลาที่ต้องตรงเวลา

องค์ประกอบของกลยุทธ์การบริการ

อดุลย์ จาตุรงค์กุล และคณะ (2546 : 12-14) ได้กล่าวถึง กลยุทธ์ของการบริการในการบริหารแบบบูรณาการมีดังต่อไปนี้ คือ (1) องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ผู้บริหารจะต้องพิจารณาผลิตภัณฑ์ทั้งผลิตภัณฑ์หลัก และองค์ประกอบเสริมในส่วนที่เป็นบริการควบคู่กับตัวผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ต้องสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า (2) สถานที่และเวลาในการส่งมอบ องค์ประกอบของสินค้าไปสู่ลูกค้านั้นต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทั้งในเรื่องเวลาและสถานที่(3) กระบวนการ เป็นวิธีการและลำดับขั้นตอนซึ่งระบบบริการต้องดำเนินไป กระบวนการผลิตบริการที่ออกมาไม่ดีมักจะสร้างความไม่พอใจให้ลูกค้า เนื่องจากอาจมีความล่าช้า มีขั้นตอนมากและมีประสิทธิภาพในการบริการต่ำ ในขณะเดียวกัน กระบวนการผลิตบริการที่ไม่ดีก็ส่งผลกระทบแก่พนักงานที่ให้บริการแก่ลูกค้าในการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลถึงคุณภาพของผลผลิตในการบริการและความล้มเหลวในการบริการในที่สุด (4) ผลผลิตและคุณภาพ การปรับปรุงผลผลิตเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การควบคุมต้นทุนมีประสิทธิภาพ แต่ผู้บริหารต้องระวังไม่ให้เกิดการลดคุณภาพและระดับบริการลงอย่างไม่เหมาะสมจนลูกค้าเกิดความไม่พอใจ คุณภาพของบริการตามที่ลูกค้ากำหนดเป็นสิ่งสำคัญ ธุรกิจจำเป็นต้องมีการรักษาระดับบริการ เพื่อสร้างให้ผู้บริโภคพอใจและเกิดความภักดีในการใช้บริการ (5) บุคคล ผลิตภัณฑ์บริการทั้งหลายขึ้นอยู่กับคนที่บุคคลปฏิบัติต่อกันสองฝ่าย คือ ระหว่างลูกค้ากับพนักงานผู้ให้บริการ สภาพของการปฏิบัติต่อกันสองฝ่ายมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของลูกค้าในด้านคุณภาพของบริการเป็นอย่างมาก ลูกค้ามักตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพของบริการที่เขา รับจากการประเมินบุคคลที่เป็นผู้ให้บริการ องค์การที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่มักทุ่มเทความพยายามอย่างมากกับการรับและคัดเลือกพนักงาน การฝึกอบรม การจูงใจพนักงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อโดยตรงกับลูกค้า (6) การส่งเสริมการตลาดและการให้การศึกษาลูกค้า

องค์ประกอบนี้มีบทบาทสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ให้ข่าวสารและคำแนะนำที่จำเป็น จูงใจกลุ่มเป้าหมายให้เห็นถึงความดีของผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมลูกค้าให้ก่อปฏิกิริยาเมื่อถึงเวลาอันควร องค์การอาจต้องให้ความรู้แก่ลูกค้าเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของการบริการ สถานที่และเวลาที่จะใช้บริการ การสื่อสารอาจทำได้ด้วยบุคคล เช่น พนักงานผู้ให้บริการ หรือผ่านสื่อต่างๆ เช่น นิตยสาร แผ่นพับและเว็บไซต์ (7) หลักฐานที่เป็นวัตถุ รูปร่างของอาคาร สวนหย่อม พาหนะ เฟอร์นิเจอร์ ตกแต่ง เครื่องมือ สมาชิกที่เป็นพนักงาน บ้าย วัสดุสิ่งพิมพ์และสิ่งเร้าที่มองเห็นด้วยตาเปล่า ทั้งหมดนี้เป็นหลักฐานเสริมที่มองเห็นได้ และแสดงถึงรูปแบบและคุณภาพบริการขององค์กร ธุรกิจด้านบริการจำต้องบริหารหลักฐานที่เป็นตัววัตถุอย่างรอบคอบ เนื่องจากอาจมีผลกระทบอย่างแรงต่อความประทับใจและความรู้สึกของลูกค้าได้ และ (8) ราคาและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ ดังนั้น องค์ประกอบที่ได้กล่าวมานี้ จึงชี้ให้เห็นถึงการบริหารค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เนื่องจากลูกค้าได้รับคุณประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ในรูปการบริการ

แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

กฤษฎา ณรงค์ฤทธิ์ (2540: 38) ได้ให้ความหมายตามแนวคิดของ พาวเวล (Powell) ไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความสุขที่เกิดจากการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดีและเกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลและการได้รับการตอบสนอง

สุชิน หมอนทอง (2543: 9-10) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกตอบสนองของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางเชิงบวกและทางลบ ความรู้สึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกซึ่งเกิดแตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือเป็นความรู้สึกที่มีระบวย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิดความสุข หรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่มีความสลับซับซ้อนและความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

แนวคิดและทฤษฎีความต้องการของแอลเดอร์เฟอร์

แนวความคิดของแอลเดอร์เฟอร์ (อ้างใน บุญเลิศ สิริภักธ วนิชม, 2541 : 74) ได้เกิดขึ้นประมาณในปี ค.ศ. 1972 โดยกล่าวเรียกว่า ทฤษฎีอีอาร์จี (E R G : Existence-Relatedness Growth Theory) สืบเนื่องจากได้มีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ พบว่า ไม่ได้เป็นไปตามลักษณะการลำดับขั้นของมาสโลว์ แอลเดอร์เฟอร์จึงได้เสนอทฤษฎีความต้องการแบบอีอาร์จีขึ้นโดยแบ่งความต้องการของบุคคลเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการมีชีวิตอยู่ (Existence Needs) เป็นความต้องการที่จะตอบสนองเพื่อให้มีชีวิตอยู่ ต่อไป ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ และความต้องการความปลอดภัย
2. ความต้องการมีสัมพันธภาพกับคนอื่น (Relatedness Needs) ยังเป็นความต้องการของบุคคลที่จะมีมิตร

3. ความต้องการเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) เป็นความต้องการสูงสุด ซึ่งรวมถึงความต้องการได้รับการยกย่องและความสำเร็จในชีวิตจากแนวคิดทฤษฎีความต้องการของแอลเดอร์เฟอร์ จะเห็นได้ว่า ความต้องการที่เกิดขึ้นเป็นความต้องการทางด้านกายภาพ ซึ่งต้องการยอมรับและยกย่องจากสังคม ความคาดหวังในการรับบริการจากผู้ให้บริการ ผู้รับบริการก็ต้องการให้ผู้ให้บริการยอมรับและให้เกียรติผู้รับบริการ

6.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้ศึกษาจาก ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 4,592 คน (สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม, ตุลาคม, 2558) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด โดยการใช้ตารางการกำหนดขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่างของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 355 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ F-test (One-way ANOVA)

7.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปวส.หรืออนุปริญญาตรี และอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท

2. ระดับผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณาโดยรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.06) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน 2 ด้าน คือ ด้านพนักงานผู้ให้บริการ และด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.11) รองลงมา คือ ด้านความสะอาดของสถานที่ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.09) ด้านคุณภาพของงานบริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.04) และด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.96)

3. การเปรียบเทียบระดับผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน พบว่า

3.1 ประชาชนผู้ให้บริการที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้าน พบว่า ด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการและด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สูงกว่าเพศชาย

3.2 ประชาชนผู้ให้บริการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ประชาชนผู้ให้บริการที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ประชาชนผู้ให้บริการที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 ประชาชนผู้ให้บริการที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน ส่วนรายด้านพบว่า ด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการและด้านคุณภาพของงานบริการแตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์คุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งผลในการวิเคราะห์พบว่า เมื่อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยมากสูงสุดเท่ากัน 2 ด้าน คือ ด้านพนักงานผู้ให้บริการ และด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการ (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.11) รองลงมา คือ ด้านความสะอาดของสถานที่ให้บริการ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09) ด้านคุณภาพของงานบริการ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อินทรีา พัฒนเดช (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลทุ่งยั้งอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) ส่วนความพึงพอใจในรายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านความสะอาดของสถานที่ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 3.87) ด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 3.54) ด้านพนักงานผู้ให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 3.52) ด้านคุณภาพของงานบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.46) และด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการ (ค่าเฉลี่ย 3.30) สอดคล้องกับ สามารถ เดชอำนาจ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 5 ด้าน 1) ด้านข้อมูล

ข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการ 2) ด้านความสะอาดของสถานที่ให้บริการ 3) ด้านพนักงานผู้ให้บริการ 4) ด้านความรู้ของพนักงานผู้ให้บริการ 5) ด้านคุณภาพของงาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนที่มารับบริการจากเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31 - 40 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทำงาน มีการศึกษาอยู่ในระดับจบชั้น ป.6 - 7 อาชีพลูกจ้าง ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,001 - 10,000 บาท 2. ผลการวิจัยพบว่า 1 ในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีด้านอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านพนักงานผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก และด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการให้บริการอยู่ในระดับน้อยที่สุด สอดคล้องกับ ปรีศนา จันตะ (2555,บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท พบว่าผู้มาใช้บริการที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการให้บริการของเทศบาลตำบลเนินขาม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้มาใช้บริการเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการให้บริการของเทศบาลตำบลเนินขาม มากกว่า เพศชาย สำหรับผู้มาใช้บริการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็น ในภาพรวมด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านอาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่าแตกต่างกัน แต่เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ไม่พบความแตกต่าง และผู้มาใช้บริการที่มีระดับการศึกษา รายได้ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับมาริษา ชันอาสา (256,บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลแสง จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลแสง จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศวิทยาการสมัยใหม่ สำหรับด้านการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของประชาชนผู้ที่เสียภาษี พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ สถานภาพการสมรส อายุ อาชีพ ต่างกัน ประชาชนมีความพึงพอใจ ไม่แตกต่างกัน

9.ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- ส่งเสริมให้มีการอบรมพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายที่จำเป็นในการให้บริการแก่ประชาชน
- การปรับลดระยะเวลาในการให้บริการไม่เกิน 10 นาที หรือออกไปให้บริการตามชุมชนที่อยู่ห่างไกล
- การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ เช่น การขยายพื้นที่ในการให้บริการ และขยายเวลาให้บริการนอกเวลาราชการ

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษารูปแบบวิธีการดำเนินงานการให้บริการในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำผลมาพัฒนาองค์กรเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ศึกษาเปรียบเทียบการให้บริการของเทศบาลตำบลที่มีขนาดเดียวกัน เพื่อให้เป็นมาตรฐานในการให้บริการให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน
3. ศึกษาช่วงเวลาของการให้บริการที่เหมาะสมของงานแต่ละฝ่าย เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกในการติดต่อราชการ

Reference

- Krissada Narongrith. (2540). *Job service is our job*. Bangkok : Odeon Store.
- Department of Local Administration, Bureau of Local Area Development and Management. (2550). *A Guide to Educational Management in Local Government Organizations*. Bangkok : Department of Local Administration
- Ministry of the Interior. *Municipal Act 2496, as amended (No. 12), 1953*. Bangkok : Department of Local Administration
- Bureaucratic development committee. (2546). *Terms of compliance with the Royal Decree : Principles and Methods of Good Corporate Governance BE 2546*. Bangkok : Office of the Government Development Board.
- Bunjod Kanjanadul.(2535). *Denand of People to use of government public services*. Bangkok : Kurusapha Press.
- Boonlert Siriphattharavanitchom. (2541). Relationships between Work Motivators sad Quality of Work Life of the Personnels Working with Handicaps in Bangkok and Metropolitan Area. *Thesis of Master of Arts, Faculty of Liberal Arts : Thammasart University*.
- Prissana Janta. (2555). Effectiveness of service of Nerng Kham Municipality, Nern Kham District, Chainat Province. *Thesis of Master of Public Administration*. Bangkok : Chaopaya Ratchapat University.
- Marisa Khan Arsa (2556). Satisfaction of the people towards the revenue collection service of Municipality Tambon Salaeng, Chantaburi province. *Thesis of Master of Public Administration*. Chonburi : Burapha University.
- Rutchaya Kulavanitchainun. (2535). *Patient Satisfaction with Medical Services in Social Security Policy: A Case Study of Insured Persons in Bangkok and Vicinity*. Bangkok : Social Security Office.

Suchin Monthong. (2543). *Organization and Management*. Bangkok : Sukhothai Thammathirat Open University.

Samart Dech-Amnat. (2555). Public Satisfaction of People to the service of Chachoengsao municipality. Chachoengsao Province. *Thesis of Master of Public Administration*. Chonburi : Burapha University.

Adul Jaturongkhakul and Group .(2546). *Marketing services*. Major Marketing, Faculty of Business Management. Chaingmai : Payap University.

การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี Evaluation of Personnel Management of Chonburi Provincial Administrative Organization

โสภภาพิมพ์ สิมะกำธร* กมลพร กัลยาณมิตร** ปรียาพร เหนะระกุล***
Sophapim Simakumtorn* Kamolporn Kanlayanmitr** Preeyaporn Hetrakul**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 175 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.86 มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 44.57 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 36.57 และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 16-20 ปี ร้อยละ 34.29
2. การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการวางแผนกำลังคน ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ด้านการคัดเลือกบุคคล และด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ตามลำดับ
3. ผลการเปรียบเทียบการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็น

* Faculty of Political Science, Bangkok-Thonburi University

** Faculty of Political Science, Bangkok-Thonburi University

*** Faculty of Political Science, Bangkok-Thonburi University

เกี่ยวกับการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การประเมินผล การบริหารงานบุคคล

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the evaluation of personnel management of Chonburi Provincial Administrative Organization and to compare the evaluation of personnel administration of Chonburi Provincial Administrative Organization. According to the opinions of personnel of Chonburi Provincial Administrative Organization classified by gender, age, educational level and work experience. The samples used in the study were 175 personnel working in the Chonburi Provincial Administrative Organization who determined the sample size using the Krejcie and Morgan schedules. The instruments used to collect data were 5-level questionnaires. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation. T-test and the F-test.

The research found that :

1. Personnel performing duties of Chonburi Provincial Administrative Organization ; most of them were female, 50.86%, 31-40 years old, 44.57% had primary education, 36.57% and had experience of 16-20 years, 34.29%.

2. Evaluation of Personnel Management of Chonburi Provincial Administrative Organization : the overall level is moderate. On the other hand, it was found that all aspects were at a moderate level., sort order by average From descending to include human resources development, manpower planning, recruiting people to work person selection and the personnel out of the job, respectively.

3. The results of the comparison of the evaluation of personnel management of the Chonburi Provincial Administrative Organization were classified by sex, age, educational level, and experience in work, The results found that the personnel of gender, age, education and different operational experience of the opinions on the evaluation of personnel management of Chonburi Provincial Administrative Organization were overall not dissimilar

Keywords : evaluation of personnel management

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และเหมาะสมตามความต้องการขององค์กรเข้ามาทำงานให้เพียงพอและบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กร โดยมีขอบเขตของการบริหารงานบุคคลตั้งแต่ การวางแผนการวิเคราะห์งาน การบริหารบุคคล การได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคล การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร การประเมินผล การปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ สุขภาพและความปลอดภัย และการพัฒนาองค์กร เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือว่าการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการปกครองตนเอง ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มาจากราษฎรในท้องถิ่นเอง โดยการเลือกตั้งโดยตรง ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่รัฐต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่ท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักสำคัญของระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้ง (Election) เพื่อให้คนในท้องถิ่นนั้นได้มีโอกาสเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนในการปกครองตนเองในรูปแบบสถานิติบุคคล เพื่อผลสมบูรณ์ในการดำเนินการก่อนนิติสัมพันธ์หรือนิติกรรม (Legal Act) หรือมีรายได้ (Revenue) มีอำนาจในการจัดทำงบประมาณ และมีความเป็นอิสระในการการปกครองตนเอง โดยมีเพียงองค์กรที่คอยกำกับดูแลในระดับนโยบายทั่วไป ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายระเบียบ คำสั่งของรัฐบาลกลางตามระบบการกระจายอำนาจ (Decentralization Theory) (จรัส สุวรรณมาลา, 2542, หน้า 12-25)

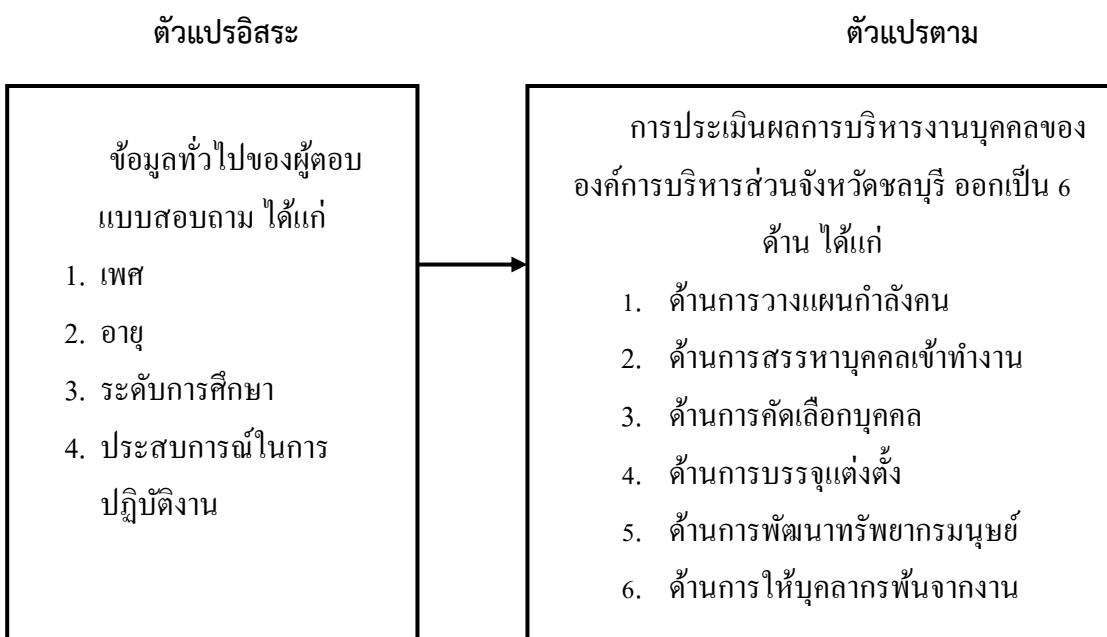
องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่กำหนดไว้ในมาตรา 70 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2546) ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเพื่อให้มีอำนาจในการบริหารงานของตนเอง ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้ดำเนินการมาตลอด จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยได้ปรับปรุงแก้ไขบทบาท อำนาจหน้าที่ และปรับปรุงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 ขึ้น ซึ่งได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ และให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น และกำหนดเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดคือเขตจังหวัด และในพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด อาจทำกิจการใดอันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นที่อยู่นอกเขตจังหวัดได้ เมื่อได้รับความยินยอมจากราชการส่วนท้องถิ่นอื่น หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีความรับผิดชอบทั้งจังหวัดโดยรวมพื้นที่ของหน่วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นทั้งหมด อาทิ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ทำให้การบริหารงานด้านงานบุคคลมีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาด้านการวางแผนกำลังคน ซึ่งขาดแคลนกำลังคน ปัญหาด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงานยังไม่นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการสรรหา ปัญหาด้านการบรรจุแต่งตั้งข้าราชการและพนักงานจ้างชั่วคราวไม่ตรงตามวุฒิที่ต้องการ เป็นต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานอื่นได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3.กรอบแนวคิดการวิจัย

3.ความหมายของการบริหารงานบุคคล

สุวัฒน์ วรวัฒน์ (2542, หน้า 12-13) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลไม่ว่าจะเป็นภาคราชการหรือภาคเอกชน ประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 ประการคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียกว่า 4 M's ปัจจัย 4 ประการดังกล่าวนี้ คน นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้นำปัจจัยอื่นอีก 3 ประการไปบริหารงานให้เกิดผลออกมา

การบริหารงานบุคคลคือการบริหารหรือการจัดการที่เกี่ยวกับตัวบุคคลหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์การหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อจะเลือกสรรผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานให้มีจำนวนเพียงพอ เพื่อให้การใช้คนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ และรักษากำลังแรงงาน ตลอดจนการบำรุงรักษาส่งเสริมสมรรถภาพและบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์การ การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับนโยบายการวางแผนโครงการ ระเบียบและวิธีดำเนินการเกี่ยวกับบุคคล เพื่อประโยชน์และบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และปริมาณที่เพียงพอ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การบริหารงานนั้นผู้บริหารไม่สามารถที่จะดำเนินงานทั้งหมดให้สำเร็จโดยลำพังได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ร่วมงานหรือบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร

เสนาะ ตีแยว (2546, หน้า 7) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล คือ การจัดระเบียบดูแลบุคคลเพื่อให้บุคคลใช้ประโยชน์และความรู้ความสามารถ ของแต่ละบุคคลให้มากที่สุดอันเป็นผลทำให้องค์การได้เปรียบทางการแข่งขันและได้รับผลงานมากที่สุด รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับสูงสุดและต่ำสุด รวมตลอดจนถึงการดำเนินงานต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับทุกคนในองค์การนั้น

กระบวนการบริหารงานบุคคล

บรรยงค์ โตจินดา (2543, หน้า 114) ได้แบ่งกระบวนการวางแผนบุคลากรเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษานโยบายและแผนขององค์การ การวางแผนกำลังคนจำเป็นต้องศึกษานโยบายและแผนขององค์การก่อน เพื่อให้สอดคล้องกัน ศึกษาถึงโครงสร้างองค์การ และศึกษาถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงนโยบายของการบริหารตลอดจนสถานะแวดล้อมภายนอก ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองด้วย
2. การวิเคราะห์คนเป็นการทำอย่างเป็นระบบเดียวกัน สภาพกำลังคนที่มีอยู่ในองค์การทำการวิเคราะห์งานแต่ละตำแหน่ง โดยดูตำแหน่งงาน ขอบเขตการปฏิบัติงาน คุณสมบัติของพนักงาน ความรู้ความสามารถ รวมทั้งคาดการณ์ความสูญเสียกำลังคนในอนาคตด้วย
3. การพยากรณ์ความต้องการกำลังคน เป็นการมุ่งเน้นกำลังคนในอนาคตการปรับตัวขององค์การในอนาคต อันจะเกิดแรงผลักดันภายนอกและภายในองค์การ เป็นการกำหนดความต้องการจำนวนคนที่มีคุณสมบัติที่ระบุไว้สำหรับตำแหน่งงาน และสำหรับระยะเวลาหนึ่งในอนาคตและการคาดคะเนว่าจะมีการเกษียณอายุ การปลดออก การแต่งตั้ง ความต้องการกำลังคน

การพยากรณ์ความต้องการขององค์การต่าง ๆ ในระยะการวางแผนเปรียบเทียบความต้องการกำลังคนกับการผลิตกำลังคน

การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน

ธงชัย สันติวงษ์ (2542 : 123) กล่าวว่า การสรรหา หมายถึง การดำเนินงานในกิจกรรมหลายๆ อย่างที่หน่วยงานจัดทำขึ้น เพื่อจูงใจผู้สมัครที่มีความรู้ ความสามารถและมีทัศนคติที่ดีตรงตามความต้องการให้เข้ามาร่วมงาน ในอันที่จะช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, หน้า 183) กล่าวว่า การสรรหาบุคลากร คือ การค้นหาบุคคลต่างๆ ที่มีความสามารถในการที่จะสมัครงานในตำแหน่งที่ว่างอยู่ในองค์การการสรรหาจึงเป็นการดำเนินงานในกิจกรรมหลายๆ อย่างที่หน่วยงานได้จัดทำขึ้น เพื่อจูงใจผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสมตามท้องที่องค์การต้องการให้เข้ามาทำงาน เพื่อช่วยให้องค์การประสบผลสำเร็จตามจุดหมาย

นอกจากนี้ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, หน้า 183) กล่าวว่า ระบบการสรรหา (Recruitment System) มี 2 ระบบ คือ

1. ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของผู้สมัครว่าจะเหมาะสมหรือไม่ วิธีการนี้ทำให้ขวัญและกำลังใจของพนักงานเสีย ไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานในองค์การ จึงทำให้ความจงรักภักดีต่อองค์การมีน้อย วิธีนี้เรียกว่า การใช้เส้นสาย

2. ระบบคุณธรรม เป็นการคัดเลือกสรรหาคนที่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถของบุคคลเป็นหลัก และมีบุคลากรในองค์การหลายแห่งได้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องทำให้องค์การได้มีโอกาสเลือกสรรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีการแข่งขันด้วยความเป็นธรรมในองค์การหลากหลายมากขึ้น

4.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 324 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 175 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ F-test (One-way ANOVA)

5.สรุปผลการวิจัย

บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.86 มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 44.57 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 36.57 และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 16-20 ปี ร้อยละ 34.29

การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบรรจุแต่งตั้ง และด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ($\bar{X} = 3.04$) เท่ากัน รองลงมาคือ ด้านการวางแผนกำลังคน ($\bar{X} = 2.97$) ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ($\bar{X} = 2.96$) ด้านการคัดเลือกบุคคล และด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ($\bar{X} = 2.92$) ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน

6.การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำไปอภิปรายผลได้ดังนี้

การประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดร ธนะโส (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนม มีปัญหาการบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรา สันตะศิริ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติยังมีความปัญหาในการดำเนินงาน ทำให้ระบบโครงสร้างย่อยมีปัญหาตามมาด้วย และอีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ยังขาดความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ว่าแท้จริงแล้วมีหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องอะไร ขอบข่ายการทำงานขาดการต่อเนื่องและการเชื่อมโยงระหว่างภายในองค์การ ระเบียบ กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล และขาดการประสานงานกันระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

2. ผลการเปรียบเทียบการประเมินผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็น

เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดา ใฝ่ดี (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลของเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่มีเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานต่างกัน มีปัญหาการบริหารงานบุคคลของเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัย โดยปกติคณะผู้บริหารซึ่งเป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย และพนักงานเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบายของคณะผู้บริหารจะมีการปฏิบัติงานให้บรรลุนโยบายของฝ่ายบริหารที่ได้กำหนดไว้ ถึงแม้บุคลากรจะมีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างก็ปฏิบัติงานเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เห็นว่ามีปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สุโขทัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ด้านการวางแผนกำลังคน ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านบุคลากรเพื่อใช้ในการวางแผนกำลังคน
2. ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ควรมีการประชาสัมพันธ์ ประกาศรับสมัครบุคลากรให้ชัดเจน และทั่วถึง
3. ด้านการคัดเลือกบุคคล ควรปรับปรุงการวิธีการประเมินที่มีประสิทธิภาพที่สามารถคัดเลือกให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามาบริหารงาน
4. ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ควรมีการบรรจุแต่งตั้งพนักงาน ไม่ตรงตามวุฒิ และวิชาเอกที่หน่วยงานต้องการ เพื่อให้กระบวนการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
5. ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรจัดให้มีการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถความสนใจ และความถนัดของบุคลากร
6. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ควรมีการรับพิจารณาคำอุทธรณ์ คำร้องทุกข์ของบุคลากรทุกคน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. ควรศึกษาโดยวิธีเชิงคุณภาพให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ด้านการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยใช้วิธี การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In depth Interview)

Reference

- Banyong Tojinda. (2543). *Human resource management*. Bangkok : Bangkok Centre Press.
- Chanchai Arjinsamarjarn. (2545). *Personal administration*. Bangkok : K & P Books..
- Department of Local Administration. (2550). *Public Participation Manual on Public Duties Of the local administrative organization*. Bangkok : Department of Local Administration.
- Jarus Suwanmala.(2542). *Research Report on Fiscal Potential of Subdistrict Administration Organization*. Bangkok : Sukhum Lea Butr.
- Jantra Suntrakeeree (2557) *Problems of Personnel Administration of Subdistrict Administration Organization in Muang District Surin Province*. Independetn Research, Master of Publicd Administration. Mahasarckhm Ratjaphat University.
- Kovit Puanggham. (2544). *Thai local governance, principles and new dimensions in the future*. Edditions 4. Bangkok : Vinyuchon.
- Likhit Theeravekhin. (2548). *Decentralization and Participation in Rural Development*. Bangkok : Factulty of Political Science Thammasart University.
- Siriwan Sereerat and Group. (2545). *Organization and management*. Bangkok : : Dhammasarn.
- Suda Faidee. (2552). A Study of State and Problems of Personnel Management of Municipalities in Sukhothai Province. *Thesis of Master of Public Administration*. Uttraradit Ratjaphat University.
- Sanouk Tiyoa. (2546). *Management principles*. Editions 9. Bangkok : Thammasart University Press.
- Suwat Vorawat. (2542). The Problems of Personnel Management of School Administrators under Municipalities in Educational Region 9. *Independent Research*, Master of Education Program, Mahasarakham University.
- Thongchai Suntivong. (2542). *Personal administration*. Edditions10. Bangkok : Thaiwatthanapanich.
- Udorn Thanaso. (2557). Problems of Personnel Management of Nakhon Phanom Provincial Administrative Organization. *Independent Research*, Master of Public Administration Program, Nakornphanom Ratjaphat University.

**การพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยใช้
แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ
Development of Ethical Information Literacy and Moral Behavior by
Using Ethical Resource-based Learning for Students in the
Information Technology Program**

รัชฎาพร ธีรารณ * ฐิตียา เนตรวงษ์**

Ratchadaphorn Thirawan Titiya Netwong**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม 2) เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการบูรณาการสารสนเทศภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ตอนเรียน B1 จำนวน 38 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามการพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ และแบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ t-test dependent ซึ่งผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ 1. จัดเตรียมเนื้อหา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ 2. ให้ความรู้ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจ ให้ผู้เรียนอภิปราย 3. เลือกแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาโดยศึกษาผ่านเว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ทางออนไลน์ก่อน ติดต่อประสานงานกับแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเพื่อ

* Lecture, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University

** Assist.Prof.Dr, Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University

เตรียมการก่อนลงพื้นที่ศึกษาจริง 4. ขั้นตอนกิจกรรมกลุ่ม ลงมือกระทำกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ โดยลงพื้นที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ผู้เรียนสนใจและเลือกไว้ โดยผู้สอนมีบทบาทให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก 5. อภิปราย เชื่อมโยงความรู้ เพื่อนำไปสู่ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์อื่นๆ 6. สสำรวจทัศนคติต่อกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง และมีทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม 7. นำเสนอผลการดำเนินงานด้วยมัลติมีเดีย และ 8. สรุปและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 2) การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 0.63) เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.74) 3) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.83) เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.77)

คำสำคัญ : การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม / พฤติกรรมเชิงจริยธรรม / แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the effects of using ethical resource-based learning to enhance ethical information literacy and moral behavior, and 2) to develop ethical information literacy and moral behavior of students in the Information Technology program. The population were student of Information Technology program, Suan Dusit University. The sample used for the experimental group consisted of 38 undergraduate students, section B1 to the Information Integration course in the 2015 academic year, Suan Dusit University by purposive sampling. The research instruments were the ethical information literacy questionnaire and moral behavior questionnaire. The data obtained were analyzed by using mean, standard deviation and dependent t-test. The results of the study were as follows: 1) The activities of ethical resource- based learning include: 1. providing content, resources and learning resources, 2. offering knowledge, skills, attitudes and experience to arouse interest for students discussion, 3. selecting ethical resources, 4. group process to study the area

of ethical resources and the teacher's role to provide assistance and facilitate, 5. discussing knowledge in order to apply this knowledge in other situations, 6. exploring attitudes towards learning activities using ethical resources, 7. presenting a multimedia performance and 8. summarizing and evaluating group activities. 2) Overall ethical information literacy of the experimental sample before undertaking teaching was high ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 0.63) ; the ethical information literacy after undertaking teaching was increase ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.74). 3) Overall moral behavior of the experimental sample before undertaking teaching was high ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.83), when evaluating the moral behavior after undertaking teaching was increased ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.77). **Keyword** : Ethical Information Literacy / Moral Behavior / Ethical Resource-based Learning

1.ความเป็นมาและความสำคัญ

ในสังคมยุคปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยทั้งวิถีชีวิต ค่านิยมในวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมการบริโภคที่มากขึ้น เกิดผลกระทบต่อระดับจริยธรรมของคนไทยอย่างมาก ทำให้สังคมไทยมีระดับจริยธรรมถดถอยลงเรื่อยๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545, หน้า 24) และจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของนักเรียนนั้น พบว่า นักศึกษามาเรียนสาย ไม่มีสมาธิในการเรียน ง่วงนอนขณะเรียน ส่งงานไม่ตรงตามกำหนด ยึดติดกับเทคโนโลยีมากเกินไป ขาดเหตุผลเชื่อมโยงทางความคิด และขาดจริยธรรมในการทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือการทดสอบ ทำทุกอย่างเพื่อคะแนนแม้จะผิดจริยธรรม ไม่สนใจความรู้ที่อาจารย์สอนหรือศึกษาเพิ่มเติมนอกห้องเรียน เห็นคุณค่าสิ่งอื่นมากกว่าการเข้าชั้นเรียน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ต้องเร่งพัฒนาจริยธรรมในระบบการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ในหมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข มาตรฐานด้านผู้เรียนมาตรฐานที่ 1 กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดของความมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นของแต่ละศาสนา มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สิ่งของ

และทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่า ทั้งของตนเองและส่วนรวม และปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยและค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักงานปฏิรูป การศึกษา, 2544: 8) สังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ทำให้เกิดปัญหา มากมายรวมทั้งปัญหาด้านเยาวชนขาดคุณธรรมจริยธรรม ขาดระเบียบวินัยในตนเองในการ อยู่ร่วมกัน ในสังคมรวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม สังคมประสบปัญหาและทวีความรุนแรงมาก ขึ้นทุกด้าน (ประมวล รุจนเสรี. 2540 : 96-98) และปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็น ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาอื่น ๆ ทำให้เยาวชนวัยเรียนจำนวนมากมีคุณลักษณะอันไม่ เหมาะสม มีพฤติกรรมก่อให้เกิดปัญหาและความเดือดร้อนแก่สังคมเพิ่มขึ้น (พูนทรัพย์ จันทรพันธ์, 2542 : 243-244) ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในด้านความ กตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญในการพัฒนานักศึกษาให้มี คุณภาพ มาตรฐาน เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรและเป็นที่ยอมรับของ สังคม การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเพื่อการรู้สารสนเทศ สารสนเทศเชิงคุณธรรมจึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมและส่งผลถึง การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้กับนักศึกษาได้ เนื่องจากการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ของนักศึกษานั้นทำให้นักศึกษาสามารถประเมินสารสนเทศในด้านคุณธรรมได้อย่างถูกต้อง และนำมาประยุกต์ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่ว่าจะกระทำหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้อง ดีงามทั้งภายนอกและภายใน รู้สิ่งที่ควรประพฤติหรือสิ่งที่ควรงดเว้น ตามกฎเกณฑ์ ของ สังคมซึ่งจะทำให้ให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ มีความสุขกับตนเองและสามารถอยู่ในสังคม ได้อย่างสง่างาม อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

จากความเป็นมาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม เพื่อการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริม พัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพตรงตามความ ต้องการของสังคม

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศเชิง คุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
2. เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรคือ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการบูรณาการสารสนเทศ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ตอนเรียน B1 จำนวน 38 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.1 แบบสอบถามการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.2 แบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ

แบบสอบถาม มีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การตัดสินผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปาน

กลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ที่สุด

2. การสร้างเครื่องมือและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

2.1.1 การสร้างแบบสอบถามการรับรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลให้ครอบคลุมประเด็นการรับรู้สารสนเทศและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ตามแนวคิดของ เดชดนัย จั๋ยชุม ฤทัยชนนี สิทธิชัย และอัมจิต เลิศพงษ์สมบัติ (2556) จิตติยา เนตรวงษ์ (2556) และ อารีย์ ชื่นวัฒนาและคณะ (2555) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามการรับรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ประกอบด้วยด้านการรับรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ด้านการประเมินสารสนเทศเชิงคุณธรรมและการประยุกต์ใช้สารสนเทศเชิงคุณธรรม

2) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 5 คน ตรวจสอบและพิจารณาให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย พิจารณาค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Objective Congruence) โดยค่า IOC ที่เหมาะสมของข้อคำถามต้องมากกว่า 0.50 หากไม่ผ่านเกณฑ์นำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาอีก

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของคอนบราค 0.927

2.1.2 การสร้างแบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ มีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลให้ครอบคลุมประเด็นการรับรู้สารสนเทศและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ตามแนวคิดของ กรมวิชาการ (2547) พระมหาวัฒนา สุรจิตโต (ชันทะชา) (2547) และจิณห์นิภา ชูใจ (2553) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามการรับรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ประกอบด้วย การรับรู้ การประเมิน และการประยุกต์ใช้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ กตัญญู กตเวที ความซื่อสัตย์ ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ (ความขยันหมั่นเพียร) และความเสียสละ

2) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 5 คน ตรวจสอบและพิจารณาให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย พิจารณาค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Objective Congruence) โดยค่า IOC ที่เหมาะสมของข้อคำถามต้องมากกว่า 0.50 หากไม่ผ่านเกณฑ์นำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาอีก

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กับกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบราค 0.915

4.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการกำกับการเรียนการสอนด้วยวิธีการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
2. เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนจะทำแบบสอบถามการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และแบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่า t-test ก่อนเรียนและหลังเรียน

6.สรุปผลการวิจัย

1. ผลการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ดังนี้

คณะผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ในรายวิชาการการบูรณาการสารสนเทศ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างไปดำเนินกิจกรรมโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ตามกำหนดการเรียนดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม

จากภาพที่ 1 การใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1) จัดเตรียมเนื้อหา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้

ขั้นจัดเตรียมเนื้อหา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ โดยชี้แจงเกี่ยวกับรายวิชา แนะนำสิ่งที่ควรปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ผู้สอนระบุกิจกรรม เกณฑ์ความสำเร็จและระยะเวลาการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงเกณฑ์มาตรฐานการทำงาน และระยะเวลาการทำงานในแต่ละกิจกรรม แล้วดำเนินการวัดการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ให้ผู้เรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ กฎ กติการายาของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การ

หาข้อมูลเบื้องต้น ทรัพยากรสารสนเทศที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การติดต่อสถานที่เพื่อไปดำเนินกิจกรรม การสรุป และการนำเสนอกิจกรรมด้วยสื่อมัลติมีเดีย

2) ให้ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจ

ให้ผู้เรียนอภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชา เชื่อมโยงกับแนวคิดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ผู้เรียนร่วมอภิปรายสถานที่ต้องการดำเนินกิจกรรมในเบื้องต้น วางแผนการดำเนินกิจกรรม เลือกเวลาที่จะลงพื้นที่ดำเนินโครงการ แนวทางที่จะปฏิบัติกิจกรรม การติดต่อสื่อสารทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์จากทั้งจากเว็บไซต์ประจำรายวิชา รวมถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์

3) สืบค้นหาข้อมูลแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม อภิปราย เลือกแหล่งเรียนรู้เชิง

คุณธรรม

เลือกแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม โดยให้ผู้เรียนศึกษาโดยศึกษาผ่านเว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ทางออนไลน์ก่อน ติดต่อประสานงานกับแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเพื่อเตรียมการก่อนลงพื้นที่ศึกษาจริง แต่ละกลุ่มนำเสนอสถานที่ดำเนินกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ตามที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันและตัดสินใจเลือกสถานที่นั้นๆ ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นสถานที่ที่ได้เลือก แล้วดำเนินการออกหนังสือราชการเพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ผู้สอนให้พื้นฐานความรู้เรื่องการเตรียมตัวเพื่อการไปดำเนินกิจกรรม การเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นในการไปดำเนินกิจกรรม ค่าใช้จ่ายอยู่ในงบประมาณที่วางแผนไว้ หลังจากนั้นผู้เรียนทำการระดมความคิดวางแผนงานร่วมกันในการดำเนินงานต่อไป

4) ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ลงพื้นที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม

ลงมือกระทำกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้โดยลงพื้นที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ผู้เรียนสนใจและเลือกไว้ โดยผู้สอนมีบทบาทให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก โดยสถานที่ที่ผู้เรียนเลือกไปดำเนินกิจกรรมโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมมี ดังนี้

(1) คริสตจักรแห่งพระพรของพระเจ้า ดำเนินกิจกรรมตรวจเช็คปัญหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟน แก้ไขปัญหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนเบื้องต้น ให้ความรู้ด้านการใช้สมาร์ทโฟนแต่งภาพพร้อมใส่ข้อความในภาพ ทำความสะอาดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนและจัดทำสื่อสำหรับใช้ในศาสนพิธีในรูปแบบ e-book

(2) วัดดวงแข ดำเนินกิจกรรมจัดทำป้ายข้อปฏิบัติการไปวัด จัดสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดวัดดวงแข และจัดทำสื่อมัลติมีเดียธรรมะน่ารู้

(3) วัดพระยาสุเรนทร์ จัดสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ภายในวัด จัดทำป้ายแนะนำการแต่งกายเข้าวัดที่เหมาะสม และจัดทำหนังสือสวดมนต์อิเล็กทรอนิกส์

(4) วัดราชาธิวาสวิหาร ดำเนินกิจกรรมตรวจเช็คปัญหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ให้แก่วัด จัดสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดวัดราชาธิวาสวิหาร

5) อภิปราย เชื่อมโยงความรู้ สู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์อื่นๆ

ชั้นอภิปรายสิ่งที่ได้รับ และเตรียมการนำเสนอกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม โดยแต่ละกลุ่มให้แสดงความคิดเห็นสิ่งที่ได้รับ ผู้เรียนแต่ละคนในสมาชิกกลุ่มนำเสนอประสบการณ์และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและอภิปรายร่วมกัน สรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้รับ ประเมินค่าการเรียนรู้ที่ได้รับเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด แล้วแต่ละกลุ่มร่วมกันเขียนรายงานจากที่ได้ไปศึกษา และเตรียมการนำเสนอสื่อมัลติมีเดีย ซึ่งบางกลุ่มหากยังได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ต้องแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ หรือแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่สามารถนำเสนอได้ครบถ้วน

6) สำนักรวจทัศนคติต่อกิจกรรม

สำนักรวจทัศนคติต่อกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง และมีทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ทบทวนความรู้ ผู้เรียนแต่ละคนนำเสนอทบทวนความรู้ที่ได้รับ วัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน วิธีการแก้ปัญหาเมื่อพบปัญหาขณะดำเนินกิจกรรม แนวทางปฏิบัติที่ได้รวมถึงเขียนแผนที่ความรู้ สืบตาค้นหาผู้สอนแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ อธิบายและชี้แนะตามความเหมาะสม แนวทางการจัดทำสื่อมัลติมีเดียเพื่อการนำเสนอกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม

7) นำเสนอผลการดำเนินงานด้วยมัลติมีเดีย

นำเสนอสื่อมัลติมีเดียเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสา จากที่ได้ไปดำเนินกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับ โดยนำเสนอกับผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ ในประเด็นความรู้ที่ได้รับ ในการเห็นคุณค่า และกระบวนการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม กระบวนการคิด กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นต้น ผู้เรียนสรุปการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น คุณค่าการทำกิจกรรมร่วมกัน

8) สรุปและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

สรุปและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่มแล้วนำเสนอผลการดำเนินงานด้วยมัลติมีเดียผ่าน Youtube เมื่อได้ทำการแก้ไขสื่อมัลติมีเดียเรียบร้อยแล้ว และดำเนินการวัดการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

สรุปได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ในรายวิชาการการบูรณาการสารสนเทศ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ประกอบด้วย 1) จัดเตรียมเนื้อหา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ 2) ให้ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจ 3) สืบค้นหาข้อมูลแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม อภิปราย เลือกแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม 4) ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ลงพื้นที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม 5) อภิปราย เชื่อมโยงความรู้สู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์อื่นๆ 6) สำรวจทัศนคติต่อกิจกรรม 7) นำเสนอผลการดำเนินงานด้วยมัลติมีเดีย และ 8) สรุปและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

2. ผลพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

2.1 ผลพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม

การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน ทุกด้านมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านการรับรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ด้านการประยุกต์ใช้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และด้านการประเมินสารสนเทศเชิงคุณธรรม

การเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลพบว่าผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาการการรู้สารสนเทศสูงขึ้น โดยภาพรวมพัฒนาการการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม สูงขึ้นร้อยละ 4.22 เปรียบเทียบการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมก่อนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 % ผลการทดสอบกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีค่า Sig. น้อยกว่า .05 (Sig. = 0.00) แสดงว่า การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน โดยการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่าการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของผู้เรียนหลังจากเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนสูงขึ้น

2.2 ผลพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการประเมินหลังการทดลอง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านความซื่อสัตย์ ส่วนด้านที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านความรับผิดชอบ (ความขยันหมั่นเพียร) ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความกตัญญู และด้านความเสียสละ

เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล พบว่าผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงขึ้น โดยภาพรวมพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สูงขึ้นร้อยละ 3.52 เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 % ผลการทดสอบกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีค่า Sig. น้อยกว่า .05 (Sig. = 0.00) แสดงว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้เรียนหลังจากเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนสูงขึ้น

7.อภิปรายผล

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม

การใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) จัดเตรียมเนื้อหาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ 2) ให้ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจ ให้ผู้เรียนอภิปราย 3) เลือกแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาโดยศึกษาผ่านเว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ทางออนไลน์ก่อน ติดต่อประสานงานกับแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม เพื่อเตรียมการก่อนลงพื้นที่ศึกษาจริง 4) ขึ้นกิจกรรมกลุ่ม ลงมือกระทำกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้โดยลงพื้นที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ผู้เรียนสนใจและเลือกไว้ โดยผู้สอนมีบทบาทให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก 5) อภิปราย เชื่อมโยงความรู้ เพื่อนำไปสู่ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์อื่นๆ 6) สำนวาทศนคติต่อกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง และมีทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากการใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม 7) นำเสนอผลการดำเนินงานด้วยมัลติมีเดีย และ 8) สรุปและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิตียา เนตรวงษ์ (2555) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคกลุ่มสืบสอบและใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน มีขั้นตอนการเตรียมการและปฐมนิเทศ ขั้นตอนเตรียมเนื้อหาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะทำงานให้

เสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดของแต่ละกิจกรรม และทำงานตามเกณฑ์มาตรฐานการทำงาน ผู้เรียนมีความรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผู้เรียนทราบบทบาทหน้าที่ กฎ กติการายาทของสมาชิกในกลุ่มและสามารถทำงานกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และประสบการณ์ กระตุ้นความสนใจ ให้ผู้เรียนอภิปราย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับเนื้อหาแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ทรัพยากรสารสนเทศที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การติดต่อสถานที่เพื่อไปดำเนินกิจกรรม และสุดท้ายขึ้นสรุปประเมินผลและเขียนรายงานการสรุปและการนำเสนอกิจกรรมด้วยสื่อมัลติมีเดีย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรเสริญ อินทร์ตันและคณะ (2557) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี 10 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นเตรียมการและปฐมนิเทศ ขั้นให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเชื่อมโยงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นดำเนินกิจกรรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ขั้นการรวบรวม ประมวลข้อมูล และความองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นแจกแจง เตรียมโครงการฯ และจัดทำร่างโครงการฯ ขั้นดำเนินการโครงการส่งเสริมคุณธรรมด้วยการรับใช้สังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นทบทวนความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ ขั้นการสรุปประเมินผลโครงการฯ และเขียนรายงาน ขั้นการนำเสนอโครงการฯ และวิพากษ์ และขั้นสรุปผลการดำเนินการ

2. การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม

การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น เมื่อแยกเป็นรายด้าน ทุกด้านมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรม ด้านการประยุกต์ใช้สารสนเทศเชิงคุณธรรม และด้านการประเมินสารสนเทศเชิงคุณธรรม จึงกล่าวได้ว่าผู้เรียนมีการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมมากขึ้นหลังจากได้ทำกิจกรรมและสามารถประเมินผลได้ นอกจากนี้การรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน โดยการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่าการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมของผู้เรียนหลังจากเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติยา เนตรวงษ์ (2555) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แหล่งข้อมูลวัฒนธรรมเป็นฐานในการเรียนรู้ สามารถพัฒนาการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียนได้ และการรู้สารสนเทศของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีพัฒนาการที่สูงขึ้นโดยการรู้

สารสนเทศอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชดนัย จุ้ยชุม ฤทัยชนนี สิทธิชัย และ อิมจิต เลิศพงษ์สมบัติ (2556) ที่พบว่า นักศึกษามีการรู้สารสนเทศจาก 2 มาตรฐานที่ เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ คะแนนรวม อยู่ในระดับปานกลาง การแสวงหา สารสนเทศมีความสัมพันธ์กับระดับการรู้สารสนเทศจาก 2 มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศใน ทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองพบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการประเมินหลังการทดลอง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านความซื่อสัตย์ ส่วนด้านที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านความรับผิดชอบ (ความขยันหมั่นเพียร) ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความกตัญญู และด้านความเสียสละ จึงกล่าวได้ว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2559 : ออนไลน์) ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐส่งเสริมให้คนไทยมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (พิพิธภัณฑ์ด้านโกง : Anti Corruption Museum) ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หวังร่วมสร้างสังคมไทยโปร่งใสและปลอดทุจริตส่งผลให้นักศึกษามีความซื่อสัตย์มาก

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงขึ้น โดยภาพรวมพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สูงขึ้น โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้เรียนหลังจากเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมเป็นฐาน การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเรือน เต็มสารทรัพย์ (2552) ที่พบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความสามัคคี ด้านความขยันหมั่นเพียรและด้านความยุติธรรม อยู่ใน ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินห์นิภา ชูใจ (2553) พบว่า ระดับการรับรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนอยู่ในระดับมากและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ปรึกษา คอยอำนวยความสะดวกและติดตามการดำเนินกิจกรรมของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

1.2 การพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจริยธรรม ตามแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมที่นักศึกษาสนใจเพื่อฝึกประสบการณ์ ฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการรู้สารสนเทศเชิงคุณธรรมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยใช้แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมของนักศึกษาหลักสูตรอื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยในด้านอื่น ๆ เช่น ความประหยัด ความสามัคคี ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา

2.3 ควรศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการแสวงหาสารสนเทศเชิงคุณธรรม

Reference

- Aree Cheunwattana and Group. (2555). Information Literacy Behaviors of Srinakharinwirot University Students. *Research Report*. The Library and Information Science Department, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.
- Boonruan Temsarasup. (2552). Ethical Behavior of Students Ramkhamhaeng University Bangkok : *Thesis for Master of Education*, Faculty of Education, Ramkhamhang University.
- Department of Academic Affairs. (2547). *Mental administration for young children*. Bangkok : Kurusapha Press.
- Detdanai Juychum, Ruthaychonnee Sittichai, Imjit Lertpongsoombat. (2556). *Information Seeking for Studying and Information Literacy Standards Related to Information Seeking of Undergraduate Students at Princess of Naradhiwas University*. Faculty of

Humanities and Social Sciences, Princess of Naradhiwas University,
Pattani Campus.

Jinnipha Choojai (2553). *Relationship between Perception of Sufficiency Economy Philosophy and Moral Behavior of Lower Secondary School Students. Schools under the management office Board of Education In the district of Nakhon Ratchasima*. Nakhon Ratchasima. Thesis of Master of Art,(Applied Psychology). Faculty of Liberal Arts, St. Louis College

National Education Commission. (2545). *National education plan B.E. 2545-2559*. (Printed edition). Bangkok : Prik Wan Graphic.

Office of Educational Reform. (2544). *Public Education Reform Report*. Bangkok : Amarin Printing & Publishing.

Office of the National Anti-Corruption commission. (2559). *News public relations*. [Online]. Available : https://www.nacc.go.th/ewt_news.php?nid=11609.

Phramaha Vatthana Surajitto (Khanthacha). (2547). *Ethical Behavior of Part-time student Students of Mahamakut Buddhist University, Lanchang Lei Campus, B.E ,2547*. Faculty of Social Science : Mahamakut Buddhist University.

Poonsup Chanphan. (2542). *Education Management*. Faculty of Ecucation : Surin Rajchatat University.

Thitiya Nertvong. (2555). *Development of Moral Reasoning Utilizing Group Investigation Cooperative Learning and Virtuous Project Base*. Bangkok : Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Dusit Rajabhat University

**การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน
ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน**
**The Development of Training Curriculum to Promote Leadership of The
Children and Youth Council of Thailand to Support Association of South
East Asian Nations (ASEAN)**

วนิดา เลิศทองคำ^๑ พิมพ์ประภา อมรภิญโญ^{**} ธนินาถ ณ สุนทร^{***}
 Vanida Letthongkhum^{*} Pimprapha Amornkijphinyo^{**} Thaninath N Suntorn^{***}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน 2) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน และ 3) เพื่อประเมินผลการทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดความรู้ 2) แบบวัดเจตคติ 3) แบบประเมินทักษะ/พฤติกรรม และ 4) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ Independent t-test

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยเนื้อหา 7 องค์ประกอบ จัดเป็น 6 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 การมีบุคลิกภาพที่ดี โมดูลที่ 2 มีทักษะการทำงานเป็นทีม โมดูลที่ 3 มีคุณธรรม จริยธรรม โมดูลที่ 4 มีทักษะการคิด โมดูลที่ 5 เทคโนโลยีการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ และ โมดูลที่ 6 ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร หลังการอบรมภาวะผู้นำของเยาวชนในสภาเด็กและเยาวชน มีความรู้และเจตคติ สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินทักษะภาวะผู้นำเยาวชน พบว่า สมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม มีทักษะอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ทักษะ และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร อยู่ในระดับดีมาก และได้มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม โดยการขยายเวลาในการฝึกอบรม

^๑ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

^{**} สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

^{***} สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

เป็นเวลา 3 โดยเพิ่มกิจกรรม “สร้างวินัยในการอยู่ร่วมกัน” เพื่อเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเอง กิจกรรม “ร่วมด้วยช่วยกันสังคมฉันน่าอยู่” เพื่อเสริมสร้างควมมีจิตสาธารณะ และเพิ่มกิจกรรม “เรียนรู้กับเกม撲กระดาศ” เพื่อเพิ่มทักษะในการแสวงหาควมรู้

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม, ภาวะผู้นำเยาวชน

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) develop training curriculum to promote leadership of the Children and Youth Council of Thailand to support Association of South East Asian Nations (ASEAN), 2) experiment training curriculum to promote leadership of the Children and Youth Council of Thailand to support Association of South East Asian Nations (ASEAN), and 3) evaluate results and improve training curriculum to promote leadership of the Children and Youth Council of Thailand to support Association of South East Asian Nations (ASEAN). The samples consisted of 28 young leaders of the Children and Youth Council of Thailand. The data were collected using several research tools including 1) knowledge test, 2) attitude test, 3) skill/behavior test, and 4) curriculum appropriateness test. Then the data were analyzed applying independent t-test.

The findings were presented as follows: 1) the training curriculum to promote leadership of the Children and Youth Council of Thailand to support Association of South East Asian Nations (ASEAN) comprised 7 elements, divided into 6 modules; module 1 – good personality, module 2 – teamwork skill, module 3 – morality and ethics, module 4 – thinking skill, module 5 – communication technology and knowledge acquisition, and module 6 – knowledge about ASEAN, 2) the knowledge and the attitude of the members of the Children and Youth Council of Thailand after the training curriculum were higher with a .05 level of statistical significance and all 7 leadership skills of the members of the Children and Youth Council of Thailand were at very good level, and 3) the curriculum appropriateness was at very good level and the duration of curriculum was extended to 3 days by adding more activities such as “Good Discipline for Living Together” to promote self discipline, “Help for Happy Society” to encourage public mind, and “Learning with Origami Game” to increase knowledge acquisition skill.

Keywords : training curriculum, leadership of the Children

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน จำเป็นต้องยึดหลัก “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เนื่องจากคนเป็นทั้งผู้ริเริ่ม ผู้กระทำ และผู้ได้รับผลในการพัฒนา ถ้ามุ่งให้คนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยในการพัฒนาคนนั้น ควรมุ่งพัฒนาคนให้เกิดคุณลักษณะเพื่อการพัฒนาให้มีความเป็นผู้นำ เพราะผู้นำที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการสร้างสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม และเป็นกลไกสำคัญที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ในปัจจุบันสังคมไทย “ขาดภาวะผู้นำ” (Leadership Vacuums) ในทุกระดับ¹ ทำให้มีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในสภาวะที่สังคมไทยเตรียมความพร้อมในการรองรับประชาคมอาเซียน เด็กและเยาวชนไทยยังมีจุดอ่อนในการเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมอาเซียน ได้แก่ มีจุดอ่อนด้านภาษา ขาดทักษะการสื่อสาร ขาดความอดทน ขาดการคิดวิเคราะห์ การคิดที่เป็นระบบ ขาดระเบียบในการใช้ชีวิต ไม่ตรงต่อเวลา ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ชอบทำงานเป็นทีม และขาดการเรียนรู้ การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถทำได้และพัฒนาได้ตลอดช่วงชีวิต แต่วัยที่เหมาะสมที่สุดช่วงหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ ในวัยเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่อยู่ในขั้นพัฒนาการ “ความเป็นเอกลักษณ์- ความสับสนในบทบาท” ทำให้เยาวชนมีเอกลักษณ์ของตนเอง มีพลังสร้างสรรค์ ในการพัฒนาตน พัฒนาสังคม และประเทศชาติในอนาคต

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมที่จะช่วยบ่มเพาะพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ที่พัฒนาขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างภาวะผู้นำให้กับเยาวชน และสามารถนำหลักสูตรไปใช้กับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริม พัฒนาเด็กและเยาวชนในประชาคมอาเซียน ของกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในวงกว้างต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน
3. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Designs) ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลัง (One Group Pre-test Post-test Design) โดยมีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งสมัครใจ เข้าร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน และสมัครเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 28 คน โดยมีกระบวนการดำเนินการทดลอง ดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการอบรมก่อนการฝึกอบรม และทำการทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเยาวชนอาเซียน และวัดเจตคติเกี่ยวกับผู้นำเยาวชนอาเซียน ก่อนการทำกิจกรรม (Pre-test)
2. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมเพื่อทำความรู้จักกับผู้เข้ารับการอบรม มีการแนะนำคณะวิทยากร ทีมงาน หลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาการเรียนรู้ การสนใจให้เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการเข้ารับการฝึกอบรม และสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้ฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้
3. ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำการประเมินทักษะภาวะผู้นำเยาวชนอาเซียน ที่เกิดขึ้นในระหว่างการอบรม และหลังจากการฝึกอบรมดำเนินการวัดความรู้เกี่ยวกับผู้นำเยาวชนอาเซียน และวัดเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำเยาวชนอาเซียน (Post-test)
4. เปรียบเทียบผลการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ทดสอบโดยการหาค่า Paired t – test
5. หลังจากการฝึกอบรมดำเนินการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

4. ผลการวิจัย

1. ผลพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยเนื้อหา 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน องค์ประกอบที่ 2 ทักษะการคิด องค์ประกอบที่ 3 ทักษะการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 4 ทักษะในการแสวงหาความรู้ องค์ประกอบที่ 5 ทักษะเทคโนโลยีและการสื่อสาร องค์ประกอบที่ 6 มีบุคลิกภาพที่ดี และองค์ประกอบที่ 7 มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำเนื้อหาหลักสูตรมาจัดเป็นหลักสูตรฝึกอบรม ได้ 6 โมดูล ได้แก่ **โมดูลที่ 1** มีบุคลิกภาพที่ดี ใช้กิจกรรม “ผู้นำสี่ทิศ” “Who are you” **โมดูลที่ 2** ทักษะการทำงานเป็นทีม ใช้กิจกรรม “เรือไทยทานิค” **โมดูลที่ 3** มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ใช้กิจกรรม “ตาข่ายใยแมงมุม” **โมดูลที่ 4** ทักษะการคิด ใช้กิจกรรม “หอคอยในฝัน” **โมดูลที่ 5** ทักษะเทคโนโลยีการสื่อสารและการแสวงหา ใช้ใบงาน 2 ชิ้น และ **โมดูลที่ 6** มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ใช้ประกวด “ASEAN ที่ภูมิใจ” เป็นกิจกรรมในการฝึกอบรม ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 2 วัน ประเมินผลก่อนและหลัง

การฝึกอบรม โดยใช้ แบบทดสอบวัดความรู้ จำนวน 28 ข้อ ใช้แบบประเมินเจตคติ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 21 ข้อ และใช้แบบประเมินทักษะ โดยการสังเกต จำนวน 35 ข้อ

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

2.1 ผลการเปรียบเทียบความรู้ภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้นำของเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ทั้งในภาพรวมและรายองค์ประกอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการอบรม สมาชิกสภาเด็กและเยาวชน มีความรู้สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวมสูงขึ้น 4.32 คะแนน และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า หลังการอบรมสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน มีความรู้สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ตามองค์ประกอบที่ 1 – 7 เท่ากับ 1.00, 0.43, 0.32, 0.93, 0.47, 0.57 และ 0.61 คะแนน ตามลำดับ

2.2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า เจตคติภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชน หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ทั้งในภาพรวมและรายองค์ประกอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการอบรม สมาชิกสภาเด็กและเยาวชน มีเจตคติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวมสูงขึ้น 0.46 คะแนน และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า หลังการอบรมสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน มีเจตคติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ตามองค์ประกอบที่ 1 – 7 เท่ากับ 0.49, 0.39, 0.50, 0.48, 0.45, 0.50 และ 0.41 คะแนน ตามลำดับ

2.3 ผลการประเมินทักษะภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า สมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม มีทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.74$) และด้านทักษะการแสวงหาความรู้ มีเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.09$)

2.4 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า ในภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิทยากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.68$) และ ด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.58$)

3. ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมจากหลักสูตร 2 วัน เป็น หลักสูตร 3 วัน โดย วันที่ 1 ประกอบด้วย โมดูลที่ 1 มีบุคลิกภาพที่ดี มีกิจกรรม “ผู้นำสี่ทิศ” “Who are you” และ โมดูลที่ 2 ทักษะการทำงานเป็นทีม มีกิจกรรม “เรือไทยทานิก” วันที่ 2 ประกอบด้วย โมดูลที่ 3 มีคุณธรรม จริยธรรม มีกิจกรรม “ตาข่ายใยแมงมุม” และเพิ่มกิจกรรม “สร้างวินัยในการอยู่ร่วมกัน” และกิจกรรม “ร่วมด้วยช่วยกันสังคมฉันน่าอยู่”

และวันที่ 3 ประกอบด้วย โมดูลที่ 4 ทักษะการคิด มีกิจกรรม “หอคอยในฝัน” และ โมดูลที่ 5 ทักษะเทคโนโลยีการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ เพิ่มกิจกรรม “เรียนรู้กับเกม撲กระดาศ” และยังคงใบงาน 2 ชิ้น และ โมดูลที่ 6 มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน มีกิจกรรมประกวด “ASEAN ที่ภูมิใจ” ในการประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรม ใช้ แบบทดสอบวัดความรู้ จำนวน 28 ข้อ ใช้ แบบประเมินเจตคติ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 21 ข้อ และใช้แบบประเมินทักษะ โดยการสังเกต จำนวน 35 ข้อ

5. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน มีเนื้อหาทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 6 โมดูล นั้น เป็นเนื้อหาที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ซึ่งเป็นจุดอ่อนของเยาวชนไทย ในการเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะจุดอ่อนด้านภาษา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการค้นคว้าหาความรู้ และขาดคุณธรรมจริยธรรมที่มีความจำเป็นในสังคม เช่น ความมีวินัย ความตรงต่อเวลา และความซื่อสัตย์ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ สมใจ กงเต็ม³ ที่พบว่าเยาวชนไทยควรพัฒนาทักษะอาเซียน 5 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) การสื่อสารกับชาวต่างชาติ (2) ทักษะการคิด (Thinking Skill) โดยเฉพาะทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ (3) การพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม (Participation Skill) หรือการทำงานเป็นทีม (4) ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem solving Skill) โดยการใช้ทักษะในการค้นหาข้อมูล ด้วยความปรารถนาจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย และทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ เพื่อการแก้ปัญหาที่เป็นระบบ และ (5) ทักษะจิตสาธารณะ (Public mind Skill) ดังนั้นหลักสูตรดังกล่าว จึงเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อที่จะพัฒนาให้เยาวชนมีความเท่าเทียมกับเยาวชนของอาเซียน และให้มีความพร้อมที่จะแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียน และนอกจากนี้เนื้อหาทั้ง 7 องค์ประกอบ ก็เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานที่กำกับดูแลสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และความต้องการในการพัฒนาตนเองของเด็กและเยาวชน

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

2.1 ด้านความรู้ หลังการฝึกอบรมมีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ความรู้เกี่ยวกับทักษะการคิด ความรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ความรู้เกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดี และความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน มีความรู้เพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจาก การที่ผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและ

เยาวชน ได้เรียนรู้ผ่านการใช้เทคนิคต่างๆ ได้แก่ การใช้การบรรยาย การใช้สื่อ วีดิทัศน์ การใช้เกม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้สื่อเทคโนโลยี การแสดงละคร การระดมความคิดเห็น การวางแผนร่วมกัน การอภิปรายร่วมกัน การให้ข้อเสนอแนะ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านความรู้เกี่ยวกับอาเซียน โดยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านทักษะในการแสวงหาความรู้ ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้ อาเซียนเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมจากความรู้เดิม โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการแสวงหาความรู้ ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กานต์ธีรา ปัญจะทองคำ (2558) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับ ผลการศึกษาของ ไพศาล จันทรภักดี ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมในด้านความรู้ การประเมินผลหลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ด้านเจตคติ ผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ทั้งในภาพรวมและรายองค์ประกอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการอบรมผู้นำของเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน มีเจตคติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวมสูงขึ้น 0.46 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ที่พัฒนาขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติด้านภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนที่ผ่านการอบรมได้ ทั้งนี้อาจเกิดจากส่วนประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ สื่อ กิจกรรม วิธีการฝึกอบรม รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสม โดยเฉพาะวิธีการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้นำหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การใช้เกมส์ การมอบหมายงาน การแสดงละคร การระดมความคิดเห็น การวางแผนร่วมกัน การอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ในกิจกรรมการฝึกอบรม จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ดังที่จิรวัดน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2538) กล่าวว่า ยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้เฉยๆ คือ การเล่นเกมประกอบการเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิฑูรี จิรสัจจธรรม (2553) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก ผลการประเมินการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชน ด้านเจตคติ หลังการทดลองใช้ หลักสูตรมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผลการประเมินก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.3 ผลการประเมินทักษะภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า สมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม มี

ทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ทักษะ โดย ทักษะการทำงานเป็นทีม เฉลี่ยสูงสุด และทักษะการแสวงหาความรู้ เฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการ มีกิจกรรมที่หลากหลาย ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลมาจากการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มในทุกสถานการณ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กานต์ธีรา ปัญจะทองคำ (2558) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ทักษะภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับผลการศึกษาของไพศาล จันทรภักดี (2548) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำ พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำ ของเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ผู้นำของเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน ที่เข้ารับการอบรม ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ด้าน โดยด้านวิทยากร มีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด แสดงว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจในหลักสูตร และมีความพึงพอใจในการเข้ารับการฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะวิทยากรซึ่งมีความรู้ความสามารถด้านการฝึกอบรม มาเป็นวิทยากร ทำให้การดำเนินการฝึกอบรมดำเนินไปในรูปแบบและกิจกรรมที่น่าสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา มีกิจกรรมนันทนาการ โดยเฉพาะการคิดกิจกรรมและการทำกิจกรรมที่มีความตื่นเต้น มีความน่าสนใจเหมาะสมกับวัยของผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชน ที่มีความฝัน มีพลัง มีความคิด มีความสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีความต้องการอยากรู้อยากเห็น มีความพร้อมเต็มที่ในการที่จะเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงออกได้อย่างเต็มที่ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการพัฒนางานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกานต์ธีรา ปัญจะทองคำ (2558) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับผลการวิจัยของวรุณี จิรสุจริตธรรม (2553) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก ผลการประเมินความเหมาะสมด้านองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม โดยหัวหน้านักศึกษาเมื่อสิ้นสุดการสอน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากในทุกองค์ประกอบ ซึ่งแสดงว่า หลักสูตรเสริมมีประสิทธิภาพและสามารถใช้พัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนได้

3. ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชน ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อบรรจุประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม โดยการขยายเวลาในการฝึกอบรม เป็นเวลา 3 วัน และเพิ่มกิจกรรม เพื่อให้ระยะเวลาในการฝึกอบรมที่เหมาะสม และเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรมที่กระชับ เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในส่วนที่บกพร่องอยู่เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้หลักสูตรฝึกอบรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของชัยนิตย์ พรธนาพร และ รุจิร ภู่อสาระ (2556) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ที่พบว่า การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม จากผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงการเพิ่มจำนวนเวลาของแต่ละหน่วยซึ่งผู้วิจัยเห็นสอดคล้อง และได้นำมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมให้เหมาะสมต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1) หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อบรรจุประชาคมอาเซียน เป็นการสังเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับผู้นำเยาวชน และจุดอ่อนของเยาวชนไทย ดังนั้น ควรจะมีการศึกษาและนำหลักสูตรนี้ไปใช้ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของเยาวชนให้กว้างขวางมากขึ้น กับเยาวชนโดยทั่วไป นิสิต นักเรียน นักศึกษา โดยผู้นำหลักสูตรไปใช้ จะต้อง ควบคุมกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้อยู่ในช่วงวัยเดียวกัน และมีความรู้พื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2) ผู้ที่จะนำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อบรรจุประชาคมอาเซียน ไปใช้ ควรคำนึงถึงสภาพอากาศ สภาพแวดล้อม และสถานที่ในการฝึกอบรม เพราะกิจกรรมในหลักสูตร มีทั้งกิจกรรมให้ห้องฝึกอบรม และกิจกรรมกลางแจ้ง จึงไม่เหมาะสมในช่วงฤดูฝน หรือช่วงที่อากาศร้อนจัด เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3) กรมกิจการเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหน่วยงานเชิงนโยบายและปฏิบัติ ที่มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ควรนำเอาหลักสูตรฝึกอบรม ไปใช้ขยายผลและส่งต่อกับสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ของผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เฉลี่ยน้อยที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นความสามารถในการแยกแยะ และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถในการแสดงความรู้ในการให้เหตุผลเชิงวิพากษ์ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกำลังเป็นจุดอ่อนของเด็กและเยาวชน

จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะในการแสวงหาความรู้ให้กับเด็กและเยาวชน เป็นหลักสูตรเฉพาะ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) การฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นการฝึกอบรมที่มีระยะเวลาที่จำกัด จึงสามารถประเมินความรู้ เจตคติ และทักษะของผู้เข้ารับการอบรมได้จากแบบสอบถาม และแบบสังเกต เบื้องต้น ซึ่งมีผลทำให้ทักษะบางประการอาจยังไม่เกิดขึ้นในขณะฝึกอบรม ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรมีการประเมินและติดตามผลภายหลังการฝึกอบรม ประมาณ 3 เดือน เพื่อสังเกตการพัฒนาทักษะ ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

References

- Chainit Pannavorn,Ruji Phusara. (2556). Curriculum development of good citizenship for the youth. *EAU Heritage Journal*, 3 (2),
- Dhammaruk Karnpisith. (2540). *Documentation for a workshop on Thailand Vision 2020*. Bangkok: Office of The Nation Economic and Social Development Board.
- Jirawat Vongsawatdiwat. (2538). *Attitude, Belief and Behavior : resource measurement And change*. Bangkok : Assumption University.
- Kanteera Panjathongkome. (2558). The Development of Leadership Training Curriculum for Higher Secondary School Students. *Thesis of Master of Education*. (Curriculum and Instruction). Rajphattheptsatree University.
- Paisan Chanrapakdee. (2548). Development of Youth Leadership Development for Senior High School Student in High Schools Under The Office of The Basic Education Commission The Ministry of Education Though Curriculum Development. *Education Journal* 7(1),
- Somjai Kongterm. (2550). The Study of Readiness to ASEAN Community of Students in Phetchabun Rajabhat University. *Research Report*. Phetchabun : Faculty of Education Phetchabun Rajaphat University.
- Thanyaruk Virasombat. (2555). *Documentation "Preparation of Graduate Students To support the ASEAN community"*, Rajaphat Chiangmai University.
- Worawut Jerasujarittum. (2010). A Development of Enrichment Curriculum to Promote Youth Leadership Skills in Catholic Vocational Schools. *Dissertation, Ed.D.* (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.

รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุวันหมดอายุสำหรับวัดพุทธ Expired Date Food Safety Management Model for Buddhist Temples

ณัจฉริยา คำยัง* กุหลาบ รัตนัสัจธรรม** อนามัย เทศกะทีก*** สุนิสา แสงจันทร์****
Natchareeya Kumyoung* Koolarb Rudtanasudjatun**
Anamai Thetkathuek*** Sunisa Sangjun****

บทคัดย่อ

ระบบการจัดการอาหารสำเร็จรูปที่ตกค้างภายในวัดเป็นสิ่งที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยต่อสุขภาพ การวิจัยพัฒนานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการอาหารสำเร็จรูปที่มีฉลากระบุวันหมดอายุภายในวัดพุทธ ดำเนินการโดยการวิเคราะห์สถานการณ์สร้างรูปแบบและตรวจสอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและเทคนิคเดลฟาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้จากการประชุมกลุ่มเฉพาะ 3 กลุ่ม รวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการอาหารของพระสงฆ์ จำนวน 23 คน สัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสงฆ์ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการอาหารภายในวัด 3 กลุ่มตามขนาดความศรัทธาจำนวน 9 รูป เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง ด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 20 รูป/คน ใช้การวิเคราะห์สถิติด้วยค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

- 1) มีอาหารหมดอายุในเกือบทุกประเภทของอาหารที่พบในวัด พบหมดอายุไปแล้วระหว่าง 45-2,155 วัน
- 2) รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุวันหมดอายุ มีการบูรณาการระบบเป็น 5 รูปแบบย่อยคือ พระสงฆ์จัดการเอง ส่วนกลางของวัดจัดการ เสริมสร้างความรู้พระสงฆ์ และผู้นำอาหารมาถวายพระสงฆ์ รวมทั้งกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ

* Graduate education, Doctor of Public Health Program, Faculty of Public Health, Burapha University

** Assc.Prof.PH.D., Faculty of Public Health, Burapha University.

*** Assc.Prof. Ph.D., Faculty of Public Health, Burapha University.

**** Ph.D., Faculty of Public Health, Burapha University.

3) รูปแบบย่อยของพระสงฆ์จัดการเอง และส่วนกลางของวัดจัดการ มี 5 ขั้นตอน คือ การคัดแยกอาหาร การจัดลำดับอาหารที่คัดแยกแล้ว การตรวจสอบอาหารหมดอายุ การแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุ และกำจัดอาหารที่หมดอายุแล้ว

4) รูปแบบย่อยการเสริมสร้างความรู้พระสงฆ์ และผู้นำอาหารมาถวายพระสงฆ์มี 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาความรู้ และด้านรูปแบบการให้ความรู้

5) รูปแบบย่อย การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะโดยการ ประกาศเป็นนโยบายการจัดการความปลอดภัยของอาหารสำหรับวัด กำหนดแนวทางการจัดหาบุคคลที่เหมาะสมมารับผิดชอบการปฏิบัติตามนโยบาย และกำหนดเป็นกฎระเบียบหรือข้อบัญญัติให้ทุกวัดจัดทำมาตรการให้สอดคล้องกับคู่มือการจัดการอาหารปลอดภัยภายในวัด

ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุนวันหมดอายุสำหรับวัดพุทธต่าง ๆ โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกิจการพระศาสนา จะช่วยยกระดับความปลอดภัยและผลสัมฤทธิ์ต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาได้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการความปลอดภัย, อาหารที่ระบุนวันหมดอายุ, วัดพุทธ

ABSTRACT

The food management system of the remaining instant food within temple was necessary to the health and safety. This research and development aimed to establish the instant food management model which identify the expired date in the Buddhist temples. The research method were using the situation analysis, model construction, and confirm by in-depth interview and Delphi technique. The key informants were from 3 focus group discussions, including 23 people who involved in managing the food in temple. The in-depth interview of 9 monks who had responsibility of the food management in 3 group of temples, which classified by the size of worship. Delphi technique was performed in 20 experts who had the direct experience. The statistical analysis were median, inter-quartile range and the content analysis. The research finding were;

1) There were the expired food in almost every type of food within temple. The expired duration was between 45 to 2,155 days.

2) The food safety management model were integrated in 5 subordinate models, which are managing by monks, managing by temple central, knowledge

engagement in monks and the food offering people, and determining the public policy.

3) The subordinate model of managing by monks and managing by temple central had 5 steps as follows; food separation, prioritizing the separated food, inspecting the expired food, distributing the nearly expired food and terminated the expired food.

4) The subordinated model of the knowledge engagement in monks and the food offering people has 2 parts which are; the knowledge content part and the pattern of the knowledge transfer.

5) The subordinated model of determining the public policy will be performed by announcement the food safety management policy for temple. Assignment of the guideline to obtain the suitable person who has responsibility of following the given policy and define the rule and regulation for every temples to practice in the standard relevant to the food safety management manual in temple.

The result can be used as the guideline for the expired date food safety management for Buddhist temples by cooperated with the government and private sector and the religious affairs. This will more completely enhance of the safety and other achievement in Buddhism.

Keywords: Safety management, Expired date food, Buddhist temples

1. บทนำ

การดำรงชีวิตของคนไทยในปัจจุบันมีการใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ จึงมักพบการนำอาหารสำเร็จรูปมาถวายพระเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังเห็นได้จากการศึกษาของ ศนิกานต์ ศรีมณี และคณะ (2013) พบว่า ประชาชนนิยมเลือกอาหารสำเร็จรูปมาทำบุญมากถึง ร้อยละ 54.9 อาหารสำเร็จรูปเป็นอาหารที่มีปริมาณน้ำตาล เกลือโซเดียม และไขมันชนิดทรานส์สูง ซึ่งเป็นสารที่มีอันตรายต่อหัวใจและหลอดเลือด (Choonhahirun, A. (2009:124-135) และจากสถิติการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ประจำปี พ.ศ. 2548 (Priest Hospital. (2005) พบว่า โรคที่พระภิกษุสงฆ์อาพาธมากที่สุดคือ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ฤๅงลมปอดโป่งพอง โรคหัวใจและหลอดเลือด และไขมันในเลือดสูง ตามลำดับ และผลการสำรวจโรคในกลุ่มพระสงฆ์ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2552 ของโรงพยาบาลสงฆ์พบว่า ร้อยละ 29.5 พระภิกษุสงฆ์อาพาธด้วยโรคเรื้อรัง⁴ (Pongnumkul, A., Saneha, C., Panithat, R., Kusuma S., Ayuthdaya, &

Sangkapong, T. ,2011:37-45) โดยมีสาเหตุของการอาพาธมาจากฉันทาอาหารที่ญาติโยมนำไปถวาย (Kiatkanon, K. ,2016) อาหารสำเร็จรูปเป็นอาหารที่มีการตกค้างภายในวัดเนื่องจากพระสงฆ์จะพิจารณาฉันทาอาหารปรุงสำเร็จที่ได้จากการบิณฑบาตก่อน (Suksawat, P. ,2013) และเมื่อนำอาหารสำเร็จรูปที่ตกค้างภายในวัดออกฉันทาก็พบอาหารหมดอายุแล้ว หรือมีการเสื่อมสภาพก่อนวันหมดอายุ โดยอาหารสำเร็จรูปนั้นเป็นอาหารที่มีฉลากระบุวันหมดอายุซึ่งมีผลต่อคุณภาพของอาหารภายหลังการเก็บในช่วงระยะเวลาหนึ่ง คุณภาพอาหารหลังจากช่วงระยะเวลาที่มีการกำหนดไว้คุณภาพของอาหารจะไม่เหมาะสมต่อการบริโภค (Martins, R.C., Lopes, V.V., Vicente, A.A., & Teixeira, J.A. ,2008 : 207-222) ด้วยข้อจำกัดด้านวันหมดอายุที่มีการระบุไว้บนฉลากอาหาร พบเพียงแนวทางที่กรมอนามัย (Ministry of Public Health, Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation,2014) ให้โรงแรมจัดการสุขาภิบาลอาหารสำเร็จรูป โดยให้โรงแรมทำการจัดระบบการหมุนเวียนอาหารตามลำดับอายุ และแยกอาหารที่หมดอายุแล้วนำไปกำจัดทิ้ง ในส่วนของการจัดการอาหารสำเร็จรูปที่มีภายในวัดพบว่าเป็นเพียงการคัดแยกอาหารปรุงสำเร็จออกจากอาหารสำเร็จรูปเท่านั้นโดยไม่มีการตรวจสอบวันหมดอายุที่ระบุบนฉลากอาหาร

ด้วยเหตุดังกล่าว หากยังไม่มีรูปแบบที่จะนำมาใช้ในการจัดการอาหารสำเร็จรูปภายในวัด จะส่งผลกระทบต่อปริมาณอาหารสำเร็จรูปที่หมดอายุก่อนการบริโภค มีการเสื่อมสภาพที่ต้องกำจัดทิ้งเพิ่มมากขึ้น และหากมีการนำอาหารที่หมดอายุหรือเสื่อมสภาพมาบริโภคโดยไม่มีการตรวจสอบ อาจส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงทางสุขภาพของพระภิกษุตามมา ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าจึงเป็นการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุวันหมดอายุสำหรับวัดพุทธ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดระบบอาหารที่ได้รับการถวายจากญาติโยมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการอาหารสำเร็จรูปที่มีฉลากระบุวันหมดอายุภายในวัดพุทธ

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเฉพาะสถานการณ์ของอาหารที่ระบุวันหมดอายุที่พบในวัดพุทธ ระบบการคัดแยก การจัดลำดับ การตรวจสอบ และระบบการกำจัดอาหารที่หมดอายุและนำเสนอรูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุวันหมดอายุสำหรับวัดพุทธ

ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่มเฉพาะและการสัมภาษณ์เชิงลึกและกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ

เดลฟาย ผู้ให้ข้อมูลในการประชุมกลุ่มเฉพาะ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการอาหารของวัด จำนวน 23 คน จำแนกตามจำนวนผู้มีจิตศรัทธานำอาหารที่มีหลากหลายถวายพระทั้งขนาด มากกว่า 50 คน ปานกลาง และน้อยกว่า 20 คน/วัน ทั้งสังกัดธรรมยุติกนิกาย มหานิกาย และที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยใช้แนวคำถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บข้อมูล จำนวน 7 ข้อ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นพระสงฆ์ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการอาหารภายในวัด จำนวน 9 รูป จากวัด 3 ขนาด สังกัดธรรมยุติกนิกาย มหานิกาย และวัดที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 8 ข้อ ส่วนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเดลฟาย ประกอบด้วย นักวิชาการศาสนา นักวิชาการสายปฏิบัติธรรม พระภิกษุในพื้นที่ศึกษา นักวิชาการจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด นักวิชาการสาธารณสุขในมหาวิทยาลัย และนักวิชาการสาธารณสุขในพื้นที่และนอกพื้นที่ จำนวน 20 รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามเดลฟาย มีเนื้อหาประกอบทั้งหมด 5 ส่วน ตามลักษณะรูปแบบย่อ

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวัดพุทธ สังกัดวัดธรรมยุติกนิกาย มหานิกาย และวัดที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเลย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา โดยทำการประชุมกลุ่มเฉพาะ สัมภาษณ์เชิงลึก และเทคนิคเดลฟาย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยสรุปขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ โดยการสำรวจในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุน้ำมันทอดอายุ ภายในวัด โดยการประชุมกลุ่มเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุน้ำมันทอดอายุภายในวัดที่ได้จากการประชุมกลุ่มเฉพาะ ไปสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อหาประเด็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากการประชุมกลุ่มเฉพาะ และเพื่อยืนยันความเป็นไปได้ของผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยอาหารที่ระบุน้ำมันทอดอายุภายในวัด ที่ปรับปรุงแล้วจากขั้นตอนที่ 2 และ 3 ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 2 รอบ โดยใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ ทำการสังเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบการจัดรูปแบบการจัดการความปลอดภัยอาหารที่ระบุน้ำมันทอดอายุ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยอาหารที่ระบุน้ำมันทอดอายุภายในวัดพุทธ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยขออนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมงานวิจัยของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่

020/2559 รับรองวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2559 เพื่อขออนุมัติเก็บข้อมูลและมีการแจ้งกลุ่มตัวอย่างถึงสิทธิการเข้าร่วมวิจัยหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใดๆ สามารถยกเลิกได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล และข้อมูลต่างๆ จะเก็บเป็นความลับและถูกทำลายภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอในภาพรวม

5. ผลการวิจัย

5.1 สถานการณ์ของอาหารที่มีผลภาระบุญวันหมดอายุภายในวัดพุทธ พบว่า

อาหารที่ตกค้างภายในวัดทุกขนาดความศรัทธามีการตรวจพบ อาหารเกือบทุกประเภทหมดอายุแล้ว โดยพบอาหารหมดอายุในภาพรวมเรียงลำดับดังนี้ คือ

วันปกติ พบเครื่องปรุงรส อาหารแห้ง และเครื่องดื่มในภาชนะบรรจุปิดสนิท นมและผลิตภัณฑ์จากนม ผลิตภัณฑ์จากแป้ง หมดอายุแล้ว 2,155 650 258 107 และ 77 วันตามลำดับ

วันพระ พบเครื่องปรุงรส และเครื่องดื่มในภาชนะบรรจุปิดสนิท นมและผลิตภัณฑ์จากนม ผลิตภัณฑ์จากแป้ง อาหารแห้ง หมดอายุแล้ว 187 170 73 51 และ 45 วัน ตามลำดับ

ส่วนอาหารประเภทอาหารกระป๋อง และอาหารประเภทอื่น ๆ ไม่พบมีอาหารหมดอายุ

5.2 รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุนหมดอายุ พบว่า

จากการประชุมกลุ่มเฉพาะและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้สรุปและสร้างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุนหมดอายุสำหรับวัดพุทธ จากนั้นจึงนำข้อสรุปดังกล่าวไปสอบถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ 20 รูป/คน จำนวน 2 รอบ ด้วยเทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นด้วยในระดับมากถึงมากที่สุด โดยพบค่าพิสัย ควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.5 ได้รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุนหมดอายุ มีการบูรณาการเป็น 5 รูปแบบย่อย คือ 1) ระบบการจัดการอาหารที่ระบุนหมดอายุที่พระสงฆ์จัดการเอง 2) ระบบการจัดการอาหารที่ระบุนหมดอายุที่ส่วนกลางของวัดจัดการ 3) การเสริมสร้างความรู้กับพระสงฆ์ 4) การเสริมสร้างความรู้กับผู้นำอาหารมาถวายพระสงฆ์ 5) การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ

5.3 รูปแบบย่อยของระบบการจัดการอาหารที่ระบุนหมดอายุที่พระสงฆ์จัดการเอง และส่วนกลางของวัดจัดการ พบว่า

1) ระบบการจัดการอาหารที่ระบุนหมดอายุที่พระสงฆ์ได้รับและจัดการเอง มี 5 ขั้นตอน คือ การคัดแยกอาหาร การจัดลำดับอาหารที่คัดแยกแล้ว การตรวจสอบอาหารหมดอายุ การแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุ และการกำจัดอาหารที่หมดอายุแล้ว ดังต่อไปนี้

(1) การคัดแยกอาหาร ควรแยกออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อาหารที่ต้องฉ้น (รับประทาน) ภายใน 1-3 ชั่วโมง หากไม่สามารถเก็บในตู้เย็น เช่น นมพาสเจอร์ไรท์ ข้าวกล่อง

แช่แข็ง กลุ่มที่ 2 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียเร็ว เป็นอาหารที่มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 7 วัน หรือก่อนหมดอายุ เช่น ขนมปัง ขนมเค้ก กลุ่มที่ 3 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียในระดับปานกลาง มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 6 เดือน หรือก่อนหมดอายุ โดยคุณภาพของอาหารจะลดลง เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมขบเคี้ยว และกลุ่มที่ 4 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียได้ช้า มีระยะเวลาในการเก็บได้ไม่เกิน 2 ปี หรือก่อนหมดอายุ โดยคุณภาพอาหารอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามวิธีการเก็บรักษา เช่น นมยูเอชที น้ำผลไม้ ปลากระป๋อง เครื่องปรุงรส

(2) การจัดลำดับอาหารที่คัดแยกแล้ว โดยการจัดการควรแบ่งตามโซนสี ออกเป็น 3 สี คือ โซนสีแดง อาหารในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเสียเร็ว ระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 7 วัน โซนสีเหลือง อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียในระดับปานกลาง มีระยะเวลาการเก็บตั้งแต่ 7 วัน แต่ไม่เกิน 6 เดือน และโซนสีเขียว อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียได้ช้า มีระยะเวลาดังแต่ 6 เดือน แต่ไม่เกิน 2 ปี

(3) การตรวจสอบอาหารหมดอายุ ควรดำเนินการแต่ละกลุ่ม ดังนี้คือ กลุ่มอาหารโซนสีแดง ควรตรวจสอบทุกวัน กลุ่มอาหารโซนสีเหลือง ควรตรวจสอบทุก 7 วัน โดยกำหนดวันที่แน่นอนให้ตรงกันทุกสัปดาห์ เพื่อตรวจสอบ และกลุ่มอาหารโซนสีเขียว ควรตรวจสอบทุกเดือนโดยกำหนดวันที่แน่นอนให้ตรงกันทุกเดือน เพื่อตรวจสอบ

(4) การแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุ ในโซนสีแดง กำหนดระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 7 วัน ในการแจกจ่ายผู้อื่น สามารถปฏิบัติได้ 7 วิธี คือ ให้นำออกมารับประทาน แจกจ่ายให้ญาติโยม แจกจ่ายค่ายทหาร/โรงพยาบาล/สถานสงเคราะห์ โรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็ก ให้ญาติโยมหรือแม่ครัวที่รับผิดชอบนำอาหารในส่วนนี้ ขายนำเงินเข้าวัด และนำไปเลี้ยงสัตว์

(5) กำจัดอาหารที่หมดอายุตามที่เขียนไว้ในฉลาก สามารถทำได้ 2 วิธี คือ ถ้ายังไม่เปลี่ยนแปลงสภาพคือ สี กลิ่น หรือรสชาติยังไม่เปลี่ยนแปลง นำไปเลี้ยงสัตว์ได้ และให้ทิ้งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงสภาพ

2) ระบบการจัดการอาหารที่ระบุนหมดอายุส่วนกลางของวัดจัดการ มี 5 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการจัดการโดยพระสงฆ์เองยกเว้นในเรื่อง การคัดแยกอาหาร ส่วนกลางสามารถคัดแยกได้ 2 วิธี คือ คัดแยกตามวันหมดอายุที่มีการระบุไว้ในฉลาก และ คัดแยกตามประเภทของอาหาร ดังนี้คือ

(1) การคัดแยกตามวันหมดอายุที่มีการระบุไว้ในฉลาก สามารถแยกออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อาหารที่ต้องฉับ(รับประทาน) ภายใน 1-3 ชั่วโมง หากไม่สามารถเก็บในตู้เย็น กลุ่มที่ 2 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียเร็ว เป็นอาหารที่มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 7 วัน หรือก่อนหมดอายุ กลุ่มที่ 3 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียในระดับปานกลาง มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 6 เดือน หรือก่อนหมดอายุ โดยคุณภาพของอาหารจะลดลง และกลุ่มที่ 4 อาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียช้า มีระยะเวลาในการเก็บได้ไม่เกิน 2 ปี หรือก่อนหมดอายุ โดยคุณภาพอาหารอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามวิธีการเก็บรักษา

(2) คัดแยกตามประเภทของอาหาร สามารถแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 ข้าวกล้องแช่แข็ง ของหวาน อาหารกลุ่มนี้เป็นอาหารที่เสี่ยงต่อการเสียง่าย กลุ่มที่ 2 เครื่องดื่มที่ควรบริโภคทันที เสี่ยงต่อการเสียง่าย กลุ่มที่ 3 ขนม เป็นอาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียในระดับปานกลาง มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 6 เดือน กลุ่มที่ 4 อาหารกึ่งสำเร็จรูป เป็นอาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเสียในระดับปานกลาง มีระยะเวลาการเก็บได้ไม่เกิน 6 เดือน กลุ่มที่ 5 อาหารในภาชนะบรรจุปิดสนิท มีระยะเวลาในการเก็บได้ไม่เกิน 2 ปี กลุ่มที่ 6 นมกล่อง นมยูเอชที หรือนมกระป๋อง เป็นนมเสี่ยงต่อการเสียยาก และกลุ่มที่ 7 เครื่องดื่มในภาชนะบรรจุปิดสนิท ที่มีความเสี่ยงต่อการเสียต่ำ เช่น น้ำดื่มบรรจุขวด น้ำผลไม้ น้ำอัดลม เครื่องดื่มชูกำลัง

5.4 รูปแบบย่อยการเสริมสร้างความรู้กับพระสงฆ์ และผู้นำอาหารมาถวายพระสงฆ์พบว่า มีการเสริมสร้างความรู้ 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาความรู้ และด้านรูปแบบการให้ความรู้

1) การเสริมสร้างความรู้กับพระสงฆ์ ควรเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของฉลาก ตำแหน่งวันหมดอายุ การคัดเลือกอาหาร โทษที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ วิธีการเก็บรักษาคุณภาพอาหารแต่ละประเภท ความแตกต่างของอายุอาหารแต่ละประเภท การจัดลำดับ การเก็บรักษาอาหาร เพื่อเลือกบริโภคให้ทันต่ออายุของอาหารแต่ละประเภท การตรวจสอบอาหารหมดอายุ การแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุ และกำจัดอาหารที่หมดอายุแล้ว โดยเน้นรูปแบบการให้ความรู้ ในลักษณะของติดป้ายไวนิล(การพิมพ์ข้อความลงบนแผ่นพลาสติก)ที่บริเวณวัดที่สามารถเห็นได้ชัดเจน การแจกแผ่นพับที่มีเนื้อหา จัดทำคู่มือในการจัดการอาหารปลอดภัยภายในวัด และการอบรมให้ความรู้กับพระสงฆ์เป็นระยะๆ

2) การเสริมสร้างความรู้กับผู้นำอาหารมาถวายพระสงฆ์ ควรเน้นเนื้อหาเช่นเดียวกับการถวายความรู้พระสงฆ์ แต่แตกต่างกันส่วนของรูปแบบการให้ความรู้ คือ ใช้วิธีการเทศนาญาติโยม ติดป้ายไวนิล การแจกแผ่นพับ ออกเสียงกระจายข่าวผ่านวิทยุชุมชน /หอกระจายข่าว สื่อโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียง คู่มือในการเลือกอาหารมาถวายพระ ผ่านFacebook หรือ Line

5.5 รูปแบบย่อยการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ พบว่า

การจัดการอาหารปลอดภัยที่มีฉลากวันหมดอายุ ควรประกาศเป็นนโยบายการจัดการความปลอดภัยของอาหารสำหรับวัด กำหนดแนวทางการจัดหาบุคคลที่เหมาะสมมารับผิดชอบ

6. อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การคัดแยกอาหาร สามารถทำได้ 2 วิธี คือ การคัดแยกตามวันหมดอายุที่มีการระบุไว้ในฉลาก และการคัดแยกตามประเภทของอาหารเป็น 7 กลุ่ม สอดคล้องกับ S. Lebersorfer & F. Schneider (2014:1912-1919) และคณะกรรมการคุ้มครองสุขภาพและผู้บริโภคทั่วไป คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission, 2005) นอกจากนี้ยังพบว่าวันหมดอายุของอาหารมีความสัมพันธ์กับประเภทย่อยของอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01⁹ โดยการคัดแยกอาหารออกเป็นกลุ่มไม่ว่าจะแบ่งแบบใดก็ล้วนแต่ช่วยให้เกิดความสะดวกในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การจัดลำดับอาหารที่คัดแยกแล้ว สามารถจัดการได้ 2 วิธี คือ การจัดลำดับอาหารตามโซนสี และการจัดลำดับอาหาร โดยใช้ภาษาในการแยกเพื่อบอกประเภทความเสี่ยงของอาหาร สอดคล้องกับ J. Morton (2017) ที่ได้ศึกษาเรื่องการแนะนำสัญลักษณ์ของสี โดยมีการกล่าวถึงการใช้สีที่แทนสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น สีแดงหมายถึงอันตราย สีเหลืองหมายถึงการเตือน และสีเขียวหมายถึงปลอดภัย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการ ทำให้รู้ว่าอาหารในโซนหรือภาษาใดจะหมดอายุก่อน ก็จะได้เร่งดำเนินการต่ออาหารในโซนหรือภาษานั้นดังกล่าว

3) การตรวจสอบอาหารหมดอายุ จะตรวจสอบในแต่ละกลุ่ม โดยพิจารณาจากวันหมดอายุของอาหารแต่ละประเภท โดยการพิจารณาวันหมดอายุดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานของหัทธรัตน์ ริมศิริ และคณะ (2001) ที่พบว่าการตรวจสอบอาหารหมดอายุจะช่วยป้องกันโรคที่เกิดจากอาหารเป็นสื่อ โรคอาหารเป็นพิษ และโรคติดเชื้อจากอาหาร ซึ่งหากเกิดการบริโภคอาหารหรือน้ำดื่มที่ปนเปื้อนด้วยเชื้อจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย แล้วเชื้อโรคเจริญและเพิ่มจำนวนในระบบทางอาหารของคนจนทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ (Ministry of Public Health, Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation, 2014)

4) การแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุ ทั้ง 7 วิธี คือ ให้นำมารับประทาน แจกจ่ายให้ญาติโยม/ค่ายทหาร/โรงงาน/โรงพยาบาล/สถานสงเคราะห์ /โรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็ก จำหน่ายหรือนำไปเลี้ยงสัตว์ จะพิจารณาจากประโยชน์และความจำเป็นของผู้ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับคณะผู้แทนไทยประจำสหภาพยุโรป (Thailand delegation of the European Union, 2017) ที่ได้รายงานแนวโน้มใหม่ในการแก้ไขปัญหาอาหารเหลือทิ้งในสหภาพยุโรปว่าองค์กร European Federation of Food Banks (FPBA) ได้ดำเนินการเก็บอาหารเหลือทิ้งที่มีการทดสอบว่าไม่เป็นภัยต่อสุขภาพ ออกแจกจ่าย โดยในปี 2557 FPBA แจกจ่ายอาหารเหลือทิ้งไปยังธนาคารอาหาร 264 แห่งใน 22 ประเทศสมาชิก เป็นจำนวน 0.41 ตัน ดังนั้นการแจกจ่ายอาหารที่ใกล้หมดอายุที่ผ่านการทดสอบแล้วว่าไม่เป็นภัยต่อสุขภาพเพื่อที่จะไม่ให้อาหารเกิดการเสียเปล่าและยังคงประโยชน์ต่อผู้ที่มีความขาดแคลน

5) กำจัดอาหารที่หมดอายุ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ ถ้ายังไม่เปลี่ยนแปลงสภาพคือ สี กลิ่น หรือรสชาติยังไม่เปลี่ยนแปลง นำไปเลี้ยงสัตว์ได้ และให้ทิ้งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงสภาพ โดยการกำจัดอาหารดังกล่าวจะพิจารณาถึงระดับการหมดอายุของอาหารด้วยว่าอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายหรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิดา เพชรทองคำและคณะ (2011) ที่พบว่า ขยะเปียกที่เป็นเศษอาหาร เมื่อย่อยสลายละเอียดแล้วสามารถนำมาหมัก ด้วยกากน้ำตาล ทำเป็นปุ๋ยชีวภาพสำหรับใส่ต้นไม้ได้เป็นอย่างดี

6) การให้ความรู้กับพระสงฆ์และผู้นำอาหารมาถวาย สามารถทำได้ด้วยสื่อหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ เลิศสุธาตวณิช และมณฑา เก่งการวานิช (2007) ที่พบว่า อิทธิพลจากสื่อมีต่อพฤติกรรมการบริโภคถึงร้อยละ 50.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้นหากต้องการให้ผู้มีจิตศรัทธานำอาหารมาถวายพระโดยใส่ใจถึงวันหมดอายุของอาหาร จึงควรประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่าง ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประกาศนโยบายการจัดการความปลอดภัยของอาหารสำหรับวัด กำหนดแนวทางการจัดหาบุคคลที่เหมาะสมมารับผิดชอบการปฏิบัติตามนโยบาย และกำหนดเป็นกฎระเบียบหรือข้อบัญญัติให้ทุกวัดจัดทำมาตรการให้สอดคล้องกับคู่มือการจัดการอาหารปลอดภัยภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

วัดต่าง ๆ ควรนำแนวทางในการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่ระบุวันหมดอายุนี้ไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับคู่มือการจัดการอาหารปลอดภัยภายในวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำผลการวิจัยที่ได้ ไปทดลองใช้ในแต่ละบริบทชุมชนที่มีความแตกต่างกัน แล้วทำการวิเคราะห์ผลดีผลเสียของวิธีการดังกล่าวในแต่ละบริบท แล้วสร้างเป็นข้อเสนอแนะของวิธีการดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น

Reference

- Choonhahirun, A. (2009). Knowing the Trans Fat. *University of the Thai Chamber Journal*. 29(4), 124-135.
- European Commission. (2005). *In order to evaluate the official foodstuffs control system and in particular the implementation of controls on hygiene of foodstuffs*. Lithuania: Food and Veterinary Office.
- Kiatkanon, K. (2016). *The relationship of selected factors between Food consumption Behavior and health status among monks with non – chronic disease*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Lebersorfer, S., & Schneider, F. (2014). Food loss rates at the food retail, influencing factors and reasons as a basis for waste prevention measures. *Waste Management*, 34, 1912-1919.
- Lertsuchatavanich, S., & Kengganpanich, M. (2007). Food supplement consumption behavior for weight control of public health personnel in Ratchaburi province. *Journal of Health Education*, 30(1), 31-44.
- Martins, R.C., Lopes, V.V., Vicente, A.A., & Teixeira, J.A. (2008). Computational shelf-life dating: Complex systems approaches to food quality and safety. *Food and Bioprocess Technology*, 1(3), 207-222.
- Ministry of Public Health, Department of Health, Bureau of Food and Water Sanitation. (2014). *Food and water sanitation practices manual for public health executive*. (2nd ed.). Bangkok: Thailand Agricultural Co-operative Federation Printing House.
- Morton, J. (2017). *A guide to color symbolism*. Retrieved from <http://indusvalley.edu.pk/library1/e%20books/A%20Guide%20To%20Color%20Symbolism.pdf>
- Phettongkam, C., Ruangsopon, T., Ruangsopon, W., Pumkuman, P., Saisud, T., Kawsang, W., & Ruangchotwit, R. (2011). *Appropriate waste management technology by community participation: A case study of Raisom subdistrict administrative organization, Phetchaburi*. Bangkok: Environmental Research and Training Center, Ministry of Natural Resources and Environment.

- Pongnumkul, A., Saneha, C., Panithat, R., Kusuma S., Ayuthdaya, & Sangkapong, T. (2011). Nutritional consumption behaviors of Thai monks in Bangkok-noi District, Bangkok Metropolitan Area. *Journal of Nursing Science*, 29(2), 37-45.
- Priest Hospital. (2005). *Reports on treatment statistics of the monk on the Inpatient department*. [n.p.].
- Rimkeeree, H., Chompreeda, P., & Jangchud, A. (2001). Consumer attitudes and behavior toward considering best before date in food product buying decision. *Proceedings of the 39th Kasetsart University Annual Conference: Fisheries, Agro-Industry*. Bangkok: Kasetsart University.
- Srimanee, S., Muttawangkul, C., Poomrittikul, P., Janjaruan, K., Honggririt, P., & Romniikul, M. (2013). *Factors related to nutrition consumption behaviors of monks and foodstuff dedication behaviors to the Buddhist monks of people in Pasi Charoen District, Bangkok*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.
- Suksawat, P. (2013). *The appropriate Buddhist offerings for the monks' useful in the present: A case study of monks in Don Chedi Subdistrict, Don Chedi District, Suphan Buri Province*. (Master of Business Administration Thesis ,Silpakon University).
- Thailand delegation of the European Union. (2017). *New trends in food waste disposal in the European Union*. Retrieved from: <http://www2.thaieurope.net>

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงาน HUMAN RELATIONSHIPS

บุษบง ฉัยมาตร์*

บทนำ

มนุษยสัมพันธ์ เป็นเรื่องราวที่ว่าด้วยพฤติกรรมของบุคคลที่มาเกี่ยวข้องในการทำงาน ในองค์กรหรือหน่วยงาน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานก็คือ สร้างความราบรื่นในการทำงานร่วมกัน สร้างความเข้าใจอันดีและความสามัคคี ก่อให้เกิดความรักใคร่และความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน เป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มผลผลิต และเป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้ง หลักของมนุษยสัมพันธ์คือ การตอบสนองความต้องการมนุษย์ โดยใช้หลักปฏิบัติที่ว่าเมื่อเราต้องการสิ่งใด ผู้อื่นก็มีความต้องการสิ่งนั้นเช่นกัน ส่วนในด้านจิตใจก็ให้ยึดหลักที่ว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา ถ้าหากบรรยากาศของความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดีมักส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นสุขเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีความสุขส่วนใหญ่ของชีวิตจึงมักขึ้นอยู่กับ มนุษยสัมพันธ์ทั้งในแง่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นเพื่อให้มีความสุขในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น บุคคลจึงควรเรียนรู้และปรับปรุงตนเองในเรื่องมนุษยสัมพันธ์เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลต่างๆ ในหน่วยงานนั่นเอง

ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายและความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ในองค์การ องค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ ลักษณะของกลุ่มทำงานที่มีความสัมพันธ์อันดีและการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน

1. ความหมายและความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ในองค์การ

คำว่า “มนุษยสัมพันธ์” (human relations) นี้ มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ **เอ็ดวิน ปีลิปโป** (Flippo 1966:15 อ้างถึงในจรูญ ทองถาวร 2536:2) ให้ความหมายไว้ว่ามนุษยสัมพันธ์คือ การรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บังเกิดผลตามเป้าหมาย

คีธ เดวิส (Davis 1957:9) กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นการจูงใจบุคคลในกลุ่มให้ร่วมมือกันเพื่อทำงานอย่างมีประสิทธิภาพบังเกิดผลเป็นที่น่าพอใจทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคม ระหว่างมนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525:402)

จากความหมายของมนุษยสัมพันธ์ดังกล่าวอาจสรุปได้ว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเพื่อ

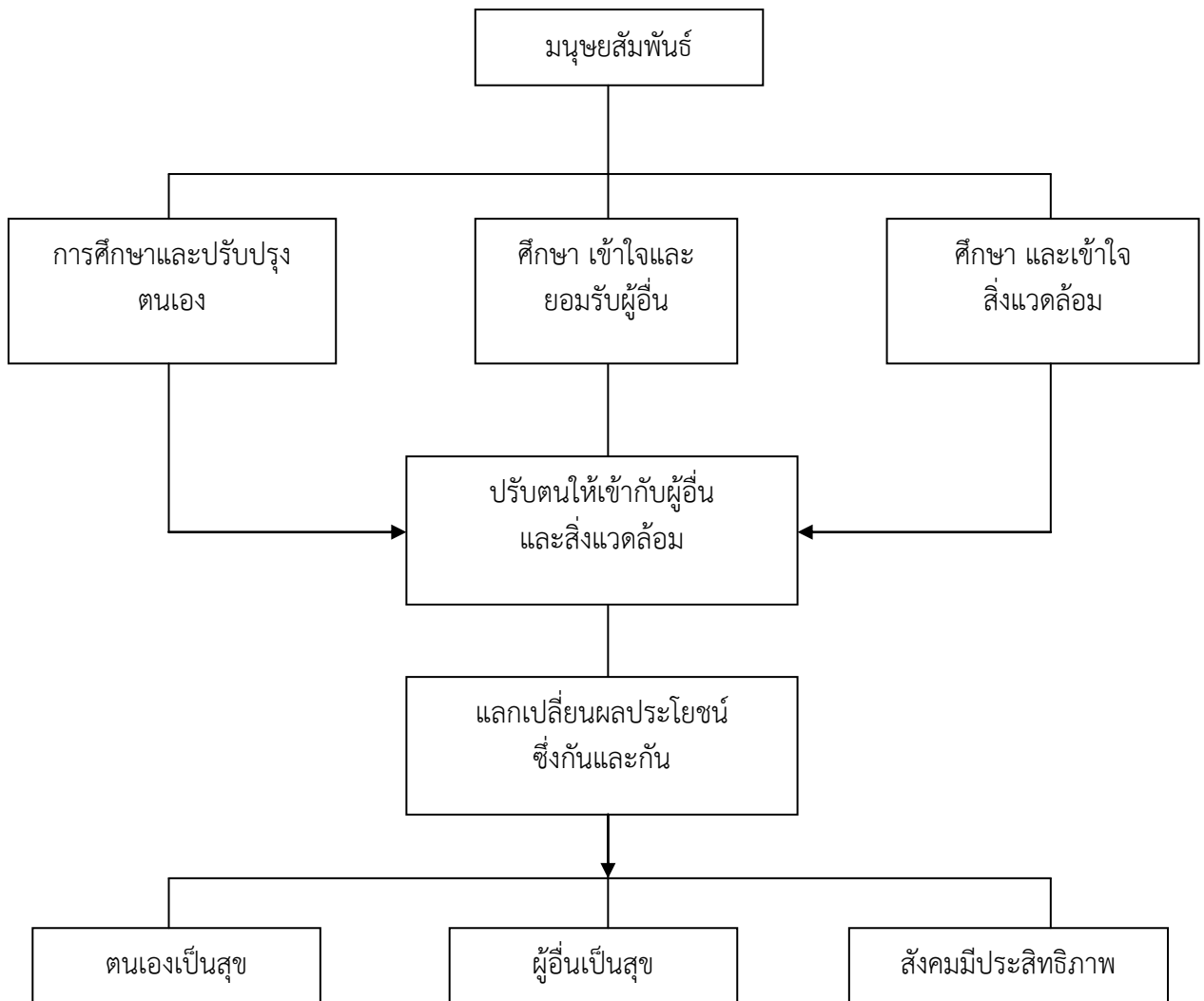
* ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ภาค ๑

ดำเนินการให้องค์การนั้นหรือสังคมนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ถ้ามีมนุษยสัมพันธ์อันดี บุคคลในองค์การหรือสังคมนั้นก็จะมีความรู้สึกพึงพอใจต่อกันและมีความเข้าใจอันดีต่อกันร่วมมือกัน ประสานงาน ช่วยเหลือ แบ่งปันและให้อภัยต่อกัน แต่ถ้ามนุษยสัมพันธ์ไม่ดีบุคคลในองค์การนั้นหรือสังคมนั้นก็ มักจะไม่ชอบพอกัน ขัดแย้งกัน ไม่ร่วมมือกัน ต่างคนต่างอยู่หรือถกเถียงกันส่งผลให้งานส่วนรวมของ องค์การหรือกลุ่มสังคมนั้นๆ เสียหายอันจะส่งผลกระทบต่อกรปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต

ที่กล่าวมานี้ นอกจากเป็นการอธิบายความหมายของมนุษยสัมพันธ์ ยังสะท้อนให้เห็นได้ ว่านักวิชาการส่วนใหญ่มักมองความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ในแง่ของการนำไปใช้ประโยชน์ในการ ทำงานร่วมกันในหน่วยงานซึ่งถ้าทำงานร่วมกันในบรรยากาศของความสัมพันธ์อันดีต่อกันนอกจาก จะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพของงานแล้วยังส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลที่มาทำงานร่วมกันด้วย การมองเห็นความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ต่อการทำงานในหน่วยงานนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ แมรี พาร์กเกอร์ โพลเลตต์ซึ่งเป็นนักบริหารที่ทำงานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการแนะแนว อาชีพโดย โพลเลตต์ มีความเห็นว่า ในการดำเนินงานนั้น ผู้เป็นนายทุนไม่ควรคิดแต่เรื่องเงิน หากแต่ควรใช้จิตวิทยา ในการบริหารงานและในการสร้างความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงานถ้า ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกผูกพันต่อกันและต่อองค์การ คือมีมนุษยสัมพันธ์อันดีจะช่วยลดความขัดแย้ง ในหน่วยงานลงได้ซึ่งถ้าความขัดแย้งลดลงก็น่าจะเป็นแนวทางให้ประสิทธิภาพของงานเพิ่มขึ้น แนวคิดดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรของสถาบันดังกล่าว ได้วิเคราะห์ประวัติของบุคคลถึงหมื่นคนและผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ลักษณะ ส่วนตัวและการปฏิบัติต่อผู้อื่นช่วยให้กลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จร้อยละ 85 แต่ปัจจัยด้าน ความสามารถในการมีมนุษยสัมพันธ์ มีความสำคัญมากทั้งต่องานและชีวิตส่วนตัวของ บุคคล ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต และการงาน เรื่องของมนุษยสัมพันธ์จึงเป็นเรื่องที่ควรเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และการทำงานร่วมกันในสังคม

2. องค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดจะต้องคำนึงถึง องค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ สำหรับองค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ ได้กล่าวไว้ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ การเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการเข้าใจสิ่งแวดล้อม โดยได้เสนอเป็นแผนภูมิแสดงองค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานได้ดังนี้

แผนผังแสดงองค์ประกอบและผลของการสร้างมนุษยสัมพันธ์

จากแผนภูมิซึ่งแสดงความสัมพันธ์ในหน่วยงานจะเห็นว่ามนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานมีองค์ประกอบเป็น 3 ประการ คือ การเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และเข้าใจสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของการรู้จักตนนั้นบุคคลควรต้องวิเคราะห์ตน เพื่อให้รู้จักตัวเองอย่างแท้จริงทั้งลักษณะที่ดีและไม่ดี แล้วปรับปรุงตนในส่วนที่เป็นลักษณะที่ไม่ดี ซึ่งอาจสร้างปัญหาและอุปสรรคในการทำงานและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากจะเป็นแนวทางให้วิเคราะห์เพื่อนร่วมงาน และเข้าใจ

เพื่อนร่วมงานให้มากขึ้นแล้ว ยังช่วยยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาตนให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี ส่วนความเข้าใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมในที่ทำงานแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งทั้งหมดดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร เมื่อมนุษยสัมพันธ์ในองค์กรดีก็จะทำให้ บุคคลเป็นสุข เพื่อนร่วมงานเป็นสุข และสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานดี ซึ่งหมายถึงประสิทธิภาพที่ดีขององค์กร จึงเห็นได้ว่าการศึกษาในเรื่ององค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจและเกิดแรงกระตุ้นในการประพฤติปฏิบัติให้เกิดองค์ประกอบดังกล่าวอันนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีในองค์กร

3. ลักษณะของกลุ่มทำงานที่มีความสัมพันธ์อันดี

การศึกษาเรื่องลักษณะของกลุ่มทำงานที่มีความสัมพันธ์อันดีในที่นี้เพื่อให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจและค้นหาแนวทางสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกันในหน่วยงานที่ตนเองเป็นสมาชิก ตามบทบาทหน้าที่ของตนในหน่วยงานนั้นๆ คำว่า “ลักษณะของกลุ่มทำงาน” ที่กล่าวถึงในที่นี้ มุ่งเน้นที่พฤติกรรมและการกระทำ การปฏิบัติต่อกันและกันของผู้ทำงานร่วมกลุ่มซึ่งมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 มีการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย

บุคคลส่วนใหญ่มักต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกซึ่งการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตยจะสนองความต้องการนี้ได้ โดยที่ทุกคนต่างมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นต่องานรับฟังความคิดเห็นของกันและกันและเคารพในมติของเสียงส่วนใหญ่ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยของเลอวินนักจิตวิทยากลุ่มทฤษฎีสุนาม พบว่าการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตยช่วยให้กลุ่มมีความร่วมมือและงานสำเร็จดีกว่ากลุ่มเผด็จการ หรือกลุ่มเสรีนิยม จึงกล่าวได้ว่าการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตยช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานได้

3.2 มีความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถซึ่งกันและกัน

บุคคลทั่วไปมักต้องการความเชื่อถือไว้วางใจจากผู้อื่นดังนั้นในการทำงานร่วมกันทุกคนควรต้องให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติและเชื่อถือในความสามารถของเพื่อนร่วมงาน ไม่เข้าไปก้าวก่ายถ้าเขาไม่ขอความช่วยเหลือการก้าวก่ายเกินหน้าที่มักก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งสร้างผลเสียต่องานมากกว่าผลดี

3.3 มีการติดต่อสื่อสารที่ดีในหน่วยงาน

มนุษย์ทุกคนมักต้องการความชัดเจนในงาน และต้องการความสบายใจในการอยู่ร่วมกันซึ่งการติดต่อสื่อสารที่ดีนอกจากช่วยสร้างความเข้าใจในงานร่วมกันแล้วยังช่วยเสริมความสัมพันธ์ส่วนตัวกันด้วย ถ้ากลุ่มมีการติดต่อสื่อสารที่ดีจะมีส่วนส่งเสริมทั้งประสิทธิภาพของงานและการอยู่ร่วมกัน ในกลุ่มทำงานที่ดีนั้นมักใช้การสื่อสารสองทางหรือหลายทางมากกว่าสื่อสารทางเดียวคือให้มีการตอบโต้ อภิปราย แสดงความเห็นหรือซักถามข้อสงสัยร่วมกันมากกว่าที่จะรับคำสั่ง หรือรับฟังความคิดอยู่ข้างเดียวขณะเดียวกันในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือเขียนก็ให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ให้เกิดผลดีต่อกันและกัน

3.4 มีการช่วยเหลือกันในขอบเขตที่เหมาะสม

ในการทำงานและอยู่ร่วมกันในกลุ่มถ้าทุกคนพร้อมต่อการเป็นผู้ให้ยอมทำให้เกิดความสุขในกลุ่มได้ การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานจัดว่าเป็นการให้อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ชาบซึ่งใจ ฟังพอใจ และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการให้ในขอบเขตที่เหมาะสมเช่น ให้เมื่ออีกฝ่ายต้องการความช่วยเหลือ ให้โดยไม่มีผลกระทบในทางเสียหายต่องานส่วนรวม การช่วยเหลือโดยเลือกที่รักมักที่ชังคือขาดความยุติธรรมจะนำไปสู่การแตกความสามัคคีหรืออิจฉาริษยากันในหน่วยงาน การช่วยเหลือกันในขอบเขตที่เหมาะสมไม่ว่าจะอยู่ในสถานะของผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ระดับเดียวกันหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ก็ย่อมนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยราบรื่นสงบสุข

3.5 มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ในการทำงานร่วมกัน ถ้ามีทีมงาน (team work) ที่เหมาะสม คือ มีระบบงานที่ดี มีสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจนทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ และมีขอบข่ายงานที่กำหนดเด่นชัดการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีขั้นตอน และมีการร่วมมือประสานงานกันเป็นอย่างดีมีผลส่งผลให้งานสำเร็จ และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันด้วย

3.6 มีการร่วมมือที่ดี

การร่วมมือเป็นพฤติกรรมของกลุ่มที่มีลักษณะไปในทางเดียวกันของสมาชิกกลุ่มคือ แต่ละบุคคลจะได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายก็ต่อเมื่อกลุ่มได้ประสบความสำเร็จดังนั้นจึงจัดได้ว่าในการทำงานร่วมกันนั้นถ้าทำให้ทุกคนร่วมมือกันทำเพื่อให้กลุ่มทำงานสำเร็จได้ก็จัดว่ากลุ่มดังกล่าวมีความสามัคคีและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันวิธีนี้จะเป็นที่ยอมรับของนักจิตวิทยามากกว่าการแข่งขันเนื่องจากในกระบวนการของการแข่งขันนั้น เมื่อฝ่ายหนึ่งได้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเสียแม้บางครั้งการแข่งขันอาจทำให้ผลงานของกลุ่มดีขึ้นแต่ในแง่ของสัมพันธภาพมักเสียไป

3.7 ผู้มาร่วมกลุ่มทำงานมีลักษณะที่เอื้อต่อการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ในการทำงานร่วมกันถ้าสมาชิกในกลุ่ม มีลักษณะบางประการ ที่เอื้อต่อการมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดีคือมีลักษณะส่วนตัวที่ดี ก็ย่อมส่งผลให้การทำงานกลุ่มเป็นไปด้วยดีหรือไม่ดีเช่น สมาชิกกลุ่มมีความสนใจในการทำงานนั้น รู้สึกมีส่วนร่วมในกลุ่ม รู้วิธีดำเนินงานกลุ่ม รับผิดชอบและเป้าหมายของงาน มีความเป็นกันเอง คบคนง่ายมีลักษณะให้กำลังใจผู้อื่น ฯลฯ ลักษณะของสมาชิกกลุ่มดังกล่าวนี้มักส่งผลให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน

ลักษณะ 7 ประการของกลุ่มทำงานที่มีความสัมพันธ์ที่ดีดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีทั้งส่วนที่เป็นรูปแบบของการทำงานร่วมกันและส่วนที่เป็นลักษณะส่วนตัวของผู้มาร่วมกลุ่มทำงาน ในส่วนที่เป็นรูปแบบการทำงาน เช่น มีการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย มีความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถ มีการติดต่อสื่อสารที่ดีในหน่วยงาน มีการช่วยเหลือกันในขอบเขตที่เหมาะสม มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีการร่วมมือที่ดี สำหรับส่วนที่เป็นลักษณะส่วนตัวของผู้มาร่วมกลุ่มทำงานนั้นจัดเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานเป็นไปด้วยดี ได้แก่ ความคิด จิตใจ เจตคติ บุคลิกภาพส่วนตัวของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่ง

เหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแต่อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าว นักจิตวิทยามีความเชื่อว่าสามารถปรับเปลี่ยนพัฒนาได้ถ้าบุคคลมีความตั้งใจจริงจึงถือเป็นความรับผิดชอบที่ผู้ทำงานร่วมกันจะต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาตนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในหน่วยงาน

4. การพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน

การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกันนั้นบุคคลควรตระหนักในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมกันว่าทุกคนจะเริ่มที่ตัวของตัวเองการปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นสุขนั้นจะอยู่ในวิสัยที่จะจัดการได้ดีกว่าการมุ่งปรับเปลี่ยนผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่ดีกับผู้อื่นในที่สุดก็จะได้ปฏิกิริยาตอบสนองที่ดีจากผู้อื่นกลับคืนมาดังมีคำกล่าวในสุภาษิตไทยตอนหนึ่งในประชุมโคลงโลกนิติ ที่ว่า

ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง

นับท่านท่านจักปอง นอบไหว

รักท่านควรครองความรัก ไว้เนา

สามสิ่งนี้เว้นไว้ แต่ผู้ทรชน

คำกลอนดังกล่าวมีความหมายว่าการที่บุคคลให้สิ่งใดแก่ผู้อื่นก็มีแนวโน้มจะได้รับสิ่งนั้นสะท้อนกลับคืนมาเช่นเดียวกันซึ่งบางทีการสะท้อนกลับคืนมานั้นอาจมิใช่เพราะผู้อื่นนำมาให้เสมอไป ในหลายเรื่องได้รับจากความรู้สึกของตัวเอง เช่นเมื่อให้ความรักให้น้ำใจแก่คนอื่นผลจากการให้ทำให้ตนเองรู้สึกปลาบปลื้มเป็นสุขภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกดีๆดังกล่าวนี้เป็นผลสะท้อนจากการให้ที่เกิดขึ้นในใจของเราเองโดยที่คนอื่นไม่ต้องนำความรู้สึกนี้มาให้และนับว่ามีค่าสูงส่ง เนื่องจากเรื่องของความรู้สึกดีๆ นั้นซื้อหาไม่ได้ด้วยเงิน

การพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงานอาจทำได้หลายลักษณะ หลายแนวทางในที่นี้จะกล่าวโดยสังเขปในแนวปฏิบัติบางประการที่เหมาะสมกับผู้ทำงานได้แก่การสร้างอัตตมโนทัศน์ที่ตรงตามความเป็นจริง การมองตนเองและผู้อื่นในทางที่ดี การปฏิบัติต่อผู้อื่นในทางที่ดี การพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การพัฒนาการวางตนตามสถานะและบทบาทในองค์กร การมีเทคนิคในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 การสร้างอัตตมโนทัศน์ ที่ตรงตามความเป็นจริง

คำว่า อัตตมโนทัศน์ซึ่งบางคนเรียกว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองนี้ โรเจอร์ซึ่งเป็นผู้นำของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม กล่าวว่า เป็นความคิดความรู้สึกที่เป็นข้อสรุปต่อตนเองของบุคคล ความคิดความรู้สึกดังกล่าวเป็นผลผลิตจากประสบการณ์ในชีวิตที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง อัตตมโนทัศน์เป็นภาพทั้งหมดของบุคคลในความคิดคำนึงซึ่งมิได้เจาะจงที่จุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ไม่เจาะจงว่าเป็นคนสูงมาก อ้วนมากโกรธง่าย หงุดหงิด หรือเป็นคนอารมณ์ขัน ฯลฯ หากแต่เป็นความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในภาพรวมทั้งหมดเช่นความรู้สึกเกี่ยวกับสภาพอารมณ์และร่างกายทั้งหมด กิจกรรมทุกอย่างที่ปฏิบัติ ทุกสิ่งที่ปฏิบัติและล้มเหลว รวมทั้งความรู้สึกของบุคคลที่ว่าบุคคลอื่นมองเขาอย่างไร ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้เกิดจากการที่บุคคลติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยสังเกตจากกริยาอาการของผู้อื่นที่แสดงต่อตนจากการได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการยอมรับ จากตำแหน่งหน้าที่ในสังคม ฯลฯ ซึ่งอัตตมโนทัศน์เหล่านี้จะมีทั้งบวกและลบ แต่อย่างไรก็ตามมีสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งก็คือบุคคลแต่ละคนมิได้มีอัตตมโนทัศน์ที่ถูกต้อง

เที่ยงแท้เสมอไปบางครั้งก็มีการเข้าใจตนเองผิดจากประสบการณ์บางประการ โดยอาจจะมองบวกมากเกินไปเกี่ยวกับตนเอง เช่น มีเสน่ห์แรง ทำงานเก่ง สติปัญญาเป็นเลิศหรืออาจจะมองลบเป็นส่วนใหญ่ เช่นอาจคิดว่าตนเองพูดไม่เป็น อ่อนแอ งาม่งาม บุคลิกภาพไม่ดี ฯลฯ คนบางคนมองแต่แง่ดีในตัวเองไม่ยอมรับข้อเสีย บางคนมองแต่ข้อเสียไม่ยอมรับข้อดี แต่ที่จริงแล้วบุคคลมักจะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ในตัวเองซึ่งบุคคลควรที่จะพยายามสร้างอัตตมโนทัศน์ให้ตรงตามความเป็นจริงโดยหมั่นสำรวจตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ โดยอาจจะพูดหรือเขียนประโยคต่างๆ ที่เป็นการบรรยายตนเองแล้วพูดคุยกับผู้ใกล้ชิดว่าบุคคลเหล่านั้นเห็นด้วยกับสิ่งที่พูดหรือเขียนอย่างไรหรืออีกวิธีหนึ่งที่อาจจะช่วยให้การสำรวจตรวจสอบตนเองเป็นไปได้อย่างดีคือการใช้แบบสำรวจตนเองซึ่งบุคคลจะต้องควบคุมตนให้ตอบอย่างซื่อตรงและจริงใจต่อตนเองเพื่อให้ค้นพบตัวเองที่แท้จริง ตัวอย่างแบบสำรวจตนเองชุดหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น แบบสำรวจชื่อ “มองตนเพื่อสร้างสัมพันธ์” ของวัชรธรรมอันเป็นแบบสำรวจที่สร้างและปรับปรุงขึ้นเพื่อใช้สำหรับให้บุคคลสำรวจตรวจสอบตนเองในลักษณะของตนบางด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาทางสังคมเพื่อให้รู้จักตนเองเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางานในหน้าที่ได้ด้วย

4.2 การมองตนเองและผู้อื่นในทางที่ดี

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ซึ่งโดยมากมักเป็นนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม มีความเห็นว่าเรื่องของมนุษยสัมพันธ์นั้น ควรเริ่มที่ตัวเองเป็นจุดแรก ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงที่ว่าคนที่บุคคลรู้สึกต่อผู้อื่นเช่นไร ส่วนใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของตนเอง ถ้ามีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมองตนเองในทางที่ดีก็มีแนวโน้มที่จะรู้สึกต่อผู้อื่นในทางที่ดี และมองผู้อื่นดีด้วย คำว่า “มองตนเองในทางที่ดี” ในความหมายของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมนั้นมิได้หมายความว่าจะให้บุคคลหลอกตนเองไม่ว่าดีหรือไม่ดีก็ให้มองดีไปหมด แต่หมายถึงการมุ่งให้ความสนใจกับจุดดีของตนเอง การคิดถึงตนเองในจุดที่ดีงาม เช่น มีน้ำใจ รับผิดชอบ ตรงเวลา รักความยุติธรรม ฯลฯ จะส่งผลให้ยึดปฏิบัติในสิ่งที่ดีดังกล่าว จนอาจไม่มีเวลาคิดไม่ดี ทำไม่ดีด้วย กระบวนการดังกล่าวนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่ายังทำให้ตนเองมีความดีเพิ่มขึ้นส่วนความไม่ดีก็มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ซึ่งเมื่อเป็นดังนี้จะทำให้เกิดความคิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองเพิ่มขึ้นดังคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งกล่าวถึงการมองผู้อื่นในแง่ดี ดังนี้

เขามีส่วนเลวบ้างช่วงหัวเขา	จงเลือกเอา ส่วนที่ดีที่เขา มีอยู่
เป็นประโยชน์ แก่โลกบ้างยังน่าดู	ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ของเขาเลย
จะหาคน มีดีโดยส่วนเดียว	อย่ามัวเที่ยว ค้นหาสหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา หนวดเต่าตายเปล่าเลย	ฝึกให้เคย มองแต่ดีมีคุณจริง

จากคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เราทุกคนต่างมีส่วนที่ไม่ดีอยู่ในตนเองด้วยกันทั้งนั้นดังนั้นในการทำงานร่วมกันในหน่วยงาน ทุกคนควรถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาและไม่ควรมุ่งให้ความสนใจกับความไม่ดีของเพื่อนร่วมงานไม่มีใครที่จะมีแต่ความดีโดยปราศจากความไม่ดีถ้ามัวเสียเวลากับการค้นหาคนดีที่ปราศจากความไม่ดีก็จะพบว่าหาไม่ได้ในโลกนี้

เสียเวลาและแรงงานโดยเปล่าประโยชน์แต่ถ้าพยายามมองข้ามความไม่ดีของเขาและมุ่งเลือกส่วนดี ๆ เอามาให้มันเป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกันก็จะช่วยให้บรรยากาศในการทำงานดีขึ้นได้ทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วย กล่าวได้ว่าการมองกันในด้านดีนั้นเป็นประโยชน์ทั้งกับผู้มอง ผู้ถูกมองและหน่วยงานเองก็ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกัน

4.3 การปฏิบัติต่อผู้อื่นในทางที่ดี

4.3.1 การสนใจในตัวบุคคลอื่น

มีคำกล่าวไว้ว่าถ้าเรามีความสนใจในตัวบุคคลอื่นแล้วเราอาจจะหาเพื่อนใหม่ได้ภายใน 2 เดือน แต่ถ้าหากเราจะหาเพื่อนใหม่ โดยการจงใจเขามาสนใจในตัวเรา อาจจะต้องใช้เวลามากกว่า 2 ปี เราจะสังเกตได้ว่าบุคคลผู้เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความสนใจในบุคคลอื่น ดังนั้นถ้าเราอยากเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่นจึงต้องรู้จักแสดงความสนใจในตัวบุคคลอื่นอาจจะโดยการไต่ถามสารทุกข์สุกดิบ ส่งการ์ดอวยพรหรือของขวัญให้เขาในวันเกิดหรือเทศกาลสำคัญๆ ส่งบทความ การ์ตูน หรือสิ่งอื่นๆ ที่คิดว่าน่าสนใจให้แก่เพื่อนร่วมงาน สมาชิกในทีมงาน โดยอาจส่งทาง E-mail ก็ได้และเมื่อเพื่อนร่วมงานมีปัญหาที่ควรเสนอตนเองช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

4.3.2 การยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ

บุคคลที่จะเป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็นมากที่สุด และนานที่สุดก็คือ บุคคลที่มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ เมื่อเราพบปะกับบุคคลเช่นนี้เราจะรู้สึกที่เกิดความรัก ความนับถือขึ้นมาทันที ทั้งๆ ที่เราอาจจะยังไม่เคยรู้จักเขามาก่อนเลยก็ตามและจะสังเกตได้ว่าหัวหน้าที่มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีผลต่อจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างประหลาด ใบหน้าที่ยิ้มแย้มจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเกรงใจ ความกระตือรือร้นและความขยันขันแข็งมาเองโดยมิต้องใช้อำนาจบังคับแต่อย่างใด แต่การยิ้มในที่นี้ก็ต้องเป็นการยิ้มอย่างเต็มอกเต็มใจ ยิ้มอย่างเปิดเผย มิใช่แสร้งยิ้มชั่วคราวชั่วครวเพื่อหาประโยชน์ เพราะการยิ้มเช่นนั้นจะไม่ทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเลย

4.3.3 การจำชื่อบุคคลต่างๆ

คนเราย่อมสนใจและพึงพอใจในชื่อของตนเองมากกว่าชื่อใดๆ ในโลก ดังนั้นการที่เราสามารถจำชื่อบุคคลอื่นได้และสามารถเรียกชื่อเขาได้ อย่างถูกต้องจะทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจและคิดว่าเราระลึกถึงความสำคัญของเขาอยู่เสมอเขาจะเกิดความพอใจ และจดจำเราได้ตลอดไปเช่นเดียวกัน

4.3.4 การเป็นผู้ฟังที่ดี

บุคคลที่เราสนทนากับด้วยนั้นย่อมสนใจในตัวของเขาและความต้องการของเขา ดังนั้นถ้าเราปรารถนาจะเป็นที่รักใคร่ของบุคคลอื่นก็ต้องรู้จักเป็นผู้ฟังที่ดีด้วยการสนใจในเรื่องที่บุคคลอื่นพูดไม่พูดขัดคอขึ้นมาในขณะที่คู่สนทนายังพูดไม่จบพยายามจูงใจให้เขาสนทนาในเรื่องที่เขาสบายใจและควรสนับสนุนหรือชมเชยคู่สนทนาเป็นครั้งคราว

4.3.5 การพูดในเรื่องที่ผู้ฟังสนใจ

เดล คาร์เนกี เคยกล่าวไว้ว่าถ้าเราปรารถนาจะสร้างความนิยมขึ้นในตัวเองแล้วจงสนทนาแต่ในเรื่องที่อยู่ในความสนใจของคู่สนทนา ดังนั้นเมื่อเราต้องการเป็นที่รักใคร่ชอบพอบอกของบุคคลอื่นเราก็ต้องรู้ว่าคู่สนทนาของเรา สนใจในเรื่องอะไรและต้องพยายามแสวงหาข้อมูลจากที่ต่างๆ แต่ไม่จำเป็นว่าเราจะต้องรู้ข้อมูลทุกอย่างทั้งหมด ในบางเรื่องเรารู้เพียงแต่จะกล่าวนำหรือคอยรับฟังก็เพียงพอแล้ว

4.3.6 การรู้จักยกย่องบุคคลอื่น

นักจิตวิทยาหลายท่านกล่าวไว้ว่าความปรารถนาอันแรงกล้าอย่างหนึ่งของมนุษย์ก็คือความปรารถนาที่จะได้รับคำสรรเสริญ คนเราต้องการได้รับคำยกย่องจากผู้ที่เรารักใคร่ชอบพอบอกของ ต้องการให้ผู้อื่นรู้ว่าเรามีความสำคัญ และต้องการให้เพื่อนของเรายกย่องสรรเสริญเราอย่างเต็มอกเต็มใจ และชมเชยเราในทุกโอกาสที่จะทำได้ ดังนั้นเมื่อเราปรารถนาจะเป็นที่ชอบพอบอกของบุคคลอื่นเราก็ต้องปฏิบัติต่อคนอื่น เช่นเดียวกับที่เราต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อเรา นั่นก็คือการระลึกถึงความสำคัญของผู้อื่นในทุกโอกาส

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้อื่นในทางที่ดีสิ่งเหล่านี้จัดเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศทางจิตวิทยาที่ดีในที่ทำงานซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นการสนองตอบที่ดีจากอีกฝ่ายหนึ่งช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมากขึ้นในหน่วยงาน หลักปฏิบัติดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าตรงกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักธรรม 4 ประการที่ใช้ปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานได้ อันได้แก่ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา คำว่า “ทาน” หมายถึงการให้น้ำใจ ให้เกียรติให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้ความเป็นมิตร คำว่า “ปิยะวาจา” หมายถึงการใช้วาจาดีรู้จักการพูดยกย่องชมเชยผู้อื่น ไม่พูดจาเหน็บแนมส่อเสียดใส่ร้ายผู้อื่น ไม่พูดในสิ่งที่ผู้อื่นไม่อยากฟัง คำว่า “อตถจริยา” หมายถึงการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่นในแนวทางที่ตรงและคำว่า “สมานัตตตา” หมายถึงการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลายในแนวทางที่เหมาะสมซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวทางปฏิบัติต่อผู้อื่นในทางที่ดีนี้มีลักษณะเป็นสากลและไม่ลำสมัยไม่ว่าชาติใดภาษาใด หรือยุคสมัยใดก็ยังยึดถือหลักที่คล้ายคลึงกันดังเช่นแนวคิดของนักจิตวิทยาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งมีมาช้านานแล้ว

4.4 การพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้อื่นในทางที่ดีจะเห็นว่าหลายประการที่ต้องอาศัยทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร เช่นการให้ความสนใจเพื่อนร่วมงาน การแสดงการจำได้ การเป็นคู่สนทนาที่ดีการแสดงการยอมรับผู้อื่น และการแสดงความชื่นชมยินดี ฯลฯ ถ้าบุคคลมีทักษะที่ดีด้านการสื่อสารกับผู้อื่นจะช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกันได้เป็นอย่างมาก ซึ่งเรื่องนี้วอลซ์และเบจมินลิปบักกล่าวว่าหัวใจของมนุษยสัมพันธ์คือทักษะด้านการสื่อสารกับผู้อื่นโดยทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตัวของเขาเอง เขาได้ยกตัวอย่างเรื่องที่เล่าต่อกันมาแต่ครั้งโบราณเกี่ยวกับสตรีผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่รักของผู้คนในละแวกบ้านใกล้เรือนเคียงคุณสมบัติที่น่าทึ่งประจำตัวของเธอก็คือ

ความสามารถดึงดูดใจใครๆ ให้ชอบ ไว้วางใจและอยากอยู่ใกล้ชิด วันหนึ่งหญิงสาวผู้นี้เสียชีวิตทุกคนในหมู่บ้านต่างเสียใจและเสียายและพยายามสรรหาคำพูดเกี่ยวกับคุณสมบัติประจำตัวของเธอซึ่งทำให้ใครๆรักเพื่อเขียนคำไว้อาลัยเมื่อต่างก็ได้บรรยายคุณสมบัติมากมายของหญิงสาวผู้นี้ตามทีแต่ละคนได้พบเห็นทุกคนได้พบปัญหาอย่างหนึ่งก็คือไม่สามารถสรรหาคำที่จะมาแทนคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของหญิงสาวผู้นี้ได้ตรงตามลักษณะจริงๆจนกระทั่งเพื่อนของเธอคนหนึ่งกล่าวคำพูดซึ่งดูเหมือนจะตรงกับความรู้สึกของทุกคนในที่นั้นขึ้นมาเมื่อได้ฟังประโยคดังกล่าวทุกคนก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า “ใช่แล้ว! ข้อความนี้แหละตรงกับความรู้สึกของฉันมาก” ประโยคที่ตรงกับความคิดของทุกคนในที่นั้นเกี่ยวกับสุภาพสตรีดังกล่าวคือ “เมื่อฉันอยู่ใกล้ชิดเธอเธอมักทำให้ฉันมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตัวฉันเอง” ซึ่งหมายถึงความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นของหญิงสาวผู้นี้ที่แสดงการยอมรับชื่นชม ให้ความสำคัญกับผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นรู้สึกอบอุ่น สบายใจ ไว้วางใจและเป็นสุข

วิธีการที่บุคคลติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมักเป็นเครื่องตัดสินความสามารถในการสร้าง สัมพันธภาพของบุคคลว่าจะนำไปสู่ความใกล้ชิดกับผู้อื่นมากขึ้นหรือคงเดิมหรือทำให้ยิ่งห่างเหินกับเขาออกไปและเมื่อบุคคลประพฤติปฏิบัติอย่างไรในการติดต่อสื่อสารกับคนๆ หนึ่งก็มักทำอย่างนั้นเรื่อยไปกับคนอื่น จนในที่สุดกลายเป็นความเคยชินกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นนั้นบุคคลควรฝึกฝนตนเองให้ทำได้ และเมื่อทำได้แล้วกับคนๆ หนึ่งก็มักมีแนวโน้มในการนำไปใช้กับบุคคลอื่นๆ ต่อไปการฝึกฝนตนเองดังกล่าวอาจเริ่มได้โดยศึกษาหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นแล้วหมั่นฝึกตนเองให้ทำตามหลักดังกล่าวทีละเล็กทีละน้อยจนกลายเป็นความเคยชิน

หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในที่ทำงานซึ่งช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี อาจกล่าวโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 สนใจเอาใจใส่ให้ความสำคัญกับผู้ติดต่อสื่อสารด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการให้ความสนใจเอาใจใส่ให้ความสำคัญกับคู่สนทนาหรือผู้ที่ติดต่อสื่อสาร จะทำให้จับใจความการพูดการคุยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ถ้าเป็นการทำงานร่วมกันในองค์การธุรกิจก็จะทำให้เข้าใจเรื่องงานได้ถูกต้องทำงานได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ทุกคนมีความเข้าใจในงานตรงกัน การแสดงความสนใจเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับผู้ติดต่อสื่อสารด้วยนั้น อาจกระทำได้ทั้งโดยสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงและคำพูด ซึ่งแสดงการยอมรับ กระตือรือร้นต่อการสนทนา มองสบตาโดยเปิดเผยจริงใจ เต็มใจต่อการพูดคุยให้เวลาเพียงพอต่อการพูดคุยหรือติดต่อสื่อสารกันพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้รับทราบ

4.4.2 หลีกเลี่ยงการพูดพาดพิงถึง “คน” เมื่อสนทนาเรื่องภายนอกตัว คือในกรณีที่เป็นการสนทนาแบบกันเองทั่วไป หรือแม้แต่เรื่องงานบางเรื่องถ้าคู่สนทนาต่างพยายามหลีกเลี่ยงการพูดพาดพิงถึงคนจะช่วยให้แต่ละฝ่ายสนใจสิ่งภายนอกตัว ลดการเพ่งเล็งที่คนซึ่งอาจจะหมายถึงคู่สนทนาหรือบุคคลที่สาม เป็นการป้องกันการวิวาทวิวาทซึ่งบางทีเป็น น้ำผึ้งหยดเดียว อันอาจนำไปสู่การขัดแย้งกันต่อไปก็ได้

ตัวอย่างที่ 1

การพูดพาดพิงถึงคน “คุณสมศรีทำงานผิดพลาด เขาจะต้องแก้ไขใหม่”

การพูดที่หลีกเลี่ยงการพาดพิงถึงคน “งานส่วนนั้นผิดพลาดไปบ้างคงจะต้องแก้ไขใหม่”

ตัวอย่างที่ 2

การพูดพาดพิงถึงคน “สมชายผมว่าความคิดของคุณยังแก้ปัญหาเรื่องนี้ไม่ได้”

การพูดที่หลีกเลี่ยงการพาดพิงถึงคน “ความคิดเช่นนั้นอาจจะยังแก้ปัญหาเรื่องนี้ไม่ได้มากนัก”

4.4.3 ตั้งคำถามไม่เจาะจง การตั้งคำถามเพื่อให้คู่สนทนาตอบโดยประเด็นคำถามพุ่งไปสู่คู่สนทนา รู้สึกว่าเขากำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์จากอีกฝ่ายหนึ่งแต่คำถามก็มีข้อดีตรงที่ว่าทำให้คู่สนทนาฟังด้วยเหตุผลมากขึ้น ดังนั้นการถามยังมีความจำเป็นต้องใช้อยู่ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเมื่อต้องทำงานร่วมกันหรือเกี่ยวข้องกันอยู่แต่ทั้งนี้ควรระวังอย่าให้คำถามเป็นชนวนไปสู่อุปสรรคของมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานโดยพยายามตั้งคำถามที่ไม่เจาะจงไปสู่คู่สนทนาหรือคนใดคนหนึ่งในกลุ่มสนทนาหรือกลุ่มอภิปราย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

คำถามเจาะจง “คุณภา..คุณจะจัดการอย่างไรกับเรื่องนี้”

คำถามไม่เจาะจง “เรื่องนี้จะจัดการอย่างไรดี”

4.4.4 ใช้คำถามเชิงอธิบายแทนการสั่งสอนหรือแนะนำ มนุษย์โดยทั่วไปมักไม่ชอบให้ใครมาอบรมสั่งสอนเรื่องการวางตัวหรือการประพฤติปฏิบัติ ยกเว้นเรื่องทักษะหรือความรู้ทางเทคนิคในงานบางเรื่องที่ไม่เป็นและจำเป็นต้องเรียนรู้หรือมีใครมาสอน ดังนั้นเมื่อจำเป็นต้องให้พนักงานหรือเพื่อนร่วมงานได้แนวทางปฏิบัติบางประการเพื่อกระตุ้นให้อีกฝ่ายหนึ่งได้คิดทบทวนหาเหตุผลในบางเรื่องซึ่งอาจจะช่วยให้เจ้าตัวคิดหาทางออกของปัญหาหรือหาวิธีทำงานได้หลายแนวทางขึ้นโดยที่ลดความรู้สึกขัดแย้ง คับข้องใจจากการถูกอบรมสั่งสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

การอบรมสั่งสอน “คุณไม่ควรทำอย่างนั้น”

คำถามเชิงอธิบาย “การทำอย่างนั้นอาจไม่สมควรใช้หรือไม่”

4.4.5 ใช้ประโยคที่เริ่มต้นด้วยสรรพนามบุรุษที่สองเมื่อพูดถึงสิ่งดี เนื่องจากการใช้ประโยคที่เริ่มต้นด้วยสรรพนามบุรุษที่สองเช่น ท่าน หรือ คุณ หรือ พี่ หรือเธอ... ช่วยให้คู่สนทนาเห็นว่าเราสนใจเขายอมรับเขา นอกจากนั้นยังช่วยแทนความรู้สึกในใจของผู้พูดแฝงออกมาด้วย เช่น ถ้าผู้พูดพูดว่า “คุณเป็นคนเฉียบแหลมจริงๆ” อาจหมายความว่า “ฉันชื่นชมคุณเหลือเกินเพราะคุณเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถมาก” การใช้สรรพนามบุรุษที่สองช่วยเผยความรู้สึกในใจที่ดีๆ ของผู้พูดออกมาได้โดยไม่ต้องบรรยายความรู้สึกออกมาตรง

4.4.6 ใช้คำว่า “เรา” เมื่อต้องการให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเป็นพวก การใช้คำว่าเราในการพูดคุย บางทีหมายถึง คุณ หรือ ท่าน ก็ได้ เช่น เมื่อพูดว่าเราควรพยายามทำงานชิ้นนี้ให้เสร็จเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ อาจหมายความว่าคุณเริ่มทำงานชิ้นนี้ขึ้นอีกหน่อย นอกจากนั้น การใช้เราในการสนทนายังทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันลดความรู้สึกแบ่งแยกและใช้พูดชักจูงใจได้ดี เช่น เมื่อพูดว่าเรามีความรู้สึกทำนองเดียวกันเกี่ยวกับ ทำให้ผู้ฟังคล้อยตามผู้พูดโดยง่ายหรือเมื่อใช้เราในการตำหนิ ผู้ถูกตำหนิก็จะไม่เสียหน้ามากนักดังนั้นแทนที่จะพูดว่าคุณ ก็ใช้คำว่า เรา ทำให้มีความรู้สึกเป็นหมู่เป็นพวกร่วมแรงร่วมใจ ถึงแม้จะพูดในสิ่งที่เป็นการท้วงติงก็ไม่ดูเป็นการติเตียนดูว่าเป็นความผิดของเราด้วยกัน

4.4.7 ใช้ประโยคที่เริ่มต้นด้วยสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เมื่อต้องการแสดงความรับผิดชอบในสิ่งที่พูดการใช้ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง หมายถึงว่าผู้พูดตระหนักดีถึงความรับผิดชอบส่วนตัวในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ใช้ในการแสดงออกซึ่งประสบการณ์หรือแนวคิดส่วนตัว ผู้พูดมิได้พยายามปิดบังหรือหลบเลี่ยงความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนพูด และมีความเต็มใจในการแสดงความรู้สึกส่วนตัวกับผู้อื่น แต่บางทีการใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งบ่อยเกินไปในการสนทนาก็อาจแสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีลักษณะยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลาง และชอบที่จะแสดงตัวว่าความคิดเห็นของตนนั้นเหนือกว่าผู้อื่น จึงควรระวังการใช้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่มากเกินไปและไม่ควรใช้

สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเพื่อการยกตนข่มท่าน เพื่อแสดงความเด่นความเก่ง หรือความมีอำนาจเหนือผู้อื่น ซึ่งเป็นผลเสียต่อมนุษยสัมพันธ์

4.4.8 ใช้สรรพนามบุรุษที่สอง-บุรุษที่หนึ่ง หรือ คุณ-ฉัน เมื่อต้องการแสดงความใกล้ชิดจริงใจ การใช้ คุณ-ฉัน หรือสรรพนามบุรุษที่สอง – หนึ่ง บุคคลสองคนทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและรู้จักกันมากขึ้นและเป็นการสื่อสารที่แท้จริงระหว่างความหมายไปในทางลบแต่ก็ยังแฝงความรู้สึกเป็นมิตรและซื่อสัตย์ต่อกัน เช่น ตัวอย่างประโยคที่ว่าฉันคิดว่าสิ่งที่คุณทำทั้งหมดนั้นมันผิด แม้จะเป็นทางลบแต่ก็ยังแสดงความรู้สึกและเจตคติของผู้พูดที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่งว่าจริงใจต่อกัน

4.4.9 ใช้คำว่าอย่างไร เมื่อต้องการข้อเท็จจริง การใช้ อย่างไร ในคำถามแสดงว่าผู้ถามต้องการคำตอบจริงๆ และถามด้วยความสนใจจริงๆ เช่น เมื่อถามว่าคุณทำงานนี้ได้อย่างไร หรือ เมื่อถามว่า คุณรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแสดงว่าผู้ถามต้องการทราบความจริง มิใช่ต้องการข้อวิจารณ์จากผู้ถูกถามหรือการปิดบังความเป็นจริงจากผู้ถูกถาม การใช้ อย่างไร ในการสนทนาเป็นการเปิดทางไปสู่การสื่อสารระหว่างกันอย่างแท้จริงแต่ก็มีข้อระวังที่จะไม่คุกคามหรือล่วงละเมิดเรื่องส่วนตัวของผู้ถูกถามจนเสียสัมพันธภาพต่อกันเนื่องจากบุคคลทุกคนต่างไม่ชอบให้ใครล่วงล้ำขอบเขตส่วนตัวของกันและกัน

4.4.10 ใช้คำว่าทำไมให้เหมาะสมตามจุดประสงค์การใช้ ทำไมในประโยคคำถามแสดงว่าผู้ถามต้องการคำอธิบายจากอีกฝ่ายหนึ่งและบ่อยเหมือนกันที่คำนี้ทำให้แปลความหมายไปในทำนองวิพากษ์วิจารณ์อีกฝ่ายหนึ่งได้เช่น เมื่อถามว่า คุณเอาพริกไทยใส่เข้าไปในแฮมเบอร์เกอร์ทำไม อาจตีความหมายได้ว่าคุณรู้ไหมพริกไทยจะทำให้คุณจามไม่รู้จักหยุด แะจริง

นอกจากนั้นในอีกแง่หนึ่ง คำว่า ทำไมก็ช่วยแสดงความจริงใจของผู้พูด ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ดีขึ้นได้ เช่นเมื่อพูดว่า ทำไมคุณมักคิดถึงแต่คนอื่นอยู่ตลอดเวลา หรือเมื่อพูดไปแล้วอาจแสดงความรู้สึกไม่จริงใจของผู้พูดออกมาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่พูดด้วย เช่น ถ้าพูดว่าทำไมนะคุณมักจะเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ตบถูกเสมอ อาจตีความหมายได้ว่าฉันปวดหัวและเหนื่อยหน่ายในการที่คุณเป็นฝ่ายที่มาพร้อมกับการแก้ปัญหาได้ทุกทีรู้สึกอึดอัดจริงๆซึ่งตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาหรือคำพูดสื่อสารกันนั้นผู้ใช้ต้องระมัดระวัง และรอบคอบในการสื่อสารความหมาย เพราะถ้าไม่ระวัง บางทีอาจสร้างความเข้าใจผิดและได้ความหมายเป็นตรงข้ามกับที่ต้องการซึ่งมักมีตัวอย่างความเข้าใจผิดและความขัดแย้งในหน่วยงานให้เห็นอยู่เรื่อย

4.4.11 ใช้วิธีสะท้อนความรู้สึกสะท้อนเนื้อหาคำพูดของคู่สนทนาเพื่อแสดงความเข้าใจ วิธีสะท้อนความรู้สึก หรือสะท้อนเนื้อหาคำพูด ของคู่สนทนานั้นเป็นวิธีการของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่ใช้แสดงความเข้าใจอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่ต้องพูดคำว่าฉันเข้าใจคุณ ทั้งนี้เพราะคำว่า ฉันเข้าใจคุณ ที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปนั้นบางทีก็เป็นเพียงคำพูดต่างๆ ที่ไม่เข้าใจอีกฝ่ายหนึ่งอย่างแท้จริงการสะท้อนความรู้สึกหรือสะท้อนเนื้อหาคำพูดของคู่สนทนาเพื่อแสดงความเข้าใจผู้อื่นนั้นเป็นการเข้าถึงความรู้สึกหรือเนื้อหาในสิ่งที่เขากำลังสื่อสารให้เรารับทราบซึ่งเมื่อเรารับทราบและเข้าใจแล้วก็สื่อความเข้าใจดังกล่าวไปสู่เจ้าตัวโดยใช้วิธีสะท้อนความรู้สึกหรือสะท้อนเนื้อหาคำพูด

4.4.12 ใช้คำพูดเปิดเผยตนเองเพื่อแสดงความจริงใจและพร้อมเป็นมิตร คือผู้ที่ขาดทักษะในการพูดคุยกับผู้อื่นบางครั้งก็เป็นอุปสรรคต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ทำให้คบคนยากไม่มีเพื่อน หรืออาจสร้างความเข้าใจผิดแก่ผู้อื่นว่าเป็นคนไม่อยากคบหาสมาคมกับใคร ผู้ที่ขาดทักษะดังกล่าวจึงควรฝึกฝนตนเองในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกและความในใจที่เป็นในระดับพื้นฐานทั่วไปซึ่งมักเรียกกันว่าการเปิดเผยตนเองเพื่อเปิดใจอันเป็นการเปิดทางให้ผู้อื่นเข้ามาใกล้ชิดกับตัวเราและเพื่อช่วยให้ผู้อื่นรู้จักเราเพิ่มขึ้น ดังมีคำกล่าวที่ว่าถ้าเปิดตาโดยไม่เปิดใจให้แก่กันแล้ว เราจะอยู่ด้วยกันได้อย่างไรคำพูดดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการเปิดเผยตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันได้โดยราบรื่น

4.5 การพัฒนาการวางตนตามสถานะและบทบาทในองค์กร

ในที่ทำงานหนึ่งๆจะมีผู้ทำงานในตำแหน่งและระดับต่างๆ กันไป ซึ่งแบ่งได้กว้างๆ เป็น 3 ระดับคือผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา บุคคลในแต่ละระดับดังกล่าวจะมีสถานะและบทบาทต่างๆ กันไป ผู้ที่วางตนในการทำงานร่วมกับบุคคลระดับต่างๆ ได้โดยเหมาะสมมักช่วยให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและอยู่กันได้อย่างมีความสุข แนวทางในการวางตนตามสถานะและบทบาทในองค์กร มีโดยสังเขปดังต่อไปนี้

4.5.1 การวางตนในการทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชา โดยผู้บังคับบัญชาไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดต้องถือว่าเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานและเป็นผู้รับผิดชอบงานในที่ทำงานเหนือกว่าผู้ใต้บัญชา ดังนั้นผู้ใต้บังคับบัญชาจึงต้องให้ความสำคัญกับผู้บังคับบัญชา ให้ความเคารพนับถือให้ความร่วมมือและเชื่อฟังในสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผลและบทบาทหน้าที่โดยปฏิบัติดังนี้

- ยกย่องผู้บังคับบัญชาตามควรแก่ฐานะ
- รับคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้บังคับบัญชา ด้วยความสงบ หลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์หรือโต้เถียง
- ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจและเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาเชื่อถือ
- ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์และคำสั่งขององค์กรเพื่อเป็นการให้เกียรติและยอมรับผู้บังคับบัญชา
- เสนอข้อคิดเห็นโดยสุภาพอ่อนน้อม เมื่อผู้บังคับบัญชาถามความเห็น
- หลีกเลี่ยงการรบกวนผู้บังคับบัญชาด้วยเรื่องเล็กน้อยหยาบถ่ม
- หลีกเลี่ยงการบ่นเรื่องงานที่ยากลำบากให้ผู้บังคับบัญชาฟังเพราะอาจแสดงถึงการขาดความอดทน

- หลีกเลี่ยงการนิทาผู้บังคับบัญชาลับหลังถ้ามีปัญหาเรื่องงานเกิดขึ้นควรหาโอกาสพูดกับผู้บังคับบัญชาโดยตรงด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน

- หลีกเลี่ยงการตอบรับหรือปฏิเสธตลอดเวลา การที่จะตอบรับหรือปฏิเสธความเห็นของผู้บังคับบัญชา ควรให้เป็นไปด้วยเหตุด้วยผลถ้าเห็นว่าถูกต้องก็ตอบรับถ้าเห็นว่าผิดก็ปฏิเสธทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อมูลที่ปรากฏไม่มีการประจบประแจง

- หลีกเลี่ยงการทำตัวแข่งกับผู้บังคับบัญชาการเอาชนะหรือทำตัวเด่นกว่าผู้บังคับบัญชานั้นโดยวัฒนธรรมไทยแล้วอาจดูเป็นการขาดมารยาทที่เหมาะสม

ด้วยหลักการวางตนในการทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาทั้ง 10 ประการ ดังกล่าว ถ้าบุคคลใดปฏิบัติได้โดยครบถ้วนสมบูรณ์ก็มีแนวโน้มว่าจะมีสัมพันธภาพอันดีกับผู้บังคับบัญชาได้ไม่มากนักน้อย

4.5.2 การวางตนในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานผู้อยู่ในระดับเดียวกัน ผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับเดียวกันมักมีอิทธิพลต่อกันและกัน เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกันมากที่สุด และงานหลายงานก็ยังคงอาศัยความร่วมมือและน้ำใจช่วยเหลือกันดังนั้นการวางตนในการทำงานร่วมกับผู้อยู่ในระดับเดียวกันนั้นจึงต้องวางตนโดยเป็นผู้ให้ให้มากที่สุด และปฏิบัติดีต่อกันให้มากที่สุดซึ่งได้กล่าวไว้บ้างแล้วในหัวข้ออื่นๆ สำหรับในที่นี้กล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

- มองเพื่อร่วมงานในแง่ดี ให้ความจริงใจ ให้ความช่วยเหลือ
 - หลีกเลี่ยงการผลักรถรับผิดชอบของตนไปให้เพื่อนร่วมงาน
 - เมื่อมีปัญหาต้องพูดคุยกัน ควรพยายามเข้าหาเพื่อนร่วมงานก่อนเพื่อให้เกียรติให้
- ความสำคัญ
- หาโอกาสพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงานตามสมควรอย่าปลีกตัวตลอดเวลา
 - ให้การยกย่องชมเชยตามโอกาสอันควรแต่อย่าให้มากเกินไปจนดูไม่จริงใจ
 - หลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์เมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้นและพยายามใช้เหตุใช้ผลในการแก้ปัญหา

- หลีกเลี่ยงการทำตนเหนือเพื่อนร่วมงาน หรือใช้วาจาข่มขู่ ก้าวร้าว ดูหมิ่นเหยียด

หายาม

- หลีกเลี่ยงการขอร้องให้ช่วยเหลือในบางเรื่องที่เล็กน้อย
- หลีกเลี่ยงการนินทาว่าร้าย หรือวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อนร่วมงานลับหลัง
- ให้อภัย ให้อีกโอกาสเมื่อเพื่อนร่วมงานปฏิบัติผิดพลาด

หลักปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานทั้ง 10 ประการ ที่กล่าวมานี้เมื่อทุกคนในที่ทำงานต่างร่วมใจปฏิบัติจะทำให้เกิดสัมพันธภาพอันดีในหน่วยงานได้

4.5.3 การวางตนในการทำงานร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการคำนึงอยู่เสมอว่าผู้ใต้บังคับบัญชาคือฝ่ายปฏิบัติงานในหน่วยงาน เปรียบเสมือนมือและเท้าของผู้บริหารถ้าผู้ปฏิบัติขาดความสุขในการทำงานก็มักส่งผลเสียต่องานและมีผลกระทบทางลบมาถึงผู้บังคับบัญชาได้ในที่สุด นอกจากนั้นผลงานของลูกน้องทุกคนทั้งหมดเมื่อรวมกันแล้วก็คือผลงานของผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจึงควรต้องให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ผลงานดีและมีบรรยากาศของความสัมพันธอันดีต่อกันด้วย ดังนี้

- เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยอาจส่งไปอบรม สัมมนา คั่นคว่ำวิจัย
 - สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่เหมาะสมแก่ตนทั้งด้านความสามารถและบุคลิกภาพ เพื่อให้ทำงานได้ด้วยดี และมีความสุขในงาน
 - สื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เมื่อต้องการให้ทำงานใด หรือปฏิบัติอย่างไร และหลีกเลี่ยงการสื่อสารทางเดียวให้มากที่สุด
 - รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทุกคนอยู่ได้อย่างไม่ลำบากและเป็นสุข ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสียสละ และทำประโยชน์ให้หน่วยงานเพิ่มขึ้น
 - ยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปรากฏแก่ผู้อื่นเมื่อเขาทำดีแต่เมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นควรเชิญเข้าพบพูดคุยกันเป็นการส่วนตัวในบรรยากาศของความจริงใจ
 - เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในงานให้มาก โดยการประชุมปรึกษาเสนอความคิดเห็น และกระจายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแบ่งกันรับผิดชอบ
 - ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม หลีกเลี่ยงการสั่งการลงโทษ คัดโทษโดยใช้อารมณ์แทนเหตุผล
 - หลีกเลี่ยงการยกตนเองว่าสูงกว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเนื่องจากอาจสร้างความรู้สึกรู้สึกต่อต้าน ไม่ยอมรับซึ่งอาจทำให้มีการถกเถียงกันด้วยวิธีการต่างๆ ต่อไปได้
 - หลีกเลี่ยงการจับผิดผู้ใต้บังคับบัญชาแต่แสดงให้เห็นว่าเขาได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาให้ทำงานได้โดยเต็มที่เพื่อให้เกิดผลดีต่อหน่วยงาน
 - หลีกเลี่ยงการแสดงความต้องการได้หรือการเบียดเบียนผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งมีรายได้น้อยกว่าอยู่แล้วหากแต่ควรทำตัวเป็นผู้ให้ในโอกาสเล็กๆ น้อยๆ ตามสมควรและโดยเสมอภาค
- หลัก 10 ประการของการวางตัวต่อผู้ใต้บังคับบัญชาดังกล่าว ถ้าผู้บังคับบัญชาปฏิบัติ

ตามนี้จะช่วยสร้างความรักความศรัทธา เกิดการยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้มีการร่วมมือกันดีขึ้นในการทำงานร่วมกัน

5. บทสรุป

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงานถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลให้บุคคลในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งควรทำความเข้าใจตั้งแต่เรื่องของความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ องค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ซึ่งจะต้องมีทั้งการรู้จักตัวเอง การเข้าใจผู้อื่น และการเข้าใจสิ่งแวดล้อม ต้องมีความเข้าใจว่าลักษณะของกลุ่มทำงานที่ดีนั้น ควรเป็นกลุ่มทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย มีความไว้วางใจ เชื่อในความสามารถของกันและกัน มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบมีการร่วมมือที่ดีและผู้นำรวมกลุ่มทำงานมีลักษณะบุคลิกภาพซึ่งเอื้อต่อการสร้างสัมพันธ์ การเข้าใจเรื่องลักษณะของกลุ่มทำงานที่ดีดังกล่าว จะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงตนเองของบุคคลเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานซึ่งหลักการพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานนั้น บุคคลควรสร้างอัตตมโนทัศน์ที่ตรงตามความเป็นจริง มีความคิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนซึ่งจะส่งผลให้มองผู้อื่นในทางที่ดี

การพัฒนารูปแบบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก THE DEVELOPMENT OF THE KEY PERFORMANCE INDICATORS MODEL FOR ADMINISTRATORS IN SMALL-SIZED SCHOOLS

รัชฎา พงษ์ประยูร* วชรี ชูชาติ**

Ratchada Pongprayoon* Watcharee Choochart**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ สร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ และประเมินรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก ทุกภูมิภาค จำนวน 190 โรงเรียน 380 คน วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภทและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.868 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประเมินรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย มี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ มี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ มี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู มี 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน 3 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: รูปแบบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ

*หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเพื่อพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

**สาขาวิชาการบริหารเพื่อพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (D.Ed.)

ABSTRACT

The purposes of this research were to study, to construct, and evaluate the key performance indicators of academic leadership for administrators in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission. There were 3 steps of research methodology, to study documents and theories, to interview 9 professionals and to draft 50 items questionnaire to develop key performance directors.

The samples consisted of 380 persons from 190 small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission (Including 1 school director and 1 head of academic teacher) obtained by using classified random sampling and determined sample sizes by estimable schedule of Krejcie & Morgan. The research instrument is a five-level rating scale questionnaire. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and evaluate the development of key performance from 9 school directors.

The results of this research were: the development of the key performance indicators model of academic leadership for administrators in small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission consisted of 5 factors: three indicators of goal and policy specification, three indicators of curriculum and learning management, three indicators of creating learning environment, three indicators of teacher professional development and three indicators of support the student quality.

Keywords: The key performance indicators model

1. บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้สถานการณ์โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นปัจจัยท้าทายและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติที่จำเป็นต้องมุ่งไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนในอนาคต มีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น รวมทั้งการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับทุนทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานการสร้างนวัตกรรม บุคลากรและแรงงานที่มี

ความรู้ ความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (สำนักบริหารงานการศึกษา
นอกโรงเรียน, 2550, หน้า 1)

จากการรายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2552/2553 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด
ในภาพรวมมีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการงานวิชาการอีกมาก เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาแสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้
ด้วยตนเอง การประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง การนำ
ข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงงานวิชาการ การนิเทศติดตาม
ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง และการจัดให้มีสื่อการเรียนการสอนเหมาะสม
เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, หน้า 84-85) ซึ่งประเด็นเหล่านี้มี
ความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ได้
กล่าวถึงสภาพปัญหาทางวิชาการ โดยเฉพาะด้านคุณภาพของผู้เรียน ครูคณาจารย์และบุคลากร
ทางการศึกษาและด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พบว่า มีสถานศึกษาจำนวนมากที่ไม่ได้
มาตรฐานผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ทั้งการคิดวิเคราะห์ ใฝ่
เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังไม่มีการกระจายอำนาจในการบริหารสู่
สถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง (สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 2)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะหัวหน้าหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับครูและผู้เรียน
มากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการ
บริหารแล้วต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2551, หน้า 13)
พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งคูเปอร์
(Cooper, 1989 pp. 13-14) กล่าวถึงภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นการริเริ่มที่แสดงออกถึงความ
พยายามหรือการดูแลปกป้องรักษา สนับสนุนประเพณีทางการศึกษาในโรงเรียน ในขณะที่ภาวะผู้นำ
ทางวิชาการเป็นแขนงที่พิเศษของผู้นำทางการศึกษาที่เน้นหลักสูตรและการเรียนการสอน
ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ให้ความสำคัญของความก้าวหน้าด้านการเรียนการสอน อำนวยความสะดวก
ให้ครู นักเรียนและหลักสูตร บทบาทของผู้นำทางวิชาการ จึงทำการเปลี่ยนแปลงนโยบายของ
โรงเรียน ทีมงานและนักเรียนให้เหมาะสมกับหลักสูตรเพื่อคุณภาพสูงสุดของการเรียนการสอน ซึ่ง
มุ่งเน้นไปที่ผลผลิตคือ นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณค่า สังคมยอมรับ ชุมชนหรือผู้ปกครอง
นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งครู

ต้องปฏิบัติตามนโยบายหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ปรับเปลี่ยนไป ครูจะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ทำให้ครูเป็นบุคลากรมืออาชีพ ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้เป็นอย่างดีในการให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพนั้นผู้บริหารโรงเรียนถือเป็นบุคคลแรกที่ต้องมีภาระความรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจหลักที่ต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แบ่งขนาดโรงเรียนเป็น 4 ขนาดด้วยกัน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กคิดเป็นร้อยละ 39.73 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 2) โดยการดำเนินงานจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ประสบปัญหาสำคัญ คือ นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย เช่น ครูไม่ครบชั้นเรียนขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง ทั้งนี้เนื่องมาจากเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดสรร โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ คือ มีการลงทุนทางการศึกษาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น อัตราส่วนครู : นักเรียน ซึ่งตามมาตรฐานต้อง 1 : 25 แต่สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กจะมีอัตราส่วนครู : นักเรียน เท่ากับ 1 : 16 เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการลงทุนด้านครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้างที่ต้องจัดให้โรงเรียนเหล่านี้ และแหล่งเงินทุนสนับสนุนมีน้อย เนื่องจากที่ตั้งของโรงเรียนจัดตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็กและส่วนใหญ่อยู่ในชนบท ผู้ปกครองมีฐานะยากจน อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง การคมนาคมไม่สะดวกเป็นผลให้การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กเจริญล่าช้าไม่ทันเทียมกับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนสำคัญที่สุดในโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการสอนของครูมีอิทธิพลต่อระดับความสำเร็จที่สูงของนักเรียนและมีอิทธิพลต่อระดับประสิทธิภาพของการดำเนินงานของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนต้องการจะเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนที่สำคัญคือ ต้องมุ่งเน้นที่กิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างสูงของนักเรียน ถ้ามีเป้าหมายที่จะทำโรงเรียนให้มีประสิทธิผล ก็ต้องหาแนวทางเพื่อเน้นการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน (Dimmock & Walker, 2005, pp. 152-153) ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีและต้องดำเนินการพัฒนาให้กับผู้บริหารโรงเรียน

จากความสำเร็จและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ปัจจุบัน โรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน ตั้งแต่ 120 คนลงมา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 14,200 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 4) ซึ่งส่วนใหญ่กระจายอยู่ในชุมชนชนบท และมีแนวโน้มจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน สอนเจตนาธรรมของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้แสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยดำเนินโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กขึ้น โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารจัดการที่ดี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนที่ดีขึ้น ทั้งนี้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียน การสอนโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ถ้าหากพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางด้านวิชาการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะทำให้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้ แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถบรรลุผลดังกล่าวหากมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีขีดความสามารถสูงในการบริหารจัดการการเรียนการสอน จะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาการพัฒนาแบบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
- 2.3 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาตัวแปรของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ผลการวิจัย

การวิจัย รูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และประเมินรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จากการวิเคราะห์เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พบว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ควรมียุทธศาสตร์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย 2) ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู 5) ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน โดยยึดแนวคิดของ (Mehta, A. C. ,2001) (Lambert, 2003) (Similarly, Kazemi ,2003) (Stogdill,2003,) (New Zealand's,2005) (Dimmock and Walker,2005) (Leithwood, 2006) (EPA, 2008) (Tomlinson, Brimijoin, 2008) (Joyce, Weil, Calhoun ,2009)

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบเพื่อยืนยันความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ความคิดเห็นของ

ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิเคราะห์การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยใช้การสัมมนาอิงผู้ทรงคุณวุฒิของผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนารูปแบบจำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้ จำนวน 3 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสม พบว่า รูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย 2) ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู 5) ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ ชี้แจงให้ผู้ร่วมงานเข้าใจและเห็นความสำคัญของวิสัยทัศน์และเป้าหมาย กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน กำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่ชัดเจน

2. ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ ผู้บริหารเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการให้แก่ครูได้ และจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลายเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลกำหนดเป้าหมายด้านวิชาการสอดคล้องกับหลักสูตร และบริหารหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการที่ร่วมกันกำหนดผู้บริหารมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การวัดและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

3. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นระเบียบและปลอดภัย แสดงออกถึงความเอาใจใส่ให้ความสนใจที่ดีต่อครู นักเรียนและผู้ปกครอง ผู้บริหารอุทิศเวลาให้กับการทำงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ขวัญกำลังใจเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานแก่ครูและนักเรียน และผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียน

4. ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาวิชาชีพครู ติดตามการทำงานของครูเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการสอน ประเมินผลการทำงานของครูเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติการสอน

5. ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียนทุกภาคเรียน ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างเป็นระบบ กำหนดมาตรการด้านการอ่านและการเขียนเพื่อให้นักเรียนอ่านคล่องเขียนคล่อง ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ให้นักเรียน และส่งเสริมให้มีการประเมินความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนอยู่เสมอ

5. อภิปรายผล

จากการศึกษา แนวคิดทฤษฎีหลักการรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน

1. ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย ผู้วิจัยพบว่า ชี้แจงให้ผู้ร่วมงานเข้าใจและเห็นความสำคัญของวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำในองค์กรและบุคลากรในองค์กรมีความคาดหวังว่าต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะการกำหนดเป้าหมาย หรือทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์เป็นสมรรถภาพในการสร้างมโนคติ และการถ่ายทอดความต้องการให้เกิดมโนคตินั้นอย่างเหมาะสม โดยการชักจูงให้บุคคลอื่นพิจารณาเป้าหมาย และร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น จนทำให้วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายนั้นถูกกำหนด และควบคุมจนกลายเป็นการตั้งมั่น การพิจารณาการกำหนดวิสัยทัศน์สามารถพิจารณาได้ตามขบวนการต่อไปนี้ คือ การกำหนดมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรม การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค การกำหนดกลยุทธ์สำหรับเอาชนะอุปสรรค และการวิเคราะห์และการทำงานเพื่อให้เป้าหมายหรือวิสัยทัศน์เป็นผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องตามทฤษฎีของแคสเปอร์ (Casper) ที่ได้กล่าวถึง ผู้นำยุคที่ “only the fittest survive” หรือยุคที่ผู้ที่แข็งแกร่งที่สุดถึงจะอยู่รอด ผู้นำสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่สามารถทำให้เป็นจริง มองการณ์ไกล เข้าใจง่าย วิสัยทัศน์ที่ดีที่เกิดจากผู้นำนั้นจะต้องมองทรัพยากรมนุษย์และมีการกระตุ้นให้บุคลากรมีจิตวิญญาณ

ทุ่มเทในการทำงานให้เกิดประโยชน์อย่างสุดความสามารถและสอดคล้องกับ ชิดารัตน์ โคตรบุตร ที่ได้กล่าวถึงผู้นำคุณภาพว่าผู้นำยุคใหม่ที่เน้นการปฏิรูปจึงต้องเป็นผู้นำคุณภาพ เพราะผู้นำที่ไม่มี ความรู้ความสามารถ ขาดความเข้าใจในด้านคุณภาพแล้วอาจนำองค์กรสู่ความล้มเหลว และหลง ทางได้ ดังนั้น ผู้นำจึงต้องกำหนดทิศทางการวิสัยทัศน์ในการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2553, หน้า 32) กล่าวว่า การกำหนดทิศทางของโรงเรียนเป็นความ รับผิดชอบโดยตรงของผู้เป็นครูใหญ่จะต้องทำให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาของตน การกำหนดทิศทางที่ ดีควรครอบคลุมภารกิจ ด้าน อย่างชัดเจน ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมของโรงเรียน 2) การ สร้างฉันทามติร่วมกันต่อเป้าหมาย 3) การกำหนดความคาดหวังต่อผลงานไว้สูง ซึ่งบทบาทของ ครูใหญ่ในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน 1) ให้แนวทางและกระบวนการในการจัดทำเป้าหมาย ของโรงเรียนแก่คณะครู รวมทั้งการวิเคราะห์ทบทวนเป้าหมายของโรงเรียน ด้วยวิธีเน้นกระบวนการ แก้ปัญหา การวิเคราะห์สภาพบริบทของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา 2) เน้นการใช้การ ทำงานของครูเป็นทีมงานและรายบุคคลในการจัดทำหรือวิเคราะห์ทบทวนความคืบหน้าของ เป้าหมายดังกล่าว 3) ช่วยปรับให้เป้าหมายของกลุ่มหรือครู อาจารย์ รายบุคคลมีความสอดคล้อง และไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายรวมของโรงเรียน 4) สร้างมติร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมาย ของโรงเรียนและ เป้าหมายกลุ่ม โดยจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่จะบรรลุเป้าหมายไว้ชัดเจน 5) เมื่อต้องมีการ ตัดสินใจที่สำคัญและกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น จะต้องยึดเอาเป้าหมายเป็นเกณฑ์ เพื่อการ ตัดสินใจนั้น 6) กระตุ้นคณะครูในฐานะผู้มีส่วนกำหนดเป้าหมายโรงเรียนให้ตรวจสอบทบทวนตนเอง ว่ามีความองงามด้านวิชาชีพขึ้นเพียงไร เมื่อต้องปฏิบัติไปสู่เป้าหมายนั้น 7) ร่วมหารือและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูที่ถึงแนวทางพัฒนาให้เกิดความองงามด้านวิชาชีพแก่ครูและ 8) ให้ความ ช่วยเหลือและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้านวิชาชีพของครูอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนัส ด้วงเอก (2555, หน้า 22) กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัยในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองผู้เรียน ภาค ธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือ วิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ร่วมกันใน การกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการ ติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการ

ปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

2. ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การวัดและประเมินผลการและจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจึงต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและต้องติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2548) ผู้บริหารจึงต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและต้องติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการให้แก่ครูได้ สอดคล้องกับนักวิจัยและนโยบายของโรงเรียนว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นบุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการให้แก่ครูได้ (McEwan, 1998) สามารถให้ข้อมูลสารสนเทศและทิศทางแก่ครูเกี่ยวกับวิธีสอน (Krug, 1992) มีความรู้ด้านหลักสูตรและการสอน (Pendleton, 2007; Monona Grove, 2007; Summerset, 2002; Irving, 2007) มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน (La Porte, 2007) มีความสามารถในการประเมินโครงการสอนและการสอนที่มีประสิทธิผล (La Porte, 2007; Irving, 2007) นั่นคือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในทางการเรียนการสอนให้แก่ครูได้

3. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะ การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน ความเป็นเลิศทางวิชาการควรถือว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญมากในโรงเรียน มีงานวิจัยจำนวนมากขึ้นที่ยืนยันว่า การที่โรงเรียนเน้นงานด้านวิชาการเป็นเรื่องสำคัญที่สุดต่อผลสำเร็จของนักเรียนผู้นำทางวิชาการควรสร้างความมั่นใจที่จะให้มีสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เป็นระเบียบจริงจังและเน้นเป้าหมายทางวิชาการที่สูงแต่สามารถบรรลุผลได้ผู้บริหารโรงเรียนต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อซึ่งทำได้ทั้งด้วยวาจาและการกระทำว่า นักเรียนทุกคนสามารถบรรลุถึงผลสำเร็จได้โดยการพัฒนาบรรยากาศของโรงเรียนที่ทำให้ทั้งครูและนักเรียน มีความเอาใจใส่ต่อการทำงานหนักและต่อความสำเร็จทางวิชาการ (Goddard, Sweetland, & Hoy, 2000; Hoy & Sabo, 1998; และ Hoy, Tarter, & Kottkamp, 1991) ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำการรับรู้ และแสดงความยินดี เมื่อมีความเป็นเลิศทางวิชาการ ร่วมกับนักเรียนและครู เพราะว่ากิจกรรมเช่นนั้นช่วยเสริมให้วิสัยทัศน์และวัฒนธรรมความเป็นเลิศทางวิชาการมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น (Bossert, 1988) การส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน เป็นบรรยากาศที่แสดงว่าเห็นคุณค่าของการเรียนรู้และเป็นบรรยากาศ ที่ส่งเสริมให้บรรลุผลสำเร็จได้ (MacNeill, Cavanagh, & Silcox, 2003) ผู้บริหารจึงต้องจัดลำดับ

ความสำคัญ (Prioritization) โดยให้ถือว่าการเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเสมอ ภาวะผู้นำเป็นสมดุของการบริหารจัดการกับวิสัยทัศน์ ทั้งที่ผู้นำต้องปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ งานการเรียนการสอนก็ยังคงเป็นเรื่องที่ผู้นำต้องจัดเวลาให้ (U.S. Department of Education, 2005) ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญแก่การเรียนการสอนมากกว่าการบริหารทั่วไป (MacNeill, Cavanagh, & Silcox, 2003) กำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน (Krug, 1992) โดยเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Bossert (1988) ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่าการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

4. ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะความเห็นว่าการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด คงเป็นเพราะเห็นว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพและการพัฒนาครูทำให้มีผลทางบวกต่อการปฏิบัติการสอนในห้องเรียน (King, 2002) เป็นการสืบค้นความรู้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาครู ร่วมกับครูตั้งเป้าหมายความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (Larson-Knight, 2000; Blasé & Blasé, 1998, 1999a, 1999b; Sheppard, 1996) การวิจัยสามารถช่วยครูในการพัฒนาวิชาชีพครูได้ ทำให้ครูรับรู้ตลอดเวลาและจะช่วยให้การกำกับติดตามได้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น (US Dept of Ed., 2005) เป็นการสนับสนุนการพัฒนาและการประเมินครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สมศ., 2548) ผู้บริหารประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อจัดโครงการพัฒนาครูแกนนำ ในด้านการพัฒนาครู สอดคล้องกับนักวิจัยและโรงเรียนเกี่ยวกับการประสานงานโครงการการพัฒนาบุคลากร (Debevoise, 1984., Wildy & Dimmock, 1993 อ้างใน Chell, 1999) เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้รับการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการบริหาร (MacNeill, Cavanagh, and Silcox, 2003) เป็นการพัฒนาครูแกนนำ (McEwan, 1998) เป็นการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความเป็นผู้นำ (ประสิทธิ์ เชียวศรี และคณะ, 2548) ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้โดยการขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในการฝึกอบรมครู (Pendleton, 2007; Summerset, 2002; Oklahoma, 2007) การที่ครูได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมครูแกนนำหรือการอบรมครูให้มีภาวะผู้นำนั้นจุดประสงค์ก็เพื่อให้ครู เหล่านั้นนำความรู้และวิธีการมาฝึกอบรมครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน จึงทำให้มองว่า โรงเรียนสามารถดำเนินการเองได้

5. ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน ผู้วิจัยพบว่า ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ให้แก่นักเรียน และส่งเสริมให้มีการประเมินความก้าวหน้า

ทางการเรียนของนักเรียนอยู่เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่าการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่สุดแสดงท่าทีที่ดีต่อนักเรียน ต่อครูและต่อผู้ปกครอง เห็นความสำคัญของการที่ผู้บริหารแสดงท่าทีที่ดีต่อนักเรียน ต่อครูและต่อผู้ปกครองพอ ๆ กับที่การที่ผู้บริหารแสดงให้เห็นอยู่เสมอว่าการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่สุดผู้บริหารต้องพัฒนาและรักษาสัมพันธภาพที่ดีโดยการรักษาท่าทีที่ดีต่อนักเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (McEwan, 1998) ถือว่า เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้ร่วมงานและชุมชน (Ruffin, 2007; ประสิทธิ์ เขียวศรีและคณะ, 2548)

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาควรมีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะที่เป็นช่องทางหรือโอกาสที่จะทำให้การพัฒนาผู้บริหารทางการศึกษามีการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจน มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางวิชาการ

1.2 นำคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 5 ด้าน กล่าวคือ ด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย ด้านการจัดการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือจะเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำองค์ประกอบดังกล่าวไปใช้ในการประเมินตนเองว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ครบถ้วนอย่างไรก็ควรหาแนวทางพัฒนาให้มีคุณสมบัติดังกล่าวให้ครบถ้วนและมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย ด้านการจัดการบริหารหลักสูตร และการเรียนรู้ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ด้านการส่งเสริมคุณภาพนักเรียน เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ที่ต้องพัฒนาและทราบผลหลังการพัฒนา

2.2 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในลักษณะเช่นนี้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ

2.3 การวิจัยประเมินผลการนำรูปแบบแต่ละรูปแบบไปใช้ในการสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาของแต่ละหน่วยสังกัด ที่เหมาะสมกับบริบท และความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จทุกองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 ควรมีการติดตามผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการทุก 3 เดือนหรือ 6 เดือนเพื่อดูประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กว่ายังคงส่งผลต่อการพัฒนาและการทำงานร่วมกันหรือไม่

Reference

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พนัส ด่วงเอก. (2555). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แผนการจัดการเรียนรู้แบบคณะ ชั้น ป.4 - 5 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). โครงการสร้างต้นแบบการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม (I AM READY: ฉันพร้อมทำเพื่อประชาชน). สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2548). การสังเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินรอบแรก (2544 - 2548) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2556, จาก <http://www.onesqa.or.th>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2553). การบรรยายทางวิชาการเพื่อสร้างความตระหนักเรื่องการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2550). สถิติข้อมูลการศึกษาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2553). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Bossert, A. (1988). Leadership in organization. New Jersey: Prentice Hall.

Cooper, R. K. & Sawaf, A. (1997). Executive EQ intelligence in leadership and organization. New York: Grosset & Putnam.

Dimmock, & Walker, (2005). Educational Leadership. Culture and Diversity. London: Sage Publications.

Krug, R. E. (1992). Leadership and performance beyond expectations. New York: Free Press.

Lambert, V. A., Lambert, C. E. & Ito, M. (2003). Workplace stressors, ways of coping and demographic characteristics as predictors of physical and mental health of Japanese hospital nurses. International Journal of Nursing Studies, 41(4), 85 - 97.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership: Its effects on students, teachers and their classroom practices. School Effectiveness and School Improvement, 17(2), 201-227.

McEwan, E. K. (1998). Seven Steps to Effective Instructional Leadership. California: Corwin Press.

McNeill, D. (2003). The acquisition of language. New Jersey: Harper and Row.
New Zealand's Official Statistics Agency. (2008) a New Zealand in Profile 2008.

Pendleton county. (2007). Pendleton county schools job description. Retrieved from <http://72.14.235.104/search?q=cache:YJk3kUc2OJ0J>

Stogdill, R. M. (1974). Handbook of Leadership: A survey of theory and research. New York: Free Press.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

FACTORS INFLUENCING EFFECTIVENESS OF 5-YEAR PEDAGOGIC CURRICULUM MANAGEMENT OF RAJABHAT UNIVERSITIES

สาริโรจน์ เป่าวงศากุล* สุวรรณ นาคพนม** โยธิน ศรีโสภะ***

Saroch Pauwongsakul* Suwan Nakpanom** Suwan Nakpanom***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี และเพื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ คณบดี รองคณบดีฝ่ายวิชาการของคณะครุศาสตร์ และอาจารย์ประจำหลักสูตรของหลักสูตรผลิตครู 5 ปี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จำนวน 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสนทนากลุ่มและแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ประกอบไปด้วย 7 ปัจจัย เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การพัฒนาหลักสูตร ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา การบริหารหลักสูตร คณาจารย์ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา และการวัดและประเมินผล
2. รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ค่าความ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

** สาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (Ed. D.)

*** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (กศ.ด.)

น่าจะเป็น เท่ากับ 0.052 ค่า df เท่ากับ 500 และค่า RMSEA เท่ากับ 0.016 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุประกอบด้วยปัจจัยที่มีอิทธิพล 7 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด ได้แก่ คณาจารย์ เท่ากับ 19.24 รองลงมาคือ กิจกรรมพัฒนานักศึกษา เท่ากับ 1.29 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เท่ากับ 0.27 การวัดและประเมินผล เท่ากับ 0.22 การบริหารหลักสูตร เท่ากับ 0.10 การจัดการเรียนการสอน เท่ากับ -1.16 และการพัฒนาหลักสูตร เท่ากับ -8.13 สำหรับค่าอิทธิพลทางอ้อม การบริหารหลักสูตรมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน เท่ากับ 22.92 การจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพล ต่อกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เท่ากับ 0.95 การพัฒนาหลักสูตรมีอิทธิพลต่อการบริหารหลักสูตร เท่ากับ 0.86 และคณาจารย์มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน เท่ากับ -18.48

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี, ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตร
ผลิตครู 5 ปี

ABSTRACT

The research aimed to study the factors influencing the effectiveness of the 5-year pedagogic curriculum management and to establish the relationship model of the factors influencing the effectiveness of the 5-year pedagogic curriculum management of the Rajabhat universities. The sample of 500 subjects comprised deans, deputy deans on academic affairs of the faculties of education, and instructors in the 5-year pedagogic programs collected by stratified sampling. The instruments were a focus group discussion and a questionnaire with reliability of 0.98 to collect data which were analyzed in terms of percentage, mean, standard deviation, and path analysis.

The findings:

1. The 7 factors influencing the effectiveness of the 5-year pedagogic curriculum management were found: written in descending order of mean scores, the curriculum development, the schooling practices, the curriculum management, the academic faculties, the learning management, the student development activities, and the measurement and evaluation.

2. The relationship model of the factors influencing the effectiveness of the 5-year pedagogic curriculum management of the Rajabhat universities conformed to the empirical data with probability 0.052, df 500, and REMSEA 0.016. The causal

effects comprised 7 influential factors with the highest direct influences, i.e. the academic faculties 19.24, the student development activities 1.29, the schooling practices of 0.27, the measurement and evaluation of 0.22, the curriculum management 0.10, the learning management -1.16, and the curriculum development -8.13 respectively. For the indirect influences, the curriculum management affected the learning management 22.92, the learning management affected the student development activities 0.95, the curriculum development affected the curriculum management 0.86, and the academic faculties affected the learning management -18.48.

Keywords: 5 Year Teacher Education Curriculum Administration, The Effectiveness of 5 year Teacher Education Curriculum Administration

1. บทนำ

ความก้าวหน้าและมั่นคงทางเศรษฐกิจในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย “ครู” เป็นผู้มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การศึกษาเป็นกลไกนำไปสู่คุณภาพคนของประเทศได้ ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับ “ครู” และ “วิชาชีพครู” จำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการปรับปรุง แก้ไขพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพ “ครู” ได้สมตามเจตนารมณ์ ความต้องการจำเป็น สมควรที่จะสร้างสรรค์ “ครูรุ่นใหม่” ที่ยอมรับและสามารถแสดงพันธกิจและทิศทางของตนเองได้อย่างเต็มที่และสมบทบาท หลักสูตร ครูศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้และการฝึกหัดที่เข้มข้นมีประสิทธิภาพ รัฐและองค์กรจะต้องมีระบบการกำหนดคุณลักษณะครูรุ่นใหม่ มีระบบการผลิตครูที่มีคุณภาพโดยมีสาระและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะให้ครูรุ่นใหม่ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่งบทบาทหน้าที่ครู พร้อมทั้งจะแข่งขันกับวิชาชีพอื่นและเพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ระดับมืออาชีพอยู่ในสถาบันและสังคมที่ยิ่งใหญ่กว้างไกลอย่างมีเกียรติและได้รับในปัจจุบันและอนาคต (อมรรัตน์ กิจธิคุณ, 2557)

ด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 7 มาตรา 52 ที่กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สร้างความเข้มแข็งเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต สรรหาคนดี คนเก่งมาเรียนครู พัฒนามาตรฐานหลักสูตรการผลิตครู โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ

พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ จากการเลือกอันดับเรียนมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาพบว่ากระแสการเลือกเรียนครูหลักสูตร 5 ปี มีมากขึ้นตามลำดับในทุกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลดีต่อการศึกษาของไทยในอนาคตที่จะได้คนเก่งมาเรียนครูมากขึ้น ดังนั้น สถาบันผลิตครูจึงมีบทบาทในด้านกระบวนการและเป้าหมายของการจัดการศึกษาให้มีความชัดเจน และพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความเข้มแข็ง (นิภา แยมวจิ, 2556)

การผลิตครูของประเทศต่างๆ อยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของจุดมุ่งหมายลักษณะหลักสูตร การบริหารและบทบาทของรัฐ สถาบันผลิตครู เช่น Institute หรือ College of Education บางแห่งเป็น University of Education ต้องการเป็นอิสระ แต่รัฐเองพยายามจะให้ยุบรวมกันหรือรวมกับมหาวิทยาลัยมากขึ้น ในขณะที่การผลิตครูต้องการของใหม่บ้าง แต่แนวคิดกรรมก็ยังไม่มากนัก (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2551, หน้า 172-173) ในขณะที่การศึกษาไทยยังคงมีปัญหาในด้านคุณภาพที่ยังไม่สามารถแข่งขันได้ในเวทีระดับนานาชาติ ทั้งปัญหาที่ประจักษ์ชัด และปัญหาซับซ้อน การจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพจึงก่อให้เกิดความด้อยคุณภาพของประชากรในประเทศ ปัญหาการศึกษาไทยเป็นการขาดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร อันเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบ การปฏิรูปคุณภาพการศึกษาจะต้องยกระดับคุณภาพการผลิตครู เพราะเป็นส่วนสำคัญของระบบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558, หน้า ข)

มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิต และพัฒนาครูประจำการมาโดยตลอด ปัจจุบันการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปีมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับบริบทและวิธีการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ทำให้เกิดปัญหาในการผลิตครูอย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี เพื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี จำนวน 10 ท่าน และผู้บริหารหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ได้แก่ คณบดีและรองคณบดีฝ่ายวิชาการ อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 2,195 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 2 ประเภท คือ การสนทนากลุ่ม เพื่อทำการยืนยันปัจจัยที่เหมาะสมต่อการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 500 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผลิตครู 5 ปี จำนวน 10 ท่าน เพื่อทำการยืนยันปัจจัยที่เหมาะสมต่อการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. การสอบถามความคิดเห็นของตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม สำหรับการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มาจากประชากร เพื่อสร้างโครงร่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยดำเนินการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง และทางไปรษณีย์ ได้รับกลับคืนมา จำนวน 406 ฉบับ

4. ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรผลิตครู 5 ปี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ และจากการจัดสนทนากลุ่ม พบว่า มี 7 ปัจจัย ดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตร ประกอบไปด้วย การกำหนดสมรรถนะนักศึกษาครู กระบวนการรับนักศึกษา มาตรฐานคุณวุฒิสาขาวิชา และการออกแบบและการพัฒนาหลักสูตร

1.2 การบริหารหลักสูตร ประกอบไปด้วย รูปแบบการบริหารหลักสูตร การประกันคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร

1.3 คณาจารย์ ประกอบไปด้วย การกำหนดสมรรถนะคณาจารย์ การคัดเลือกคณาจารย์ การบริหารคณาจารย์ และการส่งเสริมและพัฒนาคณาจารย์

1.4 การจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย การออกแบบและการวางแผนการสอน รูปแบบและวิธีการสอน สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

1.5 กิจกรรมพัฒนานักศึกษา ประกอบไปด้วย กระบวนการพัฒนานักศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์/อัตลักษณ์ ครอบครั้ว กลุ่มเพื่อน และชุมชน

1.6 การวัดและประเมินผล ประกอบไปด้วย วิธีการวัดผลและประเมินผล เครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล และเจตคติต่อการวัดผลและประเมินผล

1.7 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ประกอบไปด้วย มาตรฐานของสถานศึกษา กระบวนการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา อาจารย์นิเทศ และผู้บริหาร/ครูพี่เลี้ยง

2. ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ประกอบไปด้วย จรรยาบรรณวิชาชีพครู คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการจัดการเรียนรู้

3. องค์ประกอบของปัจจัยการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคณาจารย์ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล

4. ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวม บัณฑิตมีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บัณฑิตมีสมรรถนะในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครู รองลงมาคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านความรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้

5. รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ 0.052 ค่า df เท่ากับ 500 และค่า RMSEA เท่ากับ 0.016 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุประกอบด้วย ปัจจัยที่มีอิทธิพล 7 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด ได้แก่ คณาจารย์ เท่ากับ 19.24 รองลงมาคือ กิจกรรมพัฒนานักศึกษา เท่ากับ 1.29 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เท่ากับ 0.27

การวัดและประเมินผล เท่ากับ 0.22 การบริหารหลักสูตร เท่ากับ 0.10 การจัดการเรียนการสอน เท่ากับ -1.16 และการพัฒนาหลักสูตร เท่ากับ -8.13 สำหรับค่าอิทธิพลทางอ้อม การบริหารหลักสูตรมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน เท่ากับ 22.92 การจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เท่ากับ 0.95 การพัฒนาหลักสูตรมีอิทธิพลต่อการบริหารหลักสูตร เท่ากับ 0.86 และคณาจารย์มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน เท่ากับ -18.48

5. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัยที่ได้จากการศึกษาแนวคิด เอกสาร งานวิจัย และการสนทนากลุ่ม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงกับประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี หมายความว่า ในการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี สิ่งที่เป็นผลสะท้อนจากการวิจัย คือ หลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรเป็นอันดับแรก เพราะเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา เป็นความรับผิดชอบในการผลิตครูที่มีคุณภาพ การบริหารหลักสูตรให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพสูงสุด มีคุณสมบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (TQF) และมาตรฐานวิชาชีพ ดังที่ เบญญาภา คงมาลัย และศรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ์ (2558) กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรผลิตครู 5 ปี โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีคณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและวางนโยบาย มีคณะกรรมการเฉพาะกิจต่าง ๆ ดำเนินการเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้านปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญรองลงมา สอดคล้องกับ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2554) ที่ให้ความคิดเห็นว่า การฝึกงานการปฏิบัติการสอน เป็นประสบการณ์ภาคสนามที่สำคัญของหลักสูตรการเตรียมครูก่อนประจำการของทุกประเทศ เพราะเป็นการเรียนรู้ภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงของโรงเรียน และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2555) ได้กำหนดให้หมวดวิชาชีพครูประกอบด้วยมาตรฐานความรู้ แล้วยังต้องมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยกำหนดให้ต้องมีการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียนก่อนปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ส่วนการอภิปรายแต่ละด้าน ผู้วิจัยของนำเสนอ ดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษารายงานพบว่า มาตรฐานคุณวุฒิของสาขาวิชาเป็นเรื่องที่หลักสูตรให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นหลักสำคัญของการจัดการศึกษาให้ตรงตามอุดมการณ์ที่สำคัญ สร้างคุณภาพชีวิตและสังคม

บูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษา เพื่อให้การออกแบบและการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิของสาขาวิชาชีพครู เป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังต้องพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับสมรรถนะครู ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552, หน้า 7-8) กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่านักเรียนที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ควรจะต้องมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ในแต่ละด้าน เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความเข้าใจและซาบซึ้งในค่านิยมของไทยและระบบของคุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติตนได้อย่างกลมกลืนกับความเชื่อและค่านิยม

1.2 การบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามพันธกิจหลักของการบริหารหลักสูตร คือ ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพสูงสุด มีคุณสมบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (TQF) และมาตรฐานวิชาชีพ หลักสูตรผลิตครู 5 ปี เพราะ สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่พัฒนา มาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตอย่างน้อยตามที่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ กำหนดอย่างต่อเนื่อง กำหนดแนวทางการประกันคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ตามมาตรฐานคุณวุฒิเพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาและปณิธานของสถาบันฯ สำหรับรูปแบบของการบริหารหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 39-41) เสนอให้สถาบันอุดมศึกษาตั้งคณะกรรมการครูศึกษา (Teacher Education Board) ระดับสถาบัน ทำหน้าที่ประสานให้ ทุกคณะ/สาขาวิชา ร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูที่มีคุณภาพ พัฒนาอาจารย์ทั้งด้านวิชาการและวิธีการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนา มาตรฐานผลการเรียนรู้ จัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ครอบคลุมมาตรฐานผลการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านตามที่กำหนดไว้ในรายละเอียดของหลักสูตรนั้น ๆ

1.3 คณาจารย์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก คณาจารย์เป็นปัจจัยโดยตรงที่ส่งผลต่อนักศึกษาผ่านการจัดการเรียนการสอน การกำหนดสมรรถนะคณาจารย์เป็น เรื่องสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา การกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิต้องกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ที่เหมาะสมสำหรับสาขาวิชา ไม่ด้อยกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร นอกจากการกำหนดสมรรถนะคณาจารย์แล้ว การส่งเสริมและพัฒนาคณาจารย์ยังเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง เนื่องจาก มาตรฐานการศึกษาของชาติ ในมาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, หน้า 6) ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 กำหนดให้มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

1.4 การจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะเป็นกระบวนการสำคัญที่จะพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาไปสู่เป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ เพราะจะต้องนำผลของการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา จะเห็นได้จาก สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558, หน้า 65-67) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและความทันสมัย โดยกำหนดให้เป็นมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน องค์ประกอบที่ 5 การจัดทำรายวิชาต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาที่ทันสมัย ก้าวทันความก้าวหน้าทางวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการบริหารจัดการการเปิดรายวิชาต่าง ๆ ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกที่เน้นนักศึกษาเป็นสำคัญ โดยสนองความต้องการของนักศึกษาและตลาดแรงงาน ผ่านสาระรายวิชาในหลักสูตร

1.5 กิจกรรมพัฒนานักศึกษา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากกิจกรรมทางด้านวิชาการ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของนักศึกษา เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่นักศึกษาจัดขึ้นเองเพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะกระบวนการ และทักษะทางวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558, หน้า 93) ได้เสนอกระบวนการผลิตครูให้มีการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้นอกชั้นเรียน นอกสถานที่มากขึ้น ผ่านการจัดกิจกรรมที่นอกเหนือจากรายวิชาที่เรียน ทั้งการเรียนรู้ในชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ กิจกรรมร่วมกันนอกสถานที่ในเวลาที่เหมาะสม เช่น ค่ายอาสา สมาคมภาษาและวัฒนธรรมไทย-นอร์เวย์ (2559) ได้อธิบายถึง กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้นักศึกษาเป็นผู้รู้จักคิด รู้จักทำ เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยนักศึกษาสามารถเลือกทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามความสนใจ หรือความถนัด นำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ

1.6 การวัดและประเมินผล โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ถือเป็นการตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาหลังการดำเนินการจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญเพื่อยืนยันถึงคุณภาพในการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะสามารถบอกถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้หรือให้ระดับผลการเรียน ให้การรับรองความรู้ความสามารถของผู้เรียน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557, หน้า 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้อยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐานสองประการ คือ การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดย

เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ในระหว่างการเรียนรู้การสอนอย่าง ต่อเนื่อง และการวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้

1.7 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะ ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาถือเป็นสนามฝึกประสบการณ์เพื่อเข้าสู่วิชาชีพครู เป็นสนามที่ นักศึกษาต้องบูรณาการคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัญญา ความรอบรู้ ด้านคุณธรรม และด้าน ทักษะปฏิบัติ ต้องบูรณาการให้เกิดความสมดุลในการฝึกประสบการณ์ในระยะเวลา 1 ปีการศึกษา ตามที่คุรุสภากำหนด ส่งเสริม ให้นักศึกษามีความพร้อมสู่วิชาชีพครู เพื่อดูแลการปฏิบัติการสอนของ นักศึกษาอย่างใกล้ชิด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ดังที่ คุรุสภา (2557, หน้า 42-46) ได้กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับปฏิบัติการสอน สาระสำคัญหลัก ๆ คือ คุณสมบัติของ สถานศึกษาสำหรับปฏิบัติการสอน การกำหนดผู้รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครู กระบวนการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา โดยการกำหนดสาระการฝึกทักษะ การจัดการเรียนรู้ ในสาขาวิชาเฉพาะ การจัดทำรายงานผลการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน การปฏิบัติงานของ ครู เป็นต้น สอดคล้องกับ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (2556, หน้า 14) กำหนดให้นักศึกษาต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 10 กิจกรรม โดยมีสาระสำคัญ ครอบคลุมกระบวนการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาอย่างชัดเจน

2. ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวม บัณฑิตมีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหาร หลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 7 ปัจจัย เกิดจากความทุ่มเท เอาใจใส่ของคณะ ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ต้องการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูให้มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ ดังที่ เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1991, pp. 258-263) ได้สรุปลักษณะสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพว่า ควรมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีแผนงานทางวิชาการที่ดี จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของ นักเรียน มีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ และผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับการกำหนดมาตรฐานการ อุดมศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้าน คุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ และมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคม ฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการ บริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามสมมติฐานของการวิจัย พบว่า

องค์ประกอบหรือตัวแปรสังเกตในแต่ละตัวแปรแฝงของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย เป็นองค์ประกอบที่แท้จริงตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เป็นเพราะว่า จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ปัจจัยแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้ว สมมติฐานของผู้วิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้วยกัน พบว่า เป็นไปกรอบแนวคิดของการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร การบริหารหลักสูตร คณาจารย์ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา การวัดและประเมินผล และปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการบริหารจัดการหลักสูตรผลิตครู 5 ปี สำหรับข้อค้นพบในแต่ละด้าน ผู้วิจัยจะขออภิปรายผลเรียงตามค่าอิทธิพลทางตรงของปัจจัยแต่ละปัจจัยกับประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ดังนี้

3.1 คณาจารย์ เป็นปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี สูงที่สุด เป็นเพราะว่า คณาจารย์เป็นส่วนสำคัญในทุกกระบวนการของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี เนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีบทบาทในด้านการศึกษาระดับสูง ตลอดจนระบบและกลไกในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรจำเป็นต้องคัดเลือกคณาจารย์ที่มีสมรรถนะตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้ นักศึกษามีการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่เข้มข้น อยู่ในสิ่งแวดล้อม/บรรยากาศ ที่มีลักษณะและธรรมชาติที่เป็นพลวัต ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552, หน้า 29) ให้ความสำคัญกับอาจารย์ประจำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา กำหนดจำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ที่เหมาะสมสำหรับสาขาวิชา

3.2 กิจกรรมพัฒนานักศึกษา เป็นปัจจัยที่มีค่าอิทธิพลทางตรง รองลงมาจาก คณาจารย์ เนื่องจากการพัฒนานักศึกษาถึงเวลาแล้วที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ และเปลี่ยนวิธีการพัฒนา สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้ออกแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม มีการเตรียมความพร้อมของอาจารย์ การเตรียมความพร้อมของนักศึกษา มีระบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลต่อการพัฒนาบัณฑิตยุคใหม่ กระบวนการผลิตครูมีการกำหนดกิจกรรมให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้นอกชั้นเรียน นอกสถานที่มากขึ้น ผ่านการจัดกิจกรรมของหลักสูตรที่นอกเหนือจากรายวิชาที่เรียน จะเห็นได้จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2559, หน้า 7) ได้จัดทำโครงการบัณฑิตยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเป็นการพัฒนานิสิตให้เปี่ยมด้วยความรู้ ความสามารถ มีหลักคิดและทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 องค์ประกอบของปัจจัยการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา หลักสูตรควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิชาการของนักศึกษา สร้างโอกาสการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล ส่งเสริมให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพราะครอบครัวมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาให้มีความเป็นวิชาชีพครู หลักสูตรส่วนใหญ่ยังใช้ประโยชน์จากชุมชนในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษา น้อย และยังขาดการส่งเสริมให้นักศึกษาร่วมกับเครือข่ายในชุมชนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 ด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตรมีการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้การสอนน้อย ควรมีการพัฒนาวิธีการวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ตรงตามสภาพจริงของนักศึกษามากที่สุด หลักสูตรควรมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวัดผลของอาจารย์ผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณาถึงคุณสมบัติของสถานศึกษาที่ส่งนักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และในเรื่องของการวิจัยพัฒนากระบวนการปฏิบัติการสอนเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพหลักสูตรอย่างต่อเนื่องยังเป็นเรื่องที่ถูกละเลยจากหลักสูตรผลิตครู 5 ปี ถึงแม้คณาจารย์จะมีงานวิจัยเป็นจำนวนมาก แต่กลับพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษายังมีจำนวนน้อย

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร มีค่าอิทธิพลทางตรงน้อยกว่าปัจจัยอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการภายในของสถาบันอุดมศึกษาไม่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาและแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตหลักสูตรผลิตครู 5 ปี เช่น การกำหนดสมรรถนะนักศึกษาครู ให้มีความสามารถ ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ ความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่สามารถกำหนดมาตรฐานเพื่อคัดเลือกรักเรียนที่มีความสามารถสูง ๆ เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยได้ สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการดำเนินการของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความคล่องตัว การหาวิธีพัฒนาศักยภาพนักศึกษาที่

ผ่านกระบวนการรับนักศึกษาให้เกิดความพร้อมในการเรียน และสามารถเทียบเคียงคุณภาพระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันได้

1.5 การจัดการเรียนการสอน พบว่า การกำหนดสมรรถนะคณาจารย์และการส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์มีส่วนสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากหลักสูตรวิชาชีพครูมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คณาจารย์ที่มีความสามารถสูงในวิชาเอกและความเป็นวิชาชีพครู เพราะพื้นฐานเดิมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นวิทยาลัยครูมาก่อน ดังนั้นบริหารหลักสูตรผลิตครู 5 ปี จำเป็นจะต้องมีวิธีการบริหารหลักสูตรแบบบูรณาการระหว่างเจ้าของศาสตร์หรือวิชาเอกร่วมกับคณะครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้มีความแข็งแกร่งในวิชาเอก และมีจิตวิญญาณความเป็นครูไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนารูปแบบวิธีการจัดการศึกษาของคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ให้เข้ากับศตวรรษที่ 21/ การศึกษา 4.0

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลของคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเป็นการยืนยันผลผลิตที่ได้จากการจัดการศึกษา

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (20 ธันวาคม 2554). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.au.ac.th/academic_affairs/documents/pdmp001.pdf
- คุรุสภา. (2557). การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการประกอบวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา.
- นิภา แยมวจิ. (25 สิงหาคม 2556). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm>
- เบญญาภา คงมาลัย และศรเนตร อารีโสมณพิเชฐ. (2558). “การพัฒนาสมรรถนะการจัดการความรู้ของนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21”. *ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 43(1), 37-47
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ. (2554). การศึกษาวิเคราะห์อดีต ปัจจุบัน และโอกาส/ความคาดหวังในอนาคตของการผลิตครูในประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษานานาชาติ.

ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน. (2548). “การครุศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 29, 7-8.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2559). **คู่มือการเป็นนิสิตใหม่**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. (2556). **คู่มือปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับการสอน 1 ปี**. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

สมาคมภาษาและวัฒนธรรมไทย-นอร์เวย์. (7 มกราคม 2559). **กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.tnsk.no/index.php/ksn/2015-08-23-14-03-17/2015-08-23-14-14-40/152-2015-08-23-19-11-59>

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

_____. (10 เมษายน 2558). **นโยบาย 4 ใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.ubu.ac.th/web/files_up/46f2013061215384986.pdf

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (13 ธันวาคม 2555). **ประกาศคุรุสภา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการประกอบวิชาชีพ**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.myfirstbrain.com/teacher_view.aspx?ID=89340

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

อมรรัตน์ กิจธิคุณ. (2 เมษายน 2557). **คุณลักษณะครูรุ่นใหม่กับการปฏิรูปหลักสูตรผลิตครูใน ศตวรรษ 21**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/304779>

Sergiovanni, T. J. (1991). **The Principalsip : A Reflective Practice Perspective** (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon)

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน:
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

MANAGEMENT STRATEGIES OF RAJABHAT UNIVERSITY TO THE ASEAN COMMUNITY:
A CASE STUDY OF KANCHANABURI RAJABHAT UNIVERSITY

กอบกุล ประเสริฐลาภ* ปัญญา การพานิช**

Kobkul Prasertlap * Panya Kanpanit**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน และเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน การวิจัยเพื่อให้มีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ตามหลักการสามเส้า ซึ่งเน้นลักษณะข้อมูลหลายแหล่ง โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ๓ ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ 3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (Burns & Grove, 1997) ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ ๐.92 และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 0.83

ผลการวิจัยพบว่า

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน ด้านการพัฒนามันทำให้มีคุณภาพระดับสากล ด้านการส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน มีระดับผลกระทบที่

*หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (Ph.D.)

มาก 2) แนวทางพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน พบว่า จุดแข็งและโอกาสที่เอื้อต่อการดำเนินงาน คือ มหาวิทยาลัยมีนโยบายและยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเพื่อประชาคมอาเซียน ส่งเสริมให้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับหลักสูตรการเรียนการสอน งานบริการวิชาการ สังคมและท้องถิ่น มีระบบการจัดเก็บ สืบค้นองค์ความรู้และงานวิจัยได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กำหนด Cluster ที่มุ่งพัฒนาการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยแบบบูรณาการ รัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุนทุนวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาอาเซียน ส่วนจุดอ่อนและภาวะคุกคามที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ อาจารย์ไม่มีเวลาในการทำวิจัยงานวิจัยอาเซียนไม่ค่อยมีการกำหนดทิศทางการวิจัย ขาดเครือข่ายสนับสนุนอาจารย์และสนับสนุนการวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรในอาเซียน และ 3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์การพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล ยุทธศาสตร์การส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน และยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การบริหารจัดการ, ประชาคมอาเซียน

ABSTRACT

This research aimed to study the factors affecting the management strategy of Kanchanaburi Rajabhat University to the ASEAN community. To study the guideline for the development of the management strategy of Kanchanaburi Rajabhat University to the ASEAN community. And to develop a management strategy of Kanchanaburi Rajabhat University to the ASEAN community. Method To have a variety of resources. According to the triangular principle (Triangulation Approach), which focuses on multiple data sources. The research is divided into three stages: the study of concepts, theories, documents and related research. There are two tools to create the tool. Data collected from 228 personnels in Kanchanaburi Rajabhat University and interviews with 15 expertists were prepared. Strategic management of Kanchanaburi Rajabhat University. Confirmed by a group of 7 expertists

The findings: That management strategies of Kanchanaburi Rajabhat University to be an ASEAN Community consists of three parts: 1) The factors affecting the management strategy of Kanchanaburi Rajabhat University to the ASEAN Community was at a high level in overall, ranking in order of mean, creating knowledge and research on developing the ASEAN community, the development of graduates to acquire the international quality, and promoting the roles of universities in the ASEAN community. The development of graduates to international quality. Promote the role of universities in the ASEAN community. 2) A guideline for the development of the Kanchanaburi Rajabhat University Strategy for the ASEAN Community on Knowledge Building and Research, ASEAN Community Development, found that the strengths and opportunities for implementation were the university's policy and A knowledge-building strategy for ASEAN Community Encourage the use of knowledge to benefit the curriculum. Learning and teaching Academic service Social and local have a storage system quickly and efficiently research knowledge and research. Identify a cluster that is focused on the development of integrated knowledge and research. The government has a policy to support research grants related to Thai wisdom and ASEAN wisdom. The weaknesses and threats that are the obstacle to the operation is that teachers do not have time to do research in ASEAN research. Research Direction Lack of network to support teachers and support research with outside agencies or organizations in ASEAN; and 3) Strategic management of Kanchanaburi Rajabhat University to the ASEAN community. 4 Strategies include knowledge building strategy and research development. Strategic development of graduates to international quality. Strategy to promote the role of universities in the ASEAN community. And university development strategies for the ASEAN community.

Keywords: strategy, management, ASEAN Community

1. บทนำ

อาเซียนกำหนดเรื่องการศึกษาไว้ในกฎบัตรอาเซียน “เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้านการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีพและด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อ

เสริมสร้างพลังประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมอาเซียน” ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าการร่วมมือด้านการศึกษาคือหัวใจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน และได้ย้ำถึงบทบาทของการศึกษาในการเพิ่มความตระหนักในความเป็นอาเซียนและอัตลักษณ์ของอาเซียน รวมทั้งการส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอาเซียน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2554) จากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยประเทศไทยเป็นสมาชิก 4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ASEAN University Network, 2010) โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความร่วมมือและความเป็นปึกแผ่นของนักวิชาการในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน การพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางด้านวิชาการและวิชาชีพในภูมิภาค และการผลิตและส่งผ่านองค์ความรู้และข้อมูลด้านวิชาการเพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (นันทนาถเสนี, 2552) และสุนทรีวรรณไพเราะ (2555) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน พบว่ายุทธศาสตร์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ (1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรตามบริบทที่เป็นจริงจากหลากหลายมุมมอง (2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการวิจัยด้านอาเซียน (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านอาเซียนเพื่อการจัดการความรู้และการบริการสังคม และ (4) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเพื่อสานสัมพันธ์ในอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงพัฒนาแผนยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพในระดับสากล ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้ และ 2) พัฒนาสมรรถนะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) พัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล 2) ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา 3) พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีคุณภาพระดับสากล 4) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล 5) พัฒนาวิชาการและการวิจัยสู่ความเป็นเลิศ และ 6) พัฒนาระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานอุดมศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงการมียุทธศาสตร์ที่สามารถผลิตบัณฑิตได้ตามแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏยังไม่มียุทธศาสตร์ในข้อใดที่มีความชัดเจนในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

2.3 เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทำยุทธศาสตร์ ด้านประชาคมอาเซียน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ และด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling method) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประชาคมอาเซียน ผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 15 คน

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (1970) ประกอบด้วย ผู้บริหาร บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในจังหวัดกาญจนบุรี รวม 228 คน

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3 ใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประชาคมอาเซียน ผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์ทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัย และผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 7 คน

เพื่อให้การวิจัยดำเนินเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่กำหนดไว้ เพื่อให้มีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ตามหลักการสามเส้า (Triangulation Approach) ซึ่งเน้นลักษณะข้อมูลหลายแหล่ง (Multiple Data Sources) ผู้วิจัยจึงได้จัดทำขั้นตอนการวิจัยเพื่อ ง่ายต่อการศึกษาและเก็บข้อมูลโดยมีขั้นตอนในการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน การสร้างเครื่องมือ นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนวคิดและทฤษฎี

การตรวจคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ไปให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการจัดทำยุทธศาสตร์และด้าน ประชาคมอาเซียน ตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา ค่าความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.92 และแบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.83

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย โดยการเคราะห้เชิงเนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน การประเมินยุทธศาสตร์ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการนำเสนอยุทธศาสตร์ ปรับปรุงและนำเสนอ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อ นำไปใช้ในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีขีดความสามารถ ของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

4. ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

๑. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

1.1 ด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน สำหรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 สรุปประเด็นความคิดเห็นจากการสำรวจผู้ให้ข้อมูลด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเพื่อพัฒนาประชาคมอาเซียน โดยนำข้อคำถามที่มีความสำคัญระดับมาก และระดับมากที่สุดมาพัฒนาร่างยุทธศาสตร์ ประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ อาจารย์มีความรู้ความชำนาญตรงตามสาขา อาจารย์สอนตรงต่อเวลา อาจารย์วางแผนการสอนและเตรียมการสอนล่วงหน้าทุกครั้ง อาจารย์รับฟังข้อเสนอแนะจากนักศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงการสอน อาจารย์มีความรักความเมตตาเอาใจใส่ และเป็นกันเองกับนักศึกษา อาจารย์กำหนดเวลาให้นักศึกษาเข้าปรึกษาที่แน่นอนและสอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอน อาจารย์กำหนดวัตถุประสงค์ของรายวิชาได้อย่างชัดเจน มีการพัฒนาและเปิดหลักสูตรร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ มีหลักสูตรนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคอาเซียน มีหลักสูตรนานาชาติในระดับปริญญาตรี จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอื่นในภูมิภาค จัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย จัดการเรียนการสอนอย่างมีความหลากหลายของเนื้อหาสาระที่เป็นสากล

1.2 ด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล สำหรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 สรุปประเด็นความคิดเห็นจากการสำรวจผู้ให้ข้อมูล ด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล โดยนำข้อคำถามที่มีความสำคัญระดับมาก และระดับมากที่สุดมาพัฒนาร่างยุทธศาสตร์ มีประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจรรย์ญาณ นักศึกษามีความสามารถในการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญในการทำงาน นักศึกษามีคุณธรรมเพิ่มขึ้น นักศึกษาสามารถบริหารเวลาของตนเองดีขึ้น นักศึกษาสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี คณะเปิดสอนตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน การได้งานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา นายจ้างมีความพึงพอใจต่อบัณฑิต ผลงานวิจัยของนักศึกษาที่นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม

1.3 ด้านส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.93 สรุปประเด็นความคิดเห็นจากการสำรวจผู้ให้ข้อมูลด้านส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน โดยนำข้อคำถามที่มีความสำคัญ

ระดับมาก และระดับมากที่สุดมาพัฒนาร่างยุทธศาสตร์ ประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ ประชาชนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการได้รับโอกาสทางการศึกษา ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาได้อย่างถูกต้อง ความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กกลุ่มพิเศษ ความเสมอภาคทางการศึกษาของกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะต่างกัน การกระจายของสถาบันอุดมศึกษาสัดส่วนของประชากรต่อสถาบันอุดมศึกษา

1.4 ด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.88 สรุปประเด็นความคิดเห็นจากการสำรวจผู้ให้ข้อมูลด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน โดยนำข้อคำถามที่มีความสำคัญระดับมาก และระดับมากที่สุดมาพัฒนาร่างยุทธศาสตร์ ประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ ความร่วมมือในการผลิตบัณฑิตระหว่างภาคอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย ความร่วมมือในการผลิตบัณฑิตระหว่างภาครัฐกิจและมหาวิทยาลัย มีการระดมทรัพยากรและงบประมาณจากท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษา มหาวิทยาลัยส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

2.1 ด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน พบว่า 1) จุดแข็ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมีนโยบายและยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเพื่อประชาคมอาเซียน ส่งเสริมให้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับหลักสูตร การเรียนการสอน งานบริการวิชาการ สังคมและท้องถิ่น มีระบบการจัดเก็บ สืบค้นองค์ความรู้และงานวิจัยได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ กำหนด Cluster ที่มุ่งพัฒนาการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยแบบบูรณาการ 2) จุดอ่อน ได้แก่ อาจารย์ไม่มีเวลาในการทำวิจัย งานวิจัยอาเซียนไม่ค่อยมี การกำหนดทิศทางการวิจัย 3) โอกาส ได้แก่ รัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุนทุนวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาอาเซียน 4) ภาวะคุกคาม ได้แก่ ขาดเครือข่ายสนับสนุนอาจารย์และสนับสนุนการวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรในอาเซียน

2.2 ด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล พบว่า 1) จุดแข็ง ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนานักศึกษาและบุคลากร มหาวิทยาลัยมีนโยบายและการดำเนินงานชัดเจนในการผลิตบัณฑิตให้ได้มาตรฐานวิชาชีพ กำหนด Cluster ที่มุ่งพัฒนาการสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการ 2) จุดอ่อน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขาดระบบการพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานสากล นักศึกษาและอาจารย์มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษตามธรรมชาติของแต่ละหลักสูตรน้อย สื่อและนวัตกรรมในการเรียนการสอนยังไม่ได้เป็นสากล นักศึกษายังมี

แนวคิดที่ว่าประเทศไทยสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาประเทศอื่น 3) โอกาส ได้แก่ รัฐบาลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียน นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศนิยมมาศึกษาแลกเปลี่ยนในไทย 4) ภาวะคุกคาม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกทำให้การศึกษามีการแข่งขันกันสูงขึ้น

2.3 ด้านส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน พบว่า 1) จุดแข็ง ได้แก่ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ มีหน่วยงานภายนอกและประชาชนมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก ศูนย์ให้บริการภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ระบบการบริการชุมชนเข้มแข็ง มาตรฐานสากล สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ การส่งเสริมด้านการเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ด้วยการจัดประชุมวิชาการนานาชาติด้านศิลปวัฒนธรรมและนำเสนองานวิจัยในระดับอาเซียน 2) จุดอ่อน ได้แก่ นโยบายของมหาวิทยาลัยขาดความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขาดความโดดเด่น 3) โอกาส ได้แก่ มหาวิทยาลัยยึดชุมชนเป็นฐานตอบสนองหรือช่วยพัฒนาชุมชนได้ตรงตามความต้องการ มหาวิทยาลัยอยู่ในพื้นที่แหล่งศิลปวัฒนธรรมหลากหลาย 4) ภาวะคุกคาม ได้แก่ ความร่วมมือกับภาคประชาชนด้านอาเซียน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าสู่อาเซียน

2.4 ด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน พบว่า 1) จุดแข็ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ระบบบริหารหน่วยงานแบบ Business Unite ระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์เหมือนกับเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันพร้อมที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงแผนพัฒนายุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยทุก 4 ปี ให้ความสำคัญกับนักศึกษาโดยจัดสิ่งที่ดีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ แหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายสามารถใช้บริการได้หลากหลายทั้งบุคลากรภายในและภายนอก 2) จุดอ่อน ได้แก่ ปรับปรุงด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ระบบพัฒนาบุคลากรสู่ประชาคมอาเซียน Brand ของมหาวิทยาลัยไม่ชัดเจน ไม่แตกต่างจากคู่แข่ง กิจกรรมและงบประมาณด้านอาเชียนน้อย 3) โอกาส ได้แก่ ระบบเครือข่าย MOU มีการดำเนินงานต่อเนื่อง 4) ภาวะคุกคาม ได้แก่ การเปิดเสรีทางการศึกษาทำให้แข่งขันสูง

3. ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก และ 28 ยุทธศาสตร์รอง ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์รอง ได้แก่ 1) ส่งเสริมความร่วมมือการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน และ 2) ส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์รอง ได้แก่ 1) พัฒนาสมรรถนะนักศึกษาด้านวิชาชีพและทำงานข้ามวัฒนธรรม และ 2) พัฒนาสมรรถนะนักศึกษาด้านการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้ในการทำงานได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์รอง ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน และ 2) ร่วมมือกับชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์รอง ได้แก่ 1) ส่งเสริมภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับในอาเซียน และ 2) ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านข้อมูลข่าวสารบุคลากร เทคโนโลยี กับหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยในอาเซียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน ด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพระดับสากล ด้านการส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน มีระดับผลกระทบที่มาก รองลงมาคือ ด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับ พัชราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน พบว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนให้ความสำคัญกับบทบาทของการศึกษามีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยแผนดังกล่าวมีความสำคัญในลักษณะของแผนยุทธศาสตร์ชั้นนำในการจัดทำและดำเนินการแผนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกันทั้งประเทศ และตรงกับแนวคิดของ คำเพชร ฐิริปริญญา (2550) ที่ได้ศึกษาการนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่การเป็น

มหาวิทยาลัยระดับโลก พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาระดับโลกขึ้นอยู่กับ การวิจัย หลักสูตรและการสอน การบริการวิชาการ และมิติทางวัฒนธรรม

2. แนวทางพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน โดยศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม

แนวทางพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน พบว่า จุดแข็งและโอกาสที่เอื้อต่อการดำเนินงาน คือ มหาวิทยาลัยมีนโยบายและยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเพื่อประชาคมอาเซียน ส่งเสริมให้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับหลักสูตร การเรียนการสอน งานบริการวิชาการ สังคมและท้องถิ่น มีระบบการจัดเก็บ สืบค้นองค์ความรู้และงานวิจัยได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กำหนด Cluster ที่มุ่งพัฒนาการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยแบบบูรณาการ รัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุนทุนวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาอาเซียนส่วนจุดอ่อนและภาวะคุกคามที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ อาจารย์ไม่มีเวลาในการทำวิจัยงานวิจัยอาเซียนไม่ค่อยมี การกำหนดทิศทางการวิจัย ขาดเครือข่ายสนับสนุนอาจารย์และสนับสนุนการวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรในอาเซียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์พัชรินทร์ พุฒวนะ (2545) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมวิจัยของอาจารย์ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับงานสอนมากกว่างานวิจัย ทำวิจัยเพื่อตำแหน่งมากกว่าจะค้นหาค้นคว้าความรู้ใหม่ และพบวามหาวิทยาลัยของรัฐบาลการบริหารจัดการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ นักวิจัยที่มีคุณภาพยังมีน้อย และผลงานวิจัยส่วนใหญ่มีลักษณะแยกส่วนขาดความเชื่อมโยง

แนวทางพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพพระระดับสากล พบว่า จุดแข็งและโอกาสที่เอื้อต่อการดำเนินงาน คือ เครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนานักศึกษาและบุคลากร มหาวิทยาลัยมีนโยบายและการดำเนินงานชัดเจนในการผลิตบัณฑิตให้ได้มาตรฐานวิชาชีพกำหนด Cluster ที่มุ่งพัฒนาการสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการ รัฐบาลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียน นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศนิยมมาศึกษาแลกเปลี่ยนในไทย ส่วนจุดอ่อนและภาวะคุกคามที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ มหาวิทยาลัยขาดระบบการพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานสากล นักศึกษาและอาจารย์มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษตามธรรมชาติของแต่ละหลักสูตรน้อย สื่อและนวัตกรรมในการเรียนการสอนยังไม่ได้เป็นสากล สอดคล้องกับ ต่อตระกูล อุบลวัตร (2550) ซึ่งได้ศึกษา อุปสงค์ของผู้เรียนที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษา

ต่างชาติที่จะมาให้บริการการศึกษาในประเทศไทย พบว่า ต้องมีการพัฒนาทักษะทางภาษาของทั้งคณาจารย์และผู้เรียนให้มีความพร้อมมากกว่าปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่ยังรวมถึงภาษาต่างประเทศอื่น ๆ อีกด้วย การพัฒนาบัณฑิตให้มีสมรรถนะสากลจึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นนานาชาติ

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

3.1 ยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยการพัฒนาประชาคมอาเซียน ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน และการส่งเสริมให้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่การสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน ขยายเครือข่ายการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปรับปรุงและพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศให้มีความเชื่อมโยง เชื่อถือได้ ทันสมัย สามารถอ้างอิงได้ จัดทำสารสนเทศในการให้บริการเป็นสองภาษา ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่องค์ความรู้และงานวิจัยของมหาวิทยาลัยและอาเซียน การสร้างมูลค่าและองค์ความรู้จากการวิจัย สอดคล้องกับการศึกษาของ นางลักษณ์ วิรัชชัย และ สุรวี ศุนาลัย (2547) มหาวิทยาลัยควรมีความร่วมมือระหว่างสถาบันวิชาการ ความร่วมมือกับชุมชน ความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียและความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อทำให้คุณภาพในการจัดการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ระดับสากล ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาด้านวิชาชีพและทำงานข้ามวัฒนธรรม และการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาด้านการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้ในการทำงานได้ โดยการยกระดับคุณภาพของหลักสูตรเพื่อสร้างผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานสากล พัฒนาระบบเทียบโอนหน่วยกิตให้เป็นมาตรฐานสากล จัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาอาเซียนศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักรู้เรื่องประชาคมอาเซียน และสังคมพหุวัฒนธรรม พัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล ส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความสมรรถนะสูงมาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สถาบัน กำหนดให้นักศึกษาต้องสอบวัดระดับภาษาอังกฤษก่อนจบการศึกษา จัดสรรทุนให้กับนักศึกษาที่ได้รับเลือกให้ไปแลกเปลี่ยนกับมหาวิทยาลัยในอาเซียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่รองรับการเป็นประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) และคำเพชร ภูริปริญา (2550) เนื่องจากการที่จะรองรับประชาคมอาเซียนจะต้องมีความเป็นสากลทั้งในด้าน

หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความร่วมมือทางวิชาการ ตลอดจนด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเกิดความพร้อมในการก้าวไปสู่สากล ส่วนในการผลิตบัณฑิต

3.3 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในประชาคมอาเซียน ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน และการร่วมมือกับชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน โดยการสร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาประชาคมอาเซียน จัดทำข้อมูลด้านอาเซียนเผยแพร่ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่การจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน จัดทำแผนพัฒนาการดำเนินงานบูรณาการและวัฒนธรรมแบบบูรณาการ พัฒนาโครงสร้างองค์กรที่สนับสนุนเอื้อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน ร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน สอดคล้องกับการศึกษาผลสำรวจทัศนคติและการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ 10 ประเทศ ของ วิทวัส ศรีวิหค (2553) พบว่า นักศึกษาไทยส่วนใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องอาเซียน ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ถึงการเป็นเจ้าของอาเซียน

3.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับในอาเซียน และการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านข้อมูลข่าวสารบุคลากร เทคโนโลยี กับหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยในอาเซียน โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล ยกย่องคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งคุณภาพ พัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะความเป็นประชากรอาเซียนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ พลาพรรณ คำพรรณ (2553) ได้ศึกษาสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านอุดมศึกษากับต่างประเทศ พบว่ากลยุทธ์ที่สำคัญในการทำให้เป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้แก่ การขีดความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาไทย การสร้างความร่วมมือเพื่อยกระดับอุดมศึกษาไทยสู่มาตรฐานสากล การดำเนินความร่วมมือเชิงรุกในการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการสังเคราะห์กรอบประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏ กาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนร่วมกับการตรวจสอบความเหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและเชิง

คุณภาพ ทำให้ได้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียนที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.2 ควรทำการศึกษาวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มภาคต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพความร่วมมือในระดับแต่ละภาค

1.3 ร่วมกับภาคอุตสาหกรรมพัฒนานักศึกษาตามความต้องการของสังคม และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

1.4 สร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

1.5 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ ควรจะสร้างความพร้อมให้กับบุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษาก่อนเป็นครั้งแรก

1.6 ให้ความสำคัญและสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียนให้กับบุคลากรนักศึกษา และคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลกระทบของสถาบันอุดมศึกษาต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.2 ควรศึกษาแบบเจาะลึกของแต่ละตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีสู่ประชาคมอาเซียน

References

- คำเพชร ภูริปริยญา. (2550). การนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก. ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ต่อตระกูล อุบลวัตร. (2550). การนำเสนอยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาไทยในบริบทการเปิดเสรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สรุวี ศุณาลัย. (2547). การประเมินอภิมาน และการวิเคราะห์อภิมาน รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- ประภัสสร เทพชาตรี. (2555). ประชาคมอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- พลาพรรณ คำพรรณ. (2553). ความร่วมมือด้านอุดมศึกษากับต่างประเทศ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. ปีที่ 50 ฉบับที่ 44

- พัชรารัตน์ วงศ์บุญสิน และคณะ. (2549). การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). สดส.-สดศ. ส่งความสุข สู่คุณภาพการศึกษา 2556. กรุงเทพฯ: ซีโน พับลิชชิ่ง (ประเทศไทย).
- วิทวัส ศรีวิหค. (2553). ก้าวสู่ประชาคมอาเซียนใน ค.ศ. 2015 ใน การบรรยายทางวิชาการเพื่อสร้างความตระหนัก เรื่อง การก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558. ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก: กรุงเทพฯ.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2555). อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อมรรัตน์ วัฒนธ. (2555). ก้าวสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมั่นใจได้อย่างไร. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (ม.ค. - เม.ย. 2555) 165-180.
- Tsai. (2010) Returns to overeducation: A Longitudinal analysis of the U.S. labor market. *Economics of Education Review*, 29 (2010), pp. 606-617.

อุดมการณ์รัฐไทยกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

อนุวัต กระสังข์* พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ (อัสสาร)**

Anuwat Krasang* PhramahaSomdet Mahasamithi (Attasarn)**

บทคัดย่อ

อุดมการณ์ของรัฐไทยมีรากฐานมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง ความชอบธรรมของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำรัฐไทยโบราณ ผ่านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบารมีสำหรับรัฐสมัยใหม่ ประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองเพียงรูปแบบเดียวที่ประชาชนให้การยอมรับ ขนชั้นกลางส่วนใหญ่เชื่อมั่นในกำลังสติปัญญาและศักยภาพของมนุษย์ การปฏิรูปคำสอนพระพุทธศาสนาให้มีคุณค่าสอดคล้องกับสังคมยุคใหม่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์ของรัฐไทยไม่ว่ายุคสมัยใด ปกครองบริหารรูปแบบราชาธิปไตย เผด็จการ หรือประชาธิปไตย จะพบว่าผู้ปกครองจะตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับกลุ่มของตนทั้งสิ้น

คำสำคัญ: อุดมการณ์, รัฐไทย, ความเชื่อ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

Thai State's ideology is based on the Buddhist belief; the Buddhist teaching has invariably played a pivotal role as a central factor to legitimize the governmental power of the ruling elite. The concept of merits and perfections in Thai Buddhism has been interpreted and applied to underpin the kings' status as the ancient Thai leader. For modern states, only democracy is the political ideology which people recognize. It is under the politically ideological implication that most of middle class people trust human intelligence, potentiality and wisdom; reformation of Buddhist concepts to be in tune with modern values is necessarily needed. It seems that In history of Thai state in the past till the present time, the ruling elites of any regimes, no matter democracy, military dictatorship or

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

monarchy, attempt to interpret some Buddhist principles to constitute symbolic legitimization of their power and their own group's political interest.

Keywords; Ideology, Thai State, Belief, Buddhism

1. บทนำ

สถาบันพุทธศาสนาเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญของสังคมไทย พระพุทธศาสนานั้นเป็นเสมือนหลักกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและวิถีชีวิตทางสังคม ที่สำคัญก็คือเป็นที่มาของวัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติของชาวพุทธ พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันมหากษัตริย์ การจัดระเบียบการปกครองของไทยสมัยโบราณเป็นแบบราชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นทรงอำนาจสูงสุด และเน้นความสำคัญของพระมหากษัตริย์เหนือสถาบันการปกครองและสังคมอื่นๆภายในรัฐ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลสำคัญ ในการเหนี่ยวนำให้พระกษัตริย์ของไทยใช้อำนาจไปในทางที่เป็นพระราช แม้รัฐสมัยใหม่อำนาจการปกครองได้เปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์เป็นคณะบุคคลที่มีความยึดโยงกับประชาชน หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนายังคงมีอิทธิพลในเชิงสัญลักษณ์สร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กลุ่มชนชั้นนำไทย การที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อระบบการปกครอง ก็เนื่องจากว่าระบบการเมืองแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่มักจะมีพื้นฐานอุดมการณ์ทางศาสนา และศาสนาเป็นแหล่งที่มาของอุดมการณ์ที่สำคัญที่สุดของสังคมสมัยโบราณ ความคิดทางศาสนาจึงเป็นกลไกสำคัญในการแสวงหา และการธำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมในการปกครอง

บทความนี้ได้กล่าวถึงนิยามคำสำคัญ (keywords) จำนวน 4 คำ ได้แก่ คำว่า อุดมการณ์ของรัฐ หมายถึง ชุดความคิดหนึ่งที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนยอมรับอำนาจ ยอมรับปฏิบัติตามกฎหมาย ตามโครงสร้างที่ชนชั้นปกครองได้วางเอาไว้ และรวมถึงการถืออุดมการณ์เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินความดีความชั่วในสังคม ลำดับต่อมา รัฐไทย คือ กลไกทางการเมืองของไทย ทั้งในสมัยโบราณและสมัยใหม่ โดยที่มีอำนาจอธิปไตย มีอาณาเขตและมีประชากร มีอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งภายในและภายนอก รัฐ ถัดมาคือคำว่า ความเชื่อ ได้แก่ ความมั่นใจและความเห็นตามในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คำสุดท้ายคือ พระพุทธศาสนา หมายถึง พระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่สืบสายมาจากนิกายเถรวาท

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยและพระพุทธศาสนาในเชิงอุดมการณ์ของรัฐ กลุ่มชนชั้นผู้ปกครองได้ผลิตชุดความคิดที่มีรากฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง โดยการตีความหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองในยุคสมัยนั้นๆ กล่าวคือ ชนชั้นผู้ปกครองที่เน้นเรื่องบุญบารมี มักจะมีแนวโน้มการปกครองแบบรวมนศุญย์อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นภายในได้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบอบเผด็จการ ส่วนผู้ที่นิยมตีความหลักคำสอนพุทธศาสนาในเชิงจิตวิทยา ก็จะมีแนวโน้มนิยมชมชอบระบอบประชาธิปไตยแทน ผู้นำของรัฐไทยยุคทุกสมัยส่วนใหญ่ก็จะกล่าวอ้างความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะปกครองในรูปแบบใดก็ตาม ดังนั้นบทความนี้จะมีขอบเขตการศึกษาอุดมการณ์ของรัฐไทยกับความเชื่อทาง

พระพุทธศาสนา ครอบคลุมตั้งแต่รัฐไทยสมัยโบราณ กล่าวคือสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง และรัฐไทยสมัยใหม่เริ่มตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยปัจจุบัน

2. ความหมายของอุดมการณ์

คำๆ นี้ใช้กันมาในภาษาอังกฤษ (Ideology) ราวๆ 150 ปีนี้เอง โดยทั่วไป ถือกันว่าเป็นความคิดทางสังคม ซึ่งมีเนื้อหาไปในทางที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางการเมืองต่อคนส่วนใหญ่ (ส. ศิวรักษ์, 2546: 141)

อุดมการณ์ ประกอบด้วย คำว่า “อุดม” กับคำว่า “การณ” “อุดม” แปลว่า สูงสุด ยิ่ง เลิศ ส่วนคำว่า “การณ” แปลว่า เหตุ เค้ามูล สิ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมการณ์ คือ อุดมคติอันสูงส่งที่มุ่งใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 911) อุดมคติ คือ จินตนาการที่เป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริงทางใดทางหนึ่ง ที่มนุษย์ยึดถือเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตตน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมการณ์ คือ หลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1381)

จากความหมายเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า ความหมายเริ่มเปลี่ยนไป สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 มองในด้านของ ความดี ความงามและความจริง ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 อะไรก็ได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

รวมความแล้ว อุดมการณ์ หมายถึง แนวความคิดที่ได้หล่อหลอมกล่อมเกล่าอย่างดีมีระเบียบ เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. อุดมการณ์ของรัฐ

อุดมการณ์ (Ideology) คือชุดความคิดหนึ่งที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนยอมรับ อำนาจตามโครงสร้างที่ชนชั้นปกครองได้วางเอาไว้ คำว่ายอมรับในที่นี้ มีความหมายกว้างกว่ายอมรับปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเมื่อถูกรัฐรอนสิทธิต่างๆ นับตั้งแต่เก็บภาษีไปจนถึงจับเข้าคุกก็ยอมรับโดยดี และหมายรวมไปถึง การถือเอาอุดมการณ์เป็นบรรทัดฐานของการตัดสินใจอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรคือระเบียบทางสังคมที่ดี อะไรคือระเบียบสังคมที่จะนำความพินาศมาให้ จึงกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมทุกด้าน ดังนั้นอุดมการณ์จึงเป็นชุดความคิดมากกว่าความคิดใดๆ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 9 มีนาคม 2560)

บรรดารัฐทั้งหลายดำรงอยู่ได้เพราะมีอุดมการณ์เป็นรากฐาน เพราะอุดมการณ์เป็นอำนาจที่แน่นอนของรัฐ กล่าวคือ อุดมการณ์ไม่ใช่ชุดความคิดที่มีจุดมุ่งหมายในเรื่องของความยุติธรรม แต่

การยอมรับของประชาชนที่มีต่อรัฐต่างหากเป็นเรื่องที่สำคัญสูงสุด ดังนั้น รัฐจึงต้องใช้อำนาจในการเสริมสร้างอุดมการณ์ให้แพร่หลายและฝังลึกในหมู่ประชาชนให้ยาวนานที่สุด

พระพุทธศาสนา มีอิทธิพลและบทบาทอย่างมากต่อการกำหนดอุดมการณ์ของประเทศไทย กล่าวคือ ประวัติศาสตร์อุดมการณ์ของประเทศไทยโบราณก็ดี รัฐสมัยใหม่ก็ได้ ล้วนมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ในบทความนี้จะแบ่งอุดมการณ์ของประเทศไทยเป็น 2 ยุคใหญ่ๆ คือ อุดมการณ์แบบธรรมราชา เป็นอุดมการณ์การปกครองของรัฐโบราณ เริ่มต้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และอุดมการณ์แบบเสรีนิยมประชาธิปไตย เป็นอุดมการณ์การปกครองของรัฐสมัยใหม่ เริ่มนับแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยปัจจุบัน

3. อุดมการณ์ของรัฐโบราณ : ธรรมราชา (สมัยสุโขทัย-พ.ศ.2475)

ความคิดเกี่ยวกับรัฐไทยสังคมโบราณ เริ่มนับตั้งแต่สังคมสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีความผูกพันกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย ความเชื่อที่สำคัญในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ อันเป็นความเชื่อในเรื่องรัฐที่ปราศจากอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอน พระมหากษัตริย์ทรงเปรียบเหมือนพระโพธิสัตว์ซึ่งส่งสมบุญบารมีมามากมายในอดีตชาติ อำนาจในการปกครองดินแดนต่างๆ จึงเปรียบเสมือนกับการเผยแผ่พระบรมโพธิสมภารของพระโพธิสัตว์ จึงทำให้เกิดความเชื่อว่าพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จะปกคลุมแพร่ไพศาลออกไปทั่วพระราชอาณาจักรโดยไม่มีขอบเขต (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, 2545: 254)

ธรรมราชาเป็นกษัตริย์ในอุดมคติของพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องธรรมราชาปรากฏอยู่ในจักรกัปปวัตตสูตร ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า "พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้งสี่ล้อมรอบ เป็นผู้พิชิต" พระภิกษุรูปหนึ่งทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระราชเป็นใหญ่ในแผ่นดินแล้วจะมีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่าพระราชหรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ธรรมเป็นสิ่งที่ใหญ่กว่าพระราช คำถามนี้เกี่ยวกับข้อกับขอบเขตการใช้อำนาจของพระราช กล่าวคือ เมื่อพระราชมีพระราชอำนาจมากที่สุดที่ในแผ่นดิน อะไรเล่าจะเป็นเครื่องกำกับการใช้อำนาจมิให้เกินเลยไปจนกลายเป็นทรราช คำตอบของพระพุทธเจ้าก็คือว่า ธรรมเป็นเครื่องกำกับการใช้พระราชอำนาจของพระราช พระราชใช้พระราชอำนาจในกรอบของธรรม นั่นคือ ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 9 มีนาคม 2560).

ธรรมสำหรับผู้ปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือ (1) ทาน เจตนาให้วัตถุ 10 ประการ มีข้าวและน้ำ เป็นต้น (2) ศีล หมายถึง ศีล 5 ศีล 10 (3) การบริจาต การบริจาตไทยธรรม (4) ความซื่อตรง ความเป็นคนตรง (5) ความอ่อนโยน ความเป็นคนอ่อนโยน (6) ความเพียร กรรมคือการรักษาอุโบสถ (7) ความไม่โกรธ ความมีเมตตาเป็นเบื้องต้น (8) ความไม่เบียดเบียน ความมีกรุณาเป็นเบื้องต้น (9) ความอดทน ความอดกลั้น (10) ความไม่คลาดจากธรรม ความไม่ขัดเคือง

(ขุ.ชา.อ.(บาลี) 28/176/261) และราชสังคหวัตถุ 4 ประการ ประกอบด้วย (1) สัสเมธะ บำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหารให้อุดมสมบูรณ์ (2) ปุริสเมธะ ส่งเสริมข้าราชการคนดีมีความสามารถ (3) สัมมาปาสะ ส่งอาชีพสุจริตแก่ประชาชน และ (4) วาชเปยยะ พุดไฟเราะ มีเหตุผล และมีประโยชน์ (ขุ.อิตติ. (ไทย) 25/27/373)

ธรรมะเหล่านี้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ปกครอง เนื่องจากว่าความเป็นธรรมราชาเช่นนี้ ไม่อาจสร้างขึ้นได้โดยใช้ระบบภายนอก แต่ต้องอบรมให้เกิดขึ้นภายในองค์พระราชนั้น ปัจจัยภายนอกเป็นแต่ส่วนประกอบเท่านั้น พระพุทธศาสนาจะเน้นความสำคัญของผู้ปกครองมากกว่าระบบปกครอง คำสอนส่วนใหญ่จึงมุ่งที่คุณสมบัติของผู้ปกครองเป็นสำคัญ (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2540: 129)

การดำรงอยู่ของรัฐไทยโบราณจะเกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจของกษัตริย์และขณะเดียวกันการดำรงอยู่ของรัฐไทยโบราณก็มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยที่ความคิดแบบจารีตของคนไทยนั้น ความเป็นอยู่และความต่อเนื่องของสังคมไทย ตั้งอยู่บนรากฐานทางนามธรรมที่สำคัญสามประการ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รากฐานทางศาสนาได้กลายเป็นกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและพลังทางสังคมที่แทรกซ้อนอยู่ในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทุกด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความใกล้ชิด พระมหากษัตริย์ทรงสร้างวัดถวายในบรรดาศาสนาและมีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดกฐิน ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนา และขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์และราชการก็ทำกิจกรรมทางการเมืองและวัฒนธรรมผ่านคณะสงฆ์ที่วัด เพื่อให้ได้สื่อกับผู้คนในชุมชนท้องถิ่นอีกทีหนึ่ง สำหรับหน้าที่ของรัฐโบราณนั้น จะมีขอบเขตที่จำกัด กล่าวคือ มีหน้าที่ปกป้องข้าศึกภายนอกและดูแลความสงบภายในเท่านั้น ไม่มีหน้าที่พัฒนาการอยู่ดีกินดีของราษฎร หรือบริการสาธารณะพื้นฐานใดๆ การกินการอยู่ การรักษาพยาบาล เป็นหน้าที่ของประชาชนจะต้องดูแลกันเอง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงปฏิเสธความเชื่อเรื่องกรรมที่ว่าผูกพันกับจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ กล่าวคือสภาพชีวิตในแต่ละภุมิจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรรมที่ได้กระทำมาในอดีตชาติ ในภายหน้าชีวิตก็ยังคงเวียนว่ายตายเกิดในภุมิต่างๆ โดยมีกรรมเป็นตัวกำหนด แต่ทรงอธิบายใหม่ว่า สาเหตุของกรรมจะไม่เน้นกรรมที่เป็นผลมาจากชาติก่อน แต่จะเน้นสาเหตุของกรรมที่เป็นผลจากการกระทำในกาลก่อน ซึ่งหมายความว่า มนุษย์สามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้ และเป็นเรื่องที่อยู่ในชาตินี้เอง เป้าหมายของชีวิตคือการมีวิถีชีวิตที่ดีในสังคมในชาตินี้ และมนุษย์สามารถพัฒนาตัวเองได้ด้วยความสามารถและความเชื่อมั่นในศักยภาพสติปัญญาของมนุษย์เอง (ศรีสุพร ช่วงสกุล 1 (2) : 58-64)

ในรัชกาลนี้ทรงเห็นว่า การพัฒนาประเทศชาติเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้ปกครองพระองค์ได้เปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น การทำสนธิสัญญาเบาริง ให้ราษฎรเข้าเฝ้าถวายฎีการ้องทุกข์ได้ ในขณะที่ทรงเสด็จพระราชดำเนิน ทรงตรากฎหมายเพื่อให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพ

บ้านเมือง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับมรดก สินสมรส เป็นต้น (พิชญ เดชใด, [9 มีนาคม 2560] และการตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เป็นโลกียวิสัยมากขึ้น โดยผ่านทางคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

เรื่องบุญบารมีของผู้ปกครองในรัชกาลนี้ มีความสำคัญลดลง จะเห็นได้จากที่ทรงนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องอนกชนนิกนสโมสร มาอธิบายสถานะของพระองค์ว่าได้ทรงขึ้นครองราชย์โดยมติดีความเห็นชอบของชุมชนการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นมนุษย์และมาจากตระกูลอันสูงส่ง ขุนนางผู้ใหญ่พร้อมใจกันเลือกขึ้นมา เพราะประจักษ์ในความสามารถ (เจษฎา พรไชยา, 2546: 52)

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 บทบาทในการพัฒนาประเทศมีความเข้มข้นมากขึ้น และต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 คำสอนทางพระพุทธศาสนาก็ได้ถูกตีความให้เหลือเฉพาะคำสอนในทางโลกล้วนๆ เช่น การสอนว่าทำได้ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ไม่มีการเอ่ยถึงคำสอนในแนวโลกุตตรธรรมเลย การสอนแนวนี้ยังถูกบรรจุลงในหลักสูตรการศึกษาในสมัยนี้ ที่เป็นเช่นนี้เกิดจากที่รัชกาลที่ 6 ต้องการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับลัทธิชาตินิยม การสอนทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปไม่ใช้การสอนให้เป็นคนดีเท่านั้น แต่มุ่งให้เป็นพลเมืองที่ดี มีสำนึกในความเป็นไทย ความเป็นพุทธกับความเป็นไทยได้ถูกนำมาเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น หน้าที่ต่อชาติทำให้เป็นคุณธรรม (พิพัฒน์ พสุธารชาติ : 254) การนำคำสอนของพระพุทธศาสนามาตีความเพื่อผลประโยชน์ของรัฐ ได้มีมาเรื่อยจนกระทั่งปัจจุบัน และส่งผลให้คำสอนทางพระพุทธศาสนากลายเป็นอุดมการณ์ของชาติไปในที่สุด

4. อุดมการณ์ของรัฐสมัยใหม่ : เสรีนิยมประชาธิปไตย (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจทางการเมืองได้เปลี่ยนจากเจ้าไปสู่ชนกลุ่มใหม่ กล่าวคือ ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน กลุ่มอำนาจใหม่ทั้งสองกลุ่มได้ขัดแย้งกันจากนั้นก็นำไปสู่การก่อรัฐประหารโดยคณะทหารในปี พ.ศ.2490 ซึ่งได้ทำลายอิทธิพลของกลุ่มพลเรือนลงอย่างหมดสิ้น และในปี พ.ศ.2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหารซึ่งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพราะการทำรัฐประหารครั้งนี้มีผลทำให้การเมืองการปกครองไทยต้องเข้าสู่รูปแบบของเผด็จการอำนาจนิยม (authoritarianism) จากนั้นประเทศไทยก็เข้าสู่เหตุการณ์การลุกฮือของประชาชนในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.1516 ซึ่งเรียกว่า “วันมหาวิปโยค” และรัฐประหารเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 เป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงทำให้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก และจากนั้นประเทศไทยก็เข้าสู่การปฏิรูปการเมืองในปี 2540 ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อ 17 พฤษภาคม 2535 ซึ่งเรียกว่า “พฤษภาทมิฬ” ผู้เขียนได้ลำดับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ของบ้านเมืองเพื่อนำไปสู่การอธิบายท่าทีของรัฐที่มีต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในยุคนี้ๆ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองแต่ละครั้งส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการตีความหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ผู้ปกครองหรือรัฐ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะสำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1 ระยะที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 -2500

เหตุการณ์ทางการเมืองอันสำคัญยิ่งของประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ หรือในแง่หนึ่งเป็นการเริ่มต้นการเมืองการปกครองไทยยุคใหม่ คือการปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 นำโดยคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไปสู่การปกครองแบบกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การปฏิวัติ 2475 ประกอบด้วย (1) บริบททางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจโลก (2) ตัวแปรทางการเมืองภายใน (3) ความขัดแย้งระหว่างสถาบันเก่าและสถาบันใหม่ (4) การปรับตัวไม่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของตัวสถาบันการปกครองบริหาร (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546: 134-137) อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรหลักคือ ปัจจัยด้านอุดมการณ์และการก่อตัวของชนชั้นใหม่ การเกิดสภาพอ่อนแอในการบริหารของรัชกาลที่ 7 และเกิดสภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ เป็นปัจจัยเฉพาะหน้าหรือตัวเร่งให้มีการยึดอำนาจเกิดขึ้น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2538: 53) ผลของการปฏิวัติครั้งนี้ ได้เปลี่ยนอำนาจการปกครองจากเจ้าไปสู่ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน กลุ่มอำนาจใหม่ที่เรียกว่า “คณะราษฎร” ได้พยายามปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยแก่ประชาชน ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่สนับสนุนเรื่องบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ ไม่เป็นที่นิยมของราษฎรมากนัก เนื่องจากคณะราษฎรต้องการลดบทบาทและความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ลงจึงไม่สนับสนุนความเชื่อดังกล่าว

4.2 ระยะที่ 2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2516

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 เป็นการทำการรัฐประหารที่สำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพราะผลของการทำรัฐประหารครั้งนี้ได้นำประเทศไทยไปสู่การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบ “พ่อขุนอุปถัมภ์” เป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบไทยๆ

รูปแบบของการปกครอง “ประชาธิปไตยแบบไทยๆ” นี้ สะท้อนความเชื่อของจอมพล สฤษดิ์ ว่าควรเป็นในรูปที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติและมองว่าระบบพรรคการเมืองนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมไทย จอมพล สฤษดิ์ เชื่อว่า การปกครองเป็นเรื่องของกษัตริย์ ของเจ้านายผู้มีบุญวาสนา ขอเพียงแต่ให้ผู้มีอำนาจนั้นมีความเที่ยงธรรมและสุจริตใจตั้งอยู่ในศีลธรรม ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้นำก็คือนายกรัฐมนตรี ต้องมีอำนาจที่เด็ดขาด โดยอำนาจนั้นตั้งอยู่บนหลักการของความเป็นธรรม การให้เหตุผลในการวางหลักการปกครองแบบไทยเช่นนี้ คือการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองที่มีพื้นฐานอยู่บนประวัติศาสตร์และจารีตประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทย เป็นการประยุกต์แนวความคิดประชาธิปไตยเข้ากับจารีตและวัฒนธรรมไทยและ “พ่อ” ของคนไทยทุกคน

นอกจากจอมพล สฤษดิ์ จะสร้างรูปแบบการปกครองที่มีผู้นำแบบพ่อขุนแล้ว จอมพล สฤษดิ์ยังเห็นว่า การที่จะแสวงหาความชอบธรรมในระยะยาว จะต้องพึ่งพาการยอมรับของสถาบันกษัตริย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะการแสดงความจริงรักภักดีต่อสถาบันนี้ จะเป็นการส่งเสริมฐานะและอำนาจของรัฐบาล ดังนั้นบทบาทหน้าที่และเกียรติของสถาบันกษัตริย์จึงต้องได้รับการ

ส่งเสริมมากกว่ารัฐบาลก่อนๆ เช่นการสนับสนุนให้พระมหากษัตริย์และพระราชินีเสด็จไปเยี่ยมประเทศต่างๆ ส่วนด้านการปกครองภายในประเทศนั้น ก็พยายามส่งเสริมให้องค์พระมหากษัตริย์มีโอกาสแสดงพระดำรัสต่อประชาชน พาดพิงถึงนโยบายต่างๆ เช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลพยายามสร้างสถาบันกษัตริย์ให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ กล่าวที่สุดในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ได้กลับมาฟื้นฟูความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบารมีอีกครั้งหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนความชอบธรรมของการปกครองในระบอบเผด็จการของตนนั่นเอง

นอกจากการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาตีความ เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้ระบอบการปกครองของตนเองแล้ว ในสมัยนี้ พระสงฆ์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอีกด้วย โดยราชการใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ส่วนหนึ่งในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและมูลนิธิเอเชีย (พระมหาวิญญู ผลเจริญ, 7 (3): 19) ในสมัยนั้นพระสงฆ์ได้มีบทบาทเพื่อตอบสนองรัฐในโครงการต่างๆ มากมาย อาทิ โครงการพัฒนาชนบท โครงการยกระดับศีลธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ดำเนินการโดยพระธรรมทูตและโครงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในหมู่ชาวเขาที่ดำเนินการโดยพระธรรมจาริก โครงการเหล่านี้นอกจากจะมีวัตถุประสงค์สำคัญที่แฝงอยู่คือ เพื่อป้องกันและต่อต้านคอมมิวนิสต์ รัฐบาลได้ใช้โครงการเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำสงครามจิตวิทยา ต่อสู้กับการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ (อภิชาติ พันธเสน, 2539: 212-213)

ภายหลังจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อปี พ.ศ.2506 เรื่องคอร์รัปชันต่างๆในช่วงที่เขามีอำนาจอยู่ได้ถูกเปิดเผยขึ้น พบว่าจอมพล สฤษดิ์มีทรัพย์สินส่วนตัวมีมูลค่ากว่า 150 ล้านบาท ในเวลาที่มีคนไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนอยู่ที่ประมาณ 200 เหรียญต่อปีเท่านั้น นอกจากนี้เขายังได้ให้รถและบ้านแก่อนุภรรยามากกว่า 50 คน (Clark D, 2000: 130) ด้วย จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ขึ้นสืบทอดอำนาจต่อจากจอมพล สฤษดิ์ และต่อมาก็ถูกโค่นล้มจากอำนาจ โดยการลุกฮือของประชาชนในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งสาเหตุมาจากที่จอมพล ถนอม กิตติขจร ทำการรัฐประหารตัวเองในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 โดยนักศึกษาและประชาชนมองว่าเป็นการสืบทอดอำนาจตนเองจากจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในขณะนั้นจอมพล ถนอมจะต้องเกษียณอายุราชการเนื่องจากอายุครบ 60 ปี อีกทั้งจอมพล ประภาส จารุเสถียร บุคคลสำคัญในรัฐบาล ก็มิได้รับการยอมรับเหมือนจอมพล ถนอม แต่กลับต่ออายุราชการให้ตนเอง ประกอบกับข่าวคราวเรื่องทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการต่างๆ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ได้สร้างความไม่พอใจสะสมแก่ประชาชนอย่างมาก

4.3 ระยะที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 -ปัจจุบัน

ภายหลังจากรัฐบาลเผด็จการภายใต้การนำของ จอมพล ถนอม กิตติขจร ถูกโค่นโดยพลังประชาชนและนักศึกษา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้รับการเชิดชู สิทธิเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งถูกกดขี่มานานนับสิบปี โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

คิดเห็น การชุมนุม การจัดตั้งพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน การตีพิมพ์โฆษณา ฯลฯ เป็นยุคที่ประชาชนส่วนมากทุ่มเทศรัทธาให้กับระบอบประชาธิปไตย ทดลองและเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองด้วยจิตจำนงค์ที่จะสละทิ้งและหันหลังให้กับระบอบเผด็จการ (สมบูรณ์ สุขสำราญ , 2527: 68-71) ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ประชาชนให้การยอมรับอุดมการณ์ทางการเมืองประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาในยุคสมัยใหม่จึงได้รับการปฏิรูปให้สอดคล้องกับความเชื่อของคนไทยในสังคมยุคนี้ พระเถระที่มีบทบาทสำคัญในสร้างอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาสายปฏิรูปนี้ ได้แก่ พุทธทาสภิกขุ และพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) โดยการฟื้นฟูสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ หลักธรรมเกี่ยวโลกุตตระธรรม และหลักธรรมทางสังคม

ประการแรก การนำโลกุตตระกลับคืนมา ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กลับฟื้นฟูโลกุตตระธรรมขึ้นมาใหม่ นำกลับมาสู่สำนักของผู้คนในเมือง หลังจากถูกวิทยาศาสตร์ตีจนถอยร่นไปซุกตัวอยู่ตามป่าและกลายเป็นเรื่องจำเพาะของพระป่า เช่นพระอาจารย์มั่นกับคณะมานานหลายทศวรรษ นิพพานเป็นที่เรื่องที่ท่านพุทธทาสเน้นย้ำมาก ไม่ใช่เพียงเพราะว่านิพพานเป็นอุดมคติของชาวพุทธเท่านั้น หากยังเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถประสบได้แม้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องหลีกเร้นเข้าป่า ท่านได้ชี้ว่าไม่ใช่แต่ยามหลับตานั่งสมาธิเท่านั้น แม้ในเวลาทำงานหรือรับรู้สิ่งต่างๆ เราก็สามารถชิมรสของพระนิพพานได้ เพราะนิพพานมีหลายระดับ มิใช่เกิดเฉพาะกับพระอรหันต์ที่หมดกิเลสสิ้นเชิงแล้วเท่านั้น และท่านพระธรรมปิฎก ก็ได้ชี้ชัดเช่นเดียวกันว่า นิพพานไม่ใช่อุดมคติอันไกลโพ้นเกินหวัง หากอยู่ในวิสัยที่มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในชาตินี้ โลกุตตระธรรมมิใช่ธรรมที่จำกัดเฉพาะคนที่ต้องการละทิ้งสังคมเท่านั้น แม้คนที่ใช้ชีวิตท่ามกลางสังคมปัจจุบันก็ควรมีเป้าหมายของชีวิตอยู่ที่ความเป็นไสยาบันซึ่งเป็นอริยผลขั้นต่ำ ยิ่งไปกว่านั้นพระธรรมปิฎกยังได้ชี้ชัดอีกด้วยว่า ความเป็นไสยาบันไม่เพียงแต่มีคุณค่าสำหรับวิถีชีวิตของคนในยุคนี้เท่านั้น หากยังเหมาะสมและเป็นที่ต้องการสำหรับสังคมปัจจุบันด้วย (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 445)

สำหรับประการที่สอง ได้แก่การฟื้นฟูมิติทางสังคม ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้นานแล้วว่า “วัฒนธรรมแห่งพระพุทธศาสนา มิใช่มีแต่ที่เป็นไปเพื่อปัจเจกภาพ (individual) อย่างเดียว มีทั้งที่เป็นไปสำหรับสังคม (social) ด้วย และท่านพระธรรมปิฎกก็ได้ชี้ว่าพุทธศาสนามีได้มีแค่ธรรมเท่านั้น หากยังมีส่วนที่เรียกว่าวินัย กล่าวคือ พุทธศาสนามีใช้การสอนที่เน้นการปฏิบัติเฉพาะตัวเท่านั้น หากยังให้ความสำคัญกับการจัดสรรสภาพทางสังคม เพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ เพราะวินัยโดยสาระสำคัญก็คือ “การอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ที่ดีงามที่จะให้ได้รับประโยชน์จากธรรมนั่นเอง”

การตีความพุทธศาสนาของพระสงฆ์สายปฏิรูป ได้เน้นไปที่ศักยภาพของแต่ละคนในอันที่เข้าถึงความจริงที่สูงที่สุด หรือพระนิพพาน ทรรศนะที่นิพพานเป็นสิ่งสากลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้นั้น สอดคล้องกับความต้องการของชนชั้นกลางส่วนใหญ่ ที่เรียกร้องระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ สติปัญญา และศักยภาพความสามารถของมนุษย์

5. บทสรุป

ความชอบธรรมในอำนาจการปกครองเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่ผู้ปกครองต้องคำนึงถึงตลอดเวลา ความชอบธรรมในการปกครองมีพื้นฐานบนความเชื่อที่ว่ารัฐบาลหรือผู้ปกครองมีสิทธิที่จะปกครอง และผู้อยู่ใต้การปกครองยอมรับสิทธิและอำนาจการปกครองนั้น ความชอบธรรมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้ปกครองสามารถโน้มน้าวให้ผู้อยู่ใต้การปกครองมีความเชื่อและศรัทธาในสถาบันกระบวนการทางการเมือง กฎระเบียบ วิธีการปกครอง การกำหนดและดำเนินนโยบายของรัฐบาลเป็นสิ่งที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานที่สังคมยึดถือ (Somboon Suksamran, 1993: 5) ดังนั้น ความชอบธรรมของการปกครองที่มีแหล่งที่มาจากความเชื่อ ค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมอันเกิดจากคำสอนศาสนา จึงมีความสำคัญยิ่งจำเพาะในสังคมไทยก็คือคำสอนทางพระพุทธศาสนา

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มการเมืองทุกกลุ่มที่ต่อสู้กันอยู่ในสังคมไทยส่วนใหญ่ต่างก็อ้างถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการโต้แย้งระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตย หรือรูปแบบการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจ มักจะแสดงถ้อยคำและความหมายที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น การปกครองบริหารของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นรูปแบบราชาธิปไตย รูปแบบเผด็จการ หรือรูปแบบประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาได้ถูกตีความในทางเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับกลุ่มต่างๆ ในสังคมในยุคนี้ๆ นอกจากนี้รัฐไทยยังได้เข้าควบคุมคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้นผ่านกฎหมายของรัฐที่เรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การปราบปรามอย่างเป็นระบบต่อแนวคิดและพฤติกรรมทางศาสนาที่ผิดแผกไปจากแนวที่ได้กำหนดไว้ ได้หล่อหลอมสถานะสถาบันของพระพุทธศาสนาให้มีเอกลักษณ์ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์อุดมการณ์ของรัฐไทย แสดงให้เห็นความพยายามของกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามาควบคุมอำนาจรัฐ ได้ตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับกลุ่มของตนแทบทั้งสิ้นนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Clark D.Neher. **Southeast Asia Crossroads of the World**. Illinois,Southeast Asia Publications, 2000.
- Somboon Suksamran. **Buddhism and Political Legitimacy**. Bangkok,Chulalongkorn University Printing House,1993.
- เจษฎา พรไชยา. **พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ.**ประวัติการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด (มหาชน), 2538.

- นิติ เอียวศรีวงศ์. **อุดมการณ์แห่งรัฐ**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1425276487 [9 มีนาคม 2560].
- ปรีชา ช้างขวัญยืน.**พระศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สามัคคีสาส์น จำกัด, 2540.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมราชา**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www2.mcu.ac.th/univers/?p=3403&lang=th> [9 มีนาคม 2560].
- พระไพศาล วิสาโล.**พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**.กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2546.
- พระมหาวิญญู ผลเจริญ, “บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์”, **พุทธศาสตร์ศึกษา**,ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม, 2543) : 19.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. **รัฐกับศาสนา บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2545.
- พิษณุ เดชใด.**ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.sahavicha.com/?name=knowledge&file=readknowledge&id=1613> [9 มีนาคม 2560].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.
- ราชบัณฑิตยสถาน.**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525**. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ราชบัณฑิตยสถาน.**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2546.
- ลิขิต อีระเวคิน.**วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,พิมพ์ครั้งที่ 9, 2546.
- ศรีสุพร ช่วงสกุล,“แนวความคิดของธรรมยุติกนิกาย: เหตุผลนิยมและมนุษยนิยม”,**พุทธศาสตร์ศึกษา**, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2537)) : 58-64.
- ส. ศิวลักษณ์.**อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่ง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศีกษิตสยาม,พิมพ์ครั้งที่ 4, 2546.
- สมบุญ สุธาจารย์,**พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**, ม.ป.ท. ,ม.ป.ป.,2527.
- อภิชัย พันธเสน.**พัฒนาชนบทไทย สมุทัยและมรรค ตอนที่ 3 ความหวัง ทางออก และทางเลือกใหม่**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิปัญญา, 2539.

ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเจรามี เบนธัม : การศึกษาเชิงวิพากษ์
THE PLEASURE AND PAIN IN ACCORDING TO JEREMY BENTHAM : AN
ANALYTICAL STUDY

มณฑิยา อรรถวาทิ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดความสุข และ ความทุกข์ในทัศนะของ เจรามี เบนธัม 2) เพื่อศึกษาแนวคิดความสุข และความทุกข์ในทัศนะของ พุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดความสุข และความทุกข์ในฐานะ รากฐานของระบบ จริยศาสตร์ของเจรามี เบนธัมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลตำราทางวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จาก การวิจัยความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเจรามี เบนธัม พบว่า

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า เจรามี เบนธัม เชื่อว่า ความสุขหรือความพึงพอใจ เกิดเป็นพื้นฐานการกระทำ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดในทางกาย และทางใจ และความทุกข์คือ ความไม่พึงพอใจ เป็นพื้นฐานให้หลีกเลี่ยงความทุกข์ เบนธัม เชื่อว่า เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องคือ การได้รับความสุข การกระทำที่ให้เกิดความสุขถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และเกณฑ์ตัดสินความผิดคือ การความทุกข์ การกระทำที่ให้ความทุกข์ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พุทธปรัชญาเชื่อว่า ความสุขหรือสุขเวทนา เป็น ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นทางกาย และทางจิตใจ และความทุกข์หรือทุกขเวทนา เกิดจากเหตุปัจจัยที่เป็นความรู้สึกมาบีบคั้นทางร่างกาย และทางจิตใจ ในพุทธปรัชญา เชื่อว่า ความสุขในฐานะรากฐาน ทางศีลธรรมคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เพราะว่า เป็นผลมาจากกุศลมูลให้มีความประพฤติที่ สม่่าเสมอทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ และความทุกข์ในฐานะรากฐานที่ไม่มีศีลธรรมคือ โลภะ โทสะ โมหะ เพราะว่า เป็นผลมาจากอกุศลมูลซึ่งทำให้มีความประพฤติที่ไม่สม่่าเสมอทั้งทางกาย ทาง วาจา ทางจิตใจ

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การวิพากษ์พุทธปรัชญาไม่เห็นด้วยกับความเชื่อ ของเจรามี เบนธัม ที่ว่า ความสุขที่ได้จากความพึงพอใจทางร่างกาย และทางจิตใจสามารถเป็น รากฐานทางศีลธรรม พุทธปรัชญาให้เหตุผลว่า ความสุขที่ใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมควรจะมาจาก จิตใจที่ปราศจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เพราะว่า การใช้ความสุขที่เกิดจากความพึง

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย

พอใจเป็นรากฐานทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เพราะคนแต่ละคนย่อมมีความพึงพอใจต่างกัน และพุทธปรัชญาไม่เห็นด้วยกับเจรามี่ เบนธัม เชื่อว่า ความทุกข์ที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง ในเรื่องนี้พุทธปรัชญาให้เหตุผลว่า ความทุกข์ที่มาจากการทำงานของ โลภะ โทสะ โมหะเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง และนำไปใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมไม่ได้ เพราะว่า อกุศลมูลเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ จากมุมมองนี้แสดงให้เห็นว่า เบนธัมให้ความสำคัญกับความทุกข์ที่เกิดจากความพึงพอใจ และยังให้ความสำคัญกับความทุกข์ในฐานะเป็นสิ่งที่ให้ความไม่พึงพอใจทางกาย และใช้เป็นรากฐานความผิดศีลธรรม ในเรื่องนี้พุทธปรัชญาเห็นด้วยกับความทุกข์ทางกาย และทางจิตใจในฐานะที่เป็นรากฐานทางศีลธรรม ส่วนในเรื่องความทุกข์นั้น ได้เสนอให้บุคคลกำจัดอกุศลมูลที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จากเหตุผลนี้แสดงให้เห็นว่า แนวคิดของพุทธปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องความสุข และความทุกข์ในฐานะเป็นรากฐานทางศีลธรรมตามแนวคิดของเบนธัมจึงมีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ : ความสุขและความทุกข์, เจรามี่ เบนธัม, พุทธปรัชญา, ความพึงพอใจ, เจตนา

ABSTRACT

This dissertation entitled ‘An Analytical Study of The Concept of Pleasure And Pain As The Foundation According To Jeremy Bentham Ethics’ has three objectives: 1) to study the concept of pleasure and pain in Jeremy Bentham’s ethics, 2) to study the concept of pleasure and pain in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to critically analyze the concept of Jeremy Bentham’s pleasure and pain as moral foundation in the viewpoint of Theravada Buddhist philosophy. This is a documentary research.

According to Jeremy Bentham’s viewpoint, while the happiness or pleasure arise through body and mind and becomes the chief base of action motivating man to act in order to gain the best things, pain or unsatisfactoriness becomes the chief cause motivating man to avoid such suffering. Based on the mentioned reasons, according to Jeremy Bentham’s view, the criterion in judging what is right is pleasure; the action leading to happiness is counted as the best action and the criterion in judging what is wrong is pain; the action giving rise to suffering is counted as the worse action one should avoid.

In Buddhism, it is believed that pleasure or happy feeling is bodily and mentally satisfied and pain or suffering is conditionally caused and brought about physical and mental stress. According to Buddhist philosophy, pleasure held as a moral base basically refers to non-greed, non-hatred and non-delusion; it is so because it is derived from wholesome root of action giving rise to bodily, verbal

and mental behavior in a good manner. As regards the pain as an immoral base, it refers to greed, hatred and delusion because this type of suffering is derived from unwholesome root of action giving rise to bodily, verbal and mental behavior in improper manner.

In the critical study, it was found that Theravada Buddhist philosophy is clearly opposed to Jeremy Bentham's viewpoint that pleasure derived from bodily and mental satisfactoriness becomes the moral base by reasoning that happiness served as a moral base should be basically derived from the state of mind where wholesome root action, non-greed, non-hatred and non-delusion is present because such pleasure claimed by Jeremy Bentham is uncertain; each one possesses their own satisfactoriness. And, furthermore, Theravada Buddhist philosophy argues against Jeremy Bentham's position concerning such pain that one should avoid suffering that causes unsatisfactoriness. In this matter, according to Buddhism, suffering by nature derived from unwholesome root action, greed, hatred and delusion needs to be avoided and it cannot be used as the moral base because such unwholesome root of action can cause hefty of suffering. Viewed from this angle, it can be reasoned that Jeremy Bentham lays great emphasis on pleasure that is basically derived from one's satisfactoriness and he also lays chief emphasis on pain causing bodily and mental unsatisfactoriness served as the moral base. As far as moral base is concerned, Theravada Buddhist philosophy has supported the moral base gained through bodily and mental pleasure but objected to bodily and mental suffering as the moral base. In order to solve this problem, Theravada Buddhist philosophy has recommended one to take great pains in getting rid of unwholesome root of action giving rise to bodily and mental suffering. Viewed from the mentioned discussion, it can be claimed that the concept of pleasure and pain in Buddhism served as the moral base according to Jeremy Bentham's viewpoint becomes clearly different.

Keywords: Pleasure And Pain; Jeremy Bentham; Theravada Buddhist philosophy.

1. บทนำ

การศึกษาแนวคิดเรื่อง ความสุขและความทุกข์ใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมของมนุษย์ได้หรือไม่ โดยมีพื้นฐานมาจากปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดอุดมคติของชีวิตที่ต้องการพิจารณาว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์แสวงหาให้กับตนเอง (summum bonum) เพื่อค้นหาปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับแนวคิดความสุขและความทุกข์ของมนุษย์ในทางศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับความดี และความชั่ว ซึ่งได้

จากแนวคิดของ เจรามี เบนธัม (Jeremy Bentham 1748-1832) ชาวอังกฤษ ในงานเรื่อง Introduction to the Principles of Moral and Legislation ได้นำแนวคิดความสุข และความทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม และกฎหมายจากหลักของประโยชน์ (utility) มาพิจารณาความสุขของมนุษย์มีทั้งระดับทางกาย และระดับทางจิตใจได้พบข้อมูลที่มีเหตุผล ซึ่งรวมกับข้อมูลที่สนับสนุนในนักปรัชญา และแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท ดังนั้น จึงได้แสดงปัญหาจากการให้เหตุผลของเจรามี เบนธัมดังนี้

ปัญหาประเด็นแรกว่า ความสุขและความทุกข์ของมนุษย์คืออะไร โดยพิจารณาจากความหมายของความสุขและความทุกข์ในฐานะที่เป็นเป้าหมาย (Consequent of any Action) ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์เป็นความดีในตัวเองที่สามารถนำไปพบความสุขในทางผัสสะของร่างกายที่อ้างอิงในธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ต้องการความสุขตลอดเวลาในฐานะที่เป็นเป้าหมายจริงหรือไม่

ปัญหาประเด็นที่สองว่า เกณฑ์การตัดสินของความสุขและความทุกข์เป็นอย่างไร โดยพิจารณาจาก ลักษณะและประเภทของความสุขและความทุกข์ เมื่อมนุษย์ต้องการความสุขอาจเกิดการแย่งชิง และการทำร้ายกันเอง และความกังวลให้เกิดการหลีกเลี่ยงความทุกข์เป็นสิ่งที่ถ่างโอนความทุกข์ไปสู่ผู้อื่นได้เช่นกัน ดังนั้น แรงจูงใจในการกระทำที่มีสาเหตุมาจากความต้องการสุขสบายเป็นความถูกต้องเพียงสิ่งเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ยังมีความบกพร่องในวิธีการจัดการเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ของมนุษย์เป็นความผิดในฐานะเป้าหมายได้จริงหรือไม่

ปัญหาประเด็นที่สามว่า การเสนอให้ความสุขและความทุกข์ใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร โดยพิจารณาจากการให้เหตุผลว่า การทดแทนในความเชื่อมั่นที่ได้สร้างความวิตกกังวล และไม่มีความชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก หรือการรับรู้ถึงสิ่งที่ควร และไม่ควรกระทำที่จะสามารถประเมินหรือแสดงผลลัพธ์ได้ตามความต้องการ

ข้อบ่งชี้ที่ควรเลือกพิจารณาแนวคิดความสุขและความทุกข์ในพุทธปรัชญานั้นได้ใช้ความสุขเป็นฐานในการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ ซึ่งผลสืบเนื่องที่ตามมาสามารถอธิบายใหม่ได้ว่า “ความสุขเป็นความปลอดภัยจากความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ” และในงานนี้ได้เลือกเสนอแนวคิดใหม่ “ความสุขคือ ความดีที่ให้ความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ” ความปลอดภัยให้ความสุข และป้องกันความชั่วที่สร้างความไม่ปลอดภัยให้เกิดความทุกข์ ซึ่งการอธิบายถึงการกระทำที่ไม่สามารถปฏิเสธถึงความมีอยู่ และไม่สามารถที่จะมีอิสระจากความสุขและความทุกข์ เพราะมนุษย์มุ่งเน้นที่ความสุขหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ให้เกิดความทุกข์แก่ตนเองเพียงอย่างเดียวไม่ได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษามุมมองของเจรามี เบนธัม ที่ใช้ความสุขและความทุกข์เป็นรากฐานของจริยศาสตร์ ซึ่งในการโต้แย้งนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาจากมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อชี้ให้เห็นว่า ถ้าหากใช้ความสุขและความทุกข์เป็นรากฐานทางจริยศาสตร์ ปัญหาที่จะตามมาคือ การใช้ความสุขและความทุกข์เป็นรากฐานของศีลธรรมจะมีความสมเหตุสมผลเพียงใดที่ใช้ความสุขจากความพึงพอใจที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล โดยหลีกเลี่ยงความทุกข์เป็นหมายสูงสุด ซึ่งตามมุมมองของพุทธปรัชญาไม่สนับสนุนหลักการนี้เพียงอย่างเดียว เพราะว่า มุ่งเน้นทางสายกลางที่ให้ความสำคัญต่อ

การดับทุกข์ และความทุกข์ที่เสนอในเรื่องของ อริยสัจ 4 เพราะว่า สนับสนุนให้มนุษย์รู้เท่าทันในความทุกข์ และความทุกข์ที่มาจากรู้แจ้งในกองทุกข์ทั้งปวงของมนุษย์ รวมถึงประเด็นนักปรัชญาได้โต้แย้งการใช้เกณฑ์ความสุขและความทุกข์เป็นอำนาจให้เกิดการกระทำดังกล่าวมา จึงเป็นเหตุผลการทำวิจัยในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดความสุข และความทุกข์ในทัศนะของ เจรามี เบนธัม
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดความสุข และความทุกข์ในทัศนะของ พุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดความสุข และความทุกข์ในฐานะรากฐานของระบบจริยศาสตร์ของเจรามี เบนธัมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ด้านเนื้อหา

ศึกษาประเด็นปัญหา สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์แสวงหา (summum bonum) เพื่อมุ่งเน้นสู่ข้อสรุปว่า ความสุขและความทุกข์ใช้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยจะศึกษาเนื้อหาความหมายในความสุขและความทุกข์ของมนุษย์ มีลักษณะเป็นอย่างไรในแนวคิดของ เจรามี เบนธัม โดยจะทำการศึกษาโต้แย้งในประเด็น ปัญหาการแสวงหาความสุขจากความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อการหลีกเลี่ยงความทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุด และศึกษาแนวคิดนักปรัชญาที่สนับสนุนและโต้แย้งในปรัชญาทางตะวันตก และพุทธปรัชญาเถรวาท รวมถึงการวิพากษ์ความสุข และความทุกข์ในฐานะรากฐานทางจริยศาสตร์

3.2 ด้านเอกสาร

ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษางานเขียนทางปรัชญาของเจรามี เบนธัม ในหนังสือเรื่อง Introduction to the Principle of Moral and Legislation รวมถึงศึกษาเนื้อหาข้อมูลในพระไตรปิฎกของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งานเขียนที่เกี่ยวข้องในพุทธปรัชญาเถรวาท และงานเขียนของนักปรัชญา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ขั้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการศึกษาแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา วิธีการศึกษา รวมทั้งข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งแหล่งข้อมูลดังนี้

1.1 แหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) : ศึกษาในพระไตรปิฎกของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และงานเขียนทางปรัชญาของ เจรามี่ เบนธัม ในหนังสือเรื่อง An Introduction to the Principles of Morals and Legislation

1.2 แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Sources) : รวบรวมข้อมูลหนังสือ และงานวิจัยตำราวิชาการที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลงานที่ท่านผู้รู้ทางปรัชญาได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์มาแล้ว อันเป็นที่ยอมรับกันในวงการนักวิชาการ

2) ชี้นำมาวิพากษ์

โดยการนำข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เสร็จแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามหลักวิธีทางปรัชญา วิเคราะห์ออกมาเป็นความรู้ พร้อมเสนอความเห็นโต้แย้ง วิพากษ์ วิจารณ์ และสรุปประเด็นปัญหา

5. ผลการวิจัย

1. แนวคิดความสุข และความทุกข์ในทัศนะของ เจรามี่ เบนธัม

การพิจารณาความสุขและความทุกข์เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยศึกษาประเด็นความหมายของปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าใจการดำเนินชีวิตที่ดี ดังนี้

(ก) ความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดที่มีอำนาจบงการอยู่ตลอดเวลา

แนวคิดของ เจรามี่ เบนธัม เชื่อว่า ธรรมชาติได้จัดให้มนุษย์อยู่ภายใต้บงการของนายที่มีอำนาจเต็มสองคน คือ ความทุกข์และความสุขสบาย เพื่อสิ่งทั้งสองนี้เท่านั้นที่เราจะกล่าวได้ว่าอะไรที่เราควรทำและอะไรที่เราจะทำได้ มันควบคุมสิ่งที่เราทำทั้งหมด สิ่งที่เราคิดทั้งหมด ความพยายามที่จะหลุดพ้นจากอำนาจของมันกลับแสดงให้เห็นและยืนยันความเป็นอยู่ของมัน โดยคำพูดของมนุษย์อาจสร้างทำเป็นหนีจากอำนาจของมัน แต่โดยความจริงเขาอยู่ใต้อำนาจของมันตลอดเวลา เพื่อพิจารณาความหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดที่มนุษย์ต้องการแสวงหาคือ

ความหมายของความสุขในทัศนะสุขนิยมที่มองความสุขเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ความรู้สึกพึงพอใจ 2. ความดี และ 3. ความเสมอภาค โดยพิจารณาถึง พื้นฐานแนวคิดความต้องการความสุขที่เป็นความเสมอภาคในฐานะรากฐานของทุกการกระทำ ไม่มุ่งเน้นความสุขเฉพาะตนเองโดยไม่คำนึงถึงความสุขของผู้อื่น เพื่อให้เข้าใจในบริบทที่สำคัญของความสุข และความชัดเจน เหตุผลสอดคล้องในการกระทำของตนเอง และในส่วนที่เกี่ยวกับผู้อื่น ความหมายประการที่สองของความสุขในทัศนะผลลัพธ์นิยมมี 2 ลักษณะคือ 1. เป็นผลจากความปรารถนา 2. เป็นประโยชน์ของคนกลุ่มมาก โดยพิจารณาถึงความเป็นประโยชน์ทั้งตนเองและคำนึงถึงผู้อื่นนั้น ความเป็นสากลที่มนุษย์สามารถรับรู้ และเรียนรู้ที่จะปฏิเสธผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ที่เป็นพื้นฐานทางแนวคิด

ความหมายของความสุขในแบบสุขนิยมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ความรู้สึกนึกคิด 2. ความชั่ว และ 3. ความมีอำนาจบงการ โดยพิจารณาถึง ความเท่าเทียมกันของความสุขและความทุกข์ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับปริมาณเป็นความชั่วในตัวของมันเอง มีอำนาจบงการกับสถานการณ์ต่างๆ สร้างความตื่นตัว ความเจ็บปวดทรมาน ความหมายประการที่สองของความสุขในทัศนะ

ผลลัพธ์นิยมหรือประโยชน์นิยมแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1. ผลลัพธ์ความทุกข์และความสุข 2. แนวคิดประโยชน์กับความสัมพันธ์เพื่อป้องกันความสุขและความทุกข์ โดยพิจารณาถึง การเข้าใจถึงผลสะท้อนของความทุกข์ทางธรรมชาติของตนเอง ตามสาเหตุที่ประเมินได้ถึงผลลัพธ์ของความทุกข์

(ข) ความสุขคือความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ปรารถนาเป็นความดี

เกณฑ์การตัดสินแบบสุขนิยมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. สภาพแวดล้อม 2. แรงจูงใจ 3. สถานะทางสังคม โดยพิจารณาถึง ความทุกข์เป็นความชั่ว ไม่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตจากประสบการณ์หรือประสาทสัมผัส เป็นการสร้างข้อตกลงให้เป็นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อลดการเบียดเบียนให้กับผู้อื่น และการสร้างระดับคุณลักษณะของการหลีกเลี่ยงความทุกข์ เพื่อใช้พิจารณาเป็นเกณฑ์ตัดสินในการกระทำของตนเอง และในส่วนที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่นต่อไป

เกณฑ์การตัดสินแบบประโยชน์นิยมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ความคุ้มครอง 2. อำนาจในการลงโทษ 3. ความมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึง สิ่งที่ไม่สมควรกระทำไปในทางสร้างความทุกข์ซึ่งเรียกว่า เป็นความชั่วร้าย มากกว่าที่จะโน้มเอียงไปในทางสร้างความสุขซึ่งเรียกว่า เป็นความดี ซึ่งนำไปสู่วิธีก่อนที่จะประเมินตัดสินในทุกๆ ด้านของศีลธรรม หรือในประเด็นการออกกฎหมาย หรือการควบคุมกระบวนการทางยุติธรรม ความสุขจึงต้องหลีกเลี่ยงความทุกข์โดยให้ถือว่าเป็นข้อยุติในการโต้แย้ง ซึ่งความทุกข์เป็นสิ่งที่จำเป็นในการอธิบายในทุกการกระทำของมนุษย์ถึงคุณค่านี้

ความสุขคือความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ปรารถนาเป็นความดีจึงเป็นเกณฑ์การตัดสินแบ่งออกได้เป็น 2 แบบคือ 1. แบบสุขนิยม 2. แบบประโยชน์นิยม โดยพิจารณาถึง ความสุขเป็นสิ่งบ่งการให้มนุษย์เกิดการกระทำ และตัดสินใจได้ในสิ่งที่ควร หรือไม่ควร ความสุขเป็นความพึงพอใจของมนุษย์ ความดี ความชั่ว ความถูก และความผิด ตัดสินที่ความพอใจและความไม่พึงพอใจที่พบเห็นโดยทั่วไปได้ ฉะนั้น ความสุขจึงเป็นความพึงพอใจที่เป็นความดีของตนเอง และกระทำต่อผู้อื่น เพื่อจดจำถึงผลลัพธ์นำมาใช้ในทางที่เป็นความดี และควบคุมการกระทำของมนุษย์ได้เช่นกัน

(ค) ความสุขทางร่างกาย และทางจิตใจของตนเอง และคำนึงถึงผู้อื่น

มนุษย์ควรทำอะไรเมื่ออยู่ภายใต้บังคับการของความสุขและความทุกข์ แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. มาตรฐานการกระทำสิ่งที่ถูก และสิ่งที่ผิด 2. การกระทำเพื่อตนเอง และคำนึงถึงผู้อื่น 3. ความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ โดยพิจารณาถึง มนุษย์ต้องป้องกันตนเองในทางที่ดี และในทางที่ชั่วร้าย ความเข้าใจในอำนาจของการความสุข และการมุ่งเน้นหลีกเลี่ยงความทุกข์ โดยถือว่าเป็นจุดที่สิ้นสุด รวมถึงการป้องกันความรุนแรงที่นำไปสู่ข้อตกลงถึงการลงโทษ โดยเป็นการเกิดขึ้นของทุกอำนาจ และความพึงพอใจที่สนับสนุนให้เกิดประโยชน์ของตนเอง และผู้อื่น

การสนับสนุนความสุขและความทุกข์เป็นพื้นฐานทางศีลธรรม แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1. สนับสนุนสิ่งที่ดีที่สุดของสังคม 2. ความเสมอภาคกับผลลัพธ์ที่เป็นสากล โดยพิจารณาถึง ความเปลี่ยนแปลงจากการรับรู้ถึงความสุขและความทุกข์มาสู่หลักการสนับสนุนให้เกิดผลบังคับพื้นฐานทางศีลธรรม การให้เหตุผลที่ดีที่สุดเพื่อประโยชน์ความเที่ยงธรรมในปัจจุบันบุคคล และป้องกันความเจ็บปวดให้น้อยที่สุด เป็นสิ่งกำหนดในทุกการกระทำของจำนวนสมาชิกในสังคม

ความสุขทางร่างกาย และทางจิตใจของตนเอง และคำนึงถึงผู้อื่นจึงเป็นปัญหาให้เกิดการโต้แย้งความสุขและความทุกข์เป็นพื้นฐานทางศีลธรรม แบ่งเป็น 5 ประเด็นคือ 1. ความสุขที่แท้จริง 2. ความสุขและความทุกข์คือ ความกลัวตาย 3. ความสุข และความทุกข์กับสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ 4. ความแตกต่างทางประสาทสัมผัสที่ไม่เท่ากันกับความรู้สึกลึกที่เหมือนกัน 5. ความปรารถนาที่ไม่มีขีดจำกัด โดยพิจารณาถึง เราอยากมีชีวิตที่ดีขึ้น เราต้องการความสุขมากกว่าที่ต้องทนอยู่กับความทุกข์ ความมุ่งมั่นที่จะสู้เป้าหมายจึงเป็นสิ่งคาดหวังถึงความสุข หรือพบกับสิ่งที่ดีกว่า และห่างไกลจากสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์ ฉะนั้น มนุษย์จึงมักไม่ปฏิเสธให้มีชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อจะรับรู้สิ่งใหม่ๆ หรือประสบการณ์ในด้านการศึกษา ให้มีทักษะการรับรู้เป็นแรงจูงใจแสวงหาความดีให้ตนเอง

2. แนวคิดความสุขและความทุกข์ในทัศนะของพุทธปรัชญา

การพิจารณาความสุขและความทุกข์เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยศึกษาประเด็นความหมายของปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าใจการดำเนินชีวิตที่มีศีลธรรมดังนี้

(ก) ความสุขและความทุกข์คืออะไร

ความหมายของความสุขหมายถึง สุขเวทนาเป็นกระบวนการจากส่วนประกอบด้วยสัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ หรือเป็นความสุขทางกายที่รับรู้ได้จากประสาทสัมผัสและความสุขทางใจ ผ่านขั้นตอนการกำหนดรู้หรือจำได้หมายรู้ในสัญญาขันธ์ และเข้าสู่เครื่องปรุงแต่งหรือเจตจำนงในสังขารขันธ์เป็นความสุขที่เกิดขึ้นกับร่างกายและทางจิตใจ เป็นการเกิดขึ้นของสุขเวทนา การพิจารณาความหมายของความสุขหมายถึง ทุกขเวทนาเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งในขันธ์ห้า ความรู้สึกบีบคั้นทางร่างกาย และสภาพทางจิตใจ เป็นเครื่องเศร้าหมองในธรรมชาติของมนุษย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลสืบเนื่องถึงการกระทำของมนุษย์ บีบคั้นให้คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ทำให้เกิดความไม่สบายใจวิตกกังวลคือ ทุกขเวทนา

ความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์ในฐานะปรัวสัย แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. ความเป็นอนิจจัง 2. ความเป็นทุกข์ตา 3. ความเป็นอนัตตา โดยพิจารณาถึง การตรวจสอบถึงความไม่เที่ยงแท้เป็นความทุกข์ เป็นการรู้แจ้งถึงระยะของการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และการดับไป ซึ่งได้จากสภาวะของทุกสรรพสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง และตัวตนที่แท้นั้นก็ไม่ใช่ของเรา เพราะมีความเสื่อมอยู่ตลอดเวลาความสุขจึงเกิดขึ้นได้ด้วยการไม่เข้าไปยึดมั่นถือมั่น ปราศจากความวิตกกังวล เพราะเข้าใจเงื่อนไขของธรรมชาติตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ฉะนั้น ความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์ในฐานะ ปรัวสัยจึงเป็นการที่สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอดีตของเรา

ความสุขและความทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 ในฐานะอวัธวิสัย แบ่งเป็น ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยพิจารณาถึง นิโรธเป็นความทุกข์ที่เป็นปัญหาของตนเองแบ่งเป็น 11 ประเภทคือ ความชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส การประสบกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากอารมณ์อันเป็นที่รัก และการไม่ได้สิ่งที่ต้องการเป็นทุกข์ ทัศนะการมองเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นในการมีชีวิตของตนเอง และความเข้าใจในชีวิตของสรรพสิ่ง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

แก้ปัญหาของตนเอง ฉะนั้น ความสุขและความทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 ในฐานะอติวิสัย จึงเป็นกรอบลักษณะของความเป็นจริงในฐานะอติวิสัยของความถือตัวว่า เป็นนั่น เป็นนี่ของตนเอง และแนวทางการแก้ไขปัญหาลดละความยึดถือนำไปสู่ความสุขในอติวิสัยของสภาวะนิพพาน

(ข) ความสุขและความทุกข์ในฐานะที่เป็นรากฐานทางจริยศาสตร์ได้อย่างไร

แนวคิดความสุขได้นำมาใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. โลภะ 2. โทสะ 3. โมหะ ซึ่งพิจารณาถึง การกระทำที่เป็นกุศลใช้เป็นเส้นทางแห่งคุณค่าความดีของชีวิต เป็นเส้นทางแห่งการแสวงหาความหมายที่จะพบกับความสุขสงบที่ละเอียดประณีตได้ยิ่งๆ ขึ้นไปจนเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานหลุดพ้นจากความทุกข์ แม้เมื่อมนุษย์ได้พบกับความสุขก็ไม่ได้ยึดติด ด้วยมนุษย์มีขันธห้าที่ต้องแตกสลายอันเป็นโลกปกติธรรมดาของมนุษย์ ฉะนั้น ความสุขจึงเป็นความหมายตามธรรมชาติที่จะยึดถือการพัฒนาทั้งทางร่างกาย และจิตใจที่เข้ามามีบทบาทในฐานะที่เป็นรากฐานทางศีลธรรมได้ ที่กำหนดบทบาทขึ้นำการดำเนินชีวิตของตนเอง และผู้อื่นในทางสังคม

แนวคิดความทุกข์ในชีวิตของมนุษย์แบ่งเป็นการกระทำที่ไม่ดี มีเจตนาอกุศลกรรม 3 ลักษณะคือ 1. โลภะ 2. โทสะ 3. โมหะ โดยพิจารณาถึง ประเด็นที่นำมาใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลทำให้พบปัญหาได้จากการกระทำของมนุษย์ในทางที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และผู้อื่น ด้วยมูลเหตุของการเกิดขึ้นของโลภะ โทสะ และโมหะมีการปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องที่สามารถจะตรวจสอบถึงความถูกต้องของมูลเหตุได้ ฉะนั้น แนวคิดความทุกข์ในฐานะรากฐานทางศีลธรรมจึงเป็นโลภะ โทสะ และโมหะที่นำมาเป็นพื้นฐานข้อมูลที่จะสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในทางศีลธรรม และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการคิดพิจารณาในการปรับตัวเรียนรู้ในสิ่งที่มุ่งจะแสวงหา และสิ่งใดที่สมควรจะกระทำหรือหลีกเลี่ยงให้หลุดพ้นจากความทุกข์ที่แท้จริงได้

ความสุขและความทุกข์จึงเป็นรากฐานศีลธรรมโดยอาศัยรูปแบบของสังสารวัฏแบ่งเป็น 3 แบบคือ 1. กิเลส 2. กุศลกรรม 3. วิบากแห่งกุศลกรรม โดยพุทธปรัชญาพิจารณาถึง ผลแห่งความประพฤติสม่ำเสมอทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจนำไปสู่ชีวิตที่ดีในปัจจุบัน และขอบเขตการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิตหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่เส้นทางแห่งสุคติและโลกของสวรรค์ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิดเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ยินดี หรือสนับสนุนในการประพฤติธรรมของตนเอง และบุคคลอื่นอย่างสม่ำเสมอ

(ค) ความสุขและความทุกข์กับความดี และความชั่วของมนุษย์ในทางสังคม

อกุศลกรรมแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. อกุศลกรรมทางกาย 2. อกุศลกรรมทางวาจา 3. อกุศลกรรมทางใจ โดยพระพุทธเจ้าพิจารณาถึง เจตนาที่มุ่งเน้นให้เกิดอกุศลกรรม เป็นจงใจ เป็นความตั้งใจที่จะทำความชั่วในทางกาย ทางวาจา และทางใจ ให้ผู้อื่นดับความทุกข์ ความเดือดร้อน ฉะนั้น อกุศลกรรมจึงเป็นต้นเหตุให้เกิดมูลเหตุแห่งความทุกข์ทรมาน มูลแห่งการไปเกิดในทุคติภูมิในนรก เปรต สัตว์นรก หรือทุคติภูมิอย่างใดอย่างหนึ่ง และควรพัฒนาสติปัญญาเพื่อรู้ถึงมูลเหตุ และกำจัดด้วยการไม่ปฏิบัติตามแนวทางแห่งอกุศลกรรมทั้งหลาย

วิบากกรรมในทุคติภูมิแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1. วิบากกรรมในทุคติภูมิของเปรต 2. วิบากกรรมในทุคติภูมิของสัตว์เดรัจฉาน 3. วิบากกรรมในทุคติภูมิของสัตว์นรก โดยพิจารณาถึง

ความเชื่อในชีวิตหลังความตายของมนุษย์ และการได้รับผลของกรรมชั่วที่ยังคงดำเนินติดตัวไป เพื่อลงโทษตามที่บุคคลได้กระทำความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ โดยให้ตระหนักถึงการกระทำเมื่อยังดำรงชีวิตอยู่ ด้วยถ้าทำความชั่วจะได้รับการลงโทษให้ต้องทนทุกข์ทรมานจนกว่าจะชดใช้กรรมชั่วจนหมดไป ฉะนั้น วิบากกรรมในทศกัณฐิกจึงเป็นสถานที่ให้มนุษย์ที่ได้ตายไปแล้ว และกระทำความชั่วให้ได้รับการลงโทษตามที่ตนเองได้กระทำลงไป

สุคติภูมิ และทุคติภูมิกำหนดโทษเป็นผลที่ตามมากับมนุษย์แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1. โทษที่ให้ผลในภพนี้ 2. โทษที่ให้ผลในภพหน้า โดยพิจารณาถึง เหตุผลที่ควรจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการกระทำให้เกิดโทษในสภาพที่เลวร้าย ไม่ว่ารูปแบบใดย่อมต้องได้รับผลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แสดงให้เห็นถึงการได้รับผลเป็นความทุกข์ทรมานมากเกินพอ และความยิ่งใหญ่ของผลที่ติดตามจากเจตนาในการกระทำ ฉะนั้น ความดีและความชั่วของมนุษย์ในทางสังคมจึงเป็นการดำรงชีวิตอยู่ด้วยเจตนาที่จะเลือกการอยู่เพื่อสร้างกุศลกรรมอันนำไปสู่เป้าหมายสุคติ และหลีกเลี่ยงการกระทำไปสู่เป้าหมายทุคติ

3. วิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดความสุขและความทุกข์ ในฐานะรากฐานของระบบจริยศาสตร์ของเจ้าแม่ เบนธัม ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ความสุขและความทุกข์เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยศึกษาประเด็นความหมายของปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าใจการดำเนินชีวิตที่ดีและชีวิตที่มีศีลธรรม ดังนี้

(ก) ชีวิตที่ดีในทัศนะของเจ้าแม่ เบนธัม

ความหมายของชีวิตที่ดี พิจารณาได้ใน 3 ลักษณะคือ 1. ความสุขทางร่างกาย 2. ความดี และ 3. ผลลัพธ์ที่สร้างประโยชน์ของตนเอง และผู้อื่น เพราะว่า การแสวงหาสิ่งที่ปรารถนาเป็นความสุขสูงสุดของตนเอง และเกี่ยวข้องในสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของคนกลุ่มมาก ความสุขสูงสุดจากความรู้สึกถึงความรื่นรมย์ เป็นความดีที่ยอมรับของบุคคลจำนวนมาก และเป็นการเริ่มต้นพื้นฐานของบุคคล เพื่อยอมรับความเท่าเทียมในการแสวงหาความสุขในลักษณะที่แตกต่างกันได้ของปัจเจกบุคคล ฉะนั้น ความหมายของชีวิตที่ดีจึงเป็นความเท่าเทียมกันในการแสวงหาความสุขที่สัมผัสได้ถึงความรื่นรมย์ในการดำเนินชีวิต ยอมรับความดีของปัจเจกบุคคลที่นำไปสู่ผลลัพธ์ประโยชน์สุข เพื่อต้องการยกระดับแผ่ขยายจำนวนความสุขของมนุษย์ให้ได้มากที่สุด

เกณฑ์ตัดสินชีวิตที่ดี โดยพิจารณาได้ใน 3 ลักษณะคือ 1. ความพึงพอใจ 2. การกระทำ ความดี และ 3. ประโยชน์ของปัจเจกบุคคลกับกลุ่มสมาชิกทางสังคม เพราะว่า การพิจารณาผลลัพธ์ในความสุขที่ดีที่สุดของตนเอง จะปราศจากความเชื่อมโยงกับสาธารณะประโยชน์ของบุคคลจำนวนมากไม่ได้ โดยการกระทำของตนเองจะเป็นเหตุผลส่งเสริมให้เกิดความสุขที่ดีที่สุดกับบุคคลอื่น ความสุขจึงเป็นความดี เป็นเครื่องมือไปสู่ความพึงพอใจ และการกระทำใดที่ทำให้ความสุขลดน้อยลงไปอาจกลายเป็นการสร้างทุกข์ หรือเป็นความชั่ว ดังนั้น เกณฑ์การตัดสินชีวิตที่ดีจึงเป็นการปกป้องความสุขของตนเอง และของบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกร่วมกันของสังคม

ความสุขและความทุกข์เป็นเกณฑ์ตัดสินที่ดี โดยพิจารณาใน 3 ลักษณะคือ 1. อำนาจบงการสูงสุด 2. มาตรฐานความถูกต้องและความผิด 3. ปัจจกบุคคลและผู้อื่นในทางสังคม เพราะว่า การมุ่งเน้นเชิงปฏิบัติแบบยึดกฎธรรมชาติ และผลลัพธ์ในทุกเป้าหมายคือ ความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์เป็นเกณฑ์การตัดสินชีวิตที่ดี เป็นข้อตกลงของส่วนบุคคล หรือในการร่วมกันบรรลุเป้าหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการแสดงออกของภาพรวมชีวิตที่ดีคือ ชีวิตที่มีความสุข และชีวิตที่ไม่ดีคือชีวิตที่ต้องประสบกับความทุกข์ ซึ่งความสุขเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสนับสนุน และความทุกข์เป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง หรือหาทางป้องกันของทุกบุคคล ฉะนั้น เกณฑ์ตัดสินชีวิตที่ดีจึงเป็นบ่อเกิดของอำนาจบงการจากกฎธรรมชาติความสุข และความทุกข์ที่นำมาใช้เป็นกฎเกณฑ์เพื่อปกครองข้อบังคับกับสิ่งที่ผิดศีลธรรม และควบคุมความไร้ระเบียบแบบแผนได้

(ข) ชีวิตที่มีศีลธรรมในพุทธปรัชญา

ความหมายของชีวิตที่มีศีลธรรม พิจารณาได้ 3 ลักษณะคือ ประการแรก 1. การหลุดพ้นจากความทุกข์ 2. การกำจัดความถือตัว 3. ผลลัพธ์ของตนเองและผู้อื่น เพราะว่า จุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิตที่มีศีลธรรมคือ การหลุดพ้นจากความทุกข์ ด้วยการละความยึดมั่นกับสิ่งสัมผัสความสุขทางร่างกาย ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความสุขสงบทางใจของตนเอง และความเข้าใจในความทุกข์ที่เกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติของผู้อื่น ฉะนั้น ความหมายของชีวิตที่มีศีลธรรมจึงเป็นความเข้าใจสิ่งที่เป็นจริงตามธรรมชาติ เพื่อกำหนดหนทางที่นำไปสู่เป้าหมายทั้งที่เป็นความสุขสงบทางจิตใจ และนำไปสู่การหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง

เกณฑ์การตัดสินชีวิตที่มีศีลธรรม เป็นการตัดสินความดี ความชั่วในการดำเนินชีวิตของบุคคล และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น โดยพิจารณาใน 3 ลักษณะคือ 1. กิเลส 2. กรรม 3. วิบาก เพราะว่า บุคคลอาจมีความแตกต่างกันตามบทบาทด้วยการตัดสินใจที่จะเลือกหนทางที่ดีที่สุดให้กับตนเอง และเป็นแรงจูงใจที่จะสร้างเจตนา ความแตกต่างของการกระทำ และผลลัพธ์ของการกระทำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ฉะนั้น เกณฑ์การตัดสินชีวิตที่มีศีลธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติตามทั้งทางจิตใจ ทางร่างกาย และคำนึงถึงผลลัพธ์มาเป็นแนวทางในการเลือกกระทำทำความดี หรือความชั่ว ก็จะเป็นเกณฑ์การตัดสินบุคคลเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีศีลธรรมได้

ความสุขและความทุกข์เป็นเกณฑ์ตัดสินชีวิตที่มีศีลธรรม เป็นการระบุเป้าหมายของความเป็นแก่นสารของความสุข และความทุกข์ โดยพิจารณาในฐานะเป้าหมาย 2 ลักษณะคือ 1. สุขคติ 2. ทุกคติ โดยแสดงความแตกต่างของผลที่ได้รับสุขเวทนาจากการดำเนินชีวิตที่มีศีลธรรม และผลที่ได้รับทุกข์เวทนาจากการดำเนินชีวิตที่ไม่คำนึงศีลธรรม ซึ่งเป้าหมายของสุขคติและทุกคติให้ผลเป็นข้อผูกพันที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และชีวิตที่ยังรับผลไปถึงโลกหน้า ฉะนั้น ความสุขและความทุกข์จึงเป็นแก่นสารของการกระทำที่ไปสู่ผลแห่งสุขคติ และการต่อต้าน หรือป้องกันผลแห่งทุกข์ เป็นเกณฑ์การตัดสินในฐานะเป้าหมายการดำเนินชีวิตที่มีศีลธรรม

(ค) วิพากษ์ชีวิตที่ดีกับชีวิตที่มีศีลธรรม

ความหมายชีวิตที่ดีกับชีวิตที่มีศีลธรรม เป็นปัญหาเรื่องความพึงพอใจทางวัตถุร่างกายของชีวิตที่ดี โดยพิจารณา 1. ประสพการณ์ที่ไม่อาจรักษาผลลัพธ์ความสุขทางร่างกายได้นานที่สุด 2.

ความสามารถหลีกเลี่ยงอุปสรรค ซึ่งพบว่า ไม่สอดคล้องกับการรักษาความสุขได้จริง แต่เหมาะกับการพัฒนาความสุขโดยพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไปมากกว่า ซึ่งในทางพุทธปรัชญาพิจารณา 1. ความสุขในแง่การปฏิบัติของผู้อยู่ครองเรือน และ 2. การพัฒนาจิตใจเพื่อละความยึดมั่นถือมั่น สู่ การหลุดพ้นจากความทุกข์คือ นิพพาน เป็นเป้าหมายของความสุขสงบได้ละเอียดลึกซึ้งตามแนวทางปฏิบัติที่ทั้งได้ทั้งร่างกาย และจิตใจ ฉะนั้น ถ้าหากเราเลือกแนวทางของชีวิตที่ดี จะพบว่า ความพึงพอใจจะเป็นเพียงการตอบสนองตามความต้องการทางร่างกายที่เกิดปรากฏขึ้นแห่งความทุกข์ อาจจะไม่ยั่งยืนที่นำไปสู่ความรื่นรมย์ และอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้เกิดการกระทำที่หลีกเลี่ยงหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยความยึดมั่นถือมั่นกับความสุขทางวัตถุร่างกายด้วยความเข้าใจได้อย่างแท้จริง

(ง) วิพากษ์ความสุขและความทุกข์ตามทัศนะของผู้วิจัย

การพิจารณาความสุขและความทุกข์นำมาสู่การวิพากษ์ชีวิตที่ดีของเรามี เบเนธัม และชีวิตที่มีศีลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาท ในประเด็นการใช้ความสุขและความทุกข์เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตของแนวคิดทั้งสองนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นการนำเอาความสุข และความทุกข์คือ อำนาจที่ใช้บงการสูงสุดในทุกการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ อะไรที่เราควรจะทำ และกำหนดว่า อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งที่เราจะทำ บนมาตรฐานของสิ่งที่ถูก และสิ่งที่ผิด ดังนี้

(1) อะไรคือ ความสุขของนางสาว ก.

การพิจารณาความสุขเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เป้าหมายคือ ลักษณะที่แสดงความสามารถกำหนดถึงความเป็นอิสระของการเข้าถึงความสุข ความพึงพอใจ หรือประโยชน์ หลังจากบรรลุเป้าหมายในการกระทำของตนเอง ซึ่งประเด็นปัญหาที่น่าสังเกตคือ ลักษณะถึงความเป็นอิสระกำหนดความพึงพอใจของตนเอง จะปฏิเสธความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของผู้อื่น เช่น กรณีพิจารณาการตัดสินใจทำแท้งของนางสาว ก. โดยเธอวิตกกังวลต่อความรู้สึกถึงความเป็นมนุษย์ของเด็กที่อยู่ในท้อง แต่รู้สึกถึงความไม่พร้อม เพราะเธอยังอยู่ในสภาพที่ไม่ต้องการสูญเสียการศึกษาเล่าเรียนอยู่ และไม่ต้องการให้ครอบครัว หรือผู้อื่นรับรู้การตั้งครรภ์ เมื่อพิจารณาสิ่งที่ดีที่สุดในสถานการณ์นี้ เธอควรจะกระทำอย่างไร

ความสุขของนางสาว ก. จึงเป็นการไม่ตัดสินใจทำแท้งด้วยสามารถกำหนดความสุขจากการกระทำของตนเอง และคำนึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้อื่น โดยพิจารณาจาก 4 ลักษณะคือ 1. ความสุขที่เป็นอิสระ 2. การคำนึงถึงความพึงพอใจ 3. วิธีการได้มาของความสุขกับสิ่งที่จะสูญเสียความสุข 4. พื้นฐานการตัดสินใจด้วยกุศลมูล เพราะว่า ความสุขเป็นทัศนคติที่ควรคำนึงถึงการกระทำที่เป็นความดี ร่วมกับการบรรลุเป้าหมายความสุขของตนเอง และผู้อื่น ซึ่งไม่อาจจะปฏิเสธเหตุผลเพื่อต่อต้านเป้าหมายคือ ความสุขที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของเราได้อย่างแท้จริง โดยการบรรลุถึงความสุขใดๆ จะมีความรู้สึกเบาใจให้เข้าใจถึงการกระทำที่เป็นความดีร่วมอยู่ด้วย ฉะนั้น ความสุขของนางสาว ก. จึงเป็นการไม่ตัดสินใจทำแท้งที่สร้างความเบาใจในปัจจุบัน และไม่ความรู้สึกทุกข์ที่เข้ามาบกรบจนจิตใจได้ในอนาคต เป็นวิธีการได้มาของความสุขที่มีความเป็นอิสระ

โดยคำนึงถึงความรู้สึกที่พึงพอใจในการกระทำของตนเอง และป้องกันกับสิ่งที่ทำให้เกิดความสูญเสียความสุขของลูกที่อาจจะเป็นเด็กหญิง หรือเด็กชาย หรือเด็กแฝดของนางสาว ก.

(2) อะไรคือ ความทุกข์ของนางสาว ก.

แนวคิดความทุกข์นำมาใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตของตนเองคือ ลักษณะความทุกข์เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยตัวของเรา และมีอำนาจของการเป็นกระทำของเรา ปัญหาคือ การหลุดพ้นความทุกข์มีความบีบคั้นกับความต้องการในตัวของมันเองเป็นความกลัว และความต้องการทางเพศ เช่น กรณีพิจารณาการตัดสินใจทำแท้งของนางสาว ก. โดยเธอวิตกกังวลต่อความรู้สึกถึงความ เป็นมนุษย์ของเด็กที่อยู่ในท้อง ซึ่งการกระทำแท้งจะยอมรับได้ในกรณีที่เป็นการทุกข์จากการถูกข่มขืน หรือความไม่สมประกอบของเด็ก แต่กรณีของเธอเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้ป้องกัน จึง เป็นปัญหาการตั้งครรภ์ในสถานภาพของการศึกษาเล่าเรียนอยู่ และไม่ต้องการให้พ่อกับแม่ หรือ ผู้อื่นรับรู้การตั้งครรภ์ของเธอ เมื่อพิจารณาความทุกข์ในสถานการณ์นี้ นางสาว ก. ควรจะกระทำอย่างไร

ความทุกข์ของนางสาว ก. จึงเป็นการตัดสินใจทำแท้งที่สร้างความหวาดกลัวในความตายของลูกตนเอง และเป็นสิ่งที่รบกวนจิตใจ โดยพิจารณาจาก 4 ลักษณะคือ 1. ระดับของความโศกเศร้า 2. ความหวาดกลัวในความตาย 3. ความไม่แน่นอนของผลลัพธ์จากการหลีกเลี่ยงความทุกข์ 4. การกระทำมาจากเจตนาของตนเอง เพราะว่า ความทุกข์มีลักษณะบีบคั้นทนอยู่ได้ยากที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของเรา และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพียงชั่วคราวที่มีความสอดคล้องในลักษณะของการดำเนินชีวิตที่สัมผัสรับรู้ได้ ฉะนั้น ความทุกข์ของนางสาว ก. จึงเป็นการทำแท้งที่รับรู้ได้จากเจตนาที่ต้องการฆ่า และการเกิดรับรู้เป็นของเฉพาะตน ทำให้จิตใจเกิดความเศร้าหมอง และไม่เป็นอิสระจากความคิดฟุ้งซ่านจากสิ่งที่เขามารบกวนจิตใจที่อาจคำนึงถึงเด็กหญิง เด็กชายที่เคยได้เข้ามาอาศัยการเกิดเป็นมนุษย์ในท้องของนางสาว ก.

6. อภิปรายผล

6.1 สรุป จากงานวิจัยความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเบนธัมชี้ให้เห็นว่า ความสุขเป็นความพึงพอใจในสิ่งที่ดีที่สุดของตนเอง และหลีกเลี่ยงความทุกข์ อาจที่เป็นเหตุให้มีความไม่ชัดเจนของการกระทำความสุข หรือการกระทำความสุข มุ่งเน้นป้องกันความกลัวตาย การขาดแคลนสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ความไม่พึงพอใจในสิ่งที่ปรารถนา และความผิดหวัง แสดงถึงความดีที่มุ่งเน้นทางวัตถุร่างกาย มุ่งเน้นตามอารมณ์ความพึงพอใจ แต่อาจพบปัญหาความสับสนการเลือกตัดสินใจ ในแง่ความชัดเจนของการกระทำที่คำนึงถึงความมีศีลธรรม ซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญของบุคคล และในทางสังคม ฉะนั้น ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเบนธัมจึงเป็นการกระทำที่มุ่งเน้นผลลัพธ์คือ ความสุขที่สร้างความพึงพอใจมากที่สุด และหลีกเลี่ยงความทุกข์ในฐานะที่เป็นเป้าหมาย โดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง และในส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมากที่สุดในทางสังคม

6.2 สรุป จากงานวิจัยความสุขและความทุกข์ในทัศนะของพุทธปรัชญาชี้ให้เห็นว่าความสุขเป็นสุขเวทนาในกระบวนการส่วนประกอบทางกายที่รับรู้ได้จากประสาทสัมผัสที่ได้จากการพัฒนาทางจิตใจ และความทุกข์เป็นทุกข์เวทนาให้เกิดความรู้สึกทุกข์ในชั้นห้า ความรู้สึกบีบคั้นทางร่างกาย และทางจิตใจเป็นเครื่องเศร้าหมองของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความสุข และความทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยงแท้ที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ที่ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นนำไปสู่เจตนาในทุกการกระทำที่เป็นกุศลกรรม และอกุศลกรรม มุ่งเน้นเป้าหมายการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ฉะนั้นความสุขและความทุกข์จึงเป็นเวทนาที่อยู่ในส่วนประกอบของร่างกาย โดยการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่นำไปสู่การใช้สติปัญญาไตร่ตรองในทุกเจตนาของการกระทำในบุคคล และความเพียรปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์

6.3 ข้อการวิพากษ์ มุมมองของแนวคิดทั้งสองเป็นความแตกต่างกันในทางความหมายและเกณฑ์ตัดสินของความสุขและความทุกข์ที่นำมาสู่การกระทำเป็นความดี หรือความชั่ว โดยพิจารณา 1. การกระทำที่สร้างความสุขที่ดีที่สุดเป็นความดีในฐานะเป้าหมายของชีวิตที่ดี 2. การกระทำที่เป็นไปเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นความดีในฐานะเป้าหมายของชีวิตที่มีศีลธรรม เพราะว่า การมีชีวิตที่ดีควรมีความปรารถนาความสุขให้ได้มากที่สุด จะทำให้ห่างไกลจากความทุกข์ที่เกิดความเจ็บปวดขึ้นได้ ฝ่ายโต้แย้งของชีวิตที่มีศีลธรรมควรมุ่งเน้นการละความยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งที่ไม่มีความเที่ยงแท้ทำให้เกิดความทุกข์ การดำเนินชีวิตจึงมีสติเพื่อเข้าใจเจตนาเป็นแนวทางกุศลกรรม และอกุศลกรรม เพื่อสร้างความดี และละเว้นความชั่ว ฉะนั้น การวิพากษ์แนวคิดทั้งสองจึงเป็นการแสดงความแตกต่างทางเป้าหมายของชีวิต และเกณฑ์การตัดสินการกระทำความดี และความชั่ว

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้โต้แย้งแนวคิดชีวิตที่ดีตามที่คณะเจรามิ เบนธัมพบว่า มนุษย์ควรกระทำตามความพึงพอใจ เพื่อรักษา หรือเพิ่มพูนความสุขที่ดีที่สุดในฐานะที่เป็นเป้าหมาย ความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดปัญหา ความพึงพอใจของมนุษย์นำไปสู่ความสุขที่ไม่ชัดเจนในการดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งพบว่าธรรมชาติของมนุษย์ในแนวคิดนี้คือ การหลีกเลี่ยงความทุกข์ทำให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว และมุ่งแสวงหาประโยชน์ในระหว่างกัน โดยพร้อมที่จะต่อต้านในลักษณะของการดิ้นรนที่จะทำร้ายกันได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีข้อตกลง และระดับความเข้มข้นในการลงโทษของผู้ละเมิดสัญญา จากข้อบกพร่องดังกล่าว ผู้วิจัยได้สนับสนุนแนวคิดชีวิตที่มีศีลธรรมตามที่คณะพุทธปรัชญา พบว่า การให้ความสำคัญแนวทางการประพฤติปฏิบัติมากกว่าความสุขทางวัตถุร่างกาย เพื่อตระหนักถึงธรรมชาติของความสุข และความทุกข์ทางร่างกายของตนเอง เพื่อพัฒนาเจตนาในการเลือกกระทำด้วยจิตใจที่สูงส่ง ความเชื่อดังกล่าวทำให้สามารถควบคุมความไม่ชัดเจนที่เลือกกระทำตามความพึงพอใจของตนเองเพียงอย่างเดียวได้ ซึ่งพบว่า การพัฒนาให้เกิดสติปัญญา พิจารณาเจตนา ก่อนเลือกตัดสินใจกระทำ ได้ถูกครอบงำจากจิตที่เป็นกุศลคือ อโลภะ โอทสะ และอโมหะ หรือถูกครอบงำจากสิ่งที่อยู่

ตรงข้าม ฉะนั้น ชีวิตที่ดีจึงเป็นความเท่าเทียมกันที่มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ แต่ไม่สามารถคำนึงถึงคุณภาพ และปริมาณความพึงพอใจให้เพียงพอกับความแน่วแน่ในการดำเนินชีวิต โดยในชีวิตที่มีศีลธรรมเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาสติปัญญาให้รู้เท่าทันอำนาจของการไปสู่เจตนาที่จะเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกสุจริต หรืออกุศล ที่มีแนวทางชัดเจนของความดี และความชั่ว เพื่อให้เข้ากันได้กับศาสตร์สมัยใหม่ของวิธีการดำเนินชีวิตในฐานะรากฐานทางจริยศาสตร์

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิพากษ์แนวคิดเรื่องความสุขและความทุกข์ในฐานะรากฐานของระบบจริยศาสตร์ในทัศนะของ เกรแฮม เบเนธัม” ผู้วิจัยปรารถนาให้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของโลก ในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาประเด็น การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญา : ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีความขัดแย้งกันหรือไม่
2. ควรศึกษาประเด็น การศึกษาเชิงวิพากษ์ สันติภาพของมนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ด้วยหลักชีวิตที่มีศีลธรรมจะเข้ากันได้กับศาสตร์สมัยใหม่ในวิถีชีวิตของมนุษย์หรือไม่

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2540). ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- Bentham Jeremy. (2007). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Oxford : Dover Philosophical Classics.
- Hume David. (1987). *A Treatise of Human Nature*. Hong Kong : Oxford University Press,
- James T. McHugh. (2009). *The Rationale of Punishment by Jeremy Bentham*. New York : United States of America.
- Samuel Enoch Stump. (1988). *Philosophy History & Problem*. North America : McGraw-Hill.
- William Lillie. (1997). *An Introduction to Ethics*. London : University Paperbacks.

บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

THE ROLES OF SANGHA LEADER AND COMMUNITY DEVELOPMENT

กิตติทัศน์ ฅกาทอง *

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทผู้นำสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ด้านสังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม 2) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านสังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และ 3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหา และ อุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านสังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีสำรวจ การแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 ใน 18 เขตของกรุงเทพมหานคร และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทผู้นำสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับศีล ๕ ได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.82 2) บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.08, 2.92 และ 2.99 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 3) ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.99 เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จากการสัมภาษณ์พบว่า บทบาทที่สำคัญของผู้นำสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ การสนับสนุนให้บุคลากรของวัด คือพระภิกษุ-สามเณรไปอบรมศีลธรรมให้กับเยาวชนตามสถานศึกษาที่อยู่ในบริเวณที่วัดตั้งอยู่ รวมทั้งมีการจัดตั้งโรงเรียนการกุศล และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในบริเวณวัด ส่วนเรื่องเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมผู้นำสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก ด้านปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ บุคลากร งบประมาณ และนโยบายของรัฐ

คำสำคัญ : บทบาท, ผู้นำสงฆ์, การพัฒนา, ชุมชน

* ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The objectives of this research are i) to study the Sangha leaders roles apply the Buddhaddhamma for quality of life development in the society, economy and environment .ii) to study and analyze the Sangha leaders roles for quality of life development in the society, economy and environment in Bangkok and iii) to study and analyze the problems and obstacles for quality of life development in the society, economy and environment in Bangkok to perform this research by survey, questionnaires and the interview and the record of the field data. With 450 samples of the community from 18 District in Bangkok. The data analysis from the questionnaire and the function from Microsoft Excel 2007 .The data analysis by frequencies, percentage, average and standard deviation.

The result research found that: 1) the Sangha leaders roles bring the Buddhaddhamma for quality of life development in the society, economy and environment, by the overall image, it is a high level in an average, be valuable share equal to 3.61 when consider by each factor is also high level in an average. The Buddha Dhamma about Five precepts is the highest level equal to 3.82 2) the Sangha leaders roles for quality of life development in the society, economy and environment in Bangkok, in Society, economy and environment found that: by the overall image, it is a middle level in an average, be valuable share equal to 3.08, 2.92 and 2.99 when consider by each factor is also middle level in an average. 3) The problems and obstacles about developing quality of life of community in Bangkok by the overall image, it is a middle level in an average, be valuable share equal to 2.99, when consider by each factor is also middle level in an average.

From an interview found that Sangha leaders roles for quality of life development are supporting personnel, Sangha and Seminaris teaching moralize to student at the school near the temple. Establishing Charity school and Sunday Buddhism School. A lesser roles in the economy and environment. The problems and obstacles about developing quality of life of community are personnel, budget and government policy.

Keywords : Roles, Sangha Leaders, Development, Community

1. บทนำ

สังคมสงฆ์ในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันมีความท้าทายต่อความมั่นคงและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาค่อนข้างสูง เนื่องจากสังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง จากเดิม

เป็นสังคมเกษตรกรรม สู่สังคมกึ่งเกษตรอุตสาหกรรม และจากสังคมกึ่งเกษตรอุตสาหกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมแบบใหม่ กระทั่งปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวสู่ยุคสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือสังคมยุคข่าวสาร ซึ่งเรียกว่าสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อสังคมมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วทั้งการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมอย่างมากมาย

สังคมไทยในปัจจุบัน แม้จะมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาว กัมพูชา และพม่า หรือเมียนมาร์ แต่ทว่ายังด้อยด้านการศึกษา เพราะระบบการศึกษาของไทยไม่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการเท่าที่ควร กล่าวคือ เยาวชนในวัยศึกษามักมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ มีลักษณะเก่งกระจุกในบางรายวิชา การแก้ปัญหาจึงต้องมุ่งไปที่กระบวนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิตแบบบูรณาการ คือ มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม การศึกษาจึงจะสามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้เรียกว่า **ต้องเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ควบคู่กับกระบวนการเรียนการสอน** (บุรชัย ศิริมหาสาคร, ๒๕๔๕: ๕) ด้วยเหตุนี้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทย จึงเน้นหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง (Self Learning)
2. การเรียนรู้ต้องควบคู่การปฏิบัติ (Learning by Doing)
3. การเรียนรู้ต้องควบคู่ความเพลิดเพลินหรือสนุกสนาน (Enjoy Learning)

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นแนวคิดของ เบ็น เอ็ม. แฮริส (Ben M. Harris) ซึ่งเป็นนักการศึกษาชาวตะวันตกได้นำเสนอหลักการ ๔ ประการ ซึ่งเรียกว่า “คูซ่า” (KUSA) ประกอบด้วย (บุรชัย ศิริมหาสาคร, ๒๕๔๕: 6) 1) ถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transmission) 2) พัฒนาความเข้าใจ (Improve Understanding) 3) สนใจทักษะ (Skill Development) และ 4) เปลี่ยนแปลงเจตคติ (Changing Value Attitude)

การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตกดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันออกที่ได้นำเสนอองค์ประกอบของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมที่สามารถฝึกฝนให้ประเสริฐได้ 3 ประการคือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๔๗ : ๑๖) 1) ชีวิตมนุษย์ 2) สังคม และ 3) สิ่งแวดล้อม

เมื่อกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ มีลักษณะที่เรียกว่า Unsustainable คือเป็นวิธีการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จึงนำไปสู่ความขัดแย้งเพราะมีอาจจะประสานประโยชน์ได้ลงตัวขององค์ประกอบทั้งสาม คือ มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างบูรณาการได้ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน (Unsustainable Development) จึงนำไปสู่ปัญหาสังคมนานัปการ จนกระทั่งการพัฒนาเป็นการทำลาย คือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดมลพิษ เอารัดเอาเปรียบระหว่างกัน ทำลายวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน และเกิดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างรุนแรง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ๒๕๔๖: ๑๓๖)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงควรเป็นเรื่องของทุกคนต้องร่วมมือกัน ไม่เพียงแต่หน่วยงานของรัฐ เช่นองค์การปกครองท้องถิ่นเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนาควรมีบทบาทสำคัญในการช่วยฉีดวัคซีนทางศีลธรรมให้กับสังคมหรือชุมชน เพราะแต่ละชุมชนนั้น ล้วนมีวัดหรือสถาบันศาสนาตั้งอยู่ วัดเป็นองค์กรสงฆ์ จึงเป็นกลไกอันสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง และปลอดพ้นจากอบายมุข และยาเสพติด รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ เพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้าน สังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน” ได้กำหนดขอบเขตที่จะดำเนินการศึกษาไว้ดังนี้

ด้านพื้นที่ : กำหนดขอบเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยแบ่งตามกลุ่มเขต ออกเป็น 6 กลุ่มเขต ดังนี้

1. กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ 3 เขต ประกอบด้วย เขตดอนเมือง เขตบางซื่อ และเขตสายไหม
2. กลุ่มเขตกรุงเทพใต้ 3 เขต ประกอบด้วย เขตบางคอแหลม เขตราชบุรีบูรณะ และเขตสวนหลวง
3. กลุ่มเขตกรุงเทพกลาง 3 เขต ประกอบด้วย เขตดุสิต เขตพระนคร และเขตสัมพันธวงศ์
4. กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก 3 เขต ประกอบด้วย เขตคลองสามวา เขตลาดกระบัง และเขตหนองจอก
5. กลุ่มเขตธนบุรีใต้ 3 เขต ประกอบด้วย เขตทุ่งครุ เขตภาษีเจริญ และเขตหนองแขม
6. กลุ่มเขตธนบุรีเหนือ 3 เขต ประกอบด้วย เขตตลิ่งชัน เขตธนบุรี และเขตบางกอกน้อย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) พระสงฆ์ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งสังกัดในเขตปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง

2) ผู้นำชุมชน และกรรมการชุมชน ในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 กลุ่มเขต จำนวน 18 เขต โดยการแจกแบบสอบถามและ การสัมภาษณ์แบบเจาะจง ทั้ง ผู้นำสงฆ์และผู้นำชุมชน 7 รูป/คน

3) ประชาชน ในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 กลุ่มเขต จำนวน 18 เขต เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane Taro รวมประชากรกลุ่มตัวอย่าง 400 รวมจำนวนประชากร พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 400 ชุด ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามทั้งสิ้น 500 ชุดเพื่อถ่วงน้ำหนักแบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่สุดจำนวน 450 ชุด โดยแบ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ 9 รูป/คน แบบสอบถามประชาชนทั่วไป 450 ชุด

4.วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยมาจาก 6 กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งสิ้น 450

2. กลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจงในการสัมภาษณ์เชิงลึกคือ ผู้นำสงฆ์ และ ผู้นำชุมชน จำนวน 9 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม, แบบสัมภาษณ์, สมุดจดบันทึกและปากกา, เทปบันทึกเสียง, กล้อง

5. ผลการวิจัย

บทบาทผู้นำสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้าน สังคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้ค่าเฉลี่ย 3.04 (S.D=1.32) รณรงค์เกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ ในชุมชนได้ค่าเฉลี่ย 3.12 หลักพุทธธรรมในภาพรวมที่นำไปใช้ในการพัฒนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ค่าเฉลี่ย 3.10 หลักพุทธธรรมที่นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนเรื่อง **อบายมุข** ได้ค่าเฉลี่ย 3.07 และ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ และสังคหวัตถุ ๔ ได้ค่าเฉลี่ย 3.05

บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พบว่า **การบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านสังคม** ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อำนาจความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชนได้ค่าเฉลี่ย 3.18 ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆของชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.12 จัดให้มีการเทศนาหรือบรรยาย

ธรรมแก่ประชาชนเป็นประจำ ได้ค่าเฉลี่ย 3.11 ให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชน และพระภิกษุสามเณร ได้ค่าเฉลี่ย 3.10 พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬาของเยาวชนและประชาชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.04 และใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ ได้ค่าเฉลี่ย 3.02

การบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการเทศนาเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ได้ค่าเฉลี่ย 2.97 ให้ความรู้ชุมชนในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ได้ค่าเฉลี่ย 2.96 จัดตั้งฅำนกิจชุมชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้ค่าเฉลี่ย 2.94 มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น มูลนิธิกองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้ค่าเฉลี่ย 2.92 และ เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 2.87

การบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ฃรณงค์จัดทำความสะอาดในบ้าน, วัด ได้ค่าเฉลี่ย 3.09 มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน ให้ร่วมกันรักษาความสะอาด พัฒนาชุมชนให้ทุกคนมีความสามัคคี นำเยาวชนเข้ามาฝึกอบรม ปลูกจิตสำนึกให้ลูกหลานรักบ้านรักชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.12 มีการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี ปลูกต้นไม้ดอกไม้ในชุมชนเพิ่มสีเขียว ได้ค่าเฉลี่ย 2.99 มีการเทศนาเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปลูกป่าในใจคน บนป่าคอนกรีต และรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับหน้าบ้านตนเอง ได้ค่าเฉลี่ย 2.98 และ เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย จัดทำโครงการแยกขยะชุมชน รณรงค์ให้ชาวบ้านในชุมชนแยกขยะก่อนทิ้ง ได้ค่าเฉลี่ย 2.93

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางได้ค่าเฉลี่ย 3.02 (S.D.=1.34) การสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐได้ค่าเฉลี่ย 3.07 การพัฒนาชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลางได้ค่าเฉลี่ย 3.06 คุณภาพชีวิตของชุมชนภายหลังการพัฒนาท่านมีความพึงพอใจ ได้ค่าเฉลี่ย 3.02 และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์หรือ มหาเถรสมาคมในระดับใด ได้ค่าเฉลี่ย 2.97 นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และงบประมาณในการสนับสนุน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

6. อภิปรายผล

หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ได้ค่าเฉลี่ย 3.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็นได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า

อิทธิบาท 4 และความเชื่อประสิทธิภาพในตนเองอยู่ในระดับมาก ส่วนแรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐ แรงสนับสนุนทางสังคมจากคณะสงฆ์ แรงสนับสนุนทางสังคมจาก

ประชาชน และการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ อธิปไตย 4 และความเชื่อประสิทธิภาพในตน สามารถร่วมกันทำนุบำรุงการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนได้ร้อยละ 28.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

บทบาทผู้นำส่งเสริมการบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านสังคม ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆของชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.12 จัดให้มีการเทศนาหรือบรรยายธรรมแก่ประชาชนเป็นประจำ ได้ค่าเฉลี่ย 3.11 ให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชน และพระภิกษุสามเณร ได้ค่าเฉลี่ย 3.10 พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นลานวัด ลานใจ ลานกีฬาของเยาวชนและประชาชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.04

การบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการเทศนาเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ได้ค่าเฉลี่ย 2.97 ให้ความรู้ชุมชน ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ได้ค่าเฉลี่ย 2.96 จัดตั้งฌาปนกิจชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางได้ค่าเฉลี่ย 2.94 มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น มูลนิธิ กองทุน สหกรณ์ออมทรัพย์ ได้ค่าเฉลี่ย 2.92 และเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 2.87

การบริหารการพัฒนาชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รมรงค์จัดทำความสะอาดในบ้าน, วัด ได้ค่าเฉลี่ย 3.09 มีการจัดตั้งองค์กรชุมชนให้ร่วมกันรักษาความสะอาด พัฒนาชุมชนให้ทุกคนมีความสามัคคี นำเยาวชนเข้ามามีบทบาทปลูกจิตสำนึกให้ลูกหลานรักบ้านรักชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 3.12 มีการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี ปลูกต้นไม้ดอกไม้ในชุมชนเพิ่มสีเขียว ได้ค่าเฉลี่ย 2.99 มีการเทศนาเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปลูกป่าในใจคน บนป่าคอนกรีต และรมรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ไม้มงคลไม้ประดับหน้าบ้านตนเอง ได้ค่าเฉลี่ย 2.98 และเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย จัดทำโครงการแยกขยะชุมชน รมรงค์ให้ชาวบ้านในชุมชนแยกขยะก่อนทิ้ง ได้ค่าเฉลี่ย 2.93 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิชัย ยังสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน** ศึกษากรณี: พระครูวิบูลสิทธิธรรม (ตุม จันทมโม) วัดหนองพะยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาพบว่า¹ ท่านได้แนวคิดในการพัฒนาชุมชน จากปัญหาของประชาชนที่อาศัยในเขตรอบๆวัดหนองพะยอม เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาจึงได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในรอบๆวัด โดยการส่งเสริมให้มีโครงการและกิจกรรมกลุ่มต่างๆขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ดังนี้

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า การอบรมและเผยแพร่ธรรมะให้กับพระสงฆ์ และชาวบ้าน รวมถึงการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ดีในท้องถิ่น และการสงเคราะห์ชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีมีความมั่นคงขึ้นเรื่อยๆ ความสำนึกสาธารณะของชุมชนมีมากขึ้น การเข้าวัดรักษาศีลในวันพระของประชาชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆความซื่อสัตย์ดีขึ้นการลักขโมยก็ลดน้อยลง

2. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และกิจกรรมโครงการต่างๆที่ทำให้ชาวบ้านมีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ มีอาชีพการงานเป็นหลักแหล่ง ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่นและมีความมั่นคงในชีวิต

3. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการพัฒนาสาธารณูปการสิ่งแวดล้อมพื้นฐานภายในวัดหมู่บ้าน การจัดระบบการรักษาความสะอาด พื้นฟูป่าชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีผลทำให้เกิดความร่มรื่น สะอาดเรียบร้อย คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนงบประมาณจากทางภาครัฐได้ค่าเฉลี่ย 3.07 การพัฒนาชุมชน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลางได้ค่าเฉลี่ย 3.06 คุณภาพชีวิตของชุมชนภายหลังการพัฒนา ได้ค่าเฉลี่ย 3.02 และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคม ได้ค่าเฉลี่ย 2.97 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสาครกิจจานุกูล (วิศิษฐ์ จนทโน) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านสังคม พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในหลายๆด้านดัง เช่น ด้านเศรษฐกิจ คือขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันด้วยด้านวัฒนธรรม ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านวัฒนธรรม เช่น การอนุรักษ์โบราณสถาน เป็นต้น

ด้านสาธารณสุข ขาดการสนับสนุนและติดต่อประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวงการแพทย์เพราะได้รับความร่วมมือน้อยหรือไม่ได้รับความร่วมมือเลย หรือถ้ามีก็เพียงเล็กน้อย จึงขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการช่วยเหลือ หรือพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุข ประการสุดท้ายในด้านสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์ในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนมีน้อย ดังนั้น พระสงฆ์ต้องแสดงศักยภาพในฐานะผู้นำชุมชนเข้าไปมีบทบาทและส่งเสริมประชาชนจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการอบรมและเผยแพร่ธรรมะให้กับเด็ก, เยาวชน และชาวบ้านรวมถึงการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมโดยใช้วัดจัดกิจกรรม การอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน และการส่งเสริมชุมชนผู้นำสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานครได้พัฒนาชุมชนเมืองโดยใช้โรงเรียน และวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคือผู้นำชุมชน ชาวบ้าน พนักงานบริษัท และเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการ บางวัดจัดตั้งมูลนิธิสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียนซึ่งมีฐานะยากจน ให้ทั้งอาหารและอบรมศีลธรรมตั้งแต่เยาว์วัย รวมทั้งให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เช่นวัดบางไผ่ไก่ (มูลนิธิกลุ่มแสงเทียน) บางวัดก่อตั้งศูนย์พิทักษ์เด็กก่อนวัยเรียนจากอดีตจนปัจจุบันซึ่งประสบความสำเร็จจากการสนับสนุนจากทุกฝ่าย คือศูนย์พิทักษ์เด็กก่อนวัยเรียน วัดอมรทวยการามซึ่งอบต.ทั่วประเทศมาดูงานที่ศูนย์เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการบริหาร

จัดการ ส่วนวัดที่ดำเนินงานตามนโยบายของมหาเถรสมาคม (มส.) ที่ได้ผลอย่างชัดเจนคือ วัดสุทธิวารามในโครงการขับเคลื่อนศีล 5 มีเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดสุทธิวารามเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 2700 คนจากนักเรียนทั้งหมด 3200 คนคิดเป็นร้อยละ 84.38 ส่วนวัดราชสิงขร ได้ดำเนินการพัฒนาชุมชนในรูปแบบใหม่คือให้ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแต่ละฝ่ายประสานงานกับผู้นำชุมชน ด้วยการเยี่ยมเยียนและแบ่งปันข่าวสารอาหารแห้งและสิ่งอุปโภคบริโภคให้กับผู้ยากไร้ในชุมชน รวมทั้งมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในวัดเพื่อปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนสำหรับวัดชัยพลกษมาลา นั้นได้พัฒนาชุมชนด้วยวิธีการตั้งโรงเรียนกุลศีกษาภายในวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับบุตรหลานของคนในชุมชน รวมทั้งได้จัดพื้นที่กัลปนาของวัดให้ชุมชนเช่าอาศัยในตารางวาละ 2 บาท ซึ่งถือว่าเป็นการจุนเจือชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตในรูปของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดีบทบาทของผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนแม้จะมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวทางของพระพุทธศาสนา แต่ถึงกระนั้นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาก็เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมของในแต่ละชุมชนเนื่องจากชุมชนในแต่ละชุมชนได้รับอิทธิพลและสิ่งจูงใจจากเทคโนโลยีสมัยใหม่รวมทั้งสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อกระแสหลักได้แก่ อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ จึงทำให้ชุมชนมีปัญหารสพัตทั้งปัญหายาเสพติด อบายมุขซึ่งถือว่าเป็นปัญหาหลักของแต่ละชุมชน การที่คณะสงฆ์มีโครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จึงนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาได้ในระดับหนึ่ง โครงการดังกล่าวนี้หากรัฐบาลให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอจะก่อให้เกิดพลังของแผ่นดินอย่างมหาศาล

7. กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน” ในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งครอบคลุมทั้ง 6 กลุ่มเขต กว่าจะสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ได้ ต้องใช้ระยะเวลาและสติปัญญารวมทั้งความอดทนค่อนข้างมาก เพราะต้องลงพื้นที่แจกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เพื่อให้งานวิจัยมีความเที่ยงตรงและมีมาตรฐานสมบูรณ์แบบเท่าที่จะเป็นไปได้ จึงขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระคุณพระเถรานุเถระที่เป็นผู้นำสงฆ์ และขอขอบคุณผู้นำชุมชนซึ่งมีบทบาทในการพัฒนา ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานวิจัยจะมีอาจจะสำเร็จลุล่วงได้หากปราศจากซึ่งที่ปรึกษา คำแนะนำและผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือรวมทั้งให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย ท่านศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อดิวัฒนสิทธิ์, ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง มา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูงยิ่ง

สุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และท่านผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัยที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและเมตตาผ่อนปรนเกี่ยวกับเรื่องระยะเวลาโดยตลอด และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านและทุกคนที่ได้

อำนวยความสะดวก และแนะนำระบบสารบัญ และรูปแบบการพิมพ์งานวิจัยที่มาตรฐาน ซึ่งทำให้รายงานการวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ทุกประการ

8. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคโดยลำดับ คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคม ควรออกเป็น พ.ร.บ. เกี่ยวกับเรื่องบทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนให้ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง เพื่อกำหนดกรอบสำหรับการปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพราะในปัจจุบันการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับชุมชนและวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเป็นหลัก ไม่ได้บริหารจัดการชุมชนในแนวทางเดียวกันเพราะขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายจาก มหาเถรสมาคม บางวัดตั้งอยู่ในชุมชนแออัด บางวัดตั้งอยู่ในชุมชนเมือง ควรได้รับการสนับสนุนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำสงฆ์มีความคล่องตัวและไม่มีอุปสรรค อันจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของสังคมสงฆ์ในบริบทของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยดังนี้

1) ควรแยกทำการวิจัยเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของแต่ละเรื่องเช่นเรื่องการพัฒนาชุมชนในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม เน้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคกับการพัฒนาชุมชน และปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมด้านการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน

2) ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบทั้งในเรื่อง การศึกษา อายุ และ คุณลักษณะหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้สามารถทราบเกี่ยวกับบทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาในเชิงคุณภาพ

3) ควรศึกษาบทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตกรุงเทพมหานครให้ครอบคลุมมากกว่านี้ เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น 50 เขต แต่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพียง 18 เขตเท่านั้นเนื่องจากมีข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดงานวิจัยให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จินตนา สุจิตานนท์.การศึกษาและการพัฒนาชุมชน.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2549.
- จิระพรรณ กาญจนะจิตรา.การพัฒนาชุมชน.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร, การศึกษาที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : บัคพอย์, 2545.
- ประเวศ วะสี และคณะ. พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาสงการณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาสงการณราชวิทยาลัย. บทบาทของชาวพุทธในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาสงการณราชวิทยาลัย, 2554.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2547.
- พระมหาสุหิตย์ อาภากรโธและคณะ. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.), 2557.
- พระศรีศาสนวงศ์ (มีชัย วีรปญโญ). ผู้นำไทย ผู้นำธรรม ผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, 2553.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็นได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร
- Almond, G.A. and Powell, Jr., G.B. *Comparative Politics: A Developmental Approach*. Boston: Little, Brown and Co., 1966.
- Bryant, C. and White, L.G. *Managing Development in the Third World*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1982.
- Rondinelli, D.A. *Development Projects as Policy Experiments: An Adaptive Approach to Development Administration*. London: Methuen, 1983.

Santiago,J. “Form Civil Religion to Nationalism as the Religion of Modern Times : Rethinking a Complex Relationship” in **Scientific Study of Religious**. 48 (2) : 394-401, 2009.

Hamm,Bern & Muttagi. Pandurang K.(Eds.) (1998).Sustainable development and the future of cities. London: Intermediate Technology publications.

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา AN ENVIRONMENTAL CONSERVATION IN BUDDHISM

ศรารุณี เมืองอินทร์*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจากพระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา พบว่า สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา คือ คำว่า “บริวาร” หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ (1.1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ อุดินยาม และ (1.2) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีชีวิต ได้แก่ พืชินยาม จิตินยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม (2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ (2.1) สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม คือ ศาสนสถานและศาสนวัตถุ และ (2.2) สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม คือ วัฒนธรรมประเพณี กฎระเบียบ แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ (1) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายนอกตามหลักสัปปายะ 7 คือ การพัฒนาสถานที่ให้เป็นที่สบาย 7 ด้าน คือ 1) อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย) 2) โคจรสัปปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) 3) ภัตสัปปายะ (ถ้อยคำเป็นที่สบาย) 4) บุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) 5) โภชนสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) 6) อุตสัปปายะ (อุณภูมิเป็นที่สบาย) และ 7) อิริยาบถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย) และ (2) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในตามหลักภาวนา 4 คือ การฝึกอบรมตน แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ (2.1) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางกาย ได้แก่ กายภาวนา และศีลภาวนา และ (2.2) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางจิต ได้แก่ จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยมีมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาวัดให้เป็นปฏิรูปเทศ

คำสำคัญ : อนุรักษ์; สิ่งแวดล้อม; สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The thematic paper entitled ‘An Environmental Conservation in Buddhism’ consists of two objectives as 1) to study the environmental concept in Buddhism and 2) to study the approach for an environmental conservation in

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Buddhism. The research was conducted through the qualitative research method based on the academics documents and the Buddhist Canon.

The results revealed that the Buddhist environmental concept was found in the Buddhist Canon as the term called ‘parivāra’ or retinue. It refers to things that are existed around human, which is divided into 2 categories viz. 1) Natural Environment such as 1.1) the non-living environment or it is called the physical law and 1.2) the living environments - they are called the biological law, psychic law, karmic law and general law. 2) The Man-Made Environments are divided into 2 categories as 2.1) the concrete environment – religious buildings and religious objects, 2.2) the non-concrete environment – culture and laws.

Regarding the Buddhist approach for an environmental conservation in Buddhism, it is based on two guidelines as 1) the Seven Agreeable Things or Sappāya and 2) the Four Developments or Bhāvanā. According to the Seven Suitable Things or Sappāya, they are the suitable abode, suitable resort, suitable speech, suitable person, suitable food, suitable climate and suitable posture. And the Four Developments or Bhāvanā are 1) Physical Development, 2) Social Development, 3) Emotional Development and 4) Wisdom Development. It refers to Trainings for developing a suitable temple.

Keywords : conserve; environment; Environmental Concepts

1. บทนำ

วิกฤตการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่สมดุลของมนุษย์ ดังนั้น เมื่อสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย พุทธทางธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของการเติบโตและการดำรงชีวิตของมนุษย์ก็จะถูกทำลายลงไปด้วย (องค์การสหประชาชาติ, 2548: 8) ในทางพระพุทธศาสนา สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัย คือ ปฏิรูปเทสวาสะ หมายถึง การอยู่ในประเทศหรือถิ่นที่เหมาะสมที่ควร ในภาษาสมัยใหม่ก็คือ การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2538: 3) บริษัท 4 ย่อมเที่ยวไป บุญกิริยาวัตรมีทานเป็นต้น ย่อมเป็นไป คำสอนของพระศาสดามีองค์ 9 ย่อมรุ่งเรืองในประเทศใดประเทศนั้น ชื่อว่าประเทศอันควร การอาศัยอยู่ในประเทศอันสมควรนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคล เพราะเป็นปัจจัยแห่งการทำบุญแห่งสัตว์ทั้งหลาย (คณะกรรมการแผนกตำรา, 2550: 127) ดังนั้น กล่าวได้ว่าความหมายของสิ่งแวดล้อมคือสิ่งที่ใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์ รวมทั้งการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (ช.ช. (ไทย) 25/4/7)

ดังนั้น สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา คือ สิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านการดำรงชีวิต เป็นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งยารักษาโรค และเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การอบรมพัฒนาดตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาจาก พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ รวมถึงสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความข้องแวะเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่การถือกำเนิดขององค์ศาสดา นั่นคือ เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงมีพระประสูติกาลใต้ต้นสาละ ณ สวนลุมพินีวัน ต่อมา เมื่อทรงเจริญวัย พระเจ้าสุทโธทนะราชบิดาได้พาเสด็จไปประกอบพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ทรงให้ประทับนั่ง ณ ใต้ต้นหว่า ทรงประทับนั่งสมาธิกำหนดอาปานสติ จนบรรลุปฐมญาณ นับเป็นครั้งแรกที่เจ้าชายสิทธัตถะได้สัมผัสถึงประสบการณ์ทางจิต จนกระทั่ง เจ้าชายสิทธัตถะได้ถือบวชเป็นนักบวชที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมาณี และไปบำเพ็ญเพียร ณ อรุเวลาเสนานิคม ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เมื่อตรัสรู้แล้วเสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เสด็จจาริกแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกเป็นเวลา 45 พรรษา แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ ใต้ต้นสาละคู่ ในป่าไม้สาละ (พระศรีศัคมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ), 2554: 10) จะเห็นได้ว่า ตลอดช่วงพระชนมายุของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่ประสูติจนปรินิพพานทรงประทับอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ โดยทรงพรณาคณของการอยู่อาศัยตามธรรมชาติว่า “เมื่อเธอเข้าไปอยู่อาศัยป่าที่นั่น สติที่ยังไม่ปรากฏก็ปรากฏ จิตที่ไม่ตั้งมั่นก็ตั้งมั่น” (ม.ม. (ไทย) 12/193/205)

แม้คำว่า “สิ่งแวดล้อม” ในพระพุทธศาสนาไม่ได้ระบุไว้โดยตรง แต่มีคำที่มีความหมายใกล้เคียง ได้แก่ คำว่า “บริวาร” ซึ่งหมายถึง สิ่งแวดล้อม ของสมทบ และสิ่งประกอบพร้อม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548: 109) เช่น วนอุทยาน ประกอบด้วย ต้นไม้ ดอกไม้ พืชพรรณต่างๆ และมีสัตว์นานาชนิด เป็นสิ่งประกอบพร้อม ดังที่ ป. หลงสมบุญ กล่าวว่า บริวารหรือบริวาร หมายถึง เครื่องล้อม เครื่องห้อมล้อม หรือ เครื่องแวดล้อม (ป. ปลงสมบุญ, ม.ป.ป.: 547) ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Environment หมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อมกัน สภาวะของสิ่งที่ถูกแวดล้อม (J.A. Simpson and E.S.C.Weiner, 1999: 315) ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เป็นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ก็คือ ปฏิจรูปเทสวาสะ หมายถึง การอยู่ในประเทศอันสมควร อยู่ในถิ่นที่

เหมาะสม หมายถึงอยู่ในถิ่นเจริญ มีคนดี มีนักปราชญ์ รวมทั้งการอยู่ในประเทศหรือถิ่นที่เหมาะสมที่ควร ในภาษาสมัยใหม่ก็คือ การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือการอยู่ในประเทศอันควร (คณะกรรมการแผนกตำรา, 2550: 127)

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา ก็คือ คำว่า “บริวาร” หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ มนุษย์จะต้องเผชิญหน้าอยู่กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลาทั้งโดยตรงและทางอ้อม มนุษย์ไม่สามารถหลบหนีพ้นจากสภาพสิ่งแวดล้อมได้

ประเภทของสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) และ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) มีรายละเอียดดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต เช่น อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ถ้ำ ชอกหิน ลำคลอง หนอง บึง แม่น้ำน้อยใหญ่ (ขุ.สุ. (ไทย) 25/726/671) ป่า ไค่นไม้ ป่าช้า ป่าช้าที่แจ้ง ลอมฟาง (ที.ส. (ไทย) 9/216/73) ก้อนกรวด และก้อนหิน (ม.ม. (ไทย) 12/433/462) น้ำในมหาสมุทร และมหาสมุทร (ส.นิ. (ไทย) 16/81/166) ปราภฏอยู่ในหลัก “นิยาม 5” หมายถึง “ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา” (ส.นิ. (ไทย) 16/20/34; อ.ง. เอกก. (ไทย) 20/137/385) พระพุทธโฆสจารย์ได้ให้ความหมายที่แตกต่างออกไปเล็กน้อยว่าเป็น “ความแน่นอน” จำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ อุตุนิยาม พินนิยาม จิตตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม (ที.ม.อ. (บาลี) 13/56/100-101) นอกจากนั้น คำอธิบายร่วมสมัยก็ใช้คำว่า “กฎธรรมชาติ” (niyāma : the five aspects of natural law) ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายไว้ว่า 1) อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ 2) พินนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ 3) จิตตนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต 4) กรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของมนุษย์ และธรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2555: 153)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ อุตุนิยาม (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เช่น อุณหภูมิ ดินฟ้าอากาศ และวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด คือ ลักษณะสภาวะต่างๆ ของธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ ซึ่งก็คือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ เมื่อมีเหตุปัจจัยเพียงพอก็จะเป็นไปโดยไม่มีใครเป็นผู้กำหนดหรือห้ามได้ เช่น การที่จะเกิดฝนตก พายุร้อน ตลอดถึงปรากฏการณ์ทางวัตถุอื่นๆ เช่น การเคลื่อนที่ของจักรวาล แรงดึงดูด แผ่นดินไหว เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้พระพุทธศาสนาถือว่าเกิดขึ้นเพราะวัตถุธาตุต่างๆ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ ปรับเปลี่ยนสภาวะของตนเองตามอุณหภูมิ คือ ความร้อนและเย็น ดังนั้นกฎข้อนี้จึงชื่อว่า อุตุนิยาม (อุตฺ แปลว่า พลังงาน ฤดู ความร้อนเย็น) ดังที่พระพุทธโฆสจารย์ได้แสดงว่า “ในชนบทนั้นๆ ในกาลนั้นๆ การเก็บดอกไม้และผลไม้ เป็นต้น โดยตัดครั้งเดียวเท่านั้น ลมพัด ลมไม่พัด แดดกล้า แดดอ่อน

ฝนตก ฝนไม่ตก ดอกบัวกลางวันแย้ม กลางคืนหุบ อย่างนี้เป็นต้น เป็นอุตุนิยาม ” (ที.ม.อ. (บาลี) 13/56/101)

1.2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีชีวิต ได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ สัตว์ และพืชพรรณต่างๆ เช่น จำพวกพืช ได้แก่ อูบล ปทุม โกมุท บุณฑริก อันผลิตดอกได้ทุกฤดูกาล (ที.ม. (ไทย) 10/253/189) และสัตว์ เช่น หนอน (ขุ.ชา. (ไทย) 27/151/105) โค แพะ แกะ ไก่ สุกรและสัตว์ นานาชนิด (ที.สี. (ไทย) 9/345/114) เป็นต้น กลุ่มนี้จัดเป็น พืชนิยาม (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปในพันธธรรม ว่าด้วยกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของ สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์เช่นเดียวกับกฎทางชีววิทยา จิตนิยาม (Psychic Laws) คือ กฎธรรมชาติ เกี่ยวกับการทำงานของจิตและเจตสิก ว่าด้วยกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกลไกการทำงานของจิต ซึ่งจะมี อยู่ในสัตว์และมนุษย์ กรรมนิยาม (Karmic Laws) คือ กฎแห่งกรรม คือกฎแห่งการกระทำและผล ของการกระทำ ว่าด้วยกฎแห่งกรรม ซึ่งจะมีอยู่ในมนุษย์ เพราะในพระพุทธศาสนาถือว่า สัตว์เป็นผล มาจากกรรม เป็นตัวรับผลกรรมที่บุคคลครั้งเป็นมนุษย์ได้ก่อขึ้น และ ธรรมนิยาม (General Laws) ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ทั้ง 3 คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่าด้วยกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความเป็นเหตุ เป็นผลของสิ่งทั้งหลาย เป็นกฎสากลที่ครอบคลุมความเป็นไปทั้งฝ่ายจิตและวัตถุ ซึ่งครอบคลุมกฎ นิยามทั้ง 4 ข้อย่างต้นทั้งหมดด้วย (วิสุทธิ. (ไทย) 3/275)

กล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในพระพุทธศาสนาทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต คือสิ่งที่ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และอยู่รอบๆ ตัวเรา เราสามารถสัมผัสได้ ประกอบด้วย สิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ อุณหภูมิ ดินฟ้าอากาศ รวมไปถึงแร่ธาตุ สสารต่างๆ เป็นต้น เรียกว่า อุตุนิยาม และ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ และมนุษย์

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม คือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ไม่ได้เกิดขึ้น เองตามธรรมชาติ เช่น อาคาร บ้านเรือน ถนน สะพาน สระน้ำ เป็นต้น ที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความ เป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น มหาสุทธานสูตร ได้มีการกล่าวถึงการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าของปราสาทว่า พระเจ้ามหาสุทธานะทรงมีรับสั่งให้สร้างสระธรรมโภกขณไว้เบื้องหน้าธรรมปราสาท ด้านทิศ ตะวันออกและทิศตะวันตกยาว 1 โยชน์ ด้านทิศเหนือและทิศใต้กว้างกึ่งโยชน์ สระธรรมโภกขณมี ด้วยอิฐ 4 ชนิดคือ (1) อิฐทอง (2) อิฐเงิน (3) อิฐแก้วไพฑูรย์ (4) อิฐแก้วพลี สาระธรรมโภกขณมี บันได 24 บันได (ที.ม. (ไทย) 10/259/192) ซึ่งสิ่งก่อสร้างในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อ พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายสวนไม้ไผ่ให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นที่ประทับของ พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์สาวก พระพุทธองค์ทรงรับอารามนั้น แล้วทรงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาราม” (วิ.ม.หา. (ไทย) 4/63/55)

คำว่า “อาราม” มีความหมายว่า “สวนป่าที่น่ารื่นรมย์ยินดีเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์” เพราะ สภาพของอารามหรือวัดในยุคแรกเริ่มนั้น มีสภาพเป็นสวนป่าตามธรรมชาติ ยังไม่มีสิ่งก่อสร้างใดๆ มากนัก เป็นสถานที่สงบสงัด อยู่แยกต่างหากจากหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ได้ไกลจนเกินไป สามารถเดินทางไป

ในสมัยนั้น พระพุทธเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติเสนาสนะใดๆ แก่ภิกษุ ต่อมา อนาถปิณฑิก เศรษฐีได้เห็นพระสงฆ์เดินออกจากป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ที่ขรุขระที่แจ้ง ลอมฟาง ในตอนเช้าจึงเกิดความเลื่อมใส ประสงค์จะถวายวิหารให้เป็นที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาต ท่านเศรษฐีจึงได้สร้างวิหาร 60 หลังถวาย ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติเสนาสนะ 5 ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น และถ้ำ (วิ.จ. (ไทย) 7/294/90) และมีการสร้างเสนาสนะอื่นๆ ที่รวมกันอยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน ที่ประกอบไปด้วย “บริเวณซุ้มประตู วิหาร หอฉัน เรือนไฟ ศาลาเรือนไฟ กับปียะกุฎิ วัຈະກູຕີ ที่งกรรม บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ โบกขรณี สร้างเสร็จก็ถวายแก่สงฆ์ที่มาทั้ง 4 ทิศตามพุทธทีกา พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาอาณัติที่ได้กล่าวมาแล้วในอนุโมทนาคาถาถวายวิหาร” (วิ.จ. (ไทย) 9/200/107)

นอกจากนั้นแล้วยังมีพระเจดีย์หรือพระสถูป ซึ่งมีความหมายถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ที่เคารพบูชา สิ่งทีเื่อนใจให้ระลึกถึง เรียกว่า สัมมาสัมพุทธเจดีย์หรือพุทธเจดีย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2545: 115) เช่น บริโศกเจดีย์ คือ เจดีย์คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย ได้แก่ สังเวชนียสถาน 4 ที่ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงมีพุทธานุญาตให้เหล่าพุทธบริษัททั้งหลายได้ไปสักการะ และปลงธรรมสังเวยน้อมรำลึกถึงพระองค์ คือ สถานที่ประสูติ ณ ป่าลุมพินี แขวงเมืองกบิลพัสดุ์ สถานที่ตรัสรู้ ณ คุ้งไม้พระศรีมหาโพธิ์ ตำบลพุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ ป่าสาละวันอุทยาน แขวงเมืองกุสินารา ต่อมาในสมัยหลัง สถานที่อื่นๆ อันเกี่ยวเนื่องในพุทธประวัติ เช่น สถานที่แสดงยมกปาฏิหาริย์ ณ เมืองสาวัตถี เป็นต้น ก็ได้รับการนับถือว่าเป็นบริโศกเจดีย์เช่นเดียวกัน และธาตุเจดีย์ คือ เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ รวมไปถึงอุเทสิกเจดีย์ ได้แก่ พระพุทธรูป และการสร้างเป็นพุทธบัลลังก์ (อาสน์เปล้า) เรียกว่า อาสนะบูชา (ตำราฐานภาพ, 2513: 10) สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมที่

มนุษย์สร้างขึ้นที่เป็นรูปธรรมในพระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และได้ก่อสร้างเพิ่มเติมต่อมาอีกมากจนถึงปัจจุบัน

2.2 สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ วินัย อภิสมาจาร ธรรมเนียมปฏิบัติ บทบาทหน้าที่การทำงาน เป็นต้น ประเพณีและวัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นจากการที่ได้ปฏิบัติเป็นวัตรหรือปฏิบัติเป็นประจำ ดังปรากฏเรื่องราวใน นิสสัคคิกกัณฑ์ (วิ.มหา. (ไทย) 2/459/1) เป็นการกล่าวถึงการบัญญัติสิกขาบทหรือข้อปฏิบัติที่พระภิกษุควรกระทำ เช่น พระวินัยบัญญัติเรื่องการไม่ใช้มือที่เปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่ม (วิ.มหา. (ไทย) 2/631/705) ทรงอนุญาตให้อุ่นภัตตาหารได้ (วิ.ม. (ไทย) 5/274/72) เป็นต้น และยังมีปรากฏในโกชนปฏิสังขตที่ 2 (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 23) ว่าด้วยเรื่องของมารยาทในการรับประทานอาหารของพระภิกษุ เช่น เรื่องของการไม่ขุดข้าวให้แห้ว ตักกับตักแกงให้พอดีไม่มากเกินไป ไม่ตักข้าวแต่ยอดๆ เพราะผู้อื่นจะได้ฉันทข้าวข้างล่าง ไม่ฉันทข้าวคำใหญ่เกินไป ไม่โยนข้าวเข้าปาก ไม่เอานิ้วสอดไปในปาก เมื่อมีข้าวในปากจกไม่พูด ไม่ฉันทโดยให้กระพุ้งแก้มตู่ย ให้ฉันทแต่พอดี ไม่แลบลิ้น ไม่ฉันทดังจ๊ับๆ ไม่เลียมือ ไม่เลียริมฝีปาก เป็นต้น ถือเป็นกฎข้อปฏิบัติที่ทรงตั้งไว้ เพื่อให้มีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มา

นอกจากนั้นแล้ว ภายในวัดหรืออาราม ยังมีการจัดความสัมพันธ์กันในฐานะต่างๆ ทั้งในด้านบทบาทหน้าที่และการทำงาน ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธวิธีการจัดแบ่งงานในการจัดการคณะสงฆ์เช่นเดียวกับกับการจัดแบ่งงานเหมือนการจัดองค์กรในปัจจุบัน เช่น งานด้านการปกครอง (วิ.มหา. (ไทย) 1/21/13 – 14) งานด้านการให้การศึกษา (ม.อุ. (ไทย) 14/74/78) งานด้านการเผยแผ่ศาสนา (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) งานด้านสาธารณูปการ (วิ.จุ. (ไทย) 7/294 – 323/89 – 150) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีลักษณะงานที่จัดเป็นแผนก (Departmentation) ให้รับหน้าที่ทำกิจการนั้นเป็นแผนกๆ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2543: 53 – 72) มีการแต่งตั้งภิกษุให้ทำกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เจ้าอธิการแห่งจีวร อาหาร เสนาสนะ อาราม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางหลักการกำหนดคุณสมบัติไว้ คือ เว้นจากอคติ 4 และเป็นผู้ฉลาด และรู้จักกิจนั้นๆ เป็นอย่างดี (วิ.ม. (ไทย) 5/342/203) และการแบ่งลักษณะงานที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization of work) โดยพิจารณาถึงความถนัดและความสามารถส่วนบุคคลเป็นหลัก ในตำแหน่ง“เอตทัคคะ” (อง.เอกก. (ไทย) 20/188 – 234/25 – 30)

สรุปความได้ว่า ประเภทของสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ (1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) แบ่งเป็น (1.1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ อุดินยาม (1.2) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีชีวิต ได้แก่ พืชินยาม จิตินยาม กรรมนิยาม และ ธรรมนิยาม (2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) ประกอบด้วย (2.1) สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ อาราม (2.2) สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ วินัย ธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นต้น

2. แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง คือ

2.1 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายนอกตามหลักสัปปายะ 7

“สัปปายะ” แปลว่า สิ่งที่มีประโยชน์ก่อให้เกิดความเจริญ มีอุปการะต่อการศึกษาและปฏิบัติ (อง.สตตก.อ. (บาลี) 3/38/179) หมายถึง ธรรมอันเป็นที่สบาย 7 อย่าง (พระพุทธโฆสเถระ, 2548: 220) สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิตที่เหมาะสม ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 209 – 210) เช่น ในการบำเพ็ญเพียรหรือทำกรรมฐาน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548: 1090) มี 7 อย่าง คือ 1) อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย) 2) โคจรสัปปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) 3) ภัตตสัปปายะ (ถ้อยคำเป็นที่สบาย) 4) บุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) 5) โกชนสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) 6) อุตุสัปปายะ (อุณหภูมิเป็นที่สบาย) และ 7) อิริยาบถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย) ทั้งหมดนี้เหมาะสมกันเป็นสัปปายะ ไม่เหมาะสมกันเป็นอัสปปายะ ดังนี้

(1) อาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) คือ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่าน จอแจ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ภิกษุไปเลือกปลีกวิเวกปฏิบัติอยู่คนเดียวที่เรือนว่าง โคนไม้ ป่า ถ้ำ ภูเขา หรือถ้ำอยู่ในวัด ควรปลูกกุฏิห่างกัน พอประมาณ ไม่ควรมองเห็นกัน เพื่อไม่รบกวนกัน มีทางเดินเข้าและออก ที่สะดวกพอประมาณ และในพระวินัยยังได้กล่าวถึงการสร้างที่อยู่อาศัย เช่น วิหาร โดยไม่ต้องตัดต้นไม้ เป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและทำให้วิหารอาคารอยู่ในสถานที่ที่ร่มรื่น มีร่มเงาจากต้นไม้ส่งผลให้มีอุณหภูมิไม่ร้อนจนเกินไป หากเป็นวิหารหลังใหญ่ ต้องมีการติดตั้งวงกบ และบานหน้าต่าง และต้องไม่สร้างวิหารทับต้นไม้ ดังปรากฏข้อความว่า “ภิกษุจะสร้างวิหารหลังใหญ่ จะติดตั้งบานประตูโกล้างกบประตู และตกแต่งบานหน้าต่าง ควรยืนในที่ที่ปราศจากของเขียว ดำเนินการมุงหลังคาได้ 2-3 ชั้น” (วิมहा. (ไทย) 1/182/155; 1/365/402)

การสร้างเสนาสนะในแต่ละครั้งจะต้องอาศัยพื้นที่จำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติว่าสถานที่ที่จะสร้างเสนาสนะได้นั้นจะต้องเป็นที่ที่คณะสงฆ์เป็นผู้แสดงที่เห็นว่าสถานที่แห่งนี้ไม่มีเจ้าของจับจองมาก่อน จึงจะสามารถสร้างเสนาสนะนั้นได้ และการสร้างจะต้องไม่มีขนาดใหญ่จนเกินกำลังทรัพย์ของผู้มีศรัทธาที่เลื่อมใสที่เขาจะสร้างถวาย “ความยาวไม่เกิน 12 คืบพระสุคตหรือศอก ความกว้างไม่เกิน 7 คืบพระสุคตหรือศอกและมีขานรอบเสนาสนะทั้ง 4 ด้านและเวียนรอบได้ ซึ่งเป็นการสร้างด้วยความศรัทธา” (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), 2536: 40)

เสนาสนะ ในสมัยพุทธกาล ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยที่ใช้บำเพ็ญเพียร หรือสถานที่หาความสงบมักจะเป็นตามโคนไม้หรือป่าเขาธรรมชาติ ส่วนที่พักอาศัยเพื่อกิจวัตรประจำวันก็คือ วิหาร ปราสาท เรือนหรือถ้ำที่อยู่ตามธรรมชาติ สถานที่เหล่านี้ต้องเอื้อแก่การบรรลุนิพพาน ทำให้จิตใจที่ยังไม่สงบยังไม่ตั้งมั่น มีความสงบตั้งมั่นขึ้นได้ (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2539: 55) พระพุทธเจ้าได้ตรัสอานิสงส์แห่งการอยู่ป่าว่า “ภิกษุพึงยินดีการนั่งผู้เดียว การนอนผู้เดียว ไม่เกียจคร้าน เทียวไปตามลำพัง ผีกฝนอยู่ผู้เดียวและยินดีการอยู่ป่า” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/305/128)

นอกจากนี้อาคารที่พักอาศัยต้องมีความสะอาด โปร่งโล่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก (เสนาสนะ ที่พักอาศัย) และทำความสะอาดด้วยการปิดกวาดบริเวณที่พักอาศัยให้มีความสะอาด ร่มรื่นเสมอ เป็นการสร้างสุขอนามัยของส่วนรวม กรณีนี้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นพระวินัยแก่ภิกษุ

ให้พึงปฏิบัติต่อเสนาสนะให้มีความสะอาด ไว้ในอุปัชฌายวัตตกถา (วิ.ม. (ไทย) 4/66/85) ความว่า “บริเวณซุ้ม โรงฉัน โรงไฟ วัจกุฎีรูก พึงปัดกวาด”

(2) โคจรสัปปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) (Suitable Resort) ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ มีเส้นทางที่พอใช้เดินได้ไม่เสี่ยงอันตราย ไม่ลำบากเกินไป พ้นจากแสงอาทิตย์ขึ้นส่องหน้าในเวลาไปหรือกลับจากบิณฑบาต และภิกษุรู้จักเส้นทางนั้นดีซึ่ง อยู่ไม่ไกลเกินไป ประมาณ หนึ่งโกสะ ถึงหนึ่งโกสะครึ่ง (1-5 กิโลเมตร) พอที่จะเดินไป และเดินกลับได้ในเวลาพอสมควร และข้อสำคัญ ที่โคจรไปนั้นต้องไม่เป็นแหล่งยั่ววนกวนกิเลส ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อการประพฤติ และปฏิบัติกรรมฐาน เช่น แหล่งอบายมุข หรือแหล่งของหญิงแพศยา (วิ.ม.อ. (ไทย) 4/139; ขุ.ธ.อ. (บาลี) 25/168-169/85) เป็นต้น ซึ่งเป็นแดนอโคจร เพราะเสี่ยงต่อการเกิดกามคุณ 5 (ส.ม. (ไทย) 19/372/218-219) คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่รู้แจ้ง (จิตเห็น) ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ว่าน่าปรารถนา น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด

(3) ภัตตสัปปายะ คือ (การพูดคุยที่เหมาะสมเป็นที่สบาย) (Suitable Speech) เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพูดแต่พอประมาณ เฉพาะข่าวสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา ดังปรากฏใน กถาวัตถุ 10 ประการคือ 1. อปฺปิฉณกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย) 2. สันตุฏฐิกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ) 3. ปวิเวกกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายใจ) 4. อสังสัคคกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่) 5. วิริยารัมภกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร) 6. สีสลกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล) 7. สมาธิกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น) 8. ปัญญากถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา) 9. วิมุตติกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์) และ 10. วิมุตติญาณทัสสนกถา (ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจและเข้าใจเรื่องความรู้ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์) (ขุ.ม. (ไทย) 29/196/570-57) เมื่อสนทนาธรรมกันแล้ว ก็ควรได้ลงมือปฏิบัติธรรม ตามแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมสบายแก่ตน

(4) บุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) (Suitable Person) คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสม เช่น ไม่เป็นคนร้าย เป็นผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาที่เหมาะสมใจ เป็นผู้เกื้อกูล อำนวยประโยชน์ให้ และมีอุปนิสัยเข้ากันได้ดีทั้งผู้เป็นศิษย์และอาจารย์ ดังตัวอย่างเรื่องพระจูฬปันถก ในสมัยที่พระภิกษุพี่ชายคือพระมหาปันถกไล่ออกจากวัด ก็คิดน้อยใจ จึงตั้งใจจะสึก พระพุทธเจ้าจึงทรงเสด็จมาสอนโดยได้ประทานผ้าสำหรับเช็ดเท้าให้พระจูฬปันถก แล้วทรงตรัสว่า เธอจงอธิษฐานผ้าสะอาดนี้แล้วบริกรรมว่า “โรโซหรณฺ โรโซหรณฺ” เมื่อถูกลูบไล่นานเข้าจึงเปื้อนเหงื่อจากมือกลายเป็นผ้าหมองคล้ำ จิตเริ่มเห็นความไม่เที่ยงของสังขาร พระพุทธเจ้าจึงนำมาเป็นเหตุเทศนาธรรมสั่งสอนจนได้บรรลุพระอรหันต์ (ขุ.เถร. (ไทย) 26/557-566/437)

ดังนั้น การดำรงตนอยู่ในสังคมที่ดี คือ การคบหาสัตบุรุษ คำว่า “การคบ” ภาษาบาลีว่า “เสวนา” เป็นการถ่ายทอดเอานิสัยใจคอ หรือชีวิตจิตใจผสมกัน (ปิ่น มุทุกันต์, มงคลชีวิต, 2549: 58-59) เป็นการถ่ายทอดเอานิสัยใจคอและคุณงามความดีจากผู้ที่เราคบเข้ามาสู่ตัวเรา เรียกว่า “ส่องเสพ” การคบหาสัตบุรุษ หรือการเสวนากับสัตบุรุษ จึงหมายถึง การถ่ายทอดเอานิสัยใจคอ หรือจิตใจ

หรือคุณลักษณะที่พึงงามของท่านผู้รู้ ท่านผู้เป็นสัตบุรุษ ท่านผู้ทรงธรรม ทรงปัญญา เป็นกัลยาณมิตร ได้แก่ ท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณงามความดี มีความประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ เรียกอีกอย่างว่า “บัณฑิต” (ตรงข้ามกับคนพาล) ซึ่งเป็นผู้ที่มีปกติในการคิดดี พูดดี และกระทำความดี เข้ามาสู่ตัวของเราเอง ให้คุณงามความดีเหล่านั้นได้เติบโตและเจริญงอกงามในตัวเราและจิตใจของเรา เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เพราะเหตุถึงองค์ประกอบภายนอก เราไม่เห็นองค์ประกอบอื่น แม้อย่างหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์มากเหมือนความมีกัลยาณมิตรนี้ ความมีกัลยาณมิตรย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก” (อง.เอกก. (ไทย) 20/111/17)

เหตุผลสำคัญที่การเสวนากับสัตบุรุษ เพราะบรรดาสัตบุรุษหรือผู้เป็นบัณฑิตเหล่านี้เป็นผู้มีคุณลักษณะสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องดีงาม 7 ประการ เรียกว่า “กัลยาณมิตรธรรม 7” ได้แก่ (1) จิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ (2) ครุ เป็นที่เคารพ (3) ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง (4) วตฺตา จ เป็นนักพูด คือ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ (5) วจนกฺขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ (6) คมภีรณจ กถํ กตฺตา เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ และ (7) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะ คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

ดังนั้น การได้อยู่ในสังคมที่มีการพูดคุยส่งเสริมข้อมูล แนะนำ เพื่อการปฏิบัติไปให้ถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

(5) โภชนสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) (Suitable Food) คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย อาหารนั้นถูกย่อยไปเลี้ยงร่างกายได้ง่าย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และฉันไม่ยาก ดังมีเรื่องที่มีพระภิกษุประมาณ 60 รูป เดินไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนึ่ง ชื่อมาติกคาม ใกล้เชิงเขาแห่งแคว้นโกศล มารดาของผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้อุปถัมภ์ พระภิกษุจึงได้สอนให้นางสาธยายอาการ 32 มีผม ขน เล็บ ฟัน หนังเป็นต้น โดยความเป็นของปฏิภูลคือไม่สะอาด และ พิจารณาความความเสื่อมในสังขาร เมื่อนางสาธยายอยู่ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอนาคามี นอกจากนี้ ยังได้ปฏิสัมภิทา 4 และโลกีย อภิญญา 5 ด้วย เมื่อนางตรวจดูด้วยทิพยจักขุ จึงรู้ว่า พระภิกษุทั้งหมดยังมีกิเลสอยู่ ปฏิบัติธรรมไม่บรรลุเพราะยังขาดอาหารอันเป็นที่สบาย หรืออาหารอันสมควรแก่การทำความเพียร ตั้งแต่วันนั้น นางจึงได้จัดอาหารอันประณีตหลายอย่างไปถวาย เมื่อภิกษุได้อาหารอันเป็นที่สบาย สรรเสริญ กระปรี้กระเปร่า จิตก็ตั้งลงสู่อารมณ์เดียว เจริญวิปัสสนาไม่นานนักได้บรรลุอรหัตตผล พร้อมด้วย ปฏิสัมภิทาทั้งหลาย (วคิน อินทสระ, [30 พฤศจิกายน 2559] นอกจากอาหารตามปกติแล้ว คิลานปัจฉัยเภสัชบริขาร ก็เป็นสิ่งสัปปายะ คิลานปัจฉัยเภสัชบริขาร คือ เภสัช 5 ชนิด ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (วิ.อ. (บาลี) 2/290/40; สารดล.ฎีกา. (ไทย) 2/290/393) เป็นสิ่งสัปปายะ สำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้

(6) อุตุสัปปายะ (อากาศเป็นที่สบาย) (Suitable Climate) คือ ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติที่แวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น ดังตัวอย่างภูมิประเทศของแคว้นกุรุซึ่งอยู่ในบริเวณที่มีอากาศดี อากาศเหมาะสมทุกฤดูกาล ก่อให้เกิดความสบาย ดังนั้น ชาวกุรุจึงมีสุขภาพแข็งแรง กำลังกายดี และสุขภาพจิตของชาวกุรุก็สมบูรณ์ดี ดังนั้นพระพุทธองค์ จึงทรงตรัสสอนมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งมีเนื้อหาหลักซึ่งอย่างยิ่ง

นอกจากนี้การอาศัยอยู่ที่ถูกสุขลักษณะก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ดังสรุปความในเรื่อง ทรงอนุญาตที่จังหวัดจันทบุรีและเรือนไฟ (วิ.จุ. (ไทย) 7/260/33) ว่า หมอชีวกโกมารภัจ เห็นพระภิกษุมีร่างกายอ้วน มีอาพาธมาก จึงขออนุญาตที่จังหวัดจันทบุรีและเรือนไฟ เพื่อให้ภิกษุได้เดินจงกรม และสถานที่นั้นต้องเรียบ มีที่จับ และอยู่ในที่ร่ม มีหลังคามุงเพื่อป้องกันความร้อน และในส่วนของเรือนไฟ ก็มีการถมที่เพื่อไม่ให้ น้ำท่วมถึง ทำคันดินกัน มีบันไดและราวบันได มีการจัดสถานที่ที่เหมาะสม หากเรือนไฟมีขนาดเล็กให้นำเตาไฟไปตั้งด้านนอก หากว่าเรือนไฟมีขนาดใหญ่ให้นำเตาไฟมาตั้ง ตรงกลางเรือนไฟได้ ทำรางละลายดิน หากดินมีกลิ่นก็สามารถอบด้วยความร้อนก่อนนำมาใช้ อนุญาตให้มีขันน้ำ และทำที่กันกลิ่นในเรือนไฟ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ทำรางระบายน้ำด้วย นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยนั้นต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวกด้วย โดยให้พึงคำนึงถึงทิศทางลม ปรากฏในอุปัชฌาย์ว่า “ถ้าลมเจือฝุ่นละอองพัดมาทางทิศตะวันออก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมาทางทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาทางทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้าพัดมาทางทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าเป็นฤดูหนาว พึงเปิดหน้าต่างกลางวัน ปิดกลางคืน ถ้าเป็นฤดูร้อน พึงปิดหน้าต่างกลางวัน เปิดกลางคืน (วิ.ม. (ไทย) 4/66/85)

(7) อิริยาบถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย) (Suitable Posture) คือ สถานที่เคลื่อนไหวอิริยาบถประเภทหนึ่งที่ทรงอนุญาต สรุปความในเรื่อง ทรงอนุญาตที่จังหวัดจันทบุรีและเรือนไฟ (วิ.จุ. (ไทย) 7/260/33) ความว่า หมอชีวกโกมารภัจ เห็นพระภิกษุมีร่างกายอ้วน มีอาพาธมาก จึงขออนุญาตที่จังหวัดจันทบุรีและเรือนไฟ เพื่อให้ภิกษุได้เดินจงกรม และสถานที่นั้นต้องเรียบ มีที่จับ และอยู่ในที่ร่ม มีหลังคามุงเพื่อป้องกันความร้อน และในส่วนของเรือนไฟ ก็มีการถมที่เพื่อไม่ให้ น้ำท่วมถึง ทำคันดินกัน มีบันไดและราวบันได มีการจัดสถานที่ที่เหมาะสม หากเรือนไฟมีขนาดเล็กให้นำเตาไฟไปตั้งด้านนอก หากว่าเรือนไฟมีขนาดใหญ่ให้นำเตาไฟมาตั้ง ตรงกลางเรือนไฟได้ ทำรางละลายดิน หากดินมีกลิ่นก็สามารถอบด้วยความร้อนก่อนนำมาทำได้ อนุญาตให้มีขันน้ำ และทำที่กันกลิ่นในเรือนไฟ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ทำรางระบายน้ำด้วย

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่ให้เป็นที่สบาย และเหมาะสมแก่กุลกับบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ 7 ด้าน คือ 1) อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย) 2) โฉจรสัปปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) 3) ภัตตสัปปายะ (ถ้อยคำเป็นที่สบาย) 4) บุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) 5) โภชนสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) 6) อุตสัปปายะ (อุณหภูมิมเป็นที่สบาย) และ 7) อิริยาบถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย)

2.2 แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในตามหลักภาวนา 4

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนากายกับจิตของบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ โดยใช้หลักภาวนา 4 แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

(1) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางกาย

(1.1) กายภาวนา หรือ ภาวิตกาย (Physical Development) เป็นการฝึกอบรมกาย คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูล และได้ผลดี เป็นคุณ ไม่เกิดโทษ เริ่มแต่

รู้จักบริโภคปัจจัย 4 รู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเทคโนโลยีทั้งหลาย

(1.2) สีสถาหรือนา หรือ ภาวิตศีล (Social Development) การฝึกอบรมพฤติกรรมทางด้านกาย วาจาไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น มีวินัยในตนเอง และประกอบอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์

(2) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางจิต

(2.1) ภาวิตจิต หรือจิตตภาวนา (Emotional Development) เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ ให้สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การมีจิตใจที่มีคุณธรรม เมตตา เอื้ออารี มีความเคารพ ความอ่อนน้อม มีความกตัญญูรู้คุณ ด้านสมรรถภาพจิตได้แก่ การมีจิตใจที่เข้มแข็ง มั่นคง เพียรพยายาม อุตสาหะ มีความรับผิดชอบ มีสติและสมาธิ ส่วนด้านสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส เบิกบานสดชื่น อิ่มเอิบ ผ่องใส และสงบสุข

(2.2) ภาวิตปัญญา หรือปัญญาภาวนา (Wisdom Development) การฝึกอบรมด้านปัญญา ได้แก่ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุผล มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่มีอคติเคลือบแฝง เป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลส เป็นอยู่ด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต

สรุปได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายใน เป็นการพัฒนากายกัมมจิตของบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ โดยใช้หลักภาวนา 4 แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ (1) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางกาย ได้แก่ กายภาวนา (Physical Development) เป็นการฝึกอบรมพฤติกรรมของตนเอง และสีสถาหรือนา (Social Development) การฝึกอบรมพฤติกรรมทางสังคม (2) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางจิต ได้แก่ จิตตภาวนา (Emotional Development) คือ การฝึกอบรมให้จิตของตนเกิดสมาธิ และ ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) คือ การฝึกอบรมให้จิตของตนเกิดปัญญา เพื่อมุ่งพัฒนาตนสู่การเห็นสัจธรรมดังที่ปรากฏในภาษิตของพระเอกอภิวรรณเถระ ได้กล่าวว่า

เราผู้เดียวมุ่งประโยชน์เป็นสำคัญ จะรีบเข้าป่าใหญ่ที่ทำให้เกิดแก่ผู้บำเพ็ญเพียร นารัณมัย ซึ่งข้างข้างมีน้ำอาศัยอยู่ จะอาบน้ำที่ชอกภูเขาอันเยือกเย็นในป่าร่มรื่น มีดอกไม้บานสะพรั่ง จงกรมแต่ผู้เดียว เมื่อไร เราจะได้อยู่ป่าใหญ่ที่นารัณมัยแต่ผู้เดียว ไม่มีเพื่อน ได้สำเร็จกิจ ไม่มีอาสวะ ขอความประสงค์ของเราผู้ต้องการจะทำอย่างนั้นจงสำเร็จเถิด เราจักทำให้สำเร็จได้เอง ผู้อื่นไม่อาจทำให้ผู้อื่นได้ เรานี้สามเณรคือความเพียรอยู่ จะเข้าป่าใหญ่ ยังไม่ถึงความสิ้นอาสวะ ก็จักไม่ออกจากป่าใหญ่นั้น เมื่อลมเย็นพัดเอากลั่นดอกไม้หอมฟุ้งมา เราจะนั่งบนยอดเขาทำลายอวิชชา จักได้รับความสุขรณมัยด้วยวิมุตตสุข ที่เฝ้าภูเขามีสันเย็นในป่า ซึ่งดาราฉายด้วยดอกโกสุม แนนแท้

กล่าวได้ว่า ความเชื่อมโยงกันของวิถีชีวิตมนุษย์ และธรรมชาติรอบๆ ตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต หรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต การกล่าวถึงสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการบำเพ็ญเพียร ที่มีลักษณะเป็นป่านารัณมัย อุดมสมบูรณ์มีสายน้ำไหลไปตามซอกหิน มีดอกไม้บานสะพรั่ง เป็นที่เหมาะสมแก่การ

พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม หรือการฝึกตนเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนานั้นคือนิพพาน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการแผนกตำรา. (2550). *มงคลดัตถิปินีแปล เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ดำรงราชานุภาพ. (2513). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ.
- ป. ปลงสมบุญ. *พจนานุกรม มคอ-ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.. ม.ป.ป..
- ปิ่น มุกกันต์. (2549). *มงคลชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด*. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. ฟรินติง แมส โปรดักส์ จำกัด..
- พระพุทธโฆสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ธนาเพรส.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2538). *ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2554). *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2554*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2539). *ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ 9 เล่ม 1 สมถกรรมฐานที่ปณี*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2543). *วินัยมุข เล่ม 3 (หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก)*. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- องค์การสหประชาชาติ. (2548). *60 ความสำเร็จขององค์การสหประชาชาติ*. กรุงเทพมหานคร : องค์การสหประชาชาติ.

วิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส A CRITICAL STUDY OF DISCOURSE THEORY OF LAW OF HABERMAS

สรรราน ภูคำ*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “วิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส” มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อดังนี้ (1) เพื่อศึกษาทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส (2) เพื่อศึกษาปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสและ(3) เพื่อวิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส สะท้อนถึงความคิดและมุมมองทางกฎหมาย 2 ประเด็นดังนี้ 1.แนวคิดความชอบธรรมทางกฎหมาย แนวคิดนี้อาศัยประสิทธิภาพในการจัดทำกฎหมายและ 2.การบังคับใช้กฎหมายตามสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้เกิดความยุติธรรม เชื่อว่าทั้งสองแนวคิดนั้นทำให้แนวคิดบรรทัดฐานกฎหมายของฮาเบอร์มาสมีความถูกต้อง

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวคิดปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสมีดังนี้ 1.กฎหมายธรรมชาติ ที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของหลักจริยธรรมทางกฎหมาย 2.แนวคิดของคานท์ การแบ่งแยกระหว่างความถูกต้องทางศีลธรรมและความถูกต้องทางกฎหมาย ในเรื่องนี้ฮาเบอร์มาสถือว่าขอบเขตของศีลธรรมที่มีคุณค่ามากกว่ากฎหมาย 3.แนวคิดของมาร์กซิสต์ แนวคิดนี้ถือว่าการต่อสู้ภายในประชาสังคมเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทฤษฎีของฮาเบอร์มาสเห็นว่าต้องรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของแต่ละฝ่ายไว้

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า จากการวิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส ผู้วิจัยเห็นว่าการเมืองและกฎหมายจะทำงานไม่มีประสิทธิภาพถ้าปราศจากศีลธรรมและความชอบธรรมทางกฎหมาย กฎหมายจึงมีความสัมพันธ์กับศีลธรรม ศีลธรรมและกฎหมายหากแยกจากกัน สังคมจะไม่ปกติสุขเพราะมีการละเมิดซึ่งกันและกัน ดังนั้นทฤษฎีทางการเมืองและทฤษฎีทางกฎหมายจึงมีพื้นฐานบนแนวความคิดทางทฤษฎีทางจริยศาสตร์

คำสำคัญ: กฎหมาย; ทฤษฎีวาทกรรม; วิพากษ์; ฮาเบอร์มาส

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย E-mail santan.rama5@gmail.com

ABSTRACT

This dissertation entitled “A critical study of discourse theory of law of Habermas” has three objectives: 1) to study the concept of discourse theory of law of Habermas, 2) to study the philosophy of law influencing upon the theoretical discourse of law Habermas, and 3) to critically analyze the theory discourse of law of Habermas. This is a documentary research.

In the study of first objective, it was found that the discourse theory of law of Habermas clearly reflected upon the following two concepts and legal perspectives: 1) the concept of law legitimacy; this is based on the effectiveness of legalization and 2) the enforcement of law according to people’s rights and liberty. According to Habermas's viewpoint, both are the foundations of all laws.

In the study of second objective, it clearly showed that the following concepts influencing upon Habermas's discourse theory of law: 1) natural law; this is assigned to uphold the existing ethical principle of law, 2) Kantian concept of law; this needs separation of moral good and legal good. In this matter, Habermas holds the view that the moral good possesses more valuable than legal good, and 3) Marxist concept of law; this concept is held that the fight within social community is necessary but Habermas is of the view that the benefit of each class should be protected.

In the third objective, it was found that according to research findings, the politics and law cannot take any effective unless morality and legitimacy of law are conditionally upheld. Viewed from this angle, the relationship of law and morality is needed; if they are separated then society would become chaotic due to violation initiated by each one. Therefore, the political theory and theory of law should be based upon ethical theories.

Keywords: Critical study; Discourse theory; Habermas; law.

1. บทนำ

ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส มีความเป็นมาและสาระแห่งทฤษฎีกฎหมายของฮาเบอร์มาสส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในงานเขียนชิ้นสำคัญของเขา คือ Between Facts and Norms (ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาเยอรมันในปี ค.ศ.1992 และแปลเป็นภาษาอังกฤษปี ค.ศ. 1995), The Theory of Communicative Action (ค.ศ.1984, 1987) และ โครงสร้างแห่งทฤษฎีกฎหมายของฮาเบอร์มาสเป็นการพิจารณาปรัชญาความยุติธรรมโดยมุ่งผสานเชื่อมโยงกฎหมาย

ความยุติธรรมรวมทั้งสิทธิและประชาธิปไตยเข้าด้วยกัน กฎหมายที่มีข้อจำกัดบกพร่องที่การบังคับใช้กฎหมายและเรื่องบรรทัดฐานทางกฎหมาย ความชอบธรรมทางกฎหมาย ในทฤษฎีของฮาเบอร์มาสมองว่าสังคมสมัยใหม่ที่ล้มเหลวเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างและถือกำเนิดขึ้นในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ ที่มุ่งอธิบายแก้ไขกฎหมายและระบบกฎหมาย บนพื้นฐานความคิดทางปรัชญาซึ่งเชื่อมโยงกับปรัชญาแบบเหตุผลนิยม

ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมาย (Discourse Theory of Law) ของฮาเบอร์มาส มุ่งอธิบายโมทัศน์ทางกฎหมายที่ยากจะเข้าถึง คือให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับปัญหาสากล เรื่องความชอบธรรมทางกฎหมาย เรื่องบรรทัดฐานทางกฎหมาย เรื่องความยุติธรรมทางกฎหมาย โดยฮาเบอร์มาสมีความพยายามที่จะก้าวข้ามการวิพากษ์ทฤษฎีกฎหมายสกุลต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ, ทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสต์ หลักศีลธรรมของคานท์ ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสเป็นความพยายามสร้างบรรทัดฐานเชิงคุณค่าทางกฎหมายสมัยใหม่ โดยมุ่งอธิบายกฎหมายจากความคิดเชิงอภิปรัชญาสู่ทฤษฎีเหตุผลนิยม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเกณฑ์ตัดสินความถูกต้องของกฎหมายหรือบรรทัดฐานที่มีความยุติธรรม ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสมีเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญเรื่องของภาษาเป็นฐาน

ปัญหาว่า ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายในสังคม เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้มีผู้มองว่าโมทัศน์ทางกฎหมายนี้ ไม่สามารถมีความเสมอภาคทางกฎหมายตลอดจนความเสมอภาคที่เป็นจริงได้อย่างสมบูรณ์ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางกฎหมาย, ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางภาวะวิสัยในอุดมคติของกฎหมายต่างๆ และเป็นปัญหาเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าของกฎหมายให้กับสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส เพราะเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะค้นพบปัญหาว่า ความชอบธรรมทางกฎหมาย, บรรทัดฐานทางกฎหมาย และความยุติธรรมทางกฎหมาย ที่เป็นจุดเด่นสำคัญในทฤษฎีข้างต้นนี้สามารถก้าวข้ามทฤษฎีกฎหมายสกุลต่างๆ ในเรื่องประเด็นทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ, ทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสต์, หลักศีลธรรมของคานท์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ แนวคิดใดทางกฎหมายที่เป็นแนวคิดที่สมบูรณ์แบบ หรือเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อให้เหตุผลทางกฎหมายและประเมินคุณค่าของกฎหมายให้กับสังคม และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าหาคำตอบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส
- 2.3 เพื่อวิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ จะศึกษาวิพากษ์เกี่ยวกับทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส และทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมาย โดยจำกัดขอบเขตการวิเคราะห์และวิพากษ์เพียงทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสในปรัชญากฎหมายเป็นสำคัญ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยวิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส ตลอดจนการอ้างอิงเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

4.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตำราทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษที่เอกสารงานวิจัย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส

4.2 วิพากษ์ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสในเหตุผลเหล่านั้น และทำการประเมินเหตุผลเพื่อหาข้อสรุป

4.3 นำเสนอเป็นดุชนิพนธ์

5. ผลการวิจัย

5.1 ฮาเบอร์มาสมองแนวคิดความชอบธรรมทางกฎหมายว่า ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดทำกฎหมาย ด้วยเหตุนี้เสรีภาพและสิทธิพื้นฐานจึงเป็นหัวใจหลัก ในการพิจารณาปรัชญาความยุติธรรมให้เชื่อมโยงกฎหมายในสังคมประชาธิปไตย ดังนั้นกฎหมายจะมีข้อจำกัดข้อบกพร่องในการบังคับใช้กฎหมายหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานทางกฎหมาย ความชอบธรรมทางกฎหมาย และความยุติธรรม เมื่อกล่าวว่ากฎหมายต้องเริ่มต้นมาจากความชอบธรรม ฮาเบอร์มาสมองว่ามีองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน 4 อย่างคือ

5.1.1 บทบาทของกฎหมาย ให้พิจารณาความแตกต่างระหว่าง จริยธรรมและศีลธรรมเปรียบเทียบว่า ปัญหากฎหมายควรแยกออกจากปัญหาชีวิต ด้วยเหตุนี้ฮาเบอร์มาสมองว่าอำนาจแห่งภาษามี ความสำคัญต่อบทบาท โยงไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่เห็นอกเห็นใจบรรดาผู้ถูกกดขี่ที่ไร้อำนาจ ด้วยเหตุผล การเน้นความสำคัญของภาษาว่าความเป็นมนุษย์ เริ่มต้นที่ความมีเหตุผลในการสื่อสาร บทบาททางกฎหมายของฮาเบอร์มาสจึงไม่ใช่อำนาจ แต่เป็นการสร้างกรอบใหม่ทางความคิด เรียกหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเชิงกระบวนการนิยมคือ การใช้ทฤษฎีวาทกรรม อำนาจทางกฎหมาย และกรอบแห่งกฎหมาย อันเป็นฐานให้กฎหมายมีความชอบธรรมดังจะกล่าวต่อไปนี้

5.1.2 ทฤษฎีวาทกรรม คือจริยธรรมและคุณธรรมในการสื่อสาร จัดเป็นหนึ่งในอำนาจอันสำคัญของสังคมที่เป็นภาวะในอุดมคติที่ฮาเบอร์มาสมุ่งหมายให้เกิดขึ้น เชื่อว่าจะเป็นการรื้อถอนและทำลายอุปสรรคเชิงระบบที่ขวางกั้นความเข้าใจระหว่างกัน เงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยและเข้าใจกันคือการให้ประชาชนในสังคมทุกคนมีบทบาทของกฎหมายโดยมีพื้นที่สาธารณะให้ เพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้สร้างและเป็นผู้ใช้กฎหมายเอง

5.1.3 อำนาจทางกฎหมายของฮาเบอร์มาส ไม่ใช่เรื่องของการควบคุม ในสังคมไม่มีใครมีอำนาจโดยธรรมชาติเหนือเพื่อนมนุษย์คนอื่น และการใช้กำลังไม่ใช่แหล่งการได้มาของสิทธิ ข้อตกลงร่วมกันทั้งหลายจึงเป็นพื้นฐานของอำนาจที่ต้องตามกฎหมายทั้งปวงในหมู่มนุษย์

5.1.4 กรอบแห่งกฎหมาย ในทฤษฎีของฮาเบอร์มาสคือ การออกกฎหมายเป็นอำนาจสูงสุดที่ขึ้นอยู่กับคนส่วนใหญ่ในสังคม รัฐที่ต้องทำหน้าที่พิทักษ์รักษาสหสิทธิของประชาชน กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จึงต้องไม่ร่างกฎหมายและออกกฎหมายให้เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจ และรักษาผลประโยชน์สำหรับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ผู้ร่างกฎหมายและออกกฎหมายต้องไม่ให้กฎหมายขัดต่อกฎเกณฑ์ การร่างกฎหมายนั้นก็ต้องมีความชอบธรรม ประชาชนเป็นผู้กำหนดกรอบแห่งกฎหมายเองอำนาจจึงอยู่ในกรอบตามที่ประชาชนต้องการ

5.2 ในทฤษฎีของฮาเบอร์มาสแนวคิดความยุติธรรมคือ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน การล่วงละเมิดสิทธิของมนุษย์ หมายถึง การบังคับมนุษย์ให้กระทำตรงกันข้ามกับการตัดสินใจด้วยตนเองของเขาหรือยึดเอาคุณค่าของเขาไป รัฐบาลถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อปกป้องมนุษย์จากอาชญากร และรัฐธรรมนูญในระบบการปกครองประชาธิปไตยได้ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อปกป้องมนุษย์จากรัฐบาล ตัวอย่างจากแนวคิดของคานท์เรื่องหลักการสิทธิส่วนบุคคลทางจริยศาสตร์แบบรูปธรรมกับจริยศาสตร์แบบคำนึงถึงผู้อื่น การที่รัฐบาลครอบครองเอกสิทธิ์ทางกฎหมาย เมื่ออำนาจของรัฐบาลไม่มีขอบเขตและไม่ถูกควบคุมโดยสิทธิส่วนบุคคล

5.2.1 ความเสมอภาคกันตามกฎหมาย อำนาจไม่ได้อยู่ในมือของคนส่วนน้อยแต่อยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด เมื่อมีปัญหาในการแก้ไขข้อขัดแย้งส่วนตัวเช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกสรรคนเข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบต่อมหาชนสิ่งที่เป็นหลักในการเลือกสรรคือความสามารถที่แท้จริงที่คนๆนั้นมีอยู่มิใช่เป็นชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะเป็นต้น ดังนั้นความเสมอภาคกันตามกฎหมายของฮาเบอร์มาสจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วยสิทธิและเสรี

5.2.1.1 สิทธิ ความมีประสิทธิภาพของระบบสิทธิตามกฎหมายฮาเบอร์มาสจึงกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานตามวาทกรรมแห่งกฎหมายดังนี้ สิทธิในเสรีภาพอันเท่าเทียมกันทุกคน สิทธิความเป็นสมาชิกในชุมชน สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม สิทธิอันเสมอภาคของเจตจำนงสาธารณะ เป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการบัญญัติกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย เป็นสิทธิที่มอบให้แก่ประชาชนที่ถือเสมือนเป็นผู้สร้าง ผู้เขียนกฎหมาย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสิทธิทั้งหมดนี้มีความสำคัญจำเป็นต้องมีสถานะทางกฎหมาย เพื่อค้ำประกันประสิทธิภาพแห่งตัวสิทธิ

5.2.1.2 เสรีภาพที่ใดไม่มีกฎหมายที่นั่นจะไม่มีเสรีภาพ คือการเป็นอิสระจากการถูกจำกัดถูกกำหนดและถูกใช้ความรุนแรงโดยผู้อื่น หากปราศจากกฎหมายแล้วความเป็นอิสระเช่นว่านี้ก็จะไม่มีอยู่ เสรีภาพไม่ใช่สิ่งที่แต่ละคนจะทำได้ทุกอย่างที่ตนต้องการ แต่เป็นเสรีภาพที่แต่ละคนจะทำภายใต้การอนุญาตของกฎหมายที่มีอยู่ในสังคม อันเป็นเสรีภาพที่ไม่ขึ้นต่อความประสงค์ตามอำเภอใจของผู้อื่น

5.2.2 ความยุติธรรม กรณีที่รัฐใช้อำนาจโดยมิชอบทางนิติบัญญัติด้วยการตรากฎหมายที่ไม่ชอบธรรมขัดแย้งต่อสิทธิเสรีภาพพื้นฐานและละเมิดอิสรภาพส่วนบุคคลละเมิดอิสรภาพ

สาธารณะ ประชาชนย่อมมีสิทธิในการปฏิเสธต่อต้านกฎหมายอันมิชอบธรรม ฮาเบอร์มาสถือว่าการปฏิเสธย่อมมีเหตุผลชอบธรรมในตัวเองโดยจัดเป็นส่วนหนึ่งแห่งสิทธิในการต่อสู้คัดค้านรัฐ ที่สะท้อนความมีอิสรภาพสาธารณะ เพราะฮาเบอร์มาสเห็นว่าหน้าที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีได้บังคับกฎหมายและมีส่วนร่วมในการสร้างกฎหมาย ย่อมมีส่วนร่วมในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกกฎหมายด้วยตามแนวคิดเรื่องการบัญญัติกฎหมายของตัวเองโดยประชาชน ประเด็นสิทธิในการต่อสู้คัดค้านรัฐถือเป็นประชาธิปไตยทางตรง สิทธิในการปฏิเสธกฎหมาย จะเชื่อฟังหรือปฏิเสธกฎหมายซึ่งน้ำหนักเปรียบเทียบว่าคุณค่าของการเชื่อฟังกฎหมายกับสิ่งที่เขาเห็นว่าเป็นความไร้ศีลธรรมของกฎหมายอย่างที่สุด สำหรับฮาเบอร์มาสแล้วโครงสร้างทางกฎหมาย มีลักษณะบอบบางละเอียดอ่อนอาจมีความผิดพลาดบกพร่องได้เสมอและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้เพื่อสนองตอบจุดหมายสำคัญในการตีความและทำให้ระบบสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นจริงเพื่อให้ความเสมอภาค ความมีเหตุผลอันถูกต้องและการชี้ขาดปัญหาความเป็นธรรมจุมุ่งหมายคือความยุติธรรมโดยฮาเบอร์มาสมองว่ามีอยู่ 2 ปัญหาดังนี้

5.2.2.1 ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงกับปัญหาและประเด็นทางกฎหมายเพื่อให้ฝ่ายที่ได้รับผลกระทบสามารถเกิดความเชื่อมั่นว่า จากกระบวนการที่เป็นประเด็นในคำตัดสินของศาล มีเพียงเหตุผลที่สอดคล้องกับปัญหาเท่านั้นที่จะเป็นตัวตัดสินความถูกต้องที่สำคัญ หากเหตุผลที่เป็นไปตามอำเภอใจไม่ ฮาเบอร์มาสวิพากษ์ว่ามีความบกพร่องเนื่องจากมันกำลังแก้ปัญหารื่องความไม่ชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย อันเนื่องจากปัญหาตัวถ้อยคำและตัวบทกฎหมายเองที่เป็นสิ่งที่จะต้องมีการตีความโดยธรรมชาติ โดยอาศัยฟังพาดูการให้ความหมายและตีความกฎหมายบนพื้นฐานของหลักจริยธรรมและศีลธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นการตีความกฎหมายของผู้พิพากษาภายใต้ศาสตร์ทางกฎหมายเช่นนี้ย่อมไม่สามารถนำไปสู่การยอมรับของสังคมในวงกว้างหรือความเห็นพ้องอย่างเป็นเอกฉันท์ได้ น่าสังเกตว่ามีข้อจำกัดหรือจุดอ่อนในการกำหนดหลักจริยธรรมที่ขึ้นอยู่กับความเห็นของปัจเจกบุคคลโดยไม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

5.2.2.2 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ความมีเหตุผลของการวินิจฉัยใช้อำนาจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนส่วนน้อยที่มีอำนาจมากกว่า เป็นประเด็นการตีความกฎหมายเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม ฮาเบอร์มาสเห็นว่าก่อนพิจารณาพิพากษาคดีใดๆ ผู้พิพากษาต้องมีความคิดทางกฎหมายที่ถูกต้องคือมีศรัทธาเชื่อถือแนวคิดกฎหมายยึดมั่นต่อประชาธิปไตยของกฎหมาย คำพิพากษาที่ดีความอย่างถูกต้องบนหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ต้องรับรองในความแน่นอนของกฎหมายในการปรับใช้กฎหมาย

5.3 บรรทัดฐานกฎหมายจะมีความถูกต้องเมื่อ เห็นด้วยกับกฎหมาย บรรทัดฐานต้องมาก่อนข้อเท็จจริงเพราะข้อเท็จจริงต้องปรับใช้โดยมีบรรทัดฐานเป็นหลัก และการจะมีบรรทัดฐานทางกฎหมายต้องมาจากความชอบธรรมทางกฎหมาย ฮาเบอร์มาสเห็นว่าการสร้างสรรค์กฎหมายขึ้นใหม่ในเชิงบรรทัดฐาน ไม่ควรตัดขาดความเชื่อมโยงกับสังคม มิติเชิงบรรทัดฐานกฎหมายอันมีที่มาจากความสัมพันธ์อันมั่นคงระหว่างการเมืองและกฎหมาย ฮาเบอร์มาสจึงมุ่งสร้างสรรค์ทฤษฎี

กฎหมายขึ้นมาใหม่ให้สัมพันธ์กับความเข้าใจเชิงบรรทัดฐานต่อหลักนิติธรรมสมัยใหม่หรือประเด็นความเป็นไปได้ในการสร้างกฎหมายอันชอบธรรม ฮาเบอร์มาสได้ค้นพบ บรรทัดฐานทางจริยธรรมหรือความชอบธรรมทางกฎหมายและบรรทัดฐานทางความยุติธรรมตามที่กล่าวไว้ตอนต้นคือทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส

เกณฑ์ตัดสินความถูกต้องของกฎหมาย ฮาเบอร์มาสกลับยึดถือต่อทฤษฎีความจริงแบบเห็นพ้องร่วมกัน ผู้เข้ามีส่วนร่วมในวาทกรรมทุกคนเป็นเสมือนบรรทัดฐานแห่งความจริง หลักการสำคัญนี้กำหนดบังคับให้การหาข้อยุติต่อข้อเรียกร้องทางบรรทัดฐานทั้งปวงทั้งทางศีลธรรมและกฎหมายที่ขัดแย้งกันในสังคมสมัยใหม่

5.4 กฎหมายธรรมชาติเป็นปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส ซึ่งฮาเบอร์มาสปฏิเสธแนวคิดเชิงอภิปรัชญาของกฎหมายธรรมชาติ แต่สนับสนุนการดำรงอยู่ของหลักจริยธรรมทางกฎหมาย กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น หรือตรากฎหมายจึงควรให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายธรรมชาติ ถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่มีค่าบังคับในทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ บรรทัดฐานทางศีลธรรม ความยุติธรรมที่อยู่เหนือตัวบทกฎหมาย มักเผชิญกับปัญหาในการนิยามบ่งชี้ความชัดเจนของหลักคุณค่าเชิงบรรทัดฐาน ปัญหาการตีความกฎหมายมีข้อจำกัดของกฎหมายที่ต้องเขียนผ่านภาษามนุษย์ หากผู้ใช้กฎหมายเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย ย่อมเป็นผู้ตีความ ขยายความให้กฎหมายที่จำกัดนั้นแผ่คลุมไปถึงความเป็นธรรมได้ ฮาเบอร์มาสให้คำจำกัดความโต้แย้งกฎหมายธรรมชาติว่า มุ่งเน้นไปที่บทบาทให้กับสังคม เป็นวิธีการเชิงประจักษ์และทฤษฎีเชิงบรรทัดฐานของสังคมสมัยใหม่ สร้างสังคมขึ้นใหม่เป็นการเชื่อมต่อความขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ

5.5 คานท์ปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส คานท์ในเรื่องการใช้เหตุผลอย่างเป็นสาธารณะ ที่ให้ความสำคัญกระบวนการอันชอบธรรมที่โยงการมีส่วนร่วมของสังคมอย่างเข้มแข็งในฐานะเป็นเงื่อนไขสำคัญเพื่อบรรลุฉันทามติร่วมกันของสังคมต่อสิ่งที่มีความถูกต้องชอบธรรม ศีลธรรมความยุติธรรมในกฎหมาย ทั้งด้านการกำหนดกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่ครอบคลุมการพิจารณาการพิพากษาคดี จากศรัทธาต่อความมีเหตุผลของมนุษย์ที่จำต้องใช้ร่วมกันภายใต้กระบวนการที่มีเสรีภาพอย่างชัดเจนในกระบวนการทางกฎหมาย จึงจะพบทางออกในการแก้ปัญหาสังคมได้อย่างสันติ ข้อถกเถียงทางศีลธรรมจะสามารถยุติได้ก็เพียงเมื่อมีมติเอกฉันท์ หากทว่าข้อถกเถียงทางกฎหมายสามารถยุติลงด้วยการประนีประนอมและการเจรจาต่อรอง

ฮาเบอร์มาสเชื่อว่าจะเป็นการแก้ไขจุดบกพร่องในทฤษฎีของคานท์ ที่ล้วนเป็นทฤษฎีที่วางน้ำหนักความสำคัญไว้ที่ตัวตนแห่งปัจเจกบุคคลเพราะเหตุนี้เอง ฮาเบอร์มาสเห็นว่าควรกำหนดสิ่งที่ถือเป็นกฎศีลธรรมหรือหลักของการกระทำตามหน้าที่อันเป็นกฎสากล ขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ แทนที่จะยึดถือเป็นข้อสรุปความสมบูรณ์ถูกต้องโดยอิงกฎศีลธรรมที่ให้คนทั่วไปต้องกระทำตามหลักที่ตนจงใจที่จะให้เป็นกฎสากล เราจะต้องนำเสนอหลักบรรทัดฐานความถูกต้องของเราแก่คนอื่นๆ ทั้งหมดโดยมีจุดประสงค์ให้มีการตรวจสอบผ่านการถกเถียงพูดคุยร่วมกันต่อข้อกล่าวอ้างของเราต่อ

ความเป็นสากลของหลักดังกล่าว บรรทัดฐานทางจริยธรรมอันเป็นสากลจึงเกิดขึ้นผ่านกระบวนการสื่อสารสนทนาของผู้คนทั้งหมดแทนที่จะเกิดจากการตัดสินใจของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แนวคิดของฮาเบอร์มาสเป็นวิธีคิดเชิงจริยธรรมที่มีมุมมองแห่งประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

5.6 มาร์กซิสต์ปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส มีมุมมองบางอย่างคล้ายคลึงกับมาร์กซิสต์ ว่าการต่อสู้ภายในประชาสังคมเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของแต่ละฝ่ายไว้ เพียงแต่ทฤษฎีของฮาเบอร์มาสกลับมองประชาสังคมว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเห็นต่างจากมาร์กซิสต์ ตรงการมองว่าการต่อสู้ภายในประชาสังคมเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของแต่ละฝ่ายไว้ ขณะที่มาร์กซิสต์เห็นว่าโครงสร้างของประชาสังคมแบบกฎหมายเป็นสิ่งว่างเปล่า นอกจากเป็นโครงสร้างที่ซึ่งทุนอาศัยเป็นตัวกำหนดราคาผลประโยชน์ด้วยตัวเองเหนือหัวของปัจเจกชนที่แปลกแยกเพื่อทำให้เกิดรูปแบบของความไม่เสมอภาคทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ทฤษฎีของฮาเบอร์มาสกลับมองประชาสังคมว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ โลกของการมีส่วนร่วมกันทุกคนในสังคม หากเรามีได้สำรวจอย่างละเอียดต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ทว่านักวิชาการบางคน ที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดอย่างสูงจากฮาเบอร์มาสยืนยันว่าประชาสังคมเป็นเสมือนแก่นกลางเชิงสถาบันของโลกของการมีส่วนร่วมกันทุกคนในสังคมยุคสมัยใหม่

6. อภิปรายผล

6.1 สรุปลู่วิจัยเห็นว่าความชอบธรรมมีความสัมพันธ์กับศีลธรรม แต่มีลักษณะเหมือนเส้นขนาน เพราะศีลธรรมนั้นมีความละเอียดกว่าและปฏิบัติได้ยากกว่า กฎหมายเป็นเพียงข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ให้สังคมประพฤติปฏิบัติเพื่อมิให้ละเมิดสิทธิและแต่ละบุคคลอีกทั้งควบคุมสังคมให้อยู่อย่างปกติสุข แต่หากยิ่งเส้นขนานระหว่างศีลธรรมและกฎหมายนั้น ออกห่างกันมากเท่าใด สังคมก็จะแย่ เกิดการละเมิด รวมทั้งเกิดการโต้แย้งทางกฎหมายได้เพราะกฎหมายออกห่างจากศีลธรรมย่อมไม่เป็นที่ยอมรับ แต่ถ้าระยะห่างของกฎหมายใกล้กับศีลธรรมมากขึ้น สังคมย่อมมีแต่ความปกติสุข ไม่มีใครละเมิดหรือกระทำผิด แต่เป็นไปได้ยากหากจะให้กฎหมายและศีลธรรมมาซ้อนทับเป็นเส้นเดียวกัน ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส พบประเด็นเชิงคุณค่าบางประการที่มีในทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของสังคม การเคารพนับถือความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมที่เพิ่มมากขึ้น อันเป็นสิ่งสำคัญที่มีในตัวกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย ประเด็นความคิดที่ติดตามในทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาส กฎหมายแท้จริงเป็นเรื่องของเหตุผล ไม่ต่างจากธรรมชาติแต่ไม่ใช่เรื่องอำนาจตามอำเภอใจ เหตุผลของกฎหมายย่อมแยกไม่ออกจากจุดหมายอันดีงาม

6.2 ข้อวิจารณ์ โดยการเขียนที่เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทั้งสองนั้นคือนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ เป็นการอธิบายด้วยเหตุผล ทำให้ดูเหมือนว่าขาดความเป็นแนวคิดนิติศาสตร์ เพราะมีมิติทางรัฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมไปถึงแนวคิดทางสังคมศาสตร์ มีการตีความภาษาและแนวคิดอื่น ซึ่งนำมาพิจารณาเพียงบางส่วนทำให้ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสเกิด

ความแตกต่าง และมีมุมมองในแบบประชาธิปไตยมากจนเกินไปทำให้มองแต่ระดับมหภาคไม่สนใจระดับจุลภาค เพราะกฎหมายและการลงโทษก็ไม่อาจทำให้ทุกคนเป็นคนดี และทำให้ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสกลายเป็นเจตจำนงเสรีที่มองข้ามภูมิศาสตร์และกฎหมาย

7. ข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาแล้วทำให้เห็นได้ว่า ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสในเรื่องกฎหมาย มีการใช้กฎหมายที่ให้ความสำคัญกับความชอบธรรมของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความยอมรับเป็นความยุติธรรม อันเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายต่อไป ปัญหากฎหมายในสังคมปัจจุบันยังเป็นปัญหาที่กฎหมายขาดความชอบธรรมและยุติธรรม และในเรื่องอำนาจหากมีการใช้อำนาจที่ถูกต้องไม่เลือกบังคับใช้ บังคับใช้ให้เสมอภาพเท่าเทียมกัน และการอุดช่องโหว่ของกฎหมายให้เกิดความชัดเจนตัวบทต้องกะทัดรัดไม่ยาวหรือสั้นไป ทฤษฎีวาทกรรมแห่งกฎหมายของฮาเบอร์มาสทั้งหมดนี้สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาก็ได้จริง ในยุคสังคมปัจจุบันซึ่งหากเอาแนวคิดนี้มาเป็นหลักและความคิดเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม มารวมอยู่ในเนื้อหาแห่งกฎหมายด้วยแล้วเพื่อให้ประชาชนยอมรับ เคารพและปฏิบัติตาม เพราะประชาชนมีความรู้สึกที่กฎหมายเหล่านั้นเป็นสมบัติของแผ่นดินและประชาชนเป็นเจ้าของร่วมอยู่ด้วยและประชาชนจะเกิดความรัก ห่วงหาพิทักษ์ปกป้องกฎหมายไม่ให้บุคคลใดมาละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง การบริหารจัดการกระบวนการทางยุติธรรม จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยแท้จริง

บรรณานุกรม

- จรัญ โฆษณานันท์. (2555). *นิติปรัชญาแนววิพากษ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม..
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). *ประชาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร.
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (พฤษภาคม 2555): “กฎหมาย ประชาธิปไตย กับฮาเบอร์มาส”. *การอบรมวิชาการ นิติรัฐกับปรัชญา*. สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Ayn Rand. (1964). *The Virtue of Selfishness*. New York. USA : The New American Library.
- David Dyzenhaus. (1997). *Legality and Legitimacy*. Oxford. Clarendon Press.
- Kaarlo Tuori. (2002). *Critical Legal Positivism*. Aldershot: Ashgate.
- Patricia Smith. (1993). *Feminist Jurisprudence*. New York : Oxford University Press.
- William Rehg. (1996). *Between Facts And Norms : Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge : Polity Press.

การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการริบทรัพย์สิน คดียาเสพติด

INTEGRATION OF BUDDHIST JUSTICE PRINCIPLES IN PROPERTY CONFISCATION PROCESS OF DRUG CASES

พจนนดล พลเยี่ยม *

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาและหลักความยุติธรรมสากลและหลักความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัญหาในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติด 3) เพื่อบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติด

ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักความยุติธรรมเชิงพุทธมาบูรณาการในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกิดความยุติธรรมคือมีความชอบธรรมเที่ยงธรรมอย่างแท้จริงที่ปราศจากความลำเอียง พร้อมทั้งนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความยุติธรรม ได้แก่ การเว้นจากอคติ 4 การประพฤติปฏิบัติตามหลักสุจริต 3 ไปสู่การประพฤติปฏิบัติของบุคคลทั่วไปในสังคม ตลอดจนแก้กฎหมายที่เป็นข้อจำกัด จึงจะส่งผลให้กระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งทำลายศักยภาพนักค้ายาเสพติดรายสำคัญ ทำให้ปัญหายาเสพติดลดลงเกิดความสงบสุขร่มเย็นในสังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าสืบไป

คำสำคัญ: ริบทรัพย์สิน; คดียาเสพติด; บูรณาการเชิงพุทธ

ABSTRACT

This research study are 3 main objectives: 1) to study the judgment in religion and justice, universal 2) to study the problems in the process confiscated drug case 3) to integrate justice Buddhist in the confiscation of drug cases.

The study found that the Buddhist principles of justice integrated in the confiscation of drug cases. The solution to the fair is truly righteous justice without bias. Along with the Buddhist principles that promote fairness and the avoidance of bias fourth practice of the principles of good faith to the conduct of three individuals in the society. As well as the legal restrictions. It will result in the confiscation of drug cases effectively and efficiently meet the intent of the

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

legislation aimed at destroying a potential drug to make major drug problems decreased for peace in peaceful civilized society and nation advanced stumbles.

Keywords: Confiscation; Drug Offenses; Integrate Buddhist

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับหลักความยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ทรงใช้หลักความยุติธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ ทรงประทานความเสมอภาคแก่ภิกษุทุกรูปโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะ ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้ เมื่อมีการกระทำผิดต่อพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมโดยตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุแล้วทรงชี้โทษแห่งการประพฤติเช่นนั้น แล้วตรัสอานิสสงฆ์แห่งความสำรวมระวัง แล้วจึงทรงตั้งพระบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ทรงกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดเรียกว่าปรับอาบัติ (วิมหา. (ไทย) 1/39/27-29) วิธีการลงโทษและระดับโทษที่เกิดจากอาบัตินั้นเรียกว่าอภิสมาสนะ อันนับว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมกระบวนการแก้ปัญหาของสังคมสงฆ์นับแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน (วิมหา. (ไทย) 2/655/736)

ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยนับวันได้ทวีความรุนแรงและขยายตัวไปทุกพื้นที่ เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญในเรื่องการเงิน ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์มหาศาล ทำให้ผู้กระทำความผิดเล็งผลเลิศว่าคุ้มต่อการเสี่ยง จึงไม่เกรงกลัวกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ได้บัญญัติโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต (สำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., 2545: 1) อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวยังมีช่องว่าง ไม่สามารถนำตัวการใหญ่ ซึ่งเป็นนายทุนหรืออยู่เบื้องหลังการค้ายาเสพติดมาลงโทษได้ มักจะจับกุมได้เฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นรายย่อย เนื่องจากขาดพยานหลักฐานที่จะเชื่อมโยงไปถึงผู้ค้ารายใหญ่หรือนายทุน หรือตัวการผู้อยู่เบื้องหลัง ตัวการที่แท้จริงจึงหาช่องทางหรือหาช่องว่างของกฎหมายกระทำความผิด และหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม หรือถูกริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และนำทรัพย์สินไปใช้เป็นทุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนนำไปพัฒนาขีดความสามารถเป็นองค์กรอาชญากรรมและขยายตัวออกไปสู่ระดับประเทศ ในรูปของอาชญากรรมข้ามชาติ มีการดำเนินการอย่างสลับซับซ้อน ยากต่อการแสวงหาพยานหลักฐานให้เพียงพอต่อการพิจารณาเอาผิดตามกระบวนการยุติธรรมได้ ทรัพย์สินจากคดียาเสพติดเหล่านั้นกลับมาเป็นทุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ส่งผลให้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทย

จากปัญหาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้พยายามอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะการนำมาตรการด้านกฎหมายมา

สนับสนุนการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (สำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด และกองนิติการ สำนักงาน ป.ป.ส., 2546: 7) และต่อมารัฐได้ตราพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 ขึ้นเพื่อให้การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555: 151-160) โดยมีมาตรการสำคัญคือมาตรการริบทรัพย์สิน เพื่อลดศักยภาพผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ให้นำทรัพย์สินมาใช้ในการกระทำหรือสนับสนุนการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอีก และเป็นการลดแรงจูงใจผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

การดำเนินการตามกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดมีความยุ่งยากแก่ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการตรวจสอบและริบทรัพย์สินคดียาเสพติดหลายประการ บางขั้นตอนส่งผลกระทบต่อหลักความยุติธรรม สิทธิเสรีภาพของบุคคล และขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

กระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดในปัจจุบันมีปัญหาในการดำเนินการ โดยเฉพาะเรื่องความยุติธรรมอยู่มาก เสรี ถวิลหวัง ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเปรียบเทียบการริบทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33(2) และการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาณพ แสงโสทร (มานพ แสงโสทร, 2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ไพรววัน ทัพวงศ์ (ไพรววัน ทัพวงศ์, 2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องมาตรการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยศึกษาเฉพาะกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อ และ ชัยรัตน์ แก่นแก้ว (ชัยรัตน์ แก่นแก้ว, 2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการตรวจสอบทรัพย์สินและการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดกรณีการริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

ในงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยใดได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดโดยตรง และในเมื่อปรากฏว่ายังมีปัญหาในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดอยู่ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น หากไม่มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจเกิดผลกระทบต่อความยุติธรรมในสังคมไทย และเพื่อเป็นการป้องกันแก้ไขและลดความรุนแรงปัญหายาเสพติดในสังคมไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติด เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ปัญหายาเสพติดในสังคมไทยลดและเบาบางลง อีกทั้งยังเพื่อประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย และผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการริบทรัพย์สินคดียาเสพติด ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและหลักความยุติธรรมสากลและหลักความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา

2. เพื่อศึกษาปัญหาในกระบวนการบริบทพิธีสวดมนต์
3. เพื่อบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการบริบทพิธีสวดมนต์

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview) และจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสาร ตำรา กฎหมายงานวิจัย และสัมภาษณ์ตลอดจนจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ปฏิบัติงานและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย โดยผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการวิจัยผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิจัยประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา หลักการ กระบวนการ และรายละเอียดของหลักความยุติธรรมสากลและหลักความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา
- 2) ความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา หลักการ กระบวนการ ปัญหาและสาเหตุปัญหาในกระบวนการบริบทพิธีสวดมนต์
- 3) แนวทางในการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการบริบทพิธีสวดมนต์

3.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ก) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ.2518 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533 พระราชบัญญัติพันธุ์สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติควบคุมโรคภัย พ.ศ.2495 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ.2490 พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พ.ศ.2527 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988

ข) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องงานวิจัยฉบับนี้ จะค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์ หนังสือและเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งค้นคว้าข้อมูล คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

มีดังนี้ คือ สัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด จำนวน 10 คน เพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด ประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ กรรมการตรวจสอบทรัพยากรสินหรืออนุกรรมการตรวจสอบทรัพยากรสิน พนักงานอัยการ และผู้ถูกตรวจสอบทรัพยากรสินหรือผู้มีทรัพยากรสินเกี่ยวข้อง

จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วยเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ กรรมการตรวจสอบทรัพยากรสินหรืออนุกรรมการตรวจสอบทรัพยากรสิน พนักงานอัยการ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เพื่อหาแนวทางการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด

4. ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การอภิปรายกลุ่มย่อย โดยจำแนกการนำเสนอ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด
- 2) การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด
- 3) สรุป

3.1 วิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด

การวิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์ตามกระบวนการหรือขั้นตอนการรับทรัพยากรสิน คือ

1. การจับกุมดำเนินคดีผู้ต้องหาเสพติดและยึดอายัดทรัพยากรสิน
2. การตรวจสอบทรัพยากรสินค้าเสพติด
3. การวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพยากรสิน
4. การวินิจฉัยของศาล
5. การอุทธรณ์และฎีกา

3.2 การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพ

ติด

พบว่าเกิดปัญหาความไม่ยุติธรรมในกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติดดังกล่าว ซึ่งมีสาเหตุ 3 ประการ คือ

1. ความไม่ยุติธรรมอันเนื่องมาจากการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในแต่ละกระบวนการรับทรัพยากรสินค้าเสพติด

2. ความไม่ยุติธรรมอันเนื่องมาจากระบวนการริบทรัพย์สินค้าเสพติด
3. ความไม่ยุติธรรมอันเนื่องมาจากระเบียบกฎหมาย

5. การอภิปรายผล

5.1 หลักหลักความยุติธรรมสากลและความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักความยุติธรรมสากล คือ การยึดหลักความถูกต้องเพื่อให้ยุติหรือจบลงด้วยความดีงามกระบวนการหรือขั้นตอน คือ 1) การฟ้องคดี 2) การพิจารณาพิพากษา 3) การลงโทษ

ความยุติธรรมเชิงพุทธ หมายถึง ความชอบธรรม และความเที่ยงธรรม หลักความยุติธรรมเชิงพุทธ ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ คือ 1) หลักความยุติธรรมตามกฎหมายหรือตามความเป็นจริงของโลก ซึ่งหมายถึงนิยามในพระพุทธศาสนา 2) หลักความยุติธรรมที่บัญญัติขึ้นในพระวินัย เป็นหลักการดำเนินการหรือกระบวนการหรือขั้นตอนให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในพระพุทธศาสนา

ความยุติธรรมเชิงพุทธมีกระบวนการหรือขั้นตอน ได้แก่ อธิกรณ์ วิธีระงับอธิกรณ์ และนิคหกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อธิกรณ์ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วสงฆ์จะต้องจัดตั้งองค์ เป็นเรื่องที่สงฆ์จะต้องดำเนินการ ได้แก่ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ กิจจาธิกรณ์

2. วิธีระงับอธิกรณ์ อธิกรณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นถือเป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะต้องดำเนินการให้ยุติลงด้วยดี มี 7 วิธี คือ สัมมุขาวินัย สติวินัย อมูหวินัย ปฏิญญา เยกยยสิกา ตัสสปาปิยสิกา ทิณวัตถารกวินัย

3. นิคหกรรม หมายถึง หมายถึง การช่ม การลงโทษ ซึ่งเป็นมาตรการทางพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องช่ม กักราบ หรือลงโทษแก่พระภิกษุที่ประพฤติดุศีลธรรมวินัย โดยทรงวางกฎเกณฑ์การลงโทษแบบต่างๆ ตามสมควรแก่ความผิด นิคหกรรมมี 9 ประเภท คือ ตัชชะนียกรรม นิยสกรรม ปัพพาชนียกรรม ปฏิสารณียกรรม อุกเขปนียกรรม ตัสสปาปิยสิกากรรม ปกาสนียกรรม ปัตตนิกุชชนกรรม พรหมทัณฑกรรม

ถึงแม้ความยุติธรรมจะมีอยู่แล้วตามธรรมชาติและมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความยุติธรรมที่ พระพุทธองค์บัญญัติขึ้นในพระวินัย หากไม่มีการนำไปสู่การปฏิบัติย่อมไม่บรรลุผล ไม่อาจก่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นได้จริง ดังนั้น บุคคลผู้อยู่ร่วมกันในทุกสังคมจึงต้องลงมือประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรม ซึ่งนอกจากการยึดหลักความยุติธรรมเชิงพุทธที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้ว ยังต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมเกื้อหนุนความยุติธรรม เริ่มจากการละอคติทั้ง 4 การประพฤติปฏิบัติตามหลักสุจริต 3 กุศลมูล พรหมวิหาร 4 และละจากทุจริต 3 กุศลมูลจึงจะก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง

5.2 ปัญหาในกระบวนการริบทรัพย์สินค้าเสพติด

กระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการรับทรัพย์สินคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 กระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด มีดังนี้คือ

1. การจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดและยึดอายัดทรัพย์สิน
2. การตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด
3. การวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน
4. การวินิจฉัยของศาล
5. การอุทธรณ์และฎีกา

ปัญหาในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด

ปัญหาในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด ที่ได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยบุคคลที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาในขั้นตอนหรือกระบวนการรับทรัพย์สิน มีอยู่ในขั้นตอนต่างๆ คือ การจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดและยึดอายัดทรัพย์สิน การตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด การวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน การวินิจฉัยของศาล การอุทธรณ์และฎีกา มีสาเหตุเริ่มมาจากการประพฤติปฏิบัติของผู้ถูกจับกุมยึดอายัดทรัพย์สินที่ประสงค์อยากจะได้ทรัพย์สินแล้วกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อถูกจับกุมและยึดอายัดทรัพย์สิน และนำเข้าสู่กระบวนการรับทรัพย์สินตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการก็พบปัญหาในขั้นตอนต่างๆที่เกิดจากการประพฤติและปฏิบัติของฝ่ายผู้ถูกจับกุมและฝ่ายเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้จับกุมและตรวจยึดอายัดทรัพย์สิน พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษานอกจากนี้พบว่าปัญหาอีกส่วนหนึ่งเกิดจากข้อบัญญัติระเบียบกฎหมายที่สร้างความไม่ยุติธรรมในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด

5.3 การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด

การบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติดเป็นการบูรณาการโดยนำหลักความยุติธรรมเชิงพุทธไปปรับใช้ให้เกิดความยุติธรรม พร้อมทั้งนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปร่วมบูรณาการและนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติเพื่อความชอบธรรมและเที่ยงธรรมอันเป็นหลักความยุติธรรมเชิงพุทธ อันจะส่งผลให้การรับทรัพย์สินคดียาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อำนวยความยุติธรรมให้กับทุกฝ่ายทั้งฝ่ายผู้ถูกจับกุมผู้ถูกตรวจสอบทรัพย์สิน ผู้มีทรัพย์สินเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ฝ่ายเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด ตลอดจนสังคม อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายในการใช้มาตรการรับทรัพย์สินคดียาเสพติด เพื่อทำลายเครือข่ายนักค้ายาเสพติดรายใหญ่ ไม่ให้มีศักยภาพในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยหวนกลับมานำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาใช้เป็นทุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต่อไป ซึ่งมีวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติคือการเสริมสร้างปลูกฝังประชาสัมพันธ์หลักความ

ยุติธรรมสากลและหลักความยุติธรรมเชิงพุทธ ตลอดจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติดแก่กลุ่มบุคคลทั่วไปตั้งแต่วัยอนุบาลไม่ให้เกิดความโลภอยากได้ทรัพย์สินด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และกลุ่มเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติดให้ยึดมั่นในหลักความยุติธรรมและเมตตาธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ปัญหาอาญาเสพติดลดลง ทำให้สังคมประเทศชาติมีความสุขและเจริญก้าวหน้าสืบไป

6. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาในกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติดเกิดจากความไม่พึงพอใจในความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหา ผู้ถูกตรวจสอบทรัพย์สิน และฝ่ายเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติด ซึ่งพบว่าปัญหาความไม่ยุติธรรมเกิดจากประเพณีปฏิบัติของบุคคลทั้งสองฝ่าย เกิดจากกระบวนการรับทรัพย์สินและระเบียบกฎหมาย ซึ่งได้เสนอการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการบูรณาการหลักความยุติธรรมเชิงพุทธตามแนวทางที่ได้ทำการศึกษาวิจัยคือการศึกษจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง และการอภิปรายกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติด ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะคือ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่มีมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้บัญญัติเกี่ยวกับมาตรการรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดไว้ในลักษณะที่มีคล้ายกันและประสบปัญหาที่เหมือนกัน คือไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายให้ครอบคลุมไปถึงการรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดในครั้งก่อนๆ หรือทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้ออน หรือเปลี่ยนสภาพของทรัพย์สินนั้นได้ จึงได้เกิดพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 แต่การรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติดที่ผู้ต้องหาหลบหนียังคงพบว่ามีปัญหาลาดเคลื่อนไปจากหลักความยุติธรรมที่ยึดหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ดังนั้น ภาครัฐควรจะมีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย และกระบวนการรับทรัพย์สินคดีอาญาเสพติดโดยนำหลักความยุติธรรมเชิงพุทธซึ่งยึดหลักความถูกต้องความชอบธรรมมาบูรณาการ ได้แก่ การแก้ปัญหาคดีสาเหตุ ละอศติ4 ยึดหลักสุจริต3 ละทุจริต3 ยึดหลักกุศลมูล ละอกุศลมูล มีหิริโอตตัปปะ ตลอดจนการใช้หลักหลักปฏิจจสมุปบาทและไตรลักษณ์ ซึ่งยึดหลักความเสมอภาคและหลักเหตุผลอันจะทำให้สังคมเกิดความเสมอภาคอย่างมีเหตุมีผลส่งผลให้เกิดความสันติสุขในสังคม

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

รัฐและสถาบันการศึกษาวิจัยควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม ตลอดจนศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักความยุติธรรมโดยบูรณาการหลักความยุติธรรมสากลกับหลักความยุติธรรมเชิงพุทธอย่างกว้างขวางแพร่หลายเพื่อให้สังคมเกิดความยุติธรรมโดยแท้จริง

บรรณานุกรม

- ชัยรัตน์ แก่นแก้ว. (2544). “การตรวจสอบทรัพย์สินและการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีการริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถึงแก่ความตาย”. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพรวรรณ ทัพวงศ์. (2547). “มาตรการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีการริบทรัพย์สินที่เข้าชื่อ”. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มานพ แสงโสทร. (2547). “บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534”. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). *รวมกฎหมายยาเสพติด พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ป.ป.ส..

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรม

การจัดงานศพของชาวล้านนา

FACTORS INFLUENCING THE CHANGING OF BELIEF AND FUNERAL RITUAL OF LANNA

ศิววัฒน์ ชัยวงศ์*

Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาโดยมีวัตถุประสงค์ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา ประการที่สอง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา ประการที่สามเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ผลการวิจัยทั้งหมดพบว่า พัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาคือ พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา พราหมณ์ ตลอดจนด้านไสยศาสตร์ พิธีกรรมการจัดงานศพของสามัญชนชาวล้านนา เมื่อมีคนเสียชีวิตขึ้นในบ้านจึงเป็นเรื่องญาติพี่น้อง ตลอดจนถึงคนในชุมชนที่จะแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ ที่พึงกระทำต่อผู้ตายตามหลักทางพระพุทธศาสนาการจัดงานศพของชาวล้านนา พิธีกรรมการจัดงานศพมีการจัดที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการตาย ซึ่งชาวล้านนาได้มีการจัดลักษณะการตายออกเป็น 2 ประเภท คือ ตายดี และตายร้าย พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนามีขั้นตอนการทำศพอย่างละเอียดลออ เช่น การอาบน้ำศพ การหีวมศพ การทำโลง และการเผาศพ เป็นต้น นอกจากนี้ชาวล้านนายังมีความเชื่อในพิธีกรรมการจัดงานศพที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องนกหัสติลิงค์ ความเชื่อเรื่องการทำปราสาทศพ และความเชื่อเรื่องการอยู่เฮือนเย็น เป็นต้น ทั้งนี้ในงานวิจัยฉบับนี้ยังได้พบถึงความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา เช่น ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม คือ ลักษณะของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน เกิดความเปลี่ยนแปลงกลายมาเป็นซื้อขายและกลายมาเป็นเรื่องของธุรกิจงานศพ ขายปราสาท ขายพวงหรีดและธุรกิจ สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และร้านบริการงานศพครบวงจร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพิธีการจัดงานศพเนื่องด้วยงานศพเป็นสิ่งสะท้อนฐานะทางการเงินของผู้ตาย ฉะนั้นเมื่อคนมีฐานะดีเสียชีวิตลงการจัดพิธีกรรมศพก็ย่อมจะจัดดีตามฐานะดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญในเรื่องของพิธีกรรมงานศพ และปัจจัยทางการ

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

เมืองละการปกครอง คือ เกิดจากการนำเข้าพิธีกรรมการจัดงานศพจากภายนอกและสำนึกของตัวผู้นำที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการจัดงานศพของสังคมล้านนา

นอกจากนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนามีอยู่ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พิธีกรรมกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาภายใต้ระบบทุนนิยม กล่าวคือ ปัจจุบันพิธีกรรมเรื่องงานศพได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยลักษณะของการทำพิธีนั้นไม่ได้มุ่งเพื่อการไว้อาลัยแก่ผู้ตายเพียงอย่างเดียวแต่มีเรื่องของธุรกิจมาเกี่ยวข้อง ประการที่สอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพิธีกรรมการจัดงานศพจากอดีตสู่ปัจจุบัน กล่าวคือ ปัจจุบันพิธีกรรมการจัดงานศพนี้ได้ถูกตีความหมายและมีวิถีปฏิบัติแตกต่างจากเดิมไปมาก คือ แต่เดิมแบบชาวล้านนาได้มีการจัดพิธีกรรมเรื่องศพเรียบง่ายขั้นตอนการจัดพิธีศพมีน้อย แต่ปัจจุบันเน้นขั้นตอนพิธีการและมีค่าใช้จ่าย และประการที่สาม หนังสืออนุสรณ์งานศพลักษณะแนวคิดดังกล่าวไม่ได้ปรากฏขึ้นในสังคมชาวล้านนาซึ่งหากเปรียบเทียบกับหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมการจัดการงานศพก็ไม่ถือว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพนั้นอยู่ในพิธีกรรมของการจัดพิธีศพของชาวล้านนา เนื่องจากชาวล้านนาไม่ได้มีวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมการจัดการศพแบบนี้

คำสำคัญ: พิธีกรรมการจัดงานศพ, ความเปลี่ยนแปลง, ชาวล้านนา

ABSTRACT

This article is part of the research topic is factors influencing in the beliefs and rite of the funeral of Lanna people. The objective of the research have three point, first to study the development of the beliefs and rite of the funeral of Lanna people, second to study the factors that influence the beliefs and rite of the funeral of Lanna rite people and third to analyze trends, changes in the beliefs and rite of the funeral of Lanna people.

The study found that the development of the beliefs and rite of the funeral is the funeral rites of Lanna that combines Buddhism, Brahmanism and the superstition. The funeral rites of general of Lanna people when someone died in my house, it is relative including to People in the community to express their roles. Towards the victim based on Buddhism. Moreover the funeral rites are different according to the nature of death. Lanna people have 2 case, Dead and Evil Dead the funeral rites of the Lanna people have many step carefully, like a cleaning body victim, the hair making and cremation. Moreover, Lanna also have faith in the funeral rites that are characteristic of the local casket and cremation. Such beliefs Hastilinga, Belief in the castle. And beliefs about the Huan Yen. In this research also has found the change of the funeral rites of Lanna people is Factors that influence

the beliefs and rite of the funeral of Lanna people. Factors such as the social, cultural is complementary nature of the help of the community or village was changed into a trade and business of funeral, The economic factor is the capitalist economy is Influence ceremonial funerals because funerals are reflecting the financial position of the deceased. So the economy is a importance in the funeral rites, finally factor of politics and government is the funeral rites imports from outside and the realization of the changes in the funeral rites of Lanna people by leader.

In addition to changing trends for beliefs and rite, funerals of Lanna people are three reasons, first the ritual of the funeral of the Lanna people under capitalism. Now rite funeral has been linked to a capitalist economy by the looks of it, do not aim for a memorial to the dead, but is only a matter of business involved, second the funeral rites changes from the past to the present is Currently, the funeral rites have been interpreted and practices are very different from the original. Originally a traditional Lanna rite of the dead simple procedure with small ceremony. But the current emphasis on formalities and procedures are costly, third Book memories cremation concept does not appear in the Lanna people.

Keywords: Rite of the funeral, Changing, Lanna people

1. บทนำ

ชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผูกพันอยู่กับชนบประเพณี ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ตรุษ สารท การขึ้นบ้านใหม่ (ทูลลูกปัญญา, 15 กรกฎาคม) โดยประเพณีที่เกี่ยวกับการตายนับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้คนให้ความสำคัญ ถือว่าเป็นการไว้อาลัยและส่งผู้ตายซึ่งเป็นญาติพี่น้องไปสู่อีกภพหรือไปอยู่กับพระเจ้าแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละศาสนาและความเชื่อ คนไทยส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาพุทธก็จะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ในส่วนของภาคกลางนั้น จะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน คือ มีการรดน้ำศพ สวดศพ 7 คืน ก่อนฌาปนากิจศพ ขณะที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในบางพื้นที่ เช่น ในจังหวัดตรังจะมีพิธีที่แตกต่างออกไปเล็กน้อย ก่อนพิธีฝัง มีการตั้งศพสวดบำเพ็ญกุศลและจัดเลี้ยงแขกด้วยอาหาร ขนม และผลไม้หลากหลายแต่จะไม่นำเนื้อวัวมาปรุงอาหาร ในวันฝังศพก็จะนำศพไปยังสุสานก่อนยกศพจะมีการเช่นไหว้หม้อย่าง หลังจากนั้นก็ใช้เป็นอาหารเลี้ยงแขกควบคู่กับหมี่หรือข้าว เสร็จพิธีฝังแล้วลูกหลานจะนำกระดาษรูปกลับบ้าน จัดทำป้ายชื่อผู้ตายวางรวมไว้บนหิ้งบูชาบรรพ-บุรุษของตระกูล ส่วนที่หลุมฝังศพหรือฮวงซุ้ยก็จะมีการทำบุญเซ็งเม้งเป็นประจำทุกปี

ชาวพุทธล้านนา ในภาคเหนือตอนบนมีอารยธรรมที่น่าสนใจมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงพิธีกรรมต่างๆ ในรูปแบบเฉพาะ และเป็นภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตนเอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4 กันยายน 2558) วัฒนธรรมพื้นฐานที่เกิดขึ้นมา ตั้งแต่เกิดจนตายซึ่งเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อนควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับคนตาย (หนานเต๋า, 2517: 15) นับเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของชุมชนล้านนาและภาคเหนือตอนบนมีธรรมเนียมปฏิบัติและขั้นตอนกระบวนการต่างๆ อย่างละเอียดซับซ้อน (อนุมาน ราชชน, ม.ป.ป.: 24) ทั้งในเรื่องการเตรียมศพ พิธีการตั้งศพและการเคลื่อนย้ายศพ รวมถึงพิธีการเผาศพ และส่วนประกอบอีกประการหนึ่งที่สำคัญกับพิธีกรรมดังกล่าว (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 14) คือเรื่องพิธีกรรมในการตายของมนุษย์แท้จริงก็คือการกำจัดศพ ซึ่งถือว่าเป็นของเสียของเนา เป็นสิ่งอันอุจาดตา โดยมีวิธีการต่างๆ กันตามท้องถิ่น เช่น ผัง เผา ลอยน้ำฯ โดยเมื่อนำความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายมาประยุกต์หลอมรวมกัน จึงเกิดการทำพิธีศพในลำดับต่อมา แม้แต่ล้านนาเอง ก็มีวิธีการในการนี้แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ แต่ก็มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกัน คือ ส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์ เมื่อพิจารณาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบน ได้รับวัฒนธรรมในพื้นที่ต่างๆ ในสังคม ก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภคและอื่นๆ ทำให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ทักษะคติ รวมถึงความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำปราชญ์ศพของภาคเหนือตอนบน

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา เพื่อศึกษาพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา และวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา โดยผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา ตลอดจนการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวล้านนาสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (Observer) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) รวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้วางกรอบการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาถึง การพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมว่าเป็นอย่างไร และใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง การสัมภาษณ์ จะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีงานศพของชาวล้านนา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะตั้งประเด็นเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าถึงประสบการณ์ในประเด็นต่างๆ

4. ผลการศึกษา

การศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

จากการศึกษาพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาในพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ได้ข้อค้นพบโดยแบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา พราหมณ์ ตลอดจนด้านไสยศาสตร์ เพราะชาวล้านนาถือว่าการตายเป็นเรื่องที่สำคัญของคนในหมู่บ้านที่จะต้องช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นงานศพของชาวบ้าน หรือเจ้านาย ตลอดจนงานศพของพระสงฆ์ ชาวล้านนา

1.2 ความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของสามัญชนชาวล้านนา เมื่อมีคนเสียชีวิตขึ้นในบ้านจึงเป็นเรื่องญาติพี่น้อง ตลอดจนถึงคนในชุมชนที่จะแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ ที่พึงกระทำต่อผู้ตายตามหลักทางพระพุทธศาสนา คือ หลักของความกตัญญูกตเวที หลักของทศ 6 และสังคหวัตถุ 4 การจัดพิธีกรรมศพของชาวพุทธล้านนาต้องปฏิบัติตามคติ ความเชื่อ ให้ถูกต้องตามประเพณี

1.3 ชาวล้านนามีพื้นฐานความเชื่อจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ว่าด้วยเรื่องของวิญญาณผู้ตายจะไปอาศัยร่างใหม่ พิธีกรรมการเผาศพจึงมุ่งเน้นความเชื่อในเรื่องของโลภหน้า โดยการทำให้อาณัติของผู้ตายได้รับประโยชน์มากที่สุด

1.4 การจัดงานศพของชาวล้านนา มีการจัดที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการตาย ซึ่งชาวล้านนาได้มีการจัดลักษณะการตายออกเป็น 2 ประเภท คือ ตายดี และตายร้าย

- การตายดี คือ การตายเพราะหมดอายุขัย เช่น ตายด้วยโรคชรา เป็นต้น การตายดีจะมีการประกอบพิธีตามพิธีตามประเพณีได้อย่างครบถ้วน

- การตายร้าย หรือตายโหง เป็นการตายที่เกิดขึ้นด้วยฉับพลันทันด่วน มีการตายด้วยอุบัติเหตุ หรือลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการตายโดยธรรมชาติ การจัดพิธีกรรมศพจะทำการฝังในวันที่ยา

โดยทันที ในปัจจุบันไม่ว่าจะตายดีหรือตายไม่ดี การประกอบพิธีตั้งจิตบำเพ็ญกุศล การจุศพล การลากใช้วิธีเดียวกันหมด

1.5 พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนามีขั้นตอนการทำศพอย่างละเอียดลออเป็นรูปแบบทั้งที่มีส่วนใกล้เคียงหรือเป็นแบบแผนเดียวกันกับประเพณีงานศพของภาคอื่นๆ อาจมีบางขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมบางประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น เช่น การอาบน้ำศพ การหิวนศพ การทำโลง และการเผาศพ เป็นต้น

1.6 พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนามีเรื่องความสัมพันธ์ของชนชั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ ในสังคมล้านนานั้นเป็นสังคมที่มีลักษณะของการแบ่งความสำคัญของตัวบุคคลที่มีความแตกต่างกันออกไปโดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะความสัมพันธ์ของคนที่ไม่เท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่ประเพณีหรือวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันในเรื่องของพิธีการจัดงาน แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1. พิธีการทำศพเกิดจากวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมแบบวัฒนธรรมชาวบ้านสามัญชน โดยความคิดดังกล่าวพบมากในประชาชนทั่วไปที่มีการจัดงานศพและพิธีการทำศพแบบเรียบง่ายไม่เน้นเรื่องพิธีที่ซับซ้อน แต่จะเน้นในเรื่องการสำนึกร่วมในการไว้อาลัยต่อการจากไปของผู้ตายเท่านั้นเอง 2. พิธีการทำศพเกิดจากวัฒนธรรมของชนชั้นผู้นำ เช่น พระมหากษัตริย์พระราชวงศ์สิ้นพระชนม์ลงหรือแม้แต่พระสงฆ์ถึงแก่กรรมภาพไปก็จะมีการจัดศพให้ยิ่งใหญ่กว่าบุคคลธรรมดาสามัญทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันว่าบุคคลนั้นเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็จะกลับไปสู่ภพภูมิที่มาหรือไปบังเกิดในภูมิที่สูงกว่า ดังนั้นงานศพจึงมีความยิ่งใหญ่และหรูหรา

1.7 ความเชื่อเรื่องนกหัสติลิงค์ พิธีกรรมงานศพของชาวล้านนามีลักษณะของการส่งศพภายใต้ความเชื่อเรื่องนกหัสติลิงค์ที่เป็นพาหนะของผู้มีบุญ กล่าวคือ นกหัสติลิงค์เป็นนกในวรรณคดีไทย ตัวเป็นนก หัวเป็นราชสีห์ มีวง มีงา เนื้อสีแดง ดังนั้นในพิธีงานศพของพระเถระเราจึงเห็นปราสาทบรรจุศพทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์ ลักษณะของการทำปราสาทศพของชาวล้านนาที่ทำเป็นรูปแบบของนกหัสติลิงค์นี้ส่วนใหญ่จะทำต่อเนื่องเป็นพิธีของพระสงฆ์ที่หรือพระเถระชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น

1.8 ปราสาทศพของคนล้านนา ประเพณีวัฒนธรรมของคนล้านนาเมื่อมีคนตายจะต้องจัดพิธีงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีงานศพของคนล้านนามีการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับด้วยดอกไม้สดหรือแห้งอย่างสวยงาม ถือว่าเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ รูปแบบของปราสาทงานศพมีด้วยกัน 2 รูปแบบคือ 1. ปราสาทที่ทำด้วยไม้ 2. แก้วีมาประดับในปราสาท สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

1.10 การอยู่เฝ้าเอนเอนของชาวล้านนา “เอนเอน” เป็นลักษณะของบรรยากาศของบ้านที่มีคนตายที่มีบรรยากาศของความโศกเศร้า ดังนั้นจากบรรยากาศดังกล่าวญาติพี่น้องคนใกล้ชิดจึงต้องอยู่เป็นเพื่อนเจ้าของบ้านที่มีคนตาย โดยการอยู่เป็นเพื่อนนั้นอาจอยู่ 3 คืน หรือ 7 คืน กิจกรรมระหว่างการอยู่เอนเอนประกอบด้วยการเล่านิทาน การพบปะพูดคุยกันระหว่างหนุ่มสาว นอกจากนี้ยังมีการเล่นดนตรีพื้นเมืองของล้านนา คือ สะล้อ ซึ่งทำให้เจ้าภาพงานศพคลายความเศร้า เป็นต้น

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ปัจจัยที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา คือ

1. ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม คือ ความมีน้ำใจของคนในชุมชนที่ทำกิจกรรม ต่างๆ ในชุมชนร่วมกัน การทำงานต่างๆ มีการแข่งขันกันน้อย วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันการช่วยเหลือดังกล่าวไม่ผลตอบแทนเรื่องของการจ้างแรงงานหรือตัวเงิน ลักษณะของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสังคมปัจจุบัน คือ ความคิดช่วยเหลือเกื้อกูลกันต้องเปลี่ยนมาเป็นการจ้างต้องอาศัยเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้ามาช่วยเหลือเพราะมองถึงผลประโยชน์มากขึ้นสิ่งที่เคยช่วยเหลือกันก็กลายมาเป็นซื้อขาย ด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่มีผลทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งนี้รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการเรื่องการค้าขาย งานศพจึงกลายมาเป็นเรื่องของธุรกิจงานศพ ขายเป็นปราสาท ขายเป็นพวงหรีดและธุรกิจ สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ และร้านบริการงานศพครบวงจร

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ เป็นผลพวงมาจากระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ คือ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมต่างๆ ผลจากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้คนในชุมชนมีการแข่งขันกันในเรื่องฐานะความเป็นอยู่ ดังนั้นจึงส่งผลต่อเรื่องพิธีการจัดงานศพเนื่องด้วย งานศพเป็นสิ่งสะท้อนฐานะทางการเงินของผู้ตาย ฉะนั้นเมื่อคนมีฐานะดีเสียชีวิตลงการจัดพิธีกรรมศพก็ย่อมจะจัดดีตามฐานะดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญในเรื่องของพิธีกรรมงานศพ ฉะนั้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดพิธีกรรมศพ กล่าวคือเมื่อมีคนเสียชีวิตลงการจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้จัดงานศพงานศพทุกชนิดเจ้าภาพแทบไม่ต้องจัดเตรียมอะไรเลยเพราะมีร้านบริการงานศพครบวงจรอยู่แล้ว

3. ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง คือ ความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการจัดงานศพในด้านการเมืองการปกครองที่เกิดในงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาในลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้นำท้องถิ่นที่ผลต่อการกำหนดพิธีกรรมโดยเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการจัดงานศพที่เกิดขึ้นในสังคมชาวล้านนาเกิดจาก ผู้นำชุมชน และนักการเมืองท้องถิ่น เหล่านี้ได้ผ่านประสบการณ์และมีโอกาสไปร่วมพิธีกรรมศพในชุมชนอื่น หรือในต่างถิ่นอยู่บ่อยครั้งเมื่อเห็นพิธีกรรมจากถิ่นอื่นที่เห็นว่าเหมาะสม จึงนำมาประยุกต์ใช้ เช่น การถวายจตุปัจจัย และการทอดผ้าบังสุกุล ในการสวดพระอภิธรรมศพ และการทอดผ้าบังสุกุล และผ้าไตรบังสุกุล ในพิธีเผาศพหรือฌาปนกิจ เป็นต้น นอกจากนี้การนำเข้าพิธีการเผาศพจากชุมชนภายนอกแล้วยังมีเรื่องความคิดหรือสำนึกของผู้นำอีกด้วย กล่าวคือสำนึกของผู้นำในสังคมในขณะนั้น ผู้นำต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมเกิดขึ้นโดยไปได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก ฉะนั้น ผู้นำจึงถือว่ามีความสำคัญอย่างมากเพราะผู้นำทำหน้าที่ประสานงานให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันได้

3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาในพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ได้ข้อค้นพบโดยแบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เรื่องพิธีกรรมกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาภายใต้ระบบทุนนิยม กล่าวคือ ปัจจุบันพิธีกรรมเรื่องงานศพได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยลักษณะของการทำพิธีนั้นไม่ได้มุ่งเพื่อการไว้อาลัยแก่ผู้ตายเพียงอย่างเดียวแต่มีเรื่องของธุรกิจมาเกี่ยวข้อง เช่น บริการรถรับศพ การเตรียมศพบรรจุโลง ธุรกิจทำโลงศพ ธุรกิจการจัดดอกไม้ การจัดอาหารของว่างเลี้ยงแขก การจัดเตรียมพิธีสงฆ์ นิมนต์พระ การสวดศพ การจัดเตรียมสิ่งของถวายพระ จนกระทั่งพิธีการการเผาศพ เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะบริการเป็นระบบครบถ้วน การตายหรือพิธีการจัดงานศพนี้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับระบบตลาดในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ฉะนั้นความเป็นเนื้อแท้เรื่องของงานศพไว้อาลัยของผู้ล่วงลับไปนั้นจึงถูกทำให้ลดความสำคัญลง และถูกแทนที่ด้วยการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพให้ประจักษ์แก่แขกผู้มาร่วมงาน

ประเด็นที่สอง เรื่องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพิธีกรรมการจัดงานศพจากอดีตสู่ปัจจุบัน กล่าวคือ ปัจจุบันพิธีกรรมการจัดงานศพนี้ได้ถูกตีความหมายและมีวิถีปฏิบัติแตกต่างจากเดิมไปมาก คือ แต่เดิมแบบชาวล้านนาได้มีการจัดพิธีกรรมเรื่องศพเรียบง่ายขั้นตอนการจัดพิธีศพมีน้อย สิ่งของที่ใช้สักระยะส่วนใหญ่เป็นเครื่องหอม มีการทำบุญอุทิศกุศลให้ผู้ล่วงลับ ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมากเพราะงานศพจะนิยมตั้งศพบำเพ็ญไว้ที่บ้านไม่นิยมตั้งศพไว้ที่วัดแต่อย่างใด การสวดนิยมใช้บทสวดอภิธรรม 7 คัมภีร์ การสวดอภิธรรมศพใช้บทเดียวกันทั่วสังฆปริณมณฑลของการปกครองคณะสงฆ์ไทย เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ ตั้งแต่การใช้บทสวดสียาได้แต่ละอำเภอมิไม่เกิน 3-4 วัด บางอำเภอไม่เคยรู้จักบทสวดสียานี้ พิธีกรรมงานศพที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเพราะในปัจจุบันนี้การจัดงานศพนั้น นิยามตั้งศพไว้ที่วัดแล้วให้พระภิกษุสามเณรจัดการทั้งหมด ทำให้ประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ค่อยๆ หายไปทีละน้อยจนไม่มีผู้สืบสานต่อการจัดพิธีงานศพ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างท้องถิ่นและด้วยกระแสของโลกยุคทุนนิยมที่ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบตัวแทน ล้วนแต่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการจัดพิธีศพ

ประเด็นที่สาม เรื่องจากพิธีกรรมสู่หนังสืออนุสรณ์งานศพ กล่าวคือ ในปัจจุบันการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา คือ แต่ก่อนชาวล้านนาไม่ได้มีวิธีการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ศพเหมือนปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่าชาวล้านนาได้มีการจัดทำหนังสืออนุสรณ์งานศพนี้ก็เนื่องด้วยการได้รับอิทธิพลการพัฒนาเรื่องเทคโนโลยีการพิมพ์และอิทธิพลของชนชั้นสูง เพราะเนื่องด้วยปกติแล้วหนังสืออนุสรณ์งานศพจะนิยมทำเฉพาะผู้เสียชีวิตที่อยู่ทางภาคกลางและเป็นชนชั้นสูงที่มีหน้าตาทางสังคม โดยแนวคิดของการทำหนังสืออนุสรณ์งานศพ คือ ความตายอาจนำมาซึ่งการไว้อาลัย สรรเสริญ คุณงามความดีของผู้ตายภายใต้ภาพลักษณ์ที่ผู้คนรับรู้ในขณะที่ผู้ตายยังคงมีชีวิต และภายใต้สิ่งต่างๆ ที่ความตายสร้างและหยิบยื่นให้กับสังคมของผู้มีชีวิต ดังนั้นกล่าวแบบง่าย ๆ ก็คือ หนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นภาพความทรงจำของผู้ตายที่ต้องการให้ผู้อื่นได้รับรู้และจดจำภายหลังการเสียชีวิตไปแล้ว โดยลักษณะแนวคิดดังกล่าวไม่ได้ปรากฏขึ้นในสังคมชาว

ล้านนาซึ่งหากเปรียบเทียบกับหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมการจัดการงานศพก็ไม่ถือว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพนั้นอยู่ในพิธีกรรมของการจัดพิธีศพของชาวล้านนา เนื่องจากชาวล้านนาไม่ได้มีวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมการจัดการศพแบบนี้

5. อภิปรายผล

ประเด็นที่หนึ่ง พัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ในประเด็นเรื่องพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมาอธิบายโดยแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อได้อธิบายว่าความเชื่อเป็นกลไกทางความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ดำรงควบคู่กับมนุษย์มาตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นเรื่องของการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของสังคม ผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนาและความรู้ด้านอื่นๆ หรือตอบสนองความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ระดับความอยู่รอดตลอดไปจนถึงความกระจ่างด้านภูมิปัญญา ซึ่งจะมีความแตกต่างเปลี่ยนไปได้ตามความแตกต่างของแต่ละสภาพแวดล้อมของสังคม ความเชื่อ มีความสัมพันธ์กลมกลืน เกื้อกูลสนับสนุนควบคู่กับชีวิตมนุษย์มาเป็นเวลานาน แม้ปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าและมีอิทธิพลต่อชีวิตมากขึ้น แต่มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธ ความเชื่อทางไสยศาสตร์และคาถาอาคมที่มีอยู่ได้ จึงยอมรับค่านิยมในการปฏิบัติต่อความเชื่อในรูปแบบต่างๆ (บุญลือ วันทายนต์, 35(6): 47) ดังนั้นหากนำแนวคิดดังกล่าวเข้ามาอธิบายเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของการจัดงานศพชาวล้านนาจะพบว่าพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนานั้นมีพื้นฐานพิธีกรรมมาจากความเชื่อทั้งนั้น กล่าวคือ พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานความเชื่อทางศาสนาระหว่างพุทธศาสนาพราหมณ์ ตลอดจนด้านไสยศาสตร์แต่อย่างไรรั้นจากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยชาวล้านนาถือว่าการตายเป็นเรื่องที่สำคัญของคนในหมู่บ้านที่จะต้องช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นงานศพของชาวบ้าน หรือเจ้านาย ตลอดจนงานศพของพระสงฆ์ ชาวล้านนา ความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของสามัญชนชาวล้านนา ตลอดจนจนถึงคนในชุมชนที่จะแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ ที่พึงกระทำต่อผู้ตายตามหลักทางพระพุทธศาสนา คือ หลักของความกตัญญูตถะวาทิ หลักของทศ 6 และสังคหัตถ์ 4 การจัดพิธีกรรมศพของชาวพุทธล้านนาต้องปฏิบัติตามคติ ความเชื่อ ให้ถูกต้องตามประเพณี เพื่อความอยู่ดีมีสุข ของญาติพี่น้อง และผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธแล้วชาวล้านนามีพื้นฐานความเชื่อจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ว่าด้วยเรื่องของวิญญาณผู้ตายจะไปอาศัยร่างใหม่ พิธีกรรมการเผาศพจึงมุ่งเน้นความเชื่อในเรื่องของโลกหน้า โดยการทำให้วิญญาณของผู้ตายได้รับประโยชน์มากที่สุด ดังนั้นในประเด็นเรื่องพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนานั้นจึงลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของความเชื่อซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายในข้างต้น ทั้งนี้ความเชื่อพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นลักษณะความเชื่อที่เป็นลักษณะพิเศษแตกต่างจากสังคมอื่นทั่วไป ซึ่งก็คือ เป็นลักษณะสังคมที่ประกอบพิธีกรรมการจัดงานศพที่มีความผสมผสานระหว่างความเชื่อ

ทางศาสนาและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจะปรากฏความเชื่อที่เป็นของศาสนาพุทธมากกว่าความเชื่ออื่นๆ ก็ตาม ซึ่งสัมพันธ์กับงานของ อนันตพงษ์ ไกรเกรียงศรี ที่ศึกษาเรื่องประเพณีเผาศพปราสาทภาคเหนือ ซึ่งกล่าวถึงประเด็นเรื่องความเชื่อพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาว่าเป็นประเพณีเก่าแก่ของล้านนา โดยเริ่มจากในกลุ่มของพระสงฆ์ และขยายขอบเขตไปสู่ระดับเจ้าครองนคร คหบดี จนมาถึงกลุ่มบุคคลธรรมดาบุคคลที่มีพระคุณ พระสงฆ์ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ โดยมีฐานคิดในเรื่องท่านทั้งหลายเหล่านี้ตอนมีชีวิตทำความดีไว้เยอะ เชื่อว่าต้องได้ไปเกิดเป็นเทวดา ซึ่งฐานคิดดังกล่าวก็จะสะท้อนความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นสำคัญ

ฉะนั้นสรุปได้ว่าพัฒนาการของความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนามีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเชื่อเนื่องจากขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับงานศพไม่ว่าจะเป็นเรื่องพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา ความเชื่อเรื่องนกหัสดีลิงค์ ปราสาทศพของชนล้านนา และการอยู่เฮือนเย็นของชาวล้านนา พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเกิดมาจากฐานแนวคิดเรื่องความเชื่อทั้งนั้น

ประเด็นที่สอง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ในประเด็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมงานศพและขั้นตอนการจัดงานศพมาอธิบายคือ ลักษณะการทำศพสมัยพุทธกาลนั้น ไม่มีการสร้างปราสาทศพที่เป็นหลักฐานซึ่งพิธีการจัดงานศพมีเพียง การจัดศพและการฝังศพ ส่วนการฝังศพมีน้อย กล่าวคือ ในสมัยพุทธกาลการทำศพไม่ได้มีพิธีกรรมที่ละเอียดมากนัก คงมีแต่พิธีกรรมถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีขั้นตอน อย่างละเอียด ตั้งแต่พิธีกรรมก่อนถวายพระเพลิง จนกระทั่งถึงพิธีกรรมหลังจากการถวายพระเพลิง ฉะนั้นในประเด็นเรื่องพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาจึงค่อนข้างไม่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมงานศพและขั้นตอนการจัดงานศพ เพราะในปัจจุบันสังคมล้านนาได้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดงานศพแตกต่างจากสังคมสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมากกล่าวคือ ประเพณีงานศพของชาวล้านนาทั่วไป พบว่า มีขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมเป็นรูปแบบทั้งที่มีส่วนใกล้เคียงหรือเป็นแบบแผนเดียวกันกับประเพณีงานศพของภาคอื่นๆ อาจมีบางขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมบางประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างอยู่บ้าง นอกจากนั้นการประกอบพิธีกรรมที่เคยกระทำกันในอดีตบางประการก็เลิกปฏิบัติ ทั้งนี้ แล้วแต่ความเหมาะสมตามความเชื่อ ความเคร่งครัดในพิธีกรรมของเจ้าภาพ และวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ที่จะหามาได้ในการประกอบพิธีกรรม สิ่งที่แตกต่างกันชัดเจนเกี่ยวกับพิธีการจัดงานศพระหว่างปัจจุบันกับสมัยพุทธกาลคือ การทำปราสาท เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมของคนล้านนาเมื่อมีคนตายจะต้องจัดพิธีงานศพขึ้นเพื่อเป็นการ ไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีงานศพของคนล้านนาจะมีการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับด้วยดอกไม้สดหรือแห้งอย่างสวยงาม ถือว่าเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ ปราสาทงานศพจะนิยมใช้ในพิธีงานศพของจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือเท่านั้น นอกจากนี้ลักษณะการทำศพก็คือการเผาเท่านั้นไม่มีลักษณะของการฝัง แต่อย่างไรรั้นลักษณะการทำพิธีกรรมการจัดงานศพแบบเรียบง่ายของสังคมชาวล้านนาก็มีลักษณะใกล้เคียงกับแนวคิดเกี่ยวกับความ

เชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพในสมัยพุทธกาล ดังนั้นในประเด็นเรื่องเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา งานวิจัยฉบับนี้จึงได้นำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้วย โดยปัจจัยความเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาสามารถนำแนวคิดด้วยความเปลี่ยนแปลงเข้ามาวิเคราะห์ คือ จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมกล่าวคือ บริบทของชุมชนหรือหมู่บ้านที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพิธีกรรมการจัดงานศพและบริบทของสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงก็ย่อมส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกด้วยเช่นกัน คือ ลักษณะของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญ และได้รับอิทธิพลจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ มีระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ผลพวงของการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตสภาพสังคมล้านนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งสังคมเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ครอบครัว เครือญาติเพื่อนบ้าน เพื่อร่วมงาน วัด ชุมชน และหมู่บ้าน กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ค่านิยมที่ปรับเปลี่ยน การแข่งขันกันในสังคม จึงมีส่วนทำให้ วิถีชีวิตมีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วยโดยเฉพาะพิธีกรรมศพ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมเป็นพิธีกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างละเอียดเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปจาก เดิมจึงมีผลต่อพิธีกรรมการจัดงานศพเพราะว่างานศพเดิมนั้นเป็นเรื่องของญาติมิตรหมู่บ้านต้องรับผิดชอบร่วมกันเมื่อสังคมวัฒนธรรมการเห็นอกเห็นใจการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเปลี่ยนเป็นเรื่องการค้าขาย งานศพจึงกลายมาเป็นเรื่องของธุรกิจงานศพ ขายปราสาท ขายพวงหรีดและธุรกิจ สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และร้านบริการงานศพครบวงจร ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรมมีผลต่อการจัดพิธีกรรมงานศพ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับแนวคิด การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) และเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change) คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันมา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เข้าสัมพันธ์กัน และความแตกต่างในเป้าหมาย ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบความเปลี่ยนแปลงที่มันเกิดขึ้นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและชาวบ้านในสังคมล้านนาในพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดงานศพซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างอดีตถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองอีก แต่อย่างไรนั้นในประเด็นนี้จะเน้นความสำคัญต่อปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าปัจจัยในด้านอื่นๆ เนื่องจากมีความสำคัญในเรื่องโครงสร้างสังคมโดยรวมและมีอิทธิพลอย่างมากที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ประเด็นที่สาม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา

ในประเด็นเรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาสามารถนำแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงเข้ามาวิเคราะห์ คือ วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงไป

ได้ ด้วยวิธีการขอยืมหรือลอกเลียนแบบกัน(Cultural Borrowing) การหยิบยืมทางวัฒนธรรม หรือการลอกเลียนแบบแผนวิธีการดำเนินชีวิตมาจากวัฒนธรรมอื่นนั้น ปรากฏว่ามีอยู่เสมอมาในสังคมต่างๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่น การติดต่อทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การติดต่อโดยตรงก็คือ การที่คนต่างวัฒนธรรมกันได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ และแลกเปลี่ยนความคิด ค่านิยมและพฤติกรรมต่อกัน ซึ่งอาจจะเป็นไปได้หลายรูปแบบ อาทิ พุทธทางการเมือง การค้า การศึกษาในต่างประเทศ รวมไปถึงการเผยแพร่ศาสนาของคณะธรรมทูตต่างๆ และการอพยพเข้ามาทำมาหากินของคนต่างสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นการที่ชาวล้านนาในปัจจุบันได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมอื่นจึงมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ค่านิยม ด้วยเหตุนี้จึงได้รับวิธีการดำเนินชีวิตมาจากวัฒนธรรมอื่น ประกอบกับ สื่อ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นถูกถ่ายทอดวัฒนธรรมมาโดยไม่รู้ตัว จึงทำให้บุคคลเหล่านั้นลืมนวัตกรรมของตนเอง พิธีกรรมการจัดงานศพก็เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่กำลังจะถูกสังคมลืมนั่นเอง และพร้อมที่จะเลือนหายไป ในท่ามกลางสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากคนในสังคม มีความเชื่อพิธีกรรมการจัดงานศพลดน้อยลง มองประเพณีพิธีกรรมการจัดงานศพเป็นสิ่งที่ล้าหลัง ดังนั้นประเด็นเรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาจึงมีลักษณะตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น พิธีกรรมกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนาภายใต้ระบบทุนนิยมโดยมีลักษณะการตายหรือพิธีการจัดงานศพนี้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับระบบตลาดในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังนั้นความเป็นเนื้อแท้เรื่องของการไว้อาลัยของผู้ล่งลับไปนั้นจึงถูกทำให้ลดความสำคัญลงเนื่องจากพิธีการจัดงานศพนั้นกลายเป็นสัญญาณในการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพให้ประจักษ์แก่แขกผู้มาร่วมงาน นอกจากนี้ยังมีเรื่องของภารกิจเกี่ยวกับการรับจัดทำงานศพอย่างครบวงจร ทั้งนี้ยังมีประเด็นเรื่องหนังสืออนุสรณ์งานศพ ซึ่งเป็นลักษณะแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงเรื่องพิธีกรรมการจัดงานศพที่เกิดขึ้น คือ ในปัจจุบันจะพบว่าจากพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความประณีตและขั้นตอนของพิธีกรรมนั้น ถูกลดบทบาทลงเพียงแต่ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้การตายของผู้ตายเฉพาะข้อมูลภายในหนังสืออนุสรณ์งานศพเท่านั้น ซึ่งผิดไปจากเดิมคือมีความยิ่งใหญ่ของพิธีกรรมการจัดงานศพที่เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้มาร่วมงาน เช่น การทำปราสาทนกหัสดีลิงค์และพิธีการฌาปนกิจที่ยิ่งใหญ่เพื่อแสดงความอาลัยและความเคารพต่อผู้เสียชีวิต

6. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

1. สภาพบริบทของสังคมชาวล้านนาในพื้นที่ศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมดังนั้นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการ

จัดงานศพนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ผู้วิจัยต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในบริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลายของความเชื่อและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว

2. การทำวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อ ผู้วิจัยต้องอาศัยการตีความจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอย่างละเอียด เนื่องจากการให้ข้อมูลดังกล่าวอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานข้อเท็จจริง ดังนั้นผู้วิจัยต้องให้ความสำคัญอย่างมากกับการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

3. การทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับงานศพนั้นผู้วิจัยจะต้องมีความพร้อมตลอดเวลาในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ เนื่องจากพิธีการจัดงานศพนั้นนั้นมีย่อจำกัดในด้านเวลาซึ่งก็คือ ระยะเวลาการจัดงานศพ และทั้งนี้ไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะเกิดงานศพขึ้นเมื่อไหร่ที่จะให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ดังนั้นการเตรียมพร้อมในการลงพื้นที่ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ

บรรณานุกรม

บุญลือ วันทายนต์. (มิดุนายน 2524). *ไสยศาสตร์* ใน พุทธจักร. 35(6): 47.

ปราณี วงษ์เทศ. (2534). พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พ

ริ้นดิงกรุ๊ป จำกัด .

หนานเต้จา. (2517). *ประเพณีล้านนาไทยและพิธีกรรมต่างๆ*. เชียงใหม่ : ประเทืองวิทยา.

อนุมาน ราชธน. *การตาย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การพิมพ์. ม.ป.ป.

อนัสพงษ์ ไกรเกรียงศรี. (2531). *ประเพณีเผาศพปราสาท ภาคเหนือ*. รายงานการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่นประเทศไทย สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. *สถานที่ท่องเที่ยวทั่วไทย*. 2553. เว็บไซต์. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2558 จาก <http://www.tourthai.com/ThaiLandTravel/lamphang/index.php>.

**การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงาน
ของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี**
**PEOPLE'S BUDDHIST PARTICIPATION IN THE PERFORMANCE OF THE
COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL IN CHONBURI PROVINCE**

เจ้าอธิการพิชิตศักดิ์ สุภาจาโร (จีบสันเทียะ) *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลัก SWOT Analysis และ เทคนิค 6'C Technique Analysis ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันในการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาในการดำเนินงานของสภาชุมชนจังหวัดชลบุรีด้านการตัดสินใจ เกิดจากพลังยึดเหนี่ยวจิตใจจากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแนวทางจากหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความศรัทธาในผู้นำและหลักศาสนา ด้านการดำเนินงาน มีการรวมตัวจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน นำเสนอและขับเคลื่อนแผนพัฒนา มีการดำเนินงานเป็นรูปธรรม วิเคราะห์ปัญหา และแก้ไขอย่างเป็นระบบ ด้านการรับผลประโยชน์ มีสังคมที่อบอุ่น มีสุขภาวะที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ด้านการตรวจสอบ และประเมินผลของประชาชน มีการปรึกษาหารือเสนอแนะแนวทางแก้ไขและแนวทางการพัฒนา การประเมินผลจากการจัดให้มีเวทีเพื่อแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเสนอแนะปัญหา แนวทางแก้ไขและแนวทางการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มองค์กรชุมชน การสำรวจกลุ่มองค์กรชุมชน การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนใหม่ การเชื่อมโยงองค์กรชุมชน ท้องถิ่นและท้องที่ในการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมทุกระดับและชุมชน

* Doctor of Philosophy in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2) แนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen, J.M. & Uphoff, N.T แบ่งเป็น 4 ด้านได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล และหลักอภิธานิธรรม 7 ประการ คือ 1) การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) การพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3) การไม่บัญญัติหรือลั้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4) การเคารพเชื่อฟัง ผู้นำปราชญ์ ผู้รู้ ผู้อาวุโส 5) การให้เกียรติและเคารพสิทธิสตรี 6) การรักษาวินัยธรรมประเพณี 7) การอารักขา ค้ำครองโดยชอบธรรม แก่ผู้ทรงศีล ผู้ทรงธรรมบริสุทธิ

3) รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรีตามหลักอภิธานิธรรม มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการตัดสินใจโดยประชาชนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีสัจจะร่วมกันสร้างสรรค์สังคม ใช้คุณธรรม จริยธรรมนำทาง 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการดำเนินงานโดย สร้างธรรมนูญชุมชน สร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างค่านิยมร่วมของชุมชนเป็นสังคมแห่งคนดีมีคุณธรรม 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านรับผลประโยชน์โดย นำสังคมไปสู่ธรรมาธิปไตย เกิดเอกลักษณ์ชุมชน เกิดอัตลักษณ์ชุมชน เป็นสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งความดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิต 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านตรวจสอบ ประเมินผลโดยประชาชนร่วมกันประเมินสถานการณ์อยู่เสมอ หาแนวทางแก้ไขโดยใช้หลักสันติวิธี ผู้มีวัฒนธรรมที่สืบทอดธรรมทายาททางพระพุทธศาสนา มีความยั่งยืน เกิดองค์กรแห่งคุณธรรม จริยธรรม

คำสำคัญ : สภาองค์กรชุมชน, การดำเนินงาน, การมีส่วนร่วมของประชาชน

ABSTRACT

Objectives of this research were to; 1. Study the present condition of People's Buddhist Participation in the Performance of the Community Organization Council in Chonburi Province, 2. Study related Concept, theory and Dhamma to People's Buddhist Participation in the Performance of the Community Organization Council in Chonburi Province and 3. Propose a model of People's Buddhist Participation in the Performance of the Community Organization Council in Chonburi Province. Methodology was the qualitative research method, collecting data from 21 key informants and 12 participants in focus group discussion and analyzing data by descriptive interpretation

Findings were as follows:

1. The present condition of People's Buddhist Participation in the Performance of the Community Organization Council in Chonburi Province in decision making; arose from beholding to His Majesty the King's speech and sufficiency economy philosophy, the faith in leaders and religious principle. Participation in operation; group organization to set up the community council, set up and drove development plan and problems analysis with systematic problem solving. Participation in benefit sharing; people had warm and harmonious community, good physical and mental health and economical, social, resource and environmental balance. Participation in evaluation; there were idea sharing and discussion forum to propose the community development plan to the council to improve the quality of environment and the people's quality of life. There were survey and community data collecting and record keeping for new community council organizing and networking community councils to provide better welfares to all families at all levels.

2. Related concept, theory and Dhamma to people's Buddhist participation in the performance of the community organization council in Chonburi province was related to the people's participation theory of Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. divided into 4 areas; 1) Participation in decision making, 2) Participation in operation, 3) Participation in benefit sharing and 4) Participation in checking and evaluation and Apparihaniyadhamma 7; 1) Regular meeting, 2) Meeting in harmony, 3) Do not set up new rules as one wished, 4) wise person and elders respect, 5) woman right respect, 6) keep tradition and culture, 7) the righteous persons and persons of morality protection.

3. Models for people's Buddhist participation in the performance of the community organization council in Chonburi province were of 4 models; 1) model for participation in decision making was that people sacrifice and honest determination to develop society with morality and ethics as the guideline, 2) model for participation in operation; community rules, local wisdom and community common value creation to create the community of the good and righteous people. 3) model for participation in benefit sharing; Dhamma righteous community building for community identity with good and righteous people. 4) model for participation in checking and evaluation; regularly evaluated by people, problem solving by peaceful means and Buddhism inheritor building for the community sustainable, moral and ethical community.

Keywords: Community Organization Council, performance, people participation.

1. บทนำ

การปกครองของไทยในอดีตเป็นรูปแบบรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และผู้บริหารท้องถิ่นส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้งจึงทำให้ขาดอำนาจในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แล้ว จึงมีการปรับปรุงรูปแบบโดยเพิ่มหน้าที่และกระจายอำนาจด้านการเงิน การคลัง งบประมาณ และการจัดเก็บภาษีต่างๆ มากขึ้น และเพิ่มมิติใหม่ในการควบคุมตัวผู้บริหารท้องถิ่นโดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมหาญชนธรรณ.ฯฯ โดยส่วนกลางก็ยังมกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินการของท้องถิ่นผ่านคณะกรรมการระดับต่างๆ ในรูปแบบไตรภาคี ทำให้การใช้อำนาจจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เกิดดุลยภาพที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ๆ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้รับรองสิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในอันที่จะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมาตรา 5 ได้บัญญัติรับรองลักษณะของการที่บุคคลรวมตัวกัน ประชุมปรึกษากันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลขึ้นในแต่ละพื้นที่ (ประสาน บุญโสภณ, และคณะ, 2552: 1)

สภาองค์กรชุมชนจึงเป็นเวทีของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เป็นตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน เป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่อดีตแล้ว (พรทิพย์ เพชรมาก, 2550: 8) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรม ในการพัฒนารวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน (United Nation, 1981: 5) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนด้าน ทรัพยากร การบริหาร และการประสานของความร่วมมือ (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen and Uphoff, 1980: 8) การมีส่วนร่วมยังมีความสำคัญต่อการบริหารงานภาครัฐจะช่วยให้ประชาชนยอมรับมากขึ้น

แนวทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อมิให้องค์กรเสื่อมสลาย คือ หลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1.หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2.พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่

พึงทำ 3.ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4.เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5.ไม่ข่มเหง
 ล่วงเกินสตรี 6.เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7.จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม ซึ่ง
 สามารถการนำหลักอภิธานิธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานที่ทำให้เกิดความ
 เจริญรุ่งเรืองของรัฐ และไม่มีผู้ใดมาทำลายได้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถึงการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนโดยรวมในช่วงที่ผ่านมา
 ยังมีปัญหาในหลายๆด้าน เช่น ปัญหาระบบการทำงาน การขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชน
 ยังขาดความต่อเนื่อง บางแห่งขาดการบูรณาการการทำงานกับท้องถิ่น/ท้องที่ ปัญหาสมาชิกสภา
 องค์กรชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ฯลฯ เป็นต้น (สถาบัน
 พัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชน องค์การมหาชน, 2553: ก) อีกทั้งกระบวนการดำเนินงานขององค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่นในแต่ละแห่งนั้น มักจะเน้นและเข้าใจกันเพียงแค่การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านั้น
 กลายเป็นการมีส่วนร่วมเฉพาะในเชิงรูปแบบเท่านั้น (ไททัศน์ มาลา, 2555) และจากการศึกษาสภา
 องค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรีทราบข้อมูลเบื้องต้นว่ามีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเพียง 45 แห่ง
 เท่านั้น ทั้งที่มีการปกครองท้องถิ่นที่หลากหลายรวมจำนวนทั้งสิ้น 99 แห่ง เมื่อเทียบเป็นร้อยละไม่
 ถึงร้อยละ 50 ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในพื้นที่ แสดงให้เห็นว่ายังไม่บรรลุถึง
 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน
 การพัฒนาชุมชน สามารถจัดการตนเองได้ เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนา
 ประเทศได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและการพัฒนา
 กิจการสภาองค์กรชุมชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551
 อีกทั้งยังเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐให้
 เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
 ดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยนำหลักอภิธานิธรรมมาบูรณาการกับ
 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไปศึกษาและสร้างเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนการ
 ดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรีเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีรรถประโยชน์ เป็น
 รูปธรรมใน และประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของ
 ประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมตามแนวทาง
 พระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในการ
 ดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตามหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ โดยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การสภาองค์กรชุมชน พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน 2551 ข้อมูลพื้นที่ในการวิจัย และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน

3. ศึกษาถึงรูปแบบการของประชาชนตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี โดยบูรณาการหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักอภิธานิยธรรมเข้าด้วยกันเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรเพื่อตอบคำถามการวิจัย คือ ตัวแปรเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แก่

ตัวแปรเหตุ คือ แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม และหลักอภิธานิยธรรม ได้แก่

1. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ด้านการคิดตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการตรวจสอบ ประเมินผล

2. หลักอภิธานิยธรรม ได้แก่ 1.หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2.พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3.ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ลบล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4.เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5.ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี 6.เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7.จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม

ตัวแปรผล คือ การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี

3.3 ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี คือ เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล และตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสิ้น จำนวน 21 รูป/คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป นักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้าน

การดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี จำนวน 3 คน ผู้บริหารสภาองค์กรชุมชน จำนวน 3 คน สมาชิกสภาองค์กรชุมชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 รูป/คน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ที่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนโดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 จำนวนทั้งสิ้น 45 แห่ง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ วิธีดำเนินการวิจัย กระบวนการวิจัย และขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเชิงสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม เฉพาะผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Focus Group Discussion)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี” ได้แก่

1) ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 21 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดย

ผู้วิจัย ได้กำหนดไว้ 4 กลุ่ม ได้แก่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์จำนวน 2 รูป นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ประธานสภาองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน รองประธานสภาองค์กรชุมชนจำนวน 2 คน สมาชิกสภาองค์กรชุมชน จำนวน 4 คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแต่ละขั้นตอน รวมทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่มีโครงสร้างจากผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 6 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน 2) บูรณาการหลักการบริหารนิยธรรมธรรมกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดเป็นกรอบแนวคิด การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงไว้ 4) การ

สนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงไว้ 4 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ประธานสภาองค์กรชุมชน ประธานสภาองค์กร สมาชิกสภาองค์กรชุมชน 5) วิเคราะห์และสังเคราะห์ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี 6) นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนชลบุรี

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) การวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมด โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลัก SWOT Analysis การวิเคราะห์ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ตีความหมายและแปลความหมายในรูปของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ใช้เทคนิค 6'C ได้แก่ Concept (โมโนทัศน์) Content (สาระสำคัญ) Classify (จำแนกประเด็นของข้อมูลที่สำคัญ) Category (การจัดหมวดหมู่) Conceptualize (การจัดกรอบความคิด) Communication (การตีความหรือแปลความ) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูลมาถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ ตามแต่ละตัวแปรให้ครบถ้วนเพียงพอ เหมาะสม แก่นการนำไปวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผล

5. ผลการวิจัย

1) สภาพปัจจุบันในการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาในการดำเนินงานของสภาชุมชนจังหวัดชลบุรีด้านการตัดสินใจ เกิดจากพลังยึดเหนี่ยวจิตใจจากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแนวทางจากหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความศรัทธาในผู้นำและหลักศาสนา ด้านการดำเนินงาน มีการรวมตัวจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน นำเสนอและขับเคลื่อนแผนพัฒนา มีการดำเนินงานเป็นรูปธรรม วิเคราะห์ปัญหา และแก้ไขอย่างเป็นระบบ ด้านการรับผลประโยชน์ มีสังคมที่อบอุ่น มีสุขภาวะที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ด้านการตรวจสอบ และประเมินผลของประชาชน มีการปรึกษาหารือเสนอแนะแนวทางแก้ไขและแนวทางการพัฒนา การประเมินผลจากการจัดให้มีเวทีเพื่อแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเสนอแนะปัญหา แนวทางแก้ไขและแนวทางการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มองค์กรชุมชน การสำรวจกลุ่มองค์กรชุมชน การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนใหม่ การเชื่อมโยงองค์กรชุมชน ท้องถิ่นและท้องที่ในการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมทุกระดับและชุมชน

2) แนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen, J.M. & Uphoff, N.T แบ่งเป็น 4 ด้านได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล และหลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการ คือ 1) การหมั่น

ประชุมกันเองนิตย 2) การพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3) การไม่บัญญัติหรือลบล้างข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4) การเคารพเชื้อพืง ผู้นำปราชญ์ ผู้รู้ ผู้อาวุโส 5) การให้เกียรติและเคารพสิทธิสตรี 6) การรักษาวัฒนธรรมประเพณี 7) การอารักขา คุ่มครองโดยชอบธรรม แก่ผู้ทรงศีล ผู้ทรงธรรมบริสุทธิ์

3) รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรีตามหลักอภิธานิธรรม มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการตัดสินใจโดยประชาชนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีสัจจะร่วมกัน สร้างสรรค์สังคม ใช้คุณธรรม จริยธรรมนำทาง 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการดำเนินงานโดย สร้างธรรมนูญชุมชน สร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างค่านิยมร่วมของชุมชนเป็นสังคมแห่งคนดีมีคุณธรรม 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านรับผลประโยชน์โดย นำสังคมไปสู่ธรรมาธิปไตย เกิดเอกลักษณ์ชุมชน เกิดอัตลักษณ์ชุมชน เป็นสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งความดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิต 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านตรวจสอบ ประเมินผลโดยประชาชนร่วมกันประเมินสถานการณ์อยู่เสมอ หาแนวทางแก้ไขโดยใช้หลักสันติวิธี ผู้ มีวัฒนธรรมที่สืบทอดธรรมทายาททางพระพุทธศาสนา มีความยั่งยืน เกิดองค์กรแห่งคุณธรรม จริยธรรม

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นเฉพาะ รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรีมาเป็นประเด็นในการอภิปราย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี การเริ่มจากตนเองต้องเป็นผู้มีจิตสาธารณะและร่วมรณรงค์ให้เกิดความคิดในการเสียสละเพื่อส่วนร่วมมีการสื่อสารเพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความเต็มใจทำงาน การการสร้างสัจจะร่วมกันระหว่างสมาชิกของสภาองค์กรชุมชน การร่วมกันสร้างสรรค์สังคม การให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคในชุมชนการส่งเสริมการศรัทธาความดีโดยใช้ฐานความคิดของความดีเชื่อมต่อไปสู่การกำหนดแผนและนโยบาย การส่งเสริมการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม จริยธรรมนำไปสู่การมีอุดมการณ์ร่วมกันโดยหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุพัฒน พไพล** ศึกษาเรื่อง “กระบวนการทัศน์พัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปง ในจังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ วิธีการ กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนากระบวนการทัศน์ของกลุ่มเครือข่ายมีรูปแบบเป็นแบบบอกเล่า แบบกลุ่ม ด้วย การปฏิบัติ การเลียนแบบธรรมชาติ บุคคล ชุมชน และจากวิถีชีวิต โดยใช้วิธีการประชาธิปไตย และการจัดการตนเองและเครือข่ายทางสังคม มีโครงสร้างและระบบ เศรษฐกิจ สังคมแบบอินแปง มีทั้งในแนวลึกและแนวกว้างที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง ในแนวลึก ประกอบด้วยเศรษฐกิจครัวเรือนหรือแบบพอเพียงและเศรษฐกิจวัฒนธรรม โดยสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี มีตัวชี้วัด

ความสำเร็จการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ประการ คือ รอด พอเพียง และยั่งยืน (สุพรรณไพโร, 2556)

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี โดยการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมแรงร่วมใจแก้ไขปัญหาเมื่อได้ข้อยุติก็พร้อมเพรียงกันลงมืออย่างเป็นเอกฉันท์ในการวางแผนพัฒนาชุมชน นำไปกำหนด เป็น “ธรรมนูญชุมชน” เป็น “สัจจะ” ที่ให้ไว้ร่วมกันในการปฏิบัติ โดยส่งเสริมผู้นำที่มี ความรู้ ความสามารถ เพื่อสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้กับทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียม และยุติธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมโดยวัฒนธรรมแห่งความดี มีวิถีชีวิตแบบเครือญาติ สร้างค่านิยมร่วมของชุมชน เป็นสังคมแห่งคนดีมีคุณธรรม มีความสงบสุข **ภาส ภาสสัทธา** ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอปริหานิยธรรมกับหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานร่วมกับหลักธรรมาภิบาลทำให้ได้รูปแบบในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบหลัก ประกอบด้วย รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใส ในงานบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ในด้านความรับผิดชอบ (ภาส ภาสสัทธา, 2558)

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมรับผลประโยชน์ของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี มีการกำหนดวิสัยทัศน์กว้างไกล นำสังคมไปสู่ธรรมาธิปไตย มีความพร้อมในการจัดการตนเอง เกิดชุมชนเข้มแข็ง โดยกำหนดกฎระเบียบ เพื่อสร้างวินัย มีการยอมรับซึ่งกันและกัน เกิดสันติภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักตนเอง เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเสมอภาคในอาชีพ เกิดการกระจายรายได้ สร้างเสริมความรักสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เกิดเอกลักษณ์ชุมชน มีสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม มีความสงบสุข เกิดอัตลักษณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุทธญาณ์ โอบอ้อม** ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการฝึกอบรมเพื่อ ปรับแก้การแสดงออกของพฤติกรรมกาย วาจา ขึ้นสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ขึ้นปัญญา คือ ชี้แนะให้เห็นพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ การศึกษาขั้นศีลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยระบบการศึกษา ขึ้นสมาธิ คือ พัฒนาพฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ขึ้นปัญญา คือ ให้มีการศึกษาเพิ่มเติม การพัฒนาด้วยการบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม ขึ้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจให้เป็นไปในทิศทางที่ควร ขึ้นปัญญาคือ ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม (สุทธญาณ์ โอบอ้อม, 2558)

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ประเมินผลของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชลบุรี ด้วยการตรวจสอบข้อมูลทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อประเมินสถานการณ์อยู่เสมอและทันการเปลี่ยนแปลง ประชาชนร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผล หาแนวทางแก้ไข ตรวจสอบโดยใช้หลักยุติธรรม สันติวิธี มีสันติภาพ โดยผู้นำมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีเหตุผล มีคุณธรรม มีการสื่อสารที่ดี

อย่างทั่วถึง ทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับบริบทชุมชน มีความเข้าใจตรงกัน นำวัฒนธรรมประเพณีสืบทอดธรรมทายาททางพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืน และมีการบริหารด้วยระบบคุณธรรม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ทำให้เกิดองค์กรแห่งคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ปรียา โสภณา** ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเรียงตามลำดับของความสำคัญ คือ 1) บุคคล 2) ครัวเรือน 3) กองทุนชุมชน 4) กลุ่มองค์กรชุมชน 5) เครือข่ายองค์กรชุมชนโดยมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้าง ดังนี้ 1. บุคคลที่มีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน 2. ครัวเรือนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน 3. กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน 4. บุคคล ครัวเรือน และกลุ่มองค์กรชุมชน ต่างมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนโดยมีอิทธิพลทางตรงมากกว่าทางอ้อมทั้ง 3 ปัจจัย (ปรียา โสภณา, 2553)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีความตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อสังคม
2. การกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมายและตามหลักประชาธิปไตย
3. การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการส่งเสริมการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน
4. การกำหนดนโยบายในการสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การจัดการผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สภาองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานอยู่แล้ว ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของกลุ่มผู้นำเดิมที่มีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น และการค้นหาเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่มาเป็นสมาชิก
2. สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ควรสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อการวางแผนที่ดีในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน และดำเนินงานไปอย่างต่อเนื่อง
3. สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ควรจัดสรรงบประมาณและเทคโนโลยีทางการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจถึงบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนอย่างทั่วถึง และเกิดความเข้าใจถึงปัญหาในพื้นที่อย่างถูกต้อง
4. สภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี ควรมีการสร้างเสริมความรู้ในด้านการจัดการผลผลิตเชิงธุรกิจและการตลาด และเทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาเรื่องรายได้ทางเกษตรอย่างแท้จริง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยการนำหลักพุทธธรรมและระเบียบวิธีวิจัย รูปแบบอื่นๆมาใช้ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสภาองค์กรชุมชนต่อไป ดังนี้

1. การนำหลักสารานุกรม หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการพัฒนาสภาองค์กรชุมชน
2. การนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงผานวิธีมาใช้ในการศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. การศึกษาถึงการสร้างค่านิยมร่วมในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตามวิถีพุทธ

บรรณานุกรม

- ไททัศน์ มาลา. (2555). “บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต*. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประสาน บุญโสภาคย์. และคณะ. (2552). “รายงานการศึกษาพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551”. *รายงานผลการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. องค์การมหาชน.
- ปรียา โสภณา. (2553). “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และพัฒนาภูมิภาค*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรทิพย์ เพชรมาก. (2550). *สภาองค์กรชุมชน: รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ภาส ภาสสัทธา. (2558). “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์การมหาชน. (2553). *คู่มือการจัดตั้ง และพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สุทธญาณ์ โอบอ้อม. (2558). “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพรรณ โฟโหล. (2556). “กระบวนการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปง ใน จังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Cohen and Uphoff. (1980). *“Participation Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity”*. World Development.

United Nation. (1981). Department of International Economic and Social affair. *Popular Participation as Strategy for Program Community Level Action and Development*. New York: United Nation.

การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี THE PROMOTING OF BUDDHADHAMMA FOR DEVELOPMENT OF OUTSTANDING COMMUNITY IN RATCHABURI PROVINCE

พระสุรวุฒิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค) * พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ ** พิเชฐ ทังโต ***
Phra Suravut Sirivaddhako (Ukitchock) * Phrakhrusangharakkiettsak Kittipaño **
Phichet Thangto ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี 2. ศึกษาการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมและการพัฒนาชุมชนตามหลักวิชาการทั่วไป และ 3. ศึกษาการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนาม จากพระสงฆ์ในพื้นที่ชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ผู้นำชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ราษฎรในชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยการเลือกแบบเจาะจง สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูป/คน ได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี พบว่า (1) สภาพชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม (2) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (3) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ (4) ชุมชนมีความปรองดอง สมานฉันท์ และสามัคคีกัน

2. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม พบว่า เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนและชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้าน

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การศึกษา และ (4) ด้านสุนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมเป็นการส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ศील คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวยั่งยืน และสุขภาพ เพื่อให้เกิดการใช้กาย และวาจาที่ไม่เกิดโทษ (2) สมาธิ คือ การสร้างความสงบทางจิตใจ เพื่อประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ ตัดสินใจโดยไตร่ตรอง บนพื้นฐานของความไม่ประมาท และ (3) ปัญญา คือ การมีองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

3. แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี พบว่า 3.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีความซื่อสัตย์ไม่ทุจริต ฉ้อโกง เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ เป็นต้น 3.2 ด้านสังคม พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นต้น 3.3 ด้านการศึกษา พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชน เป็นต้น และ 3.4 ด้านสุนามัยและสิ่งแวดล้อม พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมการงดดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้สติพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และ (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาวะและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริมหลักพุทธธรรม, การพัฒนาชุมชนดีเด่น

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study the general characteristics of Outstanding Community in Ratchaburi Province, 2. to study the current state of community development according to Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province, and 3. to present a guideline to promoting of Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province. This research was the qualitative research through the field study from the monks in the area of the outstanding community in Ratchaburi province and the academicians from Buddhism by choosing the specific group of suitable sampling group. For the in-depth interview from 26 key informants was the structured interview as the tool for data collection and focus group discussion for 9 monks/persons by

recording the focus group discussion as the tool for data collection and the data analysis used the content analysis technique. The findings of this research as follows:

1. The state of outstanding community in Ratchaburi province found that (1) state of community is the agricultural society, (2) the majority of people believe in Buddhism, (3) the majority of people live on the sufficiency economy of King Rama 9 as the way of living, and (4) the community has the compromise, unity and harmony.

2. The current state of community development according to Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province found that community development aims to provide people and communities with better living conditions, considering the 4 community infrastructure: (1) economics (2) social (3) education and (4) sanitation and environment. The community development according Buddhaddhamma is the promoting that used the principle of the three common characteristics to be applied in sustainably community development consists of (1) the precept is the creation of cost of living guarantee like asset, family, society and health for the right bodily action, right verbal action (2) the concentration is the mind calmness creation for the efficiency of making the decision, decision making with consideration based on the heedlessness and (3) the wisdom is to have the knowledge as the learning source for knowledge and understanding development and can transfer the knowledge to other people.

3. Guideline to promoting of Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province found that: 3.1 The economic found that: (1) The precept; to promote the community peoples in every career to have the honesty values that have no corruption, etc. (2) The concentration; to promote to create the concentration while working, etc. (3) The wisdom; to promote the temple to be as the center of career and to use the temple area for career testing, etc. 3.2 The social found that: (1) The precept; to promote together peacefully, etc. (2) The concentration; to promote the mindfulness control without negligence, etc. (3) The wisdom; to promote the temple as peacefully living center, etc. 3.3 The education found that: (1) The precept; to promote the five precepts activities in the schools, etc. (2) The concentration; to promote to teach the concentration creation to children in the education institutes, etc. (3) The wisdom; to set up the learning center in the way of locality at the community temple, etc. 3.4 The sanitation and environment found that: (1) The precept; to promote for no alcohol drinking and narcotics, etc. (2) The

concentration; to promote to use the mindfulness in daily life. (3) The wisdom; to promote the sanitary volunteers development of community by using the temple place, etc.

Keyword: Promoting of Buddhadhamma, Development of Outstanding Community

1. บทนำ

ปัจจุบัน โลกของเราต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้แต่กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ ที่ไม่ว่าจะปฏิเสธความวุ่นวายของสังคมโลกได้ ทุกประเทศต่างต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา (พลวัฒน์ ชุมสุข, 2559 : 25) การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัย การมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นการสร้างพลังชุมชน (วรรณมาชะ เกสร ดอกไม้, 2559 : 108) ประการสำคัญ คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมพื้นฐาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้พิจารณาเชื่อมโยงประกอบการวางแผนปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้อง เสริมสร้างประกอบ (อัคนันท์ อริยศรีพงษ์, 2558 : 266)

พ.ศ. 2558 จังหวัดราชบุรี ได้ประกาศผลการคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่น โดยมีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ประจำปี 2558 จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านปรกเจริญ หมู่ที่ 6 ตำบลตาหลวง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (2) บ้านหนองมะค่า หมู่ที่ 9 ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี (3) บ้านเขาดิน หมู่ที่ 6 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และ (4) บ้านหนองสะเดาบน หมู่ที่ 6 ตำบลหินกอง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ปัญหาสำคัญในปัจจุบันของงานพัฒนาชุมชนมิได้เกิดจากการไม่ ขับเคลื่อนงานพัฒนา แต่เกิดจากการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม ดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 9 พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 ความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2556 : 233)

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำ แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ หลักการนี้ คือ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด”

ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพที่ทรงเล็งเห็นว่า สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้มีความร่มเย็นเป็นสุขมาแต่อดีต ซึ่งถือ

เป็นทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ประการหนึ่ง จึงสมควรที่จะมีการส่งเสริมหรือเชิดชูหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่

จากที่กล่าวมา ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในจังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชนและสังคม สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม
- 2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี ในขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน โดยอ้างอิงแนวคิดของ โกวิทท์ กังสนันท์ (2556 : 3-4) ที่ระบุถึง ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านการศึกษา และ (4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน ตามแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541 : 238) ที่ระบุถึง การพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม หรือระบบแห่งไตรสิกขา 3 ประการ ประกอบด้วย (1) ศีล (2) สมาธิ และ (3) ปัญญา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี, ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ผู้นำชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี, ราษฎรในชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จึงใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลขั้นต้น ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 26 รูป/คน

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 9 รูป/คน

ข้อมูลชั้นรอง ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้และอาจปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วยทั่วไป และผู้ให้ข้อมูล โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” มีผลการวิจัย ดังนี้

5.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

พบว่า (1) สภาพชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม (2) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (3) ประชาชนส่วนใหญ่ยึดถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ (4) ชุมชนมีความปรองดอง สมานฉันท์ และสามัคคีกัน

5.2 สภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม

พบว่า เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนและชุมชนมีสภาพความเป็น อยู่ที่ดีขึ้น โดยพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนรวม 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านการศึกษา และ (4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมเป็นการส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ศีล คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิ้นครอบครัว สังคม และสุขภาพ เพื่อให้เกิดการใช้กาย และวาจาที่ไม่เกิดโทษ (2) สมาธิ คือ การสร้างความสงบทางจิตใจ เพื่อประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ ตัดสินใจโดยไตร่ตรอง บนพื้นฐานของความไม่ประมาท และ (3) ปัญญา คือ การมีองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

5.3 แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีค่านิยมซื่อสัตย์ไม่ทุจริตฉ้อโกง เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านสังคม พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นต้น

ด้านการศึกษา พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชน เป็นต้น

ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมการงดดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้สติพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และ (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด เป็นต้น

5.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี			
ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านการศึกษา	ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม
ศีล ๑. การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีค่านิยมซื้อสัตย์ไม่ทุจริตฉ้อโกง ๒. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพผลิตหรือบริการพูดจาไม่วะและอึดแอ้มแถมใส่ ๓. การส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาทริพยโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับบ้ายมุขสังคม สมาธิ ๑. การส่งเสริมการทำงานด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ ๒. การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน ๓. การส่งเสริมกระบวนการคิดพิจารณาและตัดสินใจร่วมกันของกลุ่มอาชีพในชุมชน ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวัดเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตที่มั่นคงยั่งยืนของชุมชน ๒. การส่งเสริมให้วัดเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามและใช้พื้นที่ของวัดแหล่งทดลองอาชีพ ๓. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทุก ๆ อาชีพที่มีในชุมชน ๔. การส่งเสริมส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ศีล ๑. การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย ๒. การส่งเสริมค่านิยมสุจริต ไม่ทุจริตฉ้อโกง ๓. การส่งเสริมการไม่ล่วงเกิน ไม่ประพฤติผิดในกาม ๔. การส่งเสริมการไม่พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และ พูดเพื่อเจ้อ ๕. การส่งเสริมสุขภาพสังคม สมาธิ ๑. การส่งเสริมให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีเป็นเครื่องหล่อหลอมความสามัคคีของคนชุมชน ๒. การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท ๓. การส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในที่ประชุมเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ๒. การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญา ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ๓. การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งสำนักงานกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน โดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	ศีล ๑. การส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกต่อไปในโรงเรียนและนอกระบบการศึกษา ๒. การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล ๕ ๓. การส่งเสริมการพัฒนาความรู้ของเด็กและเยาวชนโดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สมาธิ ๑. การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ ๒. การส่งเสริมการใช้อุบายสร้างสมาธิให้กับเด็ก ๓. การส่งเสริมให้มีการฝึกให้เด็กรู้จักไตร่ตรองก่อนลงมือทำ ๔. การส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้แบบระบบหรือการพิจารณาจากวิถีชุมชน ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้ยกย่องพระสงฆ์ในฐานะแหล่งความรู้เคลื่อนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนตามแนวพระพุทธศาสนา ๒. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชนโดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ๓. การจัดตั้งศูนย์เยาวชนตรกรชุมชนที่วัดประจำชุมชนโดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	ศีล ๑. การส่งเสริมการติดตั้งเครื่องที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด ๒. การส่งเสริมการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานสาธารณสุขชุมชน สมาธิ ๑. การส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันพิจารณาแก้ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม ๒. การส่งเสริมกระบวนการสุขภาวะชุมชนแบบองค์รวม ๓. การส่งเสริมการเชิดคิดพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญญา ๑. การส่งเสริมการระดมปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ๒. การส่งเสริมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ๓. การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด ๔. การส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยกิจกรรมเสริมรายได้ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามโดยใช้สถานที่ของวัด

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผล โดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรมภาคครัวเรือน สินค้า และบริการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ การฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จตฺตพฺถมโน) (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเน้นไปที่การประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา

2) ด้านสังคม

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางสังคม หรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีในชุมชน และการปฏิบัติตน วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ การฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์ (สมจิต ฐิตสาโร) (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” พบว่า พระสงฆ์สนับสนุนให้ประชาชนลด ละ เลิก รักษาศีลเป็นประจำ

3) ด้านการศึกษา

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา หรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และประสบการณ์ การเล่าเรียน ฝึกฝน อบรม ทั้งในส่วนของ การศึกษาในระบบของภาครัฐ และการศึกษานอกระบบ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ และการฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ ณัฐชนันต์ อยู่สีมารักษ์ (2557 : ก) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐสังกัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของข้าราชการครูกรุงเทพมหานครอยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา

4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสุขภาพ อนามัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมสุขภาวะทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ และการฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พัฒนสรณ์ เกียรติฐิตีคุณ (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติ งานของเจ้าหน้าที่เทศกิจ กรุงเทพมหานคร” พบว่า มีการนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขา เรียกว่า Big.CAMP Model

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ ควรดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามมติมหาเถรสมาคม โดยนำสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อรณรงค์ให้ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน ทำกิจวัตรความดีให้เป็นนิสัยตามลำดับ คือ รักษา

ศีล สวามนตร์ นั่งสมาธิ และบำเพ็ญประโยชน์ กล่าวคือ ดำเนินการในภาคปฏิบัติให้ครอบคลุม ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ และปัญญา

2) หน่วยงานราชการที่มีอำนาจพิจารณารางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณแก่ชุมชนที่มีการพัฒนาในระดับดีเด่น ควรนำผลการบูรณาการหลักไตรสิกขาไปใช้ในการพัฒนาชุมชน เป็นคุณสมบัติหนึ่งของการพิจารณา

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคม และสุขภาพ ด้วยการรักษาศีล 5 เป็นนิตย

2) ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนใช้สมาธิเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ การสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น

3) ควรสนับสนุนให้วัดประจำชุมชนเป็นสถานที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน อาทิ แหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ แหล่งทดลองอาชีพต่าง ๆ โดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และเน้นการดำเนินการในเชิงสาธารณะ มิใช่เชิงธุรกิจ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

References

- Akaranun Ariyasripong.(2558). “Model of houses turnkey according to the principle of sufficiency economy”. *Journal of MCU Social Science Review*. Vol. 4 No. 3 (September-December).
- Kovid Kangsanana. (2556). “Community Management for Sustainable Development” *Journal of Politics and Government*. Vol. 3 No. 1 (September-February).
- Nutchanun Yoosremaruk. (2557). “The Model of Human Resource Development Based on Buddha Dhamma of Public Schools in Bangkok Metropolitan Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2556). *The Truth Words of the King for Sustainable Development* . Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Board.

- Pattanasorn Kiatthitikhun. (2557). "A Model of Buddhadhamma Integration for Work Performance Efficiency Development of Bangkok Assistant City Law Enforcement Officers. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2541). *Sustainable Development*. 3rd ed. Bangkok : Sahadhammika.
- Phrakhrunivitsinlakhan (Narong Dhitawatthano). (2557). "Model of Human Capital Development in Line with Buddhadhamma in Local Administrative Organizations. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhruvijitthammanukrak (Somkit yasapaso). (2557). "Buddhadhamma Application for Community Development of Administrative Monks at Region II. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkomrajavidyalaya University.
- Ponlawat Chomsook. (2559). "The lifestyle of sufficiency economy philosophy of the people of Isaan". *Journal of MCU Social Science Review (Special Edition)*. Vol. 5 No. 2 (May-August)
- Wanmarka Gasondokmai. (2559). "Administration of the Sufficiency Villages: Problems and Discontinuity". *Journal of MCU Social Science Review*. Vol. 5 No. 2 (May-August).

**การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ :
กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น**
**THE STUDY OF POTENTIAL COMPETITIVENESS OF ENTREPRENEURS: CASE
STUDY OF SILK INDUSTRY IN CHONNABOT DISTRICT
KHON KAEN PROVINCE**

จิราวัฒน์ มันทรา *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research Methodology) และเชิงคุณภาพ(Qualitative Research Methodology) ที่มุ่งศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และเพื่อวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ประชากรในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่ายในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น จำนวน 56 ราย ซึ่งประกอบด้วย เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กลุ่มทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมาใช้ในการวิเคราะห์ของงานวิจัยครั้งนี้

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ด้านสถานะการแข่งขันในธุรกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สามารถต่อรองราคากับผู้ขายส่งสินค้าในการสั่งซื้อสินค้าแต่ละครั้งได้ รองลงมาได้เข้าร่วมกลุ่มกับทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ในการสั่งซื้อสินค้ากับผู้ขายส่ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการปรับปรุงกิจการ และให้ความรู้ใหม่ๆ ในการดำเนินงานการขาย

2. ผลการศึกษาผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ในภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการให้บริการ (Service) รองลงมาคือ

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการส่งผลิตภัณฑ์ออก (Outbound Logistics) ตามลำดับ

3. ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement) รองลงมาคือด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) ตามลำดับ

4. กลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สินค้าและบริการมีคุณภาพ รองลงมาคือการให้บริการมีความทันสมัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการนำระบบเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ ทักษะและความชำนาญอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

คำสำคัญ ศักยภาพ, การแข่งขัน, ผู้ประกอบการ และอุตสาหกรรมผ้าไหม

ABSTRACT

The mixed methodology between quantitative and qualitative research entitled “The study of Potential Competitiveness of Entrepreneurs : Case study of Silk Industry in Chonnabot district, Khon kaen Province” which the research purposes were 1) to investigate the potential competitiveness of silk industry entrepreneurs, 2) to determine the entrepreneur’s value chain activity performance, and 3) to plan and strategic formulation for the competitiveness and increased competitiveness for the silk industry entrepreneurs. The 56 research population consisted of a group of community enterprises and distributors. A questionnaire and in-depth interview were applied for data collection which earned data were analyzed by the computer program to obtain frequency, percentage, mean, standard deviation.

The research findings were showed as follows :

1. The potential competitiveness of silk industry entrepreneurs in Chonnabot district, Khon kaen Province on the competitive condition in the business was clearly found in overall aspect at a high level. By aspect was found that the price bargaining with the sellers each time for product ordering was the highest mean and followed by the participation with either the small or large group for the product ordering whilst the support and encouragement from the

government for business enhancement and new knowledge for sale operation was the lowest mean.

2. The primary activities of the entrepreneur's value chain activity performance was obviously found in overall aspect at a high level. It was followed by the inbound logistics whilst the lowest mean found was the outbound logistics.

3. The support activities of the entrepreneur's value chain activity performance was found at a high level. By aspect was found that the procurement was the highest mean then the human resource management respectively whilst the technology development was clearly found at the lowest mean.

Keywords: potential, competitiveness, entrepreneurs and silk industry

1. บทนำ

ผ้าไหมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ชนรุ่นหลังที่ต้องสืบสานมรดกแห่งคุณค่าที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ ดังเช่นจังหวัดขอนแก่น ที่มีชื่อเสียงในการผลิตผ้าไหมในอันดับต้น ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสามารถทำรายได้ให้กับประชาชนสูงสุดในแต่ละปี ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีชุมชนไหมที่เข้มแข็ง สามารถรักษาวัฒนธรรมการผลิตไหมแบบดั้งเดิมไว้ได้ โดยแต่ละชุมชนสามารถที่จะจัดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้านการผลิต ความเข้มแข็งด้านการแปรรูป จัดกระบวนการส่งเสริมการค้าไหม รวมทั้งกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไหม (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น, 2546 : 1) อีกทั้งได้การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหม ได้รับการอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งหลังจากได้รับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งเดิมทำการทอผ้าไว้สำหรับใช้งานในบ้านอยู่แล้ว เมื่อมีการทอผ้าได้มากขึ้นจึงมีการนำผ้าทอได้ไปจำหน่าย ซึ่งการจำหน่ายในช่วงแรกจะขายให้แก่บุคคลใกล้ชิด หรือญาติ พี่น้องที่รู้จัก และขยายวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ไม่สามารถทอผ้าได้ทันต่อความต้องการของลูกค้า จึงเกิดแนวคิดที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตและหาตลาดจัดจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ สร้างอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้าน จึงได้ชักชวนแม่บ้านภายในหมู่บ้านบ้านกุดรังที่ว่างเว้นจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน

การทอผ้าไหมของชุมชนจังหวัดขอนแก่น เป็นอาชีพที่รองจากการทำไร่ทำนา ซึ่งส่วนใหญ่แต่ละหมู่บ้านเมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนา หรือฤดูกาลเก็บเกี่ยว กลุ่มแม่บ้านก็จะทอผ้า แต่เดิมนั้นการทอผ้าของชาวบ้านจะทำได้เพื่อใช้ประโยชน์ในครอบครัว เมื่อมีการผลิตมากขึ้นและเป็นที่นิยมของคนทั่วไป จึงมีการพัฒนาไปสู่ธุรกิจและอุตสาหกรรมและมีการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพและราคา รวมถึงปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น ต้นทุนค่าใช้จ่าย เงินทุน เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ทันสมัย ทำให้ผู้ผลิตหรือเกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนระดับรากหญ้า ได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมในตำบลอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่นเป็นจำนวนมาก แต่กลุ่มก็ยังประสบปัญหาการขาดความรู้ในด้านการดำเนินธุรกิจ และการส่งเสริมการตลาด ในขณะที่ประเทศชาติกำลังเผชิญกับ

วิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่าง ๆ ปัญหาใหญ่ของประเทศ คือ ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โดยในปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลโดย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะจัดให้มีโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบัน เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐบาลพร้อมที่จะช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ โดยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และมีมูลค่าเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นคง และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า (ธุรกิจผ้าไหม, 2557) และอุตสาหกรรมผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดขอนแก่น กำลังได้รับการขยายตัว

อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นเป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงด้านการทำผ้าไหม มาแต่ครั้งเก่าก่อน สืบทอดการทอผ้ากันตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นย่า การถ่ายทอดฝีมือการทอผ้า ก็จะมีหลายกลุ่ม ผ้าไหมและลวดลายไหม มีต้นกำเนิดมาแต่บรรพบุรุษ โดยเริ่มมาจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แล้วนำไปสาวเป็นเส้นไหมเล็ก ๆ ต่อจากนั้นก็นำไปทอ ผักเป็นลายต่าง ๆ เช่น ลายกงเจ็ด ลายกระจับปั่ว ลายน้ำพองเครือ ลายหงส์ ลายขาเป๋ ฯลฯ ต่อมามีการพัฒนาโดยการนำลวดลายโบราณหลากหลายลายมาดัดแปลง เดิมสีส้น เกิดเป็นลวดลายใหม่ ๆ ผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบท ได้รับรางวัลจากการส่งเข้าประกวดงานต่าง ๆ มากมาย และลวดลายถือเป็นสุดยอดและเป็นเอกลักษณ์ ที่ไม่มีที่ไหนเลียนแบบได้ ลวดลายสีส้น ประยุกต์กับยุคสมัยนิยม และสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เอกลักษณ์เหล่านี้ จึงทำให้ผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบท มีมนต์เสน่ห์ น่าหลงใหล และภูมิปัญญาที่งดงามเหล่านี้ ก็มีการสืบทอดภูมิปัญญา จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านชนบท โดดเด่นอยู่แถวหน้าได้อย่างงดงาม และได้รับมาตรฐานการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ด้วยประสบการณ์อันเนิ่นนานและความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ กลุ่มฯ ได้ตั้งปณิธานไว้ว่า จะพัฒนาคุณภาพ รูปแบบ ลวดลายและสีส้นต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ในฐานะผู้สืบสานมรดกอันล้ำค่า ให้คงอยู่สืบทอดถึงลูกหลานทุกยุคสมัย ผ้าไหมมัดหมี่ลายสร้างสรรค์เป็นอีกผลิตภัณฑ์หนึ่งของกลุ่มฯ ซึ่งมีความสวยงาม แต่ละลายล้วนเกิดจากวิถีการดำรงชีวิต สิ่งแวดล้อมรอบข้าง ธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณี ผสมผสานกับจินตนาการ ถ่ายทอดออกมาเป็นชิ้นงานที่งดงามละเอียดอ่อน กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านชนบท เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีจิตสำนึกที่จะสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ จึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มทอผ้าไหม มีความสามัคคีกันในกลุ่ม อีกทั้งวัตถุดิบต่างๆ ก็เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม อีกทั้งยังคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน และทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ มีกิจกรรมร่วมกันส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ทำให้หมู่บ้านชนบท เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เป็นแหล่งภูมิปัญญาด้านผ้าไหม และเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง (ธุรกิจผ้าไหม, 2557)

ปัญหา อุปสรรค ด้านการผลิต เกิดจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่ายมีเงินทุนไม่เพียงพอ ปัญหาด้านการตลาด เกิดจากพ่อค้าคนกลางกดราคา และปัญหาด้านการเงินกลุ่มทอผ้าไหมมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอเพราะต้องซื้อผ้าไหมและวัตถุดิบจำนวนมากเป็นเงินสด การกำหนดการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการจัดการการผลิตและการจัดการการตลาดของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นหากมีการศึกษากลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการผลิตและการตลาด โดยการเชื่อมโยงของกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่อุตสาหกรรมผ้าไหม สามารถแบ่งออกได้สองกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมพื้นฐานคือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรงตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบ ขั้นตอนการแปรรูปเป็นสินค้าสำเร็จรูป จนการนำสินค้าสำเร็จส่งถึงมือผู้บริโภคขั้นสุดท้าย และกิจกรรมสนับสนุน คือกิจกรรมที่สนับสนุนกิจกรรมหลัก และกิจกรรมสนับสนุนด้วยตนเอง กล่าวคือเริ่มต้นตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบจากฝ่ายจัดหาหรือผู้จัดหา ป้อนวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิตเข้าสู่กิจกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งกระบวนการผลิตและการตลาด และสิ้นสุดที่การกระจายสินค้าสำเร็จรูปสู่ผู้บริโภค การจัดการห่วงโซ่คุณค่า เป็นการจัดการโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้าในกระบวนการผลิตแต่ละกิจกรรมย่อมสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น การนำเส้นใยไหมมาทอผ้าเป็นลายชนิดต่างๆ เป็นกิจกรรมการผลิตทางตรงที่สร้างคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ ขณะที่การจัดหาวัตถุดิบ เส้นใยไหมที่มีคุณภาพเพื่อนำมาทอผ้า เป็นกิจกรรมสนับสนุนสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์แม้จะไม่ใช่วิธีกรรมที่ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์แต่เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้การผลิตผลิตภัณฑ์ได้คุณภาพดีเพราะการจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพด้วย มีการพัฒนาการส่งเสริมการขาย สร้างเครือข่ายการขาย พัฒนาบรรจุภัณฑ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างศูนย์กลางการซื้อขายเส้นไหมและวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต จัดหาแหล่งเงินทุน พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต สร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน สร้างความพึงพอใจโดยอาศัยคุณภาพและบริการ ส่งเสริมให้เยาวชนมีความผูกพันกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย พัฒนาสถาบันการตลาดชุมชน พัฒนากลยุทธ์ด้านการกำหนดราคา พัฒนาสถานที่ตั้งและสถานที่ทำการผลิต (ศิวพร บุญชูวิทย์, 2548 : 2)

แม้ว่าการทอผ้าจะมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย แต่ศิลปะการทอผ้าที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป คือ ผ้าทอของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมหางกระรอก ผ้าไหมขิด และผ้าไหมแพรวา นับว่าเป็นศิลปะชั้นสูงมีกรรมวิธีสลับซับซ้อนเป็นภูมิปัญญาของชาวอีสานที่น่ายกย่องอย่างยิ่ง ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงส่งเสริมศิลปะการทอผ้าไหมในภาคอีสาน เท่ากับได้ทรงเชิดชูภูมิปัญญาอันน่าภูมิใจของชาวอีสานให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยโปรดเกล้าให้มีการส่งเสริมการทอผ้าไหม ทำให้การทอผ้าไหมได้เจริญและพัฒนาจนกลายเป็นอาชีพของราษฎร เป็นสินค้าส่งออกที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศ มีหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การส่งเสริมสนับสนุนการทอผ้าไหม จนสามารถผลิตผ้าไหมที่มีคุณภาพดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพมั่นคง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนให้มีการผลิตผ้าไหมมากขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรบางชุมชนได้จัดตั้งองค์กรกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรวมกลุ่มในการทอผ้าไหมซึ่งเป็นสินค้าเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีระบบการจัดการนำผลผลิตไปจำหน่ายในท้องที่ต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้

ให้กับชุมชนในท้องถิ่นและนำเสนอชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น และอุตสาหกรรมผ้าไหม ของจังหวัดขอนแก่น กำลังได้รับการขยายตัว ตามแนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีสินค้าเป็นเอกลักษณ์ที่เน้นการสร้างรายได้ มีตลาดรองรับและขยายผลไปสู่ธุรกิจที่ยั่งยืน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการที่จะศึกษาถึงกลยุทธ์การแข่งขันในอุตสาหกรรมผ้าไหม ของผู้ประกอบการผ้าไหม รวมทั้ง ปัญหา และ อุปสรรคในการดำเนินงานที่เข้าร่วมโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริม และพัฒนาผู้ประกอบการผ้าไหมของจังหวัดขอนแก่น ในการแข่งขันให้ธุรกิจดำเนินอยู่ได้อย่างมั่นคง อันเป็นการเพิ่มรายได้ และพัฒนาไปสู่การแข่งขันระดับภายในประเทศและตลาดโลก ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของศิลปกรรมทอผ้าของไทยให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นข้อมูล และแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมการผลิตผ้าไหมในเชิงธุรกิจและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ให้สามารถขายได้ทั้งในประเทศและส่งออกในตลาดต่างประเทศ อันจะส่งผลต่อรายได้ของผู้ผลิตให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการ ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขันและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่ายในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น จำนวน 56 ราย ซึ่งประกอบด้วย เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กลุ่มทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่าย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่ายในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบ

รายการ (Check scale) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อคำถามจำนวน 13 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check scale) สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบการดำเนินงานของผู้ประกอบการ มีข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) สอบถามเกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหมในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) สอบถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีข้อคำถามจำนวน 56 ข้อ และเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open- end Questionnaire) สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาเรื่องจุดแข็งและจุดอ่อน ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) สอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ แบบสอบถามในตอนที่ 5 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยในตอนที่ 3 ลักษณะของคำถาม ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า และกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โดยแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

ผลของการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัยเป็นดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีอายุ 41- 50 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 35.72 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 39.32 มีรายได้ 35,000 บาทขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีสถานภาพสมรส จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 60.71 ระยะเวลาในการดำเนิน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 มีทุนจดทะเบียนในการประกอบการ 100,001 – 500,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 48.21 มีรายได้ต่อเดือนของกิจการ 50,001 – 100,000 บาท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 44.64 มีจำนวนบุคลากรทั้งหมด 1 – 10 คน จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีลักษณะในการจำหน่ายสินค้าทั้งปลีกและส่ง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 83.93 มีอัตรากำไรเฉลี่ยต่อปี 1 – 3 % จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 30.36 มีสถานที่ตั้ง/ทำเลอยู่ในแหล่งชุมชน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 58.93 และมีแหล่งเงินทุนในการดำเนินกิจการเงินส่วนตัว จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 66.07

2. ปัจจัยที่มีผลกระทบการดำเนินงานของผู้ประกอบการของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินหมุนเวียนภายใน 1 เดือน 10,000 – 50,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 46.43 มีธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่เปิดใหม่ทำให้ขายได้น้อยลงเท่าใดภายใน 1 เดือน 0.1 - 10 %

จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 มีพื้นที่ในการดำเนินกิจการ 1 คุหา จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับธุรกิจ เป็นประจำ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 มีการขยายตัวของใหม่มีผลกระทบต่อการทำงานไม่ส่งผลกระทบ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีการได้เปรียบกว่าอื่นที่เข้ามาเปิดใหม่ เช่น ค่าโฆษณา อาคารสถานที่ ลูกค้า เชื้อมั่นในชื่อเสียงและระยะเวลาในการดำเนิน จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 83.93 มีกระบวนการติดตามและควบคุมเพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อประสิทธิภาพ จัดหาสินค้าและบริการ ทุกวัน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 48.21 มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกับซัพพลายเออร์ โดยผ่านทางเทคโนโลยีที่เป็นอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีการแจ้งการเปลี่ยนแปลงของตัวสินค้าและราคา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 48.21 มีนโยบายของรัฐบาลการกระตุ้นเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อการจัดการประกอบกิจการ นโยบายเปิดการค้าเสรีที่เน้นสินค้าราคาถูกและการขยายตัวของธุรกิจต่างชาติ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระดับภูมิภาคมีผลกระทบต่อจัดการประกอบกิจการ ทำให้ต้นทุนการดำเนินงานสูงขึ้น จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 และมีธุรกิจประเภทอื่น ๆ ทำให้ของขายได้น้อยลง ลดลง 1% - 5% จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57

3. การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ด้านสภาวะการแข่งขันในธุรกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถต่อรองราคากับผู้ขายส่งสินค้าในการสั่งซื้อสินค้าแต่ละครั้งได้ รองลงมาได้เข้าร่วมกลุ่มกับทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ในการสั่งซื้อสินค้ากับผู้ขายส่ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการปรับปรุงกิจการ และให้ความรู้ใหม่ ๆ ในการดำเนินงานการขาย

4. ผลการศึกษาผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ในภาพรวม เมื่อศึกษาข้อมูลเป็นรายด้าน 5 ด้านดังนี้

4.1 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นมีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการให้บริการ (Service) รองลงมาคือด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการส่งผลิตภัณฑ์ออก (Outbound Logistics) ตามลำดับ

4.2 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ

ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement) รองลงมาคือด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) ตามลำดับ

4.3 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีวัตถุดิบอย่างเพียงพอซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของฝ่ายผลิตได้อย่างทันเวลา รองลงมาคือมีระบบการตรวจรับวัตถุดิบที่ดี เพื่อลดความเสียหายหรือลดปริมาณวัตถุดิบที่ไม่ได้มาตรฐาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือได้จัดซื้อวัตถุดิบในการผลิตสินค้าจากผู้ขายหลายราย ตามลำดับ

4.4 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการผลิต (Operations) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการผลิต (Operations) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีผู้ชำนาญในการควบคุมการผลิตผ้าไหม รองลงมาคือวางแผนการผลิตได้ตรงตามความต้องการของตลาด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือมีผู้ชำนาญในการควบคุมการผลิตผ้าไหม ตามลำดับ

4.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการส่งผลิตภัณฑ์ออก (Outbound Logistics) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการส่งผลิตภัณฑ์ออก (Outbound Logistics) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการได้ตรวจสอบและทดสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเสมอก่อนที่จะนำออกสู่ตลาดรองลงมาคือมีกระบวนการในการรับคำสั่งซื้อที่เป็นระบบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการจัดทำระบบการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมออนไลน์ ตามลำดับ

4.6 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการตลาดและการขาย (Marketing & Sales) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการตลาดและการขาย (Marketing & Sales) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การออกแบบผ้าไหมให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแต่ละราย รองลงมาคือออกงานแสดงสินค้าอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การขายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่นผ่านตลาดบนเว็บไซต์หรือเว็บไซต์ เพื่อให้ข้อมูลด้านสินค้าและบริการ ตามลำดับ

4.7 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการให้บริการ (Service) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการให้บริการ (Service) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการให้บริการที่อำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้ารองลงมาคือ มีการรับประกันสินค้า เมื่อเกิดความเสียหายส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีบริการลูกค้าทั้งก่อนและหลังการขายอยู่อย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

4.8 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท (Firm Infrastructures) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท (Firm Infrastructures) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ครบถ้วนในการผลิตผ้าไหมรองลงมาคือมีระบบการทำบัญชีที่ได้มาตรฐานส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีลำดับขั้นการบังคับบัญชาสั้น ทำให้เกิดความรวดเร็วในการสั่งงาน ตามลำดับ

4.9 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน รองลงมาคือมีวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดกิจกรรมฝึกอบรมและสร้างความสัมพันธ์ของพนักงาน เพื่อให้การเชื่อมโยงในการปฏิบัติงานและผลงานที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามลำดับ

4.10 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการนำเทคโนโลยีการตลาด คือ ระบบ E-commerce ใช้บริษัทมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดส่งสินค้า รองลงมาคือ การออกแบบผ้าไหมโดยใช้คอมพิวเตอร์ เช่น CAD เป็นต้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการใช้เทคโนโลยีในการทำ pattern ตามลำดับ

4.11 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement)

โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการนำเทคโนโลยีการตลาด คือ มีการจัดหาผู้จำหน่ายวัตถุดิบที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในวัตถุดิบนั้นๆ รองลงมาคือ มีความร่วมมือกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวัตถุดิบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบ ตามลำดับ

4.12 กลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สินค้าและบริการมีคุณภาพ รองลงมาคือ การให้บริการมีความทันสมัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการนำระบบเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ ทักษะและความชำนาญอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

4.13 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ และผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ และผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นได้แก่ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่าย หัวหน้าเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น หัวหน้ากลุ่มทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่าย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ผู้ค้าส่ง รายใหญ่ รวมทั้งผู้จัดจำหน่ายรายใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 10 คน เกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ และผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น สามารถวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็นรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ศักยภาพในการแข่งขัน สถานะการแข่งขันในธุรกิจ

1.1 ควรได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการจัดสร้างศูนย์กลางเรียนรู้แหล่งภูมิปัญญาด้านผ้าไหมประจำอำเภอ และให้ความรู้ใหม่ๆ ในการดำเนินการขายและการผลิตผ้าไหม เพื่อจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถแสดงสินค้าในจัดจำหน่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมและกลุ่มจัดจำหน่าย อีกทั้งยังเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าได้มาเยี่ยมชม

1.2 ภาครัฐควรมีความนโยบายเปิดการค้าให้กับชาวต่างประเทศ ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมดำเนินธุรกิจ เพื่อการขยายตัวของธุรกิจไปสู่อาเซียน

1.3 ขาดการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ของพนักงานทักษะเพื่อสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงวิชาการและเทคโนโลยี อีกทั้งการสร้างวัฒนธรรมองค์กร

1.4 ควรให้มีการจัดข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์ให้จังหวัดอื่นได้รู้จักผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม และผลิตภัณฑ์ OTOP ของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขาดการประสานงานของหน่วยงานหรือฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรในการส่งเสริมการตลาด

4.14 ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

จุดแข็ง

1. ผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบทมีชื่อเสียงที่มีมายาวนานของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นที่รู้จักมาช้านาน ลักษณะเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำลวดลายโบราณ หลากหลายลายมาดัดแปลง เติมสีสัน เกิดเป็นลวดลายใหม่ ๆ ลวดลายสีสันประยุกต์กับยุคสมัยนิยม ทำให้เป็นที่นิยมของลูกค้า

2. การทอหมี่ที่ละเอียดประณีต ย้อมสีธรรมชาติ เป็นเสน่ห์สำหรับชาวตะวันตก ทำให้สินค้าขายได้ในราคาสูง

3. ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีทักษะความรู้ความชำนาญในการผลิตจากการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากรุ่นสู่รุ่นในครัวเรือนจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานจนถึงปัจจุบัน

4. ผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบทได้รับมาตรฐานการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว

5. มีแรงงานท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวนเพียงพอ ค่าจ้างไม่แพงมากเมื่อเทียบกับทักษะฝีมือ

6. มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้าไหม มีกิจกรรมร่วมกันส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ซึ่งทำให้มีอาชีพ มีรายได้ และทำให้หมู่บ้านในอำเภอชนบท เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เป็นแหล่งภูมิปัญญาด้านผ้าไหม

จุดด้อย

1. เส้นไหมที่มีอยู่ในพื้นที่ไม่เพียงพอกับปริมาณที่ต้องการใช้ ต้องนำเส้นไหมมาจากแหล่งผลิตอื่นๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ทำให้การควบคุมคุณภาพการผลิตทำได้ลำบาก เนื่องจากคุณภาพของเส้นไหมที่ซื้อมาจากแต่ละแหล่งแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน อีกทั้งทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น

2. ผู้ประกอบการจำนวนมากมีเงินทุนไม่เพียงพอ กลุ่มทอผ้าไหมมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอเพราะต้องซื้อผ้าไหมและวัตถุดิบจำนวนมากเป็นเงินสด

3. ด้านการตลาด เกิดจากพ่อค้าคนกลางกดราคา และยังขาดการส่งเสริมการขายในด้านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่นการขายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่นผ่านตลาดบนเว็บไซต์ หรือทำเว็บไซต์ เพื่อให้ข้อมูลด้านสินค้าและบริการแก่ลูกค้าใหม่

4. ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ขาดความรู้การกำหนดการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการจัดการการผลิตและการจัดการการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่ม OTOP และผู้ประกอบการรายย่อย ทำให้ขาดวิสัยทัศน์ในการทำธุรกิจโดยเฉพาะการทำตลาดเชิงรุก

5. ขาดการพัฒนาการออกแบบผ้าไหมโดยใช้คอมพิวเตอร์ต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีในการทำ pattern เพื่อให้เกิดเต็มสีสัน เกิดเป็นลวดลายใหม่ ๆ ประยุกต์กับยุคสมัยนิยมให้สามารถขายได้ทั้งในประเทศและส่งออกในตลาดต่างประเทศ

5. อภิปรายผล

1. ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นมีผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการให้บริการ (Service) พบว่า มีการให้บริการที่อำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า และมีการรับประกันสินค้า เมื่อเกิดความเสียหาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการได้ตระหนักถึงความสำคัญการให้บริการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าและการบริการ ซึ่งสอดคล้องวิทยานิพนธ์ (2549: 1) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการของธุรกิจค้าปลีกไทยในกลุ่มสินค้าอุปโภคและบริโภค เพิ่มความหลากหลายของประเภทสินค้าให้มากขึ้น ลดราคาเมื่อสินค้าใกล้หมดอายุ กำหนด ราคาสินค้าโดยใช้นโยบายราคาที่ยืดหยุ่นได้ ให้บริการจัดส่งสินค้า ให้บริการในการสั่งซื้อทาง โทรศัพท์ การจัดวางแสดงสินค้าให้เป็นที่สังเกตของลูกค้า ให้ของแถมตามสัดส่วนการซื้อสินค้า บันทึกรายการด้านการเงินและบัญชี นำคอมพิวเตอร์มาช่วยในด้านการเงินและบัญชี มีนโยบาย การบริหารหนี้สินที่มีประสิทธิภาพ

2. ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก พบว่า มีวัตถุดิบอย่างเพียงพอซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของฝ่ายผลิตได้อย่างทันเวลา และมีระบบการตรวจรับวัตถุดิบที่ดี เพื่อลดความเสียหายหรือลดปริมาณวัตถุดิบที่ไม่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการได้มีการวางแผนการผลิต การตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบที่มาทอผ้าไหมอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ทันเวลาการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี กฤษณะภู่ติ (2556 : 184) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดหาวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิต เช่น เส้นไหมและด้าย (หรือฝ้าย) ที่กลุ่มอาชีพทอผ้าส่วนใหญ่เหล่านี้เลือกซื้อจากตลาดด้วยเหตุผลที่ แตกต่างกันไป แต่เหตุผลหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าแทบจะเหมือนกันกับทุกกลุ่ม ก็คือ การซื้อหาวัตถุดิบที่มีจำหน่ายอยู่มากมายในท้องตลาดนั้นเป็น “การลด ขั้นตอนการผลิตเพื่อประหยัดเวลา” ซึ่งสามารถตอบสนองวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยการแข่งขันภายใต้การขับเคลื่อนด้วยระบบทุนนิยม ทำให้ผู้ประกอบการต่างหันมาให้ความสนใจกับการความเร่งรีบในกระบวนการ ผลิต

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบริโภคได้ทันทั่วทั้งที่ซึ่งก็เป็นสิ่งที่สร้าง มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 30 (1) ม.ค. - เม.ย. 56 185 ความเคยชินให้กับผู้ทอฯ เช่นกันให้หลงใหลไปกับการ ได้รับการตอบสนองที่ ทันทั่วทั้งที่เมื่อเป็นผู้บริโภค ในทางกลับกัน เมื่อเปลี่ยนบทบาทจากผู้ทอที่เป็น ผู้บริโภคมาเป็นผู้ผลิตก็ทำให้อดไม่ได้ที่จะดำเนินรอยตามเช่นเดียวกัน นั่นก็คือ การริเริ่มผลิตเพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ทันทั่วทั้งที่ด้วยการซื้อ หาวัตถุดิบจากท้องตลาดแทนการผลิต ขึ้นเองในท้องถิ่นที่เป็นการช่วยลดเวลาใน กระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ดังที่นักวิชาการได้เปรียบเทียบ ไว้ว่า “ในยุคนี้คงไม่มี ใครมานั่งต้มน้ำซุบเพื่อทำกวยเตี๋ยวอีกต่อไป เพราะทุกคนเลือกที่บริโภค บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่ใส่น้ำร้อนก็สามารถรับประทานได้เลย”

3. ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการจัดหาผู้จำหน่ายวัตถุดิบที่มีความ ชำนาญเฉพาะด้านในวัตถุดิบนั้นๆ และมีความร่วมมือกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการพัฒนารูปแบบ และคุณภาพของวัตถุดิบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ประกอบการมีประสบการณ์ในการจัดซื้อหาวัตถุดิบ เพื่อนำมาใช้ในการผลิต ยังมีความร่วมมือกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการพัฒนารูปแบบและคุณภาพ ของวัตถุดิบ เพื่อทำให้การผลิตผลิตภัณฑ์ได้คุณภาพดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี ฤทธิษะภูติ (2556 : 175) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้าย ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการด้านการผลิต หลังจากที่ได้มีการจัดทำแผนธุรกิจเสร็จสิ้น แล้ว กลุ่ม จะจัดหาวัตถุดิบ จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่ม อาชีพ ทอผ้าเหล่านี้จะไม่มีการผลิตวัตถุดิบเอง แต่จะซื้อหาจากแหล่งจำหน่ายต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้ จากกลุ่มอาชีพ ทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่นทำให้สามารถจำแนกการจัดหาวัตถุดิบ ของกลุ่มได้ 2 ลักษณะคือ กลุ่ม รับหน้าที่จัดหาวัตถุดิบ ให้แก่สมาชิก กลุ่ม มัก จะนำ เงินของกลุ่ม ซึ่ง เป็น “เงินกองกลาง” ที่เก็บไว้เป็นเงินทุนหมุนเวียนนำมาใช้ในการจัดซื้อวัตถุดิบมาขายต่อให้กับ สมาชิกกลุ่มที่มักจะมีราคาสูงกว่าที่ซื้อมาเล็กน้อย

4. ผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก พบว่า มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการ ทำงาน และมีวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่อำเภอชนบท เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีจิตสำนึกที่จะสืบสานภูมิปัญญา ของบรรพบุรุษ การทำผ้าไหม มาแต่ครั้งเก่าก่อน สืบทอดการทอผ้ากันตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นย่า การ ถ่ายทอดฝีมือการทอผ้า ก็จะมีหลายกลุ่ม ผ้าไหมและลวดลายไหม มีต้นกำเนิดมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร บุญชูวิทย์ (2548 : ก) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการเชิงกลยุทธ์ ธุรกิจผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นมาและสถานการณ์การจัดการธุรกิจ ข้อมูลทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบาง ประการ การจัดการการผลิตและการจัดการการตลาด รวมถึงปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งการ

กำหนดการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการจัดการการผลิตและการจัดการการตลาดของผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า ได้มีการการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพ การมีงานทำและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกและครอบครัว และเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของสตรีในหมู่บ้าน ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการนำวัตถุดิบเข้า (Inbound Logistics) ควรมีได้จัดซื้อวัตถุดิบในการผลิตสินค้าจากผู้ขายหลายราย โดยหาจากแหล่งต่าง ๆ หรือรวมกลุ่มในการซื้อ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการเจรจาต่อรองในการสั่งซื้อวัตถุดิบในราคาที่ถูก และมีคุณภาพที่ดี
2. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการผลิต (Operations) ควรมีผู้ชำนาญในการควบคุมการผลิตผ้าไหม หรือจัดอบรมโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการผลิตไหม
3. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการส่งผลิตภัณฑ์ออก (Outbound Logistics) ควรมีการจัดทำระบบการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมออนไลน์ แหล่งข้อมูลข่าวสารและศูนย์กลางให้คำแนะนำ เช่น การใช้ facebook และline
4. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการตลาดและการขาย (Marketing & Sales) ควรการขายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ผ่านตลาดบนเว็บไซต์หรือเว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลด้านสินค้าและบริการ เพื่อจะเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้กับธุรกิจ ซึ่งจะทำให้ลูกค้าได้รู้จักมากยิ่งขึ้น
5. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ด้านการให้บริการ (Service) ควรมีบริการลูกค้าทั้งก่อนและหลังการขายอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและมั่นใจในสินค้าและการบริการ
6. กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ในด้านโครงสร้างพื้นฐานของบริษัท (Firm Infrastructures) ควรมีลำดับขั้นการบังคับบัญชาสั้น ทำให้เกิดความรวดเร็วในการสั่งงาน เพื่อสร้างความชัดเจนในการแบ่งสายงาน และกระบวนการติดตามและควบคุมผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมและสร้างความสัมพันธ์ของพนักงาน เพื่อให้การเชื่อมโยงในการปฏิบัติงานและผลงานที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อจะทำให้ความเชี่ยวชาญ และมีจิตสำนึกที่จะสืบสานภูมิปัญญา

8. กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) ควรมีการใช้เทคโนโลยีในการทำ pattern เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ของพนักงานทักษะ และสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงวิชาการและเทคโนโลยี

9. กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ด้านการจัดซื้อจัดหา (Procurement) ควรมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้จำหน่ายวัตถุดิบ และมีเข้าร่วมกลุ่มกับทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ในการสั่งซื้อสินค้ากับผู้ขายส่ง ซึ่งจะทำให้สามารถต่อรองราคากับผู้ขายส่งสินค้าในการสั่งซื้อสินค้าแต่ละครั้งได้

10. กลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ควรมีการนำระบบเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ ทักษะและความชำนาญอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นโดยการกำหนดเป็นกรอบกลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business Strategy) ทางผลการดำเนินงานกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าของผู้ประกอบการในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ความคิดเห็น ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงาน โดยใช้จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มาใช้เป็นกลยุทธ์ SO = Strategies เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ประโยชน์จากโอกาสโดยอาศัยจุดแข็งของอุตสาหกรรมผ้าไหม และกลยุทธ์ WO= Strategies กลยุทธ์ที่นำเอาโอกาสไปลบล้างจุดอ่อนของการศึกษาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมผ้าไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น แนวกลยุทธ์ได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. กลยุทธ์ด้านต้นทุน (Cost leadership strategy) อุตสาหกรรมผ้าไหม มีระบบความยืดหยุ่นการตรวจรับวัตถุดิบที่ดี การจัดหาผู้จำหน่ายวัตถุดิบที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในวัตถุดิบนั้นๆ เพื่อลดความเสียหายหรือลดปริมาณวัตถุดิบที่ไม่ได้มาตรฐาน ให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดส่งสินค้าด้วยระบบโลจิสติก โดยมีการเชื่อมโยงกับธุรกิจที่เป็นพันธมิตรทางการค้ากับอุตสาหกรรมผ้าไหมของเรา และควรมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกับการดำเนินงาน เช่นการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการดำเนินงาน เพื่อความรวดเร็วในการประกอบกิจการ และความพอใจของผู้บริโภควมไปถึงการจัดส่งสินค้าแบบรวดเร็วและทันสมัยโดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาการจัดส่งในเรื่องของสินค้าและบริการ สร้างความเป็นผู้นำด้านกระบวนการจัดส่งที่รวดเร็วและตรงเวลา ตรงตามความต้องการของลูกค้าโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานและลดต้นทุนของอุตสาหกรรมผ้าไหม

2. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation strategy) ให้มีการพัฒนาสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง สำนวณความต้องการของผู้บริโภค (Demand Side) ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย รวมทั้งควรเพิ่มมูลค่าในการจำหน่ายผ้าไหม เช่น ผู้ประกอบผ้าไหม ควรออกแบบเสื้อผ้าเพื่อแนะนำให้ผู้บริโภคนำผ้าไหมที่ซื้อไปนั้น ไปตัดเสื้อ กระโปรง ในวาระต่างๆ ตามยุคสมัยที่นิยม เพื่อให้เกิดค่านิยมและความพอใจอย่างสูงสุดแก่ผู้บริโภค เพื่อสร้างคุณภาพของสินค้าและการ

บริการที่ทันสมัย และการนำเทคโนโลยีการตลาด คือ ระบบ E-commerce มาใช้โดยทั่วไป มาใช้ในการจัดจำหน่ายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ รวมถึงการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ความรวดเร็วหรือประสิทธิภาพในการผลิตและการให้บริการ และเพื่อเป็นการวางกรอบนโยบายจากภาครัฐในการให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ้าไหม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

3. กลยุทธ์มุ่งเน้นลูกค้าเฉพาะกลุ่ม (Focus strategy) ให้มีความรวดเร็วในการบริการลูกค้า เนื่องจากธุรกิจให้มีการปรับปรุงพัฒนาให้พนักงานใส่ใจกิจการดำเนินงานเพื่อการจำหน่ายสินค้าและบริการให้เกิดความพอใจแก่ผู้มารับบริการหรือลูกค้า โดยเน้นกลุ่มที่เป็นราชการกลุ่มรัฐวิสาหกิจ และนักท่องเที่ยว ออกแบบให้ทันสมัย สามารถสวมใส่ได้ทุกโอกาส เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าได้แตกต่างเหนือคู่แข่งซึ่งจะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจในการบริการมากขึ้นแตกต่างเหนือคู่แข่ง

เอกสารอ้างอิง

- ธุรกิจผ้าไหม, ออนไลน์. (2557). ค้นเมื่อ 1 เมษายน 2557,จาก <http://www.otoptoday.com/wisdom/provinces/northeastern>.
- วิภาวี กฤษณะภูต. (2556). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหม และทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 30 (1) ม.ค. - เม.ย. 56: 175.
- ศิวพร บุญชูวิทย์. (2548). การจัดการเชิงกลยุทธ์ธุรกิจผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้า อำเภอนามนสูง จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับ การดูแลภาวะสตรีวัยทอง

OPERATIONS RESEARCH FOR PRESERVING THAI LONGEVITY TONIC HERBS WITH PROPERTIES OF TREATING A SYNDROME CONCERNING MENOPAUSE

นงลักษณ์ ศรีขจรเกียรติ* จิตติศักดิ์ เวชกามา**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง 2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง 3. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ(Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 90 คนแบบเจาะจง จากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสัมภาษณ์ การสังเกต แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองวิธีและนำเสนอผล การวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาสมุนไพรไทยที่มีคุณสมบัติในการรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับวัยหมดประจำเดือนและการเสื่อมสภาพของผู้หญิง ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หมอพื้นบ้าน โดยผ่านการเล่าขาน ผ่านการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น และหนังสือจดบันทึกบางส่วน แต่สมุนไพรถูกปล่อยปะละเลย ไม่มีการสืบทอดและรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน มักจะสูญหายไปตามอายุขัยของหมอพื้นบ้าน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นระบบนิเวศวิทยามีความแตกต่างหลากหลายทำให้สมุนไพร มีความหลากหลายไปด้วย การพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านของประเทศไทย ยังไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคยังไม่มี การเก็บรวบรวมอย่างถาวรเพื่อไม่ให้สูญหายและสมุนไพรก็ต้องมีการปลูกทดแทนและถูกเก็บรักษาไว้อย่างเป็นระบบโดยการปลูกไว้ในแพทย์การทดลองโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ได้คุณสมบัติที่สมบูรณ์แบบของสมุนไพร และปัญหาหลัก คือ ปัญหาของยาสมุนไพรที่ลดลง สูญพันธุ์เป็นผลมาจากการทำลายป่าและไม่มีการปลูกสมุนไพรทดแทน

คำสำคัญ : สมุนไพรไทย, อายุวัฒนะ, ภาวะ, วัยทองของสตรี.

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม คณะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ABSTRACT

The objectives of this research were to. 1. Study the wisdom in preserving Thai herbal elixir that care about the environment postmenopausal women. 2. To study the problem and ways to conserve medicinal Thai who care about the environment postmenopausal women. 3. To study the conservation of medicinal elixir Thai who care about the environment postmenopausal women. This research study using Qualitative research. The research by Documentary research retention of key informants were 90 specific. Interviews with luminaries from the observation group. And workshops. Analyze data and present the results from the two methods. A descriptive analysis research

The Findings of this Research were as follows:

The local herbal treatment has the ability to treat diseases associated with menopause and aging women. Inherited from ancestors through traditional doctor's recount. Through learning from generation to generation. Books and take some notes. But the herbs are omissions. No inherited and collected as evidence. Often lost as the life expectancy of indigenous healers. Each local ecosystem is diverse, making herbs. There is a variety of the development of traditional medicine No ongoing development. Information about the use of herbs to treat disease is not. Permanent collection, not to be lost. And herbs are planted; it must be maintained and replaced systematically by planting in patches trial. Experiments using organic fertilizer to get the complete features of the main problems is the issue of herbs and herbal medicines declined. Extinct as a result of deforestation and the planting of herbs without replacement.

Keyword: Thai herbs, elixir, conditions, menopausal women.

1. บทนำ

สมุนไพรหรือสมุนไพรของป่าในโลกนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากหลายพันชนิด ที่ใดมีสมุนไพรอยู่ย่อมเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์เราได้นำสมุนไพรมาเป็นยารักษาความผิดปกติที่ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บมาตั้งแต่ก่อน แต่ปัจจุบันมีการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันโดยการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะทำให้สูญเสียเงินตราเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีพิษตกค้างจากยาปฏิชีวนะอีกด้วยปัญหาที่ในปัจจุบันผู้ที่เข้าสู่วัยทองจะมีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 45-55 ปี ภาวะที่สตรีเข้าสู่วัยหมดประจำเดือน หรือ วัยทอง (Menopause) ลักษณะอาการ รังไข่หยุดการผลิตไข่ ทำให้ไม่มีประจำเดือน ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยที่อาการอาจหายไปเมื่อเริ่มเข้าสู่วัยชรา หรืออาจคงอยู่ไปตลอดจนสิ้นอายุขัย ก่อนผู้หญิงจะเข้าสู่วัย

ทอง ร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงเสมือนเป็นสัญญาณแจ้งเตือนล่วงหน้า คือ ประจำเดือนเริ่มมาคลาดเคลื่อน หรือมากะปริกะปรอย และประจำเดือนขาดไปกว่า 1 ปี แต่กลับมาเป็นอีกครั้ง ก่อนจะหมดประจำเดือนอย่างถาวร หลังจากที่ถูกหญิงเข้าสู่วัยทองหรือวัยหมดประจำเดือนแล้ว จะเริ่มมีอาการต่าง ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ดังนี้ ไม่มีประจำเดือน ช่องคลอดแห้ง ร้อนวูบวาบ ไม่สบายตัว มีเหงื่อออกในตอนกลางคืน มีปัญหาเรื่องการนอน นอนไม่หลับ ผิวกแห้ง ผนังศีรษะบาง ผมหร่วง อ้วนขึ้น ระบบเผาผลาญในร่างกายทำงานได้น้อยลง ไม่มีสมาธิ อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดง่าย การให้ฮอร์โมนทดแทน (Hormone Replacement Therapy - HRT) เป็นการให้ฮอร์โมนทดแทนเพื่อลดและบรรเทาอาการจากการหมดประจำเดือน เช่น อาการร้อนวูบวาบ เหงื่อออกในตอนกลางคืน ช่องคลอดแห้ง ความต้องการทางเพศลดลง โดยจะให้เป็นรูปแบบยาเม็ด เจลทาบนผิวหนัง แผ่นติดบนผิวหนัง หรือแบบฝังหลอดยาไว้ใต้ผิวหนัง แผนปัจจุบันก็จะรักษาด้วยการให้ฮอร์โมนทดแทนมี 2 แบบ คือ 1. การให้ฮอร์โมนเอสโตรเจนร่วมกับโปรเจสโตเจน ใช้สำหรับผู้ที่ยังมีมดลูกอยู่ตามปกติ 2.การให้ฮอร์โมนเอสโตรเจนเพียงอย่างเดียว และ ใช้กับผู้ที่เคยผ่าตัดเอามดลูกออกไปแล้ว การรักษา วิธีนี้อาจมีผลกระทบข้างเคียงต่อผู้ป่วยบางราย เช่น เกิดอาการปวดหัว มีเลือดออกจากช่องคลอด เพิ่มความเสี่ยงของการแข็งตัวของเลือด และเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดมะเร็งเต้านม แต่ถ้าหากรักษาด้วยสมุนไพรก็จะมีผลข้างเคียง หรือผลข้างเคียงมีน้อย โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, 2543 : 60) หมอพื้นบ้าน ในการรักษาแต่สมุนไพรกับกลายเป็นหายาก ทรัพยากรป่าไม้เป็นสาเหตุหนึ่ง ทำให้สมุนไพรสูญหายไปอย่างไม่มีวันหวนกลับคืนมา ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการหาสมุนไพรในป่า เพื่อใช้ในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ด้วยการสูญหายจากป่าเปลี่ยนแปลง จากธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่เป็นเหตุทำลายให้เกิดการเสียหายหมอพื้นบ้าน มีความต้องการใช้สมุนไพรในการรักษา แต่กลับพบว่า สมุนไพรถูกปล่อยปะละเลย ไม่มีการสืบทอดและรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน มักจะสูญหายไปตามอายุขัยของหมอพื้นบ้าน ในแต่ละท้องถิ่นระบบนิเวศวิทยามีความแตกต่างหลากหลายกัน ทำให้สมุนไพร มีความหลากหลายไปด้วยการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านของประเทศไทย ยังไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคต่างๆ จึงเป็นความผูกพันระหว่างพืชกับมนุษย์ ซึ่งต่างพึ่งพาอาศัยกันมาเป็นเวลานานจึงนับได้ว่าสมุนไพรมีประโยชน์อย่างมหาศาล แต่ในปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้แหล่งสมุนไพรตามธรรมชาติลดลงจนบางชนิดสูญพันธุ์ไป ปัจจุบันการอนุรักษ์สมุนไพรไทยพบว่า มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีท่องจำ จากตำราหรือใบลานสมุดข่อย มีการรวบรวมและแปลความหมายจากหลักฐานต่าง ๆ นั้น ซึ่งได้จากความรู้และประสบการณ์จากผู้สืบทอด ความรู้เกี่ยวกับ การคัดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การขยายพันธุ์ ดังนั้นบุคลากรผู้รู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี ควรแก่การส่งเสริมและให้มีบทบาทสำคัญแก่ชุมชนและสังคม ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยมีการปลูกในแปลงทดลอง โดยวิธีอินทรีย์เพื่อที่จะรักษาคุณสมบัติทางยาเอาไว้อย่างสมบูรณ์ ปัญหาหลักได้แก่ การลดจำนวนลงของสมุนไพรและมีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ เนื่องจากป่าถูกทำลายและไม่มีการปลูกทดแทน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง
3. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาวิจัย ครั้งนี้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยการจัดทำวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ 4 ขั้นตอน และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ดังนี้

1. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับคืนมาและข้อมูลที่สัมภาษณ์จากกลุ่มประชากร
2. นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อยเพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล
3. สรุปผลและวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละกลุ่มจากเครื่องมือ
4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแต่ละกลุ่มมาเรียบเรียงผลตามความมุ่งหมายเชิงพรรณนา

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่าง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ดังนี้

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่วิธีตรวจสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มาจะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ด้านสถานที่ ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งต่างกัน ได้แก่ หมู่บ้าน หรือ ชุมชนในแต่ละพื้นที่ เป็นต้น ด้านบุคคล ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากบุคคลหลายคน ได้แก่ ประธานกลุ่ม หัวหน้ากลุ่ม กรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น เพื่อตรวจสอบว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยแนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด และได้ใช้ทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างไว้หรือไม่ 2 เป็นเครื่องตรวจสอบ

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างใด โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกต โดยตลอด ในกรณีไม่แน่ใจคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนามด้านผู้วิจัย ใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยหลายคน ที่วิจัยหลายคนที่วิจัยเรื่องเดียวกันมาตรวจสอบว่าได้ข้อมูลกับผลการวิจัยตรงกันหรือไม่

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสาร

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้ได้กำหนดให้ข้อมูลหลัก(Key Informants) จำนวน 90 คนแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสัมภาษณ์ การสังเกต แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองวิธีและนำเสนอผล การวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสถานที่การวิจัย ในชุมชนเทศบาลตำบลเชียงใหม่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษาหาข้อมูลและดำเนินงาน ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ 2558 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ 2559 รวมเวลา 12 เดือน

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง สรุป มี ดังนี้

1. ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทองว่า มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีท่องจำ จากตำราหรือโบราณสมุดหรือไม่ มีการรวบรวมและแปลความหมายจากหลักฐานต่างๆ จากความรู้และประสบการณ์จากผู้สืบทอด ความรู้เกี่ยวกับการคัดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การขยายพันธุ์ ดังนั้นบุคลากรผู้รู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทอง ยังคงยึดถือคำสั่งสอนจากบรรพบุรุษ ซึ่งแต่ก่อนขายป่าอยู่ไม่ไกลจากเขตเทศบาลเชียงใหม่ อุดมไปด้วยป่าไม้และสัตว์ พืชสมุนไพรมากมายหลายร้อยหลายพันชนิดไม่ต้องไปหาซื้อที่ไหน จากการสืบทอดประสบการณ์จากบรรพบุรุษ ทำให้เขารู้ว่าสมุนไพรแต่ละชนิด มีการเก็บเวลาใด ฤดูกาลใด เก็บส่วนไหน เพื่อนำมาปรุงเป็นยาในการรักษาดูแลสุขภาพ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สมุนไพร ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และการนำไปใช้ประโยชน์ แต่ไม่มีการปลูกพืชสมุนไพรทดแทนทำให้ขาดแคลน พืชสมุนไพรบางชนิดขาดหายไปจากระบบนิเวศ

2. ศึกษาปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี ในปัจจุบันนี้สมุนไพรไทยนับวันจะหายากขึ้นมาก เพราะส่วนใหญ่สมุนไพรจะได้มา

จากป่าธรรมชาติ แต่ป่าไม้ถูกบุกรุกมีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่องมีผลทำให้สมุนไพรลดน้อยลงหรือบางชนิดก็สูญหายไป เมื่อความต้องการการใช้สมุนไพรมากขึ้น จึงทำให้เกิดการปลอมปนของสมุนไพร

3. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะสตรีวัยทอง จึงจำเป็นต้องมีการปลูกพืชสมุนไพรทดแทนเพื่อให้ป่ากับมาสมบูรณ์เหมือนเดิม โดยเริ่มจากการศึกษารูปแบบการอนุรักษ์

3.1. การเตรียมดินที่จะใช้ในการปลูกสมุนไพร ดินที่ใช้ในการปลูกสมุนไพร ดินไม่ร่วนซุย ทำให้อากาศถ่ายเทไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้รากของสมุนไพรไม่สามารถชอนไชหาอากาศได้ดีสมุนไพรบางชนิดมีรากมาก ก็จะไม่สามารถเกาะยึดทรงลำต้นได้ ทำให้โค่นล้มง่าย ดินที่เหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรต้องเป็นดินที่ร่วนซุย

3.2. การปรึกษาหมอดินจากผู้รู้ทางด้านดินที่มีความรู้จริง ถึงสภาพของดินที่เหมาะสมกับการปลูกสมุนไพรเช่น เรียนรู้ลักษณะของดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชสมุนไพร ดินร่วนซุย ไม่แข็งแน่นทึบ เพราะจะทำให้รากของพืชสมุนไพรดูน้ำ ไปเลี้ยงลำต้นไม่เพียงพอ

3.3 การดูแลให้น้ำสำหรับการปลูกสมุนไพร น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งต้องมีแหล่งน้ำที่สะอาดเหมาะแก่การปลูกสมุนไพร ไม่มีน้ำท่วมขังที่ทำให้ความเสียหายแก่สวนสมุนไพร การปลูกสมุนไพร ต้องอาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนองบึง คู ร่องสวน หรือน้ำบาดาล การให้น้ำต้องมีเพียงพอและสม่ำเสมอ

3.5 การให้ปุ๋ยเป็นอีกเรื่องที่สำคัญในการบำรุงต้นสมุนไพร การให้ปุ๋ยก่อนปลูกต้นสมุนไพร จะต้องมีการให้ปุ๋ยเวลาปลูกครั้งที่หนึ่งที่กันหลุม โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักก็ได้ เพราะการให้ปุ๋ยจำพวกนี้จะทำให้ดินมีการอุ้มน้ำได้

3.6 การกำจัดวัชพืช เป็นปัญหาต่อการปลูกสมุนไพรประการหนึ่ง สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะสารกำจัดวัชพืชที่ใช้ไม่ได้ผลในการกำจัดวัชพืช ทำให้สารกำจัดวัชพืชที่ใช้ตกค้างในดิน ทำให้พืชปลูกในแปลงหรือพืชที่ปลูกใกล้เคียงเป็นพิษ

3.7 การขยายพันธุ์ คือการเพิ่มจำนวนต้นและพันธุ์ของสมุนไพรที่มีอยู่ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น พันธุ์สมุนไพรที่ต้องการนำมาขยายพันธุ์ขึ้นอยู่กับลักษณะของพันธุ์สมุนไพร ซึ่งมีลักษณะประจำพันธุ์หรือเพราะสภาพแวดล้อม ทำให้ไม่กลายพันธุ์ตรงตามความต้องการของพันธุ์ที่ดี ต้องมีการสนับสนุนการขยายพันธุ์ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สมุนไพร

5. อภิปรายผล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี สรุปผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาประเด็นที่น่าสนใจ และสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ในประเด็นดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทอง

ผลการวิจัยพบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนเทศบาลตำบลศรีเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด หมอพื้นบ้านรู้จักการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี มาจากบรรพบุรุษด้วยวิธีท่องจำจากตำราหรือใบลาน สมุดข่อย ไม่มีการรวบรวมและแปลความหมายจากหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับการคัดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การขยายพันธุ์ โดยใช้แหล่งสมุนไพรที่มีอยู่ในป่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functionalism Theory) ที่กล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมด้านสุขภาพที่มีส่วนทำให้สังคมนั้นมีความมั่นคง ในการที่จะอนุรักษ์สมุนไพรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการอนุรักษ์และพัฒนา ทั้งส่วน คนและสังคมที่ได้ผนวกเอาชีวิตและความเป็นอยู่จารีตประเพณี สิ่งแวดล้อม มาผสมผสานกันเป็น วิธีการปฏิบัติอันนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี

ตอนที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี

สมุนไพรในชุมชนในสภาพปัจจุบัน เกิดการสูญหาย และถูกทำลายลงไปอย่างมากและต่อเนื่อง สาเหตุจากการบุกรุกทำลายป่า เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือไร่เลื่อนลอยของประชาชนในชุมชน จนทำให้สมุนไพรที่เกิดจากธรรมชาติหายากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะสมุนไพรบางชนิดสูญหายไปจากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพร จะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน โดยมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการจัดระบบนิเวศวิทยาให้เหมือนกับป่าธรรมชาติ (Reforestation) เพื่อให้สมุนไพรที่ปลูกมีคุณภาพคงเดิมและสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural-Ecology Theory) ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์อันสูงสุดจากการจัดระบบนิเวศของคนในการอนุรักษ์สมุนไพร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ (2539 : 14-23) พบว่า หมอพื้นบ้าน มีความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพร

ตอนที่ 3 แนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี

ผลการวิจัยพบว่า สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ปลูกเป็นพืชล้มลุก แต่เป็นปัญหาการเพาะปลูกต้องปรับปรุงสภาพดินให้เหมาะสมกับการปลูก ต้องให้น้ำในระยะแรก เมื่อต้นสมุนไพรเริ่มเติบโตต้องคอยหมั่นกำจัดวัชพืช เพราะสมุนไพรที่ปลูกจะเป็นพืชท้องถิ่น เช่น พริกไทย กล้วยาเห้วหมูปอระเพ็ด กระชาย ขิง กระเทียม ดีปลี โดไม่รู้ล้ม ชะพลู มะแว้งต้น มะแว้งเครือ มะเขือขื่น เป็นต้น ชุมชนสามารถปลูกและเก็บเกี่ยวสมุนไพรเหล่านี้ได้ตามฤดูกาลติดต่อกัน จากข้อค้นพบดังกล่าว พืชสมุนไพรเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมาก นอกจากเก็บเกี่ยวตามฤดูกาลแล้ว ยังสร้างรายได้ เป็นอาชีพเสริม หรืออาชีพประจำ สมุนไพรบางชนิดเช่น กระเทียม ยังสามารถปลูกเป็นไม้ประดับในบริเวณบ้านหรือสวน เพราะไม้เหล่านี้สามารถสร้างระบบนิเวศวิทยาของป่าได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ ที่กล่าวถึงความซุกซมของสมุนไพรที่เป็นไม้ยืนต้น ความซุกซมเหล่านั้นนำมาตั้งเป็นสัญลักษณ์ เช่น บึงบอระเพ็ด บ้านดงมะแว้ง บ้านกระชายน้อย บ้านเฮียงแดง (เฮียงแดงหมายถึงกระเทียมที่มีดอกสีแดง) ซึ่งแสดงถึงจำนวนสมุนไพรที่ซุกซมในพื้นที่บริเวณนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาศริต อนันทราวัน (2538 : 82-83) พบว่าการอนุรักษ์ต้นสมุนไพร มีการข้ามแบบ

ผสมผสานระหว่างคุณธรรม จริยธรรม เกี่ยวข้องกันกับการใช้สมุนไพร โดยมีข้อห้ามบางอย่างเกี่ยวกับพืชสมุนไพรบางชนิด เช่น ไม่กินน้ำเต้า ผักเขียว มะเฟือง ทำให้สมุนไพรเหล่านี้สามารถคงอยู่และแพร่พันธุ์ได้ต่อไป

ตอนที่ 4 รูปแบบการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาและการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี มีแหล่งที่มาของความรู้จากหลายแหล่ง เช่น จากเอกสาร จากอินเทอร์เน็ต ภาควิชา และการศึกษาจากงาน จากการอบรมซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้หากนำมาจัดเป็นระบบและมีการนำเสนอที่ดี จะสามารถทำให้ผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์สมุนไพร มีความรู้ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูล กระทำได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรของชุมชนให้มีความก้าวหน้า ควรกระจายองค์ความรู้ให้เกิดการพัฒนาอย่างแพร่หลายของสมุนไพร ตลอดจนการนำไปใช้อย่างรู้คุณค่า เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สมุนไพร ต้องผ่านขั้นตอนให้ได้มาตรฐาน เริ่มจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ร่วมมือกันในการพัฒนาการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้การอนุรักษ์สมุนไพรอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ด้วยพลังองค์กรเครือข่ายการอนุรักษ์สมุนไพรให้เข้มแข็ง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสมุนไพรในการพัฒนาทุกด้านจริง โดยบูรณาการในโครงการพัฒนาต่างๆ ที่มีผู้รับผิดชอบอยู่แล้วในพื้นที่ให้ครบวงจรการอนุรักษ์สมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functionalism Theory) ซึ่งมีโครงสร้างที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แก่ โครงสร้างทางการศึกษาและการถ่ายทอด โดยที่สังคมนั้นไม่อาจจะเลยได้ หากไม่กระทำเช่นนั้น สังคมนั้นๆ ไม่สามารถจะคงอยู่ต่อไปได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิณาด อรรถสิทธิ์ (2535 : 33-35) ที่พบว่าถ่ายทอดความรู้ของหมอพื้นบ้าน จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เห็นความสำคัญขององค์ความรู้เกี่ยวกับการและใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ป่วยจะสูญหายไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สมุนไพรอย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะ โดยกำหนดไว้เป็นนโยบายหรือกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนและสิทธิ
2. ควรมีงบประมาณจากภาคภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ในการสนับสนุนนโยบายให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ให้มีการอบรม หรือ สัมมนาให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่สนใจทั่วไป
3. ควรมีการกำหนดรูปแบบกลยุทธ์ในการอนุรักษ์สมุนไพรที่หายากในรูปแบบของสวนสมุนไพร สวนสมุนไพรของแต่ละชุมชน พื้นที่อนุรักษ์สมุนไพร ป่าสมุนไพรชุมชน แปลงทดลองและขยายพันธุ์สมุนไพร และการดำเนินการในรูปแบบอื่นๆ

6.2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางด้านแนวทางในการปฏิบัติการอนุรักษ์สมุนไพรไทยวัฒนธรรมและสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางการแพทย์ซึ่งหายาก เช่น การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue Culture) ซึ่ง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งจะช่วยอนุรักษ์และป้องกันไม่ให้สมุนไพรสูญพันธุ์ วิทยาการด้านการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจะช่วยเพิ่มปริมาณสมุนไพร ช่วยดำรงคุณสมบัติทางการแพทย์ ช่วยดำรงสายพันธุ์ดั้งเดิมของสมุนไพรโดยไม่มีการจำกัดทางด้านเวลา ทางด้านชุมชนเองนั้น

2. ควรมีการดำเนินการอนุรักษ์สมุนไพรโดยการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เป็นต้นว่า โรงพยาบาลชุมชน โรงเรียนวัด และสมาชิกในชุมชนทุกคน การระดมความคิดระหว่างหมอสมุนไพรพื้นบ้านแพทย์แผนปัจจุบัน และผู้ที่สนใจโดยทั่วไป เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์สมุนไพรอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ผ่านกิจกรรมและโครงการต่างๆ เช่น การปลูกสมุนไพรใน วัด ในโรงเรียน และในบ้าน เป็นต้น

3. ควรมีการจัดการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับความรู้ความก้าวหน้าใหม่ๆ ทางด้านสมุนไพรขึ้นตามโอกาสที่เหมาะสม

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อการอนุรักษ์สมุนไพรไทยอายุวัฒนะที่เกี่ยวกับการดูแลภาวะวัยทองของสตรี ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากสำหรับแนวทางในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยด้านการขยายพันธุ์สมุนไพร ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสำหรับสมุนไพรที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์

2. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการในการอนุรักษ์สมุนไพรอย่างเป็นระบบ โดยรูปของศูนย์การเรียนรู้ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด และระดับประเทศ

3. ควรดำเนินการวิจัยด้านสมุนไพรที่มีคุณสมบัติทางยาในพื้นที่ของแต่ละชุมชนเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และการขยายพันธุ์

4. ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสมุนไพรในทั้งธุรกิจ โดยผ่านการบริหารจัดการในระบบวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- ชาคริต อนันทราวัน. (2538). *จรรยาบรรณหมอพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- เพ็ญญา ทวีทรัพย์เจริญ. (2543). *การแพทย์แผนไทยกับปัญหาสมรรถภาพทางเพศ*. กรุงเทพฯ : สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์.
- รุจิราภรณ์ อรรถสิทธิ์. “คุณสมบัติและพฤติกรรมของหมอพื้นบ้านในชุมชน” *สาธารณสุข ปรัชญ์*. 3 (1) : 33 -38 ; มีนาคม 2535.
- เสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ. “ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน กรณีศึกษาพ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์,” *ภาษาและวัฒนธรรม*. 15(2) : 14-23 ; กรกฎาคม-ธันวาคม, 2539.

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขตกรุงเทพมหานคร THE MANAGEMENT MODEL OF PRE-SCHOOL CHILD CARE CENTER AT MONASTERIES IN BANGKOK AREA

พระครูสุนทรจารุวรรณ* พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ** พิชชุ์ ทังโต***
Phrakhru Sunthornjaruwan* Phrakhrusangkharak Kiettisak Kittipakho**
Phichet Thangto***

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยมี 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งหมด 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความวิเคราะห์ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 184 คนซึ่งเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าทางสถิติ ดังนี้ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพทั่วไปแบ่งเป็นสภาพทั่วไปภายในและภายนอก โดยสภาพทั่วไปภายในนั้นแบ่งการบริหารจัดการเป็นสี่ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล ซึ่งในแต่ละด้านต่างก็มีจุดประสงค์หลักในการดำเนินการ ดังนี้ การบริหารงานวิชาการมีจุดประสงค์หลักในการพัฒนา เพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านพัฒนาทางอารมณ์ ด้านการพัฒนาทางสังคม การบริหารงานทั่วไปมีจุดประสงค์หลักในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีการวางแผน การจัดองค์กร การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม อย่างครบวงจรในการบริหารงาน

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ทั่วไป การบริหารงานธุรการมีจุดประสงค์หลักในการพัฒนา เพื่อให้องค์กรมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการด้านเอกสารธุรการเพื่อเก็บเป็นหลักฐาน เพื่อการสืบค้น เพื่อความเป็นระเบียบและเพื่อความเป็นหมวดหมู่ การบริหารงานบุคคล มีจุดประสงค์หลักในการพัฒนา เพื่อมุ่งเน้นกระบวนการในการบริหารงานบุคคล นั่นคือ กระบวนการสรรหาบุคลากร การอบรมพัฒนา การสร้างแรงจูงใจ และความคุ้มค่าของบุคลากรภายในศูนย์ ในส่วนสภาพทั่วไปภายนอก พบว่า โครงสร้างของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนั้นขึ้นอยู่กับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมของแต่ละเขตในกรุงเทพมหานคร ทำให้งบประมาณที่ได้เน้นการช่วยเหลือผู้ปกครอง เพื่อแบ่งเบาภาระในการเตรียมความพร้อมให้กับบุตรหลานมากกว่างบประมาณด้านการศึกษาโดยตรง ทำให้มีงบประมาณที่ใช้ในการบริหารมีน้อยไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน จึงจำเป็นต้องใช้หลักการของผู้ที่มีจิตศรัทธาภายในชุมชนบริเวณวัด เพื่อให้การบริหารงานด้านงบประมาณมีเพียงพอต่อความต้องการ

2) หลักพุทธธรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า หลักธรรมที่เป็นหลักในการส่งเสริมให้จุดประสงค์ในการบริหารงานทุกส่วนสำเร็จมีดังนี้ การบริหารงานวิชาการใช้หลักธรรมภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา) การบริหารงานทั่วไปใช้หลักธรรมจักขุมา, วิมุตติ, อคติ 4 (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ), อริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุห์ทัย นิโรธ มรรค), สังคหัตถ์ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) การบริหารงานธุรการใช้หลักธรรมอัปปมาทและขันติ การบริหารงานบุคคลใช้หลักธรรมสติสัมปชัญญะและพละ 4 (ปัญญาพละ วิริยะ อนุวัชชพละ สังคหะพละ) และการบริหารงานทุกด้านนั้นต้องใช้หลักพุทธธรรมที่นำมาบริหารงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อให้จุดประสงค์ทุกๆ ด้านเกิดความสำเร็จ ได้แก่หลักอิทธิบาทธรรม 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) โดยหลักอิทธิบาทธรรมนั้นต้องร่วมบริหารงานอย่างบูรณาการกับการพัฒนางาน โดยใช้หลักการของวงจรคุณภาพ (วางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ การปฏิบัติเชิงพัฒนา) และวงจรความรู้ (การปรับเปลี่ยนสู่ภายนอก การปรับเปลี่ยนสู่ภายใน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การผสมผสานทางความรู้) เพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

3) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทั้ง 4 ด้านสามารถใช้รูปแบบร่วมกันได้คือ รูปแบบ DKSA (Develop Knowledge for Sharing to Assets) โดยมีหลักการดังนี้ เป็นรูปแบบในการบริหารจัดการที่ใช้หลักธรรมมาบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละส่วนงาน โดยมีหลักอิทธิบาทธรรมในการควบคุมหลักธรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติและใช้หลักการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) อย่างถูกต้องโดยเหมาะสมกับสภาพของสถานที่ และเวลาของแต่ละศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในแต่ละวัด ต่อเนื่องด้วยการใช้หลักการการพัฒนางานอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการการจัดการความรู้ (Knowledge management) ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อนำความรู้เหล่านั้นนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะองค์กรเครือข่าย (Knowledge Sharing)

ของพันธมิตรศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เพื่อให้ได้มาซึ่ง “สินทรัพย์ทางความรู้” (Knowledge Assets) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นหลักสูตรแกนกลางในการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ABSTRACT

Objectives of this research were 1) To study the general management of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok. 2) To study Buddhist doctrines and theories related to management and 3) To propose a format of management of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok.

Methodology was the Mixed Methods Research, which includes Qualitative research from in-depth interviews with 18 people analyze data to describe the analysis. Quantitative research by distributing questionnaires to a sample of 184 people, which is the official staff of the Develop Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok. The data analysis used by the statistics are as follows : the number, the percentage, and mean and standard deviation.

Findings were as follows :

1) The general management condition of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok were that Internal and external Management were divided into the four key sections as follows: Academic administration, General management, Administration management, and Human resource management. Each section has its own purpose in the followings: The primary purpose of Academic Administration was development preparation for the pre-school children in four aspects : physical, intellectual, emotional and social development. General management had aim to achieve major breakthrough in the management of the planning, organization, decision making and control and also fully integration. The Administration management had the primary purpose as to develop organization and full knowledge in documentation management and filing in order to store evidence, searching purpose, keep document as well-organized and categorized by index. The main purpose of Human Resource management was to focus on the development of human resource business process such as recruiting, training, developing, motivating and rewarding staff within the center.

External Management of the Development Center for Pre-school Children at monastery in Bangkok depended on the community development and social welfare

of each district in Bangkok. Budget was allocated for reducing the burden of family expenses in children preparation and raising kids instead of investing budget into education aspect. Furthermore, budget for management and administration was not sufficient enough so donation from community become another form of fund raising so that the budget would be enough for management.

2) Buddhist doctrines and theories related to internal management of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok were that the main principles which supported the achievement of the administration were as follows: Academic Administration used the principle of Bhavana 4 (Physical, Virtue, Mind and Wisdom development), General Management used principles of Chakkhuma (Conceptual skill and vision), Vimutti (Liberation), Prejudice 4 (Prejudice by love, hatred, delusion and fear), Noble Truths 4 (Dukkha, Samudhaya, Nirodha and Magga), Sangahavatthu 4 (Dana, Piyavaca, Atthacariya and Samanattata), the Administration management applied the principles of Appamatha and Khanti (Mindfulness and Tolerance). Human Resource administration used the principles of consciousness and Bhala 4 (Power of wisdom, diligence, cleanliness and solidarity). All aspects of management were required to apply Buddhist doctrine and integrated fully to achieve their aims which are Itthibatha 4 (Basis for success; Aspiration, Effort, Thoughtfulness and Reasoning). The Integration between Itthibath 4 and the principles of quality cycle (Planning, Implementation, Monitoring, and Compliance-oriented development) and circuit knowledge (Modifications to the exterior, Transition to the Social interaction combining the knowledge) led to acquire the development of executive management of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok.

3) Management model of the Development Center for Pre-school Children at monasteries in Bangkok was that the four sections have common model is D4SA (Develop Knowledge for Sharing to Assets) which had principle as follows: it was a model of management principles using Buddhist doctrines to manage with Buddhism-integration way as appropriate in each part. The basis for successful principle was to apply the quality cycle (PDCA) appropriately to the Development Center for Pre-school Children at each monasteries for the sustainable development on the basis of knowledge management (knowledge management), to build knowledge network for knowledge sharing among pre-school children development centers in order to gain Knowledge assets which is a core curriculum of Pre-school Children Development Center at monasteries in Bangkok.

Keywords: Management Model, Pre-School Child Care Center, At Monasteries

1. บทนำ

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนี้จัดได้ว่า เป็นการศึกษาสงเคราะห์เด็ก และการสาธารณสุขสงเคราะห์ประการหนึ่ง และการจัดการศึกษาประเภทใดหรือระดับใดก็ตาม ถ้าสามารถจัดโดยวัดหรือพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการแล้ว นับเป็นการทำให้เด็กหรือประชาชนได้ใกล้ชิด หรือเข้าวัดมากขึ้น มีศีลธรรม และเป็นคนโดยสมบูรณ์มากกว่าเด็ก หรือประชาชนที่ไม่มีโอกาสดังกล่าว กรมศาสนาได้กำหนดระเบียบว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537 โดยกำหนดให้เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้บริหารศูนย์ ฯ พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนอบรมสั่งสอนเด็กในด้านต่าง ๆ ครูพี่เลี้ยงซึ่งเป็นคฤหัสถ์ทำหน้าที่ดูแลทำความสะอาดร่างกายเด็ก และจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการศึกษาเด็กในระดับปฐมวัย คณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทำหน้าที่ในด้านการให้คำปรึกษาแนะนำและควบคุมการดำเนินงานในด้านการจัดการศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบัญชีและการเงิน และด้านบุคลากร (กรมการศาสนา, 2537: 3-5)

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นสถานที่สำหรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียนโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ เพื่อเพิ่มโอกาสให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อม ให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้มีการกำหนดให้เด็กจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ด้วยการอยู่อาศัยในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดอันตราย เด็กต้องได้รับสารอาหารตามวัย และได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมพัฒนาการ รวมถึงได้รับการป้องกันโรคและภัยที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546, 2546: 3-4)

ดังนั้น ผู้ดูแลรับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้แก่เด็ก สภาพสิ่งแวดล้อมภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความสำคัญที่จะต้องดูแลให้ปลอดภัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายและอุบัติเหตุกับเด็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อีกทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่เดิมมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา กรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมอนามัย ซึ่งมีจุดประสงค์ในการก่อตั้งแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วเพื่อเป็นสถานที่สำหรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียนให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัย ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ไม่มีผู้เลี้ยงดูลูกในช่วงเวลากลางวัน (กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข, 2541: 16)

กรุงเทพมหานครมีความเจริญก้าวหน้าทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การขยายตัวอย่างรวดเร็วในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ ทำให้สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยโดยเฉพาะความเป็นเมือง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีประชากรอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพกันมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาความหนาแน่นของประชากร ความแออัดของที่อยู่อาศัย ปัญหาการจราจร มลพิษจากสิ่งแวดล้อม และการแก่งแย่งแข่งขันในหลาย ๆ ด้าน สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อให้ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด มีลักษณะและแบบแผนการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไปด้วย อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานคร ในฐานะหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ในการดูแลแก้ไขปัญหาพัฒนาเมืองให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จัดให้มีบริการในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญ ทั้งนี้ ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครในด้านการพัฒนาการศึกษา ซึ่งได้มีการขยายบริการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเล็กก่อนเข้าเรียนประถมศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งกำหนดภารกิจด้านพัฒนาการศึกษา คือ ให้สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในชุมชนให้เพียงพอ และได้มาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย และต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานที่อยู่ในวัยก่อนเข้าเรียนภาคบังคับให้มีโอกาสเตรียมความพร้อม ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการถูกต้อง สมวัยให้แก่เด็กทั้งทางด้านการเรียนการสอน การพัฒนาทางด้านอารมณ์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ และพร้อมที่จะไปเรียนต่อในระดับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเรื่องนี้ กรุงเทพมหานคร ได้มีการจัดให้มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในแต่ละเขตพื้นที่ปกครองของกรุงเทพมหานคร โดยมีการสนับสนุนจัดสรรด้านงบประมาณเงินอุดหนุนรัฐบาลส่วนหนึ่งให้แก่ชุมชน นำไปบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดอาศัยแนวทางจากกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 (พ.ศ.2506)

ปัจจุบันศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ได้ทำการถ่ายโอนให้กับสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั้งหมด 21 ศูนย์ 18 เขตของกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตจะจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนรัฐบาล สนับสนุนอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) กิจกรรมภายในศูนย์ ค่าตอบแทนครูพี่เลี้ยง และค่าวัสดุต่าง ๆ

ปัญหาจากการที่กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศ มีประชากรเด็กที่ด้อยโอกาสและขาดการดูแลเอาใจใส่ในการส่งเสริม และพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัย ประกอบกับเป็นภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีปัญหามากมายอยู่แล้ว อีกทั้งการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ยังขาดมาตรฐานและการบริหารจัดการ มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในด้านการวางแผนงาน การจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การสั่งการและการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติงาน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน หากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการศึกษาและแก้ไขอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนในวัยเด็กเล็ก ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของสังคมในอนาคต เป็นผลให้ประชากรในพื้นที่ด้อยคุณภาพและส่งผลเสียต่อการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย จะต้องดำเนินการให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประโยชน์สูงสุดกับเด็กปฐมวัย

จากปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมา การจัดการศึกษาของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขตกรุงเทพมหานครสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์ จึงต้องได้รับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสมัยใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานให้มีรูปแบบแนวทางที่ชัดเจนเป็นมาตรฐาน สามารถนำไปบูรณาการปฏิบัติใช้ได้โดยสะดวกทั้งผู้บริหาร ผู้ปกครอง และเด็กก่อนเกณฑ์ ทุกศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพทั่วไปของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อดำเนินการหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จำนวน 18 เขตในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดรวม 21 ศูนย์ ฯ และนำไปพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเท่าเทียมกันทุกแห่งและทุกเขตในกรุงเทพมหานครได้อย่างมีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์เชิงพุทธในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร” โดยกำหนดดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีมุ่งศึกษาและทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานครดังต่อไปนี้

- 1) สภาพทั่วไปของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร
- 2) แนวคิดหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

3) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

4) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการบริหารจัดการ

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาวิจัยในฉบับนี้นั้นมุ่งเน้นการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเขตกรุงเทพมหานคร จึงต้องศึกษาตัวแปรดังต่อไปนี้

3.2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์และฆราวาส ที่เป็นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปฏิบัติการในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร

3.2.2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยกระบวนการบริหารจัดการแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานธุรการและด้านการบริหารงานบุคคล

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร, ผู้ที่เกี่ยวข้อง, เจ้าหน้าที่ และประชาชนหรือผู้ปกครองของเด็กก่อนเกณฑ์ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

3.3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ

ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานครจำนวน 8 คน นักพัฒนาสังคมจำนวน 3 คน นักพัฒนาการศึกษาจำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 18 รูป/คน

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรเชิงปริมาณ ได้แก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับที่ทำงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมด 338 คน กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ทุกระดับที่ทำงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 184 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการสุตรคำนวณ Taro Yamane (ยูทอ ไกยวรรณ์, 2546: 105)

4. ผลการวิจัย

4.1 แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์เชิงพุทธในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

การบริหารจัดการในยุคสมัยก่อนและในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างกันมาก เนื่องด้วยเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำสมัย หลักการต่างๆและแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกที่มีมากมายหลากหลายแนวคิดหาก แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ โดยการใช้ในการบริหารจัดการในเชิงพุทธบูรณาการกับหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการอันได้แก่ **ฉันทะ** คือ ความพึงพอใจหรือมีความรักในกิจที่ตนปฏิบัติอยู่ **วิริยะ** คือ ความพากเพียรหมั่นในกิจที่ปฏิบัติอยู่

จิตตะคือ การมีความฝักใฝ่ในงานมีจิตผูกพันในการคิดในการแก้ปัญหาอยู่เนืองนิจ **วิมังสา** คือ การคิดวิเคราะห์หมั่นไตร่ตรองถึงสาเหตุ เพื่อให้งานนั้นๆ ได้สำเร็จลงได้ด้วยความถูกต้องและมีความเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เราชาวพุทธได้ยืกันมาจนคุ้นหูตั้งแต่เด็ก หากแต่นำมาปฏิบัติเนื่องจากปัจจัยหลากหลายด้าน เช่น มุ่งหวังจากทฤษฎีการบริหารงานจากตะวันตกในบางครั้งนั้นไม่สามารถเข้ากับบริบทของสังคมแต่ละสังคมได้ แต่ในการนี้จำเป็นต้องนำอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้จริง ในการเสริมสร้างการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานครให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเมื่อนำมาบูรณาการกับการบริหารงานในแต่ละส่วนงานทั้ง 4 ด้าน พบว่า หลักธรรมอิทธิบาทนั้นเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ ช่วยให้เกิดกฎระเบียบ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับบุคลากรในการบริหารงาน ทำให้เกิดความสำเร็จ หรือเป็นผลสัมฤทธิ์ขึ้นได้ตามแนวนโยบายที่ตั้งไว้ โดยต้องอาศัยหลักธรรมย่อยในแต่ละรูปแบบการบริหารทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ **ด้านวิชาการ** ใช้หลักธรรมภาวนา 4 ควบคู่กับอิทธิบาทธรรม **ด้านบริหารงานทั่วไป** ใช้หลักจักษุม่า หลักวิมุตติ หลักอคติ 4 หลักสังคหวัตถุ 4 หลักอริยสัจ 4 ควบคู่กับอิทธิบาทธรรม **ด้านธุรการ** ใช้หลักธรรมของอัปปมาท หลักขันติ ควบคู่กับอิทธิบาทธรรม **ด้านบุคคล** ใช้หลักธรรมสติสัมปชัญญะ และพละ 4 ควบคู่กับอิทธิบาทธรรมเพื่อให้

4.2 รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์เชิงพุทธในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

1) **ด้านการบริหารจัดการงานวิชาการ** พบว่า การบริหารจัดการในด้านวิชาการนั้นมีจุดประสงค์หลัก 4 ข้อย่อย นั่นคือ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย พัฒนาทางด้านสติปัญญา พัฒนาทางด้านอารมณ์ และพัฒนาทางด้านสังคม โดยใช้หลักธรรมภาวนา 4 ในการพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาการให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ โดยการรักษาร่างกายตนเองให้มีความแข็งแรงทั้งทางกายและใจ (กายภาวนา) โดยการรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดในตนเอง (ศีลภาวนา) โดยการมีสมาธิเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ (จิตภาวนา) และโดยพัฒนาความรู้ความสามารถ (ปัญญาภาวนา) เพื่อเสริมสร้างปัญญาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ต่อไป โดยทั้งหมดครอบคลุมสู่วิธีเพื่อความสำเร็จด้วยอิทธิบาทธรรม คือ ใช้หลักฉันทะ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการให้ความรู้ ร่วมกับหลักวิริยะและจิตตะควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดความขยันหมั่นเพียรด้วยความไม่ประมาทในการฝึกทักษะ และเพื่อสร้างความตระหนักในอุดมการณ์ว่า เด็กคือ อนาคตชาติให้กับตนเองหากเด็กทุกคนมีความพร้อมที่ดี มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาประเทศชาติ โดยได้รับการสั่งสอนปลูกฝังจากครู หรือบุคลากรจากศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนั้นหมายความว่า บุคลากรทุกคน เจ้าหน้าที่ทุกๆ คน ย่อมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชาติไทยไปโดยปริยาย ซึ่งตามหลักธรรมยังมีหลักวิมังสาอีกหลักหนึ่งที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนหรือวิธีการ โดยผ่านการประเมินการเรียนการสอน เพื่อสร้างเสริมการพัฒนาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในทุกๆ ด้าน

2) **ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไป** พบว่า การบริหารจัดการในด้านการบริหารงานทั่วไปให้เกิดผลที่ดีในการบริหารจัดการนั้นมีจุดประสงค์หลัก 4 ข้อย่อย นั่นคือ การวางแผน, การจัดองค์กร, การวินิจฉัยสั่งการ และการควบคุม ซึ่งทั้งสี่ด้านนั้นใช้หลักธรรมในการ

บริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการด้วยหลักธรรม หลักจักษุมา, หลักวิมุตติ, อริยสัจ 4, สังคหวัตถุ 4, และอคติ 4 ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ จะถูกขับเคลื่อนไปพร้อมกันกับหลักอิทธิบาทธรรม 4 โดยเริ่มจากงานบริหารงานทั่วไปนั้น เป็นงานที่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายที่ไม่มีการจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ จึงต้องมีการวางแผนเพื่อจัดแนวทาง ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นถึงจุดหมายปลายทางที่สามารถดำเนินไปได้ (จักษุมาและวิมุตติ) เมื่อการวางแผนสู่ผลการปฏิบัติ จึงใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 (ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค) ในการดำเนินการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานั้นๆ หรือเพื่อให้บรรลุจุดหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรซึ่งในการจัดนั้น คือ การประสานงาน การสื่อสารเพื่อความเข้าใจ เพื่อปฏิบัติงานที่มีจุดหมายเดียวกัน ซึ่งใช้ความร่วมมือร่วมใจร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามวัฒนธรรมองค์กร ในแต่ละกรณีโดยไม่เลือกปฏิบัติ (สังคหวัตถุ 4) โดยผ่านกระบวนการการวินิจฉัยสั่งการ โดยไม่ให้เกิดความลำเอียงในการสั่งการ เช่น ไม่ให้เกิดความเอนเอียงให้กับทางใดทางหนึ่งเหตุเพราะรัก เพราะโกรธ เพราะความไม่รู้ และเพราะความกลัว (อคติ 4) ซึ่งผลที่เกิดจากการตัดสินใจสั่งการระดับแผนหรือระดับนโยบายที่ผิดพลาด จะทำให้เกิดผลต่อระดับปฏิบัติการมาก ฉะนั้นหลักธรรมอคติ 4 จึงเป็นหลักธรรมที่ควรยึดปฏิบัติ เป็นหลักธรรมที่มีประโยชน์มากต่อหลักการในกระบวนการการวินิจฉัยสั่งการ โดยใช้การควบคุมด้วยหลักอิทธิบาทธรรม ดังนี้ สร้างให้เกิดความรักในงานการบริหารจัดการมากกว่ามุ่งปฏิบัติงานในแต่ละวัน โดยไม่มีจุดหมาย พร้อมด้วยการปลูกฝังอุดมการณ์ในการบริหารให้กับทุกๆ ส่วน พร้อมด้วยการศึกษาสหสาขาวิทยาการ เพื่อเสริมสร้างความรู้ เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความรู้ต่างๆ เพื่อเสริมให้การบริหารงานทั่วไปมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3) ด้านการบริหารจัดการงานธุรการ พบว่า การบริหารจัดการในด้านธุรการนั้นมีจุดประสงค์หลัก 4 ข้อย่อย นั่นคือ เพื่อเก็บเป็นหลักฐาน เพื่อการสืบค้น เพื่อความเป็นระเบียบและความป็นหมวดหมู่โดยใช้หลักธรรมอัปปมาท และขันติ ในการบริหารจัดการงานธุรการ โดยไม่ให้เกิดความประมาทเลินเล่อในการละเลย (อัปปมาท) กับเรื่องเกี่ยวกับเอกสาร เนื่องจากเอกสารเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการสืบค้น ต้องให้เกิดความเป็นระเบียบมีความเป็นหมวดหมู่ ทำให้องค์กรและบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่มีความน่าเชื่อถือจากเอกสารดังกล่าว และในการเสริมสร้างความเป็นระเบียบเกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ซึ่งหลังจากที่บุคลากรทุกๆ คนต้องปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กก่อนเกณฑ์ที่มีจำนวนมาก บุคลากรทุกคนต้องมีความอดทน (ขันติ) ต่อสภาวะธรรมต่างๆ ที่มากระทบ เนื่องจากจำนวนบุคลากรที่มีจำนวนน้อย ทำให้ต้องเหน็ดเหนื่อยกับงานประจำวันอยู่แล้ว อาจจะต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นเรื่องธรรมดา และยังต้องเข้มงวดเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับระเบียบงานเอกสารและงานธุรการ จึงเกิดความเครียดฉะนั้นต้องมีความอดทนเป็นอย่างมากกับความรับผิดชอบที่มีเพิ่มมากขึ้น โดยทั้งหมดครอบคลุมสู่วิธีเพื่อความสำเร็จด้วยอิทธิบาทธรรม คือ ใช้หลักฉันทะเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารงานธุรการด้วยการใช้หลักฉันทะ นั่นคือการสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงาน เพื่อจุดประสงค์ให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน โดยใช้หลักจิตตะ คือ การปลูกฝังในอุดมการณ์เพื่อสร้างความเคยชินในการสื่อสาร

ด้วยลายลักษณ์ และเสริมสร้างด้วยแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อให้เกิดความวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติงาน และสุดท้ายคือ การใช้หลักวิมิงสาในการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานธุรการ

4) ด้านการบริหารจัดการงานบุคคล พบว่า การบริหารจัดการในด้านบุคคลนั้นมีจุดประสงค์หลัก 4 ข้อย่อย นั่นคือ การบริหารจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กก่อนเกณฑ์ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นบุคลากรจึงจำเป็นต้องได้รับการสรรหา ได้รับการอบรมพัฒนา ได้รับการสร้างแรงจูงใจ และสุดท้ายคือ ต้องมีความคุ้มค่าในการปฏิบัติงานให้กับองค์กร โดยการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการดังนี้ หลักธรรมสติสัมปชัญญะและหลักธรรมพละ 4 (ปัญญาพละ, วิริยะพละ, อดทนพละ และสังคหพละ) ในการสรรหาบุคลากรใหม่ดังนี้ ผู้ที่มีหน้าที่สรรหาบุคลากร หรือมีหน้าที่พิจารณาบุคลากรให้เข้าปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์นั้น ต้องมีหลักสติสัมปชัญญะ ในการพิจารณาคัดเลือกบุคลากร โดยใช้กระบวนการในการให้ผ่านการทดลองงาน เพื่อทดสอบความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (สติสัมปชัญญะ) ในด้านของสังคมการอยู่ร่วมกันของแต่ละคน ทั้งในด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการอบรมพัฒนาความรู้ และในด้านความคุ้มค่าในการปฏิบัติงานต่างก็ต้องใช้ปัญญา และความพยายามเป็นฐานกำลังในการพิจารณาด้วยปัญญาว่า อะไรควรหรือไม่ควรอย่างไร และใช้ความพากเพียร (ปัญญาพละและวิริยะพละ) ในทางที่ถูกต้อง ซึ่งนั่นก็คือการกระทำทั้งทางกายวาจา และใจอย่างไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง (อดทนพละ) ไม่มีการสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ส่วนในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ความคุ้มค่าและการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้นต่างก็ต้องใช้หลักของพละ 4 ข้อหนึ่งในการฝึกตนให้มีการให้เป็นนิจในที่นี้คือ การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นวิทยาทาน คือ การให้ความรู้แก่เพื่อนร่วมงานแก่เด็กก่อนเกณฑ์ หรือการให้อื่น ๆ พร้อมถึงการให้คำพูดจาที่อ่อนหวานเป็นปียาวาจาแก่ผู้ฟังในทุกระดับ รวมถึงการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอเรียกว่า อัตถจริยา และยังคงต้องปฏิบัติอย่างนั้นอยู่อย่างเสมอต้นเสมอปลายตามหลักธรรมสมานัตตา (สังคหพละ) ทั้งนี้หลักธรรมทั้งหมดนั้นจะสำเร็จได้ต้องใช้ฐาน หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จนั่นคือ หลักอิทธิบาทธรรมที่ต้องบูรณาการกันอย่างกลมเกลียวเสมือนเกลียวเชือกที่พันแน่น โดยไม่สามารถแยกกันออกมาได้ว่าสิ่งใดเรียกว่า ฉันทะ สิ่งใดเรียกว่า วิริยะ สิ่งใดเรียกว่า จิตตะ เรียกว่า วิมิงสา คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความตระหนักในความมุ่งมั่นในความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน เพื่อเด็กที่เป็นอนาคตของชาติปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างในความเสมอภาค เพื่อให้เกิดความวิริยะขึ้น โดยปริยายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคล จากนั้นจึงใช้หลักวิมิงสาในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานในทุก ๆ ส่วนงาน เพื่อจุดประสงค์ในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์กรคือ การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขต กรุงเทพมหานคร

สามารถสรุปรูปแบบทั้ง 4 ด้านด้วยรูปแบบ DKSA (Develope Knowledge for Sharing to Assets) ซึ่งพบว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถใช้หลักการต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้ เป็นรูปแบบในการ

บริหารจัดการที่ใช้หลักธรรมาภิบาลจัดการเชิงพุทธบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละส่วนงาน ตามรายละเอียดข้างต้น โดยมีหลักอิทธิบาทธรรมในการควบคุมหลักธรรมต่างๆอยู่เสมอ และใช้หลักการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพของสถานที่และเวลาของแต่ละศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในแต่ละวัด ต่อเนื่องด้วยการใช้หลักการการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการการจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยอาศัยวงจรความรู้ (Knowledge Spiral) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาคำรู้อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีที่สิ้นสุด จากนั้นจึงจะนำองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนาในแต่ละศูนย์ นำมาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะองค์กรเครือข่าย (Knowledge Sharing) ตามวงรอบที่พันธมิตรมีการกำหนดร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่ง “สินทรัพย์ทางความรู้” (Knowledge Assets) ที่ใช้ในการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเสมือนหลักสูตรแกนกลางในการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

5. อภิปรายผล

1) รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ พบว่า การบริหารจัดการในด้านวิชาการนั้นมีบุคลากรหรืออาสาสมัครภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นผู้ขับเคลื่อน ซึ่งผลนั้นหมายถึงความพร้อมทั้ง 4 ด้านของเด็กก่อนเกณฑ์ จะได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย พัฒนาด้านสติปัญญา พัฒนาด้านอารมณ์ และพัฒนาด้านสังคมได้อย่างเต็มที่ ต้องอาศัยการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการโดยใช้หลักธรรมภาวนา 4 เพื่อพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาการให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ โดยการรักษาร่างกายตนเองให้มีความแข็งแรงทั้งทางกายและใจ (กายภาวนา) โดยการรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดในตนเอง (ศีลภาวนา) โดยการมีสมาธิเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ (จิตภาวนา) และโดยพัฒนาความรู้ความสามารถ (ปัญญาภาวนา) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรมของ พลตรี อนุรักษ์ สวัสดิ์รัตน์ (2558) โดยผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป เพราะบุคคลมีศักยภาพทางร่างกาย ศักยภาพทางจิตใจ และศักยภาพทางปัญญาไม่เท่ากัน การพัฒนาศักยภาพนอกจากพิจารณากำหนดมาตรฐานแล้ว จึงต้องพิจารณาถึงห้วงระยะเวลาการสนับสนุนขวัญกำลังใจและไหวพริบปฏิภาณของแต่ละคนด้วย การพัฒนาศักยภาพที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ การพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง 4 ด้าน

2) รูปแบบการบริหารจัดการงานทั่วไป พบว่า การบริหารจัดการงานทั่วไปนั้นกลุ่มบุคคลที่มีผลมากที่สุด นั่นคือ กลุ่มของผู้บริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด นั้นหมายถึงความพร้อมทั้ง 4 ด้านของการวางนโยบายอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การวินิจฉัยสั่งการ และการควบคุม ซึ่งการจัดการทั้งสี่ด้านนั้นอาศัยหลักธรรมในการขับเคลื่อน ดังนี้ การวางแผนผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นถึงจุดหมายปลายทางที่สามารถดำเนินไปได้ใช้หลักธรรม **จักขุมาและวิมุตติ** เพื่อนำสู่การปฏิบัติใช้หลักธรรม **อริยสัจ 4** (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) หากเกิดปัญหา

สามารถดำเนินการป้องกันหรือแก้ไขซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานงานการจัดองค์กร การจัดองค์กร ซึ่งในการจัดนั้น คือ การประสานงานให้เหมาะสมถูกต้องตามวัฒนธรรมองค์กรใช้หลักธรรม **สังคหวัตถุ 4** (ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตา) โดยผ่านกระบวนการการวินิจฉัยสั่งการ โดยไม่ให้เกิดความลำเอียงในการสั่งการใช้หลักธรรม **มคฺติ 4** (รัก, โกรธ, ไม่รู้, กลัว) โดยการใช้การควบคุมด้วยหลักอิทธิบาทธรรม (ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมมังสา) ดังนี้ สร้างให้เกิดความรักในงานพร้อมด้วยการปลุกฝังอุดมการณ์ ศึกษาสหสาขาวิทยาการเพื่อเสริมสร้างความรู้เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ ให้กับการบริหารงานทั่วไปมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฉาน วรรณวิจารณ์ (2550)** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา โดยมีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้ และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรม และระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ ใช้ปัญหาของมนุษย์ คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้งใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนา และมีการคิดเชิงระบบ

3) **รูปแบบการบริหารจัดการงานธุรการ** พบว่า การบริหารจัดการในด้านธุรการนั้น มีบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งผลที่ได้หมายถึง ความสมบูรณ์ของระบบเอกสารของส่วนงานธุรการ ด้านการจัดเอกสารเป็นหลักฐาน เพื่อการสืบค้นและความเป็นระเบียบหมวดหมู่ ใช้หลักธรรม **อัปปมาท** คือ ความไม่ประมาทเลินเล่อในการละเลยกับเรื่องเกี่ยวกับเอกสาร และหลักธรรม **ขันติ** ในการอดทนต่อภาวะการปฏิบัติงานแต่ละประเภท มีความอดทนต่อความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายทั้งนี้อยู่ภายใต้หลักอิทธิบาทธรรม (ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมมังสา) บุคลากรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารงานธุรการ โดยมีสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงาน ร่วมกับการปลุกฝังในอุดมการณ์ให้เกิดความเคยชินในการสื่อสารด้วยลายลักษณ์ และเสริมสร้างวิริยะด้วยแรงจูงใจ และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานธุรการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พัฒนสรณ์ เกียรติฐิติคุณ (2558)** ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศกิจ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ “Big.CAMP Model” โดยมีสี่ล “B = Behavior” การควบคุมภายในตนเองของเจ้าหน้าที่ (Internal) การปฏิบัติตนกับบุคคลทั่ว ๆ ไป (General) ขันติ C = Control หมายถึง อดทนต่อความยากลำบากในการออกปฏิบัติงาน อดทนต่อความตรากตรำของสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และอดกลั้นต่อความไม่เข้าใจของผู้ค้าและประชาชน เมตตา A = Action คือ การกระทำที่แสดงออกถึงการให้ความช่วยเหลือ ประารถนาดี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ปิยวาจา M = Morality หมายถึง การพูดจาสุภาพอ่อนน้อม จริใจ อตถจริยา P = Public Mind หมายถึง จิตอาสา ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ชวนชวนต้องการช่วยเหลือจะเห็นว่าหลักธรรมขันติ เป็นหลักธรรมหนึ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศกิจ กรุงเทพมหานคร

4) **รูปแบบการบริหารจัดการงานบุคคล** จากการบริหารงานทั้ง 4 ด้านข้างต้นนั้นพบว่าต้องใช้บุคลากรในการขับเคลื่อนทั้งสิ้น ฉะนั้นการบริหารทรัพยากรบุคคล จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุด ซึ่งพบว่าวกรอบในการพัฒนาบุคลากร มีดังนี้ การสรรหาบุคลากรต้องใช้หลักธรรมในการสรรหาบุคลากรที่มีความเข้าใจ มีความรักต่อเด็กมีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม และมีความพากเพียรในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ใช้หลักธรรม**สติสัมปชัญญะ** ในด้านการอบรมพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากร ใช้หลักธรรม**พละ 4 (ปัญญาพละและวิริยะพละ)** และด้านการสร้างแรงจูงใจและความคุ้มค่าใช้หลักธรรม**พละ 4 (อนวัชชพละและสังคหพละ)** โดยใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารอย่างบูรณาการเปรียบได้กับเกลียวเชือกที่พันเกลียวแน่น จนไม่สามารถแยกหลักธรรมของอิทธิบาท 4 ออกมาได้เนื่องจากเมื่อการใช้หลักธรรมในการบริหารงานอย่างบูรณาการนั้นก็คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความตระหนักในความมุ่งมั่นมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน เพื่อเด็กที่เป็นอนาคตของชาติปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างในความเสมอภาคมีวิริยะขึ้นโดยปริยาย มีวิมิงสาในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานในทุกๆ ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (ฉลอง)** (2558) ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจากการศึกษาได้เสนอ 5 ยุทธศาสตร์ซึ่งทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ได้อาศัยหลักการบริหารงานโดยหลักการพละ 4 นับว่าสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้นำมาอ้างอิง

จากการอภิปรายผลข้างต้นพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ในหลากหลายหลักธรรม ซึ่งรูปแบบ **DKSA (Develope knowledge for Sharing to Assets)** เป็นการรวมหลักการในการบริหารงานในปัจจุบันกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการได้อย่างลงตัว หากเปรียบเทียบหรืออุปมากับรสชาติการเข้าถึงสุขสงบแบบวิมุตติก็คงจะเปรียบเทียบได้ไม่ปาน และเพื่อความสมบูรณ์แบบในการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ทั้งด้านของหลักการบริหารงาน โดยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาองค์ความรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพของ**สถานที่และเวลา**ของแต่ละศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในแต่ละวัด ต่อเนื่องด้วยการใช้หลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการ**การจัดการความรู้ (Knowledge Management)** โดยอาศัย**วงจรความรู้ (Knowledge Spiral)** เหล่านี้จึงเป็นการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีที่สิ้นสุด และนำองค์ความรู้ดังกล่าว เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะ**องค์กรเครือข่าย (Knowledge Sharing)** โดยมีจุดมุ่งหมายสุดท้ายเพื่อ เพื่อให้ได้มาซึ่ง **“สินทรัพย์ทางความรู้” (Knowledge Assets)** ที่ใช้ในการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเสมือน**หลักสูตรแกนกลาง**ในการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การกำหนดนโยบายหลัก หรือกำหนดวิสัยทัศน์ให้กับองค์กร เพื่อให้ทุกส่วนงานในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานเหมือนกัน และนอกจากการกำหนดแผนแม่บทให้กับองค์กรแล้วยังต้องกำหนดแผนแม่บทสำหรับการบริหารงานทั้ง 4 ด้านเพื่อให้นโยบายหลักขององค์กรสามารถไปสู่เป้าหมายขององค์กรได้อย่างราบรื่น

2) การกำหนดแผนงานประจำปี หรือแผนงานตามวงรอบ หรือกำหนดวาระการประชุมให้กับการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเตรียมข้อมูลเตรียมปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

3) การกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้กับการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน โดยการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ต้องมีวิธีการบริหารจัดการ ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การวินิจฉัยสั่งการ และการควบคุม

4) การปลูกฝังความรักในองค์กรให้กับบุคลากรทุกระดับและทุกคน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) รูปแบบการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานครโดยใช้หลักธรรมของพุทธศาสนานั้น ยังสามารถใช้หลักธรรมอื่นๆ ในการพัฒนาการบริหารจัดการได้อีกมาก เช่น การบริหารจัดการด้านบุคคลนั้น สามารถใช้หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องการยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนเพื่อร่วมกันปฏิบัติงานใดงานหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จไปด้วยกัน นั่นคือ “สังคหวัตถุ 4” หรือเป็นการพัฒนาดตนเองโดยใช้หลักธรรมของสัตตบุรุษ “สัปบุริสธรรม 7” เพื่อพัฒนาดตนเองให้สามารถปฏิบัติงาน ดำเนินการงานใดงานหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมาย

2) รูปแบบการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เขตกรุงเทพมหานคร เป็นการสังเคราะห์ เพื่อหารูปแบบในการบริหารจัดการที่ดีที่สุด แต่ยังมีด้านอื่นๆ ที่ผู้ศึกษาวิจัยต้องการเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เช่น รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเนื่องจากผู้นำที่มีความสามารถหรือมีวิสัยทัศน์กว้างไกลนั้นจะสามารถเล็งเห็นปัญหา เล็งเห็นโอกาสที่จะเกิดขึ้น และเตรียมองค์กรให้พร้อมกับภาวะต่างๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

3) เนื่องด้วยงานวิจัยในฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ มีการวิจัยทั้งด้านข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แต่ยังมีวิธีวิจัยอื่นๆ อีกที่สามารถวิจัยเพื่อทดสอบการใช้รูปแบบในการพัฒนาการบริหารจัดการได้อย่างมีความสมบูรณ์ภายในการศึกษานับเดียวกัน เช่น การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ หรือการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบ หรือทดลองตัวแปร เพื่อให้ทราบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงด้วยหลักฐานทางข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือการวิจัยเชิงพัฒนาการคือ เป็นการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันเพื่อทำให้ทราบอัตราและทิศทางการเปลี่ยนแปลงแล้ว จึงพยากรณ์สภาพหรือเหตุการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะมีประโยชน์ในการทำนายเหตุการณ์ ทำให้สามารถป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

4) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยใช้ในเขตพื้นที่อื่น ๆ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบผลการศึกษาวิจัย และเพื่อให้ได้แนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2537). *ระเบียบกรมการศาสนาด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด*. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข. (2541). *หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการสถานเลี้ยงและพัฒนาเด็ก (แรกเกิด-3 ปี)*. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2546). *สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- ณรัฐ สวาสธีรัตน์. (2558). “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพราน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉาน ตรรกวิจารณ์. (2550). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัฒนสรณ์ เกียรติฤทธิคุณ. (2558). “รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศกิจ กรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบัติ อนุปญโญ (ฉลอง). (2558). “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพุทธบริหารนการศึกษา)*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร THE DEVELOPMENT OF GOVERNANCE ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE IN BANGKOK

พระครูรัตนเขมากร (ประเมิน เขมนนโท) * พระสุธีวีรบัณฑิต **

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ***

Phrakhurattakaemkon (Pramern Khenanando) Phrasudhivirabandit

Phrakhursankharak Kiettisak Kittpanno

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยมี 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและสภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานครใช้รูปแบบการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานทั้งหมดในวัดจำนวน 25 รูป/ท่าน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีผู้ทรงคุณวุฒิ 12 รูป/คน จากนั้นนำผลวิจัยมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่าวัดแต่ละแห่งจะมีปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ ปัญหาภายในวัด อันได้แก่ การบริหารจัดการ การขอความร่วมมือกับผู้ที่อยู่ใกล้วัด การปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดที่กำหนด ส่วนอีกปัญหานึงคือ ปัญหานอกวัดที่ส่งผลกระทบต่อวัด เช่น

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สภาพแวดล้อมใกล้ ๆ วัด ชาวบ้านบริเวณรอบ ๆ วัด สภาพภูมิประเทศหรือทำเลที่ตั้งของวัด ซึ่งอาจมีปัญหาคะทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัด

2. การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารวัดจะทำให้เจ้าอาวาสได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยความราบรื่นและทำให้พระภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดเข้าใจตรงกัน ตั้งใจปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมของวัด ทำตามระเบียบของมหาเถรสมาคมไม่ขัดแย้งทะเลาะกัน เพราะทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจถูกต้องตามกฎหมายทั้งทางโลกและทางธรรม ตรวจสอบการดำเนินงาน ทรัพย์สินของวัดได้ มีการบริหารแบบค้ำคูณรวมทั้งทำให้ผู้มาติดต่อวัดใช้บริการในวัดได้รับความสะดวก ความสบายใจ

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า

- 1) การบริหารงานของวัดด้วยหลักนิติธรรม ก็คือ การบริหารงานตามกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ด้วยความถูกต้อง ความดีงาม มีการกระจายอำนาจการพัฒนาศาสนกิจอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีกระบวนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รมรงค์ให้บุคลากรยึดถือหลักความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม
- 2) การบริหารงานของวัดด้วยหลักคุณธรรม ซึ่งก็คือการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรยึดมั่นความถูกต้องดีงาม สร้างคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น ทำให้สังคมมีเสถียรภาพ ทุกคนสามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขด้วยหลักพรหมวิหาร 4 และเว้นอคติ 4
- 3) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความโปร่งใส ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร เป็นกระบวนการทำงานและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีการเปิดเผยตรงไปตรงมา สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ บุคลากรและประชาชนทุกคนสามารถตรวจสอบความถูกต้อง
- 4) การบริหารงานของวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร เป็นการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับรู้ การวางแผนการปฏิบัติงาน การประเมินผลงานและเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่ม และมีพลังในการทำงานร่วมกันด้วยหลักโลกาภิปไตย
- 5) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความรับผิดชอบ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรและผู้บริหารใส่ใจต่อปัญหาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลของการปฏิบัติหน้าที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้และสร้างความพึงพอใจต่อทุกฝ่าย
- 6) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม การปฏิบัติงานต่างๆ ก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงานให้มากที่สุด

1. บทนำ

การบริหาร (Administration) เป็นวิชาการสมัยใหม่ที่กำลังเป็นที่สนใจของผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะการมีความรู้ในเรื่องนี้จะช่วยให้ผู้บริหารรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน และนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้ นอกจากนี้ยังทำให้การทำงานในองค์กรเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในปัจจุบันสถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานของรัฐทั้งภายในและต่างประเทศ มีความเปลี่ยนแปลงไปมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารเทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชนในขณะที่สภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ แต่ระบบการบริหารงานภาครัฐและสังคมไทย โดยรวมที่ผ่านมามีไม่สอดคล้อง ไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การปรับเปลี่ยนบทบาทของสังคม โดยการนำหลักการบริหารการจัดการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลมาใช้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย (พระครูนิวาสธรรมขันธ์ 2558) องค์กรที่จะอยู่ได้จะต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แม้กระทั่งวัดเองก็ต้องมีการบริหารจัดการ เพราะมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาการบริหาร ต้องมีกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะวัดหรืออาราม ที่มีเจ้าอาวาสทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลโดยตรง ดูแลปกครองบริหารจัดการวัดให้เกิดความเรียบร้อยภายในวัดนั้นๆ เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวพุทธ (กรมการศาสนา, 2545: 58) และพระภิกษุสงฆ์อยู่คู่กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม จะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (นนทิพัฒน์ ธัญพิสิษฐ์, 2549: 25) วัดเป็นองค์กรสำคัญองค์กรหนึ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน มี พระสังฆาธิการ ตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารดูแล ความเจริญก้าวหน้าต่างๆ ของวัดจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นหลัก หากวัดใดมีเจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถทางบริหารจัดการก็สามารถทำให้การดำเนินงานของวัดมีระบบ และประสิทธิภาพมีผลให้วัดเจริญรุ่งเรือง เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้มาพบเห็น และสามารถทำประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนาและสังคมไทยมากขึ้น

การบริหารวัดในสมัยพุทธกาล เป็นการบริหารแบบธรรมาธิปไตย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการบริหารการปกครองที่ดีที่สุด ทันสมัยที่สุด ในการบริหารจัดการวัดในสมัยนั้น ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และทรงมีความประสงค์ที่จะประกาศหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ให้แก่ชาวโลก ซึ่งภายหลังจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ยังไม่ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหรือองค์กร เนื่องจากว่าขณะนั้นมีพระองค์เพียงองค์เดียวจึงไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรหรือสถาบันได้ แต่หลังจากนั้นมาอีก 2 เดือน พระพุทธองค์ก็ทรงอุปสมบทให้แก่อัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งในขณะนี้มีพระรัตนตรัยครบสมบูรณ์ กล่าวคือ มีพระพุทธ คือ พระองค์เอง พระธรรม คือ หลักธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเทศนา และพระสงฆ์ ก็คือ พระอัญญาโกณฑัญญะที่พระองค์ทรงอุปสมบทให้ เมื่อมีพระรัตนตรัยครบสมบูรณ์ จึงถือได้ว่าเป็น

พระพุทธศาสนาในสมัยนั้นเป็นองค์กรหรือสถาบันอย่างสมบูรณ์ พระพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบของการบริหารที่ยึดหลักของพระธรรมและพระวินัยเป็นเบื้องต้น พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้น จะยึดหลักของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่บัดนั้นมาในการประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้น และแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว จำนวนของพระสาวกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับพร้อมกันนั้นยังมีการส่งเสริมให้พระภิกษุทั้งหลายได้มีการศึกษา คือ คันถะธูระ (ธูระเกี่ยวกับการศึกษาพระธรรม) และวิปัสสนาธูระ (การปฏิบัติเพื่อทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลส) อันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไปพระพุทธองค์ทรงปกครองพระสงฆ์สาวกแบบพ่อปกครองลูก โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักเหมือนกับพ่อปกครองลูก ใช้ระบบความเคารพกันตามลำดับอาวุโส (วิ.ม. (ไทย) 4/32/42)

การบริหารวัด ปัจจุบันมีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งแตกต่างจากการบริหารวัดในสมัยพุทธกาล เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้น ต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารปกครองวัดจึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม มติ ข้อบังคับหรือระเบียบมหาเถรสมาคม และพระราชบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช (กรมการศาสนา, 2540: 1) ในสถานการณ์ปัจจุบันมีพระสังฆาธิการเจ้าอาวาสที่สามารถบริหารวัดอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพนั้นมีจำนวนน้อย การบริหารวัดยังคงใช้ระบบแบบเดิม สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดความรู้เรื่องการบริหารวัดที่จะนำไปประยุกต์ใช้บริหารวัดของตนให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เพราะโดยทั่วไปท่านเจ้าอาวาสไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีดังกล่าวไม่มาจากการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ หรือจากการศึกษาภาคสนาม อีกทั้งในปัจจุบันวัดหลายแห่งมุ่งเน้นที่จะพัฒนาด้านวัตถุและด้านอาคารสถานที่มากกว่าการที่จะพัฒนาบุคคลกร โดยยึดหลักพระวินัย วัดจึงเป็นที่พึ่งเพียงด้านพิธีกรรมเท่านั้น มีวัดหลายแห่งที่มุ่งสร้างวัดถ่มมงคลเครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่พยายามที่จะพึ่งตนเอง และเมื่อได้ปัจจัยมาก็นำมาพัฒนาสร้างวัดให้ใหญ่โตจนเกินความจำเป็น การบริหารวัดไม่ได้ไปในลักษณะองค์กรรวมของสงฆ์จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น การทุ่มเทพัฒนาบริหารวัดและชุมชน จึงไม่เต็มที่

บทบาทของพระพุทธศาสนาเริ่มทรุดต่ำ ประกอบกับยุคของการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ มีการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบ จึงละเลยหลักพุทธธรรมทางศาสนาซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคม ประชาชนขาดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการประพฤติของพระภิกษุก็ย่อหย่อนจากพระธรรมวินัย และเป็นที่ติติงแก่ผู้ที่พบเห็นได้ เห็นจะเป็นด้วยเหตุนี้วัดหลายแห่งในปัจจุบันจึงไม่สามารถดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้มาวัด และพระสงฆ์ในวัดไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนทำประโยชน์ให้แก่วัดและชุมชนได้เต็มที่ หากปล่อยให้วัดมีสภาพเช่นนี้ต่อไป บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนและสังคมไทยจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ และไม่สามารถช่วยเหลือพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ หากขาดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการบริหารปกครองวัด การบริหารตน

และหมู่คณะ เป็นเครื่องกลั่นกรองกายวาจาใจที่ละเอียดประณีตให้บริสุทธิ์และให้สงบ เพิ่มเติมจากกฎหมายของบ้านเมือง และกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคม (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548: 37)

ธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายมากขึ้น จากการศึกษาแนวคิดหลักธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการขั้นพื้นฐาน และยุทธศาสตร์ที่สังคมโลกต้องการให้เกิดขึ้นและนำมาใช้เพื่อ ลด บรรเทา และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ช่วยสร้างคุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรม และจริยธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้มีความเป็นธรรมในสังคม มีความโปร่งใสได้รับการยอมรับ และเชื่อถือ มีประสิทธิภาพ และคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้นไป มีการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้มีความ เข้มแข็งมีเสถียรภาพ มีความมั่นคงปลอดภัยทุกภาคของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546)

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เป็นแนวความคิดในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์ คลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้ง โดยสันติวิธีและนำสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ธรรมาภิบาลเป็นหลักการ กติกา หรือคุณลักษณะสำคัญที่ประเทศต่างๆ หรือสังคมอารยะทั้งหลายจำเป็นต้องมี เพื่อนำไปสู่การรัฐบริหารจัดการบ้านเมืองให้มีความเป็นธรรม สร้างประสิทธิภาพ ความร่มเย็นและความเจริญรุ่งเรือง (อรพินท์ สมโชคชัย, 2558: 2) หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการขั้นพื้นฐานและยุทธศาสตร์ที่สังคมโลกต้องการให้เกิดขึ้นและนำมาใช้เพื่อลดบรรเทา และแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ช่วยสร้างคุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรม และจริยธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม มีความโปร่งใสได้รับการยอมรับและเชื่อถือมีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้นไป มีการพัฒนาที่ยั่งยืนทุกภาคของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี หลักธรรมาภิบาลเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ปัจจุบันได้กลายเป็นมาตรฐานสากล ที่องค์กรและหน่วยงานทั่วไปต้องการให้

ธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับแพร่หลายมากขึ้น จากการศึกษาแนวคิดหลักธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลัก การขั้นพื้นฐาน และยุทธศาสตร์ต้องการให้เกิดขึ้นและนำมาใช้เพื่อ ลด บรรเทา และแก้ไขปัญหา ต่างๆ โดยเฉพาะการฉ้อราษฎร์บังหลวง ช่วยสร้างคุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรม และจริยธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้คุณภาพมาตรฐานสูงขึ้นไป มีการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้มีความเข้มแข็งมีเสถียรภาพ มีความมั่นคงปลอดภัยทุกภาคของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การนำหลักธรรมาภิบาลทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการบริหารวัดนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญ เจ้าอาวาสควรศึกษาค้นคว้าและนำมาพัฒนาให้สอดคล้องกับการบริหารของตนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับแก้ไข) มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ

หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมเป็นฐานะในการศึกษา อบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์และให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่

โลกเผชิญอยู่กับความเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแห่งโลกาภิวัตน์ สังคมไทยเองก็ประสบภาวะวิกฤตในหลายด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นต้นวัดได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ เช่นกัน ระบบการบริหารจัดการวัดก็ต้องเปลี่ยนไปตามกระแสโลก โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลปกครอง บริหารจัดการวัดเป็นผู้ตัดสินบทลงโทษ และวางกฎเกณฑ์ให้กับพระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ภายในวัดนั้น ๆ ให้ปฏิบัติประพฤติตามและให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ประกอบกับถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด ย่อมมีสภาพปัญหาแตกต่างกันไป ระบบการบริหารจัดการวัดก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วยขึ้นอยู่กับจะใช้หลักการบริหารวัดในรูปแบบไหนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ๆ ให้เป็นแม่แบบที่สังคมทั่วไปยอมรับ รวมถึงรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีและมีคุณค่า มีคุณประโยชน์ต่อการบริหารวัดเป็นอย่างมาก สามารถจะเป็นหลักและแนวทางที่เจ้าอาวาสยึดถือหลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารงานวัด และใช้เป็นแบบฉบับ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 3)

จากประสบการณ์การบริหารวัดที่ผู้ศึกษาวิจัยในตำแหน่งเจ้าอาวาส มีการปกครองใกล้ชิดกับพระสงฆ์มาโดยตลอด พบว่า ปัจจุบันพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำวัดหรือเจ้าอาวาส มีการบริหารจัดการวัดให้สมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพในหลายรูปแบบแล้ว แต่พื้นฐานของผู้นำวัดนั้น ๆ โดยบางที่อาจจะไม่ทราบถึงหลักการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารวัดให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ประกอบกับถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้อย่างแท้จริง ทำให้บางครั้งยังเกิดปัญหาในระบบการบริหารจัดการภายในวัด อาจมีผลกระทบถึงความเสื่อมเสียในพระพุทธศาสนาจากการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุ หรือสามเณรที่สร้างปัญหาภายในวัดได้ ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธา ตลอดถึงสถาบันศาสนาฯ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในเชิงการสำรวจ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และสภาพทั่วไปของการบริหารวัด หลักธรรมาภิบาลสำหรับพัฒนาการบริหารงานของวัดให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับแก้ไข) มาตรา 37 ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ใช้เป็นฐานข้อมูลของการปกครองคณะสงฆ์โดยใช้หลักธรรมาภิบาลในบริหารงานวัด และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัด ซึ่งนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการบริหารวัด หรือการวางแผนกำหนดนโยบายการบริหารงานในด้านต่างๆภายในวัด ให้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและสามารถเป็นตัวอย่างกับวัดอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและสภาพทั่วไปการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร” กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารทางวิชาการต่างๆ ตำรา สิ่งพิมพ์ รวมถึงพระไตรปิฎก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านการบริหารงานวัดของพระสังฆาธิการ, หลักการบริหารของวัดในกรุงเทพมหานคร โดยเน้นหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

งานศึกษาวิจัยในฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส เขตกรุงเทพมหานคร ตัวแปรในการศึกษามีดังนี้

2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารวัดใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน

2.2 ความแตกต่างของการบริหารงานวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ 1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) 2. หลักคุณธรรม (Morality) 3. หลักความโปร่งใส (Accountability) 4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) และ 6. หลักความคุ้มค่า (Cost-Effectiveness or Economy)

3. ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับสูง(ฝ่ายบริหาร) ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด เขตกรุงเทพมหานคร และฆราวาสที่เกี่ยวข้องกลุ่มตัวอย่างเป็นเจ้าอาวาสวัดเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 19 รูป ฆราวาสที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษา 2 แบบ ดังนี้

(1) การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎีแนวคิดและผลงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล

(2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารงาน ในวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดต่อไป

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารงานวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ฉะนั้นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ฆาติการปกครองระดับเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวงและเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานทั้งหมดในวัด และเนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นพระ และฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัดในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 25 รูป/ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและอธิบาย ลักษณะของเครื่องมือประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มโดยวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่าวัดแต่ละแห่งจะมีปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ ปัญหาภายในวัด อันได้แก่ การบริหารจัดการ การขอความร่วมมือกับผู้ที่อยู่ใกล้วัด การปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดที่กำหนด ส่วนอีกปัญหาคือ ปัญหภายนอกวัดที่ส่งผลกระทบต่อวัด เช่น สภาพแวดล้อมใกล้ ๆ วัด ชาวบ้านบริเวณรอบ ๆ วัด สภาพภูมิประเทศหรือทำเลที่ตั้งของวัด ซึ่งอาจมีปัญหากระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจภายในวัด

2. การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารวัดจะทำให้เจ้าอาวาสได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทำให้การบริหารวัดเป็นไปด้วยความราบรื่นและทำให้พระภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดเข้าใจตรงกัน ตั้งใจปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมของวัด ทำตามระเบียบของมหาเถรสมาคมไม่ขัดแย้งทะเลาะกัน เพราะทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจถูกต้องตามกฎหมายทั้งทางโลกและทางธรรม ตรวจสอบการดำเนินงาน ทรัพย์สินของวัดได้ มีการบริหารแบบคัมค้ำรวมทั้งทำให้ผู้มาติดต่อวัดใช้บริการในวัดได้รับความสะดวก ความสบายใจ

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การบริหารงานของวัดด้วยหลักนิติธรรม ก็คือ การบริหารงานตามกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ด้วยความถูกต้อง ความดีงาม มีการกระจายอำนาจการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีกระบวนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รมรณคฺให้บุคลากรยึดถือหลักความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม 2) การบริหารงานของวัดด้วยหลักคุณธรรม ซึ่งก็คือการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรยึดมั่นความถูกต้องดีงาม สร้างคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น ทำให้สังคมมีเสถียรภาพ ทุกคนสามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขด้วยหลักพรหมวิหาร 4 และเว้นอคติ 4 3) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความโปร่งใส ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร เป็นกระบวนการทำงานและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีการเปิดเผยตรงไปตรงมาสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ บุคลากรและประชาชนทุกคนสามารถตรวจสอบความถูกต้อง 4) การบริหารงานของวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในกรุงเทพมหานคร เป็นการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับรู้ การวางแผนการปฏิบัติงาน การประเมินผลงานและเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่ม และมีพลังในการทำงานร่วมกันด้วยหลักโลกาธิปไตย 5) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความรับผิดชอบ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรและผู้บริหารใส่ใจต่อปัญหาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลของการปฏิบัติหน้าที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้และสร้างความพึงพอใจต่อทุกฝ่าย 6) การบริหารงานของวัดด้วยหลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม การปฏิบัติงานต่างๆ ก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงานให้มากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เจ้าอาวาสวัดควรนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารวัด เพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดแบบยั่งยืน

1.2 ควรกำหนดให้เจ้าอาวาสแสวงหาความร่วมมือและรวมตัวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายในการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารวัด

1.3 องค์การพระพุทธศาสนาควรจัดให้มีหลักสูตรธรรมาภิบาล เพื่ออบรมเจ้าอาวาส ให้มีความรู้และนำไปใช้ในการบริหารวัด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ด้านนิติธรรม ควรมีการให้ความรู้เจ้าอาวาสวัดในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการบริหารงานวัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีการจัดทำคู่มือเจ้าอาวาสตามระเบียบของมหาเถรสมาคมให้ความรู้ที่พึงปฏิบัติ

2.2 ด้านคุณธรรม ควรมีการแจ้งหลักคุณธรรม ที่เจ้าอาวาสพึงปฏิบัติและมีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามความประพฤติของเจ้าอาวาส ในการแสดงออกถึงคุณธรรมในการบริหารงานวัด

2.3 ด้านความโปร่งใส ควรมีการแนะนำให้ทุกวัดจัดทำบัญชีรับจ่ายเงิน บัญชีพัสดุ สิ่งของวัดให้เป็นแนวทางเดียวกัน รวมทั้งจัดให้มีการอบรมเจ้าอาวาสถึงหลักการทำบัญชีต่าง ๆ และมีการตีตประกาศหรือแจ้งรายรับ – รายจ่าย ของวัดให้ประชาชนได้รับทราบ

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ เข้าไปให้ความรู้พระสงฆ์ในวัด เพื่อวัดจะได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เช่นความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การแยกขยะ รวมถึงสุขอนามัย การดูแลรักษาสุขภาพของพระภิกษุ สามเณร ให้ห่างไกลจากโรคต่าง ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น

2.5 ด้านความรับผิดชอบควรมีการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของเจ้าอาวาสที่ชัดเจน มีการแนะนำแนวทางการมอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้อื่นรับผิดชอบแทน กรณีที่เจ้าอาวาสอาพาธหรือติดกิจธุระอื่นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพื่อความรับผิดชอบในการบริหารวัดจะไม่เกิดข้อบกพร่อง

2.6 ด้านความคุ้มค่า ควรมีการก่อสร้างถาวรวัตถุที่คุ้มค่ากับการลงทุน เช่น ศาลาเอนกประสงค์ สร้างห้องน้ำที่สะอาด ถูกสุขอนามัยมีการจัดวางแผนผังสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ให้สะดวกต่อการใช้งาน มีสถานที่จอดรถยนต์สำหรับผู้มาติดต่อ รวมถึงจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดด้วยความประหยัด คุ้มค่ากับการจัดทำงานคราวเดียวให้ได้ประโยชน์หลาย ๆ อย่างในครั้งเดียว เป็นการคุ้มค่าเงิน คุ้มค่าเวลา ที่เสียไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำผลการวิจัยนี้ ไปศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวัดในภูมิภาคทั่วประเทศ

3.2 ควรนำการศึกษาพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปใช้กับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น

3.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวัดในกรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด

3.4 ควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณด้วยการนำแบบสอบถามไปขอข้อมูลจากเจ้าอาวาสวัดในภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้ง ในกรุงเทพมหานคร โดยเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มีอำนาจมากขึ้นตามสัดส่วนของการสุ่มตัวอย่าง

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2545). *วัดพัฒนา 45*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- นนทิพัฒน์ ธัญพิสิษฐ์. (2549). *การบริหารจัดการวัด*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549) *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2548). *การบริหารวัด*. พิมพ์ครั้งที่ 7. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- พิภพ อุดร. ธรรมาภิบาล พลังขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน. (2554). สื่อพลัง. ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. *คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์.
- อรพินท์ สมโชคชัย. (2558). *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สพฐ. (โรงเรียนสุจริต) รุ่นที่ 2 หัวข้อการจัดธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

ทัศนภาพการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

THE SCENARIO IN DEVELOPMENT OF PUBLIC AND PEOPLE RELATIONSHIP IN THE CONFLICT MANAGEMENT OF PUBLIC DEVELOPEMT PROJECTS IN THE UPPER CENTRAL PROVINCES

วิชาญน้อยโต * ธิติวุฒิ หมั่นมี ** พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ***

WichanNoito * ThitiwutManmee ** PhrakrusangharakKiattisakKittipañño ***

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กลไกที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐ 2) บูรณาการหลักพุทธธรรมกับความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ 3) เสนอทัศนภาพการดำรงความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 13 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลไกที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐ คือ ในการกำหนดนโยบายหน่วยงานภาครัฐจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย มาจากความต้องการของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจทั้งผลดี ผลเสียผลประโยชน์และความคุ้มค่าของโครงการ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหา การแสดงความ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คิดเห็นและองค์กรภาคเอกชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง

2. หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐกับประชาชน ได้แก่ อปทานิยธรรม 7 โดยรัฐกับประชาชนจะต้องหมั่นประชุมกัน มีความพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและพร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย ไม่ตั้งกฎระเบียบเกินกว่าที่กฎหมายได้บัญญัติได้ เคารพผู้ใหญ่กว่าให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ทำความดีและหลักพุทธธรรมที่นำมาจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ ได้แก่ สาราณียธรรม 6 รัฐกับประชาชนจะต้องทำดี พุทธดีและคิดดีต่อกัน แบ่งปันผลประโยชน์ มีการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

3. ทศนภาพการธำรงความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ ได้แก่ ทศนภาพของการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ที่รัฐจะต้องชี้แจงข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทศนภาพของการมีส่วนร่วมในนโยบายโดยกำหนดผู้มีส่วนร่วม เรื่องที่เข้ามามีส่วนร่วมและวิธีการมีส่วนร่วม ทศนภาพความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชน ซึ่งจะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหของประชาชนและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและองค์กรเอกชน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์ ทศนภาพของภาวะผู้นำ ลักษณะของภาวะผู้นำ เป็นผู้รักษามลประโยชน์ของประเทศชาติ มีความรู้ ผู้ประสานงาน ผู้นำทางความคิด มีคุณธรรมและจริยธรรม ทศนภาพการบูรณาการหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์ที่จะปฏิบัติร่วมกับบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และองค์กรภาคเอกชนโดยปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม และทศนภาพของการจัดการความขัดแย้ง จะต้องมีการชี้แจงนโยบายให้ประชาชนทราบ การมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม คือ หลักอปทานิยธรรม 7 และสาราณียธรรม 6

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชน , การจัดการความขัดแย้ง

ABSTRACT

Objective of this research were to, 1) Analyze the mechanism to enhance relationship of government and People to manage the public development project 2) Integrate the Buddhaddhamma with government's relationship and people to manage conflict from the public development project 3) To present scenario to maintain government's relationship and people to manage conflict from the public development project.

Methodology was the qualitative research collected data from 26 key informants, Purposefully selected from experts. The tool used to collect data was the structured in-depth-interview, collecting data by face-to face interviewing, and

collecting data from focus group discussion with 13 person analyzing data by descriptive interpretation.

Findings were as follows :

1. The mechanism to enhance relationship of government and people to manage the public development project were to obey the laws, in the public policy decision-making by the government. It come from the deier of people. Government officials must to give some information to the people, to explain public policy to the people understanding good and loss benefit, Project worthiness, transparency and checking. The people have to participation in the public policy decision-making, to solve a problem, to showe opinion. And the non-government organization have to have participation in the solve problem and in the information to the people understanding all over.

2. The Buddhadamma to integrate for enhancing relationship of government and people to manage the public development project was APARIHANIYADHAMMA 7. The government and people have to hold regular and frequent meeting, to meet together in harmony, disperse in harmony, and do their business and duties in harmony, to introduce no revolutionary ordinance, or break up no established ordinance, to honor and respect the elders, to provide the rightful protection for person to do kindness. And the Buddhadamma to manage conflict from the public development project was SARANIYADHAMMA 6. The government and people had to be kind, speak good words, think positives together, to share in benefit rightfully, to obey the laws, and to respect with opinions of others.

3. The scenario to maintain government's relationship and people to manage conflict from the public development project was the public policy of scenario to explain information for people to know, Participation of people and people trustworthy, Subject of participation and the way of participation. The public and people relationship of scenario had to solve the people of problem and listen to the view of people and non-government organization. The officials were mechanism to create relationship. The Leadership of scenario had to characteristic to protect the interests, to know, to coordinate. Opinion leaders had to have virtue and morality. The integrate Buddhadamma of scenario had relationship to work together in role and function of officials, people, and the non-government

organization. They were to obey the principle of Buddhaddhamma. And the manage conflict of scenario had to explain public policy to the people, Participation, trustworthy. Buddhaddhamma to create participation and trustworthiness were Aparihaniyadhamma 7 and Saraniyadhamma 6.

Keyword : Enhance relationship of Government and People; manage conflicts from the Public develop Project.

1. บทนำ

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของภายนอกประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ สังคม การเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของโลก การเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยฐานความรู้ การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีเป้าหมายให้ประเทศมีความสามารถและภูมิคุ้มกันเพื่อการอยู่รอดได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (จำรูญ พริกบุญจันทร์, 1(2) : 34-40)

การกำหนดนโยบายของภาครัฐนั้นมาจาก 2 ทาง คือ การกำหนดนโยบายมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้เป็นการกำหนดจากภาครัฐ (TOP DOWN) และอีกทางหนึ่งมาจากความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน โดยได้เสนอนโยบายและความต้องการให้กับตัวแทนหรือส่วนราชการและนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ และนำลงไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยมีส่วนราชการเป็นกลไกและขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง (Bottom up) ในการจัดทำบริการสาธารณะกำหนดนโยบายและการนำนโยบายลงไปปฏิบัติ เป็นการบริหารงานของภาครัฐ ให้ประชาชนได้รับบริการจากภาครัฐโดยเท่าเทียมกัน ให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการได้รับบริการจากหน่วยงานของภาครัฐ (สมาน งามสนิท, 1(2) : 21-33)

การนำนโยบายลงไปปฏิบัติจะต้องมีความสัมพันธ์กับหลายๆ หน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกันทุกๆ ฝ่าย จะต้องปฏิสัมพันธ์และประสานงานกันไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่น และหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชน เมื่อมีผลกระทบจากการปฏิบัติงานก็จะกระจายไปสู่หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อนำโครงการของภาครัฐไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ก็จะเกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากคนในพื้นที่และจะนำไปสู่กลุ่มอาชีพ นักวิชาการ สื่อสารมวลชนและกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ เข้ามาเป็นภาคีในการขยายความขัดแย้งให้เป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การต่อต้านและการกระทบกระทั่งกันทั้งทางตรงและ

ทางอ้อม เป็นกลุ่มและองค์กรที่มีแนวคิดในการต่อต้านในการดำเนินโครงการนั้นๆ ที่จะนำลงไปปฏิบัติในพื้นที่

การเกิดความขัดแย้ง จากการดำเนินโครงการภาครัฐ ส่วนมากจะมาจากโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสร้างเขื่อน และการสร้างโรงงานไฟฟ้า เป็นต้น การที่จะนำนโยบายลงไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการควบคุมตีมหาชนในการใช้นโยบายกับกลุ่มผู้มีอิทธิพล การดำเนินโครงการตามความต้องการของประชาชน การกำหนดจุดมุ่งหมายในการนำนโยบายลงไปปฏิบัติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเพียงพอ การกำหนดทัศนคติของผู้นำนโยบายและอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ให้เกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างสูงสุด (ลลดาวฤกษ์ไกรกิตติ, 1(2) : 116-129)

ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐให้สามารถดำเนินไปได้ จะต้องจัดการยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนให้มีความเข้าใจตรงกันและผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการภาครัฐนั้น สามารถที่จะประสานผลประโยชน์ให้ตรงกันและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในการยุติความขัดแย้งนั้นจะต้องเกิดจากกระบวนการที่ประสานระหว่างแนวคิดและทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนเข้าใจในนโยบายโครงการพัฒนาภาครัฐและบูรณาการกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดพุทธบูรณาการในการขับเคลื่อนนโยบายและยุติปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติวิธีและได้รับประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย และอีกทั้งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและนำนโยบายลงไปปฏิบัติให้ประสานกับผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือเป็นผู้ได้รับความกระทบจากแผนงานและโครงการที่รัฐนำลงไปปฏิบัติในพื้นที่โดยจะนำความคิดเห็นของทั้งสองฝ่ายและปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ มาประมวลเพื่อสร้างทัศนภาพการอ้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาของภาครัฐในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กลไก ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐ
2. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมกับความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาภาครัฐ
3. เพื่อเสนอทัศนภาพการอ้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ

3. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายลงไปปฏิบัติ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการ

พัฒนาของภาครัฐ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาของภาครัฐ แนวคิดกลไกการพัฒนาความสัมพันธ์ ภาครัฐกับประชาชน แนวคิดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ ประชาชนและบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการพัฒนาของภาครัฐลงไปดำเนินการในพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาโครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ ที่อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่ได้ประโยชน์ และมีผลกระทบจากการดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี ระยะเวลาในการศึกษา รวม 10 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ 5 เทคนิค ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้เกี่ยวข้องจากภาครัฐและประชาชน จำนวน 26 รูป/คน โดยกำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure in- depth interview) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ 3) การสังเกตและการตรวจสอบข้อมูลจากการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ 4) การสร้างทัศนภาพ (Scenario Building) นำผลการวิจัยมาสร้างทัศนภาพในอนาคต โดยวิเคราะห์จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตจากการลงพื้นที่ 5) การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญนำมาตรวจสอบองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย จำนวน 13 รูป/คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารของส่วนราชการในฐานะผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการหรืออาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ข้าราชการในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านและพระผู้เชี่ยวชาญในการใช้หลักธรรม จำนวน 26 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ใช้แบบบันทึกเสียงไว้แล้วนำมาวิเคราะห์ การสังเกตและการตรวจสอบข้อมูลจากการลงพื้นที่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและมีโครงสร้าง การสังเกตจากการลงพื้นที่ นำผลการวิเคราะห์มาสร้างทัศนภาพ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การสรุปแบบอุปนัยและการวิเคราะห์หาเหตุและผลที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เชิงอุปนัย และการวิเคราะห์แก่นสาระ

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ” ได้ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารของส่วนราชการ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ประชาชนชาวบ้านประชาชนในพื้นที่หรือผู้แทนภาคเอกชน อาสาสมัครที่ทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่สอนศีลธรรมและมีตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ จำนวน 26 รูป/คน ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วิเคราะห์กลไกที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐ

1.1 กลไกการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการกำหนดนโยบายโครงการสร้างเขื่อนแม่วงก์

1) หน่วยงานภาครัฐ เป็นผู้กำหนดนโยบายจะต้องกำหนดนโยบายมาจากปัญหาความต้องการของประชาชน วิถีชีวิตของชุมชนและเป็นนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม

2) นโยบาย แผนงานและโครงการ ซึ่งเป็นตัวกำหนดรายละเอียดของโครงการที่จะต้องสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหา ประโยชน์ที่จะได้รับ ผลกระทบของโครงการและการแก้ไขปัญหาและทางออกให้กับโครงการที่จะดำเนินต่อไปได้

3) การวางแผนของโครงการ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของโครงการในเรื่องของงบประมาณ การบริหารจัดการ ชุมชน และประชาชนที่จะเข้ามาคัดค้านโครงการ

4) ระเบียบกฎหมาย จารีตประเพณี จะต้องถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์เป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยมีจารีตประเพณีของชุมชนเข้ามารองรับการดำเนินนโยบาย

5) ประชาชน เป็นกลไกที่สำคัญที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับภาครัฐ ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งเป็นตัวการในการรับฟังความคิดเห็นทุกภาคส่วน

6) ข้อมูลข่าวสาร เป็นกลไกสำคัญที่ภาครัฐจะนำเสนอให้ประชาชนรับทราบถึงความเป็นมาของโครงการ ผลดี ผลเสียของโครงการ และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการกำหนดนโยบาย

7) เจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชน จะต้องดำเนินการในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างโปร่งใสและให้เป็นธรรมแก่ประชาชน

8) สิ่งแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จะเป็นส่วนประกอบของกลไกที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เป็นผลดีกับภาครัฐและประชาชน

1.2 กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย

- 1) การพบปะประชาชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหา ความต้องการ แนวทางแก้ไข และทางเลือกในการกำหนดนโยบาย
- 2) การทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้
- 3) การจัดเวทีประชาคม โดยเชิญผู้มีส่วนร่วมทั้งภาคส่วนของรัฐของประชาชน ภาคเอกชน นักวิชาการ ได้มาแสดงความคิดเห็นโดยสาธารณะเพื่อให้มีการตกลึกในเรื่องการกำหนดนโยบาย
- 4) การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน โดยกระบวนการให้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ มีความเข้าใจในองค์ความรู้และข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของภาครัฐ
- 5) การจัดสัมมนา โดยกระบวนการให้ความรู้ก่อนแล้วจึงมีการจัดกลุ่มอภิปราย ได้แสดงความคิดเห็น แล้วนำเสนอในที่ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และได้นำความคิดเห็นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย
- 6) การจัดเวทีเสวนา เป็นการเชิญผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ โดยมีทั้งฝ่ายให้ความรู้ ผู้ที่เห็นด้วย และผู้ที่ไม่เห็นด้วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับฟังและมีการสอบถามถึงปัญหา การแก้ไขและเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการกำหนดนโยบาย
- 7) การสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ถึงผลกระทบของโครงการและนำเสนอความต้องการ ข้อเสนอแนะของประชาชนไปปรับปรุงแผนงาน โครงการและการกำหนดนโยบาย

1.3 กลไกการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ

- 1) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค กูเกิ้ลไลน์ และอินสตาแกรม เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันนี้การสื่อสารทางนี้เป็นที่นิยมและเข้าถึงผู้รับข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างดี
- 2) การประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีผู้รับข่าวสารเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ
- 3) การประชาสัมพันธ์โดยศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นการสื่อสารหลักการของประชาชน มีสื่อที่เป็นเอกสารให้บริการประชาชน เช่น หนังสือ วารสาร แผ่นพับ เป็นต้น
- 4) การประชาสัมพันธ์โดยบุคลากรของภาครัฐ โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของภาครัฐได้ไปนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ทั้งการชี้แจง ประชุม สัมมนา การจัดเวทีประชาคม และการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้
- 5) การประชาสัมพันธ์ตามเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ที่มีการร่วมมือกันในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การทำกิจการร่วมกับองค์กรภาคเอกชน

6) การประชาสัมพันธ์โดยสื่อสารมวลชน โดยหน่วยงานได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือการให้สัมภาษณ์ การผลิตสื่อให้กับหน่วยงานภาครัฐ

7) การประชาสัมพันธ์โดยนักวิชาการ โดยเสนอความรู้ในรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งการให้ความรู้ในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษาที่มีผู้เชื่อเชิญไปนำเสนอความคิดเห็น

1.4 กลไกการนำนโยบายลงไปปฏิบัติ

1) รัฐจะต้องนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุผลความจำเป็นของโครงการก่อสร้าง เชื้อนแม่วงก็ให้ประชาชนเข้าใจอย่างละเอียดโดยมิได้ปิดบังข้อมูล

2) รัฐจะต้องแจ้งให้ประชาชนได้รับรู้ถึงประโยชน์จากการสร้างเชื้อนแม่วงกว่าจะ ช่วยแก้ปัญหาในเรื่องใด และประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรจากการดำเนินโครงการดังกล่าว

3) รัฐจะต้องชี้แจงถึงผลกระทบของการสร้างเชื้อน จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบอย่างไร และผลกระทบจะส่งผลถึงประชาชนทั้งในพื้นที่และสังคม โดยรวมอย่างไร

4) รัฐจะต้องแจ้งแนวทางแก้ไขหรือบรรเทาผลกระทบนั้นได้อย่างไร

5) รัฐจะต้องให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลการสร้างเชื้อนได้ทุกระดับเพื่อประชาชนจะ ได้นำข้อมูลดังกล่าวไปตัดสินใจที่จะสนับสนุน เห็นด้วยหรือคัดค้านการดำเนินโครงการดังกล่าว

6) รัฐจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบการ ดำเนินโครงการดังกล่าว โดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

7) รัฐจะต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการกำหนดนโยบายของภาครัฐ และการนำ นโยบายลงไปปฏิบัติ การเปรียบเทียบความคุ้มค่า ประโยชน์ที่จะได้รับกับการดำเนินโครงการและ ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากไม่ดำเนินโครงการดังกล่าว

8) รัฐต้องมีความโปร่งใสในเรื่องการอนุมัติงบประมาณในการสร้างเชื้อน ผลประโยชน์จะต้องตกแก่ประชาชนไม่ใช่การสร้างเชื้อนเพื่อการอนุมัติงบประมาณเพื่อเอื้อประโยชน์ ต่อกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นพันธมิตรทางการเมืองกับรัฐบาล

2. บูรณาการหลักพุทธธรรมกับความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการ ความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ

หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์และแก้ปัญหาความขัดแย้ง การศึกษาวิจัย เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยพบว่า ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างภาครัฐกับประชาชนให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถที่จะนำหลักอปริหานิยธรรม อัน เป็นหลักธรรม สำหรับการปกครองและทำให้องค์กรมีความมั่นคงไม่เสื่อมไปในสายตาของประชาชน และบุคคลที่อยู่ในองค์กรนั้นๆ ซึ่งเป็นการนำเอาหลักอปริหานิยธรรมมาบูรณาการกับการกระทำของ องค์กร ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการแสดงออกทางกิจกรรม แผนงานหรือ โครงการต่างๆ

1) หมั่นประชุมกันเนื่องเนิตย หน่วยงานภาครัฐและประชาชนจะต้องมีการประชุมกันเป็นประจำเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่รัฐจะกระทำ ถ้าหากเกิดปัญหาอุปสรรคใดๆ จะต้องร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน

2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และกระทำกิจกรรมร่วมกัน ภาครัฐและประชาชนจะต้องมีความคิดเห็นและแนวทางเดียวกันในการประชุมชี้แจง จะต้องมีความพร้อมเพรียงกันก่อนทำ ขณะทำและเลิกทำ

3) ไม่บัญญัติ หรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ ซึ่งเป็นการสร้างกฎระเบียบ กติกาข้อบังคับโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือจารีตประเพณี ถ้ากฎกติกา ระเบียบ ประเพณีใดที่ดีและมีอยู่แล้วก็ไม่ควรที่จะยกเลิกหรือเพิกถอนสิ่งเหล่านั้น

4) ให้เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ หรือเป็นการยอมรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้นำชุมชนหรือผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐ

5) ไม่ข่มเหงสตรีหรือข่มเหงรังแกผู้น้อยหรือผู้ที่ด้อยกว่า ทั้งในเรื่องสรีระร่างกาย ฐานะความเป็นอยู่หรือความรู้ ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน

6) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ศาสนสถาน ปุชนียสถาน ปุชนียบุคคล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความดี

7) การให้อารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้มีศีล เป็นการคุ้มครองความดี ความถูกต้อง ความยุติธรรม หรือประโยชน์สุขของประชาชน

การศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมาจากเรื่องความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน การแบ่งปันผลประโยชน์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เท่าเทียมกัน หลักธรรมที่จะนำมาบูรณาการกับการแสดงออกของภาครัฐที่มีต่อประชาชนหรือองค์กรด้วยกัน เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งให้ยุติลงได้ คือ หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สำหรับใช้ปลูกฝังให้แต่ละบุคคล ประพฤติปฏิบัติให้เกิดขึ้นเป็นนิสัยอยู่ในจิตใจ เป็นหลักธรรมที่ให้บุคลากรขององค์กรภาครัฐปฏิบัติเพื่อที่จะส่งเสริมและเกื้อกูลให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จและสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างองค์กรภาครัฐกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

1) เมตตากายกรรม การกระทำต่อกันด้วยเมตตา แสดงความไมตรีและความหวังดีต่อทุกคน ให้ความช่วยเหลือกัน แสดงกิริยาสุภาพเรียบร้อย เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม พูดจากันด้วยเมตตา ไม่พูดคำเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียดและให้พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

3) เมตตามโนกรรม ติดต่อกันด้วยเมตตา เป็นการตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองโลกในแง่ดี คิดบวก มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4) สาธารณโภคี การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แจกจ่ายให้ทั่วถึง ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้สอยบริโภคร่วมกัน

5) สีสสามัญญตา ประพฤติตนให้ดีเสมอเหมือนกับผู้ที่มีศีล ให้ประพฤติดนให้เท่าเทียมเขา ผู้มีความประพฤติดีงาม สุจริต รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่าเสียดายแก่หมู่คณะ

6) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นให้เข้าหากันได้ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน มีอุดมคติ มีเป้าหมายเดียวกัน โดยยึดหลักความดีและความถูกต้อง

3. ทศนภาพการดำรงความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการจัดการความขัดแย้ง เกิดจากโครงการพัฒนาภาครัฐ

ทศนภาพที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยทศนภาพต่างๆ ดังนี้

3.1 ทศนภาพของการกำหนดนโยบายภาครัฐ ให้ชื่อทศนภาพนี้ว่า “Public Policy Scenario” โดยมีกระบวนการและขั้นตอนในการกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการดังนี้

- 1) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชน
- 2) การกำหนดทางเลือกของนโยบาย
- 3) การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ผลกระทบ ความคุ้มค่า และปัญหาอุปสรรค
- 4) การวางแผนในเรื่องการอนุมัติงบประมาณ สถานที่ดำเนินโครงการและการดำเนินการ
- 5) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ทั้งนำเสนอและตอบคำถามที่ประชาชนต้องการรู้
- 6) การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย
- 7) การขับเคลื่อนนโยบายโดยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และประชาชน
- 8) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นต่อองค์กรภาครัฐ

3.2 ทศนภาพของการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ให้ชื่อทศนภาพนี้ว่า “Public Participation Of Scenario” โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สื่อมวลชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และประชาชน
- 2) เรื่องที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การกำหนดนโยบาย ผลกระทบของนโยบาย การแก้ไขปัญหา อุปสรรค ข้อมูลข่าวสารและการดำเนินการ
- 3) วิธีการมีส่วนร่วม ได้แก่ การพบปะพูดคุย การทำประชาพิจารณ์ การจัดเวทีประชาคม การอบรม การเสวนา และการสำรวจความคิดเห็น

3.3 ทศนภาพองความสัมพันธ์ภาครัฐกับประชาชน ให้ชื่อทศนภาพนี้ว่า “Public and people Relationship of scenario” โดยมีองค์ประกอบของความสัมพันธ์ ได้แก่ รัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และองค์กรเอกชน

3.4 ทศณภาพของภาวะผู้นำ ให้ชื่อทศณภาพนี้ว่า “Leadership of Scenario” โดยมีความสัมพันธ์ในการเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและประชาชน ดังนี้

- 1) ผู้นำ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำโดยธรรมชาติ
- 2) คุณลักษณะของผู้นำ ได้แก่ การศึกษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ ประชาชน และส่วนรวม มีความรู้ เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้นำทางความคิด มีคุณธรรมและจริยธรรม
- 3) ผู้นำต้องปฏิบัติงาน การขับเคลื่อนนโยบาย การชี้แจงข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจในการกำหนดทางเลือก การติดตามและประเมินผล
- 4) ผู้นำ ทำงานให้แก่หน่วยงานภาครัฐและประชาชน

3.5 ทศณภาพของการบูรณาการหลักพุทธธรรม ให้ชื่อทศณภาพนี้ว่า “Integrate Buddhaddhamma of scenario” โดยนำหลักธรรม ได้แก่ อปริหานิยธรรม 7 กับ สาราณียธรรม 6 นำมาเป็นหลักปฏิบัติในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ของแต่ละบุคคล

3.6 ทศณภาพของการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาภาครัฐ ให้ชื่อทศณภาพนี้ว่า “Conflict Management Of Scenario” โดยกำหนดองค์ประกอบความขัดแย้งไว้ดังนี้

- 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากการกำหนดนโยบายเนื่องจากนโยบายที่กำหนดขึ้นมานั้น ไม่ได้แก้ปัญหา ไม่สนองตอบความต้องการของประชาชน ขาดการมีส่วนร่วม ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน การปิดบังข้อมูลข่าวสาร
- 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากการนำนโยบายไปปฏิบัติเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วม ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสาร ไม่มีความโปร่งใสในโครงการที่อนุมัติ ผลกระทบต่อป่าไม้และสัตว์ป่า การจัดสรรผลประโยชน์และขาดความไว้วางใจต่อภาครัฐ
- 3) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ NGO สื่อสารมวลชน นักวิชาการ พรรคการเมืองและประชาชน
- 4) การจัดการความขัดแย้ง โดยรัฐจะต้องชี้แจงนโยบาย แนวทางแก้ไข ผลกระทบการมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย การสร้างความไว้วางใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบูรณาการด้วยหลักธรรม

6. อภิปรายผล

กลไกที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐ

1. กลไกการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการกำหนดนโยบายให้เป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยไม่มีความขัดแย้ง โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายที่สามารถนำนโยบายลงไปปฏิบัติได้โดยไม่มีความขัดแย้ง จะต้องกำหนดนโยบายมาจากปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Vickers sirg (Vickers sirg, 1965 : 235) ที่กล่าวไว้ว่า การกำหนดนโยบายที่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติและสามารถ

ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุดก็จะก่อผลดีต่อสังคมและประเทศชาติ นโยบายนั้นมาจากการแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เป็นกิจกรรมที่รัฐได้จัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน ประชาชนจะต้องแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การแก้ไขปัญหา การแสดงออกทางความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (ประเวศ วะสี, 2549 : 39) ซึ่งกล่าวไว้ว่าประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยการทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการมีส่วนร่วมตามระเบียบกฎหมาย

3. กลไกการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค ยูทูป และ อินสตราแกรม การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ วารสาร การประชาสัมพันธ์โดยบุคลากรภาครัฐ สื่อสารมวลชน หรือนักวิชาการ ภาครัฐจะต้องเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้ ได้เข้าใจ และได้ทราบถึงวิธีการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของทัศนีย์ เจนวิถีสุข (ทัศนีย์ เจนวิถีสุข, 2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม” ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารส่งผลต่อสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลง คือการสื่อสารด้วยสติบนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพผู้อื่นบนหลักการของเหตุผลตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญญา สร้างสรรค์ และนำไปสู่การกระทำที่ดีงาม

4. กลไกการนำนโยบายลงไปปฏิบัติ โดยรัฐจะต้องนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริง เหตุผลของความจำเป็นของโครงการ ไม่ปิดบังข้อมูล ความโปร่งใส ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Roger sideway (Roger sideway, 2005 : 125) ที่กล่าวไว้ว่า การกำกับดูแล การทำงานร่วมกันเป็นเครื่องมือในการแก้ไขข้อพิพาท ข้อขัดแย้ง ให้มีการทำงานร่วมกัน มีกฎ กติกา หลักเกณฑ์ ความโปร่งใส การทำความเข้าใจ รับรู้ถึงปัญหา อุปสรรค และมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประชาชนซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวโลก

2) รัฐจะต้องไม่ปิดบังข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3) รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายลงไปปฏิบัติทุกขั้นตอน

4) รัฐจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อนำมาแก้ไขหรือปรับปรุงการทำงานของภาครัฐ โดยให้ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของภาครัฐ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน แต่ในประเทศไทยประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมาก ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมกิจกรรมให้กับประชาชน นักศึกษา นักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอให้อือเป็นนโยบายที่สำคัญและเร่งด่วน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ เฉพาะโครงการ การศึกษาครั้งต่อไปควรให้มีการศึกษาเปรียบเทียบในหลายพื้นที่ หลายโครงการเพราะในแต่ละพื้นที่และโครงการสภาพอาจไม่เหมือนกัน ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่จึงไม่เหมือนกัน

2) ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะศึกษาเพิ่มเติมในเชิงปริมาณ โดยนำเอาผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลในการนำวิจัยครั้งต่อไป

3) ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมในด้านอื่นๆ ที่ไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ เช่น หลัก สัปปปริสธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของภาครัฐและการจัดการความขัดแย้ง

Reference

- ChamroonPrikboonchandhara. (2012). Education System.Development to Asean Community. *Journal of MCU Social Science Review*, 1(2), 34-40.
- Laladawaritkaikitti.(2012). The Traits of Qualified.Local politicians. *Journal of MCU Social Science Review*, 1(2), 116-129.
- Prawaswasee.(2016). *Public policy process*.Thailand Healt Association.
- Roger sideway.(2005).*Resolving Environmental Diaputes:from conflict to consensus*.London:Earth
- Samangamsanid.(2012).Public Administration in Thailand. *Journal of MCU Social Science Review*, 1(2), 21-23.
- TatsaneeJenvithisuk. (2012).The Buddhist communication and the Social Change. (Doctoral Dissertation). Bangkok :Mahachulalongkornrajavidyalaya university.
- Vickers sirg.(1965).*The art of Judgment :A Study of Policy Making*. London:Chapman&Hall.

การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง

The Management of the Five Precepts Observing Village Project for Build Up Co-existence the Culture of Living Together of Community Prototype in Lower Northern Region

พระครูวินัยธรเอนก เตชวโร (ไยอินทร์) * สุรพล สุยะพรหม **

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ***

Phrakhruwinaithorn Anek Tejavaro (Yai-in) * Surapon Suyaprom **

Phrakrusangharak Kiettisak Kittipañño ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง 2. เพื่อค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันตามหลักการของศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง 3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการวิจัยเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 ท่าน พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพยอม จังหวัดพิษณุโลก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง โดยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เนื้อหา การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเข้าสู่กระบวนการถอดบทเรียนและค้นหารูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่างที่เป็นหลักการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน เพื่อทำการยืนยันความสมบูรณ์ของข้อมูล

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบตามแนวทฤษฎี POSDCoRB ทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการบริหารองค์ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่าผลสำเร็จในพื้นที่ต้นแบบนี้ สาเหตุหลักเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีองค์ประกอบซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการทำงาน มีส่วนงานราชการเป็นฝ่ายสนับสนุนและประการสำคัญมีบ้านและชุมชนให้ความร่วมมือที่เกิดจากแรงศรัทธา ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และส่วนราชการ เป็นต้น

2. การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมสามารถที่จะสังเคราะห์จากผลในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ พบว่า การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ผู้นำ หรือ ภาวะผู้นำในชุมชน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผลักดันให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อถือที่ส่งผลต่อปฏิบัติตามได้ คือ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักร จะต้องเป็นผู้ที่จะกำหนดแนวทางให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นบุคคลที่สามารถที่จะทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2) จิตวิญญาณของชุมชน หรือ อุดมการณ์ คือ ความศรัทธาหรือความเชื่อ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ หากชุมชนขาดจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ ก็จะส่งผลให้การทำงานขาดเสถียรภาพ ต่างคนต่างคิด ไม่สามารถกำหนดทิศทางการทำงานได้ และจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ นี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ที่ผ่านมาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีข้อดีอยู่หลายประการ แต่ประการสำคัญ คือ ทำให้พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการมากยิ่งขึ้น เช่นการติดต่อประสานงานทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และส่วนงานราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้พระสงฆ์เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเป็นตัวทำให้พระสงฆ์มีทักษะในการบริหารโครงการ เช่น มีองค์ความรู้ในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ 4) กฎกติกามารยาทชุมชน ที่เกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ เป็นตัวผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักการของศีล 5 และจะสำเร็จขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบ คือ จะต้องทำให้สมาชิก ระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนส่วนใหญ่เคารพกฎกติกา มีส่วนในการสร้างกฎกติกา และใช้เครื่องมือในการบังคับคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกา

3. รูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ค้นพบว่า มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวราบ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการผสมผสานความร่วมมือในการทำงานของชุมชน 2) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวตั้ง เกิดขึ้นโดยกระบวนการสั่งการ อย่างไรก็ตามทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีเป้าหมายที่ตอบสนองต่อนโยบายโครงการหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

คำสำคัญ: การบริหาร, โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ABSTRACT

The objectives of this research were : 1. To study the management of the five precepts observing village project for build up co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region, 2. to find out the standard of co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region, and 3. to present the model of co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region.

This research was quantitative research by data collection from documents and related research works through documentary research method and collecting the data by in-depth interview from 27 key informants. The area of this research are Nakhonchum community in Kampaengphet province, Nongbuatai community in Tak province, Wat Nongphayorm community in Phitsanulok province. The tool to use the research as the structured interview by using the data for content analysis and data synthesis for lesson interpretation process and find out the form of co-living by the project management of five precepts village to build living culture in community model in lower northern region as the tool to promote the compromise according to co-living culture creation process and focus group discussion from 10 experts for confirm the perfect data.

The findings of this study are as follows:-

1. The factors had the effect to the project management of five precepts village to build living culture in community model according to the POSDCoRB theory of seven factors were the planning , the organizing, the staffing , the directing, co-operating, the reporting , the supporting and budget, found that the findings of success in the community model that the main cause came from the seriously community movement by having the Sangha organization is the key factor for the working movement and having the public sector to support, and moreover, to have the village and community co-operate due to the strong faith that consists of village, temple and public sector etc.

2. To create the standard and co-living culture in overall could have the welfare from the effect to the project management of five precepts village to build living culture in community model , found that the creation of the standard and co-living culture consists of 1) leader or leadership in the community is the tool to

push the project of five precepts village project successfully that happened due to the confidence and effect on practicability, were both the kingdom and religion sectors that will determine the guide line to move the project of five precepts village as the persons that be able the community to change. 2) The spirit of community or ideology is the faith or belief as the tool to push the five precepts village project successfully. If the community lacks of spirit or ideology and then it will effect on working inefficiently , and each person thinks differently that it can not determine the working direction and the spirit and ideology must happen by heart. 3) The participatory activity of community through the project of five precepts village has many advantages such as to make the monks having more experiences in the project management like to contact with Sangha organization and the public sector that makes the monks strong and have the project management skill , for example, to have the knowledge to evaluate the success of the project. 4) The rule of community that happens from three factors , is the creation of culture to live together under the principle of five precepts and will be successful that must consists of members in the individual level, family level, and community level, they mostly respect the rule and use the tool to control the community to practice along with the rule.

3. The model of co-living culture by using the principle of five precepts village in community prototype in lower northern region, found that it had two model were : 1) the model of co-living culture by using the principle of five precepts village in the horizontal model that happened through working co-operation of community. 2) The model of co-living culture by using the principle of five precepts village in community model in the vertical model that happened by commanding process. However, both forms had the responding to the policy of the project of five precepts village in the same direction in the sake of happy society.

Keywords: Management, the Five Precepts Observing Village Project

1. บทนำ

คุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลเป็นค่านิยมพื้นฐานหรือระบบคุณค่าสำหรับการยึดถือ และประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคม เป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงผาสุกของประเทศไทย และประชาชนสังคมประเทศใดผู้ปกครองและประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม การปกครองมีธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้นจะเข้มแข็งประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ในทางตรงกันข้าม หากสังคมประเทศใดขาดเสียซึ่งคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้น

ย่อมอ่อนแอ แตกแยกและอาจถึงขั้นล่มสลายได้ ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลในสังคมไทยได้สะสมตัวมายาวนาน แผ่ขยายมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนปัญหาได้กระจายไปทั่วทุกวงการ และทุกระดับ ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้งแตกแยกของคนในชาติอย่างรุนแรง จนคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต้องเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาการเมืองและเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปครั้งใหญ่ สาเหตุหลักก็มาจากความบกพร่อง ความเสื่อมทางคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลของบุคคลในสังคม ดังนั้นการปฏิรูปประเทศจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลของสังคมไทยทั้งระบบ (พลเดช ปิ่นประทีป สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ, 31 พฤษภาคม 2558. คณะสงฆ์โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช จึงมีดำริที่จะสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว ลดปัญหาความขัดแย้งสร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยการผสมผสานความร่วมมือจากคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ โดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมตั้งเป้าตัวชี้วัดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมภายใน 4 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2560 ซึ่งปรากฏในระเบียบ มหาเถรสมาคมว่าด้วยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีล 5 พ.ศ. 2557 (ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557 : 1-10) และการทำงานดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในข้อย่อที่ 4.7 การทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 7) ที่ได้ให้แนวทางให้ทุกภาคส่วนของประเทศ ร่วมกันดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความปรองดอง ความสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และทำให้ประชาชนมีความรัก ความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นคง เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการสนับสนุนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ สามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับการอบรมไปขยายผลในจังหวัดของตนเอง

จะเห็นได้ว่า ทุกภาคส่วนมีความพยายามที่จะขจัดปัญหาของสังคม โดยการเริ่มส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้และตื่นตัว ในการใช้กลไกทางศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความสงบสุข ในองค์กรทางพระพุทธศาสนานั้นได้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล 5 ที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมสันติสุข ภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาที่จิตในของมนุษย์ซึ่งมี

ความสำคัญกว่าการพัฒนาที่วัตถุอื่นใด ซึ่งจะทำให้โครงสร้างทางสังคมมีความมีความมั่นคงถาวร สาเหตุดังกล่าวทำให้ “โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” เกิดขึ้นเพื่อรองรับแนวความคิดดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเนื่องในวโรกาสมหามงคลเจริญพระชนมพรรษา 2) เพื่อความสามัคคีและประโยชน์สุขของประชาชน 3) เพื่อให้ประเทศชาติเกิดความร่มเย็นและสันติสุขซึ่งจะทำให้คน สังคม ประเทศชาติ มีภูมิคุ้มกันในการควบคุมรักษากาย วาจา ของตนไว้ให้บริสุทธิ์ ควบคุมโทสะ ความโหดร้าย หยาดกายทางกาย วาจา รักษาตนไว้ไม่ให้เสียหายตามคำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชที่เร่งขับเคลื่อนสังคมให้ “มีศีล มีสุขปรองดองสมานฉันท์” โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือและกระบวนการในการขัดเกลาทางสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่ภายใต้กติกาสังคม อย่างมีเหตุและผลในการยอมรับและถือปฏิบัติภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้งนี้ จังหวัดต่างๆ รวมทั้งชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพะยอม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ มีเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการทุกระดับ ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้ดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการในหลายพื้นที่ทุกภาคส่วน ขยายผลการดำเนินงานลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติมีความรัก และเทิดทูลสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา มีกระบวนการทำงานโดยได้กำหนดแผนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเร่งด่วน เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2557 จะต้องให้มีการลงนามข้อตกลงในการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการครอบคลุมทุกพื้นที่

2. ระยะปานกลาง เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2557 - กันยายน 2558 จะต้องประชาสัมพันธ์ รณรงค์เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชน ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนพุทธศาสนิกชน/หมู่บ้าน/ชุมชน

3. ระยะยาว เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2558 - กันยายน 2560 จะต้องประชาสัมพันธ์ รณรงค์เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชน ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานฯ สมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนพุทธศาสนิกชน/หมู่บ้าน/ชุมชนและมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงเห็นว่าการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ผ่านมาชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพะยอม จังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินงานโครงการประสบความสำเร็จ จนเป็นที่ยอมรับว่าสามารถบริหารโครงการให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ จึงยกพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่ต้นแบบ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ก่อเกิดวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ที่สามารถนำองค์ความรู้มาถอดบทเรียนนำไปเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น มีผลลัพธ์เชิงกระบวนการในการบริหารที่ยึดโยงกับกลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำไปสู่การต่อยอดให้กลายเป็นกฎกติกาที่ทุกคนในชุมชนยอมรับและถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจ และกระตุ้นความรู้สึกรักอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ลักษณะเป็นรูปแบบสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิคในการบริหารไปสู่องค์กรในระดับท้องถิ่น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และในระดับชุมชน ที่สอดคล้องกับแนวคิดในการสร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง
- 2.2 เพื่อค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันตามหลักการของศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่างใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อต่อผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2. ค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันหมู่บ้านรักษาศีล 5 3. นำรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ดังนั้นประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยฉบับนี้ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งที่เป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ และที่เป็นสมาชิกใน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพยอม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเพื่อให้ตอบคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ตัวแทนคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธสำนักงานพระพุทธศาสนาระดับจังหวัดนักวิชาการ ปราชญ์

ชาวบ้านและตัวแทนประชาชนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มในแต่ละจังหวัดๆ ละ 9 รูป/คน รวมจำนวน 27 รูป/คน

2. ผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion: FGD) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวม 10 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และเอกสาร การจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ขั้นตอน

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากตัวแทนคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ สำนักงานพระพุทธศาสนาระดับจังหวัด นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนประชาชน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) 3 กลุ่มที่เป็นตัวแทนแต่ละจังหวัดโดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมและเรียบเรียงคำตอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกคนโดยการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์

2. นำเสนอประเด็นและเนื้อหาสำคัญของแต่ละข้อถาม จากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกคน

3. นำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ : การใช้เทคนิคการยืนยัน 3 เสา (Triangulation Technic) เพื่อการวิเคราะห์ สงเคราะห์และสรุปผลข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากความสอดคล้องของข้อมูล 3 เสา : 3 มิติ

4. นำเสนอข้อสรุปการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แต่ละประเด็นการวิจัยและข้อค้นพบความใหม่ของการวิจัย

5. ผลการวิจัย

การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ที่ได้ทำการศึกษาภายใต้กรอบ 7 ด้าน ที่ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการวางแผน 2) ปัจจัยด้านการบริหารองค์ 3) ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล 4) ปัจจัยด้านการอำนวยการ 5) ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ 6) ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล 7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) **ปัจจัยด้านการวางแผน** พบว่า เมื่อองค์กรคณะสงฆ์ในระดับนโยบายหรือส่วนงานราชการมีนโยบายอย่างไร นโยบายเหล่านั้นจะถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติทันที ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของปัจจัยนำเข้า ก็จะเห็นถึงความเชื่อมโยงในระยของการวางแผนนี้ ตัวอย่างเช่น เมื่อจังหวัดกำแพงเพชรมีนโยบายเกี่ยวกับเรื่อง โครงการธรรมปฏิบัติจิตใจประชาชน พอถึงกระบวนการการวางแผนก็จะต้องคำนึงว่า จะทำอย่างไรให้สอดคล้องกัน ทำให้วัดพระบรมธาตุจำเป็นต้องหันกลับมาดูต้นทุนในชุมชนหรือวัดของตนเอง ว่าควรจะไปขับเคลื่อนไปในทิศทางใด ส่วนในชุมชนหนองบัวไต้หวันในเรื่องการวางแผนตามที่ได้กล่าวมาแล้วหากจะเปรียบกับชุมชนอื่นๆ ถือว่ามีข้อได้เปรียบมากที่สุด ในประเด็นของความสงบเรียบร้อยของชุมชน และความร่วมมือ จึงมิได้มีการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามแผนที่ส่วนกลางได้วางไว้ และมีการวางแผนในเฉพาะเรื่องที่เห็นว่ายังเป็นปัญหาต่อชุมชนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา และแห่งสุดท้ายคือชุมชนวัดหนองพยอมก็เช่นเดียวกัน ในเรื่องของการรับนโยบายส่วนกลาง ซึ่งมีการวางแผนเพื่อให้มีความสอดคล้องกัน แต่ที่พิเศษแตกต่างจากชุมชนต้นแบบแห่งอื่นก็คือ วัดหนองพยอมเป็นที่ตั้งของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และมีพื้นที่ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน อีกทั้งประชาชนก็มีที่มาต่างกัน ความสัมพันธ์เชิงญาติมิตรจึงไม่ค่อยมีความแน่นแฟ้นเหมือนกับ 2 ชุมชนที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่าชุมชนวัดหนองพยอมจะต้องกำหนดวิธีการทำงานที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมซึ่งจะต้องให้ครอบคลุมกันภารกิจทั้ง 2 ประการ ประการแรกในฐานะสนองนโยบายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประการที่สองจะต้องปฏิบัติภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลชุมแสงสงครามอีกทางหนึ่ง

2) **ปัจจัยด้านการบริหารองค์การ** พบว่า ในภาพรวมนั้นจะกล่าวถึงเรื่องของการจัดการ “คน” ซึ่งหมายถึงตัวผู้นำเองในชุมชนนั้นๆ “คน” หมายถึงสมาชิกทั้งหมดของชุมชน และ “งาน” ซึ่งหมายถึงภาระหน้าที่หรือสิ่งที่ต้องทำให้ประสบผลสำเร็จซึ่งเกิดจากความร่วมมือเมื่อมองทั้ง 3 ชุมชนแล้วก็จะพบว่า แต่ละแห่งมีแนวคิดในการบริหารองค์การที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามแต่ละชุมชนนั้นมีความพยายามที่จะแบ่งงานออกเป็นบางส่วนๆ ซึ่งประกอบด้วยการขับเคลื่อนโครงการที่มีวัดทั้ง 3 เป็นหน่วยงานหลักในการทำงาน มีกลไกการสนับสนุนที่มีส่วนงานราชการคอยทำหน้าที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือ และเครือข่ายความร่วมมือที่มีประชาชนซึ่ง

เป็นเป้าหมายสำคัญคอยให้ความร่วมมือกับสองส่วนงานที่กล่าวมา จึงพบว่าการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จดังชุมชนต้นแบบที่กล่าวมานี้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบแต่ในแต่ละแผนก แต่เมื่อสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ชุมชนนี้ มีการบริหารองค์การจะอยู่ภายใต้กรอบของ “บวร” คือ บ้าน วัด ส่วนงานราชการ

3) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า มีความแตกต่างกันแต่ความเป็นจริงแล้วมีความคล้ายคลึงกันมาก เพียงแต่ผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนต้นแบบเองจะให้น้ำหนักกับการทำงานไปในทิศทางใด ก็จะขยายจุดนั้นมากเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคลของชุมชนนครชุมจะให้ความสำคัญกับบุคคล 2 กลุ่มที่มีส่วนขับเคลื่อนการทำงานในแนวราบมากกว่าแนวตั้ง เพราะส่วนใหญ่บุคคลที่เข้าร่วมทำงานกับวัดพระบรมธาตุนั้นก็จะมีมาจากหลายส่วนด้วยกัน มีทั้งข้าราชการ พ่อค้า เกษตรกร นิสิต นักศึกษา นักเรียน เป็นต้น เมื่อเข้ามาร่วมโครงการก็จะการเป็นประชาชนในชุมชนนครชุมทันที เพราะในการระดมทุน แม้แต่การระดมคนเข้าร่วมงานนั้น ทางวัดพระบรมธาตุมิได้ประสงค์ให้ได้จำนวนปริมาณแต่เพียงอย่างเดียว จะต้องเน้นให้มีคุณภาพด้วย ดังนั้นการบริหารงานบุคคลปรากฏหลักฐาน ในสรุปผลโครงการว่ามีการบริหารงานบุคคลอย่างมีรูปแบบ เช่นเดียวกับ ชุมชนหนองบัวใต้ และชุมชนวัดหนองพยอมซึ่งมีปรากฏคณะกรรมการที่แบ่งออกเป็นแผนกอย่างชัดเจน สามารถกำกับติดการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ปัจจัยด้านการอำนวยการ พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนจะให้ความสำคัญไปในเรื่องของภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และการสร้างแรงจูงใจ จะเห็นว่าข้อความที่ได้พรรณนาทั้งหมดในเบื้องต้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “คน” หรือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งแต่ละที่อาจจะมีจุดเด่น จุดด้อยต่างกัน แต่ยังพบว่า ในการอำนวยการเพื่อให้การขับเคลื่อนงานนั้นประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับผู้นำองค์กร และจะต้องนำไปในทางเจริญ มิใช่หนทางที่เสื่อม ซึ่งพบว่า ผู้นำทั้ง 3 ชุมชนต้นแบบนี้ มีความพร้อมทางด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ภายในคือมีผู้คนจำนวนมากให้ความเคารพนับถือภายในนั้นผู้นำเองมีคุณสมบัติที่สมบูรณ์ ที่ประกอบด้วยภูมิความรู้ และภูมิธรรม และศิลปะในการนำ ที่นักปราชญ์ได้กล่าวว่า “ความรู้เป็นศาสตร์ ความสามารถเป็นศิลป์” ซึ่งในประเด็นนี้จึงเป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนให้การอำนวยการนั้นสำเร็จผล ปัจจัยที่รองมาก็คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ พบว่า แต่ละแห่งนั้นมีทั้งสองส่วนที่ต่างกันนั้นก็คือ มนุษยสัมพันธ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก และตลอดทั้งซึ่งมีผลมาจากวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม พบว่า เจ้าอาวาสทั้ง 3 วัดนี้ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่วนเทคนิคหรือศิลปะในการอำนวยการนั้นพบว่า มีการวิเคราะห์องค์กร กลุ่ม คน มีความสามารถในด้านใดก็จะให้ช่วยสนับสนุนในด้านนั้น จะทำให้มีผลงานออกมาดีและมีคุณภาพ

5) ปัจจัยด้านการประสานงานความร่วมมือ พบว่า การประสานงานความร่วมมือ การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งได้วิเคราะห์มาจากเอกสารหลักฐาน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาบริบทของชุมชนอย่างรอบด้าน ในแต่ละชุมชน มีทั้งความ

เหมือนและความแตกต่างกันในบางประเด็นในเรื่องของการประสานความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่วนที่เป็นความเหมือนนั้นได้แก่ การคำนึงถึงการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่คาดหวังว่าจะสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ในชุมชนของตน รวมทั้งความศรัทธาในภาวะผู้นำและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีส่วนทำให้เกิดศรัทธา และเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนนั้นเข้ามาให้การสนับสนุนทั้งส่วนงานราชการ และชุมชนด้วย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการทำงานแบบประสานความร่วมมือ เพราะเชื่อว่าทุกส่วนที่รับผิดชอบ และมีส่วนเกี่ยวข้องมีเป้าหมายเดียวกัน ส่วนที่ว่าเป็นความต่างนั้น พบว่า บางชุมชนกลไกการประสานความร่วมมือที่มีได้เกิดจากกลไกทางด้านนโยบาย และส่วนงานราชการ แต่พบว่าจะอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายของประชาชนในชุมชน เนื่องจากวัดเองมีต้นทุนทางสังคมอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น มีศาสนโบราณสถานที่มีความเก่าแก่ เจดียพระบรมสารีริกธาตุ มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้ผู้คนที่มีความหลากหลายเข้ามาทำงานร่วมกันได้ จึงเป็นการทำงานแบบประสานความร่วมมืออีกทางหนึ่ง

6) ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล พบว่า การกำกับติดตามและการรายงานผลที่ส่งผลสำเร็จต่อการบริหารโครงการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในระดับจังหวัดจะพบว่า มีการรายงานผลที่เป็นเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ แต่กลับพบว่า การรายงานผลในระดับชุมชนกลับมีผลสำเร็จที่เกิดขึ้นอยู่อีกมาก ประเด็นดังกล่าวอาจจะมีข้อจำกัดมาจากการวัดและประเมินผลในระดับชุมชน เมื่อสรุปผลการดำเนินงานจึงสัมผัสได้แค่เพียงตัวเลขเท่านั้น ส่วนในพื้นที่ชุมชนต้นแบบทั้ง 3 แห่งนี้ พบว่ามีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายๆ ท่านได้ยืนยันตรงกันว่าผู้นำระดับองค์กรชุมชน ซึ่งหมายถึงวัดและหมู่บ้านมีการทำงานแบบประสานความร่วมมือ ตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงขั้นตอนสุดท้าย ผลลัพธ์ที่ได้คือ ทำให้ทราบผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชนของตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรายงานผล

7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่า กำลังสำคัญในการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วไป คือวัดจะเป็นผู้ระดมทุนเอง โดยอาศัยแรงศรัทธาจากประชาชน ส่วนงานราชการ มีส่วนสนับสนุนที่เห็นได้ชัดคือร่วมขับเคลื่อนโครงการเชิงนโยบาย เช่น มีคำสั่งให้นายอำเภอ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในเรื่องการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งไม่มีเม็ดเงินหรืองบประมาณใดมาสนับสนุน เมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์แล้ว พบว่า

1) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ตามแนวทฤษฎี POSDCoRB ทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการบริหารองค์ ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการอำนวยการ ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่า ผลสำเร็จในพื้นที่ต้นแบบนั้น สาเหตุหลักเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีองค์กรคณะสงฆ์เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการทำงาน มีส่วนงานราชการเป็น

ฝ่ายสนับสนุน และประการสำคัญมีบ้านและชุมชนให้ความร่วมมือที่เกิดจากแรงศรัทธา ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และส่วนราชการ เป็นต้น

2) การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมสามารถที่จะสังเคราะห์จากผลในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ พบว่า การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ผู้นำ หรือ ภาวะผู้นำในชุมชน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผลักดันให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อถือที่ส่งผลต่อปฏิบัติตามได้ คือ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักร จะต้องเป็นผู้ที่จะกำหนดแนวทางให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นบุคคลที่สามารถที่จะทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2) จิตวิญญาณของชุมชน หรือ อุดมการณ์ คือ ความศรัทธาหรือความเชื่อ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ หากชุมชนขาดจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ ก็จะส่งผลให้การทำงานขาดเสถียรภาพ ต่างคนต่างคิด ไม่สามารถกำหนดทิศทางการทำงานได้ และจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ นี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ที่ผ่านมาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีข้อดีอยู่หลายประการ แต่ประการสำคัญคือ ทำให้พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการมากยิ่งขึ้น เช่นการติดต่อประสานงานทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และส่วนงานราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้พระสงฆ์เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเป็นตัวทำให้พระสงฆ์มีทักษะในการบริหารโครงการ เช่น มีองค์ความรู้ในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ 4) กฎกติกาชุมชน ที่เกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ เป็นตัวผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักการของศีล 5 และจะสำเร็จขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบ คือ จะต้องทำให้สมาชิกระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนส่วนใหญ่เคารพกฎกติกา มีส่วนในการสร้างกฎกติกา และใช้เครื่องมือในการบังคับคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกา

3) รูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ค้นพบว่า มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวราบ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการผสมผสานความร่วมมือในการทำงานของชุมชน 2) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวตั้ง เกิดขึ้นโดยกระบวนการสั่งการ อย่างไรก็ตามทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีเป้าหมายที่ตอบสนองต่อนโยบายโครงการหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาไปอภิปรายกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านความสอดคล้องที่ได้ศึกษาแล้วไว้ในเบื้องต้น เป็นแนวทางและเกิดมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

6.1 ด้านการบริหารงานโครงการ

ในประเด็นด้านการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่ต้นแบบทั้ง 3 นี้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานที่มีหลายองค์ประกอบ อาทิ ระบบการบริหาร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ พบว่าการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชนต้นแบบนี้มีลักษณะการทำงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนที่มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นาคม ชีรสุวรรณจกร** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ และมีผลการพัฒนารูปแบบการบริหารองค์การบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรีที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ (นาคม ชีรสุวรรณจกร, 2554) ในขณะเดียวกัน ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ และพบว่าการศึกษาในชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้ ส่วนด้านผู้นำแต่ละแห่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุษรา วงศ์รักศักดิ์** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารงานท้องถิ่นไทยสู่ความเป็นเลิศ” ที่พบว่า กระบวนการต่างๆ ที่ผู้นำท้องถิ่นนำมาใช้ในการบริหารองค์การทำให้ทราบถึงองค์ประกอบย่อย ที่ส่งผลให้การบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 3 ด้วย ได้แก่ 1) ด้านมุ่งคน คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจูงใจ มีจิตใจเป็นธรรม มีใจกว้าง เป็นที่พึ่งได้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทนต่อแรงกดดัน มีทักษะทางสังคม และมีข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ได้แก่ เป็นผู้รู้ใจประชาชน มีความตั้งใจรับใช้ประชาชน 2) ด้านมุ่งงาน คือ เป็นคนมองการไกล มีจินตนาการ มีความสามารถในการตัดสินใจ ทำงานในเชิงรุก ทำงานเพื่อมุ่งความสำเร็จ ยืนหยัดในการทำงาน มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มงานต่างๆ มีทักษะในการบริหาร มีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ เป็นนักกระจายอำนาจที่ดี เป็นนักวางแผน เป็นผู้ใส่ใจรักงานบริการ และมีข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ได้แก่ เป็นผู้นำประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้ เป็นผู้บริหารงบประมาณได้ประโยชน์สูงสุด และ 3) ด้านมุ่งสร้างความรู้ เป็นผู้รู้แบ่งปันข่าวสาร และเป็นผู้พัฒนาความรู้ของบุคลากร (บุษรา วงศ์รักศักดิ์, 2555) และอีกประการหนึ่งโครงการจะสำเร็จได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบตามผลงานวิจัยของ **วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์** ที่ได้วิจัยเรื่อง “แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการใช้เทคนิคการสร้างบูรณาการ 3 ประการ (3C) ได้แก่ ร่วมมือ (Co-ordination), ประสาน (Co-operation) และสอดคล้อง (Consistency) ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ระดับ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับสาระงานท้องถิ่น 3 ประการ ได้แก่ การเงิน บุคลากร และการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มงานท้องถิ่น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุน อันนำไปสู่คุณลักษณะของแบบจำลองการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ผู้บริหารท้องถิ่นใช้หลักพรหมวิหาร 4 ผู้ปฏิบัติงานใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และ

ผู้รับบริการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 โดยทุกภาคส่วนใช้หลักอิทธิบาทตามหลักการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นประสบความสำเร็จ ซึ่งการใช้หลักพุทธธรรมดังกล่าว ทำให้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของท้องถิ่นมีความเป็นเอกภาพ เข้มแข็ง และยั่งยืน (วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์, 2558) ส่วนด้านการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานของ พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ดังนี้

1) การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้างความปลอดภัยในจิตใจของแต่ละคนก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ส่วนกระบวนการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้หลักการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และ งบประมาณ (Budgeting) โดยผู้นำชุมชนจะต้องยึดหลักการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ 6 ประการคือ หลักความถูกต้อง หลักความเหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ หลักความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักความเสียสละ จะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

2. แนวทางการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลาง และศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล 5 รวมถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการ โรงงาน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับและสื่อการสอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึง และขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับ 2 อย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของคณะสงฆ์ กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ กลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ ขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาของจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย เป็นต้น ในการช่วยสร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่), 2558)

6.2 ด้านรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

ในประเด็นของรูปแบบการทำงานนั้น พบว่า การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้วางรูปแบบการทำงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการ ที่มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

โดยการนำมาเป็นเครื่องมือดังที่ **พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน)** ได้เสนอไว้ในงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักไตรสิกขา 4 มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ 8 มาเป็นเครื่องชี้ทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ 8 นั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง 3 ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคนซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาคนตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน 4 มิติตามหลักปริสุทธศีล 4 ประกอบด้วย 1) อาชีวกปริสุทธศีล หรือการทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต หลีกไกลจากการทุจริต 2) อินทริยสังวร หรือ การพัฒนาพฤติกรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีการสำรวมระวัง 3) ปาฏิโมกขสังวร หรือการอยู่ร่วมกันโดยการยึดถือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ วิชาชีพ ฯลฯ 4) ปัจจยปัจจเวกขณะ หรือการพัฒนาพฤติกรรมในการเสพ การบริโภคอย่างมีสติ มีความพอดีและพอเพียง ขณะที่การพัฒนาด้านสมาธิถือการฝึกพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย

1) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ตั้งมั่นให้เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ประณีต ประเสริฐ 2) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แล้วยกย่องและ 3) การพัฒนาความสุภาพของจิตใจเป็นการพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจที่มีความร่าเริง สดชื่น ปิติและอิ่มเอิบใจ สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในขั้นสูงสุดหรือด้านปัญญา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งและชัดเจน 2) การพัฒนาเพื่อช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และ 3) การพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงจนสามารถปรับตัว ปรับใจ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง (พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน), 2557) แต่อย่างไรก็ตามยังพบขอบกรอบที่ปรากฏเป็นรูปแบบบางประการที่จะต้องมีการพัฒนาตามที่ **พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุธิณฺโณ)** ได้ขอค้นพบวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค 2” ที่ว่า

1. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกลุ่คและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิดเค เบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้การให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

2. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค 2 มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็น

ปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดทำงบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป (พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์สุจินฺโธ), 2557) และในประเด็นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังพบว่าชาดกลวิธีที่มีความหลากหลายที่จะกระตุ้นการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ **จักรวาล สุขไมตรี** ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรม โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ สามารถ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษ โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น การสังเกตจากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิตและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีบูรณาการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้มีความรู้มีทักษะ มีความสามารถ มีทัศนคติเพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น ยกเป็นกรณีศึกษา ชมภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ ทัศนศึกษา และนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน มาฝึกอบรมนักศึกษาให้ซึมซับในจิตใจ และเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา ใจ 3) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของนักศึกษาไปในสิ่งที่ถูกต้อง (**จักรวาล สุขไมตรี**, 2558) ทั้งนี้ผลการศึกษาที่พบว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และกระบวนการทำงานแบบประสานความร่วมมือ ที่มีความสอดคล้องกับผลงานของ **โกศล อินทวงศ์** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 3” ที่พบว่า ควรร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการให้ความรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา คือ ความสามารถของครอบครัวในการ

แก้ไขปัญหาในระดับที่สามารถทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้และปฏิบัติได้ ให้ความรู้โทษพิษภัยของยาเสพติด ได้แก่ ความมั่นใจ โทษภัย โครงสร้าง วัฒนธรรม อิทธิพล ภาวะผู้นำ การต่อยอดความรู้ที่มี ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ที่ได้มาใช้ความคิดสร้างสรรค์และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงให้ความรู้แนวคิดเชิงนามธรรมการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญา คือ ความรู้ ความจำ ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ปรัตถุสละโยนิโสมนสิการ และให้ความรู้โดยการทดลองทำและดูแลเป็นการวางเงื่อนไขที่กระทำ และกระตุ้นให้นักศึกษามีการเรียนรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การเข้าถึงความรู้ (โกศล อินทวงศ์, 2550) และ **อนุรักษ์ นวพรไพศาล** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเขียนจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้คิดวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคม ชื่อสัตย์สุจริต สามารถวางแผนเพื่อปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านเนื้อหาของหลักสูตร เนื้อหารายวิชาต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เน้นให้นักศึกษามีความรู้จริง ทนสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีลักษณะที่กระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ควรมีการชี้แจงรายละเอียดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน การประเมินผลในช่วงแรกของการสอนอย่างชัดเจน ผู้สอนมีการเตรียมการสอน มีความรู้ในรายวิชาที่สอนเป็นอย่างดี จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ผู้สอนและผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จัดบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีความสุขทั้งผู้สอนและผู้เรียน มีการประเมินผลร่วมกันโดยมุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้มากกว่าประเมินผลในเนื้อหาวิชา ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและซักถาม ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ควรสอดแทรกการพัฒนาคุณธรรม ใช้กิจกรรมพัฒนามากกว่าการสอน กิจกรรมในการพัฒนาควรให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม และมีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (อนุรักษ์ นวพรไพศาล, 2551 : 67-74)

6.3 ด้านผลสำเร็จจากการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ในการวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่พยายามถอดบทเรียนเพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จของการบริหารโครงการทั้งกระบวนการ พร้อมทั้งผลการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน พบว่าเมื่อมีการผลักดันให้าศีลมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนปรากฏชัดว่าส่งผลให้ก่อความปรองดองสมานฉันท์ได้จริงตามที่ **พระวิมาน คมกัปปิณฺโญ (ตรีภมม)** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ” ผลการวิจัย พบว่า ศีลแต่ละข้อเป็นรากฐานของสันติภาพในรูปแบบต่างๆ กล่าวคือ ศีลข้อ 1 ครอบคลุมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงทางสังคม วัฒนธรรม ไม่กดขี่และบีบบังคับทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม การเมือง สังคม การช่วยเหลือเกื้อกูล การป้องกันภัยคุกคาม การให้อภัย การเคารพในสิทธิมนุษยชน การตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและการอยู่ร่วมกัน

ในฐานะพลเมืองโลก ศิลข้อ 2 ครอบคลุมถึงการไม่ฉกฉวยหรือข่มขู่บังคับหรือผลประโยชน์อื่นด้วยอำนาจ ไม่ทำลายเอกลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เป็นต้น ศิลข้อ 3 ครอบคลุมถึงการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีทุกเชื้อชาติ ส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมกันทางเพศ ป้องกันการนำมนุษย์ไปเป็นสินค้าหรือธุรกิจทางเพศ ป้องกันการใช้ความรุนแรงทางเพศ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศิลข้อ 4 ครอบคลุมถึงการไม่ก้าวก่ายแทรกแซงข้อมูลข่าวสาร ไม่ปล่อยข่าวลวงเพื่อให้เกิดความสับสน การไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต การไม่สรรเสริญหรือให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรง และศิลปข้อ 5 ครอบคลุมชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านป้องกันอบายมุข ความเสื่อมทรามทางสังคม ด้านป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทุกรูปแบบ ด้านการส่งเสริมอุดมการณ์แบบสันติวิธี สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลายอย่างสันติ (พระวิมาน คมภีรปัญญา (ตริกมล), 2555)

ยิ่งไปกว่านั้นในระดับตัวบุคคลผู้ใหญ่จะมีความเข้าใจในหลักของศิลป 5 มากกว่าเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ **เสาวรีย์ ตะโพนทอง** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” สรุปได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องความหมายของศิลป และรู้ว่าการตีมีเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์เป็นการละเมิดศิลป 5 โดยจะรับรู้เรื่องศิลป 5 จากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ ส่วนพฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นิสิตนักศึกษาจะละเมิดศิลปข้อ 1 เพราะต้องตบยุงหรือแมลงที่มารบกวน ละเมิดข้อ 2 โดยทุจริตในการสอบ ลอกการบ้านหรือรายงานของเพื่อน ละเมิดศิลปข้อ 4 โดยเล่าเรื่องไม่ตรงกับความจริงต่อพ่อแม่และละเมิดศิลปข้อ 5 โดยตีมีเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์ สำหรับศิลปข้อ 3 พบว่านักศึกษาไม่ค่อยละเมิดหรือนานๆ ครั้ง จึงจะทำผิดศิลปข้อนี้ เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่จะรักและซื่อสัตย์ต่อแฟน สำหรับความแตกต่างทางพฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พบว่าเพศชาย จะละเมิดศิลปข้อ 3 มากกว่าเพศหญิง (เสาวรีย์ ตะโพนทอง, กุลกัญญา ณ ป้อมเพชร และมนตรี คู่ควร) และสอดคล้องกับผลงานของ **บุญหนา จิมานัง และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการรักษาศิลปห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” สรุปได้ว่าเด็กเยาวชนในตำบลโคกสี เคยประพฤติผิดทั้ง 5 ข้อทุกข้อ โดยเฉพาะเคยพูดโกหกมีมากถึงร้อยละ 96 รองลงมาเป็นการขโมยเงินของพ่อแม่ และการตีมีเหล่าหรือเปียร์ร้อยละ 50 และ 46.3 ตามลำดับ และยังพบว่า พฤติกรรมการรักษาศิลปทุกข้อโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เด็กและเยาวชนที่มีการปฏิบัติและร่วมกิจกรรมทางศาสนา มาก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมในการรักษาศิลปของเด็กและเยาวชนในตำบลโคกสีแต่อย่างใด (บุญหนา จิมานัง และคณะ, 2550)

สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีวิจาร์ณญาณแยกถูกผิดโดยมีศิลปเป็นพื้นฐานได้ แต่ด้วยบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในแง่ของสังคม วิถีชีวิตทำให้ความมั่งคั่งในการรักษาศิลปน้อยลง หากจะทำให้ประชาชนยึดมั่นในศิลป 5 แม้ไม่อาจจะให้ปฏิบัติได้ทุกข้อ สิ่งจำเป็นก็คือการสร้างบริบทที่สอดคล้องกับการประพฤติปฏิบัติตามหลักศิลป 5 จะทำให้ประชาชนปรับพฤติกรรมผันไปตามบริบทได้ โครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5 เน้นการสร้างบริบทการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในครรลองของศิลป 5 ซึ่งจะช่วยในการปฏิบัติตามศิลป 5 ทำได้ง่ายขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) ส่วนงานราชการควรจะสนับสนุนให้วัดในแต่ละชุมชนจัดตั้งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้ครอบคลุมแก่ประชาชนทุกวัย
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมวัดมีการวิเคราะห์ต้นทุนของชุมชน หมู่บ้าน และจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนโครงการระยะยาวจนมีการเปลี่ยนแปลงและก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงาม
- 3) นอกจากการสนับสนุนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามโครงการหน้าที่แล้ว ซึ่งโครงการดังกล่าวขับเคลื่อนโดยความร่วมมือทุกภาคส่วนระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะสามารถบรรจุกิจกรรม โครงการไว้ในแผนเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณซึ่งผลการดำเนินงานเป็นสาธารณะประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำรูปแบบการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนต้นแบบนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็น แนวราบและแนวตั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และออกแบบกิจกรรมมีลักษณะที่ สอดคล้องกับภารกิจเดิมที่ทำเป็นประจำ
- 2) การปฏิบัติงานนั้นควรแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระยะยาวเชิงคุณภาพ ของส่วนงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย และภาคประชาชน ในทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมตั้งกระบวนการวางแผนจนถึงการวัด และประเมินผลโครงการ
- 3) การจัดกิจกรรมภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ควรเน้นให้กิจกรรมมีความ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและให้มากที่สุด มีเป้าหมายที่ชัดเจน ให้นำหลักการของศีล 5 มี ประยุกต์ให้ที่เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นที่มีความแตกต่างทางด้าน บริบทชุมชน วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงรูปแบบใหม่ในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 2) ควรใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีดำเนินการ วิจัยเชิงคุณภาพ ที่สามารถวัดผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ในหลายมิติ
- 3) ควรศึกษาในประเด็นแนวทางพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในระดับ ชุมชน หมู่บ้านเพื่อส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์

บรรณานุกรม

- โกศล อินทวงศ์. (2550). “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- จักรวาล สุขไมตรี. (2558). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- นาคม อีร์สุวรรณจักร. (2554). “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- บุญหนา จิมนั่ง และคณะ. (2550). พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- บุษรา วงศ์รักศักดิ์. (2555). “ภาวะผู้นำการบริหารงานท้องถิ่นไทยสู่ความเป็นเลิศ”. *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- พระครูนิวาสิตขันธ์ ณรงค์ จิตฺตพัฒฺโน. (2557). “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุรางค์สุจินฺโธ. (2557). “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค 2”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระมหาเกษม ภัทฺธิโสภณ แซ่หลี่. (2558). “การสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร. ดร. (2556). “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับเบญจศีล”. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 9 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก.*

- วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์. (2558). “แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุรักษ์ นวพรไพศาล. (2551). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองกับความขัดแย้งในองค์กร NEGOTIATION STRATEGIES WITH ORGANIZATIONAL CONFLICTS

วรวุฒิ อินทนนท์*

Worawut Inthanon

บทคัดย่อ

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นคนส่วนใหญ่จะสรุปโดยอัตโนมัติว่า กำลังบั่นทอนการทำงาน และสร้างความเสียหายต่อองค์กร บทเรียนนี้ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวไม่ถูกต้องเสมอไป ความขัดแย้งสามารถทำให้เกิดผลด้านสร้างสรรค์หรือเกิดผลเชิงทำลายก็ได้ ถ้าดำเนินการไม่ถูกต้อง ซึ่งสรุปว่าความขัดแย้งที่มากหรือน้อยเกินไป ทั้งสองกรณีจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน แต่ถ้าความขัดแย้งที่อยู่ในระดับที่พอเหมาะ (Optimal level) กล่าวคือ มีความขัดแย้งแต่ไม่ถึงขั้นทำให้เกิดการแตกแยกจะเป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ช่วยลดระดับความเครียดให้น้อยลง ก่อเกิดความคิดให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ขึ้น จึงเป็นความขัดแย้งที่มีใช้การแตกแยกหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการสื่อสารและการประสานงานแต่อย่างใด ความขัดแย้งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเครียดในองค์กร ความขัดแย้งเกิดจากฝ่ายต่างๆ ที่ไม่อาจหาข้อยุติร่วมกันได้ กล่าวคือเมื่อไรก็ตามที่คนตั้งแต่สองคนหรือสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในประเด็นที่สำคัญ ผลที่สุดก็คือ เกิดขัดแย้งกันขึ้น การเจรจาต่อรองเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่เกิดอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มหรือองค์กร การต่อรองด้วยวิธีให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับผลประโยชน์เพียงเพื่อขจัดความขัดแย้งหรือการเผชิญหน้าให้หมดไปนั้น เป็นวิธีที่ได้ผลในระยะสั้นเท่านั้น แต่การต่อรองแบบบูรณาการ มีแนวโน้มที่จะได้ข้อยุติซึ่งพอใจต่อทุกฝ่ายและเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของกลุ่มอย่างยั่งยืน ดังนั้น บทความเรื่องกลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองกับความขัดแย้งในองค์กร นี้มุ่งอธิบาย 1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง 2. สาเหตุของความขัดแย้งในองค์กร 3. กระบวนการของความขัดแย้ง 4. กระบวนการเจรจาต่อรอง และ 5. กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง

คำสำคัญ : กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง, ความขัดแย้งในองค์กร

ABSTRACT

When the conflict occurs in an organization, most people conclude automatically that it is undermining the work and damaging the organization.

* Master of Public Administration Program in General Administration, Faculty Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

This lesson shows that such belief is not always correct. The conflict can cause the creative or destructive effect if the implementation is done improperly. In conclusion, the conflict is too much or too little, both are obstacles to work. If the conflict is at the optimal level, it is to say that there is a conflict, but it does not reach the level to cause the conflict. It's a good thing because it stimulates new initiatives, reduces stress levels, and creates ideas for new changes. It is a non-divisive conflict or a barrier to communication and coordination. The conflict is one cause of stress in the organization. The conflict arises from parties that it can not be settled together. It is to say that, whenever two people or two groups differ in the important issue, the result is the conflict. The negotiation is a continuing activity that occurs in the operation of a group or organization. The negotiation with one party to get the benefit, just eliminate any conflict or confrontation that is only a short-term solution. But the integrative negotiation is likely to be settled favorably to all parties and it creates a good relationship of the group so sustainably. So, the article of "Negotiation Strategies with Organizational Conflicts" aims to explain; (1) the concept of conflict, (2) the cause of organizational conflict, (3) the process of conflict, (4) the process of negotiation, and (5) the strategy of negotiation.

Keywords : Negotiation Strategies, Organizational Conflicts

1. บทนำ

ความขัดแย้งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเครียดในองค์กร ความขัดแย้งเกิดจากฝ่ายต่างๆ ที่ไม่อาจหาข้อยุติร่วมกันได้ กล่าวคือ เมื่อไรก็ตามที่คนตั้งแต่สองคนหรือสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน ในประเด็นที่สำคัญผลที่สุดก็คือเกิดขัดแย้งกันขึ้น ดังนั้นความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มก็ได้ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการยื้อแย่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดหรือจากการใช้พฤติกรรมเชิงการเมืองต่อกัน โดยบุคคลหรือกลุ่มเชื่อว่าขณะที่ตนพยายามที่จะให้บรรลุเป้าหมายของตน แต่ถูกขัดขวางจากบุคคลหรือกลุ่มอื่น จึงเกิดความรู้สึกขัดแย้งและแสดงการเป็นปฏิปักษ์ตอบโต้โดยตรงหรือโดยวิธีอื่นก็ได้

ความขัดแย้งในองค์กรเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และแม้คนส่วนมากมองว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดผลเสียและควรขจัดให้หมดไปก็ตาม แต่โดยความจริงความขัดแย้งก็เป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์เช่นกัน องค์กรใดที่ปราศจากความขัดแย้งโดยสิ้นเชิงจะมีบรรยากาศของความเฉื่อยชา ขาดชีวิตชีวาและกำลังเดินไปสู่ความตถาคตองค์กรใดที่มีความขัดแย้งอยู่ในระดับปานกลาง ที่พอเหมาะ นอกจากไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกแล้วความขัดแย้งดังกล่าวยังเป็นเสมือนเครื่องมือไปกระตุ้นให้เกิดความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ ส่งเสริมการแข่งขันเชิงสร้างสรรค์ ก่อเกิดพฤติกรรมที่มีพลัง สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีได้ ดังนั้นประเด็นสำคัญของปัญหาจึงมิใช่ว่าความ

ขัดแย้งเองแต่อยู่ที่วิธีการบริหารความขัดแย้งมากกว่าในแง่ผลกระทบต่อองค์การ กล่าวคือ จะจัดการให้ความขัดแย้งนั้นส่งผลดีต่อองค์การ (Functional conflict) หรือให้ความขัดแย้งกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการทำงานขององค์การ (Dysfunctional conflict)

วิธีการหนึ่งที่ยินยอมอย่างกว้างขวางที่ใช้ในการบริหารความขัดแย้งระหว่างกลุ่มก็คือ กระบวนการเจรจาต่อรอง (Negotiation) โดยถ้ามีวิธีดำเนินการที่ดีกระบวนการเจรจาต่อรองจะนำไปสู่ข้อยุติที่เสริมความร่วมมือต่อกันสูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะและได้ประโยชน์มากขึ้น แต่ในทางกลับกันหากดำเนินการเจรจาต่อรองที่ขาดประสิทธิผลก็จะนำไปสู่การต่อสู้ที่รุนแรงขึ้นเช่นกัน

ในการเจรจาต่อรองจะประกอบด้วยสองฝ่ายที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งมาหาข้อตกลงร่วมกัน โดยแต่ละฝ่ายจะนำข้อเสนอและแนวคิดของตนมาสู่การถกปัญหาและดำเนินการร่วมกัน มีตัวอย่างการเจรจาต่อรองที่พบเห็นบ่อย ๆ เช่น การเจรจาแก้ความขัดแย้งด้านแรงงาน การเจรจาการค้า การเจรจาต่อรองจับตัวประกัน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน ผู้บริหารองค์การต้องทำหน้าที่ในการเจรจาต่อรองกับ ผู้ได้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา ผู้ค้าปลีก และลูกค้าเป็นประจำอยู่ทุกวันเช่นกัน

บทความเรื่อง กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองกับความขัดแย้งในองค์การ นี้มุ่งอธิบาย

1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง
2. สาเหตุของความขัดแย้งในองค์การ
3. กระบวนการของความขัดแย้ง
4. กระบวนการเจรจาต่อรอง และ
5. กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง

2. แนวความคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง

เป็นที่ยอมรับว่าเกิดความขัดแย้งอยู่ทั่วไปในองค์การ และความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ มีรายงานว่า ผู้บริหารต้องใช้เวลาโดยเฉลี่ยถึง 20 เปอร์เซ็นต์ในการเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งหรือผลจากความขัดแย้ง มีหลายมุมมองที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความขัดแย้ง เช่น ทศณะแบบดั้งเดิมที่เชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะส่งผลเสียหายต่อการทำงานของ กลุ่ม มุมมองที่สองซึ่งเป็นแนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ที่เชื่อว่าความขัดแย้งถือเป็นเรื่องปกติ ตามธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไม่ว่าในกลุ่มใด ๆ ก็ตาม และไม่ใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายแต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามกลับสร้างพลังการทำงานของกลุ่มยิ่งขึ้น ส่วนมุมมองที่สามซึ่งเป็นแนวคิดล่าสุด ที่ค่อนข้างมองกว้างออกไปว่า ความขัดแย้งไม่เพียงแต่ช่วยสร้างพลังการทำงานให้กับกลุ่ม แต่ยังเป็น สิ่งจำเป็นสูงสุด (Absolute necessary) ต่อกลุ่มในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายมุมมองนี้ จึงเรียกว่า แนวคิดเชิงนักปฏิสัมพันธ์ (Interactionist approach) โดยจะกล่าวรายละเอียดในแต่ละ แนวคิด ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดแบบดั้งเดิม (The traditional view) เป็นมุมมองยุคเริ่มแรกที่เชื่อว่า บรรดาความขัดแย้งทั้งหลายล้วนเป็นสิ่งที่เลวร้ายความขัดแย้งถูกมองในแง่ลบ และมักจะให้ความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับคำว่า ความรุนแรง (Violence) หรือคำว่า การทำลาย (Destruction) หรือคำว่า ความไร้เหตุผล (Irrationality) ซึ่งแฝงความหมายที่ไม่ดี จากนิยามเช่นนี้

ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องที่เสียหายมีอันตรายและควรหลีกเลี่ยง เป็นแนวคิดเกิดขึ้นช่วงระหว่าง ค.ศ. 1930 – 1940

ทัศนะความขัดแย้งตามแนวคิดดั้งเดิมจึงสอดคล้องกับเจตคติที่มีในอดีตเกี่ยวกับพฤติกรรมกลุ่ม โดยมองความขัดแย้งว่ามีสาเหตุมาจากการสื่อความหมายที่ไม่ดีหรือเกิดจากการที่สมาชิก ไม่ไว้วางใจและไม่ยอมเปิดเผยซึ่งกันและกัน รวมถึงความล้มเหลวของผู้บริหารที่ขาดการสนองตอบต่อความต้องการและแรงจูงใจของผู้ใต้บังคับบัญชาของตนได้อย่างเหมาะสม

จากการมองว่าความขัดแย้งทั้งหลายเป็นสิ่งที่เลวร้ายเป็นการมองพฤติกรรมของผู้ที่สร้างความขัดแย้งอย่างผิวเผินเกินไป และเมื่อเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งควรหลีกเลี่ยง จึงเพียงแต่ให้ความสนใจหาสาเหตุของความขัดแย้ง แล้วลงมือแก้ไขเพื่อให้การทำงานของกลุ่มและขององค์การกลับคืนสู่ภาวะเดิม

2) แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ (The human relations) มุมมองเชิงมนุษยสัมพันธ์ถือว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติได้ในทุกกลุ่ม หรือทุกองค์การ และเนื่องจากความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์จึงให้การสนับสนุนและยอมรับเรื่องความขัดแย้ง ให้เหตุผลสนับสนุนการต้องมีความขัดแย้งอยู่ การไม่สามารถจัดการความขัดแย้งให้หมดไป และนับครั้งไม่ถ้วนที่ความขัดแย้งกลับส่งเสริมการทำงานของกลุ่ม แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์มีความนิยมมากช่วงระหว่างทศวรรษ 1940 - กลางทศวรรษ 1970

3) แนวคิดแบบนักปฏิสัมพันธ์ (The interactionist view) ในขณะที่มุมมองเชิงมนุษยสัมพันธ์ให้การยอมรับเรื่องความขัดแย้งนั้นแนวคิดแบบนักปฏิสัมพันธ์กลับกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ด้วยเหตุผลว่าเมื่อไรก็ตามที่กลุ่มหรือองค์การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่กันอย่างสงบสุข คิดหรือทำอะไรก็ไปในทางเดียวกันแล้ว เมื่อนั้นคือภาวะการเริ่มตกต่ำ เสื่อมถอยขององค์การที่เกิดจากการอยู่คงที่นาน ๆ ขาดการปรับตัวจึงไม่อาจตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้อีกต่อไป ดังนั้นแนวคิดของนักปฏิสัมพันธ์ที่สำคัญก็คือทำการกระตุ้นและเสนอแนะผู้นำกลุ่มให้ทำการคงความขัดแย้งไว้ในองค์การ ในระดับที่เพียงพอที่กลุ่มยังสามารถทำงานร่วมกันได้ เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองและเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ขึ้น

3. สาเหตุของความขัดแย้งในองค์การ

ความขัดแย้งในองค์การเกิดขึ้นจากสาเหตุที่สำคัญอยู่ 2 ด้าน ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากองค์การ ซึ่งเกี่ยวกับโครงสร้างหรือหน้าที่ในองค์การ และความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังจะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากองค์การ ซึ่งประกอบด้วยปัญหาขัดแย้งหลายประการที่สำคัญที่สุดก็คือความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด โดยแต่ละฝ่ายแต่ละแผนกต่างต้องการได้งบประมาณ บุคลากรเครื่องมือ และพื้นที่ทำงานเพิ่มแก่ฝ่ายตนให้มากที่สุด แต่เนื่องจากทรัพยากรเหล่านี้มีน้อยกว่าจำนวนที่ร้องขออยู่มาก จึงจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์การจัดสรรที่เป็นธรรมและสอดคล้องต่อความจำเป็นตามเป้าหมายขององค์การ

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งที่เป็นสาเหตุจากองค์การ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนเรื่องหน้าที่งานรับผิดชอบและการตัดสินใจ (Ambiguity over responsibility and ambiguity over jurisdiction) ทั้งนี้ ในบางองค์การ การแบ่งงานรับผิดชอบให้แก่กลุ่มหรือแผนกยังขาดความชัดเจนว่าใครรับผิดชอบงานหรือหน้าที่อะไร จึงทำให้เกิดการแก่งแย่งหรือทางตรงกันข้ามอาจเกี่ยงกันก็ได้ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ปัญหาอย่างเดียวกันอาจเกิดขึ้นได้จากความไม่ชัดเจนด้านบทบาทในการตัดสินใจ

2) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ความขัดแย้งจำนวนไม่น้อยที่เกิดจากองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่

ประการแรก ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่มีความรุนแรงอันเกิดจากการแค้นเคือง (Grudges) กล่าวคือ คนที่ต้องเสียหน้าขณะที่อยู่ท่ามกลางสาธารณชนจะรู้สึกว่าเขาเสียหายอย่างใหญ่หลวงก็จะเก็บเรื่องดังกล่าวกลับมาครุ่นคิดอาจเป็นแรมเดือนแรมปี เพื่อหาโอกาสและหนทางรอกแค้นให้ได้ จึงส่งผลเสียหายต่อองค์การและการทำงานกลุ่มอย่างมาก

ประการที่สอง ความขัดแย้งเกิดจากการเข้าใจว่ามีคนจ้องจับผิดตน (Faulty attributions) จึงพยายามหาเหตุที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของผู้นั้นว่าเพราะเหตุใด จึงพยายามขัดขวางผลประโยชน์ของตน การมีมุมมองในลักษณะเช่นนี้อยู่บ่อยๆ ค่อยๆเพิ่มความหวาดระแวง ความเกลียดชังและพยายามหาทางควบคุมหรือกำจัดบุคคลนั้นให้พ้นจากเส้นทางของตน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้มักจบลงด้วยความรุนแรงกว่าความขัดแย้งประการแรก

ประการที่สาม ความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อความหมายที่ผิด (Faulty communication) และไม่ถูกต้องกาลเทศะและบุคคล เช่น ใช้คำพูดหรือแสดงท่าทางยั่วเย้าให้ผู้อื่นโกรธหรือเกิดความรำคาญจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามในบางกรณีความขัดแย้งอาจเกิดจากการใช้คำพูดไม่เหมาะสมวิจารณ์คนอื่น จนทำให้เกิดความโกรธเคืองและใช้วิธีตอบโต้กลับมาด้วยการไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน อย่างไรก็ตามคำวิจารณ์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ดังนั้น การฝึกทักษะการวิจารณ์ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ (Constructive criticism) จึงจำเป็นสำหรับทุกคน เพราะจะช่วยลดการวิจารณ์เชิงทำลาย (Destructive criticism) ที่นำมาซึ่งความขัดแย้งให้ลดลง

ประการที่สี่ ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดจากขาดความไว้วางใจต่อกันโดยเฉพาะเมื่อเกิดความสงสัยว่าคนใดคนหนึ่งของกลุ่มเอาใจออกห่าง ความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้นั้นจะเสื่อมทรามลงจนกลายเป็นความขัดแย้งได้บริษัทส่วนใหญ่จึงพยายามสร้างบรรยากาศของความไว้นั่นคือใจระหว่างบุคลากร ทุกระดับและต่อองค์การอีกด้วย

ประการสุดท้ายที่อาจทำให้เกิดความขัดแย้งได้ก็คือ บุคลิกภาพที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ดังที่เคยกล่าวในบทที่เกี่ยวกับเรื่องบุคลิกภาพว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบเอ (Type A personality) มีโอกาสที่จะขัดแย้งกับผู้อื่นได้มากกว่าบุคลิกภาพแบบบี (Type B personality) ในทางกลับกัน ผู้ที่มีความสามารถควบคุมตนเองได้ดี (High in self-monitoring) จะมีความระมัดระวังในการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ดีไปด้วยและมักใช้วิธีแก้ปัญหาขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เช่น ด้วยการประนีประนอม หรือให้ความร่วมมือ เป็นต้น

กล่าวโดยรวม ความขัดแย้งในการทำงาน เกิดขึ้นจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และคุณลักษณะบุคลิกภาพเฉพาะตัวของบุคคล รวมทั้งองค์ประกอบด้านโครงสร้างขององค์กร

4. กระบวนการของความขัดแย้ง (Conflict Process)

กระบวนการของความขัดแย้ง ดำเนินการอย่างมีพลวัตที่ต่อเนื่องแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ได้แก่ 1) ก่อตัวของการต่อต้าน หรือความไม่ลงรอยที่รุนแรงพอ 2) ฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับรู้ถึงความขัดแย้ง 3) ตั้งใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง 4) พฤติกรรมที่แสดงออกมาและ 5) ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ระยะที่ 1 การก่อตัวของการต่อต้านหรือความไม่ลงรอยที่รุนแรงพอ (Potential opposition or incompatibility) กระบวนการขัดแย้งในขั้นนี้ปรากฏมีเงื่อนไขต่างๆ ที่แสดงว่ามีโอกาสเกิดความขัดแย้งขึ้นโดยอาจไม่ใช่ทุกเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยตรง ซึ่งได้แก่เงื่อนไขด้านการสื่อความหมาย ด้านโครงสร้างและด้านที่เป็นตัวแปรส่วนบุคคล

(1) ด้านการสื่อความหมาย (Communication) จากการศึกษาพบว่า คำแต่ละคำสามารถกินความหมายได้กว้างทั้งความหมายโดยตรงและความหมายแฝงที่เข้าใจกันเฉพาะกลุ่ม (Jargon) นอกจากนี้การมีข้อมูลที่ไม่เพียงพอ หรือลักษณะของน้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสาร อาจทำให้การ แปลความหมายของถ้อยคำผิดเพี้ยนไป เป็นมูลเหตุหนึ่งให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำที่แต่ละคนมีแตกต่างกันนั้นเกิดจากการศึกษาหรือการฝึกอบรม การเลือกที่จะรับรู้ และการขาดข้อมูล ที่เกี่ยวกับผู้อื่นอย่างเพียงพอความขัดแย้งค่อยก่อตัวขึ้นตามลำดับ ถ้ามีการสื่อสารที่น้อยหรือมากเกินไปและใช้ไม่ถูกกาลเทศะ การเลือกใช้ช่องทางในการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมก็สามารถสร้างความขัดแย้งได้เช่นกัน การที่ข้อมูลถูกปรุงแต่งหรือถูกบิดเบือนเพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัวของบางคนเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งได้ง่ายเช่นกัน

(2) ด้านโครงสร้าง (Structure) มีผลการวิจัยพบว่า ขนาด (Size) และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของกลุ่ม เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น กล่าวคือ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากขึ้นยิ่งมีโอกาสขัดแย้งมากขึ้น ส่วนอายุของการทำงานกับความขัดแย้งมักผกผันกัน กล่าวคือ คนหนุ่มสาวที่มีอายุการทำงานน้อยมีแนวโน้มที่จะขัดแย้งมากและลาออกจากงานสูง

บุคคลที่มีความทะเยอทะยานในการแสวงหาความรับผิดชอบมักจะกระตือรือร้นทำให้เกิดกระทบกระทั่งกับผู้อื่นได้ง่าย เพราะต้องต่อสู้แย่งชิงทรัพยากรและหน้าที่การทำงานเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การที่กลุ่มต่าง ๆ ภายในองค์กรมีเป้าหมายของกลุ่มต่างกัน เช่น ฝ่ายจัดซื้อถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขเวลาในการจัดซื้อ ฝ่ายการตลาดมุ่งให้ขายสินค้าออกไปโดยเร็ว จึงต้องเพิ่มค่าใช้จ่าย ฝ่ายควบคุมคุณภาพต้องการเน้นการปรับปรุงคุณภาพให้สินค้าได้มาตรฐาน ฝ่ายการผลิตมุ่งเน้นเรื่องความมีประสิทธิภาพการดำเนินการเพื่อรักษายอดตัวเลขการผลิตให้ได้ตามเป้าหมาย เป็นต้น เป้าหมายที่แตกต่างกันของกลุ่มเช่นนี้ เป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้งได้เช่นกัน

มีความเชื่อแม้จะไม่ชัดเจนเลยทีเดียวว่า แบบผู้นำที่มุ่งการควบคุมและสอดส่องการทำงานของผู้อื่นอย่างใกล้ชิดมีแนวโน้มเพิ่มความขัดแย้งได้มากขึ้น ผลงานวิจัยยังพบว่าการเข้ามีส่วน

ร่วม (Participation) มีความสัมพันธ์กับการมีความขัดแย้งเพราะการมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดความแตกต่างกันมากขึ้น ระบบการให้ความดีความชอบเป็นเหตุสำคัญของการขัดแย้ง เพราะผู้ได้รับพิเศษต้อง แข่งขันยื้อแย่งจากส่วนที่ผู้อื่นคาดหวังเช่นกัน นอกจากนี้การที่กลุ่มจำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาจากกลุ่มอื่นจึงจะทำให้งานของตนสำเร็จ แต่ผลงานที่สำเร็จกลับเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้ง

(3) **ด้านที่เป็นตัวแปรส่วนบุคคล (Personal variables)** ได้แก่ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เกี่ยวกับระบบค่านิยม แนวทัศนคติและความคิดตลอดจนคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพล้วนเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งได้มาก ดังจะเห็นความขัดแย้งระหว่างประเทศเพราะเรื่องเชื้อชาติ หรือสิทธิความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน ในองค์กรก็เช่นกัน ลองนึกถึงใครสักคนที่เราไม่ชอบ เมื่อผู้นั้นเสนอความเห็นขึ้น เรามักจะไม่เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ อาจรู้สึกรำคาญสุมเสี่ยงวิธีการพูด ตลอดจนกิริยาท่าทางต่าง ๆ ที่เป็นบุคลิกภาพของผู้นั้น เมื่อต้องร่วมทำงานด้วย โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งย่อมมีมากขึ้น

ระยะที่ 2 ระยะรับรู้ถึงความขัดแย้ง (Cognition and personalization) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทราบและผูกใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะที่ 1 แล้ว ก็จะทวีความรู้สึกที่ต่อต้านและความไม่ลงรอยอย่างชัดเจนมากขึ้นแต่ละสาเหตุที่กล่าวมาแล้วถ้าฝ่ายหนึ่งรับรู้และตระหนักว่าจะต้องมีผลกระทบกับตนก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นอย่างไรก็ตามการรับรู้ถึงความขัดแย้งในระยะนี้อาจยังไม่ลงลึกถึงตัวบุคคลก็ได้ ตัวอย่างเช่น นาย ก. อาจตระหนักดีว่าตนกับนาย ข. มีข้อโต้แย้งที่ไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรงระหว่างกันอยู่บ่อย แต่นาย ก. ก็ไม่กังวลทุกข้อร้อนเก็บมาคิดแต่อย่างใด จึงไม่ส่งผลใดๆ ต่อความรักใคร่ชอบพอนาย ก. เคยมีต่อนาย ข. แต่อย่างใดทั้งสิ้น จึงเป็นขึ้นความขัดแย้งที่รับรู้ (perceived conflict) ส่วนอีกระดับหนึ่งคือ การรับรู้ความขัดแย้งที่มีอารมณ์เกี่ยวข้องด้วย (felt conflict) กล่าวคือ จะเกิดอารมณ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการขัดแย้งนั้นจนเกิดภาวะวิตกกังวลใจ มีความตึงเครียดข้อคับใจ และอาจถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อกันก็ได้

ระยะที่ 3 ตั้งใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งกับความขัดแย้ง (Intentions) เป็นขั้นตอนที่เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายรับรู้ และมีความรู้สึกด้านอารมณ์ต่อปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ก็จะพยายามหาทางแก้ปัญหาก็หรือยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นการหาทางเลือกในการบริหารจัดการกับความขัดแย้งดังกล่าว โดยมีทางเลือกที่ทำได้หลายวิธีเพื่อบริหารความขัดแย้งซึ่งแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ มิติตามแกนนอนบอกถึงระดับการให้ความร่วมมือ (Cooperativeness) ซึ่งหมายถึงระดับที่ฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะให้การตอบสนองต่อความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนมิติตามแกนตั้งแทนการมุ่งที่ตนเอง (Assertiveness) ซึ่งหมายถึงระดับที่ฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะตอบสนองความพอใจของตนเอง จากมิติทั้งสองทำให้เกิดวิธีการที่ตั้งใจใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งขึ้น 5 วิธี ได้แก่ การแข่งขัน (Competing) การร่วมมือ (Collaborating) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) การผ่อนปรน (Accommodating) และการประนีประนอม (Compromising) ดังจะกล่าวต่อไป

(1) **การแข่งขัน (Competing)** เป็นวิธีการแก้ความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับฝ่ายอื่นที่

เกี่ยวข้องหรือพยายามแสดงให้คนอื่นเห็นว่าความเห็นหรือข้อสรุปของตนถูกต้อง หรือพยายามชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นว่าใครคือผู้ควรได้รับคำตำหนิจากปัญหาที่เกิดขึ้น

(2) การร่วมมือ (Collaborating) เป็นวิธีการที่บุคคลมุ่งที่เป้าหมายตนเองและให้ความร่วมมือต่อการแก้ปัญหา โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งต่างพยายามตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายให้ได้มากที่สุด การผ่อนปรนเป็นวิธีที่ให้ทุกฝ่ายแก้ปัญหาด้วยการมองหาจุดต่างมากกว่าการเปลี่ยนประเด็นหลักที่เป็นเป้าหมายของแต่ละฝ่าย ซึ่งได้แก่การหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win – win solution) สามารถบรรลุเป้าหมายของตนและทั้งเป็นที่ยอมรับเชิงเหตุผลของทั้งสองฝ่าย

(3) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นวิธีที่บุคคลผู้นั้นอาจยอมรับว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น และต้องการถอนตัวออกหรือยอมรับการเก็บกดจากความขัดแย้งนั้นตัวอย่างของการหลีกเลี่ยงรวมถึง พยายามแสดงความเฉยเมยต่อความขัดแย้งและหลบหลีกการเผชิญหน้ากับบุคคลที่ตนขัดแย้ง

(4) การยินยอม (Accommodating) เป็นวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งพยายามเอาใจต่อคู่กรณี โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้นั้นเหนือผลประโยชน์ตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อเห็นแก่มิตรภาพอันดีงามต่อกัน ฝ่ายหนึ่งยินดีที่จะเป็นผู้เสียสละเป้าหมายของตนเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของคู่กรณี ยอมสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่นแม้จะต้องเก็บความคิดเห็นของตนไว้ก็ตาม หรือยอมให้อภัยแก่คนฝ่าฝืนกฎกติกาโดยยอมรับผลใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำเช่นนั้นไว้เอง

(5) การประนีประนอม (Compromising) เป็นวิธีการที่แต่ละฝ่ายต่างยินยอมที่จะเสียบางส่วนที่ตนต้องการ ทำนองเสียกันคนละส่วนเพื่อเป็นการรวมขอมต่อกัน ในการประนีประนอมจึงไม่มีผู้ชนะหรือผู้แพ้อย่างชัดเจน เป็นการปันส่วนสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน โดยยอมรับว่าข้อยุติที่ได้ไม่อาจสร้างความพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายได้อย่างเต็มที่ร้อยเปอร์เซ็นต์ตามที่ต้องการ

อย่างไรก็ดีความตั้งใจที่จะเลือกวิธีหนึ่งวิธีใดดังกล่าวแล้ว เพื่อแก้ความขัดแย้งนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่ายซึ่งไม่คงที่แน่นอน แต่อาจเปลี่ยนแปลงวิธีใหม่ได้เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดมองปัญหาในมุมมองใหม่หรือต้องเผชิญกับปฏิกิริยาโต้ตอบทางอารมณ์อย่างรุนแรงจากอีกฝ่ายหนึ่ง

ระยะที่ 4 พฤติกรรมที่แสดงออก (Behavior) คนส่วนมากคิดว่า ความขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ในขั้นนี้เพราะเป็นระยะที่ความขัดแย้งถูกแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ชัดเจน เช่น การใช้วาจา การกระทำ และการตอบโต้กลับด้วยวิธีต่างๆ จากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

พฤติกรรมในระยะนี้ จะแสดงตามความตั้งใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้นั้นเลือกใช้เพื่อแก้ปัญหา จึงเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผยและมีแรงกระตุ้นเชิงคุณภาพ แต่บางครั้งด้วยเหตุที่ขาดทักษะในการแก้ปัญหา ทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกกลับผิดไปจากวิธีที่ตั้งใจจะใช้เพื่อแก้ปัญหา จนอาจทำให้ความขัดแย้งเพิ่มยิ่งขึ้น

เนื่องจากความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียและก่อให้เกิดผลดีที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ดียิ่งขึ้นและองค์การ ดังนั้น ความขัดแย้งใดที่เป็นไปเพื่อการทำลายก็ควรได้รับการแก้ไข แต่ความขัดแย้งใดที่จะนำไปสู่การพัฒนาสร้างสรรค์ก็ควรได้รับการกระตุ้นให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีเทคนิคการบริหารความขัดแย้งดังกล่าว ดังตารางนี้

ตาราง : แสดงถึงเทคนิคที่ใช้ในการบริหารความขัดแย้ง

เทคนิคหาข้อยุติความขัดแย้ง	รายละเอียด
- ใช้วิธีแก้ปัญหา - ให้ยึดเป้าหมายหลักร่วม - เพิ่มทรัพยากรมากขึ้น - ใช้การหลีกเลี่ยง - สร้างความราบรื่น - ใช้การประนีประนอม - ใช้คำสั่ง - เปลี่ยนแปลงตัวแปรด้าน - มนุษย์ - เปลี่ยนแปลงตัวแปรด้าน - โครงสร้าง	- โดยประชุมทั้งสองฝ่ายเพื่อหาวัตถุประสงค์ของปัญหาและถกวิธีแก้ปัญหา - สร้างเป้าหมายร่วมกันซึ่งจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งสองฝ่าย - กรณีเหตุขัดแย้งเพราะทรัพยากรจำกัด เช่น เพิ่มเงินคน พื้นที่ทำงานและโอกาสก้าวหน้า เนื่องจากเมื่อทรัพยากรมากโอกาสที่ทุกคนจะชนะ (Win – win solution) มีมากขึ้น - โดยถอนตัวหรือยอมเก็บกดจากความขัดแย้ง - โดยพยายามลดความแตกต่าง ที่มีแต่เพิ่มผลประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่าย - ให้แต่ละฝ่ายยอมเสียบางส่วนของตนที่ต้องการได้ - โดยฝ่ายบริหารใช้คำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายเข้าแก้ไข แล้วแจ้งให้ทราบ - โดยใช้เทคนิคการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น ฝึกอบรมทักษะด้าน มนุษย์สัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมที่ก่อความขัดแย้ง - เปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เป็นทางการซึ่งทำให้เกิดขัดแย้งได้ง่ายโดยการออกแบบรูปร่างใหม่ การมีตำแหน่งเพื่อประสานงาน เป็นต้น
เทคนิคส่งเสริมความขัดแย้ง - ใช้การสื่อความหมาย - นำคนภายนอกเข้ามา - การปฏิรังสรรค์องค์การ - แต่งตั้งนักวิชาการการมกล้า	รายละเอียด - ใช้ข้อมูลข่าวสารใหม่ที่กำกวมและทำให้รู้สึกวิตกกังวลเพื่อขยายความคิดขัดแย้ง - นำผู้บริหาร / พนักงานจากภายนอกที่มีประสบการณ์ภูมิหลัง ค่านิยม - เจตคติแนวคิดที่ต่างจากคนในองค์การเข้ามาร่วมงาน

เทคนิคหาข้อยุติความขัดแย้ง	รายละเอียด
	- โดยการปรับรื้อระบบองค์การ เช่น จัดคนใหม่ เปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ เพิ่มการพึ่งพาระหว่างกันมากขึ้น ปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานซึ่งมีผลกระทบต่อตำแหน่งสถานภาพบุคคลปัจจุบัน - ให้วิจารณ์องค์การและปัจจัยทั้งหลายภายในองค์การที่ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา

ที่มา : Robbins, 2001 : 392

ระยะที่ 5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง จากนิยามของความขัดแย้งที่เคยกล่าว จะเห็นว่า ความขัดแย้ง สามารถที่จะก่อให้เกิดผล เสียหายและผลดีต่อองค์การ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาเหตุของความขัดแย้ง สถานการณ์และความสามารถที่จะบริหารความขัดแย้งในแต่ละกรณีได้อย่างเหมาะสม ต่อไปนี้จะกล่าวถึงผลดีและผลเสีย อันเนื่องมาจากความขัดแย้ง ดังนี้

(1) ผลดีของความขัดแย้ง ซึ่งทำให้ผลงานของกลุ่ม / องค์การดีขึ้น ได้แก่

1.1 ความขัดแย้งทำให้ปัญหาที่เคยถูกมองข้ามหรือที่ถูกกละเลย จะได้รับความสนใจนำมาพิจารณามากขึ้น

1.2 ความขัดแย้งเป็นแรงจูงใจให้คนทั้งสองฝ่ายรู้และเข้าใจถึงจุดยืนของกันและกันได้มากขึ้น

1.3 บ่อยครั้งที่ความขัดแย้งช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดและแนวทางใหม่ ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดสิ่งใหม่และการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

1.4 ความขัดแย้งช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้น กล่าวคือ เมื่อผู้ตัดสินใจได้รับข้อมูลที่มีมุมมองแตกต่างไปจากตน ซึ่งอาจขัดแย้งกันแต่การมีข้อมูลที่หลากหลาย ครอบคลุมมากขึ้น ย่อมช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพิสูจน์สมมติฐานและความเชื่อของแต่ละฝ่ายต้องเผชิญกับความคิดใหม่ และต้องพิจารณาในการปรับจุดยืนใหม่ของตน อย่างไรก็ตามคนส่วนใหญ่มักไม่พอใจที่จะดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว จึงปล่อยให้ความขัดแย้งเกิดบานปลายจนกลายเป็นความแตกแยกขึ้น

1.5 ความขัดแย้ง ส่งเสริมให้คนเกิดความภักดีต่อกลุ่ม ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำงานของกลุ่มหรือของหน่วยงานให้มีความสำเร็จ

1.6 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งเชิงความคิด (Cognitive conflict) ที่แตกต่างกัน ย่อมนำมาสู่การเปิดกว้างในการนำความคิดเหล่านั้นมาอภิปรายถกเถียงกันอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความผูกพันต่อองค์กร เพิ่มขึ้น

(2) ผลเสียของความขัดแย้ง ซึ่งทำให้ผลงานของกลุ่ม / องค์กรลดลง ได้แก่

2.1 ความขัดแย้งก่อให้เกิดอารมณ์เชิงลบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรง ส่งผลให้แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความเครียด

2.2 ความขัดแย้ง ขัดขวางและทำลายเส้นทางสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่มหรือแผนงาน ทำให้การประสานงานในการปฏิบัติงานเกิดการชะงักงัน

2.3 ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ทำให้ความตั้งใจและการใช้พลังความพยายามในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรของแต่ละคนถดถอยลดลง

2.4 ความขัดแย้งส่งผลกระทบทำให้ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนแบบผู้นำ (Leadership style) เช่น จากผู้นำแบบการมีส่วนร่วม (Participative style) ไปเป็นแบบเผด็จการ (Authoritarian style) ด้วยความจำเป็นเนื่องภายใต้ภาวะของความขัดแย้งทุกฝ่ายมีความเครียดสูง ผู้นำ จึงต้องเข้ามากำกับดูแลและสั่งการด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อไม่ให้ทิศทางที่เป็นเป้าหมายของงาน / องค์กรเบี่ยงเบนไป แต่แบบภาวะผู้นำเช่นนี้ทำให้บรรยากาศที่ดีของการทำงานลดลงไปด้วยเช่นกัน

2.5 ทำให้แต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งกันเกิดการเล่นพรรคเล่นพวก เกิดอคติ ลำเอียง ขาดความยุติธรรม และอาจรุนแรงถึงขั้นให้ร้ายป้ายสีเพื่อจ้องทำลายกันทุกวิถีทาง

4. กระบวนการเจรจาต่อรอง (The negotiation process)

ร็อบบินส์ ได้เสนอรูปแบบกระบวนการเจรจาต่อรอง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนเตรียมการและวางแผน (2) ขั้นตอนกำหนดกฎกติกาพื้นฐาน (3) ขั้นตอนทำความเข้าใจและหาเหตุผลสนับสนุน (4) ขั้นตอนการต่อรองและแก้ปัญหา และ (5) ขั้นตอนจบการเจรจาและนำไปสู่ปฏิบัติ ดังนี้

1) ขั้นตอนเตรียมการและวางแผน (Preparation and planning) ก่อนเริ่มลงมือเจรจาต้องทำการบ้านล่วงหน้ามาก่อน โดยต้องตอบคำถามต่อไปนี้ได้อย่างคล่องแคล่วชัดเจน เช่น ข้อขัดแย้งที่เจรจามีลักษณะอย่างไร มีความเป็นมาอย่างไรจึงต้องเกิดมีการเจรจาขึ้น มีใครที่เกี่ยวข้องบ้าง และการรับรู้ของแต่ละคนที่มีต่อข้อขัดแย้งนี้เป็นอย่างไร ฝ่ายท่านต้องการได้อะไรจากการเจรจาครั้งนี้ อะไรคือเป้าหมาย เช่น ถ้าท่านเป็นฝ่ายจัดซื้อของบริษัท เป้าหมายของท่านก็ต้องสามารถจัดซื้อได้ในราคาต่ำได้ของที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน ดังนั้นในการเจรจาต่อรองเรื่องนี้จึงเป็นประเด็นหลักที่ต้องไม่ยอมให้ประเด็นอื่นเข้ามา บดบังหรือแย่งความสำคัญไป ท่านจึงต้องเขียนบันทึกเป้าหมายของท่านเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน โดยระบุผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการ

เจรจาตั้งแต่ระดับที่หวังจะได้มากที่สุด (Most hopeful) เรืองลงไปจนถึงระดับต่ำสุดที่สามารถรับได้ (Minimally acceptable) และต้องยึดมั่นเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในใจเสมอ

ในขณะเดียวกันเมื่อท่านรู้เราแล้วก็จำเป็นต้องรู้เขาด้วย โดยท่านต้องทำการประเมินให้ได้ว่าเป้าหมายของฝ่ายตรงข้ามคืออะไร มีคำถามอะไรบ้างที่คาดว่าจะถูกซักถาม ฝ่ายตรงข้ามข้ามจะมีจุดยืนอย่างไรต่อการเจรจา มีผลประโยชน์ซ่อนเร้นอื่นใดบ้างที่มองไม่เห็นแต่ฝ่ายตรงข้ามถือว่าสำคัญมีอะไรบ้างที่ฝ่ายนั้นจะกำหนดขึ้นเพื่อเจรจาต่อรอง เป็นต้น เมื่อท่านสามารถคาดหมายจุดยืนของคู่กรณีได้ล่วงหน้าแล้ว ต่อจากนี้ท่านก็มีหน้าที่ต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ตามประเด็นเหล่านั้นเพื่อจะได้เจรจาโต้ตอบได้ด้วยข้อมูลและตัวเลขต่างๆ ที่สนับสนุนจุดยืนของท่านให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น

หลังจากที่ท่านได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ต่อไปท่านจะต้องกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) ของการเจรจา การเล่นเกมการต่อรองต้องมีกลยุทธ์ขึ้นใดการเจรจาต่อรองก็เป็นฉันทัน เพราะจะช่วยให้ทราบล่วงหน้าว่าในแต่ละสถานการณ์จะต้องทำอะไรบ้าง ในการกำหนดกลยุทธ์ของท่าน ท่านควรพิจารณาว่าทั้งฝ่ายท่านและฝ่ายตรงข้ามมี “ทางเลือกที่ดีที่สุดที่เป็นข้อตกลงของการเจรจาต่อรอง” หรือไม่ (Best Alternative To a Negotiated Agreement BATNA) กล่าวคือ BATNA ของท่านจะเป็นตัวกำหนดว่า มูลค่าที่ต่ำสุดซึ่งท่านสามารถรับได้จากข้อตกลงของการเจรจานั้นเป็นเท่าไร แต่ถ้าได้สูงกว่านี้ก็เป็นเรื่องดี อย่างไรก็ตามในทางกลับกันท่านก็ไม่ควรคาดหวังถึงความสำเร็จของการเจรจาโดยไม่มอง BATNA ของฝ่ายตรงข้าม แม้ว่าฝ่ายท่านไม่อาจสนองตอบได้ก็ตาม แต่ท่านอาจทำให้ฝ่ายตรงข้ามเปลี่ยนแปลงได้

2) ขั้นตอนการกำหนดกติกาพื้นฐาน (Definition of ground rules) หลังจากที่ได้วางแผนและกำหนดกลยุทธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านก็เริ่มหารือกับฝ่ายตรงข้ามถึงกติกาพื้นฐานและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเจรจาว่าจะดำเนินอย่างไร ใครจะเป็นผู้เจรจาต่อรอง จะเจรจาที่ไหน ข้อจำกัดเรื่องเวลา มีหรือไม่ ถ้ามีจะอย่างไร จะจำกัดประเด็นที่เจรจาหรือไม่เพียงใด จะมีวิธีดำเนินการอย่างไรหากการเจรจาพบทางตัน ในขั้นตอนนี้ ทั้งสองฝ่ายอาจแลกเปลี่ยนข้อเสนอหรือความต้องการของฝ่ายตนในเรื่องที่จะเจรจาต่อไป

3) ขั้นตอนทำความเข้าใจและหาเหตุผลสนับสนุน (Clarification and justification) หลังจากที่ยกทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนข้อเสนอเบื้องต้นที่เป็นจุดยืนแล้ว ขั้นตอนต่อไปแต่ละฝ่ายจะอธิบายขยายความ ทำความชัดเจน เสนอแนะ และหาเหตุผลเพื่อสนับสนุนจุดยืนเดิมของตน ขั้นตอนนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นการเผชิญหน้ากัน แต่ถือเป็นโอกาสดีที่แต่ละฝ่ายจะได้เรียนรู้ได้ให้การศึกษาหรือได้แจ้งให้ทราบซึ่งกันและกันเกี่ยวกับประเด็นเจรจาว่ามีความสำคัญอย่างไร และแต่ละฝ่ายจะบรรลุความต้องการของตนได้อย่างไร เป็นขั้นตอนที่ท่านสามารถมอบเอกสารที่สนับสนุนข้อเสนอของท่านให้ฝ่ายตรงข้ามพิจารณา

4) ขั้นตอนการต่อรองและแก้ปัญหา (Bargaining and problem solving) ความสำคัญของกระบวนการเจรจาต่อรองก็คือมีทั้งการให้และการรับ (give and take) เพื่อให้ได้ข้อยุติเกิดขึ้น

ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องโอนอ่อนผ่อนปรนซึ่งกันและกันทักษะการเจรจาต่อรองจึงสำคัญมาก กรณีนานอ่านข้อเสนอแนะการเพิ่มทักษะการเจรจาต่อรองในตอนต่อไป

5) ขั้นตอนการเจรจาและนำสู่การปฏิบัติ (Closure and implementation) ขั้นสุดท้ายของกระบวนการเจรจาต่อรองก็คือ การได้ข้อตกลงอย่างเป็นทางการซึ่งจะต้องดำเนินการในรายละเอียดและจัดทำขั้นตอนสู่การปฏิบัติต่อไป ตัวอย่างของการเจรจาต่อรองที่พบบ่อย เช่น ข้อตกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ข้อตกลงการเช่าทรัพย์สิน ข้อตกลงการซื้อขายทรัพย์สินบ้านจัดสรร ข้อตกลงการว่าจ้างผู้บริหารระดับสูงของบริษัท เป็นต้น ในแทบทุกกรณีการจบการเจรจาต่อรองด้วยการยกมือไหว้อาลัยงานองเดียวกับการจับมือลาของชาติตะวันตก

5. กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง (Bargaining strategies)

เนื่องจากการเจรจาต่อรองเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งและให้ได้ข้อยุติซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายกลุ่มได้ใช้เวลาหลายสิบปีศึกษาค้นคว้าเรื่องการเจรจาต่อรอง โดยเสนอกกลยุทธ์สำคัญดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) กลยุทธ์เฉพาะ (Specific tactics) ผู้เจรจาต่อรองมักใช้กลยุทธ์ของตนเพื่อลดระดับความต้องการของคู่เจรจายฝ่ายตรงข้ามลง (Reduce opponents' aspirations) ด้วยการย้าข้อมูลเหตุผลให้เห็นว่า คู่เจรจามีโอกาสน้อยมากที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายของตน เพราะฉะนั้นจึงขอให้พิจารณาข้อเสนอจากฝ่ายเราซึ่งพยายามเอื้อประโยชน์ให้มากที่สุดแล้ว หรือชี้ให้เห็นว่าหากฝ่ายตรงข้ามไม่ยอมรับข้อเสนอแล้ว ฝ่ายเราจำเป็นต้องดึงพันธมิตรรายอื่นที่มีศักยภาพสูงพอเข้ามาแทน เป็นต้น อย่างไรก็ตามกลยุทธ์เช่นนี้ ถ้าหากสร้างแรงกดดันต่อคู่เจรจามากก็อาจพบทางตันของการเจรจา และฝ่ายคู่เจรจาก็อาจหาพันธมิตรใหม่มาร่วมงานได้เช่นกัน แต่ในทางกลับกันถ้าคู่เจรจาเห็นว่า เงื่อนไขผลประโยชน์จากข้อเสนอสูงพอ การเจรจาต่อรองก็บรรลุผล

2) กลยุทธ์กรอบความคิดในการต่อรอง (Cognitive frames in bargaining) เป็นกลยุทธ์ที่ผู้เจรจาต่อรองใช้วิธีพิจารณาบริบทและผลที่ต้องการจากการต่อรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มของกรอบความคิด (Cognitive frames) โดยพิงค์เลย์ (Pinkley, 1990) ได้จัดกรอบความคิดดังกล่าวออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติมุ่งสัมพันธ์กับมุ่งงาน (Relationship / Task) (2) มิติมุ่งใช้อารมณ์กับใช้สติ (Emotional / Intellectual) และ (3) มิติมุ่งความร่วมมือกับมุ่งชนะ (Cooperate / Win) ดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่า กรอบความคิดในการเจรจาต่อรองดังกล่าวให้ประโยชน์ต่อการต่อรองอย่างมากโดยเฉพาะคู่ขัดแย้งที่เลือกใช้กรอบที่มุ่งงาน (Task frame) หรือกรอบที่มุ่งความร่วมมือ (Cooperative frame) เป็นหลักในการเจรจา จะทำให้ได้ข้อยุติที่แต่ละฝ่ายได้ทั้งผลประโยชน์เฉพาะฝ่ายและผลประโยชน์ที่ร่วมกัน (Joint outcome) สูงกว่าการใช้กรอบที่มุ่งเอาชนะ (Win frame) ในขณะเดียวกันคู่เจรจาทั้งสองที่เลือกใช้กรอบที่มุ่งใช้สติ (Intellectual frame) และกรอบที่มุ่งสัมพันธ์จะเกิดความรู้สึกพึงพอใจต่อการเจรจามากกว่าการใช้กรอบมุ่งใช้อารมณ์ (Emotional frame)

3) กลยุทธ์การเน้นข้อยุติแบบชนะ - ชนะแทนแบบชนะ - แพ้ (Win - win versus win - lose orientation) บางทีสิ่งที่สำคัญมากที่สุดของการเจรจาที่ประสบความสำเร็จก็คือ การได้ข้อยุติเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย วอลตันและแมคเคอร์ซี (Walton and McKersie) เคยเสนอไว้กว่า 30 ปีที่แล้วว่า ผู้ที่ร่วมการเจรจามีข้อยุติที่เป็นทางเลือกสำคัญอยู่สองทาง อย่างแรกคือ มองว่าการเจรจาต่อรองใดๆ จะต้องมียฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะในขณะที่อีกฝ่ายต้องเป็นผู้แพ้ (Win - lose situations) ส่วนอย่างหลังก็คือ ผู้เข้าร่วมการเจรจาสามารถทำให้ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win - win situations) กล่าวคือ มองว่าผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โดยพยายามให้ได้ผลประโยชน์ที่สูงสุดเท่าที่ทำได้

อย่างไรก็ดีไม่ใช่ทุกสถานการณ์ที่สามารถทำได้เช่นนั้น แต่ถ้าผู้เข้าร่วมเจรจาทั้งสองฝ่ายเต็มใจที่ค้นหาทางเลือกต่างๆ อย่างรอบคอบ โดยการผสมผสานแนวคิดต่างๆ ในการแก้ปัญหาเข้าด้วยกัน ก็สามารถพบทางเลือกใหม่ที่ดี ซึ่งเรียกว่า ข้อยุติแบบบูรณาการ (Integrative agreement) ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win - win situation) แทนการใช้วิธีประนีประนอมต่างๆ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างต้องสูญเสียส่วนหนึ่งที่ตนต้องการได้ไป

4) กลยุทธ์ใช้บุคคลที่สามเข้าแทรกแซง (Third - party intervention) ในการเจรจาแก้ไขความขัดแย้งกันเองของสองฝ่ายหลังจากใช้เทคนิควิธีต่างๆ แล้วปรากฏว่ายังไม่สามารถหาข้อยุติร่วมที่ทั้งสองฝ่ายพอใจได้ ก็จะทำให้การเจรจาต่อรองพบทางตัน ต้องชะงักงัน ไม่อาจเจรจาต่อไปได้ สถานการณ์เช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่สามเข้าช่วยเหลือเพื่อหาข้อยุติใหม่ โดยทั่วไปพบว่าบุคคลที่สามดังกล่าวจะมีบทบาทใน 4 แบบ ได้แก่ บทบาทคนกลางไกล่เกลี่ย (Mediator) อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) ผู้ปรองดอง (Conciliator) และที่ปรึกษา (Consultant)

4.1 ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ได้แก่ บุคคลที่สามที่มีความเป็นกลางทำหน้าที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้การเจรจาได้ข้อยุติ โดยการใช้เหตุผลโน้มน้าวใจและเสนอทางเลือกต่างๆ เป็นต้น ผู้ไกล่เกลี่ยใช้มากในการบริหารความขัดแย้งทางด้านแรงงานและข้อพิพาทในศาลแขวงหรือศาลครอบครัว

โดยรวมการใช้คนกลางไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จในระดับน่าพอใจ โดยสามารถยุติปัญหาขัดแย้งได้ถึง 60% และคู่เจรจามีความพอใจประมาณ 70% แต่ความสำเร็จของการเจรจามักขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือสถานการณ์ว่าคู่เจรจาทั้งสองมีแรงจูงใจที่จะทำการเจรจาต่อรองเพื่อแก้ปัญหาขัดแย้งนั้นเพียงใด และความขัดแย้งต้องไม่สูงแต่อยู่ในระดับปานกลาง และที่สำคัญก็คือผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นที่ยอมรับจากสองฝ่ายว่าเป็นกลางและไม่ใช้การกดดันหรือบีบบังคับแต่อย่างใด

4.2 อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) เป็นบุคคลที่สามที่มีอำนาจในการกำกับให้เกิดข้อยุติ ผู้เป็นอนุญาโตตุลาการอาจมาจากการร้องขอของทั้งสองฝ่าย หรืออาจมาโดยการบังคับหรือระบุไว้ในกฎหมายหรือข้อสัญญา อนุญาโตตุลาการมีอำนาจมากขึ้นแล้วแต่จะกำหนดและตกลงโดยคู่เจรจาทั้งสองฝ่าย การทำหน้าที่ตัดสินข้อขัดแย้งของอนุญาโตตุลาการย่อมได้ข้อยุติออกมาแน่นอนกว่าการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ถ้าผลการตัดสินปรากฏว่าฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้อย่างสิ้นเชิงฝ่ายนั้นจะไม่

พอใจและไม่เต็มใจรับคำวินิจฉัย ของอนุญาโตตุลาการ ส่งผลให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ใหม่ในเวลาต่อมา

4.3 ผู้ปรองดอง (Conciliator) เป็นบุคคลที่สามที่ได้รับความไว้วางใจจากทั้งสองฝ่ายให้ทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างผู้เจรจากับฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ การปรองดองเป็นวิธีการเจรจาที่ใช้มากในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างประเทศ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ครอบครัว และชุมชน บทบาทการเป็นผู้ปรองดองใกล้เคียงหรือซ้ำกับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยค่อนข้างมาก ในทางปฏิบัติผู้ปรองดองจะใช้การติดต่อสื่อสารเป็นการลับเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเป็นผู้ทำหน้าที่เสาะหาข้อเท็จจริงตีความข้อมูลข่าวสาร และโน้มน้าวใจให้คู่ขัดแย้งได้ข้อยุติ

4.4 ที่ปรึกษา (Consultant) เป็นบุคคลที่สามที่มีทักษะและมีใจเที่ยงธรรมที่พยายามเอื้ออำนวยให้เกิดการแก้ปัญหาโดยการสื่อสารและช่วยวิเคราะห์ให้ความรู้แก่คู่กรณีให้สามารถแก้ข้อขัดแย้งได้ บทบาทของที่ปรึกษาต่างจากบทบาทอื่นที่กล่าวแล้วโดยที่ปรึกษาจะไม่เน้นที่ประเด็นความขัดแย้ง แต่จะมุ่งปรับปรุงความสัมพันธ์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ดีขึ้นจนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้เอง นอกจากนี้ไม่เข้าไปแก้ปัญหาโดยตรงแล้วที่ปรึกษายังพยายามช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเรียนรู้การสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกัน ดังนั้นการทำงานของที่ปรึกษาจึงเป็นการหวังผลระยะยาว ช่วยสร้างเจตคติและการรับรู้ใหม่ที่เป็นแง่บวกให้แก่คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย

6. สรุปกลยุทธ์การเจรจาทอรองกับความขัดแย้งในองค์การ

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์การคนส่วนใหญ่จะสรุปโดยอัตโนมัติว่า กำลังบั่นทอนการทำงานและสร้างความเสียหายต่อองค์การ บทเรียนนี้ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวไม่ถูกต้องเสมอไป ความขัดแย้งสามารถทำให้เกิดผลด้านสร้างสรรค์หรือเกิดผลเชิงทำลายก็ได้ถ้าดำเนินการไม่ถูกต้อง ซึ่งสรุปว่าความขัดแย้งที่มากหรือน้อยเกินไป ทั้งสองกรณีจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน แต่ถ้าความขัดแย้งที่อยู่ในระดับที่พอเหมาะ (Optimal level) กล่าวคือ มีความขัดแย้งแต่ไม่ถึงขั้นทำให้เกิดการแตกแยกจะเป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ช่วยลดระดับความเครียดให้น้อยลง ก่อเกิดความคิดให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ขึ้น จึงเป็นความขัดแย้งที่มีใช้การแตกแยกหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการสื่อสารและการประสานงานแต่อย่างใด

ความขัดแย้งที่มีน้อยเกินไปหรือมากเกินไปล้วนเป็นอุปสรรคต่อความมีประสิทธิภาพของกลุ่มหรือต่อองค์การโดยรวม และมีผลให้ความพึงพอใจของกลุ่มลดลง การขาดงานและการลาออกจากงานมากขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดคือผลผลิตลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าความขัดแย้งอยู่ในระดับพอเหมาะ จะทำให้ความรู้สึกเอาใจตนเองที่มากเกินไปและความรู้สึกสิ้นหวังของบุคคลได้รับการปรับให้อยู่ในระดับพอดี เกิดแรงจูงใจ และถูกเสริมแรงด้วยความคิดใหม่ ๆ สร้างบรรยากาศของการทำงานที่มีชีวิตชีวน่าสนใจและท้าทายความสามารถของทุกฝ่าย จะมีเพียงคนที่ต้องทำงานที่ตนไม่ถนัดหรือไม่ตรงกับความสามารถรวมทั้งคนที่ไม่มีผลงานเท่านั้นที่อดอดและลาออกไปในที่สุด ไม่มีวิธีการใดที่ดีที่สุดซึ่งสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างเบ็ดเสร็จ จึงต้องรู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนะโดยสรุป

วิธีการแข่งขัน (Competition) ใช้กรณีที่ต้องการรวดเร็ว ต้องตัดสินใจในประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่เกี่ยวกับการอยู่รอดขององค์การต้องจำเป็นต้องใช้มาตรการที่ไม่มีใครต้องการ (เช่น ตัดค่าใช้จ่าย นำกฎเหล็กมาใช้เพื่อให้เกิดวินัย เป็นต้น) ต้องการใช้ความเด็ดขาดเอาชนะพวกมากลากไป ที่เห็นแก่ตัวเบียดบังผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

วิธีการความร่วมมือ (Collaboration) ใช้เพื่อแสวงหาข้อยุติแบบบูรณาการ (Integrative solution) เมื่อทั้งสองฝ่ายเห็นความสำคัญที่ต้องรวมขอมกัน ใช้เพื่อหลอมความคิดเห็นของคนที่มีมุมมองต่างกัน ใช้เพื่อให้เกิดฉันทานุมัติและเกิดความผูกพันต่อบริษัท หรือใช้เพื่อการแก้ไขข้อขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในองค์การ เป็นต้น

วิธีการหลีกเลี่ยง (Avoidance) ในกรณีต่าง ๆ เช่น เป็นประเด็นที่ไม่มีสาระอะไรหรือเรื่องสำคัญแต่ถูกกดดัน หรือกรณีที่เราเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการเจรจาอีกแล้ว หรือเพื่อปล่อยให้อารมณ์ร้อนแรงพองคลายลงเมื่อเวลาผ่านไป หรือเพื่อประวิงให้มีเวลารวบรวมข้อมูลมากขึ้นก่อนที่จะตัดสินใจ หรือเลี่ยงเพื่อให้คนอื่นที่รู้ปัญหาคิดว่าได้เข้ามาช่วยคลี่คลายความขัดแย้งแทน เป็นต้น

วิธีการยินยอม (Accommodation) ใช้ในกรณีต่าง ๆ เช่น เมื่อประเด็นดังกล่าวสำคัญต่อฝ่ายตรงข้ามมากกว่าฝ่ายท่านจึงยินยอมเพื่อเห็นแก่มิตรภาพ หรือยอมครั้งนี้เพื่อหวังผลในครั้งหน้า เพราะเกิดบุญคุณต่อกันหรือยอมเพื่อลดการสูญเสียให้น้อยลง จากการที่ฝ่ายเราผิดพลาดและเกิดการเสียหายขึ้น หรือยอมเพื่อเห็นแก่ความสัมพันธ์กลมเกลียวในหน่วยงาน หรือยอมให้เกิดความผิดพลาดเพื่อให้พนักงานเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้น (ผิดเป็นครู) เป็นต้น

วิธีประนีประนอม (Compromise) ใช้ในกรณีต่อไปนี้ เช่น เนื่องจากเป้าหมายมีความสำคัญจึงไม่คุ้มค่าที่ต้องแตกแยกกันด้วยวิธีการรุนแรง หรือกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีความสามารถทัดเทียมกันและต่างผูกพันต่อเป้าหมายเดียวกัน หรือเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้เนื่องจากเงื่อนไขบังคับ หรือใช้เมื่อพบว่าวิธีการแข่งขันและวิธีการร่วมมือไม่ประสบความสำเร็จแล้ว เป็นต้น

อ้างอิง

- Pinkly, R. (1990). "Dimensions of conflict frame : Disputant interpretations of conflict." *Journal of Applied Psychology*, 75, 117-126.
- Robbins, S.P. (2001). *Organizational behavior* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ. : Prentice-Hall. pp. 382-406.

แรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 LABOR QUALITY VOCATIONAL EDUCATION TO THE ECONOMY OF THAILAND 4.0

พีรพล ไทยทอง^{*}
Peerapol Thaithong

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สภาพปัญหา โครงสร้างความต้องการแรงงาน และแนวทางในการพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 สถานการณ์แรงงานของประเทศไทยในปัจจุบัน บทบาทการพัฒนาอาชีวศึกษา แรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาในงานวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 โดยแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญสู่การขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์สู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 กับการผลิตกำลังด้านอาชีวศึกษา

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนและพัฒนากำลังคนเป้าหมาย โดยมีความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และการศึกษาวิจัยโดยเร่งด่วนในรูปแบบเอกชนนำ รัฐและเอกชนร่วมวางแผน ตามบริบทการเปลี่ยนแปลงและภาพอนาคตของสังคมไทยที่ส่งผลต่อการศึกษาอาชีวศึกษา รวมถึงการพัฒนาทักษะแรงงานที่ตรงตามความต้องการของตลาด เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

คำสำคัญ : แรงงานคุณภาพ, อาชีวศึกษา, เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

ABSTRACT

This article is intended to synthesize the problem condition. The structure of labor requirements and guidelines in the development of quality vocational labour dissimilar economic situation of force 4.0 Thailand-land Thailand country nowadays. The role of vocational education development Labor and vocational training in research, in order to comply with the economic development of Thailand labor and vocational education by 4.0 land considered as a mechanism to propel economic growth in the industrial sector of the country Thailand. According to the national strategic framework, 20-year plan of the national economic and

^{*} Srichangmai Technological College

social development, Vol 12, to determine the direction of development and the empowerment of human resources to become a country of Thailand. 4.0 4.0 Thailand-country policies with production are aspects of vocational education.

Therefore, the Development of quality vocational labour, therefore, is necessary to properly plan and development goals. By having the private sector cooperation. Institute for education and research by the rush of the leading private-sector format. The State and the private sector are according to plan, in the context of social change and phaphonakhot affecting Thailand, education, vocational training, including skills development and labour that meets the needs of the market. To support the development of the country.

Keyword : Labor Quality, Vocational Education, Economy Thailand 4.0

1. บทนำ

เป้าหมายสำคัญของการพัฒนา คือ การพัฒนาคน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ใช้การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ค่านิยม เจตคติและคุณภาพของคน เพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศต่างๆตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพประชาชน จึงได้ทุ่มเทกำลังความคิดและทรัพยากรของประเทศที่จะปฏิรูปหรือพัฒนาการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้ประเทศเข้มแข็ง (สวกิจ ศรีปัดดา. 2546 : 3)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ สภาพัฒนา ได้รายงานภาวะสังคมไทย เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2557 ในหัวข้อการขาดแคลนแรงงาน โดยระบุว่าแม้ว่าปัญหาการขาดแคลนแรงงานในปัจจุบันจะผ่อนคลายลงตามการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2558 ที่มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นจะส่งผลทำให้มีความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างและแรงงานกึ่งฝีมือซึ่งปัจจุบันยังมีปัญหาคุณลักษณะแรงงานที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งต้องเร่งผลักดันการเพิ่มสัดส่วนการศึกษาสายอาชีวศึกษาต่อสายสามัญเป็น 45:55 ภายในปี 2558 รวมถึงการพัฒนาทักษะแรงงานที่ตรงตามความต้องการของตลาด โดยการนำเทคโนโลยีมาร่วมในการผลิตมากขึ้น

จากสถานการณ์ความต้องการแรงงานทักษะฝีมือด้านอาชีวศึกษาจึงเป็นวาระสำคัญของชาติ เนื่องจากในสถานการณ์ปัจจุบันสถานประกอบการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือในภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว การการค้าระหว่างประเทศ และความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการที่จะมาลงทุนในประเทศไทย รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่าง

มาก โดยภาครัฐได้ออกนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องใช้กำลังแรงงานจำนวนมากขึ้น อาทิเช่น แรงงานภาคก่อสร้าง แรงงานภาคอุตสาหกรรม แรงงานภาคการเกษตรและเกษตรแปรรูป แรงงานภาคบริการและการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากอดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยไม่สามารถบริหารจัดการหรือจัดหาแรงงานได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างรุนแรงจนต้องมีการใช้แรงงานจากต่างชาติจำนวนมาก และจากการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยังพบปัญหาแรงงานในหลายด้าน เช่น ปัญหาแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย ปัญหาการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานเด็ก ปัญหาแรงงานประสิทธิภาพต่ำและใช้แรงงานสิ้นเปลือง จึงเป็นเหตุจำเป็นที่ภาครัฐและภาคเอกชนต้องพัฒนาการแก้ไขปัญหาแรงงานของประเทศอย่างบูรณาการ (ศรายุทธ เทียนสี. 2559)

ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา นโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 - 2569) การจัดทำข้อเสนอ เชิงนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาด้านการกำหนดนโยบาย เป้าหมายการผลิตและแผนพัฒนา กำลังคนอาชีวศึกษาให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษาให้เกิดคุณภาพ ทั้งในด้าน

1) สารสนเทศสำคัญที่จะเป็นตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนากำลังคนในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด

2) ให้ความสำคัญกับครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมุ่งเพิ่มพูนขีดความสามารถของครูในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการโดยเน้นความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการฝึกงาน

4) เตรียมความพร้อมกำลังคนรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในส่วนของ การตั้งรับและเชิงรุก ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถทางภาษา และสมรรถนะกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานในระดับสากล

ดังนั้นการพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นกระบวนการพัฒนาระดับทักษะฝีมือแรงงานด้าน ศักยภาพและสมรรถนะการทำงาน เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านเทคโนโลยี ตลอดจนเทคนิคการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการหรือการประกอบธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยตรง คือ การฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะความชำนาญการดำเนินการดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาสังเคราะห์แรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาสู่ เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นข้อมูลเสนอไปยังผู้บริหารองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนให้สามารถ นำข้อมูลไปปรับใช้และกำหนดกรอบแนวทางในการวางแผนพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษา

เพื่อก้าวไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ตามนโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาแรงงานคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา โครงสร้างความต้องการแรงงานและแนวทางในการพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

3. วิธีการศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้ เพื่อสังเคราะห์แรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการทบทวนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก รวบรวมจากเอกสาร หนังสือ แนวความคิด ทฤษฎีข้อมูลทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานอาชีวศึกษาที่ได้ตีพิมพ์แล้ว จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนการวิจัยเอกสาร ดังนี้

- 1) การกำหนดประเด็น เพื่อวางกรอบที่จะศึกษา
- 2) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ
- 3) กำหนดกรอบข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา
- 4) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสังเคราะห์
- 5) สรุปและอภิปรายผล

4. ผลการศึกษา

สำหรับในภาคอุตสาหกรรมในภาพรวมมองว่าประเทศไทยกำลังขาดแคลนแรงงานภาคอุตสาหกรรม แต่ความเป็นจริงแล้วมีจำนวนผู้ว่างงานในประเทศไทยเพิ่มขึ้น เนื่องจากการจ้างแรงงานต่างชาติภายในประเทศเพิ่มขึ้น ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงโครงสร้างและค่านิยมการศึกษาไทยที่ไม่ตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากคนไทยนิยมเรียนสูงขึ้น หากพิจารณาจำนวนผู้ว่างงานแบ่งตามระดับการศึกษาในช่วงสิบปีที่ผ่านมา นั้น กำลังแรงงานไทยนิยมเรียนสูงขึ้นในระดับปริญญาตรีขึ้นไป แต่กลับมีสัดส่วนการว่างงานเพิ่มขึ้นมาก ขณะที่กำลังแรงงานในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) มีอัตราการว่างงานน้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ทำให้ขาดแคลนแรงงานภาคอุตสาหกรรมเป็นเพราะว่าค่าจ้างภาคบริการดึงดูดแรงงานมากกว่า ซึ่งในปี 2556 ภาคบริการมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 17,623 บาท/เดือน ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 10,968 บาท/เดือน อีกทั้งประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคม

สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) และในปี 2573 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) (อุดม วงศ์วิวัฒน์ไชย, 2558)

4.1 วิเคราะห์สภาพปัญหาโครงสร้างความต้องการแรงงาน พบว่า ความไม่สอดคล้องของคุณลักษณะของแรงงานกับความต้องการแรงงานของสถานประกอบการเป็นหนึ่งในปัญหาของแรงงานไทยทั้งในด้านการศึกษาด้านอายุของแรงงาน จำนวนแรงงานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอาชีวศึกษามีแนวโน้มลดลง ในขณะที่กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ตลาดแรงงานมีความต้องการมากที่สุด ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านค่านิยมในการเรียนสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ ความต้องการค่าจ้างที่สูงขึ้นเนื่องจากค่าจ้างของแรงงานในระดับปริญญาตรีสูงกว่าค่าจ้างของแรงงานในระดับอาชีวศึกษาและนโยบายการส่งเสริมการศึกษา เช่น กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับแรงงานมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาทั้งในสายอาชีวและสายสามัญ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการ เช่น ด้านช่างอุตสาหกรรม และสายวิทยาศาสตร์ ยังมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับความต้องการของตลาดแรงงาน ในขณะเดียวกันพบว่าช่วงอายุของแรงงานที่มีการจ้างงานในภาคธุรกิจมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 20 – 39 ปี โดยพบว่าแรงงานในภาคการผลิตส่วนใหญ่จะมีอายุไม่เกิน 34 ปี และจำนวนแรงงานที่มีอายุมากกว่า 34 ปีมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งคาดว่าจำนวนแรงงานที่ลดลงส่วนนี้ออกไปทำงานนอกระบบแทน(กรวิทย์ และสิริธร, 2555)

ตาราง 1 ความต้องการแรงงานวิชาชีพเฉพาะจำแนกตามวุฒิการศึกษา

วุฒิการศึกษา	ร้อยละ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	57.1
ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือสูงกว่า	14.3
ปริญญาตรี	28.6
รวม	100.0

ที่มา: โครงการความเชื่อมโยงในภูมิภาคแม่น้ำโขง ผ่านการศึกษาและการฝึกอบรม (Connecting the Mekhong through Education and Training: COMET)

4.2 สถานการณ์แรงงานของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า แรงงานไทยทั้งที่เป็นแรงงานฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือมีทักษะต่ำกว่าความคาดหวังของผู้ประกอบการ ทั้งทักษะด้านภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์และการคำนวณ ทักษะการสื่อสาร การบริหารจัดการ และความสามารถเฉพาะในวิชาชีพ แสดงให้เห็นว่าความต้องการแรงงานกับคุณวุฒิ หรือทักษะของแรงงานที่เข้าสู่ตลาดแรงงานยังไม่สอดคล้องเหมาะสมกัน จากข้อมูลภาพรวมดังกล่าว ภาครัฐและเอกชนสามารถนำไปใช้ในการวางแผน และบริหารจัดการกำลังแรงงานคุณภาพ อาชีวศึกษาของประเทศในด้านความต้องการแรงงานของสถานประกอบการสู่แนวทางการพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษา เมื่อสถานการณ์มีการเปลี่ยนไปตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างความสามารถในการแข่งขันให้เพิ่มขึ้น ดังนั้น **‘แรงงานทักษะ (Skilled**

Labor)’ จึงมีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้อุตสาหกรรมอยู่รอดได้ การสร้างคนยังเป็นโจทย์ใหญ่ของอุตสาหกรรมต้องมีความร่วมมือกันทุกภาคส่วน รวมถึงขยับความร่วมมือไปยังภูมิภาคอาเซียนด้วย

4.3 แนวทางการพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีพศึกษาสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

รัฐบาลต้องมีกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินการนโยบายประเทศไทย 4.0 กับการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์กับการเตรียมคนเพื่อรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ตามอุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ อุตสาหกรรม ยานยนต์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ชีวภาพและพลาสติกชีวภาพ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อัตโนมัติ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนอากาศยาน อุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์ และ อุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ เป็นต้น

แผนพัฒนากำลังคนในระดับประเทศ พ.ศ. 2555 – 2559 ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์จะเน้นในเรื่องของการผลิตและพัฒนาากำลังคนให้มีศักยภาพและความสามารถ รวมถึงมีความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน โดยมีปัจจัยสนับสนุนโดยการสร้างเครือข่ายและความมั่นคง รวมถึงหลักประกันในชีวิตกับกำลังคนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ “กลุ่มแรงงาน” ในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในตัวบุคคลให้มีความพร้อมทางด้านภาษาด้านการพัฒนาทักษะฝีมือการใช้เทคโนโลยี ICT รวมถึงการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและการสร้างแหล่งค้นคว้าข้อมูล เพื่อการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมใหม่ เมื่อพิจารณาตามยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของแผนพัฒนากำลังคนระดับประเทศ พ.ศ. 2555 – 2559 พบว่า มีแนวทางที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับการรองรับกำลังคนสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในทุกภาคส่วนแต่การนำแผนฯไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้นเป็นประเด็นที่หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ตรงส่วนนี้ควรหันมาให้ความสนใจและทบทวนว่าบรรลุตามกรอบและแนวทางที่กำหนดไว้มากหรือน้อยเพียงใด เนื่องจากสถานการณ์ทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษายังพบประเด็นที่มีความท้าทายที่ส่งผลต่อตลาดแรงงานภาคอุตสาหกรรมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ(เรวดี นามทองดี. 2558)

4.4 บทบาทการพัฒนาอาชีวศึกษาไทย

1. เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียน การสอน ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน

2. หลักสูตรตอบโจทย์อนาคต ผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและพื้นที่โครงการลงทุนขนาดใหญ่ การพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ คลัสเตอร์ รวมถึงเทคโนโลยีในอนาคต

3. ส่งเสริมเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขยายการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี

4. **ฐานในการผลิตและพัฒนาเชิงพื้นที่** อาชีวศึกษาต้องสามารถผลิตและพัฒนาคนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพื้นที่ได้ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และการวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

5. **เชื่อมโยงสถานศึกษา สถานประกอบการ ธนาคาร** บูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน รวมถึงเชื่อมโยงผู้สำเร็จการศึกษากับผู้ประกอบการเพื่อการจ้างงาน และเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ธนาคาร ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น

6. **Startup** สร้างผู้ประกอบการหน้าใหม่ ที่หลากหลายมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม “การอาชีวศึกษา” ในไทยก็มีแนวทางในการขับเคลื่อนโดยการกำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 โดยคณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2552 – 2561 (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. 2555) ได้มีเป้าหมายในการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา ผู้ประกอบการในตลาดแรงงานกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพซึ่งเป็นกำลังคนระดับฝีมือระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีซึ่งมีได้รวมถึงผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองและผู้กำกับนโยบายในสถานศึกษาซึ่งปรากฏอยู่ในรูปภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : กลุ่มเป้าหมายด้านอาชีวศึกษา

ที่มา: นโยบายยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านการพัฒนาอาชีวศึกษา

4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานคุณภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ(Competency) ปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก มีการกล่าวว่าการมีทรัพยากรมากเท่าใดไม่สำคัญเท่ากับมีความสามารถในการบริหาร การจัดการทรัพยากรแรงงาน และคุณภาพของคน (วรการณีสามโกเศศ. 2542 : 6)

แนวคิดเรื่องสมรรถนะนี้มีพื้นฐานมาจากการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคล โดยมีความเชื่อว่าเมื่อพัฒนาคนให้มีความสามารถแล้วคนจะใช้ความสามารถที่มีไปผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการนำเรื่องสมรรถนะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงควรมุ่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรเป็นสำคัญ ต้องมีการพิจารณาว่าบุคคลในองค์กรมีความสามารถอย่างไร จึงจะทำให้ให้องค์กรชนะคู่แข่งและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะเริ่มจากการนำเสนอบทความทางวิชาการของ David C. McClelland นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเมื่อปี ค.ศ.1960 ซึ่งกล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (Excellent Performer) ในองค์กรกับระดับทักษะความรู้ความสามารถ โดยกล่าวว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพ ยังไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถหรือสมรรถนะของบุคคลได้เพราะไม่ได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงออกมาได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่นักจิตวิทยาองค์การได้ศึกษากันมาเป็นเวลานานแล้ว ผู้ที่ริเริ่มการใช้คำว่า Competency คือ David McClelland ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งบริษัท Hay McBer เขาได้เขียนบทความเรื่อง Testing for Competence Rather than for Intelligence ในปี 1973 กล่าวกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา Competency ให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือไปจากการวัดเชาวน์ปัญญา

4.6 แรงงานคุณภาพอาชีพศึกษาในงานวิจัย

ปัจจุบันรัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาสายวิชาชีพเป็นอย่างมาก และมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนหันมาสนใจศึกษาสายวิชาชีพ เพื่อลดความเสี่ยงของการว่างงานหลังจากจบการศึกษาระดับปริญญา เพราะคุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้วิเคราะห์ทักษะของแรงงานและความต้องการของนายจ้าง(กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษกรัฐบาลไทย, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

งานวิจัยของ ณัฐพงษ์ อิมสมัย. (2558) ได้ศึกษาความต้องการบุคลากรด้านอาชีพศึกษาภายหลังการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการบุคลากรทางอาชีพศึกษาประเทศไทยเพื่อใช้ในการพยากรณ์จำนวนแรงงานที่ต้องการในปี พ.ศ. 2558 และเพื่อศึกษาแนวโน้มความต้องการแรงงานอาชีพศึกษาภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพื่อค้นหาคุณสมบัติที่สำคัญของแรงงานอาชีพศึกษาเพื่อรองรับความต้องการภายหลังการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการแรงงานในปี พ.ศ. 2556 ที่ศึกษาได้ คือ 38.87 ล้านคน เมื่อพิจารณาเทียบจากจำนวนแรงงานที่เก็บข้อมูลสำรวจได้จากปี 2555 เท่ากับ 39.40 ล้าน แม้ว่าจำนวนแรงงานจะมีอัตราการลดลง ในปี 2556 โดยประมาณ 50,000 คนนั้นก็ยังจำเป็นต้องให้หน่วยงานต่างๆควบคุมและพัฒนาฝีมือแรงงานต่อไปเพื่อให้สามารถตอบสนองกับความต้องการบุคลากรด้านอาชีพศึกษาเพื่อให้พร้อมจะตอบสนองกับความต้องการของตลาดแรงงานภายหลังการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน

งานวิจัยของ จงจิตต์ ฤทธิรงค์และรีนา ต๊ะดี. (2558) ได้ศึกษาข้อท้าทายในการผลิตแรงงานฝีมือไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ

และการผลิตแรงงานฝีมือในประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร และเพื่อรองรับการเติบโตและการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษา พบว่า มีความไม่สอดคล้องกันของความต้องการแรงงานฝีมือและการผลิตแรงงานในประเทศไทยทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของแรงงาน ช่องว่างของทักษะที่สถานศึกษาไม่สามารถผลิตแรงงาน เพื่อเติมเต็มความต้องการของฝ่ายผู้ประกอบการได้นั้น เป็นความท้าทายระดับชาติที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและผู้ประกอบการเพื่อสร้างและพัฒนาแรงงานฝีมือของคนไทย นอกจากนี้ทัศนคติต่อการเรียนอาชีวศึกษาในสังคมไทยที่ให้คุณค่าปริญญามากกว่าทักษะและความสามารถ ดังสะท้อนออกมาเป็นคำตอบแทน เมื่อเริ่มต้นเข้าทำงานเป็นสาเหตุสำคัญของการขาดแรงงานฝีมือของประเทศ

งานวิจัยของ เรวดี นามทองดี. (2558) ได้ศึกษาการอาชีวศึกษากับการพัฒนาศักยภาพแรงงานไทยในการเป็นประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงแนวโน้มของทิศทางการอาชีวศึกษาไทยที่สะท้อนมุมมองให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของแรงงานไทยในการเป็นประชาคมอาเซียน และเพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษาในการพัฒนาเพิ่มศักยภาพของแรงงานในการเป็นประชาคมอาเซียน และเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของการอาชีวศึกษาในการพัฒนาศักยภาพแรงงานในการเป็นประชาคมอาเซียน ผลการศึกษา พบว่า การขับเคลื่อนทางภาคเศรษฐกิจให้มีการเติบโตอย่างเข้มแข็งและก้าวหน้านั้นย่อมต้องพึ่งพา “ประชากรในวัยแรงงาน” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางภาคเศรษฐกิจมากที่สุดโดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งจบการศึกษาที่มีอายุประมาณ 15 – 24 ปีทั้งหญิงและชาย (พัชรพล วังศ์บุญสิน. 2550) ดังนั้นหากประชากรที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงานมีศักยภาพและความสามารถที่ย่อมส่งผลต่อ “คุณภาพทรัพยากรมนุษย์” ที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการเติบโตเศรษฐกิจในภูมิภาค

นอกจากนี้ทุกภาคส่วนจะต้องวางแผนและกำหนดกรอบยุทธศาสตร์หาแนวทางการบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้มีความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมต่อการสนองความต้องการของตลาดแรงงานคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา และแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานอาชีวศึกษาที่มีคุณภาพก้าวไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ต่อไป

5. สรุปผล

รัฐบาลควรจัดทำฐานข้อมูลกำลังคนของประเทศระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษานำไปสู่ทิศทางการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาอย่างชัดเจน และมีความเป็นเอกภาพ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพและมีทักษะวิชาชีพ ในสาขาอาชีพต่างๆ รวมทั้งผลักดันการจ้างงานอาชีวศึกษาสู่สถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนเร่งรัดพัฒนา

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ จัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อการทดสอบและรับรองสมรรถนะความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ เป็นไปตามมาตรฐานอาชีพ และตามความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคน อาชีวศึกษาทั้งระบบให้มีความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกัน (พุทธ ธรรมสุณา. 2554)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่ทิศทางการผลิตและพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรมสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

2. ภาคการศึกษาควรผลิตและพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานในระบบทวิภาคีและมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

3. ภาคเอกชนควรดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาแรงงานคุณภาพอาชีวศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและขับเคลื่อนแรงงานอาชีวศึกษาคุณภาพสู่เศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0

เอกสารอ้างอิง

ศรายุทธ เทียนสี. (2559). ร่วมกันแก้ไขปัญหาแรงงาน. www.thaipost.net

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์สำนักโฆษกรัฐบาลไทย. (2558). *รายการคืนความสุขให้คนในชาติ*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน

2558, จาก<http://www.thaigov.go.th/>.

จงจิตต์ ฤทธิรงค์และรีนา ต๊ะดี. (2558). *ข้อท้าทายในการผลิตแรงงานฝีมือไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณัฐพงษ์ อิมสมัย. (2558). *ความต้องการบุคลากรด้านอาชีวศึกษา ภายหลังการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558*. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

เรวดี นามทองดี. (2558). *การอาชีวศึกษากับการพัฒนาศักยภาพแรงงานไทยในการเป็นประชาคมอาเซียน*. สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุดม วงศ์วิวัฒน์ไชย. (2558). *ชี้ทางรอดวิกฤติขาดแคลนแรงงาน*.

<http://www.mbamagazine.net/>

ปรีชา อุปโยคิน และคณะ. (2557). *การศึกษาความต้องการแรงงานและพัฒนาฝีมือแรงงานในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*.

- กรวิทย์ ต้นศรี และสิริธร จารุญญลักษณ์. (2555). **ความไม่สมดุลของตลาดแรงงานไทยนัยของการขาดแคลนแรงงาน**. ขอนแก่น : ส่วนเศรษฐกิจภาค ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2552). **เรื่อนำรู้เกี่ยวกับสมรรถนะ**. มติชนรายวัน, หน้า 6.
- สุวกิจ ศรีปัดดา. (2546). **การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา ศึกษาเฉพาะ กรณีสถาบันราชภัฏมหาสารคาม**. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พุทธ ธรรมสุนา. (2554). **ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาอย่างไรให้ตรงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม**. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด Political Culture of Democracy in Roi-et Province.

กิตติพงษ์ พิพิธกุล* พีรพล ไทยทอง** พระมหาปรัชญ์ อรรถาภ***

Kittipong Pipitkun, Peerapol Thaithong, Phramaha Pruch Atthaporn

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และ 3) ความสามารถในการพยากรณ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1,309,708 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม ใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับสูง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ด้านทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และด้านความเข้าใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.650 และ 0.539 ตามลำดับ และตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ทัศนคติแบบประชาธิปไตยความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตย และด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูป ค่าเบี่ยงเบน (b) เท่ากับ 0.601 , 0.041 และ 0.105 ตามลำดับ ตัวพยากรณ์คะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.457 , 0.278 และ 0.103 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.660 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.435 และมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 43.50

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง, ประชาธิปไตย, จังหวัดร้อยเอ็ด

* Srichiangmai Technological College

** Srichiangmai Technological College

*** Srichiangmai Technological College

ABSTRACT

This research aims to study : 1) democratic political culture 2) Factors related to democratic political culture. and 3) Predictability of factors influencing democratic political culture. The population was 1,309,708 people in Roi Et province. 400 samples. Multi-stage sampling. The tool used to collect data was a questionnaire. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. Test hypotheses by analyzing Pearson's product moment correlation coefficient. And analysis of multiple regression equations.

The research found that; Democratic political culture of the people are overall high. The relationship between factors and democratic political culture found that democratic political attitudes and the understanding of democracy has a moderately positive relationship with democratic political culture that statistically significant. The correlation coefficients were 0.650 and 0.539 , respectively. And predictability of factors influencing democratic political culture include democratic attitudes, understanding democracy and political participation behavior.) β was 0.457 , 0.278 and 0.130 respectively. The coefficient of correlation (R) was 0.660 (R^2) is 0.435 and has the power to forecast 43.50 percent

Keyword : Political culture, Democracy, Roi Et province

1. บทนำ

นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า “คน” และ “วัฒนธรรม” นั้นมีอาจแยกออกจากกัน วัฒนธรรมช่วยหล่อหลอมอุปนิสัย มารยาท ความคิด ค่านิยม บรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของคน ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเสมือนเป็นแนวพฤติกรรมในการเสริมสร้างพลังประชาชนให้ยึดถือปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา พัฒนาความเจริญได้อย่างมีเสถียรภาพ ดังที่ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2551 : 13) อ้างถึงใน วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว (2557 : 545) ได้กล่าวว่า การเสริมสร้างประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการอบรม ปลุกฝัง หล่อหลอม กล่อมเกลี้ยงทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคมอย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นกลางทั่วประเทศ ทั้งการเรียกร้องร้องให้เกิดการยอมรับเห็นพ้องต้องกัน เพื่อความสำเร็จของเจตนารมณ์ในอุดมการณ์ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการเมืองภาคพลเมือง อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาได้มีบทเรียนที่สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคการเติบโตของวัฒนธรรมทางการเมืองของ

ประชาชนเรื่อยมา ทั้งความพยายามของกลุ่มชนชั้นนำที่จะฟื้นฟูสถานะเดิมของตน และใช้ความรุนแรงทำลายพลังที่คุกคามความมั่นคงของตน ดังเช่นในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งส่งผลให้การเติบโตของวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตยจึงยังมิได้บรรลุผลอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาจึงได้มีกระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยเพื่อนำไปสู่การสถาปนาประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพเรื่อยมา ทั้งประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เปิดพื้นที่ให้ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน เข้ามามีอำนาจทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้งและการจัดตั้งพรรคการเมือง ด้วยการมุ่งหวังให้อำนาจประชาธิปไตยหรือระบบราชการเริ่มถอยห่างออกไปจากอำนาจทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนใช้อำนาจประชาธิปไตยโดยผ่านการเลือกตั้งและได้ฝ่ายบริหารที่ได้เสียงข้างมาก

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้มีนักรัฐศาสตร์ของไทย คือ สุรชัย ศิริไกร (2550) วิเคราะห์ว่า ประชาธิปไตยของไทยนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมานั้นประสบความล้มเหลว เนื่องจากผู้นำทางการเมืองไทยเน้นการพัฒนาประชาธิปไตยไปที่การพัฒนาสถาบันทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว คือ ให้ความสำคัญกับการร่างรัฐธรรมนูญ การพัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมือง การกระจายอำนาจระหว่างสถาบันการเมือง และพัฒนาองค์กรอิสระอื่นขึ้นมาควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของสถาบันการเมือง ต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาระบบการเลือกตั้ง แต่ละเลยการพัฒนาปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมือง อันเป็นแบบแผน ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคม จึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยสนใจแต่เพียงรูปแบบหรือโครงสร้างมากกว่าส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ หรือจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Stephen Macedo (2002) เห็นว่าการสร้างประชาธิปไตยให้แข็งแรงไม่ควรหมายถึงเพียงแค่การสร้างสถาบันทางการเมืองขึ้นมาหนึ่งชุด หรือการสร้างระบบนิติรัฐและรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาเท่านั้น หากเพียงแต่ต้องเพาะบ่มวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกในตัวของผู้พลเมืองแต่ละคนด้วย เพราะฉะนั้น ประเทศที่มีการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองน้อยเนื่องจากการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างรวดเร็วจะทำให้เกิดปัญหาในการรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้เป็นอย่างมาก

จากที่กล่าวมาสอดคล้องกับสภาพการเมืองการปกครองของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเครือข่ายทางการเมืองที่ให้การสนับสนุนนักการเมืองและความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับประชาชนในช่วงการเลือกตั้งระหว่าง พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2550 ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติทั้งในแบบเครือญาติตระกูลและเครือญาติเกื้อกูล การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2512 เป็นยุคแรกที่นักธุรกิจเข้ามาสู่การเมืองระดับชาติ โดยมีความสัมพันธ์เครือข่ายธุรกิจระหว่างจังหวัด ช่วงปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2535 เป็นช่วงการเมืองโดยมีนักการเมืองท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมทางการเมืองเชิงอุดมการณ์ ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งเป็นแบบธนกิจการเมือง (Political Finance) การเลือกตั้งหลังจากปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา นักการเมืองถิ่นกลุ่มคุณภาพยึดอุดมการณ์ประชาธิปไตย ได้พ่ายแพ้การเลือกตั้งและไม่ได้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่นักการเมืองกลุ่มธนกิจการเมืองเข้ามามีบทบาทและประสบความสำเร็จทางการเมืองเกือบทุกเขตเลือกตั้ง ในส่วนการจัดตั้ง

เครือข่ายทางการเมืองไม่ปรากฏข้อขัดแย้งทางการเมืองที่เด่นชัดแม้การเลือกตั้ง ในปี พ.ศ. 2538 จะมีกลุ่มที่มีความขัดแย้งทางการเมืองอยู่ 3 ตระกูล โดยทุกตระกูลมีอาชีพธุรกิจการรับเหมาก่อสร้าง แต่ได้จัดแบ่งขอบเขตพื้นที่ทางการเมืองอย่างประนีประนอม อิงประโยชน์ และจัดสรรอำนาจทางการเมืองอย่างลงตัว ทำให้ยังคงมีบทบาท มีอิทธิพลทางการเมืองอย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. 2548 ทำให้ไม่เกิดสภาพการแข่งขันในตลาดการเมืองอย่างแท้จริง รูปแบบการหาเสียงและวิธีการสร้างคะแนนนิยมของนักการเมืองถิ่น ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500 ใช้การเดินหาเสียงกับประชาชนในหมู่บ้าน มีใบปลิว โปสเตอร์หาเสียง ฉายภาพยนตร์ มีจัดเลี้ยงสุราอาหาร แจกสิ่งของหลายประเภท เช่น น้ำปลา ปลาทุเค็ม ปลาร้า ไม้ขีดไฟ น้ำตาล รองเท้าบางคนมีการปราศรัยโดยชูนโยบายการพัฒนาพื้นที่ให้เจริญ และชูภาพลักษณ์หัวหน้าพรรคหรือหัวหน้ากลุ่มการเมือง มีการปล่อยข่าวลือ โจมตีว่าร้ายคู่แข่งทางการเมือง การเลือกตั้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2518 เริ่มมีการใช้เงินซื้อเสียง การจัดเลี้ยง และการจัดตั้งระบบเครือข่ายหัวคะแนนในพื้นที่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นนักธุรกิจปราศรัยหาเสียงน้อย การสร้างคะแนนนิยมจะอาศัยการจ่ายเงิน และอุปถัมภ์หัวคะแนนการเลือกตั้งนับจากปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา มีการนำรูปแบบการบริหารจัดการเชิงธุรกิจมาใช้ในการสร้างฐานคะแนนเสียงทางการเมืองควบคู่กับการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับข้าราชการ เพื่อควบคุมและใช้ประโยชน์จากกลไกระบบราชการ ในขณะเดียวกันนักการเมืองจะอยู่ในการควบคุมการช่วยเหลือของหัวหน้ากลุ่ม (มั่ง) การเมืองเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางอำนาจการเมือง และรองรับการกระจายผลประโยชน์บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองก่อนปี พ.ศ. 2500 ไม่ปรากฏเด่นชัด เริ่มมีบทบาท และมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองถิ่นอย่างเด่นชัดนับจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2512 ต่อจากนั้นเป็นกลุ่มธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและกลุ่มธุรกิจโรงสีเริ่มเข้าสู่การเมืองในปี พ.ศ. 2529 เข้ายึดพื้นที่ทางการเมืองทุกเขตเลือกตั้งมาตั้งแต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2548 และมีเครือข่ายธุรกิจรับเหมาระหว่างจังหวัด ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นทางการที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือนักการเมืองถิ่นได้แก่กลุ่ม อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) กลุ่มสตรี เครือข่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เงินค่าตอบแทน และระบบอุปถัมภ์ทางการเงินเป็นเครื่องมือหลัก ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จทางการเมืองแตกต่างกันตามช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2522 ปัจจัยสถานภาพบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด รองลงมาเป็นวิธีการหาเสียงจากปี พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2535 เป็นปัจจัยสถานภาพบุคคล และการจัดตั้งระบบเครือข่ายหัวคะแนน นับจากปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2548 ระบบอุปถัมภ์และเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่นำไปสู่ความสำเร็จทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่นำไปสู่ความไม่สำเร็จทางการเมืองของนักการเมืองถิ่น จะเกิดจากข้อจำกัดด้านความสามารถเชิงเศรษฐกิจ วิธีการบริหารจัดการหัวคะแนน ข่าวลือและพฤติกรรมของนักการเมือง ทั้งในระหว่างดำรงตำแหน่ง และไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามที่กล่าวมาข้างต้นแสดงว่าเป็นสภาพการณ์ที่ไม่เอื้อต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากสภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทั้งหมดเกิดจากข้อจำกัดของการพัฒนาสถาบันทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่เอื้อต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของจังหวัดร้อยเอ็ด

อย่างไรก็ตามยังมีผลการศึกษาที่ยืนยันปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังเช่น ผลการศึกษาของ พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2558 : 9) พบว่า ตัวบ่งชี้ของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย อันได้แก่ การไม่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดจิตสำนึกแห่งการไม่รักษากฎหมายและการเคารพกติกาของสังคม มีแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะที่คับแคบ ขาดความเข้าใจเรื่องการใช้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น แต่สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2548 : 213) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง การกล่อมเกลางานวัฒนธรรมสังคมและวัฒนธรรมทางการเมือง ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง คำถามที่เกิดขึ้น คือ แท้จริงแล้ววัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นอยู่ในระดับใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดวัฒนธรรมทางการเมือง และปัจจัยนั้นสามารถพยากรณ์การเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองได้อย่างไร โจทย์คำถามเหล่านี้ เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะหาคำตอบจากการวิจัยครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อศึกษาความสามารถในการพยากรณ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1,309,708 คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดมาจากประชากรที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยคำนวณหาขนาดตัวอย่างจากสูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, 1973 ; อ้างอิงมาจาก สุวิมล ติรกันนท์. 2546 : 73) และเลือกสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ดีเป็นตัวแทนที่ของประชากร

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานบางประการ ลักษณะคำตอบเป็นแบบตรวจสอบรายการ ให้เลือกคำตอบที่เป็นจริงของกลุ่มตัวอย่างเพียงข้อเดียว

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นคำถามให้เลือกตอบข้อที่เห็นว่าถูกต้อง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ข้อคำถามที่เป็นทัศนคติเชิงบวกและทัศนคติเชิงลบ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมือง

ตอนที่ 6 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ข้อความที่เป็นคำถามเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับคำถามตอนที่ 3 ถึงตอนที่ 6 เป็นลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Multiple Regression Analysis โดยใช้เทคนิคแบบขั้นตอน (Stepwise) และวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

4. ผลการวิจัย

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ด้านจิตสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเอง พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งแม้ว่าคะแนนเสียงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ รองลงมาคือ ประชาชนแต่ละคนมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ และการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน

1.2 ด้านการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล พบว่า ประชาชน มีวัฒนธรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะเป็นสิ่งที่ควรทำ รองลงมาคือ เราควรเชื่อฟังหรือมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผู้ที่มีอำนาจมีฉะนั้นจะเป็นภัยแก่ตนเอง และไม่ควรมีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลที่มาจากการ

1.3 ด้านจิตใจไม่ฝักใฝ่เผด็จการ พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ การมอบอำนาจการปกครองประเทศให้แก่อนายกรัฐมนตรีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง รองลงมาคือ ข้าราชการต้องเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา และประเทศไทยต้องมีผู้นำทางการเมืองจากการรัฐประหารเท่านั้น บ้านเมืองจึงจะสงบสุข

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ จะไปใช้สิทธิลงคะแนนทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้งทุกระดับ รองลงมาคือ

การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และประชาชนควรมีสิทธิในการถอดถอนนักการเมืองและข้าราชการการระดับสูงได้หากมีพฤติกรรมการทุจริต

1.5 ด้านความเครพกติกาการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ในระบอบประชาธิปไตยเสียงข้างน้อยต้องได้รับการคุ้มครองเพื่อเป็นหลักประกันว่ากระทำไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รองลงมาคือ ก่อนที่รัฐบาลจะเข้าบริหารประเทศจำเป็นต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา และหากรัฐบาลต้องการบริหารประเทศให้ประสิทธิภาพก็ควรคำนึงถึงกฎระเบียบ

1.6 ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน รองลงมาคือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีที่สุด และในอนาคตหากมีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอแล้วย่อมมีความเข้าใจการใช้สิทธิได้ถูกต้อง

1.7 ด้านความยึดมั่นเชื่อถือในหลักความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ไม่ว่าหญิงหรือชายควรมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน รองลงมา คือ ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และคณะรัฐมนตรีควรมาจากการแต่งตั้งจากข้าราชการมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1.8 ด้านการไว้วางใจและการมองโลกในแง่ดี พบว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับสูง เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประชาชนว่ามีการศึกษาน้อยเพียงใดก็มีอิสระในการเลือกวิถีชีวิตของตนเอง รองลงมาคือ ความจริงแล้วคนเราส่วนใหญ่เป็นคนดีไม่ชอบเอาเปรียบและสามารถปกครองตนเองได้ และความคิดเห็นที่แตกต่างของกลุ่มในสังคมนั้นจะนำไปสู่การพัฒนาการทางการเมือง

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พบว่า ด้านทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (x_2) และด้านความรู้ความเข้าใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (x_1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับปานกลางกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r_{xy}) เท่ากับ 0.650 และ 0.539 ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พบว่า ตัวแปรที่อิทธิพลสามารถพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 3 ตัวแปร เรียงลำดับอำนาจการพยากรณ์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (x_2) ปัจจัยด้านความรู้

ความเข้าใจต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย (x_1) และปัจจัยด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (x_3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.601 , 0.041 และ 0.105 ตามลำดับ ส่วนตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.457 , 0.278 และ 0.130 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.660 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.435 และมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 43.50 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE_{est}) เท่ากับ 0.352 และมีค่าคงที่ของสมการในรูปคะแนนดิบ (a) เท่ากับ 0.856

5. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบบางประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทธภรณ์ โรจนบุรานนท์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการศึกษาของ ทรงกต พิลาชัย (2552 : 51-52) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมพบว่า มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐพงษ์ ไบยา (2550 : 46) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมประชาธิปไตยทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับสูง การที่ประชาชนมีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยนั้น Daniel Wit (1963 : 284) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือวัฒนธรรมประชาธิปไตย คือ การมีวิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อันหมายถึง การมีทัศนคติความเชื่อที่มีเหตุผล มีการวิเคราะห์ วิจัยยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่และมองโลกในแง่ความเป็นจริง วัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน และสอดคล้องกับ วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2547 : 58) อธิบายว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” หรือ “วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย” หรือ “บุคลิกภาพประชาธิปไตย” มีลักษณะสำคัญต่างๆ ได้แก่ การมีเหตุผล การให้ความเคารพต่อผู้อื่น อดทนอดกลั้นในความแตกต่าง การตกลงกันอย่างสันติวิธี การทำดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

จากผลการศึกษา พบว่า ทักษะคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (x_2) และความรู้ความเข้าใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (x_1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับปานกลางกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r_{xy}) เท่ากับ 0.650 และ 0.539 ตามลำดับ และตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 3 ตัวแปร เรียงลำดับอำนาจการพยากรณ์จากมากไปหาน้อยได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (x_2) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (x_1) และปัจจัยด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (x_3) สอดคล้องกับสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2548 : 254) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (Political Knowledge) ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation Behavior) สอดคล้องกับ Milton (1962 : 380-381) ที่ได้อธิบายว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากทัศนคติและการอบรมที่บุคคลแต่ละคนนั้นที่มีต่อระบอบการเมือง ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกละค่านิยมที่มีต่อระบบการเมืองและการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย

1.1 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีให้การศึกษา อบรม และการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

1.2 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ ทุกระดับชั้นเรียน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียน นักศึกษา และประชาชนได้ตระหนัก รับรู้ และเข้าใจถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันจะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ยั่งยืนต่อไป

1.3 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียงในประเด็นสาธารณะอย่างมีเหตุผล และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบประชาชนในเขตชนบทกับเขตเมืองเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อให้ทราบว่ามีวัฒนธรรมทางการเมืองเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อนำมาใช้อธิบายเสริมผลการวิจัยเชิงปริมาณให้เกิดความชัดเจนลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ นอกเหนือจากงานวิจัยนี้ ที่อาจส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพงษ์ ไบยา. (2551). วัฒนธรรมประชาธิปไตยทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. ปรินูญานิพนธ์ รป.ม. อุดรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ทรงกต พิลาชัย. (2552). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม. ปรินูญาค้นคว้าอิสระ ร.ม. มหาสารคาม : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2551). รัฐศาสตร์ร่วมสมัย : แนวการวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2558). วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัชรภรณ์ โรจนบุรานนท์. (2552). วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ร.ม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณธรรม กาญจนวรรณ. (2548). วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. ในเอกสารการสอนชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิศรุตา ทองแกมแก้ว. (2557). พัฒนาการวัฒนธรรมทางการเมืองไทย : จาก “ประชาธิปไตยเบ่งบาน” สู่ “การปฏิรูปประเทศ”. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. (2547). การบริหารราชการแผ่นดินกับจิตวิญญาณประชาธิปไตย. ใน ประมวลชุดวิชา การเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์. นนทบุรี : สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2548). การเมือง : แนวคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมอธรรม, 2548.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2551). ปัจจัยภูมิหลังวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนไทย. รายงานการวิจัย, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สุรัชย์ ศิริไกร. (2550). “การพัฒนาประชาธิปไตยโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและจริยธรรมทางการเมือง.” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เรื่อง วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรมและการปกครอง. 8-10 พฤศจิกายน 2550 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2546). การเลือกใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางส่วนการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Almond Gabriel A. and Verba, Sidney. (1965). **The Civic Culture**. Boston: Little, Brown and Co., Ltd.
- Brown, Kate. (2006). **Contemporary Political Sociology : Globalization Political and Power**. Oxford : Wiley-Blackwell.
- Daniel, Wit. (1963). **Comparative Political Institutes**. New York: Holt Rhinehart and Winston.
- Milton, Yinger.(1987). **Religion Society and Individual**. New York : The Macmillan, 1962. Stephen, Macedo. **Liberal Virtues : Citizenship and Community**

ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสำนักงานสมัยใหม่ LEADERSHIP FOR MODERN OFFICE ADMINISTRATION

เขมิกา ทองเรือง*

Khemika Thongrueang

บทคัดย่อ

ปัจจุบันนักบริหารให้ความสำคัญแก่งานสำนักงานมากขึ้น และยอมรับว่างานสำนักงานมีความสำคัญต่อความเจริญเติบโตขององค์การเสมือนหนึ่งเป็นส่วนสมองขององค์การ องค์การใดที่มีการวางแผนจัดสำนักงานที่ดีเป็นระบบและง่ายต่อการควบคุม มักจะเป็นองค์การที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการ บริหารที่ทันสมัยจึงพยายามอย่างยิ่งที่แสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดมาใช้กับงานสำนักงาน แต่เนื่องจากงานสำนักงานมีลักษณะของงานที่จะต้องเกี่ยวข้องกับงานต่างๆ ในองค์การ รูปแบบของงานสำนักงานจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สำนักงานเป็นหน่วยงานที่สำคัญ หน่วยงานหนึ่งในองค์การ ดังนั้น ผู้บริหารงานสำนักงานต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพที่จะบริหารงานและควบคุมกิจกรรมด้านต่างๆ ของสำนักงานให้บรรลุได้ตามเป้าหมาย ผู้บริหารงานควรตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำในการบริหารงานสำนักงานสมัยใหม่ เพื่อให้งานในสำนักงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น บทความเรื่อง ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสำนักงานสมัยใหม่ มุ่งอธิบายถึง 1. บทบาทภาวะผู้นำในการบริหาร 2. วัตถุประสงค์ของงานสำนักงาน 3. ความสำคัญของงานสำนักงาน 4. เป้าหมายของงานสำนักงาน 5. การบริหารงานสำนักงาน 6. แนวทางการบริหารสำนักงานสมัยใหม่

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การบริหารสำนักงานสมัยใหม่

ABSTRACT

Nowadays, executives give more importance to the office work and accept that office work is important on the growth of the organization as the one of brain parts of the organization. If each organization has a good and easy office system plan to control, it is a successful organization of operations. The modern administration tries to find the best way to use in the office work. But the office work has the nature of work to be involved in various tasks in the organization. The style of office is always changing. The office is an important unit in an organization.

* Master of Public Administration Program in General Administration, Faculty Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

Therefore, the office administrators must be knowledgeable, competent, experienced and able to administer the office, and control various activities of the office to achieve goals. Executives should be aware of the importance of leadership in the modern office administration for improving the office work more effectively. The article on leadership of modern office administration describes; (1) the leadership role in administration, (2) the objectives of the office work, (3) the importance of the office work, (4) the goal of the office work, (5) the administration of the office work, and (6) guidelines of the modern office administration.

Keywords : Leadership, Modern Office Administration

1. บทนำ

การติดต่อธุรกิจใดๆ ก็ตาม ในทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จะต้องติดต่อกันที่สำนักงานเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะสำนักงานเป็นเสมือนหนึ่งที่รวมของกิจกรรมทุกอย่างทั้งมวลขององค์การนั่นเอง การทำงานในสำนักงานอาจปั่นป่วนโกลาหล ไม่เป็นระเบียบ หรืออาจเรียบบร้อย สงบเงียบ ราบรื่น และส่งผลดี ผลเสียรวมไปถึงการดำเนินการธุรกิจ และรายได้ ผลกำไร ขาดทุน หรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดระบบการทำงานหรือการบริหารงานภายในสำนักงานเป็นสำคัญ ฉะนั้นเป้าหมายขององค์การทั้งหลาย จึงมุ่งไปที่ปัญหาว่า ควรจะต้องบริหารงานในสำนักงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ด้วยวิธีการที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นได้ ผู้ที่ปฏิบัติงานนั้นควรมีภาวะผู้นำ (Leadership roles) และภาวะผู้นำที่ดีขององค์การ ควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ (Figurehead) ผู้นำที่มีตำแหน่งสูงขององค์การจะต้องเป็นตัวแทนทำกิจกรรมต่างๆ คือ (1) เป็นตัวแทนที่ดีขององค์การ (2) เป็นตัวแทนที่จะรวบรวมข้อมูลที่อยู่ภายนอกองค์การ (3) ให้การต้อนรับแขกผู้มาเยือน

2. เป็นนักพูดที่ดี (Spokesperson) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการพูดและนำเสนอ กิจกรรม ตลอดจนมีการวางแผน มีความสามารถในด้านต่างๆ และมีวิสัยทัศน์ที่ดีกับบุคคลหรือฝ่ายต่างๆ คือ (1) ฝ่ายบริหารระดับสูง (2) ลูกค้า (3) บุคคลภายนอก เช่น สหภาพแรงงาน (4) เพื่อนร่วมอาชีพ (5) ชุมชน

3. เป็นนักเจรจาต่อรอง (Negotiator) ซึ่งมีคุณสมบัติในการเจรจาต่อรอง ดังนี้

3.1 สามารถเจรจาต่อรองกับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชาที่เหนือกว่า ในการเจรจาด้านขอเงินทุน สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ หรือการสนับสนุนอื่นๆ

3.2 สามารถต่อรองกับหน่วยงานต่างๆ ในองค์การ เพื่อที่จะต่อรองด้านพนักงาน และเจรจากับหน่วยงานภายนอกในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และรูปแบบการสนับสนุนอื่นๆ

3.3 สามารถต่อรองกับลูกค้าผู้ขายปัจจัยการผลิต และผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการ เพื่อให้เกิดการซื้อขาย

บทความเรื่อง ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสำนักงานสมัยใหม่ จึงมุ่งอธิบายถึง 1. บทบาทภาวะผู้นำในการบริหาร 2. วัตถุประสงค์ของงานสำนักงาน 3. ความสำคัญของงานสำนักงาน 4. เป้าหมายของงานสำนักงาน 5. การบริหารงานสำนักงาน 6. แนวทางการบริหารสำนักงานสมัยใหม่

2. บทบาทภาวะผู้นำในการบริหาร

บทบาทภาวะผู้นำในการบริหารหรือบทบาทในการบริหารตามแนวคิดของ Mintzberg

บทบาทภาวะผู้นำในการบริหาร (Managerial leadership roles) หรือบทบาทในการบริหารตามแนวคิดของ Mintzberg (Mintzberg's managerial roles) ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (Robbins and Judge. 2007 : 6)

บทบาทการจัดการ (Management roles) เป็นบทบาทของผู้จัดการซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship) (2) การสื่อสารด้านสารสนเทศ (Transfer of information) (3) การตัดสินใจ (Decision making)

1. บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal roles) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ผู้จัดการต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนขององค์กร ดังนี้

1.1 บทบาทในการเป็นตัวแทน (Figurehead roles) ผู้จัดการทุกคนมีบทบาทในการทำงานตามภาระหน้าที่ โดยต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของหน่วยงาน

1.2 บทบาทในการเป็นผู้นำ (Leader roles) บทบาทนี้ประกอบด้วย การจ้างงาน (Hiring) การฝึกอบรม (Training) การจูงใจ (Motivating) และการกำหนดวินัยพนักงาน (Disciplining employees) ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบ ในการจูงใจและสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา

1.3 บทบาทในการเป็นผู้ติดต่อ (Liaison roles) เป็นกิจกรรมในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งช่วยให้ผู้จัดการมีข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายในหรือภายนอกองค์กร

2. บทบาทด้านสารสนเทศ (Information roles) ผู้จัดการจะรับและเก็บข้อมูลจากองค์กรและสถาบันภายนอกเพื่อการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของชุมชน ซึ่งผู้จัดการจะต้องมีบทบาท คือ

2.1 บทบาทในการติดตาม (Monitor roles) ผู้จัดการจะมีบทบาทในการรับรู้ข้อมูลทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2.2 บทบาทในการแยกแยะ (Disseminator roles) ผู้จัดการจะมีบทบาทในการส่งข้อมูลที่รับจากภายนอกหรือจากผู้ใต้บังคับบัญชาไปยังสมาชิกขององค์กร

2.3 บทบาทในการเป็นโฆษก (Spokesperson roles) ผู้จัดการจะต้องทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลไปยังภายนอกองค์กรในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญขององค์กร

3. บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decision roles) ในขั้นนี้เป็นบทบาทในการแก้ปัญหาจากทางเลือกต่างๆ ประกอบด้วย

3.1 บทบาทในการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur roles) ผู้จัดการจะต้องคิดริเริ่มและศึกษาโครงการใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงการทำงานขององค์กร

3.2 บทบาทในการเป็นผู้แก้ปัญหา (Disturbance handler roles) ผู้จัดการจะต้องมีการแก้ไขปัญหาเมื่อองค์กรเผชิญกับปัญหาสำคัญ

3.3 บทบาทในการเป็นผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource allocators roles) ผู้จัดการจะต้องรับผิดชอบ ในการจัดหาทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ และทรัพยากรการเงิน

3.4 บทบาทในการเป็นผู้เจรจาต่อรอง (Negotiator roles) ผู้จัดการจะต้องรับผิดชอบ ในการเป็นตัวแทนขององค์กรสำหรับการเจรจาที่สำคัญ

4. การสอนงานและการเป็นผู้กระตุ้นใจ (Coach and motivator) ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีเวลาและความสามารถที่จะสอนและกระตุ้นใจสมาชิกในทีมงาน ดังนี้

4.1 ต้องให้ความสำคัญกับความสำเร็จของทีมงานด้วยการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการ

4.2 ช่วยให้สมาชิกทีมงานมีการป้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

4.3 เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสมาชิกในทีมงานมีขั้นตอนการทำงานและมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

4.4 มีการให้รางวัลและการลงโทษเพื่อกระตุ้นรักษาผลการปฏิบัติงานที่ดีเอาไว้

5. เป็นผู้สามารถสร้างทีมงานได้ (Team builder) ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

5.1 เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสมาชิกในทีมงานมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ เช่น มีการใช้จดหมายชมเชยแก่ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

5.2 ริเริ่มกิจกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่กลุ่ม เช่น การจัดงานสังสรรค์ และการสนับสนุนด้านกีฬา

5.3 จัดประชุมพบปะสังสรรค์เป็นช่วงๆ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในทีมงานมีการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องความสำเร็จ ปัญหา และสิ่งที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

6. แสดงบทบาทการทำงานเป็นทีม (Team Player) มีพฤติกรรมที่ผู้นำจะต้องปฏิบัติ 3 ประการ ดังนี้

6.1 การวางตัวเป็นสมาชิกทีมและผู้นำทีมที่เหมาะสม

6.2 มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ในองค์กร

6.3 แสดงความจริงใจต่อผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยให้การสนับสนุนแผนการทำงานเป็นทีมและกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่

7. สามารถแก้ปัญหาด้านเทคนิคได้ (Technical problem solver) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บังคับบัญชาระดับต้นและผู้บริหารระดับกลางที่จะช่วยสมาชิกของทีมงานแก้ปัญหาทางเทคนิคโดยมีกิจกรรม 2 ประการ ดังนี้

7.1 ผู้นำควรให้บริการในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้แนะนำด้านเทคนิค

7.2 เป็นผู้สร้างผลประโยชน์เกี่ยวกับการทำงานประจำ เช่น สนับสนุนการสร้างยอดขาย หรือปรับปรุงซ่อมแซมเครื่องจักรต่างๆ

8. การประกอบการ (Entrepreneur) เป็นผู้ให้คำแนะนำความคิดริเริ่มมีความคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical thinking) และมีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำประกอบการ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงธุรกิจ ถึงแม้จะไม่ใช้กิจกรรมของตนเอง ซึ่งมีกิจกรรมของการเป็นผู้นำที่มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการ 3 ประการ ดังนี้

8.1 หาวิธีการที่จะต้องปรับปรุงการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ซึ่งจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ภายนอก เช่น การเยี่ยมเยียนธุรกิจ การจัดประชุมกลุ่มอาชีพ หรือการจัดแสดงสินค้า หรือการมีส่วนร่วมในโปรแกรมการศึกษา

8.2 มีการพูดคุยกับลูกค้าและพนักงานถึงความจำเป็น และความต้องการที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

8.3 มีการอ่านสิ่งตีพิมพ์ บทความ นิตยสารของกลุ่มวิชาชีพ เพื่อที่จะรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมและในวงการอาชีพนั้น

9. การเป็นนักวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic planner) ผู้จัดการระดับสูงควรต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนกลยุทธ์ โดยปกติปัจจัยที่นำมาใช้ในการวางแผนจะมาจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งทั้งองค์กร การเป็นนักวางแผนเชิงกลยุทธ์จะทำให้ผู้จัดการได้ปฏิบัติภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ซึ่งประกอบด้วย

9.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางขององค์กร

9.2 การช่วยบริษัทที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายนอก

9.3 ช่วยพัฒนานโยบายขององค์กร

3. วัตถุประสงค์ของงานสำนักงาน

องค์กรต่างๆ เมื่อจัดตั้งงานสำนักงานขึ้นมาแล้วย่อมมีวัตถุประสงค์ให้งานสำนักงาน (พูลสุข สังขารุ่ง, 2551 : 4) ดังนี้

1. เพื่อให้บริการแก่ส่วนงานต่างๆ ตามที่ส่วนงานนั้นต้องการ
2. เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างรวดเร็ว
3. เพื่อให้คุณภาพของงานเป็นที่เชื่อถือได้
4. เพื่อให้สามารถประหยัดทั้งค่าใช้จ่ายและกำลังคนให้แก่องค์กรได้
5. เพื่อเพิ่มคุณภาพและปริมาณงานให้ดีขึ้น

4. ความสำคัญของงานสำนักงาน

ความสำคัญของงานสำนักงาน (พูลสุข สังขารุ่ง, 2551 : 5) ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางรับส่งข้อมูล

2. เป็นศูนย์กลางความจำ
3. เป็นศูนย์กลางการบริการ
4. ใกล้ชิดการตัดสินใจ

5. เป้าหมายของงานสำนักงาน

งานสำนักงานควรมีเป้าหมาย (พูลสุข สังข์รุ่ง, 2551 : 4) ดังนี้

1. ได้ผลงานตามเป้าหมายของแต่ละส่วนงานที่มาใช้บริการ
2. ให้ความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดแรง
3. มีคุณภาพดี
 - 3.1 ละเอียด ครบถ้วน กระชับ
 - 3.2 สวยงาม คมชัด ทันสมัย
 - 3.3 สะอาดเป็นระเบียบ
4. สามารถประหยัดเงิน
5. สร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่องค์กร

6. การบริหารงานสำนักงาน

การบริหารสำนักงานประกอบด้วย งานสำคัญ 4 ประการ (พูลสุข สังข์รุ่ง, 2551 : 7-10) คือ

1. วางแผน (planning) เป็นการเตรียมงาน และเตรียมการปฏิบัติงานสำนักงานไว้ล่วงหน้า ว่างานสำนักงานอะไรบ้างที่จะต้องมีการปฏิบัติ และจะต้องมีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งจะต้องมีการคิดวิเคราะห์ ออกแบบ และการคาดคะเน ลักษณะของการวางแผนงานสำนักงานประกอบด้วย การเตรียมงานต่อไปนี้

- 1) การวางแผนกิจกรรมต่างๆ ในระยะสั้น
- 2) การวางแผนกิจกรรมต่างๆ ในระยะยาว
- 3) การวางแผนความต้องการกำลังคน
- 4) การวางแผนแบบฟอร์มสำนักงาน (office form)
- 5) การวางแผนระบบและกระบวนการปฏิบัติงานสำนักงาน (office system and procedure)
- 6) การวางแผนวิธีการปฏิบัติงาน (office method)
- 7) การวางแผนการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงาน (office equipment & machine)
- 8) การวางแผนเกี่ยวกับเนื้อที่ปฏิบัติงานสำนักงาน (office space)
- 9) การจัดระบบจดหมายและการรายงาน
- 10) การจัดระบบการรับส่งข้อมูล
- 11) การจัดระบบการจัดเก็บข้อมูล

12) วางแผนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสภาพที่ตั้งสำนักงาน (office environment & location)

13) วางแผนเกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน และการประหยัดค่าใช้จ่ายต่างๆ

2. การจัดองค์การ (organizing) หมายถึง การกำหนดกิจกรรมต่างๆ ในสำนักงานกำหนดว่าใครทำอะไร และภายใต้สิ่งแวดล้อมอะไร เป็นการ จัดหาสิ่งแวดล้อมของงาน การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ การจัดหาวัสดุและเครื่องจักรที่จำเป็น และสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมภายในหน่วยงาน และระหว่างบุคลากร การจัดองค์การในสำนักงานประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

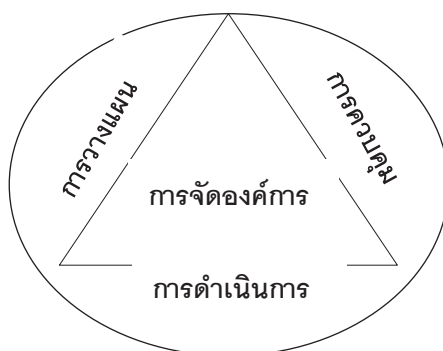
- 1) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร
- 2) การกำหนดหน้าที่และโครงสร้างการจัดองค์การ
- 3) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยใช้ผังการจัดองค์การ (Organization chart)
- 4) การจัดรูปสำนักงานอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 5) การจัดสิ่งแวดล้อมในสำนักงาน
- 6) การกำหนดหลักการจัดองค์การ
- 7) การจัดพื้นที่และการจัดแผนผังสำนักงาน

3. การปฏิบัติหรือการดำเนินการสำนักงาน (actuating) เป็นการปฏิบัติงาน สำนักงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับคน เป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 1) การสรรหาและการคัดเลือก
- 2) การจูงใจบุคลากรสำนักงาน
- 3) การบังคับบัญชา
- 4) การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 5) การบริหารเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่งและการโยกย้าย
- 6) การใช้บทบาทผู้นำ
- 7) การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์
- 8) การสั่งการ

4. การควบคุม (controlling) การควบคุมงานสำนักงานต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับการวางแผน ดังนั้นการควบคุมงานสำนักงานจึงควรควบคุมในเรื่องเกี่ยวกับ

- 1) แบบฟอร์ม (form control)
- 2) ปริมาณและคุณภาพของงานสำนักงาน (office quantity & quality)
- 3) เวลาปฏิบัติงานสำนักงาน (office-time use)
- 4) ค่าใช้จ่ายและงบประมาณในงานสำนักงาน
- 5) คู่มืองานสำนักงาน (office manuals)

รูปที่ 1.1 ความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารงานสำนักงาน

อธิบายได้ว่าการบริหารงานสำนักงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการวางแผนงานการจัดองค์การ และวิธีการควบคุมงานสำนักงาน และกระบวนการทั้ง 3 นี้ จะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ได้ ก็ต้องมีการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานในสำนักงาน การดำเนินงานสำนักงานจึงเป็นตัวเชื่อมกระบวนการบริหารงานสำนักงานทุกขั้นตอนเข้าไว้ด้วยกัน

7. แนวทางการบริหารสำนักงานสมัยใหม่

แนวทางการบริหารสำนักงานสมัยใหม่ ดังนี้

1. ผู้จัดการสำนักงาน คือ ผู้บริหารที่จะต้องวางแผน จัดองค์การและควบคุมงานสำนักงาน และนำพนักงานในสำนักงานปฏิบัติงานให้สำเร็จ ผู้บริหารสูงสุดควรตระหนักว่า ผู้จัดการสำนักงานไม่ได้เป็นเพียงผู้ควบคุมงานธุรการเท่านั้น
2. จัดแผนผังสำนักงานตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อขจัดความเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นการหยุดชะงัก และการปฏิบัติที่ไม่จำเป็นออก
3. นำเครื่องจักรเครื่องมืออัตโนมัติไปใช้ในการปฏิบัติงานสำนักงานเพื่อการประหยัด
4. ศึกษาเวลาและเคลื่อนไหวในการทำงาน หาวิธีทำงานให้ง่ายขึ้น และทำการวัดผลงานในสำนักงาน
5. ควรศึกษาหาวิธีจัดระบบและวิธีปฏิบัติงานสำนักงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเสียต้นทุนน้อยลง
6. ปรับปรุงระบบการจัดเก็บเอกสารให้สอดคล้องกับระบบการควบคุมแบบฟอร์มเพื่อจัดความสิ้นเปลืองในด้านจัดเก็บเอกสาร
7. รักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน จัดการฝึกอบรม ให้บริการแนะนำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

8. สรุป

ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสำนักงานสมัยใหม่ ดังกล่าวเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนบทความมีความเห็นที่สอดคล้องกับ ความคิดทั่วไปในเรื่องบทบาทภาวะผู้นำของผู้จัดการ คือ ผู้นำการบริหารในบางครั้งจะต้องกระตุ้นหรือมีอิทธิพลต่อผู้อื่น จากการวิเคราะห์ใน Harvard Business Review สรุปว่าบทบาทพื้นฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้นำของบริษัท คือ การทำให้ลูกน้องเกิดการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Initiative) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และมีภาวะของการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เท่าที่จะเป็นไปได้ การปฏิบัติที่สำคัญก็คือ ผู้จัดการทุกระดับจะต้องสามารถปฏิบัติหรือแสดงออกด้านภาวะผู้นำ ตัวอย่างเช่น ผู้นำทีมจะต้องสามารถช่วยเหลือบริษัทเกี่ยวกับความไว้วางใจด้านคุณภาพด้วยการอธิบายให้สมาชิกทีมเข้าใจ ดังนี้

ประสิทธิผลของภาวะผู้นำ

ประสิทธิผลของภาวะผู้นำ (Leadership effectiveness) หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้รับจากภาวะผู้นำ ผลลัพธ์ (Outcomes) นี้เกิดจากการใช้ภาวะผู้นำที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อให้เกิด (1) การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (Group goal) (2) การดำรงอยู่ของกลุ่ม (Group survival) (3) ความเจริญเติบโตของกลุ่ม (Group growth) (4) การเตรียมพร้อมของกลุ่ม (Group preparedness) (5) ความสามารถของกลุ่ม (Group capacity) ที่นำมาใช้แก้วิกฤตการณ์ต่างๆ (6) ความพึงพอใจของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้นำ (7) พันธะผูกพันของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อการบริหารเป้าหมายของกลุ่ม (8) สภาวะความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ของกลุ่ม (9) การพัฒนาสมาชิกของกลุ่ม (Development of group members) (10) การอ้างสถานภาพ (Status) ของผู้นำในกลุ่ม

การวัดประสิทธิผลของผู้นำ (Leader effectiveness) เชิงปริมาณ เป็นการพิจารณาจากการทำงานของผู้นำของกลุ่มหรือขององค์การว่า ประสบความสำเร็จทางด้านตัวเลขด้านที่ชี้ถึงประสิทธิผลในการทำงานต่างๆ มากน้อยเพียงใด และบรรลุเป้าหมายหรือไม่ โดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานเป็นเครื่องวัด ตลอดจนการใช้กฎเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ ดังนี้ (1) กำไรที่เติบโตขึ้น (Profit growth) (2) กำไรส่วนเกิน (profit margin) (3) ยอดขายเพิ่มขึ้น (Sales increase) (4) ส่วนครองตลาด (Market share) (5) ยอดขายที่ตั้งเป้าหมายไว้ (Targeted sales) (6) ผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on investment) (7) ผลผลิต (Productivity) (8) ต้นทุนต่อหน่วยต่อผลลัพธ์ที่ได้รับ (Cost per unit of output) (9) ต้นทุนที่มีผลต่องบประมาณค่าใช้จ่าย (Budgeted expenditures)

การวัดประสิทธิผลจากการเพิ่มขึ้นของยอดขาย (Sales) หรือผลผลิต (Output) บางทีก็คิดจากต้นทุนเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพและกำไรที่ลดลง (Lower profits) ซึ่งสามารถวัดได้ง่ายกว่าผลกระทบทางการค้าสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น กำไรอาจเกิดขึ้นได้ในช่วงสั้นๆ โดยมีได้คำนึงถึงกิจกรรมที่กระทำอยู่ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อกำไรที่จะได้รับ เช่น การบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ใช้อยู่ การวิจัย การพัฒนา และการลงทุนในด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะ ส่วนในระยะยาวผลกระทบที่จะได้รับ ได้แก่ การตัดทอนกิจกรรมที่จำเป็น

ออกไปย่อมส่งผลให้กำไรลดต่ำลงไปได้ เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของภาวะผู้นำ วิธีที่ดีที่สุดคือ การศึกษาวิจัยในสภาพการณ์ที่หลากหลาย และหาวิธีนำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้ทำการทดสอบ (Examine)

การวัดประสิทธิผลของผู้นำ (Leader effectiveness) เชิงคุณภาพ เป็นการวัดประสิทธิผลผู้นำทางด้านคุณภาพ การทำงาน ทักษะ และความคิดเห็นของผู้นำเอง พนักงาน กลุ่มทีมงาน ลูกค้าย และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น วัตถุประสงค์ทางด้านค่านิยม (Values) ของบุคคลที่ทำการประเมินผลในระดับผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ซึ่งย่อมจะแตกต่างไปจากความคิดเห็นของบุคคลในระดับล่าง ดังนั้น การวัดประสิทธิผลด้วยตัวผู้บังคับบัญชาจึงเป็นเรื่องความพึงพอใจของผู้ประเมิน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมจะหาบรรทัดฐานที่ถูกต้องได้ยาก การวัดประสิทธิผลของผู้นำ (Leader effectiveness) เชิงคุณภาพ มีดังนี้

1. ทักษะที่ผู้บังคับบัญชามีต่อผู้นำของตน ในกรณีนี้จะพิจารณาว่าผู้นำได้ทำให้ผู้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่ต้องการ และบรรลุความหวังที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้ตามมีความชอบ ตลอดจนให้การเคารพนับถือและชื่นชมผู้นำหรือพวกเขายังจัดขึ้นปล่อยปละละเลย และต่อต้านมากน้อยเพียงใด ทักษะ (Attitude) ของผู้ตามสามารถวัดได้จากการออกแบบสอบถาม หรือใช้การสัมภาษณ์ (Interview)

2. ลักษณะของการอุทิศตนของผู้นำซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อกระบวนการทำงานของกลุ่ม ในกรณีนี้จะพิจารณาว่า ผู้นำได้อุทิศตนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) ในด้านต่างๆ คือ (1) การพัฒนาให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) ให้กับกิจการต่างๆ ขององค์การ (2) การเพิ่มพูนทรัพยากรและความพร้อมของกลุ่ม (Readiness of group) ที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการเกิดวิกฤตการณ์ (Crisis) ได้มากน้อยเพียงใด (3) ผู้นำสามารถปรับปรุงคุณภาพวิถีทางของการทำงาน (4) สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ตามและบุคคลภายนอก (Outside observer) (5) เพิ่มพูนทักษะ (Skill) (6) อุทิศตนเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตและพัฒนาการให้กับผู้บังคับบัญชาได้เพียงใด

3. ความสามารถในการสร้างความสามัคคีในกลุ่ม ความร่วมมือของสมาชิก แรงจูงใจของสมาชิกความสามารถในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่สมาชิกมีมากน้อยเพียงใด

เทคนิคการบริหารสมัยใหม่ (Modern Management)

การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective (MBO) การนำเสนอหลักการที่มีผู้รู้จักอย่างกว้างขวางหลักการหนึ่งในหลายๆ หลักการและได้นำมาใช้ในการบริหารองค์การอย่างแพร่หลาย โดยเป็นการนำเสนอในด้านเนื้อหาของหลักการ ข้อดีและข้อด้อย การประยุกต์ใช้หลักการกับการบริหารองค์การ รวมถึงแนวคิดในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารองค์การภาครัฐและภาคเอกชน Management by Objective (MBO) กล่าวโดย Peter F. Drucker

Peter F. Drucker เกิดที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัย Frankfurt ประเทศเยอรมัน และทำงานในประเทศอังกฤษในฐานะนักเศรษฐศาสตร์และนักเขียนก่อนย้ายไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา สอนในวิชาด้านการจัดการที่ New York และ California Drucker ได้เขียนหนังสือเล่มแรกชื่อ The End of Economic Man และเขียนหนังสือทั้งหมดจำนวน 35 เล่ม มีหนังสือที่มีชื่อเสียงมากเล่มหนึ่งชื่อว่า “The Practice of Management and Effective” Peter F. Drucker (2008) มองว่าการบริหาร คือ (Peter F. Drucker. 2008 : 61)

1. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เป็นการทำให้มนุษย์สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยการดึงดูดแข็งของแต่ละคนมาใช้งาน

2. จัดการปรับความแตกต่างของวัฒนธรรมของคนในองค์กร ที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรมและหลอมสร้างเป็นวัฒนธรรมใหม่ขององค์กร เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างสงบและมีประสิทธิภาพ

3. เป็นการจัดการเพื่อผูกมัดคนในองค์กรไว้กับเป้าประสงค์อันเดียวกัน และทำงานเพื่อภารกิจ (Mission) ที่ชัดเจนเดียวกัน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดภารกิจนี้ให้ชัดเจน และให้คนในองค์กรสามารถเข้าใจได้ตรงกัน

4. เป็นกิจกรรมที่เพิ่มพูนความสามารถ ศักยภาพของคนในองค์กร และตัวองค์กรเอง เพื่อให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ทางธุรกิจ และทางเทคโนโลยีที่จะหรือกำลังเกิดขึ้น

5. นอกจากผลกำไรแล้ว ความสามารถทางธุรกิจจะต้องถูกมองจากคนภายนอก ว่าองค์กรมีประสิทธิภาพในการผลิตหรือให้บริการเพียงไร สินค้ามีคุณภาพดีหรือไม่ มีนวัตกรรมใหม่ๆ ของสินค้าหรือไม่ มีการพัฒนาบุคลากรในองค์กรอย่างไร เป็นต้น ทั้งหมดนี้ก็เป็นหน้าที่ของการบริหารเพื่อให้ได้มา

6. การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่เป็นศาสตร์เพราะอาศัยความรู้ ภาวะผู้นำ และสติปัญญาในการทำงาน และที่เป็นศิลป์เนื่องจากต้องการการประยุกต์ความรู้ต่างๆ ไปใช้ในการทำงานจริง

การนำแนวทางการบริหารสมัยใหม่มาปรับใช้ให้ประสบความสำเร็จ ย่อมขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงสุด อีกทั้งการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกคนในองค์กรเป็นสำคัญ นอกจากนี้ การนำสิ่งใหม่มาใช้ในองค์กรจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจ และดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้บุคลากรยอมรับและให้ความร่วมมือมากกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันทันที เพื่อให้การบริหารจัดการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) แนวทางการบริหารสมัยใหม่ที่สำคัญๆ ประกอบด้วย (ดร.สัญญา เคนาภูมิ, 2555 : 117-119)

1. การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective : MBO)
2. การบริหารการมีส่วนร่วม (Participative Management : PM)

3. การบริหารงานแบบการเดิน (Management by walking around : MBWA)
4. การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM)
5. การพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (Situation Objective Strategy : SOS)
6. การบริหารแบบ (Key Performance Indicators : KPI)
7. การบริหารเวลา (Time Management : TM)

เอกสารอ้างอิง

- ถวิล มาตรเลี่ยม. **เทคนิคการบริหารนาย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, 2545.
- ธงชัย สันติวงษ์. **หลักการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2543.
- วรัชยา ศิริวัฒน์. **เอกสารประกอบการสอนวิชา PS 604 แนวความคิดเชิงทฤษฎีในการบริหารรัฐกิจ**, กรุงเทพฯ : ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์, 2549.
- วรัชยา ศิริวัฒน์. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการบริหารร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- พลสุข สังข์รุ่ง. **การบริหารงานสำนักงาน**. กรุงเทพฯ : เสมาสาส์น, 2551
- สมเดช สีแสง. **คู่มือมือการบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ**, ชัยนาท : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู, 2547.
- สมยศ นาวิกการ. **กรณีศึกษาการบริหารและพฤติกรรมองค์การ** กรุงเทพฯ : บรรณกิจ 1991, 2545.
- สมยศ นาวิกการ. **การบริหาร : การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (MBO) การตัดสินใจของผู้บริหาร**
การบริหาร แบบมีส่วนร่วม : QC. กรุงเทพฯ : ชาญวิทย์ เซ็นเตอร์, 2545.
- สัญญา เคนาภูมิ. **เทคนิคการบริหารและภาวะผู้นำ** หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา 2555
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. **เทคนิคการบริหารเวลากับการสร้างสมดุลของชีวิต**. กรุงเทพฯ : 2551
- อุทัย เลาหิเชียร. **รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.
- Glueck, William F. **Management**. 3 rd ed. Tokyo :Holt-Saunders International Editions, 1983.
- Peter F. Drucker. **Management. Revise Edition**. New York : Harper Collins, 2008.
- Hal G. Rainey. **Public Management : Recent Developments and Current Prospects**. New jersey : Chatham House Publishers., 1987.

- Koontz Harold and Heinz Weihich. **Management**. New York : McGraw – Hill Book, 1988.
- Michael Barzelay and Barbak J.Armajani. **Breaking Through Bureaucracy : A New Vision for Managing in Government**. California: University of California Press, 1992.
- Mondy, R. Wayne., Noe, Robert M. and Premeaux, Sane R. **Human Resource Management**. 7th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Hall International, 1999.
- Robbins, Stephen P, and Judge,Timothy A. (2007). **Organizational Behavior**.12th ed. New Jersey: Peason Prentice-Hall.

การพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 To develop the potential of Labour's new generation propel Thailand land 4.0.

พีรพล ไทยทอง^{*}
Peerapol Thaithong

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 มุ่งอธิบายความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ บทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ แนวโน้มความต้องการแรงงานรุ่นใหม่ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่สู่การขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 การพัฒนาศักยภาพแรงงาน คือ “การยกระดับกำลังคนของไทยตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0” โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้วย “การจัดการศึกษา” ให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานและการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมและการเตรียมความพร้อมของ “อาชีวศึกษา” ในการพัฒนากำลังแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะที่หลากหลาย เพื่อยกระดับจากไทยแลนด์ 2.0 สู่ 4.0 และให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับภาคเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทยและแรงงานรุ่นใหม่

ข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ระบุว่าแรงงานไทยมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาร้อยละ 39 และ 1 ใน 4 ของเด็กเยาวชนไทยเลิกเรียนก่อนจบมัธยมศึกษาตอนต้นและเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยขาดทักษะที่จำเป็นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานระดับล่างของไทยไม่สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่สู่ไทยแลนด์ 4.0 นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ด้านทุนมนุษย์ผ่านการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนา กำลังแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะที่หลากหลาย เพื่อยกระดับจากไทยแลนด์ 2.0 สู่ 4.0 โดยการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา กำลังแรงงานรุ่นใหม่ตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นการยกระดับทักษะแรงงานรุ่นใหม่จะต้องเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สถานศึกษาอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย โดยมีภาคเอกชนเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน จึงจะช่วยนำพาให้ประเทศไทยก้าวออกจากเศรษฐกิจ 2.0 ไปสู่ไทยแลนด์ 4.0

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, แรงงาน, ไทยแลนด์ 4.0

^{*} Doctor of Philosophy Program in Morality Educational Administration, Srichiangmai Technological College

ABSTRACT

Article about the development of new labor-driven focus, Thailand 4.0 explains the importance of developing a new generation of potential workers. Role on the development of potential new workers. Demand for new workers And guide the development of new workers into the labor force by the Thailand Development 4.0 is "to enhance the capacity of Thailand, Thailand 4.0 strategy," a national strategic approach to driving. "Education Management" to meet the workforce needs and developments in the industry and the preparation of "vocational education" to develop a new generation of workers with diverse skills. To upgrade from 2.0 to 4.0 in Thailand and in line with the strategic policy of economic development or "Thailand 4.0" focused on preparing the workforce in line with the economy. Especially children and young workers and new Thailand.

Data from the International Labor Organization, which states that workers have the education to elementary Thailand 39 percent, and 1 in 4 young children Thailand before the end of junior high school. And enter the workforce The lack of necessary skills Which is reflected in lower levels of labor that Thailand can not compete with neighboring countries.

The development of potential new workers in Thailand to 4.0, it must develop a new generation of workers in human capital through education. To develop a new generation of workers with diverse skills. And to raise the Thailand from 2.0 to 4.0 by promoting the development of a new generation of workers throughout life. So upgrading labor skills, the new version will be a collaboration between the Department of Labor. Vocational schools and universities The private sector took part in the study. To develop a new generation of skilled labor to meet the needs of enterprises and the labor market. It will help bring the country's economy from 2.0 to 4.0, Thailand.

Keyword : Development potential, Labor, Thailand 4.0

1. บทนำ

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เปิดเวทีการประชุมวิชาการ “การยกระดับกำลังคนของไทยตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0” พร้อมเปิดอันดับดัชนีการพัฒนามนุษย์ไทยปี 2559 โดยเวทีเศรษฐกิจโลกหรือ เวิลด์อีโคโนมิคฟอรัม เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้วย “การ

จัดการศึกษา” ให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานและการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรม และการเตรียมความพร้อมของ “อาชีวศึกษา” ในการพัฒนากำลังแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะที่หลากหลาย เพื่อยกระดับจากไทยแลนด์ 2.0 สู่ 4.0

ดร.ประชาคม จันทรชิต รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเปิดเผยว่าการยกระดับกำลังคนของไทยตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 นั้นสอดคล้องกับยุทธศาสตร์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศหรือ “ไทยแลนด์ 4.0” ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับภาคเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทยและแรงงานรุ่นใหม่ โดยในส่วนของ สอศ. ได้รับมอบนโยบายการพัฒนากำลังคนให้ตอบโจทย์ทั้งของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ให้เพิ่มทั้งในปริมาณและคุณภาพของนักเรียนและนักศึกษาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสร้างผู้ประกอบการหน้าใหม่หรือเถ้าแก่น้อย รวมทั้งการแนะแนวการศึกษา และการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะเปิดโปรแกรมเตรียมอาชีวศึกษาเอง โดยเสนอให้นำเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาเรียนพื้นฐานในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เมื่อเด็กจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะรู้ตัวเองว่าควรเรียนต่อในสายใด

“การประชุมครั้งนี้ถือว่าการร่วมกันวางแผนการผลิตกำลังคนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ถือเป็นโจทย์สำคัญในการสร้างความยั่งยืนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเปิดข้อมูลดัชนีการพัฒนามนุษย์ไทยปี 2559 และข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ระบุว่าแรงงานไทยมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาร้อยละ 39 และ 1 ใน 4 ของเด็กเยาวชนไทยเลิกเรียนก่อนจบมัธยมศึกษาตอนต้น และเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยขาดทักษะที่จำเป็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานระดับล่างของไทยไม่สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ ดังนั้นเพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกันเพื่อช่วยกันเพิ่มจำนวนเด็กและเยาวชนเข้าเรียนต่อในสายอาชีวศึกษาให้มากขึ้น จึงดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นฐานการพัฒนาศักยภาพเด็กเยาวชนให้เกิดทักษะสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจในยุค 4.0 ร่วมกัน”

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาสังเคราะห์การพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นข้อมูลเสนอไปยังผู้บริหารองค์กรภาครัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา และภาคเอกชนให้สามารถนำข้อมูลไปปรับใช้และกำหนดกรอบแนวทางในการวางแผนการพัฒนา

ศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ สู่การขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 ตามนโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาแรงงานต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของแรงงานรุ่นใหม่ บทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ แนวโน้มความต้องการแรงงานรุ่นใหม่ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ยุค 4.0

3. วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อสังเคราะห์การพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่สู่การขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการทบทวนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก รวบรวมจากเอกสาร หนังสือ ตำรา แนวความคิด ทฤษฎีข้อมูลทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพแรงงาน ตลาดแรงงาน การพัฒนากำลังคนที่ได้ตีพิมพ์แล้ว จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนการวิจัยเอกสาร ดังนี้

- 1) การกำหนดประเด็น เพื่อวางกรอบที่จะศึกษา
- 2) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ
- 3) กำหนดกรอบข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา
- 4) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสังเคราะห์
- 5) สรุปและอภิปรายผล

4. ผลการศึกษา

การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมในระยะยาวและประเด็นท้าทาย เป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมในอีก 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) คือ “การพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีทักษะคิดวิเคราะห์ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจิตสำนึกที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ เพื่อนำไปสู่งานและรายได้ที่สร้างความมั่นคงให้ชีวิต ครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมถึงสังคมมีความปรองดอง สามัคคี สามารถนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศได้ต่อไป”

อย่างไรก็ตาม การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวต้องเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 โดยจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุถึงร้อยละ 20 และสัดส่วนดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วน ลดลง โดยวัยเด็กมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 16 ขณะที่วัยแรงงาน คิดเป็นร้อยละ

64 และในปี 2579 จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากถึง ร้อยละ 30 ขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงเหลือ ร้อยละ 14 และร้อยละ 56 ตามลำดับ

4.1 บทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่

ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในหลายด้าน เช่น การยกระดับแรงงานให้มีความรู้ ทักษะตรงตามความต้องการของตลาดงาน อาทิ การยกระดับแรงงานรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย/เขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยกระทรวงแรงงาน (รง.) และการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเทคโนโลยีขั้นสูงรองรับอุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยมีบทบาทของหน่วยงานดังนี้

4.1.1 บทบาทของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

“โดยหน้าที่หลักของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ การพัฒนาศักยภาพกำลังแรงงานไทยให้มีความรู้ได้มาตรฐานสากล “Workforce with World-class Competency” ในปี 2558 นอกเหนือจากแผนงานปกติ ในการฝึกเตรียมเข้าทำงานให้กับแรงงานใหม่ ฝึกยกระดับให้กับแรงงานที่ทำงานอยู่แล้ว การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ และการรับรองหลักสูตรและค่าใช้จ่าย เพื่อใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแล้ว กรมพัฒนาฝีมือแรงงานเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้ประกอบการ SMEs มีการจัดทำโครงการเพิ่มผลิตภาพแรงงานตามความต้องการสถานประกอบกิจการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สถานประกอบกิจการ เน้นการปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต โดยการลดขั้นตอนและต้นทุนในกระบวนการงานต่างๆ เน้นการฝึกแรงงานให้มี Multi-Skills ทำงานที่หลากหลายซับซ้อนขึ้น มีความสามารถในการวางแผนและการจัดการมากขึ้น โดยมีทีมที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเชิงลึกแก่ SMEs จำนวน 260 แห่งทั่วประเทศ อบรมทักษะให้ลูกจ้าง 10,000 คน เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว นายจ้างลูกจ้างนำแนวทางไปปฏิบัติต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืนต่อไป บางสถานประกอบการนอกจากลดความสูญเสีย ลดต้นทุน ลดคนลงได้แล้ว ลูกจ้างได้ค่าจ้างสูงขึ้นอีกด้วย และเพื่อเป็นการขยายผล กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้เตรียมจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาการเพิ่มผลิตภาพแรงงานในทุกจังหวัด

ด้านที่ 2 การพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ แบบอิงสมรรถนะตามตำแหน่งงาน ในอุตสาหกรรมและบริการ โดยร่วมกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมองค์กรวิชาชีพ ฯลฯ จัดทำมาตรฐานให้ตรงกับการจ้างงานซึ่งเน้นให้แรงงานมีทักษะความสามารถตามการจ้างงานของภาคอุตสาหกรรมรองรับประชาคมอาเซียน จำนวน 96 สาขาอาชีพการจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ เป็นการจำแนกระดับฝีมือแรงงาน ตามความรู้ความสามารถและทัศนคติในการทำงานของสาขาอาชีพต่างๆตามลักษณะงานที่ควรรู้และสามารถทำได้ ในขั้นตอนตามลำดับความยากง่ายของงาน กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ ระดับ 1 (ระดับกึ่งฝีมือ) ระดับ 2 (ระดับฝีมือ) ระดับ 3 (ระดับเทคนิค) สำหรับการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานเป็นการทดสอบภาคความรู้ ความสามารถ และทัศนคติในการทำงานของผู้ประกอบอาชีพ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับ ซึ่งใช้วิธีการทดสอบ ทั้งภาคความรู้ความสามารถ (ส่วนใหญ่สัดส่วนระหว่างภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีจะอยู่ที่

70:30) ให้ผู้ทดสอบหางานได้ง่ายขึ้นมีโอกาสดำเนินงานในหน้าที่การงาน และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามฝีมือ ปัจจุบันมีการกำหนดอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือแล้ว 35 สาขาอาชีพ แบ่งเป็น 6 กลุ่มสาขาอาชีพหลัก ได้แก่ 1. ช่างอุตสาหกรรม 2. ช่างอุตสาหกรรมศิลป์ 3. ช่างก่อสร้าง 4. ช่างเครื่องกล 5. ภาคบริการ 6. ช่างไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์

ด้านที่ 3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในการพัฒนาศักยภาพแรงงานรายอุตสาหกรรม โดยเริ่มต้นที่อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนอะไหล่ยานยนต์เป็นอันดับแรก ทั้งนี้จากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของภาคอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน รัฐบาลตั้งเป้าให้ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตรถยนต์ของอาเซียนหรือเป็นแนวหน้าในระดับเอเชีย ซึ่งปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน คือ กำลังแรงงานที่มีทักษะฝีมือ แต่ในขณะนี้ประเทศกำลังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงาน ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพกระทรวงแรงงาน โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดตั้ง “สถาบันพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน” (Automotive Human Resource Development Academy : AHRDA) ขึ้นในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 1 สมุทรปราการ เพื่อให้เป็นสถาบันหลักในการผลิตกำลังแรงงานในสาขานี้

4.1.2 บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)

ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา นโยบาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 - 2569) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาดำเนินการกำหนดนโยบาย เป้าหมายการผลิตและแผนพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาให้มีความสำคัญกับคุณภาพผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษาให้เกิดคุณภาพทั้งในด้าน

1) สารสนเทศสำคัญที่จะเป็นตัวบ่งชี้ แนวทางการพัฒนากำลังคนในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด

2) ให้ความสำคัญกับครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมุ่งเพิ่มพูนขีดความสามารถของครูในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ โดยเน้นความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการฝึกงาน

4) เตรียมความพร้อมกำลังคนรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในส่วนของการตั้งรับ และเชิงรุก ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถทางภาษา และสมรรถนะกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐาน ในระดับสากล

4.2 แนวโน้มความต้องการแรงงานรุ่นใหม่

กระทรวงแรงงาน เผยแนวโน้มความต้องการแรงงานในอีก 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2557 - 2561) เฉลี่ย 40,473,484 คนต่อปี เป็นความต้องการแรงงานส่วนเพิ่มทดแทนแรงงานเก่าที่ออกไปเฉลี่ย 727,227 คนต่อปี ระบุปี 56 สถานประกอบการมีความต้องการแรงงาน รวม 435,126

อัตรา ทั้งนี้จากการสำรวจข้อมูลความต้องการและการขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบการ โดยผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้ สถานประกอบการมีความต้องการแรงงาน รวมทั้งสิ้น 435,126 อัตรา (ข้อมูล ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2556) ระดับทักษะฝีมือที่สถานประกอบการมีความต้องการแรงงานมากที่สุด คือ แรงงานมีฝีมือ จำนวน 184,135 อัตรา (ร้อยละ 42.32) รองลงมาได้แก่ แรงงานกึ่งฝีมือ จำนวน 152,388 อัตรา (ร้อยละ 35.03) และแรงงาน ไร้ฝีมือ จำนวน 60,175 อัตรา (ร้อยละ 13.83) ตามลำดับ ระดับทักษะฝีมือที่มีการขาดแคลนมากที่สุด คือ แรงงานมีฝีมือ จำนวน 124,100 อัตรา รองลงมาได้แก่ แรงงานกึ่งฝีมือ จำนวน 102,003 อัตรา และแรงงานไร้ฝีมือ จำนวน 32,981 อัตรา ตามลำดับ

ดังนั้น จึงควรผลักดันแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่ เช่น การเพิ่มผลิตภาพแรงงานให้มีฝีมือ และการผลิตนักเรียนนักศึกษาให้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

4.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่สู่การขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0

ธันว์ธิดา วงศ์ประสงค์ นักวิชาการสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) จากผลการศึกษา “การยกระดับกำลังคนของไทยตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0” พบว่า ด้านทุนมนุษย์ของ ทั้งในและต่างประเทศ ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษา และการจ้างงาน การเตรียมความพร้อมกำลังแรงงานทั้งที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในอนาคตและกำลังแรงงานในปัจจุบันทั้งในและนอกระบบ มีความสำคัญ โดยการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากำลังแรงงานตลอดช่วงชีวิตเป็นยุทธศาสตร์การทำงานที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา(สอศ.) และกระทรวงแรงงานเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่โลก การศึกษาวิจัยสำรวจข้อมูลตลาดแรงงาน และการเตรียมความพร้อมนักเรียนสู่โลกของการทำงานผ่านกิจกรรมและแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนออกกลางคันช่วยค้นพบตนเอง บนเส้นทางอาชีพ เป็นต้น

ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว ผู้ช่วยรองอธิการบดีส่วนงานวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เปิดผลสำรวจและการจัดอันดับดัชนีการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยประจำปี 2559 และแนวทางการพัฒนา ทุนมนุษย์เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ยุค 4.0 พบว่า ประเทศไทยติดลำดับ 48 จาก 130 ประเทศ โดยในกลุ่มช่วงอายุ 25-54 ปี มีสัดส่วนการจ้างงานทักษะสูง ประเทศไทยติดอันดับ 92 จาก 130 ประเทศ ขณะที่ความหลากหลายทางทักษะ (Skill Diversity) ติดอันดับ 106 จาก 130 ประเทศ ซึ่งหากเทียบกับทักษะแรงงานจากประเทศมาเลเซีย ฮองกง ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน พบว่า ทั้ง 5 ประเทศล้วนแล้วมีผลิตภาพ ที่สูงกว่าแรงงานไทยตั้งแต่ 1.6 - 3 เท่า

“ผลสำรวจดัชนีทุนมนุษย์ไทยสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆในเอเชีย พบว่า ทุนมนุษย์ที่ประเทศไทยมี ยังไม่ได้ถูกนำไปใช้ในการสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ดีเท่าประเทศมาเลเซีย จีน และสิงคโปร์ และเมื่อเทียบกับดัชนีทุนมนุษย์และรายได้ต่อหัว พบว่า ประเทศไทยยังติดอยู่ในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจยุค 2.0 - 3.0

ดังนั้น แนวทางการพัฒนากำลังคนหรือการปรับตัว เพื่อก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ในช่วง 5 ปี ต่อจากนี้ จะต้องมีการสร้างแรงงานรุ่นใหม่ในระดับอุดมศึกษา เพื่อป้อนตลาดแรงงานจำนวน 3.32 ล้านคน โดยแบ่งเป็นระดับอาชีวศึกษา 1.99 ล้านคน และระดับมหาวิทยาลัย 1.33 ล้านคน นอกจากนี้แล้วการยกระดับทักษะแรงงานที่อยู่ในกำลังแรงงานปัจจุบันก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยหากเทียบกับประเทศที่มีค่าทุนมนุษย์สูง เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ สวีเดน เยอรมนี พบว่า ประเทศไทยต้องเพิ่มจำนวนแรงงานที่มีทักษะ จากเดิมที่มีประมาณ 5.47 ล้านคนไปเป็น 18.28 ล้านคนหรือเพิ่มขึ้น 12.81 ล้านคน ด้วยการยกระดับทักษะแรงงานปัจจุบันด้วยโมเดล 3 ประสาน คือ จะต้องเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน อาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย โดยมีภาคเอกชนเข้ามาหนุนเสริม เพื่อพัฒนาแรงงานที่มีทักษะให้ได้ 2.56 ล้านคนต่อปีภายใน 5 ปี ข้างหน้า จึงจะช่วยนำพาให้ประเทศไทยก้าวออกจากเศรษฐกิจ 2.0 ไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ได้”

ดร.เสาวณี จันทะพงษ์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุโสด้านแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาค สำนักเศรษฐกิจมหภาค ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย กล่าวถึงมุมมองในระดับมหภาคต่อการยกระดับกำลังคนของไทย เพื่รองรับยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 พบว่า เศรษฐกิจไทยกำลังเผชิญกับการติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง ไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้ หากเราวิเคราะห์จากมุมมองด้านปัจจัยการผลิต จะเห็นความท้าทายด้านโครงสร้างทั้งด้านคนและเทคโนโลยีใน 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านคน กำลังแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศสูงวัยและมีทักษะขั้นพื้นฐาน ตลาดแรงงานไทยต้องเผชิญกับความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงทักษะแรงงานจาก Labour เป็น Intelligence Worker
2. ด้านทุนและเทคโนโลยี ผู้ผลิตส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นกลาง พึ่งพาความได้เปรียบ ในการแข่งขันจากการใช้แรงงานค่าแรงต่ำเป็นหลัก ค่าใช้จ่ายด้านค่าเสื่อมราคาของทุน (Depreciation) ที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง สะท้อนว่าเครื่องจักรได้ถูกใช้งานอย่างหนักในการผลิตรวมทั้งการสึกหรอหรือเสื่อมสภาพแสดงสัญญาณว่าถึงจุดที่เราต้องลงทุนเพิ่มเปลี่ยนเครื่องจักรและเทคโนโลยีการผลิตแล้ว
3. ด้านการกระจุกตัว การลงทุนส่วนใหญ่กระจุกตัวไปในภาคบริการโดยเฉพาะสาขาโทรคมนาคม และมีส่วนน้อยไปยังภาคบริการอื่นๆ เราเห็นการกระจุกตัวของการลงทุน R&D ของบริษัทไทยชั้นนำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบนำเข้าจากต่างประเทศ แสดงถึงความตื่นตัวในการใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการผลิตมากขึ้น แต่ยังไม่กระจายแบบ broad-based ไปยังทุกกลุ่มนัก

“ปัจจุบันเรากำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคนทำงานน้อยลง แรงงานที่ทำงานในสายการผลิตกว่า ร้อยละ 70 มีการศึกษาในระดับมัธยมหรือต่ำกว่าและมีรายได้น้อย ทำให้รายได้ในภาพรวมของประเทศเติบโตช้า ส่วนหนึ่งมาจากแรงงานในกลุ่มนี้ที่มีรายได้แทบไม่เติบโต เมื่อเทียบกับรายได้

ตอนเริ่มเข้าทำงานกับรายได้เมื่อเกษียณอายุ ขณะที่แรงงานที่ใช้ทักษะเฉพาะทางสาขาต่างๆ เรายังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญ รวมถึงขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานและสร้างนวัตกรรมในโลกยุคใหม่ที่ต้องพึ่งพาการเติบโตด้วยความรู้และนวัตกรรม

ดังนั้น แนวทางการพัฒนากำลังคนทั้งในส่วนของแรงงานเดิมจะต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีผลิตภาพสูง โดยต้องส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทักษะต่างๆ ที่บริษัทต้องการ และทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น เป็นแรงงานที่มีความยืดหยุ่นสูงปรับตัวได้ง่าย เรียนรู้ต่อเนื่อง มีวินัยและคุณธรรม สำหรับการเตรียมแรงงาน ในอนาคต ระบบการศึกษาของไทยควรปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป สร้างคนที่สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ในโลกไร้พรมแดนที่การเข้าถึงความรู้มีข้อจำกัดน้อยลง ในส่วนของแรงงานนอกระบบซึ่งถือว่ามีความยืดหยุ่นค่อนข้างมากอยู่แล้ว ควรสร้างรูปแบบเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานนอกระบบที่หลากหลายให้ตลาดแรงงานนอกระบบทำหน้าที่ช่วยพยุงและดูดซับแรงงานในช่วงที่เศรษฐกิจชะลอตัว เป็นตลาดแรงงานที่มีอิสระทางเลือกที่มีศักยภาพ และเป็นธุรกิจ Start-up ที่เข้มแข็ง เช่น Stakeholders ควรจัดตั้งศูนย์ One Stop Service ให้ความรู้เทคโนโลยี เงินทุน รวมถึงสร้างเครือข่ายสำหรับแรงงานที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งธุรกิจ SME ด้านการพัฒนาทุน เราควรส่งเสริมกลไกความร่วมมือการใช้ประโยชน์ขององค์ความรู้ และเชื่อมต่อกับงานวิจัยในสถาบันการศึกษาสู่งานเชิงพาณิชย์ให้มากขึ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันกระจายไปในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ โดยไม่ทิ้งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไว้ข้างหลัง โดยเน้น Sector ที่มีการจ้างงานสูง”

ศ.ดร.สุมาลี ตั้งประดับกุล รองคณบดีฝ่ายการศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดเผยถึงแนวทางการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 จากบทเรียนเชิงพื้นที่ที่ทาง สสค. ได้ดำเนินงาน “โครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพระดับจังหวัด” และ “โครงการเตรียมความพร้อมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสู่โลกของการทำงาน” ภายใต้การขับเคลื่อน “โครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้” กับพื้นที่นำร่องจำนวน 10 จังหวัด พบว่า แนวทางที่ สสค. ได้ดำเนินงานในพื้นที่มีโจทย์ที่สำคัญ คือ ทำอย่างไรให้ผู้เรียนที่ต้องออกจากระบบการศึกษาในช่วงมัธยมต้นระหว่าง ม.1- ม.3 ให้มีทักษะอาชีพหรือมีอาวุธติดมือ คือ มีความรู้แล้วสามารถนำเอาไปใช้งานได้

“การที่เราเอาความรู้เรื่องทักษะอาชีพต่างๆ เข้าไปอยู่ในสายสามัญ ก็เพื่อให้เด็กได้มองเห็นเส้นทางเลือกในการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นถ้าเราให้เด็กที่อยู่ในสายสามัญแล้วได้มีพื้นฐานความรู้ด้านอาชีพก็จะช่วยตอบโจทย์เรื่องของไทยแลนด์ 4.0 ได้ ซึ่งการทำงานในเชิงพื้นที่จะมีข้อได้เปรียบมากกว่า เพราะว่าพื้นที่จะสามารถหาจุดความต้องการในเรื่องของแรงงานหรือตลาดแรงงานในพื้นที่ได้ง่ายกว่าการมองในภาพใหญ่ระดับประเทศ สำหรับประเทศไทยเราพบว่า มีเด็กเป็นจำนวนมากที่ต้องออกจากระบบการศึกษาไปก่อนด้วยเหตุผลนานาประการ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาเร่งด่วนที่เราต้องปรับยุทธศาสตร์ลงมาในระดับล่างก่อน เพื่อให้เขามีความรู้ที่จะสามารถ

ออกไปประกอบอาชีพสักระยะหนึ่ง และจะต้องสร้างระบบการศึกษาและหลักสูตรให้สามารถรองรับคนเหล่านี้ซึ่งอยู่ในวัยทำงานที่จะกลับเข้ามาศึกษาต่อ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาเพิ่มพูนทักษะและความสามารถของแรงงานไทยเพิ่มขึ้น อาชีวศึกษาจึงข้อต่อสำคัญในการเตรียมความพร้อมแรงงานคุณภาพในอนาคตของไทย”

5. สรุปผล

สรุป แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่สู่ไทยแลนด์ 4.0 นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพแรงงานรุ่นใหม่ด้านทุนมนุษย์ผ่านการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนากำลังแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะที่หลากหลาย และเพื่อยกระดับจากไทยแลนด์ 2.0 สู่ 4.0 โดยการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา กำลังแรงงานรุ่นใหม่ตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นการยกระดับทักษะแรงงานรุ่นใหม่จะต้องเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สถานศึกษาอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย โดยมีภาคเอกชนเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาแรงงานรุ่นใหม่ให้มีทักษะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน จึงจะช่วยนำพาให้ประเทศไทยก้าวออกจากเศรษฐกิจ 2.0 ไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

งานวิจัยของ เรวดี นามทองดี. (2558) ได้ศึกษาการอาชีวศึกษากับการพัฒนาศักยภาพแรงงานไทย ในการเป็นประชาคมอาเซียน พบว่า การขับเคลื่อนทางภาคเศรษฐกิจให้มีการเติบโตอย่างเข้มแข็งและก้าวหน้าขึ้นย่อมต้องพึ่งพา “ประชากรในวัยแรงงาน” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางภาคเศรษฐกิจมากที่สุดโดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งจบการศึกษาที่มีอายุประมาณ 15 – 24 ปีทั้งหญิงและชาย ดังนั้นหากประชากรที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงานมีศักยภาพและความสามารถที่ย่อมส่งผลต่อ “คุณภาพทรัพยากรมนุษย์” ที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการเติบโตเศรษฐกิจในภูมิภาค

งานวิจัยของ จงจิตต์ ฤทธิรงค์และรีนา ต๊ะดี. (2558) ได้ศึกษาข้อท้าทายในการผลิตแรงงานฝีมือไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า มีความไม่สอดคล้องกันของความต้องการแรงงานฝีมือและการผลิตแรงงานในประเทศไทยทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของแรงงาน ช่องว่างของทักษะที่สถานศึกษา还不能ผลิตแรงงาน เพื่อเติมเต็มความต้องการของฝ่ายผู้ประกอบการได้นั้น เป็นความท้าทายระดับชาติที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและผู้ประกอบการ เพื่อสร้างและพัฒนาแรงงานฝีมือของคนไทย นอกจากนี้ทัศนคติต่อการเรียนอาชีวศึกษาในสังคมไทยที่ให้คุณค่าปริญญามากกว่าทักษะและความสามารถ ดังสะท้อนออกมาเป็นคำตอบแทน เมื่อเริ่มต้นเข้าทำงานเป็นสาเหตุสำคัญของการขาดแรงงานฝีมือของประเทศ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรกำหนดแนวทางการพัฒนากำลังคนหรือการปรับตัวเพื่อก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 และควรมีการสร้างแรงงานรุ่นใหม่ในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา เพื่อป้อนตลาดแรงงานและยกระดับทักษะแรงงานที่อยู่ในกำลังแรงงานปัจจุบัน เพื่อก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0
2. ภาคการศึกษาควรกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากำลังแรงงานตลอดช่วงชีวิต ผ่านกิจกรรมและแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนออกกลางคัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาเพิ่มพูนทักษะและความสามารถของแรงงานไทยรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0
3. ภาคเอกชนควรส่งเสริมกลไกความร่วมมือการใช้ประโยชน์ขององค์ความรู้ และเชื่อมต่องานวิจัย ในสถาบันการศึกษาสู่งานเชิงพาณิชย์ให้มากขึ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันกระจายไปในทุก ภาคส่วนเศรษฐกิจ เพื่อก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **ศักยภาพคนไทยเพื่ออนาคตประเทศไทย “ขับเคลื่อนแผนฯ 12 สู่อนาคตประเทศไทย”**. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2560 ของ สศช.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2559). **แรงงานรุ่นใหม่ ขับเคลื่อน ไทยแลนด์ 4.0**. <http://www.thaihealth.or.th/Content/>
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์และรีนา ต๊ะดี. (2558). **ข้อท้าทายในการผลิตแรงงานฝีมือไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรวดี นามทองดี. (2558). **การอาชีวศึกษากับการพัฒนาศักยภาพแรงงานไทยในการเป็นประชาคมอาเซียน**. สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2556). **พัฒนาศักยภาพแรงงานไทยให้มีทักษะได้มาตรฐานสากล**. www.sumipol.com

ศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ

The potential for market development, civil state borders Thailand, Laos Ban Mo.

พีรพล ไทยทอง* พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร**

Peerapol Thaithong, Phramaha Pruch Atthaporn

บทคัดย่อ

บทความเรื่องศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ มุ่งอธิบายถึง 1) ความหมายการพัฒนาศักยภาพ และความสำคัญของการพัฒนาตามนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐเศรษฐกิจฐานราก 2) การกระตุ้นเศรษฐกิจและสนองนโยบายรัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมการค้าชายแดนและการสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน และ 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพ และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาดต่อไป ศักยภาพเพื่อการพัฒนาโดยยุทธศาสตร์ประชารัฐนับเป็นแนวทางปฏิรูปประเทศ “สานพลังประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานราก” คือ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐ เพื่อเศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมพลังระหว่างภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐในการทำงานพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความเชื่อมั่นประเทศไทย สำหรับหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆด้านจะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล “สานพลังประชารัฐ” คือ พลังอันยิ่งใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปประเทศไทย เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทย ตั้งแต่ระดับฐานรากและส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินธุรกิจบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ดังนั้น ภาครัฐควรกำหนดกรอบยุทธศาสตร์และสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ให้มีมาตรฐานเป็นตลาดซื้อขายสินค้าของคนในพื้นที่ มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการค้าชายแดนของชุมชน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพ และมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจุดผ่อนปรนชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของ

* Doctor of Philosophy Program in Morality Educational Administration, Srichiangmai Technological College

** Master of Public Administration Program in Local Government, Srichiangmai Technological College

ประชาชนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาด สามารถดึงดูดประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาซื้อขายและ
สร้างมูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ : ศักยภาพ, การพัฒนา, ตลาดประชารัฐ, ชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ

ABSTRACT

Article about the potential for market development, civil state borders Thailand, Laos pot. The aim: 1) a significant development potential. And the importance of developing a policy-driven, strategic public state economic foundations 2) to stimulate the economy and to Government policy on the promotion of border trade and generate income for the community economy, and 3) the development, market potential civil. state borders Thailand, Laos Mo in the development of quality products. Tourist and local sustainability ready to compete in the marketplace. The potential for the development of a strategy for the reform of the civil state. "The power of civil government to build the economic foundations" is driven strategic civil state. The economic foundations official This powerful combination between the public sector and government to work for sustainable development. It is important to create a mechanism for the involvement of civil society in stimulating economic footing. And build confidence in Thailand Key to the strategy for a "civil state" is to strengthen the participation of all citizens. The solution reform and development in all aspects to see tangible results achieved or not. Without the cooperation and participation of the public. State and government officials, "weaves powerful civil state" is the great power to change and reform the country. Thailand was the main driving force of the economy. Since the foundation And encourage the business community on the knowledge base. Creativity, innovation and cultural identity.

So the government should set the strategic framework and the policy of the government to develop the market potential civil state borders Thailand, Laos pot. Standard is a market of local products. The strengthening of border trade community. The development of quality products And the development of tourist spots lenient borders Thailand, Laos pot. To establish the involvement of citizens in the community to help themselves. And the sustainability ready to compete in the market. Can attract neighboring countries to build trade and border trade has increased further.

Keyword : Potential, develop, market, civil state, border, Thailand, Laos, ban Mo.

1. บทนำ

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มาจากการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกลไกตลาด ได้ก่อให้เกิดความเจริญ การเติบโต การผลิต การบริโภคและการใช้ประโยชน์ที่เป็นผลเสียต่อชีวิตมนุษย์ อย่างฉับพลัน ศักยภาพเพื่อการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น “สานพลังประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานราก” คือ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐ เพื่อเศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมพลังระหว่างภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐในการทำงานพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความเชื่อมั่นประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ประชารัฐนับเป็นแนวทางปฏิรูปประเทศ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” แบ่งออกเป็น 2 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ 1) “รัฐบาล” กับ “ประชาชน” โดยรัฐบาลหรือรัฐบาลจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกสนับสนุนและเปิดช่องทางให้ประชาชนหรือภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม ตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการบริหารงานของรัฐบาลในเรื่องต่างๆและไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับรัฐบาล 2) “ประชาชน” กับ “เจ้าหน้าที่รัฐ” คือ การทำงานร่วมกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการสร้าง “เครือข่ายประชารัฐ” ในทุกด้าน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐบาลมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิทธิและสวัสดิการของรัฐ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม

สำหรับหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆด้านจะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล

โครงการตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง ก้าวไกลอย่างยั่งยืน ตามนโยบายของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีวิสัยทัศน์มุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพลังสำคัญในการเร่งรัดการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจให้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ความยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” ที่มุ่งหวังในทุกภาคส่วนผสานความร่วมมือกัน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจไทยตั้งแต่วินิจฉัยให้มีความมั่นคง ผนวกกับความเห็นชอบของที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2558 ในเรื่องแนวทางการเร่งรัดการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ภายในประเทศ โดยการใช้มาตรการช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยและเกษตรกร ผ่าน“โครงการตลาดประชารัฐ”

“ตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ” ตั้งอยู่บ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย อยู่ในบริเวณพื้นที่ของจุดผ่อนปรนชั่วคราวไทยลาวบ้านหม้อ และมีอาณาเขตติดต่อกับ บ้านด่านคำ(ด่านเก่าเลี้ยว) เมืองสีโคตตะบอง นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีซึ่งมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมียอดการค้าและการส่งออกสินค้าข้ามโขงไปลาวเพิ่มสูงขึ้น จำนวน 46,819,587.65 ล้านบาท (ที่มา : ด้านศุลกากรจังหวัดหนองคาย วิเคราะห์โดยศูนย์บริการประชาชนด้านการพาณิชย์จังหวัดหนองคาย. 2559) ประกอบกับอยู่ตรงข้ามท่าเรือเก่าเลี้ยว บ้านด่านคำ เมืองสีโคตตะบอง นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2560 นายประสงค์ คงเคารพธรรม รองผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย เป็นประธานเปิดงาน “ตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ” ที่จุดผ่อนปรนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยนายวรรณพล ต่อพล นายอำเภอศรีเชียงใหม่ กล่าวว่า การเปิดตลาดประชารัฐไทย-ลาว ครั้งนี้ได้ดำเนินงานกระตุ้นเศรษฐกิจสนองนโยบายรัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมการค้าชายแดนและการสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์กับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการของทั้งสองประเทศ ได้มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าเพิ่มมากขึ้น และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชายแดน รวมทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของทั้งสองประเทศ

ดังนั้น เพื่อขนานรับกับนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการค้าของชุมชน โดยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนส่งเสริมความรู้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์คุณภาพพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาดต่อไปได้นั้นจะมีแนวทางเพื่อการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาเพื่อสังเคราะห์ศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ เพื่อเป็นข้อมูลเสนอไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมให้สามารถนำข้อมูลไปใช้กำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนชายแดนไทยลาวบ้านหม้อกับทั้งสองประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) สู่การพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดน ไทยลาวบ้านหม้ออย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อมุ่งอธิบายความหมายการพัฒนาศักยภาพ และความสำคัญของการพัฒนาตามนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐเศรษฐกิจฐานราก

2.2 เพื่อมุ่งอธิบายการกระตุ้นเศรษฐกิจและสนองนโยบายรัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมการค้าชายแดนและการสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน

2.3 เพื่อมุ่งอธิบายแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพ และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาดต่อไป

3. วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อสังเคราะห์ศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อการพัฒนาศักยภาพตามนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐเศรษฐกิจฐานรากในเรื่องการส่งเสริมการค้าชายแดนและการสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาดต่อไป โดยผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการทบทวนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก รวบรวมจากเอกสาร หนังสือ ตำรา แนวความคิด ทฤษฎีข้อมูลทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ได้ตีพิมพ์แล้ว จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนการวิจัยเอกสารดังนี้

- 3.1 การกำหนดประเด็น เพื่อวางกรอบที่จะศึกษา
- 3.2 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร
- 3.3 กำหนดกรอบข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นและตรงกับเป้าหมายที่จะศึกษา
- 3.4 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสังเคราะห์
- 3.5 สรุปอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

4. ผลการศึกษา

นายกนกพันธ์ ภูมิอินทร์ ประธานกรรมการศูนย์เครือข่าย Biz Club จังหวัดหนองคาย กล่าวว่า จุดผ่อนปรนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ตรงข้ามกับด่านประเพณีบ้านหนองดามืองสีโคตะบอง นครหลวงเวียงจันทน์ เปิดทำการสัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันอังคาร พุธ สิบสี่ และวันเสาร์ มีมูลค่าการค้ารวมปีละประมาณ 500-600 ล้านบาท สินค้าที่ทำการส่งออก ได้แก่ ผัก ผลไม้ สินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีประชาชนและผู้ประกอบการ จาก สปป.ลาวเดินทางเข้ามาเพื่อซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันเสาร์ซึ่งเป็นวันหยุด ศูนย์เครือข่าย Biz Club สำนักงานพาณิชย์จังหวัดหนองคาย และอำเภอศรีเชียงใหม่ รวมถึงเมืองโคด

ตะบอง สปป.ลาว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ตามแนวทางประชารัฐ เปิดตลาดประชารัฐไทย-ลาว จุดผ่อนปรนบ้านหม้อขึ้น พร้อมจะผลักดันตลาดประชารัฐ ให้มีมาตรฐาน และผลักดันให้เป็นตลาดซื้อขายสินค้าของคนในพื้นที่ พร้อมทั้งดึงดูดประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาซื้อขาย เชื่อว่าจะสามารถขยายมูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มขึ้น

4.1 ความหมายของศักยภาพ

Procter (1991 : 805) ศักยภาพ (Potential) หมายถึง สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นหรืออาจจะไม่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันหรือความเป็นไปได้ในการพัฒนาหรือมีทางทำให้เกิดได้

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2532 : 42) (Potential) หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้น

สรุป ศักยภาพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

4.2 ความสำคัญของการพัฒนา

1. ความหมายของการพัฒนา

ชนิตา รักษ์เมืองพล (2532 : 55) การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในการที่ดีขึ้น ในทิศทางที่กำหนด

ดารา ทีปะปาล (2538 : 15) การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีเป้าหมาย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง เพื่อให้บรรลุตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

มีชัย สายอร่าม (2540 : 59) อธิบายความหมายของการพัฒนา (Development) การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงและสรรค์สร้างความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมในสังคม ความเสมอภาคในทางการเมือง การดำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม การจัดสรรและกระจายทรัพยากรด้วยวิธีการบริหารที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายในอันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุป การพัฒนา คือ “กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านขั้นตอนต่างๆไปสู่ความเจริญ มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเป็นไปตามทิศทางที่พึงปรารถนา อันจะส่งผลต่อความพึงพอใจสูงสุด โดยวิธีการพัฒนา ได้แก่ การจัดอบรม ประชุม สัมมนา และศึกษาเพิ่มพูนความรู้เฉพาะด้าน เป็นต้น”

2. แนวคิดและทิศทางในการพัฒนาประเทศ

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม ขณะที่การทบทวนผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งที่มีความเสี่ยง ในหลายมิติที่อาจทำให้ปัญหาต่างๆรุนแรงมากขึ้น การพัฒนา

ประเทศในอนาคตจึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศให้เข้มแข็งให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคง กรอบแนวคิดในการพัฒนาประเทศ คือ ขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ทุกระดับ ยึดแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง และประเทศชาติ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ ดังนั้นทิศทางการบริหารจัดการประเทศ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นการใช้จุดแข็งและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตภาคเกษตรและการประกอบการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนยึดหลักพัฒนาพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วม ให้จังหวัดเป็นพื้นที่ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนา และเป็นจุดเชื่อมโยงการพัฒนาจากระดับชุมชนสู่ประเทศและประเทศสู่ชุมชน เพิ่มการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วนทั้งระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน ใช้กลไกและเครื่องการพัฒนาของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชนอย่างบูรณาการให้การขับเคลื่อนเกิดประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการสร้างเครือข่ายหรือคลัสเตอร์ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2555-2559 : 8 : 21)

4.3 นโยบายประชารัฐ

จุดเริ่มต้น

“สร้างรายได้ในชุมชน ประชาชนมีความสุข” คือแนวคิดแรกของนายกรัฐมนตรี “พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา” กับความหมายของ “ประชารัฐ” ที่ต้องการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของไทย โดยเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง ยึดปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สร้างรายได้ มีการดำเนินงานวัดผลเป็นรูปธรรม มีเกณฑ์การวัดผล ความสำเร็จ การเพิ่มขึ้นของรายได้ชุมชนที่ชัดเจน และ เน้นความร่วมมือของคนทั้งชาติ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อสร้างเศรษฐกิจไทยให้เติบโตอย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยกำหนดสิ่งที่จะสร้างรายได้ ที่ยั่งยืนแก่ชุมชนไว้ 3 ด้าน คือ การเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การพัฒนาและ สร้างประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง

“ประชารัฐ” สามพยางค์แห่งการขับเคลื่อน

คำว่าประชารัฐ เกิดจากคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชน รวมกับคำว่า “รัฐ” ซึ่งก็คือ รัฐบาล ความหมาย อย่างเข้าใจง่ายจากสิ่งที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้ประกาศ ไปแล้วก็คือ เป็นการประสานพลังทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมทั้งภาคส่วนย่อยอื่นๆ ขับเคลื่อนประเทศในแต่ละด้านอย่างสร้างสรรค์ พัฒนา เศรษฐกิจฐานราก นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐมาใช้ โดยมองบนพื้นฐานว่า “คนไทยทุกคน ก็คือ ประชาชนของชาติ” ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกมิติและทุกด้านอย่างยั่งยืน

สานพลังประชารัฐ คือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน ตามที่รัฐบาลได้ประกาศนโยบายขับเคลื่อนประเทศด้วยกลไกประชารัฐ ซึ่งเป็นการสานพลังความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม นับจากนี้ไป ทุกภาคส่วนของประเทศจะร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุนและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เจริญเติบโตอย่างเข้มแข็ง สมดุล และยั่งยืนผ่านทางการดำเนินงานของ 12 คณะทำงาน (ภาพที่ 1) ทั้งนี้ภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุน และสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชน ในรูปแบบของการจัดตั้ง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” (Social Enterprise) เพื่อให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยรัฐบาลยืนยันว่า ผลประโยชน์ทั้งหมดนั้น ตกเป็นของพี่น้องประชาชน และไม่มีการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุนใดๆทั้งสิ้น

“สานพลังประชารัฐ” คือ พลังอันยิ่งใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปประเทศไทย เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ระดับฐานราก และส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินธุรกิจ บนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 : คณะทำงานสานพลังประชารัฐ

5. สรุปผล

สรุป ศักยภาพเพื่อการพัฒนาตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อนั้น ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงสวัสดิการ เป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆด้านจะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล

5.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ

ภาครัฐควรกำหนดกรอบยุทธศาสตร์และสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาศักยภาพตลาด ประชากรรัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ให้มีมาตรฐานเป็นตลาดซื้อขายสินค้าของคนในพื้นที่ มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการค้าชายแดนของชุมชน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพ และมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาด สามารถดึงดูดประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาซื้อขายและสร้างมูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป (ตารางที่ 1 : ตารางเปรียบเทียบมูลค่าการค้า ณ จุดผ่อนปรน รายเดือน (หน่วย : บาท) โดยสอดคล้องกับแนวความคิดประชารัฐ (Civil State) ของสุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0. พบว่า เป็นการผนึกกำลังจาก 3 ภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในลักษณะ “การร่วม รังสรรค์” (Co-Creation) ทางเศรษฐกิจ (Economic Co-Creation) และทางสังคม (Social Co-Creation) เปลี่ยนประชาชนที่ “เดือดร้อน” เป็น “อยู่รอด” และจาก “อยู่รอด” เป็น “ยั่งยืน” (Sustain) และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ภาพที่ 2 : แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

ที่มา : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 1 : ตารางเปรียบเทียบมูลค่าการค้า ณ จุดผ่อนปรน รายเดือน (หน่วย : บาท)

จุดผ่อนปรน	มูลค่า	ธ.ค. 59	พ.ย. 59	เพิ่ม/ลด %
บ้านหม้อ	ส่งออก	46,819,587.65	26,604,670.70	75.98
บ้านม่วง	ส่งออก	1,565,500	11,741,170	-86.67
	นำเข้า	21,720	6,000	262
บ้านจุมพล	ส่งออก	3,614,300	2,693,210	34.20
บ้านเปงจาน	ส่งออก	1,150,524	1,115,434	3.15
	นำเข้า	8,700	6,300	38.09
รวม	ส่งออก	53,149,911.65	42,154,484.70	26.08
	นำเข้า	30,420	12,300	147.32
	รวมนำเข้า/ส่งออก	53,180,331.65	42,166,784.70	26.12

ที่มา : ด้านศุลกากรจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2559

มูลค่าสินค้าในลักษณะของติดตัวผู้โดยสาร/คนเดินทางเข้า-ออก ณ จุดผ่อนปรน ประจำเดือน ธันวาคม 2559 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 53,180,331.65 บาท เพิ่มขึ้นจากเดือนที่แล้ว (พ.ย. 59) จำนวน 11,013,546.95 บาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.12 แบ่งเป็นมูลค่าสินค้า ส่งออก 53,149,911.65 บาท มูลค่าสินค้านำเข้า 30,420 บาท สินค้าติดตัวผู้โดยสารขาออกที่สำคัญ ได้แก่ ผัก ผลไม้ วัสดุก่อสร้าง เครื่องอุปโภค-บริโภคเครื่องมือการเกษตร สินค้าเบ็ดเตล็ด เป็นต้น สินค้าติดตัวผู้โดยสารขาเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องจักรสาน

จากข้อมูลสถิติ ตารางที่ 1 : ตารางเปรียบเทียบมูลค่าการค้า ณ จุดผ่อนปรน รายเดือน
(หน่วย : บาท)

ด้านศุลกากร พ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่า ตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาด สามารถดึงดูดประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาซื้อขายและสร้างมูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพ และแหล่งท่องเที่ยวจุดผ่อนปรนชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนพร้อมที่จะแข่งขันในการตลาดต่อไป
2. ภาครัฐควรสนับสนุนนโยบายตลาดประชารัฐของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการค้าชายแดนของชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
3. ภาครัฐควรพัฒนาศักยภาพตลาดประชารัฐชายแดนไทยลาวบ้านหม้อ ให้มีมาตรฐานและให้เป็นตลาดซื้อขายสินค้าของคนในพื้นที่ เพื่อดึงดูดประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาซื้อขายและสร้างมูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาชุมชน. (2560). การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. www.kalasin.go.th
- กรมประชาสัมพันธ์. (2559). สถานพลังประชารัฐ จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน. www.prd.go.th
- ไทเสรี. (2560). เปิด “โครงการตลาดนัดประชารัฐชายแดน”. www.thaiseree.com
- ธนาคารออมสิน.(2558). ตลาดประชารัฐเพื่อชุมชน. www.zeekway.com.
- สยามรัฐ. (2559). ยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” ของรัฐ. www.siamrath.co.th
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. www.nesdb.go.th
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดหนองคาย .(2559). สรุปภาวะการค้าชายแดนไทยกับลาว ด้านจังหวัดหนองคาย. www.aecthaibiz.com.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์หนองคาย . (2560). หนองคาย เปิดตลาดประชารัฐไทย-ลาว. สารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์. www.contentcenter.prd.go.th
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. 2559. แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0. แหล่งข้อมูล : <https://goo.gl/1suF0q>. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2560.

การบริหารการพัฒนาราชการไทย The Development Administration of Thai Bureaucracy

วรวุฒิ อินทนนท์^{*}
Worawut Inthanon

บทคัดย่อ

การบริหารการพัฒนาราชการไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยให้องค์กรต่างๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยจะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญ และความเสื่อมของสังคมด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมาน รังสียกฤษฎ์, 2546 : 1 กล่าวว่า โดยที่ระบบราชการไทยเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศไทย ตลอดจนเป็นกลไกหลักในการพัฒนาความเจริญของประเทศต่อไปในอนาคต จึงต้องมีการปรับปรุงหรือปฏิรูประบบราชการกันอย่างขนานใหญ่ เพื่อให้ระบบราชการไทยเป็นระบบที่มีวิสัยทัศน์ เป็นองค์การที่ทันสมัย มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ง่าย เน้นที่ผลการปฏิบัติ และมีลักษณะเป็นการรวมพลัง บทความเรื่อง การบริหารการพัฒนาราชการไทย นี้มุ่งอธิบายถึง 1. ความหมายของการบริหาร 2. ความสำคัญของการบริหาร 3. กระบวนการบริหาร 4. วิวัฒนาการของการบริหาร 5. คุณลักษณะของการบริหารราชการที่ดี

คำสำคัญ : การบริหาร, การพัฒนาราชการไทย

ABSTRACT

The development administration of Thai bureaucracy is very important because it helps to expand organizations quickly catching up with social change. It is an indicator of the social progress by bringing the society and world to the prosperity and it is the indicator to inform the tendency both prosperity and deterioration of society which is consistent with Saman Rungsiyokrit, 2003: 1 says that the Thai bureaucracy is the major institution and importance to the stability and survival of Thailand. It is also the main mechanism for *prosperity* development of the country in the future. Therefore, the bureaucracy must be rectified and

^{*} Master of Public Administration Program in General Administration, Faculty Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

reformed greatly for the Thai bureaucracy will be the visionary system. it is the modern, flexible and adaptable organization focusing on performance and feature of power sources. The article on the development administration of Thai bureaucracy intends to describe; (1) the meaning of administration, (2) the importance of administration, (3) the administration process (4) the evolution of administration, and (5) administrative features of good bureaucracy.

Keywords : Administration, Development of Thai Bureaucracy

1. บทนำ

การบริหารการพัฒนาราชการไทย การบริหารเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่นำมาซึ่งความสำเร็จโดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการหรือวิธีการต่างในสมัย เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงโลกไร้พรมแดนที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารไปมาได้เร็ว ความต้องการคุณภาพของสินค้าและบริการของลูกค้าที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นั่นเอง แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารองค์การอย่างมากทั้งภาคธุรกิจและระบบราชการ ซึ่งเรียกว่าการบริหาร โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ (ดร.สัญญา เคนาภูมิ 2555 : 132 - 133) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การบริหารมุ่งสัมฤทธิ์ผลเป็นเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่น่าสนใจนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และวิธีการบริหารงานให้เปลี่ยนไปจากเดิมให้ความสำคัญต่อทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า (input) เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน โดยหันมาเน้นถึงวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานทั้งในแง่ของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) และความคุ้มค่าของเงิน (Value for money) รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าและผู้บริการ

การบริหารราชการแบบเดิมให้ความสำคัญกับปริมาณทรัพยากรนำเข้า ได้แก่ จำนวนงบประมาณอัตราค่าจ้าง อาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ มีการใช้กฎระเบียบที่รัดกุมควบคุมการปฏิบัติราชการมิให้ราชการใช้ดุลยพินิจมากเกินไป รวมถึงมีกระบวนการทำงานที่ลดยึดตามสายการบังคับบัญชาทำให้บริการที่เป็นผลผลิตของระบบราชการมีต้นทุนสูง และประชาชนผู้รับบริการไม่พอใจบริการที่ล่าช้าไม่สะดวก การมุ่งสัมฤทธิ์ผล (Results Based Management-RBM) เป็นเครื่องมือการบริหารที่มาพร้อมกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ซึ่งมีการนำมาใช้กับภาครัฐและภาคเอกชนในหลายประเทศทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และฮ่องกง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 “การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐ ความมีระสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน

ทั้งนี้โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลงาน....ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการ ต้องใช้การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูลการติดตาม การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ”

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 ที่กล่าวมาแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 เห็นชอบตามแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐซึ่งกำหนดให้มีการกำหนดปฏิรูปราชการด้วยแผนงานหลัก 5 แผน คือ

- 1) แผนการปรับเปลี่ยนบทบาท ภารกิจและการบริหารงานภาครัฐ
- 2) แผนการปรับเปลี่ยนงบประมาณ การเงินและการพัสดุ
- 3) แผนการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารบุคคล
- 4) แผนการปรับเปลี่ยนกฎหมาย
- 5) แผนการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยม

การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นกิจกรรมสำคัญของแผนการปรับเปลี่ยนบทบาท ภารกิจและวิธีการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งกำหนดว่าภาครัฐจะต้องเปลี่ยนแนวทาง การบริหารไปสู่การบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยยึดประชาชนเป็นเป้าหมายหลักในการทำงาน การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นเครื่องมือการบริหารที่มาพร้อมกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New public management) ที่ต้องคำนึงถึงประชาชนและผลสัมฤทธิ์ของงาน เพื่อให้การทำงานของภาครัฐมุ่งเน้นผลลัพธ์ของงานมากกว่าเน้นปัจจัยนำเข้ากระบวนการทำงานและกฎระเบียบที่เคร่งครัด โดยจะมีการวัดผลอย่างมีรูปธรรม การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน และการกำหนดผลผลิต ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกัน รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่ชัดเจนในการวัดความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความรับผิดชอบต่อประชาชน และเกิดความคุ้มค่าในการใช้ภาษีของประชาชนและงบประมาณแผ่นดิน บทความเรื่อง การบริหารการพัฒนาการราชการไทย นี้มุ่งอธิบายถึง 1. ความหมายของการบริหาร 2. ความสำคัญของการบริหาร 3. กระบวนการบริหาร 4. วิวัฒนาการของการบริหาร 5. คุณลักษณะของการบริหารราชการที่ดี

2. ความหมายของการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารดังต่อไปนี้

กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 41) กล่าวว่าการบริหารเป็นการดำเนินงานโดยวิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

กมล ชูทรัพย์ (2533 : 91) กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง การร่วมมือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในองค์การ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์ และปิยนุช เงินคล้าย. (2540 : 22) การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือกระบวนการใดๆ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยคำนึงถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาช่วย

พะยอม วงศ์สารศรี (2542 : 11) การบริหารคือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความสำนึก ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่กันไป องค์กรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุป การบริหาร หมายถึง การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้สำเร็จล่วงไปได้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ งบประมาณ บุคลากร และสิ่งอื่นๆ ในการดำเนินการนั้นๆ

3. ความสำคัญของการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหาร ดังต่อไปนี้

สมพงศ์ เกษมสิน (2544 : 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารว่า

- 2.1 ช่วยให้การดำรงชีพออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
- 2.2 ช่วยให้องค์กรต่างๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 2.3 การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม
- 2.4 เป็นวิธีสำคัญที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
- 2.5 ช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญ และความเสื่อมของสังคม

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2542 : 23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานไว้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.6 ช่วยกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงาน (Goal and objectives) หมายถึง ความหมายในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ แล้วนำมาวางแผนกำหนดเป็นเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบทิศทางของการปฏิบัติงานหรือสิ่งที่ต้องการในอนาคตนั่นเอง

2.7 ช่วยกำหนดภารกิจ และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ (Tasks and activities) หมายถึง ความสามารถในการคิดเพื่อพัฒนาทางเลือกในการปฏิบัติงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภารกิจหลัก ภารกิจรองหรือกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.8 ช่วยกำหนดคน (People) หมายถึงความสามารถในการศึกษา และวิเคราะห์พฤติกรรมในการทำงานของผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อเป็นประโยชน์ในการมอบหมายงาน

สรุป การบริหารมีความสำคัญเพราะว่าช่วยให้องค์กรต่างๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยจะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญ และความเสื่อมของสังคมด้วย

4. กระบวนการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการบริหารดังต่อไปนี้

กลูลิค และอุวิก (Gulick and Urwick) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ใน “Paper on the Science of Administration” ว่า กระบวนการบริหารย่อมประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการหรือที่เรียกกันย่อๆว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 47)

4.1 P = Planning หมายถึงการวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

4.2 O = Organizing หมายถึงการจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (Management) ด้วยเรื่องการตัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of work) เป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน (Organization) เช่น หน่วยงานหลัก (line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบ้างก็เรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือ หน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นต้น

4.3 S = Staffing หมายถึงการจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึง การจัดการเกี่ยวกับการบริหารบุคคล (Personnel Administration) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent Man for Competent Job) หรือ Put the Right man on the Right Job กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

4.4 D = Directing หมายถึงการศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น

4.5 Co = Coordinating หมายถึงความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงานและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

4.6 R = Reporting หมายถึงการรายงานผลปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ (Public relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริงการรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไปหมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงานนั้นจะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

4.7 B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณ

องรี ฟาโยล์ (Fayol) คิดค้นหลักการ 14 ข้อ ซึ่งเขาเรียกว่า “หลักการจัดการ” (A principle of management) ขึ้นมาเพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเขาแนะนำว่าควรใช้หลักการนี้อย่างยืดหยุ่น ความท้าทายจึงอยู่ที่ว่าผู้บริหารควรจะใช้หลักการเหล่านี้เมื่อใดและอย่างไร รายละเอียดของหลักการทั้ง 14 ข้อ มีดังนี้ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2540 : 130-132)

4.8 การแบ่งงานกันทำ

4.9 อำนาจโดยชอบธรรม

4.10 วินัย

4.11 เอกภาพของสายการบังคับบัญชา

4.12 เอกภาพของคำสั่ง

4.13 หลักผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว

4.14 การให้รางวัลตอบแทน

4.15 การรวมอำนาจ

4.16 ลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา

4.17 คำสั่ง

4.18 ความเสมอภาค

4.19 ความมั่นคงของงาน

4.20 ความคิดริเริ่ม

4.21 ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 : 59) ได้เสนอกระบวนการบริหารงานว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

4.22 การวางแผน (Planning)

4.23 การจัดรูปองค์การ (Organizing)

4.24 การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)

4.25 การอำนวยการหรือสั่งการ (Directing)

4.26 การควบคุม (Controlling)

สรุปกระบวนการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กร โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้การบริหารหรือการดำเนินงานนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5. วิวัฒนาการของการบริหาร

วิวัฒนาการการบริหารราชการในประเทศไทย รวมทั้งประเทศไทย อาจแยกได้ 3 สมัย คือ (สมาน รังสียกฤษฎ์ 2546 : 10 - 12)

(1) สมัยที่เน้นการออกกฎระเบียบ และการบังคับให้เป็นไปตามกฎระเบียบ (Law and Order) ซึ่งเป็นสมัยก่อนปี ค.ศ.1960 (พ.ศ. 2503) โดยได้มีการออกกฎระเบียบต่างๆ มากมาย เพื่อกำหนดให้ประชาชนต้องจดทะเบียนต่างๆ ต้องขออนุญาตกับทางราชการก่อนที่จะสามารถดำเนินกิจการบางอย่างได้ และจะมีการบังคับการให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ อย่างเคร่งครัด โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการจัดเก็บภาษีอากร ค่าใบอนุญาต และค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อเป็นรายได้ของแผ่นดิน

การบริหารราชการในสมัยนี้จะอยู่ในวงจำกัด กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศแล้ว ก็จะเป็นการจัดทะเบียนต่างๆ การจัดเก็บภาษีอากร การอนุญาตอนุมัติในเรื่องต่างๆ พร้อมกับการจัดเก็บค่าใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจนการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้เพื่อรักษาความเป็นธรรม และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

(2) สมัยที่เน้นการบริหารการพัฒนา (Development Administration) ซึ่งอยู่ระหว่างปี ค.ศ.1960-1990 (พ.ศ.2503-2533) เป็นสมัยที่ประเทศต่างๆ ได้มีการใช้แผนในการพัฒนาประเทศ ในกรณีของประเทศไทยก็ได้มีการใช้แผนในการพัฒนาประเทศเช่นกัน ก็คือ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1” (พ.ศ.2504-2509) โดยรัฐบาลเป็นผู้นำและอำนวยการในการพัฒนา ในระยะเริ่มแรกได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจก่อน ต่อมาได้มีการรวมการพัฒนาสังคมเข้าไปด้วยเป็น “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” จนถึงปัจจุบัน

เพื่อเป็นการรองรับภาระหน้าที่และบทบาทใหม่ของรัฐที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการจัดตั้งและขยายส่วนราชการ ตลอดจนเพิ่มจำนวนข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐกันอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุคคลเพิ่มขึ้นเป็นกว่าร้อยละ 40 ของงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นภาระที่หนักมาก จำเป็นจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป

โดยสรุปแล้ว ในสมัยนี้ได้มีการขยายภาระหน้าที่และบทบาทของการบริหารราชการเพิ่มขึ้นมาก จนทำให้การบริหารราชการมีลักษณะอึดอัด อู้ย้าย และล่าช้าในสายตาของประชาชน

(3) สมัยที่เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการจัดทำเอง (Steering Rather Than Rowing) ซึ่งได้เริ่มต้นอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) เป็นต้นมา โดยจะให้ภาคเอกชนเข้ามารับงานหรือภาระหน้าที่บางอย่างของรัฐไปดำเนินการแทน และรัฐจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้

กำกับดูแลเท่านั้น อันเป็นการเปลี่ยน “กระบวนทัศน์ใหม่” (New Paradigm) ในการบริหารราชการ กล่าวคือ จะเน้นการแปรรูปงานของภาครัฐให้เป็นของภาคเอกชน (Privatization) พร้อมๆกันไปกับการมอบอำนาจ (Delegation) การกระจายอำนาจ (Decentralization) การเป็นประชาธิปไตยหรือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (Democratization or People's Participation) และการลดขนาดส่วนราชการและกำลังคนภาครัฐ (Downsizing) ซึ่งตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น การบริหารราชการจะดำเนินการเฉพาะงานหรือภาระหน้าที่ที่จำเป็นที่ไม่มีผู้ใดดำเนินการเท่านั้น สำหรับงานหรือภาระหน้าที่ที่มีผู้อื่นรับไปดำเนินการแทนนั้น รัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น ดังนั้น ในอนาคตการบริหารราชการจะมีขนาดที่เหมาะสมและคล่องตัว

6. คุณลักษณะของการบริหารการพัฒนาการที่ดี

คุณลักษณะของการบริหารราชการที่ดี (Good Governance) หรือ “ธรรมาภิบาล” ที่เป็นสากลนั้นมีดังต่อไปนี้ (สมาน รังสียกฤษฎ์ 2546 : 12 - 14)

(1) **การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)** คือ เป็นการบริหารราชการที่ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน (Equity) ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมในทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีนี้ รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนและประชาชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมก็คือ การมีรูปแบบการปกครองและการบริหารงานที่กระจายอำนาจ (Decentralization)

(2) **การมีความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency)** คือ เป็นการบริหารราชการที่มีความสุจริตและโปร่งใส ซึ่งรวมถึงการมีระเบียบและการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบและติดตามผลได้

(3) **การมีพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability)** คือ เป็นการบริหารราชการที่มีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่และบทบาทที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์การหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆในสังคมอย่างเป็นธรรมตามปกติ การที่จะมีพันธะความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นนี้ องค์กร หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรสาธารณะ

(4) **การมีกลไกการเมืองโดยชอบธรรม (Political Legitimacy)** คือ เป็นการบริหารราชการที่มีองค์ประกอบของผู้ที่เป็นรัฐบาลหรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศที่มีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับ

การยอมรับจากประชาชนว่า มีความสุจริต มีความเที่ยงธรรม และมีความสามารถที่จะบริหารประเทศได้

(5) **การมีกฎหมายที่ยุติธรรมและชัดเจน (Fair Legal Framework and Predictability)** คือ เป็นการบริหารราชการที่มีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆในสังคม ซึ่งเกณฑ์ที่มีการบังคับใช้ สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกฎหมายที่ชัดเจน ซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ สามารถที่จะคาดหวังและรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไรหรือไม่ เมื่อดำเนินการตามกฎหมายของสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการประกันความมั่นคง ศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชน

(6) **การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)** คือเป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์การ การจัดสรรบุคคล และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการและการให้บริการประชาชนที่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจและกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะการบริหารราชการที่ดีดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงได้มีการออก “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารราชการและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542” เพื่อให้การจัดระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมายและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้สังคมสามารถมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในระบบบริหารกิจการดังกล่าว ด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและให้โอกาสตรวจสอบได้ ตลอดจนขยายการให้บริการภาครัฐไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็วทั่วถึง และเป็นธรรม โดยในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีนั้น ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญที่เรียกว่า “หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี” อย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

(1) **หลักนิติธรรม** ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ และข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

(2) **หลักคุณธรรม** ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพ สุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

(3) **หลักความโปร่งใส** ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาโดยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

(4) **หลักการมีส่วนร่วม** ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม รับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าต้องการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

(5) **หลักความรับผิดชอบ** ได้แก่ การตระหนักในสิทธิ หน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

(6) **หลักความคุ้มค่า** ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษา พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

7. สรุป

การบริหารการพัฒนาราชการไทย จากกระบวนการทางการพัฒนาเพื่อการบริหารควรมีภารกิจการจัดการจะมีดังต่อไปนี้

1. **การวางแผนนโยบาย (Policy planning)** ทางเลือกเชิงกลยุทธ์ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและประเด็นต่างๆ ที่เผชิญกับองค์การ การกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปได้ กระบวนการเช่นนี้ต้องการระบบข่าวสารต่างๆ กับสมรรถภาพของการวิเคราะห์นโยบาย ทางเลือกเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์จะนำไปสู่กระบวนการวางแผนและจัดทำแผนงาน

2. **การจูงใจพนักงาน การสื่อสาร และการพัฒนา (staff motivation, communication and development)** การจูงใจ การสื่อสาร และการพัฒนาจะทำให้การทำงานในองค์การมีเป้าหมายร่วมกัน มีความเข้าใจกันและเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิม งานที่ทำก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ คุณภาพของทางเลือกและการบรรลุถึงความมุ่งประสงค์จะขึ้นกับการกระทำและทักษะของพนักงานในองค์การ สิ่งนี้ต้องการกระบวนการจัดการที่แน่ใจว่าพนักงานจะมีทั้งการมีส่วนร่วมและเข้าใจความมุ่งประสงค์และการตัดสินใจ และตระหนักในคุณค่าของพนักงาน โดยการพัฒนาศักยภาพพนักงานให้มีประสิทธิภาพและทักษะต่างๆอย่างต่อเนื่อง

3. **การพัฒนาองค์การ (Organizational development)** องค์การจะสร้างความชัดเจนในทางเลือกเชิงกลยุทธ์หรือไม่ขึ้นกับการพัฒนาโครงสร้างที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และความมุ่งประสงค์ การกำหนดวิธีจัดระเบียบงานแบบแผนของบทบาทและหน้าที่ จุดที่อำนาจหน้าที่จะเกิดขึ้น และใครจะเป็นผู้ตัดสินใจ ณ องค์การทั้งหมดเพื่อให้มีผลต่อคุณภาพของทางเลือกเชิงกลยุทธ์ การสร้างความชัดเจนของความรับผิดชอบในการดำเนินงาน และการที่ผู้จัดต้องมีการรับผิดชอบต่อการทำงานของตนเป็นภารกิจสำคัญของการออกแบบการจัดการเพื่อพัฒนาองค์การต่อไป

4. **ความสัมพันธ์กับสาธารณะ (Relations with the public)** ไม่มีองค์การใดจะถูกปิดโดยไม่เกี่ยวข้องกับภายนอก องค์การจะสัมพันธ์กับสาธารณะโดยการสร้างผลผลิตให้ตลาดตามความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงการจัดหาบริการเพื่อผู้ใช้บริการที่มีความต้องการเฉพาะของตนหรือไม่

กรณีขอบเขตของภาครัฐคือการส่งเสริมให้ประชาชนแสดงความต้องการโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทน

5. การทบทวนและประเมินผล (Review and evaluation) คุณภาพของทางเลือกเกี่ยวกับอนาคตจะขึ้นกับความสามารถในการจัดการติดตามและประเมินคุณภาพของกิจกรรมในอดีต เช่น องค์กรได้จัดหาบริการหรือผลผลิตตามที่สัญญาหรือไม่ มาตรฐานการบริการบรรลุหรือไม่ ทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่และผู้บริโภคพอใจต่อสินค้าและบริการที่ได้รับหรือไม่ หรือมีการแสดงความคิดเห็นหรือข้อร้องเรียนจากประชาชนในกระบวนการนโยบายหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กิติมา ปรีดีติลลภ. กระบวนการบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต. 2532.
- กมล ชูทรัพย์. การบริหาร. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2533
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. การบริหารการพัฒนาและการพัฒนาการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : 2552.
- สมาน รังสิโยภุชงค์. การบริหารราชการไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : 2546.
- สัญญา เคนาภูมิ. เทคนิคการบริหารและภาวะผู้นำ. หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา : 2555
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ธงชัย สันติวงษ์. จิตวิทยาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : กล้าไม้, 2537
- พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์ และปิยนุช เงินคล้าย. เอกสารประกอบการสอนการบรรยายวิชา P5 708 : 2542.
- พะยอม วงศ์สารศรี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต : 2542
- สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: นกการพิมพ์ 2544
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2540
- เอกชัย กิสุขพันธ์. การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์, 2544.

รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม

Development Model on Operations of Organizational Groups of Tambon Community Organization Councils, Nakhon Phanom Province

อภิกนิษฐา นาลาห์*

Apikanittha Nalao

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม วิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนมได้จากการสำรวจความคิดเห็นแกนนำกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม จำนวน 298 กลุ่ม ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้วิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย คือ Multiple Linear Regression Analysis การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้และมีประสบการณ์ในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร และตัวแทนผู้ประกอบการกลุ่มองค์กร จำนวน 30 ท่าน ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันในกระบวนการระดมความคิด และระยะที่ 3 เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการ ตัวแทนพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนพัฒนาชุมชน และตัวแทนวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม คือ ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการร่วมทำกิจกรรมกับภายนอก

*

Doctor Public Administration Program in Public Administration, Faculty Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน และปัจจัยด้านคุณภาพสินค้า สามารถพยากรณ์การดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัดนครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < 0.001$)

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม มี 8 ปัจจัย คือ คือ (1) ปัจจัยด้านผู้นำ (2) ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม (3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (4) ปัจจัยด้านการร่วมทำกิจกรรมกับภายนอก (4) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (5) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (6) ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด (7) ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน และ (8) ปัจจัยด้านคุณภาพสินค้า

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร, สภาองค์กรชุมชนตำบล

ABSTRACT

The objective of this research was 1) to study factors affecting on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province, 2) to create a development model on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province. The method of conducting research is divided into 3 phases. The first phase was studying a causal factor affecting the success on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province obtained from the opinion survey of 298 groups of the organizational leaders of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom province by using a questionnaire to collect data and analyzing with a computer program package. Statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. The statistics used to analyze hypotheses in the research were Multiple Linear Regression Analysis. The second phase was to create the development model on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province. The target groups were experts, academicians, related people that had the knowledge and experiences in the development of organizational operations and representatives of entrepreneurial groups. Organizational groups of 30 people used a specific selection approach in organizing sub-group meetings in the brainstorming process. The third phase was to confirm the development model on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province. There were 6 experts consisted of academicians, representatives of community organizations

development, representatives of community development and representatives of community enterprises.

The findings were as follows :

1. Factors affecting on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province were factors of leadership, group board, co-operation with external activities, participation, management, marketing management, financial and capital management, and product quality that can predict on operationa of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province in a statistically significant .001 level. ($p < 0.001$)

2. The creating results of the development model on the operations of organizational groups of Tambon community organization councils, Nakhon Phanom Province consisted of 8 factors : (1) leadership, (2) group board, (3) participation of members, (4) co-operation with external activities, (5) management ,(6) marketing management,(7) financial and capital management, and (8)) product quality.

Keywords : Development Model on Operations of Organizational Groups, Tambon Community Organization Councils

1. บทนำ

แนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้มีการพัฒนาต่อเนื่องกันมาตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ในระยะแรก ๆ นั้นรัฐบาลไทยพยายามพัฒนาประเทศไทยโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเบื้องต้นก่อน เพราะมีความเชื่อว่าหากเศรษฐกิจดี ประชาชนก็จะอยู่ดีมีความสุข รัฐบาลจึงได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก (สุวกิจ ศรีปีดถา. 2549: 1) กล่าวคือ เน้นการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน (Infratructure) เช่น การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการจัดสร้างระบบชลประทานอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เป็นศักยภาพของสังคมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป การพัฒนาดังกล่าวต้องใช้เงินทุนจากต่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) เป็นฐานสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านหนี้สินและด้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอย่างมาก จากการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม ปรากฏว่ารายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับกลุ่มคนบางกลุ่ม ไม่เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง การพัฒนาในช่วงต้น ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มักจะเน้นไปที่การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติตากพื้นที่รอบ ๆ มาใช้ประโยชน์อย่างมาก ทำให้คนที่อยู่บริเวณเหล่านั้นไม่มีรายได้เพิ่มขึ้น บางครอบครัวกลับมีความยากจนลง ปัญหาการกระจายรายได้ยังคงมีอยู่ต่อไป จึงถือ

เป็นการพัฒนาแบบไม่มีรากฐาน คือโตแบบไม่แข็งแรง ไม่มีการใช้และรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐบาลประกาศให้ค่าเงินบาทลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ผลกระทบคือ ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องปิดกิจการลง ทำให้คนงานถูกเลิกจ้างงาน ต้องอพยพกลับชุมชนเดิม ภูมิลำเนาเดิมซึ่งอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ หนีกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมและยังนำไปเป็นห่วง เพราะปัจจัยการผลิตในภาคเกษตรกรรมสูงขึ้น ในขณะเดียวกันเกษตรกรก็มีหนี้สินมากขึ้น และไม่มีเงินทุนเพียงพอในการทำเกษตร ถึงแม้ว่าจะขายได้ราคาก็ไม่คุ้มทุน เพราะผลผลิตได้ถูกเปลี่ยนมือเป็นเจ้าหนี้ตั้งแต่ยังไม่เก็บเกี่ยว เกษตรกรแทบไม่ได้อะไรจากอาชีพนี้เลย ทำให้เกิดปัญหาในคนส่วนใหญ่ และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อวิถีชีวิตผู้คนทุกระดับในสังคมไทย จึงทำให้ทุกฝ่ายเริ่มตระหนักถึงแนวทางการพัฒนา โดยให้ความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพและพัฒนาฐานรากให้เข้มแข็ง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) เป็นต้นมา รัฐจึงต้องปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยจากเดิมที่เน้น “เงิน” เป็นตัวตั้งมาเน้น “คน” เป็นตัวตั้ง (กฤติกา แส่นโกษณ์. 2546 : 2) อีกทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด วิสัยทัศน์ของสังคมไทยและแนวทางการพัฒนาประเทศ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่เน้นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลด้านเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาในช่วงดังกล่าว คือ การมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา โดยเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาคและชนบทให้พึ่งตนเองได้ มีเศรษฐกิจชุมชนมั่นคงและเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของราษฎรในชนบท โดยการส่งเสริมสนับสนุนครอบครัวชุมชน ให้มีการริเริ่มทำธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ โดยองค์กรชาวบ้านด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 3)

การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรประชาชนอื่น ๆ ได้เสนอทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และงานธุรกิจชุมชน การเกษตรแบบผสมผสานเป็นทางออกของการเอาชนะความแห้งแล้ง เพื่อผลิตอาหารโดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้สู่ครอบครัว เกษตรกรจึงพยายามที่จะแสวงหาหนทางที่จะสร้างเศรษฐกิจใหม่ให้กับสังคมของตนเอง โดยเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายก่อให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนขึ้น และธุรกิจบางอย่างก็เป็นที่ยอมรับของตลาดสามารถสร้างรายได้ที่ดีให้กับเกษตรกร (บงกช หงษ์คำมี. 2537: 2) กิจกรรมของธุรกิจชุมชนมักมาจากอุตสาหกรรมที่ทากันในครัวเรือนของชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ และสามารถสร้างรายได้ให้กับ

ผู้ประกอบการ การอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต (Labor Intensive) ย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่ และยังช่วยทำให้เกิดการกระจายรายได้ เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย (ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์. 2543: 33) ดังนั้น การประกอบธุรกิจชุมชนจึงถือเป็นทางออกทางหนึ่งของการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากธุรกิจชุมชนใช้ทุนในการประกอบการน้อย ส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบจากภาคการเกษตร และการประกอบการสามารถทำควบคู่กับภาคการเกษตรได้ โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการกำหนดแนวทางพัฒนา คือ การเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อให้มีความมั่นคงของทางด้านเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การริเริ่มแนวทางการทำธุรกิจชุมชน ที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และบริหารจัดการโดยชุมชน ภายใต้ความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนส่งเสริม เพราะธุรกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ สร้างความมั่นคงของด้านเศรษฐกิจภายในครอบครัว ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้เข้าใจและเรียนรู้การดำเนินงานกิจกรรมในรูปของกลุ่มได้ถูกต้อง อีกทั้งฝึกการบริหารงานกลุ่มในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชน คือ ก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชน การแสวงหาผู้นำ การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน การประสานงาน ความรับผิดชอบร่วมกัน และการขยายผลของกิจกรรม (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2546: 6) ส่งผลต่อภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ ธุรกิจชุมชนจะมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองโดยการใช้ต้นทุนในชุมชนท้องถิ่นของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบการ และเกิดการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนเพื่อสร้างพลัง และความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน ดังนั้นธุรกิจชุมชนจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบท

ผลการศึกษาของ สัญญา เคนาภูมิ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง และทำการวิเคราะห์ศักยภาพ พบว่า จุดด้อยของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน คือ ขาดทัศนคติต่อการพึ่งตนเอง ขาดผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพ ขาดเงินและวัสดุอุปกรณ์ ขาดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ กระบวนการผลิตการตลาดและการจัดการ ขาดประสิทธิภาพ และไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังพบว่า อุปสรรคของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐที่ไม่มีความต่อเนื่อง ขาดแคลนแรงงานในชุมชน ภาวการณ์แข่งขันทางการตลาดสูง ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามามีส่วนร่วม และเสี่ยงต่อการลอกเลียนแบบ

ปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา การศึกษาหาความรู้ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน โครงการพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้สำหรับสัญจร และการขนส่งสินค้า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งแนวคิดของ มงคล ด้านธารินทร์ (2541) ดังกล่าวนั้น ก็ค่อนข้างสอดคล้องกับของ ประเวศ วะสี (2544) ที่ว่า “ในการส่งเสริมพลังชุมชนต้องส่งเสริมการรวมตัวใช้คุณธรรมหรือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่ใช่อำนาจสั่ง

การเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เงินเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาเงินเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมหนุนส่งการใช้คุณค่าความเป็นมนุษย์ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ เมื่อชุมชนเข้มแข็งทั้งในชนบทและในเมืองทั่วแผ่นดิน จะแก้ปัญหาคความยากจน ปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ ปัญหาโสเภณี และความรุนแรงต่าง ๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เกิดการจัดองค์กรแบบใหม่ซึ่งเป็นการจัดองค์กรโดยธรรม สร้างเสริมสุขภาพ และเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจริง เพื่อให้ชีวิต เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม และศีลธรรมบูรณาการไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การดำเนินงานในแต่ละจังหวัด สมควรที่จะได้มีการศึกษาหาสาเหตุที่แท้จริง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่นเดียวกับ จังหวัดนครพนม ก็มีสภาพการไม่แตกต่างกัน เพราะมีกลุ่มที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดี คิดเป็นจำนวนน้อยกว่ากลุ่มที่มีผลการดำเนินงานระดับปานกลาง และกลุ่มที่มีผลการดำเนินงานระดับปรับปรุง และมีปัจจัยในการดำเนินงานอะไรบางอย่างที่ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล ในจังหวัดนครพนม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานกลุ่มองค์กรเพื่อพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล ในจังหวัดนครพนม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพประเภทอื่น ๆ ให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ระยะที่ 1 แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท แบ่งการวัดออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท แบ่งการวัดออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เครื่องมือวัดทุกฉบับ ได้ผ่านการพิจารณา ด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความหมาย และ การใช้ภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบครอบคลุมตามโครงสร้างของเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อความถามกับวัตถุประสงค์

(Item Objective Congruence : IOC) ว่าข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ที่นำมาศึกษาทั้ง 10 ปัจจัยนั้น เป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดวิจัย มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์หรือไม่ และตรวจสอบการใช้ถ้อยคำภาษามีความเหมาะสมและสื่อความหมายที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะสอบถามหรือไม่ จากนั้นโดยการวิเคราะห์หาค่า IOC รายข้อไป แล้วเลือกข้อที่มีค่า IOC ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป พิชิต ฤทธิ์จรูณ.(2544 : 158) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 คือ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ที่ผู้วิจัยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นร่างประกอบการพิจารณาในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ตัวแทนผู้ประกอบการกลุ่มองค์กร และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง วิพากษ์รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในระยะที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ตลอดจนตัวแทนผู้ประกอบการกลุ่มองค์กร ร่วมกันในกระบวนการระดมความคิด (Brain Storming) ของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 30 คน เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบดำเนินงานกลุ่มองค์กร ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลผลด้วยการบันทึกในรูปแบบรายงานการประชุม แล้วนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาเปรียบเทียบเคียงกับบริบทของการวิจัย และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างรูปแบบการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความว่าอยู่ในตัวแปรใด จากการวิจัยในระยะที่ 1 แล้วนำมาจัดกลุ่ม จากนั้นทำการสังเคราะห์กลุ่มการวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร โดยมีขั้นตอนดังนี้

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานตามความต้องการของกลุ่มองค์กร เพื่อใช้เป็นร่างพิจารณา

นำรูปแบบที่สร้างขึ้นมาระดมสมอง เพื่อวิพากษ์รูปแบบที่สร้างขึ้นและให้คำแนะนำโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร และตัวแทนผู้ประกอบการกลุ่มองค์กร จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยและรูปการวิพากษ์รูปแบบการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ของแต่ละกลุ่ม แล้วนำมาสรุปและอภิปรายผลทั้งหมดในที่ประชุมใหญ่ (Brain Storming)

หลังจากนั้นนำผลการเสนอมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กรให้สมบูรณ์

ระยะที่ 3 เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัดนครพนม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการ ตัวแทนพัฒนาองค์กรชุมชน ตัวแทนพัฒนาชุมชน และตัวแทนวิสาหกิจชุมชน

4. ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัดนครพนมของระยะที่ 1 ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนมโดยตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยด้านการบริหารการเงิน ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ปัจจัยด้านการบริหารการผลิต ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ปัจจัยเกี่ยวกับด้านคณะกรรมการกลุ่ม ปัจจัยเกี่ยวกับด้านผู้นำ ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม

2. รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม

1) ปัจจัยเกี่ยวกับด้านผู้นำ ประกอบด้วย ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพผู้นำ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

2) ปัจจัยเกี่ยวกับด้านคณะกรรมการกลุ่ม ประกอบด้วย กำหนดหน้าที่ บทบาท การปฏิบัติที่ชัดเจน

3) ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนร่วมกับเครือข่าย การเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ทรัพยากร ระหว่างกลุ่มองค์กร

4) ด้านการมีส่วนร่วมของกับภายนอก การแลกเปลี่ยนร่วมกับเครือข่าย การเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ทรัพยากร ระหว่างกลุ่มองค์กร

5) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างระบบการจัดทำบัญชีปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของกับภายนอก ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์

6) ด้านการบริหารการตลาด เชื่อมโยงเครือข่าย/กลไก แผนการตลาด อบรมการตลาด ด้านธุรกิจให้กับองค์กร ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7) ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน ประกอบด้วย สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมการบริหารการเงินและทุน การสร้างแรงจูงใจ จัดระบบการสร้างการจัดการความรู้ การบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ

8) ด้านคุณภาพสินค้าและบริการ ประกอบด้วย สร้างทักษะ/อบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ คุณภาพสินค้าปลอดภัยและปลอดภัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัดนครพนม

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานไว้ว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์กำหนดเป็นสมมุติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำ 2. ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม 3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 4. ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก 5. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ 6. ปัจจัยด้านการบริหารการผลิต 7. ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด 8. ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน 9. ปัจจัยด้านสินค้าและบริการ 10. ปัจจัยด้านการพัฒนาองค์กร ส่งผลต่อการดำเนินงานกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม

ผลของการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับด้านผู้นำ ปัจจัยเกี่ยวกับด้านคณะกรรมการกลุ่ม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารการตลาด ด้านคุณภาพสินค้าและบริการ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 ($p < 0.001$)

ตามการทดสอบสมมุติฐานการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของเพียร์สัน (Pearson's Multiple Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร และใช้สถิติวิเคราะห์ทดสอบสมมุติฐานในการวิจัย คือ Multiple Linear Regression Analysis โดยใช้เทคนิคแบบหลายขั้นตอน (Stepwise) ผู้วิจัยจึงนำ 8 ปัจจัยมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ผลการศึกษาของ มัทนา ไชยจิตต์ (2552 : บทคัดย่อ) ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนทอผ้า คือ ผู้นำกลุ่มซึ่งสามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและเป็นแรงจูงใจให้แก่สมาชิก เนื่องจากมีคุณสมบัติโดดเด่น คือมีประสบการณ์ในการทอผ้ามานาน ถนัดอ่านออกเขียนได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ประสานกับหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการได้ดี สอดคล้องกับ สุพรรณิ ขอดฝื่อ (2552 : 156-157) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน คือ ประธานกลุ่มเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของสมาชิก สอดคล้องกับ อันนา อ่อนมาก (2554 : 39) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน : ธุรกิจผลิตภัณฑ์เสื้ออก ตำบลแพ่ง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงเส้น และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน คือ ภาวะผู้นำ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านผู้นำ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมีความสำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของภาวะผู้นำ
- 2) การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ วิสัยทัศน์และความคิดสร้างสรรค์

2. ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย เลาหนีเชียร (2545: 412) กล่าวว่า องค์การในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Committee องค์การในรูปแบบคณะกรรมการ จะประกอบด้วย กรรมการที่มาจากหน่วยต่างๆ หรือเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน จะมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานและมีงานเฉพาะ หรือมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการบรรลุเฉพาะเจาะจง วัตถุประสงค์หลักของคณะกรรมการก็คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข่าวสาร การสื่อข้อความ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือเสนอทางเลือก บางกรณีก็ทำหน้าที่เพื่อแสวงหาแนวคิดและหนทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบ

การมีปฏิสัมพันธ์ของคณะกรรมการ และประธานกรรมการเป็นไปในลักษณะที่มีสถานภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยประธานจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้รักษาระเบียบเท่านั้น สรุปข้อคิดเห็นและนำเสนอ คณะกรรมการในองค์การทั่วไปมี 2 แบบคือ

1. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและการแก้ไขปัญหา กล่าวคือ เมื่อหน่วยงานมีปัญหาที่จะนำมาให้คณะกรรมการศึกษาเพื่อเสนอความคิดเห็น เมื่อคณะกรรมการเสนอไปแล้วก็หมดหน้าที่ ฝ่ายบริหารจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ ไม่ใช่หน้าที่ของคณะกรรมการ

2. คณะกรรมการที่พบเห็นในอีกรูปแบบหนึ่งคือ มีการแต่งตั้งสมาชิกจากหลากหลายหน่วยงานและทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหาร ซึ่งหมายความว่าทำหน้าที่ทางวิชาการ กำหนดนโยบาย และบริหารให้เป็นไปตามนโยบาย

คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มคนที่เข้ามารวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์การ คณะกรรมการอาจรวมตัวกันในลักษณะเป็นทางการเพื่อรวบรวมเอาบุคคลจากฝ่ายต่าง ๆ มาช่วยกันพิจารณา และแก้ปัญหาเฉพาะอย่าง ดังนั้นคณะกรรมการอาจจัดตั้งได้หลายแบบตามแต่วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของการที่จะให้คณะกรรมการดังกล่าวดำเนินการ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมีความสำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) กำหนดหน้าที่ บทบาท การปฏิบัติที่ชัดเจน

3. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มัทนา ไชยจิตต์ (2552 : 162-163) ที่ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า

อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมทอดผ้ามากที่สุด ที่พบในกลุ่มระดับดี คือ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนการดำเนินงาน และร่วมแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุนนา เกิดสินธชัย (2550 : 29) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากนี้จะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) การแลกเปลี่ยนร่วมกับเครือข่าย ร่วมแก้ปัญหา
- 2) การเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูล วางแผน ความรู้ ทรัพยากร ระหว่างกลุ่มองค์กร

4. ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป สีหามาน (2550 : 86) ได้ศึกษาความต้องการการส่งเสริมของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายในจังหวัดขอนแก่นจากกลุ่มที่ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ระดับ 1-3 ดาว พบว่า สมาชิกต้องการรับการสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดหาแหล่งวัตถุดิบ ราคาถูก การจัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ การให้คำปรึกษาด้านการลงทุน การให้ข่าวสารทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่สินค้า การจัดศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าระดับอำเภอและจังหวัด การพัฒนาคุณภาพสินค้า การพัฒนาทักษะฝีมือ และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านการร่วมกิจกรรมกับภายนอก ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากนี้จะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) การแลกเปลี่ยนร่วมกับเครือข่าย
- 2) การเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ทรัพยากร ระหว่างกลุ่มองค์กร
- 3) การประชาสัมพันธ์ การให้ข่าวสารทางการตลาดของผลิตภัณฑ์

5. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติ อัมพร (2552 : 151-152) ได้สร้างเครื่องมือวัดด้านการบริหารจัดการของการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม การจัดโครงสร้างกลุ่ม การกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของกรรมการและสมาชิกกลุ่ม การกำหนดข้อบังคับในการดำเนินงาน การแสดงความคิดเห็นของกรรมการและสมาชิกกลุ่ม ความโปร่งใสในการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินงาน การกำหนดต้นทุนราคาเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และการวางแผนการจัดจำหน่าย การหาตลาด การติดต่อประสานงาน และการร่วมกันแก้ไขปัญหา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากนี้จะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างระบบการจัดทำบัญชี
- 2) การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม
- 3) การจัดโครงสร้างกลุ่ม

6. ด้านการบริหารการตลาด ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนพร กิตติพงศ์พิทยา (2551 : 39) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มจักสานผักตบชวา กรณีศึกษา: บ้านหัวเคียนเหนือ ตำบลบ้านด้า อำเภอมะนัง จังหวัดพะเยา พบว่า ทางกลุ่มจักสานได้มีการบริหารการตลาดโดยประธานและเหรัญญิก มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนที่จะส่งมอบให้กับลูกค้า มีการวางแผนการตลาดที่จะกระจายผลิตภัณฑ์ไปยังกลุ่มลูกค้าเดิม และกลุ่มลูกค้ารายใหม่ให้สอดคล้องกับการขายในตลาดสำหรับอนาคต นอกจากนี้ทางกลุ่มได้คำนึงถึงส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ แบ่งราคาตลาดผลิตภัณฑ์ออกเป็น 3 ระดับ คือ ราคารับซื้อจากสมาชิก ราคาขายปลีก และราคาขายส่ง ส่วนช่องทางการจำหน่ายแบ่งออกได้เป็นสี่ช่องทาง คือ ลูกค้าจังหวัดเชียงใหม่ ลูกค้าจังหวัดเชียงราย ลูกค้าจังหวัดพะเยา และลูกค้าจากกรุงเทพมหานคร ทางด้านส่งเสริมการตลาด ทางกลุ่มได้มีการส่งเสริมการตลาดโดยวิธีการรักษาลูกค้าเก่า ได้แก่ การให้ส่วนลด และวิธีการหาลูกค้าใหม่ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงาน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านการบริหารการตลาด ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากนี้จะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

- 1) เชื่อมโยงเครือข่าย/กลไก แผนการตลาด
- 2) อบรมการตลาดด้านธุรกิจให้กับองค์กร ประชาสัมพันธ์
- 3) ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพ

7. ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พนารัตน์ บุญธรรม (2552 : 97-98) ได้ทำการศึกษาการจัดการสินค้า OTOP ประเภทของใช้ของตกแต่งและของที่ระลึกในเชิงธุรกิจ : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพทำเครื่องทองเหลือง อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีรูปแบบในการจัดการการเงิน คือ กลุ่มได้รับการจัดสรรเงินภาครัฐที่ให้การสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ นอกจากนี้ได้จากเงินทุนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต รูปแบบของการจัดสรรเงินทุน กลุ่มนำเงินทุนไปจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิต ในส่วนกำไรสุทธิประจำปี ทำการปันผลให้กับสมาชิกร้อยละ 80 สมทบการดำเนินงานกลุ่ม ร้อยละ 50 และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการอื่นๆ ร้อยละ 30 รูปแบบ

การจัดทำบัญชีของกลุ่ม เป็นแบบบันทึกยอดรายรับ-รายจ่าย และยอดเงินคงเหลือแต่ละวันประจำทุกวัน และรายงานสรุปผลการดำเนินงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการและสมาชิกทราบทุกเดือน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมีความสำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

1) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมการบริหารการเงินและทุน

2) การสร้างแรงจูงใจ จัดระบบการสร้างการจัดการความรู้ การบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ

3) การสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐ

8. ด้านคุณภาพสินค้าและบริการ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พูลสวัสดิ์ นาทองคำ (2556 : 87-88) คุณภาพสินค้าและบริการ แสดงถึงผลสำเร็จของตัวสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับคุณภาพสินค้า ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ความมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นของสินค้าและบริการ รวมถึงการวิจัย พัฒนาและบริการใหม่ ๆ ประกอบด้วย (1) คุณภาพความปลอดภัยสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี มีกระบวนการผลิตและให้บริการที่ดีมีความปลอดภัย ได้รับการรับรองคุณภาพ และได้รับการตอบรับที่ดีจากลูกค้า (2) การสร้างความแตกต่างของสินค้าและบริการ วิสาหกิจชุมชนมีการสร้างสรรค์สินค้าและบริการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่เหมือนใคร และเป็นที่ต้องการของตลาด

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ปัจจัยด้านคุณภาพสินค้าและบริการ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมีความสำคัญจะต้องมีการพัฒนาดังนี้

1) สร้างทักษะ/อบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ คุณภาพสินค้าปลอดภัยและปลอดภัยเคมีต่อผู้บริโภค

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. การพัฒนาผู้นำในด้านพัฒนาศักยภาพมาใช้ในการพัฒนากลุ่มองค์กร อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนการฝึกทักษะการปฏิบัติ การจัดทัศนศึกษาดูงานให้แก่คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน

2. การพัฒนากลุ่มองค์กร ความสอดคล้องทางด้านของนโยบายรัฐบาลและสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมกลุ่มองค์กร ที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งทุนในชุมชน เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบล แต่ยังพบปัญหาในด้านศักยภาพของกลุ่มองค์กรโดยเฉพาะด้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีบทบาทให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

3. ด้านการบริหารการตลาด ควรมีการส่งเสริมการตลาด มีการใช้สื่อที่หลากหลายประเภทสำหรับการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มองค์กร เช่น ผ่านทางเว็บไซต์อินเทอร์เน็ต ผ่านสื่อวิทยุชุมชน การใช้สื่อบุคคล ควรมีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากที่สุด และส่งเสริมการพัฒนาความสามารถทางการตลาดของกลุ่มองค์กร ควรมีกิจกรรมทางการตลาดระยะยาว เพื่อการตลาดที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้ได้จัดเก็บข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างเพียงจังหวัดนครพนมเท่านั้น ควรมีการวิจัยและบูรณาการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรนำรูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร ของสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดนครพนม มาใช้เพื่อพัฒนาและเป็นประโยชน์และเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มองค์กรอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. **เจาะมาตรการแก้วิกฤติเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน, 2543.
- ธนพร กิตติพงศ์พิทยา. **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มจักสานผักตบชวา**
กรณีศึกษา : บ้านหัวเคียนเหนือ ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. การศึกษาอิสระ บธ.ม. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2551.
- บงกช หงส์คำมี. **การศึกษาองค์ประกอบในการดำรงอยู่ของกลุ่มธุรกิจขนาดย่อมในชุมชน : ศึกษากรณี กลุ่มทอผ้าสี่ธรรมชาติ หมู่บ้านหนองขาม ตำบลนาชุมแสง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น**. โครงการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537
- ประทีป สีหานาม. **ความต้องการการส่งเสริมของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายในจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- ประเวศ วะสี. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจ สังคม**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2542.
- พนารัตน์ บุญธรรม. **รูปแบบการจัดการสินค้า OTOP ประเภทของใช้ของตกแต่งและของที่ระลึกในเชิงธุรกิจ : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพทำเครื่องทองเหลือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี**. ปริญญาการศึกษาอิสระ บธ.ม. อุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือราชภัฏพระนคร, 2544.

พลสวัสดิ์ นาทองคำ รูปแบบการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราช
ภัฏมหาสารคาม, 2556

มงคล ด่านธานินทร์. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2541.

มัทนา ไชยจิตต์. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า
อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. การศึกษาค้นคว้าอิสระ วท.ม. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วน จำกัด
บางกอกบล็อก, 2546.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ทะเบียนกลุ่มองค์กรชุมชนตำบล. จังหวัดนครพนม, 2559

สัญญา เคนาภูมิ. ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์
รป.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552

สุพรรณิ ขอดเผือ. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในจังหวัด
มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค, มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2553.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548.

อรรณ อ่อนมาก. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน : ธุรกิจผลิตภัณฑ์เลือก
ตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2553.

อุทัย เลาหิเชียร. รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ . พิมพ์ครั้งที่ 9. มปป, 2545

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน LEGAL MEASURES FOR THE DEPOSIT PROTECTION SYSTEM OF THE COOPERATIVE CREDIT UNION

ฐปนวัชร สระสม* อุดุลย์ ทานาราช**

Tapanawat Srasom Adun Tanarach

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสหกรณ์สหกรณ์เครดิตยูเนียนและระบบการคุ้มครองเงินฝากของต่างประเทศและไทย รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการระบบการคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนของไทยว่ามีปัญหาและแตกต่างกันอย่างไร 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนของไทยและต่างประเทศว่า มีปัญหาเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร 4) เพื่อศึกษาแนวทางมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เหมาะสมมาปรับใช้กับสหกรณ์และระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาประเทศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสารและการสอบถามจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแล กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงสถิติเบื้องต้นโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาทำการสรุปผลเชิงการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัยทั่วไป

1. สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีสินทรัพย์ขนาดใหญ่และเป็นหนึ่งในสถาบันการเงินที่มีการฝากเงินและทำธุรกรรมการเงินในเชิงพาณิชย์มากขึ้นเช่นเดียวกับสถาบันการเงินทั่วไป จึงย่อมจะมีความเสี่ยงต่อสถานะเงินฝากของสมาชิกสหกรณ์มากขึ้นเช่นกัน แม้ว่าปัจจุบันจะมีกฎหมายว่าด้วยสถาบันคุ้มครองเงินฝากเพื่อเป็นการคุ้มครองเงินฝากประชาชนในสถาบันการเงินแต่กฎหมายดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงสหกรณ์เครดิตยูเนียนหากเกิดมีกรณีที่สหกรณ์ต้องถูกเพิกถอนทะเบียนหรือใบอนุญาตและนอกจากนี้ตามกฎหมายสหกรณ์ปัจจุบันไม่ได้กำหนดมาตรการระบบคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์ไว้เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศกลับมีระบบการประกันเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเช่นเดียวกับ

* Doctor Of Law Program in Faculty of Law , Western University

** Doctor Of Law Program Director , Faculty of Law , Western University

สถาบันการเงิน

2. สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีสภาพและจำนวนสมาชิกไม่แตกต่างจากสถาบันการเงิน ผลกระทบที่เกิดจากการเพิกถอนทะเบียนหรือใบอนุญาตไม่ส่งผลกระทบต่อเฉพาะสมาชิกแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงควรมีการคุ้มครองเงินฝากภายใต้ระบบการคุ้มครองเงินฝากแบบจำกัดวงเงิน พร้อมทั้งกำหนดกลไกต่างๆในการพัฒนาระบบสถาบันคุ้มครองเงินฝาก สหกรณ์เครดิตยูเนียน อย่างเป็นระบบเหมาะสมกับรูปแบบของสหกรณ์ไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบสหกรณ์เครดิตยูเนียน อันจะเป็นการสนับสนุนการออมเงินในประเทศ และเสริมสร้างความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินในภาพรวมและทัดเทียมนานาชาติ

คำสำคัญ : สหกรณ์, เครดิตยูเนียน, คุ้มครองเงินฝาก

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) to study theoretical concepts related to Credit union Cooperative and Credit Union Cooperative Deposit Protection System in foreign countries and Thailand, including related legal measures and researches, 2) to study the state of problem and legal issues regarding measures of Thailand's Credit Union Cooperative Deposit Protection System Credit union Cooperative about problems and differences, 3) to study, analyze and compare legal measures regarding Credit union Cooperative Deposit Protection System of Credit union Cooperative in foreign countries and Thailand on same and differences, and 4) to study the appropriate international legal measures to be applied to cooperatives and the Credit Union Cooperative Deposit Protection System in the Credit Union Cooperative in order to be on the par with other nations.

The research methodology was to study the documents and in-depth interview taken with the population and sample group that were governing state department and involving people to obtain primary theoretical and practical information, including basic statistical analysis obtained from survey data, and summarized it as research results.

From the study, it was found that Credit union Cooperative had large assets and was one of the financial institutions that has more commercial deposited and financial translation as same as conventional financial institutions. Therefore, the risk was increasing towards the deposit status of cooperative members as well. Even though, at present, there is a law on Deposit Protection

Agency to protect people's deposits in financial institution, the law does not cover Credit Union Cooperative if the cooperative's registration or license has been revoked. Additionally, currently, according to the law, the cooperative does not specify cooperative deposit protection system for this case as well. When comparing to the same problem abroad, there is a law on Deposit Protection Agency that cover Deposit Protection System in Credit union Cooperative as same as in financial institutions. After study on the guideline, it can be adapted to use for Thailand's Credit Union Cooperative Deposit Protection System. Hence, Credit Union Cooperative Deposit Protection System with limited financial amount as well as setting up mechanisms for the development of the Credit Union Cooperative systematically and appropriately with the model of Thai cooperative. This will support domestic savings and strengthen the stability and steadiness of overall the financial system and on the par with other nations.

Keyword(s) : Cooperative, Credit Union, Deposit Protection

1.บทนำ

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสหกรณ์ที่ได้รับการจดทะเบียนกำหนดเป็นประเภทที่ 7 ตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2548 ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 เป็นสหกรณ์สมบูรณ์แบบประเภทหนึ่ง จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน หลักการดำเนินงาน กำหนดขึ้นภายใต้ปรัชญาสหกรณ์การร่วมมือกัน คุณค่าของความยุติธรรม ความเสมอภาคและการช่วยเหลือตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง ที่แสดงออกโดยการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับตนเองและชุมชน และจากรายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประจำปี 2557 ได้รวบรวมข้อมูลทางการเงินจากรายงานการสอบบัญชีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั่วประเทศ (ยกเว้นชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียน) สำหรับสหกรณ์ที่มีปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 1 เมษายน 2556 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2557 ประมวลผลข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557 มีจำนวนสหกรณ์ตามทะเบียนทั้งสิ้น 573 สหกรณ์ โดยมีสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั่วประเทศ ที่จดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ มีจำนวนสหกรณ์ตามทะเบียนทั้งสิ้น 573 สหกรณ์ มีจำนวนสมาชิก ณ วันสิ้นปีมีทั้งสิ้น จำนวน 827,784 คน เป็นสมาชิกเข้าใหม่ระหว่างปีจำนวน 103,090 คน และมีสมาชิกออกระหว่างปี จำนวน 91,844 คน สมาชิกคงเหลือสิ้นปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนจำนวน 5,694 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.69 ซึ่งทุนดำเนินการของสหกรณ์ประกอบด้วย (1) การสะสมเงินค่าหุ้นของสมาชิกตามข้อบังคับ ณ วันสิ้นปี 2557 สมาชิกถือหุ้นคงเหลือในสหกรณ์จำนวนทั้งสิ้น 20,584.97 ล้านบาท ปีก่อนจำนวน 18,540.12 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อน จำนวนเงิน 2,044.85 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.03 โดยเฉลี่ยสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนถือหุ้นอยู่ในสหกรณ์คนละ

24,867.56 บาท (2) ธุรกิจของสหกรณ์ประกอบด้วย (2.1.) การรับฝากเงิน ณ วันสิ้นปี 2557 มีปริมาณเงินรับฝากคงเหลือจำนวน 31,143.81 ล้านบาท เทียบเป็นร้อยละ 65.20 ของทุนดำเนินงานทั้งสิ้น ปริมาณเงินรับฝากคงเหลือเพิ่มขึ้นจากปีก่อน จำนวนเงิน 852.66 ล้านบาทหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.81 (2.2.) การให้เงินกู้ยืม ซึ่งระหว่างปีการให้เงินกู้มีปริมาณทั้งสิ้น 17,315.86 ล้านบาท ปีก่อนจำนวน 20,443.72 ล้านบาท ลดลงจากปีก่อน 3,127.86 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 15.30

เห็นได้ว่าสหกรณ์เครดิตยูเนียนในภาพรวมจัดเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่มากดำเนินธุรกิจโดยรวม 5 ด้านคิดเป็นมูลค่า 41,038.72 ล้านบาทต่อปี หรือ 3,419.89 ล้านบาทต่อเดือน การเติบโตของธุรกิจ ลดลงจากปีก่อนร้อยละ -17.136 รายละเอียดของธุรกิจโดยรวม ได้แก่ ธุรกิจรับฝากเงินร้อยละ 50.46 ธุรกิจให้เงินกู้ร้อยละ 42.19 ธุรกิจอื่นๆ เช่น จัดหาจำหน่ายร้อยละ 2.68 ธุรกิจรวบรวมผลผลิตและแปรรูปร้อยละ 4.64 และธุรกิจให้บริการร้อยละ 0.03 ดังนั้น หากพิจารณาข้อเท็จจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า สหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือสถาบันการเงินชุมชนในปัจจุบันมีขนาดสินทรัพย์ที่ใหญ่มากและเป็นสถาบันการเงินที่มีการฝากเงินกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือสถาบันการเงินชุมชนเป็นประโยชน์ในการออมเงินแก่ประชาชนผู้ฝากเงินในอนาคต และมีการทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างสหกรณ์ด้วยกันในเชิงพาณิชย์ และเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งย่อมมีความเสี่ยงในการดำเนินระบบการดำเนินงานทางการเงินมากขึ้น แม้ว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยสถาบันคุ้มครองเงินฝากเพื่อเป็นการคุ้มครองเงินฝากประชาชนในสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงสหกรณ์เครดิตยูเนียนหรือสถาบันการเงินชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์หรือที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น ในปัจจุบันไม่มีระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือสถาบันการเงินชุมชน อีกทั้งยังไม่มีกลไกดำเนินการที่เหมาะสม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงปัญหาความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารความเสี่ยงในการรับฝากเงิน ระบบคุ้มครองเงินฝาก แนวทางการสร้างระบบคุ้มครองการเงินในสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไม่ได้มีโครงสร้างระบบการคุ้มครองเงินในสหกรณ์เครดิตยูเนียนกับทั้ง ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนของไทยและต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบ ศึกษาว่า ควรกำหนดให้สหกรณ์เครดิตยูเนียนได้รับการคุ้มครองเงินฝากเช่นเดียวกับสถาบันการเงินอื่นในประเทศไทยและต่างประเทศได้หรือไม่ และจะกำหนดให้จัดตั้งเป็นกฎหมายสถาบันกองทุนพัฒนาระบบคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นกฎหมายเฉพาะได้หรือไม่ อย่างไร และสมควรจะนำระบบการคุ้มครองเงินฝากแบบจำกัดวงเงิน พร้อมทั้งกำหนดกลไกต่างในการพัฒนาระบบสถาบันคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับรูปแบบของบริบทขบวนการสหกรณ์ไทย ซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่น ของประชาชนต่อระบบสหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือสถาบันการเงินชุมชนอันจะเป็นการสนับสนุนการออมเงินในประเทศและเสริมสร้างความมั่นคง และความมีเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินในภาพรวม

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ สหกรณ์เครดิตยูเนียนและระบบการคุ้มครองเงินฝากของต่างประเทศและไทย รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการระบบการคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนของไทยว่า มีปัญหาและแตกต่างกันอย่างไร

2.3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนของไทยและต่างประเทศว่า มีปัญหาเหมือนกันหรือแตกต่างกัน อย่างไร

2.4. เพื่อศึกษาแนวทางมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เหมาะสมมาปรับใช้กับสหกรณ์และระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อให้มีประสิทธิภาพพัฒนามานานาประเทศ

3.วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ในทฤษฎีโครงสร้างระบบคุ้มครองเงินฝากของต่างประเทศและของไทย ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเงินฝากและใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In - depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน ในกลุ่มหน่วยงานหรือองค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้ององค์กรกำกับดูแลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินและนักวิชาการกฎหมายและผู้ปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมาย รวม 5 กลุ่ม

4. สรุปผลการวิจัย

1.สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียนพบว่าประเทศไทย มีสหกรณ์ทั้งหมด 7 ประเภท ซึ่งประกอบ ด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการและสหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์เครดิตยูเนียน (Credit Union Cooperative) เป็นสหกรณ์ประเภทหนึ่งซึ่งได้แยกออกมาจากสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยจัดตั้งขึ้นในหมู่ประชาชนทุกสาขาอาชีพ ซึ่งมีภูมิลำเนาหรือประกอบอาชีพหลักหรือมีวงสัมพันธ์อย่างหนึ่งอย่างใดอยู่ในเขตท้องที่ดำเนินงานของสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้น และบุคคลเหล่านั้น มีความปรารถนาจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิธีการนำเงินของตนเองมาสะสมไว้เป็นกองทุน สมาชิกทุกๆ คนจะต้องสะสมเงินตามความสามารถของตนเองเป็นประจำและสม่ำเสมอตามที่สหกรณ์กำหนด กองทุนที่สมาชิกช่วยกันสะสมนี้จะมีเงินมากขึ้นสามารถจะให้สมาชิกที่มีความจำเป็นจะเดือดร้อนทางการเงิน กู้ยืมไปบำบัดปัญหาและความเดือดร้อนเหล่านั้น พร้อมกับการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกแต่ละคน ก็จะสะสมเงินของตนไปในคราวเดียวกันด้วย เงินกู้ก็จะค่อยๆ หมดไป ในขณะที่เงินสะสมก็มีมากขึ้น

สหกรณ์เครดิตยูเนียนจึงเป็นสหกรณ์ที่มุ่งหวังในการให้สมาชิกช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บริหารโดยสมาชิกและการทำกิจการทุกอย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสมาชิก ในปัจจุบันสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีขนาดสินทรัพย์ที่ใหญ่มากและนอกจากมีการสมาชิกรายเงินมาฝากไว้กับสหกรณ์เป็นจำนวนมากแล้วยังมีการทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างสหกรณ์ด้วยกันในเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีความเสี่ยงในการดำเนินระบบการดำเนินงานทางการเงินมากขึ้น ในขณะที่ปัจจุบันไม่มีระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียน อีกทั้งยังไม่มีกลไกดำเนินการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่เหมาะสม หากมีปัญหาก่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานจึงมีความเสียหายแก่เงินฝากของสมาชิกซึ่งมีจำนวนมากและมีเงินฝากขนาดใหญ่ไม่แตกต่างจากสถาบันการเงินประเภทอื่น ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จนรัฐบาลอาจต้องเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขด้วยการใช้งบประมาณแผ่นดินซึ่งผิดประเภทและเป็นภาระแก่การงบประมาณของรัฐ

2. ระบบการคุ้มครองเงินฝากหรือการประกันเงินฝากของต่างประเทศพบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศแคนาดา และประเทศสวีเดน พบว่ากฎหมายหรือระบบการคุ้มครองเงินฝากหรือการประกันเงินฝากในแต่ละประเทศนั้นได้จัดให้มีการคุ้มครองเงินฝากหรือประกันเงินฝากครอบคลุมไปถึงเงินฝากในสถาบันการออม สหกรณ์ สหกรณ์เครดิตยูเนียนหรือสถาบันสหกรณ์อย่างเดียวกันกับสถาบันการเงินอื่น สำหรับประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ไม่มีบทบัญญัติกำหนดมาตรการและระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียน แม้จะมีกฎหมายว่าด้วยสถาบันคุ้มครองเงินฝากเพื่อเป็นการคุ้มครองเงินฝากประชาชนในสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน แต่กฎหมายดังกล่าวกลับไม่ครอบคลุมถึงสหกรณ์เครดิตยูเนียนแต่อย่างใด

ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคือ สมาชิกสหกรณ์ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารความเสี่ยงในการรับฝากเงินในสหกรณ์เครดิตยูเนียน การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าของและผู้ควบคุมสหกรณ์ และขาดความรู้ความเข้าใจในระบบคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน นอกจากนี้สหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่ได้มีหน่วยงานของรัฐกำกับดูแลโดยตรง มีเพียงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริม เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่กำกับ ตรวจสอบบัญชี ทั้งสองหน่วยงานไม่มีความเชี่ยวชาญในการกำกับดูแลเกี่ยวกับระบบธุรกรรมการเงินในระบบสถาบันการเงินเท่ากับธนาคารแห่งประเทศไทย จึงไม่ได้มีการกำหนดให้มีการคุ้มครองเงินฝากเช่นเดียวกันกับเงินฝากในสถาบันการเงินประเภทอื่นที่กำหนดไว้

การที่กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไม่ได้มีโครงสร้างระบบการคุ้มครองเงินในสหกรณ์เครดิตยูเนียนและไม่สามารถนำกฎหมายว่าด้วยสถาบันคุ้มครองเงินฝากมาบังคับใช้กับสหกรณ์เครดิตยูเนียนได้ เพราะความแตกต่างระหว่างสถาบันการเงินกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนเกี่ยวกับ ระบบการบริหารจัดการ ที่มาขององค์กร การจัดการ การดำเนินการของแต่ละประเภทในกิจการ ข้อจำกัดในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการในการกำกับและควบคุมการดำเนินกิจการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้กับสถาบันการเงินและกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน จึง

ไม่สามารถกำหนดให้สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติสถาบันคุ้มครองเงินฝาก พ.ศ.2551 ได้

3.มาตรการทางกฎหมายระบบประกันเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนของต่างประเทศพบว่า สหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ธนาคารและสถาบันเงินออม เป็นสถาบันการเงินที่ให้ความคุ้มครองเงินฝาก โดยสถาบันคุ้มครองเงินฝากมีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากในกรณีที่มีสถาบันการเงินล้ม ชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต ดำเนินการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินสมาชิก และประเทศอังกฤษได้กำหนดให้สถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ Financial Services Authority (FSA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับสถาบันการเงินของอังกฤษ สถาบันรับฝากเงินของอังกฤษ (ได้แก่ ธนาคาร สหกรณ์ หรือ Building Society เป็นผู้ปล่อยสินเชื่อที่อยู่อาศัยรายใหญ่ของอังกฤษ ซึ่งจัดตั้งโดยกลุ่มสหกรณ์และระดมเงินทุนจากเงินออม) ที่ได้รับอนุญาตจาก FSA เป็นสถาบันการเงินที่ให้ความคุ้มครองเงินฝาก โดยสถาบันประกันเงินฝากมีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากในกรณีที่มีสถาบันการเงินล้ม และพิจารณาประกันเงินฝากในประเทศแคนาดาได้กำหนดให้สมาคมสหกรณ์สินเชื่อ (cooperative credit association) เป็นส่วนหนึ่งของประเภทสถาบันการเงินที่ให้ความคุ้มครองเงินฝาก โดยสถาบันประกันเงินฝากประเทศแคนาดามีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากในกรณีที่มีสถาบันการเงินล้มและชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต (บางกรณีศาลอาจแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี) ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สถาบันการเงินสมาชิกที่มีปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือปิดสถาบันการเงิน และทำการตรวจสอบพิเศษ และตรวจสอบเพื่อเตรียมดำเนินการกับสถาบันการเงินสมาชิกที่อาจล้ม สำหรับระบบประกันเงินฝากในประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้สหกรณ์สินเชื่อ (Credit Cooperatives) เป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่งที่ได้รับคุ้มครองเงินฝาก โดยสถาบันประกันเงินฝากประเทศญี่ปุ่นมีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากในกรณีที่มีสถาบันการเงินล้ม ชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สถาบันการเงินสมาชิกที่มีปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน ส่วนระบบประกันเงินฝากในประเทศสวีเดน กำหนดให้ดำเนินการเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากและคุ้มครองเงินฝากทุกประเภทของสถาบันการเงิน ส่วนรูปแบบการคุ้มครองเงินฝากจะแตกต่างกันไปตามประเทศสมาชิก ทั้งนี้ หน้าที่สถาบันประกันเงินฝากโดยรวมมีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากในกรณีที่มีสถาบันการเงินล้ม ชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สถาบันการเงินสมาชิกที่มีปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน รวมถึงสถาบันการเงินของประเทศในสหภาพยุโรปด้วย

ระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในต่างประเทศว่ามีความเหมาะสมและจำเป็น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่แตกต่างไปจากสถาบันการเงินประเภทอื่น

5.อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครอง

เงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียน และนำเสนอสภาพปัญหาดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เห็นว่า

1. หลังการจัดตั้งสถาบันคุ้มครองเงินฝากขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันคุ้มครองเงินฝาก พ.ศ. 2551 ระบบสถาบันการเงินมีเสถียรภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ณ สิ้นปี 2558 สถาบันการเงินทั้งระบบมีฐานะเงินกองทุนแข็งแกร่ง และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการจัดสรรกำไรเข้าเป็นเงินกองทุน อันเป็นผลจากการการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากและระบบการคุ้มครองเงินฝากในสถาบันการเงิน

2. ระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในต่างประเทศว่ามีความเหมาะสมและจำเป็น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่แตกต่างไปจากสถาบันการเงินประเภทอื่น จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้มีระบบการคุ้มครองเงินฝาก โดยจัดตั้งสถาบันกองทุนพัฒนาระบบคุ้มครองเงินฝากในลักษณะเฉพาะของสหกรณ์เครดิตยูเนียนขึ้นให้เหมาะสมกับรูปแบบ การดำเนินกิจการ การกำกับดูแลกิจการของ รัฐในสหกรณ์เครดิตยูเนียนของประเทศไทย

3. ปัญหาจากการดำเนินกิจการของสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่ผ่านมา เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น จำกัดเป็นบทเรียนสำคัญให้เห็นว่า สหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถสร้างวิกฤตการณ์ทางการเงินแก่ประเทศได้ ระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนจึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีความเหมาะสมและจำเป็น เพื่อเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความมั่นคงของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่แตกต่างไปจากสถาบันการเงินประเภทอื่นๆ วิกฤตการณ์ทางการเงินได้มากขึ้นเช่นกัน และจะสร้างระบบการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้กับสมาชิก รวมทั้งสามารถใช้ในการฟื้นฟูและพัฒนาระบบการเงินของสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความมั่นคงและเสถียรภาพและการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนทางการเงินแก่สหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะ ให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้มีระบบการคุ้มครองเงินฝาก โดยจัดตั้งสถาบันกองทุนพัฒนาระบบคุ้มครองเงินฝากในลักษณะเฉพาะของสหกรณ์เครดิตยูเนียนขึ้น ให้เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินกิจการ การกำกับดูแลกิจการของรัฐในสหกรณ์เครดิตยูเนียนของประเทศไทย โดยมาตรการคุ้มครองเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนตามกฎหมายดังกล่าวควรกำหนดให้มีแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการกำกับดูแลและสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนาการบริการตรวจสอบทั้งรายงานและธุรกิจการเงินของสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับสถาบันการเงินอื่น 2) ให้มีการกำกับดูแลกิจการทางการเงินของสหกรณ์เครดิตยูเนียน 3) ปรับปรุงโครงสร้างระบบการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว 4) พัฒนฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศของสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความทันสมัย

References

- A.W. Mullineux, Victor Murinde. (2003). **Handbook of international banking**.US.
- Aleksander Berentsen . (2004) . **Supervision and regulation of network bank**.
Research fellow, Federal Reserve Bank of St. Louis. 2004 Supervision and Regulation of Network Banks.
- Beck . (2001) . **Deposit insurance as private club: Is Germany is model**. University of California.USA.
- Cull, Robert., Lemma W. Senbet and Macro Sorge. (2001) . **Deposit Insurance and Financial Development**. **World bank working paper: World bank press .** US.
- Demirguc Kunt and Kane.(2001) . **Deposit insurance around the globe: Where does it work**. Published: Asli Demirguc-Kunt & Edward J. Kane. Massachusetts.
- Elisabeth Paulet and Francesc Relano. (2010). **The Twofold Betrayal of Co-operative Banking**. ICA.
- Erwin, William. (1976). **Participation Management: Concept Theory and Implementation**. Atlanta G. Georgia State University. Georgia.
- European Research Conference.(2010) . **Co-operatives contributions to a plural economy**. Lyon University, France.
- Federal Deposit Insurance Corporation .(1998) . **A Brief History of Deposit Insurance in the United States** The International Conference on Deposit Insurance Washington, DC.
- Federal Reserve Board. (2001) . **Financial Safety Net Federal Reserve Forum**.Federal Reserve Press . New York
- Frano Fiordolisi, Philip Molyneux and Danield Previati.(2010). **New Issues in Financial Institutions Management**. Palgrave Macmillan. Palgrave Macmillan UK.
- Garcia, Gillian. (1996) . **Deposit Insurance: Obtaining the Benefit and Avoiding the Pitfalls**. IMF Working Paper No. 96/53 , New York.
- Garcia, Gillian. (1999) . **Deposit Insurance: A Survey of Actual and Best Practices**. IMF Working Paper No. 99/54, New York.
- Green, J. and S.C. Mayo. (May 1953). **A Frame Work for Research in the Action of Community Groups** . Social Forces.
- IMF. (2002) . **International Financial Statistic Yearbooks**. IMF Press., New York:

บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

The Roles of Buddhist Monastery in Developing the Quality of Life for the
Elderly : A case Study of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram,
Damnoensaduak District, Ratchaburi Province

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโตและคณะ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนา (2) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม และ (3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของกรวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนาม จากประชาชนในพื้นที่ตำบลแพ่งพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 384 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และในส่วนของกรวิจัยเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนามีแนวคิดสอดคล้องกัน กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไป พบว่า (1) ด้านสุขภาพ มีจุดเน้น คือ การรับผิดชอบต่อสุขภาพ โภชนาการ และการออกกำลังกาย (2) ด้านเศรษฐกิจ มีจุดเน้น คือ การวางแผนทางการเงิน การจัดทำบัญชีงบประมาณ และการลดรายจ่าย (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีจุดเน้น คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีจุดเน้น คือ การปรับตัวเข้าหากันของผู้สูงอายุและสมาชิก

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ผู้ร่วมวิจัย : พระมหาปราโมทย์ ปิโมทิตโต, พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ, ดร., พระครูวาทีวรัณ, ดร., พระมหากังวาล อธิธมโม, ดร., พระมหานิกธ จานุดตโร, พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุโก, พระไพฑูริย์ ญาณวิบุโล, พระเชาวลิต กิตติโสภโณ, พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ, ดร., พระมหาพิพัฒน์พงศ์ จิตธมโม, พระครูปลัดธณัญชัย อธิธมโย, นายยุทธนา ขวัญเมือง : อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี.

ในครอบครัว และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในครอบครัว และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต มีจุดเน้น คือ คุณลักษณะของสุขภาพจิตที่ดี และการปรับตัวอย่างเหมาะสมในทุกสภาพแวดล้อม สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า (1) ด้านสุขภาพ มีจุดเน้น คือ ความสมดุลระหว่างสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่เหมาะสม (2) ด้านเศรษฐกิจ มีจุดเน้น คือ การกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานหลักคิสิขหรือสุขของคฤหัสถ์ (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นตามหลักสังคหวัตถุธรรม (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติต่อผู้คนในครอบครัวตามหลักพรหมวิหารธรรม และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานให้รู้ทันความเป็นจริงของสังขารด้วยปัญญา

2. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.38$) ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า รายได้ของประชาชนมีผลให้ความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) ด้านสุขภาพ คือ พัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปทางสถานี โทรทัศน์ วิทยุ หรือหอกระจายข่าว (2) ด้านเศรษฐกิจ คือ การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการสร้างอาชีพเสริมรายได้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรม โดยให้อยู่นอกเหนือจากช่วงเวลาภาคปฏิบัติสัทธิธรรม (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมพุทธศิลป์บำบัดที่ช่วยให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจ สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมร่วมกับบุคคลผู้สนใจทั่วไป (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว คือ การเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสถาบันครอบครัว ได้แก่ วันผู้สูงอายุ วันครอบครัว วันแม่ วันพ่อ เป็นต้น และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต คือ การจัดตั้งศูนย์อบรมวิปัสสนากรรมฐานผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการอบรมสมณวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยมีพันธกิจหลักเพื่อให้ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมสามารถเห็นตามความเป็นจริงของสังขารด้วยปัญญาตามหลักไตรลักษณ์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ยังพบข้อเสนอแนะสำคัญ คือ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยความร่วมมือของ 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี 2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม และ 3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คำสำคัญ : บทบาทวัด, การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

ABSTRACT

The objectives of research were 1) to study the development towards the Quality of Life for the Elderly, 2) to analyze the present state and the demand of people in Developing the Quality of Life for the Elderly of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram, 3) to present the guideline for the role development of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram in Developing the Quality of Life for the Elderly.

It was the mixed research method that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from 299 people in the area of Pangpuay Sub District, Damneonsaduak District, Ratchaburi province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D), T-test, F-test, One-way Analysis of Variance and Least Significant Difference: LSD. And the qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data in the field study from 15 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The Findings of Research found that;

1. The development towards the Quality of Life for the Elderly based on general academic principle and Buddhism way were along together that development towards the Quality of Life for the Elderly based on general academic principle, found that (1) The health had the focus on responsibility to health, nutrition and exercise. (2) The economy had the focus on financial planning, account and budgetary management and expenditure reduction. (3) The social relation had the focus on social activities participation to help the creation of the relation with others. (4) The family relationship had the focus on the adjustment of the elderly and members in the family and communication in the family. (5) The attitude in living had the focus on good mentality and environmental adjustment. For the development towards the Quality of Life for the Elderly according to Buddhism, found that (1) The health had the focus on proper physical and mentality. (2) The economy had the focus on living principle of householders' happiness. (3) The social relation had the focus on behaving to other according to Sanghahawaththudhamma. (4) The family relationship had the focus on practicing with members in family along with Prommaviharadhamma. (5) The attitude in living had the focus on practicing through insight meditation as knowing as the real fact of body with wisdom.

2. The findings of present state analysis in Developing the Quality of Life for the Elderly of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram, found that in overall was at good level ($\bar{x}=3.73$). When considered in each side, found that the family relationship was at the middle level ($\bar{x} = 3.38$). But other sides were at good level. However, the findings from the analysis of people demand to Development the Quality of Life for the Elderly of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram, found that the attitude in living was the highest level ($\bar{x}=4.90$). But others were at good level and the research hypothesis found that income of people had the effect on people demand to Development the Quality of Life for the Elderly of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram differently at statistic significantly 0.05.

3. The guidelines for the role development of Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram in Developing the Quality of Life for the Elderly consist of; (1) The health: is the knowledge advertisement process development for healthcare according to Buddhaddhamma to the elderly and general persons to television station, radio station or broadcast. (2) The economy: is to train the knowledge about additional career who are the elderly to come to practice the meditation by living out of meditation time. (3) The social relation: is to have Buddhist art activity to help to have the relaxation, merry and mental happiness to the elderly who come to practice mediation with general people. (4) The family relationship: is the community center for arranging the important day about family institution such as aging day, family day, mother day, father day etc. and (5) The attitude in living: is to set up the meditation practicing center of Thailand to be the center for calmness and insight meditation to the elderly in Thai society by having the main mission is to the elderly who come to practice meditation to know the real fact of body with wisdom according to Trilaksana or three common characteristics. Moreover, this research has the main suggestion is to set up the elderly school by cooperation with three key organizations such as 1) Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ratchaburi college campus 2) Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram 3) Health Fund Supporting Office.

Keyword : Roles of Buddhist Monastery, Developing the Quality of Life for the Elderly, Wat Luang Phor Sod Dhammakayaram

1. บทนำ

จากการสำรวจจำนวนประชากรผู้สูงอายุ โดยกลุ่มสถิติประชากร สำนักสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 ร้อยละ 10.7 ร้อยละ 12.2 ในปี พ.ศ. 2545, พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 ตามลำดับ และผลการสำรวจครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2557 พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด โดยมีประชากรผู้สูงอายุ 10,014,699 คน เป็นชาย 4,514,812 คน และหญิง 5,499,887 คน ดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (กลุ่มสถิติประชากร สำนักสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557: 7)

ปัจจุบัน มีนโยบายในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ และการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว/ชุมชน การพัฒนารูปแบบสถานดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย/ระบบและมาตรฐานการส่งเสริมดูแลการจัดการสวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสถาบันสังคมและชุมชน การนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศและภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม ดังกล่าวนี้นี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ประเทศไทยมีปณิธานผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยมีสาระสำคัญ คือ (1) ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ (2) ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (3) ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย (4) ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า (5) ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม และ (6) ผู้สูงอายุควรมีบทบาทและส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน (สุรกุล เจนอบรม, 2534: 36)

คำว่า ผู้สูงอายุ มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ชรา ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่งของชีวิต เป็นกฎธรรมชาติหรือหลักความจริงที่มีอยู่โดยปกติ ดังมีข้อความปรากฏในอภินิหารปัจเจกเวกขณ ความว่า

“เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ เราจักพลัดพรากจากของที่รักของชอบใจทั้งหลาย เรามีกรรมเป็นของตน เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เรามีกรรมเป็นแดนเกิด เรามีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เรามีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีก็ตาม เป็นกรรมชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น เราทั้งหลายพึงพิจารณาเนืองเนืองอย่างนี้แล” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/57/81)

พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนสาวกทั้งหลายให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิตว่า จะต้องพบกับความแก่ ความเจ็บ และความตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พรพรรณฺ สมบุรณฺ, สันตัต จันทรทาทอง และนมาศ โมฬี จิตวิริยธรรม, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559) : 221) หากแต่ พระพุทธศาสนามีแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ดังนี้ (1) อารมณ์ทำให้เกิดโรค ร่างกายและจิตใจของคนเรามีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เวลาที่ใจของเรามีความเครียด ความโกรธหรืออารมณ์ในทางลบก็จะมีผลต่อร่างกายของเรา จิตใจของเราจึงมีอิทธิพลมากต่อการเกิดโรคของร่างกาย ในทางกลับกันการมีอารมณ์ที่ดี เช่น การฝึกเจริญเมตตาภาวนาเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงซึ่งมีผลต่ออารมณ์ที่ดีทำให้ภูมิต้านทานแข็งแรงขึ้น (2) ความผ่อนคลายบำบัดโรค วิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ได้ศึกษาพบว่า ความผ่อนคลายเป็นสิ่งสำคัญมากเนื่องจากการสร้างความผ่อนคลายจะช่วยรักษาโรคและป้องกันไม่ให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคจิตประสาท โรคหืดหอบรวมทั้งโรคมะเร็งต่าง ๆ ด้วย การทำให้เกิดการผ่อนคลายทำได้หลายวิธี เช่น การสวดมนต์ การฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การวิ่งเหยาะ ๆ แล้วกำหนดสติที่เท้า การว่ายน้ำแล้วเจริญสติไปด้วย การฝึกการหายใจ การฝึกโยคะสมาธิ การฝึกชี่งหรือแม้แต่การเจริญสติในขณะถักนิตติ้งหรือโครเช การฝึกสมาธิโดยตรงในท่ายืน เดิน นั่ง นอนใช้สติกำหนดรู้ส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย สามารถทำให้เกิดสมาธิและผ่อนคลายได้มาก (3) สมาธิบำบัดโรค ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการทำจิตให้เป็นสมาธิช่วยสร้างความผ่อนคลายแก้ไขโรคของความเครียดอย่างได้ผล คนอเมริกันฝึกหัดสมาธิเพื่อแก้ไขปัญหความเครียดและปัญหาความทุกข์ใจ นอกจากนั้นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ยังชี้ให้เห็นถึงผลดีของสมาธิต่อการรักษาโรคทางกายอย่างชัดเจน จึงทำให้การใช้สมาธิรักษาเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ นิตยสารไทม์ (Time) ได้ตีพิมพ์บทความเรื่องการสวดมนต์ ไปวัด ปฏิบัติสมาธิ ช่วยรักษาโรคได้ (4) วิปัสสนากรรมฐานบำบัดโรค การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีการที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกจิตให้เกิดปัญญา เห็นสภาวะธรรมต่าง ๆ เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทำให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆตามความเป็นจริง ทำให้ลดถอนความยึดติดในสิ่งทั้งปวง ว่าไม่ใช่ตัวเราของเรา เป็นเหตุให้สามารถขจัดกิเลสหรืออารมณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะกิเลสอย่างละเอียด แต่ในเบื้องต้นทำให้เราควบคุมจิตใจ อารมณ์ได้ดี สามารถวางเฉยต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งดีและไม่ดีได้ และ (5) การสวดมนต์บำบัดโรค การไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตา

เป็นกิจกรรมที่ชาวพุทธเราปฏิบัติกันเป็นประจำในชีวิตประจำวัน การวิจัยทางการแพทย์ในปัจจุบันพบว่า การไหว้พระสวดมนต์ การไปวัดทำกิจกรรมทางศาสนามีผลทำให้สุขภาพดีและรักษาโรคได้ด้วย (นายแพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ, พุทธธรรมบำบัด, 2550: 4-39) ดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นหลักการสำคัญ คือ การอบรมความรู้และการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กันไป (พระครูโกศลวชิรกิจ, “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2559) : 61) สังคมไทยเป็นสังคมพุทธะ เป็นสังคมแห่งการตื่นรู้ ซึ่งมีหลักพุทธธรรมตามหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ (ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2558 : 59) พระพุทธศาสนามีภูมิปัญญาและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าหลักคิดในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องอริยสัจสี่นั้นเป็นระบบคิดที่อธิบายได้ว่า ชีวิตมีความทุกข์ ความทุกข์ต่าง ๆ เกิดจากเหตุ ความทุกข์ต่าง ๆ สามารถหมดไปได้และมีวิธีการที่จะปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์นั้น พระพุทธศาสนาถือว่าความแก่เป็นความทุกข์และมนุษย์สามารถพ้นทุกข์จากความแก่ได้โดยดำเนินชีวิตตามหลักวิถีพุทธ

อย่างไรก็ตาม ความทุกข์ของผู้สูงอายุนั้นเป็นความทุกข์ทั้งทางร่างกายและทางใจ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจึงต้องดูแลทั้งร่างและจิตใจให้สมดุลกัน อีกทั้ง มูลเหตุของความทุกข์ของผู้สูงอายุนั้นเกิดจากเหตุที่สำคัญคือความต้องการที่ไม่สมปรารถนาในด้านต่าง ๆ คือ ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย อนามัย การงาน และต้องการความรักความเคารพ ดังนั้น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรใช้พุทธธรรมบำบัด โดยอาศัยทุนทางสังคม คือ ชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2534 เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ผู้ปฏิบัติและสอนภาวนาถึงธรรมกายและพระนิพพานตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วิทยา ประทุมธรรารัตน์ และคณะ, 2542: 182) การสอนธรรมปฏิบัติแก่พุทธศาสนิกชนของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม เป็นการสอนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ให้ถึงพระนิพพานของพระพุทธเจ้า โดยเน้นหลักสมถภูมิ 40 ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคและคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ วิปัสสนาภูมิ 6 พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงหยั่งลงสู่กฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกข์ซึ่งความเป็นทุกข์ อนัตตา ความมิใช่ตัวตน เน้นให้เห็นคุณค่าของธรรมปฏิบัติว่าจำเป็นอย่างไรสำหรับชาวพุทธ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2549: 226-227)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” โดยเน้นการบูรณาการหลักการและแนวทางแห่ง

พระพุทธศาสนาโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนเป็นฐาน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 9,192 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร ซึ่งหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (สุวริย์ ศิริโกศาภิรมย์, 2546: 129-130) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะปลายปิด/ปลายเปิด (Close/Open Ended Question) และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

5. ผลการวิจัย

5.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนา มีแนวคิดสอดคล้องกัน กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไป พบว่า (1) ด้านสุขภาพ มีจุดเน้น คือ การรับมือกับโรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ และการออกกำลังกาย (2) ด้านเศรษฐกิจ มีจุดเน้น คือ การวางแผนทางการเงิน การจัดทำบัญชีงบประมาณ และการลดรายจ่าย (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีจุดเน้น คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีจุดเน้น คือ การปรับตัวเข้าหากันของผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในครอบครัว และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต มีจุดเน้น คือ คุณลักษณะของสุขภาพจิตที่ดี และการปรับตัวอย่างเหมาะสมในทุกสภาพแวดล้อม สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า (1) ด้านสุขภาพ มีจุดเน้น คือ ความสมดุลระหว่างสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่เหมาะสม (2) ด้านเศรษฐกิจ มีจุดเน้น คือ การกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานหลักคิหิสุขหรือสุขของคฤหัสถ์ (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นตามหลักสังคหวัตถุธรรม (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติต่อผู้คนในครอบครัวตามหลักพรหมวิหารธรรม และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต มีจุดเน้น คือ การปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานให้รู้ทันความเป็นจริงของสังขารด้วยปัญญา

5.2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.38$) ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า รายได้ของประชาชนมีผลให้ความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) ด้านสุขภาพ คือ พัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปทางสถานี โทรทัศน์ วิทยุ หรือหอกระจายข่าว (2) ด้านเศรษฐกิจ คือ การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการสร้างอาชีพเสริมรายได้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรม โดยให้อยู่นอกเหนือจากช่วงเวลาภาคปฏิบัติสัทธิธรรม (3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมพุทธศิลป์บำบัดที่ช่วยให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจ สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมร่วมกับบุคคลผู้สนใจทั่วไป (4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว คือ การเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสถาบันครอบครัว ได้แก่ วัน

ผู้สูงอายุ วันครอบครัว วันแม่ วันพ่อ เป็นต้น และ (5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต คือ การจัดตั้ง ศูนย์อบรมวิปัสสนากรรมฐานผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการอบรมสมณวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยมีพันธกิจหลักเพื่อให้ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมสามารถเห็นตามความเป็นจริงของสังขารด้วยปัญญาตามหลักไตรลักษณ์ได้อย่างแท้จริง

6. อภิปรายผล

6.1 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ คือ พัฒนาระบบการเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปทางสถานี โทรทัศน์ วิทยุ หรือ หอกระจายข่าว แสดงให้เห็นว่า วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ เนื่องด้วยวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม มีรายการธรรมะทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์อยู่หลากหลายรายการ/สถานี ดังนั้น จึงสามารถดำเนินการเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุได้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่อย่างกว้างขวาง ประกอบกับการเล็งเห็นความสำคัญของการสื่อสารในฐานะเครื่องมือสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ซึมเศร้า โดดเดี่ยว อ้างว้าง โดยผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วรนาถ ดวงอุดม พงทิพย์ หนูเจริญ และนภสร เจริญโพธิ์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและจังหวัดแพร่” จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา คือ ด้านเนื้อหาควรเพิ่มสื่อและรายการวิทยุชุมชน และรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ต่อภาพลักษณ์เชิงบวกของผู้สูงอายุ เน้นความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ความเอื้ออาทร แนวคิดแบบพอเพียง การดูแลสุขภาพ การเสนอความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิของผู้สูงอายุ ใช้ในการติดต่อประสานงานแจ้งข่าวสาร มีรายการช่วยเหลือผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนารายการ สาระ รูปแบบรายการ พิธีกร และเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการเพิ่มขึ้น ควรเพิ่มคลื่น วิทยุชุมชนที่มีรายการสำหรับผู้สูงอายุ (วรนาถ ดวงอุดม พงทิพย์ หนูเจริญ และนภสร เจริญโพธิ์, 2554: ข-ค) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารของผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน : กรณีชมรมหนูรักจักรยาน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถทางการสื่อสาร คือ ความรู้เชิงวิชาการ ความรู้ทางธรรม ความรู้ด้านการสื่อสาร และมีทักษะการสื่อสาร คือ ทักษะการเลือกใช้สื่อ ทักษะด้านเนื้อหา สาร ทักษะการวิเคราะห์สาร (อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, 2554: ข)

6.2 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านเศรษฐกิจ คือ การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับ

การสร้างอาชีพเสริมรายได้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรม โดยให้อยู่นอกเหนือจากช่วงเวลาภาคปฏิบัติ ธรรม แสดงให้เห็นว่า นอกจากสมถวิปัสสนากรรมฐานแล้ว วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม สามารถจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการสร้างอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมได้ อาทิเช่น การอบรมหลักสูตรการทำขนมไทย และน้ำดื่มสมุนไพร เป็นต้น ตามความต้องการของผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมและผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และทักษะแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในลักษณะการรวมกลุ่ม เป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ ยังเป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ วัดในพระพุทธศาสนาสามารถกระทำได้โดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย หากแต่กลับเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานในด้านการสาธารณสงเคราะห์ตามที่มาเถรสมาคมกำหนดให้เป็นหนึ่งในภารกิจงานคณะสงฆ์ ได้แก่ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป นั่นเอง โดยผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลการ วิจัยของ นราธิป กมลลิมสกุล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณี ศึกษาบ้านปางลาน ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนสระแก้ว” จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยจัดหาอาชีพให้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ผู้สูงอายุต้องการมีบทบาททางเศรษฐกิจซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากสภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านช่างและเกษตรกรรมมีคุณภาพชีวิตดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เนื่องจาก อาชีพเป็นปัจจัยส่งเสริมสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคล และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (นราธิป กมลลิมสกุล, 2554) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพอาเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร” จากผลการวิจัยพบว่า บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ อาทิเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฯลฯ ควรให้การสนับสนุนกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับวัย เช่น การส่งเสริมอาชีพเสริมแก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เคยมีงานประจำหลังการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น (ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และคณะ, วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น, ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (เมษายน-กันยายน 2555) : 55)

6.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมพุทธศิลป์บำบัดที่ช่วยให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจ สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรมร่วมกับบุคคลผู้สนใจทั่วไป แสดงให้เห็นว่า วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

สามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับแนวคิดสากลว่าด้วยศิลปะบำบัด ซึ่งถูกหยิบยกเป็นหัวข้อทางวิชาการในวงการแพทย์ การศึกษา ตลอดจนการบำบัดเยียวยา ต่อเนื่องกันตลอดสามสี่ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะกระแสหลักที่กล่าวขานกันอยู่ในทุกวันนี้ ที่เป็นศิลปะบำบัดบนพื้นฐานของจิตวิทยา และบางครั้งก็ถูกเชื่อมโยงจากมุมมองวิทยาศาสตร์ จิตวิเคราะห์ หรือแม้แต่การแพทย์เองก็ตาม โดยนัยนี้ วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามสามารถจัดกิจกรรมที่ชื่อว่า พุทธศิลป์บำบัด ซึ่งเป็นกิจกรรมศิลปะบำบัดบนพื้นฐานศาสตร์แห่งจิตวิญญาณบนความรู้ที่เป็นองค์รวมของศิลปะ การแพทย์ การบำบัด การศึกษา ความเข้าใจและการหยั่งรู้ในความเป็นมาของมนุษย์ รวมถึงจิตวิญญาณที่หลอมรวมศาสตร์เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมความรู้สึกละลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจ และยังเป็นการเผยแพร่พระพุทธ ศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย โดยผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมบทบาท คือ การเปิดสอนวิชาหรือเสริมความรู้ โดยใช้วัดเป็นศูนย์ กลางการเรียนรู้ ซึ่งอาจใช้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ มาเป็นครูถ่ายทอดความรู้ ประการสำคัญ คือ ต้องมีการจัดให้มีกิจกรรมที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและท้องถิ่นโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสชักชวนบุตรหลานและชาวบ้านมาร่วมงานให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนและท้องถิ่น เป็นศูนย์กลาง การแลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างแท้จริง (พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม, 2554) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ คานธีชา บุญยาว ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การออกแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย” จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุทุกช่วงวัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สรุปได้ว่ากิจกรรมศิลปะเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยเบื้องต้นต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้สูงอายุ จัดบรรยากาศขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มีความเป็นกันเองจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลาย กล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นส่วนความสำคัญมาก เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจรู้สึกว่าคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (คานธีชา บุญยาว, 2555)

6.4 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว คือ การเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสถาบันครอบครัว ได้แก่ วันผู้สูงอายุ วันครอบครัว วันแม่ วันพ่อ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า วัดหลวงพ่อดสามารถให้คุณลักษณะทางกายภาพที่ดี หรือใช้จุดแข็งที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี สภาพทั่วไปของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม มีอาคารเสนาสนะ สิ่งปลูกสร้าง และอาณาบริเวณที่มีความพร้อมต่อการรองรับการเข้าใช้ของคนจำนวนมาก ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด ภาค

หรือระดับประเทศ อีกทั้ง ยังมีการจัดบริเวณสถานที่วัดให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้เป็นที่สงบ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ดอกไม้พันธุ์ เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่การมาบำเพ็ญกุศลคุณความดี กล่าวโดยธรรมแล้ว วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม มีความสัปปายะครบทุกองค์ประกอบ ได้แก่ อาวาสสัปปายะ คือ ที่พักซึ่งเหมาะแก่การปฏิบัติสมณวิปัสสนากัมมัฏฐาน โศจรสัปปายะ คือ ที่อยู่ปฏิบัติธรรมมีที่เพียบบริบูรณ์ที่ที่เหมาะสำหรับพระโยคาวจรที่เป็นบรรพชิต ภัตตสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสมในกลุ่มพระโยคาวจร บุคคลสัปปายะ คือ การคบหาบุคคลที่ถูกต้องเหมาะสมในกลุ่มพระโยคาวจร โภชนาสัปปายะ คือ อาหารที่ที่บริโภคเหมือนกัน อุตุสัปปายะ คือ ลมฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และอิริยาบถสัปปายะ คือ อิริยาบถที่เหมาะสมในกลุ่มพระโยคาวจร นั้นเอง โดยผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระครูใบฎีกาโสภา กิจจสารโ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านห้วย อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น” จากผลการวิจัยพบว่า ศาสนาพุทธยกย่องบุคคลผู้มีประสบการณ์ว่าเป็นรัตติกาล คือ ผู้รู้ราตรีนาน ภูมิของผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกัน ถือว่าเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งคนในครอบครัว เพราะเคยให้ความอุปถัมภ์ ดูแล เอาใจใส่ต่อสมาชิกด้วยดีตลอดมา แต่เมื่อท่านย่างเข้าสู่วัยชราหรือเป็นผู้สูงอายุแล้ว ก็ควรที่จะได้รับการยกย่อง ให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อท่าน เพื่อให้ขวัญและกำลังใจ ตลอดจนสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี อันเป็นที่ปรารถนาของผู้สูงอายุทุกคน (พระครูใบฎีกาโสภา กิจจสารโ, 2553) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” จากผลการวิจัยพบว่า ต้องมีการจัดให้มีกิจกรรมที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและท้องถิ่นโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสชักชวนบุตรหลานและชาวบ้านมาร่วมงานให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนและท้องถิ่น (พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม, 2554)

6.5 แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต จากผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต คือ การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์อบรมวิปัสสนากรรมฐานผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยขึ้น ณ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการอบรมสมณ วิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยมีพันธกิจหลักเพื่อให้ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมสามารถเห็นตามความเป็นจริงของสังขารด้วยปัญญาตามหลักไตรลักษณ์ได้อย่างแท้จริง แสดงให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทของวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ควรเป็นการพัฒนาจิตและความเข้าใจของผู้สูงอายุที่มีต่อโลกและชีวิตโดยให้รู้เท่าทันความเป็นไปของสังขารหรือเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ดังนั้น แนวทางในพัฒนาบทบาทในด้านนี้จึงควรเป็นการจัดการศึกษาสัมมาปฏิบัติในพระสัทธรรม 3 ประการ คือ ปรีติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม ปฏิเวธสัทธรรม โดยเจริญวิปัสสนาปัญญา ให้ผู้สูงอายุสามารถรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงของสามัญญลักษณะ คือ ความเป็นอนิจจังของสังขารธรรมทั้งปวง

เป็นสภาพไม่เพียง ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้นาน เป็นทุกข์ และไม่มีแก่นสารสาระในความเป็นของเที่ยง ในความเป็นสุขที่ถาวรแท้จริง และไม่มีสาระในความเป็นตัวตน เป็นบุคคล เรา เขา ของเรา ของเขา ที่เที่ยงแท้ถาวรแต่ประการใด เช่นนี้ ผู้สูงอายุที่เห็นธรรมทั้งปวง เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้นั้น ย่อมรู้เท่าทันความเป็นไปของสังขารตนเองอย่างแท้จริง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป โดยผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ภิรมย์ เจริญผล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาทัศนคติในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ไตรลักษณ์ การรู้เท่าความจริงของชีวิต เป็นกฎของธรรมชาติ มีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา มิให้ยึดมั่นในตัวตน รวมถึง หลักชั้น 5 คือ การรู้จักองค์ประกอบของร่างกายที่เป็นรูปและนาม จึงไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นในตัวตน (ภิรมย์ เจริญผล, 2553) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติวรรณ แสงสิงห์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านลือคำหาญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” จากผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมทัศนคติในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ความไม่เที่ยงของสังขารความไม่คงที่ สภาวะเสื่อมของสังขารทำให้เป็นทุกข์ ร่างกายที่อาศัยอยู่ไม่ใช่ของเรา ไม่มีตัวตน เป็นอนัตตา (จิตติวรรณ แสงสิงห์, 2556)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ด้านสุขภาพ

1.1) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมทางสถานีโทรทัศน์-วิทยุ

1.2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรให้บริการหนังสือหรือแผ่นพับเกี่ยวกับสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรม

2) ด้านเศรษฐกิจ

2.1) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดกิจกรรมอบรมด้านอาชีพเป็นการฝึกอบรมให้ผู้สูงอายุมีงานทำ มีอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เหมาะสมกับวัย

2.2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงแก่ผู้สูงอายุที่เข้าปฏิบัติธรรม

3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

3.1) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดกิจกรรมเนื่องในวันผู้สูงอายุ

3.2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดกิจกรรมที่ให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอนพิเศษเพื่อถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นหลัง

4) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

- 4.1) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดกิจกรรมวันครอบครัว
- 4.2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ และวันแม่แห่งชาติ ของชุมชน
- 5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต
 - 5.1) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดหลักสูตรอบรมวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ
 - 5.2) วัดหลวงพ่อดธรรมกายารามควรจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุของวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเผยแผ่พุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ
- 2) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาชีวบำบัดวิถีพุทธสำหรับผู้สูงอายุในยุคโลกาภิวัตน์
- 3) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของวัดในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ :

กลุ่มสถิติประชากร สำนักสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานผลเบื้องต้น การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557.

นายแพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ. พุทธธรรมบำบัด. กรุงเทพมหานคร : กองแพทย์ทางเลือก กรมการพัฒนาแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2550.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ 8. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2549.

ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และคณะ. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร”. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น. ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (เมษายน-กันยายน 2555) : 55.

วิทยา ประทุมธารัตน์ และคณะ. ชีวิต การงาน หลักธรรม ได้ร่ำมาสาวพัสตร์ พระภิกษุวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล ป.ธ.6). นนทบุรี : สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว, 2542.

สุรกุล เจนอบรม. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, 2546.

(2) บทความ :

พรพรรณ สมบูรณ์, สันตัด จันทร์ทาทอง และนมาศโมฬี จิตวิริยธรรม. “พระอัจฉริยภาพของ พระพุทธเจ้าด้านการแพทย์: ศึกษาจากเภสัชชนธกะ”. ใน **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559) : 221.

พระครูโกศลวชิรกิจ, บุญทัน ดอกไธสง และอนันท์ จันตะนี. “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิง พุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร”. ใน **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2559) : 61.

ภาส ภาสสัทธา, สุรพล สุยะพรหม และธัชชนันท์ อิศรเดช. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการ บริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. ใน **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558) : 59.

(3) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

คานธีชา บุญยาว. “การออกแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในแต่ละช่วงวัย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2555.

จิตติวรรณ แสงสิงห์. “การศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านลือคำ หาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

นราธิป กมลลิ้มสกุล. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาบ้านปางลาน ตำบลตา พระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ของศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณ ชายแดนสระแก้ว”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย บุรพา, 2554.

พระครูใบฎีกาโสภณ กิจจสาร. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวัน ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

พระครูสิงห์แก้ว วชิรมโม. “บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

ภิรมย์ เจริญผล. “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

วรรณารถ ดวงอุดม พงทิพย์ หนูเจริญ และนภสร เจริญโพธิ์. “การพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและจังหวัดแพร่”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2554.

อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ. “การเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารของผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน : กรณีชมรมอนุรักษ์จักรยาน อำเภอบำเหน็จ จังหวัดลำพูน”. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554.

**การพัฒนาแบบแผนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา**
**A DEVELOPMENT MODEL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR
CAPACITY BUILDING OF SONGKHLA' S TEACHERS PRIVATE SCHOOL
USING INFORMATION TECHNOLOGY IN 21 CENTURY**

อัจจิมา มาณิยม*
 ปรีชา วิหคโต**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบแผนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลาโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่1)การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ขั้นที่2)การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ขั้นที่3)การสร้างแบบแผนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จ.สงขลา ขั้นที่4) การประเมินแบบแผนการจัดการความรู้การจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จ.สงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่1)เอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาแบบแผนการจัดการความรู้ในโรงเรียน2)โรงเรียนเอกชนในจังหวัดสงขลา 162 โรงเรียน สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน113โรงเรียนและ 3)ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวน9คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม (focus group discussion)และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าความถี่ค่าร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จ.สงขลา พบว่าสภาพการจัดการความรู้ ในปัจจุบันทุกขั้นตอนอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความต้องการทุกขั้นตอนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของความต้องการจัดการความรู้ในขั้นต่าง ๆ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในขั้นการเข้าถึงความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ มากที่สุด
2. ผลการสร้างแบบแผนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ลักษณะรูปแบบเป็นMacro Flowchart และผังการไหลของงานแบบหน้ากระดาน(Deployment flowchart) มี 6 ขั้นตอน 47 กิจกรรม ดังนี้ 1.การ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

สร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) ประกอบด้วย 6 กิจกรรม 2. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ประกอบด้วย 9 กิจกรรม 3.การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) ประกอบด้วย 10 กิจกรรม 4.การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ประกอบด้วย 5 กิจกรรม 5.การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Organization) ประกอบด้วย 7 กิจกรรม และขั้นที่ 6. การนำความรู้ไปใช้ (Knowledge adoption ประกอบด้วย 10 กิจกรรม

คำสำคัญ การจัดการความรู้, รูปแบบ ,สมรรถนะการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่21

ABSTRACT

The objective of the research is to developing knowledge management pattern for enhancing capability in using Information Technology in 21th century of private school teachers, Songkhla province. The steps of the research are as follows ; 1) to create idea conception 2) to study recent environmental problem and need 3) to form knowledge management for enhancing capability in using Information Technology in 21th century of private school teachers, Songkhla province 4) to evaluate the above knowledge management. The research samplings are as follows; 1) Document, texts and involving researches about knowledge management forms in schools. 2) 113 from 162 private schools in Songkhla province 3) 9 specialists from the fields of knowledge management, educational administration and Information Technology. The instrument of the research is questionnaire, focus application form and the statistics of appropriation and possibility to analyze the data such as rational frequency, means and quartier range.

The findings of the research are

1) the result of the analysis the recent condition and the need of the knowledge management for enhancing capability in using Information Technology in 21th century of the private school teachers in Songkhla province found that recently knowledge managing condition is in the middle as the knowledge management needs in the top range. According to consideration of knowledge managing condition, the participants require this knowledge for applying in their lives.

2) The results of technological enhancing capability in 21th century (in private school teachers, Songkhla province) in terms of Macro Flowchart, Deployment Flowchart have 6 steps 47 activities as follows; 1) Knowledge Creation and Acquisition consists of 6 activities. 2) Knowledge Access has 9 activities 3) Knowledge sharing consists of 10 activities 4) Knowledge Codification and Refinement consists of 5 activities 5) Knowledge Organization consists of 7 activities and 6) Knowledge adoption consists of 10 activities.

Keywords: Knowledge Management , Model ,Competency of Information Technology in 21century

1. บทนำ

การศึกษาปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง มีการแข่งขันที่สูงขึ้นในทุก ๆ ด้าน เพื่อเตรียมความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์สู่ Thailand 4.0 ครูผู้สอนจะต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เก่งคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เก่งงาน คือการคิดให้เกิดผลผลิต เก่งคน คือการคิดอย่างรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เพื่อให้เกิดทักษะดังกล่าวปัจจัยที่สำคัญคือครูผู้สอนซึ่งจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น สำหรับครูเป็นโอกาสที่จะทำงานร่วมกันมากขึ้นและขยายการเรียนรู้จากในห้องเรียนสู่นอกห้องเรียน ตลอดจนการสร้างชุมชนการเรียนรู้รอบโลก การเข้าถึงสื่อการสอนด้วยเทคโนโลยีที่เป็นทรัพยากรและเครื่องมือในการสร้างจัดการและประเมินคุณภาพอันก่อให้เกิดประโยชน์ของผู้เรียน (US.DEPARTMENT OF EDUCATION.2016 : 29) การปรากฏตัวของเทคโนโลยีการศึกษาที่มีการเติบโตในห้องเรียน เด็กรุ่นใหม่พร้อมที่จะทำงานร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ของเด็กและการแสวงหาความรู้และความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เทคโนโลยีการศึกษาจะต้องรวมอยู่ในหลักสูตรในอนาคต การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการศึกษาจะช่วยเพิ่มทักษะและความรู้ความเข้าใจ พร้อมการจุดประกายของการเรียนรู้และได้รับข้อมูลใหม่ ๆ ต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว จากงานวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา (อมรัตน์ เหล็กกล้า.2554:163) พบว่าครูผู้สอนโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการการใช้สื่อเทคโนโลยีเนื่องจากครูผู้สอนขาดประสบการณ์ ความสามารถ ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับการรายงานการประเมินโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากลประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่ได้รับการตรวจประเมินคุณภาพสู่มาตรฐานสากล ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนครูในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนโดยการจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และมีการกำกับติดตามการใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีของครูทั้งด้านการผลิตและการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.2558 : 38 - 40)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวหากเราต้องเตรียมและสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และจัดการองค์ความรู้ (บดินทร์ วิจารณ์.2550 : 70) ต้องอาศัยยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้ การแบ่งปันหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศในการบรรลุภารกิจหลัก อันจะนำไปสู่ การพัฒนาสมรรถนะของครูด้านการใช้เทคโนโลยีและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่สามารถทำงานร่วมกับการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพผู้เรียนต่อไป ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียน (ภาสกร เรืองรอง. 2014 : 199) จาก

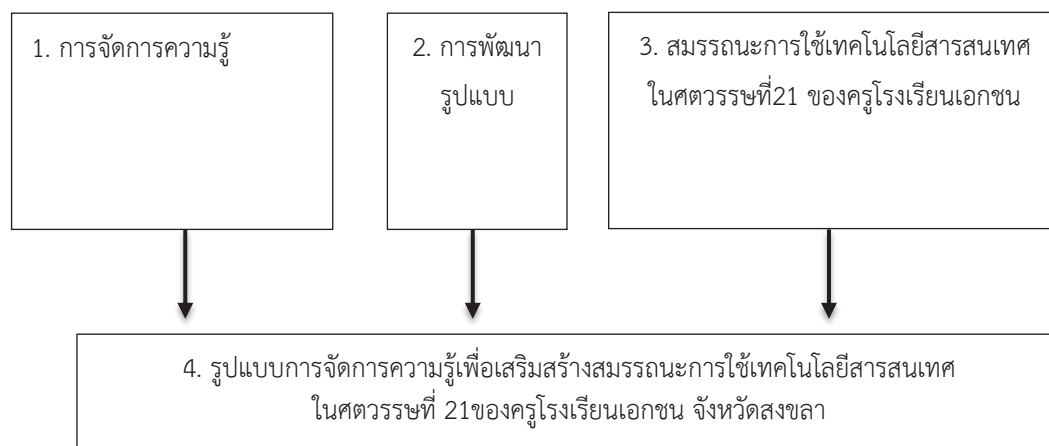
เหตุผลที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานด้านพัฒนาบุคลากร โรงเรียนเอกชนให้ประสบผลสำเร็จ สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความพร้อมและสมบูรณ์ ช่วยสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา

3. กรอบแนวคิดในการทำการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการความรู้ ของนักวิชาการหลายท่านและสถาบันต่าง ๆ ได้กรอบแนวคิดดังนี้

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้า หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการของการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา มี 6 กระบวนการ 57 ขั้นตอน ดังนี้ การสร้างและแสวงหาความรู้ มี 10 กิจกรรม

การเข้าถึงความรู้ มี 10 กิจกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้มี 10 กิจกรรม การประมวลและกลั่นกรองความรู้ มี 7 กิจกรรม การจัดเก็บความรู้มี 10 กิจกรรม การนำความรู้ไปใช้ มี 10 กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในโรงเรียน เอกชน จังหวัดสงขลา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2560 จำนวน 162 โรงเรียน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเทียบจำนวนจากตารางของ Krejcie and Morgan อ้างอิงมาจาก (บุญชม ศรีสะอาด.2552:35) ได้จำนวน 113 โรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 56 คน และครูจำนวน 57 คน รวม 113 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเชิงสำรวจเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหากับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 0.98 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับผู้บริหารและครูโรงเรียนภาคใต้ศึกษามูลนิธิจำนวน 30 ฉบับ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเที่ยง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) แบบสอบถาม มีค่าประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) สำหรับสภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.986 และสภาพที่ต้องการเท่ากับ 0.989 การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 มาวิเคราะห์และสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา การรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ร่วมได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการความรู้ การบริหารการศึกษา และด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 9 คน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล หลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการถอดเทปโดยละเอียดและเปรียบเทียบกับการจดบันทึกข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล ต่อจากนั้นจึงสรุปผลในหัวข้อต่าง ๆ นำเสนอผลการสนทนากลุ่มในรูปแบบความเรียงและตารางแสดงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบ ต่อจากนั้นพิจารณาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะสรุปผล และจัดทำเป็นรายงานการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ได้รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ที่เหมาะสม

5.สรุปผลการวิจัย

1.1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลาพบว่า สภาพการจัดการความรู้ ในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความต้องการอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ

ความต้องการได้แก่ การเข้าถึงความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนความรู้ และการประมวลและกลั่นกรองความรู้ โดยสภาพการจัดการความรู้ขั้นการสร้างและแสวงหาความรู้ ในส่วนของความต้องการสูงกว่าสภาพปัจจุบันทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าครูเอกชนมีความต้องการการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนำข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้มาจัดทำเป็นร่างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา

1.2 รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลาที่ปรับปรุงขึ้นผลจากการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง สามารถนำไปใช้ได้จริง และนำข้อมูลที่ได้อีกกลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนา (Content Analysis) ของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา ว่ามีความเหมาะสม สามารถเป็นแนวทางในการทำไปปฏิบัติงานจริง โดยให้ปรับกิจกรรมบางข้อให้กระชับ ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานโรงเรียนเอกชน การวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากแบบสอบถาม (Rating scale) ของผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมาก สรุปดังนี้

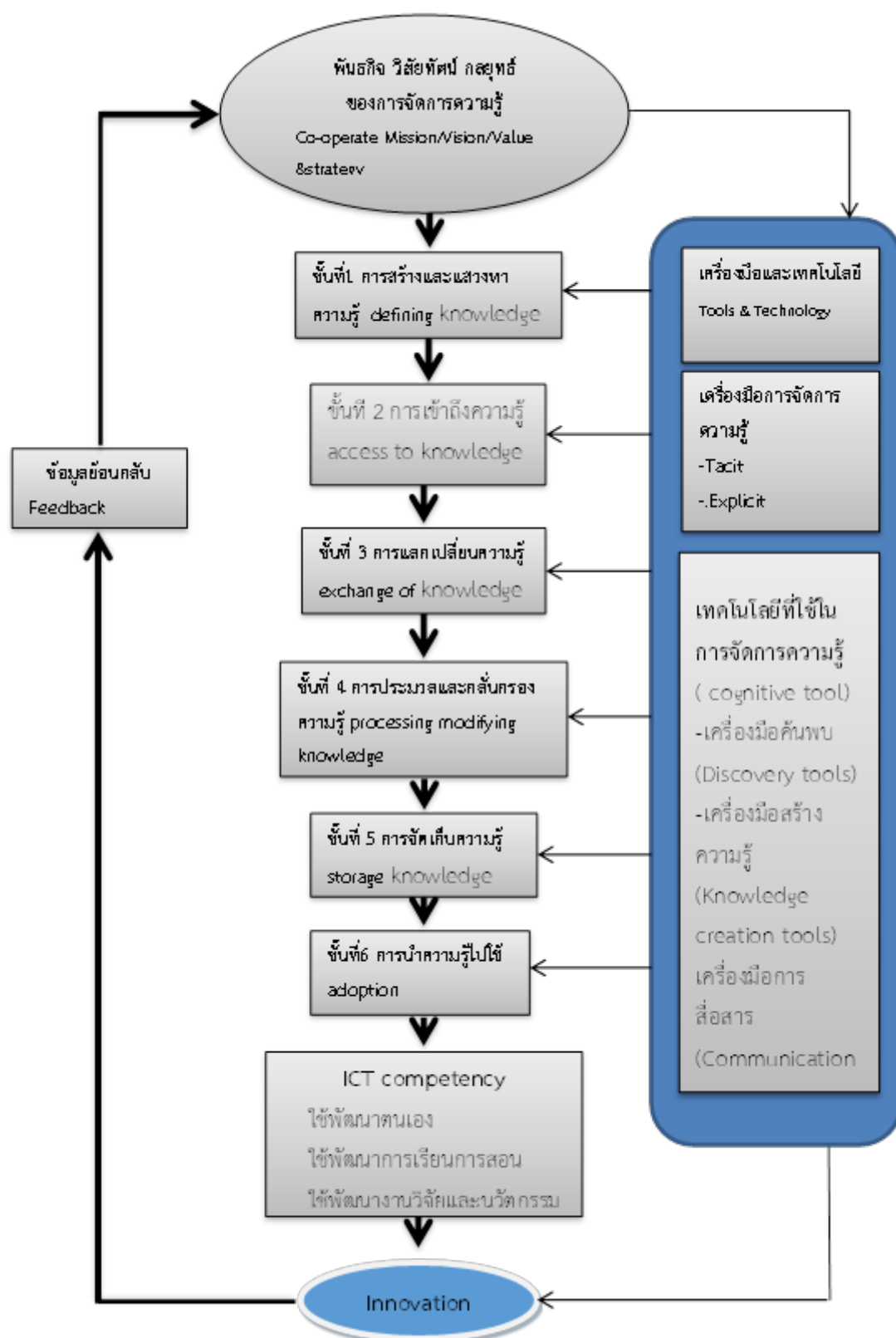
ส่วนที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลาสร้างเป็น macro flowchart มีลักษณะเป็นขั้นตอนที่ไหลต่อเนื่องกัน โดยการไหลจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่ง ขั้นตอนแรก การพิจารณายุทธศาสตร์และนโยบาย วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในโรงเรียน ก่อนกำหนดประเด็นการจัดการความรู้ ต่อจากนั้นเป็นกระบวนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.การสร้างและแสวงหาความรู้ 2.การเข้าถึงความรู้ 3.การแลกเปลี่ยนความรู้ 4.การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5.การจัดเก็บความรู้และการนำความรู้ไปใช้ โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีเครื่องมือ 2 ประเภทในการจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละขั้นตอน เครื่องมือนี้นี้คือ เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีคือ cognitive tool (เครื่องมือทางปัญญา) คือ เครื่องมือที่ช่วยพัฒนาระบบการคิดของคน ซึ่งพัฒนาจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มีการประยุกต์ใช้และพัฒนาให้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลที่จะสร้างองค์ความรู้หรือกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเครื่องมือทางปัญญาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้การขยายกรอบแนวคิดของผู้เรียนด้านการคิด และสนับสนุนกระบวนการทางปัญญาของผู้เรียน ทำหน้าที่เสมือนผู้ร่วมงานที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เครื่องมือทางปัญญาจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ตามแนวการสร้างความรู้ทันประกอบด้วย

เครื่องมือค้นพบความรู้ (Discovery tools) เป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการเสาะแสวงหาสารสนเทศ การค้นหาข้อมูล เพื่อนำมาซึ่งการค้นพบสารสนเทศหรือความรู้ที่ต้องการ เครื่องมือที่ช่วยในการค้นพบสารสนเทศมี 2 ลักษณะคือ Seeking tool เป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการค้นหาสารสนเทศ การระบุตำแหน่งและนำเสนอสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น Search engines, index, maps เป็นต้น

Collecting tool เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสะสม เก็บรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่าง: Downloading, saving, bookmarking เป็นต้น

เครื่องมือสร้างความรู้ (Knowledge creation tools) เป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการสร้างความรู้ของผู้เรียน ที่เกิดขึ้นในความจำระยะสั้น (Short-term memory) เป็นระยะที่จะต้องประมวลผลสารสนเทศต่างๆที่รับผ่านเข้ามา เพื่อจัดระเบียบ ในการสร้างความรู้ นั้นผู้เรียนจะต้องดึงความรู้และประสบการณ์ต่างๆมาใช้ไม่ทุกครั้งเสมอไปที่ผู้เรียนจะสร้างความรู้ขึ้นมาได้อย่างง่ายดาย หากเป็นเรื่องที่ยุ้งยาก ซับซ้อน (Ill-structure) และไม่คุ้นเคย ก็จะต้องใช้ความพยายามคิด (Mental effort) อย่างมาก เป็นผลให้ใช้ค็อกนิทีฟโหลด (Cognitive load) มาก จนอาจทำให้ไม่สามารถสร้างความรู้ได้ ดังนั้นเครื่องมือนี้จะไปสนับสนุนการสร้างความรู้ความหมายของผู้เรียนและยังช่วยลด Cognitive load เครื่องมือสร้างความรู้มี 3 ชนิดคือ Organizing tool เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกลุ่มสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นหมวดหมู่ การเชื่อมโยงความคิดรวบยอดของสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่าง: Mind mapping, flow chart, constructing table เป็นต้น Integrating tool เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของผู้เรียน ตัวอย่าง: Annotation or typing note for information encountered: Mapping tools, Simulations Generating tool เป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการสร้างสิ่งต่างๆอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากอาศัยเพียงแค่สมองคิด จินตนาการคงไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย เครื่องมือนี้นี้มีการพัฒนาอย่างแพร่หลายเช่น Papert (1991) ได้สร้างLego, Micro world เป็นต้น

เครื่องมือการสื่อสารความรู้ (Communication tool) เป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการสื่อสารสนทนาแลกเปลี่ยนแนวความคิดระหว่างบุคลากรในโรงเรียน เพื่อสร้างชุมชนในการเรียนรู้และสังคมของเพื่อนครู รูปแบบของเครื่องมือการสื่อสารมี 2 ลักษณะคือ Synchronous communication tools ใช้สนับสนุนปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ตัวอย่าง: Chat, online conference, MSN เป็นต้น Asynchronous communication tools ใช้สนับสนุนปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน เช่น Web board, e-mail และเครื่องมือที่ไม่ใช่เทคโนโลยี ที่ใช้ในการจัดการความรู้ชุดแจ้งหรือความรู้จากภายนอก และความรู้ฝังลึกหรือความรู้จากภายใน เช่น ทีมข้ามสายงาน Cop ระบบพีเลียง เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องเล่าเร้าพลัง เป็นต้น ซึ่งกระบวนการและเครื่องมือที่กล่าวมาข้างต้นจะส่งผลให้เกิด สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT competency) 3.ด้านของครูได้แก่ นำการจัดการความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาการเรียนการสอน และ การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรม ในระหว่างการจัดการความรู้จะมีการประเมินผลเพื่อทบทวนการปฏิบัติงานและส่งข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาต่อไปดังรูปแบบด้านล่าง

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลามีข้อค้นพบสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยที่พบสภาพปัจจุบันและความต้องการของการจัดการความรู้ในโรงเรียนเอกชน พบว่า สภาพการปฏิบัติการจัดการความรู้ในปัจจุบันในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความต้องการของสถานศึกษาในการจัดการความรู้ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ในด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในด้านการเข้าถึงความรู้ การนำความรู้ไปใช้ มากที่สุด รองลงมา คือ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บความรู้ ตามลำดับ เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีความต้องการมากที่สุดคือครูมีความสามารถนำความรู้ความสามารถของตนด้านสมรรถนะการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพ รองลงมาได้แก่ โรงเรียนจัดหาสื่ออุปกรณ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของครู และโรงเรียนมีเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอในการให้ครูนำความรู้ไปใช้ ตามลำดับ เนื่องจากปัจจุบัน การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในส่วนของเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ช่วยค้นหา จัดเก็บแลกเปลี่ยน และนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Marquardt and Reynolds (1994) (อ้างถึงในกัตติกา ศรีมหาโร:2555) ที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีการเรียนรู้ (Learning Technology) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงอย่างรวดเร็วถูกต้องและทันเวลา และ บุญจันทร์ สีสันต์ (2554) ที่เห็นว่าปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้สูง และ ชำนาญ เหล่ารักผล (2553 : 313-314) ได้ให้เหตุผลถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการจัดการความรู้เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วสามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่างๆ เข้าเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว สะดวกและมีราคาถูก เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนเกือบทั่วโลกอย่างกว้างขวาง ทำให้การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด ประสบการณ์ สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ข้ามพรมแดนจากัดในด้านเวลาและสถานที่ ทำให้มีคนเข้ามาใช้ประโยชน์มากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งเทคโนโลยียังได้รวบรวมสารสนเทศจากแหล่งต่างๆกลายเป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่ และเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ จนสามารถใช้เป็นเครื่องมือหลักในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานขององค์กร เพื่อไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาที่ต้องการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลาได้รูปแบบเป็น 2 ลักษณะคือ macro flowchart และ Deployment flowchart มีกระบวนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การสร้างและแสวงหาความรู้ 2.การเข้าถึงความรู้ 3.การแลกเปลี่ยนความรู้ 4.การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. การจัดเก็บความรู้และ 6. การนำความรู้ไปใช้ โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีผู้รับผิดชอบและเครื่องมือประเภททั่วไปและเครื่องมือประเภทเทคโนโลยีใส่ลงใน flowchart ซึ่งกระบวนการและเครื่องมือดังกล่าวจะส่งผลให้เกิด สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT competency) 3 ด้านของครูได้แก่ นำการจัดการ

ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาการเรียนการสอน และ การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรม ในระหว่างการจัดการความรู้จะมีการประเมินผลเพื่อทบทวนการปฏิบัติงานและส่งข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาต่อไป สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ (Alavi,2000) ได้แก่การกำหนดให้มีหัวหน้าคณะทำงาน (Chief Knowledge Officer) หรือการสร้างทีมงานในแต่ละสาขาร่วมกันพัฒนากระบวนการทำงาน โดยผู้ทำงาน (Knowledge Worker) (Stewart 1997) จะทำหน้าที่ในการประสานงานกับที่ปรึกษาและหัวหน้างานฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจเป้าหมายและทิศทางขององค์กร และประสานการติดต่อระหว่างผู้เชี่ยวชาญและคณะทำงานกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงทำการค้นหาและรวบรวมแหล่งข้อมูลที่จัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ ให้ค้นหาได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น การจัดทำ Workflow พัฒนาระบบการทำงาน (Process) โดยการสร้างความรู้ การรวบรวม และการจัดเก็บ เพื่อเชื่อมโยงไปยังผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการดังกล่าว โดยให้คนในองค์กรมีส่วนร่วมมากขึ้นในการปรับปรุง Workflow สอดคล้องกับแนวคิดของสคส. (ประพนธ์ ผาสุยิต, 2549) ที่มีความเห็นที่ว่า การจัดการความรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการ โดยที่คนเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในส่วนของเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ช่วยค้นหา จัดเก็บแลกเปลี่ยน และนำความรู้ไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ส่วนกระบวนการเป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปใช้ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและนวัตกรรมขั้นตอนหลัก คือ การกำหนดนโยบาย การจัดตั้งทีมงาน การสร้างความตระหนักและให้ความรู้การจัดการความรู้แก่บุคลากร โดยคาดหวังว่าเมื่อบุคลากรมีความรู้และทักษะการจัดการความรู้แล้วจะนำไปปฏิบัติจนได้วิธีปฏิบัติที่ดี และโรงเรียนจะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา พบว่ามี 6 ขั้นตอน

7.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการจัดการความรู้เพื่อให้ครูเกิดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21
2. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำกระบวนการพัฒนานี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการงานบริหารทั่วไป งานบริหารงบประมาณ และ งานประกันคุณภาพภายใน
3. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ในการพัฒนาสมรรถนะด้านอื่น ๆ ของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน จังหวัดสงขลา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบนี้ไปวิจัยเชิงทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยี เช่นแอปพลิเคชันเพื่อสร้างเครื่องมือทางปัญญา (cognitive tools)

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรณพล พรหมเกทย์.(2557) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาครู : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนน้ำพุตโปธาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1.วิทยานิพนธ์ (ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา)มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.ปัตตานี:มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บดีนทร์ วิจารณ์. (2550). การจัดการความรู้..สู่ปัญญาปฏิบัติ.พิมพ์ครั้งที่(3) กรุงเทพมหานคร : ธรรมมลการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (ม.ป.ป.) สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2553. จาก <http://www.watpon.com/boonchom/development.pdf>
- ปรีชา วิหกโต. (2557).การพัฒนาปรับเปลี่ยนการจัดการความรู้ในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 6 . วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล .ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ตุลาคม-ธันวาคม 2557.เล่มที่ 4 ฉบับที่ 1 หน้า 225. 339-347
- ปรีชา วิหกโต (2557).การพัฒนาปรับเปลี่ยนการจัดการความรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล .ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ตุลาคม-ธันวาคม 2557.เล่มที่ 5 ฉบับที่ 2 หน้า 69. 56-64
- ประพนธ์ ผาสุกยัต. (2547) การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ. กรุงเทพฯ : ไยไหม.
- ประสิทธิ์ ทิมพุดิ และ ครรชิต มัลลียงศ์.(2549) การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ.กรุงเทพฯ :ดอกหญ้ากรุป.
- ปาริชาติ เกสัชชา ดร.เกตุมนี มากมี สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์.ดร.เรืองวิทย์ นนทภา. การพัฒนาสมรรถนะครูผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 วารสารบัณฑิตศึกษา ปีที่ 12 ฉบับที่ 59 ตุลาคม-ธันวาคม 2558
- ปิยะนาล บุญมีพิพิธ. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา.ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา:มหาวิทยาลัยศิลปากรพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสป)>
- พรพิมล หารษาภิรมย์โชค.(2550) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับภาครัฐ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา.(2547)การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ กรุงเทพ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรณี สวนเพลง. (2552). เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21 Panyapiwat JournalVol.5 Special Issue May 2014

ภรณ์ หลาวทอง,โกเมศ จันทสมโภชน์ , เฉลิมพล คงจันทร์, สหเทพ คำสุริยา และปิยะ แก้วบัวดี.การพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของอาจารย์ผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน,บพคัตย๋อ วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลครั้งที่5.

มงคลชัย วิริยะพินิจ.(2556)องค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ภาควิชาการ กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ค่อสยาม.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ.(2558). รายงานผลการประเมินโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาที่มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล.กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552) การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้. นนทบุรี:โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.

สำนักพัฒนาผู้ฝึกและเทคโนโลยีการฝึก,กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2558).การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management - KM).กรุงเทพมหานคร.

Allee, V. (2003). The future of knowledge: Increasing prosperity throughvalue network. Amsterdam: Butterworth-Heinemann

A.S.Arul Lawrence and K.Veena. IMPROVING TEACHER COMPETENCY THROUGH ICT. <http://www.academia.edu>

Anantatmula V.(2004). Advancing Project Management Tools beyond Quantitative Methods.Presented at the 18th IPMA International Congress on Project Management,Budapest: 19-20 June 2004.

Bardo, Hartman. โครงสร้างของรูปแบบ. 2004. <<http://www.trglobec.go.th/new-filep30346241849pdf>> 12 September 2013.

Bokowitz, W. and R. Williams. The Knowledge Management Field Book.London : Practice Hall, 2000.

Choo, Chum Wei. (2000, April). “Working Knowledge : How Organizations Manage What They Know.” Stepping into the New Millennium : Challenges for Libraries & Information Professionals. Congress of Southeast Asian Librarians, Singapore.11: 26-28.

Davenport, Thomas H.; & Gilbert, Probst. (2002). Siemen ‘s Knowledge Journey. In Knowledge Management Case Book. pp.10-19. Berlin: John Wiley & Son.fatunee . เทคนิคการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) . แหล่งที่มา: http://fatuneemam.blogspot.com/2010/11/focus-group-discussion_06.html. 6 สิงหาคม 2560

Gilbert Probst, Steffen Raub, and Kai Romhardt.Managing knowledge : building blocks for success / New York : John Wiley & Sons, c2000.Management Functions and their Managerial Performances,” Journal of Knowledge Management Practice. 7(2) : 78 ; June, 2006.

แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ตามแนวทางประเทศไทย 4.0

A Guideline for Organizing Activities for Senior Citizens in Bangkok according to Thailand 4.0

วีรณัฐ โรจนประภา*

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง "แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประเภทกิจกรรมที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 เพื่อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน โดยใช้สถิติพรรณนาในการประมวลผล และใช้ไคสแควร์ ในการศึกษาความสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรมที่มีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุในช่วงระหว่าง 60-69 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษานุปริญญา-ปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,100 – 6,000 บาท มีรายได้จาก ผู้อุปการะ (ลูก/หลาน) การเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ในประเภทกิจกรรมมีดีสุขภาพ มีผู้เข้าร่วมสูงสุด รองลงมา คือ มิติสังคมและมิติจิตใจ ส่วนตัวชี้วัดสุขภาพจิตผู้สูงอายุนี้อาศัยยีนดีกับความสำนึกของคนอื่นมาก รองลงมา คือ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส รู้สึกว่าตนมีคุณค่าต่อครอบครัว และมีความกระตือรือร้นในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สำหรับผลการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า ประเภทกิจกรรมที่ส่งผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มี 7 ประเภทกิจกรรม ได้แก่ การออกกำลังกาย การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การให้ความรู้ด้านโภชนาการ การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ การฟังหรือปฏิบัติธรรม และกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี และศิลปะ ส่วนระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของกิจกรรมกับระดับสุขภาพจิต มีระดับการส่งผลแตกต่างกัน โดยกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ รองลงมา คือ การให้ความรู้ด้านโภชนาการ และการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเชิงนโยบาย คือ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในทุกหมู่บ้าน โดยอาจทำร่วมกับวัด หรือโรงเรียนตามความเหมาะสม จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเชิงการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ จัดให้มีการฟังธรรมในทุกวันพระ ในรูปแบบของธรรมสังฆจรเวียนกันไปในแต่ละวัดในแต่ละหมู่บ้าน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Phitsanulok University

จัดให้มีสื่อการสอนภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนสำหรับผู้สูงอายุ เผยแพร่ผ่านเครือข่ายโทรคมนาคมของรัฐ และจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตให้แก่ผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ ประเทศไทย 4.0 สังคม สูงวัย

Abstract

The study on “A Guideline for Organizing Activities for Senior Citizens in Bangkok according to Thailand 4.0” aims to examine types of activities affecting mental health of senior citizens in Bangkok according to Thailand 4.0, propose a guideline for organizing activities for senior citizens in Bangkok according to Thailand 4.0 and provide information for handling ageing society to related organizations. Data were collected by distributing questionnaires to 420 respondents. Descriptive statistics were used for data analysis and Chi-square was used to investigate the relationship between activity participation and mental health of senior citizens in Bangkok. It was found that the sample was mostly females aged between 60-69 years with a married status, diploma – bachelor’s degree, and average monthly income of 3,100-6,000 Baht from their children/grandchildren. For activity participation among senior citizens, health activities had the highest number of participants, followed by social and mental activities. Meanwhile, for mental health indicators, being happy for others’ success was found the most, followed by providing support to others when having opportunities, feeling valued by the family, and eagerness to learn new things.

For the result of a study on relationship, it was found that there were 7 activities affecting mental health of senior citizens in Bangkok. These include exercise, giving knowledge on health, giving knowledge on nutrition, giving knowledge on the Philosophy of Sufficiency Economy, giving knowledge on foreign languages, listening to sermons or practicing Dharma, and music and art activities. Meanwhile, the effects of activity types on mental health levels were found to be different. The activity with the highest effect was giving knowledge on foreign languages followed by giving knowledge on nutrition and giving knowledge on health.

The recommendations on policies based on the study are to establish senior citizen learning centers in all villages with the cooperation from temples or schools, organize learning activities related to the Philosophy of Sufficiency Economy for application in daily life, organize sermons on every Buddhist holy day

in the form of Dharma on tour for each village, provide English or Chinese instructional media broadcast through government telecommunication networks, and organize learning activities with an effect on mental health for senior citizens.

Keyword(s) : Senior Citizens, Thailand 4.0, Ageing, Society

1. บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศอยู่ในเกณฑ์กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) จากข้อมูลของ United Nations World Population Ageing พบว่า ในช่วงปี 2563-2568 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประชากรเด็กน้อยกว่าผู้สูงอายุ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2548) สถานการณ์นี้เป็นผลมาจากการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว และการลดลงอย่างต่อเนื่องของระดับการตายของประชากร ทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สัดส่วนนั้นแล้วตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2543-2544 (สถานการณ์และแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556-2573, กรมกิจการผู้สูงอายุ) และคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2564 จะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมกองทุนสุขภาพ) ซึ่งนี่เป็นปัญหาใหญ่ที่ประเทศไทยรวมถึงทุกประเทศทั่วโลกกำลังจะต้องเผชิญและดำเนินการเพื่อรองรับเพราะไม่เพียงเป็นปัญหาของผู้สูงอายุหรือปัญหาของผู้ดูแลผู้สูงอายุ แต่เป็นปัญหาในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ การลงทุน ระบบเงินออม ระบบสาธารณสุข ระบบการขนส่ง การก่อสร้าง หรือแม้แต่ในมิติของการสหภาพการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชากรทุกเพศ ทุกวัยในสังคมอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมการรองรับ

ขณะที่เมื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรนี้แล้วจะยิ่งเห็นเด่นชัดถึงความน่าเป็นห่วง เพราะสัดส่วนประชากรที่กำลังมุ่งไปด้านกลุ่มผู้สูงอายุนี้ได้ทวีค่าขึ้นมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จะเห็นได้จากสถิติจาก มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ ระบุว่าในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรที่อายุเกิน 60 ปี จำนวน 8,011,000 คน เพิ่มขึ้นจากเมื่อปี พ.ศ. 2543 ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ 5,792,970 คน และคาดว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุ 12,272,000 คน ขณะที่จำนวนเด็กเกิดใหม่กลับสวนทางกันคือมีจำนวนลดลง โดยปัจจุบันปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนเด็กเกิดใหม่ 704,058 คน เทียบกับเมื่อปี พ.ศ. 2553 ที่มีเด็กเกิดใหม่จำนวน 766,370 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และคาดการณ์ว่าในอีก 10 ปีจะมีเด็กเกิดใหม่ลดลง นั่นหมายถึงสัดส่วนของประชากรในสังคมที่จะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุจะไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้นแต่ยังจะเดินหน้าเพิ่มอัตราสัดส่วนให้มากยิ่งขึ้นไปอีกจนไปสู่สภาพที่เรียกว่าสังคมผู้สูงอายุยิ่งยวด (Super Aged Society) ที่องค์การสหประชาชาติ ให้เกณฑ์ไว้ว่าคือสังคมที่มีประชากรสูงอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (ชมพูนุท, การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย) อันหมายถึงปัญหาในทุกมิติดังได้กล่าวไว้แล้วนั้นจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นตามสัดส่วนโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นนี้ หรือเมื่อพิจารณาจากอีกหนึ่งตัวเลขที่สำคัญคือ อัตราการพึ่งพา (Dependency Ratio) อันหมายถึง สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุและเด็กเทียบกับใน

วัยทำงาน ที่หากตัวเลขอัตราพึ่งพิงนี้สูงหมายถึงมีประชากรในสังคมที่ไม่ได้ก่อเกิดงานในจำนวนที่สูง หรือกล่าวอีกนัยคือหากตัวเลขยิ่งสูงคนวัยทำงานจะต้องผลิตงานออกมาเพื่อสมาชิกคนอื่นมากขึ้น ยิ่งสูงมากคนยิ่งต้องทำงานมากจนอาจถึงจุดที่ขาดคนทำงานอันนำมาซึ่งการหยุดยั้งพัฒนาการในสังคม ทำให้สังคมถดถอยได้ อันเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งแล้วนั้น จะพบว่าอัตราการพึ่งพิงนี้ได้เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 15.5 ในปี พ.ศ. 2548 เป็นร้อยละ 20.9 ในปี พ.ศ. 2558 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30.9 ในปี พ.ศ. 2568 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม) ทั้งนี้หากพิจารณาดัชนีตัวหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงอัตราส่วนของจำนวนคนในวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ต่อผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 1 คน ได้แก่ อัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุ (Potential Support Ratio) คือ คนในวัยทำงานเป็นผู้ที่มีศักยภาพที่จะดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ จึงมีความหมายว่าผู้สูงอายุคนหนึ่งจะมีผู้ที่สามารถช่วยเหลือดูแลกี่คน โดยเทียบกับเมื่อปี พ.ศ. 2543 ที่จะมีวัยทำงาน 7 คน ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน และมีแนวโน้มจะลดลงอย่างต่อเนื่อง และในอีก 30 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุไทยแต่ละคนจะมีคนวัยทำงานที่อาจจะช่วยในการดูแลแค่จำนวนเพียง 2 คนเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) เป็นสภาวะอันหนักหนาจนอาจกล่าวได้ว่าเกินกำลังสถานการณ์เช่นนี้จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสนใจและหาวิธีดำเนินการแก้ไข ป้องกัน และรองรับการจัดการเรียน การสอน ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีวิชาชีพเพื่อใช้เลี้ยงตนเอง สามารถแบ่งเบาภาระในการพึ่งพิงได้แล้ว ยังช่วยเสริมในเรื่องกำลังใจในการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมปัจจุบัน ดังที่สมาคมบ้านปันรัก (ไทยโพสต์, 2559) ได้ระบุว่าการดำเนินการของสมาคมที่เน้นในการจัดกิจกรรมสอนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุนั้นประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เพราะไม่เพียงจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพแต่ยังสามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากช่องว่างระหว่างวัยจากการรู้ไม่เท่าทันความรู้ใหม่ ๆ ของผู้สูงอายุกับรุ่นที่ 2 - 3 หรือรุ่นลูก หรือหลานได้ด้วย จึงน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่ามีกิจกรรมใดที่เหมาะสมต่อการจัดเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมและนำไปเติมเต็มคุณภาพชีวิตของตนในยุค ประเทศไทย 4.0 ไม่ต้องกลายเป็นคนตกโลก หรือประชากรชายขอบอันบั่นทอนศักดิ์ศรีความเป็นสมาชิกร่วมในสังคมไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ที่เป็นด่านแรกในการเปลี่ยนแปลง ในการเปิดรับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นต้นทางของการเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และรุนแรงนี้ ทั้งยังเปรียบเสมือนเป็นต้นแบบแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กระจายไปสู่เมืองอื่น ๆ ทั่วประเทศซึ่งด้วยปัญหาสังคมผู้สูงอายุที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ จึงควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาหารูปแบบในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียน การสอนสำหรับผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงประเภทกิจกรรมที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0

2.เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย

4.0

3.เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.ระเบียบวิธีวิจัย

3.1กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร รวมจำนวนทั้งหมด 44,344 คน (ข้อมูลชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ 50 สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร,สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร) ส่วนกลุ่มตัวอย่างนั้นใช้การสุ่มผู้สูงอายุจาก 6 เขต ได้แก่ เขตกรุงเทพมหานครกลาง เขตกรุงเทพเหนือ เขตกรุงเทพใต้ เขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานครเหนือ และกรุงเทพมหานครใต้ จำนวนเขตละ 70 คน รวมจำนวน 420 คน

3.2เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แหล่งที่มาของรายได้

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประเภทกิจกรรมที่เข้าร่วมประกอบด้วย 12 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ตัวชี้วัดสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 30 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) จำนวน 1 ข้อ

3.3การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวางแผนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย ส่งแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นแล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถาม จำนวน 420 คน

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window (Statistical Package for the Social Sciences) เพื่อหาค่าสถิติต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้านลักษณะทั่วไป ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลที่ตอบแบบสอบถาม ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลเชิงพรรณนาในลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และแหล่งที่มาของรายได้

2. ประเด็นประเภทกิจกรรม นำคะแนนจากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแต่ละกิจกรรม แล้วนำค่าที่ได้ของแต่ละกิจกรรมมารวมกันหารด้วยจำนวนกิจกรรมในแต่ละประเภท ได้ออกมาเป็นค่าเฉลี่ยของแต่ละประเภทกิจกรรม จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาสรุปในเชิงพรรณนาต่อไป

3. ประเด็นคุณภาพจิต นำคะแนนจากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย จากนั้นนำผลที่ได้มาสรุปในเชิงพรรณนาต่อไป

4. จากนั้นนำค่าที่ได้จากทั้ง 2 ส่วนมาเข้าโปรแกรมสำเร็จรูปนำมาทดสอบความสัมพันธ์ของแต่ละกิจกรรม/ประเภทกิจกรรม กับระดับสุขภาพจิต เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ รวมถึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาต่อไป

5.การอภิปรายผล

นำเสนอข้อมูลที่ได้นำมาอภิปรายในเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0 เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

6.สรุปผลวิจัย

กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ในแต่ละประเภทกิจกรรมได้ผลดังนี้

จำนวนและร้อยละ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ในแต่ละประเภทกิจกรรม

ประเภทกิจกรรม	คะแนน				
	ไม่เคย	เกือบ ไม่เคย	บางครั้ง	บ่อย	บ่อยมาก
การออกกำลังกาย	18 (4.3)	12 (2.9)	65 (15.5)	101 (24.0)	224 (53.3)
การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ	19 (4.5)	14 (3.3)	58 (13.8)	114 (27.1)	215 (51.2)
การให้ความรู้ด้านโภชนาการ	19 (4.5)	14 (3.3)	60 (14.3)	133 (31.7)	194 (46.2)
การให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ	28 (6.7)	32 (7.6)	60 (14.3)	138 (32.9)	162 (38.6)
การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจ	8	23	73	199	117

พอเพียง	(1.9)	(5.5)	(17.4)	(47.4)	(27.9)
การให้ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและภาษี	63 (15.0)	41 (9.8)	94 (22.4)	149 (35.5)	73 (17.4)
การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี	59 (14.0)	36 (8.6)	92 (21.9)	118 (28.1)	115 (27.4)
กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับ ภาษาต่างประเทศ	9 (2.1)	6 (1.4)	92 (21.9)	133 (31.7)	180 (42.9)
การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่มีผลต่อการ ดำเนินชีวิต	12 (2.9)	25 (6.0)	83 (19.8)	120 (28.6)	180 (42.9)
การฟังหรือปฏิบัติธรรม	29 (6.9)	33 (7.9)	61 (14.5)	129 (30.7)	168 (40.0)
เกี่ยวกับดนตรี และศิลปะ	32 (7.6)	31 (7.4)	67 (16.0)	104 (24.8)	186 (44.3)
จิตอาสา	22 (5.2)	16 (3.8)	77 (18.3)	99 (23.6)	206 (49.0)

สำหรับ ในส่วนของตัวชี้วัดสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

จำนวนและร้อยละ ตัวชี้วัดสุขภาพจิตผู้สูงอายุ

ตัวชี้วัด	คะแนน			
	ไม่เลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด
รู้สึกพึงพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ทุกวันนี้	13 (3.1)	57 (13.6)	123 (29.3)	227 (54.0)
รู้สึกว่าชีวิตมีความหมาย (มีคุณค่า มีประโยชน์)	35 (8.3)	48 (11.4)	125 (29.8)	212 (50.5)
รู้สึกว่าชีวิตมีความสุข	41 (9.8)	80 (19.0)	137 (32.6)	162 (38.6)
รู้สึกว่ามีชีวิตชีวา	29 (6.9)	79 (18.8)	130 (31.0)	182 (43.3)
รู้ว่าจะมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร	25	57	132	206

	(6.0)	(13.6)	(31.4)	(49.0)
พอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับบุคคลอื่น	37 (8.8)	78 (18.6)	87 (20.7)	218 (51.9)
มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน	12 (2.9)	81 (19.3)	127 (30.2)	200 (47.6)
คนมีอารมณ์ขันสนุกสนาน	7 (1.7)	107 (25.5)	106 (25.2)	200 (47.6)
ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนบ่อยๆ	22 (5.2)	63 (15.0)	116 (27.6)	219 (52.1)
คิดว่าตนมีความเป็นอยู่และฐานะทางสังคมตามที่ได้คาดหวังไว้	14 (3.3)	72 (17.1)	147 (35.0)	187 (44.5)
รู้สึกประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าในชีวิต	47 (11.2)	70 (16.7)	86 (20.5)	217 (51.7)
เห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ตนสามารถแก้ไขได้	26 (6.2)	102 (24.3)	211 (50.2)	81 (19.3)
สามารถทำใจยอมรับได้สำหรับปัญหาที่ยากจะแก้ไข (เมื่อมีปัญหา)	8 (1.9)	104 (24.8)	142 (33.8)	166 (39.5)
มั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต	18 (4.3)	116 (27.6)	230 (54.8)	56 (13.3)
รู้สึกยินดีกับความสำเร็จของคนอื่น	4 (1.0)	88 (21.0)	255 (60.7)	73 (17.4)
รู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	33 (7.9)	37 (8.8)	151 (36.0)	199 (47.4)
รู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา	15 (3.6)	197 (46.9)	85 (20.2)	123 (29.3)
ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส	3 (0.7)	73 (17.4)	100 (23.8)	244 (58.1)
รู้สึกภูมิใจในตนเอง	25 (6.0)	72 (17.1)	127 (30.2)	196 (46.7)
รู้สึกว่าตนมีคุณค่าต่อครอบครัว	26 (6.2)	77 (18.3)	93 (22.1)	224 (53.3)
มีสิ่งยึดเหนี่ยวสูงสุดในจิตใจที่ทำให้จิตใจมั่นคงในการดำเนิน	12	85	128	195

ชีวิต	(2.9)	(20.2)	(30.5)	(46.4)
เชื่อมั่นว่าการทำดีย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี	10 (2.4)	62 (14.8)	125 (29.8)	223 (53.1)
มีความสุขกับการริเริ่มงานใหม่ๆและมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ	28 (6.7X)	71 (16.9)	114 (27.1)	207 (49.3)
มีความกระตือรือร้นในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	8 (1.9)	91 (21.7)	244 (58.1)	77 (18.3)
มีเพื่อนหรือคนอื่นในสังคมคอยช่วยเหลือเมื่อตนต้องการ	14 (3.3)	55 (13.1)	162 (38.6)	189 (45.0)
มีคนที่สามารถปรับทุกข์ได้	19 (4.5)	75 (17.9)	139 (33.1)	187 (44.5)
รู้สึกสบายใจเมื่ออยู่ในครอบครัว	10 (2.4)	55 (13.1)	155 (36.9)	200 (47.6)
ครอบครัวของตนมีความรักและผูกพันต่อกัน	7 (1.7)	49 (11.7)	171 (40.7)	193 (46.0)
มั่นใจว่าชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อตน	60 (14.3)	109 (26.0)	81 (19.3)	170 (40.5)
รู้สึกพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน	10 (2.4)	252 (60.0)	93 (22.1)	65 (15.5)

7. อภิปรายผล

สำหรับผลความสัมพันธ์ของแต่ละประเภทกิจกรรมที่มีต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้ผล
ความสัมพันธ์ ดังนี้

ตัวชี้วัด	ผลคะแนน
1 ดนตรีและศิลปะ	มีผล15.905
2 การเรียนรู้ภาษา	มีผล22.159
3 การเรียนรู้เทคโนโลยี	มีผล10.468
4 การเรียนรู้กฎหมาย	ไม่มีผล8.119
5 การเรียนรู้สุขภาพ	มีผล17.752
6 การลงทุน	ไม่มีผล8.232
7 โภชนาการ	มีผล19.280

8 วิชาชีพร	มีผล15.254
9 เศรษฐกิจพอเพียง	มีผล15.590
10 ออกกำลังกาย	มีผล16.414
11 ปฏิบัติธรรม	มีผล15.655
12 จิตอาสา	มีผล15.306
13 มิติสุขภาพ	มีผล17.489
14 มิติเศรษฐกิจ	มีผล23.068
15 มิติสังคม	มีผล17.672
16 มิติจิตใจ	มีผล17.990

เมื่อวิเคราะห์จากผลของระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของกิจกรรมกับระดับสุขภาพจิตแล้วนั้น ในแต่ละประเภทกิจกรรมที่ส่งผลนั้นมีระดับการส่งผลแตกต่างกันซึ่งสามารถเรียงลำดับระดับการส่งผลจากค่า มากไปน้อยได้ 1. ภาษา 22.159 2. โภชนาการ 19.280 3. สุขภาพ 17.752 4. ออกกำลังกาย 16.414 5. ศิลปะ 15.905 6. ธรรมะ 15.655 และ 7. เศรษฐกิจพอเพียง 15.590 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จะเห็นได้ว่าในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ภาษานั้นส่งผลในระดับที่มากที่สุดเมื่อเทียบกับประเภทกิจกรรมอื่น ซึ่งอภิปรายได้ว่าเกิดจากการที่ลักษณะของกิจกรรมนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีความจำที่ดีขึ้นตามงานวิจัยของ แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาที่ไม่คุ้นเคยจะมีผลต่อการทำงานของสมอง ทำให้สมองเสื่อมช้าลง ทำให้ความคิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ด้วยการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2559 นั้นทำให้มีการเข้ามาของประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งตามมาด้วยการต้องใช้ภาษาต่างชาติในการสื่อสาร ดังนั้นผู้สูงอายุที่ได้เรียนรู้ภาษาที่ 2 นี้จึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่าตนยังเป็นสมาชิกของสังคมยุคเสรีนี้อยู่จึงนำมาซึ่งความมั่นใจจนส่งผลถึงความสุขด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 ขณะที่ในประเภทกิจกรรมด้านการเรียนรู้โภชนาการนั้นสามารถอภิปรายได้ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเมื่อสูงวัยขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากมีปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากการกินที่ผิด หรือการกินที่ไม่เหมาะสมกับวัย เช่น การกินอาหารย่อยยาก การกินที่มากเกินไปจนเกิดความอึดอัด หรือการกินไม่ได้ด้วยร่างกายไม่ตอบสนอง ซึ่งในเรื่องของการกินนี้เป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของชีวิตที่ผู้สูงอายุทุกคนต้องเกี่ยวข้องด้วยในทุกวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น เมื่อผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ให้ความรู้ในด้านนี้จึงทำให้สามารถนำความรู้ที่ไปใช้จนยกระดับสุขภาพกายและต่อเนื่องมาสุขภาพจิตได้ดังผลวิจัยที่ออกมาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครตามแนวทางประเทศไทย 4.0 สำหรับกิจกรรมประเภทให้ความรู้

เกี่ยวกับสุขภาพนั้น ก็สามารถอธิบายได้ไปในทางเดียวกันกับกิจกรรมด้านโภชนาการข้างต้น แต่ที่กิจกรรมประเภทนี้มีระดับความสัมพันธ์น้อยกว่ากิจกรรมโภชนาการนั้นก็ด้วยที่ผู้สูงอายุจำนวนมากที่ละเลยการดูแลสุขภาพ จะมาให้ความสนใจก็ต่อเมื่อร่างกายเกิดปัญหาขึ้นมา ไม่เหมือนด้านโภชนาการที่อย่างใดก็ต้องรับประทานทุกวันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การให้ความรู้ด้านสุขภาพนี้จึงมีผลน้อยกว่าการกิน ส่วนในประเภทกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องศิลปะกับการฟังธรรมนั้นสามารถอธิบายพร้อมกันได้ด้วยทั้งระดับความสัมพันธ์อยู่ในค่าที่ใกล้เคียงกันมากคือกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะมีค่าความสัมพันธ์ที่ 1.91 ขณะที่ประเภทกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมนั้นมีระดับความสัมพันธ์อยู่ที่ 1.90 และทั้ง 2 ประเภทกิจกรรมนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจโดยตรง คือ ศิลปะทำให้จิตใจเพลิดเพลิน คลายจากความวิตกกังวลได้ เช่นเดียวกับธรรมที่ก็ช่วยให้จิตใจปลอดโปร่งจากความเครียด หรือความกลัว เป็นการตอบสนองความต้องการหาที่พึ่งของผู้สูงอายุให้มีที่ยึดเหนี่ยวไม่พุ้งซ่าน อาจต่างกันในแง่ที่ศิลปะนั้นจะมุ่งมาที่รูปธรรมในปัจจุบันที่ทำให้มีความสุข แต่ธรรมนั้นมุ่งไปที่อนาคตที่ทำให้ใจเกิดความมั่นคง

สุดท้ายในส่วนของกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น แม้จะมีระดับความสัมพันธ์น้อยกว่าประเภทกิจกรรมอื่น ๆ แต่ก็ถือว่ายังส่งผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ และสามารถอธิบายได้ว่าด้วยแก่นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ก็มากจากหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางในศาสนาพุทธ จึงทำให้เมื่อผู้สูงอายุได้ศึกษาแล้วก็เท่ากับกับการได้ศึกษารัศมีในภาคการประยุกต์มาใช้ในชีวิตประจำวัน จึงส่งผลต่อระดับสุขภาพจิตดังกล่าว แต่ที่มีค่าน้อยกว่าประเภทกิจกรรมอื่นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นอาจมุ่งไปแต่ในเรื่องของเกษตรทฤษฎีใหม่อันเป็นภาคปฏิบัติสำหรับเกษตรกรหรือคนที่ต้องการใช้ชีวิต เช่นนั้นทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในวิชาชีพอื่นอาจยังไม่ถึงหัวใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีพอจึงส่งผลต่ำที่สุดดังกล่าว ขณะที่ในส่วนของประเภทกิจกรรมทั้ง 5 ประเภทที่ไม่ส่งผลนั้น สามารถอธิบายแยกเป็นรายประเภทกิจกรรมได้ว่า ประเภทที่มีค่าสูงที่สุดคือกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ว่าผู้สูงอายุในขณะการทำวิจัยนี้เป็นผู้ที่โตมาในยุคการเมืองที่ผู้มีอำนาจสามารถใช้อำนาจหรือกฎหมายไปในทางหาประโยชน์ใส่ตนหรือพวกพ้องได้ รวมถึงในขณะที่ผู้สูงอายุอยู่ในวัยทำงานคืออายุ 20 ขึ้นไปนั้นเป็นช่วงการพยายามจะเปลี่ยนผ่านระบบจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้ผู้นั้นในสมัยนั้นมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเหมือนเผด็จการด้วยคำที่คุ้นเคยว่า "เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย" นั่นเองทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาพที่ไม่ดีต่อกฎหมายถึงขนาดมีคำอบรมสั่งสอนกันว่า "กินซี้ ดีกว่าเป็นความ" ดังนั้นกิจกรรมนี้จึงเป็นไปได้ว่าไม่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี แต่อย่างไรก็ตามด้วยสังคมที่ประชาชนไม่อาจหลีกเลี่ยงกฎหมายได้อย่างไรเสียผู้สูงอายุก็มีกฎหมายบางฉบับที่จำเป็นต้องรู้ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรทำวิจัยต่อไปว่าจะใช้แนวทางในการจัดการเรียน การสอนอย่างไร ลำดับถัดมาคือประเภทกิจกรรมเกี่ยวกับการลงทุน กิจกรรมนี้อธิบายได้ว่าผู้สูงอายุในยุคนี้เติบโตมาในสมัยแห่งการค้าขายแบบดั้งเดิมซื้อมา ขายไป ซื้อถูก ขายแพง เมื่อโลกวิวัฒนาการด้านการค้าขาย การลงทุน มีตลาดหุ้น ตลาดสินค้าล่วงหน้า หรือตลาดสินค้าโภคภัณฑ์ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากตามไม่ทัน จนรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่ห่างไกลตนเอง จน

กลายเป็นไม่ส่งผลดังกล่าว ต่อมาเป็นกิจกรรมประเภทการสอนเทคโนโลยี เช่นเดียวกับกิจกรรมการสอนอาชีพที่ผู้สูงอายุที่โตมาในยุคอุตสาหกรรมนั้น เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไม่รวดเร็วนักทำให้ยังพอปรับตัวได้ แต่เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล หรือโลกาภิวัตน์ที่เกิดการก้าวกระโดดในเทคโนโลยีทำให้ผู้สูงอายุเกิดความขยาด ไม่อยากจะเริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หรือกลัวที่จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของตนจึงเกิดการปฏิเสธขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของแนวทางของประเทศไทย 4.0 ซึ่งน่าจะทำการศึกษาในเชิงลึกต่อไปเพราะอย่างไรเสียผู้สูงอายุย่อมหลีกเลี่ยงเทคโนโลยีไปไม่พ้น ขณะที่กิจกรรมประเภทการสอนวิชาชีพนี้ก็ชัดเจนในด้านที่ผู้สูงอายุที่ผ่านการทำงานมาทั้งชีวิตแล้วจะรู้สึกไม่อยากจะเหนื่อยในการทำงานอีก ต้องการที่จะพักผ่อนมากกว่า อีกทั้งด้วยวัฒนธรรมอันดีของสังคมไทย ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีลูกหลานคอยดูแล กิจกรรมนี้จึงอาจจำเป็นกับผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแลต้องหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตที่จะมีผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียวไม่มีผู้ดูแลกิจกรรมนี้อาจเต็มเต็มความต้องการให้ได้

สุดท้ายคือกรรมการทำจิตอาสาข้อนี้อภิปรายได้ว่าด้วยกิจกรรมอาสาที่นิยมในปัจจุบันนั้น อาจไม่ได้เป็นจิตอาสาที่เข้าถึงแก่นจริง เป็นเพียงการไปบริจาค การไปเยี่ยมชม หรือการไปแจกของ ทำให้ไม่ตอบสนองความรู้สึกเบื้องต้นในจิตใจที่ผู้สูงอายุยังต้องการมีความสำคัญ ยังอยากให้เห็นค่าในตนเองอยู่ ผลจึงออกมาเป็นไม่ส่งผลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามค่าที่เกินมานั้นก็เพียงเล็กน้อยเกือบจะเป็นค่าที่ส่งผลด้วยซ้ำ ขณะที่เมื่อพิจารณาในมิติใหญ่ 4 มิติคือมิติกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมให้ความรู้ด้านสังคม และกิจกรรมให้ความรู้ด้านจิตใจแล้วปรากฏว่าทุกมิติมีผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุทั้งหมด ซึ่งเมื่อนำค่าชีวิตความสัมพันธ์แล้วสามารถเรียงลำดับประเภทกิจกรรมจากมีความสัมพันธ์มากไปน้อยได้ ดังนี้ 1. เศรษฐกิจ มีระดับความสัมพันธ์ที่ .228 2. จิตใจ มีระดับความสัมพันธ์ที่ .203 3. สังคม มีระดับความสัมพันธ์ที่ .201 และ 4. สุขภาพ มีระดับความสัมพันธ์ที่ .200 ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า แม้กิจกรรมที่ประกอบในมิติเศรษฐกิจนี้อันประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in Thailand). วารสารวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 3 (16)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท ที คิว พี จำกัด.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2556), สถานการณ์และแนวโน้มผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556-2573 [On-line]. ได้จาก: www.dop.go.th/main/knowledge-lists.php?id=34
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย [On-line]. ได้จาก: <http://www.thaihealth.or.th/Infographic/detail/สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย/>

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2560). กิจกรรม 5 ส “บ้านปันรัก” เติมความสุขให้คนสูงวัย [On-line]. ได้

จาก: www.ryta.com/s/tpd/2537512.

โยธิน ศันสนยุทธ์ (2530). ทฤษฎีความต้องการ. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ภานุ อุดกกลิ่น. (2551). ทฤษฎีการผู้สูงอายุ วิทยาลัยบรมราชชนนี อุตรธานี.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.(2555).รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.

2553. (พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพฯ:บริษัท ที คิว พี จำกัด.

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 16

The Development of the Information Program for the Academic Affairs
Administration on Educational Quality Development Research of the
School under the Secondary Education Service Area Office 16

ไวยัญ พยุงเกียรติคุณ*
ปรีชา วิหคโต**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 80 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยการสังเคราะห์และสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 กับผังชุดคำสั่งโปรแกรมสารสนเทศ ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศและผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผังชุดคำสั่งโปรแกรมสารสนเทศ 2) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 3) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 2) แบบประเมิน

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการนำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้ และตอบแบบประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลอาจารย์ 2) ด้านความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย 3) ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร 4) ด้านงานวิจัย 5) ด้านประสิทธิภาพจากงานวิจัยของงานวิจัย 6) ด้านการเผยแพร่งานวิจัย 7) ด้านรายงาน

2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย 1) ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่ 2) ส่วนของผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้รับผิดชอบงานบริหารวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และ 3) ส่วนของครู ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ พบว่า โปรแกรมสารสนเทศที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

3. ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดี ($\bar{X} = 4.28$, $SD = 0.53$) ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.60$) รองลงมา คือ ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.46$) และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.53$)

คำสำคัญ : โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ /การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purpose of this study was to develop the information program for the academic affairs administration on educational quality development research of a school under the Secondary Education Service Area Office 16. This research and development was four phases. First phase - conceptual framework determination, the population consisted of textbooks, articles, and research related to the development of the information program for the academic affairs administration on educational quality development research. 80 subjects were specifically selected as samples.

The research tools were record forms, data collections, and research concepts using data analysis method. Second phase – to design and create the development of the information program for the academic affairs administration on educational quality development research of the school under the Secondary Education Service Area Office 16 by synthesizing and creating the information program with the construction set. Third phase – to evaluate the suitability and feasibility of the information program, the population consisted of 9 specialists and officials in the field of computer program development and the academic affairs administration on educational quality development research of the school. The research tools were 1) the construction set's diagram of the information program 2) the information program for the academic affairs administration on educational quality development research of the school under the Secondary Education Service Area Office 16, and 3) the program's suitability and feasibility evaluation forms. Data collection was conducted using group discussion and then the data was analyzed to improve the information program. Data analysis was carried out using content analysis. Forth phase – to try a trial of the information program, the population consisted of school directors and officials of the academic affairs administration on educational quality development research of the school. The samples were specifically selected from 3 schools. The research tools were 1) the information program 2) the program's performance evaluation forms. Data collection was conducted by giving the information program trial to the samples for a try and let the samples answer questions in the program's performance evaluation forms. Data analysis was carried out using the mean and standard deviation as statistic tools.

Based on the findings of the study it was concluded that :

1. The information data for the academic affairs administration on educational quality development research of the school under the Secondary Education Service Area Office 16 needed were in 7 aspects as follows: 1) Teacher information 2) Knowledge about research 3) Executives' supports 4) Research 5) Effectiveness of research from the research 6) Dissemination of the research, and 7) Report.

2. The development of the information program for the academic affairs administration on educational quality development research of the school under the Secondary Education Service Area Office 16 was conducted using PHP (Personal Hypertext Processor) program. The operation was divided into 3 main sections: 1) The executive section including the director of the Education Service Area Office 2) The system

administration section which consists of the school directors and the officials who are responsible for academic administration, and 3) Teachers. The result of the suitability and feasibility evaluation showed that the information program is suitable and may possibly be utilized.

3. The performance of the information program for the academic affairs administration on educational quality development research of the school under the Secondary Education Service Area Office 16, overall, was good ($\bar{X} = 4.28$, $SD=0.53$). The most effective aspects were sorted in sequence: creating a database ($\bar{X} = 4.33$, $SD=0.60$), the difficulty of the usage of the program ($\bar{X} = 4.29$, $SD=0.46$), and the result or evaluation report ($\bar{X} = 4.21$, $SD=0.53$).

Keywords: the Information Program for the Academic Affairs Administration / Educational Quality Development Research

1. บทนำ

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นรากฐานในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ รวมทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การวิจัยเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแสวงหาความรู้หรือข้อค้นพบในการแก้ปัญหาและพัฒนางานได้อย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ ครูซึ่งเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องการผลงานที่มีความน่าเชื่อถือ ถ้าครูใช้การวิจัยมาพัฒนาหรือแก้ปัญหการเรียนรู้ของผู้เรียน จะแสดงให้เห็นถึงการทำงานของครู ที่เชื่อมั่นได้และเป็นการประกันคุณภาพการสอนอีกรูปแบบหนึ่ง การพัฒนาครูให้เป็นครูนักวิจัยถือเป็นบทบาทหนึ่งของครูยุคใหม่ กล่าวคือทั้งเป็นผู้กระตุ้นปลุกฝังการเรียนรู้กระบวนการวิจัยให้กับนักเรียน หรือ ครูเองได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตน ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนนับว่าเป็นการวิจัยที่ครูสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของตนได้เป็นอย่างดี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560 : 39) ในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครู (พ.ศ.2558 - 2572) ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์คือ 1) การปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครู 2) การปฏิรูประบบและรูปแบบการพัฒนาครู 3) การปฏิรูประบบการใช้ครูและระบบบริหารงานบุคคลของครู 4) การปฏิรูประบบการวิจัยของสถาบันผลิตและพัฒนาครู และ 5) การสร้างกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาเพื่อรองรับการเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขในสังคม” ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและ

พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา และยุทธศาสตร์ 6 ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560 : 1) จะเห็นได้ว่าบทบาทของครูกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความชัดเจนมากขึ้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดสงขลา จำนวน 41 โรงเรียน และจังหวัดสตูล จำนวน 12 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 53 โรงเรียน โดยได้กำหนดให้การทำวิจัยเป็น นโยบายเฉพาะที่ต้องเร่งดำเนินการให้เห็นผลใน 1 ปี (สำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษา เขต16. 2559 : 2) ทั้งนี้ได้กำหนดนโยบายให้ครูในโรงเรียนดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายให้ครูทำวิจัยอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 เรื่อง แต่สภาพการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษายังประสบปัญหาเนื่องจากการส่งงานวิจัยพบว่า ครูส่งงานวิจัยร้อยละ 90 โดยทั่วไปโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อรายงานให้กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำหรับใช้เป็นพื้นฐาน แต่ส่วนใหญ่ยังขาดการวิเคราะห์เพื่อการวางแผน รวบรวมและจัดกลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานต่างๆ ดังนี้ 1) ข้อมูลงานวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 มีปริมาณมากทำให้ยุ่งยากต่อการจัดเก็บและค้นหา 2) ผลงานวิจัยเกิดการเสียหายและชำรุดเนื่องจากถูกเก็บแบบรูปเล่มและไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการจัดเก็บแฟ้มอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic File) 3) มีความยุ่งยากและไม่สะดวกที่จะต้องนำข้อมูลงานวิจัยปัจจุบันหรือข้อมูลงานวิจัยย้อนหลังของแต่ละภาคเรียนหรือรอบปีการศึกษามาเพื่อเปรียบเทียบถึงการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานของหน่วยงานได้ 4) ยังไม่มีระบบนำผลงานวิจัยของครูไปเผยแพร่เพื่อใช้ไปสื่อในการหาความรู้เพิ่มเติมตลอดจนใช้ในการต่อยอดการวิจัยในครั้งต่อไปผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่สอดคล้องภารกิจของการบริหารงานวิชาการ ให้มีความสะดวก รวดเร็ว ช่วยลดขั้นตอนการทำงาน ตรวจสอบข้อมูลได้ทันที รายงานสรุปผลการดำเนินงานวิจัยอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศเพื่อการประเมิน ตรวจสอบ บริหารงานงานวิจัยในสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

3.วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16

ตารางที่ 1 ขั้นการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและผลที่ได้รับ

ขั้นการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	1. ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และกลุ่มตัวอย่างได้มา โดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 80 เล่ม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล	1. เพื่อการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 2. กรอบแนวคิดในการวิจัย
	3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา	

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16	1. วิเคราะห์สารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่ได้ในขั้นที่ 1 2. ออกแบบโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ 3. สังเคราะห์และสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	1. ชุดโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ 2. โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16
ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16	ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ ดังนี้ 1. ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศและผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เลือกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1 ชุดโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ 2.2 โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 2.3 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่มีความเหมาะสมและมี ความเป็นไปได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 4 การทดลองใช้ โปรแกรมสารสนเทศ เพื่อการบริหารงาน วิชาการด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของ สถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16	1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและ ผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง เลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 2.1 โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 2.2 แบบประเมินประสิทธิภาพของ โปรแกรมสารสนเทศ 3. การรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการนำ โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน วิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาไปให้กลุ่มตัวอย่าง ทดลองใช้ เป็นเวลา 1 สัปดาห์ และให้ผู้ ใช้โปรแกรมตอบแบบประเมินประสิทธิภาพ 4. การวิเคราะห์ข้อมูลและใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 ที่มีประสิทธิภาพ

4.ผลการวิเคราะห์

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ผลการวิจัยพบว่า

ตอนที่ 1 ผลจากการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่จำเป็นและต้องการใช้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลอาจารย์ 2) ด้านความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย 3) ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร 4) ด้านงานวิจัย 5) ด้านประสิทธิผลจากงานวิจัยของงานวิจัย 6) ด้านการเผยแพร่งานวิจัย 7) ด้านรายงาน

ตอนที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง สามารถทำงานร่วมกับฐานข้อมูล ที่หลากหลายเป็นเหมือนกับสคริปต์ สามารถเรียกใช้งานง่าย นำไปแทรกไว้ตรงส่วนไหนก็ได้ โปรแกรมสารสนเทศนี้ ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานบริหารวิชาการ ครูที่รับผิดชอบงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โปรแกรมสามารถทำงานได้รวดเร็ว เพื่อทำการประมวลผลบอกระดับคุณภาพตามขอบข่ายภารกิจคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน

ตอนที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

ผลการประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดี ($\bar{X} = 4.28$, $SD = 0.53$) ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมสารสนเทศที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้งานได้จริง ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.60$) รองลงมา คือ ด้านความง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.46$) และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.53$) โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถป้อนข้อมูลได้สะดวก ช่วยลดขั้นตอนการทำงาน และความซ้ำซ้อน ในการจัดทำรายงานข้อมูล รายการแต่ละรายการมีรายละเอียดและรูปแบบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทำให้ค้นหาข้อมูลได้รวดเร็วและทันต่อความต้องการใช้งาน ผู้ใช้สามารถปฏิบัติงานได้สะดวก การออกแบบหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อป้อนข้อมูล มีรูปแบบและลักษณะเหมาะแก่การใช้งาน และการพิมพ์รายงานผลการดำเนินงานด้านการวิจัยตรงกับความต้องการที่จะนำไปใช้

5.สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อมูลอาจารย์ 2) ความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย 3) การสนับสนุนของผู้บริหาร 4) งานวิจัย 5) ประสิทธิภาพจากงานวิจัยของงานวิจัย 6) การเผยแพร่งานวิจัย 7) รายงาน 2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง สามารถทำงานร่วมกับฐานข้อมูลที่หลากหลายเป็นเหมือนกับสคริปต์ สามารถเรียกใช้งานง่าย นำไปแทรกไว้ตรงส่วนไหนก็ได้ โปรแกรมสารสนเทศนี้ ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานบริหารวิชาการ ครูที่รับผิดชอบงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โปรแกรมสามารถทำงานได้รวดเร็ว เพื่อทำการประมวลผลบอกระดับคุณภาพตามขอบข่ายภารกิจ คุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3. ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน

4. การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยรวม มีประสิทธิภาพในระดับดี ($\bar{X} = 4.28$, $SD = 0.53$) ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมสารสนเทศที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้งานได้จริง ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมาเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.60$) รองลงมา คือ ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.46$) และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.53$) โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถป้อนข้อมูลได้สะดวก ช่วยลดขั้นตอนการทำงาน และความซ้ำซ้อน ในการจัดทำรายงานข้อมูล รายการแต่ละรายการมีรายละเอียดและรูปแบบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทำให้ค้นหาข้อมูลได้รวดเร็วและทันต่อความต้องการใช้งาน ผู้ใช้สามารถปฏิบัติงานได้สะดวก การออกแบบหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อป้อนข้อมูล มีรูปแบบและลักษณะเหมาะสมแก่การใช้งาน และการพิมพ์รายงานผลการดำเนินงานด้านการวิจัยตรงกับความต้องการที่จะนำไปใช้

โดยสรุป โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน สอดคล้องภารกิจของการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในการตัดสินผลการประเมินได้สะดวก

รวดเร็ว และสามารถรายงานผลการประเมินได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ

6.อภิปรายผล

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่จำเป็นและต้องการใช้ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลอาจารย์ 2) ด้านความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย 3) ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร 4) ด้านงานวิจัย 5) ด้านประสิทธิผลจากงานวิจัยของงานวิจัย 6) ด้านการเผยแพร่งานวิจัย 7) ด้านรายงาน

2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง สามารถทำงานร่วมกับฐานข้อมูล ที่หลากหลายเป็นเหมือนกับสคริปต์ สามารถเรียกใช้งานง่าย นำไปแทรกไว้ตรงส่วนไหนก็ได้ โปรแกรมนี้สามารถทำงานได้รวดเร็ว เพื่อทำการประมวลผลบอกระดับคุณภาพตามขอบข่ายภารกิจ คุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย 1) ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่ 2) ส่วนของผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้รับผิดชอบงานบริหารวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และ 3) ส่วนของครู ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ พบว่า โปรแกรมสารสนเทศที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

3. การประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศและด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน

7.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. โปรแกรมสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบเอกสารอื่นๆ ภายในโรงเรียนได้ แต่อาจต้องมีการศึกษาในกระบวนการทำงานเพิ่มเติมเพื่อให้โปรแกรม

2. สามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดีและเพื่อให้ระบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารงานส่วนอื่นๆ ภายในโรงเรียน จะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. ผู้บริหารควรติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง และนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศในด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ให้มีรูปแบบการรายงานผลที่หลากหลาย เพื่อสะดวกต่อการนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม
2. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการในด้านอื่นๆ ต่อไป เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารได้รวดเร็ว ถูกต้องต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). การจัดระบบและสารสนเทศในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- กิตติศักดิ์ เจริญโภคานนท์. (2546). สร้างเว็บไซต์ได้ตั้งใจนี้ด้วย PHP. กรุงเทพฯ : ชัลเชสมิเดีย.
- โกสสันต์ เทพสิทธิธารกรณ์ และอวัลย์ ไกรโรจนานันท์. (2547). เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค.
- โชติกา ปิลาผล และปรีชา วิหคโต (2559) พัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- ธนวัฒน์ พินนอกและปรีชา วิหคโต. (2559). การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศด้านคุณภาพผู้เรียนเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 3. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- น้อย สุวรรณมณี. (2552). การงานอาชีพและเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ : ที.เอส.บีโปรดักส์.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล และเจษฎาพร ยุทธนวิบูลย์ชัย. (2549). ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ลียาพัฐ รุกป่า และปรีชา วิหคโต (2550). การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการนิเทศภายในโรงเรียนระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- สุทธิวรรณ ตันติรัตนวงศ์ และคณะ. (2546). ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการสถานศึกษา. หน่วยที่ 8-11. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2547). วิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ : เอช เอ็น กรุ๊ป.
- The Ministry of education (2011). System, and information technology in education. Bangkok: m. p..

- Kitthisak Chareonphokanon. (2003) Create the Web site you envision with PHP.: Success media.
- Kosan Tepsithitrakorn and all (2004). Basic information technology. Bangkok: Emacs.
- Chotiga Pilaphol and All.(2016)Program information) to develop internal quality assurance the school under the District Office of Phitsanulok district primary education 2. dissertation philosophy education disciplines. pathum Thani: Western University .
- Tanawat Pinnok and all.(2016) . development of information quality of students for management quality assurance within schools affiliated with the Office of postsecondary education zone zone 3. dissertation philosophy education disciplines. Pathum Thani: Western University.
- Noy Suwanmanee.(2009) Career and technology. Bangkok: the TSB product .
- Sriprai Sakrunpong sakul and all. (2006) technology and information systems, knowledge management. Bangkok: Se-ed Ucation.
- Sirapun Rakpha and all.(2500) (2007). information technology development program for supervision within the early childhood level, school Office, district elementary district, Chiang Rai 4. dissertation philosophy education disciplines. Pathum Thani: Western University.
- Suthiwan Tantirojchanawong .(2003) . A set of processing twice the management school. 8-11. Unit Nonthaburi: Sukhothai thammathirat Open University.
- Opas Aiemsiriwong .(2004) Computer science and information technology. Bangkok: HN group.

การพัฒนาแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อ
พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

The Development of the Knowledge Management Model for
Academic Administration Research on Educational Quality
Development for Secondary School in the Office of Secondary
Education Service Area 8

วรรณภา งอกनावัง*

ปรีชา วิหคโต**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 29 โรงเรียน กลุ่มประชากรจำนวน 290 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัย จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูลการ focus group discussion และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา พบว่าจากข้อมูลพื้นฐานในหน่วยงานสถานศึกษาแบ่งความรับผิดชอบเป็นกลุ่มสาระที่มีหน้าที่ด้านการจัดการความรู้ จัดการรับผิดชอบเป็นระบบภายในจากโครงสร้างตามขนาดของโรงเรียนระดับผู้บริหารระดับสูง (ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ) ระดับกลาง (หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้ากลุ่มงาน) และระดับล่าง (หัวหน้าเวรตามมอบหมาย) ยังไม่มีการจัดระบบการจัดการความรู้ด้านงานวิจัยเป็นเพียงการนำงานด้านการจัดการความรู้เช่น การเก็บข้อมูลไว้ตามงานต่างๆ เช่น งานประกันคุณภาพคุณภาพ งานกิจการพัฒนาผู้เรียน งานนโยบายและแผน และงานวิจัยและพัฒนาคิดเป็นถึงร้อยละ 79.01 นอกจากนี้ผู้รับผิดชอบงานด้านการจัดการความรู้ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่มีอายุอยู่สูงกว่า 45 ปีคิดเป็นร้อยละ 44.41 และมีประสบการณ์ทำงานด้านการจัดการความรู้มาเพียง 1-3 ปีคิดเป็นร้อยละ 51.85 ซึ่งตำแหน่งในปัจจุบันเป็นผู้ปฏิบัติงานการสอนคิดเป็นร้อยละ 39.51 และเป็นผู้บริหารระดับกลางคิดเป็นร้อยละ 34.57 ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 มี 7 ขั้นตอนได้แก่

1. การค้นหา/บ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification)
2. การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)
3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)
5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)
7. การเรียนรู้ (Learning)

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ / การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ABSTRACT

The aim of this research was to development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school in the office of secondary education service area 8. The research methodology was divided into four parts. First, frame work. Second, Study of current conditions, problems and needs about development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school in the office of secondary

education service area 8. Third, the creation of development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school in the office of secondary education service area 8. Fourth, Evaluation of development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school in the office of secondary education service area 8. The consisted of documentary of development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school and 29 secondary schools in Kanchanaburi. The respondents were 290 school administrators and personnel responsible for academic administration research on educational quality development. 3 experts to educational administration and 9 experts to academic administration. The research instruments used were questionnaire, focus group discussion data record, and evaluation form possibility. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, median, and inter quartile range.

The research findings revealed that:

1. The results of study of current conditions, problems and needs about development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school was basic information in educational institution divide responsibility into learning area, which are responsible for knowledge management, internal responsibility, structure based on school size, top level management, middle level and operational level management. There is no knowledge management system for research, only knowledge management such as quality assurance, educational quality development, plan and policy, and research and development. Most of personnel responsible for academic administration was 45 years old up and experience for knowledge management 1-3 years. Teacher position and middle level management were similar proportions.

2. The results of creation of development of the knowledge management model for academic administration research on educational quality development for secondary school in the office of secondary education service area 8 consisted of 7 steps :

- 2.1 Knowledge Identification

- 2.2 Knowledge Creation and Acquisition

- 2.3 Knowledge Organization
- 2.4 Knowledge Codification and Refinement
- 2.5 Knowledge Access
- 2.6 Knowledge Sharing
- 2.7 Learning

Keyword(s): the Development of the Knowledge Management Model / Academic Administration Research on Educational Quality Development

1. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงที่ผกผันของประเทศไทย ที่มีความขัดแย้งด้านการเมือง ความเห็นต่างจนเกิดคณธิ์รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลปัจจุบันได้เข้ามาบริหารประเทศ สะท้อนปัญหาสังคม ส่งผลกระทบอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีการปรับเปลี่ยนระบบภายในโดยการใช้ ม.44 ที่เป็นทั้งจุดเริ่มต้นและยุติในบางหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 9 จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี ตามประกาศ ณ วันที่ 19 สิงหาคม 2558 โดยแต่งตั้งให้ พลเอกดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและนายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยพลเอกสุรเชษฐ์ชัยวงษ์ ยังคงความเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตามประกาศ ณ วันที่ 30 สิงหาคม 2558

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มอบนโยบายแก่ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารส่วนภูมิภาคและข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลและของกระทรวงศึกษาธิการ ไปสู่การปฏิบัติ ให้เกิดประสิทธิผลต่อเด็ก เยาวชน ประชาชนและการพัฒนาประเทศโดยรวม ส่วนการศึกษาถือว่าเป็นพื้นฐานของการปฏิรูปทุกเรื่อง จึงต้องมีแผนปฏิรูป ระยะเร่งด่วน ระยะปานกลางและระยะยาวจึงจัดทำเป็นแผน 6 ยุทธศาสตร์

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหาร

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียน

งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ส่วนงานด้านอื่นๆ เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรจะได้รับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือ

สถาบันการศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ โดยการทำงานร่วมกับครู กระตุ้นเตือนครูให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการสอน งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อม ก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษาและงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการในสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ใช้กรอบการบริหารของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล โดยนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมมาภิบาล” ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่ามาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็น นิติบุคคลด้วย โดยนำหลักธรรมมาภิบาลดังกล่าวมาบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาซึ่งได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไปและเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและเป็นคนมีความสุข

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการใดโดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วม จากผู้มี สวนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการ วัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูป การเรียนรู้และผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ “ครู” หน้าที่โดยตรงของครู คือการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ดังนั้น ครูจะต้องใช้ความพยายามอยู่ตลอดเวลากับการค้นหาวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเองซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า การวิจัยเป็นกระบวนการค้นหาความรู้และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบเชื่อถือได้ ดังนั้น ถ้าครูได้นำหลักการสำคัญ

การวิจัยมาใช้ในการค้นหาวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยหาคำตอบหรือตอบคำถามที่ต้องการได้ ความสำคัญในการกระบวนการวิจัยมาใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูด้วยตนเองซึ่งการวิจัยเป็นกระบวนการที่ต้องมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การปฏิบัติจริงของครูมิใช่แยกส่วนจากการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนจึงเกิดขึ้นพร้อมกันในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนตามปกติของครู

การจัดการความรู้ หรือ KM ซึ่งที่ย่อมาจากคำว่า “Knowledge Management”

Knowledge Management หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า KM นั้นก็คือแนวทางการบริหารแนวทางการทำงานภายในองค์กรเพื่อทำให้เกิดการนิยาม ความรู้ขององค์กรขึ้นและทำการรวบรวม, สร้างและกระจายความรู้ขององค์กร ไปให้ทั่วทั้งองค์กรเพื่อให้เกิดการต่อยอดของความรู้, นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ภายในองค์กรขึ้น คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลความรู้ คืออะไร

ความรู้ คือ สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษา เล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา (ที่มา : พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

รูปแบบของความรู้

รูปแบบของความรู้ มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ เอกสาร กฎระเบียบ วิธีการปฏิบัติงาน สื่อต่างๆ เช่น VCD DVD Internet เทป เป็นต้น และบางครั้งเรียกว่า ความรู้แบบรูปธรรม

2. ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ ประสบการณ์ แนวความคิด บางครั้งจึงเรียกว่า ความรู้แบบนามธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัย เห็นความสำคัญถึงการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา จึงวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 8 ที่มีประสิทธิภาพ

3.วิธีการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	1. ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 เล่ม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล 3.การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากเอกสาร ตำราบทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ ความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 2. การจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา 3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 2 การศึกษา ความจำเป็น/ ต้องการเกี่ยวกับ ข้อมูลการพัฒนา รูปแบบการ จัดการความรู้ใน การบริหารงาน วิชาการ ด้าน การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษา	1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ ครูผู้รับผิดชอบในการประเมินด้านการ ปฏิบัติงานของครูผู้ช่วย และกลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบ บันทึกข้อมูลการพัฒนารูปแบบการ จัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3. การรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การจัด กลุ่มสนทนา (Focus group discussion) 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ เนื้อหาสถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่	ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการจัดการ ความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่จำเป็นและต้องการ
ขั้นที่ 3 การสร้าง ระบบการพัฒนา การจัดการความรู้ ในการบริหารงาน การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษาใน สถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8	นำข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 2 มาวิเคราะห์การ วิจัยเพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดการ ความรู้ ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน สถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และตรวจสอบความเหมาะสมและ เป็นไปได้ ของการพัฒนารูปแบบดังนี้ 1. ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เลือก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1)การรูปแบบการจัดการความรู้การ บริหารงาน	1. การพัฒนารูปแบบการจัดการ ความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
	วิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 2) แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 3. นำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์และจัดการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ให้สมบูรณ์และปรับปรุงกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ตรวจสอบความ ถูกต้องอีกครั้ง	

ขั้นที่ 4 การบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	1. ประชากรได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบในการประเมินด้านการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 และกลุ่มตัวอย่างเลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) การพัฒนาระบบ การบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน	รูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8

4.ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 พบว่ามี 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1การสร้างและแสวงหาความรู้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ครูให้การยอมรับในความรู้ความสามารถที่แสวงหาได้ของเพื่อนร่วมงานและสามารถนำความรู้และประสบการณ์เรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎีการจัดการของฟาโย (Henri Fayol) ซึ่ง Fayol ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ 14 ข้อซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติหลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกันควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันเป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกันและหลักของความสามัคคี (espritdecorps) เน้นถึงความจำเป็นที่คนต้องทำงานเป็นกลุ่มที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (teamwork) และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร (communication) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มทำงานที่ดี ส่วนทฤษฎีเขาน้ำแข็งด้านความสามารถทักษะเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพการใช้ความคิดและจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิดวิเคราะห์ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการและในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้สอดคล้องกับสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548:5) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการรวบรวมความรู้ใหม่รักษาความรู้เดิมและกรองความรู้ที่ไม่ใช่ออกจากแหล่งรวบรวมส่วนอัญญาณีย์ คล้ายสุบรรณ (2550; อ้างอิงมาจาก <http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option>) กล่าวว่า เป็นการสร้าง

ความรู้ใหม่แล้วแสวงหาความรู้จากภายนอกรักษาความรู้เก่าและกำจัดความรู้ที่ไม่ได้ใช้งานและวิกิ (Wieg.1997:39-43) กล่าวว่าเป็นการได้มาซึ่งความรู้จากบุคคลหรือจากเอกสารและหนังสือต่างๆซึ่งสอดคล้องกับคัตซา (Kucza.2001:29-30) กล่าวว่าประกอบด้วยการระบุการคัดเลือกการรวบรวมและการประเมินความคิดใหม่นำมาสร้างความรู้ใหม่ส่วนมาร์ควาร์ด (Marquardt.1996:131-139) ให้ความหมายว่าเป็นการสร้างเสริมก่อให้เกิดความรู้ใหม่ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับองค์กรแล้วแสวงหาความรู้ภายในองค์กรแต่เป็นความรู้ที่มีค่าต่อองค์กรสำหรับบุคลากร สวงวงศ์ศิริ (2543:บทคัดย่อ) กล่าวว่าเป็นการแสวงหาความรู้เป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีอยู่ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรและเกรียงศักดิ์เจริญวงศ์ศักดิ์(2543:56-60)กล่าวว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาเองการสร้างและแสวงหาความรู้คือการสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรประกอบกับการรักษาความรู้ที่มีอยู่เดิมเอาไว้

ขั้นตอนที่ 2 การเข้าถึงความรู้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ครูตระหนักในการใช้แหล่งความรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนและใช้วิธีการหลากหลายในการเข้าถึงความรู้และมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎีปลาตูในส่วนของหางปลาหมายถึงส่วนของคลังความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสมเกร็ดความรู้ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งเราอาจเก็บส่วนของหางปลานี้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ICT ซึ่งเป็นการสกัดความรู้ที่ซ่อนเร้นให้เป็นความรู้เด่นชัดเจนนำไปใช้และยกระดับต่อไปสอดคล้องกับอัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550; อ้างอิงมาจาก<http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option=>

กล่าวว่าเป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้อย่างเป็นระบบได้ง่ายและสะดวกขึ้นเป็นการกระจายความรู้ให้ผู้อื่นทางช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมส่วนสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ(2548:5)ให้ความหมายว่าเป็นการสร้างแหล่งเผยแพร่ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาสำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะเศรษฐศาสตร์(2552; อ้างอิงมาจาก: <http://www.eco.ru.ac.th/eco/knowledge/index.html>.) ให้ความหมายว่าเป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวกการเข้าถึงความรู้เป็นการสร้างแหล่งเผยแพร่ความรู้โดยทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก

ขั้นตอนที่ 3 การแลกเปลี่ยนความรู้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ผู้บริหารให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นเช่น ศึกษาต่อหรือศึกษาเพิ่มเติมการอบรมสัมมนาศึกษาดูงาน ฯลฯ ครูมีอิสระในการแลกเปลี่ยนความรู้กับเครือข่ายความรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนโดยมีลักษณะเป็นเพื่อนร่วมงานใช้หลักเหตุผล/หลักวิชาการมากกว่าการใช้อารมณ์และความรู้สึกส่วนบุคคลเช่นจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเผยแพร่เอกสารวิชาการบทความงานวิจัยศึกษาดูงานเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ฯลฯ และมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎีปลาตูเปรียบเสมือนกับตัวปลาหมายถึงส่วนของการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งจะต้องกระตุ้นให้ผู้ดำเนินกิจกรรม KM มีการแลกเปลี่ยนความรู้โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นที่มีอยู่และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้แบบเป็นทีมเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนความรู้และเกิดนวัตกรรมในที่สุด

สอดคล้องกับคัตซา(Kucza.2001:29-30)ให้ความหมายว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่มี

คุณค่าที่องค์กรค้นพบซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนส่วนสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548:5) ให้ความหมายว่าคือการนำความรู้เข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนที่มีฐานความรู้หรือฐานข้อมูลรองรับให้ถ่ายทอดการเข้าถึงและสืบค้นสำหรับอัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550; อ้างอิงมาจาก <http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option>) กล่าวว่าหมายถึงการนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกันด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ทั้ง Explicit Knowledge และ Tacit Knowledge ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง. คณะเศรษฐศาสตร์ (2552; อ้างอิงมาจาก: <http://www.eco.ru.ac.th/eco/knowledge/index.html>.) ให้ความหมายว่าเป็นการแบ่งปัน Explicit Knowledge โดยจัดทำเอกสารฐานความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศส่วน Tacit Knowledge จัดทำเป็นระบบที่ทันสมัยสายงานกิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้คือการนำความรู้ที่ค้นพบทั้ง Explicit Knowledge และ Tacit Knowledge มารวบรวมแล้วนำความรู้ที่ได้มาเข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการกลั่นกรองความรู้และมีการกลั่นกรองความรู้ก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎีการจัดการของฟาโย (Henri Fayol) ด้านการประสานงาน (Coordinating) เป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันและหลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกันจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันเป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกัน สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง. คณะเศรษฐศาสตร์ (2552; อ้างอิงมาจาก <http://www.eco.ru.ac.th/eco/knowledge/index.html>.) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานใช้มาตรฐานเดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ส่วนสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548:5) ให้ความหมายว่าคือการปรับปรุงให้ความรู้มีรูปแบบมาตรฐานไม่ซ้ำซ้อนมีความสมบูรณ์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือสำหรับอัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550; อ้างอิงมาจาก <http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option>) กล่าวว่าเป็นการปรับปรุงเอกสารให้เป็นรูปแบบมาตรฐานใช้ภาษาในการสื่อสารเป็นภาษาเดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ การประมวลและกลั่นกรองความรู้คือการปรับปรุงรูปแบบความรู้ให้เป็นมาตรฐานอย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 การจัดเก็บความรู้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ผู้บริหารให้ความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการเก็บความรู้ของโรงเรียนคณะกรรมการจัดการความรู้มีเทคโนโลยีที่เพียงพอในการจัดเก็บความรู้ครูมีความสามารถในการจัดเก็บความรู้ได้อย่างเป็นระบบเช่นคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลหรือเว็บไซต์แฟ้มพัฒนางานตำราเรียนการลงในวารสารจดหมายข่าวฯลฯ และนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนางานด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดนิทรรศการการจัดอบรมการจัดทำวีดิทัศน์วิทยุโทรทัศน์เว็บไซต์ของโรงเรียนการประชุมการสัมมนาซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎี POSDCORB ของกูลิคและเออร์วิค (Luther H. Gulick

และ Lyndall Urwick) ในส่วนของการสั่งการ(directing)หมายถึงการที่หัวหน้าฝ่ายบริหารมีหน้าที่ต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาโดยพยายามนำเอาการตัดสินใจดังกล่าวมาเปลี่ยนเป็นคำสั่งและคำแนะนำนอกจากนี้ยังหมายถึงการที่หัวหน้าฝ่ายบริหารต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำขององค์กรและทฤษฎีYหรือทฤษฎีการมีส่วนร่วมของแมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เน้นถึงการพัฒนาตนเองของมนุษย์ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้ถูกต้องรู้จักความสามารถของตนเองผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการทำงานส่วนทฤษฎีภูเขาน้ำแข็งด้านสมรรถนะของครูคือความรู้ทักษะและพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคลให้ประสบผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไปซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก3 ประการดังนี้

1. ความรู้คือสิ่งที่องค์กรต้องการให้“รู้”เช่นความรู้ความเข้าใจในกฎหมายปกครอง
2. ทักษะคือสิ่งที่องค์กรต้องการให้“ทำ”เช่นทักษะด้านICTทักษะด้านเทคโนโลยีการบริหารสมัยใหม่เป็นสิ่งที่ต้องผ่านการเรียนรู้และฝึกฝนเป็นประจำจนเกิดเป็นความชำนาญในการทำงาน
3. พฤติณียที่พึงปรารถนาคือสิ่งที่องค์กรต้องการให้“เป็น”เช่นความใฝ่รู้ความซื่อสัตย์ความรักในองค์กรและความมุ่งมั่นในความสำเร็จ สอดคล้องกับกฤษฎีกา สงวนศักดิ์ศิริ (2554:บทคัดย่อ) ให้ความหมายว่าเป็นการรวบรวมความรู้ที่แสวงหามาได้นำมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ทั้งความรู้ที่ฝังลึกและชัดแจ้งส่วนคัตซา(Kucza.2001:29-30)กล่าวว่าประกอบด้วยการระบุและประเมินความรู้การออกแบบสิ่งเก็บความรู้การจัดความรู้ให้เป็นหมวดหมู่การบูรณาการความรู้และการปรับปรุงแผนที่ให้ทันสมัยสำหรับมาร์ควาร์ด(Marquardt.1996:131-139)กล่าวว่าเป็นโครงสร้างของระบบที่ทำให้สามารถค้นหาเผยแพร่สารสนเทศได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วมีการแบ่งความรู้เป็นหมวดหมู่วิก(Wiig.1997:39-43)ให้ความหมายว่าเป็นระบบความรู้ในรูปแบบของฐานข้อมูล การจัดเก็บความรู้คือการรวบรวมความรู้ที่แสวงหามาจัดเก็บให้เป็นระบบเป็นหมวดหมู่ในรูปแบบของฐานข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การนำความรู้ไปใช้

สรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้ผู้บริหารให้บริการการใช้สถานที่หรือให้ครูที่มีความรู้ความสามารถบริการแก่หน่วยงานภายนอกโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ต่างๆแก่บุคลากรในชุมชนคณะกรรมการ จัดการความรู้ให้ความสะดวกแก่ครูในการเข้าถึงความรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในกิจกรรมต่างๆมีการนำความรู้ใหม่ที่แสวงหามาได้ใช้ในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการบริหารการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านต่างๆมีเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้และนวัตกรรมของโรงเรียนครูมีความสามารถนำความรู้ความสามารถของตนไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีทักษะโดดเด่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นและมีการเผยแพร่ความรู้ของตนในแหล่งต่างๆภายในโรงเรียนเช่นจดหมายข่าวการจัดนิทรรศการวารสารของโรงเรียนซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จตามทฤษฎีวงจรการจัดการ 4 ขั้นตอน: ADL ดังนี้

A-Approachการมีแนวทาง

1. การตั้งวัตถุประสงค์
การวางแผนดำเนินงาน
การวางแผนประเมินตัวชี้วัด.

D-Deployment การปฏิบัติ

2. การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน
ความรับผิดชอบของบุคคล
ความมุ่งมั่นตั้งใจของบุคคล

L-Learning การเรียนรู้

3. การติดตามประเมินผลและปรับปรุง
4. การสรุปบทเรียนและสร้างนวัตกรรม
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปรับปรุง

I-Integrationการบูรณาการ

6. ความสอดคล้องของระบบจัดการ
7. การใช้ระบบตัววัดการประเมินและการปรับปรุง
8. การมีแนวทางที่มุ่งสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สอดคล้องกับอัญญาณี คล้ายสุบรรณ์ (2550; อ้างอิงมาจาก <http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option>) กล่าวว่า เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการความรู้เป็นการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานและหมุนเวียนไปอย่างต่อเนื่องส่วนสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ(2548:5)ให้ความหมายว่าคือการใช้ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานเป็นวงจรความรู้ที่มีการเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดประสบการณ์ใหม่อยู่เสมอสำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหง. คณะเศรษฐศาสตร์(2552;อ้างอิงมาจาก:<http://www.eco.ru.ac.th/eco/knowledge/index.html>.) ให้ความหมายว่าเกิดระบบการเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้การนำความรู้ไปใช้การเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่หมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง การนำความรู้ไปใช้เป็นการนำความรู้ที่แสวงหามาได้แล้วทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

5.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

รูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ที่นำเสนอเป็นขั้นตอนของการดำเนินการจัดการความรู้ในโรงเรียนทีละขั้นตอนตามลำดับอย่างชัดเจนเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้ในโรงเรียนจริงๆต่อไปโดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทั้งระบบของกระบวนการจัดการความรู้ในโรงเรียนดังนั้นเมื่อโรงเรียนนำไปใช้จึงต้องศึกษาขั้นตอนของรูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนโดยละเอียดในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไปเพื่อให้่ายต่อการนำรูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนไปใช้จึงควรมีการจัดทำคู่มือหรือModule

โดยขยายรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในรูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนเพื่อให้ชัดเจนและมีแนวปฏิบัติครบถ้วนปฏิบัติได้ง่ายเหมาะกับการที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการได้ผลสำเร็จรวดเร็วขึ้น

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรรูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนดังกล่าวนี้ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด

ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ในการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ควรทำการวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารด้านอื่นๆโดยอาศัยรูปแบบกระบวนการวิจัยเช่นเดียวกันนี้ในการมุ่งพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาด้านต่างๆทั้ง5ด้านได้แก่มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนมาตรฐานด้านการจัดการศึกษามาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและมาตรฐานด้านมาตรการ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ . (2 5 4 8) . ก า ร จั ด ก า ร ค ว ม รู้ . (Online) . AvailableURL:http://www.moe.go.th.
- กองพัฒนาคุณภาพมหาวิทยาลัยมหิดล.(2552).การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ในหน่วยงานของมหาวิทยาลัย.จังหวัดนครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์,(2548).องค์การแห่งความรู้:จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ,พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :รัตนไตร.
- พระมหาณัฏฐก มาตยาบุญและปรีชา วิหคโต. (2555) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนพระปริยธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 5. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- พระมหาสกล มหาวิโร และปรีชา วิหคโต. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- พานูวัฒน์ มณีيارัตน์ และปรีชา วิหคโต. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา Strategy in Developing of Private Schools to an Educational Innovative Organization

พัฒน์ มาศนิยม*

เด่น ชะเนติยง**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาและ 2) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเพื่อนำไปใช้ต่อไป โดยมีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการการพัฒนา 2) สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความเห็นชอบด้วยกระบวนการเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อหาความสอดคล้องจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน และ 3) ประเมินความคิดเห็นจากผู้บริหารจากโรงเรียนเอกชนในเขตจังหวัดภาคใต้ 11 จังหวัด จำนวน 214 คนจากโรงเรียน จำนวน 214 โรงเรียน ด้วยแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน เห็นด้วยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ 1 เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษา ยุทธศาสตร์ 2 ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานสู่วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ยุทธศาสตร์ 3 เร่งรัดพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ยุทธศาสตร์ 4 ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ยุทธศาสตร์ 5 ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และยุทธศาสตร์ 6 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา 2) การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในเขตภาคใต้ 11 จังหวัด จำนวน 214 คน จาก 214 โรงเรียน พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาทั้งหมดในระดับมากและมากที่สุด โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษา

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to investigate the strategy in developing of private schools to an educational innovative organization, and 2) to present the strategy in developing of private schools to an educational innovation organization for implementation. The research methodology consisted of three steps: 1) analyzed the documents concerning the strategy in developing of private schools to an educational innovative organization in order to establish the strategies and measures, 2) established the questionnaires and interviewed the group of 21 educational innovative organization experts and collect data with Delphi technique, and 3) evaluated the opinions of 214 school administrators from 214 private schools in 11 provinces of Southern Thailand with a rating scale questionnaire. The analysis of data was accomplished by computation of percentage, mean, standard deviation. The median and interquartile ranges were also computed to test the consensus postulated in the study.

The research finding were as follows: 1) The group of 21 educational innovative organization experts agreed with six strategies as: strategy 1 accelerate the development of administrators to educational innovation leadership, strategy 2 transforming the work culture into a culture of educational innovative organization, strategy 3 accelerate the development of human resource management into educational innovative organization, strategy 4 transforming work patterns into educational innovative organization, strategy 5 transforming learning and develop quality of students into innovators and, strategy 6 create learning networks for educational innovative organization. Overall, the opinions of 214 school administrators from 214 private schools in Southern Thailand agreed to strategy in developing of private schools to an educational innovative organization with the high and highest satisfaction rate. Especially, they gave the highest satisfaction rate to strategy 2 as accelerate the development of administrators to educational innovation leadership. Key word(s): strategy, private school, educational innovative organization

1. บทนำ

การขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเพื่อให้สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยมียุทธศาสตร์สำคัญเน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไก “ประชารัฐ” และได้ประกาศวิสัยทัศน์เชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ “ประเทศไทย 4.0” การเปลี่ยนผ่านสู่ประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย แนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือ การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในและเศรษฐกิจโลก การสร้างความเข้มแข็งจากภายในมีกลไกขับเคลื่อนหลักอยู่ 3 ตัว คือ การยกระดับนวัตกรรมของทุกภาคส่วนในประเทศ การสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย ซึ่งต้องขับเคลื่อนกลไกทั้ง 3 พร้อมกัน การยกระดับนวัตกรรมเมื่อผนวกกับการสร้างสังคมจิตวิญญาณของผู้ประกอบการจึงจะเอื้อให้เกิดการสร้างโมเดลการทำธุรกิจแบบใหม่มากมายท่ามกลางระบบที่เอื้อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ อีกส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งจากภายในคือการสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากหรือชุมชน เมื่อผนวกความเข้มแข็งในระดับฐานรากกับการสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณผู้ประกอบการจะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนสถานะของคนในสังคมผ่านการสร้างสังคมแห่งโอกาสควบคู่กับการสร้างสังคมที่มีความสามารถ เมื่อโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเกิดความเข้มแข็ง การเชื่อมโยงภายนอกเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันโดยมีระบบการเชื่อมโยงกับโลก 3 ระดับ คือ เศรษฐกิจภายในประเทศ เศรษฐกิจภูมิภาค และเศรษฐกิจโลก (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559: 18-21) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559: 1-26)

การขับเคลื่อนโมเดลประเทศไทย 4.0 ต้องดำเนินการปฏิรูปใน 3 เรื่องไปพร้อมกัน คือ การปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมเป็นการการผลิตโดยใช้แรงงาน เครื่องจักรและทรัพยากรต้องเปลี่ยนเป็นการผลิตบนฐานความรู้และเทคโนโลยี การพัฒนาภาคบริการ ต้องมีการปฏิรูปการวิจัยและพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านไปสู่ประเทศไทย 4.0 จากการวิเคราะห์สาเหตุที่มาของปัญหาซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจาก “คุณภาพของคน” ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรจำนวนมากที่อยู่ในระบบของประเทศไทย 1.0 2.0 และ 3.0 ในส่วนของโครงสร้างกำลังคน และคุณภาพของทุนมนุษย์ที่อ่อนด้อยซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งชี้ขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาวของประเทศ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559: 1-26) (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 1-12) คุณภาพของคนเป็นผลจากระบบการศึกษาของประเทศและการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งนี้การพัฒนาสถานศึกษาและโรงเรียนสู่

ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เป็นความต้องการจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงจากโรงเรียนในสภาพปัจจุบันสู่โรงเรียนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน นำไปสู่การขับเคลื่อนโมเดลประเทศไทย 4.0 โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาซึ่งได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) รอบที่ 3 ว่ามีคุณภาพพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงสู่โรงเรียนคุณภาพร่วมขับเคลื่อนโมเดลประเทศไทย 4.0 มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง และยุทธศาสตร์สำหรับการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นเพื่อให้โรงเรียนมีแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน การพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมศึกษารับประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มีคุณภาพสามารถยืนหยัดได้ในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ขณะเดียวกันเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 อีกด้วย (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2559: 21-39)

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา
2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเพื่อนำไปใช้ต่อไป

3.วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณผสมกันซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความเห็นชอบด้วยกระบวนการเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อหาความสอดคล้องจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความคิดเห็นจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในเขตจังหวัดภาคใต้ 11 จังหวัด จำนวน 214 คน จาก 214 โรงเรียน ด้วยแบบสอบถามประมาณค่า (Rating scale questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ดังนี้ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ใช้คำถามปลายเปิดให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระ สำหรับประเด็น

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์และมาตรการ และแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วไป ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน

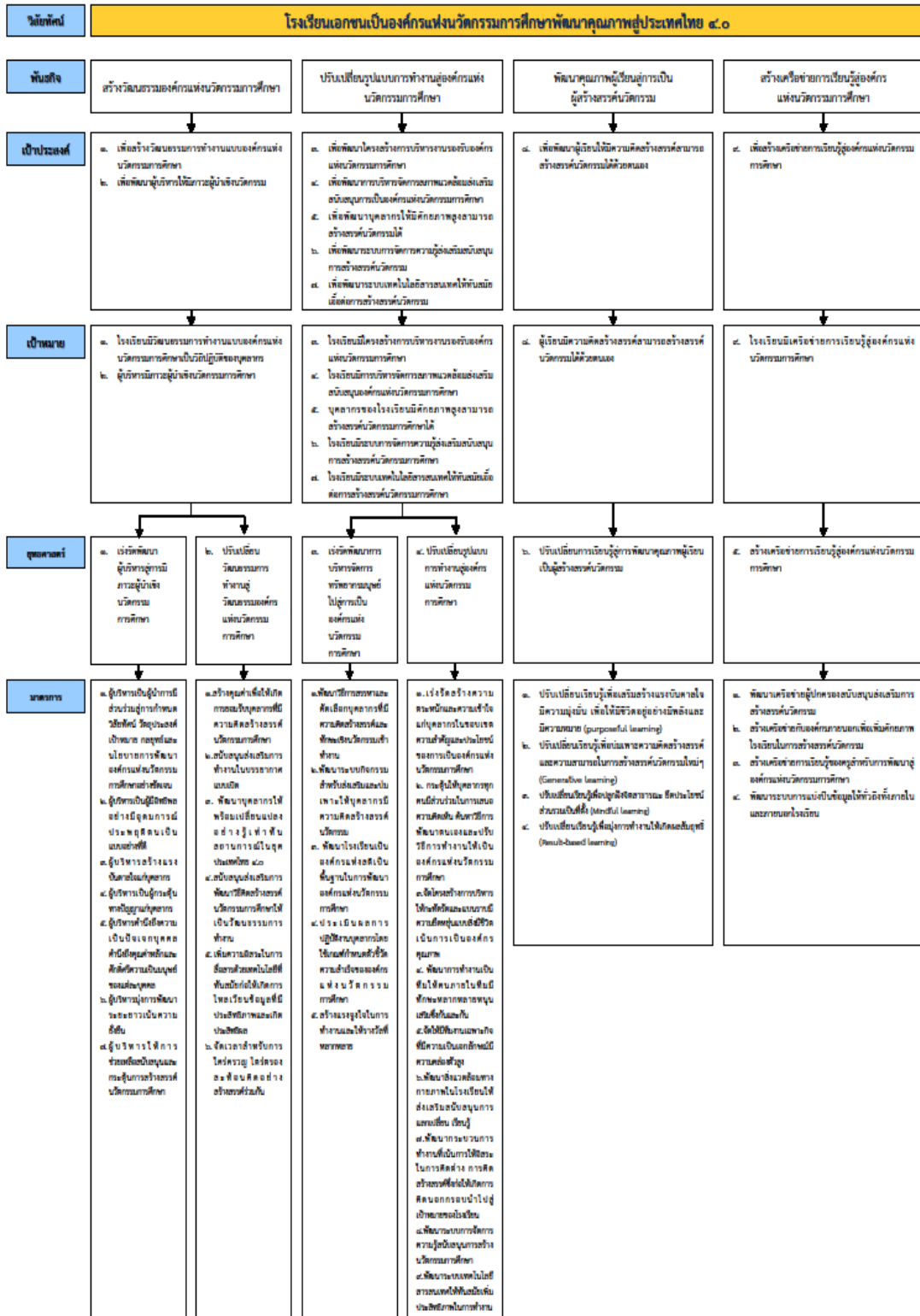
ตอนที่ 2 เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนผู้องค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์และมาตรการ

5.ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนผู้องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ดังปรากฏในภาพประกอบ 2

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา

5.อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งได้รับองค์ความรู้ใหม่คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ให้ความคิดเห็นว่ายุทธศาสตร์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในภาพรวม และสอดคล้องกันในรายประเด็นทุกประเด็น ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาในภาพรวมมีความเหมาะสมต่อการนำสู่การปฏิบัติในโรงเรียนในระดับมากที่สุดและระดับมาก การนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวสู่การปฏิบัติในโรงเรียนเอกชนเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยไปสู่โมเดลประเทศไทย 4.0

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรแห่งนวัตกรรมในโลกธุรกิจ ปรากฏองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน คือ 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 2) โครงสร้างองค์กรรองรับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 3) ประสิทธิภาพในการสื่อสาร 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนานวัตกรรม 5) วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม 6) ระบบการจัดการความรู้และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 7) เครือข่าย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรม (สุนีย์ ภิรมย์ประเมศ, 2551) ในประเด็น องค์กรแสวงหาแนวความคิดใหม่อยู่ตลอดเวลา และองค์กรสร้างความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจภายนอก การศึกษาองค์ประกอบของความ เป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงพยาบาลเกษมสุข (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์และคณะ, 2553) ใน ประเด็นของโครงสร้างองค์กร การมีส่วนร่วมในนวัตกรรม การสื่อสาร บรรยากาศสร้างสรรค์ และ สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรม กรณีศึกษาองค์กรที่ได้รับ รางวัลด้านนวัตกรรม คุณลักษณะขององค์กรแห่งนวัตกรรมสอดคล้องกับ 7 องค์ประกอบหลักที่ สังเคราะห์ขึ้นข้างต้น และมีข้อค้นพบว่าคุณลักษณะขององค์กรแห่งนวัตกรรมของแต่ละองค์กรอาจมี ความแตกต่างกันไปโดยไม่จำเป็นต้องมีครบถ้วนทุกด้าน ทั้งนี้คุณลักษณะอาจแตกต่างกันตามบริบท อาทิ ประเภทธุรกิจ ขนาดองค์กร เป็นต้น องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมทั้ง 7 ด้านสอดคล้อง กับงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (วชิณ อ่อนอ้าย , 2557) องค์ประกอบหลักดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการพัฒนาองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา

ผลการวิจัยด้วยกระบวนการเดลฟายกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ ความเห็นต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาในรอบแรก โดย เสนอให้ผู้วิจัยเน้นให้เกิดความแตกต่างชัดเจนระหว่างองค์กรแห่งนวัตกรรมโดยทั่วไปกับองค์กรแห่ง นวัตกรรมการศึกษา ทั้งนี้องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาให้ความสำคัญการพัฒนาโรงเรียนให้ มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงเรียนให้ตอบสนองต่อบริบท การเปลี่ยนแปลงที่มามีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

การศึกษาใน 5 ประเภท คือ นวัตกรรมด้านสื่อการสอน นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล เพื่อให้เกิดการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (สิทธิศักดิ์ โสกุล, 2555: 2)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาอภิปรายเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา “โรงเรียนเอกชนเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาพัฒนาคุณภาพสู่ประเทศไทย 4.0” ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเหมาะสม และผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในเขตภาคใต้ จำนวน 214 โรงเรียนมีความคิดเห็นว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีขอบเขตในการปฏิบัติงานจริง มีความชัดเจนและสามารถนำสู่การปฏิบัติได้ เป็นภาพอนาคตที่มีความท้าทาย มีคุณค่า ส่งผลให้มีแรงผลักดันที่จะไปให้ถึงจุดหมาย สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของประเทศไทยที่จะขับเคลื่อนไปสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 โดยมีการศึกษาที่ดีเป็นรากฐานสำคัญ

2. พันธกิจในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา 4 ด้าน มีผลการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คนมีความเห็นสอดคล้องกัน และผู้บริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญ จำนวน 214 โรงเรียนให้ความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก มีความชัดเจน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และสะท้อนภารกิจหลัก มีขอบเขตของงานที่จะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ แม้ว่าการให้ลำดับความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญกับระดับความคิดเห็นผู้บริหารโรงเรียนฯต่อพันธกิจมีความแตกต่างกัน คือ ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับพันธกิจ สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเป็นอันดับหนึ่ง ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนฯให้ความสำคัญอันดับหนึ่งกับ พันธกิจ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งมีความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติสำหรับโรงเรียนที่ต้องการเริ่มต้นและต้องพัฒนาความรู้และความเข้าใจเรื่ององค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างการเรียนรู้ร่วมแลกเปลี่ยนจากเครือข่ายในระดับต่างๆ เพื่อใช้พลังบวกของเครือข่ายในการทำงานแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมในงานวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน การร่วมติดตาม การร่วมประเมินผล และการร่วมชื่นชมในความสำเร็จและประโยชน์ (ประจวบ หนูเลี้ยง, เติ่น ชะเนติยัง, และนวลพรรณ วรณสุธี: 2559)

พันธกิจทั้ง 4 ด้านสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักขององค์กรแห่งนวัตกรรม 7 ด้านจำแนกได้ดังนี้

พันธกิจที่ 1 สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาสอดคล้องกับ องค์ประกอบ วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม

พันธกิจที่ 2 ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาสอดคล้องกับ องค์ประกอบผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โครงสร้างองค์กรรองรับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประสิทธิภาพในการสื่อสาร

พันธกิจที่ 3 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่การเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมสอดคล้องกับ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนานวัตกรรม การตีความทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนได้รวมเอาผู้บริหาร ครู บุคลากรสนับสนุน และผู้เรียนเข้าไว้ด้วยกัน เป็นความแตกต่างระหว่างองค์กรแห่งนวัตกรรมโดยทั่วไปกับองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา ผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการเมื่อมีการพัฒนานวัตกรรมภายในโรงเรียน 5 ประเภทข้างต้น ต้องส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงและคาดหวังให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองสู่การเป็น นวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะขับเคลื่อนและเปลี่ยนประเทศไทยเป็นประเทศไทย 4.0 ด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี เป็นเกษตรกรแบบผู้ประกอบการและเปลี่ยนจากธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาไปสู่การเป็น ธุรกิจขนาดเล็กที่มีสินค้าดี แนวคิดดี บริหารจัดการคล่องตัว มองตลาดโลกเป็นสำคัญ (smart enterprises) และธุรกิจที่ออกแบบมาให้เติบโตอย่างรวดเร็วแบบไร้ข้อจำกัด (startup) ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจากการให้บริการแบบดั้งเดิมที่ไม่เน้นการใช้เทคโนโลยีแต่ใช้แรงงานทักษะต่ำส่งผลให้มีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การให้บริการแบบมืออาชีพและสร้างมูลค่าสูง (high value services) และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559: 1-26)(สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 1-12) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 องค์ประกอบต้องการประชากรที่สามารถสร้างนวัตกรรมเป็นของตนเองได้ในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติในชีวิตปกติ ดังนั้นสถานศึกษาต้องติดตั้งวิธีการคิด ทักษะและการพัฒนาตนเองของผู้เรียนให้เป็นนวัตกรรมตั้งแต่วัยเรียน ด้วยการขับเคลื่อนโรงเรียนให้มีความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา

พันธกิจที่ 4 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษาสอดคล้องกับ องค์ประกอบระบบการจัดการความรู้และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และเครือข่าย

3. เป้าประสงค์ทั้ง 9 ข้อ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจทั้ง 4 ด้าน ส่งผลให้มีเหตุสำคัญจำเป็นของการดำเนินการเพื่อพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันและให้ความสำคัญอันดับหนึ่งกับเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ในขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนฯ จำนวน 214 โรงเรียน มีความคิดเห็นว่าเป้าประสงค์ที่มีความสำคัญอันดับหนึ่ง คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้บริหารโรงเรียนฯ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลักและแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนฯ ในกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจชัดเจนสำหรับผลลัพธ์ที่ต้องการสำหรับการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาซึ่งแตกต่างกับองค์กรแห่งนวัตกรรมทั่วไป

4. เป้าหมาย ทั้ง 9 ข้อ ผลการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน และผู้บริหารโรงเรียนฯ จำนวน 214 โรงเรียนพบว่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป้าหมายอันดับหนึ่ง คือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (วชิ น อ่อนอ้าย, 2557) และเรื่อง องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาทางเลือกใหม่ของการบริหารการศึกษา (องค์การ ประจันเขตต์, 2557) กล่าวไว้ว่า องค์กรทางการศึกษามีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้กลายเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถสร้างนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง มีศักยภาพในการแข่งขันและสร้างคุณค่าได้อย่างยั่งยืน เป้าหมายทั้ง 9 ข้อเป็นตัวนำไปสู่การจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเมื่อโรงเรียนพิจารณานำยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติ โรงเรียนต้องดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังตามกำหนดระยะเวลาของความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อนำมากำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่อยู่บนพื้นฐานการพัฒนาไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียนสภาพจริงและช่วงเวลาที่เหมาะสมของแต่ละโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน จัดลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์ทั้ง 6 โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งกับ ยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษา อันดับสอง ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานสู่วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา อันดับสาม ยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา อันดับสี่ ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา สอดคล้องกับวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของบุคลากรการศึกษา (วชิรวิทย์ คำตา, เด่น ชะเนติยง และจินดา ศรีญาณลักษณ์: 2558) และวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มุ่งเน้นการสร้างกำลังคนให้มีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการ (จุฑามาศ กาญจนธรรม และเด่น ชะเนติยง: 2558) อันดับห้า ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และอันดับสุดท้าย คือ ยุทธศาสตร์สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาพัฒนาตนเองสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษาเป็นอันดับหนึ่งเพราะ ผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้งหมดกล่าวได้ว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษาเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา สอดคล้องกับวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรม กรณีศึกษาองค์กรที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรม พบว่า ผู้นำที่เป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กรควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและมุ่งมั่นในการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างจริงจัง (วุฒิพงษ์ ภักดีเหล่า, 2554)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขตภาคใต้ จำนวน 214 คน จาก 214 โรงเรียน พิจารณาให้ความคิดเห็นว่ายุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ในภาพรวมมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติในระดับมาก และผู้บริหารได้ให้ลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แตกต่างกับการจัดเรียงลำดับความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ผู้บริหารให้ความสำคัญอันดับหนึ่งกับ ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม อันดับสอง ยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษา อันดับสาม ยุทธศาสตร์สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา อันดับสี่ ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา อันดับห้า ยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา และอันดับหก ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานสู่วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ในมุมมองของผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นอันดับแรกซึ่งมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ การเริ่มต้นที่การพัฒนาผู้เรียนได้จะได้รับประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โรงเรียนที่จะพัฒนาสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาจะต้องมีพื้นฐานจากการพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มาก่อน หากเป็นเช่นนั้นการต่อยอดโดยเริ่มต้นจากการพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกันการพัฒนาส่วนอื่น ๆ สามารถดำเนินการไปพร้อมกันหรือจัดลำดับตามความสำคัญก่อนหลังโดยพิจารณาจากบริบทของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนเป็นสำคัญ

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คนเกี่ยวกับมาตรการของแต่ละยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ พบว่ามีความสอดคล้องกัน ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขตภาคใต้ จำนวน 214 คน จาก 214 โรงเรียน มีความคิดเห็นกับการนำมามาตรการของแต่ละ

ยุทธศาสตร์ทุกยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ดังนี้ มาตรการของยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเห็นด้วยในระดับมาก เห็นด้วยมากที่สุดกับสองมาตรการคือ สนับสนุนส่งเสริมการทำงานในบรรยากาศแบบเปิดและพัฒนาบุคลากรให้พร้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ในยุคประเทศไทย 4.0 มาตรการของยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาผู้บริหารสู่การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการศึกษา เห็นด้วยระดับมากที่สุด มาตรการที่ได้นำเสนอจำนวน 7 มาตรการได้รับการเห็นด้วยมากที่สุด 6 มาตรการ มีเพียงมาตรการเดียวที่มีระดับความเห็นด้วยมาก คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มาตรการของยุทธศาสตร์เร่งรัดพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เห็นด้วยในระดับมาก และเห็นด้วยในระดับมากทุกมาตรการจำนวน 5 มาตรการที่นำเสนอ ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เห็นด้วยในระดับมากในภาพรวม และเห็นด้วยระดับมากที่สุดกับมาตรการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ยุทธศาสตร์สร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา เห็นด้วยในระดับมากในภาพรวมและทุกมาตรการ ยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม เห็นด้วยในระดับมากในภาพรวม และทุกมาตรการ มาตรการที่นำเสนอในแต่ละยุทธศาสตร์นำไปสู่การกำหนดโครงการและกิจกรรมรวมถึงการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติประจำที่ดำเนินการอยู่เพื่อให้สามารถนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติได้ในสภาพจริงของแต่ละโรงเรียน สำหรับมาตรการที่ได้รับระดับความเห็นด้วยมากที่สุดนั้นเป็นสิ่งที่น่าสังเกตและน่าสนใจสำหรับการพิจารณาดำเนินการเป็นอันดับแรกสำหรับการเริ่มต้นนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในโรงเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การนำยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติสำหรับโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาแต่ละโรงเรียนนั้น โรงเรียนต้องมีการวิเคราะห์ SWOT ประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังในอนาคตเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อนำมาใช้เป็นสารสนเทศสำคัญประกอบการตัดสินใจหรือจัดลำดับความสำคัญของการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนและสามารถประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาจะประสบความสำเร็จมากน้อยเร็วหรือช้าอย่างไรมีตัวแปรสำคัญคือความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนซึ่งได้พัฒนาและสั่งสมมา เพราะองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเป็นการพัฒนาต่อยอดจากการพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและต่อยอดสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา

การพัฒนาสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและใช้เวลาไม่รีบร้อนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการปฏิบัติบนหลักการของเดมมิ่ง PDCA เป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 แนวทางการวิจัยเพื่อศึกษาต่อยอดงานวิจัยฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ควรศึกษาพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จสำหรับแต่ละเป้าหมายของยุทธศาสตร์แต่ละยุทธศาสตร์ให้มีความชัดเจน และเหมาะสมกับสภาพการณ์ของโรงเรียนที่นำไปปฏิบัติ

2.2 แนวทางการวิจัยเพื่อศึกษาเพิ่มเติมงานวิจัยฉบับนี้ในเรื่องวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม

2.3 โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาซึ่งนำยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องกระทั่งได้รูปแบบขององค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษาเป็นของโรงเรียน สามารถขับเคลื่อนรักษาและพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กมล ภูประเสริฐ. (2544). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร บริษัทจำกัด ก.พล
- จุฑามาศ กาญจนธรรม และเด่น ชะเนติยง. (2558). *การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี เขต 2*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 3 ฉบับพิเศษ เมษายน พ.ศ. 2558 Vol. 9.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์และคณะ. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วชิรวิทย์ คำตา, เด่น ชะเนติยง, และจินดา ศรีญาณลักษณ์. (2558). *การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของบุคลากรทางการศึกษา*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 3 ฉบับพิเศษ เมษายน พ.ศ. 2558 Vol. 9.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วุฒิพงษ์ ภักดีเหล่า. (2554). *การศึกษาคุณลักษณะขององค์การนวัตกรรม: กรณีศึกษาองค์การที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรม*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธ์, อัจฉรา จันทน์ฉาย และประจวบ คุปรัตน์. (2553).

นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ, 33(128), 53.

สุนีย์ ภิรมย์ประเมศ. (2551). **การศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรม.** การจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม. บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม.

องค์อร ประจันเขตต์. (2557). **องค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา ทางเลือกใหม่ของการบริหารการศึกษา.** วารสารพยาบาลทหารบก, 15(1), pp. 45-51.

Gamol Phuprasert. (2001) Academic administration in schools. the Bangkok Company Ltd. G. PHol.

Jutamas Kanjanatham and All. (2015) The develop information and communication technologies management office in the school under the primary education chanthaburi province. 2. District, journalism education, mahasarakham University year 2558 Vol 3 Special Edition April. 9.

Vicharn Panich. (2013) Creating 21st century learning to 21. Bangkok: Siam Foundation.

Vitthipong Pakdeelao.(2011) A study of feature innovation: a case study of the Organization of the award-winning innovation. thesis m.s. human resources disciplines and organizations. Human Resources Committee: National Institute of development administration.

Somnuek Auoejarapongphun and All. (2010) Innovation: the meaning and importance of types of entrepreneurship. Journal of business administration, 33 (128), 53.

Sunee Pirompramet. (2008) Study to explore innovative elements to snore. Technology and innovation management. Graduate School of management, and innovation.

Ongorn Prachanket. (2014) Organization properties: a new choice of innovative education management, education. Army Nurse magazine, 15 (1), pp. 45-51.

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากร และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

สังกัดเทศบาลนครสงขลา

The Development of Information Program for the Internal Quality
Assurance Management on Resource and Environment to Support the
Learning Society of Educational Institutions
under Songkhla Municipality

ณัฐพันธ์ วรกุล *

ปรีชา วิหคโต **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยการสังเคราะห์และสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษากับผังชุดคำสั่งโปรแกรมสารสนเทศ ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศ 2) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา 3) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์ และ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ปรับปรุงโปรแกรมสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และกลุ่มตัวอย่างเลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา 2) แบบประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา การรวบรวมข้อมูล นำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้ และตอบแบบประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยใช้โปรแกรม PHP โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ พบว่า โปรแกรมสารสนเทศที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้

3. ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศ โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, $SD = 0.23$) ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.16$) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.25$) และด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.29$)

คำสำคัญ : โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน / ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to develop an Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality. There are 4 steps in processing research.

1) To specify the conceptual Framework of population research which included; documents, text books, article and the research about the Development of Information Program for Internal Educational Quality Assurance. This sample was selected for 50 books. The instruments used for this research were: The Recorded Form and used content Analysis for Data Analysis.

2) Creating an Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality by synthetic and created with a command set of the Information program.

3) Asses the suitability of the Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality. The population which included; the professional of Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to support the Learning Society of Educational Institutions, nine people were selected from this sample. The instruments used for this research were: 1) A command set of the structure Information Program. 2) Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality. 3) The suitability and feasibility of the Information Program. Data collection focused on group analysis and improvements for Information Program by using the content analysis. 4) Experimental Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality. The population which included; the school Director and the Internal Quality Assurance of Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions responsibility. For this, nine people were selected from three schools. The instruments used for this research were: 1) Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality. 2) The performance Evaluation of this program.

Based on the findings of the study it was concluded that :

1) Information for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under

Songkhla Municipality. According to Internal Quality Assurance, there are 4 things that were very important and needed.

2) The performance of the information program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality by using PHP (Personal Hypertext Processor) Program. Split into 2 sections. Firstly, the Director. Secondly, the System Administration which included, the people who respond to Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions. The result of this evaluation found that the Information Program was suitable and may possibly be used.

3) The performance of the Information Program for the Internal Quality Assurance Management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions under Songkhla Municipality by professionals, found that this programs performance overall, was very good ($X = 4.55$, $SD = 0.23$) the most effective side is sorted in sequence: the result or evaluation report ($X = 4.71$, $SD = 0.16$) and then creating a database ($X = 4.67$, $SD = 0.25$) and the difficulty of the program ($X = 4.27$, $SD = 0.29$) Keyword: The Information Program for the Internal Quality Assurance management on Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions

Keywords: The Information Program for the Internal Quality Assurance Management / Resource and Environment to Support the Learning Society of Educational Institutions

1.บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้าง ความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการจรรักษ์อัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ชีตความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคม

คุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560 : 1)

จะเห็นได้ว่าสังคมคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษามีส่วนช่วยพัฒนาคนในสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการยกระดับคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 15) จากนั้นได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป เน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความคล่องตัว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 29)

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศใช้ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การพิจารณาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเป้าหมายการพิจารณาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาของชาติและเพื่อรองรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตัวบ่งชี้เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาในสังกัด ใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาต่อไป (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2557 : 4)

ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560 : 93) ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมีมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบ การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ และได้กำหนดยุทธศาสตร์วิสัยทัศน์เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการพัฒนา ภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์หลัก โดยในยุทธศาสตร์ที่ 6 ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนา ปรับปรุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นระบบที่ไม่ยุ่งยากต่อการปฏิบัติและไม่เป็นภาระของผู้สอน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละระดับ และเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยส่งเสริมการนำผลการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการวางแผนการปฏิบัติการตรวจสอบติดตาม เพื่อการปรับปรุง พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ (Key Success Factors) ไว้ว่า การสร้างระบบข้อมูลและสารสนเทศที่บูรณาการและเชื่อมโยงกับระบบการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

และการรายงาน ต่อสาธารณชนจะเป็นกลไกในการสร้างการรับรู้ของผู้จัดการศึกษาและผู้เรียน เพื่อการปรับปรุง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผ่านระบบการกำกับ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560 : 136,180)

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่สอดคล้องภารกิจของงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีความ สะดวก รวดเร็ว ช่วยลดขั้นตอนการทำงาน ตรวจสอบข้อมูลได้ทันที รายงานสรุปผลการประเมินตามตัว บ่งชี้ได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศเพื่อการประเมิน ตรวจสอบ บริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

3.วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้าน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาล นครสงขลา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากร และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนคร สงขลา

ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากร และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนคร สงขลา\

ตารางที่ 1 ขั้นการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและผลที่ได้รับ

ขั้นการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	1. ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 เล่ม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล	1. สารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
	3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษา ค้นคว้าหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	2. กรอบแนวคิดในการวิจัย
ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา	1. วิเคราะห์สารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่ได้ในขั้นที่ 1 2. ออกแบบโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ 3. สร้างและสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	1. ชุดโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ 2. โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

ขั้นที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา	ประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ ดังนี้ 1. ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1 ชุดโครงสร้างการทำงานของโปรแกรมสารสนเทศ	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้

ขั้นการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
	2.2 โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา 2.3 แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศ 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา	

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลา	1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาและกลุ่มตัวอย่างเลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 2.1 โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลา 2.2 แบบประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3. การรวบรวมข้อมูล นำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เป็นเวลา 1 สัปดาห์ และให้ตอบแบบประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศ 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่มีประสิทธิภาพ

5.ผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสงขลาผลการวิจัย พบว่า

ตอนที่ 1 ผลจากการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การสร้างโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง สามารถทำงานร่วมกับฐานข้อมูลที่หลากหลายเป็นเหมือนกับสคริปต์ สามารถเรียกใช้งานง่าย นำไปแทรกไว้ตรงส่วนไหนก็ได้ โปรแกรมสารสนเทศนี้ ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหารและดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน

ตอนที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา

ผลการประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, $SD = 0.23$) ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.16$) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.25$) และด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.29$)

5.สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ที่ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 สถานศึกษามีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัสดุ ครุภัณฑ์ เพียงพออยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ถูกสุขลักษณะ สะอาด สวยงาม ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยง มีมาตรการป้องกันการ

บาดเจ็บ และสร้างเสริมความ ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 สถานศึกษามีการระดมงบประมาณและทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 สถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษา

2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยใช้โปรแกรม PHP (Personal Hypertext Processor) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง สามารถทำงานร่วมกับฐานข้อมูลที่หลากหลายเป็นเหมือนกับสคริปต์ สามารถเรียกใช้งานง่าย นำไปแทรกไว้ตรงส่วนไหนก็ได้ โปรแกรมสารสนเทศนี้ ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โปรแกรมสามารถทำงานได้รวดเร็ว เพื่อทำการประมวลผล บอกระดับ โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูล จัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูล สามารถบันทึกข้อมูล เพิ่ม และการแก้ไขข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมไปถึงการสรุปรายงานผลการดำเนินงาน

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ฝั่งชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่สร้างขึ้น โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน

4. การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประสิทธิภาพของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, $SD = 0.23$) ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ ด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน ($\bar{X} = 4.71$, $SD = 0.16$) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.25$) และด้านความยากง่ายต่อการใช้โปรแกรม ($\bar{X} = 4.27$, $SD = 0.29$) โดยสรุป โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ครบคลุม มีความถูกต้องสอดคล้องภารกิจของงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีระบบรักษาความปลอดภัย มีความสะดวก รวดเร็ว ตรวจสอบข้อมูลได้ทันที รายงานสรุปผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศเพื่อการประเมิน ตรวจสอบ และใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

6.อภิปรายผล

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ที่ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 สถานศึกษามีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัสดุ ครุภัณฑ์ เพียงพออยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ถูกสุขลักษณะ สะอาด สวยงาม ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 สถานศึกษามีการบริหารความเสี่ยง มีมาตรการป้องกันการบาดเจ็บ และสร้างเสริมความ ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 สถานศึกษามีการระดมงบประมาณและทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 สถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษา

2. โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา พัฒนาขึ้นด้วยโปรแกรม Web Application ใช้ภาษา PHP และระบบจัดการฐานข้อมูล My SQL โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และการประมวลผล ที่ทำให้ผู้ใช้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้งานได้ง่าย ในกระบวนการทำงานของโปรแกรมนี้ สามารถทำการบันทึกข้อมูล การค้นหา เพิ่ม และแก้ไขข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมไปถึงการสรุปรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้รวดเร็วและถูกต้อง

3. การประเมินความเหมาะสมและเป็นไปของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสงขลา พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ทั้งด้านการออกแบบการสร้างฐานข้อมูล ด้านความง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ และด้านผลลัพธ์ หรือการรายงานผลการประเมิน โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถป้อนข้อมูลได้สะดวก ช่วยลดขั้นตอนการทำงานและความซ้ำซ้อน ในการจัดทำรายงานข้อมูล รายการแต่ละรายการมีรายละเอียดและรูปแบบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ การออกแบบหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อป้อนข้อมูล มีรูปแบบและมีลักษณะเหมาะสมแก่การใช้งาน การติดตาม ตรวจสอบข้อมูล การรายงานสรุปผลการประเมินตามตัวบ่งชี้มีอย่างถูกต้อง และสามารถพิมพ์ออกในรูปการรายงานสรุปผลการดำเนินงานประกันคุณภาพได้

7.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. โปรแกรมสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบเอกสารอื่นๆ ภายในโรงเรียนได้ แต่อาจต้องมีการศึกษาในกระบวนการทำงานเพิ่มเติมเพื่อให้โปรแกรม

2. สามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดีและเพื่อให้ระบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารงานส่วนอื่นๆ ภายในโรงเรียน จะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและ

จัดทำโปรแกรมสารสนเทศในทุกกลุ่มงานเพื่อให้เป็นระบบ และง่ายต่อการบริหารจัดการในงานต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทุกภารกิจของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศในด้านความง่ายต่อการใช้โปรแกรมสารสนเทศ เพื่อสะดวกต่อการนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม
2. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในด้านอื่นๆ ต่อไป เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารได้รวดเร็ว ถูกต้อง ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2557). คู่มือประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน), พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษา ภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2554). การจัดระบบและสารสนเทศในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- โกสสันต์ เทพสิทธิธารกรณ์ และถวัลย์ ไกรโรจนานันท์. (2547). เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค.
- ชัยพจน์ รังงาม. (2549). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา. คุษณินพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โชติกา ปิลผล และปรีชา วิหคโต (2559) พัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. คุษณินพนธ์ ปรัชญาคุษณินพนธ์ สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- ธนวัฒน์ พินนอกและปรีชา วิหคโต. (2559). การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศด้านคุณภาพผู้เรียนเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 3. คุษณินพนธ์ ปรัชญาคุษณินพนธ์ สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- น้อย สุวรรณมณี. (2552). การงานอาชีพและเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ : ที.เอส.บีโปรดักส์.
- ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล และเจษฎาพร ยุทธนวิบูลย์ชัย. (2549). ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย. (2545). การออกแบบและบริหารฐานข้อมูล (Database Design and

Administration). กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สียาพัฐ รักร่ำ และปรีชา วิหคโต (2550). การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการนิเทศภายในโรงเรียน ระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

สุพรรณ สุวิชากร. (2545). คู่มือการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพภายในและภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนคริสตสงเคราะห์. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

**การพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8**
**DEVELOPMENT OF An INTERNAL QUALITY ASSURANCE MANAGEMENT
MODEL FOR SECONDARY SCHOOL IN THE OFFICE OF SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA 8**

ชุตินา รักอาษา^{*}
ปรีชา วิหคโต^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1) การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ขั้นที่ 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ขั้นที่ 3) การสร้างรูปแบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ขั้นที่ 4) การประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียน 2) โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรีจำนวน 29 โรงเรียน กลุ่มประชากรจำนวน 87 คน โรงเรียนจากผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านงานประกันคุณภาพภายใน จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูลการ Focus Group และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าความถี่ค่าร้อยละค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

1 ผลการสร้างพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดการศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 พบว่า การพัฒนารูปแบบเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ที่มีประสิทธิภาพ 1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.89, S.D. = 0.163$) 2)

^{*} หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

^{**} ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.91, S.D. = 0.19$) 3) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.12$)

2. ผลการการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ลักษณะรูปแบบเป็น Flowchart โดยใช้กระบวนการ A-L-C ดังนี้ การสร้างความรู้ (Appreciation : A) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) และมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการบริหาร / กระบวนการ A-L-C / งานประกันคุณภาพภายใน

ABSTRACT

The aim of this research was to development of an internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8. The research methodology was divided into four parts. First, frame work. Second, Study of current conditions, problems and needs about development of an internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8. Third, The creation of an internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8. Fourth, Evaluation of an internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8. The consisted of documentary of an internal quality assurance management model for school and 29 secondary schools in Kanchanaburi. The respondents were 87 school administrators and personnel responsible for quality assurance. 3 experts to educational administration and 9 experts to an internal quality assurance. The research instruments used were questionnaire, focus group data record, and evaluation form possibility. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, median, and inter quartile range.

The research findings revealed that:

1. The efficiency of internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8. 1) Appreciation step was rated at high level.
2. Influence step was rated at high level.

3. Control step was rated at high level. Development of a internal quality assurance management model for secondary school in the office of secondary education service area 8 was flowchart by A-L-C procedure Influence step, Control step and Basic Education Standards for Internal Quality Assurance Standard 1: Standards of Learner Quality, Standard 2: Standards of Educational Administration and Management, Standard 3: Standards of Lerner – Centered, Standard 4: Standards of The Internal Quality Assurance Effectiveness.

Keyword(s) : The Development of Model Management / A-L-C Process / The Internal Quality Assurance

1.บทนำ

โลกหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนตลอดเวลาเช่นเดียวกับทิศทางการศึกษาไทยที่ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาผลิตเด็กไทยอนาคตของชาติให้เท่าทันพร้อมต่อการแข่งขันกับนานาชาติและคงไม่ใช่ว่าหน้าที่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นเรื่องของภาคประชาชนสังคมที่ต้องร่วมด้วยช่วยกันดำเนินการอย่างต่อเนื่องดังนั้นทิศทางการศึกษาของประเทศไทยปี 2559 “ปฏิรูปการศึกษาไทย” ก็ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่สังคมกำลังจับตามองเพราะหากย้อนดูบทเรียนจากอดีตจนถึงปัจจุบันครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกและปฏิรูปการศึกษาไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่อาจเรียกว่าเป็นเรื่องเล่าเก่าในขวดยุคใหม่ได้ ผู้บริหารในแวดวงการศึกษา มักหยิบยกสานต่อเรื่องเล่านี้มาโดยตลอดบางยุคนำเรื่องเก่ามาปิดฝุ่นเปลี่ยนชื่อใหม่ หรือจัดทำเรื่องใหม่และประกาศเป็นนโยบาย <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/219591> ยุครัฐบาลปัจจุบัน “พลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี” ซึ่งมี “พลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ” ปฏิรูปการศึกษาเช่นกันโดยได้เตรียมเรื่องโครงสร้างปรับหลักสูตรนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ซึ่งเหตุทุกเรื่องต้องใช้เวลา จากการแถลงนโยบายด้านการศึกษาของพลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ ได้สรุป “นโยบายด้านการศึกษาของพลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ” พร้อมด้วยพลเอกสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารฝ่ายการเมืองร่วมแถลงนโยบายด้านการศึกษาผ่านระบบ Video Conference จากห้องประชุมชั้น 9 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2558 : <http://www.kroobannok.com/76215> ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ พร้อมทั้งเชื่อมสัญญาณถ่ายทอดสดไปยังอินเทอร์เน็ตและห้องประชุมต่างๆ ภายในกระทรวงศึกษาธิการพร้อมกันกล่าวว่าขอพิจารณาตัวที่จะทำงานร่วมกันกับทุกท่านในกระทรวงศึกษาธิการโดยขอเชิญชวนผู้บริหารทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหลักต่านักย้อนอดีตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยของเราจนเป็นเหตุให้รัฐบาลชุดนี้เข้ามาทำงานถือว่าการเข้ามาในสถานการณ์ที่ไม่ปกติเพื่อมายุติความขัดแย้งและปฏิรูปประเทศไทยซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น ถือว่าเป็นพื้นฐานของการปฏิรูปในทุกเรื่อง

ดังนั้นการการบริหารงานประกันคุณภาพภายในเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการ

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการกับการปกครองประเทศจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) สอดคล้องกับกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำวิธีการบริหารงานประกันคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนา ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ยิ่งขึ้นต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

3.วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D) วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและผลที่ได้รับ

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 1 การกำหนด กรอบแนวคิดในการวิจัย	1. ประชากร ได้แก่เอกสารตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 30 เล่ม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล 3.การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในจากเอกสารตำราบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis	1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบระบบการบริหารงาน 2. การบริหารงานประกันคุณภาพภายในบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และกลุ่มตัวอย่าง 3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การศึกษา ความจำเป็น/ ต้องการเกี่ยวกับ ข้อมูลการบริหาร งานประกัน คุณภาพภายใน	1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบในการประเมินด้าน ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพ ภายในและกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน 2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบ บันทึกข้อมูลการบริหารงานประกันคุณภาพ ภายใน 3.การรวบรวมข้อมูลโดยใช้การจัด กลุ่มสนทนา (Focus group discussion) 4.การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ เนื้อหาสถิติที่ใช้ได้แก่ความถี่	ข้อมูลการบริหารงานประกัน คุณภาพภายใน

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ

ขั้นที่ 3 การใช้ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 8 และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือก	นำข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 2 มาวิเคราะห์และออกแบบโครงสร้างการทำงานของระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในและตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ ดังนี้ 1. ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 เลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) โครงสร้างระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสพม.เขต 8 2) แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สพม.เขต 8 3. นำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์และปรับปรุงระบบระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สพม.เขต 8 ให้สมบูรณ์และนำวิธีการบริหารระบบงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สพม.เขต 8 ที่ปรับปรุงกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และการประเมินตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง	1.ชุดโครงสร้างการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน 2. ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 4 การทดลอง ใช้ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 8	1. ประชากรได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้รับผิดชอบในการประเมินคุณภาพภายในและกลุ่มตัวอย่างเลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียนจำนวน 9 คน 2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 2) แบบประเมินผลการใช้ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8 3.การรวบรวมข้อมูลนำระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 8 ไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เป็นเวลา 1 สัปดาห์และให้ตอบแบบประเมินผลการใช้ระบบสารสนเทศ 4.การวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8

4. ผลการวิจัย

1 ผลการสร้างพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดการศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 พบว่า การการพัฒนาแบบเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ที่มีประสิทธิภาพ 1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation: A) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.89, S.D.=0.163$) 2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.91, S.D.=0.19$) 3 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.90, S.D.=0.12$)

2 ผลการการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ลักษณะรูปแบบเป็น Flowchart โดยการใช้กระบวนการ A-L-C ดังนี้ การสร้างความรู้ (Appreciation : A) 2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) 3 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) และมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล

สรุปผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน แสดงถึง การพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา และใช้ในการตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การวิเคราะห์ และติดตามผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนจากการใช้กระบวนการA-L-Cโดยรวมมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.80, S.D. = 0.25$) ด้านที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากเรียงลงไปตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) ($\bar{X} = 4.70, S.D. = 0.41$) ($\bar{X} = 4.87, S.D. = 0.30$) ด้าน 2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ($\bar{X} = 4.87, S.D. = 0.30$) และด้านขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) ($\bar{X} = 4.83, S.D. = 0.19$)

3. ผลการการพัฒนาารูปแบบเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ที่มีประสิทธิภาพใช้กระบวนการ A-L-C โดยรวมมีประสิทธิภาพในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.12$) ด้านที่มีประสิทธิภาพดีมากเรียงลงไปตามลำดับ ได้แก่ 2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ($\bar{X} = 4.91, S.D. = 0.19$) ผลลัพธ์หรือ การรายงานผลการประเมินด้าน 3 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.12$) และ 1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation: A) ($\bar{X} = 4.89, S.D. = 0.16$) การพัฒนาารูปแบบเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ที่มีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นที่หัวใจสำคัญได้มาตรฐานระบบคุณภาพก็ต้องยึดมั่นอย่างจริงจังจากผู้บริหารระดับสูงในการดำเนินการตามระบบฝ่ายบริหารขององค์กรต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับ

1) การกำหนดนโยบายคุณภาพขององค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายอื่นๆภายในองค์กรการบริหารงานต้องใช้มาตรฐานที่จำเป็นทุกด้านที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่านโยบายคุณภาพนั้นเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปเมื่อมีการนำไปใช้และคงไว้ตลอดไป

2) จัดโครงสร้างองค์กรเกี่ยวกับการบริหารงานคุณภาพให้ชัดเจนพร้อมกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและการดำเนินการต่างๆในองค์กร

3) จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นให้เพียงพอเหมาะสมต่อการนำนโยบายคุณภาพไปปฏิบัติและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์คุณภาพทรัพยากรเหล่านี้รวมถึง

- ทรัพยากรมนุษย์และทักษะเฉพาะ

- เครื่องมือที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนา
- เครื่องมือทดสอบและตรวจสอบ
- การจัดการเครื่องมือและชุดคำสั่งคอมพิวเตอร์

5.อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ครั้งนี้ พบว่า

1. ข้อมูลการพัฒนาแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ด้วยข้อมูลมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา พ.ศ. 2559 มีจำนวน 4 มาตรฐานคือ

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน

หมายถึง ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความรู้ความสามารถทักษะตามหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนาการในด้านการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนสมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

หมายถึงการดำเนินการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาที่ครอบคลุมด้านวิชาการ ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านข้อมูลสารสนเทศและด้านสภาพแวดล้อมโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจความต้องการและความถนัดของผู้เรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลสร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมมีการตรวจสอบและประเมินผลความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ

หมายถึงการวางระบบการจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนที่ดีเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบต่อการจัด

การศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความมั่นใจต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสถานศึกษา

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพของมาตรฐานมี 4 ระดับ

- 1 ระดับ 4 ดีเยี่ยม
- 2 ระดับ 3 ดี
- 3 ระดับ 2 พอใช้
- 4 ระดับ 1 ปรับปรุง

มาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับบทบาทการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันเป็นจุดที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรต้องการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพให้ประสบความสำเร็จให้ได้ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาสมบุญธรรมโม (ทองแก้ว) (2557) ที่ศึกษาพบว่าบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาถือว่าบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นไปตามกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลการบริหารแบบใหม่มีปรัชญาแนวคิดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์และวิธีการทำงานที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเช่นมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาให้ผู้รู้และติดตามข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมประเทศและในโลกอยู่เสมอมีแนวทางการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจหรือการบริหารจัดการแบบที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-Based Management) โดยการตัดสินใจในลักษณะของการมีส่วนร่วมเช่นการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาสอดคล้องกับกัญญ์ญู ธาธิบุญและนภดล เจนอักษร (2558) กล่าวถึงผลการศึกษาเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัยว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 9 องค์ประกอบโดยเรียงจากมากไปน้อยดังนี้คือความผูกพันต่อองค์การการพัฒนาทีมงานการกระจายอำนาจความไว้วางใจกันการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์การตัดสินใจร่วมกันการร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายความเป็นอิสระในการบริหารองค์การและเข้าใจธรรมชาติขององค์การ

2 ผลการพัฒนาารูปแบบเพื่อการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ที่มีประสิทธิภาพพบว่าการใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการ A-I-C การพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาและผู้แทนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมการพัฒนาได้ตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการ A-I-C สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้กับทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับบทความของเจริญหมื่นใจเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ความสำเร็จของการบริหารโดยให้บุคคลในองค์กรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากการบริหารงาน (<https://www.gotoknow.org/posts/428328>)

งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมจิระพงษ์ หอมสุวรรณ และคณะ (2555) การ

พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่ารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) คณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) ขอบข่ายงานการบริหารแบบมีส่วนร่วมและ 4) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีความเหมาะสมและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษามีความเห็นว่าการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไปใช้มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ประสานพรหมณา (2552) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมคิดตัดสินใจร่วมวางแผนร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันผูกพันผูกมัดและตกลงใจร่วมกันในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงทำให้เกิดประโยชน์ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดระดมความคิดทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายซึ่งดีกว่าการคิดและตัดสินใจเพียงบุคคลคนเดียว
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นการลดการต่อต้านและก่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น
3. การมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
4. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการตัดสินใจมีคุณภาพและทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจให้บุคคลผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมรับผิดชอบและร่วมมือในการพัฒนาองค์กรที่ปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและยอมรับความคิดเห็นตามหลักประชาธิปไตย

2. ผู้บริหารควรกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการด้วยระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสมสมหรับใช้กับบุคคลผู้บริหารระดับต้นขึ้นไปโดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานประธานโครงการประธานคณะกรรมการหรือกรรมการเป็นต้น

3. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและจัดทำโปรแกรมสารสนเทศในทุกกลุ่มงานเพื่อให้เป็นระบบ และง่ายต่อการบริหารจัดการในงานต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทุกภารกิจของโรงเรียน

4. ผู้บริหารควรติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง และนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน

7. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จัดระบบสารสนเทศ (Information) ที่ทันสมัย ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ครูและ

บุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมและมีอำนาจในการตัดสินใจได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกลยุทธ์ระบบงานระดับและชนิดของผลงานที่ต้องการ

2. อบรมความรู้และทักษะ (Knowledge and Skills) ได้แก่ ความรู้และทักษะในการบริหารและการปฏิบัติงานที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการก่อให้เกิดประสิทธิผลของงานและความสำเร็จขององค์กร

3. การมอบอำนาจ (Power) ได้แก่ อำนาจบังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในกระบวนการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การปฏิบัติงานและการประเมินผล

4. รางวัล (Rewards) ได้แก่ สิ่งที่ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

Management involvement (Participative Management). (online). A source from the <https://www.gotoknow.org/posts/428328>. retrieved 15 Date. August 2017.

Quality assurance of education (online). A source from the : <http://taamkru.com/th/> Search Date 1 March,2017.

Quality assurance of education (online).A source from www.stou.ac.th/Offices/rdec/Nakorn/Main/doc/quarantee/001.doc. Search Date 1 March, 2017..

Chansuda Butrchart and All .(2013) To develop internal quality assurance, Office of basic education primary education of Sakon Nakhon District 1. academic journals. Phranakhon rajabhat University, year 4 April 1 No. 2013.

Tanawat Pinnok and All. (2016) Development of information quality of students for management quality assurance within schools affiliated with the Office of postsecondary education zone zone 3. dissertation philosophy education disciplines. Western University

Vichai Charoenprathamdee and All.(2012) To develop quality assurance within schools Chancellor bite area office, elementary education, Mae Hong Son. District 1. dissertation philosophy education disciplines. Western University.

The Office of quality and standards of higher education Commission on higher education (2557 (2014)). a guide to the education quality assurance within higher education., Bangkok.

สมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี

The Competency of Excise Department effectiveness of tax collection

จุฬาลักษณ์ บุญอินทร์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิต แสวงหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารที่ทำให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสร้างรูปแบบได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสมรรถนะของกรมสรรพสามิต จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเทคนิคเดลฟายไปสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และให้ผู้บริหารกรมสรรพสามิต จำนวน 184 คน ให้ข้อคิดเห็น จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย องค์ประกอบทั้งหมด 10 ด้าน

ด้านที่ 1 การมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการร่วมรับผิดชอบปัญหาในการทำงาน

ด้านที่ 2 ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ ได้แก่ ผู้บริหารมีความสุขุมเยือกเย็นรอบคอบเมื่อต้องเผชิญกับภาวะกดดันต่างๆ

ด้านที่ 3 ด้านความมีภาวะผู้นำ ได้แก่ ความสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติงานและกระบวนกรต่างๆตามที่องค์กรกำหนด

ด้านที่ 4 ด้านความมีคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ผู้บริหารมีการพิจารณาความดีความชอบสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล

ด้านที่ 5 ด้านการสื่อสาร ได้แก่ ผู้บริหารมีทักษะการเจรจาต่อรองโดยไม่ทำให้เกิดศัตรูทั้งภายในและภายนอกองค์กร

ด้านที่ 6 ด้านนวัตกรรม ได้แก่ มีการประกวดนำเสนอและจัดทำนวัตกรรมดีเด่นที่มีประสิทธิผลต่อองค์กร และมีการให้รางวัล

ด้านที่ 7 ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคัดเลือกข้าราชการที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นของแต่ละหน่วยงานในองค์กรของท่าน

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ด้านที่ 8 ด้านการจัดการบริหารองค์กร ได้แก่ ผู้บริหารมีความเข้าใจในภาระงานในการบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ด้านที่ 9 ด้านความสามารถในการตัดสินใจ ได้แก่ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจ ประเมินทางเลือกต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน/องค์กร

ด้านที่ 10 ด้านความรู้เกี่ยวกับภาษีสรรพสามิต ได้แก่ ผู้บริหารสามารถนำเสนอแนวทางเพื่อให้ระบบการจัดเก็บภาษีเป็นสากล

คำสำคัญ: สมรรถนะ ผู้บริหารกรมสรรพสามิต ประสิทธิภาพ

Abstract

The purpose of this research were to study The competency of Excise Department effectiveness of tax collection. The sample used to construct the model included 18 competency experts, derived by means of purposive sampling. They were asked to review to the Delphi technique questionnaires. The statistical devices used for the analysis of data were median and interquartile range. The competency of Excise Department effectiveness of tax collection was finally rated by the sample of 184 administrators in The Excise Department. The statistical devices used for analyzing the data were mean and standard deviation.

As the results of the study it was found that the study The competency of Excise Department effectiveness of tax collection, according to experts, should include the following features: 1) participation 2) The emotional maturity 3) leadership 4) Morality and ethics 5) communication 6) innovation 7) The corporate culture 8) Management Organization 9) The ability to decide 10) Knowledge of excise tax

Key words: Competency Excise Department effectiveness

1.บทนำ

ในยุคปัจจุบันถือเป็นช่วงเวลาที่ทำลายความสามารถของมนุษยชาติ เพราะเป็นยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เป็นโลกที่ไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว การ

แข่งขันที่รุนแรง ภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้บริบทการแข่งขันในเวทีโลกที่เปลี่ยนแปลงทุกขณะ การรักษาระดับความสามารถรวมถึงความได้เปรียบจากปัจจัยที่มีอยู่เดิมนั้นอาจไม่เพียงพอ ประกอบกับผลของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์วิชาการด้านอื่นๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจใหม่ๆ ทำให้ทุกภาคส่วนในระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องพัฒนา กลยุทธ์และปรับตัวเอง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับกรมสรรพสามิตในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นองค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต เพื่อเป็นรายได้ของรัฐ รัฐต้องใช้เม็ดเงินจำนวนมากในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพมีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนั้นกรมสรรพสามิตยังมีหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายสรรพสามิต รวมทั้งรับผิดชอบรัฐวิสาหกิจอีก 2 หน่วยงานคือ (1) องค์การสุรา มีหน้าที่ผลิตและจำหน่ายแอลกอฮอล์แต่เพียงผู้เดียว (2) โรงงานไฟฟ้า มีหน้าที่ผูกขาดการผลิตและจำหน่ายไฟฟ้าทั้งในประเทศ สินค้าและบริการ ภาษีที่กรมสรรพสามิตจัดเก็บภาษี มี 21 ประเภท เป็นสินค้า 15 ประเภท ได้แก่ (1) น้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน (2) เครื่องดื่ม (3) เครื่องไฟฟ้า (เครื่องปรับอากาศ) (4) แก้วเลดคริสตัล (5) รถยนต์ (6) เรือยอชต์และยานพาหนะทางน้ำที่ใช้เพื่อความสะดวก (7) น้ำหอมและหัวน้ำหอม (8) หินอ่อนและหินแกรนิตที่แปรรูปแล้ว (9) พรหมหรือสิ่งทอปูพื้นทำด้วยขนสัตว์ (10) รถจักรยานยนต์ (11) แบตเตอรี่ (12) สารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน (13) สุรา (14) ยาสูบ (15) ไฟ เป็นบริการ มี 6 ประเภท ได้แก่ (1) ไนต์คลับและดิสโก้เทค (2) สถานอาบน้ำหรืออบตัวและนวด (3) สนามแข่งม้า (4) สนามกอล์ฟ (5) รายรับจากการออกฉลากกินแบ่ง (6) กิจการโทรคมนาคม

สำหรับในปีงบประมาณ 2557 เศรษฐกิจไทยขยายตัวในกรอบที่จำกัด เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เพิ่งเริ่มคลี่คลาย ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจโลกที่ยังคงเปราะบาง อย่างไรก็ตาม การลงทุนภาคเอกชนและการเร่งรัดการเบิกจ่ายภาครัฐยังคงเป็นปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจไทยได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปีงบประมาณ 2557 กรมสรรพสามิตสามารถจัดเก็บภาษีได้จำนวน 382,730.22 ล้านบาท ต่ำกว่าเป้าหมายตามเอกสารงบประมาณ (463,700 ล้านบาท) จำนวน 80,969.78 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.46 (รายงานประจำปี 2557 กรมสรรพสามิต) ทั้งนี้มีผลมาจาก 1) การปรับลดภาษีน้ำมันดีเซล เพื่อเป็นการช่วยเหลือค่าครองชีพของประชาชน ประกอบกับผู้บริโภคหันไปใช้แก๊สโซฮอล์และแก๊ซ NGV ทดแทนเบนซินเพิ่มมากขึ้น 2) อุปสงค์ของ

รถยนต์ตามนโยบายรถยนต์คันแรกในปีก่อนสูงผิดปกติ 3) ผลการจัดเก็บภาษียาสูบต่ำ เนื่องจากผู้บริโภคมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปบริโภคบุหรี่ยี่ห้อที่มีราคาถูกลง (Trading Down)

สืบเนื่องจากปัญหาดังกล่าว การจัดเก็บภาษีได้ต่ำกว่าเป้าหมายแสดงให้เห็นว่ากลไกการบริหารงานของผู้บริหารล้มเหลว ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และเพื่อเป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมของผู้บริหารระดับต้นที่จะขึ้นไปเป็นผู้บริหารระดับสูงในอนาคตได้มีแนวทางการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาพัฒนาผู้บริหารต่อไป

2.วัตถุประสงค์

๑. ศึกษาสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิต
๒. แสวงหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารที่ทำให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพ
๓. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิต

3.ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารั้ครั้งนี้มุ่งศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี

๒. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงผสมครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งสรรพสามิตพื้นที่ประจำจังหวัดต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนัก/ ผู้อำนวยการส่วนต่างๆ ภายในกรมสรรพสามิต จำนวน 18 คน

4.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษีมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบองค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลและเพื่อนำเสนอรูปแบบสมรรถนะที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารกรมสรรพสามิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผสม

ปริมาณแบบสำรวจความคิดเห็น (Survey Research)

5.ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และข้าราชการกรมสรรพสามิต ทำให้ผู้วิจัยได้รูปแบบสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ซึ่งมีสาระสำคัญของลักษณะของสมรรถนะของผู้บริหาร 78 ประการ แยกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วม มี 7 ประการ ได้แก่

- 1 ผู้บริหารให้ท่านร่วมตัดสินใจเรื่องงานที่ต้องเร่งดำเนินการอย่างเร่งด่วน
- 2 ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม
- 3 ผู้บริหารให้การยอมรับท่านในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่รับผิดชอบ
- 4 ผู้บริหารให้การยอมรับและร่วมแก้ไขงานที่ท่านทำ
- 5 ผู้บริหารยินดีให้ท่านประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องแทน เมื่อผู้บริหารติดภารกิจ
- 6 ผู้บริหารมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ
- 7 ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการร่วมรับผิดชอบปัญหาในการทำงาน

ด้านที่ 2 ด้านภาวะทางอารมณ์ มี 6 ประการ ได้แก่

- 1 ผู้บริหารมีความเข้าใจอารมณ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา
- 2 ผู้บริหารยอมรับในข้อบกพร่องผิดพลาดของผู้อื่น
- 3 ผู้บริหารมีความสุขเยือกเย็นรอบคอบเมื่อต้องเผชิญกับภาวะกดดันต่างๆ
- 4 ผู้บริหารปรับตัวเข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทุกโอกาส
- 5 ผู้บริหารรู้ข้อดีข้อเสียของตน สามารถรับคำติชมเพื่อไปสู่การปรับปรุงตนเองได้
- 6 ผู้บริหารสามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะเกิดเหตุการณ์ได้แย่งของผู้ใต้บังคับบัญชา

ด้านที่ 3 ด้านความมีภาวะผู้นำ มี 9 ประการ ได้แก่

- 1 การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านยอมรับความท้าทายใหม่ๆ
- 2 ความสามารถในการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรของท่านมองปัญหาในมุมมองที่แตกต่างและหลากหลาย
- 3 การมอบอำนาจหน้าที่และการตัดสินใจให้ผู้บริหารระดับรองลงไป เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ขององค์กร
- 4 ความสามารถในการเป็นที่ปรึกษาหรือที่เลี้ยงให้คำแนะนำในการกำหนดวิธีการพัฒนาความสามารถของผู้บริหารในองค์กรของท่าน

- 5 การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจเพื่อบรรลุผลสำเร็จขององค์กร
- 6 ความสามารถในการแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่มีอำนาจและความเชื่อมั่นสูง
- 7 ความสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติงานและกระบวนการต่างๆตามที่องค์กรกำหนด
- 8 ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งท้าทาย
- 9 ผู้บริหารมีความกล้าหาญและปกป้องผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา

ด้านที่ 4 ด้านความมีคุณธรรมและจริยธรรม มี 8 ประการ ได้แก่

- 1 ผู้บริหารมีการพิจารณาความดีความชอบสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล
- 2 ผู้บริหารปฏิบัติตนกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน
- 3 ผู้บริหารมีความเป็นกลางในการพิจารณาปัญหาความขัดแย้งของผู้ใต้บังคับบัญชา
- 4 ผู้บริหารมีการเปิดโอกาสให้ท่านตรวจสอบเรื่องที่ได้รับการสงสัย
- 5 ผู้บริหารมีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องตามหลักกฎหมายและระเบียบที่องค์กรของท่านกำหนด
- 6 ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรมตามที่องค์กรของท่านกำหนด
- 7 ผู้บริหารมีความสามารถกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่จะเกิดขึ้นในหน่วยงานของท่าน
- 8 ผู้บริหารมีความโปร่งใส กล้ารับผิด และกล้าเผชิญหน้ากับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ด้านที่ 5 ด้านการสื่อสาร มี 10 ประการ ได้แก่

- 1 มีการใช้ช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสารข้อมูลภายในองค์กร
- 2 ผู้บริหารมีความสามารถสื่อสารในที่สาธารณะได้อย่างมั่นใจ
- 3 ผู้บริหารมีการสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร
- 4 การสั่งการให้ผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย
- 5 ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถเข้าพบได้โดยตรงและตลอดเวลา
- 6 ผู้บริหารมีทักษะการเจรจาต่อรองโดยไม่ทำให้เกิดศัตรูทั้งภายในและภายนอกองค์กร
- 7 ผู้บริหารมีทักษะด้านการสื่อสารที่เน้นในเรื่องของการพูดและการเขียนที่ชัดเจน
- 8 ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถพิเศษในการใช้ภาษาต่างประเทศได้ดี
- 9 ผู้บริหารมีทักษะในการตีความและสามารถสรุปความได้อย่างถูกต้องแม่นยำ
- 10 ผู้บริหารมีทักษะในด้านการฟังและสามารถจับใจความสำคัญได้ตรงประเด็น

ด้านที่ 6 ด้านนวัตกรรม มี 5 ประการ ได้แก่

- 1 ความสามารถในการริเริ่มคิดเทคนิควิธีการและโครงการใหม่ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในองค์กรของท่าน
- 2 ความสามารถในการประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ที่ได้รับจากการไปศึกษาดูงานมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรของท่านให้เกิดประโยชน์
- 3 การเปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรของท่านเสนอแนะแนวความคิดและวิธีการใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน
- 4 ผู้บริหารมีการพัฒนาการใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น
- 5 มีการประกวดนำเสนอและจัดทำนวัตกรรมดีเด่นที่มีประสิทธิภาพต่อองค์กร และมีการให้รางวัล

ด้านที่ 7 ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร มี 5 ประการ ได้แก่

- 1 มีการจัดกิจกรรมยกย่องข้าราชการที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของหน่วยงานของท่านในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต
- 2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคัดเลือกข้าราชการที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นของแต่ละหน่วยงานในองค์กรของท่าน
- 3 การส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกระดับในองค์กรของท่านทำงานเป็นทีม
- 4 ผู้บริหารมีการสร้างขวัญและกำลังใจบุคลากรในองค์กรอยู่เสมอ
- 5 ผู้บริหารมีความใส่ใจต่อวัฒนธรรมการแต่งกายขององค์กร แสดงเป็นแบบอย่างให้ท่านเห็นและปฏิบัติตาม

ด้านที่ 8 ด้านการจัดการบริหารองค์กร มี 9 ประการ ได้แก่

- 1 การจัดโครงสร้างองค์กรของท่านให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการทำงาน
- 2 การส่งเสริมให้องค์กรของท่านมีหน่วยงานบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (one stop service unit)
- 3 การจัดให้องค์กรของท่านมีบริการตลอด 24 ชั่วโมง
- 4 ผู้บริหารมีความเข้าใจในภาระงานในการบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 5 ผู้บริหารมีการควบคุมคุณภาพเพื่อสร้างมาตรฐานขององค์กร
- 6 ผู้บริหารมีการจัดเตรียมแผนงานรองรับฉุกเฉิน กรณีเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด
- 7 ผู้บริหารจัดการงบประมาณอย่างถูกต้องและเป็นระบบ
- 8 ผู้บริหารกำหนดทิศทางในการบริหารองค์กรให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

- 9 ผู้บริหารจัดการโครงสร้างองค์การบริหาร กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และมาตรฐานการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 9 ด้านความสามารถในการตัดสินใจ มี 8 ประการ ได้แก่

- 1 ผู้บริหารตัดสินใจเรื่องเร่งด่วนด้วยตนเอง
- 2 ผู้บริหารอนุมัติเรื่องที่มีผลกระทบต่อองค์กรด้วยตนเอง
- 3 ผู้บริหารสามารถตัดสินใจ ประเมินทางเลือกต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน/องค์กร
- 4 สามารถวางมาตรการป้องกันแก้ไขผลข้างเคียงอันอาจเกิดจากการนำแนวทางการแก้ไขปัญหาไปประยุกต์ใช้
- 5 สามารถอธิบายสาเหตุของปัญหาเพื่อกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา
- 6 ผู้บริหารยุติข้อขัดแย้งระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาได้
- 7 ผู้บริหารมีการตัดสินใจอย่างมีเป้าหมาย และมีกระบวนการที่สนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน
- 8 ผู้บริหารแสดงความแน่วแน่ในการตัดสินใจ พร้อมทั้งจะตัดสินใจ ลงความเห็นและลงมือทำ

ด้านที่ 10 ด้านความรู้เกี่ยวกับภาษีสรรพสามิต มี 10 ประการ ได้แก่

- 1 สามารถอธิบายประเภทของสินค้าและบริการที่จัดเก็บภาษี
- 2 สามารถอธิบายเหตุผลและความจำเป็นในการจัดเก็บภาษีแต่ละประเภทของสินค้าและบริการ
- 3 สามารถอธิบายหลักการจัดเก็บภาษีเบื้องต้นได้ เช่น เก็บจากใคร สินค้าอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร
- 4 สามารถระบุแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตได้อย่างถูกต้อง
- 5 สามารถอธิบายเปรียบเทียบถึงผลดี ผลเสียของการจัดเก็บภาษีแต่ละประเภท
- 6 สามารถอธิบายและให้คำแนะนำเกี่ยวกับภาษีในระดับสูงขึ้น
- 7 สามารถถ่ายทอดความรู้หลักการจัดเก็บภาษีอย่างเป็นระบบได้อย่างถูกต้องแม่นยำทั้งบุคคลภายในและภายนอก
- 8 สามารถกำหนดแนวทาง แผนงาน การจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 9 สามารถเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงระบบการจัด เก็บภาษีให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น เช่น การขยายฐานภาษีทั่วถึง เป็นธรรม
- 10 ผู้บริหารสามารถนำเสนอแนวทางเพื่อให้ระบบการจัดเก็บภาษีเป็นสากล

5.อภิปรายผล

จากวิจัยที่ได้รูปแบบสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ในครั้งนี้มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

องค์ประกอบด้านที่ 1 การมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญ เห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้น่ามาก รวม 7 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการร่วมรับผิดชอบปัญหาในการทำงาน 2) ผู้บริหารมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ ขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ 3) ผู้บริหารให้การยอมรับท่านในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่ รับผิดชอบ

องค์ประกอบด้านที่ 2 วุฒิภาวะทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญ เห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้น่ามาก รวม 6 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารมีความสุขุมเยือกเย็นรอบคอบเมื่อต้องเผชิญกับภาวะกดดันต่างๆ 2) ผู้บริหารสามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะเกิดเหตุการณ์โต้แย้งของผู้ได้บังคับบัญชา 3) ผู้บริหารปรับตัวเข้ากับผู้ได้บังคับบัญชาได้ทุกโอกาส

องค์ประกอบด้านที่ 3 ความมีภาวะผู้นำ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญ เห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้น่ามาก รวม 9 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ความสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติงานและกระบวนการ ต่างๆ ตามที่องค์กรกำหนด 2) การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ได้บังคับบัญชาของท่านยอมรับความท้า ทายใหม่ๆ 3) การมอบอำนาจหน้าที่และการตัดสินใจให้ผู้บริหารระดับรองลงไป เพื่อบรรลุ เป้าประสงค์ขององค์กร

องค์ประกอบด้านที่ 4 ความมีคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญ เห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้น่ามาก รวม 8 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารมีการพิจารณาความดีความชอบสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละ บุคคล 2) ผู้บริหารมีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องตามหลักกฎหมายและระเบียบที่องค์กร ของท่านกำหนด 3) ผู้บริหารมีความเป็นกลางในการพิจารณาปัญหาความขัดแย้งของ ผู้ได้บังคับบัญชา

องค์ประกอบด้านที่ 5 การสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 10 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารมีทักษะการเจรจาต่อรองโดยไม่ทำให้เกิดศัตรูทั้งภายในและภายนอกองค์กร 2) มีการใช้ช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสารข้อมูลภายในองค์กร 3) ผู้บริหารมีความสามารถสื่อสารในที่สาธารณะได้อย่างมั่นใจ

องค์ประกอบด้านที่ 6 นวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 5 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) มีการประกวดนำเสนอและจัดทำนวัตกรรมดีเด่นที่มีประสิทธิผลต่อองค์กร และมีการให้รางวัล 2) ความสามารถในการประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ที่ได้รับจากการไปศึกษาดูงานมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรของท่านให้เกิดประโยชน์ 3) ผู้บริหารมีการพัฒนาการใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น

องค์ประกอบด้านที่ 7 การสร้างวัฒนธรรมองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 5 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคัดเลือกข้าราชการที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นของแต่ละหน่วยงานในองค์กรของท่าน 2) มีการจัดกิจกรรมยกย่องข้าราชการที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของหน่วยงานของท่านในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต 3) การส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกระดับในองค์กรของท่านทำงานเป็นทีม

องค์ประกอบด้านที่ 8 การจัดการบริหารองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น ให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 9 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารมีความเข้าใจในภาระงานในการบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ผู้บริหารจัดโครงสร้างองค์กรการบริหาร กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และมาตรฐานการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้บริหารกำหนดทิศทางในการบริหารองค์กรให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

องค์ประกอบด้านที่ 9 ความสามารถในการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิผลต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้น

ให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 10 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ได้แก่ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจ ประเมินทางเลือกต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน/องค์กร 2) ผู้บริหารมีการตัดสินใจอย่างมีเป้าหมาย และมีกระบวนการที่สนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน 3) ผู้บริหารแสดงความแน่วแน่ในการตัดสินใจ พร้อมทั้งจะตัดสินใจ ลงความเห็นและลงมือทำ

องค์ประกอบด้านที่ 10 ความรู้เกี่ยวกับภาชีสรรพสามิต ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดเก็บภาษี ทุกข้อนั้นให้ความสำคัญเห็นด้วยมากหรือเป็นไปได้มาก รวม 10 ประการ แต่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ 1) ผู้บริหารสามารถนำเสนอแนวทางเพื่อให้ระบบการจัดเก็บภาษีเป็นสากล 2) สามารถเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น เช่น การขยายฐานภาษีทั่วถึง เป็นธรรม 3) สามารถกำหนดแนวทาง แผนงาน การจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้รูปแบบสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดเก็บภาษี ดังนั้นควรนำรูปแบบสมรรถนะผู้บริหารกรมสรรพสามิตที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดเก็บภาษี เสนอกรมสรรพสามิต และสำนักงานสรรพสามิตภาค/พื้นที่/พื้นที่สาขา ใช้ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารของกรมสรรพสามิต โดยกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน และโครงการในการพัฒนาผู้บริหารแต่ละระดับ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรกรมสรรพสามิตต่อไป

2. ผู้บริหารกรมสรรพสามิตควรมีแผนงานการติดตามการพัฒนาสมรรถนะ โดยประเมินตนเอง ประเมินผู้ร่วมงาน และประเมินผลจากการปฏิบัติงานภายในกรมสรรพสามิต เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้าง พัฒนาและปรับปรุงสมรรถนะต่อไป

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน Legal Measures for Labors Protection in the ASEAN Countries

ฉัตร ประสพพิชัย *

ศิริพงษ์ โสภาก **

บทคัดย่อ

การทํารวบรวมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน 2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน 3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศอาเซียน 4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศอาเซียนผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ 1. ลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน 2. นายจ้างในภาคอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน 3. ข้าราชการในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน จำนวน 5 คน 4. ผู้มีคุณวุฒิการศึกษาทางวิชาการแรงงาน กฎหมายหรือวิชาชีพอื่นๆ จำนวน 5 คน 5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเข้าเมืองการทำงานของคนต่างด้าวและสวัสดิการประกันสังคม จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามเชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ในกลุ่มประเทศอาเซียนทุกประเทศนำแนวคิดและทฤษฎีขององค์การแรงงานระหว่างประเทศมาปรับใช้ในด้านคุ้มครองแรงงานและมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานในด้านต่าง ๆ ที่เป็นมาตรฐาน ยกเว้นค่าจ้างขั้นต่ำที่ประเทศสิงคโปร์และบรูไนไม่ได้กำหนด 2) ปัญหาข้อเท็จจริงทุกประเทศมีการเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มอาเซียนเป็นทั้งประเทศผู้รับและผู้ส่งแรงงาน และปัญหาข้อกฎหมายคุ้มครองมีข้อแตกต่างกันในบางประการ 3) กฎหมายคุ้มครองแรงงานทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนมีมาตรฐานการคุ้มครองที่สอดคล้องกับมาตรฐานองค์การแรงงานระหว่างประเทศตามอนุสัญญาที่ผูกพันและมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน 4) ควรที่จะมีการจัดทำกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับกลางเพื่อบังคับใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียน

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย ,คุ้มครองแรงงาน ,กลุ่มประเทศอาเซียน

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะนิติศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The objectives of this research are : 1) to ascertain the idea concerning labor protection in ASEAN countries, 2) to investigate actual problems and problems concerning legal measures for labors protection in ASEAN countries , 3) to study legal measures for labor protection in ASEAN Countries and 4) to give suggestion concerning labors protection in ASEAN countries. The sample groups of this study were divided into five groups; these were

1) five employees in industrial sector, 2) five employers in industrial sector, 3) five government officers who are responsible for enforcement of labors laws, 4) five participants of education in related field with labors affairs, law and other fields, 5) five participants in immigration department, welfare and social security. The total participants in this research were twenty five. In-depth interview and questionnaire were applied in this study to collect and analyze the data.

The results revealed that :1) all ASEAN countries applied the idea of labor protection laws prescribed by International Labor Organization and followed all standardized aspects of labor protection laws except in Singapore and Brunei that did not define about minimum wage, 2) labor mobility found in ASEAN countries arose some problems due to having different protection laws concerning the supply and demand of labor across ASEAN countries, 3) legal measures for labor Protection regulated in ASEAN countries mostly conformed to International Labor Organization except little discrepancy, 4) ASEAN countries required a common law for labor protection and regulated throughout ASEAN countries.

Keyword(s) :Legal Measures ,Labors Protection , ASEAN Countries

1.บทนำ

สืบเนื่องจากในปี 2558 การรวมตัวของประเทศในกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และฟิลิปปินส์เป็นประชาคมอาเซียน มีสถานะเป็นองค์กรทางกฎหมายระหว่างประเทศและประเทศสมาชิกต้องผูกพันตามพันธกรณีในกรอบแห่งความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) (จตุรนต์ ธีรวัฒน์, 2550) ซึ่งจะประกอบด้วยในความร่วมมือ 3 เสาหลัก ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political -Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) (ประสิทธิ์ เอกบุตร, 2558) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio – Cultural Community - ASCC) ผล

จากความร่วมมือจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านแรงงาน ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง และอยู่ภายใต้กรอบของความร่วมมือทั้ง 3 เสาหลัก ในรูปของสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับแรงงาน โดยพิจารณาเห็นได้จากความร่วมมือในกรอบของ 3 เสาหลัก ที่มีประเด็นโยงถึงด้านแรงงานในเรื่องต่าง ๆ ที่จะให้เกิดผลอย่างแท้จริงที่สำคัญ คือ ความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) นำไปสู่ความร่วมมือเพื่อให้อาเซียนเป็นฐานการผลิตเดียว เช่น ด้านการค้า ด้านการลงทุน ด้านแรงงาน ด้านเงินลงทุนปรากฏตามบันทึกความร่วมมือด้านการเคลื่อนแรงงานที่มีทักษะฝีมือหรือแรงงานในกลุ่มวิชาชีพ ซึ่งปัจจุบันมี 8 วิชาชีพ อันได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล สถาปนิก วิศวกร นักบัญชี นักสำรวจ และวิชาชีพการท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนความร่วมมือในเสาหลักของประชาคมสังคมและวัฒนธรรม จะเกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานข้ามชาติ และด้านเสาหลักด้านประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคง จะปรากฏในของสิทธิของแรงงานข้ามชาติ จะเห็นได้ว่าในกรอบความร่วมมือของประชาคมอาเซียนทั้งสามด้านจะมีความเกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในภูมิภาคอาเซียนจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ ภายในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน จะมีจำนวนแรงงานถึง 19.5 ล้านคน (ปี 2553)(ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555) โดยประการสำคัญการเคลื่อนย้ายในประเทศสมาชิกอาเซียนแบ่งกลุ่มประเทศได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศผู้ส่งออกแรงงาน (Labour – Sending Countries) ได้แก่ เมียนมา กัมพูชา ลาว อินโดนีเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ซึ่งประเทศดังกล่าวมีแรงงานจำนวนมาก และถูกปัจจัยภายในประเทศผลักดันให้มีการเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศ และกลุ่มประเทศผู้รับแรงงาน ได้แก่ ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ซึ่งประเทศในกลุ่มนี้จะจะเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความต้องการแรงงานในระดับสูง และมีความขาดแคลนแรงงานอันเป็นปัจจัยตั้งให้แรงงานจากกลุ่มประเทศต้นทางเดินทางเข้ามาทำงานจำนวนมาก ปรากฏการณ์เห็นได้จากประเทศไทยที่มีแรงงานสัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย(ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555)

จากปรากฏการณ์ข้อเท็จจริงของแรงงานข้ามชาติที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน ส่งผลด้านกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่แรงงานข้ามชาติเหล่านี้จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของแต่ละประเทศ เพื่อมิให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ถูกเอารัดเอาเปรียบไม่ได้ความเป็นธรรมจากนายจ้าง ประการสำคัญหากเป็นกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือหรือระดับล่างด้วยแล้ว ย่อมมีโอกาสที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างได้ง่าย ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นสิ่งที่ทุกประเทศไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อที่จะศึกษาเปรียบเทียบด้านการคุ้มครองแรงงาน ตลอดจนสวัสดิการประกันสังคมในมิติต่าง ๆ ที่สำคัญเป็นพื้นฐานด้านการคุ้มครองแรงงาน เพื่อเปรียบเทียบถึงความแตกต่าง ๆ ในข้อกฎหมาย เพื่อนำมาเสนอใช้เป็นแนวทางเพื่อจัดทำมาตรฐานกลางกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เพื่อบังคับใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียนต่อไป

จากการศึกษากฎหมายคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียนพบว่าทุกประเทศเป็นสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศและได้ให้สัตยาบันหรือลงนามในอนุสัญญาและพิธีสารต่าง ๆ ในด้านการคุ้มครองแรงงานที่สำคัญ จำนวน 8 ฉบับ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) รวมถึงกฎหมายคุ้มครองแรงงานของแต่ละประเทศโดยจะมีส่วนแตกต่างกันอยู่หลายประการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยความเจริญด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาแต่ละประเทศและจะมุ่งเน้นไปในทิศทางใด เช่น ประเทศไทย มีอุตสาหกรรมจำนวนมาก แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวจะอยู่ในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคธุรกิจค้าปลีก เป็นต้นโดยประการสำคัญลักษณะงานที่มีลักษณะคือ งานหนัก งานเสี่ยงอันตราย งานตรากตรำ เป็นงานที่คนไทยไม่นิยมทำ จึงเป็นเหตุให้ขาดแคลนแรงงานระดับล่าง ซึ่งเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ประเทศไทยจึงต้องอาศัยแรงงานต่างชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา เข้ามาทดแทน ในขณะเดียวกัน แรงงานไทยส่วนหนึ่งก็จะเดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านเช่นเดียวกัน (สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ, 2555)

การเคลื่อนย้ายแรงงานภายในกลุ่มอาเซียนจะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น ปัจจัยความสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอะไร ให้แรงงานได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งมิให้เกิดการใช้แรงงานบังคับ มีการเข้าถึงสิทธิประโยชน์สวัสดิการต่าง ๆ มีการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการป้องกันการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน จึงเป็นเรื่องที่ทุกประเทศไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งประเทศผู้รับแรงงานและประเทศผู้ส่งแรงงาน กฎหมายคุ้มครองแรงงานทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนมีใช้บังคับในประเทศของตน แต่มาตรฐานการคุ้มครองนโยบายด้านแรงงานมีความเหลื่อมล้ำ แตกต่างกัน ประเด็นจึงอยู่ในส่วนสำคัญที่ว่าประเทศไทยจะดูแลคุ้มครองแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยอย่างไร อันจะเป็นข้อมูลแนวทางในการนำเสนอเพื่อสร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานขึ้น ในกลุ่มประเทศอาเซียนอันจะนำไปสู่การเสนอกฎหมายกลางเพื่อคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียนต่อไป(มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย,2558)

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศอาเซียน
4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศอาเซียน

3.ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยจากตำราและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น บทความทางวิชาการ งานวิจัยตัวบทกฎหมายว่าด้วยคุ้มครอง

แรงงานของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนและต่างประเทศปัญญาหรือข้อตกลงความร่วมมือภายใต้กรอบอาเซียนและนอกกรอบอาเซียน กฎหมายอาเซียน กลไกองค์กรของอาเซียน กฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายใน (Municipal Law) และการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์โดยการสัมภาษณ์ใช้แบบสอบถาม Interviewing

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม สัญชาติไทย จำนวน 2 คน สัญชาติลาว จำนวน 1 คน สัญชาติเมียนมา จำนวน 1 คน สัญชาติกัมพูชา จำนวน 1 คน 2. กลุ่มนายจ้างในภาคอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน 3. กลุ่มข้าราชการในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน จำนวน 5 คน 4. กลุ่มผู้มีความรู้การศึกษาทางวิชาการแรงงาน/กฎหมาย หรือวิชาชีพอื่น ๆ จำนวน 5 คน 5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ดูแลอนุญาตการทำงานการเข้าเมือง และสวัสดิการประกันสังคมแรงงานต่างด้าว จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดหัวข้อไว้แล้ว หรือแบบปลายปิด (Closed Form) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ผสมผสานกับแบบปลายเปิด (Opened Form) เพื่อเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือจากประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความเหมาะสมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมในงานวิจัยนี้ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนึงสมมติฐานของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล สถานที่เก็บข้อมูล คือ

- 1) กลุ่มลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม บริษัท ยางไทยปักษ์ใต้ จำกัด บริษัท แกรนด์ซีดีสคอฟเวอร์ จำกัด บริษัท ต้นธรรมเชิงมน จำกัด
- 2) กลุ่มนายจ้างในภาคอุตสาหกรรม บริษัท สงขลาแคนนิ่ง จำกัด บริษัท ยางไทยปักษ์ใต้ จำกัด บริษัท แกรนด์ซีดีสคอฟเวอร์ จำกัด บริษัท ต้นธรรมเชิงมน จำกัด
- 3) กลุ่มข้าราชการในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดพัทลุง จังหวัดตรัง จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส
- 4) กลุ่มผู้มีความรู้การศึกษาทางวิชาการแรงงานกฎหมายหรือวิชาชีพอื่น ๆ นิติกร อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- 5) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ดูแล อนุญาตการเข้าเมืองการทำงานของคนต่างด้าวและสวัสดิการประกันสังคม ตรวจคนเข้าเมืองตากใบ ตรวจคนเข้าเมืองสุโขทัย-ลพบุรี สำนักงานจัดหางานจังหวัดนราธิวาส และสำนักงานประกันสังคมจังหวัดนราธิวาส

3.2 ผู้วิจัยทำแบบสอบถามนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและจัดทำข้อสรุปของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีทางด้านการระหว่งประเทศ ระบบกฎหมายระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายในประเทศ สภาพบุคคลทางกฎหมายขององค์การระหว่างประเทศประชาคมอาเซียน กฎหมายระบบอาเซียน กฎบัตรอาเซียน สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศของสมาชิกอาเซียนในกรอบความร่วมมือต่างๆ และนอกกรอบอาเซียนที่ประเทศไทยได้มีบันทึกความเข้าใจหรือข้อตกลงกับรัฐสมาชิกอาเซียนบางประเทศ มาตรการคุ้มครองแรงงานตามมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ มาตรการกฎหมายคุ้มครองแรงงานของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน โดยเปรียบเทียบในสาระสำคัญในมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองกฎหมายขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ จากนั้นจะสรุปเพื่อหาข้อมูลนำมากำหนดมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เพื่อนำเสนอการจัดทำกฎหมายกลางด้านคุ้มครองแรงงานเพื่อใช้บังคับกับการคุ้มครองแรงงานสัญชาติของประเทศสมาชิกอาเซียน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกว่าในกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หรือจัดจำแนกความคิดเห็นต่าง ๆ แล้ว จะออกมาในความเห็นรูปใด จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายด้านคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน วิเคราะห์ข้อเท็จจริงการเคลื่อนย้ายแรงงานและข้อกำหนดของแต่ละประเทศและนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำร่างมาตรฐานทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ภายใต้มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิแรงงานข้ามชาติขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

5. ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ มี 5 กลุ่ม คือ 1) ลูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม 2) นายจ้างในภาคอุตสาหกรรม 3) ข้าราชการในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน 4) ผู้มีคุณวุฒิการศึกษาทางวิชาการแรงงาน กฎหมายหรือวิชาชีพอื่นๆ 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเข้าเมือง การทำงานของคนต่างด้าวและสวัสดิการ ประกันสังคม เป็นเพศชาย 20 ราย เพศหญิง 5 ราย จากการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหลบหนีเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยตรวจคนเข้าเมืองโดยแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เข้ามาโดยไม่มีเอกสารหนังสือเดินทางหรือเอกสารใดๆ รับรองคนในบังคับชาติใด หลบหนีเข้าเมืองเพื่อวัตถุประสงค์ในการหางานเมื่อไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองจึงตกเป็นผู้กระทำความผิดการหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายดังนั้นเมื่อคนต่างด้าวเหล่านี้กระทำความผิดฐานหลบหนีเข้าเมืองก็就会被ดำเนินคดีและถูกส่งตัวกลับหรือเนรเทศออกจากราชอาณาจักร

2. ปัญหาข้อเท็จจริงในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือหรือแรงงานระดับล่างประกอบกับสังคมกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งเป็นผลให้ขาดกำลังแรงงาน และลักษณะงานที่มีความเสี่ยงงานหนักและตรากตรำแรงงานไทยจะไม่นิยมทำ จึงเป็นเหตุให้ขาดแคลนแรงงานหรือคนที่อยู่ในวัยทำงานเข้าสู่ตลาดแรงงานน้อย นายจ้างสถานประกอบการจำต้องอาศัยพึ่งพาแรงงานต่างด้าวเพื่อทดแทนแรงงานไทยจึง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีแรงงานสัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยจำนวนมากและส่วนใหญ่ไม่มีหนังสือหรือเอกสารเดินทาง

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศไทยกรณีแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติคือ เมียนมา ลาว และกัมพูชา รัฐบาลไทยได้แสวงหาความร่วมมือจากประเทศต้นทางของแรงงาน เพื่อเจรจาขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหลบหนี เข้าเมืองของแรงงานเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา โดยการอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในรูปแบบบันทึกความเข้าใจ MOU ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมา ลาว และกัมพูชา ในการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวสามสัญชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองระหว่างรอการเนรเทศหรือส่งกลับออกนอกราชอาณาจักรประเทศไทย ได้แก้ปัญหาโดยการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยเปิดโอกาส ให้มารายงานตัวและขึ้นทะเบียนตรวจโรคและขอรับใบอนุญาตทำงานได้ในสองอาชีพคือ กรรมกรและผู้รับใช้ในบ้าน ในประเภทกิจการ 29 ประเภทกิจการ

4. เพื่อให้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้เดินทางเข้ามาถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองและได้รับการตรวจลงตราประเภท Non-LA ซึ่งสามารถที่จะทำงานได้ในตำแหน่งกรรมกรและผู้รับใช้ในบ้านโดยการขออนุญาตทำงาน โดยประการสำคัญจากแรงงานผิดกฎหมาย กลับเป็นแรงงานถูกต้องตามกฎหมาย

5. การปรับเปลี่ยนจากแรงงานหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายและลักลอบทำงานเป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายส่งผลให้มี สวัสดิการด้านรักษาพยาบาลโดยใช้สิทธิประกันสุขภาพสามารถได้รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลได้

6. ปัญหาข้อเท็จจริงประเทศไทยเป็นทั้งประเทศปลายทางที่แรงงานต่างด้าวในกลุ่มอาเซียนเข้ามาทำงาน ในขณะเดียวกันก็เป็นประเทศต้นทางที่มีแรงงานไทยเดินทางไปทำงานต่างประเทศ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองแรงงาน ได้กำหนดวิธีการเดินทางไปทำงานต่างประเทศไว้อย่างชัดเจน 2 วิธี คือ บริษัทจัดหางานจัดส่งและ คนหางานเดินทางไปทำงานด้วยตนเอง รวมตลอดถึงการบริหารจัดการแรงงานไทยโดยภาครัฐ

7. แรงงานต่างด้าวที่จะได้รับการคุ้มครอง ตามกฎหมายนั้นจะต้องปรากฏว่าเป็นแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองและกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว หากผิดกฎหมายดังกล่าวแล้วการเข้าถึงการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้จะเป็นปัญหาอุปสรรคเพราะเกรงกลัวที่จะถูกจับกุมซึ่งเป็นเหตุให้มีการเอารัดเอาเปรียบแรงงานสิทธิด้านกฎหมายไม่ได้รับการคุ้มครองมีการใช้แรงงานผิดกฎหมายหรือถึงขนาด มีการค้ามนุษย์ด้านแรงงานหรือใช้แรงงานบังคับ

6.อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนนำแนวคิดทฤษฎีองค์การระหว่างประเทศมาปรับใช้และยอมรับในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งผูกพันตามพันธกรณีในปฏิญญาหรืออนุสัญญาตามแนวคิดกฎหมายระหว่างประเทศและภายใต้ระบบกฎหมายของอาเซียนซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (จตุรนต์ถิรัวัฒน์, 2550 และ จุมพต สายสุนทร, 2544)

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียนทุกประเทศในสมาชิกกลุ่มประเทศอาเซียนมีปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติเช่นเดียวกันจะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักและปัจจัยตั้งและมีสถานะเป็นทั้งประเทศผู้รับแรงงานต่างชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นประเทศที่แรงงานในสัญชาติของตนเคลื่อนย้ายไปทำงานภายในกลุ่มอาเซียน(มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) ส่วนมาตรการคุ้มครองแรงงานด้านกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียนทุกประเทศจะเป็นสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศและเข้าผูกพันตามอนุสัญญาด้านแรงงานฉบับต่าง ๆ ที่แตกต่างกันและมีกฎหมายใช้บังคับด้านคุ้มครองแรงงานภายในด้านต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในบางส่วน เช่น ค่าจ้างขั้นต่ำ เป็นต้น และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเหมือนกัน คือ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในส่วนกำลังเจ้าหน้าที่ด้านตรวจแรงงานไม่เพียงพอ

3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศอาเซียนทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนมีกฎหมายด้านคุ้มครองแรงงานบังคับใช้ทุกประเทศและการคุ้มครองจะครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ที่เหมือนกัน คือ ด้านสิทธิการคุ้มครองเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงาน เวลาพัก ค่าจ้างขั้นต่ำ (ยกเว้นประเทศบรูไน และสิงคโปร์ ไม่ได้กำหนดค่าแรงงานขั้นต่ำ) (มาลี พฤษพวงสาวลี, 2557) วันหยุดประจำปี วันหยุดประจำปี การทำงานล่วงเวลา การลาป่วย การลาคลอด การใช้แรงงานหญิงและเด็ก ด้านนโยบายจะมีหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยบังคับการใช้กฎหมาย นอกจากนี้ทุกประเทศได้นำมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ จำนวน 22 หัวข้อ ในอนุสัญญา 8 ฉบับ มาปรับใช้ แม้จะไม่ได้ให้สัตยาบันทุกฉบับก็ตาม มากที่สุด 5 ฉบับ คือ กัมพูชา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ รองลงมาคือ 3 ฉบับ คือ ไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย น้อยที่สุด 1 ฉบับ คือ เมียนมา

4. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อให้การคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นไปตามมาตรฐานและแนวทางในการเคลื่อนย้ายแรงงานแนวเดียวได้เสนอให้จัดทำกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับกลาง เพื่อบังคับใช้ในการเคลื่อนย้ายแรงงาน การคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการสังคมในกลุ่มประเทศอาเซียน

7.สรุปผล

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการคุ้มครองแรงงานที่เคลื่อนย้ายในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยทุกประเทศทั้ง 10 ประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นสมาชิกแห่งองค์การสหประชาชาติ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ และนำกรอบแนวคิดทฤษฎีองค์การระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้ตามพันธกรณีแห่งอนุสัญญาปฎิญญาที่เกี่ยวกับมาตรการแรงงานสากลมาปรับใช้ตามความเหมาะสมและจำเป็นของแต่ละประเทศ ประการสำคัญทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานบังคับใช้ในด้านคุ้มครองแรงงานแต่จะมีส่วนที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงมีกฎหมายที่เชื่อมโยงกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน เช่น กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง กฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว กฎหมายว่าด้วยประกันสังคม มาบังคับใช้กับแรงงานต่างด้าวที่เข้าไปทำงาน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานการใช้แรงงานเด็กและสตรี แต่ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายคุ้มครองแรงงานของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนมีข้อแตกต่างกัน สมควรที่จะมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานกลางเพื่อบังคับใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายประกันสังคม กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัย ชีวอนามัยในการทำงาน เป็นต้น

8.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. มีการนำเสนอร่างกฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการทำงานต่างด้าวเพื่อนำกฎหมายหรือ หลักการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวมาเป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว
2. ข้อเสนอแนวทางมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน
3. ยกระดับฐานะของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวกรมการจัดหางานกระทรวงแรงงานให้มีสถานะเป็นกรมดูแลรับผิดชอบแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยโดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ทั้งเสนอ นโยบายบังคับใช้กฎหมาย การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวการนำเข้าแรงงานต่างชาติดการออกใบอนุญาตทำงานการคุ้มครองดูแลสิทธิประโยชน์ของแรงงานต่างด้าวการตรวจลงตราเข้าเมือง
4. การยกกร่างกฎหมายว่าด้วยการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเป็นการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานของภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานอย่างเข้มข้นและมีแรงงานในขาดแคลนแรงงานหรือแรงงานไทยไม่นิยมทำงานอันจะส่งผลให้การบริหารแรงงานต่างด้าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ประเทศต้นทางและปลายทาง
5. กำหนดหลักเกณฑ์การใช้หรือขออนุญาต จ้างแรงงานต่างด้าวให้กระทำได้เมื่อได้ประกาศรับสมัครแรงงานสัญชาติไทยแล้ว ภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้วแต่ไม่มีแรงงานไทย

ประสงค์จะทำงานหรือหาแรงงานไทยไม่ได้จึงจะสามารถขออนุญาตจ้างแรงงานต่างด้าวได้โดยกำหนดไว้ในระดับกฎหมายหลักเพื่อส่งเสริมการทำงานให้คนไทยก่อน

6. ตามข้อเสนอแนะนี้ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองแรงงานต่างชาติไว้โดยเชื่อมโยงกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานในส่วน การบริหารจัดการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวการเข้าถึงการใช้สิทธิเรียกร้องการจัดทำสัญญาจ้างและ การบริหารจัดการแรงงาน การให้ความคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ จะเป็นประเทศแรกในอาเซียน ที่มีความก้าวหน้าในด้านคุ้มครองแรงงานต่างด้าวใน ภูมิภาคอาเซียนอาจช่วยให้ภาพพจน์ประเทศไทย ในสายตานานาชาติมองเป็นเชิงบวก และช่วยลดกระแสที่ประเทศไทยที่ถูกประเทศสหรัฐอเมริกาว่าเป็นประเทศที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษในการค้ามนุษย์ด้านแรงงานหรือ Tier 2 Watch List

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ประเด็นการคุ้มครองแรงงานไทย ซึ่งหมายถึงปัจจุบันนี้ แรงงานไทยได้รับการคุ้มครองตามมาตรฐานทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทยได้ตามเกณฑ์แล้วหรือยังหรือแรงงานไทยควรได้รับการคุ้มครองหรือสิทธิสวัสดิการต่างๆ ในด้านใดเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยชีวอนามัย ในการทำงาน กฎหมายว่าด้วยประกันสังคม

2. ประเด็นแรงงานต่างด้าวได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายไทย เพื่อศึกษากฎหมายหรือมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวทั้งประเภทมีฝีมือ หรือวิชาชีพ และไร้ฝีมือหรือแรงงานระดับล่าง เพราะเหตุจากกระแสการเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มอาเซียนจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยขาดแคลนแรงงานในระดับล่างและส่วนหนึ่งจะเป็นแรงงานมีฝีมือหรือระดับวิชาชีพ ซึ่งถือว่าแรงงานเป็นส่วนหนึ่งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมต่างๆ จึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาวิจัยในเชิงลึกให้ครอบคลุมในทุกประเด็นโดยเปรียบเทียบกับแรงงานไทยที่ได้รับการคุ้มครองตามหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมสอดคล้องกับหลักมาตรการสากลแห่งองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO)

3. ประเด็นการให้ความคุ้มครองของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศ เพื่อศึกษาถึงกรณีแรงงานไทยเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ มาตรการทางกฎหมายของไทยได้ให้การรับรองและคุ้มครองแรงงานไทยเหล่านี้อย่างไร โดยเฉพาะเมื่อได้รับความเดือดร้อนหรือถูกละเมิดสิทธิไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้างของประเทศที่รับแรงงาน โดยเฉพาะศึกษาว่ากฎหมายปัจจุบันมีมาตรการกฎหมายใดบ้างที่ให้ความคุ้มครองแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศ ตั้งแต่ก่อนการเดินทาง ระหว่างทำงานและเดินทางกลับภูมิลำเนา ภาครัฐหรือทางกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองดูแลในด้านต่างๆ เพียงพอแล้วหรือไม่อย่างไร

4. ประเด็นการปรับกฎหมายว่าด้วยการเดินทางข้ามแดน และการทำงานในกลุ่มประเทศอาเซียนเนื่องจากข้อเท็จจริง ปรากฏว่ามีแรงงานข้ามชาติที่เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ ที่ผิดกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าวเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ไม่ได้

รับความคุ้มครองหรือการเข้าถึงสิทธิทางด้านกฎหมายในประเทศที่รับแรงงาน มีผลให้นายจ้างเอารัดเอาเปรียบ ชูเซ็นบังคับ มีการละเมิดสิทธิ การจ่ายค่าจ้าง และด้านอื่นๆรวมถึง การใช้แรงงานบังคับหรือมีการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ดังนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจและท้าทายในทางกฎหมาย ที่จะนำมาตรากฎทางกฎหมายเกี่ยวกับการเดินทางข้ามแดน การขออนุญาตทำงาน การตรวจลงตรา (VISA) มาปรับใช้เป็นกฎหมายฉบับกลาง เพื่อใช้บังคับและอำนวยความสะดวก แก่แรงงานข้ามชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังเช่น กลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป (EU) ที่ได้ดำเนินการก้าวหน้าไปในเรื่องของการเคลื่อนย้ายข้ามแดน ดังนั้นการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญและจำเป็นด้านการเคลื่อนย้ายและการคุ้มครองแรงงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา นำไปสู่การเสนอจัดทำกฎหมายฉบับกลางว่าด้วยเรื่องดังกล่าว ใช้บังคับในกลุ่มประเทศอาเซียน ในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- จตุรนต์ ธีรวัฒน์. (2550). **การทำสนธิสัญญากฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จตุรนต์ ธีรวัฒน์. (2550). **กฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพต สายสุนทร. (2544). **กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1.พิมพ์ครั้งที่ 3**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ประสิทธิ์ เอกบุตร.(2558). **ระบบกฎหมายอาเซียน**. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มาลี พฤษภพสงาวลี. (2557). **โครงการจัดทำฐานข้อมูลแรงงานของประเทศสมาชิกอาเซียน**. วารสารนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). **โครงการพัฒนาระบบคุ้มครองแรงงานเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีอาเซียน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2555). **โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ. (2556). **สถิติการจัดส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ**. วารสารรายปี.

สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
ADMINISTRATIVE COMPETENCY OF NAKHON SI THAMMARAT
MUNICIPALITY

คมสัน ศุภวิมุตี^{*}
เอกพร รักความสุข^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ด้วยกัน 3 ประการคือประการแรกเพื่อศึกษาสมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชประการที่สองเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคต่างๆที่ส่งผลต่อสมรรถนะสมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชและประการสุดท้ายเพื่อศึกษา และนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลที่ดีและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายปรากฏการณ์สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบมุมมองจากหลายด้านเพื่อความต้องการของการตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสรุปข้อค้นพบดังนี้

1. ระบบการเมืองแบบเก่าที่มักใช้อำนาจของบุคคลที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดนั้น เพื่อเข้าสู่อำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จนเป็นการผูกขาดด้านการบริหาร ทำให้เกิดการทุจริตภายในองค์การสูง ไม่มีการพัฒนาองค์การเพื่อท้องถิ่น และประชาชน
2. ความสามารถขององค์การจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีสมรรถนะ นั่นคือ การบริหารในระดับองค์การ และการบริหารในระดับโครงการ เพื่อให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน
3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน นอกจากจะแสดงถึงสมรรถนะการบริหารงานแล้ว ยังแสดงถึงความโปร่งใสในระดับที่ประชาชนยอมรับได้ เพราะประชาชนมีความต้องการการบริการที่รวดเร็ว
4. กิจกรรมทางการเมือง หรือโครงการที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น หากขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน มักจะถูกต่อต้านอย่างรุนแรงเสมอ ความขัดแย้งส่วนใหญ่มักเกิด

^{*} Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Western University

^{**} Department of Philosophy Program in Public Administration , Western University

จากการไม่ให้เกิดจริยธรรม และไม่รับฟังปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นใน
ภาพรวม

คำสำคัญ : สมรรถนะการบริหารงาน , เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ABSTRACT

This research " Administrative Competency of Nakhon Si Thammarat Municipality " There were three objectives ;Firstly to study the Administrative Competency of,Nakhon Si Thammarat Municipality; Secondly to study the problems and obstacles that affect the performance of the administration Nakhon Si Thammarat Municipality. Finally in order to study and present theoretical concepts related to good municipal administration and to be in line with current situation.

This study was a qualitative research. To described the administrative competency of Nakhon Si Thammarat Municipality. There was a multi-disciplinary research to collect data from key informant groups. The data was analyzed by comparing various perspectives for the correct interpretation of the phenomenon. In summary, the findings were as follows:

1. An old political system that often used the power of famous people in that province. To enter the power of the local government.Until the administrative monopoly. Corruption within the organization is high. No organization for local development and people.

2. The ability of the organization to make the administration of the local administration competent, that was , the management at the organizational level. And administration at the project level. To provided public service to meet the needs of the people.

3. The use of technology for public relations operations. In addition to showing management competencies. It also represents transparency at a level acceptable to the people. Because people need fast service.

4. Political activities or projects that occurred locally If there was no public participation. Often always be strongly resisted. Most conflicts are caused by not honoring the people. And do not listen to the issues that affect the local as a whole

Key word(s): Administrative Competency, Nakhon Si Thammarat Municipality

1. บทนำ

แนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ดี นับได้ว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้เร่งรัดผลักดันการดำเนินการให้มีการพัฒนามาโดยตลอดนอกเหนือจากการมุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เสนอไว้ว่า การให้บริการประชาชนเป็นนโยบายที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญ และพยายามผลักดันให้มีการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนให้ดีขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้ เนื่องจากในสังคมประชาธิปไตยนั้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นพันธกิจสำคัญอันดับแรกๆ ที่รัฐพึงกระทำ ยิ่งในช่วงปัจจุบันเป็นกระแสการเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนสภาพสังคมให้เข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลกล้วนพุ่งเป้าไปสู่จุดหมายเดียวกันคือ การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen Centered) ประกอบกับในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนได้เพิ่มมากขึ้นรวมทั้งประชาชนมีการเรียกร้องการบริการที่ดีขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปหรือองค์การประชาชนเปิดเผยความต้องการของตนให้สังคมได้รับรู้ง่ายขึ้น ประชาชนมีระดับการศึกษาและค่านิยมประชาธิปไตยที่สูงขึ้นทำให้ต้องการภาครัฐที่มีความโปร่งใสและรับผิดชอบในการดำเนินงานมากขึ้น รวมถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่ากับเงินภาษีของประชาชน การที่ภาครัฐเองก็ตระหนักดีว่าหากไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากประชาชนแล้วนโยบายของรัฐก็จะไม่เกิดผล และจะกระทบถึงเสถียรภาพของรัฐบาลในระยะยาวอีกด้วย ด้วยแรงกดดันดังกล่าว จำเป็นที่ภาครัฐต้องตอบสนองความต้องการ และความคาดหวังของประชาชน ซึ่งความต้องการ และความคาดหวังดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพให้สนองความต้องการ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากนัก เนื่องจากความต้องการของประชาชนมีหลากหลาย และซับซ้อน ยิ่งไปกว่านั้นการดำเนินการดังกล่าวของภาครัฐต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่างๆ ในการปรับปรุงการบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ

เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่เจริญเติบโตมายาวนาน และได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาลนครแห่งแรกของภาคใต้ เทศบาลนครนครศรีธรรมราชยกฐานะเมื่อปี พ.ศ.2537 มีประชากรประมาณ 106,322 คน บนเนื้อที่ 22.56 ตร.กม. เป็นเมืองเอกของจังหวัด และจัดเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันของประเทศไทย ถือเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาล ซึ่งมีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขของ ประชาชน รวมถึงพยายามพัฒนาองค์การให้มีศักยภาพในการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระบุไว้ อย่างชัดเจนว่า “รัฐจะต้องมีหน้าที่ส่งเสริมให้องค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการ จัดบริการสาธารณะ” จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มีความรับผิดชอบในการจัดการบริการสาธารณะ แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาการพัฒนากระบวนการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชเกิดสถานะที่อ่อนแอ จน

เกิดปรากฏการณ์ความน่าเชื่อถือเชิงลบจากประชาชน เช่น ปัญหาน้ำบ่อขยะเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่เกษตรกรรม และแหล่งน้ำสาธารณะอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการชุมนุมประท้วงผู้บริหารเทศบาลนครศรีธรรมราช ภายใต้การนำของ ผศ.เชาวน์ วัศ เสนพงศ์ นายกเทศมนตรี ที่จะนำญัตติขอความเห็นชอบจากสมาชิกสภาเทศบาลเพื่อซื้อน้ำประปาจากเอกชนระยะเวลา 30 ปี เพราะเห็นว่าเป็นสัญญาทาสในเวลาต่อมามีคำสั่ง คสช.ที่ 35/2560 สั่งระงับการปฏิบัติราชการหรือหน้าที่ในตำแหน่งเดิมเป็นการชั่วคราว โดยเฉพาะนายเชาวน์ วัศ เสนพงศ์ นายกเทศมนตรีนครศรีธรรมราช ที่ประชาชนทั่วจังหวัดนครศรีธรรมราชต่างแสดงความดีใจจนเกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ในสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจให้การศึกษาสมรรถนะการให้บริการสาธารณะของเทศบาลนครศรีธรรมราช ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ซึ่งเทศบาลนครศรีธรรมราชมีหน้าที่ที่จะต้องบริหารงาน และการจัดการควบคู่กับการให้บริการสาธารณะต่อประชาชนให้เห็นผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก เพื่อสร้างความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด การที่เทศบาลนครศรีธรรมราช จะสามารถพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้นั้น จึงต้องขจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป ซึ่งปัญหาด้านการบริหารงาน การให้บริการสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับผู้วิจัยในฐานะพนักงานเทศบาลตำบลลานสกา อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสนใจศึกษาสมรรถนะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีระดับใหญ่กว่าเทศบาลตำบลลานสกา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้ จึงเล็งเห็นว่าเทศบาลนครศรีธรรมราช เป็นเทศบาลนครแห่งแรกของภาคใต้ และผู้วิจัยสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง จึงตกลงใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครศรีธรรมราช” เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง และส่งเสริมสมรรถนะให้กับเทศบาลนครศรีธรรมราชให้ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและโครงสร้างของเทศบาลนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคสมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลจากสมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครศรีธรรมราช

3. ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะในแต่ละด้าน เช่น การบริหารงาน การ

จัดการองค์การการกระจายอำนาจ และการบริหารงานบริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยศึกษาวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเทศบาลนครนครศรีธรรมราช และกลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว

4. ผลการวิจัย

การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์สมรรถนะการบริหารงานของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบมุมมองจากหลายๆ ด้าน เพื่อความถูกต้องของการตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสรุปข้อค้นพบ ดังนี้

1. ระบบการเมืองแบบเก่าที่มักใช้อำนาจของบุคคลที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดนั้น เพื่อเข้าสู่อำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จนเป็นการผูกขาดด้านการบริหาร ทำให้เกิดการทุจริตภายในองค์กรสูงไม่มีการพัฒนาองค์กรเพื่อท้องถิ่น และประชาชน

2. ความสามารถขององค์การจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีสมรรถนะ นั่นคือ การบริหารในระดับองค์กร และการบริหารในระดับโครงการ เพื่อให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน นอกจากจะแสดงถึงสมรรถนะการบริหารงานแล้ว ยังแสดงถึงความโปร่งใสในระดับที่ประชาชนยอมรับได้เพราะประชาชนมีความต้องการการบริการที่รวดเร็ว

4. กิจกรรมทางการเมือง หรือโครงการที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น หากขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน มักจะถูกต่อต้านอย่างรุนแรงเสมอความขัดแย้งส่วนใหญ่มักเกิดจากการไม่ให้เกียรติประชาชน และไม่รับฟังปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นในภาพรวม

5. สรุปผลและอภิปรายผล

1. การผูกขาดทางการเมือง

การปกครองท้องถิ่นคือการปกครองที่รัฐกลางหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่ และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญองค์กรดังกล่าวจะต้องมีอำนาจอิสระ (Relative Autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตาม

เจตนารมณ์ของการปกครองในระบบประชาธิปไตยการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการฝึกฝนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกิจการบ้านเมืองที่สามารถพัฒนาต่อไปเป็นพลเมืองที่แข็งแกร่งของประเทศชาติได้ อีกทั้งการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการฝึกฝนความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยเพราะการเมืองท้องถิ่นนั้นมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ โดยตัวแสดงทางการเมืองท้องถิ่นที่มีบทบาทหลัก มีทั้งที่อยู่ในภาคการเมืองคือผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น ภาคราชการส่วนท้องถิ่น คือพนักงานและหน่วยปฏิบัติการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมเช่นผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่ได้รับการเคารพยกย่องจากสมาชิกชุมชน

2.ความสามารถองค์การ

กระบวนการสำคัญของความสามารถขององค์การขึ้นอยู่กับความสามารถในการวางแผนการนำสู่การปฏิบัติ การควบคุม ประเมินผล และความสามารถในการสื่อสารขององค์การเป็นสำคัญ โดยคุณลักษณะเฉพาะจำแนกตามความสามารถขององค์การ คือ การดึงเอาทรัพยากรภายนอกมาใช้ในองค์การ สำหรับเทศบาลนครนครศรีธรรมราชที่มีขีดสมรรถนะสูง จะต้องมีการวางแผนขององค์การซึ่งต้องมีการประเมินช่องทางการได้มาของทรัพยากรองค์การทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้อง ตลอดจนต้องพิจารณาความคุ้มค่าและการตอบสนองต่อความต้องการขององค์การในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นมิติแรกในการดึงเอาทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ในองค์การ และเมื่อได้ทรัพยากรเข้ามาในองค์การแล้ว ต้องมีความสามารถในการแจกจ่ายทรัพยากร อีกทั้งจะต้องมีการกำกับดูแลความประพฤติดของมวลสมาชิกองค์การนั้น ใช้การกำกับผลงานด้วยตัวชี้วัดผลงาน ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สะท้อนปัญหาการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้บริหารได้รับทราบสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง อันมีผลโดยตรงต่อการกำหนดวิธีการแก้ไขอย่างทันท่วงที รวมทั้งการใช้กฎ ระเบียบ กำกับความประพฤติของบุคลากรให้อยู่ในระเบียบวินัยที่องค์การมุ่งหมาย ในขณะที่องค์การยังจำเป็นต้องสร้างให้องค์การเป็นองค์การแห่งความไว้วางใจด้วยการลดกฎ ระเบียบ ลงด้วยเช่นกัน แต่ต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป และกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ทำหน้าที่ประเมินบุคลากรโดยตรงด้วย

3.เทคโนโลยีสารสนเทศ

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ยังไม่มีความโดดเด่นหากเปรียบเทียบกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่ง ลักษณะโดยรวมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์การของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชที่จะมีขีดสมรรถนะสูงนั้น จะต้องมีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีแบบร่วมกันทำงานและเทคโนโลยีแบบเป็นขั้นตอน ก่อนและหลัง โดยเฉพาะทิศทางการกำหนดรูปแบบเทคโนโลยีร่วมกันทำงานมากกว่า ทั้งลักษณะการพัฒนาองค์การ ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่ระหว่างการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์การกับการพัฒนาความรู้เพื่อการทำงานให้สำเร็จผล การพึ่งพาระหว่างหน่วยงานย่อยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีมแบบข้ามสายงาน ต้องเปิดช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการปฏิบัติงาน มีการปรับปรุงและพัฒนาภารกิจอย่างต่อเนื่อง โดยบุคลากรของเทศบาลนคร

นครศรีธรรมราชต้องมีศักยภาพสูง และใช้สื่อออนไลน์อย่างเต็มศักยภาพในการปฏิบัติงาน การสื่อสารเป็นแบบสองทาง โดยเฉพาะการให้รับข้อร้องเรียนโดยต้องกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนในการตอบคำถามด้วย

4.การมีส่วนร่วมของประชาชน

แม้ว่าการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจะเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจในสังคมไทย แต่การถ่ายโอนอำนาจและการกิจต้องไม่ไปหยุดเพียงระดับองค์การปกครองท้องถิ่นเท่านั้น เพราะอาจทำให้เกิดกระจุกตัวของของอำนาจในระดับท้องถิ่นขึ้นมาอีก หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นว่า ชุมชนลุ่มน้ำมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรและกลไกต่างๆ ภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการระบบสวัสดิการในชุมชน หรืออื่นๆ ซึ่งกลไกชุมชนได้ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมและความยั่งยืนทั้งของชุมชนในภาพย่อยและของสังคมในภาพรวม ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับกันในหลายประเทศว่า ชุมชนมีอำนาจที่มีมาแต่เดิมในการบริหารจัดการตนเองภายในชุมชนและภายในท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางมายังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเสียอีกการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจครั้งนี้ จึงต้องการสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างการใช้อำนาจที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากรัฐบาลผ่านมายังองค์การปกครองท้องถิ่น โดยมีกฎหมายและระบบราชการรองรับ กับการรับรองในบทบาทและอำนาจที่มีโดยธรรมชาติของชุมชน ซึ่งเน้นการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย และอาจมีกระบวนการที่แตกต่างหลากหลายไปตามระบบนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ชุมชนในสภาพการณ์ปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่นเดิม หรือผู้มีทะเบียนราษฎรอยู่ในชุมชนนั้นเท่านั้น หากแต่รวมถึงผู้ที่อยู่อาศัย ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่มีส่วนได้เสียในพื้นที่ เช่น ชุมชนแรงงานในท้องถิ่นด้วย

6.ข้อเสนอแนะ

1.ด้านวัฒนธรรมองค์การ ควรจัดทำแผนการเสริมสร้างวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ขององค์การที่มีความชัดเจน เป็นรูปธรรมในการนำสู่การปฏิบัติให้มากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างค่านิยมหลักในด้านหลักธรรมาภิบาล ความถูกต้อง ความโปร่งใส ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องบริการประชาชน ต้องกำหนดเป็นแผนงานการดำเนินงานหรือแนวทางที่ชัดเจนและประกาศเป็นสาธารณะในรูปแบบวิธีการดำเนินการสู่เป้าหมายนี้

2.ด้านนโยบายองค์การ ควรดำเนินนโยบายที่เป็นการสนับสนุนการบริหารงานองค์การที่มีคุณภาพ และการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ โดยต้องเร่งพัฒนาความเป็นมืออาชีพของบุคลากรในสายงานต่าง ๆ ขององค์การ อีกทั้งต้องเร่งรัดในการกำหนดกรอบเวลาการรับเรื่องร้องเรียนในแต่ละฝ่าย ประกาศต่อสาธารณะอย่างชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันในการเข้าถึงการบริการของประชาชน ผู้รับบริการได้ อีกทั้งจะต้องเร่งรัดให้มีการพัฒนาช่องทางและวิธีการเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นกำหนดนโยบายขององค์การให้มากยิ่งขึ้น

3. โครงสร้างขององค์การ ควรกระจายอำนาจการบริหารจัดการ อีกทั้งควรกำหนดโครงสร้างในรูปแบบแบนราบสายทางความก้าวหน้าของบุคลากรต้องเน้นเติบโตในสายงานเดิม โดยไม่มีการข้ามสายงาน โดยเฉพาะการคัดเลือก บรรจุ สรรหา แต่งตั้งตำแหน่งพนักงานราชการในเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ต้องให้มีการเปิดเผยคุณสมบัติการคัดเลือกบุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ ต่อสาธารณชน เพื่อการตรวจสอบได้

4. เทคโนโลยีขององค์การ ควรสร้างการสื่อสารขององค์การให้เป็นแบบสองทางที่สมบูรณ์ โดยเพิ่มเติมเรื่องของหลักประกันด้านเวลาในการตอบข้อมูลกลับแก่ประชาชนผู้ตั้งคำถามหรือผู้ร้องเรียนอย่างเป็นทางการ อีกทั้งมีกรอบเวลาที่ชัดเจนในการส่งต่องานระหว่างหน่วยงาน เพื่อการควบคุมและการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

5. ทรัพยากรทางการบริหารจัดการขององค์การ ควรสร้างความชัดเจนในการวัดผลด้านจรรยาบรรณวิชาชีพของบุคลากร อีกทั้งต้องสร้างเครื่องมือตรวจวัดความสุขของบุคลากรภายในองค์การอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการกำหนดรูปแบบวิธีการหรือมาตรการจูงใจเชิงบวก ให้มีความหลากหลายรูปแบบ โดยไม่ติดยึดกับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรส่งมอบผลงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตามเป้าหมายที่องค์การมุ่งหวัง

6. สมรรถนะ/ความสามารถขององค์การ ต้องทบทวน ปรับเปลี่ยนด้านอัตรากำลัง เพื่อให้การจัดสรรบุคลากรภายในแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับปริมาณงาน และตอบสนองกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง อีกทั้งจะต้องมีการกำหนดวิธีการสร้างแรงจูงใจขององค์การให้มีความชัดเจนและเน้นการจูงใจแบบทีมงานให้มากขึ้น

7. ภาวะผู้นำ ต้องจัดให้มีแผนพัฒนาภาวะผู้นำแก่บุคลากรของเทศบาลนครนครศรีธรรมราชอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และต้องไม่จำเพาะการอบรมในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น แต่มุ่งเน้นไปที่บุคลากรทุกระดับภายในองค์การ

บรรณานุกรม

- ชนินทร์ ศรีอภัย. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลสมรรถนะการบริหารงานของปลัดเทศบาลในเขตจังหวัดกาญจนบุรี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชำนาญ ยูวบูรณ์. (2503). หนังสือ สถิติประยุกต์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). รายงานการวิจัย โครงการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพการบริหารงาน. กรุงเทพฯ :
- ธงชัย สันติวงศ์. (2538). องค์การทฤษฎีและการออกแบบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. (2535). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2537). คำอธิบายวิชากฎหมายปกครองชั้นสูง 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกพร รักความสุข. (2559). การวิจัยเชิงคุณภาพ : หลักการและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งแรก
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดียนตุลา.

เอกพร รักความสุข..(2560).การให้บริการสาธารณะแนวใหม่ โดยสำนักงานรัฐสภาประจำ
จังหวัด.วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม-เมษายน 2560).

เอกพร รักความสุข.. (2560).การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การภาครัฐในการปฏิรูปประเทศไทย.
วารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก,ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560).

**การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์การของรัฐโดยการอนุมัติโครงการ
ด้านพลังงานชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา**
**Management of Conflict between People and Government Agency by
Approving Energy Project of the Biomass Power Plant at Sikiew
District, Nakhonratchasima Province**

อนันต์ ไกรบำรุง*
ศรุตฯ สมพอง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่แสดงออกมาในการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้ง 3) เสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ภายใต้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และจากเอกสารทางวิชาการ เอกสาร รายงานต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key information) จำนวน 35 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการพรรณนา เป็นการแปลความหมาย และสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมีข้อค้นพบโดยสรุป คือ

1. การสื่อสารที่เป็นทางการของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เข้าใจในกระบวนการและรายละเอียดของข้อมูลอย่างชัดเจน รวมถึงด้านผลประโยชน์ จึงไม่เชื่อมั่นในการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งได้กลายเป็นประเด็นความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ
2. หน่วยงานภาครัฐล้มเหลวในการจัดการความขัดแย้งในการอนุมัติโครงการด้านพลังงาน เกิดจากกระบวนการปฏิบัติตามนโยบายมีการละเมิดต่อสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนโดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และขาดความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งไม่มีกระบวนการสร้างการรับรู้ ประชาชนจึงไม่เชื่อมั่น และไว้วางใจต่อหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน
3. การปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงหลักขั้นตอนของกฎหมายด้วยการอาศัยช่องว่างของกฎหมาย และใช้ช่องทางของอำนาจที่มีอยู่ในการขอหรืออนุญาตให้ประกอบกิจการพลังงาน โดยไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้มีโรงไฟฟ้าชีวมวลเกิดขึ้นจำนวนมากและส่งผลกระทบ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

4. การจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐในการอนุมัติโครงการด้านพลังงาน จึงประกอบด้วย ความไว้วางใจ การสร้างสรรค์สังคม และข้อเสนอทางเลือก โดยการเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อการสร้าง ความไว้วางใจ เปิดโอกาสการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยที่ทุกฝ่ายยอมรับและมีเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งข้อเสนอทางเลือกที่หลากหลายเป็นทางออก และโยงยัดกับหลักธรรมาภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นฐานหลักสำคัญ

คำสำคัญ : การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรของรัฐ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study 1) to study the conflict situation in the construction of a biomass power plant at sikiew district, sikiew prefecture, nakhonratchasima province. 2) to study the role of government agencies in management. 3) Proposed guidelines for the management of conflicts in the construction of biomass power plants in both the national and local levels. A qualitative research study analyzed the phenomenon actually occurs. With in-depth interviews, focus groups, to observe without participating (non-participant observation) of technical documents and reports, including related research. With the primary (Key information) 35 by analyzing data in a systematic way to portray. The interpretation and the conclusion of the phenomenon they discovered is concluded.

1. Communication was the official government agencies. People may not understand the process and details of the information clearly. Including benefits So do not believe in the administration of government. Which has become a point of conflict with the government.

2. The Government agencies failed to manage conflict in approving energy projects. The process of observing a violation of the rights of citizens. Without opportunity for public comment. And a lack of critical processes in the shade. The creation process is awareness. People do not trust and trust in the government. Including the private sector.

3. Avoid the practice of law with the law of the living space. The channel's existing authority to request or permit the operation of power plant .Without strict enforcement. The biomass power plant and caused a lot of impact.

4. Conflict management of the local people against the government agencies in approving energy projects. It comprised the trust of society. And alternative proposals The social space to build trust. The opportunity to participate

in the process. The parties agreed and a common goal. The offer various alternative solutions. And to adhere to good governance principles. And corporate social responsibility as a core priority.

Keyword :Management Conflict between People and Government Agency, Energy project of The Biomass Power Plant.

๑.บทนำ

ทศวรรษของการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาเกิดวาทกรรมแห่งยุคที่ได้สร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศอย่างมากมาย แต่การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นนี้ได้เพิ่มความต้องการการใช้พลังงานเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งต้องตกอยู่ในสถานการณ์ของการพึ่งพาพลังงานจากภายนอกประเทศ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนพลังงาน และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศได้ในอนาคต ดังนั้นภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความต้องการการใช้พลังงานของประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามภาวะเศรษฐกิจประกอบกับวิกฤติน้ำมัน และความผันผวนของราคาพลังงานในตลาดโลก จึงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์พลังงาน และส่งเสริมพัฒนาพลังงานหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้กับประเทศ โดยเป็นนโยบายต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 -2529) จนถึงปัจจุบัน โดยโรงไฟฟ้าชีวมวลเป็นอีกหนึ่งพลังงานทางเลือกที่ได้รับการสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงไฟฟ้าชีวมวลส่วนใหญ่จะใช้เชื้อเพลิงจากของเหลือใช้ในภาคการเกษตรในท้องถิ่นที่เป็นสถานที่ตั้งโรงไฟฟ้า หรือพื้นที่ใกล้เคียงเป็นหลัก และเป็นพลังงานที่ดีแต่การดำเนินการที่ผิดพลาดก็ได้สร้างผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่ได้เช่นกัน ดังที่ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ของประเทศ ดังเช่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น และอีกหลายจังหวัด ดังนั้นการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในปัจจุบันจึงถูกประชาชนคัดค้านอยู่เสมอ เนื่องจากโรงไฟฟ้าหลายแห่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชน รวมถึงสุขภาพของประชาชน ฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาการออกใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ควรพิจารณาในหลายมิติ มองอย่างรอบด้านไม่จำกัดเพียงแค่มิติทางเศรษฐศาสตร์ หรือตามมาตรฐานทางวิศวกรรม หรือมุ่งเน้นด้านพลังงาน และถูกต้องตามกฎหมายเพียงเท่านั้น หากแต่ควรนำมิติทางสังคม สิ่งแวดล้อมเข้ามาประกอบการพิจารณาด้วย แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมก็มิได้ถูกนำมาเป็นข้อพิจารณาเท่าที่ควร ซึ่งจะเห็นได้จากบริษัทโรงไฟฟ้าที่ได้รับใบอนุญาตให้ก่อสร้างมีจำนวนมากขึ้น โดยที่ประชาชนขาดความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกพื้นที่ที่จะก่อสร้าง เนื่องจากเจ้าของบริษัทโรงไฟฟ้าเป็นผู้ตัดสินใจเลือกพื้นที่เอง โดยส่วนใหญ่จะเลือกพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชุมชนด้วยเหตุผลของการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งผู้ประกอบการมองเห็นเพียงผลกำไรและประโยชน์ที่จะได้รับเท่านั้น ขาดความสนใจต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นและไม่คำนึงถึงปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ การดำเนินการของ

ผู้ประกอบการในลักษณะนี้จึงขัดหลักบรรษัทภิบาลขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้ประชาชนต้องรวมกลุ่มกันคัดค้าน ต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่หลายจังหวัดของไทย รวมทั้งในพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมาก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีข้อพิพาท และเกิดการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว โดยเริ่มจากแกนนำชาวบ้านอำเภอสีคิ้วบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการ ด้วยเหตุผลความไม่ชอบธรรมในการเปิดรับฟังความคิดเห็น ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลกระทบโดยตรงทำให้ประชาชนมีข้อกังวลต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นกับพวกเขาในอนาคต เนื่องจากโครงการตั้งอยู่ใกล้กับชุมชน และลำน้ำสายหลัก(ลำตะคลอง) รวมทั้งประเด็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชนด้วยหรือไม่

ขณะที่ทางด้านผู้บริหารบริษัท ยูนิ พาวเวอร์เทค จำกัด ซึ่งเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ยืนยันว่าได้ทำตามขั้นตอนของกฎหมาย ตั้งแต่กระบวนการรับฟังความคิดเห็น และไม่ส่งผลกระทบอย่างถึงกัวล ด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย แต่ประชาชนก็ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเกิดน้ำเสียลงสู่ลำน้ำลำตะคลอง ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงพื้นที่ถึง 5 อำเภอของจังหวัดนครราชสีมา (News.ch7, 2559) และที่สำคัญคือ ไม่มีการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งหากมองในแง่ภูมิของผังเมืองแล้วพื้นที่อำเภอสีคิ้ว จะเป็นโซนที่อยู่อาศัย และเกษตรกรรม ดังนั้นการก่อตั้งโรงงานในพื้นที่ดังกล่าวอาจขัดแย้งต่อหลักกฎหมายผังเมือง จึงมองเห็นได้ว่าเป็นการร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้ได้รับใบอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้า ขณะที่โรงไฟฟ้าชีวมวลในหลายจังหวัดก็ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อชาวบ้านและชุมชน จึงเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการดำเนินการที่ขัดแย้งอย่างชัดเจนต่อหลักการ วัตถุประสงค์ของกระทรวงพลังงานที่ได้มีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาพลังงานทดแทน

ทำนองเดียวกันจังหวัดนครราชสีมา กำลังจะกลายเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่จะเดินตามรอยปัญหานี้เช่นเดียวกัน เมื่อมีเอกชนเข้ามาดำเนินการการก่อสร้างโรงงานโรงไฟฟ้าชีวมวลแห่งหนึ่งในขณะนี้ โดยจดทะเบียนในชื่อบริษัท ยูนิ พาวเวอร์เทค จำกัด เป็นโรงไฟฟ้าขนาดกำลังผลิต 9.9 เมกะวัตต์ บนพื้นที่กว่า 400 ไร่ ตั้งอยู่บ้านถนนคต หมู่ที่ 11 ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสถานที่ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างบ้านถนนคตกับที่ว่าการอำเภอสีคิ้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลสีคิ้ว เพียง 2 กิโลเมตร ใกล้ตลาด โรงเรียนบ้านถนนคตศรีวิพัฒนาการ และวัดถนนคต เพียง 1.5 กิโลเมตร ที่สำคัญการเข้ามาตั้งโรงงานไฟฟ้าชีวมวลแห่งนี้ไม่มีการแจ้งใด ๆ ให้ชาวบ้านได้รับรู้ก่อนการก่อสร้าง และด้วยพื้นที่ตั้งของโรงงานอยู่ใกล้ชุมชน วัด และโรงเรียน ทำให้ประชาชนในหลายหมู่บ้าน ทั้งในเขตเทศบาลเมืองสีคิ้ว เขตองค์การบริหารส่วนตำบลสีคิ้ว เกรงว่าจะได้รับผลกระทบด้านมลพิษทางอากาศ น้ำเน่าเสีย ปัญหาการจราจร อีกทั้งขั้นตอนการอนุญาตการก่อสร้างได้เลื่องการประชาคมชาวบ้าน จึงเป็นสาเหตุที่ชาวบ้านต้องออกมาคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในครั้งนี้

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินใด ๆ ในโครงการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรคำนึงถึงสุขภาพของประชาชน และเสียงของประชาชน ซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการกระจายของมลพิษหากควบคุมไม่ได้ย่อมส่งผลกระทบต่อ

ในวงกว้างได้เช่นกัน ตลอดทั้งการอนุมัติโครงการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐใช้เกณฑ์อะไรในการพิจารณา และคำนึงประโยชน์ของใคร ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการชี้แจง และทำความเข้าใจกับประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้รับรู้อย่างรอบด้าน ซึ่งถ้าหากมีการดำเนินการที่มีการปกปิดข้อมูลหรือมีการร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐกับเอกชนที่เป็นเจ้าของโครงการ และสร้างความคลุมเครือในกระบวนการดำเนินการก่อให้เกิดข้อสงสัยของหลายฝ่าย และจะกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยอาจเกิดขึ้นระหว่างประชาชนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย หรือประชาชนขัดแย้งกับภาครัฐ รวมถึงข้อพิพาทระหว่างประชาชนที่คัดค้านกับเจ้าของโครงการ ซึ่งเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ได้ปรากฏขึ้นให้เห็นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย รวมทั้งกรณีการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ที่กำลังเกิดกระแสต่อต้านอยู่ในขณะนี้

โดยสาเหตุความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำนั้น ส่วนใหญ่มาจากการจัดสรรทรัพยากรของชาติโดยรัฐที่ไม่เป็นธรรมกับชาวบ้าน โดยรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการกำหนดนโยบายแต่เพียงฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรทรัพยากร ทำให้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมีความไม่สอดคล้องกัน ในบางครั้งกลุ่มผู้ที่มีอำนาจใช้กลไกทางนโยบายแอบอ้างว่าเป็นผลประโยชน์ของชาติ เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม แต่ที่แท้จริงแล้วกับเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น โดยไม่ได้มองที่ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และเลวร้ายไปกว่านั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางคนบางกลุ่มมีการกระทำที่ไม่โปร่งใส จึงนำมาซึ่งการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมของชาวบ้าน และปกป้องชุมชนของตนเอง ซึ่งการแสดงออกของประชาชนบางครั้งได้นำไปสู่สถานการณ์การใช้ความรุนแรง จนเกิดความเสียหายทั้งสองฝ่าย และความขัดแย้งที่เกิดจากการดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนไม่เห็นด้วยนั้นวันจะรุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็นประเด็นสาธารณะที่สังคมให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงไฟฟ้าชีวมวลจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนจากนโยบายของภาครัฐที่ต้องการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้กับประเทศก็ตาม แต่ก็ได้กลายเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้ง มีการต่อต้านจากประชาชนในท้องถิ่น จึงเป็นโจทย์ที่ภาครัฐจะต้องมีการดำเนินการแก้ปัญหา และทำอย่างไรที่จะไม่ให้เกิดกระแสต่อต้านจากภาคประชาชน นอกจากนี้ภาครัฐควรจะต้องมีการทบทวนถึงความจำเป็นในมาตรการต่าง ๆ ทางด้านพลังงานหรือไม่ ซึ่งบางพื้นที่ไม่ได้มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าในปริมาณจำนวนมากจึงไม่จำเป็น ต้องเสริมพลังงานทดแทนเข้าไปในระบบแต่กลับได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่นั้น โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้รับรู้ในกระบวนการดำเนินการใด ๆ รวมทั้งไม่มีการสอบถามถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ดังนั้นด้วยปรากฏการณ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสำคัญของปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมุ่งเน้นพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความต้องการใช้ทรัพยากรที่ไร้ขีดจำกัดได้เริ่มกลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง ในปัจจุบันสังคมไทยจึงตกอยู่ในภาวะของการเผชิญหน้ากันระหว่างภาคอุตสาหกรรมที่ทรงอิทธิพล

ในทางเศรษฐกิจกับประชาชนภาคเกษตรกรรมในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเหล่านี้ นอกจากนี้ยังต้องเผชิญหน้ากับภาครัฐที่ใช้อำนาจในการดูแลและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการสำหรับทุกภาคส่วน แต่การจัดสรรของภาครัฐกลับนำไปสู่ความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีทรัพยากรอยู่ในพื้นที่ และในบางครั้งความขัดแย้งได้กลายเป็นกรณีพิพาท และมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ผลที่ตามมาทุกฝ่ายย่อมได้รับความเสียหายทั้งสิ้น ฉะนั้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งจึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก และแสวงหาทางออกที่สร้างสรรค์ โดยทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งจะต้องยอมรับได้ ความขัดแย้งจึงจะลดลงหรือหมดไป ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรของรัฐโดยการอนุมัติโครงการด้านพลังงานชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และเป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่แสดงออกมาในการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้ง
3. เสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3.การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ภายใต้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) จำนวน 35คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ 1) สัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน2) การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) จำนวน 23คน 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) 4) จากเอกสารทางวิชาการ เอกสารรายงานต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกันโดยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการพรรณนา เป็นการแปลความหมาย และสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

4.ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับองค์กรของรัฐโดยการอนุมัติโครงการด้านพลังงานชีวมวล ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ปรากฏพบว่า

1. การสื่อสารที่เป็นทางการของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เข้าใจในกระบวนการและรายละเอียดของข้อมูลอย่างชัดเจน รวมถึงด้านผลประโยชน์ จึงไม่เชื่อมั่นในการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งได้กลายเป็นประเด็นความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ

2. หน่วยงานภาครัฐล้มเหลวในการจัดการความขัดแย้งในการอนุมัติโครงการด้านพลังงาน เกิดจากกระบวนการปฏิบัติตามนโยบายมีการละเมิดต่อสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และขาดความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งไม่มีกระบวนการสร้างการรับรู้ ประชาชนจึงไม่เชื่อมั่น และไว้วางใจต่อหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน

3. การปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงหลักขั้นตอนของกฎหมายด้วยการอาศัยช่องว่างของกฎหมาย และใช้ช่องทางของอำนาจที่มีอยู่ในการขอหรือรับอนุญาตให้ประกอบกิจการพลังงาน โดยไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้มีโรงไฟฟ้าชีวมวลเกิดขึ้นจำนวนมากและส่งผลกระทบ

4. การจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐในการอนุมัติโครงการด้านพลังงาน จึงประกอบด้วย ความไว้วางใจ การสร้างสรรค์สังคม และข้อเสนอทางเลือก โดยการเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อการสร้างความไว้วางใจ เปิดโอกาสการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยที่ทุกฝ่ายยอมรับและมีเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งข้อเสนอทางเลือกที่หลากหลายเป็นทางออก และโยงยึดกับหลักธรรมาภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นฐานหลักสำคัญ

5.อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของคริสโตเฟอร์มอร์ (Christopher Moore) ซึ่งได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปไว้คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลข่าวสาร ความขัดแย้งอาจเกิดจากการมีข้อมูลมากหรือน้อยเกินไปทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน มีการตีความผิดพลาด หรืออาจเกิดจากการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนในเวลาที่ไม่เหมาะสม กับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องจนกลายเป็นความเข้าใจผิด และส่งผลให้เกิดความขัดแย้งได้ รวมทั้งมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Moore, 1996) ในขณะที่การดำเนินโครงการไม่มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และยังขาดกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ กระบวนการของการดำเนินโครงการจึงไม่เป็นไปตามระเบียบ หรือขั้นตอนของกฎหมาย ซึ่งเป็นสาเหตุที่สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ไชยา เกศรัตน์ (2558) ในเรื่องการจัดการความขัดแย้งจากโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือในจังหวัดสงขลาและสตูล พบว่า สาเหตุของความขัดแย้งมาจาก 1) โครงสร้างของระบบงานราชการ 2) ทักษะและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งผลของการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า การได้รับใบอนุญาตการประกอบกิจการพลังงานของภาคเอกชน และการออกใบอนุญาตการประกอบกิจการพลังงานของผู้มีอำนาจ ไม่สอดคล้องกับประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548) และระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ว่าด้วยการรับฟังความเห็นและทำความเข้าใจกับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในการพิจารณาออกใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้า พ.ศ. 2559

รวมทั้งกฎหมายที่ได้ประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วม และกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญอาทิเช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ตลอดจนแนวคิดของ Andrew and Stiefel (1979) เกี่ยวกับการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

6.ข้อเสนอแนะ

1. การออกนโยบายด้านพลังงานต้องทำควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายให้มีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน และสังคมอย่างจริงจัง ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างโรงไฟฟ้า

2. ภาครัฐในฐานะที่เป็นผู้กำหนดนโยบายจึงต้องคำนึงถึงมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้อย่างครอบคลุมเพียงพอ และมองปัญหาอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ในการพิจารณาการออกใบอนุญาตประกอบกิจการพลังงานที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นสวนรวม ควรพิจารณาในหลายมิติ ทั้งทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. การปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในส่วนปกครองท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งอาจจะมองว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ หรือขาดความสนใจต่อการดำเนินการของภาครัฐ

4. ความขัดแย้งเชิงนโยบายที่เกิดจากความอ่อนแอในการจัดการภาครัฐ ทำให้ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายลดลง ดังนั้นภาครัฐจะต้องมีการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งการสร้างเสริมหลักธรรมาภิบาลในการจัดการและการกำกับดูแลกิจการพลังงาน ตลอดจนการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. ให้มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบในด้านพลังงานไปสู่ประชาชน เพื่อให้มีการประสานการทำงานในการวางแผนด้านพลังงานร่วมกันทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

6. กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในกระบวนการดำเนินการดำเนินโครงการด้านพลังงาน เนื่องจากโครงการส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตรับผิดชอบของท้องถิ่น

7.ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการด้านพลังงานในพื้นที่อื่น
2. ควรศึกษาบทบาทหน่วยงานภาครัฐในแง่มุมอื่น ๆ ที่มีผลต่อการจัดการความขัดแย้ง
3. การนำรูปแบบและระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมาใช้ในการศึกษาการจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐในการอนุมัติโครงการด้านพลังงาน เพื่อให้ได้แนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

บรรณานุกรม

- Andrew, Pearse and Stiefel, M. (1979). *Inquiryinto Participation: A Research Approach*. Geneva: UNRISD.
- Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation.*Journal of the American Planning Association*.35 (4)(July): p. 216-224.
- Creighton, J. L. (2005, p. 7). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey Bass.
- Christopher Moor. (1996, p.60–61). *The Mediation Process: Practical Strategic forResolving Conflict*. (2nd ed). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Denhardt, Janet V. and Denhardt, Robert B. (2007).*The New Public Service :Serving, Not Steering*.(Expanded ed).New York: M.E. Sharpe. USA.
- Osborne, D. and Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. Wokingham: Addison-Wesley.
- Pateman, Carole. (1970).*Participation and Democratic Theory*.Cambridge University Press.
- Prause, Daria. andMujtaba, Bahaudin G. (2015). Conflict Management Practices for Diverse Workplaces. *Journal of Business Studies Quarterly*.6 (3) (2015).

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

DEVELOPMENT OF BUDDHIST LEADERSHIP FOR ADMINITRATIONS OF
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY MONASATIC
COLLEGES IN THE AREA LOWER NORTHEAST

ปรธกร ประกัน*

เด่น ชะเนติยง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 21 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความชำนาญ และด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 2) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ควรมีพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความชำนาญ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ให้มีการปฏิบัติในระดับที่มากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการปฏิบัติในระดับมากก็ตาม

คำสำคัญ : การพัฒนา ; ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ; ผู้บริหาร

ABSTRACT

This research had the following objects : 1) to study the components of The Buddhist Leadership Development Model of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhist college In the lower Northwestern region 2) to present The Buddhist Leadership Development Model of Mahachulalongkornrajavidyalaya

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

University Buddhist college In the lower Northwestern region. The research process was 3 steps. They were : 1) study related research papers To determine research 2) Create a pattern of Buddhist Leadership Development Model of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhist college In the lower Northwestern region. With Delphi technique (Delphi Techniques) 3) Evaluated the opinions of school administrators Director, Deputy Director, Course President, Section Chief, Instructor ,authorities 120 people. Statistics used in data analysis : Percentage, Standard Deviation and Inter quartile range values.

The research found that 21 leading leadership experts agree with the director of The Buddhist Leadership Development Model of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhist college In the lower Northwestern region such as 1) Vision 2) Expertise 3) Human Relations. Executive Colleges, Provincial Buddhist Office, Provincial Culture, Lecturer, Supervisor, authorities of the Buddhist college in the Lower Northeastern Region have a comment that It is a very good overall level.

Keyword (s) : Development ; Buddhist Leadership ; Administrations

1. บทนำ

การศึกษาถือ ได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นระดับต้นๆ ในการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศ ทั้งนี้ภายใต้ระบบการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าสถาบันการศึกษาเป็นกลไกสำคัญภายใต้ระบบดังกล่าว ทั้งนี้สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานที่ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ มีภารกิจเกี่ยวกับ การจัดและส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำข้อเสนอแนวนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรของทุกระดับ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานดังกล่าวยังคงมีจุดด้อยกล่าวคือ ในสภาวะของโลกปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงไปทางสังคมอย่างมากมาย ทำให้มนุษย์ทุกคนมีบทบาทและความสำคัญมากยิ่งขึ้นในสังคม บุคคลทั้งชาย หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ ทุกเพศทุกวัย ต่างมีฐานะและบทบาททางสังคม มีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน จนเป็นที่มาของการศึกษา มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำข้อเสนอแนวนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ (จิตติมา อัครธิติพงศ์, 2557)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา และมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียน

ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ในการบริหารกิจการใดๆ ก็ตามไม่ว่าจะเป็นการบริหารรัฐกิจ บริหารธุรกิจ ผู้บริหารในฐานะผู้นำขององค์การจะต้องมีภาระหน้าที่ที่จะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดีในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ บุคคลที่มีอำนาจในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม สามารถจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการหรือพฤติกรรมของผู้อื่น มีหน้าที่ควบคุมตรวจสอบ ประสานงาน วินิจฉัยสั่งการโน้มน้าวใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด มีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยเป็นผู้ชักจูงให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องร่วมแรง ร่วมใจทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสมัครใจ มีความกระตือรือร้นมุ่งให้ได้ผลงานดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นพิเศษเหนือกว่าบุคคลอื่น ในกลุ่มชนขององค์การนั้น เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือรอบรู้งานในหน้าที่ สามารถใช้ศาสตร์ ศิลปะในการจูงใจให้คนอื่น ๆ คล้อยตาม ทำตาม และร่วมมืออย่างศรัทธา นับถือ ตามแนวทางที่ให้กระทำด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง คุณลักษณะผู้บริหาร คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ (ธีระ รุญเจริญ, 2543)

เทคนิคการบริหารงาน เป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิต ที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบจนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจ โดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ เช่น หุติยาปาณิกสูตร ธรรมาภิบาล พรหมวิหาร4 อิทธิบาท4 อริยสัจ4 สัปปุริสธรรม7 เป็นแนวทางประพฤติและเป็นหลักในการปฏิบัติงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุงพัฒนางาน ปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงาน มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ปรับวิธีการทำงานอย่างเท่าทันเหตุการณ์ ทำงานเชิงรุก ทำงานล่วงหน้าและคู่ขนานสร้างความเชื่อถือ และมี

ความเที่ยงตรงการบริหารคน มีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง 4 กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ทำให้ได้รับความเชื่อถือและปฏิบัติงานตามประสงค์ โดยต้องมีความจริงใจซื่อตรงและรู้จักการทำความเข้าใจคำสั่ง ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีความเที่ยงธรรมให้เวลาให้โอกาส ให้อภัย ให้ออแนะช่วยเหลือแก้ปัญหา มีความเข้าใจในความแตกต่างของคน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานด้วยความรู้สึกเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักประสานงานประสานใจ ด้วยความนุ่มนวลนอบน้อม แน่วแน่ และหนักแน่น การทำงานมีความยืดหยุ่นเกิดความรู้สึกประสานได้อย่างคล่องตัว ความสัมพันธ์กับประชาชน ต้องทราบปัญหาความต้องการของประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง โดยข้าราชการที่ดีต้องรู้จักสำนึกในการบริการประชาชนไม่ใช่บริการแต่พวกเดียวกัน (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

การบริหารจัดการที่ดี คือการใช้ทรัพยากรขององค์การวางแผน การจัดการ การจูงใจ การควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี องค์การที่มีการบริหารจัดการที่ดีจะส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า “ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการทีมงาน” นั่นเอง การวิเคราะห์และการบริหารจัดการทีมงานนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดกติกาการปฏิบัติงานร่วมภายในทีมงาน หากไม่มีการกำหนดกติกาไว้ในเบื้องต้น บุคลากรก็จะปฏิบัติงานตามแบบแผนเดิมที่เคยทำหรือเคยเป็น และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ เมื่อลงมือปฏิบัติงานแล้วต้องตรวจสอบดูอย่างละเอียดว่า บุคลากรได้ปฏิบัติงานดังกล่าวตามกติกา ที่ตั้งไว้หรือไม่ เป้าหมายที่กำหนดไว้กับผลงานที่ได้รับมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพตรงกับความต้องการขององค์การน้อยเพียงไร การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสถานศึกษาต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษาให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (ฉันทนา จันทรรจง, 2542)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ในสังกัดจำนวน วิทยาเขต 10 แห่ง ประกอบด้วย วิทยาเขตหนองคาย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโธมส และวิทยาเขตนครสวรรค์ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในกำกับจำนวน 16 แห่ง วิทยาลัยสกลนคร วิทยาลัยนครพนม วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วิทยาลัยสงฆ์

ศรีสะเกษ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง และวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544)

จากข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” เพื่อต้องการทราบถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นข้อมูลสำหรับการเผยแพร่สู่การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ทั่วประเทศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2.2 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 เครื่องมือการวิจัย

3.1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมสภาพทั่วไปของลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวมทั้งหลักธรรมที่ประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน คือ หลักปาปนิกรรม 3 ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ (จักขุม) ด้านความชำนาญ (วิรูโร)ด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปโน) เพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ตอนล่าง และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

3.1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามแบบประมาณค่าเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ให้ครอบคลุมเนื้อหา จักขุมา (มีวิสัยทัศน์กว้างไกล) วิรุโร (เชี่ยวชาญในงาน) และนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์)

3.1.3 ตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามหลังจากสร้าง แบบสอบถามเสร็จแล้ว โดยนำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อตรวจสอบความ สมบูรณ์ของเนื้อหาก่อนที่จะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน หลังจากนั้นนำ ผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) เท่ากับ 1.00

3.1.4 การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรจำนวนไม่ต่ำกว่า 30 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดชัยภูมิ วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ประธานหลักสูตรสาขาวิชา อาจารย์ หัวหน้าส่วนงาน และเจ้าหน้าที่

3.1.5 นำแบบสอบถามที่ได้ไปเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบ รายงาน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ในลักษณะคำถามเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความ คิดเห็นวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างกว้างขวางในทุกประเด็น จากผู้ทรงคุณวุฒิ 21 คน การรวมข้อมูล ครั้งที่ 1 นี้อาจใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ พูดคุยสนทนากับผู้เชี่ยวชาญโดยมีรายการตั้ง คำถามเปิดนำแทนการส่งคำถามไปให้ก็ได้ซึ่งจะทำให้ได้ความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและตรง ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ

ครั้งที่ 2 ใช้แบบสอบถามฉบับใหม่ที่ได้จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ ตอบคำถามเปิดในครั้งที่ 1 มาสร้างเป็นคำถามปิด ซึ่งจะสร้างเป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale Questionnaire) แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ

ครั้งที่ 3 ก่อนส่งให้ตอบครั้งที่ 3 จะต้องนำคำถามครั้งที่ 2 มาวิเคราะห์หาคำมัธยฐาน และพิสัยควอไทล์ของคำถามแต่ละข้อแล้วใช้ข้อคำถามเดิมนั้นสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่ โดย เพิ่มคำมัธยฐานกับพิสัยควอไทล์ไว้พร้อมกับบอกให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นทราบว่า ผลการตอบครั้งที่ 2 ท่านตอบอยู่ตำแหน่งใดและผู้เชี่ยวชาญนั้นทบทวนคำตอบและตอบกลับอีกครั้ง ซึ่งในการตอบครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างหรือไม่แตกต่างไปจากความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงไรและจะได้พิจารณาว่าตนเห็นด้วยกับความสอดคล้องในความของ ผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ หรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลประกอบยืนยันคำตอบเดิมนั้น

ครั้งที่ 4 นำคำตอบที่ได้ในครั้งที่ 3 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและพิสัยควอไทล์ใหม่ และจัดพิมพ์ค่าใหม่เช่นเดียวกับครั้งที่ 3 แล้วจัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบใหม่อีกครั้งเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งทำเหมือนครั้งที่ 3 (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2549: 216-218)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ 21 ท่าน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัย ควอไทล์ (Inter quartile Range) ของแต่ละข้อคำถามที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจากนั้น ส่งแบบสอบถามรอบที่ 2 พร้อมทั้งรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญทราบเกี่ยวกับค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยมและค่าพิสัยควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่วิเคราะห์ได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและที่วิเคราะห์ได้จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญคนนั้นรวมทั้งคำตอบเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทราบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำตอบของตนเองและของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับนำมาใช้ประกอบพิจารณาการตัดสินใจยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบของตน หากผู้เชี่ยวชาญยังยืนยันคำตอบเดิม แต่เป็นคำตอบที่มีค่าอยู่นอกพิสัยควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ต้องให้เหตุผลประกอบ (บุญใจ ศรีสถิตนรากุล. 160-161)

5. ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความชำนาญ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งในแต่ละด้านมีข้อคำถามมีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1 ลงมา จึงกล่าวได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

2. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ควรมีพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความชำนาญ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ให้มีการปฏิบัติในระดับที่มากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการปฏิบัติในระดับมากก็ตาม

6. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านวิสัยทัศน์ (จกขมา) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จ ล่วงไปด้วยดีจะต้องมีคุณสมบัติ ด้านวิสัยทัศน์ จกขมา คือ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ในองค์การรวมถึง การมีเจตคติที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และมีความรู้ความสามารถ มีการวางแผนการดำเนินการ และพอใจในการบริหารจัดการ สนับสนุนการจัดบุคลากรในการเข้ารับการฝึกอบรมกับหน่วยงาน ภายนอกอย่างสม่ำเสมอ มีแนวความคิดที่สอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคต ในหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่จะประสบความสำเร็จ สามารถวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของหน่วยงาน และเต็มใจที่จะ ปฏิบัติงานกับองค์กร ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา อย่างเต็มความสามารถ มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความพอใจในงานที่ปฏิบัติอยู่ ทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ ใฝ่ใจ รักที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ผลดีขึ้น กำหนดทิศทางที่จะดำเนินงานขององค์กร โดยมี จุดหมายปลายทางที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สนับสนุนมุ่งเน้นผู้รับบริการเป็น สำคัญ เพื่อให้มีการปฏิบัติงานที่ดีอย่างสม่ำเสมอ และนำหลักธรรมจกขมาของพระพุทธองค์มาใช้ในการ ปฏิบัติงาน คุณลักษณะข้อนี้ตรงผลการวิจัยซึ่งผู้วิจัยจะขออภิปรายข้อค้นพบในประเด็นสำคัญที่ สอดคล้องกับคุณลักษณะด้านจกขมา คือ การสร้างวิสัยทัศน์ในองค์การ มีความรู้ความสามารถ มี การวางแผน สนับสนุนการฝึกอบรม มีแนวความคิดใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์สถานภาพ ให้ความ ช่วยเหลือ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ทุ่มเทเพื่อคุณภาพ มีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนมีความรู้ ความสามารถ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องของกรภัทร์ จารุกำเนิดกนก ได้วิจัยเรื่อง การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การสาธารณสุขประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและสตรี ผลการวิจัย พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในกรณีศึกษาปฏิบัติการผ่านระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 5 ได้แก่ 1) ด้านการจัดคน เข้าทำงาน 2) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) ด้านค่าตอบแทนและ สวัสดิการ 4) ด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย และ 5) ด้านพนักงาน และแรงงานสัมพันธ์ ใน ภาพรวมวิธีปฏิบัติ ของกรณีศึกษาไม่ต่างจากภาครัฐและเอกชน มีจุดเด่น ของสภาพแวดล้อมภายใน องค์การที่แตกต่างในด้านวัฒนธรรมการอยู่แบบครอบครัวกล่าวคือ มีการช่วย เหลือกันทั้งในปัญหา เรื่องงานและเอื้อถึงเรื่องส่วนตัวและเรื่องครอบครัวด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเจษฎา นกน้อย ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความหลากหลายในองค์กร : ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความ เท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศภายในองค์กรประกอบด้วย 1) ลักษณะ ส่วนบุคคล 2) การจัดการความหลากหลายในองค์กร และ 3) บริบทอื่น ส่วนนโยบายเกี่ยวกับการ จัดการความหลากหลายทางเพศของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ทำงานอยู่ มีคณะกรรมการบริหาร องค์กรที่มีความหลากหลายขององค์กรที่ทำงานอยู่มีการจัดฝึกอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับความ หลากหลายของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เช่นเดียวกับประเด็นเรื่องของการกำหนดนโยบายการไม่ เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดๆ ในสถานที่ทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ กฤต ยัมฤทธิ์ และคณะ กล่าว ว่าแนวคิดที่จะต้องรู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จะได้เป็นผู้นำแห่งองค์ความรู้ให้แก่บุคลากร โดยการพัฒนาสถานศึกษา จะต้องพัฒนาความต้องการ

ของบุคลากรแต่ละคนให้เป็นความต้องการของสถาน ศึกษา ทำให้บุคลากรทุกคนต่างมีความรู้สึกรู้ว่าความสุขของทุกคนคือ ผลของการสร้างความสำเร็จร่วมกันขององค์กร ซึ่งผู้บริหารจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นทั้งผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา และผู้นำของสถานศึกษาเพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหวังร่วมกันของบุคลากรทุกคน ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรของโรงเรียนรางวัลพระราชทานนั้น

องค์ประกอบที่ 2 ด้าน ความชำนาญ (วิธวิธี) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจะต้องมีคุณสมบัติ ด้านความชำนาญ คือ มีความหมั่นเพียรในการฝึกฝน เทคนิคและความถนัด ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทำงาน ทักษะความชำนาญ มีความตั้งใจจดทน ความพร้อมในการทำงาน มีทัศนคติต่องานที่ดี ความขยันหมั่นเพียร ความถูกต้องของงาน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีความหมั่นเพียรในการฝึกฝนในการปฏิบัติงานในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของการทำงาน มีเทคนิคและความถนัดในงานที่ทำ มีการฝึกฝนกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวในการปฏิบัติงาน มีความเชี่ยวชาญและมุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีประสบการณ์และความพยายามที่จะบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่มีทักษะความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในร่วมกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในการบริหารจัดการ อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ นำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารจัดการ อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ มีความตั้งใจจดทน ต่อสภาพปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีความพร้อมในการทำงานตลอดเวลา มีทัศนคติต่องานที่ดี และมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานในหน้าที่ มีการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความมั่นใจในความถูกต้องของงานที่ทำทุกเรื่อง ผู้บริหารที่สามารถจัดการธุระต่างๆ หรือกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ผลการวิจัยพบว่า สอดคล้องกับแฟรมมิ่ง สก็อต โซนเดอร์ (Fleming Scott Saunders) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเพื่อมอบอำนาจแก่ครู ผลการวิจัยพบว่า โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการสื่อความเข้าใจของครูใหญ่ ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงกับการมอบอำนาจแก่ครู (Empowerment of Teachers) กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการวิจัยได้แก่ครูใหญ่จำนวน 36 คน ของโรงเรียนมัธยมแบบประสม (Coalition of Essential Schools) วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของผู้นำและทักษะการสื่อความเข้าใจกับการมอบอำนาจแก่ครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ทักษะการสื่อความเข้าใจ 3 ด้าน คือ การรับฟังการสนทนา (Dialogue listening) การนำเสนอ (Self-expression) และความกระจ่างชัด (Clarifying) เป็นปัจจัยที่ต้องใช้ร่วมกันเสมอในการสื่อความเข้าใจให้ได้ผล ทั้ง 3 ปัจจัยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับภาวะผู้นำและการมอบอำนาจแก่ครู 2) การสร้างความสว่างชัดในการสื่อความเข้าใจเป็นทักษะที่สำคัญของการสื่อความเข้าใจซึ่งจะสนับสนุนช่วยให้เกิดการยินยอมและสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การใช้ช่องทางการเจรจา (Negotiation) เพื่อการยินยอมพร้อมใจเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมในการมอบอำนาจแก่ครู 4) การนำเสนอด้วยตนเองของผู้บริหารเป็นการ

เปิดใจกว้างและสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำและผู้ตามซึ่งส่งผลต่อการมอบอำนาจแก่ครู 5) ทักษะการสื่อความเข้าใจและภาวะผู้นำมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการมอบอำนาจแก่ครู 6) ภาวะผู้นำจะนำมาซึ่งแนวปฏิบัติการสื่อความเข้าใจที่ดีและการสื่อความเข้าใจที่ดีจะผลักดันภาวะผู้นำที่ดี การศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมขององค์กร ในการคัดเลือกสมาคมกีฬาในออสเตรเลียตะวันตก โดย ทำการศึกษาองค์กรทางกีฬา เกี่ยวกับ ความเป็นมา ปริมาณ คุณภาพ ตลอดจนกระบวนการในการ ดำเนินงาน โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่างสมาคมกีฬาต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เอ็มโซลลา จอย เจอร์มีน (Msolla, Joyce. Jeremian) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินการ ใช้ทักษะการบริหารงาน และความรู้ของครู-ผู้บริหารวิทยาลัยในแทนซาเนีย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ ใช้ การสำรวจเพื่อศึกษาการใช้ความรู้และทักษะการบริหารงานของครู-ผู้บริหารวิทยาลัยใน แทนซาเนีย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ครู-ผู้บริหารเผชิญในการปฏิบัติภาระงานทั้งหมดเฉลี่ยแล้วอยู่ใน ขั้นต่ำ และภาระงานที่ปฏิบัติทั้งหมดมี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้าน การจัดการวัสดุและทรัพยากร ด้านสิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจการนักศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการวางแผนและพัฒนา ซึ่งในการประเมิน นั้น พบว่า งานที่ปฏิบัติได้ยากที่สุดตามลำดับดังนี้ ด้านการจัดการวัสดุและทรัพยากร ด้าน สิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ ด้านการเงินและโครงการพึ่งพาตนเอง ด้านการบริหารงานบุคคล และ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสัยสัมปโน) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง นักบริหารจะทําหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจะต้องมีคุณสมบัติ ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ การเป็นผู้มีความสุขภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน ความเป็นกันเอง ควบคุมอารมณ์ได้ดี สร้าง มิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การยกย่องให้เกียรติผู้อื่น ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น สร้าง ความสัมพันธ์ในการทำงาน คุณลักษณะข้อนี้ตรงกับผลการวิจัยด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร ซึ่ง ผู้วิจัยจะขออภิปรายข้อค้นพบในประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสัยสัมปโน) คือ เป็นผู้มีความสุขภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุ เป้าหมาย มีกระตือรือร้น พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่อง เพื่อ การบริหารจัดการ มีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่ รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบ พร้อมให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ความเป็นกันเองกับคนทุกๆ คน ทำงานร่วมกันไม่ทอดทิ้งกันจนกว่างานจะสำเร็จ มีการควบคุมอารมณ์ได้ดี มั่นคง จริงใจที่จะ ทำงานแม้ในยามเกิดภาวะวิกฤติและผลกระทบจากเหตุการณ์ผันผวนของภายนอก สร้างมิตรภาพ ห่วงใยผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งนอกและในเวลางาน รวมทั้งเอาใจใส่ในการบริหารจัดการ มีการให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกา และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ มีการ ยกย่องให้เกียรติผู้อื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีความชัดเจน และให้โอกาสแสดงความคิดเห็นในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเอาใจใส่ มุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นใจ แจ้งข้อมูลบุคลากรอย่าง ต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่ดีต่อบุคลากร และเข้าใจความต้องการของผู้อื่น ซึ่ง

คุณลักษณะเหล่านี้เป็นเทคนิคของตัวบุคคลกับงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ (1) ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารพบว่าทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารงานการศึกษา ที่สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน มีดังนี้ 1.1) ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของทฤษฎีองค์การแนวคลาสสิก อาจเรียกได้ว่าเป็นยุคมุ่งงานเป็นการจัดการเพื่อผลผลิต โดยใช้หลักการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ หรือใช้การบริหารเชิงกระบวนการ ที่เน้นเรื่องการแบ่งงานกันทำการควบคุมบังคับบัญชาสอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองงาน 1.2) ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงมนุษย์สัมพันธ์เป็นยุคที่เริ่มมีการสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การทำให้เกิดแนวคิดเชิงมนุษย์สัมพันธ์ขึ้น หรือเรียกว่ายุคมุ่งคนการประสานงานการจูงใจการกระจายอำนาจการตัดสินใจ สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองคน 1.3) ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ การให้ความสนใจในรูปแบบภาวะผู้นำสอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองตน 1.4) ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ และแนวคิดเชิงสถานการณ์เป็นการวิเคราะห์ และอธิบายความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ทั้งหมดรวมทั้งพฤติกรรมของคนในองค์การกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การตลอดจนเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตจัดเป็นยุคที่มุ่งทั้งคน และงานสอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน สอดคล้องกับ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

7.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงบทบาทอย่างจริงจัง และมีเทคนิคการบริหารงาน เป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จการบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิต ที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจโดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ

2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสศึกษาต่อให้สูงขึ้นเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาองค์กรและสอดคล้องกับการบริหารจัดการมีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูงมีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบและคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานคำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงาน มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี

3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างควรส่งเสริมการพัฒนาและสร้างภาวะผู้นำให้กับผู้บริหาร ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง

7.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ควรจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยน รับฟังความคิดเห็น ระหว่างกลุ่มงาน และบุคลากรในวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อแสวงหาความรู้ร่วมกัน

2) ควรพัฒนาบุคลากรในวิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ พัฒนาด้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมในการทำงาน

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรทำการวิจัยสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเพื่อจะทราบว่าในปัจจุบันมีปัญหาและความต้องการในประเด็นใดที่สำคัญ

7.2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กับมหาวิทยาลัยในระดับอุดมศึกษาเดียวกัน เพื่อหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีความทันสมัยต่อการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในยุค 4.0 ต่อไป

บรรณานุกรม

- จิตติมา อัครฉติพงศ์. (2557). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. เอกสารประกอบการสอนคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ฉันทนา จันท์บรรจง. (2542). **จิตวิทยาการบริหาร**. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จีระ รุญเจริญ. (2543). **การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: เอลโลการพิมพ์.
- ชูศรี วงศ์รัตน. (2541). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: เทพนมิตร.

แนวทางกฎหมายเพื่อกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม

The law Establishes Penalties for those Who Hold Political Office.
The Ethical Misconduct

ธรรตไนย พิงส์สันเทียะ*
อดุลย์ ทานาราช**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางกฎหมายเพื่อกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ทั้ง ของไทยและต่างประเทศ ศึกษาถึงสภาพปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ทั้ง ของไทยและต่างประเทศ ศึกษาถึงแนวทางและมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรมของไทย ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและเป็นสากล

จากการวิจัยพบว่า การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยังขาดบัญญัติถึงองค์กรและ กลไกในการควบคุมจริยธรรมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงกระบวนการวิธีในการพิจารณาคดีในกรณีที่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ส่วนในด้านของกฎและข้อบังคับเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมนั้นพบว่า มีความเหมาะสมแล้ว

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการบัญญัติองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และบัญญัติข้อกฎหมายว่าด้วยขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม

คำสำคัญ: จริยธรรม, ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

Abstract

Research The law establishes penalties for those who hold political aims. Study concept Theories about the sanctions incumbent political ethical misconduct of both Thailand and abroad. Study the facts and legal problems relating to impose sanctions incumbent political ethical misconduct of both Thailand and abroad. Study the guidelines and legal measures to impose sanctions incumbent political

* หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต(น.ด.)มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** อาจารย์ประจำหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ethical misconduct of Thailand. To be appropriate to the current circumstances and cosmopolitan.

Research indicates that Obstructing the code of ethics of political appointees. The lack of organization and commandments Ethics and the mechanisms to control the political process, including the trial in the case. The political positions of ethical misconduct. In terms of the rules and regulations regarding the code of ethics was found. A right

Researchers have suggested. An organization that serves the law enforcement code of ethics for political office. Law and Legislation and judicial procedure incumbent political ethical misconduct.

Key word(s) : Ethical, Political Appointees.

1.บทนำ

ปัญหาทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีประเด็นแนวโน้มเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ (conflict of interest) ในเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ถูกมองว่ารุนแรงมากที่สุด การทุจริตการเลือกตั้ง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การช่วยเหลือพวกพ้อง การแทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินของทางราชการและงบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยกระทำความผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม เป็นปัญหาทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พบได้บ่อย

ประเทศไทยตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับมาตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แล้ว โดยในมาตรา ๗๗ กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรม และจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐเพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 279 ได้บัญญัติให้มี “มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ในประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้น โดยต้องมีกลไกและระบบในการดำเนินงานเพื่อบังคับใช้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดมาตรฐานจริยธรรมร้ายแรงให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณา ดำเนินการ โดยให้ถือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา 270 อีกด้วย ในประเด็น

กลไกควบคุมจริยธรรมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและประมวลจริยธรรมพบว่า มีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่มีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่องการบังคับใช้และแนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้อจำกัดของประมวลจริยธรรม คือ ไม่อาจแก้ไขหรือควบคุมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทุกเรื่อง ทุกกรณี เพราะแม้จะมีประมวลจริยธรรมเป็นแนวทางใน การปฏิบัติตนและปลูกค่านิยมในการยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม อันเป็นการป้องกันมิให้ผู้ปฏิบัติงาน ออกนอกกลุ่มนอกทาง และมีการปราบปรามผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างจริงจังด้วยการลงโทษผู้ฝ่าฝืนประมวล จริยธรรมทางวินัย เพื่อควบคุมบังคับการให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมแล้วก็ตาม แต่เรื่องของ กฎหมายและเรื่องของจิตใจคนนั้นยังห่างไกล กฎหมายไม่อาจครอบจักรวาลที่จะสามารถ เฝียวยาและแก้ไขปัญหในสังคมได้ทุกปัญหา เพราะกฎหมายก็ไม่อาจเปลี่ยนพฤติกรรม หรืออุปนิสัยของคนได้เลย นอกจากนั้น แม้ว่าเราจะมีกฎหมายและระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ดี ที่สุด ทันทันสมัยที่สุดก็ยากที่จะปราศจากช่องโหว่ ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งก็คือกฎหมายมากเท่าไร ก็ยังมีช่องโหว่สำหรับผู้ที่มีจิตคิดจะโกงมากเท่านั้น แต่กฎหมายก็ยังคงจำเป็นต้องมีอยู่เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่าที่จะนำมาได้ ซึ่งมาตรการทางกฎหมายนี้ต้องใช้ประกอบกับมาตรการอื่น ๆ ด้วยจึงจะมีประสิทธิผลสูงสุด

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแบ่งเป็น 2 ประเภท 1.ผู้ที่ดำรงชีวิตด้วยการเมือง มุ่งทำประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน 2.ผู้ที่ดำรงชีวิตจากการเมือง เป็นกลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ เข้าสู่การเมืองเพื่อหวังถอนทุนคืน เป็นกลุ่มที่เรียกว่าเป็น 'โรคขาดภูมิคุ้มกันทางจริยธรรม' ไม่สามารถแยกแยะถูกผิดได้ จริยธรรมเป็นแนวคิดที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของคน ทั้งนี้ ในฐานะที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นบุคคลที่ถือเป็นบุคคลสาธารณะ และมีความเกี่ยวข้องกับภารกิจ ที่สำคัญของประเทศ ทั้งในเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีความหมายกว้างกว่า "ข้าราชการการเมือง" โดยมีความเห็นว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่า "บรรดาผู้รับผิดชอบงานด้านการเมืองทั้งหมดโดยงานการเมืองนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อให้ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานประจำไปบริหาร (Administration) ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดนั้น" ดังนั้น "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" จึงหมายถึง คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาและผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยนัยดังกล่าว สมาชิกสภา จึงรวมถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีฐานะเป็น "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" ตามความเห็นของกรรมการร่างกฎหมายด้วย การที่นักการเมืองต้องแสวงหาความชอบธรรมในการเข้าสู่อาชีพและการดำรงตำแหน่งโดยผ่านการเลือกตั้ง ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีเป้าหมายในการคุ้มครองอาชีพของนักการเมืองเอง ก่อให้เกิดเขตเลือกตั้งใหม่ (Constituency);ที่เรียกว่า "Campaign Funding Constituency" ขึ้น ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่ไว้วางใจนักการเมืองและการเมือง ซึ่งถือเป็นประเด็นทางจริยธรรมที่แก้ไขได้ยากที่สุดระบอบ

ประชาธิปไตยเสรีนิยมและเศรษฐกิจการตลาดที่ส่งเสริมการเติบโตของระบบทุนนิยมอย่างกว้างขวาง ทำให้ธุรกิจการค้าขายตัวและต้องอาศัยการดำเนินการทางการเมืองเพื่อช่วยผลักดันผู้ประกอบการที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อลดผลกระทบทางลบของนโยบาย ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับนักการเมืองที่แยกจากกันได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักการเมืองที่มีอาชีพทางธุรกิจก่อนเข้าสู่วงการเมือง และยังต้องการรักษาอาชีพและผลประโยชน์เดิมไว้ต่อไป

การขยายตัวของสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบบประชาธิปไตยเสรีนิยม โดยเฉพาะการรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ การเรียกร้องจากสื่อมวลชนและกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมให้มีความโปร่งใส รวมถึงการตรวจสอบนโยบายสาธารณะ และพฤติกรรมนักการเมือง ทำให้กรณีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของนักการเมือง ปรากฏเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการถกเถียง อย่างมาก นำไปสู่การกดดันให้มีการปฏิรูปการเมือง รวมถึงการสร้างมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรมทางการเมืองควบคู่กันไป เพื่อควบคุมการใช้อำนาจทางการเมืองในทางที่ผิด

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงควรมีคุณสมบัติที่สำคัญสาม ประการคือ หนึ่งมีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่ จริงจังต่ออุดมการณ์ (Passion) หมายความว่า นักการเมืองจะต้องรู้สึกห่วง กังวล เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า Passion ไม่ใช่อารมณ์ที่เป็นความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย หรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (Inner Attitude) เท่านั้น แม้แต่การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบ ก็ไม่ถือว่าเป็น Passion สองมีความรับผิดชอบ (Responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบเป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่ และ มีวิจญาณญาณ (Judgement) หมายถึง ความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบต่อสภาพความเป็นจริง หรือการต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ และคนจากระยะห่าง การขาดวิจญาณญาณถือเป็นความผิดประการหนึ่งของนักการเมือง เป็นสิ่งที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง

คุณสมบัติทั้งสามประการจะประกอบกันเป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นพลังที่เสริมสร้างบุคลิกภาพของนักการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อันเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบ และมีวิจญาณญาณเป็นเครื่องกำกับความหลงตัวเอง (Vanity) ถือเป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบ และเป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น

ทั้งนี้ หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจทางการเมืองบนหลักพื้นฐานของจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่แล้ว ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอันชอบธรรม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในทางตรงข้ามหากนักการเมืองขาดจริยธรรมและคำนึงถึงการรักษาอำนาจทางการเมือง ย่อมใช้อำนาจทางการเมืองทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองหรือคนส่วนน้อย

ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือนักการเมืองจึงต้องเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นักการเมืองจะถูกตรวจสอบจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือบุคคลสาธารณะในวิชาชีพอื่น แม้ในวิชาชีพอื่นที่มีความจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน เช่น แพทย์ พยาบาล ทนายความ เป็น

ต้น และบุคคลที่ประกอบอาชีพดังกล่าว ก็ได้ถูกตรวจสอบในทางสาธารณะในเรื่องส่วนตัว และ ความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผยทุกแง่มุมเช่นผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองหรือนักการเมือง เนื่องจากนักการเมืองมีความสำคัญในฐานะผู้ใช้อำนาจอรัฐ จึงมีความ จำเป็นต้องมีการเฝ้ามองหรือตรวจสอบจากสาธารณะ (Public Scrutiny) มากกว่าผู้ประกอบอาชีพ อื่น ๆ นั้นหมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองจะถูกพิจารณาจากสาธารณะชนว่า ควร มีจริยธรรมหรือคุณธรรม มากกว่าปัจเจกชนทั่วไป ซึ่งถือเป็น “ความชอบธรรม” ขึ้นพื้นฐานของการ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยลักษณะดังกล่าวมีระดับความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่อาจถือเป็นลักษณะทั่วไปที่เป็นเป้าหมายของทุกสังคมที่ต้องการให้ปรากฏขึ้นจริง เพราะ คุณลักษณะเช่นนี้ คือจุดเริ่มต้นของที่มาของความไว้วางใจจากประชาชน

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ทั้ง ของไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด บทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ทั้ง ของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด บทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ทั้งของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางและมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดบทลงโทษผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรมของไทย ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และเป็นสากล

3.สมมติฐานการวิจัย

สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมืองเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนี้ ได้ศึกษาเพื่อหา ลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการหาแนวในการกำหนดบทลงโทษผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ซึ่งยังคงมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนใหญ่ ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ของไทยในปัจจุบันคละคล้าไปด้วยนักการเมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง การเมืองไทยยังมีนักการเมืองน้ำดีอยู่มาก นักการเมืองที่ยึดมั่นในคุณธรรมและ จริยธรรม นักการเมืองที่เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต ถึงแม้จะมีกลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ประพฤติ ผิดจริยธรรมและยังไม่สามารถดำเนินการลงโทษได้ นั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนใน สังคมไทยที่จะมีส่วนร่วมด้วยช่วยกัน ขยายกลุ่มนักการเมืองน้ำดี และหาแนวทางการลงโทษอย่าง จริงจังกับผู้ประพฤติผิดจริยธรรมเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่คนในสังคม

4.วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ให้สอดคล้องกับ สมมุติฐานของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนด มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดซึ่งเป็นระเบียบวิธีการ ศึกษาวิจัย กล่าวคือ กรอบแนวความคิดในการวิจัย การออกแบบการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางกฎหมายเพื่อกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า

จากการที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่จับตาจากสาธารณะชนไม่ว่าจะเป็นการ แสดงออกโดยการใช้อำนาจ การพูดจา การกระทำทุกอย่าง พฤติกรรมจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ ต้องควบคุม ระวัง ดังนั้นการควบคุม พฤติกรรมของนักการเมืองให้ประสบผลสำเร็จจึงจำเป็นต้อง สร้างสำนึกหรือมโนธรรมแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี โดยให้เกิดความรู้สึกละอายหากจะทำในสิ่งไม่ ถูกไม่ควร หรือเรียกได้ว่า “คุณธรรมและจริยธรรม”

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในอดีตที่เคยประกาศใช้มาแล้วในเรื่องที่ว่า ด้วย “คุณธรรมและจริยธรรม” ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ก็ไม่มีบทบัญญัติถึงวิธีการและ กระบวนการตรวจสอบ เรื่องว่าด้วย ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรมเพื่อให้มี ประสิทธิภาพ จึงต้องมีกลไกและระบบในการดำเนินงานเพื่อบังคับใช้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ใน ส่วนของประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมและกำกับดูแลประชาชนโดยทั่วไปก็ยังมีได้ มีการกำหนดรูปแบบ บทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรมและวิธีการ นำไปบังคับใช้ไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึง ทำการศึกษาและวิเคราะห์สภาพ ปัญหา อุปสรรคของ การกำหนดบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม เพื่ อยกระดับและสร้างมาตรฐานในการลงโทษ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม

6.การอภิปรายผล

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแบ่งเป็น 2 ประเภท 1.ผู้ที่ดำรงชีวิตด้วยการเมือง มุ่งทำ ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน 2.ผู้ที่ดำรงชีวิตจากการเมือง เป็นกลุ่มที่ต้องการ ผลประโยชน์ เข้าสู่การเมืองเพื่อหวังถอนทุนคืน เป็นกลุ่มที่เรียกว่าเป็น 'โรคขาดภูมิคุ้มกันทาง จริยธรรม' ไม่สามารถแยกแยะถูกผิดได้ จริยธรรมเป็นแนวคิดที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของ

คน ทั้งนี้ ในฐานะที่ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง ซึ่งเป็นบุคคลที่ถือเป็นบุคคลสาธารณะ และมีความเกี่ยวข้องกับภารกิจ ที่สำคัญของประเทศ ทั้งในเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีความหมายกว้างกว่า “ข้าราชการการเมือง” โดยมีความเห็นว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่า “บรรดาผู้รับผิดชอบงานด้านการเมืองทั้งหมดโดยงานการเมืองนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อให้ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานประจำรับไปบริหาร (Administration) ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดนั้น” ดังนั้น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” จึงหมายถึง คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาและผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยนัยดังกล่าว สมาชิกวุฒิสภา จึงรวมถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีฐานะเป็น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ตามความเห็นของกรรมการร่างกฎหมายด้วย การที่นักการเมืองต้องแสวงหาความชอบธรรมในการเข้าสู่อาชีพและการดำรงตำแหน่งโดยผ่านการเลือกตั้ง ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีเป้าหมายในการคุ้มครองอาชีพของนักการเมืองเอง ก่อให้เกิดเขตเลือกตั้งใหม่ (Constituency); ที่เรียกว่า “Campaign Funding Constituency” ขึ้น ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่ไว้วางใจนักการเมืองและการเมือง ซึ่งถือเป็นประเด็นทางจริยธรรมที่แก้ไขได้ยากที่สุด ระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมและเศรษฐกิจการตลาดที่ส่งเสริมการเติบโตของระบบทุนนิยมอย่างกว้างขวาง ทำให้ธุรกิจการค้าขายตัวและต้องอาศัยการดำเนินการทางการเมืองเพื่อช่วยผลักดันผู้ประกอบการที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อลดผลกระทบทางลบของนโยบาย ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับนักการเมืองที่แยกจากกันได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักการเมืองที่มีอาชีพทางธุรกิจก่อนเข้าสู่วงการเมือง และยังต้องการรักษาอาชีพและผลประโยชน์เดิมไว้ต่อไป

การขยายตัวของสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม โดยเฉพาะการรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ การเรียกร้องจากสื่อมวลชนและกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมให้มีความโปร่งใส รวมถึงการตรวจสอบนโยบายสาธารณะ และพฤติกรรมนักการเมือง ทำให้กรณีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของนักการเมือง ปรากฏเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการถกเถียง อย่างมาก นำไปสู่การกดดันให้มีการปฏิรูปการเมือง รวมถึงการสร้างมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรมทางการเมืองควบคู่กันไป เพื่อควบคุมการใช้อำนาจทางการเมืองในทางที่ผิด

ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองจึงควรมีคุณสมบัติที่สำคัญสาม ประการคือ หนึ่งมีอารมณ์ผูกพันแน่นแฟ้น จริ่งจังต่ออุดมการณ์ (Passion) หมายความว่า นักการเมืองจะต้องรู้สึกห่วง กังวล เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า Passion ไม่ใช่อารมณ์ที่เป็นความตื่นเต้นที่ได้รับความหมายหรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (Inner Attitude) เท่านั้น แม้แต่การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบ ก็ไม่ถือว่าเป็น Passion สองมีความรับผิดชอบ (Responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบเป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่ และ มีวิจารณญาณ (Judgement) หมายถึง ความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบ

ต่อสภาพความเป็นจริง หรือการต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ และคนจากระยะห่าง การขาดวิจยารณญาณ ถือเป็นความผิดประการหนึ่งของนักการเมือง เป็นสิ่งที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง

คุณสมบัติทั้งสามประการจะประกอบกันเป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นพลังที่เสริมสร้างบุคลิกภาพของนักการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อันเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบ และมีวิจยารณญาณเป็นเครื่องกำกับความหลงตัวเอง (Vanity) ถือเป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบ และเป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น

ทั้งนี้ หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจทางการเมืองบนหลักพื้นฐานของจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่แล้ว ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอันชอบธรรม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในทางตรงข้ามหากนักการเมืองขาดจริยธรรมและคำนึงถึงการรักษาอำนาจทางการเมือง ย่อมใช้อำนาจทางการเมืองทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองหรือคนส่วนน้อย ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือนักการเมืองจึงต้องเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นักการเมืองจะถูกตรวจสอบจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือบุคคลสาธารณะในวิชาชีพอื่น แม้ในวิชาชีพอื่นที่มีความจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน เช่น แพทย์ พยาบาล ทนายความ เป็นต้น และบุคคลที่ประกอบอาชีพดังกล่าว ก็ได้ถูกตรวจสอบในทางสาธารณะในเรื่องส่วนตัว และความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผยทุกแง่มุมเช่นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือนักการเมือง เนื่องจากนักการเมืองมีความสำคัญในฐานะผู้ใช้อำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นต้องมีการเฝ้ามองหรือตรวจสอบจากสาธารณะ (Public Scrutiny) มากกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ นั้นหมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะถูกพิจารณาจากสาธารณะชนว่า ควรมีจริยธรรมหรือคุณธรรม มากกว่าปัจเจกชนทั่วไป ซึ่งถือเป็น “ความชอบธรรม” ขึ้นพื้นฐานของการดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยลักษณะดังกล่าวมีระดับความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่อาจถือเป็นลักษณะทั่วไปที่เป็นเป้าหมายของทุกสังคมที่ต้องการให้ปรากฏขึ้นจริง เพราะคุณลักษณะเช่นนี้ คือจุดเริ่มต้นของที่มาของความไว้วางใจจากประชาชน

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ให้มีการบัญญัติอำนาจหน้าที่และองค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาชี้ขาดในความผิดที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประพฤติผิดจริยธรรมตามประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญโดยชัดเจน
2. ต้องมีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย “วิธีพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม” ไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกับองค์กรอิสระต่างๆตามรัฐธรรมนูญ

3. ต้องบัญญัติการกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ โดยความผิดที่ถือได้ว่าเป็นการประพฤติผิดจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่นำไปสู่การพิจารณาลงโทษนั้นมีดังต่อไปนี้

3.1 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาว่าทุจริตคอร์รัปชันโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมลงลายมือชื่อเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในท้องที่ที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นตัวแทนนั้น

3.2 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นแต่งตั้งบุคคลใกล้ชิด ซึ่งเป็นญาติหรือญาติที่สืบสายโลหิต เข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือเอื้อผลประโยชน์ด้านอื่นๆ ที่เห็นได้ชัดเจน

3.3 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตกเป็นผู้ต้องหาในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและในคดีเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ

3.4 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องคำพิพากษาของศาลให้ลงโทษจำคุกไม่ว่าจะรอลงอาญาหรือไม่ก็ตาม

3.5 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูก บุปผการี บิดา มารดา ร้องเรียนว่า เป็นคนอักตัญญูและโดนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นั้นทอดทิ้งไม่ให้การอุปการะเลี้ยงดู

ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยได้นำไปบัญญัติไว้ในร่าง “พรบ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติผิดจริยธรรม” ในภาคผนวก ค.

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการตรวจสอบและกำหนดบทลงโทษต่อบุคคลที่อาสาเข้ามาทำหน้าที่ทางการเมือง ก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะรับสมัครให้มีสิทธิและ เป็นผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งจากประชาชนเจ้าของอำนาจ

บรรณานุกรม

ปริญญานาคฉัตรีย์. (2547). การเลือกตั้งท้องถิ่นระบบใหม่ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข.

วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ. (2539). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญเรื่องบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยและสถาบันพระปกเกล้า.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2541). ปฏิรูปการเมืองถึงเวลาแล้วหรือยัง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545

พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2550

มานิตย์ จุมปา. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ระเบียบ กกต.ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด พ.ศ.2552

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

An Educational Management Model of a Sufficiency Economy
Philosophy School under the Jurisdiction of the Office
Of PhangNga Primary Educational Service Area

ฐิติพร เปะมล*
จินดา ศรีญาณลักษณ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน **ขั้นตอนที่ 1** วิเคราะห์ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง **ขั้นตอนที่ 2** การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา **ขั้นตอนที่ 3** พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) โดยวิธีการบอกต่อ (Snowball Sampling) **ขั้นตอนที่ 4** เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) **ขั้นตอนที่ 5** สรุปและนำเสนอรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 4 องค์ประกอบคือ 1) การบริหารงานวิชาการดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปีน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา 2) การบริหารงบประมาณมีการวางแผนการบริหารงบประมาณ ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การบริหารงานบุคคลส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ในการดำเนินชีวิต และ 4) การบริหารงานทั่วไป ใช้เทคโนโลยีและสื่อหลากหลายเพื่อแสวงหาความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

2. ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงามีความเป็นไปได้ทุกองค์ประกอบและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

คำสำคัญ : การบริหารจัดการสถานศึกษา , เศรษฐกิจพอเพียง , รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The purposes of this research were:1) To investigate the configurations of the Educational Management Model of the Sufficiency Economy, and 2) To examine the probability of the Educational Administration Model of the Sufficiency Economy Philosophy School under the jurisdiction of the Office of PhangNga Primary Educational Service Area Office. The research's processes were separated into five steps: **Step1.** Analyzing and synthesizing the documents of theory, research and director's interview to learn whether the directors were successful in implementing the principles of Sufficiency Economy administration in their schools; **Step2.**Constructing the model; **Step3.** Developing the model in three phases from the sample of 21 Sufficiency Economy Philosophy (SEP) research administrative experts, derived by means of snowball sampling. They were asked to review the questionnaire by using a Delphi technique. The statistics used for the data analysis were median and interquartile range; **Step4.** An appropriate administration model was finally rated by the sample of 12 experts administrators by focus group discussion to analyze data by content analysis; and **Step 5.** Presenting the findings of this research. The findings of this research were as follows:

1.The Educational Management Model of a SEP school under the jurisdiction of the Office of PhangNga Primary Educational Service Area consisted of four components: **1)** Academic Administration Policies and action plans for the year which adopted the philosophy of sufficiency economy employed in the schools; **2)** Budget Management Planning used a budget that is consistent with the SEP; **3)** Personnel Management Extension personnel in educational philosophy of sufficiency economy principles used in everyday life; and **4)** General Administration Technology, media and diversity, to seek knowledge of SEP.

2. It was concluded that the administrators held very similar opinions about the appropriate Educational Management Model of a SEP school under the jurisdiction of the Office of Phang-Nga Primary Educational Service Area.

Key word(s): Educational Administration of Schools; Sufficiency Economy Philosophy; the Educational Management Model of Sufficiency Economy

1.บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยทุกระดับมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปีสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยได้น้อมนำสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นเสมือนรากฐานของชีวิตและความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของแผ่นดินตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2552 และในภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อบูรณาการสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคณะโดยให้ความสำคัญกับการนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกมิติทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงมีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม และความเพียร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 : 4) การจัดทำแผนพัฒนาประเทศของไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 จนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 10 มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์เงื่อนไขและการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆทั้งภายในและภายนอกประเทศ แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ยังคงน้อมนำ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นการพัฒนาในระยะตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประเทศไทยต้อง

เผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนรวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามเศรษฐกิจพอเพียง (ภูติส พัดพิน, 2555 : 1-5)

กระทรวงศึกษาธิการจึงมุ่งพัฒนาสถานศึกษา ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป็นโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษามีเป้าหมาย 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้สถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัด เป็นจำนวน 800 แห่ง ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ (ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี, 2552 : 3-4)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นราชการในการกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินหลักคือการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการหนึ่งในแนวทางปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือกำหนดการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2550 สามารถขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าถึงสถานศึกษาในสังกัดครบทุกแห่ง ในระยะ 2 ปี (2551-2552) กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด จำนวน 800 แห่ง ซึ่งในปี 2552 มีสถานศึกษาสมัครขอเข้ารับการประเมินเพื่อเป็นสถานศึกษาแบบอย่างฯ จำนวนทั้งสิ้น 2,032 แห่ง ผ่านเกณฑ์การประเมินเบื้องต้นจำนวน 1,606 แห่ง และผ่านการคัดเลือกเป็นสถานศึกษาแบบอย่างฯ จำนวน 1,126 แห่ง ประกอบด้วย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 885 แห่ง สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 83 แห่ง สังกัดสำนักบริหารงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 28 แห่ง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 78 แห่ง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 แห่ง สังกัดองค์กรส่วนท้องถิ่น จำนวน 26 แห่ง และสังกัดตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 10 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 10)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ยังมีโรงเรียนในสังกัดจำนวนมาก ที่ยังไม่ได้ดำเนินการจัดทำ โครงการนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนในปีงบประมาณ พ.ศ.2552 มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ 5 โรงเรียน ปี พ.ศ.2554 มี 4 โรงเรียน ปี พ.ศ.2555 มี 6 โรงเรียน ปี พ.ศ.2556 มี 35 โรงเรียน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา (รายชื่อโรงเรียนพอเพียง,กระทรวงศึกษาธิการ, 2552-2556) ซึ่งมีโรงเรียน จำนวน 157 โรงเรียนแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็จะมีสภาพบริบทที่แตกต่างกัน การบริหารจัดการก็แตกต่างกัน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจที่จะนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาโดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาในสถานศึกษาต่อไป

2.ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary) สทนากลุ่ม (Focus group Discussion) การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) มีวิธีการวิจัยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จของรูปแบบ การบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา เพื่อให้ทราบองค์ประกอบ ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา โดยใช้เทคนิคเดลฟายในรอบที่ 1 ด้วยวิธีการนำกรอบประเด็นความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาพังงามี 4 องค์ประกอบเพื่อนำไปสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิด้วยคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการงานวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารบุคคล 4) การบริหารงานทั่วไป

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เป็นการพัฒนาเพื่อวิเคราะห์ องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา ด้วยเทคนิคเดลฟายอีก 2 รอบ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ด้วยวิธีการดังนี้

3.1 เดลฟายในรอบที่ 2 โดยนำข้อมูลรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากผู้ทรงคุณวุฒิในรอบที่ 1 มาวิเคราะห์ทั้ง 4 องค์ประกอบ เพื่อสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำมาวิเคราะห์ค่า IOC ได้ค่า IOC เท่ากับระหว่าง 0.66 – 1.00 และนำไปเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 21 คน

3.2 เดลฟายในรอบที่ 3 โดยนำข้อคำถามจากเทคนิคเดลฟายในรอบที่ 2 มาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา โดยวิเคราะห์จากพิสัยควอไทล์ (Interquartile Rang) ค่ามัธยฐาน (Median) มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป พิสัยควอไทล์ที่ 1 ควอไทล์ที่ 3 ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่คำนวณได้มีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงไป แสดงว่าความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมีความสอดคล้องกัน ถ้าค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 ควอไทล์ที่ 3 มีค่าตั้งแต่ 1.50 ขึ้นไปแสดงว่าความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่สอดคล้องกัน และนำข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิในการยืนยันข้อมูลหากประเด็นใดที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นไม่สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่นทำให้ทราบองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาความเป็นไปได้ขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา โดยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลและนำเสนอรายงานผลการวิจัย

4.สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

2. ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงามีความเป็นไปได้ และสามารถปฏิบัติจริงได้ทุกองค์ประกอบ

5.การอภิปรายผล

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านวิชาการด้านการบริหารงบประมาณด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ เป็นปัจจัยสำคัญต่อรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านบริหารวิชาการใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งแต่ละองค์ประกอบนั้น มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันและกันอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มงคล อินทรโชติ (2552 : บทคัดย่อ) พบว่า การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปและผู้วิจัยขอนำมาอภิปรายรายองค์ประกอบเพียงประเด็นแรกของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติงานประจำป้อย่างเป็นระบบโดยกำหนดโครงสร้างงานวิชาการให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านร่องแซง พบว่า การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ควรขับเคลื่อนบนค่านิยมพื้นฐานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้เงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมและนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กฤษฐา พลตรีและจินดา ศรีญาณลักษณ์ (2557 : 151) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในอำเภอแม่ฟ้าหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่าประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาต้องมีการวางแผนในการจัดการศึกษาอย่างมีระบบ

1.2 การบริหารงบประมาณผู้บริหารมีการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณของสถานศึกษาที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ตามแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ของธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) พบว่าด้านการบริหารงบประมาณมีการวางแผนการใช้งบประมาณ ที่ได้รับการจัดสรรมาอย่างฉลาดรอบคอบคุ้มค่ามีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

1.3 ด้านการบริหารทั่วไปผู้บริหารมีการจัดกลไกระบบการประกันคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) พบว่ามีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยการจัดการเชิงกลยุทธ์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล รอบคอบ มีการประสานงานกับเครือข่ายหรือองค์กรต่าง ๆ โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สร้างความสามัคคีของบุคลากรในองค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกัน

1.4 ด้านการบริหารบุคคล ผู้บริหารมีการส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต และส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมบุคลากรให้เป็นตัวอย่างที่ดีมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) พบว่ามีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการให้ความรู้ประชุม อบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารตระหนักถึงการพัฒนาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงสนับสนุนต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้ยังเป็นผู้กำหนดโครงสร้างของการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนธรรม มีทอง (2552 : บทคัดย่อ) พบว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการอนุรักษ์ และเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยโรงเรียนเน้นให้ครูได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ถ่ายทอด ปลุกฝังความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนค่านิยมพื้นฐานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้เงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน

1.1 ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม คุณธรรม ค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้หลากหลายขึ้นเพราะทางโรงเรียนยังเน้นกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการเกษตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น อาทิเช่น ควรจัดกิจกรรมชุมนุมศิลปะตามความสามารถของผู้บริหารหรือกิจกรรมอนุรักษ์ถิ่นกำเนิด กิจกรรมค่ายอนุรักษ์ ชุมชนดนตรีพื้นฐาน จัดมุมธรรมะในห้องเรียน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติที่มีรูปแบบกิจกรรม ที่หลากหลาย

1.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรที่เน้นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทุกชั้นเรียน และมีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นฉบับสมบูรณ์มาตรฐานเดียวกันทั้งโรงเรียน โดยการหาเครือข่ายทางวิชาการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขอความช่วยเหลือด้านความรู้จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนต้นแบบสถานศึกษาพอเพียงต่อการจัดทำหลักสูตร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาไปใช้อย่างจริงจัง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงาหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอื่นในภาคใต้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรทิพย์กราฟฟิค.
- _____. (2552). โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ : (เอกสารอัดสำเนา).
- _____. (2553). ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บีลีเนส เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- กฤษฎา พลตรีและจินดา ศรีญาณลักษณ์ (2557 : 151). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอแม่ฟ้าหลวง สังกัดสำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3. ปริญญาดุษฎีบัณฑิต.สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

- ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนธรรม มีทอง. (2552). การบริหารงานและดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์.
- _____. (2552). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรณีศึกษาโรงเรียนร่องแซง.การศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปริญานุษ เจริญสรารุณี. (2551). เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- ภูติส พัดพิน. (2555). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา.มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- มงคล อินทรโชติ. (2552). การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3.
- ศรประภา พงษ์หัตถศิลป์. (2554). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. สารนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิตบริหารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรไทย
โดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
System of Public Health Services by Using the Thai Herbs at Chao
Phraya Abhaibhubate Hospital

น้ำฝน ศิริวันสาณต์*

เอกพร รักความสุข**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรไทยโดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย 2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร 3. เพื่อศึกษาแนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้กำหนดนโยบาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มสมาชิกบ้านดงบัง จำนวน 7 คน โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในเฉพาะพื้นที่ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ตำบลท่าแกม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าซึ่งใช้วิธีการสอบถาม สังเกต สัมภาษณ์จากบุคคลที่ให้ข้อมูลนำมาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็นและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาผลการวิจัยมีข้อค้นพบโดยสรุปกล่าวคือ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย โดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จะต้องให้บริการด้านสาธารณสุขโดยใช้สมุนไพรไทยที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) ได้แก่ ด้านการสร้างบริการหรือผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่หรือช่องทางการจำหน่ายหรือให้บริการ การส่งเสริมการตลาด

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University

** Department of Philosophy Program in Public Administration Western University

สินค้าและบริการ และด้านการวิจัยและพัฒนา 2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ ความล่าช้าในการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ภาพลักษณ์และเจตคติในการใช้ยาสมุนไพรยังไม่เป็นที่ยอมรับ การกระจายสินค้าไม่ทั่วถึงทุกจังหวัด ปัญหาด้านวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสมุนไพร และต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

3. แนวทางการให้บริการด้านสาธารณสุขสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ สร้างความน่าเชื่อถือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บุคลากรการบริหารเวชภัณฑ์ พัฒนาสมุนไพรครบวงจร วิจัยและพัฒนา

คำสำคัญ : ระบบการให้บริการ, สมุนไพรไทย, โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ABSTRACT

The research project of Thai Public Health Service System of Herbal Use by Chao Phraya Abhaibhubate Hospital. There are 3 objectives: 1.To study the system of public health services by using Thai herbs to promote Thai traditional medicine. 2. To study the problems and obstacles of public health services by Herbs at Chao Phraya Abhaibhubate Hospital. 3 To study the guideline for public health services in the use of Thai herbs to promote Thai traditional medicine at Abhaibhubate Hospital, describing the phenomenon of public health services by using Thai herbs to promote Thai traditional medicine. This is qualitative research. By studying the papers, concepts, theories and related researches. The researcher collected the data by in-depth interviews with the key informants. The selective method was divided into 3 groups: Group 1. Policy makers: 4 persons were the team of Health Minister. Group 2 The 5 officers of Chao Phraya Abhaibhubate Hospital. Group 3. The 7 members of Baan Dong Bang. The data were collected and collected in the area of Chao Phraya Abhaibhubate Hospital, Tambol Tha Ngam, Amphur Muang, Prachin Buri Province. Using a method of verifying the reliability of data triangulation , using questionnaires, observations, and interviews from the person providing the information. Separate the issues and analyze the data to answer the research objectives by the descriptive analysis. The results are summarized in the following.

1.Public health services system using Thai herbs to promote Thai traditional medicine. By Chao Phraya Abhaibhubate Hospital will provide public health services through the use of quality Thai herbs and in accordance with the needs of both domestic and international markets. The development of herbal products throughout”

the value chain”, such as the development of the product, the service, the marketing promotion and The Research and development.

2.Problems and Obstacles of Public Health Services by Herbs, Chao Phraya Abhaibhubate Hospital. There are 6 issues:The delay in new product release. The image and attitude of herbal medicine is not acceptable. Distribution not all provinces. The problem of raw materials and the higher cost of producing.

3.The approach to providing public health services in using Thai herbs to promote Thai traditional medicine at Abhaibhubate Hospital consists of 5 strategies: Human resources, Reliability development, Integrated pharmaceutical administration, Development of comprehensive herbs and Research and development.

Key Word (s): Service System, Thai Herbal, Chao Phraya Abhaibhubate Hospital

1. บทนำ

รัฐได้มีนโยบายเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างต่อเนื่องมาตลอด ซึ่งในปี 2553 ประเทศไทยเน้นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนามิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย พ.ศ. 2550-2554 และพัฒนางานการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์ทางเลือก ให้เป็นรูปธรรม กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ต่อมาในปี 2554 มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ยาสมุนไพรไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กซึ่งปัจจุบันมีการใช้ยาเคมีในการรักษาตั้งแต่แรกเกิดจนโต ซึ่งหากมีการปรับมาใช้ยาสมุนไพรไทยแล้ว จะเป็นการช่วยลดการสะสมของสารเคมีในร่างกายของเด็ก ตลอดจนเพิ่มภูมิคุ้มกันความแข็งแรงของร่างกายให้มากขึ้นด้วย พร้อมทั้งมีการรับการจัดทะเบียนยาเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ ซึ่งในปี 2555 เริ่มมีการสร้างรายได้เข้าประเทศจากสมุนไพรเพิ่มขึ้น ในปี 2556 มุ่งเน้นการแพทย์แผนไทยหัวใจ การดูแลสุขภาพ โดยการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ด้านศาสตร์การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน ในปี 2558 เน้นให้คนไทยมีสุขภาพดีและอายุยืนด้วยสมุนไพรและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้านในปัจจุบัน เริ่มมีการเปิดตลาดเชิงธุรกิจระหว่างผู้ซื้อจากกลุ่มประเทศอาเซียน และผู้ขายในประเทศที่เป็นผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์จากยาสมุนไพร อาหารเสริม เครื่องสำอาง กลุ่มวัตถุดิบและสารสกัดกลุ่มอื่นๆ

โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ถือเป็นโรงพยาบาลนำร่องเรื่องการแพทย์แผนไทย โดย ปี พ.ศ.2529 เป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตยาสมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เริ่มจากการวิจัยของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการผลิตยาสมุนไพรไทย โดยนำกรรมวิธีและสารที่ใช้ในแพทย์แผนปัจจุบันมาผลิตเป็นยาสมุนไพรในรูปแบบใหม่ (มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, 2554) จากความสำเร็จดังกล่าวฝ่ายเภสัชกรรมได้เข้าไปเรียนรู้ภูมิปัญญาในเรื่องสมุนไพรและนำมาวิจัยและพัฒนาเป็นยาเพื่อใช้ในโรงพยาบาล ต่อมาในปี 2540-2541 ประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองด้านการดูแลสุขภาพจึงเป็นหนทางหนึ่งในการ

แก้ไขปัญหาเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ประกอบกับรัฐบาลได้เล็งเห็นศักยภาพและมอบโอกาสแก่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ให้การสนับสนุนในการจัดทำโครงการสาธิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างครบวงจร โดยทำการศึกษาตั้งแต่กระบวนการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ การผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ไปจนถึงการจำหน่าย โรงพยาบาลจึงได้นำภูมิปัญญาที่เก็บรวบรวมไว้และสมุนไพรจากชุมชนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อช่วยเศรษฐกิจชุมชน โดยขยายผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากที่มีเฉพาะยาให้ครอบคลุมถึงอาหารเสริม เครื่องสำอาง และเครื่องดื่ม จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีการพัฒนาการผลิตสู่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง (สุภาภรณ์ ปิตีพร, 2554) และได้รับความสนใจจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่จากกฎระเบียบทางราชการทำให้โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรไม่สามารถขึ้นทะเบียนตำรับยาจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ จึงได้มีการจัดตั้งมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ขึ้น (มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร, 2554)

จะเห็นได้ว่าแม้นโยบายภาครัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีอยู่หลายนโยบาย แต่พบว่า ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการศึกษาวิจัยเพื่อพิสูจน์สรรพคุณและความปลอดภัย รวมทั้งผ่านการวิจัยเพื่อกำหนดมาตรฐานและพัฒนาวิธีควบคุมคุณภาพอยู่น้อยมาก ทำให้ยังเป็นปัญหาในการนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยเข้าแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ประกอบกับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรเหล่านี้ ยังไม่ค่อยเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 นั้น จะทำให้เกิดคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดเพิ่มสูงขึ้น มีการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลก โดยเฉพาะสินค้าที่มีคุณภาพต่ำต้นทุนต่ำหรือสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ง่าย จะรุกเข้ามาวางจำหน่ายในประเทศได้มากขึ้น ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและมีการส่งเสริมการผลิตสมุนไพรไทยเพื่อเป็นธุรกิจธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก ที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรงดังกล่าว จึงทำให้เกิดคำถามว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยควรมีทิศทางใด การสนับสนุนภาครัฐในอนาคตจะมุ่งเสริมองค์ความรู้ที่จะช่วยยกระดับความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้อย่างไร เหตุใดผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากบางประเทศจึงได้รับความนิยมมากกว่า เพราะอะไรผู้บริโภคจึงให้ความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรของต่างประเทศมากกว่า

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรไทย โดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพร
โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อ
ส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษา
“เชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่ศึกษา” ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูลด้านพื้นที่สำหรับการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระบบการ
ให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรไทยโดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยศึกษาจาก
การบริหารของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งนโยบาย
และยุทธศาสตร์ด้านสมุนไพร แผนพัฒนาและ มีการปฏิบัติงานในการบริการด้านสาธารณสุขของ
ประเทศไทยในการใช้สมุนไพรเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย

3.2 แหล่งข้อมูลด้านบุคคล (Key Informants) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บ
รวบรวมข้อมูลจากบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรโดย
วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้กำหนดนโยบาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นการสัมภาษณ์
เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่เป็นทางการ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

1. นายแพทย์ โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2. นายแพทย์สุรพรชัย วัฒนียิ่งเจริญชัย รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข
3. นายแพทย์ สรรพพงษ์ ฤทธิรักษา รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทย
4. นายแพทย์ธีรพล โตพันธานนท์ อธิบดีกรมการแพทย์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จำนวน 5
คน ประกอบด้วย

1. นายแพทย์จรัญ บุญฤทธิการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
2. นางเพ็ญศรี เงินทอง หัวหน้ากลุ่มนโยบายและแผนงานโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัย
ภูเบศร
3. นางเบญจวรรณ หมายมั่น แพทย์แผนไทยประยุกต์
4. ดร.ผกากรอง ขวัญข้าว เกสัชกรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
5. กนกวรรณ เสถียรตั้งคะสิดย์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน

3.3 แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Sources) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก
เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารวิชาการ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ และบทความ
เกี่ยวกับกิจกรรมของภาครัฐ กรณีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับสมุนไพร การ

ส่งเสริมการแพทย์แผนไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการเก็บข้อมูลงานวิจัยในพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความคลาดเคลื่อนของข้อมูล และผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยต้องทำการเตรียมความพร้อมก่อนการเก็บข้อมูล ทั้งในด้านทักษะในการสัมภาษณ์และความรู้ในด้านวิชาการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบแบบเจาะจงเฉพาะเรื่องโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตลอดการรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) มีการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ดึงดันข้อมูลด้านผู้วิจัยด้านทฤษฎีและการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้วยวิธีรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์ในเบื้องต้นไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยในแต่ละครั้งที่ทำการเก็บบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็นและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้ การลงรหัสข้อมูลพิมพ์บทสัมภาษณ์สำรวจภายในตัวเองของผู้วิจัยการแจกกระจายข้อมูลแสดงเนื้อหาเรื่องที่ศึกษาด้วยคำบรรยาย

4. ผลการวิจัย

1. โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยการให้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นศูนย์การรวบรวมอนุรักษ์ตำราไทย สมุนไพรไทยการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การบำบัดรักษาสุขภาพด้วยองค์ความรู้เรื่องหมอยาพื้นบ้านที่ใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการแปรรูป การผลิตยาสมุนไพร ตัวอย่างยาสมุนไพรในการรักษาโรคต่างๆ อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ในการปรุงยา จึงเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการแพทย์แผนไทยที่ได้คุณภาพตามหลักเภสัชศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัย และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรและการแพทย์ท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นโรงพยาบาลนำร่องเรื่องการแพทย์แผนไทยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยการให้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย ซึ่งสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรจะต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำทั้งห่วงโซ่ ตั้งแต่การหาตลาด การทำวัตถุดิบ และพื้นที่ปลูกส่งเสริมการปลูกของเกษตรกรในพื้นที่ ในเรื่องของ R&D พัฒนาผลิตภัณฑ์ไปจนถึงการตลาดและการจำหน่าย

ด้านการสร้างบริการหรือผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร มีรูปแบบหลากหลายมากกว่า 110 ชนิด ประกอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของในเรื่องของ Product การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทุกปี ปีละ 1-2 ชนิด รวมถึงสร้าง branding มีบริษัทเอกชนช่วยในการออกแบบ SCG ก็เข้ามาช่วยในเรื่องการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ อีกทั้งสมุนไพรอภัยภูเบศร เป็นสมุนไพรอินทรีย์ปลอดสารเคมีและได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ GMP จากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ ซึ่งเป็นมาตรฐานทัดเทียมกับ IFOAM และมี โรงงานผลิตยาที่ได้มาตรฐาน PIPS และผลิตยาขายทั่วประเทศ

ด้านราคาพบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในด้านราคา มีการตั้งราคาที่เหมาะสมและผู้บริโภคยอมรับได้ ซึ่งการตั้งราคาสินค้าจึงไม่สูงเกินไป อีกทั้งมีดีดราคาสินค้าไว้ที่ฉลากของผลิตภัณฑ์ รวมถึงมีการแบ่งกันผลิต คือรวมกันผลิตที่ใดที่หนึ่งแทนที่จะแยกกันผลิตทำให้ราคายาลงด้านสถานที่หรือช่องทางการจำหน่ายหรือให้บริการ งานวิจัยนี้พบว่าสมุนไพรมีการพัฒนาส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางไปในประเทศ และขยายตลาดต่างประเทศร่วมกับเครือข่ายเพื่อนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรออกไปทางประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม) พร้อมทั้งพัฒนาตลาดโดยบูรณาการกับการท่องเที่ยว อีกทั้งในกรุงเทพมหานครมีคู่ค้า 3 ราย โดยมีการแบ่งพื้นที่กันอย่างชัดเจน มีการวางสินค้าตามห้างสรรพสินค้า เช่น โลตัส ร้านสะดวกซื้อ 7-11รวมทั้งโรงพยาบาลเอกชน และนำเสนอผลิตภัณฑ์ตามงานแสดงสินค้าต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ มีร่วมทุนกับบริษัทเอกชนในการขยายสาขาการให้บริการ

การส่งเสริมการตลาดสินค้าและบริการ ผู้วิจัยพบว่าในการส่งเสริมการตลาดของสมุนไพรอภัยภูเบศร มีการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนทางการตลาด และเผยแพร่ความรู้เรื่องสรรพคุณของสมุนไพรชนิดต่างๆ เพื่อเป็นการบอกกล่าวคุณภาพของสินค้าและบริการในทางอ้อม เผยแพร่ความรู้เรื่องสมุนไพรผ่านสื่อต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อสร้างการยอมรับ เชื่อถือศรัทธา

ด้านการวิจัยและพัฒนา ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีระบบการสร้างงานวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งหาสารสกัดจากสมุนไพร ด้วยทำงานร่วมกับสถาบันอื่นๆ ที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล รวมถึงจับมือกับสถาบันวิจัยของฝรั่งเศส และวิจัยการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร พร้อมทั้งวิจัยและพัฒนาด้านการควบคุมคุณภาพของสมุนไพร รวมถึงวิจัยประสิทธิผลทางคลินิก และวิจัยพัฒนาวัตถุดิบเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีพืชสมุนไพรและองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาที่นำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นยารักษาโรคสืบมาแต่บรรพกาล รวมทั้งการนำสมุนไพรมาใช้ในการดูแลสุขภาพ การใช้สมุนไพรเพื่อต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเรื่อยมา ปัจจุบันกลับพบว่าการดำเนินการเกี่ยวกับสมุนไพรนั้น ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม ขาดกลไกการสนับสนุนการพัฒนาทั้งด้าน

องค์ความรู้บุคลากร และศักยภาพในการผลิต โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญในการพัฒนาส่งเสริมภูมิปัญญาและต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นสมบัติของชาติให้โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ ความล่าช้าในการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ภาพลักษณ์และเจตคติในการใช้ยาสมุนไพรยังไม่เป็นที่ยอมรับ ปัญหาการกระจายสินค้าไม่ทั่วถึงทุกจังหวัดปัญหาด้านบุคลากรและกำลังการผลิตปัญหาด้านวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสมุนไพรและปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

3. แนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศรจากการศึกษาพบว่าแนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ด้านการสร้างความน่าเชื่อถือกลยุทธ์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลยุทธ์การบูรณาการการบริหารเวชภัณฑ์กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสมุนไพรครบวงจรและกลยุทธ์ด้านวิจัยและพัฒนาคุณภาพ

5. อภิปรายผล

1. โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขโดยการใช้อยสมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทย สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรจะต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) ดังนี้ 1. ด้านการสร้างบริการหรือผลิตภัณฑ์ ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของในเรื่องของ Product การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทุกปีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจินันท์ อินตะ (2553) พบว่าการตอบสนอง

ความต้องการของผู้บริโภคของสมุนไพรอภัยภูเบศร ควรต้องมีการนำเสนอและสร้างความแตกต่างของสมุนไพรให้มีความแตกต่างจากคู่แข่ง เช่น ในด้านคุณสมบัติของส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ รูปลักษณะของผลิตภัณฑ์อีกทั้ง กัญจนพร อุณจันทร์ (2553) พบว่าในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรควรมีการพัฒนาสมุนไพรให้หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อให้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง และตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละวัยธนพร สืบอินทร์ (2554) พบว่าการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของสมุนไพรอภัยภูเบศรควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามมีหลากหลายบรรจุภัณฑ์ระบุถึงสรรพคุณรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ที่ครบถ้วนและแนะนำวิธีการใช้ที่ชัดเจน² ด้านราคาพบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรในด้านราคา มีการตั้งราคาที่เหมาะสมและผู้บริโภคยอมรับได้ ซึ่งการตั้งราคาสินค้าจึงไม่สูงเกินไปซึ่งสอดคล้องกับกัญจนพร อุณจันทร์ (2553) พบว่า ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศร ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่วนใหญ่เห็นว่าราคาที่ทางโรงพยาบาลอภัยภูเบศรจำหน่ายอยู่นั้นมีความเหมาะสมเพราะเป็นสมุนไพรจึงมีราคาต่อข้างสูง³ ด้านสถานที่หรือช่องทางการจำหน่ายหรือให้บริการ งานวิจัยนี้พบว่าสมุนไพรอภัยภูเบศรมีการพัฒนาส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางไปในประเทศ และขยายตลาดต่างประเทศร่วมกับเครือข่ายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจนพร อุณจันทร์ (2553) พบว่าทางโรงพยาบาลอภัยภูเบศรควรมีการสร้างภาพลักษณ์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันให้มากขึ้น เช่น การนำสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปจำหน่ายในร้านที่มีชื่อเสียงประกอบกับ ธนพร สืบอินทร์ (2554) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรของผู้บริโภคในจังหวัดปราจีนบุรี ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรมีการเพิ่มร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรให้มากขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทางมาซื้อผลิตภัณฑ์⁴ การส่งเสริมการตลาดสินค้าและบริการ ผู้วิจัยพบว่าในการส่งเสริมการตลาดของสมุนไพรอภัยภูเบศร มีการประชาสัมพันธ์องค์กรมาประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนทางการตลาด และเผยแพร่ความรู้เรื่องสรรพคุณของสมุนไพรชนิดต่างๆซึ่งสอดคล้องกับ สุจินันท์ อินดี๊ะ (2553) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการตลาดของสมุนไพรอภัยภูเบศร ควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรให้มากยิ่งขึ้น⁵ ด้านการวิจัยและพัฒนา ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรมีระบบการสร้างงานวิจัยและนวัตกรรม รวมทั้งหาสารสกัดจากสมุนไพร ด้วยทำงานร่วมกับสถาบันอื่นๆ ที่มีความน่าเชื่อถือ

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ 1. ความล่าช้าในการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ เนื่องจากกระบวนการจะมีข้อจำกัดเยอะจะคิดนอกรอบได้น้อย และการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงต้องใช้เวลา 2. ภาพลักษณ์และเจตคติในการใช้ยาสมุนไพรยังไม่เป็นที่ยอมรับสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจนพร อุณจันทร์ (2553) พบว่าควรมีการสร้างภาพลักษณ์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันให้มากขึ้น 3. ปัญหาการกระจาย

สินค้าไม่ทั่วถึงทุกจังหวัด เนื่องจากตัวแทนจำหน่ายสินค้าเพียงรายเดียวเพื่อดูแลพื้นที่ทั้งประเทศ และมีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจนพร อุ่นจันทร์ (2553) พบว่าด้านช่องทางการจัดจำหน่าย หากทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรต้องการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย อาจทำได้หลายวิธี เช่นขายผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ต้องหาบุคคลที่ 3 ในการรับผิดชอบอีกช่องทางหนึ่ง หรือมีการเผยแพร่และให้ความรู้ด้วยการจัดงานแสดงสินค้าต่างๆ 4.ปัญหาด้านบุคลากรและกำลังการผลิตเนื่องจากบุคลากรอาจยังเข้าไปดูแลการใช้ยาสมุนไพรได้ไม่ทั่วถึง รวมทั้งข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้ยาสมุนไพร และผลิตไม่ทันถ้ามีตลาดรองรับ 5. ปัญหาด้านวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสมุนไพร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากวัตถุดิบไม่เพียงพอกับความต้องการ ประกอบกับการปลูกสมุนไพรระบบเกษตรอินทรีย์มีความซับซ้อน ยุ่งยาก และกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังมีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการยังไม่ชัดเจน ระบบการผลิตและการบริหารจัดการยังเป็นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ฐาปณี เลขพันธ์ (2558) กล่าวว่าสมาชิกในกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังไม่กล้าเสนอความคิดเห็นที่แตกต่าง ขาดการรวบรวมจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่อง 6. ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น เนื่องจากต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นต้องใช้สมุนไพรระบบเกษตรอินทรีย์ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเกษตรอินทรีย์มีราคาสูง ใช้ระยะเวลาการปลูกและเก็บเกี่ยวของสมุนไพร ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ ถ้าไม่ปรับราคาให้เท่าเทียมกับสินค้าที่ไม่ใช่เกษตรอินทรีย์

3. แนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศรซึ่งจากการศึกษาพบว่าแนวทางในการให้บริการด้านสาธารณสุขในการใช้สมุนไพรไทยเพื่อส่งเสริมการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลอภัยภูเบศรประกอบด้วย 5กลยุทธ์ได้แก่ 1.กลยุทธ์ด้านการสร้างความน่าเชื่อถือการที่จะผลักดันให้ประชาชนใช้ยาสมุนไพรให้มากขึ้น ต้องทำให้เกิดการยอมรับและเชื่อมั่นเรื่องประสิทธิภาพการรักษา ก่อน ดังนั้นผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติหรือการขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความสามารถที่จะสื่อสารนโยบาย และการแปลงนโยบายด้านการแพทย์แผนไทยเข้าบูรณาการ การแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับ เอกพร รักความสุข (2556) กล่าวว่าผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจะต้องมีส่วนร่วมและสนับสนุนให้มีการวางยุทธศาสตร์ขององค์กร รวมทั้งต้องมีวางแผนงานโครงการที่ชัดเจน มีการประชุมชี้แจงโครงการ การมอบหมายงานที่ชัดเจน รวมถึงการกำติดตาม รายงานผล 2.กลยุทธ์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับ ธาราท อ่อนชมจันทร์ (2537) เสนอแนวทางการพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยทางเลือกในการรักษากระดูกหัก ไว้ว่าระดับนโยบายควร ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรสาธารณสุขระดับปฏิบัติงาน ให้มากขึ้น โดยเน้นการวิจัยเชิงสหวิทยาการ 3. กลยุทธ์การบูรณาการการบริหารเวชภัณฑ์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรมาใช้ในระบบบริการสุขภาพเป็นการผสมผสานการแพทย์แผนโบราณเข้ามาในระบบบริการสาธารณสุขสมัยใหม่เป็นสิ่งที่สำคัญและต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนซึ่งสอดคล้องกับดารณี อ่อนชมจันทร์ (2552) การแพทย์พื้นบ้านไม่ได้แยกออกจากการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเด็ดขาดแต่ดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการพัฒนา

สาธารณสุขจึงควรพัฒนาการแพทย์ทุกระบบไปพร้อมกัน และยังคงยึด ต้นตอปิฎกและคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาสำรวจ ทบทวนสถานการณ์ การแพทย์พื้นบ้าน เพื่อทำความเข้าใจสถานะปัจจุบันของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการผสมผสานระบบการแพทย์พื้นบ้านสู่ระบบสุขภาพไทยอย่างเหมาะสม 4. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสมุนไพรครบวงจร (Value chain)ทางการบริหารงานของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ในแง่ของสมุนไพร จะต้องดำเนินการทั้งระบบอย่างครบวงจร (Value chain) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำนั้นต้องอาศัยและส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ 5. กลยุทธ์ด้านวิจัยและพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธรา อ่อนชมจันทร์ (2537) ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าควรมีการส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาต่อยอดจากฐานความรู้เดิม (Renovation) เพื่อเป็นทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพ ซึ่งน่าจะดีกว่าการลอกแนวคิดการพัฒนาจากชาติตะวันตก ซึ่งมีบริบททางสังคมต่างจากไทย

6. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. ควรสร้างและพัฒนาบุคลากรการแพทย์แผนไทย สายอาชีวศึกษา ซึ่งปัจจุบันผู้ประกอบวิชาชีพแผนไทยที่จบจากสถาบันการศึกษานั้น เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี จากการวิจัยหากมีการประเมินสถานการณ์ในอนาคตการแพทย์แผนไทยจะได้รับการยอมรับและนิยมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นควรมีการเตรียมกำลังคนในระดับผู้ช่วยแพทย์ และผู้มีความชำนาญเฉพาะด้าน ดังนั้นควรมีหลักสูตรการแพทย์แผนไทย สายอาชีวศึกษาให้ครบทุกด้าน

2. ผลิตบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและผลิตบุคลากรในสาขาอื่นๆ ที่ไม่ใช่แพทย์ เช่น วิศวกรด้านเครื่องมือผลิตสมุนไพร วิศวกรด้านดูแลโรงผลิตสมุนไพร ด้านเชี่ยวชาญการเกษตรสมุนไพร ด้านการวิจัยภูมิปัญญาไทย ฯลฯ เป็นต้น เนื่องจากการวิจัยพบว่าการบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพร นั้นจะต้องดำเนินการทั้งระบบอย่างครบวงจร (Value chain)

3. ควรมีกลไกสนับสนุนการบริหารแพทย์แผนไทยคู่ขนานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างเป็นรูปธรรมและขยายไปในพื้นที่ต่างๆ

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กลยุทธ์หรือแนวทางระบบการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพรที่ยั่งยืน

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความต้องการของผู้บริโภคในการรับบริการด้านสาธารณสุขด้วยสมุนไพร

บรรณานุกรม

- สุจินันท์ อินตะ. 2553. ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศร ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ธุรกิจการเกษตร) สาขาธุรกิจการเกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร
 กาญจนพร อุจน์จันทร์. 2553. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ธนพร สืบอินทร์. 2554. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศรของผู้บริโภคในจังหวัดปราจีนบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เอกพร รักความสุข. 2556.การจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีเทศบาลในจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารสมาคมวิจัย 18(1): 90-96
- ธารา อ่อนชมจันทร์. 2537.การรักษากระดูกหักของหมอฟันบ้านอำเภอพญาเม็งรายจังหวัดเชียงราย, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- ดารณี อ่อนชมจันทร์, บรรณาธิการ. (2554). “โจทย์” การวิจัยภูมิปัญญาไท สุขภาพวิถีไท: ประมวลข้อเสนอประเด็นเพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัยเชิงระบบ. นนทบุรี: พิมาน พรินต์ติ้ง จำกัด.
- ยงศักดิ์ ตันติปิฎก และสำลีใจดี. (2552). ตำราการนวดไทย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา.
- สุภาภรณ์ ปิติพร. (2554). ร้างจิต ราชายองยาแก้พิษ.วารสารหมอชาวบ้าน_2554. 33(385): 10-18
- มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร. (2554).เอกสารประกอบการเสวนาตำรายาโบราณเนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และฉลองพระชนมายุ 84 พรรษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี. วันที่ 18 ธันวาคม 2552.ณ ห้องประชุมตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี.

จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4

The Ethics of Secondary School Administrators in the 21st Century under the Regional Education Office 4

วรรณพัชร ชื่อดรง *

นิษฐวดี จิรโรจน์ภิญโญ **

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 2) เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้างานหรือหัวหน้ากลุ่มสาระ การเรียนรู้หรือครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 จำนวน 116 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้างานหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หรือครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 จำนวน 92 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 184 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและแบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์เนื้อหา และการประชุมกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 ซึ่งมีคุณวุฒิระดับคุรุภัณฑ์ สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำ ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านกัลยาณมิตร ด้านหลักธรรมาภิบาล ด้านความมีเหตุผล ด้านการสร้างเสริมกำลังใจ ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

2. แนวทางในการปฏิบัติด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 4 แนวทางได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ ด้านการสนับสนุนด้านนโยบาย ด้านการสนับสนุนอบรม ด้านจริยธรรม และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ผู้นำ

คำสำคัญ: จริยธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to determine the components of the ethics; 2) to find the guidelines for ethical behavior for secondary school administrators in the 21st century. The population of the quantitative research was 116 secondary school administrators and teachers under the regional education office 4. The sample of the research was 92 secondary school administrators and teachers under the regional education office 4, totally 184 persons. The research instruments were the unstructured interview and questionnaire regarding ethics for secondary school administrators in the 21st century. The statistics used for analyzing the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation factor analysis and content analysis. To find guidelines for ethical behavior by 9 experts who graduated in Ph.D. and as the secondary school administrators under the regional education office 4.

The findings of the research were as following:

1. The components of the ethics for school administrators in the 21st century consisted of 9 components: participation, leadership feature, democratic, good friends, good governance, reason, motivation, honesty and exemplary leadership

2. The Guidelines for ethical behaviors for secondary school administrators in the 21st century was consisted of 4 components: professional administrator, policies support, ethical training and exemplary leadership.

Keywords: Ethics, Secondary School Administrators

1. บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในทุกระดับ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. : 1) ประชาชนจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 23 กล่าวว่า การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไปมีกิจกรรมการปฏิบัติตนที่สะท้อนการมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ) กำหนดถึงเรื่องการยึดมั่นในระบบคุณธรรม จึงเห็นได้ว่าผู้บริหาร ต้องร่วมรับผิดชอบในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในสังคม อาทิเช่น รุ่ง แก้วแดง (2546 : 25) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการและประสิทธิผลของสถานศึกษา จึงสามารถกล่าวได้ว่า ผู้บริหารเป็นคนที่อิทธิพลสูงสุดในระบบการศึกษาเพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ เมื่อผู้บริหารเป็นตัวแทนคุณธรรมก็จะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน

โดยสรุปจึงกล่าวได้ว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษา คุณธรรมจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาเป็นคุณลักษณะของการจัดการศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ศตวรรษที่ 21 ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินการ เป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติงานร่วมกัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาองค์ประกอบของจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
- 2) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการวิจัย วิเคราะห์เนื้อหาจาก กรอบแนวคิดในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ทบทวนวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ตัวแปรสำหรับเป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องตามข้อวัตถุประสงค์ (IOC) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5-1.00 ไว้ใช้ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาปรับปรุง ข้อคำถามจากข้อเสนอแนะจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้ากลุ่มสาระฯ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาหาความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ 0.98 นำแบบสอบถามฉบับจริงที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mix Method) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น ประชากร คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้ากลุ่มสาระฯ หรือครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 จำนวน 116 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้ากลุ่มสาระฯ หรือครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 จำนวน 92 โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 184 คน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้อำนวยการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 ซึ่งจบการศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน

ตอนที่ 5 การหาแนวทางการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาใช้เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสรุปเป็นตัวแปรแล้วนำมาสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

2. แบบสอบถามความคิดเห็น พัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้การสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาใช้ในแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 100 ข้อ

4.สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 นี้ ได้ข้อค้นพบดังนี้

1. องค์ประกอบจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านภาวะผู้นำ ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านกัลยาณมิตร ด้านหลักธรรมาภิบาล ด้านความมีเหตุผล ด้านการสร้างเสริมกำลังใจ ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ

2. แนวทางในการปฏิบัติด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 4 แนวทาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ ด้านการสนับสนุนด้านนโยบาย ด้านการสนับสนุนอบรมด้านจริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ

5.การอภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลโดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ องค์ประกอบจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

1. องค์ประกอบจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 9 ด้านสอดคล้องกับ ประคอง รัศมีแก้ว (2551: ง) พบว่าองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร 2) การครองตนของผู้บริหาร 3) ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร 4) บุคลิกภาพของผู้บริหาร เช่นเดียวกับ สายู ธีระวนิชตระกูล (2553:1) จรรยาบรรณวิชาชีพที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้คนมีบาร์มีเป็นที่น่าเลื่อมใส ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับคณะกรรมการโครงการจริยธรรมไทย สรุปว่าองค์ประกอบจริยธรรมประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. ด้านความรู้ ได้แก่ความเข้าใจ

เหตุผล ความถูกต้องดีงาม สามารถแยกความถูกผิดได้ด้วยความคิด 2. ด้านอารมณ์ความรู้สึก ได้แก่ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ และ 3. ด้านพฤติกรรมแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างกัน เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการมีส่วนร่วม

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ เพราะการบริหารที่มีประสิทธิภาพ คือ การบริหารที่ได้ทั้งงานทั้งน้ำใจคนและผลผลิตสูง ซึ่งต้องเกิดจากองค์ประกอบที่หลากหลายกันไป ส่วนแบบใดจะมีประสิทธิภาพเท่าใดขึ้นอยู่กับลักษณะการปฏิบัติงานนั่นเอง สอดคล้องกับประจวบ หนูเลียง เด่น ชะเนติยง และนวลพรรณ วรรณสุธี (2559: 233) ศึกษา รูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ พบว่า การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม มี 6 องค์ประกอบ คือ การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน การร่วมติดตาม และการร่วมในผลประโยชน์ ซึ่งก็คือการทำงานเป็นหมู่คณะจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมและเลือกใช้ตามบริบทที่เหมาะสมกับตนเอง

1.2 ด้านภาวะผู้นำ

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำอย่างมากในการบริหารจัดการศึกษา องค์กรหลายแห่งพยายามพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารทุกระดับให้เกิดขึ้น เพราะผู้บริหารจะเป็นผู้ผลักดันความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมีภาวะผู้นำทางจริยธรรม สอดคล้องกับวิจัยของ ชูติมา รักษ์บางแหลม (2559: 168) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เป็นหนทางสู่การขับเคลื่อนภาวะผู้นำในสถาบันการศึกษา ส่วนสุรเชษฐ์ โชวเกียรติ (2553:166) ก็กล่าวไว้ในแนวทางเดียวกันว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญต่อการเป็นผู้นำที่จะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อการกำกับดูแลบุคลากรในองค์กร และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้นำยุคใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้และเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้แก่หัวหน้างาน รวมทั้งผู้บริหารนั้นมีหลายประการ เช่น คุณธรรมสำหรับตนเอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ทิริโอตัมปะ สัปปุริสธรรม 7 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 ผู้บริหารจึงต้องแสดงความเป็นผู้นำทั้งทางการบริหารและจริยธรรม เพื่อความสมบูรณ์แบบของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเป็นมืออาชีพที่แท้จริง

1.3 ด้านความเป็นประชาธิปไตย

ผู้บริหารมีความจำเป็นอย่างมากในการใช้ความเป็นประชาธิปไตยเพื่อการอยู่ร่วมกันของทุกฝ่ายในสถานศึกษา ความเป็นประชาธิปไตย คือ การใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหารและจัดการประเทศ การปกครองมีหลายรูปแบบ และมีหลายระดับ ผู้บริหารมีอำนาจตาม

กฎหมาย แต่อำนาจตามกฎหมายไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันว่าจะได้รับความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ หากงานใดผู้ใต้บังคับบัญชาทำด้วยความไม่เต็มใจก็ยากที่งานจะสำเร็จลงได้ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นต้องใช้อำนาจตามความเป็นประชาธิปไตยอันเกิดจากความดีงามของตนเอง หรืออำนาจทางจิตวิทยาเป็นเครื่องมือจึงจะทำให้การทำงานราบรื่นเพราะความร่วมมืออย่างจริงใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะที่เดียวกันก็สร้างบรรยากาศให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้กับโรงเรียน การที่จะทำเช่นนี้ได้ ผู้บริหารต้องใช้หลักธรรมหลายประการ เช่น การมีคุณธรรม จริยธรรม การสร้างน้ำใจ แรงจูงใจ สร้างมนุษยสัมพันธ์ และที่สำคัญคือการสร้างความน่าเชื่อถือและความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

1.4 ด้านกัลยาณมิตร

เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องมีต่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้ร่วมงานทุกคน กัลยาณมิตร มีความหมายว่า เพื่อนที่ดี เพื่อนที่งาม หรือเพื่อนที่รัก คู่กันเคยกันดี ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นกัลยาณมิตร มิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีแบบความหมายทั่วไปแต่ต้องเป็นผู้พร้อมด้วยคุณธรรม มีความตั้งใจประพฤติ ปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่ชาวพุทธที่ดี เพื่อยังประโยชน์ให้ถึงทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ฝึกสอนแนะนำ ชักนำไปในหนทางที่ดีงาม นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า การเป็นกัลยาณมิตร มีความสำคัญที่สุด อาจเนื่องมาจาก คุณธรรมเรื่องกัลยาณมิตรเป็นคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไม่ว่าจะเป็นระดับใด สถาบันใด เหมาะสมได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้มีในตัวผู้บริหารสถานศึกษาทุกคน จึงส่งผลต่อความสำเร็จของงานได้ ดังที่มอดโมหี จิตวิริยธรรม (2552:9) ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย เทวธรรม 2 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 พละ 5 อริยวัฑฒิ 5 การไม่มีอคติ 4 สปัปฺริสธรรม 7 ศิล สุตตะ ขันติ โสรัจจะ รวมถึงหลักการพูดและวิธีการสอนที่ดี โดยคุณธรรมแต่ละตัวส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรได้ทุกข้อ และคุณธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดจำเป็นต้องมาพร้อมกันจึงจะเกิดผลอย่างสมบูรณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องยึดมั่นปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

1.5 ด้านหลักธรรมาภิบาล

มีความจำเป็นมากสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะในการบริหารจัดการศึกษา โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการ ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามครรลอง ครองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี หลักธรรมาภิบาล หมายถึง แนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของนิษฐวิดี จิโรจน์ภิญโญ (2556:) ได้ศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี และเสนอแนวทางใน

การพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้บริหารสตรีเกิดพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ควรนำการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลมาใช้ นอกจากนี้ ริชาร์ด ดราฟท์ (Richard draft, 2001: 212-215) เพิ่มว่าผู้บริหารยุคใหม่ควรให้บริการและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าการใช้อำนาจซึ่งผู้นำควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้คนในองค์กรเกิดภาวะผู้นำได้ ซึ่งเขาเสนอคุณธรรมสำหรับผู้นำไว้ 8 ประการ คือ 1) ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีส่วนร่วมในการนำเสนอ 2) ให้การยอมรับผู้ใต้บังคับบัญชา 3) กระจายอำนาจ 4) สร้างทีมที่มีประสิทธิภาพ 5) ไม่นำเรื่องส่วนตัวมาปะปนกับงาน 6) รับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะของบุคคลอื่น 7) ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าศรัทธาและ 8) เป็นผู้ให้การช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนบุคลากรในทีมงานให้มีการก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.6 ด้านความมีเหตุผล

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้มีเหตุผลอย่างมาก ความมีเหตุผลในที่นี้ทางพุทธศาสนา มีธรรมชื่อ สัมปยุตธรรม 7 เป็นหลักธรรมของคนดี 7 ประการ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้มีเหตุผล เพื่อการปฏิบัติกิจหน้าที่และการดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้ เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่ตนต้องประพฤติตามเหตุผล รวมทั้งในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็มีเรื่องความมีเหตุผลเป็นประเด็นสำคัญ คือ การตั้งอยู่บนทางสายกลาง ความพอดี จริยธรรมเป็นพฤติกรรมของการมีคุณธรรมแสดงว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรมก็คือการฝึกฝน คุณธรรมของแต่ละคน สอดคล้องกับวิจัยของณัฐตะวัน ลิมปประสงค์ (2559: ง) กล่าวว่า หากแต่ละคนมีความรู้เรื่องจรรยาบรรณในวิชาชีพก็จะส่งผลให้เกิดความตระหนักในความรักอาชีพ และประพฤติดุปฏิบัติอย่างมีสติ ระมัดระวังในการกระทำต่าง ๆ อย่างเช่นปรากฏการกระทำผิดวินัยของข้าราชการพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลในภาพรวมส่งผลด้วย

1.7 ด้านการสร้างเสริมกำลังใจ

การจูงใจของบุคลากรในองค์กรให้ทำงาน มีความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติงาน วิธีการจูงใจพื้นฐาน คือ การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งด้านส่วนตัวและหน้าที่การงาน ได้แก่ การส่งเสริมด้านวิทยฐานะ โดยทั่วไปแล้วคนอาจไม่ได้ทำงานเต็มที่ตามความสามารถเท่าที่มีอยู่ อันเป็นผลจากแรงจูงใจการปฏิบัติงานจะมีแนวทางการปฏิบัติงานที่แน่นอน ระดับในการทำงานจะสม่ำเสมอและมีผล การปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลที่ไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จึงกล่าวได้ว่าแรงจูงใจในการทำงานเปรียบเสมือนพลังกระตุ้นพฤติกรรมให้แต่ละบุคคลใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของมัทนา วัฒนอมศักดิ์ (2550:ง) พบว่า องค์ประกอบหลักในแรงจูงใจในการปฏิบัติงานครูคือ ผู้บังคับบัญชาและแนวทางการบริหารจัดการ

1.8 ด้านความซื่อสัตย์

เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพราะความซื่อสัตย์หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คิดโกง ความซื่อสัตย์จึงเป็นเครื่องหมายแห่งความจริงใจ สงบสันติ ประกอบด้วยประโยชน์ อีกทั้งความซื่อสัตย์ก็เป็นอารมณ์ระดับกาย สูดยอดของคนดี ความเป็นผู้นำมิได้อยู่ที่ความสามารถแต่อยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ต่อคำพูดและการกระทำที่ตรงกัน ผู้นำที่ได้รับการยอมรับเชื่อถือศรัทธาและมีบารมี ย่อมอยู่ในการกระทำการแสดงออกทั้งต่อหน้าสาธารณชน สอดคล้องกับงานวิจัยของชวลิต นิมนวล (2552:ง) ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ มีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยองค์ประกอบคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์การความภักดีของผู้รับบริการมีเรื่องความซื่อสัตย์เป็นสำคัญ และยังประกอบด้วยฉันทะความพอใจ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซื่อสัตย์สุจริต และการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมสูงสุด

1.9 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การมีระเบียบวินัย ยึดหลักคุณธรรม ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธา เลื่อมใสเชื่อฟัง เกิดความสำเร็จในภาพส่วนรวมของโรงเรียน สอดคล้องประทีป มากมิตร (2550:ง) เสนอแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้าว่า มี 8 แนวทางใหญ่ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี, การสนับสนุนนโยบาย, การจัดอบรมจริยธรรม, การจัดทำประมวลจริยธรรมหรือจริยธรรมวิชาชีพในองค์กร, การตรวจสอบจริยธรรม, การนำจริยธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารทรัพยากรบุคคล, มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาด้านจริยธรรม และองค์ประกอบการจูงใจ

2. แนวทางการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 4 แนวทางดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ

2.1.1 ผู้บริหารต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 ส่งเสริมบุคลากรในหน่วยงานในการพัฒนาตนเอง

2.2 ด้านการสนับสนุนด้านนโยบาย

2.2.1 โรงเรียนควรมีความเชื่อว่าจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษา

2.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่และรับผิดชอบที่จะส่งเสริมจริยธรรม

2.2.3 โรงเรียนควรมีโครงการด้านจริยธรรมที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษา

แห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2.3 ด้านการอบรมด้านจริยธรรม

2.3.1 โรงเรียนควรมีโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านจริยธรรมแก่บุคลากร

2.3.2 โรงเรียนควรมุ่งเน้นจริยธรรมความซื่อสัตย์

2.3.3 โรงเรียนมุ่งเน้นความสำเร็จด้วยการมีส่วนร่วมและการบริการ

ชุมชน

2.4 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ

2.4.1 ผู้บริหารในระดับที่สูงกว่า ปฏิบัติตนด้วยจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

2.4.2 ผู้บริหารต้องเชื่อมั่นว่าองค์กรที่ดีนั้นสามารถที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขให้กับคนในสังคมได้

6.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. การบริหารการศึกษาโดยใช้หลักจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแบบอย่างในการทำให้ผู้อื่นทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนจริยธรรมในองค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพิ่มเติมอื่น ๆ เช่น จริยธรรมต่อองค์กร จริยธรรมต่อผู้บังคับบัญชา จริยธรรมต่อเพื่อนร่วมอาชีพ

2. ผู้บริหารควรพัฒนาแผนงานการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

ชฎิล นิ่มนวล. (2552). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ. ปริญญาดุษฎีนิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชุติมา รักษ์บางแหลม. (2529). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม : หนทางสู่การขับเคลื่อนภาวะผู้นำในสถาบันการศึกษา Ethical Leadership : The Power Driven Force to Leadership in Educational Institute. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.

- Richard. G. (2010). *Eventful Cities : Cultural Management*. London: Rutledge.

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2
THE DEVELOPMENT INFORMATION PROGRAM FOR INTERNAL QUALITY
ASSURANCE IN EDUCATION PHITSANULOK PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

โชติกา ปิลาผล*

ปรีชา วิหคโต**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยกับ ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 75 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษา ค้นคว้า หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 2 การออกแบบ สร้าง และพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์ระหว่าง โครงสร้างของงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กับผังชุดคำสั่ง 4 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การแสดงผล และการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้ภาษา PHP และระบบจัดการฐานข้อมูล My SQL จากนั้นจึงนำไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสารสนเทศกับประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เลือกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโปรแกรม การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบประเมินให้ – เก็บกลับคืน นำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นที่ 3 การหาประสิทธิภาพโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษากับ ประชากร ซึ่งเป็น

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) แบบประเมินประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรม การรวบรวมข้อมูล โดยการนำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้ทดสอบ และตอบแบบประเมินประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรม การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ประชากร กับผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ครูประจำชั้น และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 และกลุ่มตัวอย่าง เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 โรงเรียน จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 2) แบบประเมินประสิทธิภาพการทดลองใช้โปรแกรม การรวบรวมข้อมูล นำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้ และตอบแบบประเมินผลการใช้โปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ขั้นที่ 1 ผลจากการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ มาตรฐานและตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกเป็น 5 ด้าน 15 มาตรฐาน 65 ตัวบ่งชี้

ขั้นที่ 2 ผลการออกแบบ สร้าง และพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้นำมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยนำผังชุดคำสั่ง สักระยะกับโครงสร้างโปรแกรม 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การแสดงผล และการจัดเก็บข้อมูล จึงได้เป็นโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.46) ความเหมาะสมและเป็นไปได้รายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการรักษาความปลอดภัยของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.80$, S.D.= 0.45) การทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.41) และด้านการใช้งานโปรแกรม ($\bar{X} = 4.56$, S.D.= 0.49)

ขั้นที่ 3 ผลการหาประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังเช่น การเพิ่มรายละเอียดของควมน่าสนใจหน้าเว็บเพจ การออกแบบหน้าจอเพื่อป้อนข้อมูลแต่ ละรายการมีรูปแบบและลักษณะเหมาะแก่การใช้งานของผู้ใช้โปรแกรม ขนาดตัวอักษร ให้เพิ่มขนาด ตัวอักษร

ขั้นที่ 4 ผลการหาประสิทธิภาพโดยการทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.79$, S.D.= 0.40) ประสิทธิภาพรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.85$, S.D.= 0.36) ด้านการรักษาความปลอดภัย

ของโปรแกรม($\bar{X}$ =4.81, S.D.= 0.39) และด้านการใช้งานโปรแกรม($\bar{X}$ = 4.75, S.D.= 0.42)
 คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศ / การประกันคุณภาพภายใน

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop an information program for internal quality assurance in education Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2. This research and development had four phases. First phase - conceptual framework, population consist of textbooks, articles and research related to the development of information programs for quality assurance in educational institutions, 75 specimens were selected. The research's tools are record forms, data collections, research concepts, used study method, research, principle concept and the development of information programs for quality assurance in educational institution theories from texts, articles and related researches. Used content analysis method. Second phase - design, create and develop an information program for internal quality assurance in education by synthesis between structure of internal quality assurance with 4 computer programs include: data collection, processing, display and database using PHP language and My SQL database management system, then evaluate the suitability and feasibility of an information program, population database consists of 5 specialists from computer program development and internal quality assurance. The research tools are 1) diagram / structure of information programs for internal quality assurance in educational institutions. 2)the program suitability and feasibility evaluate forms, data collections to analyze and improve the application, used mean and standard deviation as statistic's tools. Third phase – find the efficiency of an information program for internal quality assurance in educational institute, population consist of 9 experts in computer program development and internal quality assurance educational institute. The research tools are 1) the information program for internal quality assurance in education institute. 2) program performance evaluator datasheets gathering by using the information program for quality assurance educational institute to try and answer program performance evaluator datasheets,

used mean and standard deviation as statistic's tools. Fourth phase - trial the development of an information program for internal quality assurance in education Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2, population consist of Administrators, Teachers in charge of internal quality assurance, Master of class and Teacher total 55 persons on 5 schools. The research tools are 1) information program for internal quality assurance in education Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2. 2) program performance evaluator datasheets gathering by using the information program for quality assurance educational institute to try and answer program performance evaluator datasheets, used mean and standard deviation as statistic's tools.

The result was found:

First phase: the standard and indicator of quality assurance educational institute

research framework results are 5 aspects 15 standards 65 indicators

Second phase: The results of designing, creating and development of information

program for internal quality assurance educational institute have adopted standards and indicators combined with 4 computer programs include: data collection, processing, display and database to create an information program for internal quality assurance educational institute. This research found that the suitability and feasibility was very good level ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.46). The suitability and feasibility by descending order was program security ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45), then program performance ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.41), program utilization ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.49)

Third phase: the program performance test results by 9 experts, such as adding details of interest to the webpage. The screen design for each entry is formatted, tailored to the user's applications and increases the font size.

Fourth phase: the efficiency results by using an information program for internal quality assurance in education Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 2, the efficiency of the program was very good level ($\bar{X} = 4.79$, SD = 0.40).

The descending order evaluated results was program performance ($\bar{X} = 4.85$, $SD = 0.36$), then program security ($\bar{X} = 4.81$, $SD = 0.39$), program utilization ($\bar{X} = 4.75$, $S.D. = 0.42$).

Keywords: development of information program / internal quality assurance

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ เรื่องคุณภาพการศึกษา โอกาสทางการศึกษาและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญไปสู่คุณภาพของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เก่ง มีคุณธรรม มีรากเหง้าของความเป็นไทย ขณะเดียวกันจะให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและผลักดันการศึกษา การเรียนรู้ไปจนตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลถึงความสามารถในการแข่งขันของประชาชนในประเทศให้เพิ่มขึ้นด้วย โดยมีกรอบแนวทางการปฏิรูปใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุคใหม่ การพัฒนาสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่และการพัฒนาการบริหารจัดการใหม่ จากเป้าหมายและกรอบแนวทางการดำเนินงานข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ต้องตระหนักถึงการจัดระบบบริหารที่เป็นเชิงระบบ สอดรับกับการจัดการศึกษาที่ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนให้มากที่สุด นอกจากนี้ การจัดเตรียมความพร้อมในระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาและการนำข้อมูลไปใช้ต้องเป็นหัวใจของการบริหารจัดการในสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการวางระบบบริหารจัดการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ความตาม หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก” มาตรา 48 “ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก” มาตรา 49 “กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี และต้องเสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน” (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 9) ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กฎกระทรวงว่าด้วย หลักเกณฑ์และ

วิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 หมวด 1 ข้อ 2 ให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้มีการปรับเปลี่ยนองค์การ ให้มีการจัดระบบสารสนเทศเน้นให้เกิดการบันทึกและนำข้อมูลมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ติดตาม และการตัดสินใจเชิงนโยบายได้ ข้อมูลเหล่านี้จะต้องแสดงถึงคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ตลอดจนถึงผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม สามารถบอกจุดเด่น จุดด้อย สภาพปัญหาที่ต้องแก้ไข ซึ่งระบบสารสนเทศหรือฐานข้อมูลจะต้องมีประสิทธิภาพในการรายงานผล หมวด 2 การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ส่วนที่ 1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อ 14 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์และแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการดังนี้ 1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2. จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3. จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 5. จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6. จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 7. จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน 8. จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้มีข้อมูลที่ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สอดคล้องภารกิจของงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีความสะดวก รวดเร็วช่วยลดขั้นตอนการทำงาน ตรวจสอบข้อมูลได้ทันที รายงานสรุปผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศเพื่อการประเมิน ตรวจสอบ บริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา(Research and Development and Engineering ; R & D & E) มีวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การออกแบบ สร้าง และพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพ

ภายในสถานศึกษา ขั้นที่ 3 การหาประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการ

ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	1. ประชากร ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 75 เล่ม 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการศึกษา ค้นคว้าหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2. ข้อมูลสารสนเทศที่ใช้เพื่อการประกันคุณภาพภายใน 3. กรอบแนวคิดในการวิจัย
ขั้นที่ 2 การออกแบบ สร้างและพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	นำข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 1 มาวิเคราะห์ และออกแบบผังชุดคำสั่ง/โครงสร้าง และเขียนโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโปรแกรม ดังนี้ 1. ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโปรแกรม 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบประเมินให้ –	1. ผังชุดคำสั่ง/โครงสร้างของโปรแกรม 2. โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
	เก็บกลับคืนด้วยตนเอง นำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้สมบูรณ์ และนำโปรแกรมที่ปรับปรุงกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
ขั้นที่ 3 การหาประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	1. ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) แบบประเมินประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรม 3. การรวบรวมข้อมูล โดยการนำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไปให้ทดสอบ เป็นเวลา 1 สัปดาห์ และให้ตอบแบบประเมินประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรม ส่งกลับ นำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้สมบูรณ์ และนำโปรแกรมที่ปรับปรุงแล้วกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ได้ปรับปรุงแล้ว
ขั้นที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรม	1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ครูประจำชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัด

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
สารสนเทศเพื่อ การประกัน คุณภาพภายใน สถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2	ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 และกลุ่มตัวอย่าง เลือกมาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 โรงเรียน จำนวน 55 คน 2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) โปรแกรม สารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 2) แบบประเมินการทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3. การรวบรวมข้อมูล นำโปรแกรมสารสนเทศเพื่อ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไปให้กลุ่ม ตัวอย่างทดลองใช้ เป็นเวลา 1 สัปดาห์ และให้ตอบ แบบประเมินการทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 ที่มี ประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า

ขั้นที่ 1 ผลจากการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลจากการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มาตรฐานและตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกเป็น 5 ด้าน 15 มาตรฐาน 65 ตัวบ่งชี้

ขั้นที่ 2 ผลการออกแบบ สร้าง และพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การดำเนินการออกแบบ สร้าง และพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์ระหว่าง โครงสร้างของงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กับผังชุดคำสั่ง 4 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การแสดงผล และการจัดเก็บข้อมูล กับโปรแกรม Web Application โดยใช้ภาษา PHP และระบบจัดการฐานข้อมูล My SQL จึงได้เป็นโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ดูแล คือ ครูผู้ดูแลงาน

ประกันคุณภาพของสถานศึกษา และ ส่วนของผู้ใช้ คือ ครูประจำชั้น ครูผู้สอน และผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.64$, S.D.= 0.46) ความเหมาะสมและเป็นไปได้รายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการรักษาความปลอดภัยของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.80$, S.D.= 0.45) การทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.41) และด้านการใช้งานโปรแกรม ($\bar{X} = 4.56$, S.D.= 0.49)

ขั้นที่ 3 ผลการหาประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การหาประสิทธิภาพการทดสอบโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังเช่น การเพิ่มรายละเอียดของความน่าสนใจหน้าเว็บเพจ การออกแบบหน้าจอเพื่อป้อนข้อมูลแต่ละรายการมีรูปแบบและลักษณะเหมาะแก่การใช้งานของผู้ใช้โปรแกรม ขนาดตัวอักษร ให้เพิ่มขนาดตัวอักษร ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องจากผู้ให้ข้อมูลจริงและนำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ และปรับปรุงโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้สมบูรณ์ และนำโปรแกรมที่ปรับปรุงกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการประกันคุณภาพภายในตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ขั้นที่ 4 ผลการหาประสิทธิภาพโดยการทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพโดยการทดลองใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่า พบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.79$, S.D.= 0.40) ประสิทธิภาพรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.85$, S.D.= 0.36) ด้านการรักษาความปลอดภัยของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.81$, S.D.= 0.39) และด้านการใช้งานโปรแกรม ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.42)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ที่ใช้ประกอบในรายงานประจำปีของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และตอนที่ 4 สรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้

2. การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ด้วยโปรแกรม Web Application โดยใช้ภาษา PHP และระบบจัดการฐานข้อมูล My SQL จึงได้เป็นโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ดูแลระบบ คือ ผู้รับผิดชอบงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ส่วนของผู้ใช้ คือ ครูประจำชั้น

ครูผู้สอน และผู้บริหาร โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สามารถบันทึก ค้นหา เพิ่ม แก้ไข ตรวจสอบข้อมูล และสรุปผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ช่วยลดภาระงาน ใช้ในการวางแผนการบริหาร และติดตามผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร และสรุปออกมาเป็นรายงาน ผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.64, S.D. = 0.46$) ความเหมาะสมและเป็นไปได้รายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการรักษาความปลอดภัยของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.80, S.D. = 0.45$) การทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.65, S.D. = 0.41$) และด้านการใช้งานโปรแกรม ($\bar{X} = 4.56, S.D. = 0.49$)

3. ผลการใช้โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.79, S.D. = 0.40$) ประสิทธิภาพรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.85, S.D. = 0.36$) ด้านการรักษาความปลอดภัยของโปรแกรม ($\bar{X} = 4.81, S.D. = 0.39$) และด้านการใช้งานโปรแกรม ($\bar{X} = 4.75, S.D. = 0.42$) โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีรูปแบบง่ายต่อการใช้งาน มีความสะดวก รวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนของงาน และประหยัดเวลาในการค้นหาข้อมูล ง่ายต่อการติดตามผลการดำเนินงาน รายงานสรุปผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความถูกต้อง ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน

โดยสรุป โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ครอบคลุมตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีความถูกต้องสอดคล้องภารกิจของงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีระบบรักษาความปลอดภัย มีความสะดวก รวดเร็ว ตรวจสอบข้อมูลได้ทันที รายงานสรุปผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ และเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศเพื่อการประเมิน ตรวจสอบ บริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

อภิปรายผล

1. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่จำเป็นและต้องการใช้ ประกอบด้วย

ข้อมูล 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้มาตรฐานและตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกเป็น 5 ด้าน 15 มาตรฐาน 65 ตัวบ่งชี้ และตอนที่ 4 สรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้

2. โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พัฒนาขึ้นด้วยโปรแกรม Web

Application ใช้ภาษา PHP และระบบจัดการฐานข้อมูล My SQL แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนของผู้ดูแลระบบ คือ ครูผู้ดูแลงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา และ ส่วนของผู้ใช้ คือ ครูประจำชั้น ครูผู้สอน และผู้บริหาร เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และการประมวลผล ที่ทำให้ผู้ใช้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้งานได้ง่าย ในกระบวนการทำงานของโปรแกรมนี้ สามารถทำการบันทึกข้อมูล การค้นหา เพิ่ม และแก้ไขข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมไปถึงการสรุปรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้รวดเร็วและถูกต้อง

3. การประเมินความเหมาะสมและเป็นไปของโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้อยู่ในระดับดีมาก และผลการทดลองใช้โปรแกรมพบว่า โปรแกรมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถป้อนข้อมูลได้สะดวก ช่วยลดขั้นตอนการทำงานและความซ้ำซ้อน ในการจัดทำรายงานข้อมูล รายการแต่ละรายการมีรายละเอียดและรูปแบบที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีเอกสารคู่มือเพื่อให้ผู้ใช้สามารถปฏิบัติได้สะดวก การออกแบบหน้าจอคอมพิวเตอร์เพื่อป้อนข้อมูล มีรูปแบบและมีลักษณะเหมาะแก่การใช้งาน การติดตาม ตรวจสอบข้อมูล การรายงานสรุปผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้มีอย่างถูกต้อง และสามารถพิมพ์ออกในรูปการรายงานสรุปผลการดำเนินงานประกันคุณภาพได้

ข้อเสนอแนะ

1. โปรแกรมสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรนำผลการประเมินไปวิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาต่อไป

2. ผู้บริหารมีการประเมินผลการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบ อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในระดับปฐมวัย

2. ควรมีการปรับปรุงเพื่อรองรับ มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 4 มาตรฐาน ใหม่ต่อไป

Reference

Bar M.J. and Keating L.A. (1990). Introduction: Elements of program development. In

M.J. Barr Keating and Associates. Developing effective student services program. San Francisco: Jossey-Bass.

- Boone, Edgar J. (1992). **Developing programmer in aducation**. New Jersey: Prentice Hall.
- Burch, John G. and Fillz R. Strater. **Information System Theory and Prentice**. New York : Wiley and Sons.
- Chachaponwanich Padchong and Preecha Vihokto. (2013). **The Development of Information Program for Schools under the Chiang Rai Primary Educational Service Office**. Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Western University
- Chaipoj Rakngam. (2008). **The Development of Information Systems for internal quality assurance in Educational Service Area**. Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Burapha University
- Jansuda Bhudtarachad and Preecha Vihokto. (2013). **The Development of Model on Internal Quality Assurance Institutions under the Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area 1**. Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Western University
- Ministry of Education. **National Education Act A.D.1999 and Amendments (2nd edition A.D.2002)**. Bangkok. Express Transportation Organization of Thailand., 2003
- National Education Commission (2002 a). **National Education Act A.D.2099 Revised (2nd edition), A.D.2002**. Bangkok: PRIG WARN GRAPHIC.
- Office of the Basic Education Commission. (2011). **Continuing education quality development, The ministerial regulation, criteria and methods of quality assurance in education A.D. 2012. First Edition**. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand; LTD.
- The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2001). **Criteria for Education Quality Assessment for External assessment of basic education**. Bangkok. The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization).
- The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2003). **Announce of the Office of National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). Subject: being an external evaluator of basic education by endorsing the graduates. (Brochure)**. Bangkok.

- Tipawan Lekawattana. (2010). **The Development of an Internal Quality Assurance Model for Basic Educational Schools Using a Benchmarking Approach.** Doctor of Philosophy Program in Educational Research and Evaluation, Naresuan University
- Wichai Charoenpratamdee and Preecha Vihokto. (2013). **Development of a Model Based on the Internal Assessment in Schools under the Office of Maehongson Primary Educational Service Area 1.** Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Western University

การทำงานของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ The Work of Public Administration Changes on the Civil Servant

นพรัตน์ จันทร์เกษม *

เอกพร รักความสุข **

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาแนวคิดในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อข้าราชการประจำ 3) เพื่อศึกษาแนวทางและมาตรการในการทำงานในภาวะวิกฤตทางการเมือง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีประสบการณ์มีส่วนเกี่ยวข้องและอยู่ในเหตุการณ์ของการภาวะวิกฤตทางการเมือง และการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data analysis) และตรวจสอบข้อมูลเพื่อได้ข้อค้นพบในการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น โดยผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับข้อมูลเป็นหลักในการวิเคราะห์และตีความโดยหลัก ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานในภาวะวิกฤตของภาครัฐ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนายกรัฐมนตรี 2) นายกรัฐมนตรีได้เลือกบุคคลที่ไว้วางใจในภาวะวิกฤต จะเห็นได้จากการที่นายกรัฐมนตรีหรือฝ่ายการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลนั้น มักจะมีการเกิดการแทรกแซงถึงคนของตนเอง คนที่ตนเองมีความไว้วางใจเพื่อให้สามารถสั่งการได้ตรงตามความต้องการของตนเอง 3) สภาพการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ต่างมีทัศนคติที่ยึดสถาบันชาติเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า ปัททสถาน หรือค่านิยม 4) ความเป็นข้าราชการของทำเนียบรัฐบาลสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วในการทำงานภายใต้ภาวะกดดันทางการเมือง และ 5) การใช้ E-government มาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาล การนำระบบ E-Government หรือการให้บริการของภาครัฐผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเพิ่มการเข้าถึงบริการของภาครัฐ ซึ่งเป็นการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานของภาครัฐ

ข้อเสนอแนะของผลกระทบของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาในเรื่องของจริยธรรมหรือคุณธรรมที่นักการเมืองจะต้องพึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อระบบราชการอย่างแท้จริง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข หรือเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนและเพื่อเป็นการตอกย้ำในด้านจริยธรรมของนักการเมืองต่อไป 2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Western University

** Department of Philosophy Program in Public Administration ,Western University

อุปสรรคของการนำ E-government มาใช้ในภาครัฐว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างไรบ้าง และตรงตามความต้องการหรือไม่

คำสำคัญ : การทำงานของข้าราชการประจำ, การเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ

Abstract

The research project of “The Impact of public administration changes on the civil servant”.. There were three objects of this study. Firstly was to study the concept of adaptation in public management change. Second was to study the impact of political on the civil servant. And the last was to study the way and the measure for working under political crisis.

This study was qualitative research, explaining the phenomenon of the Impact of public administration changes on the civil servant, by using various procedures in order to collect data. The finding of this research project were as follows as:

1. Crisis Management in the public sector depends on the decision of the Prime Minister.
2. The Prime Minister chooses a trusted person in a crisis. For example, the positions within the cabinet are usually appointed by the Prime Minister so that he can order according to his own needs.
3. Fast changing conditions especially the organization change are liked to norms.
4. Civil servant in the government House can be able to adjust oneself under political pressure.
5. Using e-government as the government tools or the public service though electronics system that increase the performance and reach the public service. E-government is the way to reduce the public service process.

Keyword(s) : the work of the civil servant , changes of public administration

1.บทนำ

การเมืองของประเทศไทยนั้น ได้เกิดวิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2548 - 2553 เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองซึ่งต่อต้านและสนับสนุนทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี โดยวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อ เสถียรภาพทางการเมืองในไทย ทั้งยังสะท้อนภาพความไม่เสมอภาคและความแตกแยกระหว่างชาวเมืองและชาวชนบท การละเมิดพระราชอำนาจ การหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้บั่นทอน

เสถียรภาพทางการเมืองตั้งแต่ปี 2548 เริ่มมีการประท้วงขับทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากข้อกล่าวหาการบริหารประเทศของรัฐบาลที่อาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาฉ้อราษฎร์บังหลวง และได้ขยายตัวเป็นวงกว้างยิ่งขึ้น โดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ที่มีสนธิ ลิ้มทองกุลเป็นผู้นำ แต่หลังจากนั้นก็มียุทธศาสตร์ที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรีออกมาเคลื่อนไหวเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความเห็นต่างทางการเมือง ทำให้เกิดการยึดอำนาจครั้งแรกในรอบปี (พ.ศ. 2548 – 2553) คืนวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นำโดย พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน ได้รัฐประหารยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินจากรัฐบาลทักษิณ ภายหลังการก่อรัฐประหาร พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เดินทางไปยังกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร หลังจากนั้น คณะรัฐประหารเริ่มการสอบสวนข้าราชการซึ่งถูกแต่งตั้งในสมัยรัฐบาลทักษิณ จารุวรรณ เมณฑกา ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ตรวจเงินแผ่นดินเพื่อตรวจสอบข้อกล่าวหาความไม่ชอบมาพากลรวมทั้งมีตั้งกรรมการขึ้นตรวจสอบรัฐบาลเก่า คือ คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ในระหว่างนี้ยังได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรใช้ปกครองประเทศต่อไป โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว จนเสร็จ และได้ให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผู้เห็นชอบคิดเป็นสัดส่วน 57.81% ของผู้มีสิทธิ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยบังคับใช้เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ต่อมาคณะรัฐประหารได้แต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราว ซึ่งมีพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างปี 2549-2550 ซึ่งในช่วงดังกล่าว มีกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐประหารหลายกลุ่ม กลุ่มที่มีชื่อเสียง คือ แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) โดยกล่าวหาว่า พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี อยู่เบื้องหลังรัฐประหาร และต้องการขับไล่ คมช. และรัฐบาล พรรคพลังประชาชน ซึ่งถูกมองว่าเกี่ยวข้องทางการเมืองกับทักษิณ ชินวัตร และการจัดตั้งรัฐบาลผสม ทำให้พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกลับมาชุมนุมอีกครั้ง เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2551 สมาชิกผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบ ให้นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี และวันที่ 6 กุมภาพันธ์ นายสมัคร ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อีก 1 ตำแหน่ง ซึ่งเป็นพลเรือนคนที่ 3 ที่ดำรงตำแหน่งนี้ แต่ยังคงกล่าวหาจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยถึงการดำรงตำแหน่งของสมัคร สุนทรเวช นี้ว่าเป็นนอมินี (ตัวแทน) ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีที่ถูกศาลตัดสินลงโทษจำคุกในข้อหาลงนามชื้อยินยอมให้ภรรยาซื้อที่ดินตามกฎหมาย ต่อมาวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2551 นายชัช ชลวร ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมคณะ ได้ออกนั่งบัลลังก์อ่านคำวินิจฉัยในกรณีที่ประธานวุฒิสภาส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความสิ้นสุดการเป็นนายกรัฐมนตรีของสมัคร ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 267 ประกอบมาตรา 182 (7) เนื่องจากรับเป็นพิธีกรกิตติมศักดิ์ ของรายการ “ชิมไปบ่นไป” และ “ยกโขยง 6 โมงเช้า” ซึ่งคณะตุลาการฯ มีมติเป็นเอกฉันท์ 9 ต่อ 0 เสียง เห็นว่าสมัครกระทำความผิดขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 267 เรื่องคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรี จึงทำให้สมัครสิ้นสุดความเป็นนายกรัฐมนตรีลง แต่ให้คณะรัฐมนตรี

รักษาการไปจนกว่าจะมีนายกรัฐมนตรีคนใหม่ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2551 สมักรยังได้ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังประชาชนอย่างไม่เป็นทางการ โดยให้เหตุผลว่า ได้ทำหน้าที่หัวหน้าพรรคและรักษาระบอบประชาธิปไตยอย่างดีที่สุดแล้ว จึงขอยุติบทบาททางการเมือง ส่วนการดำเนินการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ให้ขึ้นอยู่กับพรรค

ต่อมา นาย สมชาย วงศ์สวัสดิ์ ได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 26 ของประเทศไทย และได้เกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยปิดล้อมอาคารรัฐสภา เพื่อกดดันไม่ให้คณะรัฐมนตรีที่นำโดยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์แถลงนโยบายต่อที่ประชุมรัฐสภาได้ โดยอ้างว่ารัฐบาลขาดความชอบธรรมที่จะเข้ามาบริหารประเทศและไม่ต้องการให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ทั้งนี้ด้านนอกรัฐสภาเกิดเหตุการณ์โดยตำรวจได้ยิงแก๊สน้ำตาเข้าใส่ผู้ชุมนุมเป็นการเปิดเส้นทางให้คณะรัฐมนตรีเข้าไปประชุมรัฐสภาเพื่อแถลงนโยบายและให้สมาชิกรัฐสภาเข้าร่วมประชุม ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านได้คว่ำบาตรการแถลงนโยบายครั้งนี้ เมื่อคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายเสร็จ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีก็ไม่สามารถเดินทางออกมาได้ต้องเดินทางด้วยเฮลิคอปเตอร์ของตำรวจแทน ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ชุมนุมได้ล้อมรอบหน้าบริเวณกองบัญชาการตำรวจนครบาลและลานพระบรมรูปทรงม้า ทำให้เกิดความวุ่นวายจนเป็นเหตุให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมและตำรวจได้รับบาดเจ็บ นอกจากนี้ยังมีผู้เสียชีวิต ต่อมา พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านความมั่นคงได้ลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

หลังจากนั้นได้เกิดการยึดอำนาจครั้งที่สอง ในรอบปี (พ.ศ. 2548 – 2553) วันที่ 2 ธันวาคม 2551 เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคพลังประชาชน กรณีที่นาย ยงยุทธ ตียะไพรัช รองหัวหน้าพรรคพลังประชาชนและกรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน กระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อันเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 ประกอบมาตรา 237 วรรคสอง และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคพลังประชาชนและกรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน จำนวน 37 คน เป็นเวลา 5 ปี ทำให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ในฐานะรักษาการหัวหน้าพรรคพลังประชาชนต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่ง เมื่อศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคพลังประชาชน ผลการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนธันวาคม 2551 ปรากฏว่า อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ได้รับเลือก ทำให้กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช., เดิมคือ นปท.) กลับมาชุมนุมอีกครั้งในปี 2552 และ 2553 เพื่อกดดันให้อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมาได้เกิดความไม่สงบทางการเมืองในประเทศไทย เมษายน 2552 หรือ สงกรานต์เลือด เป็นเหตุการณ์การเดินขบวนทางการเมืองและความไม่สงบตามมา เมื่อเหตุการณ์สงบลง รัฐบาลอภิสิทธิ์ประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าว การชุมนุมประท้วง

ต่อต้านรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เริ่มต้นขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากผู้ชุมนุมมีข้อสงสัยว่า กองทัพไทยอยู่เบื้องหลังการยุบพรรคพลังประชาชน พร้อมทั้งจัดตั้งรัฐบาลผสม ที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ สื่อต่างประเทศรายงานว่าเป็นการชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย สื่อไทยเรียกการสลายการชุมนุมดังกล่าวว่า "เมฆาโหด" แกนนำประกาศรวมที่ชุมนุมไปยังแยกราชประสงค์ เพียงแห่งเดียว เกิดเหตุการณ์ปะทะเปิดมือทำให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บอีกจำนวนมาก หลังจากนั้นได้มีการชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ พ.ศ. 2553 เริ่มตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2553 มีเป้าหมายเรียกร้องให้อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ประกาศยุบสภา และจัดการเลือกตั้งใหม่

จนในปี 2556 ได้เกิดวิกฤตการณ์การเมืองรอบใหม่ขึ้นอีกในช่วง พ.ศ. 2556 – 2557 ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นจากการประท้วงต่อต้านรัฐบาลตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2556 ถึง พฤษภาคม 2557 จัดระเบียบโดย กปปส. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งมีสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ เป็นผู้นำ การประท้วงนี้ลงเอยด้วยยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พ้นจากตำแหน่ง รัฐประหารและการสถาปนาคณะทหารผู้ยึดอำนาจการปกครอง เป้าหมายหลักของการประท้วงในครั้งนี้ คือ การขจัดอิทธิพลของอดีตนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ในการเมืองไทย และการตั้ง "สภาประชาชน" ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เพื่อดูแลการปฏิรูประบบการเมือง ผู้ประท้วงมองว่า พันตำรวจโท ทักษิณทุจริตอย่างมากและทำให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยเสียหาย แม้เขาได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ เนื่องจากโครงการสังคมปฏิรูปและนโยบายเศรษฐกิจของเขา พรรคการเมืองซึ่งเป็นพันธมิตรของพันตำรวจโท ทักษิณ ชนะการเลือกตั้งทุกครั้งตั้งแต่ปี 2544 ประเด็นการสืบราชสันตติวงศ์ ความแตกแยกเมือง-ชนบทหรือเหนือ-ใต้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ระบบข้าราชการประจำที่รวมศูนย์อำนาจเกินไป อิทธิพลของพระมหากษัตริย์และทหารในการเมือง และสถานภาพชนชั้นกลางเป็นปัจจัยเบื้องหลังวิกฤตการณ์นี้ ต่อมา 22 พฤษภาคม 2557 คณะ คสช. ได้เข้าใช้อำนาจการปกครองประเทศแทนในช่วงที่เกิดสุญญากาศ โดยรัฐบาลรักษาการแถลงว่า ไม่ได้รับการปรึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจของกองทัพ ต่อมากองทัพแถลงว่าทำดังกล่าวมิใช่การรัฐประหาร แต่มีการเรียกตัวแทนของรัฐบาลรักษาการและตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมเข้าเจรจาทะลุกำแพง พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศผ่านทางโทรทัศน์ว่า กองทัพภายใต้การนำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) สามารถควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินได้เรียบร้อยแล้ว เป็นรัฐประหารต่อรัฐบาลรักษาการอย่างเป็นทางการ และมีการจัดตั้งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งเป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นในช่วงเกิดวิกฤตทางการเมือง ภาครัฐได้รับผลกระทบในการปฏิบัติงาน ข้าราชการได้รับผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมตลอดจนค่าครองชีพ การสัญจรไปมา ในช่วงเวลาดังกล่าว จากเหตุการณ์ดังกล่าวผู้ศึกษาจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง ผลกระทบของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางการเมือง การปิดล้อมส่วนราชการต่าง ๆ หลายหน่วยงาน การปิดล้อมทำเนียบรัฐบาล ซึ่งเป็นศูนย์บริหารราชการแผ่นดิน โดย

กลุ่มผู้ชุมนุมนั้นจะก่อกวนให้ข้าราชการไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งในบางครั้งข้าราชการที่ทำงานอยู่ในสำนักงานไม่ทราบสถานการณ์ต่าง ๆ ภายนอก ไม่สามารถออกจากสำนักงานได้ เนื่องจากกลุ่มผู้ชุมนุมได้ปิดล้อมหน่วยงานของภาครัฐ หัวหน้าหน่วยงานไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ในบางสถานการณ์ รัฐบาลบริหารจัดการอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงหรือเกิดการใช้ความรุนแรง ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมสามารถที่จะบุกรุกเข้ามาในสถานที่ราชการได้

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์การบริหารภาครัฐ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อข้าราชการประจำ
3. เพื่อศึกษาแนวทางและมาตรการในการทำงานในภาวะวิกฤตทางการเมือง

3.ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนกระทั่งมีการยึดอำนาจ ในฐานะที่ผู้ศึกษาทำงานที่ทำเนียบรัฐบาล ผู้ศึกษาได้เห็นการปรับตัวขององค์การภาครัฐในหลายรูปแบบ ซึ่งจะตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากการปรับตัวขององค์การภาครัฐจะปรับตัวอย่างไร

4.วิธีการวิจัย

การออกแบบงานวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการศึกษา เพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ จากทัศนะของผู้ให้ข้อมูล (key informants) ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสารข้อมูลผลการดำเนินงาน เอกสารวิชาการ ผลงานวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและนำข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ครอบคลุมเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมเช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก, อุปกรณ์บันทึกภาพ หรือเสียง

การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย โดยแบ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากผลกระทบของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เหตุวิกฤตทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2557 เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมือง โดยวิกฤตดังกล่าวสะท้อนเสถียรภาพทางสื่อ เสถียรภาพทางการเมือง และเสถียรภาพของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการและประชาชนต้องประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในการปฏิบัติงานของรัฐต้องถูกควบคุมด้วยมาตรการต่าง ๆ มากมาย สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อค้นพบโดยสรุป ดังนี้

1. การบริหารงานในภาวะวิกฤตของภาครัฐ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนายกรัฐมนตรี
2. นายกรัฐมนตรีได้เลือกบุคคลที่ไว้วางใจในภาวะวิกฤต จะเห็นได้จากการที่นายกรัฐมนตรีหรือฝ่ายการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลนั้น มักจะมีการเกิดการแทรกแซงดึงคนของตนเอง คนที่ตนเองมีความไว้วางใจเพื่อให้สามารถสั่งการได้ตรงตามความต้องการของตนเอง
3. สภาพการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ต่างมีทัศนคติที่ยึดสถาบันชาติเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า ปัททสถาน หรือกำนายม
4. ความเป็นข้าราชการของทำเนียบรัฐบาลสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วในการทำงานภายใต้ภาวะกดดันทางการเมือง
5. การใช้ E-government มาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาล การนำระบบ E-Government หรือการให้บริการของภาครัฐผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มการเข้าถึงบริการของภาครัฐ ซึ่งเป็นการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานของภาครัฐ

6. สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ปัญหาและอุปสรรค ผลกระทบของข้าราชการประจำต่อการเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์ทางการเมือง ในฐานะที่ผู้วิจัยทำงานในทำเนียบรัฐบาล และในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้วิจัยเกี่ยวข้องโดยตรงและทางอ้อม ในหน้าที่ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการหลากหลาย เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบมุมมองจากหลาย ๆ ด้าน เพื่อความถูกต้องของการตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อค้นพบโดยสรุป แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

การบริหารงานในภาวะวิกฤตขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนายกรัฐมนตรี

ในการตัดสินใจภายใต้ภาวะวิกฤตทางการเมืองนั้น นายกรัฐมนตรีถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศไม่ว่าจะอยู่ในภาวะวิกฤตหรือภาวะการบริหารงานปกติ จะเห็นได้ว่าไม่ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น

ตามประเด็นสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น นายกรัฐมนตรีเป็นเสมือนหัวหน้าของคณะรัฐบาล ซึ่งจะต้องกำหนดว่ารัฐบาลจะดำเนินการต่อไปอย่างไร หรือตัดสินใจอย่างไรในการแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นยุบสภาหรือจะต่อสู้การประท้วงต่อต้านรัฐบาลของฝ่ายต่าง ๆ ด้วยข้อหาต่าง ๆ นานา ดังนั้นผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุดโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ ความสำเร็จของการปฏิบัติการจะขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารในแต่ละระดับที่ต้องเลือกแบบของผู้นำที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชา โครงสร้างของงาน และการใช้อำนาจหน้าที่ตามตำแหน่ง มาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่ประสบอยู่ ผู้นำจึงต้องรู้จังหวะในแต่ละสถานการณ์ การนำพาองค์การสู่ความสำเร็จท่ามกลางสถานการณ์ที่ผันแปรจึงเป็นเป็นบทพิสูจน์ภาวะของผู้นำ แม้ว่ารัฐสภาจะมีหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน แต่อำนาจในการตัดสินใจยังเป็นของนายกรัฐมนตรี หลักการบริหารเชิงสถานการณ์ ถือว่าการบริหารขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม ไม่มีวิธีการใดที่ใช้ได้กับทุกสถานการณ์หรือกับทุกองค์กร

ความไว้วางใจ/เชื่อใจ

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการแทรกแซงทางการเมือง คือ ความไว้วางใจ/เชื่อใจ ไว้วางใจ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่นักการเมืองหรือข้าราชการก็ตาม จะแต่งตั้งใครขึ้นมาดำรงตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งข้าราชการทางการเมืองหรือข้าราชการประจำ ต่างก็จะเลือกหรือคัดสรรบุคคลที่มาจากฝ่ายหรือพรรคพวกของตนขึ้นมาดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เนื่องจากการที่นักการเมืองจะสามารถไว้วางใจได้ว่าบุคคลที่ตนเองสนับสนุนนั้นจะช่วยเหลือหรือสนับสนุนตนเองในการดำเนินข้อมูลข่าวสารหรือด้านอื่น ๆ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวยากที่จะป้องกันหรือขจัดให้หมดสิ้นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งก็คงมีข้าราชการระดับสูงหลายคนเต็มใจที่จะสนองความต้องการของฝ่ายการเมืองด้วย ในตำแหน่งที่สูงในระบบราชการนั้นมีจำนวนน้อย นักการเมืองก็เข้าใจในประเด็นดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองอย่างสมประโยชน์ซึ่งกันและกัน ข้าราชการที่มองต่างจากนักการเมืองในรัฐบาลก็อาจจะได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจดังกล่าวนี้ เปรียบเสมือนเป็นการยอมรับในสภาพที่เกิดขึ้น สะสมมาเป็นระยะเวลาานาน ใครไม่ใช่พวกพ้องใครก็อาจจะเกษียณอายุราชการแบบไม่เป็นที่น่าพอใจ ตามความรู้ความสามารถที่ตนเองสะสมมาเพียงแค่วัยทางการเมือง ส่งผลให้การบริหารราชการไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้นำของหน่วยงานราชการที่ถูกแทรกแซงทางการเมืองไม่มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลเป็นผลกระทบที่สะสมมานานและต่อเนื่อง โดยยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่รัฐบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ รู้และเข้าใจกับปัญหานี้มานาน ก็ได้พยายามที่จะมีหน่วยงานที่ข้าราชการประจำจะสามารถใช้เป็นแหล่งในการพิสูจน์ผลของการทำงานที่ผ่านมา หรือเพียงแค่ใช้เป็นข้อเรียกร้องตามความชอบธรรมของตนเอง กว่าจะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2551 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้หลายข้อสอดคล้องกับข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมฯ ของสภาผู้แทนราษฎรหลายข้อ เช่นข้าราชการการเมืองจักต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการ

การเมืองไปแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเอง หรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม ,ข้าราชการจกต้องไม่เรียกร้องของขวัญ ของกำนัล หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรส ญาติสนิท หรือบุคคลในครอบครัวของตนปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย เป็ต้น การควบคุมข้าราชการการเมืองตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่มีการดำเนินตามควรแก่กรณี

มีปทัสสถาน ทศนคติการยึดทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อุดมการณ์ชาตินิยมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 อันเป็นยุคที่สยามได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติแล้ว หลักการแห่งอุดมการณ์ของรัชกาลที่ 6 แสดงให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ทรงเผชิญอยู่ได้อย่างชัดเจนที่สุด สิ่งแรกที่ทรงตอบได้คือ ความนิยมในลัทธิการปกครองอื่นที่ไม่ใช่ราชาธิปไตย เป็นเรื่องของคนที่ไม่ใช่ “ไทย” เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย” ประเด็นต่อมาที่ทรงเน้นคือ “ความหมายของชาติไทย”, “รูปแบบของความเป็นไทย” และ “หน้าที่ของคนไทย” ทั้งหมดนี้เป็นเนื้อหาสำคัญที่ทรงปลูกฝังให้คนไทยต้องยึดมั่น เพราะไม่เช่นนั้นก็จะต้องประสบกับภัยพิบัติ คือ ถูกูดกลืนโดยชาวจีน ซึ่งพระองค์เห็นว่าชาวจีนเป็นอันตรายเพราะจะมาทำลาย “ความเป็นไทย” และจะใช้สิทธิพลครอบครองแผ่นดิน ผลประโยชน์และการดำเนินชีวิตของคนไทย ความคิดที่อยู่เบื้องหลังอุดมการณ์ชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 คือ ความคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” ที่ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีผู้เสนอว่า ทรงได้รับอิทธิพลมาจากความคิดเรื่อง “God, Queen, and Country” ของอังกฤษ แต่ก็ถูกโต้แย้งว่า สถาบันทั้ง 3 มีอยู่ในสังคมไทยมานานแล้ว รัชกาลที่ 6 ทรงเป็นเพียงบุคคลแรกที่นำ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาใช้ในลักษณะของ “อุดมการณ์” และเน้นความสำคัญไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ หรือ การสร้างฐานพระราชอำนาจของพระองค์เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชนิพนธ์ต่างๆ ก็จะเห็นว่า “ชาติไทย” ในอุดมคติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบไปด้วย 3 สถาบันหลัก นั่นคือ ชาติ ศาสนา ระมหากษัตริย์ ตลอดรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะสร้าง “ความไว้วางใจ” หรือ “ความจงรักภักดี” ต่อพระมหากษัตริย์ให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎรสยาม เพื่อความมั่นคงทางการเมือง และสร้างความรู้สึกรักชาติและสร้างความสามัคคีกันระหว่างคนในชาติ พระองค์ถือว่า “ชาติไทย” เป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุด ที่คนในชาติจะต้องเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องเอาไว้

ประวัติศาสตร์ทั้งหมดของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอดีตที่ผ่านมาล้วนเป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ที่มีชนชั้นผู้ขูดรีดกับชนชั้นที่ถูกขูดรีด โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการครอบครองปัจจัยการผลิต และหรือผลิตผล ชนชั้นจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดที่ส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้มีการกดขี่ขูดรีดเอาเปรียบ และเกิดความขัดแย้งของสังคมมนุษย์ชาติ เพราะชนชั้นได้สะท้อนถึงความไม่ยุติธรรมทั้งรายได้ ความมั่งคั่ง อำนาจ เกียรติภูมิ เชื้อชาติ ศักดิ์ศรี มีการใช้ช่องทางการเมือง กฎหมาย ศาสนา ศิลปะ วรรณกรรมเป็นเครื่องมือของการ

ปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองจนกลายเป็นอุดมการณ์หลักของชนชั้น เพื่อสกัดกั้นผลประโยชน์ของชนชั้นอื่นส่งผลให้อีกฝ่ายสร้างอุดมการณ์รองรับขึ้นมาต่อต้านอุดมการณ์หลักชนชั้นจึงเป็นต้นเหตุหรือเครื่องหมายแห่งความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ดังที่ มาร์กซ์ กล่าวว่า “ว่าที่ใดมีชนชั้นที่นั่นสภาพความขัดแย้งต่อสู้กันของคนในสังคมจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่ช้าก็เร็ว”

ในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย จะต้องอาศัยวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายมาเป็นเครื่องมือผสมผสาน ต้องใช้วิธีการผ่อนปรนเข้าหากันหรือการประนีประนอมค่อยเป็นค่อยไป หรือการเคลื่อนกลืนแนวความคิดของกลุ่มชนชั้นแต่ละกลุ่ม ซึ่งคนไทยนั้น ยังเน้น ในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์การในการดำรงชีวิต การขัดแย้งไม่ว่าจะมาจากด้านใดนั้น จะส่งผลกระทบโดยภาพรวมเพียงแต่เราอาจจะเขียนเรียงร้อยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการขอความร่วมมือ ความเห็นพ้องต้องกัน ในการขจัดปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะรัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญของความไม่เสมอภาคในสังคมที่สั่งสมกลายเป็นบมปัญหาความขัดแย้งต้องมีความละมุนในการแก้ไขปัญหา และควรหลีกเลี่ยงที่จะเข้าเป็นคู่ขัดแย้งเสียเอง และที่สำคัญต้องจัดสรรผลประโยชน์หรือการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึง จึงจะทำให้ความขัดแย้งในสังคมปรากฏน้อยที่สุด

ความเป็นข้าราชการ

ในฐานะข้าราชการคนหนึ่ง คำว่าข้าราชการมีความสำคัญที่สุดในชีวิต ถือเป็นความภาคภูมิใจ เกียรติยศศักดิ์ศรี ปัจจุบันประเทศไทยมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนา และปฏิรูปเป็นช่วงเวลาที่ต้องเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้นำในการเปลี่ยนแปลงนั้น ไม่พ้นคนที่เป็นข้าราชการ ดังนั้นเราต้องเตรียมพร้อมในการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ถือเป็นความท้าทายของข้าราชการทุกคน ในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย ลดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทำอย่างไรประชาชนจะเชื่อมั่นกฎหมาย และไว้วางใจกระบวนการยุติธรรม ตนคนเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้ แม้รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย หรือคาบเกี่ยวในการปฏิบัติบ้าง แต่ยืนยันว่าตนไม่ได้ไปจำกัดแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ของข้าราชการ ต้องลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนให้มากที่สุด ต้องทำให้ความพยายามบังคับใช้กฎหมายน้อยที่สุด โดยไม่มีใครทำผิดกฎหมาย ไม่เช่นนั้นทุกคนจะเสพติดอำนาจ เสพติดกับกฎหมาย เสพติดกับการฝ่าฝืนกฎหมาย จากนั้นก็เกิดการกระทบกระทั่ง และหวาดระแวงเจ้าหน้าที่รัฐ จะเห็นได้ว่า การปรับตัวของข้าราชการประจำในทำเนียบรัฐบาลนั้น จะต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงานหรือด้านการทำงานในภาวะวิกฤตทางการเมือง

การปรับตัวด้านการปฏิบัติงาน สำหรับการปรับตัวด้านการปฏิบัติงานนั้น ข้าราชการในทำเนียบรัฐบาล เป็นผู้ที่ทำงานอยู่ใกล้ชิดกับฝ่ายบริหารประเทศมากที่สุด การปรับตัวไม่ว่าจะเป็นความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หรือความพร้อมในด้านการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศ การดำเนินงานที่ตอบสนองนโยบายของรัฐบาล หรือเพื่อรองรับการทำงานให้สามารถทันต่อสถานการณ์ทางการเมืองได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองและปรับตัวในด้านต่าง ๆ การปรับตัวด้านการรองรับความกดดันจากภาวะวิกฤตทางการเมือง จากประเด็นคำถามดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์

สามารถสรุปได้ว่า ข้าราชการประจำได้มีการปรับตัวเพื่อรองรับการชุมนุม โดยสามารถปรับตัวได้ดี เนื่องจากมีเหตุการณ์ชุมนุมเกิดขึ้นหลายครั้ง ในการทำงานในภาวะวิกฤตนั้น ซึ่งมีหลายปัจจัยที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการยั่วยุ หรือความตึงเครียดจากสถานการณ์ภายนอกของกลุ่มผู้ชุมนุม แต่ปัจจัยต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่ข้าราชการเท่านั้นที่จะได้รับผลกระทบแต่ทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบเช่นกัน ทำให้ข้าราชการไม่รู้สึกริวิตกกังวลในวิกฤตต่าง ๆ มากจนเกินไป การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับวิกฤตที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง แต่ต้องยึดหลักในการเป็นข้าราชการที่ดี โปร่งใส และทำหน้าที่อย่างดีที่สุดที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศและประชาชน ผลกระทบในด้านการปรับตัวการเข้าใจวิถีชีวิตการทำงานของฝ่ายการเมืองที่ต้องทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นปัญหาในระยะแรกเท่านั้น หลังจากการปรับตัวกันได้แล้ว ก็สามารถปฏิบัติงานด้านด้วยดี ข้าราชการประจำต้องระลึกเสมอว่าต้องทำงานสนองนโยบายฝ่ายการเมือง ไม่ผิดกฎหมาย เป็นหลักในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภายในทำเนียบรัฐบาลไม่ได้มีมาตรการในการทำงานแต่อย่างใด มีเพียงแต่การเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดในภาวะวิกฤตต่าง ๆ เช่น การเตรียมสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานที่จะต้องเสนอผู้บังคับบัญชาพิจารณา สิ่งการซึ่งเป็นเรื่องที่มีรูปแบบและสถานที่ในการรองรับทุกเหตุการณ์/สถานการณ์อยู่แล้ว หรือแผนบริหารความเสี่ยงที่หน่วยงานแต่ละหน่วยจัดทำขึ้น เพื่อเป็นเสมือนแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้ยังได้มีการเตรียมการ ด้านอุปกรณ์การสื่อสารต่าง ๆ ในการสนับสนุนการทำงาน การติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เพื่อไม่ให้เกิดสัญญาณการในการปฏิบัติงานของข้าราชการ

E-government เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อการเข้าถึงบริการของภาครัฐ

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐยุคใหม่ซึ่งเป็นการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของภาครัฐให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการให้บริการของภาครัฐผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการของภาครัฐเสริมสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐซึ่งรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการพัฒนาประเทศตลอดจนสนับสนุนการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอีกทั้งในปัจจุบันภารกิจต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบริการล้วนแต่มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างคามพึงพอใจให้ เกิดแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงประชาชนเป็นตัวตั้งรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงนับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่สะดวกรวดเร็วถูกต้องเสมอภาคและเป็นธรรมรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงถือได้ว่าเป็นต้นแบบในการให้บริการของภาครัฐที่มีผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมตลอดจนนำไปสู่การได้รับการยอมรับในมาตรฐานจากประชาชนอย่างกว้างขวาง การบริหารราชการไทยด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นการให้บริการของภาครัฐผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อการเข้าถึงบริการของภาครัฐ เสริมสร้างความโปร่งใสของการดำเนินงานของภาครัฐ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น E-

government เป็นหนึ่งแนวคิดสำคัญที่สอดคล้องกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือ New Public administration (NPA) เป็นการปรับปรุงบริการภาครัฐ โดยนำแนวคิดการให้ความสำคัญกับลูกค้า หรือประชาชนผู้มารับบริการเป็นหลัก (Customer Driven) มาใช้ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือ สร้างระบบการบริการที่ทันสมัย นำเทคโนโลยีมาใช้ในภาครัฐเพื่อให้ข้าราชการและประชาชน ได้รับความสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ภาครัฐ เสริมสร้างความโปร่งใสของการดำเนินงานของภาครัฐ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสให้กับประชาชนได้เลือกใช้ บริการที่หลากหลายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ประชาชนได้รับบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้น รัฐสามารถให้ ข้อมูลกับประชาชนได้มากขึ้นลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและบริการของรัฐลด ความยุ่งยากของกฎเกณฑ์ เพิ่มความโปร่งใสในการทำงานสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้เลือกใช้ บริการที่หลากหลายผ่านอินเทอร์เน็ต ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดี

รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สามารถตอบโจทย์ของการพัฒนาระบบราชการได้ เพราะเป็น เครื่องมือที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงระบบงานให้มีประสิทธิภาพเกิดความคุ้มค่าและเกิด ผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจในการให้บริการประชาชนและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐได้มี การพัฒนา และปรับปรุงตนเองลดขั้นตอนการปฏิบัติงานรวมทั้งยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการของ หน่วยงานของรัฐให้สูงขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริการประชาชนและสามารถตอบสนองต่อ ความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงนับว่าเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการบริหารจัดการภาครัฐในยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานของรัฐยังคงมุ่งเน้นการให้บริการเพียงด้านเดียว ดังนั้นในอนาคตหน่วยงานของรัฐจะต้องเน้นการนำรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบการ จัดการภายในหน่วยงานให้มีความโปร่งใสและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งจะต้องทำอย่าง ต่อเนื่องและที่สำคัญหน่วยงานของรัฐจะต้องนำรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้พัฒนาการบริการเพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็วให้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้นเพราะการที่หน่วยงานของรัฐมีการ พัฒนารูปแบบใหม่ของการให้ บริการประชาชนโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ นับว่าเป็น กุญแจสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการพลิกโฉมการให้บริการของภาครัฐที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้สามารถรับบริการต่าง ๆ เพียงปลายนิ้วสัมผัสในทุก ๆ เวลาและสถานที่โดยผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งนับเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาบริหารจัดการภาครัฐเพื่อการ นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้กลายเป็นระบบราชการอิเล็กทรอนิกส์อย่าง แท้จริง ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการสร้างโอกาสให้สามารถเลือกใช้บริการที่หลากหลายผ่าน อินเทอร์เน็ต ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้น ลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและ บริการของรัฐ ลดความยุ่งยากของกฎเกณฑ์ เพิ่มความโปร่งใสในการทำงาน ในทางกลับกันรัฐก็ สามารถให้ข้อมูลกับประชาชนได้มากขึ้นด้วย ดังนั้นหากภาครัฐจะมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านนี้ เป็นเรื่องที่ยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมอยู่มาก นโยบายด้านนี้อาจจะประสบความสำเร็จในกลุ่ม ของบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างดีที่จะสามารถช่วยเหลือรัฐบาลได้เป็นอย่างดี

ดี ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ขององค์กร หรือความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน แต่ในทางกลับกันในประเทศของเราเรายังมีความเหลื่อมล้ำสูงมาก ประชาชนไม่มีความรู้ยังอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก ซึ่งบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะได้ใช้ประโยชน์ในด้านนี้อย่างเต็มที่ ทำให้บางคนยังไม่เข้าใจถึง คำว่า E-government ว่าคืออะไร

7. ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันนี้ข้าราชการมีความก้าวหน้าและทันสมัยเป็นอย่างมาก และข้าราชการก็มีศักยภาพที่สูงในหลาย ๆ ด้าน เพียงแต่อาจจะยังไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เราต้องปรับตัวให้ทันต่อโลก ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การทำงานภายในภาวะวิกฤต สิ่งในห้วงระยะเวลาดังกล่าว ข้าราชการเกิดความสับสนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายในการทำงาน ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง โดยผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องของจริยธรรมหรือคุณธรรมที่นักการเมืองจะต้องพึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อระบบราชการอย่างแท้จริง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข หรือเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน และเพื่อเป็นการตอกย้ำในด้านจริยธรรมของนักการเมืองต่อไป

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการนำ E-government มาใช้ในภาครัฐว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างไรบ้าง และตรงตามความต้องการหรือไม่

บรรณานุกรม

- Chaicharn Samuttawanit.(1998) Good Governance with With the education reform to Political reform., Bangkok.
- Chitphol Karnchanakit.(2002) The political trust and political participation in local city: a case study of Thailand subdistrict administrative organization. Chulalongkorn University, political science, Chulalongkorn University.
- Chookiat Mookthakarn. (2002) The role relationship between the Government of the city, with officials regularly under a democratic Government based on the context.
- Noppadol Sukonthawit.(1996) Partisan politics with the local town: benefits and power base. University of Chulalongkorn
- Thitinan Thammachot.(1999) Code of ethics of politics. master of Arts thesis in political science, Ramkhamhaeng University.

- Thippawan Lorsuwannarat.(1999) From Conceptual to reform Bangkok. Sattfire
- Suebpong Suksom.(2015) Connecting to economic, social and political groups of particles in the Mekong River basin (GMS) with the ASEAN Economic Community (AEC) The results from the Thailand-Laos Friendship Bridge-enabled Hotels at 4. Bangkok: the University of Western.
- Oraphin Sopchokchai. (1998) Social stability and the Good Governance of the UN mechanisms.
- Aunchalee Chulapinpum (2003) Conflict management in community issues that lead to the development of strong communities: Dhurakij Pundit University .
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541) Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร
- จิตพล กาญจนกิจ. (2545). ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชูเกียรติ มุทธากาญจน์ (2545) บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการการเมือง กับข้าราชการประจำภายใต้การบริหารราชการตามระบอบประชาธิปไตย
- ฐิณันท์ ธรรมโชติ. (2542). ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2553). องค์การpringdingแห่งความรู้; จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : แชนไฟร์
- นพดล สุคนธวิท 2539. พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น: ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สืบพงศ์ สุขสม (2558). ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) กับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
- อรพินท์ สพอิชชัย. (2541). สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี (Good Governance). รายงานที่ดีอาร์ไอ.
- อัญชลี จุฬาภิมพ์พันธุ์. (2546) การบริหารความขัดแย้งในประเด็นต่าง ๆ ของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษา
ระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
THE MODEL OF BASIC VALUES ESTABLISHING ON STUDENTS AFFAIRS
ADMINISTRATION IN PRIMARY SCHOOL OF KANCHANABURI PRIMARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

พิมพ์ชนก อธิราชวานันท์*

เด่น ชะเนติยัง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 2) สร้างและนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 โดยมีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (2) พัฒนาตัวชี้วัด องค์ประกอบรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ด้วยเทคนิคเดลฟาย จากกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 ท่าน (3) จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน เพื่อรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับองค์ประกอบการพัฒนาตัวชี้วัดรูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 1 คือ ความใฝ่เรียนรู้ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความประหยัด ความมีวินัย ความนอบน้อม และ ความสามัคคี (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ กิจการนักเรียนโดยการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาทั้ง 8 ขอนั้น มีความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน

คำสำคัญ : ค่านิยมพื้นฐาน , การบริหารกิจการนักเรียน

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The purposes of the study were: 1) to study the composition of basic values establishing on students affairs administration in primary school of Kanchanaburi Primary Education Service Area Office 1, 2) to create and present the model of basic values establishing in primary school of Kanchanaburi Primary Education Service Area Office 1 by researching 3 steps: (1) analyze research document on model of basic values establishing in primary school to define framework of research concept, (2) develop indicators of basic values establishing factors in primary school by using Delphi Technique from 21 experts of the sample, (3) discuss in a group with 8 experts to get recommendation, suggestion, statistics, percentage, S.D., Median, and inter quartile range.

The results of the study were: 1) the experts agreed with the factors development indicators of basic values establishing in primary school of Kanchanaburi Primary Education Service Area Office 1 on putting effort persistently, diligence, honesty, kindness, economizing, discipline, humility, and harmonious. 2) The experts of students affairs administration in primary school also agreed that 8 factors of the basic values establishing model in primary school were suitable.

Key word (s) : Establish core values , Administration of student affairs

1.บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ ของการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของหลักสูตรและส่วนรับผิดชอบของงาน กิจกรรมนักเรียน ในสภาพปัจจุบันที่มีการ เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ส่งผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของ ผู้เรียน ซึ่งถ้าหาก ผู้เรียนไม่รู้จักรักตนเองและ สภาพแวดล้อมที่ดีพอและไม่อาจที่จะปรับตัว ได้อาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นตามมา สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนานักเรียนให้เป็น บุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถี ชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการ

สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบัน ทางสังคมที่มีสำคัญที่สุด ในอันที่จะทำหน้าที่ สร้าง และพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ ที่มี คุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่าง มีความสุขด้วยการ พึ่งตนเอง ซึ่งเป็นความ คาดหวังของสังคมที่มีต่อโรงเรียน จึงเป็นผลให้ โรงเรียนต้องมีกระบวนการ บริหารจัดการที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานการศึกษา ที่กำหนดและให้ได้รับการพัฒนา

ในทุกด้าน ตามความสามารถที่จะจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เป็นที่ยอมรับและสามารถเป็นแบบอย่างในด้าน คุณภาพ แก่โรงเรียนอื่นได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับ องค์ ประกอบ และรูปแบบที่ใช้ในการบริหารงานโดยเน้นเป้าหมายหลักคือการ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และหากนำองค์ประกอบและรูปแบบในการบริหารงานมา ใช้จนประสบผลสำเร็จแล้วก็จะเรียกได้ว่าเป็นการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาศักยภาพการศึกษา

การบริหารกิจการนักเรียนเป็นการ บริหารงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการสอนในชั้นตามปกติและมุ่ง ส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนใน สถานศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลไปถึง การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มี 3 ความ ประพฤติที่พึงงาม และมีระเบียบวินัยในตนเอง เมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนจะได้เป็นพลเมืองที่ดี ของชาติและมีคุณค่าต่อสังคมต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (2551, หน้า 37) ได้ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้ 1) ทำให้ เกิดความสงบเรียบร้อยใน สถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้การเรียนการสอนผ่านเกณฑ์ มาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพ การศึกษา 3) นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถเฉพาะตนเต็มตามศักยภาพ 4) นักเรียนที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ ได้รับความ ช่วยเหลือ และแก้ไขพฤติกรรมให้สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี 5) บุคลากรใน สถานศึกษารู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข รู้จักการให้ และการรับ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ 6) บุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจรูปแบบการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิ และหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง

การสร้างค่านิยมหลักของคนไทยตาม นโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง โดยต้องสร้างคนในชาติให้มีค่านิยมไทย 12 ประการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดนโยบายแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับค่านิยมหลัก 12 ประการสู่การปฏิบัติ โดยให้โรงเรียนผนวกค่านิยม 12 ประการเข้า หลักสูตรการเรียนการสอน ทุกกลุ่มสาระ จัด กิจกรรม การประกวดต่าง ๆ ปฏิบัติให้เห็น เป็นรูปธรรม แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ ค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยมีทั้งหมด 5 ข้อ สรุปได้ดังนี้ 1) ให้สถานศึกษาผนวกค่านิยมหลักในการ จัดการเรียนรู้นักเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม 2) ให้ สถานศึกษาปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก ให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เน้นการ ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็น พฤติกรรมยั่งยืนตามระดับชั้น 3) สถานศึกษา กำหนดวิธีการ เรียนรู้ค่านิยมหลักให้เหมาะสม กับวัยศักยภาพผู้เรียน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา กำกับ ติดตาม นิเทศ การดำเนินงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ติดตาม นิเทศ และประเมิน สถานศึกษาที่ ดำเนินการเกี่ยวกับค่านิยมหลัก อย่างเป็น รูปธรรม และเกิดประสิทธิผลชัดเจน

การปลูกฝังค่านิยมในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่ามี ความ แตกต่างกันและยังไม่มีรูปแบบหรือแนว ทางการดำเนินอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ประกอบกับสภาพ ภูมิประเทศและที่ตั้งของ แต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน การดำเนิน กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยม จึงมีความแตกต่าง กันไปด้วย รวมถึงการบริหารจัดการศึกษาทั้ง ระบบการบริหารจัดการวิธีการ

ปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทหน้าที่ของบุคคลทั้งที่เป็นผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาตลอด จนผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาที่มี คุณภาพและมีส่วนที่ส่งเสริมให้เกิดการปลูกฝัง 4 ค่านิยมให้กับนักเรียน จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนโดยการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา ในจังหวัด กาญจนบุรี เพื่อให้ได้ รูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้ใช้ในการ บริหารกิจการนักเรียนใน สถานศึกษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยกระดับคุณภาพของคน และการศึกษาให้มี ทิศทาง และแนวโน้มที่ดียิ่งขึ้น

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
2. เพื่อสร้างและนำเสนอรูปแบบการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1

3.ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษา ระดับ ประถมศึกษา ในจังหวัดกาญจนบุรี เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ผสมกัน มี ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร/แนวคิด ทฤษฎี/งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบการ ปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐาน การบริหารกิจการ นักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อกำหนดกรอบ แนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์ รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน การบริหาร สถานศึกษาด้านการบริหารกิจการนักเรียนใน สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 3 จัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อเสริมให้รูปแบบการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการ นักเรียน มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความคิดเห็น โดยส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปยัง ผู้บริหาร โรงเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัด กาญจนบุรี จำนวน 110 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็น แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของ ผู้ตอบแบบสอบถามๆทั่วไป เป็น แบบสอบถาม เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์รูปแบบการ ปลุกฝังค่านิยมพื้นฐาน การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารกิจการนักเรียนเชิงลึก โดย ผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ การปลุกฝังค่านิยมพื้นฐาน การบริหารกิจการ นักเรียน ระดับ ประถมศึกษาในจังหวัด กาญจนบุรี

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ รูปแบบการปลุกฝังค่านิยมพื้นฐาน การบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารกิจการนักเรียน ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (Opened End)

คุณภาพเครื่องมือโดยการวิเคราะห์ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) และ อำนาจจำแนก (Discrimination) ของโดย นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรจำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การเลือกตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างการ วิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย พิจารณาประเด็น สำคัญ 2 ประการ ขนาดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จะใช้จำนวน 21 คน เพราะมีผลการวิจัยยืนยันว่าใช้ จำนวนนี้แล้วจะมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด และวิธีเลือกผู้เชี่ยวชาญ ใช้วิธีวิพากษ์ประเด็น ปัญหา จนได้ผู้เชี่ยวชาญมากพอ จากนั้นนำ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญมานับความถี่ที่ซ้ำกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยจนได้รายชื่อ ผู้เชี่ยวชาญตามที่ต้องการ

4. สรุปผลการวิจัย

ตาราง1 คำร้อยละและอันดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวม

ข้อที่	ข้อความ	ความคิดเห็น		
		ความถี่	ร้อยละ	อันดับ
1	ความขยัน	12	57.1	2
2	ความประหยัด	10	47.6	4
3	ความซื่อสัตย์	11	52.4	3
4	ความมีวินัย	10	47.6	4
5	ความนอบน้อม	10	47.6	4
6	ความสามัคคี	9	42.9	5
7	ความมีน้ำใจ	11	52.4	3
8	ความใฝ่เรียนรู้	13	61.9	1

รอบที่ 1 นำแบบสอบถามฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อ รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการ ปลุกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการ นักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 จำนวน 21 คน ตามความ เหมาะสมขององค์ประกอบการปลุกฝังค่านิยม พื้นฐานด้านการบริหารกิจการ นักเรียนใน สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ผลปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน พบว่า การพัฒนารูปแบบการปลุกฝังค่านิยมพื้นฐานด้าน การบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 เมืองค์ประกอบ หลักดังนี้ อันดับ 1 คือ ความไม่เรียนรู้ อันดับ 2 คือ ความขยัน อันดับ 3 คือ ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ อันดับ 4 คือ ความประหยัด ความมีวินัย ความนอบน้อม และอันดับ 5 คือ ความสามัคคี

รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่พัฒนา จากคำตอบรอบแรก โดยนำความคิดของผู้เชี่ยวชาญมาสร้างข้อคำถามใหม่ ในรูปของ แบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) ครอบคลุมรูปแบบการปลุกฝัง ค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียน ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยนำข้อมูลความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน มาหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

รอบที่ 3 นำแบบสอบถามฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการปลุกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการ บริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ทั้ง 8 ด้าน ให้ ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบแบบสอบถามฉบับที่ 3 สำหรับครั้งนี้ มีการแสดงค่ามัธยฐาน และ พิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่มพร้อมทั้งคำตอบ เดิมของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ผ่านมาเพื่อให้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนยืนยันคำตอบเดิมหรือจะ เปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ก็ได้ จากนั้นนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์อีกครั้งหนึ่ง ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลมีดังนี้ตาราง 2 ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อองค์ประกอบ

โดยรวมของรูปแบบการปลุกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ข้อที่	ข้อความ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	แปลผล
1	ความขยัน	5.00	0.00	สอดคล้อง

2	ความประหยัด	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	ความซื่อสัตย์	4.00	0.00	สอดคล้อง
4	ความมีวินัย	5.00	0.00	สอดคล้อง
5	ความนอบน้อม	4.00	0.00	สอดคล้อง
6	ความสามัคคี	4.00	0.00	สอดคล้อง
7	ความมีน้ำใจ	5.00	0.00	สอดคล้อง
8	ความใฝ่เรียนรู้	5.00	0.00	สอดคล้อง

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ต่อการ พัฒนารูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้าน การบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาโดยภาพรวม ในสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ในรอบที่ 3 มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมา

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการ บริหารกิจการนักเรียน ที่มีรูปแบบการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐานในสถานศึกษาระดับประถม ศึกษาจำนวน 8 คน มาร่วมอภิปรายเพิ่มรูปแบบ พัฒนาตัวชี้วัดองค์ประกอบรูปแบบการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียน ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านความขยัน ความ ประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความนอบน้อม ความสามัคคี ความมีน้ำใจ และ ความใฝ่เรียนรู้

6.สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

องค์ประกอบหลัก คือ รูปแบบการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ใน สำนั กงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 คือ ความใฝ่เรียนรู้ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความประหยัด ความมีวินัย ความนอบน้อม และ ความสามัคคี ตามลำดับ

ตัวชี้วัดด้านความขยัน คือ ตั้งใจเพียร ทำงาน อุตุนไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค และ กล้าเผชิญอุปสรรค และสิ่งใหม่ ๆ ตามลำดับ

ตัวชี้วัดด้านความประหยัด คือ ถนอมใช้ทรัพย์สิน ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักเก็บออม

ตัวชี้วัดด้านความซื่อสัตย์ คือ รู้จัก หน้าที่ ปฏิบัติได้ถูกต้อง ไม่พูดโกหก ไม่ขโมย

ตัวชี้วัดด้านความซื่อสัตย์ คือ ปฏิบัติ ตามกฎโรงเรียน ยอมรับการลงโทษเมื่อทำผิด และปฏิบัติตนในขอบเขตกฎหมาย

ตัวชี้วัดด้านความนอบน้อม คือ ประพฤติ ตนเหมาะสม มีสัมมาคาราวะ เรียบร้อย

ตัวชี้วัดด้านความสามัคคี คือ ไม่เอา รัดเอาเปรียบ ยอมรับความแตกต่างความคิด และกลมเกลียวปรองดอง

ตัวชี้วัดด้านความมีน้ำใจ คือ เห็นคุณค่าเพื่อนมนุษย์ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล และ ไม่เห็นแก่ตัว ตัวชี้วัดด้านความไม่เรียนรู้ คือ มีความสนใจและตั้งใจเรียนรู้ สืบเสาะหาความรู้ และ พัฒนาสิ่งที่ตนเองรู้

7.อภิปรายผล

องค์ประกอบหลัก คือ รูปแบบการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรีเขต 1 คือ ความไม่เรียนรู้ ความ ขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความ ประหยัด ความมี วินัย ความนอบน้อม และ ความสามัคคี ตามลำดับ อามาจาก

1. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ ปฏิบัติงานด้วยความขยัน มีการอบรมให้ นักเรียน สนใจกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม กิจกรรม การเรียนการสอน มีการสร้าง แรงจูงใจในการเข้าร่วม กิจกรรมหรือการเรียน การสอน ส่งเสริมให้นักเรียนมีการจัดทำเตรียม งานตามตารางเรียน มีการ อบรมให้นักเรียน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถาม ปัญหาที่พบในการเรียน มีการอบรมให้ นักเรียนศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการเข้าห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ มีการอบรม ให้ นักเรียนมีการบันทึกสรุปความรู้ ทักษะ จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

2. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียน รู้จักประหยัด มีการอบรมให้นักเรียนเรื่องการ เลือก ซื้อ ให้คิดก่อนซื้อ จะซื้อเฉพาะสิ่งจำเป็น มีประโยชน์ และคุ้มค่า มีการอบรมให้นักเรียน ใช้สิ่งของ สาธารณะอย่างประหยัด และช่วยบำรุงรักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน มีการอบรมให้ นักเรียนเรื่องการ ทะนุถนอมสิ่งของเครื่องใช้ ของตนเองให้ใช้ได้นาน ๆ และเกิดประโยชน์ สูงสุด มีการอบรมให้ นักเรียนรู้จักการเก็บออม สะสมทรัพย์สินและของใช้ มีการอบรมให้ นักเรียนรู้จักใช้ชีวิตเป็นอยู่อย่าง เรียบง่าย ตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียน รู้จักปฏิบัติตนอยู่บนคุณธรรมความซื่อสัตย์ ส่งผลให้ นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์พูดจริงทำจริง เป็นคนจริงใจเป็นคนตรง จะทำให้นักเรียนเป็น ที่เชื่อถือของ ครูและเพื่อนด้วยตนเอง และเป็น ผู้ที่เคารพนับถือตัวเองได้ การรักความจริง การทำทุกสิ่งทุกอย่าง ให้ตรงกับความจริง จะ ทำให้เขาปลอดภัยจากกิเลสสังขะ สังขะจะเป็น ฆราวาสธรรม ซึ่งเป็น หลักธรรมสำหรับการ ครองชีวิตของคฤหัสถ์ และเป็นบารมีข้อหนึ่ง คือ เมื่อเราตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็อยู่กับสิ่งนั้น จนสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน

4. โรงเรียน มีการส่งเสริมให้นักเรียน วินัย ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตาม กำหนดเวลา ปฏิบัติตามกฎหมาย สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, ออนไลน์) กล่าวว่า วินัยนี้มักจะเข้าใจกันในความหมาย เชิงลบ คือไปเข้าใจเป็นเครื่องบังคับควบคุม ซึ่งยังไม่ถูกต้อง เรียกว่าเป็นความหมายสำหรับ คนที่ยังไม่ได้พัฒนา ความหมายที่ต้องการของ วินัยเป็นความหมาย เชิงบวก กล่าวคือวินัยเป็น การจัดสรรโอกาส ทำให้ชีวิตและสังคมมีระบบ ระเบียบ และมีโอกาส เกิดขึ้น ทำให้ทำอะไร ได้ คล่องดำเนินชีวิตได้สะดวก ดำเนินกิจการได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มี

ระเบียบ ไม่เป็น ระบบ ก็สูญเสียโอกาส ในการที่จะดำเนิน ชีวิตและทำกิจการของสังคมให้เป็นไป ด้วยดี

5. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนมี ความสุภาพ อ่อนโยน และอบรมให้นักเรียนมี สัมมาคารวะต่อพระสงฆ์ นักบวช ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้สูงวัย อบรมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มี มารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย อบรมให้นักเรียนไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจ ข่มผู้อื่นทั้งโดย วาจา และท่าทาง อบรมให้ นักเรียนตระหนักถึงการกล่าวคำขอโทษเมื่อกระทำผิด และให้อภัยผู้อื่น อบรมให้นักเรียน อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ

6. โรงเรียน มีการส่งเสริมให้นักเรียน รักความสะอาด อบรมให้นักเรียนรู้จักรักษา ความสะอาดใจ ผู้ที่คิดดีต่อผู้อื่น ไม่มุ่งร้าย ไม่ อิจฉาริษยา ผิดผนจิตใจ มิให้ขุ่นมัว อบรมให้ นักเรียน การดูแลรักษาความสะอาดของ ร่างกายอยู่เสมอ ให้นักเรียนตระหนักถึงการ ดูแลรักษาความสะอาด ของร่างกาย และจิตใจ อบรมให้นักเรียนดูแลรักษาความสะอาดของ สิ่งแวดล้อมถูกต้องตาม สุขลักษณะ ให้นักเรียน ดูแลรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัย บ้าน โรงเรียน ห้องเรียน

7. โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียน รู้จักรักและสามัคคีกัน นักเรียนรักช่วยเหลือ เกื้อกูล เสียสละ ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน เปิดใจ กว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับ ความ แตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนไม่ใช้ ความรุนแรงในการแก้ปัญหา และไม่สร้าง ความแตกแยก รู้ บทบาทของตน ทั้งในฐานะ ผู้นำและผู้ตามที่ดี อบรมให้นักเรียนมีความ มุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง

8. โรงเรียน มีการส่งเสริมให้นักเรียน ด้านความมีน้ำใจ การอบรมให้นักเรียน ตระหนักถึง การแสดงความยินดี เมื่อผู้อื่นได้ พบกับความสำเร็จ อบรมให้นักเรียนเป็นผู้ให้ และผู้อาสาช่วยเหลือ ผู้อื่นเสมอ อบรมให้ นักเรียนรู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ส่วนรวม อบรม ให้นักเรียน ร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม โดย ไม่หวังผลตอบแทน อบรมให้นักเรียน เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือ สังคมด้วยแรงกายสติปัญญา

จากที่กล่าวมาสอดคล้องกับการวิจัย ของจิณณวัตร ปะโคทั้ง (2549) วิจัยเรื่อง รูปแบบ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณีสุนันทา กล้าแข็ง (2550) วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงาน กิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร และ อนุชา ฝารี (2552) วิจัยเรื่องสภาพและแนว ทางการพัฒนาบริหารงานกิจการนักเรียนใน โรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สุทธิชัย อัมโรสถ (2551) วิจัยเรื่องระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน กฤษณะ คำสุวรรณ (2550) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการ บริหาร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนบูรณ ศึกษา วรรณภู สิทธิฤทธิ์ (2550) ได้วิจัยเรื่อง การบริหาร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน จร ราชนมณี(2553) การพัฒนาการดำเนินงาน เสริมสร้างค่านิยม พื้นฐาน 5 ประการของ นักเรียนโรงเรียนหินลาดนารายณ์สาร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่น ชะเนติยัง เรื่องการพัฒนาแบบการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนครเขต1

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ควร มีการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ที่ยังพบว่ามี การ ส่งเสริมและปลูกฝังน้อย

2. รูปแบบการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ควร ดำเนินการส่งเสริมในส่วนคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 8 ประการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานด้านการบริหารกิจการ นักเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

2. ศึกษาการดำเนินงานปลูกฝังค่านิยม พื้นฐานของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานของครูให้แก่ นักเรียน กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

บรรณานุกรม

- กฤษณะ คำสุวรรณ. (2550). บทบาทของผู้บริหารในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียน **บูรณศึกษา เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จเร ราชนณี. (2553). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของ **นักเรียน โรงเรียนหินลาดนารายณ์สาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ **โรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ**. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เด่น ชะเนติยัง. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลใน **สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1**. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ตุลาคม-ธันวาคม 2557. เล่มที่ 1 ฉบับที่ 1 หน้า 79.

- วรรณภา ลิทธิฤทธิ์. (2550). การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สุทธิชัย อัมโรสถ. (2551). การส่งเสริมงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนันทา กล้าแข็ง. (2550). สภาพและปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทชาวไทยจากัดสงเคราะห์ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1.
- อนุชา ผารี่. (2552). สภาพและแนวทางการพัฒนาบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

รูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

THE MODEL of EDUCATIONAL LEADERSHIP on CHANGING STAGE CHANTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

Parada Sartpanit^{*}

Den Chanetiyoung^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีดำเนินการวิจัยจำแนกแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 3) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคม เปลี่ยนแปลงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 และ 4) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก มี 30 องค์ประกอบย่อยหรือตัวชี้วัด ผลการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษายุคเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง

Abstract

The purposes of this research were to develop leadership development education in the changing stage in Chanthaburi service area office 2 Chanthaburi district primary educational research and development. Were there a way to

^{*} หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

^{**} ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

conduct research into 4 steps: 1) to determine the factors of education leadership model on changing stage for Chanthaburi primary educational service area office 2 ; 2) to develop the factors of educational leadership model on changing stage of Chanthaburi educational service area office 2; 3) construction the model of new modern leadership development education on changing stage of Chanthaburi primary educational service area office 2 ; 4) To assess the development of educational leadership on changing stage Chanthaburi primary educational service area office 2. The research methodology consisted of four steps. 1) Analysis and synthesis the documents on educational leadership in order to establish conceptual framework, 2) To develop the factors of educational leadership with Delphi Technique; 3) sought the advice and feedback from eight experts on school administration by focus group discussion technique and 4) evaluated the opinions of 100 school administrators. The analysis of the data was accomplished by computation of percentage, mean, standard deviation , The median and interquartile range was also computed to test each of the consensus postulated in the study.

The research findings were as follows ;

The research found that the pattern of development of educational leadership on the changing stage primary educational, Chanthaburi service area office 2 consists of 5 main elements or sub-elements are 30 metrics

1. The group of experts representing the 6 factors ; 1) Mission for 5 indicators, 2) commitment of success for 5 indicators , 3) Good governance for 5 indicators, 4) Communication intellectual skills for 5 indicators, 5) Problem Solving for 5 indicators , 6) Self confidential skills for 5 indicators

2. The result for development of educational leadership on 30 indicators of new modern leadership for primary educational of Chanthaburi are evaluated of possibility in high level.

Keyword(s): Model, Educational leadership development, Changing stage leadership

1.บทนำ

ปัจจุบันองค์กรที่มีการจัดการที่ดีทั้งหลายต่างต้องการบุคลากรที่มีภาวะผู้นำที่เก่งและมีประสิทธิภาพมีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กรซึ่งขณะเดียวกันก็ต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ

(Participation Cooperation) เป็นการนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าและลดปัญหาความขัดแย้งในการประสานงานกับบุคคลรอบข้างได้ ดังนั้น ผู้นำสมัยใหม่จะประสบความสำเร็จได้ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ให้ทันต่อสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงอยู่ตลอดเวลา ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถทำให้ผู้ร่วมงานทำงานได้อย่างมีคุณภาพและเต็มความสามารถในโลกของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถแก้ปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยการกระตุ้นให้บุคคลอื่นเชื่อถือและยอมรับวิธีการทำงานของตน (ริงชัย สันติวงษ์. 2550 : 156) อีกทั้งผู้บริหารควรทำ-หน้าที่ประสานการทำงานของสมาชิกในกลุ่มให้ประสบความสำเร็จช่วยเหลือผู้ร่วมงานขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ประสานการทำงานเพื่อการบรรลุเป้าหมายโดยทำให้วัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้พลังอำนาจที่ได้รับการยอมรับลูสเซียร์ อาร์ เอน และ แอควิสต์ (Lussier, R. N. and Achua, C. F. 2009 : 260) สร้างแรงจูงใจต่อผู้ปฏิบัติงานให้ทำงานจนประสบความสำเร็จซึ่งการกระทำนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้นำมีภาวะผู้นำ ด้วยเหตุนี้ ผู้นำกับภาวะผู้นำจึงมีความสัมพันธ์กันเบอร์แมน เอ (Bryman, A. 2007 : 380) ภาวะผู้นำสามารถเรียนรู้ฝึกฝนและสร้างขึ้นได้ (Eden, D. and Shani, A. B. 2004 : 7) อีกทั้งเป็นหัวใจของความสำเร็จในทุกองค์กร

ภาวะผู้นำถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติภายในของตนหรือเรียกได้ว่ามีบุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างสามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) จากตำแหน่งและอำนาจบารมี (Power) ที่ได้จากตัวของเขาเองอีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถ้อยยอมรับร่วมมือหรือยอมรับในตัวของเขาได้ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพลักษณะของความเป็นผู้นำทางความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การตัดสินใจ ฯลฯ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของกลุ่มหรือขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสอดคล้องกับ พิเชษฐ วงศ์เกียรติขจร (2553 : 40) ที่อธิบายความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาองค์กรให้เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นโดยกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานร่วมมือหรือปฏิบัติงานตามผู้นำนั้นด้วยความศรัทธาและด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานนั้นสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง

ดังนั้นผู้นำองค์กรหรือผู้นำหน่วยงานจะต้องมีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) ซึ่งมีผลเกิดเป็นลูกโซ่โดยผู้นำ (Causal chain of effects by leader) การปฏิบัติงานจะต้องมี วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (Articulate Appealing Vision) มีความคิดริเริ่มที่เหมาะสม มีเป้าหมายในลักษณะกว้างขวางและความต้องการในอนาคตอย่างไรนั้นผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่แสดงออกอย่างชัดเจนและเหมาะสม ควรเพิ่มความผูกพันให้กับผู้ตาม (Increase Follower Commitment) โดยสามารถสร้างความผูกพันให้กับผู้ตามทำให้ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมปฏิบัติการกิจและมีความเคารพนับถือในตัวผู้นำ เพิ่มความพยายามของผู้ตาม (Increase Follower Effort) โดยมีการจูงใจสร้างขวัญและกำลังใจด้วยการส่งเสริมให้ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดีมากขึ้นซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิผลในการทำงาน

สภาพการณ์ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำจะต้องถูกปรับเปลี่ยนไปด้วย ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ท้าทายการทำงานของผู้นำในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ กระบวนทัศน์ในการมองภาวะผู้นำในลักษณะบุคคลหรือกระบวนกรนั้นไม่กว้างและลึกพอที่จะพัฒนาผู้นำในทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังที่อโวลิโอ (Avolio, 1994 : 4) เสนอว่าเราต้องเริ่มต้นคิดใหม่ว่าภาวะผู้นำนั้นมีลักษณะที่ระบบ (as a system) ซึ่งจะทำให้มองภาวะผู้นำได้กว้างและลึกพอที่เราจะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งผู้นำที่ดีควรมีภาวะผู้นำแบบมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาตนเองให้เป็นທີ່เลื่อมใสศรัทธาของผู้ตามกระตุ้นให้ผู้ตามแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ๆ ที่ชาญฉลาดให้ความสำคัญกับผู้ตามอย่างทั่วถึง พัฒนาผู้นำและผู้ตามในทุกส่วนขององค์กรได้

ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญต่อนักบริหารที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหา การวางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาขององค์กรเป็นกระบวนกรในการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ในการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธา ความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรหรือกลุ่มนั่นเอง ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อสถาบันอุดมศึกษาเช่นเดียวกับสถานประเภทอื่นๆ เมื่อมีการกล่าวถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ การริเริ่มสิ่งใหม่ๆ การบุกเบิกความรู้ใหม่ก็จะพบว่าปัจจัยหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ คือ บทบาทภาวะผู้นำและความสามารถในการจัดการของผู้บริหารระดับสูงของสถาบันนั้น สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งกำเนิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเป็นแหล่งผลิตบุคลากรที่เป็นผู้นำสาขาต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นแหล่งสร้างรวบรวม รักษา เผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ ที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยในสาขาต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่น การบริหารสถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องได้ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจบทบาทที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อสังคมและมวลมนุษยชาติมีความรู้ มีทักษะในการสื่อสารและการบริหาร โดยเฉพาะ การสร้างแรงจูงใจ มีคุณธรรม จริยธรรมและความสัมพันธ์ที่ดีกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการเดลฟาย (Delphi Techniques) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญต่อไปด้วยเทคนิคเดลฟาย

ตอนที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยทำการแสวงหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการพัฒนาตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร จำนวน 8 คน มาสนทนาเพื่อเสริมรูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 การประเมินความคิดเห็น(Evaluation)

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 100 คน ประเมินความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ หาค่ามัธยฐาน (Media) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยควอไทล์ (Inter quartile Range) ของแต่ละข้อคำถามที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ส่งแบบสอบถามรอบที่ 2 พร้อมทั้งรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญทราบเกี่ยวกับค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่วิเคราะห์ได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและที่วิเคราะห์ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ต่อการพัฒนาตัวชี้วัดองค์ประกอบการพัฒนาแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ ด้าน ธรรมาภิบาล ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นเชื่อถือได้

6. สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านธรรมาภิบาล ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และด้านความเชื่อมั่นใน

ตนเอง ความสำคัญที่สุด คือด้านการมีธรรมาภิบาล ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่น ชะเนติยัง. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1.วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ตุลาคม-ธันวาคม 2557. เล่มที่ 1 ฉบับที่ 1 หน้า 79. 550-558

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์โดยผ่านกระบวนการเทคนิคเดลฟาย และการสนทนากลุ่ม ได้รูปแบบที่นำมาใช้ในสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ เมื่อนำไปสอบถามผู้บริหารโรงเรียนถึงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคเปลี่ยนแปลงของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษาบุคลากรในสถานศึกษาต่างเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษายุคเปลี่ยนแปลง ด้านการระบುವิสัยทัศน์อย่างชัดเจน การกำหนดวิสัยทัศน์จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เข้ากับบริบทของโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องทุ่มเทและเสียสละเวลา ความรู้ความคิด เพื่อพัฒนาองค์กร รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์สอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับ นิษฐวดี จิรโรจน์ ภิญโญ(2560) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันในกระบวนการบริหารการจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ใต้บังคับบัญชาตามความรู้ความสามารถ การเสริมแรงให้บุคลากรรู้จักสร้างวิธีการและแนวทางใหม่ๆ ตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคเปลี่ยนแปลง เกิดการเรียนรู้ที่ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีการพัฒนาตนเอง แนวทางการวิจัยได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ที่จะนำไปพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

3. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ตามลำดับคิดตามเปอร์เซ็นต์ตั้งแต่ 71.43, 61.90, 76.19 , 66.67 และ 60.25

3.1 การมีธรรมาภิบาล

3.2 การมีวิสัยทัศน์

3.3.ความสามารถในการสื่อสาร

3.4.ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ

3.5ความสามารถในการแก้ปัญหา

3.6ความเชื่อมั่นในตนเอง

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคเปลี่ยนแปลงของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีองค์ประกอบ 6 ด้านคือ ด้านธรรมาภิบาล ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง จะเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาภาวะผู้นำรุ่นใหม่ยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

7.1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยมีสิ่งที่จะต้องตระหนักและแก้ไขปรับปรุงดังนี้

1.1 เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการกำหนดคุณสมบัติการคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปได้ทราบถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ผู้นำยุคสังคมการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม

1.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำยุคสังคมการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย

7.2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลง

2.2 เพื่อนำไปพัฒนาหาแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมที่จะใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปให้มีคุณสมบัติตามลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำสถานศึกษาตามมาตรฐานผู้นำยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่มาตรฐานสากล

2.3 ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาภาวะผู้นำยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

2.4 ควรมีการศึกษาปัญหาภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

2.5 ควรศึกษาภาวะผู้นำและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้ตาม ที่มีอิทธิพลในยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 โดยศึกษาจากเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงาน การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน และการเข้ารับการฝึกอบรม รวมถึงการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ

บรรณานุกรม

- เด่น ชะเนติยัง. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ตุลาคม-ธันวาคม 2557. เล่มที่ 1 ฉบับที่ 1 หน้า 79.
- ธงชัย สันติวงศ์. (2550). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร. (2553). ผู้นำการบริหารยุคใหม่ พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : ปัญญาชนลักษณะ
- นิษฐวดี จิโรจน์ภิญโญ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. วารสารสกลนคร(พฤษภาคม – สิงหาคม, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. แผนการปฏิบัติงานปี 2554. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2555. เข้าถึงจาก <http://www.cti1.obec.go.th/>
- Chanetiyoung D. (2014) Development Model by Good Governance in Education. Office District of Sakon Nakhon district primary education 1. Journal Quality of Life Academic Journals with Mahidol University. Year 10, no. 3. Issue no. 1 vol 1 (October – December, 2014) page.79,550-558
- Jirarotephinyo N. (2017). The relationship between cooperative management with the governance of the institution. Office Primary Education Ratchauri Area 2. Journal of Nakornphanom Magazine, Issue no. 1 Vol 2 (May – August , 2017)
- Office of primary education chanthaburi District 1. 2554 year compliance plan [Online]. Accessed December 1, 2012 . Reached from <http://www.cti1.obec.go.th>
- Santiwong T. (2007) Organization and administration. 9. Edition: Thailand Bangkok, Wattana Panich.
- Wongkiatkachorn P. (2010) A modern of management leaders. Printing: the pimlaksana appearance in Bangkok.

กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณีเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา
 LOCAL AUTHORITY DEVELOPMENT STRATEGIC FOR ACHIEVEMENT
 CASE STUDY OF YALA CITY MUNICIPALITY

อารี หนูชูสุข*
 เอกพร รักความสุข**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ สภาพปัญหาและอุปสรรคของกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์และการนำกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้พื้นที่เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ในการศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 37 คน ซึ่งเป็นผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนตัวแทนของประชาชนไทยพุทธและมุสลิม เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแบบเชิงปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของไมล์และฮิวเบอร์แมน เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์กรณี: เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา ใน 5 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการออร์เคสตราเยาวชนเทศบาลนครยะลา 2) โครงการ Yala Bird City เทศบาล นครยะลา 3) โครงการคืนยะลาให้คนยะลาเทศบาลนครยะลา 4) โครงการบริหารจัดการน้ำเทศบาลนครยะลา และ 5) โครงการ Melayu day @ yala ซึ่งใน 5 โครงการประกอบด้วย 1) ด้านที่มาและกระบวนการ 2) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านปัญหาและอุปสรรค 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านงบประมาณ และ 6) ด้านการประเมินผลและผลสัมฤทธิ์การพัฒนา โดยมีกระบวนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาที่น่าสนใจแตกต่างจากที่อื่นๆโดยเฉพาะการหาข้อมูลขณะลงพื้นที่หาเสียง ประกาศเป็นนโยบายของนายกเทศมนตรีนครยะลาก่อนจะเข้ารับตำแหน่งในแต่ละสมัยนอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญของการดำเนินกลยุทธ์สู่ผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านคุณภาพและความเข้มแข็ง 3) ด้านความเป็นเอกภาพ 4) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 5) ด้านความต่อเนื่อง และ 6) ด้านการสนับสนุน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Western University

** Department of Philosophy Program in Public Administration ,Western University

ผลการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลนครยะลาที่ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้าทองคำ และมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาสู่ผลสัมฤทธิ์กรณีเทศบาลนครยะลา คือ 1) ความเป็นผู้นำที่สามารถเข้าถึง เข้าใจ และจริงใจกับประชาชนอย่างแท้จริงของนายกเทศมนตรี 2) กระบวนการมีส่วนร่วมที่ครบถ้วนและครอบคลุมของเทศบาลนครยะลา 3) ความเข้มแข็ง มีคุณภาพ และความภาคภูมิใจขององค์กร ของฝ่ายประจำของเทศบาลนครยะลา มีผลอย่างยิ่งในการประสพผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนา.

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา, การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์

ABSTRACT

The study of “Local Authority Development Strategies for Achievement: Case study of Yala City Municipality” were purposed to study the process of setting strategies, problem state and obstacles, and to apply of studied strategies to use the local authority development strategies for achievement in the three southern provinces. This study was the qualitative research. The study area was in Yala City Municipality. The sample groups were 37 persons for in-depth interview and 8 persons for focus group including former and present administrators, government officer and representatives of Buddhist-Thai people and Muslim-Thai people to collect the comment of the key informants for analyze by using qualitative data analysis by Miles and Huberman to create the local authority development strategies for achievement. This study was separated in to five projects of the local authority development for achievement i.e. 1) Youth Orchestra Project, 2) Yala Bird City Project, 3) Return Yala to Yala People Project, 4) Water Management Project, and 5) MalayuDay@Yala Project. The five project covered six aspects i.e. 1) background and process, 2) objectives, 3) problem and obstacle, 4) participation, 5) budget, and 6) evaluation aspects. There are process to define the strategies of development that are interesting, especially finding the information while campaigning and announce to a policy before entering the position. Key factors of implementing a strategies to achievement covered six aspects i.e.1) leadership, 2) quality and strengths, 3) unity, 4) participation process, 5) continuity, and 6) support aspects.

The research results, found that the Local Authority Development Strategies for Achievement of Yala City Municipality has successful and won from King Prajadhipok's Institute and has continued to develop. The Local Authority

Development Strategies for Achievement of Yala City Municipality is 1)Leadership is accessible and sincere to the people.2)Full participation process and comprehensive 3)Strength, and quality of civil servant and full-time Yala City Municipality officers aspect that has a great impact on the achievement of development.

Keyword(S): Development Strategies, Local Authority, Achievement

1.บทนำ

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) เป็นปัญหาที่ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศโดยรวมอย่างต่อเนื่อง ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนละเอียดอ่อนสั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะการเชื่อมโยง ทั้งทางด้านความมั่นคงเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม รวมไปถึงปัญหาระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองภายในประเทศ

ดังนั้น รัฐบาลทุกยุคจึงให้ความสำคัญกับปัญหาสามจังหวัดชายแดนใต้อย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2553ก็เกิดนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นนโยบายระดับชาติตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ที่ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐต้องใช้เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติการกิจอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยนโยบายของรัฐนำความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนและสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาพิจารณาเพื่อให้อสอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ และแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management หรือ NPM) เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้มีการมาปรับใช้ในราชการปัจจุบัน คือการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management หรือ RBM) ในประเทศไทยมีการนำมาใช้ในปี พ.ศ. 2538 ตราบเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และได้นำแนวคิดในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ภาครัฐมาใช้เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ทั้งในการบริหารราชการส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาสามปีและแผนปฏิบัติการประจำปีและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีหน้าที่ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ปัจจุบันประเทศไทย มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่งเทศบาลตำบลจำนวน 2,233 แห่งเทศบาลเมืองจำนวน 178 แห่งเทศบาลนครจำนวน 30 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5,324แห่ง องค์กรปกครองท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษอีก 2 แห่ง รวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยทั้งสิ้นจำนวน 7,843 แห่ง แต่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่กี่บางแห่งเท่านั้นที่มีผลงานดีเด่นและได้รับรางวัลในระดับชาติ อันได้แก่ “รางวัลพระปกเกล้า” โดย เทศบาลนครยะลาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 ใน297 แห่ง ในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับรางวัล “พระปกเกล้าทองคำ”

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณี: เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา ที่ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่สยามจังหวัดชายแดนใต้ ที่แม้จะมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณี: เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณี: เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา
3. เพื่อนำกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษา เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณี: เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มุ่งศึกษากลยุทธ์การพัฒนาเทศบาลนครยะลา ในกระบวนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเทศบาลนครยะลาปัจจัยสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์สู่ผลสัมฤทธิ์ โดยใช้กระบวนการถอดบทเรียน วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยจะเป็นการพรรณนาจากการที่ผู้ศึกษาเป็นคนในพื้นที่ ได้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมสังเกตการณ์ ทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ระหว่างสัมภาษณ์ จะจดบันทึก บันทึกเสียง บันทึกภาพโดยจำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน ในหนึ่งเหตุการณ์ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร มีความหมายอย่างไรแล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกใส่รหัส ลดทอนตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วตีความปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจะได้ศึกษาในแต่ละประเด็นได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดนำมาวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้นซ้ำเพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามแนวทางของไมล์และฮิวเบอร์แมน

4. ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ กรณี : เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) นี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ สภาพปัญหาและอุปสรรคของกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์และการนำกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ในการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 37 คน เป็นผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่ทั้งอดีตและปัจจุบัน ตัวแทนของประชาชนไทยพุทธและมุสลิมโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviewing)) และเป็นการพรรณนาจากการที่ผู้ศึกษาได้

สังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ระหว่างสัมภาษณ์จะจดบันทึก โดยจำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน ในหนึ่งเหตุการณ์ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร มีความหมายอย่างไร แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกใส่รหัส ลดทอนตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วตีความปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพและใช้การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของไมล์และฮิวเบอร์แมน

ผลการศึกษา พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลนครยะลาที่ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้าทองคำ และมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เพราะ กลยุทธ์การพัฒนาสู่ผลสัมฤทธิ์ คือ 1) ความเป็นผู้นำที่สามารถเข้าถึง เข้าใจ และจริงใจกับประชาชนอย่างแท้จริงของนายกเทศมนตรี 2) กระบวนการมีส่วนร่วมที่ครบถ้วนและครอบคลุมของเทศบาลนครยะลา 3) ความเข้มแข็ง มีคุณภาพ และความภาคภูมิใจของฝ่ายประจำของเทศบาลนครยะลา มีผลอย่างยิ่งในประสบผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนา ซึ่งเทศบาลมีกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ ที่แตกต่างจากที่อื่นๆ คือ มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 8 ขั้นตอน คือ กระบวนการกำหนดกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล ความต้องการ ศักยภาพและปัญหา ของประชาชน ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์นโยบายและวิสัยทัศน์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลตามนโยบายและการเก็บข้อมูลใหม่จากชุมชนขั้นตอนที่ 4 การกำหนดประเด็นดำเนินงานและหารือชุมชนขั้นตอนที่ 5 กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานขั้นตอนที่ 6 ลงมือปฏิบัติตามกลยุทธ์ขั้นตอนที่ 7 การสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและ ขั้นตอนที่ 8 การขยายผลการดำเนินงาน ประกอบกับเทศบาลนครยะลา มีปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของความสำเร็จในการดำเนินกลยุทธ์สู่ผลสัมฤทธิ์ 6 ด้าน อันได้แก่ 1.ผู้นำมีภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ 2. พนักงานมีคุณภาพและความเข้มแข็ง 3.ความเป็นเอกภาพของฝ่ายบริหารและสภาฯ 4. กระบวนการมีส่วนร่วมที่ครบถ้วนและครอบคลุม 5.มีรากฐานที่ดีและต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น และ 6.ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยตามคุณสมบัตินายกเทศมนตรีเทศบาลนครยะลา

5. อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์กรณีศึกษา: เทศบาลนครยะลาในภาพรวมซึ่งประกอบไปด้วยประวัติศาสตร์จังหวัดยะลา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเทศบาลยะลา และโครงการที่ได้รับจากสถาบันพระปกเกล้า 5 โครงการ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของจังหวัดยะลา ประวัติความเป็นมาเทศบาลนครยะลา และผลสัมฤทธิ์ของกลยุทธ์การพัฒนากรณีศึกษา

ประวัติศาสตร์ของยะลาได้เริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยยะลาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัตตานีและอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทยติดต่อกันมานาน

นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1800) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่ เป็นการปกครองแบบเทศาภิบาลและได้ออกประกาศข้อบังคับสำหรับการปกครอง 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 ซึ่งประกอบด้วยเมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา ระแงะและรามัน ในแต่ละเมืองมีพระยาเมืองเป็นผู้รักษาราชการ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช แต่ละเมืองจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบลและหมู่บ้านต่อมาในปี พ.ศ. 2475 สมัยพระภูมิพิชัย (ม.ร.ว. บุงลดาวัลย์) เป็นพระยาเมืองพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ก็ทรงมีการประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานีและในปีพ.ศ. 2476 เมืองยะลา ถูกเปลี่ยนเป็นจังหวัดยะลาแยกจากปัตตานี และดำเนินการปกครองภายใต้ระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

เทศบาลนครยะลาได้รับการจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 53 หน้า 1223 ตราไว้ ณ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 ได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากเทศบาลเมืองยะลา เป็นเทศบาลนครยะลา ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครยะลาจังหวัดยะลาประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 112 ตอนที่ 40 ก. ลงวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2538 ยกฐานะเทศบาลเมืองยะลาเป็นเทศบาลนครยะลา โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2538 เป็นต้นมา

เพื่อเป็นการเสริมสร้างทุนทางสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และสร้างความกินดีอยู่ดีนายกเทศมนตรีนครยะลายนายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญจึงได้มีกำหนดแนวคิดออกนโยบายยุทธศาสตร์เชิงนวัตกรรมที่มีเป้าประสงค์เพื่อจะทำให้ประชาชนที่มีความหลากหลายทางด้านความคิด ภาษา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข อันจะนำไปสู่สันติสุขในที่สุด ซึ่งจากแนวคิดที่มาจากฝ่ายบริหารดังกล่าว ทำให้เกิดแรงกระตุ้นและผลักดันให้องค์กรเทศบาลนครยลาร่วมกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างความสมานฉันท์อย่างต่อเนื่องนำมาซึ่งตัวอย่างกลยุทธ์หรือโครงการของเทศบาลนครยะลาที่ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้าที่นำมาศึกษา5 โครงการ ได้แก่โครงการออร์เคสตราเยาวชน โครงการ Yala Bird City โครงการคืนยะลาให้คนยะลา โครงการบริหารจัดการน้ำ และโครงการมลายูเดย์

2. สรุปผลวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนา ตัวอย่างกลยุทธ์การพัฒนาของเทศบาลนครยะลาของเทศบาลนครยะลาที่ประสบความสำเร็จ5 โครงการ ได้แก่โครงการออร์เคสตราเยาวชน โครงการ Yala Bird City โครงการคืนยะลาให้คนยะลา โครงการบริหารจัดการน้ำ และโครงการมลายูเดย์ประกอบด้วย

1) ด้านที่มาและกระบวนการที่มาจากกลยุทธ์การพัฒนาสู่ผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลนครยะลาล้วนมีที่มาจากปัญหาความต้องการของประชาชนจริงที่นายกเทศมนตรีลงพื้นที่หาเสียง และบทสะท้อนจากกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนแล้วถูกนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ออกเป็นนโยบายประกาศเป็นวิสัยทัศน์ของนายกเทศมนตรี

2) ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาความเดือนประชาชน เพื่อสร้างความสมานฉันท์ เพื่อส่งเสริมรายได้ ความกินดีอยู่ดีและสร้างจิตสำนึกความการมีส่วนร่วม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ

3) ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาความไม่สงบปัญหาเรื่องงบประมาณ ปัญหาการอพยพของประชาชน ปัญหาปัญหาระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา และ 4. ประชาชนและองค์กรในพื้นที่คาดหวังเทศบาลนครยะลาสูงเกินความเหมาะสม

4) ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมของเทศบาลนครยะลาในโครงการทั้ง 5 โครงการ ถือว่าประสบความสำเร็จเพราะฝ่ายบริหารเปิดกว้าง นโยบายเปิดกว้าง โปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูล และประชาสัมพันธ์กันต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกภาคเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนชาวยะลา จังหวัดใกล้เคียง ถึงประเทศเพื่อน มีเวทีเพื่อเอื้อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลกับตั้งแต่เวทีประชาคมระดับชุมชน ที่มีการประชุมทุกเดือนครบ 40 ชุมชน ตัวแทนชุมชนร่วมประชุมกับหัวหน้าส่วนเป็นประจำเดือนทุกเดือน สภากาแพยามเข้าทุกเสาร์ที่สามของเดือน เพื่อเติมเต็มสำหรับคนที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน ประชุมสภาประชาชนอีกปีละครั้ง ประชุมสภาเทศบาลกาแพสำหรับสมาชิกเทศบาลทุกวันพฤหัสบดี ประชุมสภากาแพทุกเช้าของสำนักโยธา ประชุมกลุ่มองค์กรกลุ่มต่างๆทั้งสตรี กลุ่มอาชีพ ผู้นำศาสนา สภาเยาวชน ชมรมกีฬาต่าง องค์กรประชาสังคมอีกอย่างน้อยสองเดือน โดยมีนายกเป็นผู้นำการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่หนุนให้เทศบาลนครยะลาประสบความสำเร็จมากกว่าที่อื่นๆ ใคร

5) ด้านงบประมาณ จากการศึกษาพบว่าในการดำเนินโครงการค่อนข้างพอเพียงในระดับหนึ่ง ยกเว้นโครงการใหญ่ๆที่ต้องอาศัยงบส่วนกลาง ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และ ศอ.บต. และจังหวัดยะลาก็สนับสนุนโครงการเป็นอย่างดี

6) ด้านการประเมินผล จากการศึกษาพบว่า การประเมินผลของเทศบาลนครยะลา ใช้การประเมินหลายรูปแบบ โดยกองวิชาการและการวางแผนเป็นเจ้าภาพดำเนินงาน ทุกโครงการหลังเสร็จสิ้นภารกิจ แล้วแจ้งผลไปยังหน่วยงานเจ้าของโครงการ บางครั้งมี องค์กรภายนอกประเมินผล ใช้วิธีสมัครประกวดจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระ เพื่อกระตุ้นการทำงานทุกภาคส่วน

3. ผลการศึกษากระบวนการกำหนดกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติสู่ผลสัมฤทธิ์ กระบวนการกำหนดและนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 5 โครงการ สามารถแบ่งได้เป็น 8 ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 หาข้อมูลความต้องการ ศักยภาพ และปัญหาในพื้นที่ จากการศึกษา พบว่า นายพงศ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ นายกเทศมนตรีนครยะลา มีแนวความคิดในการบริหารโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นลำดับขั้นตอน ต่างๆให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยสามารถแยกองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงกันใน 3 ประการ ได้แก่ นโยบายที่มีที่มาจากส่วนกลางหรือรัฐบาล นโยบายสาธารณะที่มาจากสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพด้านต่างๆในพื้นที่ และนโยบายที่มาจากนายกเทศมนตรีนครยะลาเอง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวิเคราะห์กำหนดผลสัมฤทธิ์ กำหนดวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหาร

ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดประเด็นการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานได้ร่วมกันจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดประเด็นที่จะดำเนินงานในอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดประเด็นดำเนินงานและการหารือชุมชน

ขั้นตอนที่ 5. การกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน เมื่อมีการกำหนดประเด็นดำเนินงานและได้หารือชุมชนแล้ว จะมีการปรึกษาหารือในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทางเลือกในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุที่พึงปรารถนา และแสวงหาแนวร่วม พร้อมทั้งคณะกรรมการภายนอกเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติ ซึ่งนายกเทศมนตรีมีส่วนร่วมดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 6 การลงมือปฏิบัติ นายกเทศมนตรีของกรณีศึกษาเป็นผู้ลงมือแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติเอง และในขณะเดียวกันก็เชิญชวนพนักงาน และชุมชน ตลอดทั้งแนวร่วมอื่นๆ ร่วมดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 7 การสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด รู้สึกเป็นเจ้าของ กรณีศึกษา ได้สร้างความรู้สึกร่วม รู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกเป็นภาระหน้าที่ของทุกคน ในการที่จะต้องร่วมดำเนินการ และจะรายงานผลเป็นระยะๆตามสถานที่ๆมีโอกาส เป็นสิ่งพิมพ์แจกจ่าย กระจายเสียงตามสาย ตลอดจนเดินสายประชาคม

ขั้นตอนที่ 8 การขยายผลการดำเนินงาน เทศบาลนครยะลาได้พยายามขยายผลการดำเนินงานไปอย่างต่อเนื่องเป็นเครือข่าย เผยแพร่ออกสู่สาธารณชน หาแนวร่วมจัดการแก้ไขปัญหาบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ

4. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานในภาพรวม กรณีศึกษา: เทศบาลนครยะลา

จากการศึกษา พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเทศบาลนั้น ได้แก่ ได้แก่ ปัญหาความไม่สงบ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ปัญหาการอพยพของประชาชน ปัญหาปัญหาระเบียบทางราชการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา และ4.ประชาชนและองค์กรในพื้นที่คาดหวังเทศบาลนครยะลาสูงเกินความเหมาะสม

5. ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของกลยุทธ์การพัฒนาเทศบาลนครยะลา

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาเพื่อศึกษาเอกสาร หนังสือราชการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งลงพื้นที่ สังเกตการณ์ทั้งมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลปรากฏว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กลยุทธ์การพัฒนาของเทศบาลนครยะลาเกิดผลสัมฤทธิ์ สามารถคว่ำรางวัลพระปกเกล้าทองคำ เพียงแห่งเดียวในสามจังหวัดชายแดนใต้ มีอยู่ 6 ด้าน ได้แก่

1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ผู้นำเทศบาลนครยะลาเป็นคนในพื้นที่ เป็นคนเข้าใจท้องถิ่นเป็นอย่างดีเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นมีความสามารถทั้งในเชิงวิชาการและการปฏิบัติ สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับ เข้าใจ เข้าถึงและจริงใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่น และศรัทธา จากประชาชน

2) ปัจจัยด้านคุณภาพและความเข้มแข็งของพนักงานฝ่ายประจำ เทศบาลนครยะลาถือเป็นองค์กรที่คัดเลือก คัดสรรและพัฒนาบุคลากรได้มีคุณภาพ เก่งทั้งด้านวิชาการและมุ่งมั่นในหน้าที่ปฏิบัติ มีความภาคภูมิใจสูง

3) ปัจจัยด้านความเป็นเอกภาพของฝ่ายการเมือง ฝ่ายบริหาร และสมาชิกสภาเทศบาลนคร ยะลา ที่ทำงานกันแบบเป็นทีม เป็นเอกภาพ มีความหลากหลาย มาจากทุกชนชั้นสังคม ครอบคลุม ด้วยผู้มีภูมิรู้

4) ปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ครอบคลุม และเข้มแข็ง

5) ปัจจัยด้านความต่อเนื่องของคณะผู้บริหาร ผู้บริหารเข้มแข็งตั้งแต่อดีต สู่ต่อถึงปัจจุบัน ทำให้นโยบายองค์กรมีความต่อเนื่อง มีทิศทางขององค์กรที่มั่นคง

6) ปัจจัยด้านการสนับสนุนองค์กรภายนอกหน่วยงานรัฐ และเอกชนทุกระดับล้วนให้การ สนับสนุนเทศบาลนครยะลา

8. ข้อเสนอแนะ

1.กระทรวงมหาดไทยควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในประเด็นที่ประสบผลสำเร็จ และประเด็นที่ไม่ประสบ ผลสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาจากส่วนกลาง หรือเพื่อปรับปรุง กฎระเบียบ แนวทางปฏิบัติต่างๆเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพในการบริการ สาธารณะในพื้นที่พิเศษได้ดียิ่งขึ้น

2.จากกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับประชาชน เป็น ปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นการออกนโยบายต่างๆของรัฐ โดยควรกำหนด กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ชัดเจน

3. จากกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารส่วนสำคัญที่สุด ในการกำหนดกล ยุทธการพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่ง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ มีความโปร่งใส จึงเป็นสิ่งที่รัฐควรกระทำ

4.ระเบียบ ข้อกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เอื้อในการพัฒนา ไม่ สามารถตอบสนองการบริการสาธารณะต่อประชาชน ควรได้รับการแก้ไข ปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบประเด็นสำคัญที่ควรจะมีการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกรณียุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่ไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ เพื่อจะได้นำผลการศึกษา มาป้องกัน แก้ไข หรือหาวิธีปฏิบัติ ให้ เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาเกิดประโยชน์แก่ประชาชนต่อไป

ประเด็นที่สอง ควรศึกษาวิจัยหน่วยงานราชการอื่นๆที่มีภารกิจในการพัฒนาสาม จังหวัดชายแดนใต้เพื่อศึกษาบูรณาการ อำนาจหน้าที่ ภารกิจต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ให้เหมาะสม เกิดสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง

ประเด็นที่สาม ควรศึกษาวิจัยรูปแบบ การกิจ และโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสมในสามจังหวัดชายแดนใต้ภายใต้ระบบรัฐเดี่ยว ภายใต้รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2560). ประกาศคำสั่งกรมการปกครอง ลงวันที่ 13 มีนาคม 2560. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง
- กฤษฎา กุลทล. (2549). ปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาที่มีผลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายไปปฏิบัติที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. งานวิจัย คณะครุศาสตร์. ยะลา: มหาวิทยาลัย ร ำ ช ำ ภู ยะลา
- กองวิชาการและแผนงานวิเคราะห์นโยบายและแผน, เทศบาลนครยะลา. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครยะลา พ.ศ. 2558-2562. ยะลา: กองวิชาการและแผนงานวิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลนครยะลา
- ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2543). การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2555). การจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า
- พลตรีธีระ กรใหม่. (2553) การจัดการเชิงกลยุทธ์ของทหารในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ดุษฎีนิพนธ์ (ปร.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์))—มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เอกพร รักความสุข. (2559). การวิจัยเชิงคุณภาพ : หลักการและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- _____. (2560). การให้บริการสาธารณะแนวใหม่ โดยสำนักงานรัฐสภาประจำจังหวัด. วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560).
- _____. (2560). การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การภาครัฐในการปฏิรูปประเทศไทย. วารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออก, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560).

การพัฒนาแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

The Development of Administrative Model on Vocational Innovative and Invention Research toward the Vocational Education Excellence

ณัฐนันท์ ชุมแก้ว^{*}
จินดา ศรีญาณลักษณ์^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 5 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเป็นแนวทางในการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการพัฒนาแบบการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา จำนวน 19 คน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 265 คน และขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) โครงสร้างการบริหาร 2) กลยุทธ์ด้านการบริหาร 3) นักวิจัย 4) ระบบการจัดการนวัตกรรม และ 5) คุณค่าร่วม
2. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ ต้องมีประเด็นสำคัญขององค์ประกอบ ดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ควรแบ่งเป็นระดับ อาชีวศึกษาจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ องค์ประกอบ 2) สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติงาน กลยุทธ์ พันธกิจ มุ่งสู่ความเป็นเลิศของงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ 3) นักวิจัยมีความใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา 4) การออกแบบระบบงานด้านกระบวนการนวัตกรรม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และ 5) สถานศึกษาปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของในผลงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของสถานศึกษา

^{*} หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

^{**} ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

3. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ มีความเป็นไปได้
อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : วิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์, ความเป็นเลิศ, การบริหาร

Abstract

The purposes of this research were to investigate the development of an administrative model on vocational innovative and invention research toward vocational education excellence. The methodology of this research consisted of five steps: 1) Analyzing documents of the administrators who were successful, 2) Constructing the model 3) Developing the model for 3 times from the sample used of 19 vocational innovative and invention research administrative experts, derived by means of purposive sampling. They were asked to review by Delphi technique questionnaires. The statistics used for the data analysis were median and interquartile range. 4) Appropriate administration model was finally rated by the sample of 265 administrators of Office of the Vocational Education Commission. Then, the final statistics used to analyse data were the mean and standard deviation; 5) Summarizing, discussing and presenting the findings of this research.

The results of the study found that

1. The most appropriate model of vocational innovative and invention research toward the vocational education excellence of Office of the Vocational Education Commission institutions according to the experts are as follows: 1) Administrative Structure 2) Administration Strategy 3) Research staff 4) Innovation Management Systems and 5) Shared Value

2. The model of Vocational Innovative and Invention Research toward the Vocational Education Excellence must including ; the vocational innovative and invention research administrative structure should be divided into provincial, regional and national levels, respectively; is the action plan of innovative and invention research; should be open-minded toward both coworkers and masters; should be focused on sustainable system design; and feature occurs as each institution should motivate sense of belonging from all staff on innovative and invention researches.

3. The model of Vocational Innovative and Invention Research toward the Vocational Education Excellence were high appropriate all the component.

Keywords : Innovative and Invention Research, Excellence, Administrative

บทนำ

รัฐบาลมีนโยบายและมาตรการสำคัญในการนำพาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ยกย่องขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชนไทย และใช้ตลาดภาครัฐนำร่องเป็นฐานลูกค้าสำคัญให้เอกชนคิดและผลิตสินค้านวัตกรรม เพื่อส่งเสริมให้คนไทยใช้สินค้าไทยที่มีคุณภาพเทียบเคียงต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ให้เป็นฐานขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม (วีระพงศ์ แพสุวรรณ, 2558) ปัจจุบันทั่วโลกได้หันมาสร้างนวัตกรรม หรือ การลงทุนในธุรกิจใหม่ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของผู้ประกอบการ ในการพัฒนาสินค้าและบริการ ที่ตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างสูงสุดและเหนือความคาดหมาย รัฐบาลหลายประเทศได้นำนโยบายนวัตกรรม (Innovation Policy) มาเป็นหัวใจในการสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ เพื่อให้ นวัตกรรมเป็นกลจักรสำคัญในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็งและรวดเร็ว (พันธุอาจ ชัยรัตน์, 2558)

จากดัชนีทางนวัตกรรม (Global Innovation Index, GII2016) ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 52 ซึ่งแสดงถึงศักยภาพ และโอกาสในการลงทุนทางนวัตกรรมของประเทศ อันถือได้ว่ายังเติบโตและมีความน่าสนใจ ประเทศไทยมีส่วนการลงทุนในงานวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนอยู่ในอันดับที่ 18 และการส่งออกสินค้าสร้างสรรค์และนวัตกรรมอยู่ในอันดับที่ 5 ซึ่งค่าต่างๆ เหล่านี้ได้บ่งบอกถึงความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศ ให้สามารถมุ่งไปสู่ประเทศที่มีวิวัฒนาการทางนวัตกรรมได้ (พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์, 2559) ดังนั้นนวัตกรรมจึงเป็นหนึ่งในไม่กี่เส้นทางที่จะนำประเทศสู่การแข่งขันในศตวรรษหน้า ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยงานวิจัย ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือคนที่มีคุณภาพ คนที่คิดและปฏิบัติอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การฝึกฝนจนสามารถคิดให้เป็นระบบ เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพ เพื่อผลักดันผลงานสร้างสรรค์ในรูปของผลงานวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ที่จะ เป็นประโยชน์กับการใช้งานจริงและการผลิตในเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ในอนาคต (สุพจน์ หารหนองบัว, 2558) การดำเนินการวิจัยเป็นกลไกวิธีการหนึ่งในการได้มาของข้อมูลพื้นฐาน นอกจากนั้นพบว่านานาประเทศได้มีการสนับสนุนและผลักดันให้การวิจัยเป็นเครื่องมือของการปรับเปลี่ยนและพัฒนาประเทศตามกระแสโลกาภิวัตน์และเข้าสู่ระดับสากล

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยอาชีวศึกษา กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการรวมถึงการดำเนินโครงการวิจัยให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการวิจัยในระดับสากลให้แก่กักวิจัยอาชีวศึกษา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ให้มีการพัฒนามาตรฐานการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ โดยการส่งเสริม การพัฒนาขีดความสามารถการวิจัย และพัฒนาของหน่วยงานภายในกำกับ ด้วยกระบวนการเร่งรัดการพัฒนาการวิจัยนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์และ

เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของประเทศ ผลงานวิจัยและนวัตกรรมทางวิชาชีพที่พัฒนาขึ้น ถูกใช้เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพ สนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

จากสถิตินวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาย้อนหลัง 10 ปี ตั้งแต่ 2550-2559 มีชิ้นงานที่ประกาศสิทธิบัตรเพื่อเป็นข้อมูลในการนำสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์เพียง 633 ผลงานส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในเรื่องความคุ้มค่าในงบประมาณการวิจัยและพัฒนาสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา และข้อมูลสรุปรางวัลผลงานสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่เวทีนานาชาติ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 – 2559 มีจำนวนเพียง 45 ผลงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2560 : ออนไลน์) เทียบกับจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 415 แห่ง นับว่ามีสัดส่วนน้อยมาก ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน เนื่องจากครูผู้สอนขาดความรู้และความชำนาญ ทิศทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และสร้างสมประสบการณ์ เพื่อพัฒนาผลงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ควบคู่ไปกับระบบการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการทำได้ยากและต้องใช้เวลาอย่างมาก ดังนั้นแล้วการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร โดยมุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นมาตรฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิด กำหนดขั้นตอนการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบจำลอง รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีองค์ประกอบ 5 ด้านคือ โครงสร้างองค์กร กลยุทธ์การบริหาร นักวิจัย กระบวนการนวัตกรรม และ

คุณค่าร่วม โดยการสังเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลอง ด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 19 คน เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความคิดเห็นรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 265

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) โครงสร้างการบริหาร 2) กลยุทธ์ด้านการบริหาร 3) นักวิจัย 4) ระบบการจัดการนวัตกรรม และ 5) คุณค่าร่วม

2. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ ต้องมีประเด็นสำคัญขององค์ประกอบ ดังนี้ 1) โครงสร้างการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ควรแบ่งเป็นระดับ อาชีวศึกษาจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ องค์ประกอบ 2) สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติงาน กลยุทธ์ พันธกิจ มุ่งสู่ความเป็นเลิศของงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ 3) นักวิจัยมีความใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา 4) การออกแบบระบบงานด้านกระบวนการนวัตกรรม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และ 5) สถานศึกษาปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของในผลงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของสถานศึกษา

3. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) โครงสร้างองค์กร 2) กลยุทธ์การบริหาร 3) นักวิจัยนวัตกรรม 4) ระบบการจัดการนวัตกรรม และ 5) คุณค่าร่วม

2. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พัฒนาโดยใช้เทคนิคเดลฟาย พบว่าในรอบที่ 2 รูปแบบมีความเหมาะสม

และการสอบถามเพื่อยืนยันคำตอบรอบที่ 3 มีข้อที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมา ทุกองค์ประกอบ จำนวน 77 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยอภิปรายเฉพาะตัวชี้วัดที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ 3 ลำดับแรก ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 โครงสร้างการบริหารองค์กร (Administrative Structure)

1) โครงสร้างการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ควรแบ่งเป็นระดับ อาชีวศึกษา จังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การปฏิบัติงานอย่างมีลำดับขั้นตามสายบังคับบัญชา ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ตรีทิพย์ บุญแย้ม ,2554) พฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมได้แสดงให้เห็นถึงบริบทการทำงานของคนไทยว่าการสร้างนวัตกรรมให้เกิดในองค์กรได้นั้น จะต้องมาจากผู้บริหารระดับสูงหรือเรียกว่าการบริหารแบบบนลงล่าง (Top-Down) เป็นสำคัญ เนื่องจากการสนับสนุนขององค์กรส่งผลให้บุคลากรในระดับปฏิบัติมีพฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมได้มากขึ้น

2) โครงสร้างการบริหารงานระดับภาค 5 ภาค ควรอยู่ในรูปคณะกรรมการกระจายอำนาจการบริหารงานเพื่อให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้นทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ยังไม่มีคณะกรรมการระดับจังหวัดและระดับภาค มีเพียงคณะกรรมการบริหารในระดับชาติ เช่นเดียวกับรายงานวิจัย (ดวงเดือน ภูทยานนท์ และคณะ, 2554) ที่กล่าวว่าการบริหารงานวิจัยและพัฒนาควรมีคณะกรรมการอย่างน้อย 2 ชุด คือคณะกรรมการที่เป็น Board of Director ดูแลงานในระดับนโยบาย และคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) ทำหน้าที่บริหารจัดการให้งานบรรลุเป้าหมาย

3) สถานศึกษามีการออกแบบระบบงานให้สัมพันธ์กับสมรรถนะ ค่านิยม การเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ (เบญจนารถ อมรประสิทธิ์และคณะ, 2558) องค์กรหรือสถานศึกษาก้าวสู่ความเป็น Best Practices มีการวิเคราะห์บริบท ความคาดหวังของสถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสีย สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชนหรือผู้ปกครองที่มีต่อสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 กลยุทธ์การบริหาร (Administration Strategy)

1) สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติงาน กลยุทธ์ พันธกิจ มุ่งสู่ความเป็นเลิศของงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แผนปฏิบัติงานเปรียบเสมือนเข็มทิศในการทำงานเมื่อสถานศึกษาต้องการความเป็นเลิศด้านวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ จึงจำเป็นต้องจัดทำกลยุทธ์ พันธกิจเพื่อกำหนดเน้นความเป็นเลิศ สอดคล้องกับ ราตรี ศรีไพรวรรณและ พงษ์ธิ ศิริบรรณพิทักษ์, (2556) การบริหารสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนมาตรฐานสากล การนำองค์การต้องมีการบริหารจัดการเพื่อขึ้นนำ และกำหนด และสื่อสารวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ และ ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และองค์ที่ต้องการจะทำให้หน่วยงานของตนเกิดการตื่นตัวหรือมีบรรยากาศแห่งนวัตกรรมจะต้องเริ่มจากการกำหนดบทบาทและการสนับสนุนที่ชัดเจนขององค์กร Williams (2009)

2) สถานศึกษาใช้นโยบายเปิดกว้างในการบริหาร มุ่งให้งานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศ การใช้นโยบายเปิดกว้างอยู่เสมอ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันเหตุการณ์ นโยบายเปิดประตูกว้างอยู่เสมอจะทำให้บุคลากรมีกำลังในการทำงานอย่างร่วม

แรงร่วมใจในการทำงานเพื่อให้ได้งานสำเร็จ เช่นเดียวกับ Bateman (2009: 19-22) ผู้บริหารควรใช้นโยบายเปิดกว้างอยู่เสมอ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาค้นหาสาเหตุการณ

3) สถานศึกษามีตัวชี้วัดความสำเร็จหรือเป้าหมายในการดำเนินงานด้านวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้เมื่อสถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่ชัดเจนแล้วจะต้องวางเป้าหมายหรือตัวชี้วัดในแนวทางเดียวกับแผนปฏิบัติการ การออกแบบงานที่มีความเป็นไปได้ ควรมีความสามารถในเชิงพัฒนานวัตกรรม มีผลงานเชิงคุณภาพสำเร็จตามเวลาที่กำหนดและงบประมาณที่ได้รับ เช่นเดียวกับ Deporter (2000) กล่าวว่าผลการดำเนินการที่คาดการณ์ไว้ตามตัวชี้วัดหลักๆ ที่ระบุไว้ในแผน การตรวจการประเมินว่าสถาบันการศึกษาดำเนินการอย่างไร ในการบริหารจัดการแสวงหาว่านักเรียนผู้มีส่วนได้เสียต้องการอะไร และกำหนดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ

องค์ประกอบที่ 3 นักวิจัยนวัตกรรม (Inventor Staff)

1) นักวิจัยมีความใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา 2) นักวิจัยควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และบุคคลภายนอก บุคคลที่มีต้องการที่จะประสบความสำเร็จร่วมกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมและพัฒนาทีมงาน มีการสื่อสารที่ดีและมีส่วนร่วมในการทำงานสูง Horth and Buchner (2009 : 10-13) องค์กรต้องมีการสร้างค่านิยมให้บุคลากรในองค์กรมีค่านิยมที่รักการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในลักษณะทีมงานที่มีการข้ามสายงาน และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้กับผู้อื่นในทีมงาน การดำเนินการดังกล่าวจะผลักดันให้องค์กรหรือสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

2) สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำให้บุคลากรได้เรียนรู้และการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร การให้การศึกษา การฝึกอบรม สร้างความรู้ความสามารถและทักษะของบุคลากร และการทำให้บุคลากรมีความก้าวหน้า ช่วยส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติได้ดีเด่น สอดคล้องกับ Dee (1999) การมุ่งเป้าหมายที่จะเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมย่อมสร้างการรับรู้ถึงการสนับสนุนขององค์กรอย่างเต็มที่ และการสนับสนุนอย่างเด่นชัดนี้เอง เป็นปัจจัยที่ทำให้ระบุได้ว่าองค์กรใดเป็นองค์กรที่มีนวัตกรรม

3) สถานศึกษามีระบบถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ จากรุ่นสู่รุ่น ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (สมนึก เอื้อจิระพงศ์พันธ์, 2552) องค์กรต้องมีการสร้างค่านิยมให้บุคลากรในองค์กรมีค่านิยมใฝ่รู้และรักในการเรียนรู้ทักษะประสบการณ์และความรู้จากบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนการแบ่งปันและการถ่ายทอดความรู้เพื่อนำความรูมาใช้ในการพัฒนาการทำงานของตน

องค์ประกอบที่ 4 ด้านระบบการจัดการนวัตกรรม (Innovation Systems)

1) การออกแบบระบบงานด้านกระบวนการนวัตกรรม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ราตรี ศรีไพรวรรณ และ พงษ์สิทธิ์ ศรีบริวรรณพิทักษ์ (2556) วิจัยการพัฒนากลยุทธ์การ

บริหารสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนมาตรฐานสากล กล่าวว่าแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยภาคเอกชนให้ประสบความสำเร็จ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยภาคเอกชนประสบความสำเร็จ คือ การที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2) สถานศึกษานำเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการระบบฐานข้อมูล เพื่อจัดระบบงานวิจัย นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ให้รวดเร็วต่อการปฏิบัติงาน ด้านการนำเทคโนโลยีมาพัฒนางานวิจัย นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2522) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญอันจะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) สถานศึกษามีระบบปรับปรุงการทำงาน กำหนดทิศทางให้เกิดนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการของสังคมและชุมชน (ตรีทิพย์ บุญแย้ม, 2554) ค้นพบว่าในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสร้างนวัตกรรมของคนไทย ว่าเป็นสิ่งที่สามารถสร้างหรือสนับสนุนให้เกิดขึ้นได้ และสอดคล้องกับ นภัทร บุญเทียม และ จินดา ศรีญาณลักษณ์ (2559) ผู้บริหารควรกระตุ้นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ หาเทคนิควิธีการทำงานใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร เปิดโอกาสให้ชุมชนและองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยงาน รู้จักเทียบเคียงผลงานกับองค์กรที่เป็นเลิศเพื่อพัฒนาตนเอง

องค์ประกอบที่ 5 คุณค่าร่วม (Shared Values)

1) สถานศึกษาปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของในผลงานวิจัย นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของสถานศึกษา เนื่องจากการปลูกฝังให้บุคลากรมีคุณค่าร่วม ความเชื่อมั่นที่ดี จะทำให้เกิดแรงผลักดันร่วมกันในการปฏิบัติงาน แต่ละองค์กรต้องมีความเชื่อมั่นในคุณค่าและสิ่งที่เป็นนามธรรมที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ขององค์กรทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ Horth and Buchner (2009) แนวคิดเชิงนวัตกรรมระดับองค์การโลก ในยุคศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงระบบการทำงานและการบริหาร โดยงานที่ต้องได้รับการพัฒนาหรือเรียนรู้ตลอดเวลา องค์การที่ประสบความสำเร็จในอนาคตจะต้องเป็นองค์การที่สามารถทำให้บุคลากรในองค์การมีความผูกพันและความรับผิดชอบต่อองค์กร และใช้ความสามารถของบุคลากรเหล่านั้นในการเรียนรู้งานขององค์การ

2) สถานศึกษาวางนโยบายและแผนการทำงานไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน ยึดหลักตามยุทธศาสตร์ของ รัฐบาล กระทรวง และสอศ. นโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในปัจจุบัน ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การปฏิรูประบบการวิจัยของประเทศ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของสถานศึกษา การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายเป้าหมายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555-2569 (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา,ออนไลน์:2560)

3. สถานศึกษามีความตระหนักถึงศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมของการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายสูงสุดในการตั้งองค์การซึ่งเป็นค่านิยมหรือคุณ ค่าที่องค์การทำให้สะท้อนจากวัฒนธรรมและจริยธรรมขององค์การ สอดคล้องกับ Peters and Waterman (1982) องค์การต้องมีการสร้างค่านิยมให้บุคลากรในองค์การมีค่านิยมที่รักการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในลักษณะทีมงานที่มีการข้ามสายงาน และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้กับผู้อื่นในทีมงาน การดำเนินการดังกล่าวจะผลักดันให้องค์การหรือสถานศึกษาเป็นองค์การแห่งนวัตกรรม

3. รูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความสอดคล้องและเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ย 4.43 เรียงตามลำดับดังนี้ 1) ด้านระบบการจัดการนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ย 4.44 2) ด้านคุณค่าร่วม มีค่าเฉลี่ย 4.43 3) ด้านนักวิจัยนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ย 4.40 4) โครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.38 และ 5) ด้านกลยุทธ์การบริหาร มีค่าเฉลี่ย 4.35 อภิปรายได้ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศของ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อย่างแท้จริง เริ่มตั้งแต่ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างกรอบแนวคิด ดำเนินการพัฒนาารูปแบบและประเมินรูปแบบตามแนวคิดของ Madaus, & Stufflebeam (2000) เพื่อประเมินความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ ครอบคลุมตามที่ต้องการ ส่งผลรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำรูปแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เสนอสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการพัฒนา ระบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ โดยกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน และโครงการ ในการพัฒนาระดับสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผลงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำผลการวิจัยที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้เป็นข้อมูลเทียบเคียงกับการบริหารในสถานศึกษาของตนเองในปัจจุบัน และพัฒนาปรับปรุงแบบการบริหารของผู้บริหาร ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และหัวหน้างานวิจัยพัฒนานวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อย่างจริงจัง

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแผนงานการติดตามผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ โดยการประเมินตามเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัด เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้าง พัฒนาและปรับปรุงให้สู่ความเป็นเลิศต่อไป

ข้อเสนอแนะในวิจัยครั้งต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศกับสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำงานเพื่อให้ได้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

2.4 ควรมีการติดตามผลการวิจัยในการนำรูปแบบการบริหารงานวิจัยพัฒนานวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์สู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา โดยการศึกษาเชิงคุณภาพของกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางเชิงลึกในการปรับปรุงแบบสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนจนเป็นวัฒนธรรมของสถานศึกษา

2.5 ควรมีการส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนานวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา เนื่องจากสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงแบบการบริหารงานวิจัยนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์อยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

บรรณานุกรม

- ณภัทร บุญเทียม และ จินดา ศรีญาณลักษณ์. กรกฎาคม – ธันวาคม 2559. การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษา วิทยาลัยในสังกัด สถาบันพระบรมราชชนก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น. 13 (2) : 78-88
- เบญจนาถ อมรประสิทธิ์, และคณะ. กรกฎาคม– กันยายน, 2558).รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.17 (3)
- ดวงเดือน ภูทยานันท์และคณะ.(พฤษภาคม – สิงหาคม 2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย. วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.21(2) : 367-373
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2560 : ออนไลน์ วิสัยทัศน์และพันธกิจ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. แหล่งข้อมูล <http://www.vec.go.th/th->
- พันธุ์อาจ ชัยรัตน์. (2558). ความหมายของนวัตกรรม. ราชบัณฑิตยสถานครั้งที่ 15. รายงาน ประจำปี : 5
- พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์.(2558). สารรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. รายงานประจำปี สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2552) การจัดการความรู้กับนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร : สามสุตา. : 45-50
- สุพจน์ หารหนองบัว. (2558). นวัตกรรม. ราชบัณฑิตยสถานครั้งที่ 15 : 5
- ตรีทิพย์ บุญแย้ม. (2554). ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสร้างนวัตกรรมระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มงานเพื่อสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ในบริษัทเอกชนของ

ไทย.ปริญญาณพนธ์. สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ราตรี ศรีไพรวรรณ และ พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. กรกฎาคม-ธันวาคม 2556. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. 3 (2)

วีระพงศ์ แพสุวรรณ. (2558). นวัตกรรม.รางวัลนวัตกรรมแห่งประเทศไทยครั้งที่ 15 .รายงานประจำปี : 4

การปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น RESTRUCTURING OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION

กวีวัฒน์ คงพงศา*
เอกพร รักความสุข**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ด้วยกัน 3 ประการคือ ประการแรกเพื่อศึกษาการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประการที่สองเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและประการสุดท้ายเพื่อศึกษาประสิทธิผลการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบมุมมองจากหลายด้านเพื่อความถูกต้องของการตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสรุปข้อค้นพบดังนี้

1. ด้วยพื้นที่รับผิดชอบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปมีพื้นที่ทับซ้อนกันเมื่อเกิดการร้องเรียนของประชาชนภายในท้องถิ่นขึ้นทำให้ไม่มีหน่วยงานท้องถิ่นใดแสดงความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

2. โครงสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบแม้มีการแยกฝ่ายบริหารออกจากฝ่ายสภาอย่างชัดเจนเพื่อถ่วงดุลอำนาจแต่ก็พบการทุจริตด้านงบประมาณร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

3. ประชาชนมีความคาดหวังว่าเทศบาลจะสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็วและแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาโดยใช้เทคโนโลยีมาอำนวยความสะดวกและให้บริการกับประชาชน

4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพิกเฉยต่อความสำคัญเกี่ยวกับการเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของประชาชนหรือสภาพลเมืองในบทบาทการเข้ามีส่วนร่วมบริหารและจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอนและไม่ผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: การปรับโครงสร้าง, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The research "Restructuring of Local Government Organization" was a qualitative research with three objectives: firstly, To study the restructuring of local government organization. Second, To study the problems and obstacles of organizational restructuring. Local administration and lastly, To study the effectiveness that the restructuring of local government organization.

This study The researcher used a variety of methods to collect data from key informants, analyzed the data by comparing various perspectives for the correct interpretation of the phenomenon.

1. With the area of responsibility of the restructuring of local government organization, the general area is overlapping when the complaints of the people in the local area, so that no local authorities person whom showed responsibility to solve problems for this people.

2. The restructuring of local government organization, despite the separation of management from the council, clearly to balance the power, but found common budget corruption between the two parties.

3. The citizens expected that the municipality will be able to respond quickly and solve the problem on time, using technology to facilitate and service the people.

4. The local government organization ignored the importance of enhancing the strong participation of the people or the Citizenship Council in the role of local participation, management, and good governance, and do not promote tangible concentrated action.

Keyword(s): Restructuring , Local Government Organization

1. บทนำ

แม้ว่าการปกครองท้องถิ่นจะมีประวัติมายาวนาน และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่การบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาในด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดจนในการจัดทำบริการสาธารณะยังขาดศักยภาพ ขาดประสิทธิภาพ ขาดการพัฒนา ส่งผลกระทบต่อการจัดทำสาธารณะ การกีดกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความซ้ำซ้อนกัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนมากถึง 7,853 แห่ง ประชาชนไม่ให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแสวงหาผลประโยชน์ การแสวงหาอำนาจโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวมกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนหลายฉบับกระจัดกระจายไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมี

ความแตกต่างกัน เช่น การเพิกถอนมติสภามิบังคับใช้เฉพาะในองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ไม่มีบังคับใช้ในเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลอีกทั้ง พระราชบัญญัติจัดตั้งขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความไม่สอดคล้องและไม่รองรับสภาพปัญหาของการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงตามสภาวการณ์ของโลก สภาพภูมิสังคมบริบท สภาพแวดล้อมความต้องการของประชาชนและสังคมโดยรวมได้อย่างเต็มที่ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตทำให้การจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้แก่ประชาชนประสบปัญหาหรืออุปสรรคหลายประการ และด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรูปแบบโครงสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปที่มีรูปแบบโครงสร้างคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกัน

ปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปมีความซ้ำซ้อนในเรื่องของหน้าที่และอำนาจไม่มีความชัดเจนในการกิจหรือมีความซ้ำซ้อนกันในการถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานของรัฐหรือการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากนี้ในระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองมีหน้าที่อำนาจซ้ำซ้อนกันอยู่ เช่น การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมีพื้นที่ทับซ้อนกับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้หน้าที่และอำนาจบางส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดซ้ำซ้อนกับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล หรือมีหน้าที่และอำนาจบางภารกิจไม่มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใดดำเนินการ หรือมีหน้าที่และอำนาจที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบางภารกิจแย่งกันดำเนินการหรือเกี่ยวกันดำเนินการระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หรือบางภารกิจต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก หรือความซ้ำซ้อนในการบริหารงานประเภทเดียวกันด้วยเหตุนี้ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) จึงได้แถลงเห็นชอบรายงานการปรับโครงสร้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องโครงสร้างและอำนาจหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป โดยกำหนดแนวทางโครงสร้างใหม่เป็น 2 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และเป็นนิติบุคคล โดยกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน แนะนำการบริหารงาน ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิรูปโดยเปลี่ยนบทบาทให้เป็นหน่วยงานอำนวยการสนับสนุนบูรณาการ ประสานงานการดำเนินการให้กับเทศบาล เป็นการทำงานในภาพรวมของจังหวัด หรือภารกิจขนาดใหญ่ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับเทศบาล พร้อมกำหนดให้ปรับปรุงเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ โดยยกฐานะ อบต. ทั่วประเทศให้เป็นเทศบาล(อำนาจ เลรามัญ,2552)

จากปรากฏการณ์ตามที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “การปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น” เพื่อสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมกับประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐในระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งลดบทบาทของรัฐในส่วนกลางให้เหลือแต่ภารกิจหลักที่ต้องทำงานเท่าที่จำเป็น และเพิ่มบทบาทให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าดำเนินการแทนในภาระงานที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งรวมถึงการ

ดูแลความสงบเรียบร้อย การพัฒนาท้องถิ่นและการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนพร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาและจัดการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในด้านต่างๆ ดังนั้น การบริหารราชการแผ่นดิน จึงเป็นการกำหนดนโยบายและทิศทางว่าจะจัดการปกครองประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การต่างประเทศ ไปในแนวทางใดและใช้วิธีการใด จึงจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ คำนึงในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยการจัดหาอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และออกกฎ ระเบียบต่าง ๆ มารองรับ ตลอดจนการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายตามที่อำนาจนิติบัญญัติคือรัฐสภาให้ความเห็นชอบตราขึ้นใช้บังคับ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ (สมคิด เลิศไพฑูรย์ , 2547) ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะมีการศึกษาวิจัยเรื่องการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- 2.3 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยกระบวนการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร(Documentary Research) ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกการสัมภาษณ์ มีการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง มีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามต่างๆ ที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ ในขณะที่เดียวกันผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะทำให้เกิดความชัดเจนของคำตอบที่ได้รับ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงในการวิจัยมากขึ้น และข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจะนำมาลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

2) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สำหรับกระบวนการวิจัยเชิงเอกสารนั้น ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ (เอกพร รักความสุข, 2559) เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ เป็นการดำเนินการจัดทำข้อมูลใหม่ให้มีความเป็นปัจจุบัน ทันสมัย และครอบคลุมสมบูรณ์สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบมุมมองจากหลายๆ ด้าน เพื่อความถูกต้องของการตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อค้นพบโดยสรุปดังนี้

1. ด้วยพื้นที่รับผิดชอบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป มีพื้นที่ทับซ้อนกันเมื่อเกิดการร้องเรียนของประชาชนภายในท้องถิ่นขึ้น ทำให้ไม่มีหน่วยงานท้องถิ่นใดแสดงความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

2. โครงสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ แม้มีการแยกฝ่ายบริหารออกจากฝ่ายสภาอย่างชัดเจนเพื่อถ่วงดุลอำนาจ แต่ก็พบการทุจริตด้านงบประมาณร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

3. ประชาชนมีความคาดหวังว่าเทศบาลจะสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว และแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา โดยใช้เทคโนโลยีมาอำนวยความสะดวกและให้บริการกับประชาชน

4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพิกเฉยต่อความสำคัญเกี่ยวกับการเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของประชาชน หรือสภาพลเมือง ในบทบาทการเข้ามีส่วนร่วมบริหาร และจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน และไม่ผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

5. อภิปรายผล

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของการปรับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล โดยผู้วิจัยขออภิปรายผลตามข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. โครงสร้างและอำนาจหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นเรื่องแรกที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญดังจะเห็นได้จาก ปัญหาทางด้านอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซ้อนทับกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ทั้งเรื่องอำนาจภารกิจ งบประมาณและการประสานงาน ปัญหาด้านการกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมากเกินไป มีความพยายามของฝ่ายการเมืองและฝ่ายปกครองที่จะเข้าไปกำกับดูแลการดำเนินงาน

ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะปัญหาทางด้านการกำหนดนโยบายและแผนที่ไม่สอดคล้องกับสภาพของปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ หรือปัญหาการไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้จริง การกีดกันที่ถ่ายโอนให้กับ อบต. และงบประมาณที่จัดสรรให้แต่ละท้องถิ่นยังไม่มี ความเหมาะสม ไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้ เพราะความต้องการบุคลากรของท้องถิ่นกับข้าราชการที่จะโอนไม่ตรงกัน เนื่องจากในข้อเท็จจริงหากพิจารณาในเชิงคณิตศาสตร์ คือปริมาณ สามารถทำได้ แต่ในเชิงการบริหารและการจัดการล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เพราะผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจที่จะรับโอน ทำให้การกระจายอำนาจคืบหน้าไปไม่ได้ เพราะด้วย อบต. เองยังคงคำนึงถึงเสถียรภาพทางการเมือง มากกว่าที่จะมองถึงการพัฒนาของท้องถิ่นอย่างไรก็ตาม การบริหารท้องถิ่นด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงรูปแบบเดียวย่อมทำให้องค์การนั้นมีอำนาจมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจจะมี ความเห็นของผู้คนบางส่วนว่าอาจจะมี การทุจริตมากขึ้นด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมแล้ว ความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการบริหารท้องถิ่นย่อมมีความชัดเจน และรวดเร็วขึ้น แต่ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการทำงานควบคู่ด้วยเช่นกัน เพื่อลดปัญหาการบริหารงานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในอีกทิศทางหนึ่ง ถ้าจะให้ในท้องถิ่นยังคงมีองค์การที่มีอำนาจหน้าที่มากกว่าหนึ่งองค์การอยู่ต่อไป ความชัดเจนของอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์การย่อมเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการทบทวน ปรับปรุงและแก้ไข กล่าวคือ กฎหมายที่กำหนดถึงอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบจะต้องมีความชัดเจนและเกิดความสัมพันธ์กันมากกว่าเดิมอันจะนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการปกครองท้องถิ่น

2. การทุจริตด้านงบประมาณ

ปัญหาการทุจริตเกิดขึ้นทุกหน่วยงาน รวมถึงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่มีภาพลักษณ์เรื่องดังกล่าวอยู่มาก โดยเฉพาะการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลจึงส่งผลกระทบ กับสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมากที่สุดของประเทศ หากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามภารกิจของตนอย่างซื่อสัตย์สุจริตประชาชนก็จะได้รับประโยชน์อย่างมาก แต่หากมีการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ก็จะทำให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกัน จากข่าวที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ และสถิติรายงานของทางราชการมักจะปรากฏข่าวเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งการทุจริตดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการกระจายอำนาจและความศรัทธาต่อ ระบบการปกครองท้องถิ่นอย่างยิ่ง ปัญหาการทุจริตมีที่มาจากหลายสาเหตุ และจากหลากหลายปมแห่งปัญหา ที่พบเห็นกันตลอดคือ หน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีโครงสร้างสัมพันธ์กับงบประมาณและความเป็นอยู่ของประชาชน ในขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างนักการเมืองทั้งในระดับประเทศ กับนักการเมืองระดับท้องถิ่น นักการเมืองระดับท้องถิ่นกับนักธุรกิจ กลุ่มผลประโยชน์และนักการเมืองระดับท้องถิ่นกับข้าราชการ บุคคลกลุ่มนี้ยังมีความเข้มแข็งมากกว่าพลังในการ

ตรวจสอบของภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ซึ่งทำให้ประเทศชาติเกิดวิกฤติปัญหาด้านการพัฒนา ที่ผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมักจะอยู่เหนือปัญหา ประชาชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการบริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่เลือกช่องทางการร้องเรียนผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์หรือแม้กระทั่งสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประจานพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จนระยะเวลาผ่านไป รัฐบาลจึงมีการปฏิรูปและการปรับโครงสร้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดบทบาท และเพิ่มอำนาจหน้าที่ที่สำคัญเพิ่มขึ้นต่อประชาชน

3.การเมืองภาคประชาชน

แม้ว่าการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจะเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจในสังคมไทย แต่การถ่ายโอนอำนาจและการกิจต้องไม่ไปหยุดเพียงระดับองค์การปกครองท้องถิ่นเท่านั้น เพราะอาจทำให้เกิดกระจุกตัวของของอำนาจในระดับท้องถิ่นขึ้นมาอีก หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นว่า ชุมชนล้นมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรและกลไกต่างๆ ภายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการระบบสวัสดิการในชุมชน หรืออื่นๆ ซึ่งกลไกชุมชนได้ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมและความยั่งยืนทั้งของชุมชนในภาพย่อยและของสังคมในภาพรวม ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับกันในหลายประเทศว่า ชุมชนมีอำนาจที่มีมาแต่เดิมในการบริหารจัดการตนเองภายในชุมชนและภายในท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางมายังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเสียอีก การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจครั้งนี้ จึงต้องการสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างการใช้อำนาจที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากรัฐบาลผ่านมายังองค์การปกครองท้องถิ่น โดยมีกฎหมายและระบบราชการรองรับ กับการรับรองในบทบาทและอำนาจที่มีโดยธรรมชาติของชุมชน ซึ่งเน้นการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย และอาจมีกระบวนการที่แตกต่างหลากหลายไปตามระบบนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ชุมชนในสภาพการณ์ปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม หรือผู้มีทะเบียนราษฎรอยู่ในชุมชนนั้นเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงผู้ที่อยู่อาศัย ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่มีส่วนได้เสียในพื้นที่ เช่น ชุมชนแรงงานในท้องถิ่นด้วยแต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า หากการรื้อระดมทางสังคมกับการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองไม่มีความสมดุลหรือไม่สอดคล้องกัน ก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยในประเทศที่กำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทยด้วย ที่มักจะเกิดความสับสนทางการเมืองอันเนื่องจากการขยายรูปแบบหรือวิธีการและขอบเขต หรือจำนวนและกลุ่มของประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน ถ้าไม่มีสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพเข้ามาแก้ไข ปัญหา ก็มักจะเกิดความวุ่นวายทางการเมืองได้ง่าย ๆ หรือประชาชนอาจจะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ตามที่การขยายรูปแบบหรือวิธีการและขอบเขต หรือจำนวนและกลุ่มของประชาชนผู้มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ๆ น้อยเกินความคาดหมาย หรืออาจจะก่อให้เกิดผลในเชิงลบต่อการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้มากกว่าผลในเชิงบวกที่ได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.การพัฒนาเทคโนโลยีท้องถิ่น

สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่มีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐและรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาช่วยในการปฏิบัติงานและบริหารงาน รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานตามภารกิจ เกิดบูรณาการและเอกภาพในระบบข้อมูล ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ประชาชนได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ อันจะสนับสนุนบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ปัจจุบันหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและบริหารงานในองค์กร แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีมากกว่า 8,000 แห่ง ตั้งอยู่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท แต่ละแห่งมีความแตกต่างด้านสภาพแวดล้อม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นผลให้การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ขาดกลยุทธ์และเป้าหมายที่ชัดเจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีบทบาทที่สำคัญต่อวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์ เทคโนโลยีสารสนเทศได้สร้างการ เปลี่ยนแปลงและโอกาสให้แก่องค์กร เช่นเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์และการแข่งขันในอุตสาหกรรม ปรับโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและบริการ เป็นต้นเนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ในการติดต่อสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้มีการพัฒนาและกระจายตัวของภูมิปัญญา ซึ่งต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยี โดยที่ผู้บริหารจะต้องเตรียมความพร้อมสำหรับองค์กร คือการทำทำความเข้าใจต่อบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อธุรกิจปัจจุบัน และระบบสารสนเทศเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลขององค์กร รวมถึงวางแผนที่จะสร้างและพัฒนาระบบ อีกทั้ง การเตรียมบุคลากรให้พร้อมเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะสร้างและพัฒนา ตลอดจนการใช้งานระบบสารสนเทศเมื่อจัดสร้างเรียบร้อยแล้ว บุคลากรที่ต้องจัดเตรียมควรเป็นทั้งระดับผู้บริหาร นักเทคโนโลยีสารสนเทศ นักวิชาชีพเฉพาะ และพนักงานปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้ทักษะ และความเข้าใจในขีดความสามารถและศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการจัดฝึกอบรมหรือบรรยายพิเศษ รวมทั้งการสรรหาบุคลากรทางสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคตของหน่วยงานและงบประมาณ เพื่อเตรียมกำหนดจำนวนเงินและวางแผนทางการเงินในการจัดหาเงินที่จะมาพัฒนาระบบสารสนเทศให้เพียงพอกับแผนที่วางไว้ ตลอดจนจัดทำงบประมาณสำหรับการพัฒนาระบบในอนาคต เนื่องจากเทคโนโลยีขององค์กรอาจล้าสมัย และสูญเสียความสามารถในการแข่งขันระยะเวลายาวนานรวมถึงการวางแผนการบริการสาธารณะของเทศบาล เพื่อเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีเวทีชี้แจงการปฏิบัติงานที่ผ่านให้ประชาชนได้รับทราบเป็นประจำทุกเดือน โดยพร้อมรับการตรวจสอบทั้งในรูปแบบเอกสาร และการตอบคำถามของ

ประชาชนอย่างตรงไปตรงมา พร้อมทั้งให้ประชาชนมีอำนาจในการลงมติตามเสียงส่วนใหญ่ ในการให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ เตรียมหลักฐานชี้แจงใหม่ หากประชาชนต้องการ

2. รัฐบาลจะต้องออกกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับในการอนุมัติงบประมาณอย่างเข้มงวด เช่นหากพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใดใช้งบประมาณเกินความจำเป็นในโครงการนั้นๆ จะไม่ได้รับการพิจารณาในการอนุมัติงบประมาณเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวต่อไป จนกว่าหน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการสอบสวน และต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน

3.นโยบายการหรือแผนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรถูกกำหนดภายใต้การทบทวนและประเมินผลสำเร็จของยุทธศาสตร์ และบทเรียนจากการปฏิบัติงานในอดีต โดยมีแนวทางในการดำเนินการหรือการบริหารจัดการที่ได้รับการยอมรับตามมาตรฐานสากล และควรมีการประสานงานทั้งระดับหน่วยนโยบายและหน่วยปฏิบัติ เพื่อทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ และจะต้องมีระบบการติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์ที่ดำเนินการด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการการตรวจสอบด้านงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบหน่วยงานภาครัฐ และกระบวนการภาคประชาชนที่ชัดเจน

2. ควรทำการศึกษาวิจัยตัวแบบการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สู่การทำงานมาตรฐานสูงอย่างมืออาชีพ (High Performance)

3.ควรทำการวิจัยการเป็นโครงสร้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองพัทยา หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับเทศบาลนคร

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดบุ๊ค.
- กาญจนา สุวรรณวิจิตร. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ดำรง ลัทธิพิพัฒน์. (2508). การพัฒนาการเมืองไทยในท้องถิ่นในทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำนาจ เสรามัญ. (2552). รูปแบบความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกพร รักความสุข. (2559). การวิจัยเชิงคุณภาพ : หลักการและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดียนตุลา.

- _____. (2560). การให้บริการสาธารณะแนวใหม่ โดยสำนักงานรัฐสภาประจำจังหวัด. วารสาร
วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-
เมษายน 2560).
- _____. (2560). การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การภาครัฐในการปฏิรูปประเทศไทย. วารสารศูนย์
ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560).

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21

The Development of Educational Administrative Model for Childhood Development in 21st Century

ลักษณะพร ใจดี*
ชุตินา มุสิกานนท์**

บทคัดย่อ

การบริหารการศึกษาควรใช้หลัก POSDCORB โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดนโยบายการศึกษา(Policy) ประสานความร่วมมือ (Coordination) กับหน่วยงาน ภาครัฐ/เอกชน/ผู้ปกครอง และการบริหารบุคคล(Staffing) เน้นด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน พี่เลี้ยงเด็กบุคลากรทางการศึกษาทั้งนี้เป็นผลมาจากบริบทการศึกษาไทยที่มีลักษณะการเรียนการสอน แบบท่องจำ ครูบรรยายเนื้อหา ทฤษฎี เด็กไม่มีโอกาสลงมือปฏิบัติ ดังนั้น การบริหารการศึกษาเพื่อ พัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 จึงควรพัฒนาใน 3 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ เรียนรู้ และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ โดยปรับเปลี่ยนลักษณะการเรียนรู้สู่สังคมแห่ง ฐานความรู้ (Knowledge Based Society) ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ควรออกแบบให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ผ่านการเล่น เรียนผ่านการจัดประสบการณ์แบบเป็นจริง เพื่อ ส่งเสริมทักษะความรู้แห่งยุคทักษะศตวรรษที่ 21 โดยหลักสูตรลักษณะเป็นแบบบูรณาการจากสาระ เรียนรู้ที่หลากหลายวิชาเข้าใจด้วยกัน ส่วนกระบวนการเรียนรู้ ควรพัฒนาสู่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ เป็นไปตามความต้องการของเด็กเล็กอย่างมีอิสระ โดยผู้สอนบรรยายเนื้อหาให้น้อยลงเด็กเรียนรู้ มากขึ้น ลักษณะการเรียนแบบโครงงาน Project-Base Learning (PBL) ให้เด็กได้ทดลอง สร้างสรรค์ผลงาน (ศิลปะ หัตถกรรม) เพื่อให้เด็กสามารถนำเสนอความรู้ แสดงเหตุและผลเรียนรู้ ร่วมกับเพื่อน รวมทั้งการใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในกระบวนการเรียนรู้ ในขณะที่การประเมินผล สัมฤทธิ์การเรียนรู้ ควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย โดยครูผู้สอนประเมินจากทักษะที่เด็กทำได้ ทำเป็น ให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ อารมณ์ สังคม การช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน หรือประเมินผลงานสะสม(Portfolios) ทั้งนี้ผลการประเมินต้องจัดทำเป็นสารสนเทศสำหรับเด็กแต่ละคนด้วย

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ เด็กเล็ก การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The educational administrative in 21st Century must take POSDCORB principal by the high administrator of Childhood school as must be role players in Policy formulation (P) and Coordination (Co) with all Government and Private Organization, including Staffing (S) by enhance competency of teacher, babysitting and Educational Personnel. Those Thai educational context teaching memorization styles with lectures emphasize theories without children practice. Therefore, the education administration for childhood development in 21st Century was Three aspects; curriculum development, Learning process and evaluated learning achievement by concerned the 21st century skills. The curriculum model was integrated with several of subjects. The Learning process are develop to Child Center as well as learning on needs with freely by less content and children learn more, such as Project-Base Learning (PBL), act on test, Creativity (arts and crafts), lead to present knowledge, reasonable, learning together, use media and technology supported learning. The part of evaluated learning achievement take various method, such as, evaluate from the skills, child can do, cooperate, help or exchange with friends in learning, association, emotions expression, along with Portfolios. The assessment got use to information resume for each child.

Keywords: Model Development Childhood Education administration in 21st Century

1.บทนำ

การพัฒนาเด็กเล็กมีสถานศึกษาแรกเริ่ม ตามบัญญัติของกฎหมายคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่อายุระหว่าง 2-6 ปี เด็กเล็กวัยนี้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา สติปัญญาและมีความคิดเป็นอิสระ แปรเปลี่ยนตามสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นใกล้ตัว ชอบลอกเลียนแบบตามความนึกคิดของตนจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2551: 12) การเตรียมความพร้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเด็กในวัยนี้ในส่วนการจัดการศึกษาเด็กเล็ก พัฒนาการและเตรียมผู้เรียนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำคู่มือหลักสูตรกิจกรรมการเรียนการสอน ระดับอนุบาลทั้งหมด 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมเกมการศึกษา (สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้มุ่งเน้นการส่งเสริมการศึกษาเด็กเล็กโดยตรงก็ตาม แต่ในเชิงปฏิบัติผลสัมฤทธิ์ยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจมีปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค หากมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาทางแก้ไขเพื่อพัฒนารากฐานการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความเจริญก้าวหน้าสามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศ โดยรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดให้

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาคน ดังกำหนดในแผนให้ยึด คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนามุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัยใฝ่รู้มีความรู้มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคมมีจริยธรรมและคุณธรรมพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างมีคุณภาพรวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (ราชกิจจานุเบกษา, 2559: 4) จึงเป็นที่แน่ชัดว่า การพัฒนาซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด หากประชากรในประเทศที่มีคุณภาพมากย่อมสร้างความเจริญทั้งด้านสังคมเศรษฐกิจสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ อย่างไรก็ตาม กระบวนการทำให้ประชากรมีคุณภาพ คือ การศึกษาที่มีการบริหารอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยวางรากฐานตั้งแต่ช่วงวัยเด็กที่สำคัญ ด้วยการจัดรูปแบบการบริหารการศึกษาที่เหมาะสม

การสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเด็กเล็ก ดังนั้นการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษา จึงต้องสอดคล้องรองรับกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2574) ซึ่งถือเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ เพราะกล่าวได้ว่า การพัฒนาการศึกษาและเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ต้องมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ดังมีหลักการสำคัญ คือ สถานศึกษาต้องบริหารจัดการที่แสดงความรับผิดชอบต่อ (Accountability) ต่อคุณภาพและมาตรฐานของบริการการศึกษาที่ให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้สนองตอบความต้องการของผู้เรียน โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2559: 15-16) กำหนดยุทธศาสตร์ดังนี้(1)ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล(2)ยุทธศาสตร์ยกระดับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา(3) ยุทธศาสตร์ผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมรองรับความต้องการของตลาดงาน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ(4)ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล(5)ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (6).ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน

ความจำเป็นทางการศึกษา ยังถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560- 2574) รวมถึงกฎหมายว่าด้วยการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพราะต่างตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพคนด้วยการศึกษาซึ่งเน้น ที่จุดมุ่งหมายหลักการสิทธิการศึกษามาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา รวมถึงการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาพัฒนารูปแบบการศึกษา ตลอดจน จุดมุ่งหมายด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อม และความปลอดภัยในสถานศึกษา เป็นการสนับสนุนการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีคำถามว่าลักษณะอย่างไรจึงกล่าวได้ว่า การศึกษามีคุณภาพ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 หลายภาคส่วนมีการ

กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ การตรวจสอบ ตัวแบบการประเมิน การวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในชั้นเรียน ตลอดจนมีการสำรวจความพึงพอใจทั้งของผู้เรียน และ ผู้ปกครอง เป็นต้น

การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กให้มีคุณลักษณะ คุณภาพที่พึง ประสงค์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใน ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างสมบูรณ์ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ดังนั้นการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก เล็ก จึงเป็นที่มาและความสำคัญของปัญหาในเรื่อง กระบวนการศึกษา หลักสูตร/เนื้อหาสาระ กิจกรรมคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยใน สถานศึกษา รวมถึงปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการศึกษาของเด็กเล็ก เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศชาติ อย่างยั่งยืนต่อไปจึงเป็นที่น่าสนใจว่า องค์ประกอบในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเป็น ช่วงวันที่มีการพัฒนาสูงสุดของชีวิต ให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เป็นฐาน รากของการพัฒนาประเทศได้เมื่อเป็นผู้ใหญ่ มีความสามารถในการเชิงวิชาชีพ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมใน ยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้นในการสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก นอกจาก เป้าหมายการพัฒนา ปัจจัยร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ควรมีองค์ประกอบทั้งในด้านหลักสูตร/ เนื้อหาสาระ กิจกรรมคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม ความปลอดภัย ของสถานศึกษา ควรมีลักษณะของรูปแบบเป็นอย่างไร ที่สามารถผ่านกระบวนการพัฒนาด้วยการ ตรวจสอบ ประเมินผล นำมาใช้ดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน ด้วยเหตุผล ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงประสงค์ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนา เด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 โดยคาดหวังว่า รูปแบบที่สร้างมีความเหมาะสมกับช่วงวัยเกิดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของเด็กเล็กอย่างแท้จริง สอดคล้องกับรองรับกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย การ สนองตอบต่อแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และตอบสนองยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21

3.ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อ พัฒนาเด็กเล็ก และรายงานผลวิเคราะห์ การตรวจสอบ การประเมินผลรูปแบบการศึกษา ตลอดจน นำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21
2. ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารสถานศึกษาของเด็กเล็ก (2) ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา (3) ผู้ปกครองเด็กเล็ก

4..สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการระดมสมองโดยประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย (Coordination)เพื่อกำหนดนโยบายการศึกษา (Policy) และ การบริหารบุคคล(Staffing) โดยทำหน้าที่พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนฝึกอบรมพี่เลี้ยงเด็กพัฒนาการใช้เทคโนโลยีแก่บุคลากรทางการศึกษาเพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

2. การหลักสูตร ควรมีรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ผ่านการเล่น ผ่านการจัดประสบการณ์หรือประสบการณ์จริงเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ทำเป็น ปฏิบัติได้ อยู่ในสังคมได้การพัฒนาหลักสูตรเด็กเล็กด้วยการบูรณาการระหว่างสาระเรียนรู้จำเป็นและที่เหมาะสม

3. จัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดให้เป็นไปตามความต้องการ โดยให้เด็กเล็กมีอิสระในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ไม่ว่าจำกัดเวลา ผู้สอนบรรยายเนื้อหาให้น้อย เปิดโอกาสให้เด็กเล็กเรียนรู้ค้นหาความรู้ นำเสนอความรู้ ได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน สามารถแสดงเหตุและผลเป็นการเรียนการสอนโดยใช้วิธีเรียนรู้แบบโครงงาน Project-Base Learning (PBL) เช่น ให้เด็กเล็กทดลองสร้างสรรค์ผลงาน (ศิลปะ หัตถกรรม) รวมทั้งการใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในกระบวนการเรียนรู้

4. การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ครูผู้สอนใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย มีการจัดบันทึกสามารถใช้เป็นสารสนเทศสำหรับในการศึกษาระดับที่สูงขึ้น การประเมินจากทักษะที่เด็กเล็กทำได้ ทำเป็น ให้ความร่วมมือในการเรียน อารมณ์ สังคม การช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากผลงาน Portfolios

5.อภิปรายผล

จากการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาลักษณะกายภาพศูนย์เด็กปฐมวัย (จัดตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (จัดตั้งในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด/อำเภอ และโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ) พบว่า ส่วนใหญ่มีองค์ประกอบอยู่ในระดับเหมาะสมตามเกณฑ์ ศูนย์เด็กปฐมวัยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 3 หน่วยงานได้แก่สำนักอนามัยสำนักพัฒนาชุมชนและสำนักสวัสดิการสังคมส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่บุคลากรงบประมาณวัสดุและการจัดการผู้บริหารศูนย์ปฐมวัยหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ระดับมากที่สุด ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ ปุณทริกา น้อยนันท (2559) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประเมินการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสาระวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4ผลการวิจัยพบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบที่เป็นเช่นนี้ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาระดับเด็กเล็ก ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คลาดเคลื่อนอยู่หลายประการ ดังสรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย

หัวข้อ“ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 : นิยามและการประยุกต์ใช้แนวคิดหลักสูตรการเรียนรู้และการประเมินผล” ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยหรือ TDRI (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2556) ในการศึกษาเรื่องเดียวกัน ยังพบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็ก มีทัศนคติต่อการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะการบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 (สัมภาษณ์เชิงลึก, 2560) เป็นการปรับปรุงการศึกษาทำให้การเรียนรู้เท่าทันสถานการณ์เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ทำให้การเชื่อมโยงการเรียนการสอนเข้ากับชีวิตจริงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ เพราะเน้นทักษะตามสภาพจริงมากกว่าศึกษาแบบท่องจำ ทำให้เกิดทักษะกับผู้เรียนได้ตามยุคสมัย ทำให้รู้จุดเด่นจุดด้อย ซึ่งนำไปพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนเป็นการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคแห่งทักษะความรู้เป็นการบริหารการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับศักยภาพของเด็กอย่างแท้จริง การให้ข้อคิดเห็นเพิ่มจากผู้บริหารและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เสนอแนะว่า ผู้บริหารควรใช้หลัก Staffing ในการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนที่เลี้ยงเด็กและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้หลักบริหารครูของ ชูติมา มุสิกานนท์ (2559) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานสถานศึกษา **ด้านเมตตา**โดยมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถ ผู้ใต้บังคับบัญชาและสนับสนุนบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถของแต่ละคน **ด้านกรุณา** ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องในการทำงานร่วมกัน **ด้านมุทิตา** ผู้บริหารสถานศึกษาควรยกย่องชมเชยแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความจริงใจ **ด้านอุเบกขา** ผู้บริหารสถานศึกษาควรแบ่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เหมาะสมตามความรู้ความสามารถ

2. การพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาเทคนิค Delphi Technique และการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบพบว่า หลักสูตรควรมีรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ผ่านการเล่น ผ่านการจัดประสบการณ์ หรือประสบการณ์จริงหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ทำเป็นปฏิบัติได้ อยู่ในสังคมได้การพัฒนาหลักสูตรเด็กเล็กด้วยการบูรณาการระหว่างสาระเรียนรู้จำเป็นและที่เหมาะสม ข้อค้นพบสอดคล้องกับการวิจัยของ ญัฐกาญจน์ อ่างทอง (2550) จัดทำรายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและชุดปฏิบัติการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาของผู้เรียนสูงขึ้น หลังใช้รูปแบบและชุดปฏิบัติการสอน โดยบูรณาการกับเพลง เกม และกิจกรรมหลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก ต้องเข้าใจหลักการสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษ สามารถบูรณาการทักษะภาษา และเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องเหมาะสมเพื่อการสื่อสารด้วยภาษาธรรมชาติ และการสอนภาษาอังกฤษด้วยการปฏิบัติงาน การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในห้องเรียน จึงส่งเสริมให้ระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนมีระดับสูงขึ้น เห็นว่าหลักสูตรการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องด้วยบูรณาการสาระวิชาที่หลากหลายเข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ยังอภิปรายเพิ่มเติมได้ว่า จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติต่อการพัฒนาหลักสูตรให้ส่งเสริมการเด็กเล็กได้รับการพัฒนาทักษะใน

ศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาหลักสูตรให้มี 3 ลักษณะคือ (สัมภาษณ์เชิงลึก, 2560) เน้นในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) การบริหารการศึกษาพิจารณาปรับหลักสูตรให้มีลักษณะกระชับ ภายใต้บริบทว่าสอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระตามที่เด็กสนใจปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น นำไปใช้สอนด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยเฉพาะ การเรียนรู้ผ่านโครงงานแบบ Project-Based Learning (PBL) (2) การบริหารการศึกษาต้องสร้างหลักสูตรในลักษณะเด็กช่างคิด หลักสูตรแบบเดิมให้ความสำคัญเนื้อหาเป็นหลักส่งผลให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง มีบทบาทหน้าที่ป้อนข้อมูลให้นักเรียนขณะที่หลักสูตรแบบใหม่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะควบคู่ไปกับกลุ่มสาระความรู้และสนับสนุนให้ใช้นวัตกรรมการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้อิสระในการเรียนรู้ด้วยตนเองอาทิเช่นการเรียนรู้จากปัญหาการเรียนรู้ผ่านโครงงานการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ฯลฯ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรเน้นการพัฒนาทักษะมากกว่าเนื้อหาและสร้างสถานการณ์ให้มีการแก้ปัญหา สร้างเสริมประสบการณ์จริง (3) การบริหารการศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ หรือการบูรณาการวิชา(Integrated by subjects)เป็นการบูรณาการระดับที่ใหญ่ที่สุด เพราะมีผลกระทบต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตรและการบริหารจัดการวิชาที่มีการบูรณาการกันบ่อยมาก ตัวอย่างเช่น วิชาสังคมศึกษากับวิชาวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นวิชาที่เกี่ยวกับชีวิตและนักเรียนสามารถสัมผัสพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนการบูรณาการวิชาอื่นๆ ที่พบได้ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์กับภาษาไทย การบูรณาการเฉพาะบางช่วงชั้น หรือตลอดทุกช่วงชั้นก็ได้ ดังที่ วิไลลักษณ์ ภูักดี(2559)เสนอไว้ในผลการวิจัยว่า ทุกโรงเรียนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียนภาษาอังกฤษเทคโนโลยีพหุวัฒนธรรม และภาษาเพื่อนบ้านมีการจัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษาจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ด้านอาเซียนในขณะที่ ผลการวิจัยของ ปราณีไชยพันธ์ การบริหารกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่น 9 กิจกรรมย่อยคือกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์เป้าหมายกิจกรรมและวิธีการบริหารการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนโดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นและครูผู้สอนจัดทำโครงการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับผลการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นครูผู้สอนและชุมชนกำหนดวิธีการเครื่องมืออุปกรณ์และสถานที่การบริหารการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความพร้อมของครูผู้สอนและชุมชนกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารการจัดการหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการบริหารการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนจัดทำปฏิทินปฏิบัติการบริหารการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนในแต่ละภาคการเรียนให้สอดคล้องกับชุมชนเป็นต้น

3. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจากการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) เป็นการกำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนให้เกิดทักษะ ความรู้ ความชำนาญ

และสมรรถนะที่ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันกับยุคสมัย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Price และ Light (2011) ทำการวิจัยเรื่องการประเมินในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในประเทศตลาดเกิดใหม่ผ่านโครงการการประเมินและ**การเรียนรู้การสอนทักษะ**ในศตวรรษที่ 21 (ATC21S) ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาและให้ความสำคัญอย่างมากกับบทบาทกลยุทธ์การประเมินที่ใช้ห้องเรียนเป็นฐานในการส่งเสริมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการวิจัยทั้งหมดที่อ้างถึง ยืนยันได้อย่างแน่นอนว่าเครื่องมือในการประเมินและกลยุทธ์เหล่านี้มีผลเชิงบวกเป็นจำนวนมากในขอบเขตที่เป็นกุญแจสำคัญที่รู้ได้ว่าเป็นด้านที่สำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ความสามารถครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การมีส่วนร่วมของนักเรียนและการคิดของนักเรียน วิธีการเหล่านี้เป็นเรื่องปกติในประเทศพัฒนาแล้วแต่มีงานวิจัยน้อยเกี่ยวกับวิธีการปรับวิธีการเหล่านี้ให้เข้ากับบริบทโรงเรียนในหลายประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ในตลาดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเข้าถึงทรัพยากรการพัฒนาวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากสถาบันการวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (2556) เสนอว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการเก็บและเข้าถึงเนื้อหาทำได้กว้างไกลมากขึ้นและราคาถูกลงตัวอย่างเช่นองค์กรด้านการศึกษาของรัฐหรือเอกชนสามารถนำเนื้อหาแบบเรียนและข้อสอบเก็บไว้ในฐานข้อมูลออนไลน์และสถานศึกษาทั่วประเทศสามารถเข้าถึงและดึงข้อมูลจากแหล่งเหล่านั้นมาใช้ได้สะดวกและง่ายดายอีกทั้งเทคโนโลยีในการเก็บบันทึกและดึงข้อมูลยังทำให้การเข้าถึงเนื้อหาที่มีลักษณะไม่ยึดติดกับเวลาและสถานที่ (time-shifting) ซึ่งช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียนนอกจากนั้นเทคโนโลยียังอนุญาตให้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้ทันสมัยเช่นการใช้ตัวอย่างที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ปัจจุบันหรือการอ้างอิงงานวิจัยชิ้นใหม่ล่าสุดรวมถึงเนื้อหาเหล่านั้นยังสามารถปรับให้เข้ากับระดับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลได้ด้วยอย่างใดก็ได้ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในการวิจัยครั้งนี้นำเสนอรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นในเรื่อง ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางครูต้องปรับบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุน (facilitator) และส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง (active learners) ตามแนวคิด สอนให้น้อยเรียนรู้ให้มาก ซึ่งรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเช่นกระบวนการสร้างความรู้กระบวนการคิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการกระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ด้วยตนเองกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงฯลฯ อย่างไรก็ตามการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนโดยตอบสนองต่อมาตรฐานและตัวชี้วัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เนื้อหาตามกลุ่มสาระวิชามากกว่าการพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้แนวคิดตามหลักการจัดการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนส่วนอื่นให้สอดคล้องกับแนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรโดยเฉพาะในส่วนของเป้าหมายหลักมาตรฐานและตัวชี้วัดการจัดโครงสร้างเวลาเรียนต้องสอดคล้องกับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2551 กำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดยมุ่งเน้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองครูผู้ดูแลเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูการสร้างประสบการณ์การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพที่ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ ในรูปแบบการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 คือ (1) เลี้ยงดูเด็กให้มีสุขภาพที่ดีและปลอดภัย (2) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติความต้องการและการพัฒนาการของเด็ก (3) จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก (4) ประเมินการเจริญเติบโตและการพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง และ (5) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัวชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้ข้อเสนอในหัวข้อการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเสนอให้มีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญพร้อมสนับสนุนให้ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ประเด็นสำคัญเร่งด่วนคือ การพัฒนาทักษะครูมีข้อเสนอแนะดังนี้ (สัมภาษณ์เชิงลึก, 2560) ผู้บริหารการศึกษาต้องดำเนินการทางการบริหารในด้านการพัฒนาบุคคล โดยเน้นครูผู้สอน พี่เลี้ยงเด็ก บุคลากรทางการศึกษา โดยหาแนวทางการพัฒนาทักษะและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งแนวคิดการใช้ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของเด็ก มาใช้ประเมินผลครูผู้สอนอย่างเป็นธรรม เพื่อจูงใจ กระตุ้นให้ครูผู้สอนเกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนด้วย

4. การบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนา รูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งเพราะวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผลสะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนการสอน ดังที่ Moss, Brookhart และ Long (2011 : 66) และ Bellamy, Provenzano และ O'Rourke (2013) การประเมินผลยังข้อมูลสารสนเทศสำหรับนำไปพัฒนาผู้เรียนปรับปรุงการเรียนการสอนและวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ในขณะที่การทดสอบเป็นหลักข้อสอบส่วนใหญ่มีลักษณะท่องจำและมุ่งเน้นเนื้อหา ไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ซึ่งไม่สามารถใช้เป็นสารสนเทศสำหรับเรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ นอกจากนี้การทดสอบมาตรฐานระดับประเทศยังไม่มีกรอบแบบระบบการจัดเก็บและเปิดเผยข้อมูลการสอบ เช่น คะแนนสอบ และข้อมูลพื้นฐานอื่นๆ ทำให้เสียโอกาสในการจัดเก็บข้อมูลที่สำคัญสำหรับการสร้างความรับผิดชอบและการวางแผนเชิงนโยบายจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน และพัฒนารูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ โดยการประเมินโดยการบูรณาการทักษะที่ต้องการวัด เช่น บูรณาการความรู้กับทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่สอดคล้องกัน บูรณาการทักษะกับค่านิยม เป็นต้นและประเมินจากกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อน สอดคล้องกับศึกษาของ Shute และคณะ (2008) ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : ประโยชน์ของ Blinking โดยได้เสนอแนะวิธีการประเมินที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือการออกแบบโดยใช้หลักฐานเป็นศูนย์กลาง (Evidence Centered Design : ECD) และการประเมินแบบซ่อนเร้น (Stealth Assessment) สำหรับการออกแบบโดยใช้หลักฐานเป็นศูนย์กลางหรือ ECD เป็นกระบวนการออกแบบทดสอบอย่างเป็นระบบและการปฏิบัติโดย

รวบรวมหลักฐานความสามารถที่ข้อสอบสามารถวัดได้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ (1) การนิยามข้อเรียกร้องที่เกี่ยวกับความสามารถของนักเรียน (Competency Model : CM) (2) การสร้างสิ่งที่ถือว่าเป็นหลักฐานที่ถูกต้องของการเรียกร้อง (Evidence Model : EM) และ (3) การกำหนดลักษณะและรูปแบบของภาระงานที่นำหลักฐาน (Task Model : TM) ซึ่งวิธี ECD ให้กรอบการพัฒนาการประเมินว่ามีการเชื่อมโยงกับความสามารถของนักเรียนอย่างชัดเจนผ่านรูปแบบห่วงโซ่หลักฐานกล่าวได้ว่า การประเมินผลการเรียนการสอนแบบบูรณาการเกิดขึ้นควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการประเมินโดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง แล้วประเมินชิ้นงาน/ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์ขณะกำลังปฏิบัติ ความรู้ที่ได้จากการนำเสนอผลงาน ตอบคำถามได้ชัดเจนมีข้อมูลและเหตุผลสนับสนุนหลักฐานที่ถูกต้องชัดเจนตามการศึกษาของ Shute และคณะ (2008) ที่สอดคล้องกับระบบการศึกษาไทยคือ แฟ้มสะสมงาน Portfolio ดังนั้นการวิจัยนี้ จึงนำเสนอรูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการเช่นกัน คือ การแสดงผลงานที่เด็กเล็กสร้างสรรค์ อาทิ ผลงานการวาดรูป การตัดกระดาษ การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ เรียกโดยรวมว่าประเมินผลจากทักษะ (Competence) โดยอิงการปฏิบัติ

6. ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเด็กเล็กเป็นผู้บริหารสูงสุดในสถานศึกษานั้น แต่มีบทบาทแตกต่างกันเนื่องจากมีบริบทแตกต่าง คือ มีองค์กรภาครัฐเป็นต้นสังกัด อาทิ กรุงเทพมหานคร กระทรวงมหาดไทย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กองทัพบก และองค์กรภาคเอกชน ทำให้ผู้บริหารยังไม่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการอย่างเต็มความสามารถ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารการศึกษา จึงควรมอบอำนาจ และกระจายอำนาจสู่ผู้บริหารของสถานศึกษา เด็กเล็กทุกแห่งมีอำนาจหน้าที่ ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเล็กในศตวรรษที่ 21 ใกล้เคียงกัน

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตร เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจ ความสนใจให้เกิดการเรียนรู้.ให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีดังนั้นครูผู้สอนจึงควรปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีการสอน โดยเน้นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สร้างสถานการณ์การสอนให้เด็กคิดวิเคราะห์เป็น ทำเป็น สามารถเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3. กระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาควรมีนโยบายการศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการอย่างมีอิสระสื่อเทคโนโลยีช่วยในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์เป็นในรูปแบบ Project-Based Learning หรือบรรยายให้น้อย ผู้เรียนร่วมกันค้นหาความรู้ หรือเหตุและผล

4. การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ สถานศึกษาควรจัดซื้อจัดจ้าง จัดทำมุมการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้ทำผลงานโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ที่ช่วยให้เกิดทักษะความรู้และสร้าง

ผลงาน จัดทำแฟ้มผล (Portfolio) รวมทั้งครูผู้สอนต้องมีความรู้ด้านสื่อและเทคโนโลยีด้วย อีกทั้งปรับเปลี่ยนหรือใช้วิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ที่หลากหลายสอดคล้องกับสาระวิชาและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2551). มาตรฐานการจัดการศึกษาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี). กรุงเทพฯ ฯ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ ฯ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ
- ชุติมา มุสิกานนท์. (2559). การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายที่ 1 โนนแดงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. บทความการวิจัย. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- ณัฐกาญจน์ อ่างทอง และคณะ. (2550). การพัฒนารูปแบบและชุดปฏิบัติการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย. รายงานการวิจัยหลักสูตรการศึกษาและการสอน (ประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ปทุมทริกา น้อยนนท์. (2559). การพัฒนารูปแบบการประเมินการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับ สาระวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิจัย และประเมินผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี): แนวคิดของกลุ่มนักการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ Cancellation of Concession of Chatree Gold Mining by Council for Peace and Order

กวินกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์*

เอกพร รักความสุข**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาระบบการบริหารจัดการภาครัฐในการจัดการคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาที่นำไปสู่การปนเปื้อนของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประชาชน 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาวิเคราะห์ภายใต้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 39 คน รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนเอกสารทางวิชาการ เอกสารรายงานต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าเชิงคุณภาพ (Triangulation) และใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยเป็นการตีความสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่สังเกตเห็น โดยมีข้อค้นพบดังนี้

1. หน่วยงานรัฐที่ควบคุม ดูแล เหมืองแร่ทองคำ จะปฏิบัติตามขั้นตอนกฎหมายเป็นหลัก จึงเป็นอุปสรรคในการเข้าไปดูแลและจัดการผลกระทบของเหมืองแร่ทองคำ
2. ด้วยอำนาจ หน้าที่ ระเบียบขั้นตอนของกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ไม่สามารถยืนยันและให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นจริงกับประชาชนได้ จึงกลายเป็นช่องว่างระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน
3. การประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่เสียประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่ซึ่งได้รับประโยชน์จากเหมืองแร่ทองคำด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในภาพรวม
4. หน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ทองคำ ขาดการ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ประสานงานร่วมกัน เกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่น ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เป็นหัวใจหลักของการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำจนกลายเป็นประเด็นสำคัญในการร้องเรียนถึงแม้ว่าเหมืองแร่จะทำให้เกิดประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง มากมาย เช่น การสร้างรายได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนก็ตาม

คำสำคัญ : การยกเลิกสัมปทาน เหมืองแร่ทองคำ

ABSTRACT

The purpose of the research was to study 1) To study the governmental agency management system to manage the quality of life and the environment caused by the abolition of gold mining concession, 2) To study the way to deal with problems that lead to environmental contamination that affects people. 3) To analyze the problems and obstacles in addressing the problem. It is a qualitative study by analyzing the actual phenomena. With in-depth interviews and focus group discussions. From the main contributors 39 people Including non-engaging observations. Including academic papers, reports, and related research papers. To conduct a systematic analysis using the triangulation method. And using inductive analysis as an interpretation creates a conclusion from the observed phenomenon.

The findings were as follows:

1. The state government regulates gold mining. Will follow the main legal procedures. It is a barrier to take over and manage the impact of gold mining.
2. With the authority, procedure, procedure of the law. Government officials could not confirmed and provided accurate information to the public. It became a gulf between government agencies and the public.
3. Gold mining this resulted in conflicts between people who benefited the local people in this area, whom benefited from the gold mining, to improve the quality of life of the people as a whole.
4. State and private entities involved in the gold mining concession. Lack of coordination about confidence building The health and environment at the heart of the gold mining industry has become a major issue in the mining industry, even though mining is likely to bring many benefits, such as revenue generation. Promote

the economy in the community.

Keyword: Governmental management Concession cancellation

Gold Mining

บทนำ

ถึงแม้ว่าทรัพยากรแร่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่กำเนิดขึ้นมาใช้แล้วจะหมดไปจากแหล่งกำเนิด(Nonrenewable resources) ซึ่งการเกิดขึ้นของแร่จะใช้ระยะเวลายาวนานตามกระบวนการทางธรณีวิทยานั้น เมื่อครั้งอดีตประเทศไทยมีการขุดใช้แร่มาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีแหล่งแร่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จนมีการเรียกขานกันว่าเป็นดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงกรุงศรีอยุธยา เริ่มต้นจากเหมืองทองคำและดีบุกเพื่ออุตสาหกรรมสำริด ต่อมา มีการนำเหล็กมาเป็นอาวุธ การพัฒนาด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา การนำแร่คันชาตมาเป็นเครื่องประดับ การหล่อโลหะเป็นพระพุทธรูป รวมถึงการสร้างเทวสถานและปูชนียสถานต่างๆ โดยใช้หินทราย ศิลาแลง และอิฐเผา ซึ่งในปัจจุบันการสำรวจและการทำเหมืองแร่มีความซับซ้อน และต้องใช้เทคนิคและความรู้วิชาการเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันต้องพึงพาวิธีการผลิตที่ซับซ้อน รวมถึงการใช้เงินทุนมากและขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่เพื่อความคุ้มค่าการลงทุน (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2547)

แต่อย่างไรก็ตามในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำในประเทศไทยเริ่มเป็นที่รู้จักและได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด ในจากการสำรวจทางด้านธรณีวิทยาพบว่า ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีการกำเนิดแร่ทองคำกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ประกอบการกิจการเหมืองทองของบริษัทเอกชน จำนวน 2 ราย ได้เปิดดำเนินการผลิตทองคำในเชิงพาณิชย์ นั่นก็คือ บริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด และ บริษัททุ่งคำ จำกัด ขั้นตอนในการผลิตนั้นส่วนใหญ่จะใช้สารไซยาไนด์ในขั้นตอนการแต่งแร่ จากขั้นตอนการทำเหมืองแร่ก็เป็นที่น่าทึ่งกันว่าขี้นย้อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการระเบิดหิน การแต่งแร่ และการประกอบโลหะกรรม มีส่วนทำให้ธรรมชาติเสียสมดุลและไม่อาจฟื้นคืนสู่สภาพเดิมในระยะเวลาอันสั้นได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ตามมา และยิ่งไปกว่านั้นการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำมีการใช้สารเคมีที่เป็นพิษในปริมาณมากและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่โครงการทำให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวล รู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าผู้ประกอบการกิจการเหมืองแร่ทองคำมีกระบวนการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีการควบคุมอย่างเคร่งครัดและยังความตระหนักถึงประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และสังคมโดยรวมและนั้น ในขั้นตอนการผลิตแร่ทองคำนั้นขี้นย้อมจะไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2550) ซึ่งการประกอบกิจการเหมืองแร่ ที่ผ่านมา มีการร้องเรียนและเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอยู่อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบด้านเสียงและฝุ่นละอองจากการใช้ระเบิด ผลกระทบต่อแหล่งน้ำใต้ดิน และการปนเปื้อนของสารอันตรายที่อยู่ในดิน ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งกระบวนการผลิตแร่แต่ละประเภทจะมีความแตกต่างของมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต เช่น สารพิษจากการทำเหมืองแร่ทองคำใน จังหวัดจังหวัดเลย และจังหวัดพิจิตร ซึ่งในขั้นตอนกระบวนการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ ตำบลเขาเจ็ดยอด อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร นั้น มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การเริ่มกระบวนการระเบิดจะมีทั้งฝุ่นที่เกิดจากการระเบิดภูเขา การเอาหินแร่มาแยกเป็นทองคำส่งผลทำให้น้ำมีสภาพเป็นกรด และยังโลหะที่เป็นส่วนเกินหลุดออกมาสู่สิ่งแวดล้อมจากขั้นตอนของกระบวนการสกัด หรือแม้กระทั่งของเสียที่ถูกกักเก็บไว้ในบ่อกักเก็บของเสีย ก็ยังหลุดออกมาปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของแหล่งน้ำและแหล่งห่วงโซ่อาหาร ซึ่งท้ายที่สุดผู้ได้รับผลกระทบก็คงหนีไม่พ้นชาวบ้านในอาศัยอยู่ชุมชนใกล้เคียงเหมืองแร่ทองคำ จากผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นพบว่าประชาชนที่มีอัตราการป่วยเป็นมะเร็ง และอัตราการเสียชีวิตเพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าไม่มีความคุ้มค่าเมื่อพิจารณาจากผลประโยชน์ที่คนในพื้นที่หรือคนไทยได้รับ ซึ่งปัญหาที่เกิดจากประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ ซึ่งถ้ามองที่ผลประโยชน์ไม่ได้ตกอยู่ที่ประชาชนในพื้นที่หรือคนไทย แต่ผลประโยชน์กลับไปที่ตกอยู่ที่ชาวต่างชาติที่ได้รับสัมปทาน ซึ่งเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ทางเหมืองแร่ทองคำได้รับแล้วถือว่าไม่คุ้มค่าเท่ากับสิ่งแวดล้อมที่เสียไป ซึ่งในการทำกิจการเหมืองแร่ในต่างประเทศนั้น จะมีหน่วยงานเข้าไปฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณเหมืองแร่ทองคำ แต่สำหรับประเทศไทยไม่มีหน่วยงานดังกล่าว จึงทำให้ไม่มีการประเมินมูลค่าของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ และสิ่งที่สำคัญทางบริษัทที่ได้รับสัมปทานก็ไม่ได้เสียค่าฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมใดๆ และด้วยผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมทั้งหมด นำไปสู่กระบวนการทบทวนให้ชะลอหรือหยุดการให้สัมปทานการทำเหมือง(สำนักข่าวมหาวิทยาลัยรังสิต ,2557)และรัฐมนตรีทั้ง 4 กระทรวง ซึ่งประกอบไปด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ลงพื้นที่ในวันที่ 23 เมษายน 2559 เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง พร้อมรับฟังความคิดเห็นประชาชนทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนบริเวณเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) เพื่อร่วมพิจารณากำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเพื่อรวบรวมข้อมูลในการพิจารณาต่อหรือไม่ต่ออายุใบอนุญาตของบริษัทดังกล่าวในขั้นตอนต่อไป (ข่าว 7 สี:2559) และวันที่ 29 เมษายน 2559 รัฐมนตรีทั้ง 4 กระทรวงที่เกี่ยวข้อง ได้หารือร่วมกันถึงผลตรวจข้อเท็จจริงด้านต่างๆ สรุปว่าในปัจจุบันยังคง มีปัญหาเรื่องร้องเรียน ข้อขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ แม้จะยังไม่สรุปได้ชัดเจนว่า ปัญหาข้อร้องเรียนและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน เกิดจากการทำเหมืองแร่ทองคำ ของบริษัทอัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) หรือไม่ แต่เพื่อประโยชน์ของสังคมและประชาชนเป็นส่วนรวม และแก้ปัญหาความแตกแยกของประชาชน ในชุมชนจึงมีมติร่วมกันดังนี้ 1) ยุติการอนุญาตอาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่ทองคำและประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำรวมถึงคำขอต่ออายุประทานบัตรด้วย 2) ในกรณีของ บริษัทอัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของ

พนักงาน และเพื่อเตรียมการเลิกประกอบกิจการ จึงเห็นควรให้ต่ออายุใบอนุญาตประกอบโลหะกรรมไปจนถึงสิ้นปี 59 เพื่อให้สามารถนำแร่ที่เหลืออยู่ไปใช้ประโยชน์พร้อมทั้งให้บริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) เร่งดำเนินการปิดเหมืองและฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองให้เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต 3) ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลประชาชนและบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังสิ้นสุดการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำและโลหะกรรมของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ดังนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำกับดูแลการปิดเหมืองและการฟื้นฟูพื้นที่ กระทรวงสาธารณสุข ดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง กระทรวงแรงงานดูแลพนักงานที่ได้รับผลกระทบจากการปิดกิจการ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้กระทรวงอุตสาหกรรมดำเนินการตามข้อกฎหมายและบูรณาการส่วนราชการต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามมติร่วมกันของทั้ง 4 กระทรวงข้างต้น (ข่าว 7 สี:2559) เมื่อการประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) ที่ทำเนียบรัฐบาล ในคราววันที่ 10 พฤษภาคม 2559 โดยมี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นประธาน โดย นางอรรชกา สีบุญเรือง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้กล่าวว่า ที่ประชุมมีมติรับทราบมติของคณะกรรมการร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหากรณีเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทน 4 กระทรวง คือ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ยุติการดำเนินกิจการเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ทั้งหมด ในช่วงสิ้นปี 2559 นี้ สำหรับมติของคณะกรรมการร่วม ดังกล่าวมีจำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ข้อที่หนึ่ง ยุติการอนุญาตอาชญาบัตรพิเศษสำรวจเหมืองแร่ทองคำและประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำ รวมถึงคำขอต่ออายุประทานบัตรด้วย ข้อที่สอง ในกรณีของบริษัท อัครา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของพนักงาน และเพื่อเตรียมการเลิกประกอบกิจการ จึงเห็นควรให้ต่ออายุใบอนุญาตประกอบโลหะกรรมของบริษัทออกไปจนถึงสิ้นปี 2559 เพื่อนำแร่ที่เหลือไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งให้ บริษัท อัครา เร่งดำเนินการปิดเหมือง และฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองให้เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต และข้อที่สาม ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลภาคประชาชน และบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการปิดเหมืองแร่โลหะกรรมของบริษัท อัครา ดังนี้ ให้กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำกับดูแลการปิดเหมือง และฟื้นฟูพื้นที่ของบริษัท อัครา กระทรวงสาธารณสุข ดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง กระทรวงแรงงาน ดูแลพนักงานที่ได้รับผลกระทบจากการปิดกิจการ(สำนักข่าวไทย พลัฏีกา, 2559) ต่อมาในวันเสาร์ที่ 14 พฤษภาคม 2559 กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.) กระทรวงอุตสาหกรรม ได้ชี้แจงเพิ่มเติม กรณี การยุติการอนุญาตการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำทั้งหมดทั่วประเทศ และการประกอบการเหมืองแร่ทองคำ บริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ดังนี้ ข้อแรก เหตุผลในการยุติสัมปทานเหมืองแร่ทองคำ การดำเนินการในครั้งนี้เป็นการดำเนินการตามมติร่วมกันของ 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี ซึ่งได้มีการหารือร่วมกันถึงผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้านต่างๆ ซึ่งสรุปว่า ปัจจุบันยังคงมีปัญหาเรื่องร้องเรียนและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน เกิดจากการทำเหมืองแร่ของบริษัท อัคราฯ หรือไม่ แต่เพื่อประโยชน์ของสังคมและประชาชนเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความแตกแยกประชาชนในชุมชน ประกอบกับคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติเกี่ยวกับเหมืองทองคำไว้เมื่อเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม 2557 ว่าการดำเนินการจะต้องโปร่งใส ไม่สร้างมลพิษ ประชาชนไม่ต่อต้าน และยั่งยืน จึงมีมติร่วมกันดังนี้

การอนุญาตอาญาบัตรพิเศษสำรวจแร่ทองคำและประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำรวมถึงคำขอต่ออายุประทานบัตรด้วย ในกรณีของบริษัท อัคราฯ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของพนักงานและเพื่อเตรียมการเลิกประกอบกิจการ จึงเห็นควรต่ออายุใบอนุญาตประกอบโลหกรรมไปจนถึงสิ้นปี 2559 เพื่อให้สามารถนำแร่ ที่เหลืออยู่ไปใช้ประโยชน์ได้ พร้อมทั้งบริษัท อัคราฯ เร่งดำเนินการปิดเหมืองและฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองให้เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลประชาชนและบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังสิ้นสุดการประกอบกิจการเหมืองแร่และโลหกรรมของบริษัท อัคราฯ ดังนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำกับดูแล การปิดเหมืองและการฟื้นฟูพื้นที่ กระทรวงสาธารณสุข ดูแลสุขภาพประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง กระทรวงแรงงาน ดูแลพนักงานที่ได้รับผลกระทบจากการปิดกิจการและนายกรัฐมนตรีนุ่มีมติให้กระทรวงอุตสาหกรรมดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องและบูรณาการส่วนราชการต่างๆเพื่อให้เป็นไปตามมติร่วมกันของทั้ง 4 กระทรวงข้างต้น และกระทรวงอุตสาหกรรมได้รายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบ

จากปรากฏการณ์สำคัญในครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าดำเนินการในครั้งนี้เป็นการดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลซึ่งได้มีมติร่วมกันของ 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งได้มีการหารือร่วมกันถึงผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้านต่างๆ เมื่อมีการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติรี หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามากำกับดูแล คุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีปัญหาเรื่องร้องเรียนและมีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมรวมถึงสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การเริ่มกระบวนการ ทั้งฝุ่นที่เกิดจากการระเบิดภูเขา การเอาสินแร่มาแยกเป็นทองคำที่ทำให้น้ำมีสภาพเป็นกรด โลหะส่วนเกินที่หลุดออกมาสู่สิ่งแวดล้อมจากกระบวนการสกัด หรือแม้กระทั่งของเสียที่ถูกกักเก็บไว้ในบ่อกักเก็บของเสีย ก็ยังหลุดออกมาปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม ทั้งในแหล่งน้ำและแหล่งโซ่อาหาร และท้ายที่สุดผู้ที่ได้รับผลกระทบก็คือชาวบ้านในชุมชนใกล้เหมืองแร่ทองคำ

จากความสำคัญและความเป็นมาที่ได้กล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติรีโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ว่าจะมีแนวทางการดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับกระบวนการ นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน ในการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติรี จึงเป็นที่มาของคำถามที่นำไปสู่การวิจัย ในครั้งนี้

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาระบบการบริหารการจัดการภาครัฐ ในการจัดการคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาที่นำไปสู่การปนเปื้อนของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประชาชน
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาพื้นที่

3.การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ภายใต้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) จำนวน 38 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ 1) สัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 14 คน 2) การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) จำนวน 24 คน 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-Participant Observation)4) จากเอกสารทางวิชาการ เอกสารรายงานต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกันโดยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการพรรณนา เป็นการแปลความหมาย และสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) คือ ตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภาครัฐ จำนวน 14 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึกการสนทนา โดยการสนทนาแบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยมีการออกแบบโครงสร้างของคำถามต่างๆ ที่นำไปใช้ในการสัมภาษณ์ แต่ผู้สัมภาษณ์จะสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำจากข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ของแต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่เกิดเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนในคำตอบได้ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติมากขึ้น เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจะนำมาลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) คือ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 24 คน โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากเกณฑ์ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ควบคุม ดูแลทุกข์ของประชาชนและประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึกการสนทนา โดยการสนทนาแบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยมีการออกแบบโครงสร้างของคำถามต่างๆ ที่นำไปใช้ในการสัมภาษณ์ แต่ผู้

สัมภาษณ์จะสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำจากข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ของแต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่เกิดเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนในคำตอบได้ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติมากขึ้น เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจะนำมาลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

1.3 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ในกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ พบว่า

1. หน่วยงานรัฐที่ควบคุม ดูแล เหมืองแร่ทองคำ จะปฏิบัติตามขั้นตอนกฎหมายเป็นหลัก จึงเป็นอุปสรรคในการเข้าไปดูแลและจัดการผลกระทบของเหมืองแร่ทองคำ

2. ด้วยอำนาจ หน้าที่ ระเบียบขั้นตอนของกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ไม่สามารถยืนยันและให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นจริงกับประชาชนได้ จึงกลายเป็นช่องว่างระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน

3. การประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่เสียประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่ซึ่งได้รับประโยชน์จากเหมืองแร่ทองคำด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในภาพรวม

4. หน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ทองคำ ขาดการประสานงานร่วมกัน เกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่น ด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นหัวใจหลักของการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำจนกลายเป็นประเด็นสำคัญในการร้องเรียนถึงแม้ว่าเหมืองแร่จะทำให้เกิดประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง มากมาย เช่น การสร้างรายได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนก็ตาม

5. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยถึง การมีส่วนร่วมและการรับรู้ข่าวสาร ของประชาชน จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากผลที่ได้จากการสื่อสาร นำมาสู่การ ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของความเป็นปัจจุบันในสังคมและการบริหารหน่วยงานรัฐควบคู่กันไปด้วยจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทุกคนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ (Berkley, 1975) รวมทั้งกฎหมายที่ได้ประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วม

ร่วม และกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญอาทิเช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ตลอดจนแนวคิดของ Andrew and Stiefel (1979) เกี่ยวกับการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ซึ่งการทำงานของหน่วยงานภาครัฐภายใต้กรอบของการบริหารภาครัฐ (Public Administration) ยังมีการเกิดปัญหาเกี่ยวกับการขาดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ภาครัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนมุมมองหรือแนวทางในการบริหารไปสู่กรอบแนวคิดการจัดการภาครัฐ (Public Management) โดยการนำเอาหลักการบริหารต่าง ๆ ของภาคเอกชนของกรอบแนวคิดของการจัดการ (Management Approaches) มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร โดยให้เกิดการบริหารที่เป็นมืออาชีพ (Professional) ในสร้างประสิทธิภาพ และให้เกิดประสิทธิผล ตามหลักแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่ยังคงมุ่งเน้นในการจัดการทรัพยากรในการผลิตให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการบริหารอย่างมืออาชีพ มีการสร้างสรรค์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ในการดำเนินแก้ไขปัญหที่เกิดจากผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ ทองคำหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับประชาชน ในการมีส่วนร่วม กับ การแก้ไขปัญหให้เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย
2. หน่วยงานภาครัฐควรแสดงความจริงใจในการแก้ไขปัญหผลกระทบที่เกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ และเข้าไปแก้ปัญหผลกระทบ โดยพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลให้แท้จริงให้ทุกฝ่ายได้รับรู้
3. หน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายในการแก้ไขปัญหผลกระทบที่เกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ จะต้องมีการบูรณาการร่วมกัน มีการประสานงานกันและร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำแก้ไขปัญห ต่างคนต่างทำ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน
4. หน่วยงานภาครัฐควรมีการบังคับใช้กฎหมายในการประกอบกิจการเหมืองแร่ หรือกฎหมายสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด
5. ควรมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม จากผลประโยชน์ต่างๆที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ

7. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่อื่นๆ
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ
3. การนำรูปแบบและระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมาใช้ในการศึกษาการจัดการผลกระทบที่เกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำเพื่อให้ได้แนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กพร.ยันให้อัคราฯ ทำเหมืองทองได้ถึงสิ้นปีนี้. **สำนักข่าวกรุงเทพธุรกิจ**. (2559) สืบค้นที่ <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/697969>.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการเพื่อการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่. (2547). **โครงการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย**.: คณะอนุกรรมการเพื่อการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร (30 ตุลาคม 2559).
- นักวิชาการเผย เหมืองทองคำพิจิตร กระทบสิ่งแวดล้อมเพียบได้ไม่คุ้มเสีย เร่งศึกษาเพิ่มหวังปิด **สำนักข่าวมหาวิทยาลัยรังสิต**. (2557) สืบค้นที่: <http://www.jr-rsu.net/article/1243> (13 ตุลาคม 2559).
- มติ ครม. ปิดเหมืองทองคำอัครา ให้ถึงสิ้นปี 59. **หนังสือพิมพ์ไทยพับลิก้า (Thaipublica)** (2559). สืบค้นที่ www.thaipublica.org/2016/05/ncpo-cabinet-2559-19 (22 เมษายน 2559).
- รายการเดินหน้าประเทศไทย : การเยียวยาผลกระทบจากการปิดเหมืองแร่ทองคำ **ข่าว ช่อง 7 สี**, 2559. สืบค้นที่ [www. News.ch 7.com](http://www.News.ch 7.com)
- สำนักอุตสาหกรรมพื้นฐาน , กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2550). **รายงานวิชาการฉบับที่ สอพ.3/2550 : ไซยาไนด์กับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำ**. สืบค้นที่ www.dpim.go.th/service/download?articleid=237&F=242. (24 เมษายน 2559).

การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย THE THAILAND'S REFORM ON FOREST AREA INCREASE

ปิยมิตร แสงทอง *

ศรุตฯ สมพอง **

บทคัดย่อ

การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย สำหรับบทความวิจัยเรื่องนี้ข้อเสนอในการปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทยเป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นกับประเทศมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การปฏิรูปเพื่ออะไร การปฏิรูปไปเป็นแบบใดอย่างไร วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้คือ 1. เพื่อศึกษาการปฏิรูปประเทศไทยในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุ สภาพปัญหา อุปสรรค ที่สำคัญในการป้องกัน รักษา พื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ภายใต้ต้นนโยบายการปฏิรูปประเทศไทย 3. เพื่อศึกษารูปแบบ แนวทาง และวิธีการดำเนินการของหน่วยงานรัฐ อันนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของประเทศในการมีพื้นที่ป่าไม้ตามนโยบายกรมป่าไม้แห่งชาติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ไว้เพื่อทบทวนกรอบแนวคิดรวมถึงมุ่งศึกษาประเด็นการปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ประเทศไทย ตลอดจนเหตุผล ความจำเป็น เป้าหมายเพื่อเสนอแนะทิศทางการปฏิรูปประเทศในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เหตุผลเพราะทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของการเพิ่มขึ้นทรัพยากรป่าไม้จะเป็นปรากฏการณ์ที่จะขยายจำนวนทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการปฏิบัติงานตามแผนงานกรมป่าไม้

โดยผลการศึกษาวิจัยพบว่าประเทศไทยกับการปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย แผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 และ การร่วมมือกันทำงานของทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุผลการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์การร่วมมือกับการสนธิแผนปฏิบัติงานดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นโยบายนายกรัฐมนตรี การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย
3. นโยบายกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้
4. บทบาท ภารกิจ หน้าที่ ของกรมป่าไม้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้

คำสำคัญ : การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย , ป่าไม้

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University

** Department of Philosophy Program in Public Administration Western University

ABSTRACT

The Thailand Reform on forest area increase for this research subject offer to reform the country, Thailand is a political phenomenon that occurs with the country since the past until the present reform? What is Reform? The purpose of this research were : 1). to study the reform countries Thailand in increasing forest area, 2). to study the elements that cause. Weather problems. Major obstacles to the revitalization of the forestry resources, National Guard, under the reform policies, country Thailand. 3). to study the format and method of operation of the Government. To maximize the potential of the country's forest areas, national forestry policy. The research had set the objective of this research is to review the conceptual framework, including issues of education reform was aimed at countries in the forestry area increase, as well as adding Thailand why the need to target reformation direction country in space, forests increasing ,Caused environmental impacts at large, both by developing the economy, regardless of the forest resource sustainability, as well as an increase in the Forestry, which do address the factors derived from multiple direct and indirect causes such as invasion of the capitalists to expand forest areas , causing the invasion destroyed the forest. Researchers have studied the action long planned discovered the phenomenon caused by feature forest tree planting space area.

Country of Thailand, with reforms to increase forestry areas strategic plan. Social and economic development plan, the national 12 and the working together of all work related to achieve this objective as follows were : 1. The national economic and social development plan, issue No. 12 of natural resources and environmental aspects 2. Prime Minister's policies. Add a forest area under the reform the country, Thailand. 3. Policy the Ministry of resources and environment in the forestry area, adding 4. Duties of the Department of forestry mission roles.

Keyword(s): Thailand' s reform on forest area increase, Forestry

1. บทนำ

ปฏิรูปประเทศไทย เป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นกับประเทศมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันปฏิรูปเพื่ออะไร ปฏิรูปไปเป็นแบบไหน ปฏิรูปอย่างไร จะปฏิรูปอะไรบ้าง ปฏิรูปอะไร ก่อนหลัง เริ่มปฏิรูปยังไง ใครเป็นคนปฏิรูปส่วนไหน ผู้ที่มีบทบาทในสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักคิด นักเขียน นักประชาสังคม นักธุรกิจ ต่างก็แสดงความคิดเห็นอยู่

ในเวทีต่างๆ เพื่อ “ระดมสมอง” กรรมการปฏิรูปชุดต่างๆ ถูกตั้งขึ้นมาจนนับไม่ถ้วนว่า “ปฏิรูป” ตามพจนานุกรม แปลตรงๆ ว่าทำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สภาพที่สมควร ภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Reform คือมาจัดใหม่ ดังนั้น การปฏิรูป ไม่ใช่ “การพัฒนา” ที่หมายถึงว่า มีอะไรอยู่ก็ทำให้ดีขึ้น ขาดอะไรที่ควรมีก็จัดให้มี แต่ปฏิรูปหมายถึงว่า มีบางอย่างผิดไปจากที่ควร จึงต้องปรับต้องจัดใหม่ เพราะฉะนั้น การปฏิรูปมักจะไม่มีการ win-win ไปทุกฝ่าย จะต้องมีส่วนที่ได้ในบางเรื่อง เสียในบางเรื่อง ประเด็นมันอยู่ที่ว่า จะทำอะไร เป้าหมายอะไร มีแผนอะไร มันควรจะค่อนข้างชัดเจน ทุกฝ่ายจะได้รับรู้ปรับตัวได้ การปฏิรูป (Reform) ไม่ใช่ “การปฏิวัติ” (Revolution) ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน เปลี่ยนอย่างฉับพลัน รวดเร็ว เข้าสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมาย เพราะฉะนั้น การปฏิรูปย่อมต้องเป็นกระบวนการที่มีการต่อรอง ต้องใช้เวลาดำเนินการ ต้องมีความอดทน ไม่สามารถได้มาโดยใช้อำนาจ โดยใช้กำลังเข้าหักโค่น ไม่สามารถจะมีฝ่ายใดได้รับตามสิ่งที่ปรารถนาไปทั้งหมดทุกเรื่อง (อย่างประชาธิปไตยของอังกฤษ ที่เริ่มโดย Magna Carta ฉบับแรก เมื่อเกือบแปดร้อยปีก่อน มาวันนี้ก็ยังปรับเปลี่ยนอยู่ตลอด) เป็นที่พิสูจน์แล้วว่า การเปลี่ยนแปลงแบบ “ปฏิวัติ” นั้น มักต้องทำลายเปลี่ยนแปลงรากฐานสถาบันแบบเดิม มักก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงตามมา เกิดความวุ่นวาย ไร้กฎกติกา ในที่สุดจะนำมาซึ่งความเสื่อมถอยยาวนาน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส การปฏิวัติรัสเซีย รวมไปถึงกรณี Arab Springsทั้งหลาย ขณะที่การปฏิรูปอย่างสันติ มักนำผลที่ดีกว่าในทุกด้าน ตัวอย่างเช่น ที่เกิดในประเทศยุโรปเหนือ ที่ยังมีสถาบันกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ “เวทีต่อรองที่เหมาะสม” เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปที่พึงประสงค์ และพอยอมรับได้จากทุกฝ่าย เวทีที่ว่า ไม่ได้หมายถึง สถานที่ การประชุม คณะกรรมการ หรือคนที่ได้รับแต่งตั้งมอบหมายเข้าร่วมเท่านั้น แต่หมายถึงกระบวนการที่จะต้องดำรงอยู่ตลอดไป ในระยะแรกต้องมีผู้เข้ามาจัดทำแผนแม่บทใหญ่ ซึ่งเป็นกรอบเป้าหมาย กลยุทธ์หลักๆ แยกแยะกลุ่ม แยกประเภท หลังจากนั้นจะเป็นกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งต้องมีกลไกให้เกิดการต่อรองไปได้ในทุกๆ ระยะ มีพลวัตรไปตามการเปลี่ยนแปลงของเหตุปัจจัยรอบด้านตลอดเวลา ผู้ที่มีส่วนได้เสีย ทุกกลุ่ม ทุกหมู่เหล่า จะต้องมีส่วนได้ มีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูป โดยเฉพาะในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้อง จะต้องได้รับโอกาสที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนตามควร ประเทศไทยมีการปฏิรูปประเทศตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 ถึงจะมีความคืบหน้า แต่ก็กล่าวได้ว่าค่อนข้างสะเปะสะปะ มีเดินหน้า มีถอยหลัง มีส่วนที่ดีขึ้น มีส่วนที่แย่ลง เป็นไปตามภูมิความรู้สะสมของสังคม ตามบริบทอำนาจต่อรองของแต่ละภาคส่วน แต่ช่วงเวลาปัจจุบัน เรากำลังยืนอยู่บนทางสองแพร่ง ชาวไทยทั้งมวล กำลังต้องตัดสินใจครั้งใหญ่ ว่าเราจะก้าวสู่อโอกาสในการปฏิรูปุดหน้าครั้งสำคัญ หรือจะถอยหลังก้าวใหญ่ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเป็นรัฐที่ล้มเหลว ที่ต้องใช้เวลากว่าหลายสิบปี กว่าจะลุกขึ้นมาได้อีก <http://thaipublica.org>

จากสภาพปัญหาการลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าว ทำให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างรุนแรงกับประเทศเรื่อยมา 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ได้เกิดอุทกภัยดินโคลนถล่ม ซึ่งเป็นโศกนาฏกรรมครั้งยิ่งใหญ่ที่ บ้านกระทุงเหนือ ตำบลกระทุง อำเภอบึงพิน จังหวัดนครราชสีมา โดยภัยพิบัติครั้งนี้ มีผู้บาดเจ็บและตาย

จำนวน 230 คน บ้านเรือนเสียหาย จำนวน 1300 หลัง พื้นที่การเกษตรเสียหาย จำนวน 6,150 ไร่ คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย จำนวน 1,000 ล้านบาท จากเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติดังกล่าว รัฐบาลได้ประกาศยกเลิกการให้สัมปทานทำไม้จากป่าธรรมชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ต่อมาในวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2544 ได้เกิดอุทกภัยดินถล่มที่อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ มีผู้เสียชีวิตจำนวน 23 ราย สูญหายจำนวน 16 ราย บาดเจ็บจำนวน 58 ราย และในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2544 ก็ได้เกิดอุทกภัยดินโคลนถล่มที่ ตำบลน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีผู้เสียชีวิตจำนวน 131 ราย บาดเจ็บจำนวน 109 ราย ราษฎรได้รับความเดือนร้อน 8,889 ราย จำนวน 1,749 ครอบครัว พื้นที่เกษตรกรรมเสียหาย จำนวน 83,320 ไร่ คิดเป็นค่าเสียหายจำนวน 112,417,933 บาท (<https://th.m.wiki.pedia.org>) จากการที่รัฐบาลในยุคนั้น แก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ จนก่อให้เกิดปัญหาภัยพิบัติร้ายแรงต่อประเทศ โดยการปิดสัมปทานป่าไม้ในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลคาดหวังจะแก้ปัญหาลดลงของพื้นที่ป่าไม้ได้ แต่ปรากฏว่าปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มักยังเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังเกิดผลกระทบทำให้เกิดปัญหาสำคัญตามมาคือ การขาดแคลนไม้ใช้สอยภายในประเทศ ในขณะที่ความต้องการใช้ไม้ภายในประเทศสูงขึ้นเรื่อยๆ เกิดปัญหาการลักลอบตัดไม้จากป่าธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งทุกภูมิภาคของประเทศ และต้องส่งนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้จากต่างประเทศทุกปี คิดเป็นมูลค่า ปีละไม่ต่ำกว่า 50,000 ล้านบาท ส่งผลให้ประเทศเสียดุลการค้า ซึ่งการแก้ปัญหาลดการขาดแคลนไม้ภายในประเทศโดยการนำเข้าไม้จากต่างประเทศนั้นวันจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากแต่ละประเทศกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกัน เพราะการทำลายป่าไม้จะส่งผลให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่มีการสะสมในรูปของเนื้อไม้ เกิดภาวะเรือนกระจก ทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้นเกิดภาวะโลกร้อน เกิดภัยพิบัติต่างๆ ได้แก่ ความแห้งแล้ง น้ำท่วม ไข้ซิกา จึงมีการรณรงค์อย่างกว้างขวางทุกวิถีทางเพื่อให้ทุกประเทศป้องกันการทำลายป่าธรรมชาติที่เหลือนอยู่ และส่งเสริมสนับสนุนให้ปลูกต้นไม้ทดแทนเพิ่มจำนวนขึ้น รวมทั้งเกิดกระแสอนุรักษ์ที่กำหนดให้ไม้ที่จะนำไปเป็นสินค้าออกจะต้องเป็นไม้จากสวนป่าที่ปลูกขึ้น และมีการจัดการสวนป่าตามมาตรฐานการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืนเท่านั้น ดังนั้นภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศไทย โฆษก กอ.รมน. ได้แถลง เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2557 ว่า ตามที่ คสช.ได้กำหนดให้จัดทำร่างแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติในส่วนของตนเองให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ แผน และเป้าหมายที่กำหนดในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ การพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์ ให้ได้พื้นที่ป่าอย่างน้อย ร้อยละ 40 ป่าอนุรักษ์ ร้อยละ 25 ป่าเศรษฐกิจ ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้.2558) ภายใน 10 ปี

ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศเหลืออยู่เพียง ร้อยละ 31.57 โดยในการนี้ กอ.รมน., กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะวนศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์ ได้ร่วมกันจัดทำร่างเอกสารดังกล่าว และปัจจุบัน หัวหน้าคณะ.คสช. ก็ได้อนุมัติให้มีผลบังคับใช้ โดยสรุป มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่าและทวงคืนผืนป่าจากผู้บุกรุก

ครอบครองให้ได้ตามที่เป้าหมายกำหนดไว้ภายใน 1 ปี เพื่อให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน ภายใน 2 ปี และเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ป่าไม้มี เป้าหมายทั่วทั้งประเทศให้มีสภาพที่สมบูรณ์ ภายใน 2- 10 ปี

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งประเทศไทยมีรัฐบาลมาจากการรัฐประหาร มีอำนาจในการ ใช้กฎหมายมาตรา 44 ซึ่งให้อำนาจไว้ ครอบคลุมทั้งในด้าน นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และได้ดำเนินการปฏิรูปประเทศไทย ตามแนวทาง ที่ทุกฝ่ายเรียกร้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในระยะยาว สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึง ทรัพยากร รวมทั้งแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์ จะสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ครบ ตามนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 หยุดยั้งการตัดไม้และทวงคืนผืนป่าจากผู้บุกรุก ครอบครอง เพื่อนำมาฟื้นฟูป่าให้มีสภาพสมบูรณ์ แก้ไขปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญพื้นฐานของประเทศได้หรือไม่ และจะมีวิธีการรูปใดในการบริหารจัดการทรัพยากรป่า ไม้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิรูปประเทศไทยในการ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาการปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย
- 2.2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุ สภาพปัญหา อุปสรรค ที่สำคัญในการป้องกัน รักษา ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติภายใต้นโยบายการปฏิรูปการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย
- 2.3. เพื่อศึกษารูปแบบ แนวทาง และวิธีการดำเนินการของหน่วยงานรัฐ อันนำไปสู่การ เพิ่มศักยภาพของประเทศในการมีพื้นที่ป่าไม้ตามนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ผู้วิจัย ศึกษา นโยบาย มาตรการของกรมป่าไม้ รัฐบาล การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ในครั้งนี้เป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์นโยบายกรมป่าไม้และภาครัฐบาลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ตีความข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตาม แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในบริบทนี้จะอธิบายถึงการออกแบบการวิจัย (research design) การ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) การเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) การแปลง มโนทัศน์ (operation of concepts) การจัดระบบข้อมูล (data organization) การวิเคราะห์ ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (data analysis and data triangulation) ซึ่งมีการศึกษาใน ระยะที่ 1 ศึกษาสาเหตุ สภาพปัญหา อุปสรรค ในการป้องกัน รักษา ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ภายใต้ นโยบายการปฏิรูปประเทศไทย หน่วยงานของรัฐควรมีรูปแบบ แนวทาง และวิธีการ

ดำเนินการอย่างไรเพื่อเพิ่มศักยภาพของประเทศ ในการมีพื้นที่ป่าไม้ตามนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ระยะที่ 2 สร้างแนวทาง วิธีการของรัฐ ในการพัฒนาการเพิ่มพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ และระยะที่ 3 ยืนยันแนวทางการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

4.ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษา การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ตามนโยบายกรมป่าไม้ แผนงานของรัฐบาล การเพิ่มพื้นที่ เพิ่มจำนวนทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ในครั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ แนวทางแก้ปัญหา คือ จากสภาพปัญหาของป่าไม้ดังกล่าว คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีนโยบายปรับปรุงระบบ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อลดการบุกรุกทำลาย ทรัพยากรและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่มีความเสื่อมโทรม เพื่อเป็นการสนับสนุนแนวนโยบายดังกล่าว คณะผู้บริหารสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้ภาคประชาชน จึงร่วม เสนอระดมความคิดเห็น เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ณ ห้องประชุม สถาบันสิ่งแวดล้อม ไทย เพื่อเสนอประเด็นการปฏิรูปการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้มีความ คิดเห็นร่วมกันดังนี้ (ข้อเสนอการปฏิรูปการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557)

1) หยุดยั้งการคอร์ปชั่นที่มาจากการเมืองและข้าราชการทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น หยุด แทรกแซงการตัดสินใจระดับองค์กร รวมถึงการแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ (ที่ดินป่าไม้) และการจัดการมลพิษ (ขยะ และน้ำเสีย)

2) เร่งปฏิรูปโครงสร้างและองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ให้มีการกิจที่ชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนและให้เกิดความเป็นเอกภาพ พร้อมเร่งทบทวน องค์ประกอบและบทบาทของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รื้อฟื้นคณะกรรมการป่าไม้ แห่งชาติ และจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ

3) ต้องรักษาพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเหลืออยู่ 102 ล้านไร่ ให้คงไว้ โดยห้ามใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ไม้อย่างเด็ดขาด ทั้งโครงการของภาครัฐและภาคเอกชน และให้บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อ ลดการบุกรุกทำลายป่าหรือเข้าใช้ประโยชน์ที่ผิดกฎหมาย

4) เร่งรัดให้มีการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าไม้และจัดทำฐานข้อมูลให้เป็นระบบเดียวกัน รวมทั้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสำรวจที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ที่ดินในเขตปฏิรูปเพื่อการเกษตรกรรม (สปก.) และที่ดินส.ค. 1 ให้ชัดเจน หากเปลี่ยนการถือครองหรือใช้ประโยชน์ผิดเงื่อนไขหรือไม่ได้ใช้ ประโยชน์จะต้องคืนพื้นที่ให้หน่วยงานกรมป่าไม้ดูแลรักษาต่อไป

5) ให้มีและบังคับใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม อันประกอบด้วย ภาษีที่ดิน ภาษีสิ่งแวดล้อม การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การตั้งกองทุนคาร์บอนเพื่อจูงใจการดูแลรักษาป่า นอกจากนี้ ให้การประสานรทลวงและการประสานส่วนภูมิภาคเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียรวม กับค่าน้ำประปา (สำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำประปาปริมาณมาก) รวมทั้งให้จัดสรรงบประมาณประจำปีของ

แต่ละจังหวัดตามสัดส่วนภาษีที่จังหวัดเก็บได้เพื่อใช้ในการป้องกันปัญหามลพิษและการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดจากการพัฒนาในจังหวัด

6) ปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องป่าไม้ น้ำ และทรัพยากรชายฝั่งทะเล กฎหมายด้านผังเมือง และกฎหมายทรัพยากรทางปัญญา ให้มีทิศทางเดียวกัน รวมทั้งปฏิรูปด้านสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กระบวนการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) และการติดตามผลการดำเนินของโครงการต่างๆ โดยรัฐธรรมนูญใหม่ควรกำหนดระยะเวลาการออกกฎหมายดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น ให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งระบบและจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม อันเป็นกุญแจสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ สู้ความปรองดองและความมั่นคงของชาติ

7. อภิปรายผล

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษาวิจัย การปฏิรูปด้านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงหลายครั้ง ดินและโคลนถล่มในหลายจังหวัด น้ำท่วมอย่างรุนแรงในหลายพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตร การเกิดภาวะฝนแล้งอย่างต่อเนื่องยาวนาน การสูญเสียแผ่นดินที่จะทำการเพาะปลูก การสูญเสียพันธุ์สัตว์ป่าและพืชพันธุ์อื่น ๆ เกิดผลกระทบต่อการเสียสมดุลในธรรมชาติ ทำให้เกิดดินฟ้าอากาศแปรปรวนเกิดความแห้งแล้ง เกิดมลพิษทางอากาศ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากป่าไม้ในโลกลดจำนวนลงจากการทำลายของมนุษย์ เพราะป่าไม้มีหน้าที่ที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ไว้ คือ 1) หน้าที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับทุกประเทศบนโลกนี้ เช่น ช่วยให้มีฝนตกเป็นบ่อเกิดของแหล่งน้ำ ก่อให้เกิดระบบหมุนเวียนของออกซิเจนในอากาศ ช่วยป้องกันการพังทลายของดิน ป้องกันลม ฯลฯ 2) หน้าที่ทางเศรษฐกิจ เช่น เป็นแหล่งวัตถุดิบในการก่อสร้าง แหล่งอาหาร แหล่งพลังงานความร้อน แหล่งวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม แหล่งสมุนไพร ดังนั้น

1. รัฐบาลต้องเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์พื้นฐานของรัฐที่สำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมและนโยบายด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีคือ การคำนึงถึงคุณค่าของมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

2. รัฐมีหน้าที่โดยตรงและโดยทางอ้อมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเท่าที่จำเป็นโดยเฉพาะป่าไม้ที่นับได้ว่าเป็นที่พักอาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลและเป็นลมหายใจของความหลากหลายทางชีวภาพอันเป็นความสมดุลของชีวิตมนุษย์

3. ควรมีการสนับสนุน ผลักดันกฎหมาย หรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เป็นการเฉพาะ

4. ควรรณาผลการศึกษเกี่ยวกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาเป็นปัจจัยหลักในการอนุมัติโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม

5. ควรมีนโยบายในการเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดสัดส่วนพื้นที่ป่าและพื้นที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

8. ข้อเสนอแนะ

1. การให้ความรู้แก่ประชาชน และผู้มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ ในเรื่องการบริหารงานสมัยใหม่ การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนางาน กำหนดนโยบาย มีกระบวนการที่สามารถเพิ่มจำนวนป่าไม้ การทำงานแบบบูรณาการ มีเจ้าภาพ มีส่วนร่วม มียุทธศาสตร์ มีวิสัยทัศน์ มีเป้าประสงค์พันธกิจที่ชัดเจน รวดเร็วลดขั้นตอน แก้ปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด เกิดผลสัมฤทธิ์ องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การบริหารงานแบบบูรณาการ การปฏิรูป การประสบผลสำเร็จคือ การพัฒนาสร้างวิสัยทัศน์แบบคิดใหม่ ทำใหม่ (Rethinking the future) ได้แก่ หลักการ (Rethinking Principle) การแข่งขัน (Competition) การบริหารองค์กร (Control & Complexity) ความเป็นผู้นำ (Leadership) ระบบเครือข่าย (Networking) มีส่วนร่วม (Participating)

2. การส่งเสริมให้บุคลากรป่าไม้ มีความรู้ ความสามารถหลัก ขององค์การแบบบูรณาการ (Integrated organization) ประกอบด้วย การวิจัยและพัฒนา การเงิน กลยุทธ์เป็นสากล ระบบข้อมูลข่าวสาร การตลาด การบริหาร การใช้กลยุทธ์พันธมิตร การใช้กลยุทธ์การร่วมทุน

3. การส่งเสริมโครงการ ประชาสัมพันธ์ การปลูกป่าไม้ เพิ่มพื้นที่ป่า โดยดำเนินการในพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะสามารถดำเนินการปลูกป่า และถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพันธุ์ต้นไม้เพื่อใช้ประโยชน์จากการเริ่มปลูกป่าไม้จากขนาดพื้นที่เล็กและเพิ่มขยายเพิ่มพื้นที่ปลูกของป่าอย่างมีประสิทธิภาพไปสู่ชุมชน จังหวัด และ ประเทศ

9. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการสำรวจและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางด้านไม้ขนาดเล็กและของป่า เพื่อประเมินศักยภาพ โดยเริ่มดำเนินการสำรวจแหล่ง ชนิด ปริมาณของไม้และของป่า พร้อมทั้งส่งเสริมเผยแพร่การใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

2. ควรมีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า โดยดำเนินการจัดตั้งศูนย์ในท้องที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการสาธิตเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

3. เพาะชำกล้าของป่า เพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกรและผู้สนใจ นำไปปลูกในพื้นที่สวนป่า ป่าปลูกในลักษณะต่าง ๆ และป่าชุมชนทั่วประเทศ ตลอดจนจัดทำแปลงสาธิต ทั้งนี้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่า โดยคืนของป่าสู่ป่าธรรมชาติ ทำให้มีของป่าใช้อย่างยั่งยืน

4. แปลงสาริต จัดทำแปลงตัวอย่าง แปลงทดลอง เพื่อเป็นการศึกษาหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลสำหรับนำไปส่งเสริมและเผยแพร่แก่ประชาชน เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป เพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางที่จะปฏิบัติและประกอบอาชีพอันก่อให้เกิดรายได้ต่อไป

5. ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า โดยนำหลักวิชาการที่ได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และทดลอง มาพัฒนาให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายให้นำไปปฏิบัติ โดยการสาริต ฝึกอบรม และถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าในรูปแบบต่างๆ เช่น ด้านคุณสมบัติ การแปรรูป การป้องกันรักษา และการผลิต ตลอดจนการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์ของป่า เพื่อให้ราษฎรได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้

6. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่ม การรวมกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าตามกลุ่มเป้าหมาย

7. จัดประชุมสัมมนาเจ้าหน้าที่เพื่อกำหนดแผนและแนวทางปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า โดยคณะกรรมการฯ เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการฯ สามารถสำรวจข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตลอดจนเป็นกำลังสนับสนุน และดำเนินการให้โครงการฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

8. การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ขนาดเล็กและของป่าในรูปแบบต่างๆ โดยการศึกษาและพัฒนาไม้ขนาดเล็กที่ปลูกในพื้นที่ภาคเอกชนและเกษตรกร เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ไม้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งได้แก่ .การใช้ประโยชน์ด้านคุณสมบัติไม้และผลิตภัณฑ์ป่าไม้ ด้านการแปรรูปไม้ ด้านการอบและผึ่งไม้ ด้านการป้องกันรักษาเนื้อไม้ ด้านการผลิตเฟอร์นิเจอร์ และแผ่นใยไม้อัดความหนาแน่นปานกลาง และการเผาผลิตถ่านให้คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์และลูกหัตถ์วิชาการ

9. ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ของรัฐ พื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่สวนป่าอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการปลูกเสริมพืชกินได้ พืชสมุนไพรในพื้นที่ดังกล่าว

10. การพัฒนาของป่านิตที่มีศักยภาพให้มีคุณค่าและปริมาณเพิ่มขึ้น จนถึงขั้นเป็นอุตสาหกรรมท้องถิ่นได้ เช่น หน่อไม้ หน่อหวาย ครั่ง ชัน ยาง เป็นต้น จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรอีกทางหนึ่งโดยไม่ต้องไปแผ้วถางป่าหรือขโมยตัดต้นไม้ขาย

11. ส่งเสริมและพัฒนาให้ราษฎรในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่าที่ชุมชนหรือราษฎรได้จากการปลูกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และชนิด

12. เพื่อเป็นการเผยแพร่เทคโนโลยีการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กแต่ละชนิดตามหลักวิชาการ ทำให้ชุมชนหรือราษฎรได้ผลิตภัณฑ์ไม้ที่มีคุณภาพดี สามารถส่งเสริมในด้านการตลาดได้อีกแนวทางหนึ่งในอนาคต

13. ส่งเสริมให้ราษฎรในท้องถิ่นได้รับความรู้และความเข้าใจการใช้ประโยชน์ไม้ เพื่อประโยชน์ในการทำไม้ไว้ใช้สอยเองในรูปแบบต่างๆ และเพื่อการค้า เป็นรายได้เสริมให้กับราษฎรอีกทางหนึ่ง

14. ปลุกฝังนิสัยของราษฎรให้รู้จักการใช้ประโยชน์ไม้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2014) แผนหลัก ในเอกสารความปลอดภัยในภูมิภาค กรุงเทพฯ คำสั่งปฏิบัติการบริหารความปลอดภัยภายใน) กรมป่าไม้. (2557) กรมป่าไม้เผยไทยเหลือพื้นที่ป่า 102 ล้านไร่. สืบค้น 13 สิงหาคม 2557 กรมป่าไม้. (2558) แผนปฏิบัติการพื้นที่เป้าหมายป้องกันและปราบปรามการลักลอบบุกรุกป่า (Area of Operation) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2558 จาก <http://www.dnp.go.th/statistics/2555/stat2555.asp> การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุดที่ 5 ประเทศไทย : บทสรุปย่อของการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ระบบการจัดการและการค้าไม้ (FLEGT). (2554). สืบค้น 1 กันยายน 2557 จากกรมป่าไม้

**บุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร**
**Causal Antecedents Factors Influencing the Effectiveness of Strategic
Management of Bangkok Metropolitan Administration**

พญ์สรณ์ สุธิไชยเมธิ*

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง บุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ของการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,200 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า บุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ การจัดการเชิงกลยุทธ์ รองลงมา คือ ภาวะผู้นำ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ วัฒนธรรมองค์การ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า บุพปัจจัยทุกด้านมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ : บุพปัจจัยเชิงสาเหตุ, กลยุทธ์, การบริหารองค์การ, ภาวะผู้นำ, วัฒนธรรมองค์การ

Abstract

The study of the causal antecedents factors towards the effectiveness of strategic management of local administrative organizations in a form of case study of Bangkok Metropolitan Administration is aimed to study the causal antecedents factors, which affect the effectiveness of the strategic management of the organization. To this study, it has utilized a sample of 1,200 in total. At the same time, the questionnaires are used as a tool to collect data, while a Path Analysis Technique is a statistical tool used in a data analysis.

Based upon the findings of this study, it was concluded that a genuine

* ผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

analysis, the study has found that the causal antecedents factors tested in the study have an impact in all aspect. The strategic management is scored highest among other variables of factors, followed by leadership, strategy implementation and organizational culture, respectively. Besides, the study shows that all factors have an influence directly and indirectly over the effectiveness of the strategic management of Bangkok Metropolitan Administration.

Keyword(s): Causal Antecedents Factors, Strategies, Organizational Management, Leadership, Organizational Culture

1. บทนำ

ในปัจจุบัน สถานการณ์โลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเปิดเสรีทางการค้าในทุกภูมิภาคและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย ส่งผลอย่างยิ่งต่อการบริหารประเทศ รวมทั้งเกิดการแข่งขันระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้องค์การดังกล่าวจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์และโครงสร้างองค์กร เพื่อให้้องค์การของตนสามารถแข่งขันกับคู่แข่งและสามารถอยู่รอดและเติบโตต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืนได้ (Pruethsan, 2017) ทุกองค์การจึงจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์การบริหาร เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันในหลายปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ดังนั้นแต่ละองค์กรจึงต้องมีแนวทางกำหนดกลยุทธ์ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (Pruethsan et.al, 2016, Pruethsan 2016)

การบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดความสำเร็จและยั่งยืนได้นั้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงบริบทขององค์กรนั้นๆ และปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่การปกครองพิเศษ และเป็นศูนย์กลางของประเทศซึ่งมีความหลากหลายในหลายปัจจัย ดังนั้นการบริหารให้เกิดประสิทธิผลได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์การบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายในองค์กรได้นั้น ประกอบด้วยหลายปัจจัย เช่น ภาวะผู้นำ การจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งพบได้จากงานวิจัยของ House. (1971), Denison, (1990), Kotter and Haskett (1992) และ Knapp (1998) เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์ การจัดการเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนของประเทศต่อไปอย่างยั่งยืน

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ของการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

3.วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Kaplan and Norton (1990) การประเมินผลองค์กรด้วย Balance Score Card โดยใช้ Financial Perspective Customer Perspective Internal Process Perspective และ Learning and Growth Perspective ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดของกลยุทธ์การทำให้ธุรกิจเติบโตประกอบด้วย การเติบโตโดยมุ่งเน้นที่ความสามารถเฉพาะขององค์กรที่มีอยู่ (Existing Competence) และส่งเสริมการดำเนินการผ่านจุดแข็งที่เป็นความสามารถเฉพาะขององค์กร และการกระจายขอบเขตธุรกิจไปสู่อุตสาหกรรมอื่น (Diversification) เพื่อกระจายการดำเนินงานให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ได้มีนักวิจัยหลายท่านให้แนวคิดการวิจัยในมุมมองต่างๆ เช่น Frese (2000) ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การดำเนินงานใน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การวางแผนล่วงหน้าอย่างสมบูรณ์ (Complete Planning) 2) การวางแผนเฉพาะสิ่งสำคัญ (Critical Point planning) 3) การแสวงหาโอกาส (Opportunistic Strategy) และ 4) การตั้งรับ (Reactive Strategy) นอกจากนี้ยังพบว่า Pruethsan Sutthichaimethee. (2016) กล่าวว่า การกำหนดนโยบายการค้ำระหว่างประเทศ ผู้ที่มีหน้าที่หลักสำคัญ คือ รัฐบาล ซึ่งรัฐบาลจะต้องกำหนดเป้าหมายสูงสุดของการกำหนดนโยบาย โดยสามารถแบ่งการกำหนดนโยบายเป็น 2 ส่วน คือ 1) การกำหนดนโยบายการค้ำระหว่างประเทศกรณีตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ และ 2) กรณีที่ตลาดมีลักษณะการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งใช้เครื่องมือสำคัญหลัก คือ Non-Cooperative Game และ Hitt, (2002) ได้กล่าวเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรธุรกิจว่า เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งมีความสำคัญในการวิเคราะห์หา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ขององค์กร เพื่อนำไปกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารงานที่เหมาะสม จะต้องเชื่อมโยง และประสานจุดแข็งด้านต่างๆ เข้าด้วยกันได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดจุดอ่อน อุปสรรคต่าง ๆ ลง องค์กรต้องรักษาสິงที่เป็นสมรรถนะหลัก (core competencies) ไว้ให้ได้ด้วย ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญยิ่งในการแข่งขัน

4.ระเบียบวิธีวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (independent variables) ประกอบด้วยตัวแปรแฝง ได้แก่

1. ตัวแปรแฝง ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์
2. ตัวแปรแฝง ปัจจัยด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
3. ตัวแปรแฝง ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

4. ตัวแปรแฝง ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร

ตัวแปรตาม คือ ตัวแปรแฝง ประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการและพนักงานของรัฐทุกระดับชั้นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ตามแนวทางของ เลสลีย์ คิช (Kish, 1965) ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง หรือการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มีหลักเกณฑ์พื้นฐานว่า ควรมีจำนวนตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 25 เท่า ของตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,200 คน

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ตรวจสอบ Content Validity โดยการนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์ค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) และเลือกผลที่ได้มีค่าระหว่าง 0.67–1.00 (Kish, 1965)

2. วิเคราะห์หาค่า Reliability โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอื่นและใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างศึกษา จำนวน 50 คน และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α -Coefficient) (Cronbach, 1990) เท่ากับ 0.95

3. ตรวจสอบ Construct Validity โดยการทดสอบ Confirmatory Factor Analysis : CFA) และมีค่าตั้งแต่ 0.4 ขึ้นไป (Kish, 1965)

5.สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง พบว่า Chi-square = 205.50, df = 113, p = 0.00 GFI = 0.90, RMSEA = 0.04, RMR = 0.01, CFI = 0.91, และ NFI = 0.90

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ภาวะผู้นำ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ วัฒนธรรมองค์กร ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ทุกค่าซึ่งวัดจากค่า R^2 ที่บ่งบอกถึงความแปรปรวนร่วมของตัวแปรสังเกตได้อยู่ในระดับมาก (R^2 อยู่ระหว่าง 0.75 ถึง 0.96)

ผลการวิจัยพบว่า บุพปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ การจัดการเชิงกลยุทธ์ รองลงมา คือ ภาวะผู้นำ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ วัฒนธรรมองค์กร ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า บุพปัจจัยทุกด้านมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงของตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพต่อการบริหาร

เชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการนำเชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และวัฒนธรรมองค์การ ส่งอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานครสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.81 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ อิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานครสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.72 ปัจจัยการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานครสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.64 และ ปัจจัยวัฒนธรรมองค์การอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกรุงเทพมหานครสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.46 อย่างไรก็ตาม สำหรับอิทธิพลทางอ้อม พบว่า ปัจจัยด้านการนำเชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครสูงสุด โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ และส่งผ่านวัฒนธรรมองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.19

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของ House. (1971), Denison, (1990), Kotter and Haskett (1992) และ Knapp (1998) เป็นต้น ซึ่งเป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จทั้งหมดนอกจากนี้พบว่า ตัวแปรต่างๆ ก็ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสำเร็จเช่นเดียวกัน ซึ่งงานวิจัยในลักษณะนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและแผนของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะทำให้สามารถทราบถึงความเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม

6.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

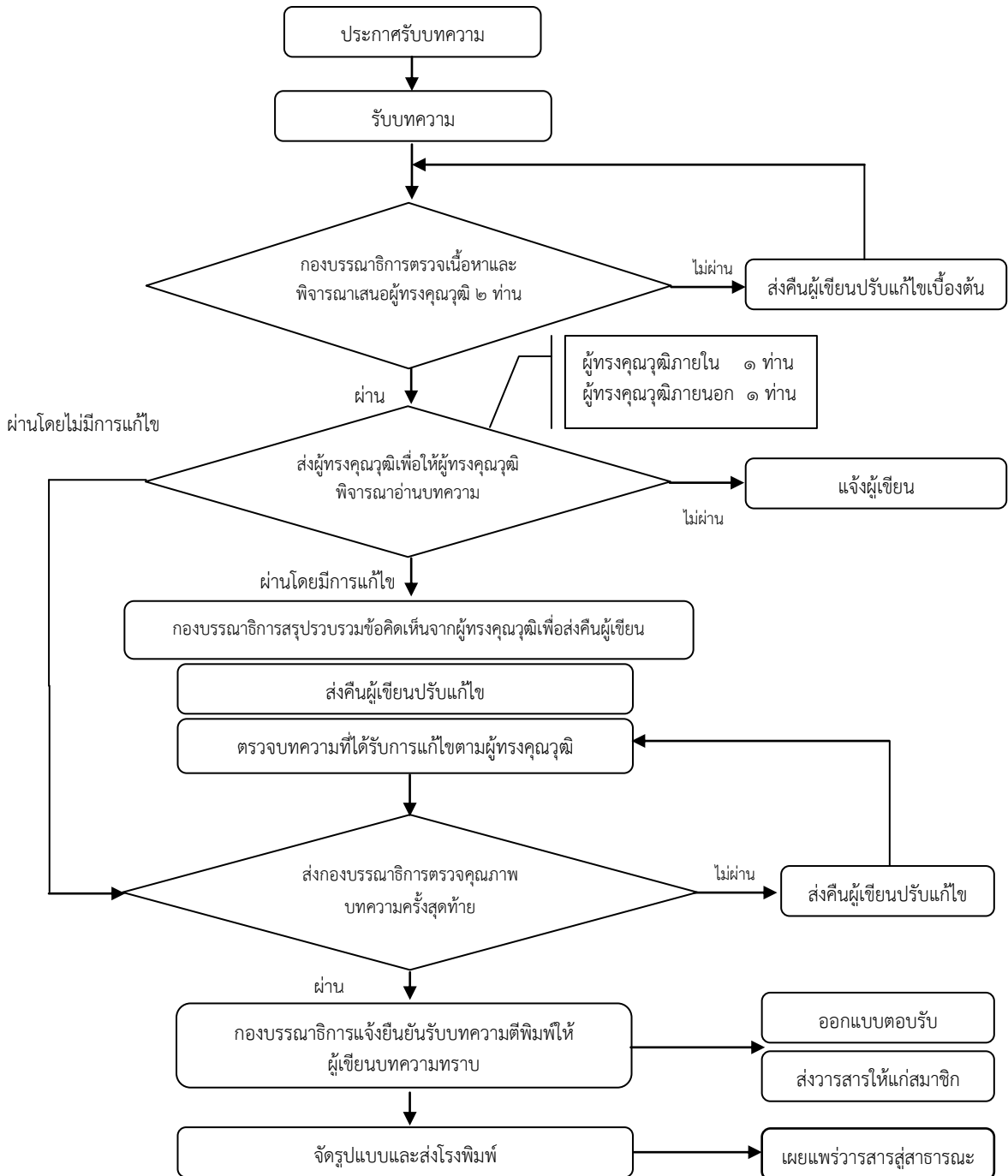
1. ควรมีการวิจัยในเชิงผสม (Mix Research) เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับแต่ละกลยุทธ์ของการบริหารองค์การทั้งส่วนขององค์การรัฐและเอกชนต่อไป
2. ควรปรับใช้เครื่องมือการวิจัยในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณต่อไป และปรับเปลี่ยนสถิติที่ใช้เพื่อให้ทราบการเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยในเชิงติดตามผลการวิจัยนี้ในลักษณะติดตามผลและประเมินผลเพื่อให้สามารถประยุกต์นโยบายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

References

- Hitt, M.A. & Ireland, D.A. (2002). **Achieving and Maintaing Strategic Compettiveness in the 21st century: The Role of Strategic Leadership.** The Academy of Management Executive.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). **The balanced scorecard : translating strategy into action.** Boston, Mass.: Harvard Business School Press.
- Kish, Leslie (1965). **Servey Sampling.** New York : John Wiley and Sons Inc.
- Frese, M. (2000) **Success and failure of microbusiness owners in affrica : a psychological approach.** U.S.A.: Greenwood Publishing Group.
- Mintzberg, H. (1983). **Structure in fives : Designing effective organizations.** Englewood Cliffs, NJ. : Prentice-Hall.
- Porter,M. E. (1985). **Competitive Advantage.** Boston. : Free Press.
- Pruethsan Sutthichaimethee. (2017). VARIMAX Model to Forecast the emission of Carbon Dioxide from Energy Consumption in Rubber and Petroleum industries sectors in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18 (3), 112-117.
- Pruethsan Sutthichaimethee. (2016). Modeling Environmental Impact of Machinery Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand. , *Journal of Ecological Engineering*, 17 (1).
- Pruethsan Sutthichaimethee, Yothin Sawangdee. (2016). Indicator of Environmental Problems of Agricultural Sectors under the Environmental Modeling. *Journal of Ecological Engineering*, 17 (2).
- Pruethsan Sutthichaimethee, Danupon Ariyasajjakorn. (2017). The Revised Input-Output Table to Determine Total Energy Content and Total Greenhouse Gas Emission Factors in Thailand. , *Journal of Ecological Engineering*, 18 (5).
- Sutthichaimethee Pruethsan, Sawangdee Yothin. (2016). Model of Environmental Impact of Service Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand .*Ethics Sci Environ Polit*, 16(1).
- Sutthichaimethee Pruethsan and Sawangdee Yothin. (2016). Indicator of Environmental Problems Priority Arising from the use of Environmental and Natural Resources in Machinery Sectors of Thailand .*Environmental and Climate Technologies* .17(1), 18-29 .

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8200-3

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มอบคุณค่าความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1.0 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษารั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น 1 (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69).

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (2557). “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1), 67-97

3) วิทยานิพนธ์

อนวัต กระสังข์. (2557). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (7 กันยายน 2555). ธรรมประกาศโนบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์. 09-8832-8312, 08-6771-3638

1) พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร. 2) ดร.อนวัต กระสังข์ 3) อ.กรกรต ชาบัณทิต

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์ E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ยื่นขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

() เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

() เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามที่ระบุในบทความจริง

() บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน

() บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ตามอัตราที่กำหนดไว้ คือ

() บทความวิชาการ 3,000 บาท

() บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 5,000 บาท

() บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ยื่นบทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่ได้).....

.....

E – Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 3 เล่ม)

() เล่มละ 199 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

คำบารุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

()

